BIBLIOTHECA
CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA
NEC NON
ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA, &c.

De principalioribus, & fere omnibus, quæ in dies occurrunt,
nec penes omnes facile, & prompte reperiri possunt,

EX UTROQUE JURE, SUMM. PONTIF. CONSTITUTIONIBUS, CONCILIIS,
SACR. CONGREGATIONUM DECRETIS, SACR. ROT. ROM. DECISIONIBUS
AC PROBATISSIMIS ET SELECTISSIMIS AUCTORIBUS

Accurate Collecta, Adaucta, Ordine Alphabetico congesta

AC IN DECEM TOMOS DISTRIBUTA

AB ADM.

R. P. LUCIO FERRARIS

Soler-Alexandrino, Ordinis Regular. Observ. Lectore Jubilato
Exprov. Examinat. Synod. ac S. Officii Consultore.

POST PLURES ITALICAS

EDITIO POSTREMA AUCTIOR ET EMENDATIOR

Cui præter ea, quæ Clariss. ANONYMUS Jurisconsultus Romanus suis locis adjecerat, sublatis de medio quæ conspirantibus Catholicorum fere omnium Imperantium legibus proscripta sunt, accesserunt ex aliena manu permulta tum THEOLOGIAM, tum maxime JUS CANONICUM & Civile concernentia, eaque scitu dignissima, & omnibus præsertim ECCLESIASTICIS VIRIS apprime utilia & necessaria.

TOMUS OCTAVUS.
P = Q = R = S

VENETIIS, MDCCLXX.

TYPIS VINCENTII RADICI

SUPERIORUM PERMISSU.

INDEX

Titulorum, ſeu Materiarum, quæ in hoc Octavo Tomo continentur.

P

Q

R

Re-

S

A. D M.

ADM. REVER. P.

F. LUCII FERRARIS PROMPTA BIBLIOTHECA

Canonica, Juridico-Moralis, Theologica &c.

PROBATIO.

SUMMARIUM.

1 *Probatio ut sic quid sit?*
2 *Probatio Judicialis quid sit?*
3 *Probatio generatim sumpta dividitur in Judicialem, & extrajudicialem, & quæ sit utraque?*
4 *Insuper probatio dividitur in plenam, & semiplenam, & quæ sit utraque?*
5 *Probatio plena subdividitur aliquibus in plenam, pleniorem, & plenissimam, seu in evidentissimam, claram, & minus evidentem, & quæ sint omnes tres?*
6 *Probationum species, quamvis alii assignent duodecim, alii decem, commode tamen reducuntur ad novem contentas in sequentibus versiculis, & assignantur, ad n. 7.*
8 *Probatio debet esse clara, & certa.*
9 *Probatio dubia, seu æquivoca non relevat probantem, sed rejici debet.*
10 *Probatio Judicialis debet fieri secundum Libellum.*
11 *Probatio Judicialis regulariter debet esse plena, & concludens.*
12 *Quænam autem probatio hic, & nunc sit plena, & concludens? ut plurimum Judicis arbitrio relinquitur.*
13 *Dantur tamen plures casus, in quibus non requiritur probatio plena, sed sufficit semiplena, vel alia ex conjecturis deprompta, ut sunt casus, in quibus sententia lata facit modicum præjudicium.*
14 *Sic probatio plena non requiritur, sed sufficit semiplena, & præsumptiva in materia difficilis probationis.*
15 *Item sufficit probatio semiplena, & ex conjecturis, seu indiciis in rebus antiquis, præsertim si excedant 100. annos.*
16 *Item sufficit probatio semiplena, & unius testis depositio in iis, quæ nemini nocent, & alteri prosunt.*
17 *Item sufficit probatio semiplena in Judicio Manutentionis, & Interdicto retinendæ.*
18 *Item sufficit probatio semiplena in materia de sui natura verisimilis.*
19 *Tandem sufficit probatio semiplena in causis Summariis, ubi agitur de rebus modicis, & quasi nullius præjudicii.*
20 *In concursu contrariorum probationum, plenior, fortior, seu efficacior prævalere debet, & minor, sive minus plena habetur pro non facta.*
21 *Item probatio clara, & magis distincta prævalet præsumptioni præsumptivæ, obscuræ, & minus distinctæ.*
22 *Item probatio certa, & concludens superat probationem æquivocam, & imperfectam.*
23 *Item probatio specialis prævalet probationi generali.*
24 *Probatio per aspectum corporis præfertur probationi per attestationem juratam in contrarium.*
25 *Probatio per evidentiam facti, seu per inspectionem ocularem, vel per instrumentum, vel per rem judicatam, vel per confessionem partis superat quamcumque aliam probationem.*
26 *Sic nulla alia datur major probatio, quam ea, quæ fit ex proprii oris confessione.*
27 *In æqualitate probationum fovetur reo.*
28 *Item in æqualitate probationum favetur possessori.*
29 *Excipiuntur tamen hinc quatuor caussæ favorabiles, quæ assignantur.*
30 *Plures probationes semiplenæ possunt conjungi ad faciendam, seu constituendam plenam probationem; Dummodo quælibet de per se, & in suo genere sit perfecta, & tendat ad eumdem finem.*
31 *Si autem probationes semiplenæ in suo genere sint imperfectæ, licet plures, non conjunguntur ad constituendam plenam probationem.*
32 *Ubi probationes concludentes requiruntur, debent illæ per necesse concludere, & non per possibile.*
33 *Probatio plena, & concludentissima requiritur in materia objectiva, & quæ sapiat delictum, præsertim ubi agitur de magno præjudicio.*
34 *Unde probatio ex solis præsumptionibus, etiam vehementibus, nemo in causis Criminalibus criminaliter motis (quibus æquiparantur caussæ Civiles arduæ, & magni momenti) condemnandus est; Nisi tamen indicia sint indubitata, & luce clariora, seu talia, quæ evidentiam rei inducant.*
35 *Verba narrativa Papæ, quibus in suis Apostolicis Litteris proprium factum narrat, plenam probationem faciunt, si super illis intentio ipsius fundetur.*
36 *Secus autem, si intentio Papæ super iis non fundetur.*
37 *Hinc si Papa suis Litteris Apostolicis salutat excommunicatum, non per hoc censetur eum absolvere.*
38 *Immo quamvis scienter excommunicato participet Litteris, verbis, osculo, aut quovis alio modo, non idcirco censetur eum absolvere, nisi expresse se declaret velle per hoc ipsum absolvere.*
39 *Similiter si Papa quempiam sub titulo cujuslibet Dignitatis nominet, honoret, tractet, & hujusmodi, non per hoc in Dignitate illa ipsum approbare intelligitur.*
40 *Quando intentio Papæ fundatur super facto alieno a se narrato, tunc narratio, seu assertio Papæ facit qui-*

dem plenam fidem, si nihil opponatur; sed tamen admittitur probatio in contrarium.

41 *Enunciativæ Papæ matura consideratione emissæ omnino probant.*

42 *Unde Enunciativæ Papæ motu proprio emanatæ plene probant etiam de facto alieno.*

43 *Item etiam unica in antiquissimis probationem constituit.*

44 *Item Enunciativæ antiquissimæ Pontificis probant qualitatem Ecclesiæ.*

45 *Item probant etiam Dominium possessionis.*

46 *Item probant Ecclesiam esse in uno potius Territorio, quam in alio.*

47 *Limitantur prædicta tamen, quando non motu proprio, sed ad instantiam, supplicationem, vel suggestionem partis sunt emissæ, quo casu licet sint antiquæ, contra tertium non probant.*

48 *Quod procedit, etiamsi in illis fundetur intentio Papæ.*

49 *Assignatur differentia inter* narrativas, *&* enunciativas.

50 *Probatio est facienda Judici, & non adversario, vel alteri.*

51 *Potest tamen Judex alium deputare ad recipiendos testes, depositiones, aliasque probationes.*

52 *Probationes ex testium depositionibus recipi non possunt, nisi citato, & si venire voluerit, præsente adversario, alioquin nihil valent.*

53 *Probationes Judiciales debent fieri Judici in præsentia publici Notarii aut duorum Virorum idoneorum, præter cætera acta Judicii, diligenter easdem conscribant.*

54 *Probationes generatim loquendo faciendæ sunt ab eo, qui dicit, non ab eo, qui negat.*

55 *Probatio, seu onus probandi regulariter incumbit Actori.*

56 *Quandoque tamen onus probandi incumbit ipsi Reo, & signanter, si is excipiendo aliquid affirmet, quod deinde in replicatione ab Actore negatur.*

57 *Item Reo incumbit probatio, quotiescumque præsumptio Juris stat pro Actore.*

58 *Item etiam Reo incumbit probatio in Judiciis duplicibus, seu communibus.*

59 *Hujusmodi Judicia duplicia, seu communia assignantur.*

60 *Item etiam reo incumbit probatio in Interdictis duplicibus, quæ assignantur.*

61 *Reus non tenetur regulariter suas scripturas, & instrumenta, quibus in judicio non est usurus, tradere, seu consignare Actori, nec ipse Actor potest ipsa petere.*

62 *Tenetur tamen reus tradere Actori petenti instrumenta communia.*

63 *Probationes post publicationem attestationum regulariter non possunt amplius fieri, seu alii testes super eisdem articulis vel directe contrariis produci, quamvis possint produci nova instrumenta usque ad conclusionem in caussa.*

64 *Post conclusionem in caussa non amplius super eisdem articulis examinandi sunt testes, neque admittendæ novæ probationes per instrumenta, vel hujusmodi, sed est ferenda sententia super allegata, & probata.*

65 *Possunt tamen admitti aliæ probationes super novis articulis, etiamsi pendeant ex veteribus, aut ex illis oriantur.*

66 *Quamvis præmissæ conclusiones regulariter procedant; Nihilominus dantur plures casus, in quibus possunt adhuc produci novi testes, etiam super eisdem articulis post publicationem attestationum, & admitti novæ probationes post conclusionem in caussa.*

67 *Sic in primis casibus, ubi agitur de valore Matrimonii.*

68 *Item in caussis Beneficialibus.*

69 *Item in caussis Criminalibus præsertim capitalibus.*

70 *Item dantur alii consimiles casus videndi apud assignatos Auctores.*

71 *Alia ad rem*, remissive.

72 *Subnectuntur Supplementa Auctoris.*

1 Probatio ut sic, est rei dubiæ, seu controversæ per legitima argumenta facta ostensio. Mascard. *de probationibus*. *vol.* 1. *q.* 2. *proœmial. n.* 8. Abbas *ad Rub. de probationib. n.* 1. Hostiens. *in summa de probationib. n.* 2. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decret. tit.*
2 19. *n.* 2. & alii passim. Probatio Judicialis est Judici rei dubiæ apud eum controversæ per legitimos modos facta ostensio. Mascard. *loc. cit. n.* 17. Engel *lib.* 2. *Decret. tit.* 19. *n.* 1. Vallens. *ibid.* §. 1. Sannig. *ibid. c.* 1. Reiffenstuel *ibid. n.* 5. & alii.

3 Probatio generatim sumpta dividitur in Judicialem, & extrajudicialem. *Judicialis* est illa, quæ fit in Judicio; *Extrajudicialis* est illa, quæ fit extra judicium, ut sunt probationes, quæ solent adhiberi inter homines privatos in contractibus civilibus. *Sic in re Communis.*

Insuper probatio dividitur in plenam, & semiplenam. 4
Plena est illa, quæ tantum fidem facit, quanta ad definiendas controversias sufficit: ut est probatio, quæ fit per duos testes omni exceptione majores, per instrumenta authentica, per confessionem propriam, & hujusmodi. *Semiplena* est illa, quæ facit quidem aliquam fidem rei gestæ, sed non tantam, quæ sufficiat ad definiendas controversias, ut est probatio per unum testem, per confessionem extrajudicialem, per scripturam privatam, per fugam Rei, qui debuisset respondere, per famam, & hujusmodi. *Sic in re Communis.*

Probatio plena subdividitur in aliquibus in plenam, 5
pleniorem, & plenissimam, seu in evidentissimam, claram, & minus evidentem. *Probatio evidentissima* censetur illa quæ fit per privilegia, & instrumenta indubitata, ut notant Mascard. *loc. cit. q.* 4. *n.* 5. Abbas *in cap. Licet n.* 11. *de probationibus*, Reiffenstuel *loc. cit. n.* 12. & alii. Et huc accedunt probationes apertissimæ, prout appellantur *in cap. Pia, de exceptionibus in* 6. *& l. Sciant, Cod. de probation.* & istæ probationes *apertissimæ*, seu *plenissimæ*, atque luce habentur per facti evidentiam, & aliis modis indubitatis. *Probatio clara* est illa, quæ fit per testes, & hujusmodi. *Probatio minus evidens*, quæ alio nomine dicitur. *Probatio præsumptiva* est illa, quæ fit per conjecturas, & præsumptiones, ut *cap. Afferte* 2. *de præsumptionibus*.

Probationum species quamvis alii assignent duodecim, 6
alii decem, commode tamen reducuntur ad novem, prout assignantur ab Hostiensi *in summa tit. de probationibus num.* 6. Engel *loc. cit. n.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 18. & ab aliis, quæ in sequentibus versiculis breviter continentur.

Aspectus, Sculptum, Testis, Notoria, scriptum.
Jurans, Confessus, Præsumptio, Fama probavit.

Per ly autem *Aspectus* indicatur probatio per *inspectio*- 7
nem ocularem. Per ly *Sculptum* indicatur probatio per antiquas *Sculpturas* in lapidibus marmoreis impressas: Per ly *Testis* indicatur probatio, quæ fit *per Testes*. Per ly *Notoria* indicatur probatio, quæ fit *per Evidentiam rei*, seu per *Notorietatem Facti*. Per ly *Scriptum* indicatur probatio, quæ fit *per Instrumenta*. Per ly *Jurans* indicatur probatio quæ fit *per Juramentum*. Per ly *Confessus* indicatur probatio, quæ fit per propriam confessionem. Per ly *Præsumptio* indicatur probatio, quæ fit *per Præsumptionem*. Per ly *Fama* indicatur probatio, quæ fit *per Famam*. Ad quas novem præcipuas probationum species, ut vides, cæteræ aliæ possunt commode reduci.

Probatio debet esse clara, & certa. *Communis*, per 8
text. *in cap. In præsentia* 8. *de Probationibus*, juncta Glossa *in casu ad cit. cap. In præsentia*, ubi expresse dicit, quod *Clara, & certa debet esse probatio, & non dubia*. Unde probatio dubia, seu æquivoca, idest referri ad 9
unum & ad alium, non relevat probantem, sed rejici debet, cum nihil concludat, nec ullum probationis gradum constituat. Rota recent. *p.* 3. *decis.* 176. *n.* 8. *decis.* 232. *n.* 9. *decis.* 321. *n.* 2. *decis.* 309. *n.* 5. *decis.* 521. *num.* 5. *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 263. *num.* 3. *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 254. *num.* 22. *decis.* 335. *num.* 7. *decis.* 487. *num.* 12. *p.* 6. *decis.* 121. *n.* 22. & sæpissime alibi cum communi Doctorum. Nam juxta illud vulgatum: *Non probat hoc esse, quod ad hoc, quandoque contigit abesse*, prout loquitur Summarium *in l. Neque Natales, Cod. de probationibus*, & probat text. *ibid. & l. Non hoc, Cod. Unde vi*, & Rota recent. *p.* 19. *tom.* 1. *dec.* 469. *n.* 15.

Probatio judicialis debet fieri secundum formam Libel-
li, *cap. Cum dilectus* §. *sed quoniam, de ordin. cognition.* 10
Est enim pronunciandum secundum formam Libelli, *Clement. Sæpe contingit*, § *Verum quia de verbor. signific.* Et ideo illa solummodo sunt probanda, quæ mediante Libello in judicium deducta fuerunt, ac desuper lis movetur, sive directe, sive in modum executionis, vel replicationis, ut *cap. De testibus* 29. *de testibus*, & *l. Ad probationem dominii, Cod. de probationibus*. Unde si per testes probatur aliud, quam est deductum per Libellum in judicium, non valet dictum eorum super illo, *lib.* 1. §. *Divus Antoninus, ff. de Quæstionibus* junctis Juribus proxime allegatis, Hostiens. *in Summa tit. de probationibus n.* 5. Mascard. *de probationibus, quæst.* 17. *n.* 17. Speculator *tit. de Teste* §. 1. *n.* 62. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 56. & alii passim.

Probatio judicialis regulariter debet esse plena, & con- 11
cludens. Rota recent. *p.* 1. *decis.* 160. *num.* 2. & *decis.* 368. *n.* 5. & sæpe alibi, & *Communis Doctorum*, per textum *in cit. cap. In præsentia* 8. *de probationibus, cap. Recipimus* 18. *de privileg. & ex l. Judices, Cod. de judiciis*, ibi: *Judices oportet imprimis rei veritatem plena inquisitione discutere.*

Quænam autem probatio hic & nunc sit plena, & con- 12
cludens, plurimum Judicis arbitrio relinquitur. Rota rec.

part.

part. 3. decis. 466. sub num. 4. part. 4. tom. 1. decis 53. num. 13. part. 18. tom. 1. decis. 146. num. 19. & sæpe alibi, & Doctores communiter, per text. *in lib. 3. §. Idemque Divus, ff. de Testibus, cap. In nostra 33. de Testibus.*

13 Dantur tamen plures casus, in quibus non requiritur probatio plena, sed sufficit semiplena, vel alia ex conjecturis deprompta, ut sunt casus, in quibus sententia lata facit modicum præjudicium. Rota recentior, *p. 15. decis. 190. num. 15. & Communis Doctorum*, per text. *in l. 3. §. Causæ, ff. de Carbonian. Edict. & l. 4. §. Sciendum, ff. Ad exhibendum.*

14 Sic probatio plena non requiritur, sed sufficit semiplena, & præsumptive in materia difficilis probationis. Rota *p. 4. tom. 3. decis. 619. n. 4. p. 13. decis. 537. n. 9.* Et Doctores communiter per text. *in c. Cum Dilectus 32. de el. & c. Præterea 27. de Testibus, l. Filium, ff. de his, qui sui, vel alieni Juris &c.*

15 Item sufficit probatio semiplena, & ex conjecturis, seu indiciis in rebus antiquis, præsertim si excedant 100. annos. Rota recent. *p. 2. decis. 556. num. 3. p. 4. tom. 2. decis. 254. num. 48. part. 10. decis. 234. num. 10. par. 19. tom. 1. decis. 44. num. 17. & decis. 270. num. 8.* & sæpe alibi. Et Doctores passim, per text. *in l. Census, & monumenta, ff. De probationib. l. Qui ex liberis, ff. De bonorum possessione secundum tabul. cap. Cum causam 13. de probationibus, cap. Cum olim 39. de Censibus*, juncta Glossa *ibid. verb. Antiquis.*

16 Item sufficit probatio semiplena, & unius testis depositio in iis, quæ nemini nocent, & alteri prosunt. *Communis*, per text. *in c. Parvulus, & cap. Itaque, dist. 4. de Consecrat.*

17 Item sufficit probatio semiplena in judicio Manutentionis & Interdicto retinendæ. *Communis* cum Rota recent. *p. 2. decis. 147. num. 1. p. 10. decis. 11. num. 2. p. 14. decis. 493. num. 8.*

18 Item sufficit probatio semiplena in materia de sui natura verisimili. *Communis* cum Rota *p. 18. tom. 1. decis. 92. n. 7.* Et quando agitur de aliqua re incidenter. Rota *p. 14. decis. 361. n. 6.*

19 Tandem sufficit probatio semiplena in causis summariis, ubi agitur de rebus modicis, & quasi nullius præjudicii. *Communis* cum Rota *part. 15. decis. 190. n. 14.* per textum *in cap. Ex litteris de in integrum restitut. c. Cum Bertoldus 18. de sentent. & re judicat. l. 3. §. Causæ, ff. de Carbon. Edict. & l. 4. §. Sciendum, ff. Ad exhibendum*, cum similibus.

20 In concursu contrariarum probationum plenior, fortior, seu efficacior prævalere debet, & minor, seu minus plena habetur pro non facta. *Communis* cum Rota recent. *p. 1. dec. 303. n. 13. dec. 494. n. 11. decis. 509. n. 9. part. 2. dec. 44. n. 6. part. 7. dec. 203. num. 12. part. 8. dec. 232. n. 10. part. 12. dec. 336. num. 34.* & sæpe alibi, per text. *in cap. Cum Ecclesia 3. §. Partibus, de causa possess. cap. Licet causam 9. §. final. de probat. l. Nam & iis, ff. de inofficios. testament.* cum similibus.

21 Item probatio clara, & magis distincta prævalet probationi præsumptivæ, obscuræ, & minus distinctæ. *Communis* cum Rota *p. 7. dec. 269. num. 12 p. 14. decis. 520. n. 80. part. 15. dec. 323. num. 5.* per text. *in l. Imperatores, ff. de probationib. leg. In rebus, Cod. de Jure Dotium*, cum similibus.

22 Item probatio certa, & concludens superat probationem æquivocam, & imperfectam. *Communis*, cum Rota *p. 5. tom. 1. decis. 313. n. 6. p. 5. tom. 2. dec. 430. num. 104. part. 17. dec. 208. n. 17.* per text. *in cap. Per tuas, Qui filii sint legitimi, & l. 1. & seq. Cod. Plus valere quod &c. & leg. Ob carmen §. final. ff. de Testibus.*

23 Item probatio specialis prævalet probationi generali, *Communis*, cum Rota *p. 1. dec. 246. n. 5. part. 2. dec. 299. p. 3. dec. 556. num. 3. part. 4. dec. 447. num. 3. part. 7. decis. 272. num. 7. part. 11. decis. 305. n. 8.* & sæpe alibi, per text. *in cap. Generi 34. de Regul. Juris in 6.* cum similibus.

24 Probatio per aspectum corporis præfertur probationi per attestationem juratam in contrarium. *Communis* per text. *in cap. Proposuisti 4. de probation.*, juxta Gloss. *ib. verb. puellæ.*

25 Probatio per evidentiam facti, seu per inspectionem ocularem, vel per instrumentum vel per rem judicatam, vel per confessionem partis superat quamcumque aliam probationem. *Communis*, cum Rota *p. 4. tom. 1. dec. 568. n. 7.* per text. *in c. Evidentia 9. de accusationibus, c. ult. De cohabit. Cler. cap. Cum olim 24. de verbor. signific. l. Cum te, Cod. de transactionibus, l. Generaliter, Cod. de non numerand. pecun.* cum similibus.

26 Sic nulla alia datur major probatio, quam ea, quæ fit ex proprii oris confessione. *Communis* cum Rota *part. 9. tom. 1. dec. 98. n. 4.* per text. *in cap. Per tuas 10. de probat. leg. Cum te, Cod. de transact. leg. Generaliter, Cod. de non numerand. pecun.*

27 In æqualitate probationum favetur reo. *Communis*, per text. *in c. Ex litteris 3. de probat. cap. ult. de sent. & re judicat. cap. Cum sunt 11. de Regul. Juris in 6.* juncta Glossa *ib. verb. Cum sunt*, cum pluribus juribus ab ipsa citatis.

28 Item in æqualitate probationum favetur possessori. *Communis*, per text. *in c. In pari 65. de Regul. Jur. in 6. & l. In pari, ff. de Reg. Jur.*

29 Excipe tamen hic causas favorabiles, quales sunt quatuor; scilicet pro matrimonio, pro Libertate, pro Dote, ac pro Testamento; Nam si in istis utriusque partis probationes fuerint æquales, non pro possessore, sed pro valore Matrimonii, sive pro Libertate, vel pro Dote, aut Testamento profertur sententia; Istæ enim quatuor causæ propter favorem excipiuntur. *Communis*, per text. *in cap. Ex litteris 3. de probation., & cap. ult. de sent. & re judic.* Gloss. *ib. verb. Proferentibus in fine*; ubi allegat sequentes vulgatos versiculos.

Stat Testamentum, Libertas, Conjugium, Dos.
Si sint æquales, quæ producuntur utrinque.

30 Plures probationes semiplenæ possunt conjungi ad faciendam, seu constituendam plenam probationem; Dummodo quælibet de per se, & in suo genere sit perfecta, & tendat ad eumdem finem. *Communis* cum Rota *p. 2. dec. 519. n. 7. p. 3. dec. 326. n. 10.* & sæpe alibi per text. *in cap. Cum causam 13. de probationib. cap. Per tuas 32. de Simonia, l. Instrumenta, Cod. de probation.*, cum similibus.
31 Si autem probationes semiplenæ in suo genere sint imperfectæ, licet plures, non conjunguntur ad constituendam plenam probationem. *Communis* cum Rota *part. 3. decis. 117. num. 3. part. 4. tom. 2. decis. 391. num. 34. part. 12. decis. 8. num. 29. part. 17. decis. 171. num. 26.* & sæpe alibi.

32 Ubi probationes concludentes requiruntur, debent illæ per necesse concludere, & non per possibile. *Communis*, cum Rota *p. 4. tom. 2. decis. 173. n. 13. & Annotat. ad decis. 131. num. 52. & seq. part. 8.* per text. *in l. Non hoc, Cod. Unde legitimi, l. Neque natales 10. & leg. Ad probationem 22. de probationibus.*

33 Probatio plena, & concludentissima requiritur in materia objectiva, & quæ sapiat delictum, præsertim ubi agitur de magno præjudicio. *Communis*, cum Rota *p. 2. dec. 179. n. 3. p. 3. dec. 117. n. 11. p. 10. dec. 51. n. 30. p. 11. dec. 219. num. 7. art. 12. decis. 446. num. 26.* & sæpissime alibi, per text. *in cap. Per Litteras vestras 14. de præsumptionibus, l. ult. Cod. de probat.* cum similibus.

34 Unde probatio ex solis præsumptionibus etiam vehementibus, nemo in causis criminalibus criminaliter motis (quibus æquiparantur causæ Civiles arduæ, & magni momenti) condemnandus est. Nisi tamen Indicia sint indubitata, & luce clariora, sint talia, quæ evidentiam rei inducant. Vide verb. *Præsumptio a n. 19. ad 21.*

35 Verba narrativa Papæ, quibus in suis Apostolicis Litteris proprium factum narrat, plenam probationem faciunt, si super illis intentio ipsius fundetur. *Communis*, cum Rota *p. 1. dec. 416. n. 1. part. 4. tom. 1. dec. 307. num. 11. part. 12. decis. 337. num. 26. part. 18. tom. 1. dec. 137. num. 9.* per text. *in Clem. Unica, de probationibus*, juncto Summario *16.* in quo sic expresse habetur: „Verba Litterarum, Apostolicarum quibus Papa proprium „factum narrat, plene probant, si super illis gratia, „vel intentio Papæ fundetur.

36 Si autem intentio Papæ super eis non fundetur, tunc verba narrativa Papæ, seu Litterarum Apostolicarum nihil probant. Glossa communiter recepta *in cit. Clem. Unica, verb. Fundatur*, Abbas *ibid. numer. 1.* Mascard. *de probationibus conclus. 236. num. 25. & 29.* Reiffenstoel *lib. 2. Decret. tit. 19. num. 108.* & alii passim, *arg. cap. Si aliquando 41. de sent. excommun. Clem. Si Summus 4. de sent. excommun.*

37 Hinc si Papa suis Litteris Apostolicis salutat Excommunicatum, non per hoc censetur eum absolvere, quia intentio Papæ Litteras illas dantis super impertienda tali absolutione se non fundabat. *Communis*, textu expresso *cit. c. Si aliquando 41. de sent. excomm.* ibi: „Si aliquando forte contigerit, quod eis, qui auctoritate Apostolica sunt excommunicationi subjecti, nostræ Litteræ cum „salutationis alloquio dirigantur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata. Dum per „ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam per surreptionem" (tacendo videlicet quod quis sit excommunicatus)„ contingat hujusmodi „Litteras impetrari. Et ibi Summar. expresse habet: „Si Papa suis Litteris excommunicatum salutat, non propter hoc eum absolvit.

38 Immo quamvis Papa scienter excommunicato participet Litteris, verbis, osculo, aut quovis alio modo, non idcirco censetur eum absolvere, nisi expresse se declaret velle per hoc ipsum absolvere. *Communis*, textu expresso *in Clementin. Si Summus 4. de sentent. Excommun.* ibi: „Si Summus „Pontifex scienter etiam excommunicato participet Litteris, „verbo, vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc „absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi, juncto ejus „Summario sic expresse habente: " *Si Papa etiam scienter excommunicato participat, illum per hoc non absolvit, nisi exprimat, hoc se velle.*

39 Similiter si Papa quempiam, sub titulo cujuslibet Dignitatis

tis nominet, honoret, tractet, & hujusmodi, non per hoc in Dignitate illa ipsum approbare intelligitur. *Communis*, textu expresso *in cit. Clement. Si Summus 4. de sentent. Excomm.* ibi: „ Similiter quoque si quem sub titulo cujuslibet Dignitatis ex certa etiam scientia, verbo, „ Constitutione, vel Litteris nominet, honoret, seu quovis alio modo tractet, per hoc in Dignitate illa ipsum „ approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere „ novi juris, " juncto Summario *ibidem* sic expresse dicente; " Et si scienter sub titulo Dignitatis aliquem nominet, vel honoret, per hoc illum in Dignitate non „ approbat." Et ratio est, quia super talibus verbis, signis, vel factis non fundatur intentio Papæ, seu talia non sunt ad conferendam, vel approbandam dignitatem illam, sed incidenter solum simplia narrantur, aut fiunt, & ita dicendum est de similibus.

40 Quando intentio Papæ fundatur supra facto alieno a se narrato, tunc narratio, seu assertio Papæ facit quidem plenam fidem, si nihil opponatur; sed tamen admittitur probatio in contrarium. Rota *part. 2. decis.* 580. *num.* 6. *part. decis.* 510. *num.* 1. & sæpe alibi, Glossa *in extrav. Clement. Unica, de probationib. verb. Fecisse asseramus*, Abbas *ibidem numer.* 2. Barbosa *numer.* 6. Pirhing *lib. 2. Decretal. tit.* 19. *numer.* 61. Mascard. *de probat. conclus.* 139. *num.* 21. *&* 22. cum plurimis aliis docens, quod assertioni Papæ facto alieno statur, donec probetur contrarium; Cum enim ob falsam aliorum relationem, seu informationem possit Papa in narrativa facti alieni errare; *cap. Lator 7. de sent. & re judicata*, *& c. A nobis 18. de sentent. Excommun.* merito relinquitur locus probationi in contrarium. Unde Rota *part. 2. decis.* 46. *n.* 2. dicit, quod narrativa Papæ facta per verba: *Ut accepimus*, non probat, sed debet a parte justificari.

41 Enunciativæ Papæ matura consideratione emissæ omnino probant. Rota *part.* 18. *tom.* 1. *decis.* 192. *num.* 3. præsertim si sint antiquæ, & motu proprio emanatæ. Rota *part. 1. decis.* 312. *num.* 18. *part. 5. tom. 1. decis.* 288. *num.* 7. *part.* 18. *tom. 1. decis.* 755. *num.* 9. Unde Enunciativæ Papæ motu proprio emanatæ plene probant etiam de facto alieno, Rota *part. 1. decis.* 754. *num.* 9. Unde
42 Enunciativæ Papæ motu proprio emanatæ plene probant
43 etiam de facto alieno. Rota *part. 1. decis.* 212. *num.* 18.
Item etiam unica in antiquissimis probationem constituit, Rota *part. 1. decis.* 25. *num.* 2. Item Enunciativæ anti-
44 quissimæ Pontificis probant qualitatem Ecclesiæ. Rota *p. 4. 4. decis.* 120. *num.* 6. Item probant etiam dominium pos-
45 sessionis. Rota *p. 5. tom. 1. decis.* 93. *num.* 21. Item probant etiam Ecclesiam esse in uno potius Territorio, quam in alio. Rota *p. 1. decis.* 432. *n.* 2.

46 Limitantur prædicta tamen, quando non motu proprio, sed ad instantiam, supplicationem, vel suggestionem par-
47 tis sunt emissæ, quo casu licet sint antiquæ, contra tertium non probant. Rota *p. 2. decis.* 25. *n.* 3. *p. 4. tom.* 3. *decis.* 722. *n.* 9. *p.* 5. *tom. 1. decis.* 353. *n.* 95. *p.* 10. *decis.* 452. *num.* 11. *p.* 18. *tom. 2. decis.* 628. *num.* 14. & sæpissime alibi.

48 Quoad procedit, etiamsi in illis fundetur intentio Papæ. Rota *part.* 19. *tom. 2. decis.* 494. *num.* 21. præsertim ubi de illis certiorem notitiam verisimiliter non habebat. Rota *p. 5. tom. 1. decis.* 353. *n.* 95. *p.* 10. *decis.* 347. *n.* 30.

49 Hinc inter *narrativas*, & *enunciativas* colligitur esse hanc differentiam, quod per *Verba Narrativa* dicatur loqui, quando narrat factum aliquid; v. g. quod talis commiserit adulterium, prout accidit, si Papa dicat: *Multorum clamor ad nos pervenit, quod talis commiserit adulterium &c.* At vero per *verba Enunciativa* dicitur quis loqui, quando loquitur hoc modo: *Quia constat nobis talem commisisse adulterium &c.* Ita Abbas in *cap. Cum oporteat num.* 7. *de accusationib.* Mascard. *de probationib. conclus.* 622. *num.* 1. *& conclus.* 754. *num.* 35. cum aliis a se citatis, Petrus Duennas *Regul.* 229. *limit.* 18. Reiffenstuel *lib. 2. Decretal. tit.* 19. *n.* 103. & alii.

50 Probatio est facienda Judici, & non Adversario, vel alteri. Glossa communiter recepta *in l. Quinquaginta verb. Judici, ff. de probationib.* Rota recent. *part. 0. decis.* 8. *num.* 3. Mascard. *de probation. quæst.* 2. *prœmial. num.*
51 24. Hostiens. *in summa tit. de probationib. num.* 3. Abbas *in cap. Ex litteris 3. de probationib. num.* 7. & alii passim, per text. *in cit. leg. Quinquaginta, de probationib. in cit. cap. Ex litteris 3. de probationib. cap. in nostra 32. de testibus* cum similibus. Potest tamen Judex quem deputare ad recipiendos testes, depositiones, aliasque probationes. *Communis* ex praxi universali.

52 Probationes ex testium depositionibus recipi non possunt, nisi citato, & si venire voluerit, præsente Adversario, alioquin non valent. *Communis*, textu expresso *in cap. In nomine Domini 2. de Testibus*, juncto ejus Summario sic dicente: *Nulla est receptio Testium facta contra non citatum*, & concordat *Authentic. de Testibus §. Et hæc vero, Collat.* 7.

53 Probationes Judiciales debent fieri Judici in præsentia publici Notarii, aut duorum virorum idoneorum, qui præter cetera acta Judicii diligenter easdem conscribant. *Communis*, textu expresso *in cap. Quoniam 11. de probat.* juncto Summario *ibidem* sic expresse habente: „ Judex „ debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui „ scribant Acta Judicii; Alias si quid difficultatis emerserit, per Superiorem punietur. Nec creditur ei super „ processum, nisi in quantum per acta, vel alias per „ legitima documenta constabit.

Probationes generatim loquendo faciendæ sunt ab eo, 54
qui dicit, non ab eo, qui negat. *Communis*, textu expresso *in l. Et incumbit 2. ff. de probationibus*, ibi: *Et incumbit probatio, qui dicit, non qui negat*. Et hoc jure merito, quia *negatis factum per rerum naturam nulla est directa probatio*, ut expresse dicitur *in c. Bonæ memoriæ 21. de Election. cap. Accusator 6. quæst. 5. l. Actor 23. Cod. de probationib.* cum similibus.

Probatio, seu onus probandi regulariter incumbit Acto- 55
ri. Ad ipsum enim spectat illud, quod proposuerit, probare, si Reus id neget; alioquin, ipso non probante, reus absolvetur ab ejus impetitione. *Communis*, textu expresso *in cap. Cum Ecclesia 3. § fin. de causa possession. & l. Qui accusare 4. Cod. de Edendo*, ibi: *Actore non probante, qui convenitur, & si nihil ipse præstiterit, obtinebit*, & concordat textus *in cit. cap. Accusator 6. & l. Actor 23. Cod. de probationib.* ibi: „ Actor (seu Accusator) quod „ asseverat, probare se non posse profitendo, reum necessitate monstrandi contrarium non adstringit, cum „ per rerum naturam factum negantis probatio nulla „ sit.

Dicitur autem notanter, quod onus probandi incumbit 56
Actori *regulariter*, quia quandoque transfertur onus probandi in Reum, & signanter ipsi Reo incumbit onus probandi, si is excipiendo aliquid affirmat, quod deinde in replicatione ab Actore negatur, textu expresso *in leg. 1. ff. de exceptionib.* ibi: „ Agere etiam is videtur, qui ex„ ceptione utitur. Nam Reus in exceptione Actor est," & *l. In exception. ff. de probation.* ibi: „ In exceptionibus „ dicendum est, Reum partibus Actoris fungi oportere, „ ipsumque exceptionem velut intentionem implere, ut „ puta si pacti conventi exceptione utatur, docere debet „ pactum conventum factum esse.

Item Reo incumbit probatio, quotiescumque præsum- 57
ptio Juris stat pro Actore: Hinc si Parochus putat decimas intra fines suæ Parochiæ existentes, nihil probare tenetur; sed Reus tenetur ostendere quo jure ad ipsum decimæ pertineant; Parochus enim habet fundatam intentionem in Jure, quod decimæ ad se pertineant, nisi contrarium ostendatur. *Communis*, textu expresso *in cap. Ad decimas 2. de restitution. spoliator. in 6.*

Item etiam reo incumbit probatio in Judiciis duplicibus, 58
seu communibus, quia in ipsis utraque pars litigantium vicem duorum sustinet, scilicet Actoris, & Rei, *cap. Ex litteris 3. de probation. l. Judicium 10. ff. Finium regundorum, & l. Inter Cohæredes, §. Qui familiæ, ff. familiæ Herciscundæ*, in quibus Juribus habetur, quod in Judiciis duplicibus utrique parti incumbat onus probandi, & quæ melius suam intentionem probaverit, obtineat. Hujusmodi autem Judicia duplicia, seu communia sunt tria, videlicet Judicium *communi dividundo*, quo agitur ad com- 59
munium rerum divisionem; Judicium *Familiæ Herciscundæ*, idest hæreditatis inter cohæredes dividendæ; & Judicium *Finium regundorum*, quod datur inter eos, qui agros, & confines habent, & prædia ad horum fines dirimendos, textu expresso in *l. In tribus 13. de judiciis*, ibi: „ In tribus istis Judiciis Familiæ Herciscundæ, com„ muni dividundo, & Finium regundorum, quæritur „ quis Actor intelligatur, quia par causa omnium videtur? Sed magis placuit eum videri Actorem, qui ad „ Judicium provocasset; *l. Judicium 10. ff. Finium regundorum*, ibi: „ Judicium communi dividundo, Familiæ „ Herciscundæ, Finium regundorum, tale est, ut in eo „ singulæ personæ duplex jus habeant, Agentis, & ejus, „ cum quo agitur.

Item etiam reo incumbit probatio in interdictis duplici- 60
bus, qualia sunt, Interdictum *Uti possidetis*, & Interdictum *Utrubi*, quorum priore certatur de retinenda possessione rei immobilis, v. g. fundi, ædium, & hujusmodi; posteriore vero, seu Interdicto *Utrubi* contenditur de rerum mobilium possessione, textu expresso *in §. Retinendæ 4. Instit. de Interdictis*, ibi: „ Sed interdicto quidem Uti possidetis, „ de fundi, vel ædium possessione contenditur; Utrubi „ vero Interdicto, de rerum mobilium possessione;" & *§. Tertia divisio 7. Inst. eodem*, ibi: „ Duplicia sunt veluti Uti „ possideti Interdictum, & Utrubi; Ideo autem duplicia vocantur, quia par utriusque litigatoris in his conditio est, nec quisquam præcipue Reus, vel Actor intelligitur, sed unusquisque tam Rei, quam Actoris partes sustinet." Quibus Interdictis accedit etiam Interdictum *De superficiebus*, nam & hoc duplex est exemplo Interdicti *Uti possidetis*, prout desumitur *ex l. 1. §. Proponitur, ff. de Superficiebus*. In hujusmodi enim Judiciis, atque interdictis duplicibus cum uterque litigans, tam Actoris, quam Rei partes sustineat, *c. Ex litteris 3. de probationibus; l. Si duo ff. Uti possidetis, l. Judicium 10. ff. Finium regundor. & §. Tertia divisio 7. Instit. de Interdictis*, proinde utrique parti incumbit onus probandi, & quæ melius probaverit suam intentionem, obtinebit; *arg. cit. Juribus*.

Actor

61 Actor non potest regulariter petere, ut Scripturæ, & Instrumenta propria Rei sibi ab ipso tradantur ad probandam suam intentionem; Nec Reus suas scripturas, & instrumenta, quibus in judicio non est usurus, tenetur tradere, seu conbenire ipsi Actori, *Communis*, per text. *in c. 1. de probationibus*, juncto ejus Summario in quo expresse dicitur: *Reus Actori sua propria instrumenta edendo non tenetur, & leg. Qui accusare 4. Cod. de Edendo*; Non enim juris aut Æquitatis ratio permittit, ut quis invitus arma, quibus impugnetur, Adversario suo tradere, cumque contra se adjuvare cogatur, *l. Nimis grave, Codice de Testibus*.

62 Tenetur tamen Reus tradere Actori petenti instrumenta communia; Et si Judex parti petenti non faciat tradi instrumenta communia, licet ab ipso appellatur, & quidquid post appellationem attentatum fuerit, non valet. *Communis*, textu expresso *in c. Cod. Perpetuus l. Scarius 12. de Fide Instrument.* juxta Glossa *ibid. verb. Instrumentorum communium*, cum pluribus juris ibi a se adductis.

63 Probationes post publicationem attestationum regulariter non possunt amplius fieri, seu alii Testes super eisdem articulis, vel directe contrariis produci, quamvis possint produci nova instrumenta usque ad conclusionem in causa; Sic Glossa communiter recepta *in c. Cum dilectus 7. de fide Instrument. verb. Post publicationem*, Mascard. *De probat. quæst. proemial. 5. num. 45. & q. 6. n. 130.* Speculator *tit. de Testib. verb. Satis utiliter num. 3. & tit. de Instrumentorum editione §. Nunc dicamus num. 1.* Farinac. *tit. 8. de Testibus q. 75. n. 68. & seq.* & alii passim, per text. *in cap. Fraternitatis 17. cap. Intimavit 18. cap. Ex tenore 35. de Testibus. c. cum dilectus 9. de Fide instrument. Authentic. in Testibus §. Quia vero, verb. Illud tamen collat. 7. & Authent. Qui semel, Cod. de probationibus*.

64 Post conclusionem in causa non amplius super eisdem articulis examinandi sunt Testes, neque admittendæ novæ probationes per Instrumenta, vel hujusmodi, sed est ferenda sententia super allegata, & probata. Ita Glossa communiter recepta *in cit. cap. cum dilectus 9. de fide Instrum. verb. Conclusum*; Abbas *ibid. num. 8.* Menoch. *p. 6. speculi aurei tit. de Instrumentor. productiom. num. 47.* & alii passim, per text. *in cap. Juravit 6. de probat. cap. Dilectus 9. de Fide Instrum.* Et ratio est clara ex ipsamet significatione hujus verbi *conclusio in causa*, cum per ipsam, ut ipsiusmet nomen importat, partes sive expresse, sive tacite ulteriori probationi renuntient, seque ad sententiam submittant.

65 Dicitur autem notanter *super eisdem articulis*, quia super novis articulis, etiamsi prodeant ex veteribus, aut ex illis oriantur, bene possunt aliæ probationes admitti; *arg. c. Fraternitatis 17. & c. Ex tenore 35. de Testibus, cap. cum Joannes 10. §. Penult. de fide Instrum.* juncta Glossa communiter recepta *in cit. c. fraternitatis, verb. Nemo, & in cit. c. cum Joannes, verb. Postquam*.

66 Quamvis autem præmissæ conclusiones *sub num. 63. & 64.* regulariter procedant; Nihilominus dantur plures casus, in quibus possunt adhuc produci novi testes, etiam super eisdem articulis post publicationem attestationum, & admitti novæ probationes post conclusionem in causa. *Communis*, & ostenditur inductione.

67 Sic in primis post publicatas attestationes possunt adhuc produci novi testes super eisdem articulis, & admitti novæ probationes post conclusionem in causa in casibus, ubi agitur de valore Matrimonii; Nam in his ob periculum animarum, seu ne conjuges legitime copulati separentur etiam post publicatas attestationes, & conclusionem in causa, debent admitti novi testes, & novæ probationes pro valore Matrimonii jam contracti militantes. Immo etiam ipsamet sententia contra Matrimonium contractum lata, nunquam transit in rem judicatam, sed potest quocumque tempore revocari, ostensa per novas attestationes, & probationes ejusdem falsitate, *capitul. Lator 7. & c. consanguinei 11. de sentent. & re judicat.*

68 Item possunt adhuc produci novi testes, & admitti novæ probationes in causis Beneficialibus: Idque propter dictum periculum animarum, & ne quis per subreptionem ad Dignitatem Ecclesiasticam ascendat. Mascard. *de probation. q. 17. proemial. num. 47.* allegans Rotam *dec. 1. & decis. 2. de Testibus in novis*, Reiffenstuel *l. cit. nu. 264.* & alii passim.

69 Item in causis Criminalibus præsertim capitalibus; Ubi enim agitur de causis criminalibus capitalibus, possunt ad defensionem Rei etiam post publicationem attestationum produci novi testes; & post conclusionem in causa admitti novæ probationes ad ejus innocentiam defendendam, & vitam conservandam, ne Reus subitis Accusatorum criminibus opprimatur, & injuste condemnetur; *Communis*, textu expresso *in l. Unius facinoris 18. §. 9. ff. de Quæstionibus*, ibi: *Ne hi, qui defendendi sunt, subitis Accusatorum criminibus opprimantur, defensione quocumque tempore postulante Reo negari non oportet*.

70 Alii plures similes casus referuntur passim ab Auctoribus; & signanter ab Abbate *in c. Fraternitatis 17. de Testibus num. 4.* Farinac. *tit. 8. de Testibus q. 75. a num. 98. usque ad num. 251.* Speculator *tit. de Testib. §. Satis utiliter num. 3. & seq.* qui brevitatis gratia relinquuntur videndi apud ipsos.

Nominis identitas personarum identitatem non probat, 71
Benedict. XIV. Constitut. incip. *Inter cætera §. 11.* ubi offert exempla, quibus non semel contingit, ut uno nomine, & *Sanctus*, & Hæreticus designarentur; Ex Reymundis enim Lullis, unus martyrii fama prædicatur, at non alter, qui infidelem vitam, ac mortem sortitus est; Unus pariter Johannes Cantius Beati nomine insignitur, & alter veluti hæresi inquinatus execratur, & sic de aliis.

Alia ad rem, Vide verb. *Fama*, *Scripturæ*, *Instrumenta*, & verb. *Sententia*, & verb. *Testes art. 2.* 72

Novæ Additiones ex aliena manu.

NEgativam directo haud posse probari communis fere 1
est sententia, Causam huic sententiæ dederunt textus
nonnulli, tum juris civilis, cum juris canonici, quibus asseri
videtur, Negantem probare nec posse, nec debere.
Confer *l. 103. C. de Probat. l. 10. C. de non numerat. pecun. c. 11. & 12. eod. tit. de Probat.*
Quoniam vero ex multis aliis textibus apparet, negati- 2
vam, & probari posse, & aliquando debere, ut ipse Pon-
tifex *in c. 5. in fin. de Renunc.* non diffitetur; Hinc est, 3
quod multi post Glossam *in c. 13. de elect.* excogitarunt
species negativæ, *juris*, *facti*, & *qualitatis*, negativam 4
juris probari posse & debere censent, ut si quis impugnet
testamentum, quod rite haud sit conditum; idem affirmant 5
de negativa *qualitatis*, quando scilicet negatur qualitas inesse,
quæ communiter & regulariter inesse solet; circa ve-
ro negativam *facti* distinguunt utrum sit *facti definiti*, an 6
indefiniti, hanc probari directo posse negant, illius autem
probationem saltem per indirectum admittunt. Hoc etiam 7
conceditur, si negativa prægnans est, quæ propositionem
affirmativam implicite in se contineat. Vide *Gonzalez. in c. 11. num. 3. de Probat.* *Wiestner in Decretal. lib. 2. tit. 10. num. 12. & seq.* Alia via processit *Herculanus in tract.* 8
de proband. negat. Primo enim Regulam præmittit: *negativam ab eo probandam esse, qui in ipsa se fundat, at nu. 27. & seq.*
Ostendit vero & quidem solidissime *Cocejus* in disser- 9
tatione *de directa probatione negativæ*, negativam non
tantum directo probari posse, sed etiam probari debere ab
eo, qui in ea se fundat, sive is sit Actor, sive sit Reus;
Ut non sit necesse ad distinctiones illas confugere, quas
mox attulimus. Confule etiam *Zoll. in tract. de Except. non numerat. pec. thes. 4. §. 12.*
Patet autem hoc male ex sententia illa, quæ negati- 10
vam haud probari posse tenebat, olim non fuisse admissas
positiones negativas, vitiosos fuisse reputatos *articulos negativos*, & non probandos esse ab eo, qui Judici ipsos
offert.
De collisione probationum materia in Foro frequentissi- 11
ma agendum hic quoque esset; Sed ne nimius fim, vide
Bohemer. in Exercitat. ad Pandect. lib. 22. Pandect. tit. 3. exercit. 65.

PROCESSIONES.

SUMMARIUM.

1 *Processiones unde dicantur?*
2 *processiones dicuntur Chori ambulantes.*
3 *processiones semper fuerunt in usu in Ecclesia etiam a primordiis illius.*
4 *processiones publicas indicere, dirigere, & ordinare spectat ad Episcopum privative quoad alios.*
5 *Et hoc non obstante, quod Capitulum, vel alii sint per longum tempus in possessione indicendi publicas processiones, vel præscribendi modum, quomodo, & quæ sint dirigendæ.*
6 *Et non obstante etiam immemorabili consuetudine.*
7 *Requiritur tamen ad id consilium, non autem consensus Capituli.*
8 *Ita ut Episcopus solus sine consilio Capituli eas indicere & dirigere minime valeat.*
9 *processionis hora indicendæ est arbitrio Episcopi, cui Magistratus, & omnes debent obedire.*
10 *processiones ex devotione populi, & Confratrum introductæ, possunt ex causa ab Episcopo prohiberi.*
11 *Quamvis processiones solitæ privatæ, quæ fiunt a Parochis in Parochia, & a Capitulo in Cathedrali, fiant sine licentia Episcopi, adhuc tamen, si transferantur, exigitur Episcopi approbatio. Nec ipsi Parochi sine licentia Episcopi potest processiones extraordinarias facere.*
12 *processiones publicas indicere, & dirigere, absente Episcopo, spectat ad Vicarium Generalem cum consilio Capituli.*
13 *processionibus Generalibus indictis pro causa, bono, vel honore publico, tam Clerici sæculares Beneficia, vel Officia Ecclesiastica habentes, quam Regulares invitati, omnes interesse tenentur, & adesse compelluntur Juris remediis.*

14 pro-

14 Processiones, ad quas accedere tenentur Regulares, signantur.

15 processiones, quæ referuntur ad caussam, bonum, & honorem publicum, demonstrantur.

16 Istæ processiones ad effectum obligandi Regulares ad interessendum, non sunt renovandæ annuatim, & perpetuandæ, nisi nova motiva, & novæ caussæ concurrant.

17 Nec possunt Episcopi obligare Regulares ad interessendum cum clero sæculari processioni indictæ occasione suæ primæ Visitationis.

18 Nec possunt Episcopi cogere ad interessendum processionibus publicis Regulares distantes a civitate, vel Oppido per dimidium milliare.

19 Ubi tamen viget contraria consuetudo, est servanda.

20 Regulares ad processiones, ad quas tenentur accedere, sufficit, quod invitentur per Edictum; Ubi autem adesset legitima praxis in contrarium, esset servanda.

21 Regulares non debent accedere ad processiones publicas cum Cruce, & numero duorum tantum Religiosorum;

22 Neque eorum Laici deferentes Crucem in processionibus, vel candelabra, debent uti Alba; seu Dalmatica, vel Pluviali.

23 Regulares in processionibus deferre non debent Galerum, sive Pileum, non obstante prætenso solito, & contumaces cogi possunt ad deponendum etiam censuris.

24 Crux in processionibus deferenda est a Regularibus cum velo pendente seu pallio.

25 Regulares accedentes ad publicas processiones non debent, processione terminata, statim a loco recedere; sed tenentur ibi precibus, seu Benedictioni assistere usque in finem.

26 Regulares in processionibus, quas ipsi faciunt extra claustra, egent licentia Episcopi, vel respectivi Parochi, non obstante quacumque consuetudine in contrarium; nisi pro aliquibus Processionibus habeant speciale Privilegium.

27 Episcopi autem, & Parochi non debent denegare talem licentiam Regularibus.

28 Regulares omnes nulla indigent licentia, nec Episcoporum; nec Parochorum pro faciendis processionibus Ss. Sacramenti in quacumque die infra Octavam Corporis Christi.

29 Et quidem eadem die possunt plures fieri processiones à diversis Regularibus; dummodo fiant distinctis horis:

30 Et sic expresse fuit resolutum etiam novissime a S. C. Episcop. & Regul. cum præciso Rescripto: Affirmative: Dummodo fiant Processiones distinctis horis.

31 Item speciale Privilegium habet præstantissima Prædicatorum Religio pro facienda sine prædicta licentia processione Ss. Rosarii.

32 Regulares, qui gaudent speciali privilegio faciendi dictas processiones extra claustra sine licentia, tenentur incedere per viam semel electam.

33 Regulares possunt in suis processionibus uti Pluviali: Nec talis usus est signum, seu testimonium Jurisdictionis in utente Sacerdote.

34 Regulares in suis processionibus non possunt, nec debent ducere puellas habitu fictitio Angelorum, neque Bizzocheras.

35 Regulares non possunt processiones in Monialium Ecclesias quamvis eorum regimini subjectarum inferre & introducere, licet adesset consuetudo.

36 Intra clausuram Monialium fieri non debent ab exteris processiones neque cum Sanctissimo sacramento.

37 Imaginem B. V. cum Baldachino, & intortitiis in processione deferri non est prohibendum.

38 Idem dicendum est de Imaginibus, sive statuis Sanct.

39 Regularibus paratis, & deferentibus in processione Reliquias, debetur præcedentia (non tamen cæteris non paratis) supra Clerum sæcularem.

40 Quomodo regulanda sit præcedentia Regularium inter se, & inter alios in processionibus? remissive.

41 Processio Sanctissimi Sacramenti inchoari non debet ab Ecclesia inferiori, non attenta immemorabili consuetudine.

42 Item processio SS. Sacramenti terminari debet in illa Ecclesia, a qua incœpit.

43 Processio Ss. Corporis Christi cur Sede plena fiat in Ecclesia Vaticana, & Sede vacante in Ecclesia Sancti Joannis Lateranensis?

44 Processiones in Festo Corporis Christi facere non licet aliis Ecclesiis, sed soli Episcopo, seu Ecclesiæ Cathedrali.

45 Processio Ss. Sacramenti in ejus Festo debet inchoari a Cathedrali, & in ea terminari.

46 In Festo Corporis Christi non est deferenda in processione Eucharistia Sacerdotum humeris, sed celebrantis manibus.

47 In Festo Corporis Christi Eucharistia non est deferenda per vias Hebræorum.

48 In Festo Corporis Christi debet deferri Eucharistia a Celebrante, & in Vesperis diei Octavæ, & fiat processio, debet deferri ab eo, qui cantavit Vesperas modo saltem sit Canonicus in Collegiatis.

49 Non convenit, quod prima Dignitas celebret Missam ante processionem Sanctissimi Sacramenti, & deinde altera Dignitas minor gestet illud in processione.

50 Si Episcopus in Festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam, Canonici tamen debent induere Sacras Vestes.

51 Canonici Ecclesiæ Collegiatæ non debent in processionibus incedere parati sicut Canonici Cathedralis.

52 In Festo Corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone.

53 In Festo Corporis Christi non est facienda processio sine Pluviali.

54 In processionibus, quæ fiunt cum Ss. Sacramento, qui incedunt ante illud, in occursu, & transitu a latere ejusdem debent facere genuflexionem, dummodo illud videant.

55 In processiones solemni Corporis Christi, quando processio sistit, Sacerdos celebrans, Subdiaconus, & Diaconus non debent sedere, neque in scamno, neque in sedibus.

56 In processione, in qua defertur Ss. Sacramentum, vel Lignum Sanctissimæ Crucis, tam Clerici sæculares, quam Regulares, omnesque Laici incedere debent detecto capite; In aliis vero processionibus Clerici deferentes Reliquias, & omnes sæculares comitantes incedere debent detecto capite, alii vero Clerici tecto capite cum bireto;

57 Episcopus vero deferens Reliquiam Sanctissimæ Crucis in Pontificalibus poterit incedere cum Mitra.

58 Occurrente Festo S. Antonii de Padua in Dominica infra Octavam Corporis Christi, quamvis PP. Dominicani in dicta die peragant processionem SS. Sacramenti; Nihilominus potest a Franciscanis fieri processio de dicto Sancto; Dummodo fiat diversa hora, & data prælatione temporis PP. Dominicanis de mane, vel de Vespere.

59 In processionibus non sunt deferendæ Reliquiæ Beatorum:

60 Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne majora scandala sequantur.

61 Canonici in processione intra Ecclesiam debent incedere capite detecto, & extra eam cum bireto in capite.

62 Dum fiunt processiones intra Ecclesiam sine Sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem SS. Sacramenti in Missa privata; Quod si pulsetur, & advertatur elevatio, tunc genuflectendum est utroque genu a transeuntibus ante Altare, ubi Missa celebratur, & deposito Ss. Sacramento progrediendum.

63 Processiones facere de nocte cum Ss. Sacramento feria quinta, & sexta majoris hebdomadæ non convenit, & repugnat Mysteriis Ecclesiæ, & est abusus omnino tollendus:

64 Processiones, ut de nocte fieri possint feria sexta majoris hebdomadæ, arbitrio Episcopi conceditur.

65 Si autem aliqua processio fiat de nocte, non debet inferri in Ecclesiis Monialium.

66 Patres Capuccini non possunt retinere, & processionaliter deferre Imagines S. Antonii, & S. Francisci cum inscriptione, quod dictus habitus Capuccini sit verior forma habitus ipsius S. Francisci, sed moniti debent illam delere, & cancellare.

67 Episcopus potest cogere Clericos Beneficiatos ad interessendum processionibus publicis.

68 Item processionibus publicis interesse etiam tenentur Clerici sæculares alicujus Ecclesiæ, quamvis in fundatione illius exempti sint a Jurisdictione Ordinarii intra cujus Diœcesim existunt.

69 Item processionibus publicis interesse cogi possunt Sacerdotes inservientes Ecclesiis Religionis Hierosolymitani.

70 Non sunt tamen ab Episcopo compellendi interesse processionibus publicis Sacerdotes nullum Officium, aut Beneficium Ecclesiasticum in Civitate, vel Diœcesi obtinentes.

71 processiones publicas comitari cogere non potest Episcopus Clericos, qui sunt nullius Diœcesis.

72 Processionibus publicis ab Episcopo cogendi non sunt interesse degentes extra Civitatem in locis, in quibus habent plebem.

73 Processionibus publici cogi non possunt interesse Clerici Regulares Societatis Jesu.

74 Processionibus publicis interesse cogi non possunt Clerici Regulares Congregationis S. Pauli Decollati.

75 Item nec Clerici Regulares Matris Dei Scholarum piarum.

76 Item nec Canonici Regulares Congregationis Lateranensis ultra solitum.

77 Item nec Monachi Cassinenses nisi ad processionem Ss. Sacramenti.

78 Item nec Monachi Olivetani.

79 Item nec Monachi S. Hieronymi.

80 Item nec Monachi Sanctissimæ Trinitatis Caven.

81 *Item nec Carmelitæ Discalceati, ac plures alii Regulares.*
82 *Episcopus cogere non potest Canonicos ad interessendum processioni, quæ fit in tertia Dominica Mensis.*
83 *Processiones fieri possunt a Canonicis Cathedralis, etiam per limites Parochiarum sine licentia Curati.*
84 *Episcopus sub pœnis compellere potest Confratres, ut conveniant solitis processionibus.*
85 *Processiones debent fieri ordinatim, & successive absque aliqua divisione, tam quando incedunt, quam quando stant.*
86 *Edictum Episcopi prohibens explodi tormenta bellica per vias, dum fiebant processiones, sustinetur. E contra Edictum Curiæ Laicæ permissivum post peractam processionem refellitur, prout de Jure.*
87 *Si ratione alicujus solemnis processionis omnes Religiosi egrediantur a Monasterio, nequeunt Fœminæ tunc ingredi clausuram dicti Conventus.*
88 *Alia ad rem*, remissive.
89 *Subnectuntur supplementa Auctoris*, ad n. 95.

1 PRocessiones a procedendo, & eundo dicuntur, nam convocato, & procedente Clero cum Crucibus, Vexillis, & Cereis, ac sequente populo fiunt. Ita Petrus Gregor. *l. 1. participation. Juris Canonici tit. 20. c. 4.* Barbosa *de Offi. & potestat. Episcop. p. 3. alleg. 78. num. 1.* &
2 alii. Unde processiones dicuntur Chori ambulantes, ut ex aliis notat Ursaya *t. 1. p. 2. discept. 26. n. 38. v. Quin obstet, & t. 2. p. 2. discept. 23. n. 50.*

3 Processiones semper fuerunt in usu in Ecclesia etiam a primordiis illius, Card. Baronius *in notis ad Martyr. R. 7. Kalendas Maji*, Durand. *de Ritibus Eccles. lib. 2. c. 10.* Rota recent. *p. 17. dec. 87. nu. 13.* Fuerunt enim adumbratæ etiam in veteri Testamento, *Esdræ cap. 12.* ubi habetur, quod instaurata Jerosolyma post captivitatem Babilonicam, indicta fuit solemnis Processio cum interventu Sacerdotum, Levitarum, & populi ad reddendas in gratiarum actionem pro tanto beneficio cum Choris canentium debitas Dei laudes. *Josue 6.* refertur quod in obsidione Civitatis Jericho celebrata fuit Dei monitu veluti quædam Processio circumeundo per septem dies dictam Civitatem cum delatione Arcæ fœderis omnes Sacerdotes, Levitas, Milites, ac reliquum populum buccinis clangentes, ac concrepantes *2. Reg. 6. & 3. Reg. 8.* etiam innuuntur quædam nostrarum Processionum figuræ occasione translationis Arcæ fœderis ex uno in alium locum indictæ a David, & Salomone. In novo autem Testamento cœptas quodammodo fuisse a Christo Domino Processiones habetur *Matthæi 21.* ubi ipse ascensurus in Jerusalem ad perficienda Mysteria nostræ Redemptionis veluti processionaliter solemni ritu voluit ingredi in Sanctam Civitatem, turbis præcentibus, ac sequentibus, clamantibusque, *Hosanna Filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini*; a qua originem desumpsisse nostras processiones certo tenent Gavantus, & Merata *p. 1. tit. 19. litt. E.* ubi sic expresse habent: *Cujus idest processionis, origo an a Purificatione B. M. Virginis cum Josepho, Simeone, & Anna? Vel certius ex Historia Evangelica a turbis in die Palmarum &c.* Hinc patet, usum Sacrarum processionum esse antiquissimum, & post promulgationem Evangelii dicendum est, manasse ex doctrina, & traditione Apostolica. Et quamvis tempore Apostolorum ob sævitiem persecutorum non potuerint, sicuti nunc, palam & publice fieri, credibile tamen est etiam a primordiis Ecclesiæ celebratas fuisse Sacras Processiones in cryptis, & speluncis ad memorias Martyrum ibi quiescentium; Et tandem cessata sævitie persecutorum tempore Constantini Magni Imperatoris, & S. Silvestri Papæ, juxta doctrinam, & traditionem Apostolicam tempore opportuno exequendam, statim cœpit frequens usus publicarum processionum, cum interventu utriusque Cleri, & populi, ut variis adductis exemplis referunt Baronius, *tom. 5. Annalium, & annotationibus ad Martirolog. Romanum sub die 25. April.* Gulielmus Durandus *in suo Rationali l. 4. c. 6.* Stephanus Durandus *de Ritibus Eccles. l. 2. c. 10.* & alii. Et sic tenent expresse Gretserus *de Sacris processionibus lib. 1. c. 2.* Quarti *de processionibus in genere sect. 1. punct. 3.* & alii.

4 Processiones publicas indicere, dirigere & ordinare spectat ad Episcopum privative quoad alios. Sic sæpius decrevit *Sac. Cong. Rituum*, & signanter *in Trullen. 17. Decemb. 1602. in Elbor. 14. Januarii 1617. & 28. Martii*
5 *1628. & in Squillacen. Processionum 9. Maii 1693.* Et hoc non obstante, quod Capitulum, vel alii sint per longum tempus in possessione indicendi publicas processiones, vel
6 præscribendi quomodo, & quo sint dirigendæ. *Sac. Cong. Conc. sub die 16. Febr. 1619.* Et non obstante etiam immemorabili consuetudine. *Sacr. Cong. Rit. in Camerinensi 24. Augusti 1619.*

7 Requiritur tamen ad id consilium, non autem consensus Capituli. *Sac. Cong. Rit. in Elboren. 28. Martii 1628.* Et expresse quod consilium requiratur, declaravit *Sac. Cong. Conc. in Comens. 7. Feb. 1632.*

8 Ita ut Episcopus solus sine consilio Capituli eas indicere, & dirigere minime valeat, ut decisum fuisse ab eadem Sacra Congregatione referunt Francisc. Leo *in Thesauro Fori Ecclesiastic. part. 4. c. 2. num. 145.* Armendar. *in addit. ad compil. legum Navarræ l. 2. tit. 14. l. 28. §. 1. de processionib. n. 4.* Aloysius Ricc. *Neapolit. decis. par. 4. decis. 379. n. 4.* Valenzuel. *consil. 184. num. 23. volum. 1. & num. 31. & 32.* Barbos. *supra Conc. Trid. sess. 25. de Regul. cap. 13. num. 41. & part. 3. de Offic. & potest. Epis. allegat. 78. num. 4. & in Summ. Apostolor. verb. Processio n. 4.*

Processionis hora indicenda est arbitrio Episcopi, cui 9
Magistratus, & omnes debent obedire. *Sac. Cong. Rit. in Urbevetana 17. Junii 1606.* apud Barbosa *in Summ. Apost. dec. verb. processio n. 9.*

Processiones ex devotione populi, & Confratrum intro- 10
ductæ possunt ex causa ab Episcopo prohiberi. *Sacra Congregat. Rit. in Elbor. 14. Januarii 1617.* apud Barbosa *loc. cit. n. 10.*

Quamvis processiones solitæ privatæ, quæ fiunt a Pa- 11
rochis in Parochia, & a Capitulo in Cathedrali, fiant sine licentia Episcopi; Adhuc tamen, si transferantur, exigitur Episcopi approbatio, ut partibus informantibus fuit decisum a *Sac. Cong. Rit. in Hispal. 3. Septemb. 1695. & 21. Julii 1695. & in Asten. 31. Januarii ejusdem anni* apud Monacell. *tom. 1. tit. 5. form. 7. n. 22.* Nec ipse Parochus sine licentia Episcopi potest processiones extraordinarias facere. *Sacra Congregat. Concil. 13. Julii 1636.* in qua fuit dictum non sufficere licentiam Vicarii Foranei.

Processiones publicas indicere, & dirigere, absente E- 12
piscopo, spectat ad Vicarium Generalem cum concilio Capituli, prout posset Episcopus, si præsens esset. *Sacra Congregat. Rit. in Vigilien. 28. Septembr. 1630. in Bituntina 3. Aprilis 1632. & in Cassan. 3. Martii 1633.* apud Barbosam *in summa Apostolicar. decision. loc. cit. num. 7. & 8. super Concilium Tridentin. l. cit. num. 42. & cit. alleg. 78. n. 5.*

Processionibus generalibus indictis pro causa, bono, vel 13
honore publico, tam Clerici sæculares Beneficia, vel Officia Ecclesiastica habentes, quam Regulares invitati, omnes interesse tenentur, & adesse compelluntur Juris remediis, juxta dispositionem Concilii Trident. *sess. 25. cap. 13. de Regular. Sac. Congr. Episcop. in Cajetana 25. Octobris 1062.* Confirmat. *7. April. 1692.* & novissime *Sacra Congregat. Concil. in Neapolitana processionum 3. Augusti 1703. & in alia Neapolitana processionis 11. Novembris 1724* ubi fuit resolutum, quod ad processiones generales tenentur accedere exempti, & illis recusantes intervenire, excommunicationis pœna puniri possunt, teste Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profano 1. lit. P. num. 32.*

Tales autem processiones, ad quas tenentur accedere 14
Regulares, sunt solum illæ, de quibus fuit dispositum in Congregatione particulari de ordine Urbani VIII. celebrata *sub die 27. Julii 1628. & 11. Augusti, ac 19. Septembris ejusdem anni* apud Pignatell. *tom. 1. consult. 122.* ut infra: „ Aditis Procuratoribus Ordinum, negotioque mature discusso, unanimiter censuerunt posse Episcopos „ pœnis sibi benevisis compellere quoscumque Regulares „ recusantes, etiamsi Monachos, & quomodolibet exemptos, ad infrascriptas processiones accedere, atque illis interesse, exceptis duntaxat in strictiori clausura „ viventibus, & Monasteriis ultra medium milliare a „ Civitate distantibus, nempe in die Festo SS. Corporis Christi, in Litaniis majoribus, in Regularibus, ac „ in quibuscumque aliis publicis, & consuetis, vel pro „ bono, causa, aut honore publico, ab Episcopis indictis processionibus, non obstantibus quibuscumque privilegiis, consuetudinibus, vel præscritionibus etiam immemorabilibus, privilegiis tantum Apostolicis Sac. Concil. Tridens. posterioribus contrarium desuper disponentibus minime sublatis.

Processiones vero, quæ referuntur ad caussam, bonum, 15
& honorem publicum, sunt illæ, quæ fiunt, & indicuntur pro gratiarum actione de re gravi, pro pace inter Catholicos Principes, vel victoria impetranda contra infideles, pro electione Romani Pontificis, pro lucrando Jubilæo, pro placando Deo occasione pestis, famis, belli, sterilitatis, terræmotus, & similium, ut tradunt Pax Jordan. *Lucubr. tom. 2. lib. 11. tit. 2. num. 4.* Pasferin. *de statu homin. tom. 3. quæst. 189. numer. 796.* & alii passim.

Istæ tamen processiones ad effectum obligandi Regula- 16
res ad interessendum, non sunt renovandæ annuatim, & perpetuandæ, nisi nova motiva, & novæ caussæ concurrant; Sic censuit *Sacra Congreg. Rit. in Bitecten. 19. Januarii 1697. ad relationem Card. Petrucci*, in qua declaratum fuit, *Edictum Episcopi* (quo adstringebantur Regulares sub pœna suspensionis, & interdicti Ecclesiæ ipso facto incurrenda ad interessendum processioni indictæ pro obtinenda liberatione a terremotu semel jam factæ anno præcedenti, & postea renovatæ) *non sustineri cum omnibus inde secutis*. Sic refert Monacell. *tom. 1. tit. 5. formul. 7. num. 25.*

Nec possunt Episcopi obligare Regulares ad interessen- 17
dum cum Clero sæculari processioni indictæ occasione suæ primæ Visitationis, ut expresse censuit *Sacra Congregat.* Con-

Concilii, in Anagnina processionis 9. Decembr. 1662. Decreto ut infra.

In Anagnina Processionis.

Occasione suæ primæ Visitationis, primique ingressus in Terram Carpineti Dominus Episcopus Anagninus Plenariam Indulgentiam ex Auctoritate S. D. N. publicare intendens, Edictum tenoris sequentis promulgavit. Omissis &c.

Di quì è, che abbiamo risoluto di fare una pubblica generale, e generalissima processione per solennizzare con la dovuta decenza dette Sacre agioni per eccitamento maggiore de' Fedeli alla divozione, e pietà; che perciò invitiamo tutto il Popolo, comandando a detto effetto a gli Ecclesiastici, così Secolari, come Regolari di detta Terra, che debbano intervenirvi personalmente sotto pena a detti Ecclesiastici di Scomunica latæ sententiæ da incorrersi ipso tunc, che non saranno intervenuti, ed altre pene a nostro arbitrio &c.

Conqueruntur Fratres Ordinis strictioris Observantiæ se immerito, atque injuste compelli ad hujusmodi Processionem; E contra vero conqueritur D. Episcopus, dictos Fratres præfatum Edictum non sine populi scandalo contemnentes dictæ processioni non interfuisse, & non obstantibus Censuris ob eorum contumaciam ipso facto incursis, a celebratione Divinorum Officiorum non abstinuisse; Quare præsuppositis iis, quæ ab utraque parte informante deducuntur:

Quæritur, an dicti Fratres potuerint ad prænominatam Processionem ab Episcopo compelli.

Die 9. Decembris 1662.

Sacra Congregatio Eminentissimorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Concilii Tridentini interpretum censuit non potuisse.

F. Episc. Sabinen. Card. Sacchetus.

18 Nec possunt Episcopi cogere ad interessendum processionibus publicis Regulares, qui distant a Civitate, vel Oppido per dimidium milliare; Sic decisum fuisse a *Sac. C. C.* referunt Piasec. Armendar. Lezana, Idelphons. a Jesu Maria apud Barbosa *in Summa Apostolic. decis. Collectan.* 607. *n.* 17. *& de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *alleg.* 78. *n.* 21. & exprefse patet etiam in Decreto allato *supra n.* 14.

19 Ubi tamen viget consuetudo, quod Regulares, vel etiam Confraternitates Laicorum, non obstante distantia unius milliarii, conveniant ad processiones, est servanda, & convenire tenentur. Passerin. *de statu homin. tom.* 3. *qu.* 189. *art.* 10. *inspect.* 10. *n.* 100. Monacell. *l. cit. n.* 30. & novissime censuit *S. C. R. in Nucerina Paganorum* 12. *septembris* 1699. *ad relationem Cardinal. Francisci Barberini*.

20 Regulares ad processiones, ad quas tenentur accedere, sufficit, quod invitentur per Edictum. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 7. *n.* 23. *& tom.* 3. *tit.* 3. *formul.* 6. *n.* 3. ubi tradit formulam Edicti, & docet quomodo Regulares & exempti sint in Edicto invitandi, & monendi; Et sic multis in locis servat praxis; Ubi autem adesset legitima praxis in contrarium, esset servanda, *arg. c. Cum tanto* 11. *de consuetud.* cum similibus.

21 Regulares non debent accedere ad processiones publicas cum Cruce, & numero duorum tantum Religiosorum. *Sacra Congregatio Concil. in Aquen.* 9. *Junii* 1608. *in ref-*
22 *ponf. ad* 2. Neque eorum Laici deferentes Crucem in Processionibus, vel Candelabra debent uti Alba, vel Dalmatica, seu Pluviali, ut respondit *Sac. Cong. Rit. in Cesanat. ad* 6. & quod talis usus non sit permittendus, declaraverat 19. *Maii* 1639. apud Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad* 1. *tom. n.* 78.

23 Regulares in processionibus deferre non debent Galerum, sive Pileum, non obstante prætenso solito; *Sacra Cong. Rit.* 30. *Augusti* 1664. cum facultate data Episcopis illos cogendi ad deponendum etiam Censuris; Quod Decretum eadem Congregatio innovavit, & servari mandavit *in Aquependii* 2. *Aprilis* 1692. contra PP. Augustinianos, & Minores Conventuales.

24 Crux in processionibus deferenda est a Regularibus cum velo pendente, seu pallio; *Sacra Congregatio Rit.* 14. *Januar.* 1617.

25 Regulares accedentes ad publicas processiones, non debent, processione terminata, statim a loco recedere, sed tenentur tam in accessu, quam in reditu Ecclesiam ex qua & in qua functio incipit, vel terminatur, ingredi, ibique precibus, seu Benedictioni assistere usque in finem; Sic decrevit *Sacra Congregat. Rit. in Syracusana* 6. *Septembr.* 1630. *& in Pisaurensi* 7. *Martii* 1648. apud Pignatell. *tom.* 3. *consul.* 46. *a num.* 32. ubi docet id haberi etiam *ex Rituali Rom. tit. de Process. Litan. major.*, *& tit. de procession. Corporis Christi*, *& ex Cæremoniali Episcop. l.* 2. *c.* 32. *& seq.* & *ex Decreto Sacræ Congregat. Episc. & Regul.*

Regularibus in processionibus, quas ipsi faciunt extra 26
Claustra, egent licentia Episcopi, vel respectivi Parochi, non obstante quacumque consuetudine in contrarium; Nisi pro aliquibus processionibus habeant speciale Privilegium; Sic plures decrevisse Sacram Cong. Concilii, & Rituum referunt Riccius, Lauret. de Franch. Donat. Ventriglia, Romaguer apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *form.* 7. *n.* 26.

Episcopi autem, & Parochi non debent denegare talem 27
licentiam Regularibus, alioquin si denegetur, recurritur Episcopo, ut licentiam concedat, pro ut rescripsit *Sacra C. Episcop. in Papien.* 11. *Maii* 1696. *Vel servetur solitum, ut ab eadem Sacra Congregat. Episcop. fuit rescriptum in Savon.* 4. *septembris* 1693. *& a Sacra Congregat. Rit. in Ferentina* 21. *Novemb.* 1699. Et a *Sacra Congregat. Conc. in Aquen.* 6. *Junii* 1708. *ad* 7. *Dubium*, ibi: *An Patribus Carmelitis loci Incisæ liceat extra propria claustra, & districtum, per loca consueta facere processionem B. M. V. de Monte Carmelo, occasione suæ Festivitatis, petita tamen licentia a Parocho, licet non obtenta?* Respondit *Affirmative*. Et *die* 27. *Aprilis* 1709. reclamante Parocho, stetit *in decisis*.

Notanter autem *supra num.* 26. fuit dictum: *Nisi pro* 28
aliquibus processionibus habeant speciale Privilegium, qua pro ipsis nulla indigent licentia, nec Episcoporum, nec Parochorum, ut pro faciendis processionibus Sanctissimi Sacramenti in quacumque die infra Octavam Corporis Christi habent Regulares omnes privilegium cum amplissimis derogatoriis sibi concessum a Gregorio XIII. Constitutio 10. incip. *Cum interdum*, in cujus §. sic exprefse habetur ,, Universis, & singulis Clero, & Clericis, ac personis Ecclesiasticis, tam Sæcularibus, quam Ordinum, ,, Religionum ac Militiarum Regularibus, ac etiam &c. ,, liceat ipsis, tam die ipsa Dominica infra Octavam Corporis Christi, quam aliis totius Octavæ prædictæ diebus, processiones suas celebrare &c. Nec super eo tam ,, ab Ordinis Prædicatorum hujusmodi, quam aliis quibuscumque personis &c. quomodolibet molestari, inquietari, vel perturbari &c. tenore præsentium concedimus, & permittimus; Quam late examinat, & propugnat D. Ursaya *tom.* 2. *part.* 1. *disceptat.* 4. in cujus Summario, seu argumento sic exprefse habet, ,, Vigore Constitutionis 10. Sanctæ memoriæ Gregorii XIII. ,, absque ulla Ordinariorum, vel Parochorum licentia possunt omnes, tam de Clero Sæculari, quam Regulari ,, etiam extra earum claustra facere processiones in die ,, Octavæ SS. Corporis Cristi, & in aliis diebus ejusdem ,, Festivitatis. Et pluries id novissime statuit Sacra Congregatio Episcoporum & Regularium, & signanter in ,, Tricaricen. processionis 18. Aprilis 1714. & 4. Martii 1717. & in Potentina processionis 13. Maii 1718.

Et quidem eadem die possunt plures fieri processiones 29
a diversis Regularibus; Dummodo fiant distinctis horis, pro ut Innocentius XII. disposuit in causa veniente inter Fratres Ordinis Minorum, & PP. Ordinum Prædicatorum in Indiis. Constit. incip. *Sua Nobis*, in qua sic exprefse habetur.

,, Cum Sacra Rituum Congregat. sub die decima mensis ,, Februarii de Anno Domini, millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto decrevisset, & declarasset, competere PP. Dominicanis Jus peragendi processionem Sanctissimi Corporis Christi Dominica infra Octavam illius, ,, privative ad PP. Minores de Observantia, & signanter ,, in Civitate Quiten. ita tamen, ut liceret eisdem PP. ,, Minoribus eadem die Dominica infra Octavam facere ,, processiones intra Claustra eorum Conventus.

,, Pro parte eorumdem PP. Dominicanorum Provinciæ ,, Quiten. habitus est recursus ad Sanctæ Memoriæ Innocentium Papam XII. prædecefsorem nostrum ad obtinendam specificam confirmationem præmemorati Decreti, ,, quam eis eidem Innocentius Prædecefsor benigne impertitus est per Litteras in forma Brevis incipientes: Emanavit, sub die vigesima sexta Martii ejusdem anni millesimi sexcentesimi octuagesimi quinti expeditas.

,, Verum causa hujusmodi cum Juribus ex tunc ad Urbem pro Patribus Franciscanis allatis, iterum coram ,, eadem Sacra Congregat. ad plenum discussa, ipsamet ,, Congregatio Decretum edidit, quo præscripsit, quid ,, tandem observandum sit ab utraque parte circa prædictam processionem, tenoris sequentis, videlicet: In causa Quiten, inter PP. Ordinis Minorum Familiæ Ultramontanæ, Conventus Civitatis Quiten. ex una, & PP. ,, Dominicanis ejusdem Civitatis ex altera partibus a dilecto Filio Nostro Cardinali Pamphilio re proposita dumtaxat super dubio processionis Sanctissimi Corporis Christi, eadem Sac. Congregat. auditis utriusque partibus, ,, tam in voce, quam in scriptis informantibus censuit " recedendum a decisis, & in casu, de quo agitur, licere Patribus Franciscanis facere processionem die Dominica infra Octavam Sanctissimi Corporis Christi: Sed PP. Ordinis Prædicatorum de mane; Patribus vero Minoribus de sero, & ita decrevit, & servari mandavit die vigesima quarta Martii, millesimi sexcentesimi nonagesimi sexti.

,, Attamen non acquiescentibus prædictis PP. Ordinis ,, Minor. Familiæ Ultramontanæ Conventus Quin. hujusmodi Decreto mea tantum parte, in qua hora peragendi

,, pro-

„ processionem ipsi præscribitur, reproposito ab eodem Cardinali Pamphilio in Sacra Rituum Congregatione hujusmodi dubio, eadem Congregatio PP. Dominicanis licet citatis non informantib. " In decisis super negotio principali, & licere PP. Franciscanis facere Processionem etiam de mane, distinctis tamen horis ab Episcopo præscribendis, censuit, & ita servari mandavit die septima Aprilis millesimi sexcentesimi nonagesimi sexti.

„ Sed ab hujusmodi Decreto reclamantibus Patrib. Dominicanis, proposita iterum causa per præfatum Cardinalem Pamphilium, utraque parte informante, & Juribus hinc inde discussis; Sacra Congregat. prædicta rescribendum censuit " In decisis super negotio principali, & licere Patrib. Franciscanis facere Processionem extra clausira per loca solita, etiam de mane, distinctis tamen horis, ab Episcopo præscribendis, & data electione horæ Patribus Dominicanis, a qua semel electa, non liceat amplius recedere, & ita decrevit, & servari mandavit die 1. Septemb. millesimi sexcentesimi nonagesimi sexti.

„ Verum quia sicut eadem petitio subjungebat, dicti Patres Franciscani dubitant, ne executio, & observatio Decreti hujusmodi a dictis Patribus Dominicanis forsan impugnari possit, & in simili eventu idem Decretum suo frustretur effectu; ideo prædictus Frater Nicolaus ad Nos recurrit humiliter supplicando quatenus tibi, ut ad executionem dicti Decreti juxta illius tenorem, & formam procedas Apostolica auctoritate committere, aliasque sibi in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur statum, & merita causæ hujusmodi præsentibus &c. " Deinde committit Episcopo Quitensi, ut contradictores ad exequendum Decretum omnibus Juris remediis, & factis compellat, ut ibi late *non obstantibus &c. Romæ 5. Kal. Martii 1696.*

30 Et sic expresse fuit resolutum etiam novissime *a Sac. Cong. Episcop., & Regul. in Tricaricensi Processionis die 17. Aprilis 1714., & 4. Martii 1717.* cum præciso Rescripto: *Affirmative, dummodo fiant Processiones distinctis horis.*

31 Item speciale privilegium habet præstantissima prædicatorum Religio pro facienda sine prædicta licentia processione SS. Rosarii, uti inter alios refert Eminentissimus Cardinal. Petra *tom. 5. Commentariorum ad Constit. XVIII. Sixti IV. numer. 15., & 16.* his verbis: Adsunt „ tamen resolutione SS. Congregationum favorabiles dictæ processioni Rosarii, ut sine licentia aliqua celebretur, sed concurrente consuetudine celebrationis ut in Bitten. *resolvit* Sacra Congregat. Rituum 21. Martii 1690., & Sacra Congregat. Concilii in Ripana Confraternitatis 30. Martii 1715. in qua causa aderat consuetudo, & ad rem fuerunt inter alia proposita pluria dubia respicientia controversias inter Confratres Sanctissimi Rosarii, Patres Prædicatores, & Episcopum, quæ possunt videri in Regesto Congregationis pro opportunitate, & interrum referendum puto ad rem infrascriptum dubium VIII. An liceat Fratribus sine licentia Episcopi peragere per Civitatem processiones tam in prima Dominica Octobris, quam aliis temporibus, in casu &c., Sacra Congregat. censuit ad VIII. negative, exceptis processionibus Sanctissimi Corporis Christi. & Rosarii in prima Dominica Octobris; Verum Sanctissimus Dominus Noster Benedictus XIII. in re edidit novissime Litteras Apostolicas in forma Brevis sub die 10. Aprilis 1725. anno primo Pontificatus, in quibus Fratribus prædicatoribus indulsit, ut ipsi de cetero processionem præfatam Sanctissimi Rosarii, qualibet prima Dominica mensis Octobris, ingrediendo limites cujuscumque Parochiæ, Ordinarii licentia minime requisita, & absque assistentia Parochi, ac cum omni pompa peragere libere, & licite possint.

32 Regulares, qui gaudent speciali privilegio faciendi dictas processiones extra claustra sine ulla licentia, tenentur incedere per viam semel electam. *Sac. Congregat. Rit. in Pisauren. 3. Novembris 1613. in Materan. 15. Maji 1642. in Beloastren. 28. Aprilis 1690. ad relat. Cardin. Petrucci, & in Quiten. processionis 1. Septembris 1696. referente Card. Pamphilio.*

33 Regulares possunt in suis processionibus uti Pluviali; Nec talis usus est signum, seu testimonium Jurisdictionis in utente Sacerdote, ut patet ex resolutione, & responsione Sacr. Congreg. Rit. ad sequentia dubia.

„ Supplicante humiliter P. Procuratore Generali Ordinis Minorum Observantium S. Francisci a Sac. Rituum Cong. declarari infrascripta dubia.

„ Primum. An Guardiani Ordinis Minorum Observ. S. Francisci Provinciarum Regni Neapolis, obtenta ab Ordinariis locorum oretenus, vel in scriptis licentia faciendi solemnes processiones per Civitates, vel Oppida extra limites Conventuum suæ Religionis cum statua, aut Reliquia alicujus Sancti, possint Religiosi sui Ordinis uti pluviali, licet in licentia obtenta non fuerit expressus usus pluvialis?

„ Secundum. An usus pluvialis in processionibus solemnibus sit testimonium, & signum Jurisdictionis in utente Sacerdote?

Sacra eadem Rituum Congregationibus censuit respondendum.

„ Ad primum Affirmative.

„ Ad secundum Negative, & ita declaravit, die 21. Martii 1699.

Regulares in suis processionibus non possunt, nec debent ducere puellas habitu fictitio Angelorum, neque Bizzocheras, ut declaravit *Sacr. Congregat. Episcop., & Regul. in Ebredun. 19. Januar. 1691.* apud Monac. *tom. 2. tit. 5. formul. 7. n. 33.* Et jam decreverat *in Placentina 4. Septembr. 1602. & in Mutinen. 24. Junii 1619.* quod in dictis processionibus, nec intermiscerentur pueri, puellæ, vel etiam viri cum extraordinariis habitibus, puta Angelos, vel Dæmones referentibus; Puellæ vero neque cum suis vestibus ordinariis, nisi in loco solito aliarum mulierum cum facultate Ordinario procedendi contra Regulares cujuscumque Ordinis inobedientes, ut *in Cremonen. 6. Septembris 1604.* apud Nicol. *in Flosul. verb. processio num. 8.* 34

Regulares non possunt processiones in Monialium Ecclesias, quamvis eorum regimini subjectarum inferre, & introducere, licet adesset consuetudo. Sic *Sacr. Congr. Episcop., & Regul. in una Olivetanorum 27. Martii 1602., & in Pisauren. 24. Novemb. 1617. in una Dominicanorum*, his verbis: *Cum Sacræ Congregationi innotuisset, nonnullos Ordinis S. Dominici Regulares occasione Processionum per eosdem diebus Dominicis, & post Vesperas celebrari solitarum processionaliter in Monialium eorum regimini subjectarum Ecclesias ingredi consuevisse, Illustrissimi ejusdem Congregationis Patres Episcopo Pisauren. Litteras dari mandarunt, ut præfatum abusum omnino tollat, provideatque, ut præfati Regulares, quovis prætextu Processionum per ipsos fieri solitarum in dictarum Monialium Ecclesias in posterum nullatenus ingrediantur.* 35

Intra clausuram Monialium fieri non debent ab exteris processiones, neque cum Sanctissimo Sacramento. *Sac. Congreg. Episcop., & Regul. in Neapolitana 10. Januar. 1496.* apud Nicol. *loc. cit. n. 18.* 36

Imaginem Beatissimæ Virginis cum Baldachino, & intortitiis in processione deferri non est prohibendum. *Sac. Cong. Episcop., & Regul. in Cremon. 11. Martii 1573. in Patavina 20. Decembr. 1602., & in una Servitarum Perusiæ 20. Julii 1621.* Modo petatur ab Ordinario licentia, ut occurri possit abusibus. *Eadem Sac. Cong. in Taurinen. 12. Martii 1613.* 37

Idem dicendum est de imaginibus, sive statuis Sanctorum, *Ead. Sac. Cong. in Taurinen. 12. Martii 1613.* 38

Regularibus paratis, & deferentibus in processione Reliquias debetur præcedentia (non tamen ceteris non paratis) supra Clerum Sæcularem. *Sac. Cong. Episcop., & Regul. in Juvenac. 4. Septemb. 1693.* 39

Quomodo regulanda sit præcedentia Regularium inter se, & inter alios in processionibus? *Vide verb. præcedentia a n. 54. ad 48.* 40

Processio SS. Corporis Christi inchoari non debet ab Ecclesia inferiori, non attenta immemorabili consuetudine. *Sac. Congregat. Concil. in Sarnen. 7. Augusti 1683.* Item processio SS. Corporis Christi terminari debet in illa Ecclesia, a qua incœpit, *Sac. Cong. Rit. in Nolana processionis 1. Septemb. 1718.* apud Ursayam *tom. 3. part. 1. disceptat. 26. n. 45. & 46.* 41 42

Processio SS. Corporis Christi, Sede plena, ob commodum Papæ fit in Basilica Vaticana. At, Sede vacante, quia cessat dicta ratio, fit in Ecclesia S. Joannis Lateranensis, ut evenit tempore Sedis vacantis per obitum Alexandri VIII. anno 1691. cum ipsa sit major Ecclesia, Rota *part. 19. tom. 2. recent. decis. 479. n. 64.* Card. Petra *tom. 4. Comment. ad Constitut. 1. Gregorii XI. n. 18., & 19.* 43

Processiones in Festo Corporis Christi facere non licet aliis Ecclesiis, sed soli Episcopo, seu Ecclesiæ Cathedrali, *Sac. Rit. Congregat. in Pisana 22. Maji 1615.* processio Sanctissimi Sacramenti in ejus Festo debet inchoari a Cathedrali, & in ea terminari. *Sac. Rit. Congregat. in Tuscan. 29. Augusti 1619.* 44 45

In Festo Corporis Christi non est deferenda in processione Eucharistia Sacerdotum humeris, sed Celebrantis manibus. *Sac. Rit. Congregat. 2. Junii 1618.* 46

In Festo Corporis Christi Eucharistia non est deferenda per vias Hebræorum. *Sac. Cong. Rit. 22. Febr. 1593.* 47

In Festo Corporis Christi debet deferri Eucharistia a Celebrante; Et in Vesperis diei Octavæ, si fiat processio, debet deferri ab eo, qui cantavit Vesperas, modo saltem sit Canonicus in Collegiatis. *Sac. Rit. Cong. 12. Junii 1627. & 23. Martii 1709. in respons. ad 4.* teste Ursaya *tom. 2. part. 1. num. 39.* 48

Non convenit, quod prima Dignitas celebret Missam ante processionem SS. Sacramenti, & deinde altera Dignitas minor gestet illud in processione, *Sac. Congregat. Rit. 31. Junii 1652., & 13. Martii 1700. in respons. ad 5.* teste Ursaya *loc. cit. n. 60.* 49

50 Si Episcopus in Festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam, Canonici tamen debent induere Sacras Vestes. *Sac. Cong. Rit. 17. Martii* 1618.

51 Canonici Ecclesiæ Collegiatæ non debent in Processionibus incedere parati sicut Canonici Cathedralis. *S. Rit. Cong. 17. Maji* 1607.

52 In Festo Corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. *Sac. Rit. Cong. 21. Martii* 1509.

53 In Festo SS. Corporis Christi non est facienda processio sine Pluviali. *Sac. Rit. Cong. 22. Jan.* 1701.

54 In processionibus, quæ fiunt cum Sanctissimo Sacramento, qui incedunt ante illud, in occursu, & transitu a latere ejusdem debent facere genuflexionem, dummodo videant prædictum Sanctissimum Sacramentum. *Sac. Rit. Cong. Martii* 1681.

55 In processione solemni Corporis Christi, quando processio sistit, Sacerdos celebrans, Subdiaconus, & Diaconus non debent sedere, neque in scamno, neque in Sedibus. *Sac. Congregat. Rit. in Hispalen. 21. Januarii 1690. in responsione ad* 4.

56 In processione, in qua defertur SS. Sacramentum, vel Lignum Sanctissimæ Crucis, tam Clerici Regulares, quam Seculares, omnesque Laici incedere debent detecto capite; In aliis vero processionibus Clerici deferentes Reliquias, & omnes sæculares comitantes incedere debent detecto capite; Alii vero Clerici tecto capite cum bireto. *Sacr. Congregat.*
57 *Rit. in Cajetana 2. Septemb.* 1690. Episcopus vero deferens Reliquiam Ligni Sanctissimæ Crucis in Pontificalibus poterit incedere cum Mitra. *Sac. Congregatio. Rit. in Materanen. 14. Junii* 1692.

58 Occurrente Festo S. Antonii de Padua in Dominica infra Octavam Corporis Christi, quamvis PP. Dominicani in dicta die peragant processionem SS. Sacramenti; Nihilominus potest a Franciscanis fieri processio de dicto Sancto; Dummodo fiat diversa hora, & data prælatione temporis PP. Dominicanis de mane, vel de Vespere. *Sac. Congregation. Rit. in Placentina 30. April. 1701., & in Alipbana 18. Martii* 1702.

59 In processionibus non sunt deferendæ Reliquiæ Beatorum. *Sac. Rit. Cong. 27. Septemb.* 1639.

60 Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne majora scandala sequantur. *Sac. Congregat. Rit. 13. Maji* 1603.

61 Canonici an processione intra Ecclesiam debeant incedere capite detecto, & extra eam Bireto in capite. *Sac. Rit. Cong. 30. Martii* 1633.

62 In processionibus Candelarum, Palmarum, & similium, quæ fiunt intra Ecclesiam sine Sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem SS. Corporis Christi in Missa privata; Quod si pulsetur, & advertatur elevatio, tunc genuflectendum est utroque genu a transeuntibus ante Altare, ubi Missa celebratur, & deposito SS. Sacramento, progrediendum; Similiter si aliqui transeant in elevatione Calicis. *Sac. Rit. Cong. 1. Martii* 1691.

63 Processiones facere de nocte cum SS. Sacramento feria quinta, & sexta majoris hebdomadæ non convenit, & repugnat Mysteriis Ecclesiæ, & est abusus omnino tollendus. *Sac. Cong. Rit. in Mantuana 18. Augusti* 1606. apud Barbos. *in Sum. Apostol. decis. verb. Processio n.* 12.

6 Processiones, ut de nocte fieri possint feria sexta majoris hebdomadæ, arbitrio Episcopi conceditur. *Sacr. Cong. Rit. in caus. Indiarum 20. Julii* 1600. apud Barbos. *loc. c. num.* 13.

65 Si autem aliqua processio fiat de nocte, non debet inferri Ecclesiis Monialium. *Sac. Congregation. Episcop. & Regul. 6. Septemb.* 1709.

66 Licet PP. Capuccini possint retinere, & processionaliter etiam deferre Imagines S. Antonii Patavini, & S. Francisci in habitu Capuccini, non possunt tamen subtus Imagines S. Antonii, vel S. Francisci de Assisio depictas, sculptas, vel impressas cum eodem habitu apponere, & retinere inscriptiones indicantes illas esse effigies dictorum Sanctorum cum veriori forma habitus ipsius S. Francisci, sed moniti debeant illas delere, & cancellare, ut jussit *Sacr. Cong. Rit. in Neocastren. 22. Januarii* 1707.

67 Episcopus potest cogere Clericos Beneficiatos ad interessendum processionibus publicis. *Sac. Congr. Concil. in Nullius Altamuræ 26. Martii* 1678. etiam Censuris, quamvis non probetur consuetudo accedendi; Dummodo Censuræ sint comminatoriæ, ferendæ sententiæ, & in subsidium. *Eadem sac. Cong. in Surrentina 6. Augusti* 1689.

68 Item processionibus publicis interesse etiam tenentur Clerici Sæculares alicujus Ecclesiæ, quamvis in fundatione illius exempti sint a Jurisdictione Ordinarii intra cujus Diœcesim existunt. *Sac. Cong. Concil. 21. Martii* 1601.

69 Item processionibus publicis interesse cogi possunt Sacerdotes intervientes Ecclesiis Religionis Hierosolymitanæ. *Sac. Cong. Concil.* apud Barbosa *in Summ. Apostolic. decis. Collectan.* 907. *n.* 3.

70 Non sunt tamen ab Episcopo compellendi interesse processionibus publicis Sacerdotes nullum Officium, aut Beneficium Ecclesiasticum in Civitate, vel Diœcesi obtinentes. *Sacra Congr. Concil. 9. Maji* 1597. apud Barbosa *loc. citat. numer.* 5. & Benedict. XIV. *Institut. Eccles.* 31. §. 1.

Processiones publicas comitari cogere non potest Epi- 71
scopus Clericos, qui sunt nullius Diœcesis. *Sacr. Cong. Concil.* apud Barbos. *loc. cit. n.* 6.

Processionibus publicis ab Episcopo cogendi non sunt in- 72
teresse degentes civitatem in locis, in quibus habent plebem, quia cum illa plebe debent facere processionem. *S. C. Concil.* apud Campanil. *in diversor. Jur. Canonic. rubr. 12. c. 33. n.* 117. Barbos. *l. c. n.* 7.

Processionibus publicis cogi non possunt interesse Clerici 73
Regulares Societatis Jesu. Gregorius XIII. Constit. incip. *Quæcumque*.

Processionibus publicis interesse ab Episcopo compelli non 74
possunt Clerici Regulares Congregationis S. Pauli decollati. Sixtus V. Constitut. incip. *Rationi*.

Processionibus publicis interesse cogi non possunt Clerici 75
Regulares Matris Dei Scholarum piarum. Urbanus VIII. Const. incip. *Debitum*.

Processionibus publicis ultra solitum cogendi non sunt inte- 76
resse Canonici Regulares Congregationis Lateranensis. *Sac. Cong. Rit. in causa Canonic. Regul. Lateran. 30. Julii* 1616.

Processionibus publicis interesse non sunt ullo modo 77
cogendi Monachi Congregationis Cassinensis, nisi ad processionem SS. Sacramenti juxta eorum antiquam consuetudinem. *Sacr. Congr. Rit. in Placentina 10. Junii* 1602.

Processionibus interesse cogi non debent Monachi Oli- 78
vetani. *S. Cong. Rit.* apud Joann. Mariam. Novar. *in Lucerna Regular. verb. Processio n.* 11. & Barbos. *loc. cit. numer.* 13.

Processionibus publicis interesse non sunt cogendi Mona- 79
chi S. Hieronymi. *Sac. Congreg. Concilii* apud Joann. Mariam Novar. *loc. cit.* & Barbos. *loc. cit. n.* 14.

Processionibus publicis interesse compelli non possunt 80
Monachi SS. Trinitatis Caven. quorum Monasterium est immediate subjectum Sedi Apostolicæ. *Sac. Cong. Concil. 13. Augusti* 1579.

Processionibus publicis interesse cogi non possunt Car- 81
melitæ Discalceati. Clemens VIII. Constitut. Incip. *Religiosorum*. Et sic etiam plures alii Regulares, uti constat ex eorum respectivis privilegiis.

Episcopus cogere non potest Canonicos ad interessen- 82
dum processioni, quæ fit in tertia Dominica Mensis. *Sac. Cong. Conc. in Sarnen. 27. Junii 1705. in responsione ad* 7.

Processiones fieri possunt a Canonicis Cathedralis e- 83
tiam per limites parochiarum sine licentia Curati. *Sac. Cong. Rit. in Theatina 28. Augusti 1615. & 15. Junii* 1619.

Processionibus solitis, ut Confratres conveniant, com- 84
pellere potest Episcopus sub pœnis arbitrio illius, maxime stante possessione illos vocandi per Edicta. *Sacra Congr. 21. Januarii 1622, & 8. Maji* 1627.

Processiones debent fieri ordinatim, & successive ab- 85
sque aliqua divisione, tam quando incedunt, quam quando stant; *Sacr. Cong. Rit. in Toletana 15. Maji* 1612.

Edictum Episcopi prohibens explodi tormenta bellica per 86
vias, dum fiebant processiones, sustinetur; E contra Edictum Curiæ Laicæ permissivum post peractam processionem rejicitur, prout de Jure. *Sac. Cong. Immun. 2. Decembr. 1698. lib. 2. Decretal. Vallemani pag.* 190.

Si ratione alicujus solemnis processionis, seu alterius 87
urgentis necessitatis Religiosi omnes egrediantur a Conventu, fœminæ tunc illum ingredientes, graviter peccant, & pœnis ingredientium afficiuntur. Sic expresse Bonacina *tom. 1. tractat. de Clausura q. 5. punct. 2. n. 7.* Donatus *Prax. Regular. tom. 1. tract. 4. q. 16.* & alii. Et ratio est, quia in tali casu facerent contra legem, quæ sub gravissimis pœnis prohibet fœminas intrare in Conventus virorum. Nec obstat quod pro tunc cesset finis Legis, nempe Regulares perturbari, vel incitari ad peccandum, cum, ut supponitur, in Conventu nullus existat; Quia per accidens est, finem legis in aliquo raro casu non violari; Lex autem respicit id, quod est per se, & sæpius accidit, non autem id, quod est per accidens, & raro contingit; *l. Ex his 4. & l. Nam ad ea 5. ff. de Legib. Authentic. Ut sine probibitione matres*, cum similibus.

Nec valet dicere, quod cessante causa prohibitionis cessat ipsa prohibitio; *cap. Cum cessante 60. de appellationib. l. Cum ancillam 6. Cod. de condictione ob causam*, & Gloss. *final. ibidem*, cum similibus. Non valet, inquam, quia id procedit quando causa cessat per se; secus autem si ex aliquo accidenti, ut in nostro casu. Et id, quod dicitur de ingressu fœminarum in Conventus Religiosorum, venit dicendum etiam de ingressu virorum in Monasteria Monialium, si ex aliquo accidentali casu ad breve tempus omnes egrediantur a Monasterio. Et a fortiori si aliquis Religiosus, vel aliqua Monialis remaneat in Conventu, & respective Monasterio ad custodiam, vel ob aliam causam pro illo brevi tempore; maxime cum novissime editæ sint a Benedict. XIV. duæ Constitutiones rigidissime prohibentes, una quemcumque ingressum in clausuram Religiosorum, prima quæ incipit: *Regularis disciplina*; & altera in-

ingressum in clausuram Monialium, quæ incipit: *Salutare in Catholica Ecclesia institutum*.
88 Alia ad rem. Vide verb. *Crux*.
89 Processio Generalis in solemnitate Corporis Christi, Se-
de Apostolica vacante, de more celebrari jubetur, cum
præscriptione ritus, & personarum, quæ interesse debent.
Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 122. incip. *Pastoralis sollicitudinis*. Et præscribit, quod celebretur apud Basilicam
90 Vaticanam. Idem *ib.* §. 3. Electio Annuliris, qui deferat
Sanctissimum Sacramentum, tribuitur Collegio Cardina-
91 lium. Idem *ibid.* §. 5.
92 Processiones Confraternitatum singulis diebus per Octavam Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli in Urbe
habendæ, statuuntur ad diversas, & designatas Ecclesias.
Idem Constit. 83. incip. *Admirabilis* §. 11. Vide supra ad
verb. *Cappella a num. 65.* ubi assignantur Ecclesiæ, & Indulgentiæ.
93 Regularibus liberum est pro Processionibus peragendis extra Claustra licentiam petere vel ab Episcopo, vel a Parocho; Immo habita licentia ab Episcopo, qui est parochus
Parochorum, etiam contradicente Parocho, possunt processiones ipsis extra Claustra peragere. *Sac. Cong. Concil. in
Nepesina 3. Augusti 1676. & in Volaterrana 16. Martii
1725. ad decimum*, ut refertur in Thesauro Resolutionum
Sac. Cong. Concil. t. 4. in dicta Volaterrana.
94 Processio Kalend. Augusti ab Ecclesia S. Francisci Assisien.
ad Ecclesiam S. Mariæ Angelorum, ad formam veterum Indultorum approbata & confirmata fuit a Benedicto XIV.
Constitut. incip. *Fidelis Dominus* §. 10.
95 Processionibus publicis, quocumque jure, seu auctoritate indictis ab Archiepiscopo Neapolitano, interesse non
tenentur Rector, aliique Clerici, seu Presbyteri actu inservientes in Hospitali S. Angeli a Nido Neapolitanæ Civitatis. Benedict. XIV. Constit. incip. *Præclarum* §. 15.
96 Processiones prius fieri debent, dein Missa solemniter
cantanda ex Rubrica Missalis Romani. *Instit. Eccles. 68. §.
12.* Nisi tamen aliter ob gravem causam Episcopo, vel Clero videatur. *ibid. ex eod.*
97 Processio in Festo S. Marci, si incidat in ipsam Paschæ
Resurrectionis diem, transferenda est ad tertiam diem paschæ ex decreto *Sac. Cong. Rit. die 25. Septemb. 1734. Instit.
Eccles. 28. §. 3.*

Novæ additiones ex aliena manu.

1 NON obstante Concilio Tridentino *sess. 25. cap. 13.
de Regular.* obligante Regulares tametsi exemptos
ad publicas processiones, possunt adhuc iis, vel ex privilegio, vel ex præscriptione non teneri in iis intervenire.
2 Quod attinet vero ad privilegium, non hoc debere esse
recta concessum, minimeque venire in generali privilegiorum communicatione, ne ex ea quam fere omnes Religiones habent communicatione privilegiorum, Regularibus
orbatæ remaneant publicæ processiones contra mentem Concilii Tridentini; *Pellizar. in Manual. Regular. tract. 5. cap.
2. q. 5. Pasqualig. ad Lauret. de Franch. de Process. q. 2. n. 63.
Quarti de Process. sect. 3. punct. 1. q. 4. in fin. P. Gaudent.
a Janua de Visitat. cap. 4. lib. 10. sect. 4. num. 63. Rota in
Militen. Processionum 24. Januarii 1757. §. 6. cor. R. P. D.
Parraccian. & 14. Februarii 1759. §. 1. coram. R. P. D.
Herreres*.
3 De privilegio concesso a S. M. Pio V. in Bulla *Etsi mendicantium* Collegiis studiorum non interveniendi in publicis
processionibus, quæri solet, an revocatum illud fuerit a
Gregorio XIII. in Bulla *In tanta?* Affirmavit autem Rota
in d. Militen. Processionum 24 Januarii 1757. §. 3. & 14. Februarii 1759. §. 4.
4 Cæterum attenta Bulla: *Etsi mendicantium* non omnia Collegia studiorum, sed Mendicantium tantum, non item Monachorum, & quidem ea, in quibus Fratres sub arctiori custodia degunt, ita ut nec in Choro canant, nec ad mortuos accedant, sed tantum studiis & lectionibus vacent,
gaudent privilegio non interveniendi in publicis processionibus; *Rot. in d. Militen. Processionum 25. Januarii 1757.
§. 4. & 24. Februarii 1759. §. 3.*
5 Quod vero concernit præscriptionem, ea non aliter potest opponi, quam si Regulares vocati, per tempus legi-
6 timum non intervenerint in publicis processionibus. Cæterum Regulares non vocati tametsi per diuturnum tempus non intervenerint in publicis processionibus, præscriptionem opponere nequeunt, idque quia ubi quæstio est
7 de præscriptione juris negativi cum iis, qui ante interpellationem nulla tenentur obligatione, ea non incipit nisi a
die, qua interpellari contradixerint, & sic possidere cœperint; *Petran. ad Constit. 2. Sixti IV. §. 11. n. 57. Maron.
Respons. 12. n. 3. & 35. Pellizar. in Manual. Regular. tract.
1. cap. 11. num. 13. Bordon. variar. resolut. p. 2. resolut. 5. n.
140. Lezzan. in Summ. tom. 1. cap. 9. num. 47. Rot. in d.
Militen. Processionum 25. Januarii 1717. §. 15. & 14. Februarii 1759. §. 10.*
8 Quantum vero tempus requiratur ad hanc præscriptio-
9 nem, variant Doctores. At si ponderetur, quod singulis
Decretis Concilii Tridentini inest *decretum irritans* ex
Constitutione S. M. Pii IV. ejusdem Concilii Tridentini

confirmatoria, quæ in radice submovet quamlibet contrariam consuetudinem in futurum, vim nullam habere poterit quadragenaria; *Ursaya discept. Eccles. t. 6. part. 2.
discept. 19. num. 105. & plur. seq. Rot. in dict. Militen.
Processionum 24. Januarii 1757. §. 14. & 14. Februarii
1759. §. 10.*

PROCESSUS CURIÆ LAICI LÆSIVI IMMUNITATIS.

PRocessui Laicorum post confugium facto nulla adhibe- 1
ri potest fides per Judicem Eccles. quo vero ad
probationum relevantiam remittitur judicio Episcopi; *Sacra Congr. Immunit. in Lauden. 13. Decemb. 1633. lib. 4.
Decret. Paul. pag. 179.*
Immo injungitur Episcopo, ut non recipiat processus fa- 2
bricatos in Curia Laica post extractionem confugitorum;
*Eadem Sacra Cong. Immun. in Pinnen. 1. Junii 1624. ex
Regesto Scripturarum veterum pag. 26.*
Processibus Curiæ Laicæ super delictis eorum, qui fue- 3
runt ab Ecclesia postea extracti, Episcopus potest adhibere
fidem, si ante extractionem fuerint fabricati, vel ante confugium; *Eadem Sacra Congreg. Immunit. in Caputaquen. 15.
Julii 1636. lib. 3. Decretor. Paul. pag. 9. in Syracusana 13.
Julii 1626. lib. 1. Decret. Paul. pag. 8.*
Processus originalis cum omnibus actis contra Cleri- 4
cum per Judicem Laicum est ab ipso transmittendus Judici Eccles. ut aboleatur, & igni tradatur; *Eadem Sacra Congr. Immunit. in Nepesina 27. April. 1638. lib. 3. Decret. Paul. p. 6. in Civitatis plebi. 31. Maji 1639. dict. lib.
pag. 92.*
Quatenus sit impossibilis laceratio processus in ea par- 5
te, quæ concernit Ecclesiasticum, vel cessatio nominis
ipsius Ecclesiastici, facta prius declaratione per Judicem,
qui confecit dictum processum, irritante ipsum cum omnibus actis contra Ecclesiasticum, uti invalidum defectu
Jurisdictionis, datur facultas absolvendi censuratos, tam
nominatos, quam innominatos in Cedulonibus; *Eadem Sacra Congr. Immun. in Aquilana 27. Januarii 1634. lib. 3.
Decret. Paul. pag. 194.*
Processus, & alii actus Curiæ Laicæ contra Equites 6
Hierosolymitanos sunt prorsus invalidi; *Eadem Sac. Congr.
Immunit. in Messanen. 18. Novemb. 1653. lib. 5. Decret.
Paul. pag. 25.*
Officiales, & Ministri Curiæ Laicæ conficientes proces- 7
sum contra Clericum excommunicationem incurrunt; *Eadem Sacra Cong. Immun. in Recinaten. 27. Julii 1683. lib.
3. Decret. Altovit. pag. 211.*

PROCESSUS CURIÆ ECCLESIASTICÆ.

PRocessus Curiæ Ecclesiasticæ non sunt consignandi Judi- 1
ci laico; *Sac. Cong. Immun. in Terracien. 18. Februarii 1631. lib. 2. Decret. Paul. p. 97.*
In confectione processus super Immunitate non est per- 2
mittenda a Ministris Episcopi assistentia Judicis laici; *Sacra
Cong. Immun. in Ariminen. 6. Maji 1631. ibi pag. 76.*
In fabricationes processus contra Personas Ecclesiasticas 3
caveat Episcopus, ne utatur ministerio Laicalium Ministrorum *Sac. Cong. Immun. in Sapientina 30. Junii 1700. lib. 2. Decret. Vallem. pag. 291.*
Episcopus conficiet processum ad formam Bullæ super 4
delicto prætendo exceptuato, observans, quod nullus habendus est respectus ad processum fabricatum in Tribunali Laico pro probatione Juridica delicti, sed solum permissum est uti processu Curiæ Laicæ pro simplici instructione Animi. *Sac. Con. Immunit. in Alexandrina 1700. ei
pag. 212.*
Aliquando injungitur Vicario, ut abstineat ab ulteriori 5
processu super delictis Extractorum, attenta eorum restitutione ad Ecclesiam. *Sac. Cong. Immun. in S. Severinæ 18.
Augusti 1663. l. Decret. Fani p. 10.*
Cum Curia Legationis peteret sibi communicari proces- 6
sus fabricatos in Curia Eccles. contra Extractores, Sacra Congregatio respondit: Communicatio processus non
est facienda, nisi comprehensis in Monitoriis. *Sac. Cong.
Immun. in Bonnien. 19. Julii 1695. lib. 1. Decret. Vallem.
pag. 201.*
Processus occasione Immunitatis factus a Curia Eccles. ex 7
stylo Sac. Cong. non consignatur Partibus. *S. C. Immun. in
Januen. 23. Julii 1632. lib. 2. Decret. Paul. pag. 133.*
Confectio processus super loco capturæ ad effectum decla- 8
randi, an quis gaudeat nec ne Immunitate? spectat ad Episcopum. *S. C. Immun. in Nertonen. 1. Septemb. 1631. l. 3.
decis. Paul. p. 208.*
Episcopus Mantuanus supplicat S. Cong. pro resolutione 9
infrascriptorum, scilicet: aliqui Sacerdotes cum aliis Laicis
prætensi Monasterii carcerati fuere a Curia Sæculari, & adhuc detinentur in Carceribus Laicis pro tuta custodia, sed
nomine Episcopi, qui quærit.
I. An possit Episcopus circa Ecclesiasticos conficere
Processum conjunctum cum Curia Laica ob Laicos complices?
II. An ad conficiendum Processum possit delegare usque
ad sententiam exclusive Judicem Laicum?

III. An facto Processu in Curia Episcopali possint communicari indicia resultantia ab ipso Curiæ Seculari contra Laicos?

IV. An dato, quod Curia Sæcularis perseveret in denegatione communicationis sui Processus Curiæ Episcopali in parte tangente Ecclesiasticos; si vicissim Curia Episcopalis non communicet Curiæ Sæculari indicia, quæ resultabant ex dicto suo Processu, debeat Episcopus dimittere Sacerdotes, cum contra ipsos, nec indicia, nec corpus delicti habet?

Sacra Congregatio respondit:

Ad I. Episcopum non posse conjunctim procedere, & ad ipsum spectare integram cognitionem causæ.

Ad II. Eumdem Episcopum non posse delegare Judicem Laicum.

Ad III. Non posse Processum communicare.

Ad IV. Non posse de rigore Juris procedere, sed facere debere diligentias pro habendo Processu; & corpore delicti; quod si non habuerit, dimittat carceratos cum cautione de se præsentando; *S. C. Immun. in Mantuan. 18. Julii 1651. l. 4. Decret. Paul. p. 154.*

10 Episcopus formet Processum contra eos, qui in actis produxerunt Episcopum non esse Judicem competentem Immunitatis Eccles. neque Sac. Cong. sed solum Regiam Cameram. *S. C. Immun. in Orten. 29. Decembr. 1625. l. Scripturarum Veterum p. 80.*

11 Pendente fabricatione Processus super requisitis Clericatus Episcopus faciat sibi consignare Clericum a Curia sæculari, & caute in suis carceribus custodiat *S. Cong. Imm. in Aquin. 18. Febr. 1673. lib. 1. Decr. Altov. pag. 771.*

12 Processus fabricatus a Clerico conjugato uti subdelegato a Delegato Papæ contra Personas Ecclesiasticas, est nullus, eo quia subdelegatio virtute facultatis Pontificiæ tolum concedi solet Clericis simpliciter. *Sac. Congr. Immun. in Viterb. 13. Septembr. 1679. lib. 2. Decret. Altov. pag. 1833.*

13 Processus fabricatus a Clerico conjugato de ordine Sac. Consultæ ex facultate habita a Sanctissimo, in qua tamen non erat expressum Processum fieri posse a Clerico conjugato, non sustinetur. *Sac. Congr. Immun. in Interamn. 20. Decembr. 1702. lib. 5. Decr. Vallem. pag. 46.*

14 Processus confectus a Bigamo absque expressione Bigamiæ in facultate concessa a Sanctissimo procedendi contra Clericum, non sustinetur *Sac. Congr. Immun. in Montis Falisci 19. Decemb. 1707. ibi pag. 462.*

15 Processus Curiæ Episcopalis, & condemnatio ad Triremes Clerici dolose extracti ab Ecclesia per Capitaneum di Campagna, ut dicitur, est omnino abolendus. *Sac. Congr. Immun. in Cassanen. 10. Martii 1693. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 29.*

16 Cum Episcopus suffraganeus in confectione Processus contra Canonicum prætensum Reum homicidii proditorii commiserit plurimos defectus, ad hos vitandos Sac. Congr. ordinat, quod prævia consignatione Canonici carceribus Metropolitano, ut idem conficiat novum Processum juxta instructionem faciendam per D. Ponentem. *Sac. Congr. Immun. in Oppiden. 17. Februarii 1693. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 24.*

17 Processus fabricatus a Vicario Gener. contra perturbatores Libertatis Eccles. cum subscriptionibus dedita opera falsis, & datis dierum pariter falsis, impedit validitatem Censurarum, & Episcopus procedat contra falsarios. *Sac. Cong. Immun. in Caven. 24. Augusti 1694. ibi pag. 141.*

18 Confectio Processus super extractione Parochi a propria Domo Parochiali propter causam Civilem committitur Episcopo viciniori, quando Episcopus Diœcesanus Parochi est suspectus extractio, immo allegatur ut ordinans talem extractionem. *Sac. Congr. Immun. in Oppiden. 21. Januarii 1697. lib. Decret. Martelli pag. 42.*

19 Assignandus est terminus duorum mensium Fisco, & adhærentibus pro legitimatione Processus, quo elapso, & nihil justificato, restituantur Ecclesiæ extracti *Sac. Cong. Immun. in Squilac. 25. Maji 1655. lib. 5. Decret. Paul. p. 66. in una Marsorum 9. Maji 1658. ibi pag. 94.*

20 Aliquando in causis particularis attentionis injungitur Episcopo, ut per se ipsum conficiat Processum. *Sac. Cong. Immun. in Tudertina 17. Aprilis. 1695. lib. 1. Decret. Altovit. p. 1087.*

21 Impinguatio processus committitur Metropolitano quando Episcopus non agit viriliter circa Ordines Sacr. Congr. pro reparatione Immunitatis. *Sac. Cong. Immun. in una S. Agathæ Got. 27. Maji 1697. l. Decret. Martelli pag. 108.*

22 Injungitur Judici Ecclesiastico, ut in construendo Processu utatur Cancellario idoneo, & examinare faciat testes de visu inductos. *Sac. Congr. Immun. in Viterbien. 3. Mar. 1694. l. 1. Decret. Vallem. p. 107.*

23 Aliquando ut utatur alio Cancellario Ecclesiastico Partibus secreto. *Sac. Congr. Immun. in Meliten. 7. Julii 1699. l. 2. Decret. Vallem. pag. 230.* & in locum Assertoris deputet alium Partibus non suspectum. *Sac. Congr. Immun. in eadem 9. Februarii 1700. ibi pag. 270.*

Quoad Processum formatum in Curia Episcopali solvenda 24
est merces duntaxat Copiæ. *Sac. Cong. Immun. in Balneoregien. 6. Julii 1694. l. 1. Decret. Vallem. p. 125.*

Aliquando transmittitur Processus absque solutione, do- 25
nec cognoscatur de asserta paupertate Partis. *Sac. Con. Immun. in Trojana 6. Dec. 1692. d. l. p. 9.*

Aliquando prævia cautione personæ Eccles. ab Episcopo 26
approbandæ solvendi Cancellario Episcopali summam taxandam a Sacr. Congr. *Eod. Sac. Con. Immun. in Theanen. 13. Nov. 1694. d. l. p. 156. & Nullius Atini 11. Dec. d. Anni, & l. p. 161.*

Sæpe Sacr. Congreg. injungit Judici Ecclesiastico, ut con- 27
ficiat Processum, & transmittat, ac informet. *Sac. Con. Immunitat. in Ferracinen. 13. Maji 1698. l. 2. Decret. Vallemon. p. 153. & alibi.*

Aliquando jussu S. Cong. per D. Ponentem, vel D. Secre- 28
tarium datur instructio Judici Eccles. sive Episcopo, seu Vicario Apostolico, seu Capitulo, seu Generali, seu Nuntio pro conficiendo, vel impinguando Processu. *Sac. Con. Immun. in Perusina 23. Jan. 1698. d. l. p. 135. in Sorana 8. Jul. d. Anni, & l. p. 162. & in eadem 13. Januarii 1699. lib. 2. Decret. Vall. p. 197. & alibi.*

Pro sanatione præter totum processuum agendum cum 29
Sanctissimo. *Sac. Cong. Immun. in Urbevetana 16. Januar. 1691. l. Decret. Martell. pag. 729.*

Sanantur, annuente Sanctissimo, Processus facti contra 30
Reum assassinii extractum, tum ob nullitatem provenientem ex eo, quod Judices subdelegati auctoritate Apostolica processerunt in Constitutione Rei, & in aliis actibus non conjunctim juxta eorum deputationem, sed divisim; tum ob nullitatem provenientem ex eo, quod ad efficiendos complices contumaces recepta fuit ratificatio extracti in tormentis absque speciali facultate Apostolica. *Sac. Cong. Immun. in Bonon. 16. April. 1797. lib. 2. Decret. Vall. pag. 86.*

Processus fabricatus a Curia Episcopali super delicta ex- 31
tracti auctoritate Laicali, est nullus, sed annuente Sanctissimo sanatur. *Sac. Cong. Immun. in Asten. 11. Martii 1681. lib. 2. dec. Altov. pag. 2165.*

Sæpe injungitur Judici Ecclesiastico, ut legitimato proces- 32
su, assignet defensiones, & transmittat. *Sac. Congr. Imm. in Capuana, seu Neapolitana 12. Julii 1698. lib. Decret. Martelli pag. 491. in Anglonen. 2. Junii 1699. lib. 2. Decret. Vallem. pag. 213.*

Item ut impinguet processum, eum legitimet, & assignet 33
defensiones, ac transmittat. *Sac. Cong. Immun. in Nullius Atini 16. Septemb. 1698. l. 2. Decret. Vall. pag. 175.*

Sæpe ex commissione Sanctissimi, vel Sac. Congr. Curia 34
Ecclesiastica processum a se factum consignat Curiæ Laicali. *Sac. Congr. Imm. in Pisaur. 26. Aprilis 1694. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 178. & alibi in Senogallien 17. Decembr. 1638. lib. Decr. Rocci pag. 143.*

Modus fabricandi processus, brevitatis gratia, videndus 35
relinquitur apud Farinacium, Julium Clarum, Gomez, Raynaldum, Passerinum, Sanctorium, Reiffenstuel, de Bictis, aliosque similes classicos Auctores.

PROCURATIO.

SUMMARIUM.

1 *Procuratio ad præsens quid sit?*
2 *Sub nomine Procurationis quæ veniant?*
3 *Omnia, quæ veniunt sub nomine procurationis, debent subministrari Episcopo, seu Visitatori, a Clericis, & Ecclesiis visitatis.*
4 *Non potest tamen Episcopus, seu Visitator Ordinarius exigere pro equitaturis, seu vecturis, neque pro aliis expensis faciendis extra victum.*
5 *Si autem Visitator sit Delegatus Apostolicus, ultra victum, sunt etiam ei solvendæ expensæ pro equis, seu vectura, & itinere de loco ad locum necessariæ.*
6 *Ordinarie loquendo ad procurationem præstandam Visitatoribus tenentur omnes Ecclesiæ Visitationi subjectæ, nisi privilegio, vel legitima consuetudine sint exemptæ.*
7 *Unde Ecclesiæ, quæ speciali privilegio Pontificio sunt exemptæ, ad eam præstandam non tenentur.*
8 *Sicuti etiam non tenentur Ecclesiæ illæ, quæ legitimam consuetudinem habent eam non præstandi.*
9 *Sic non potest Episcopus visitans parvos Conventus sibi subjectos aliquid accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus.*
10 *Item non potest Episcopus procurationem exigere pro Visitatione Oratorii privati.*
11 *Item Episcopus potest procurationem exigere ab Ecclesiis, & beneficiatis pauperibus sufficientes redditus non habentibus ad ipsam Visitatoribus præstandam.*
12 *Item Episcopus non potest procurationem exigere ab Hospitalibus, Leprosariis, & aliis piis locis pro pauperibus, aut infirmis deputatis, etiamsi amplissimos habeant redditus.*
13 *Item non potest Episcopus post Concilium Tridentinum*

pro-

procurationem exigere ab Ecclesia sua Cathedrali, aut aliis Ecclesiis, seu locis piis, & Clero Civitatis, in qua Sedem habet: Immo etiamsi ipse Episcopus moretur in alio Oppido Diœcesis.

14 *Episcopus, quando vadit per Diœcesim extra Visitationis occasionem, licet ad consecrandam, vel reconciliandam Ecclesiam, vel Sacramentum Confirmationis administrandum, neminem cogere potest ad subministrandas expensas, neque pro Equis, neque pro Victualibus.*

15 *Procuratio non debetur Episcopo, cum per alium visitat, sed ipsi Visitanti.*

16 *Visitatores contenti esse debent modesto equitatu, famulatuque, ne scilicet inutilibus sumptibus cuiquam graves, onerosique sint.*

17 *Unde non debet Episcopus secum ducere plusquam ad summum octo personas, ut observabat S. Carolus, qui etiam pro sua mensa uno solo ferculo contentus erat.*

18 *Vicarius autem Capitularis, seu Vicarius Generalis, vel alius substitutus, qui non sit Episcopus, non potest exigere nisi medietatem procurationis dari solitæ Episcopo.*

19 *Quod procedit etiam respectu Vicarii Apostolici visitantis.*

20 *Procurationum numerus commensurandus est numero dierum, in quibus munus visitationis impenditur.*

21 *Unde, si Visitator unadie plures Ecclesias visitando absolvat, non licet ei accipere ab omnibus ipsis simul, nisi unam procurationem pro tali unica die, quamvis quælibet Ecclesia de per se sufficiat ad integram procurationem præstandam.*

22 *Nullam tamen procurationem exigere potest Ordinarius pro visitatione Parochialium unitarum Religioni Hierosolymitanæ.*

23 *Visitator hospitatus a Laicis non potest exigere procurationem a Clericis, dummodo isti victualia non recusaverint.*

24 *Laici, nisi velint sponte solvere, non debent cogi censuris, ut solvant procurationem, non obstante solita.*

25 *Visitator potest nunc licite recipere procurationem in pecunia, si visitati velint eam sponte solvere, quamvis olim id fuerit prohibitum.*

26 *Intuitu procurationis non potest Visitator, sive ejus Secretarius, sive quivis alius de suo comitatu aliquod munus, etiam gratis oblatum recipere, & hoc sub gravibus pœnis, quæ assignantur.*

27 *Subnectuntur supplementa Auctoris*, ad n. 33.

1 PRocuratio, quamvis generatim varia significet, ad præsens tamen nihil aliud est, quam contributio sumptuum, & expensarum necessariarum pro victu, & honesta sustentatione tempore Visitationis præstanda illis, qui Ecclesias Diœcesis visitant. *Sic in re communis, arg. cap. procurationes 23. de Censibus*, & Conc. Trident. *sess. 24. de reform. cap. 3.*

2 Sub procuratione comprehenduntur omnia, quæ sunt necessaria pro victu, nempe cibus, potus, & habitatio ipsius Visitatoris, & honesti comitatus ejusdem. Item pabulum pro Equis, & Jumentis necessariis. *Communis*. Omnia enim supradicta veniunt nomine victus; *l. Verbo*

3 *victus 43. l. Et cetera 44. & l. in fructum 45. de verb. significat.* Unde supradicta omnia debent subministrari Episcopo, seu Visitatori a Clericis, & Ecclesiis visitatis. *Communis* per text. *in c. procurationes 23. c. Venerabili 24. & fere per tot. tit. de Censibus &* Conc. Trident. *sess. 24. de reform. c. 3.*

4 Non potest tamen Episcopus, seu Visitator Ordinarius exigere Procurationem pro Equitaturis, & vecturis, neque pro aliis expensis faciendis extra victum, quia ad ista, & alia (solo victu excepto) tenetur de suo. *Sac. Congr. Episcopor. & Regular. in Vintimiliens. 21. Augusti 1606. in Cajacen. 20. Martii 1615. & Sacra Congr. Conc. in Larinen. 12. April. 1698. & in Amalphitan. 18. Julii 1699.* Et sic *communis Doctorum.*

5 Si autem Visitator sit Delegatus Apostolicus, ultra victum, sunt etiam ei solvendæ expensæ pro Equis, seu vectura, & itinere de loco ad locum necessariæ. *Communis*, ex Decreto *Sacræ Congregationis 10. Junii 1627.* relato per extensum a Nicol. *in Flosculis verb. visitatio num. 15.* ubi recte advertit, quod ea, quæ statuit Concilium Trid. *cit. sess. 24. cap. 3.* non intelliguntur nisi de Visitatione Ordinarii, non autem de Apostolica a Summo Pontifice sub forma ibi a se adducta.

6 Ordinarie loquendo ad Procurationem præstandam Visitatoribus tenentur omnes Ecclesiæ Visitationi subjectæ, nisi Privilegio, vel legitima consuetudine sint exemptæ. *Communis, arg. cap. conquerente 16. de Ordinar. cap. Ex Officii 16. de præscript. cap. Procurationes 23. de censibus cum similibus*, juncto Concilio Trid. *cit. sess. 24. de reform. cap. 3.*

7 Dicitur autem notanter: *Nisi privilegio, vel legitima consuetudine sint exemptæ*, quia Ecclesiæ, quæ speciali Privilegio Pontificio sunt exemptæ, ad eam præstandam non tenentur, textu expresso *in capit. Cuminsantia 17. de censibus*. Sicuti etiam non tenentur Ecclesiæ illæ, quæ 8
legitimam consuetudinem habent eam non præstandi, textu expresso in Concil. Tridentino *cit. sess. 24. de reform. cap. 3. ibi: In iis vero locis, seu Provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec quidquam aliud a visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur.*

Sic non potest Episcopus visitans parvos Conventus si- 9
bi suppositos, seu subjectos aliquid accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus, ut expresse declaravit Sac. Cong. super statu Regularium 25. *Junii* 1665. Papa approbante Decretum, ut sequitur.

„ Cum Sacra Congregatio super statu Regularium aliis „ consulta: An Episcopus visitans parvos conventus suæ „ Jurisdictionis suppositos, aut personas in eis degentes „ ad præscriptum Decreti san. mem. Innocentii X, quod „ incipit, Ut in parvis &c. possit a visitatis procurationem exigere in victualibus, vel in pecunia, duxerit „ expedire, ut Sanctiss. D. N. decernat, & declaret non „ licere Episcopo tales conventus visitanti quicquam accipere procurationis nomine: Sanctitas Sua Congregationis sententia audita, eam expresse approbavit, noluitque licere Episcopis hujusmodi conventus visitantibus aliquid accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus, & ita observari præcipit. „ Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, etiam in corpore Juris clausis, ceterisque „ contrariis quibuscumque.

Datum Romæ die 25. Junii 1665.

Marcus Antonius Card. Franciottus.

Loco ✠ Sigilli.

Prosper Fagnanus Secret. Custos.

Item non potest Episcopus Procurationem exigere pro 10
Visitatione Oratorii privati. *Communis*, textu expresso *in cap. Auctoritate 27. de Censibus*, juncto ejus Summario, in quo sic præcise habetur; *Propter privatum Oratorium Procuratio ratione visitationis non debetur.*

Item Episcopus non potest procurationem exigere ab 11
Ecclesiis, & beneficiatis pauperibus sufficientes redditus non habentibus ad ipsam præstandam. *Communis, arg. cap. Cavendum 7. caus. 10. quæst. 3. cap. Statutum 11. §. Insuper; de rescript. in 6. ibi: Ubi notabiliter fuerint pauperes, etiam pro expensis nihil prorsus exigatur ab eis, cap. Placuit 1. quæst. 2. ibi: Si autem paupertas, aut necessitas illum retinet, nihil exigatur ab eo, cap. Cum instantia 17. de Censibus, & ibi Gloss.* verb. *Indebite prægravari*, ubi ait: *Immo a paupere non debet exigere, quia nec Judex exigit sportulas a pauperibus; Novel. 17. cap. 3.*

Item non potest Episcopus procurationem exigere ab 12
Hospitalibus, Leprosariis, & aliis piis locis pro pauperibus, aut infirmis deputatis, etiamsi amplissimos habeant redditus: Redditus enim talium locorum omnes quantumvis aucti applicari debent in usus pauperum: *Clement. Quia contingit, De Religiosis Domibus*; Unde si quid ab eis exigeretur, pauperibus præjudicaretur, utpote qui ad victualia præstanda non tenentur, *arg. c. Licet multum 4. de Censibus*; & sic expresse declarasse *sacram Congregationem Concil.* testatur Fagnan. *l. 3. Decret. in cap. Venerabili 24. de Censibus n. 34.*

Item non potest Episcopus post Concilium Tridenti- 13
num procurationem exigere ab Ecclesia sua Cathedrali, aut aliis Ecclesiis, seu locis piis, & Clero Civitatis, in qua Sedem habet. *Communis*; Et sic expresse pluries declaravit *Sacra Cong. Episcop.* apud Nicol. verb. *Visitatio num. 10. Ampliæ 1.*, *& Sacra Congr. Concilii ex cap. 3. sess. 24.* teste Fagnano *loc. cit. num. 15. & 38.* Immo etiamsi ipse Episcopus moretur in alio Oppido Diœcesis. *Sac. Cong. Concilii in Aliphana 18. Julii 1705.* apud Monacell. *tom. 4. supplement. ad tom. 3. n. 78.*

Episcopus, quando vadit per Diœcesim extra Visita- 14
tionis occasionem, licet ad consecrandam, vel reconciliandam Ecclesiam, vel Sacramentum Confirmationis administrandum, neminem cogere potest ad subministrandas expensas, neque pro Equis, neque pro victualibus. *Sacra Cong. Episcopor. & Regular. in Ajacen. 13. Novemb. 1581. in Albinganen. 18. Januarii & in Florentina 25. Junii 1627.* apud Nicol. *in Flosculis verb. Visitatio limit. n. 10. 12. & Sacra Congreg. Concilii in Amalphitana 18. Jul. 1699. in responsione ad secundum* apud Monacell. *t. 1. tit. 5. formul. 1. a num. 20. ad 23.* ubi pluribus adductis testatur de communi, & Fagnan. *loc. cit. num. 19.*

Procuratio non debetur Episcopo, cum per alium visi- 15
tat, sed ipsi Visitanti. *Communis*, per text. *in cap. 6. si Episcopus, de Offi. Ordinarii in 6.* juncto Summario *ibi*; & Concil. Trid. *cit. sess. 24. cap. 3.* & expresse declaravit *Sac. Cong. Conc. in Elven 23. Nov. 1613.* apud Fagnan. *in cap. Procurationes 23. de censibus n. 14.*

Visitatores contenti esse debent modesto equitatu, fa- 16
mula-

nulatuque, ne scilicet inutilibus sumptibus cuiquam graves onerosive sint, *Communis*, per text. *in c. cum Apostolus 6. c. Procurationes* 23. *de censibus cap. conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, & Conc. Trid. *cit. sess.* 24. *cap.* 3. ibi: *Exceptis tantum victualibus, quæ sibi, ac suis frugaliter, ac moderate pro temporis tantum necessitate, & non ultra erunt ministranda*; Unde *in cap. Cum Apostolus* 6. *de Censibus*, expresse prohibetur, ne Visitatores „ Cum „ canibus venatoriis, & avibus proficiscantur, sed ita „ procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quærere videantur; Non sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste, & competenter eis fuerit ministratum.

17 Unde non debet Episcopus secum ducere plusquam ad summum octo personas, ut observabat S. Carolus, qui etiam pro sua mensa uno ferculo contentus erat. *S. C. Episcopor. in Camerinen.* 26. *Augusti* 1595. apud Nicol. *loc. cit. n.* 10. *limit.* 1.

18 Vicarius autem Capitularis, seu Vicarius Generalis, vel alius Substitutus, qui non sit Episcopus, non potest exigere, nisi medietatem Procurationis dari solitæ Episcopo. Sic pluries decrevit *Sac. Cong. Episc.* apud Nic. *loc. cit. num.* 19. *limit.* 9. & novissime *Sac. Cong. Concil. in Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in responsione ad* 4. confirmata *auditis partibus* 6. *Februarii* 1700., & *in Nullius Provinciæ Hispalen. excessum* 11. *Septemb.* 1706. *ad* 5. apud Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 4. *num.* 3. & eadem *Sac. Cong. Concil. in Ostien.* 28. *Julii* 1708. *in respon-*
19 *sione ad* 5. apud Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad tom.* 3. *num.* 79. Ubi *num.* 80. ex aliis resolvit, quod hoc procedat etiam respectu Vicarii Apostolici Visitantis, cum & ipse visitet tamquam Vicarius Capitularis, adeoque tractandus est tamquam inferior Episcopo.

20 Procurationum numerus commensurandus est numero dierum, in quibus munus Visitationis impeditur. *Communis*; textu expresso *in cit. cap. Procurationes* 23. *de Censibus*, ibi: *Ita quod numerus Procurationum numerum dierum, quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat*. Fagn. *ib. num.* 19. Et concordat *cap. Inter cætera* 8. *caus.* 10. *qu.* 3. ubi ad evitanda gravamina Ecclesiarum ordinatur, ut nisi necessitas aliquid exigat, *Cum Episcopus Diœcesim visitat .... amplius, quam una die per unamquamque Basilicam remorandi licentiam habeat*.

21 Unde si Visitator una die plures Ecclesias visitando absolvat, non licet ei accipere ab omnibus ipsis simul, nisi unam Procurationem pro ipsa unica die, quamvis quælibet Ecclesia de per se sufficiat ad integram Procurationem præstandam. *Communis*, textu expresso *in cap. Felicis* 3. *de Censibus in* 6. ibi: „ Adjicientes, quod non li„ cet Visitanti, nisi unam Procurationem recipere una „ die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura; „ etiamsi locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad Pro„ curationem integram persolvendam, cum eidem sufficere debeat, ut temporalia metat a locis personaliter visitatis pro diebus, quibus eis spiritualia subministrat". Et in tali casu illæ plures Ecclesiæ una die visitatæ debent inter se proportionaliter dividere solas expensas necessarias pro tali unica Procuratione, seu honesta sustentatione unius diei ipsius Visitationis, & comitatus ejusdem, & nihil amplius; ut notant *communiter Doctores*.

22 Nullam tamen Procurationem exigere potest Ordinarius pro Visitatione Parochialium unitarum Religioni Hierosolymitanæ; Nisi ipse Ordinarius, quando concessit Ecclesiam illi Religioni, sibi, & Successoribus suis Jus Procurationis expresse reservasset. S. Pius V. Constit. 136. incip. *Exposcit*, & sæpius declaravit *sac. Cong. Episcopor.* & signanter in *Perusina* 11. *Januarii*, & *in Senensi* 8. *Martii* 1578. & *in Ebroen.* 27. *Julii* 1604.

23 Visitator hospitatus a Laicis non potest exigere Procurationem a Clericis, dummodo illi victualia non recusaverint. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. par.* 3. *allegat.* 73. *num.* 66. & *in cap. Felicis* 3. *de Censibus in* 6. *num.* 3. Graff. *dec. aur. part.* 2. *cap.* 27. *n.* 90. *lib.* 3. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 4. *n.* 6. & alii passim, *arg. cap. procurationes* 23. *de Censibus*, & *cit. cap. Felicis* 3. *eod. in* 6. cum similibus.

24 Laici, nisi velint solvere, non debent cogi Censuris, ut solvant Procurationem, non obstante solito. Glossa *in cap. Cavendum* 7. *caus.* 10. *qu.* 3. Glossa *in cit. cap. Felicis* 3. *de Censibus in* 6. *verb. Laicos*, Monacell. *loc. cit. numer.* 4. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 47. *per tot.* & *tom.* 9. *consult.* 146. *num.* 30. ubi ad id plura decreta affert.

25 Visitator non potest prætendere victualia in pecunia præcise, quamvis antea visitati soliti fuissent solvere tantam pecuniæ summam loco victualium, sed est in optione eorum, qui visitantur, an malint solvere id, quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum, an vero prædicta victualia subministrare, textu expresso in Concil. Trident. *cit. sess.* 24. *de reform. cap.* 3. ibi „ Sit tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere, id, quod erat ab ipsis ante solvi certa „ pecunia taxata consuetum, an vero prædicta victualia „ subministrare „. Et concordat *cap. Felicis* 3. *de censibus in* 6., ubi conceditur facultas Visitatoribus accipiendi procurationem in pecunia a volentibus illam solvere, ibi „ Concedimus, ut Episcopi, & alii, quibus ex Of„ ficio competit visitare, a volentibus Ecclesiarum, & „ locorum visitatorum, Rectoribus, seu personis, pe„ cuniam libere accipere valeant pro sumptibus modera„ tis faciendis victualibus, diebus, quibus Visitationis Of„ ficium personaliter exercebunt „. Non obstante, quod „ olim id, scilicet pretium moderatæ *Procurationis*, in „ pecunia accipere prohibitum fuerit, *in cap. Relata* 9. *caus.* 10. *qu.* 1. *cap. Romana* 1. §. *procurationes*, & *cap. Exigit* 2. *de censibus in* 6.

Intuitu Procurationis non potest Visitator, sive ejus 26
Secretarius, sive quis alius de suo comitatu aliquod munus etiam gratis oblatum, accipere, etiam quovis prætextu, seu quæsito colore, puta pro Equis ferrandis, seu pro xeniis famulorum, seu qualitercumque: Et hoc sub pœna maledictionis, a qua non liberetur, nisi duplum restituat; textu expresso *in cit. cap. Romana* 1. *de Censibus in* 7. §. *Procurationes*, ibi: „ Caveat insuper, ne „ ipse, vel quisquam suorum aliquod munus quodcumque „ sit, & qualiterque offeratur, præsumat recipere; Ut „ non quæ sua sunt videatur quærere, seu quæ Jesu „ Christi. Quod si fecerit contra præscriptum recipiens, „ maledictionem incurrat, a qua nunquam, nisi duplum „ restituat, liberetur. Volumus enim in his fraudem „ quamlibet penitus evitari „. Insuper si duplum ejus, quod receperit, intra mensem non restituerit, si sit Episcopus, vel superior, est ipso facto interdictus ab ingressu Ecclesiæ; Si vero sit Inferior ipso facto est suspensus ab Officio, & Beneficio, quousque de populo hujusmodi gratis Ecclesiis plenariam satisfactionem impendat, nulla ei in hoc damnum remissione, liberalitate, seu gratia valitura. Et præterea aliis pœnis absque ulla spe veniæ arbitrio *Synodi* Provincialis puniri debet. *Communis*, per text. *in cap. Exigit* 2. *de Censibus*, & Conc. Trid. *cit. sess.* 24. *cap.* 3. *de reform.*

Addendæ sunt ad rem sequentes resolutiones *S. Cong.* 27
Conc. prout habentur in Thesauro Resolutionum *tom.* 6. *S. Marci Visitationis* ibi: Anno 1708. Clerus Oppidi Belvederii ejusdem Diœcesis S. Marci alias quæstiones adversus Episcopum prædecessorem proposuit circa modum, & quantitatem Procurationis. Disceptatum quippe fuit,

I. An sit in libertate Cleri Terræ Belvederii solvere Episcopo S. Marci visitanti Procurationem in pecunia, vel subministrare victualia? Et quatenus in pecunia.

II. An, & in qua summa sint taxanda?

III. An, & per quot dies licet Episcopo visitanti protrahere visitationem?

IV. An, & quot personas possit secum ducere Episcopus occasione dictæ visitationis?

V. An Clerus teneatur quidquid solvere Ministris, aliisque Officialibus Episcopi visitantis?

VI. An idem Clerus teneatur solvere Episcopo visitanti vecturas equorum?

Die vero 7. Julii rescriptum fuit: Danda esse Decreta alias edita, & signanter ad I. in Tyrasonen. Junii 1586. lib. 4. Decret. pag. 146. & in Potentina Procurationis 24. Jan. 1705. ad primum dubium, lib. 55. Decret. pag. 23. ad II. in eadem Potentina ad secundum dubium, ad III. in Tusertana 25. Novembris 1704. ad sextum dubium lib. 14. Decretal. pag. 415. ad IV. in Forolempronien. Novembris 1587. lib. 5. Decret. pag. 64. ad V. in Amalphitana 18. Julii 1699. ad tertium dubium, lib. 49. Decret. pag. 252. Ad VI. In Aprutina Dec. 1584. libr. 4. Decret. pag. 10.

Sensus autem, qui hujusmodi responsis inest, ex vi aliorum Decretorum, quæ ibi indicantur, est hic, videlicet. Ad I. Affirmative. Ad II. in summa moderata ad formam Concilii. Ad III. arbitrio & conscientiæ Ordinarii ad formam Concilii. Ad IV. Episcopum modesto equitatu, & famulitio oportere contentum esse. Ad V. deberi victualia tantum ad formam Concilii. Ad VI. Negative.

Rursus in alia causa Sancti Marci plurium die 16. 28
Jan. 1723. proposita fuerunt hæc quæ sequuntur dubia.

I. An Episcopus S. Marci possit per se ipsum quotannis visitare, omnes Ecclesias, omniaque loca suæ Diœcesis, & an intra annum possit plures facere visitationes?

II. An dicto Episcopo visitanti per se ipsum debeatur integra solita procuratio, seu potius sit servanda alternativa?

III. An prædicta integra solita procuratio sit solvenda in illa solita quantitate pecuniæ juxta morem cujuscumque loci visitandi, & in tribus prandiis dandis Episcopo, ejusque comitatui in vecturis, habitatione, & utensilibus necessariis juxta prætensam antiquissimam consuetudinem.

IV. An Episcopo ejusque Comitatui debeantur cibaria, aliaque necessaria toto tempore permanentiæ in visitatione?

V. An eidem Episcopo visitanti possit præfigi numerus personarum ejus comitatus?

VI. An eidem Episcopo visitanti possit præfigi numerus dierum, quibus permanere debeat in visitatione loci visitandi?

Re-

Rescriptum vero sic fuit: Ad I. Affirmative quoad primam, & secundam partem pariter affirmative, sed absque ulla procuratione, Ad II. servandam esse alternativam. Ad III. esse in optione visitandorum solvere procurationem vel in victualibus vel in pecunia, exclusis tribus prandiis in casu solutionis pecuniæ & quoad vecturam equorum detur Decretum 7. Julii 1708 in S. Marci ad textum. Ad IV. provisum in tertio. Ad V. & VI. arbitrio & conscientiæ Episcopi ad formam Concilii, & ad mentem, ut in lib. 73. Decret. pag. 3.

29 In Ferentina, in qua proposito inter alia hoc secundo dubio: II. *An & in qua summa seu specie sit taxanda procuratio solvenda, seu subministranda Episcopo Visitanti? S. C. Concil. die 26. Martii 1735.* Respondit: *Ad secundum taxandum esse in scutis septem, quatenus visitandi nolint præstare victualia, danda in quantitate moderata ad formam Concilii*. Sic apud Thesaurum Resolutionum *tom. 7. in d. Ferentina*.

30 Quæ autem summa aliquando augenda decernitur, cum paupertas intervenit Episcopi, ac multiplicantur dies in Visitatione necessarii, attentis Ecclesiis pluribus, & locis piis non adeo perfunctorie, & per solam apparentiam visitandis, ut resolutum fuit in *Juvenacen. sub die 3. Septemb.* 1740. in qua proposito dubio „ : An, & in qua „ summa, seu quantitate debeatur Episcopo Juvenacen. „ Procuratio pro Visitationibus Ecclesiarum, & locorum „ piorum Oppidi Terlitii expletis absque solutione per „ tres vices, scilicet annis elapsis 1734. 1735. & 1737." Eadem Sac. Congreg. Conc. die qua supra auditis partibus discussisque earum rationibus, Respondit „ contra „ Capitulum Collegiatæ Oppidi Terlitii, deberi pro utra- „ que Visitatione in ducatis biscentum, non comprehen- „ sis ducatis septemdecim jam solutis „. Et reproposita caussa sub *die 20. Januarii* 1742. Eadem Sacra Congregatio Respondit *in decisis, & amplius*, ut apud Thesaur. Resolution. *dictorum annorum*.

31 Episcopus Procurationem exigere nequit nedum ab Ecclesiis, & Clero Civitatis suæ Ordinariæ Residentiæ, sed neque ab Ecclesiis, & Clero Oppidi, in quo aliqua parte anni resideat, ut resolvit *Sac. Cong. Conc. in Polycastren. Procurationis 5. Junii* 1737. In qua inter alia propositis quatuor sequentibus dubiis I. „ An Episcopus in „ actu visitationis possit exigere ab Archipresbytero, & „ Clericis Participantibus Ecclesiæ S. Nicolai Terræ Lau- „ ræ procurationem in casu &c. „ *& quatenus affirmative*, II. „ An dictus Episcopus possit exigere ab eo- „ dem Archipresbytero, & Clericis ultra procurationem „ ducatorum 15. in Pecunia victuaria & vecturas equo- „ rum pro se, & familia in casu &c. III. An idem Epi- „ scopus, non completo anno ab ultima visitatione pos- „ sit iterum eamdem Ecclesiam visitare, & aliam procu- „ rationem a visitandis exigere ", *& quatenus in omnibus negative: IV. An præfatus Episcopus teneatur restituere hujusque exactum*. Eadem Sac. Congreg. Conc. die qua supra Respondit: ad primum *Negative, quatenus Episcopus resideat aliqua parte anni in terra Lauræ*. Ad secundum *Negative*. Ad tertium *Affirmative quoad primam partem, & Negative quoad secundam*. Ad quartum *ad Mentem*.

32 Et cum nihilominus Episcopus posthabita dicta resolutione, Procurationem singulis annis adhuc voluisset exigere, propositis duobus sequentibus dubiis: I. *An constet de exactione procurationum contra formam Resolutionis Sacræ Congregationis die 1. Junii 1737. in casu &c. & quatenus Affirmative*, II. *An Episcopus Polycastren. incurrit pœnas contentas in cap. Exigit, de censib. in 6. & cap. 3. sess. 24. de reformat. S. Conc. Trident. in casu &c.* Ead. Sac. Congreg. die 7. April. 1742. Respondit. *Affirmative ad utrumque*. Sic apud Thesaur. Resol. *dict. annorum*.

33 Et eadem Sacr. Congreg. si quando aliquid exactum fuit, supra quam exigi debuisset, jussit restitui, *ut in Nullius provinciæ Hispalen. 11. Septemb.* 1706. *in Brinaren. 27. Augusti 1712. lib. 62. decret. pag. 326. in Florentina 7. Jun. 1727. lib. 77. decret. pag. 42. & in Paten. 29. Jan. 1729. lib. 79. decret. pag. 35. ut apud* Thesaur. Resolution. *tom. 6. in caussa S. Marci Visitationis*.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Quæstio, de qua *Auctor num. 13.* agit, an Episcopus exigere valeat procurationem ab Ecclesiis in Civitate positis, si ad tramites juris resolvenda sit, non negative, ut sentit *ipse Auctor*, sed affirmative resolvi debet. In textu enim in *cap. 24. de censibus* Honorius III. statuit, ut & Ecclesiæ positæ in Civitate oneri procurationis subjectæ esse debeant, ut patet ex ejus verbis, & tradunt *Gonzalez in Commentar ad d. capit. 24. num. 2. & Nicolaus le Maistre de Bon. & Possession. Ecclesiar. lib. 2. cap. 1. fol. 174. edition. Parisiensis ann.* 1636.

2 Cæterum in Foro prævaluit opinio, quod non tenen-
3 tur ad procurationem Ecclesiæ in Civitate positæ, Quinimmo, & receptum est, ut Episcopus exigere nec valeat procurationem visitando Clerum, & Oppidum suæ Diœcesis, si aliqua parte anni inibi resideret, ut rescripsit S. Congreg. Concilii interpres in Polycastren. Procurationis 1. Junii 1637. *Vid. n. 31. & seqq.*

Pariter quæstio illa, an Episcopus iterando eodem an- 4
no visitationem, possit iterum procurationem exigere, attenta dispositione juris *in c. 21. de censib.* pro ipso Episcopo esset decidenda. At & contrarium in praxi servatur. Quo fortassis respiciens S. Congregatio Concilii interpres resolvit Episcopo eodem anno iteranti visitationem non deberi iteratam procurationem, ut *in S. Marci 23. Januarii 1723. & in alia Polycastren. 18. Maji 1737.* Vide *n. 28. & 31.*

De summa, in qua præstari debeant procurationes, 5
quatenus non subministrentur victualia, vide Resolutiones S. Congregationis Concilii interpretis relatas a P. *Gaudentio a Janua de visitat. dub. 6. proemial. n. 6*, easque varias pro varietate locorum.

P R O C U R A T O R.

S U M M A R I U M.

1 *Procurator quid sit?*

2 *Procurator, alius est Procurator ad Judicia, seu Judicialis, & alius Procurator ad Negotia, seu Extrajudicialis, & qualis sit uterque?*

3 *Item Procurator, alius est generalis, & alius specialis, & qualis, sit uterque?*

4 *Item Procurator generalis, alius est constitutus adjecta clausula cum libera, & alius sine tali clausula, & quid importet talis clausula?*

5 *Item Procurator, alius est datus in rem alienam, & alius datus in rem suam, & qualis sit uterque?*

6 *Item procurator, alius est verus, & alius falsus, & qualis sit uterque?*

7 *Item Procuratores, alii sunt simpliciter constituti, & alii in solidum, & quales sint utrique?*

8 *Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in Jure prohibitus potest Procuratorem constituere.*

9 *In Jure autem prohibetur constituere procuratorem pupillus, seu Minor habens Curatorem, nisi adsit Tutoris, seu Curatoris Auctoritas.*

10 *Item filius familias non aliter constituit Procuratorem, nisi quatenus ipse experiri potest.*

11 *Item capti ab hostibus nequeunt dare, vel habere procuratorem.*

12 *Item Excommunicati Excommunicatione majori non possunt constituere procuratorem ad agendum.*

13 *Possunt tamen Excommunicati Procuratorem constituere ad defendendum, seu quando ab aliis in Judicio conveniuntur.*

14 *Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in Jure prohibitus, potest Procurator constitui.*

15 *In Jure autem prohibentur esse procuratores Excommunicati Excommunicatione majori.*

16 *Item procuratores constitui in Foro Laicali prohibentur Clerici Beneficiati, seu in Sacris constituti.*

17 *Item prohibentur esse procuratores Religiosi nisi cum licentia sui Prælati, & pro utilitate sui Monasterii, vel suæ Religionis.*

18 *Fratres autem Minores, nedum non possunt esse procuratores, & Advocati, sed neque possunt personaliter assistere procuratoribus & Advocatis ad eosdem instigandos, quando ipsorum negotia pro rebus temporalibus agitantur in Curiis.*

19 *Item prohibentur esse procuratores omnes impuberes.*

20 *Item etiam Minores septemdecim annis non possunt esse Procuratores ne quidem ad negotia, & Minores viginti quinque annis nequeunt esse procuratores ad Judicia.*

21 *Item prohibentur, & ab Officio procuratoris excludantur fœminæ.*

22 *Item prohibentur esse procuratores in alienis negotiis milites, quamvis possint esse in propriis, & in negotiis suæ cohortis.*

23 *Item potentiores prohibentur esse procuratores ad lites.*

24 *Item Jure Canonico prohibentur esse procuratores omnes infames, quamvis Jure Civili non prohibeantur.*

25 *Procurator Judicialis post litem contestatam potest alium substituere.*

26 *Et a fortiori potest alium libere substituere procurator Extrajudicialis.*

27 *Procurator non præjudicat Domino, si extra fines mandati aliquid egerit.*

28 *Procuratoris generalis omnium rerum factum, seu negligentia, vel dolus nocet Domino.*

29 *Poterit tamen Dominus actione mandati directa agere contra talem procuratorem de omni damno, & interesse per ejus dolum, culpam, aut negligentiam sibi illato.*

30 *Item nocet Domino etiam factum, seu negligentia, vel*

„ mino Nostro (juxta ejusdem Sanctissimi Rescriptum)
„ de præmissis relatione, Sanctitas sua dicta Decreta ap-
„ probavit, & ab his, ad quos spectat, observari man-
„ davit ".

P. H. Card. Com.

Loco ✠ Sigilli.

Alexand. Gratianus Prosecr.

In Regesto fol. 180.

45 Procuratores, seu Officiales deputati Monasteriorum Monialium durare debent per triennium, & non ultra, seu de triennio in triennium, mutari debent. *S. Congr. Episc. & Regul. in Orien.* 16. *Jul.* 1615. apud Barbos. *in summa Apostol. decis. verb. procurator num.* 3. & Monac. *tom.* 1. *tit.* XL *form.* 14. *n.* 8. Immo si Episcopus animadvertat non esse utiles, parumque propensos, & diligentes servitio, etiam durante triennio, poterit eos removere. *Ead. Sac. C. in Surrentina* 12. *Maji* 1617. apud Monac. *l. c. n.* 8.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 PRocurator contrahendo, etsi regulariter non propriam,
sed personam obliget mandantis, plures tamen sunt
casus, in quibus propriam obligat personam.
2 Primus casus est, si sine legitimis facultatibus contra-
xerit. Dicitur autem contrahere sine legitimis facultati-
bus, si mandato contrahendi caruerit, ut respondit *Ro-*
ta in Melevitana Redditionis super indemnitate 24. *Apri-*
lis 1750. §. 3. *cor. Reverendiss. Molin.* Idem est, si man-
3 datum fuerit revocatum; nec juvatur ambiguitate revo-
cationis, & credulitate ratificationis, & vanum est dice-
re *putabam*, ut firmavit idem Sacrum Tribunal *in Ro-*
mana frumenti super reservatis 7. *Martii* 1742. *cor.*
eod.
4 Alter casus est, si Procurator habeat mandatum, sed
mandans sit *exterus, & ignoti nominis*; Rota *in dict.*
Romana frumenti super reservatis 7. *Martii* 1742. *cor.*
eod.
5 Tertius casus est, si substituerit, & substitutus male se
6 gesserit. Et nota id locum sibi vindicare, etiamsi Procu-
rator facultate substituendi donatus fuerit, modo facultas
substituendi non sit directa in certam personam. Confer
Rot. in Romana pecuniaria 9. *Decemb.* 1743. *cor. Reve-*
rend. P. D. Canillac. Decano, ubi quando procurator non
tenetur pro male gestis a substituto.

PRODIGALITAS. Vide tom. 1. verb. *Avaritia n.* 13. & 14.

PROFESSIO FIDEI.

V. de verb. *Fidei professio*.

PROFESSIO REGULARIS.

SUMMARIUM.

1 *Professio Regularis quid sit?*
2 *Professio Regularis est duplex, una expressa, & alia tacita, & quæ utraque sit?*
3 *Ad valorem professionis requiritur ætas annorum sexdecim completorum.*
4 *Anni 16. ad professionem requisiti debent esse completi de momento ad momentum; Unde si professio fiat per aliquot tantum horas ante completum annum 16. ætatis, est nulla.*
5 *Ætas incipit a die Nativitatis, & non a die Baptismi.*
6 *Item ad valorem professionis prærequiritur annus probationis completus.*
7 *Et quidem hic annus debet esse completus de momento in momentum, adeo ut professio facta nondum completo anno etiam per modicum tempus esset nulla.*
8 *Immo ita debet esse completus & integer annus probationis, ut anno bissextili debeat necessario computari lapsus diei, qui tunc de novo additur.*
9 *Insuper hic annus probationis debet esse continuus, ita ut Novitius annum probationis animo Religionem deserendi interrumpens, licet per duas solas horas, teneatur incipere de novo annum Novitiatus.*
10 *Et talis annus probationis debet necessario peragi cum habitu Regulari, & non cum habitu Sæculari.*
11 *Professio potest in articulo mortis emitti, etiam anno Novitiatus non completo, dummodo Novitius, seu Novitia habeat legitimam ætatem.*
12 *Si tamen hujusmodi Novitius, vel Novitia convaluerit, debet iterum profiteri.*
13 *Talis professio emissa in articulo mortis, anno Novitiatus nondum completo, non suffragatur nisi quoad acquisitionem Indulgentiarum favore profitentis; Non autem quoad acquisitionem Dotis favore Monasterii.*
14 *An autem professio emissa in articulo mortis anno probationis jam integre completo prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum?* remissive.
15 *Professio facta post 16. annum ante decimum octavum requisitum a statuto Ordinis Minimorum non annullante, aut irritante, valida est.*
16 *Sic etiam professiones emissæ juxta dispositionem Concilii Tridentini, idest post completum 16. annum sunt validæ, quamvis in Constitutionibus Religionis SS. Trinitatis Redemptionis captivorum auctoritate Apostolica confirmatis cautum sit, quod in ea Religione aliquis non recipiatur, antequam annum vigesimum videatur complevisse.*
17 *Professio potest per Superiorem prolungari lapso tempore Novitiatus in his, qui non bene adhuc didicerunt, & aliquantulum inhabiles reperiuntur, dummodo habeant spem probabilem, quod efficiantur habiles infra sex menses.*
18 *Si tamen propter aliquam pertinacem infirmitatem, vel aliam caussam esset protrahenda professio ultra sex menses, tunc pro facultate esset adeunda Sedes Apostolica.*
19 *Item ad valorem professionis requiritur, quod tam Novitiatus, quam ipsa professio fiat in Conventibus designatis.*
20 *Viri recepti, & professi in Conventibus non designatis tenentur nullitatem suæ professionis deducere coram Sacra Congreg. Concilii. Quod si non fecerint, & recedere a Monasteriis præsumpserint, tamquam Apostatæ sunt puniendi. Et Superiores, qui in cognitione caussæ se ingesserint, vel professos ejecerint, Censuras latæ sententiæ incurrunt.*
21 *Adducitur ad id Decretum Urbani VIII.*
22 *Ratificare volentes professionem nullam ob loci designati defectum, non tenentur Novitiatum reiterare nec novum consensum Capituli exquirere, sed sufficit, quod ratificatio, seu nova professio fiat in manibus Prælati.*
23 *Adducitur ad id Constitutio Urbani VIII.*
24 *Item ad valorem professionis requiritur, quod omnino libere libero consensu profitentis absque metu gravi, sive cadente in constantem virum ab extrinseco injuste incusso fiat.*
25 *Metus levis non reddit professionem invalidam.*
26 *Sic etiam metus proveniens ab intrinseco, & caussis naturalibus non invalidat professionem.*
27 *Solus metus mortis violentæ incussus a caussa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat professionem.*
28 *Non invalidat autem dictam professionem metus mortis naturalis, seu ab intrinseco. Nec metus mortis accidentalis casualis?*
29 *Cur professionem inficiat timor mortis violentæ incussæ a caussa libera extrinseca, & non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis?*
30 *Metus mortis violentæ, ad hoc, ut invalidet professionem, debet esse ab homine incussus, & ordinatus ad ipsam professionem extorquendam.*
31 *Secus autem non invalidat.*
32 *Metus reverentialis, si præcesserint minæ, vel verbera, aut Pater sit terribilis, annullat professionem.*
33 *Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis, aut verberibus a Patre allatis sine expresso præcepto.*
34 *Insuper volunt multi sufficere solum metum reverentialem absque minis.*
35 *In praxi tamen tenendum est non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam professionem.*
36 *Alia de metu*, remissive.
37 *Professio emissa per vim, & metum, & ante annum 16. a Tridentino præscriptum, est nulla.*
38 *Item nulla est professio per vim, & metum emissa, & Novitiatu interrupto.*
39 *Item nulla est professio emissa ob metum interversionis status, & denegationis alimentorum.*
40 *Item ad valorem professionis requiritur consensus, & acceptatio illius, vel illorum, ad quos spectat aliquem ad professionem recipere.*
41 *Ad quem autem spectet Novitios ad professionem recipere, recurrendum est ad consuetudines legitimas, Constitutiones, & Privilegia cujuscumque Ordinis.*

42 *Un.*

42 *Unde in illis Religionibus, in quibus receptio ad professionem spectat ad Prælatum cum consensu, & suffragio Religiosorum Conventus, non potest Prælatus solus sine tali consensu, & suffragio aliquem ad professionem recipere, aliter, si non concurrat saltem major pars Capituli, talis professio erit nulla.*

43 *Ubi autem receptio ad professionem spectat ad solum Prælatum sine consensu, & suffragio, aut consilio Religiosorum Conventus, tunc professio ab ipso solo, alias legitime recepta, erit valida. Nec Prælato defuncto, aut absente, poterit a Conventu aliquis ad professionem valide admitti.*

44 *Poterit tamen Conventus ad professionem valide admittere, Prælato defuncto, ubi receptio ad professionem spectat insimul ad utrumque.*

45 *In Ordine Fratrum Minorum de Observantia talis facultas competit Generalibus, & Provincialibus privative quoad alios.*

46 *Ut tamen valide possit Generalis, & Provincialis ad professionem recipere, requiritur consensus, & suffragium majoris partis Religiosorum in Conventu Novitiatus a duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium, & in paritate votorum, dum tertia vice feruntur, potest Provintialis dare votum decisivum.*

47 *Prælatus potest aliis committere, ut nomine suo Novitios ab professionem recipiant.*

48 *Ad valorem* Professionis *expressæ non requiritur certa verborum forma, sed sufficit qualibet quibuscumque sit verbis concepta; dummodo profitens per ea ad vota, & certam Regulam se adstringere revera intendat.*

49 *Valde tamen expedit, & omnino convenit, ut adhibeatur propria, & consueta cujusque Religionis formula.*

50 *Professio expressa potest valide fieri, non solum expressis verbis, seu scriptis, sed etiam signis, & nutibus.*

51 *Professio expressa potest etiam fieri per procuratorem.*

52 *Professio tacita non est revocata, seu ablata per Concilium Tridentinum, sed adhuc in suo pristino valore manet, si ad ipsam concurrant ea, quæ a Concilio præscribuntur.*

53 *Hinc, si quis, expleto anno 16. annoque probationis finito, exerceat actus ad solos professos pertinentes, tacite profiteri censetur.*

54 *Ad hoc ut professio tacita sit valida, requiruntur quinque potissimum conditiones, quæ assignantur.*

55 *Alia ad rem,* remissive.

56 *An professus ignoranter ante 16 ætatis annum ex errore fidei Baptismatis, si exerceat postea actus solitos a professis fieri, censendus sit tacite professus.*

57 Hermaphroditus *non est admittendus ad professionem, neque in Monasterio sexus in ipso prævalentis.*

58 Hinc Sacra Congregatio *Concilii decrevit, quod Hermaphrodita mulier recepta in aliquo Monasterio non est recipienda ad professionem, etiamsi sexus fœmineus prævaleat.*

59 Immo Hermaphrodita *si fiat Monialis, professio irrita est.*

60 Religiosus *professus non potest a Religione ejici sub prætextu, quod laboret morbo gallico, lepra, vel alio morbo incurabili reticito tempore professionis.*

61 *Nisi tamen adesset speciale statutum Religionis a Papa ad id expresse confirmatum.*

62 Statutum *tamen hujusmodi non suffragatur, si morbus incurabilis superveniat post professionem.*

63 *Professus per simulationem in Monasterio Monialium ex inhonesta caussa, licet non sit Monachus, tamen cogitur in alio Monasterio manere in pœnam delicti commissi: sicuti etiam professa per simulationem in Conventu Virorum ex inhonesta caussa, licet non sit Monialis, tamen cogitur in alio Monasterio manere in pœnam delicti commissi.*

64 *Novitius, qui post completum annum probationis exiit e Monasterio de licentia Superiorum, inde ad triennium reversus potest statim profiteri, nisi Religionis, aut personæ conditio sit immutata.*

65 *Quicumque nulliter professus potest reclamare contra nullam suam professionem, ex quacumque caussa sit nulla.*

66 *Ad legitimam reclamationem contra nullitatem professionis tres potissimum conditiones sunt necessariæ, quarum una si negligatur, aut omittatur, reclamans non auditur, sed ad Monasterium redire cogitur, vel nondum egressus ibidem manere compellitur.*

67 Prima conditio *est quod reclamans ante deductionem, & probationem nullitatis suæ professionis coram legitimo Judice faciendam, Habitum non deponat, nec etiam absque licentia Superioris cum Habitu propria auctoritate a Monasterio discedat.*

68 *Etiamsi egressi vellent transire ad aliam Religionem.*

69 Immo *etsi tamquam incorrigibiles, servata forma Constitutionum Apostolicarum, fuissent ejecti.*

70 *Si tamen aliquis Religiosus, vel Religiosa, non temere, sed ex aliqua justa caussa, cum, vel sine Habitu a Monasterio aufugeret, & ad Urbem accederet, seu ad majorem Superiorem, vel Ordinarium, aut ad alium Monasterium se transferret, tunc posset, reassumpto Habitu, etiam extra Claustra audiri.*

71 Secunda conditio *est, quod reclamans caussam nullitatis professionis ante egressum coram Superiore suo, & loci Ordinario legitime deducat, & probet.*

72 *Pro* Superiore suo *hinc intelligitur Superior localis: Nisi aliud habeant Religionum Constitutiones, & legitimæ consuetudines, ut hujusmodi caussæ deducantur coram Provinciali.*

73 *Pro* Ordinario *intelligitur Episcopus Diœcesis illius, in qua existit Conventus, seu Monasterium nulliter professi, aut professæ.*

74 Reclamans *pro nullitate suæ professionis debet caussam deducere, & probare coram Superiore Religionis, & Ordinario conjunctim, seu copulative, etiamsi agatur de nullitate ratione morbi, seu alterius defectus naturalis.*

75 *Et hæc facultas cognoscendi caussam nullitatis professionis conjunctim cum Episcopo competit Superioribus etiam in casu, quo Religio se opponat, & contradicat.*

76 *Ad quos spectet declaratoria nullitatis professionis?*

77 Tertia conditio *est, quod reclamans proponat caussam nullitatis intra quinquennium a die professionis.*

78 *Hinc via ordinaria post quinquennium in foro externo non amplius audiendus est reclamans contra professionem, etiamsi alleget, quod intra quinquennium ignoraverit nullitatem professionis suæ; Vel alias absque culpa sua a reclamando impeditus fuerit.*

79 *Unde qui vult reclamare post quinquennium elapsum, debet obtinere restitutionem in integrum a Papa.*

80 *Vir professus in Monasterio Monialium est illico ejiciendus, non obstante lapsu quinquennii.*

81 *Nulliter professus certe sciens coram Deo, & in conscientia ex antiquo essentiali defectu suam professionem esse nullam, si nolit eam ratificare, potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere, Dummodo tamen sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, ac præjudicio abire possit.*

82 *Si autem nulliter professus absque scandalo, aut alio majori incommodo, vel gravi præjudicio Religionis occulte discedere nequeat, nec in foro externo possit propter aliquod impedimentum probare certam nullitatem suæ professionis, debet manere in Religione, donec commoda occasio sine scandalo occulte fugiendi se offerat; & interim, absque scandali periculo, non tenentur ad vota, & Regulam Ordinis &c.*

83 *Nulliter professus, si dubitet an tacite, vel expresse ratificaverit suam professionem, postquam scivit certo esse nullam, si nondum sit elapsum quinquennium a die professionis, potest adhuc reclamare; Si autem sit jam elapsum quinquennium, tenetur perseverare in Religione.*

84 *Nulliter professus potest professionem suam ratificare, sive tacite, sive expresse.*

85 *Nisi tamen habeat perpetuum impedimentum.*

86 *Nulliter professus necessario scire debet suam professionem fuisse nullam, ad hoc, ut eam valide ratificet, & sic de irrita fiat valida.*

87 *Nulliter professus potest valide suam ratificare professionem absque novo consensu Superioris, seu Capituli Regularis.*

88 *Receptus pro Laico, seu Converso, si in Novitiatu de licentia quorum interest, transeat ad statum Clericalem, & subinde anno probationis integre peracto, profiteatur, valida est ejus professio. Attende tamen ibi subjuncta.*

89 *Si tamen professionem emiserit in statu Laicorum, seu Conversorum, non potest de sola licentia Prælati Regularis, & Definitorii transire ad statum Clericorum, sed talis licentia obtineri debet a Sede Apostolica.*

90 *Professus in una Religione non potest transire ad aliam sine licentia sedis Apostolicæ.*

91 *Et transiens de licentia Sedis Apostolicæ ad laxiorem Religionem, etiam ejusdem Ordinis, tenetur in secunda Religione novum annum probationis peragere, & ibi professionem emittere.*

92 *Excommunicantur omnes, qui quomodocumque Virginem, vel Viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad Religionem, & professionem.*

93 *Item qui consilium, aut auxilium, vel favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere quoquomodo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint.*

94 *Non Excommunicantur tamen ii, qui per vim inductivam, non coactivam coegerint Virginem Monasterium ingredi.*

„ ssimo Nostro (juxta ejusdem Sanctissimi Rescriptum) „ de præmissis relatione, Sanctitas sua dicta Decreta ap„ probavit, & ab his, ad quos spectat, observari man„ davit “.

P. H. Card. Com.

Loco ✠ Sigilli.

Alexand. Gratianus Prosecr.

In Regesto fol. 180.

45 Procuratores, seu Officiales deputati Monasteriorum Monialium durare debent per triennium, & non ultra, seu de triennio in triennium, mutari debent: *S. Congr. Episc. & Regul. in Orien. 16. Jul. 1615.* apud Barbos. *in summa Apostol. decis. verb. procurator num.* 3. & Monac. *tom. 1. tit. XL form. 14. n. 8.* Immo si Episcopus animadvertat non esse utiles, parumque propensos, & diligentes servitio, etiam durante triennio, poterit eos removere. *Ead. sac. C. in Surrentina 12. Maji 1617.* apud Monac. *l. c. n. 8.*

Novæ additiones ex aliena manu.

1 PRocurator contrahendo, etsi regulariter non propriam, sed personam obliget mandantis, plures tamen sunt casus, in quibus propriam obligat personam.

2 Primus casus est, si sine legitimis facultatibus contraxerit. Dicitur autem contrahere sine legitimis facultatibus, si mandato contrahendi caruerit, ut respondit Rota *in Melevitana Redditionis super indemnitate 24. Aprilis 1750. §. 3. cor. Reverendiss. Molin.* Idem est, si man-
3 datum fuerit revocatum; nec juvatur ambiguitate revocationis, & credulitate ratificationis, & vanum est dicere *putabam*, ut firmavit idem Sacrum Tribunal *in Romana frumenti super reservatis 7. Martii 1742. cor. eod.*

4 Alter casus est, si Procurator habeat mandatum, sed mandans sit *exterus*, & *ignoti nominis*; Rota *in dict. Romana frumenti super reservatis 7. Martii 1742. cor. eod.*

5 Tertius casus est, si substituerit, & substitutus male se
6 gesserit. Et nota id locum sibi vindicare, etiamsi Procurator facultate substituendi donatus fuerit, modo facultas substituendi non sit directa in certam personam. Coram *Rot. in Romana pecuniaria 9. Decemb. 1743. cor. Reverend. P. D. Cavallier. Decano*, ubi quando procurator non tenetur pro male gestis a substituto.

PRODIGALITAS. Vide tom. 1. verb. *Avaritia n. 13. & 14.*

PROFESSIO FIDEI.

Vide verb. *Fidei professio.*

PROFESSIO REGULARIS.

SUMMARIUM.

1 *Professio Regularis quid sit?*
2 *Professio Regularis est duplex, una expressa, & alia tacita, & quæ utraque sit?*
3 *Ad valorem professionis requiritur ætas annorum sexdecim completorum.*
4 *Anni 16. ad professionem requisiti debent esse completi de momento ad momentum; Unde si professio fiat per aliquot tantum horas ante completum annum 16. ætatis, est nulla.*
5 *Ætas incipit a die Nativitatis, & non a die Baptismi.*
6 *Item ad valorem professionis prærequiritur annus probationis completus.*
7 *Et quidem hic annus debet esse completus de momento in momentum, adeo ut professio facta nondum completo anno etiam per modicum tempus esset nulla.*
8 *Immo ita debet esse completus & integer annus probationis, ut anno bissextili debeat necessario computari lapsus diei, qui tunc de novo additur.*
9 *Insuper hic annus probationis debet esse continuus, ita ut Novitius annum probationis animo Religionem deserendi interrumpens, licet per duas solas horas, teneatur incipere de novo annum Novitiatus.*
10 *Et talis annus probationis debet necessario peragi cum habitu Regulari, & non cum habitu sæculari.*
11 *Professio potest in articulo mortis emitti, etiam anno Novitiatus non completo, dummodo Novitius, seu Novitia habeat legitimam ætatem.*
12 *Si tamen hujusmodi Novitius, vel Novitia convaluerit, debet iterum profiteri.*
13 *Talis professio emissa in articulo mortis, anno Novitiatus nondum completo, non suffragatur nisi quoad acquisitionem Indulgentiarum favore profitentis; Non autem quoad acquisitionem Dotis favore Monasterii.*
14 *An autem professio emissa in articulo mortis anno probationis jam integre completo prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum?* remissive.
15 *Professio facta post 16. annum ante decimum octavum requisitum a statuto Ordinis Minimorum non annullante, aut irritante, valida est.*
16 *Sic etiam professiones emissæ juxta dispositionem Concilii Tridentini, idest post completum 16. annum sunt validæ, quamvis in Constitutionibus Religionis SS. Trinitatis Redemptionis captivorum auctoritate Apostolica confirmatis cautum sit, quod in ea Religione aliquis non recipiatur, antequam annum vigesimum videatur complevisse.*
17 *Professio potest per Superiorem prolungari lapso tempore Novitiatus in his, qui non bene adhuc didicerunt, & aliquantulum inhabiles reperiuntur, dummodo habeant spem probabilem, quod efficiantur habiles infra sex menses.*
18 *Si tamen propter aliquam pertinacem infirmitatem, vel aliam caussam esset protrahenda professio ultra sex menses, tunc pro facultate esset adeunda Sedes Apostolica.*
19 *Item ad valorem professionis requiritur, quod tam Novitiatus, quam ipsa professio fiat in Conventibus designatis.*
20 *Viri recepti, & professi in Conventibus non designatis tenentur nullitatem suæ professionis deducere coram Sacra Congreg. Concilii. Quod si non fecerint, & recedere a Monasteriis præsumpserint, tamquam Apostatæ sunt puniendi. Et Superiores, qui in cognitione caussæ se ingesserint, vel professos ejecerint, Censuras latæ sententiæ incurrunt.*
21 *Adducitur ad id Decretum Urbani VIII.*
22 *Ratificare volentes professionem nullam ob loci designati defectum, non tenentur Novitiatum reiterare nec novum consensum Capituli exquirere, sed sufficit, quod ratificatio, seu nova professio fiat in manibus Prælati.*
23 *Adducitur ad id Constitutio Urbani VIII.*
24 *Item ad valorem professionis requiritur, quod omnino libere libero consensu profitentis absque metu gravi, sive cadente in constantem virum ab extrinseco injuste incusso fiat.*
25 *Metus levis non reddit professionem invalidam.*
26 *Sic etiam metus proveniens ab intrinseco, & caussis naturalibus non invalidat professionem.*
27 *Solus metus mortis violentæ incussus a caussa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat professionem.*
28 *Non invalidat autem dictam professionem metus mortis naturalis, seu ab intrinseco. Nec metus mortis accidentalis casualis?*
29 *Cur professionem inficiat timor mortis violentæ incussæ a caussa libera extrinseca, & non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis?*
30 *Metus mortis violentæ, ad hoc, ut invalidet professionem, debet esse ab homine incussus, & ordinatus ad ipsam professionem extorquendam.*
31 *Secus autem non invalidat.*
32 *Metus reverentialis, si præcesserint minæ, vel verbera, aut Pater sit terribilis, annullat professionem.*
33 *Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis, aut verberibus a Patre allatis sine expresso præcepto.*
34 *Insuper volunt multi sufficere solum metum reverentialem absque minis.*
35 *In praxi tamen tenendum est non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam professionem.*
36 *Alia de metu*, remissive.
37 *Professio emissa per vim, & metum, & ante annum 16. a Tridentino præscriptum, est nulla.*
38 *Item nulla est professio per vim, & metum emissa, & Novitiatu interrupto.*
39 *Item nulla est professio emissa ob metum interversionis status, & denegationis alimentorum.*
40 *Item ad valorem professionis requiritur consensus, & acceptatio illius, vel illorum, ad quos spectat aliquem ad professionem recipere.*
41 *Ad quem autem spectet Novitios ad professionem recipere, recurrendum est ad consuetudines legitimas, Constitutiones, & Privilegia cujuscumque Ordinis.*

42 Un-

42 Unde in illis Religionibus, in quibus receptio ad professionem spectat ad Prælatum cum consensu, & suffragio Religiosorum Conventus, non potest Prælatus solus sine tali consensu, & suffragio aliquem ad professionem recipere, aliter, si non concurrat saltem major pars Capituli, talis professio erit nulla.

43 Ubi autem receptio ad professionem spectat ad solum Prælatum sine consensu, & suffragio, aut consilio Religiosorum Conventus, tunc professio ab ipso solo, alias legitime recepta, erit valida. Nec Prælato defuncto, aut absente, poterit a Conventu aliquis ad professionem valide admitti.

44 Poterit tamen Conventus ad professionem valide admittere, Prælato defuncto, ubi receptio ad professionem spectat insimul ad utrumque.

45 In Ordine Fratrum Minorum de Observantia talis facultas competit Generalibus, & Provincialibus privative quoad alios.

46 Ut tamen valide possit Generalis, & Provincialis ad professionem recipere, requiritur consensus, & suffragium majoris partis Religiosorum in Conventu Novitiatus a duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium, & in paritate votorum, dum tertia vice feruntur, potest Provincialis dare votum decisivum.

47 Prælatus potest aliis committere, ut nomine suo Novitios ab professionem recipiant.

48 Ad valorem Professionis expresse non requiritur certa verborum forma, sed sufficit quælibet quibuscumque sit verbis concepta; dummodo profitens per ea ad vota, & certam Regulam se adstringere revera intendat.

49 Valde tamen expedit, & omnino convenit, ut adhibeatur propria, & consueta cujusque Religionis formula.

50 Professio expressa potest valide fieri, non solum expressis verbis, seu scriptis, sed etiam signis, & nutibus.

51 Professio expressa potest etiam fieri per procuratorem.

52 Professio tacita non est revocata, seu ablata per Concilium Tridentinum, sed adhuc in suo pristino valore manet, si ad ipsam concurrant ea, quæ a Concilio præscribuntur.

53 Hinc, si quis, expleto anno 16. annoque probationis finito, exerceat actus ad solos professos pertinentes, tacite profiteri censetur.

54 Ad hoc ut professio tacita sit valida, requiruntur quinque potissimum conditiones, quæ assignantur.

55 Alia ad rem, remissive.

56 An professus ignoranter ante 16 ætatis annum ex errore fidei Baptismatis, si exerceat postea actus solitos a professis fieri, censendus sit tacite professus.

57 Hermaphroditus non est admittendus ad professionem, neque in Monasterio sexus in ipso prævalentis.

58 Hinc Sacra Congregatio Concilii decrevit, quod Hermaphrodita mulier recepta in aliquo Monasterio non est recipienda ad professionem, etiamsi sexus fœmineus prævaleat.

59 Immo Hermaphrodita si fiat Monialis, professio irrita est.

60 Religiosus professus non potest a Religione ejici sub prætextu, quod laboret morbo gallico, lepra, vel alio morbo incurabili reticito tempore professionis.

61 Nisi tamen adesset speciale statutum Religionis a Papa ad id expresse confirmatum.

62 Statutum tamen hujusmodi non suffragatur, si morbus incurabilis superveniat post professionem.

63 Professus per simulationem in Monasterio Monialium ex inhonesta caussa, licet non sit Monachus, tamen cogitur in alio Monasterio manere in pœnam delicti commissi: sicuti etiam professa per simulationem in Conventu Virorum ex inhonesta caussa, licet non sit Monialis, tamen cogitur in alio Monasterio manere in pœnam delicti commissi.

64 Novitius, qui post completum annum probationis exiit e Monasterio de licentia Superiorum, inde ad triennium reversus potest statim profiteri, nisi Religionis, aut personæ conditio sit immutata.

65 Quicumque nulliter professus potest reclamare contra nullam suam professionem, ex quacumque caussa sit nulla.

66 Ad legitimam reclamationem contra nullitatem professionis tres potissimum conditiones sunt necessariæ, quarum una si negligatur, aut omittatur, reclamans non auditur, sed ad Monasterium redire cogitur, vel nondum egressus ibidem manere compellitur.

67 Prima conditio est quod reclamans ante deductionem, & probationem nullitatis suæ professionis coram legitimo Judice faciendam, Habitum non deponat, nec etiam absque licentia Superioris cum Habitu propria auctoritate a Monasterio discedat.

68 Etiamsi egressi vellent transire ad aliam Religionem.

69 Immo eis tamquam incorrigibiles, servata forma Constitutionum Apostolicarum, fuissent ejecti.

70 Si tamen aliquis Religiosus, vel Religiosa, non temere, sed ex aliqua justa caussa, cum, vel sine Habitu a Monasterio aufugeret, & ad Urbem accederet, seu ad majorem Superiorem, vel Ordinarium, aut ad alium Monasterium se transferret, tunc posset, reassumpto Habitu, etiam extra Claustra audiri.

71 Secunda conditio est, quod reclamans caussam nullitatis professionis ante egressum coram Superiore suo, & loci Ordinario legitime deducat, & probet.

72 Pro Superiore suo hinc intelligitur Superior localis: Nisi aliud habeant Religionum Constitutiones, & legitimæ consuetudines, ut hujusmodi caussæ deducantur coram Provinciali.

73 Pro Ordinario intelligitur Episcopus Diœcesis illius, in qua existit Conventus, seu Monasterium nulliter professi, aut professæ.

74 Reclamans pro nullitate suæ professionis debet causam deducere, & probare coram Superiore Religionis, & Ordinario conjunctim, seu copulative, etiamsi agatur de nullitate ratione morbi, seu alterius defectus naturalis.

75 Et hæc facultas cognoscendi caussam nullitatis professionis conjunctim cum Episcopo competit Superioribus etiam in casu, quo Religio se opponat, & contradicat.

76 Ad quos spectet declaratoria nullitatis professionis?

77 Tertia conditio est, quod reclamans proponat caussam nullitatis intra quinquennium a die professionis.

78 Hinc via ordinaria post quinquennium in foro externo non amplius audiendus est reclamans contra professionem, etiamsi alleget, quod intra quinquennium ignoraverit nullitatem professionis suæ; Vel alias absque culpa sua a reclamando impeditus fuerit.

79 Unde qui vult reclamare post quinquennium elapsum, debet obtinere restitutionem in integrum a Papa.

80 Vir professus in Monasterio Monialium est illico ejiciendus, non obstante lapsu quinquennii.

81 Nulliter professus certe sciens coram Deo, & in conscientia ex antiquo essentiali defectu suam professionem esse nullam, si nolit eam ratificare, potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere, Dummodo tamen sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, ac præjudicio abire possit.

82 Si autem nulliter professus absque scandalo, aut alio majori incommodo, vel gravi præjudicio Religionis occulte discedere nequeat, nec in foro externo possit propter aliquod impedimentum probare certam nullitatem suæ professionis, debet manere in Religione, donec commoda occasio sine scandalo occulte fugiendi se offerat; & interim, absque scandali periculo, non tenentur ad vota, & Regulam Ordinis &c.

83 Nulliter professus, si dubitet an tacite, vel expresse ratificaverit suam professionem, postquam scivit certo esse nullam, si nondum sit elapsum quinquennium a die professionis, potest adhuc reclamare; Si autem sit jam elapsum quinquennium, tenetur perseverare in Religione.

84 Nulliter professus potest professionem suam ratificare, sive tacite, sive expresse.

85 Nisi tamen habeat perpetuum impedimentum.

86 Nulliter professus necessario scire debet suam professionem fuisse nullam, ad hoc, ut eam valide ratificet, & sic de irrita fiat valida.

87 Nulliter professus potest valide suam ratificare professionem absque novo consensu Superioris, seu Capituli Regularis.

88 Receptus pro Laico, seu Converso, si in Novitiatu de licentia quorum interest, transeat ad statum Clericalem, & subinde anno probationis integre peracto, profiteatur, valida est ejus professio. Attende tamen ibi subjuncta.

89 Si tamen professionem emiserit in statu Laicorum, seu Conversorum, non potest de sola licentia Prælati Regularis, & Definitorii transire ad statum Clericorum, sed talis licentia obtineri debet a Sede Apostolica.

90 Professus in una Religione non potest transire ad aliam sine licentia Sedis Apostolicæ.

91 Et transiens de licentia Sedis Apostolicæ ad laxiorem Religionem, etiam ejusdem Ordinis, tenetur in secunda Religione novum annum probationis peragere, & ibi professionem emittere.

92 Excommunicantur omnes, qui quomodocumque Virginem, vel Viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad Religionem, & professionem.

93 Item qui consilium, aut auxilium, vel favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere quoquomodo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint.

94 Non Excommunicantur tamen ii, qui per vim inductivam, non coactivam coegerint Virginem Monasterium ingredi.

95 *Excommunicantur & ii, qui sanctas Virgines, vel alias mulieres veli accipiendi, vel voti emittendi quomodocumque sine justa caussa impedierint.*

96 *Dictam Excommunicationem latam a Conc. Trid. contra cogentes ad professionem, seu ab ea retrahentes mulieres, non incurrunt sic cogentes, aut retrahentes viros.*

97 *Attamen sic cogentes, vel retrahentes viros graviter peccant, & possunt ab Ordinariis puniri Censuris.*

98 *Professio Regularis varios habet, & sortitur effectus. Et primo per Religiosam professionem confertur professo perfectissima remissio omnium peccatorum, tam quoad culpam, quam quoad pœnam. Et hæc Indulgentia acquiritur præsertim a Minoribus per renovationem professionis quotannis fieri solitam.*

99 *Secundo professio Religiosa extinguit omnia vota prius emissa.*

100 *Et hoc etiamsi quis voverit aliam Religionem etiam strictiorem intrare.*

101 *Tertio aufert Irregularitatem ex natalium defectu provenientem in ordine ad suscipiendos Sacros Ordines; Secus in ordine ad Prælaturas, vel Dignitates Ecclesiasticas.*

102 *Aliæ autem Irregularitates non auferuntur per professionem Religiosam.*

103 *Quarto professio Religiosa dirimit, non solum sponsalia, sed etiam Matrimonium jam contractum, & nondum consummatum.*

104 *Et in hoc votum solemne professionis differt a voto solemni Ordinis Sacri, cum hoc dirimat solum Matrimonium contrahendum, & nullatenus Matrimonium jam contractum, licet nondum consummatum.*

105 *Quinto Professio Religiosa tollit maculam quoad actus temporales.*

106 *Sexto professio Religiosa liberat professum a Patria potestate.*

107 *Septimo tollit Filii ingratitudinem erga parentes.*

108 *Regulares non tenentur ratificare suam professionem coram Episcopis ante susceptionem Subdiaconatus* ad numer. 109.

110 *Additur ad rem notabilis Resolutio S. Cong. Concilii* ad num. 111.

112 *Alia ad rem*, remissive.

113 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 126.

1 PRofessio Regularis, seu Religiosa est professio libere facta, & legitime accepta, qua quis in debita ætate constitutus post annum probationis expletum se adstringit certæ Religioni ab Ecclesia approbatæ; *Est in re communis.*

2 Professio Regularis, seu Religiosa est duplex, una expressa, & alia tacita. *Professio expressa* est illa, quæ fit verbo, vel scripto, vel utroque simul, vel etiam nutu, aut signis in manibus legitimi Superioris juxta formam Religionis professæ. *Professio tacita* est illa, quæ fit sine verbo, vel scripto, & mentem suam obligandi se ad tria vota, & certam Religionem signo, vel facto alio externo satis manifestat; Ita *in re Communis.*

3 Ad valorem Professionis requiritur ætas annorum sexdecim completorum; *Communis*, textu expresso in Conc. Tridentin. *sess. de Regularibus cap.* 15. ibi: „ In quacunque Religione tam virorum, quam mulierum, Professio non fiat ante decimum sextum annum expletum ..., „ Professio autem antea facta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel Religionis, „ vel Ordinis observationem, aut alios quoscumque effectus.

4 Anni sexdecim ad Professionem requisiti debent esse completi de momento ad momentum; Unde si Professio fiat per aliquot tantum horas ante completum annum decimum sextum ætatis, est nulla; Vide verb. *Annus pro-*
5 *bationis a n.* 25. *& verb. Moniales art.* 1. *n.* 88. *&* 90. Ætas autem incipit a die nativitatis, & non a die Baptismi; *S. Cong. Conc. in Cortonen.* 4. *Decembris* 1627.

6 Item ad valorem Professionis prærequiritur annus probationis completus; *Communis*, textu expresso in Concil. Tridentin. *l. cit.* ibi: „ Nec qui minori tempore, quam „ per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur; Professio autem an-
7 „ tea facta sit nulla &c. Et quidem hic annus debet esse completus de momento in momentum, adeo ut Professio facta nondum completo anno, etiam per modicum
8 tempus, esset nulla. Vide dict. verb. *Annus probationis n.* 26. Immo ita debet esse completus, & integer annus Novitiatus, seu probationis, ut Anno bissextili debeat necessario computari lapsus diei, qui tunc de novo additur, cum illi duos dies pro uno computentur. Vide *dict.*
9 *verb. Annus probationis n.* 27. *&* 28. Insuper hic annus probationis debet esse continuus, ita ut Novitius annum probationis animo Religionem deferendi interrumpens, licet per duas solas horas, teneatur incipere de novo annum Novitiatus. Vide *dict. verb. Annus probationis a*
10 *numer.* 10. *ad* 24. Et talis annus probationis debet necessario peragi cum Habitu Regulari, & non cum Habitu sæculari. Vide *d. Verb. Annus probationis n.* 2. *&* 4.

Professio potest in articulo mortis emitti, etiam anno 11
Novitiatus non completo; Dummodo Novitius, seu Novitia habeat legitimam ætatem. Vide verb. *Moniales art.* 1. *num.* 96. Si tamen hujusmodi Novitius, vel Novitia 12
convaluerit, debet iterum profiteri. Vide *ib. n.* 97. Talis 13
autem Professio emissa in articulo mortis, anno Novitiatus nondum completo, non suffragatur, nisi quoad acquisitionem Indulgentiarum favore Profitentis, non autem quoad acquisitionem Dotis favore Monasterii, cum ipsa debeat restitui ejus consanguineis hæredibus. Vide *ibid.*
num. 9. & vide etiam varia Decreta relata ab Ursaya 14
tom. 2. *part. discept.* 24. An autem Professio emissa in articulo mortis, anno probationis jam integre completo, prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum? Vide *ibidem n.* 99. *&* 100.

Professio facta post decimum sextum annum, sed ante 15
decimum octavum requisitum a Statuto Ordinis Minimorum, non annullante, aut irritante, valida est. *S. Congr. Concil.* 2. *Novembr.* 1582. apud Barbosam *in Summa A-*
postolic. dec. verb. professio Regularis n. 9. Sic etiam Pro- 16
fessiones emissæ juxta dispositionem Concilii Tridentini, idest post completum 16. annum sunt validæ, quamvis in Constitutionibus Religionis Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum, auctoritate Apostolica confirmatis cautum sit, quod in ea Religione aliquis non recipiatur antequam annum vigesimum videatur complevisse. *Sacra Congr. Concil.* 2. *Augusti* 1631. *&* 24. *Aprilis* 1632. apud Barbosam *l. cit. num.* 10. Et sic dicendum est de Professionibus emissis ante ætatem requisitam a Constitutionibus aliarum Religionum; Dummodo servetur ætas requisita a Concilio Tridentino, & non requiratur major ætas sub clausula annullante, & irritante confirmata expresse a Sede Apostolica.

Professio potest per Superiorem prolongari, ipso tem- 17
pore Novitiatus, in his, qui non bene adhuc didicerunt, & aliquantulum inhabiles reperiuntur; Dummodo habeant spem probabilem, quod efficientur habiles infra sex menses. *S. Congr. Conc.* 8. *Novemb.* 1569. apud Barbosam *l. c. n.* 6. Si tamen propter aliquam pertinacem in- 18
firmitatem, vel aliam causam esset protrahenda Professio ultra sex menses, tunc pro facultate esset adeunda Sedes Apostolica. Vide verb. *Annus probationis a num.* 29. *ad* 35.

Item ad valorem Professionis requiritur, quod tam No- 19
vitiatus, quam ipsa Professio fiat in Conventibus designatis. Fagnan. *lib.* 4. *Decretal. cap. Insinuante, Qui Clerici, vel voventes a num.* 42. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 173. *n.* 56. *& consult.* 175. *a num.* 24. Ursaya *tom.* 8. *part.* 1. *discept.* 33. *n.* 34. Donatus *tom.* 2. *part.* 2. *tract.* 8. *q.* 2. *&* 4. ubi ad id adducit Decreta Clementis VIII. & Decretum Sacræ Congregationis Jussu Urbani VIII. *editum* 21. *Septembr.* 1624. & Constitutionem ejusdem Urbani VIII. incip. *Religiosos viros*, ubi sic expresse habet: *Cum itaque sicut accepimus, quamplures Ordinum, Congregationum, & Institutorum Regularium professores ad habitum regularem recepti, probationis annum in Monasteriis, seu Domibus Regularibus ad id designatis, vel ab Apostolica Sede approbatis minime fecerint; proindeque juxta Constitutionem fel. recordat. Clement. VIII. prædecessoris Nostri desuper editam, Professio per eos subinde emissa invalida existat* ... Ubi nota hæc ultima verba: *Professio per eos subinde emissa invalida existat*, & illa, quæ infra subjungit: *Eosdemque postquam Professionem de novo, ut præfertur, emiserint &c.* ex quibus clare, & expresse constat, quod ad valorem Professionis requiritur, quod tam Novitiatus, quam Professio fiat in Conventibus designatis. Et tenent etiam Corrad. *Prax. disp. lib.* 5. *n.* 6. *vers. Nec non Decret.* Matthæucc. *Offic. Cur. cap.* 34. *num.* 20. & alii plures, & consentire videntur Cardinal. Petra *loc. infra citat.* Monacell. *tom.* 3. *tit.* 1. *formul.* 34. *n.* 4. Vide verb. *Annus probationis a n.* 36. *ad* 40.

Viri recepti, & Professi in Conventibus non designatis 20
tenentur nullitatem suæ Professionis deducere coram Sacra Congregat. Concil. quod si non fecerint, & recedere a Monasteriis præsumpserint, tamquam Apostatæ sunt puniendi. Et Superiores, qui in cognitione caussæ se ingesserint, vel Professos ejecerint, Censuras latæ sententiæ incurrunt, ut habetur ex Decreto Urbani VIII. quod per extensum referunt Donatus *tom.* 2. *part.* 2. *tract.* 8. *de Domibus Novitior. qu.* 9. *n.* 8. Corrad. *prax. dispensat. lib.* 5. *cap.* 13. *num.* 11. Peyrin. *in suo Formul. litt. P cap.* 20. Bordon. *tom.* 1. *variar. resolut. qu.* 13. *n.* 7. & alii prout sequitur.

„ Sanctissimus D. N. Urbanus Divina providentia Pa- 21
„ pa VIII. ad occurrendum motibus, qui possint in Religionibus oriri occasione receptionis Noviciorum, & „ Professionis per eos emissæ in Conventibus non designatis, contra formam Decretorum fel. mem. Clementis VIII. de Novitiis ad Habitum Regularem, & Professionem non admittendis, nisi in Conventibus designatis, audita super hoc sententia Sac. Congregat. Concil. „ declaravit, & decrevit, hujusmodi Receptos, ac Professos contra formam ipsorum Decretorum, allegantes „ pro-

,, propterea nullitatem Receptionis, & professionis, non posse super hujusmodi nullitate post lapsum quinquennii quoquomodo audiri.

,, Quod si aliqui contra formam prædictorum Decretorum Recepti, & Professi e Religione infra quinquennium exire, vel Superiores extra eam respective illos ejicere voluerint, eadem Sua Sanctitas declaravit, ut tam ipsi Professi, quam Superiores respective teneantur Jura, quæ sibi favere visa fuerint, prius deducere coram Sacra Congregatione, quæ ex speciali etiam Suæ Sanctitatis facultate super hoc concessa, providebit.

,, Inhibendo propterea Primatibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Abbatibus, ac quibuscumque Judicibus Ordinariis, & Delegatis, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditoribus, & S. R. E. Cardinalibus, etiam de Latere Legatis, Sedisque Apostolicæ Nunciis, ne in posterum in hoc quoquomodo se ingerant absque speciali ejusdem Sanctitatis commissione sub pœna ipso facto incurrenda, quo ad Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & Primates Interdicti ab ingressu Ecclesiæ; quoad Abbates, Inferiores, & alios Judices prædictos, Excommunicationis latæ sententiæ; Quo vero ad Nuncios, & S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, indignationis Suæ Sanctitatis, & pœnarum arbitrio imponendarum.

,, Si vero iidem Recepti, ut supra, & professi Juribus suis minime deductis coram Sacra Congregatione, ausi fuerint recedere, ipsi Recepti, & professi tamquam Apostatæ puniantur, & pro talibus habeantur, nec non eosdem juxta formam Decret. de Regular. Apostat. & Ejectis ejusdem Sanctitatis Suæ jussu ab eadem Congregatione sub die 21. Septembris 1634. editi procedatur, & Superiores, qui ejecerint, pœnas suspensionis a Divinis, nec non privationis omnium Officiorum, quæ tunc obtinebunt, ac perpetuæ inhabilitatis ad ea in posterum obtinenda, vocisque activæ, & passivæ ipso facto, & absque alia declaratione incurrant.

Datum Romæ die 5. Januar. 1638.

Fr. Cardinal. Verospius.

Concordat cum Originali. Ita est, Antonius de Episcopis Cancellarius Illustriss. & Reverendiss. Domini Nuncii Apostolici Venetiarum. Et sic etiam refert Card. Petra t. 5. Comm. ad Const. 9. Sixti IV. n. 23.

22 Ratificare volentes professionem nullam ob loci designati defectum, non tenentur Novitiatum reiterare, nec novum consensum Capituli exquirere, sed sufficit, quod Ratificatio, seu nova professio fiat in manibus Prælati; & talis nova Professio eis suffragatur in omnibus, & per omnia, tam in Foro interno, quam externo, ac si ab initio valide professi fuissent: Sic expresse statuit, & declaravit Urbanus VIII. Constitut. incipient. *Alias*, quæ hic per extensum ad uberiorem notitiam adducitur.

URBANUS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

23 ,, Alias per Nos accepto, quod quamplures Ordinum, Congregationum, & Institutorum Regularium professores, ad Habitum Regularem recepti, probationis annum in Monasteriis, seu Domibus Regularibus ad id designatis, vel ab Apostolica Sede approbatis minime fecerunt, perindeque juxta Constitut. fel. record. Clement. Papæ VIII. prædecessoris nostri desuper editam, professio per eos subinde emissa invalida existebat; Nos motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione, nostris bon. mem. Scipione Episcopo Sabinensi Cardinali Burghesio nuncupato, Majori Pœnitentiario, vel Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ceterisque Ordinariis Locorum, in quibus eorumdem Religiosorum Monasteria, Domus, seu Conventus, aliaque Regularia loca consistebant, sive ipsorum Religiosorum Præfectis, vel Superioribus Generalibus per nostras in simili forma Brevis sub die 11. Aprilis MDCXXXI. expeditas litteras, commisimus, & mandavimus, quatenus omnes, & singulos Religiosos prædictos, qui ad Habitum Regularem alias canonice Recepti, annum probationis in Monasteriis, seu Domibus Regularibus ad id designatis, minime fecerant; subindeque professionem denuo, servatis alias servandis, emittendam, quæ sic emissa illis, & eorum cuilibet, tam in foro interiori, quam exteriori, suffragari deberet, absque novo probationis anno, ex speciali hujus Sanctæ Sedis benignitate, Auctoritate nostra Apostolica reciperent, & admitterent, eosdemque postquam professionem denuo, ut præfertur, emisissent, ad omnes Gradus, Honores, Dignitates, Præeminentias, atque Habilitates, quas, si ab initio valide professi essent, legitime obtinerent, eadem auctoritate restituerent, ac restitutos eo ipso esse, & censeri declararent, ita ut haberent eumdem locum, sessionem, & votum, prout haberent, si priores professiones validæ fuissent; & nondum promoti ad omnes, etiam Sacros, & Presbyteratus Ordines servatis aliis servandis, promoveri, & tam ipsi, quam alii ad eosdem Ordines jam recte promoti in susceptis Ordinibus hujusmodi, etiam in Altaris ministerio ministrare licite, & libere valerent, nec non omnes actus, sive contractus, quos contraxerant, & legitime contraxissent, vel cum Laicis, vel cum aliis Monasteriis, seu alterius Religionis Viris, si nullum aliud paterentur vitium, vel defectum, nisi ex eo solum, quia initi, aut contracti erant invalide ab iis, qui contra dictam Constitutionem in Domibus non designatis, sive ab eadem Sede non approbatis, Professi erant, auctoritate nostra prædicta confirmarent, & approbarent, ac validos omnino declararent, super quibus omnibus & singulis plenam, & amplam facultatem dicta auctoritate tribuimus, & impartiti sumus, & alias, prout in dictis litteris, quarum tenores, præsentibus pro expressis haberi volumus, plenius continentur; Cum autem sicut dilectus Filius Procurator Generalis Fratrum Ordinis Prædicatorum Nobis nuper exponi fecit, in nonnullis dicti Ordinis Provinciis, novæ oriantur difficultates, quæ conscientias multorum solicitas habent, Nobis propterea humiliter supplicari fecit dictus Procurator Generalis, ut super præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur; Nos igitur omnem in præmissis ambigendi, seu excitandi materiam e medio tollere, dictorumque Fratrum quieti, quantum cum Domino possumus, consulere, ac Procuratorem Generalem prædictum specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis, a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel caussa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati; De Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis Regularium præpositorum consilio, Apostolica auctoritate prædicta, tenore præsentium statuimus, atque ordinamus, quod in Ratificationibus, sive novis professionibus faciendis in manibus Prælati nova Fratrum vocalium acceptatio nullatenus requiratur, sed statim professus intelligatur, & Filius ejus Conventus, in quo professionem fecerat, supplendo cum simplici ratificatione, seu nova professione qualecumque requisitum, quod de Jure requireretur, seu de facto occurreret, cum retentione eorum Graduum, Officiorum, Honorum, Dignitatum, vel Præeminentiarum, quibus ad præsens gaudent: ita tamen, ut qui de facto Habitum Regularem dimiserint, recipiantur salva Ordinis disciplina. Decernentes, præsentes Litteras validas, firmas, & efficaces existere & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac ab omnibus, & singulis, quos illæ concernunt, plenissime suffragari, irritumque, & inane quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac omnibus illis, quæ in dictis Litteris voluimus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque.

,, Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 31. Januarii 1635. Pontificatus nostri anno duodecimo.

Item ad valorem professionis requiritur, quod omnino libere libero consensu profitentis absque metu gravi, sive cadente in virum constantem ab extrinseco injuste incusso fiat. *Communis*, per text. *in cap.* 1. *de Regularibus*, c. 1. *De his, quæ vi, metusve caussa fiunt*, c. *Præsens* 4. *caus.* 20. *q.* 3. juncto Conc. Tridentin. *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 15. ubi inter caussas reclamandi contra Professionem prima ponitur: *Si quis per vim, vel metum inductus est.* 24

Dicitur autem notanter: *absque metu gravi, seu cadente in constantem virum*, quia metus levis non reddit professionem invalidam, ut docet *Communis Doctorum*, *argument. l. Metus autem* 3. *ff. Ex quibus causis majores &c.* ibi: *sed non sufficit quolibet terrore abductum timuisse.* 25

Sic etiam notanter dicitur: *ab extrinseco injuste incusso*, quia metus proveniens ab intrinseco, & caussis naturalibus non invalidat professionem, ut patet ægroto, qui metu imminentis mortis, aut timore inferni, completo anno probationis, emittit professionem, quam alias non esset emissurus, textu expresso *in cap. Sicut nobis* 17. *de Regularibus*, & concordat *cap. Perlatum est, de his, quæ vi, metusve caussa fiunt*; Unde Fagn. *l.* 3. *Decr. in c. Si quis* 2. *Regularibus*, *n.* 82. refert, fuisse a Sacra Congregatione Concilii, articulo diligenter discusso, declaratum, quod si quis, ut evadat ultimum supplicium ob conscientiam scelerum commissorum, aut mortem sibi timens ab inimicis, Religionem profiteatur, nisi aliud obstiterit, est valide professus, licet alias professus non fuisset. 26

Hinc tenendum est, quod solus metus mortis violentæ incussus a caussa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat professionem. Vide verb. *Metus n.* 14. 27

Non invalidat autem dictam professionem metus mortis naturalis, seu ab intrinseco. Vide *ibidem n.* 15. Nec 28

dictam

dictam professionem invalidat metus mortis accidentalis casualis. Vide *ibidem n.* 16.

29 Cur professionem inficiat timor mortis violentæ incussus a causa libera extrinseca, & non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis? Vide *ibid. n.* 7.

30 Metus mortis violentæ ad hoc, ut invalidet professionem, debet esse ab homine incussus, & ordinatus ad ipsam professionem extorquendam. Vide *ibidem n.* 18.

31 Secus autem non invalidat. Vide *ibidem n.* 19.

32 Metus reverentialis, si præcesserint minæ, vel verbera, aut Pater sit terribilis, annullat professionem. Vide *ibidem num.* 20.

33 Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis, aut verberibus a Patre illatis, etiam sine expresso præcepto. Vide *ibid. n.* 21.

34 Insuper volunt sufficere solum metum reverentialem absque minis. Vide *ibid. n.* 22.

35 In praxi tamen tenendum est, non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam professionem. Vide *ibid. n.* 23.

36 Alia de metu. Vide *ibid. per tot.* & verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 1. *a n.* 58. *ad* 107.

37 Quibus adde, quod professio emissa per vim, & metum, & ante annum 16. a Concil. Trident. præscriptum,
nulla declarata est a *Sacra Congreg. Conc. in Veneta, seu*
Mantuana Nullitatis professionis 18. *Augusti* 1697. de qua
38 Urlaya *tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 3. Item professio per vim,
& metum emissa, & Noviciatu interrupto, nulla declarata est ab *ead. S. Cong. Concil. in Prænestina Nullitatis professionis* 17. *Julii*, & 12. *Novembr.* 1717. de qua Urlaya *tom.*
39 3. *part.* 1. *discept.* 7. Item professio emissa ob metum interversionis status, & denegationis alimentorum fuit nulla declarata ab *eadem Sac. Congreg. Concil. in Romana Nullitatis professionis* 1. *Octobris* 1710. & 11. *Januar.* 1761. de qua Urlaya *t.* 4. *part.* 1. *discept.* 1.

40 Item ad valorem professionis requiritur consensus, & acceptatio illius, vel illorum, ad quos spectat aliquem ad professionem recipere, *Communis, arg. cap. porrectum* 13. *de Regularib.* ibi: *Et recipitur ab Abbate*, *cap. Ad Apostolicam* 16. *eodem*, ibi: *Abbate per se, vel per alium professionem recipiente*. Et ratio est, quia cum professio sit contractus ultro citroque obligatorius; Professum quidem obligans ad observantiam Regularem, Religionem vero ad eumdem alendum, & juxta Ordinis Constitutiones tractandum, requiritur necessario, ad ipsam consensus utriusque partis, sicut in aliis contractibus reciprocis, *arg. l. In omnibus* 55. *de oblat. & action.*

41 Ad quem autem spectet Novitios ad professionem recipere, recurrendum est ad consuetudines legitimas, Constitutiones, & privilegia cujuscumque Ordinis, ut *in cap. Si ad solum* 6. *de Regularibus in* 6. ubi id notat Glossa verb. *Pertineat*, Fagn. *in cap. porrectum* 13. *de Regularibus n.* 34. cum Archidiacono, Jo. Andr. Ancharan. Geminian. Franc. Abbat. Navarr. ibi citatis.

42 Unde in illis Religionibus, in quibus receptio ad professionem spectat ad Prælatum consensu, & suffragio Religiosorum Conventus, non potest Prælatus solus sine tali consensu, & suffragio aliquem ad professionem recipere; aliter si non concurrat saltem major pars Capituli, talis professio erit nulla. *Communis*, per text. *in cap. Ea noscitur* 7. *De his, quæ fiunt a Prælato sine consensu Capituli*, ibi; *Quod fiant de Collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem*, & concordant *cap. Novit* 4. & *cap. Quanto* 5. *eod.*

43 Ubi autem receptio ad professionem spectat ad solum Prælatum sine consensu, suffragio, aut consilio Religiosorum Conventus, tunc professio ab ipso solo, alias legitime recepta, erit valida. Nec Prælato defuncto, aut absente poterit a Conventu aliquis ad professionem valide admitti. *Communis*, per text. *in cap. Si ad solum* 6. *de Regularibus in* 6. ibi: *Si ad solum Abbatem pertineat creatio Monachorum, eo defuncto, nequibit novus Monachus a*
44 *Conventu creari*. Poterit tamen Conventus valide ad Professionem admittere, Prælato defuncto, ubi receptio ad Professionem spectat insimul ad utramque, textu expr. *in cap. si ad solum*, ibi: *Alias poterit, si eorum creatio spectat insimul ad utramque.*

45 In Ordine nostro Fratrum Minorum de Observantia talis facultas competit Generalibus, & Provincialibus privative quo ad alios, *c.* 4. *Regul. S. Francisci*, relat. & confirmat. ab Honorio III. Constit. incip. *Solet*, & expressius habetur *in cap. Exiit, de verbor. signific. in* 6. §. *Sed quoniam*, ibi: „ Concedimus, & præsenti statuto firmamus, „ licere non solum Generali, sed etiam provincialibus Ministris personas fugientes a Sæculo in Fratres recipere, „ quæ Ministrorum provincialium licentia per ipsum Generalem (sicut expedire viderit) possit arctari. Vicarij „ vero provincialium Ministrorum ex Officio Vicariæ licentiam hanc sibi viderint interdictam, nisi per Ministros „ eosdem (quibus hoc posse committere Vicariis, & aliis „ licere decernimus) hoc ipsis Vicariis specialiter committatur. " Ubi nota, quod pro Vicariis, quibus Pontifex dicit licentiam hanc admittendi ad professionem esse interdictam, intelliguntur solum Vicarii illi, seu Commissarii provinciales, qui in absentia dictorum provincialium relinquuntur ad Provinciarum gubernium. Non autem illi Vicarii provinciales, qui secuta morte vel legitima renunciatione Ministri provincialis, eliguntur; nam istis competit talis facultas ex Officio, sicuti competit ipsismet provincialibus, cum in re ab ipsis non differant, ut recte observat Matthæuc. *Official. Curiæ cap.* 41. *Officialis quoad professionem n.* 4.

Ut autem valide possit Generalis, vel provincialis ad 46
professionem recipere, requiritur consensus, & suffragium majoris partis Religiosorum in Conventu Novitiatus a duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium, ut statuit Innocentius X. Constitut. incip. *Ad propagandam* §. 3. ibi: „ Qui postea quarto quoque mense a „ Communitate Fratrum Conventus ipsius Novitiatus a „ duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium per „ secreta majoris partis suffragia habiles inventi fuerint, „ elapso anno post susceptum Habitum ad professionem admittat. " Vide ipsam Constitutionem relatam a Lantusca *in Theatr. Regular. verb. n.* 4. In novissimo Capitulo Generali totius nostri Ordinis celebrato Mediolani 1729. *die* 4. *Junii* in Conventu S. Angeli (cui interfui & ego, dum Ministrum provincialem, licet immerito, agerem) *in Statuto pro Cismontana Familia n.* 48. fuit dispositum ut infra: „ In paritate votorum, dum tertia vice feruntur pro Novitiis ad professionem admittendis, statuitur, ut absque „ ulla ulteriori computatione Novitius expellatur, nisi aliter in Domino censuerit P. Provincialis, qui in hoc votum decisivum habere, vel aliam computationem imponere valeat.

Prælatus potest aliis committere, ut nomine suo Novi- 47
tios ad professionem recipiant. *Communis, arg. cap. Ad Apostolicam* 16. *de Regularibus*, ibi: *Abbate per se, vel per alium professionem recipiente*. Et ratio est, quia, ut expresse dicitur *in cap. potest* 68. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *potest quis per alium, quod potest super seipsum.*

Ad valorem *professionis expressæ* non requiritur certa 48
verborum forma, sed sufficit quælibet, quibuscumque sit verbis concepta; Dummodo profitens per ea ad tria vota & certam Regulam se astringere revera intendat. *Communis, arg. cap. porrectum* 13. *de Regularibus*; Et ratio est, quia, ut dicitur *in cap. Nihil obstat* 7. *de verbor. significat. Nihil obstat narrandi diversitas, ubi eadem dicuntur*, & in ejus Summario expresse habetur: *Non vitiat factum vario modo narratum, ubi idem in substantia con-*
cluditur. Valde tamen expedit, & omnino convenit, ut 49
adhibeatur propria, & consueta cujusque Religionis formula. *Communis.*

Professio expressa potest valide fieri, non solum ex- 50
pressis verbis, seu scriptis, sed etiam signis, & nutibus, ut si Prælatus dicat: vis ne tu vovere, seu profiteri Religionem nostram? Et Novitius annuat capite, vel alio claro signo, vel nutu indicet se de facto talem Religionem, seu Regulam profiteri. Pirhing *l.* 5. *Decret. tit.* 32. *n.* 96. *& seq.* Reiffenstuel *ibidem num.* 174. Miranda *tom.* 1. *q.* 24. *art.* 1. Donatus *tom.* 2. *part.* 2. *tract.* 10. *q.* 4. Sanchez *lib.* 5. *mor. cap.* 3. *num.* 2. Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *n.* 1. & alii passim; Nullibi enim in Jure reperitur, quod ad valorem professionis requiratur, quod fiat verbis, vel scriptis.

Professio expressa potest etiam fieri per Procuratorem 51
Pirhing *loc. cit. num.* 101. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 174. Donat. *loc. cit. q.* 3. Rodriquez *tom.* 3. *q.* 17. *art.* 13. & alii communiter; Sicut enim potest fieri per procuratorem Matrimonium carnale, ita & Matrimonium spirituale, cum valeat argumentum a Matrimonio carnali ad spirituale, *arg. cap. Inter corporalia* 2. *de translatione Episcop. & cap. Quoniam frequenter* §. *Porro*, *Ut lite non contestata.*

Professio tacita non est revocata, seu ablata per Conci- 52
lium Trid. *cit. sess.* 25. *cap.* 15. *de Regular.* Sed adhuc in suo pristino valore manet, & fieri valide censetur, si ad ipsam concurrant ea, quæ a Tridentino *loc. cit.* præscribuntur, scilicet quod Novitius annum 16. jam compleverit, & per annum integrum in probatione, seu Novitiatu steterit. *Communis, ac certa*; Sic enim expresse declaravit *S. Congr. Concil.* apud Fagnan. *l.* 3. *Decretal. cap. Ad nostram* 8. *de Regularibus n.* 8. Barbos. *in Summa Apostolic. decis. verb. Professio Regular. n.* 13. Novarr. *in Lucerna verb. Professio n.* 24. Donat. *tom.* 2. *part.* 2. *tract.* 10. *quæst.* 21.

Hinc si quis, expleto anno decimo sexto, annoque pro- 53
bationis finito, exerceat actus, qui ad solos Professos pertinent, uti est deferre patenter eorum habitum, promoveri ad Sacros ordines, eligi, vel eligere in Capitulo, & similia, tacite profiteri censetur; *cap. Vidua* 4. & *cap. porrectum* 13. *de Regularibus*, *cap. Nullus, de elect. in* 6. *Clementin. Eos qui* 2. *de Regularibus*, & sæpius declaravit *Sac. Cong. Conc.* apud Fagn. *l. Decr. in cap. Ad nostram* 8. *de Regularibus n.* 8.

Ad hoc autem, ut professio tacita sit valida, requirun- 54
tur quinque potissimum conditiones. Prima, quod Novitius exercens actum ad solos professos spectantes sciat, quod per talem actum inducitur professio tacita; Secus si ignoraret, quia ignorans, & errans non consentit; *l. Non idcirco* 9. *Cod. de Jur. & facti ignorantia*, ibi: *Cum nullus sit errantis consensus*, *l. Si per errorem* 15. *ff. De Jurisdict.* ibi:

ibi: *Cum, ut Julianus scribit, non consentiant qui errant. Quid enim tam contrarium consensui, quam error?* Secunda est, quod ad talem professionem concurrat consensus illius, qui potest ad processionem recipere, *arg. c. Porrectum* 13. *& c. Ad Apostolicam* 16. *de Regularibus*, & patet ex dictis *supra n.* 40. Tertia est, quod fiat sponte, & libere, sine vi, & metu; *arg. cap.* 1. *& c.* 4. *de Regularibus*, *cap.* 1. *De his, quæ vi, metusve causa fiunt*, *cap. Præsens* 4. *caus.* 20. *q.* 3. juncto Concilio Trid. *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 15. & patet ex dictis *supra n.* 24. *& seq.* Quarta est, quod Novitius talis factus ad solos professos spectantes exercens habeat animum tacite profitendi; *arg. cap.* 1. *de Regularibus*; Actus enim agentium non operantur ultra voluntatem eorum; *leg. non omnis* 19. *ff. Si certum petatur*. Quinta, quod sit in legitima ætate constitutus, & completo probationis anno ad præscriptum Conc. Trid. *sess.* 25. *c.* 15. *de Regularibus*, & juxta declarationem Sacræ Congregationis Concilii apud Fagnan. *lib.* 3. *Decretal. in cap. Nullus* 1. *de Regular. sub n. vers. Et hanc sententiam*, ibi: *Nam cum dubitatum esset, an tacita professio, quæ non est exclusa Decreto Concilii, inciperet completo decimo sexto anno, & an statim post dictum tempus emissa censeretur? Sacr. Congr. respondit, tacitam professionem incipere a prima hora post perfectum annum decimum sextum, & finire anno decimo septimo*. Et eamdem Sacræ Congreg. declarationem refert *in cap. Ad nostram* 8. *de Regularibus n.* 30. ubi eam conciliat cum ejusdem Congregationis declaratione, & concludit, quod annus decimus septimus debet esse completus ex eadem Sacra Congr. quæ dixit tacitam professionem induci post annum, & diem, juxta text. *in c. Puellam* 2. *caus.* 20. *q.* 2. ibi: *At si per annum, & diem.* Vide ipsum *ibi*, quem sequitur Matthæucc. *c.* 41. *Officialis quoad professionem n.* 6.

55 Alia ad rem, Vide verb. *Annus probationis*, verb. *Habitus*, verb. *Monialis art.* 1. verb. *Novitius*.

56 An professus ignoranter ante 16. ætatis annum ex errore fidei Baptismalis, si exerceat postea actus solitos a professis fieri, censendus sic tacite professus? Variant Doctores. Negativam enim sententiam tenent plures cum Rota *in Mediolanensi Nullitatis professionis* 3. *Martii* 1690. *coram Emerix*, pro qua 18. Theologos, & 17. Juristas cumulat, ac recenset sæpius fuisse ab eadem Rota resolutum, ut videri potest in ipsa Rotæ decisione, quæ est 14. inter impressas apud Monacell. *tom.* 2. *in Appendic.* Quam opinionem Matthæucci *l. cit. n.* 7. dicit videri communiorem, & in puncto Juris veriorem, ipsamque sequitur Monacell. *loc. cit.* & revera videtur in praxi sequenda. Affirmativam autem sententiam defendunt Fagnanus *lib.* 3. *Decret. in cap. Significatum* 11. *de Regularib. a n.* 29. *usque in finem*; Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 85. *num.* 5. *& consult.* 156. *n.* 53. Antonell. *de Tempor. legal. lib.* 2. *c.* 63. Ventrigl. *prax. tom.* 1. *Annot.* 47. §. *Unic. num.* 30. Barbos. Pontmol. Diana, & alii plures citati a Rota *in dicta Mediol. num.* 3. referentes sic plures fuisse resolutum a *Sacra Congreg. Concil. ut in Romana* 28. *Maji* 1578. *in Nullius* 13. *Januar.* 1618. *in Neapolitana* 3. *Aprilis* 1621. *in alia Romana* 28. *Aug.* 1621. *& in Camerinen.* 14. *Decembr.* 1724. Quas Sacræ Congregationis resolutiones vivæ vocis Oraculo laudavit, & approbavit fel. mem. Urbanus VIII. ut testatur bon. mem. Card. Paulutius tunc ipsæ Sacræ Cong. a secretis in ejus voto recensito in libercculo particulariter dato. Sic Rota *in d. Mediol. n.* 3. Quæ tamen *ibid. n.* 11. clare demonstrat, prædicta Decreta Cong. Concilii, ut præfertur, Apostolico Oraculo roborata, non esse applicabilia ad præsentem casum. Unde, hoc stante, videtur in praxi esse sequendam dictæ Rotæ sententiam. Vide *ibi*.

57 Hermaphroditus non est admittendus ad professionem, neque in Monasterio sexus in ipso prævalentis. Vide verb. *Hermaphroditus n.* 18.

58 Hinc Sac. Congr. Concil. decrevit, quod Hermaphrodita mulier recepta in aliquo Monasterio non est admittenda ad professionem, etiam si sexus femineus prævalet, Vide *ibid. n.* 19.

59 Immo Hermaphrodita, si fiat Monialis, professio irrita est. Vide *ibid. n.* 20.

60 Religiosus professus non potest a Religione ejici sub prætextu, quod laboret morbo gallico, lepre, vel alio morbo incurabili tectisto tempore professionis, quia de Jure communi nulla est ægritudo, etiam mortifera, quæ annullet professionem. Donat. *de Regul. t.* 4. *par.* 2. *tr.* 2. *de qualit. recipiend. q.* 25. *n.* 6. *& seq.* Monacell. *tract.*
61 2. *in Append. Adnot. ad Decr. de Ejectis n.* 4. & alii; Et quod proinde talis ejectio sit nulla declaravit nuper S. *Cong. Conc. in Syracusana Ejectionis* 1. *Septemb. & in Cameracen. Ejectionis* 22. *Decemb.* 1691. Nisi tamen adesset speciale Statutum Religionis a Papa ad id confirmatum, quod asserunt habere PP. Capucc. Pellerin. *de statib. homin. t.* 2. *q.* 189. *art.* 10. *insp.* 4. *n.* 135. *& tribus seq.* Monacell. *loc. cit. n.* 4. & novissime *Sac. Cong. Concil. in Provinciæ Romanæ Capuccinorum* 1. *Julii* 1717. de professione a Religioso, qui tacuit morbum habitualem.

62 Statutum tamen hujusmodi non suffragatur, si morbus incurabilis superveniat post Professionem, quia tunc nec Religiosus ita infirmus posset e Claustris egredi, nec Religio illum dimittere, ut respondit *Sacra Congr. Episcop. & Regul. in una Capuccinorum* 5. *Septemb.* 1692. pro Fratre Secundo a S. Damiano, qui cum diu profugus a Religione vagasset, & declarari se non teneri ad Religionem redire, neque Religionem illum recipere (ex quo morbo gallico incurabili laboraret) petiisset, sub dicta die prodiit Rescriptum: *Teneri redire, & Superiores teneri recipere*. Sic præcise apud Monacell. *l. cit. n.* 5.

Professus per simulationem in Monasterio Monialium, 63
ex inhonesta causa, licet non sit Monachus, tamen cogitur in alio Monasterio manere in pœnam commissi delicti: Sicut etiam professa per simulationem in Conventu Virorum ex inhonesta causa, licet non sit Monialis, tamen cogitur in alio Monasterio manere in pœnam commissi delicti; *cap. Quod interrogasti* 6. *dist.* 17. Fagnan. *lib.* 4. *Decr. in cap. Consuluit* 4. *Qui Clerici vel voventes n.* 23. cum pluribus aliis ibi citatis, *arg. c. Si quis Clericus* 10. *cap. Romanus* 11. *dist.* 81. *c. Si qua Monachorum* 28. *caus.* 27. *q.* 2.

Novitius, qui post annum probationis, exiit e Mona- 64
sterio de licentia Superiorum, inde ad triennium reversus potest statim profiteri nisi Religionis, aut personæ conditio sit immutata. Sic expresse censuit *Sacra Congr. Concil.* apud Fagn. *lib.* 4. *Decr. in cap. Ad Apostol. cum* 15. *de Regularibus n.* 43. ibi: Cum olim dubitatum esset in Sa-
,, cra Congreg. Concilii, an is, qui, Habitu Regulari su-
,, scepto, annum integrum mansit in Religione, eoque ela-
,, pso, gravi morbo correptus, & propterea professione ne-
,, quaquam emissa, permissu Superiorum ad sæculum rediit,
,, postetque inde ad triennium morbo liberatus, & ad Mo-
,, nasterium reversus, protinus emittere professionem, non
,, expectato alio probationis anno, vel potius per alium
,, annum stare in probatione teneretur? Sacra Congregatio
,, censuit posse statim emittere professionem, non expe-
,, ctato alio probationis anno, nisi Religionis, aut perso-
,, næ conditio sit immutata.

Quicumque nulliter professus potest reclamare contra 65
suam nullam professionem, ex quacumque causa sit nulla, dummodo servet dispositionem Concilii Trid. *Communis*, per text. in ipso Concilio Trid. *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 19. ibi: ,, Quicumque Regularis prætendat se per vim, &
,, metum ingressum esse Religionem, aut etiam dicat ante
,, ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velit-
,, que Habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam
,, cum Habitu discedere sine licentia Superiorum, non au-
,, diatur, nisi intra quinquennium tantum a die Professio-
,, nis, & tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit,
,, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario. Quod
,, si antea Habitum sponte dimiserit, nullatenus ad
,, allegandam quacumque causam admittatur, se ad
,, Monasterium redire cogatur, & tamquam Apostata
,, puniatur, interim vero nullo privilegio sui Ordinis
,, juvetur.

Ad legitimam reclamationem contra nullitatem profes- 66
sionis tres potissimum conditiones sunt necessariæ, quarum una si negligatur, aut omitatur, reclamans non auditur, sed ad Monasterium redire cogitur, vel nondum egressus ibidem manere compellitur; *Communis*.

Prima igitur conditio est, quod reclamans ante dedu- 67
ctionem, & probationem Nullitatis suæ professionis coram legitimo Judice faciendam Habitum non deponat, nec etiam absque licentia Superioris cum Habitu propria auctoritate a Monasterio discedat, textu expresso in Concilio Trident. per verba adducta *supra n.* 65. Et sæpius respondit *Sac. Cong. Conc.* & signanter *in Bononien.* 4. *Junii* 1689. *in Claramontan.* 29. *Novembr.* 1662. *in Bituntina* 23. *Martii* 1697. *& in Mantuana* 15. *Junii ejusdem anni* 1697. *in Gerunensi* 9. *Aprilis* 1701. & alibi frequenter rescribendo contra illos, qui propria auctoritate deposuerunt Habitum, & a Monasterio discesserunt, & petunt audiri: *Reassumat habitum, redeat ad Claustra, & postea supplicet*. Etiamsi egressi 68
vellent transire ad aliam Religionem, ut declaravit *Sac. Cong. Episcop. in Provincia Bætica* 30. *April.* 1700. Immo 69
etsi tamquam incorrigibiles, servata forma Constitutionum Apostolicarum, fuissent ejecti; *S. Congr. Conc. in Papien. Restitut. in integrum* 15. *Mart.* 1692.

Si tamen aliquis Religiosus, vel Religiosa non temere, 70
sed ex aliqua justa causa, vel sine Habitu a Monasterio aufugeret, ad Urbem & accederet, seu ad majorem Superiorem, vel Ordinarium, sed ad aliud Monasterium se transferret, quia v. gr. non posset a Superiore licentiam adeundi obtinere, vel prohiberetur coram Ordinario causam nullitatis proponere, seu Procuratorem ad reclamandum constituere, & hujusmodi; tunc posset, reassumpto Habitu, etiam extra Claustra audiri, prout plures auditos fuisse tempore suo, testatur Navarrus *Comment.* 4. *de Regularibus n.* 78. & tenent Sanchez *l.* 8. *de Matrimonio disp.* 37. *n.* 3. Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 31. *n.* 152. Reiffenstuel *ibid. numer.* 196. Monacell. *tom.* 4. *tit.* 1. *form.* 36. *n.* 2, & alii communiter.

Secunda conditio est, quod reclamans causam Nullita- 71
tis professionis ante egressum coram Superiore suo, & loci Ordinario legitime deducat, & probet. *Communis*, textu expresso in Concil. Trid. *l. c.* ibi: ,, Et tunc non aliter,

„ ter, nisi causas, prætenderit, deduxerit coram Superio-
72 re suo, & Ordinario, *Pro Superiore suo* hic intelligitur Superior localis, seu Conventus, aut Monasterii, v. g. Prior, Guardianus, Abbas, Rector, & hujusmodi, & non Supremus Ordinis, vel Provinciæ, ut communiter tradunt Doctores, & censuit *S. C. Conc. in Melan. & Romana 7. April.* 1619. apud Barb. *in Summa Apostol. dec. verb. professio Regular. n.* 12. & supra Trid. *sess.* 17. *cit. cap.* 19. *num.* 12. Nisi aliud habeant Religionum Constitutiones, & legitimæ consuetudines, ut hujusmodi causæ deducantur coram Provinciali, uti docent Bordon, *tract. De profess. c.* 7. *nu.* 29. Pellizar. *tom.* 1. *tr.* 3. *c.* 5. *n.* 35. Reiffenst.
73 *l. c. n.* 137. & alii. Et pro *Ordinario* intelligitur Episcopus Diœcesis illius, in qua existit Conventus, seu Monasterium nulliter Professi, aut Professæ. *Communis*, & censuit *Sac. Congreg. Concil.* 1. *Decemb.* 1595. & 12. *Decemb.* 1665.

74 Reclamans pro nullitate suæ professionis debet causam deducere, & probare coram Superiore Religionis, & Ordinario conjunctim, seu copulative, etiamsi agatur de nullitate ratione morbi, seu alterius defectus naturalis, ut respondit *S. C. Conc.* 1. *Decemb.* 1593. & 12 *Decembr.* 1665.
75 apud Monacell. *t.* 2. *in Appendic. adnotat. ad decis.* 15. *n.* 1. Et hæc facultas cognoscendi causam nullitatis professionis conjunctim cum Episcopo competit Superioribus etiam in casu, quo Religio se opponat, & contradicat, ut declaravit *Eadem S. C. Concil. in Olomucen.* 10. *Junii* 1684. apud Monacell. *l. c. n.* 2.

76 Reclamans autem pro nullitate suæ Professionis, eo quod eam, & Novitiatum emiserit in Conv. non designato, tenetur etiam intra quinquennium causam deducere immediate coram Sacra Congregatione Concilii: Non enim potest nullitatem suæ professionis provenientem ex hoc capite deducere coram suo Superiore, & loci Ordinario. Et sic resolvit novissime *S. C. Conc. die* 24. *Septembr.* 1740. & confirmavit Bened. XIV. 28. *Septemb. ejusdem anni* 1740. ut patet infra in fine hujus *n.* 76. Nec ipsi in hoc se possunt ingerere sub gravissimis pœnis, ut patet ex Decreto Urbani VIII. adducto *supra sub num.* 21. An autem hoc Urbani VIII. Decretum de non reclamando etiam infra quinquennium, nisi coram S. Congregatione Concilii comprehendat etiam dispositionem Concilii Tridentini, *c.* 19. *sess.* 25. *de Regularibus*, ita ut nullitas professionis proveniens etiam ex aliis capitibus nequeat hodie, sicut poterat prius ex dicta Conciliari dispositione cognosci, & declarari per Superiorem Regularem, & loci Ordinarium? Variant Doctores. Plurimi enim communius sustinent negativam sententiam, nempe non obstante dicto Urbani Decreto, posse adhuc hodie ab Ordinario loci, & Superiore Regulari, sicuti prius, cognosci, & declarari nullitatem Professionis provenientem ex vi, metu, vel alio capite, præterquam enumeratis in dicto Urbani decreto, idest Novitiatu, & professione peractis in Conventu non designato, quia dictum Urbani VIII. Decretum loquitur solum de iis, qui se prætendunt nulliter professos, eo quod Novitiatum peregerint, & professionem emiserint in Conventu non designato, & contra formam Decreti Clementis VIII. Non autem de iis, qui prætendunt suam professionem nullam, eo quod illam emiserint per vim, aut metum, ante requisitam ætatem, aut Novitiatu non integre completo, & hujusmodi: Unde non obstante dicto Urbani Decreto, manet adhuc in suo robore Conciliaris dispositio, *in cit. c.* 19. *sess.* 25. *de Regularibus*, quo ad nullitatem professionis ex aliis capitibus provenientem cognoscendam, & declarandam a Superiore Regulari, & loci Ordinario. Sic Pellizzarius *tr.* 3. *cap.* 5. *sect.* 2. *n.* 37. & *cap.* 1. *eod. tract. sub num.* 60. ubi ait secum sensisse alios viros doctos, Pignat. *tom.* 5. *consult.* 76. *n.* 32. Moronus *Res mor.* 82. *n.* 184. Pan. *m. d.* 42. *n.* 13. Card. de Luca *de Regul. disc.* 41. *n.* 8. *disc.* 42. *n.* 8. & *Annot. ad Concil. discurs.* 42. *n.* 8. & *Annot. ad Concil. Trident. disc.* 41. *num.* 2. Ventriglia *tom.* 1. *annot.* 47. *n.* 26. Barbosa *in Conc. Trident. cit. sess.* 25. *de Regul. cap.* 19. *n.* 21. & *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 164. *n.* 12. Fr. Emmanuel *t.* 1. *q.* 36. *art.* 3. Ludov. Beja *respons. casuum conscientiæ p.* 4. *casu* 10. Novarius *in Lucerna Regular. verb. Nullitas* 1. *p.* 177. Tamburin. *de jure Abbat. tom.* 3. *disp.* 6. *q.* 26 *n.* 3. Bonacina *de Clausura, & pœnis eam violantibus impositis q.* 2. *punct.* 10. *diff.* 3. *n.* 3. Aloysius Riccius *in praxi aurea resol.* 20. Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 31. *n.* 152. Reiffenst. *ibid. n.* 197. & innumeri alii absolute dicentes, quod reclamans pro nullitate suæ professionis debeat causam deducere coram Superiore suo, & loci Ordinario, juxta claram, & expressam dispositionem Concilii *l. c.* ibi: *Et tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario.*

Affirmativam autem sententiam, nempe dictum Urbani VIII. Decretum de non reclamando etiam infra quinquennium, nisi in Sacra Congr. Concilii, comprehendere etiam dispositionem Concilii Tridentini *sess.* 25. *de Regular. cap.* 19. tuentur varii alii, & signanter doctissimus Donatus *prax. rerum Regul. t.* 2. *tract.* 17. *q.* 28. *per tot.* Remigius Scropha *in moral. q.* 8. *art.* 10. Pyrrhus Corradus *in praxi dispens. Apostol. lib.* 5. *cap.* 14. *n.* 11. Matthæuc. *Offic. Curiæ cap.* 41. *n.* 17. expresse dicens, quod „ declaratoria nullitatis ex stylo Curiæ est de reservatis Congr. „ Concilii, adeo ut ante ipsam, licet prius causæ nullitatis coram Ordinario, & Superiore fuerint productæ, „ non dicatur legitime, & authentice de ipsa nullitate constare „. Et id colligunt ex illis verbis Decreti Urbani VIII. ibi: *Ad occurrendum motibus, qui possent in Religionibus oriri*, quæ verba, cum sint generalia, includunt omnes casus, & generaliter sunt intelligenda, *arg. cap. Quia circa* 22. *de privilegiis*, cum similibus. Item ex illis; *Inhibendo &c. ne in posterum in hoc quoquo modo se ingerant absque speciali ejusdem Sanctitatis commissione*. Quæ dictio, cum sit pariter universalis, continet omnes modos, etiam improprio *ex lib. Quidam* §. 1. *ibid. gloss. ff. de fideicommiss. lib.* & notat Menoch. *consil. n.* 19. ubi ait, quod includit modos majores expressis, & facit aliqua comprehendere, quæ alias minime comprehenderentur. Sic Donatus *cit. q.* 28. ubi *n.* 8. expresse subjungit; *Nec Dices Decretum prædictum loqui tantum de prætendentibus reclamare super nullitate professionis orta ex defectu Novitiatus facti in loco non designato; Secus autem in aliis, quia in dicto Decreto nulla reperitur dictio taxativa. Unde etsi occasio reclamandi fuerit desumpta ex Novitiatu indebite facto, provisio tamen facta est universaliter in favorem Religionis, & ad occurrendum motibus omnibus volentium reclamare super nullitate Professionum undecumque, & quomodocumque prætensa, & hoc pro communi quiete Religiosorum*. Cui consonat Remigius Scropha *cit. q.* 8. *art.* 10. sic expresse ad rem dicens: *Immo rigorosius proceditur contra ipsos, nam virtute Concilii infra quinquennium poterat nulliter Professus prætendere nullitatem coram Superiore suo, & Ordinario. Modo hoc non jus est; non enim potest coram Superiore litigare, sed oportet ire ad Sacram Congregationem*. Et peritissimus practicus de his materiis Pyrrhus Corradus *in cit. praxi dispensation. Apostol. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 11. *in fine* sic expresse concludit: *Quinimmo licet antea de stylo introductum videretur, ut etiam infra quinquennium pro hujusmodi irritanda professione ad Romanam Curiam, ejusque Signaturam recurreretur, per quam ejusdem nullitatis declaratio committi consueverat eo item modo, quo ab ipso Concilio statutum est, nimirum Ordinario loci, & Superiori domus cum clausula. Dummodo quinquennium lapsum non sit, ac indubitanter adhuc etiam potuisse eosdem Superiores absque speciali Rescripto intra dictum tempus super hujusmodi nullitate pronunciare, ex quo contrarium colligi non potest ex contextu prædicti Concilii, Attamen hodie omnis prorsus difficultas sublata est, cum Sacra Congregatio Conc. tam super hoc, quam aliis capitibus circa hujusmodi professionem quid de cetero observandum sit, statuerit, dum præcipit, quod etiam infra quinquennium requiratur specialis Summi Pontificis commissio. Cujus quidem Decreti tenorem, cum etiam quoad alios casus satis inconcusse servetur, hic annectere visum est*, & adducit ipsum Decretum a nobis jam adductum *supra n.* 21. *Vide ibi*.

Unde si verum sit, quod dicti Decreti tenor etiam quoad alios casus satis inconcusse servetur, & ut dicit Matthæuccius *loc. citat.* declaratoria nullitatis professionis ex Stylo Curiæ sit de reservatis Sacræ Congregationi Concilii, non est ab hac sententia recedendum; Quia stylus Curiæ facit jus, sicut Lex Canonica, aut Constitutio Papalis, *text. in cap. Quam gravi* 6. *de crimine falsi*, & expresse docent Pitonius, *part.* 2. *discept.* 47. *numer.* 14. Gomez *in Regul. de subrogand. qu.* 15. *num.* 4. *in fine*, & *in Regul. de trien. q.* 7. *num.* 3. Urraya, *tom.* 4. *part.* 2. *disc.* 19. *num.* 134. & *seq.* & alii passim. Stylus enim Curiæ dicitur interpres Voluntatis Principis. Card. de Luca *de judic. disc.* 3. *num.* 20. Tum quia dictum Urbani Decretum editum est *ad occurrendum motibus, qui possent in Religionibus oriri*, ut in ipso expresse dicitur; Dicti autem motus possunt in Religionibus oriri, non solum in reclamationibus pro nullitate professionum emissarum in Conventibus non designatis, sed etiam in reclamationibus pro nullitate professionum provenientes ex aliis capitibus. Unde videtur dictum Decretum observandum esse in omnibus reclamationibus pro nullitate professionum ex quocumque capite proveniente, cum ubi eadem est ratio, eadem sit Legis dispositio; *l. Ideo* 27. *ff. de legibus*, *l. Illud* 32. *ff. Ad Legem Aquiliam*, & *c. Inter corporalia* 2. *de translatione Episcopi*. Si autem talis non sit tenor, & Stylus Curiæ, tenenda est prima sententia propter nimis claram dispositionem Conc. Trid. *cit. sess.* 25. *de regularibus cap.* 19. expresse statuentis, quod reclamans pro nullitate suæ professionis debet causam deducere coram Superiore suo, & loci Ordinario, nullum aliud Tribunal nominando, & requirendo. Tum quia dictum Urbani Decretum solum disponit recurrendum esse ad Sacram Congregationem Concilii pro nullitate Professionis orta ex defectu Novitiatus, & Professionis emissæ in Conventu non designato. Nec verbum quidem facit de nullitatibus professionum provenientibus ex aliis capitibus,

Unde

Unde non est facienda extensio de casu ad casum; quia quod voluit, expressit, & si quid aliud voluisset, expressisset, *arg. c. Inter corporalia 2. de translatione Episcopi §. Sed neque illud: c. quia circa 22. de privilegiis, & cap. Ad Audientiam 12. de decimis*. Et de facto pro prima sententia resolvit novissime Sacra Congr. Concil. 24. Septembr. 1740. & confirmavit Bened. XIV. 27. Sept. ejusdem anni 1740. dummodo causa nullitatis professionis propugnatur cor. Ordinario, & Superiore Regulari conjunctim, & intra quinquennium a die professionis; quo elapso recurrendum est omnino ad Sedem Apostolicam. Sic apud Thesaur. Resolut. S. Cong. Conc. d. anno 1740.

77 *Tertia* conditio est, quod reclamans proponat causam nullitatis intra quinquennium a die Professionis. *Communis*, textu expresso in Conc. Trid. *l. c.* ibi: *Non audiatur nisi intra quinquennium tantum a die Professionis . . . causas, quas prætendere, deduxerit.*

78 Hic via ordinaria post quinquennium in foro externo non amplius audiendus est reclamans contra Professionem, etiamsi alleget, quod intra quinquennium ignoraverit nullitatem Professionis suæ, vel alias absque culpa sua a reclamando impeditus fuerit. Sic pluries declarasse *Sacram Congregationem Concilii* refert Fagnan. *lib. 1. dec. in c. Perlatum est 1. De his, quæ vi, metusve causa fiunt n. 40.* his verbis; *Professi per vim, & metum, elapso quinquennio, a die professionis, non sunt audiendi, nisi infra quinquennium reclamaverint, etiamsi prætendant vim, & metum semper durasse, ut olim, articulo sæpius discusso, respondit Sacra Congreg. Concil. cujus sententiam Gregorius XIII. ad se resolutam approbavit*, & idem tenet, & refert Pignatell. *tom. 3. consult.* 37. his verbis: „ Felicis „ recordationis Gregorius XIII. ex sententia Congregatio„ nis Concil. declaravit, eos, qui per vim, vel metum „ se ad Religionem prætenderent, nisi intra quinquennium „ reclamaverint, eo elapso, non esse audiendos tametsi „ allegent vim, & metum semper durasse: " & sic tenent Donatus *tom. 1. tract. 12. quæst. 13. num. 4.* Pellizar. *tit. 1. tract. 3. cap. 5. num. 54.* Sanchez *de Matrim. libr. 7. disp. 37. num. 18.* Reiffenstuel *l. c. n. 202.* & alii passim, *arg. Conc. Trid. l. c.* ubi expresse dicit, quod quinquennium durat, a die Professionis tantum, ibi: *Nisi intra quinquennium tantum a die Professionis*; quæ particula *tantum* exclusiva affirmans id, quod ponit, & negans omnes alios casus præter expressos: *l. Ob æs alienum 12. Cod. de Prædiis, & aliis rebus Minorum, l. Contractus 23. ff. de Regul. Juris* cum similibus; Tum quia Concilium statuit quinquennium ad reclamandum concessum incipiendum esse a die Professionis, & non a die notitiæ nullitatis professionis, vel cessantis impedimenti; Et quod quinquennium ad reclamandum incipiat a die Professionis, & non a die sublati impedimenti, vel impotentiæ reclamandi declaravit novissime *S. C. Conc. in Melevit. Nullitatis professionis 17. Maji 1732.* teste Ursaya *in Miscell. 1. litt. Q. n. 10.*

79 Unde, qui vult reclamare post quinquennium elapsum, debet obtinere restitutionem in integrum a Papa, cum Ordinarius post elapsum quinquennium a die emissæ Professionis non possit amplius se ingerere; ut disponit Tridentinum *cit. sess. 25. cap. 19. de Regul.* & ad obtinendam restitutionem in integrum debet in simplici libello saltem summatie exprimere causas nullitatis suæ professionis una cum causa, ob quam non potuit intra quinquennium reclamare; tunc enim solet a Papa, seu a Sac. Congregat. Conc. vel Episcop. & Regul. concedi restitutio in integrum, constito de nullitate, & impedimento reclamandi intra quinquennium. Barbosa in Trid. *cit. sess. 25. c. 19. num. 9.* cum aliis ibi citatis, Sanchez *l. c. num. 22.* Donatus *l. c. q. 14. & tom. 4. tract. 12. de profess. Monial. q. 30. n. 204.* Monacell. *t. 3. tit. 1. form. 36. nu. 3.* & alii passim; & sic sæpius respondit S. C. Conc. & signanter *in Colimbr. 24. April. 1630. in Mutinen. 18. Maji 1697. in Melevitana restitutionis in integrum 15. Decemb. 1701. in Neapolitana restitutionis in integrum 7. Septembr. 1716. in Ceneten. restitutionis in integrum 16. Martii 1720.* & sæpe alibi. Religiosus tamen recurrens intra quinquennium, & post ipsum reassumens instantiam non indiget restitutione in integrum, ut fuit resolutum *a S. Congreg. Conc. in Ceneten. 16. Martii 1720.*

80 Vir professus in Monasterio Monialium est illico ejiciendus, non obstante lapsu quinquennii, ut pluribus adductis probat Fagnan. *lib. 1. decret. in cap. perlatum est 1. de his, quæ vi, metusve causa fiunt num. 41. Vide supra n. 63.*

81 Nulliter professus certo sciens coram Deo, & in conscientia ex aliquo essentiali defectu suam professionem esse nullam, si nolit eam ratificare, potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere; Dummodo tamen sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, aut præjudicio abire possit. Navarr. *lib. 3. cons. 89. de Regul.*, Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 37. n. 11.* Layman *lib. 4. tract. 5. num. 7.* Donatus *tom. 2. tract. 12. q. 21.* Pirhing *l. 3. decret. tit. 31. n. 184.* Reiffenst. *ibidem num. 207.* & ipso teste *Communi aliorum*.

82 Si autem nulliter Professus absque scandalo, aut alio majori incommodo, vel gravi præjudicio Religionis occulte discedere nequeat, nec in foro externo possit propter aliquod impedimentum probare certam nullitatem suæ professionis, debet manere in Religione, donec commoda occasio sine scandalo occulte fugiendi se offerat, & interim absente scandali periculo, non tenetur ad vota, & regulam Ordinis, cum sua professione extante certo nulla, non adsit titulus unde in conscientia obligetur; Debet tamen saltem in publico ad evitandum scandalum Regulam Ordinis observare, & consueta Religioni servitia præstare in compensationem alimentationis, & sustentationis interim a Monasterio receptæ; Sanchez *l. c. nu. 38.* Pellizzar. *tom. 1. tr. 3. c. 1. n. 48. & c. 3. n. 56.* Reiffenst. *l. c. n. 208. & seq.* & alii passim.

Nulliter Professus, si dubitet, an tacite, vel expresse 83
ratificavit suam Professionem, postquam scivit certo esse nullam; si nondum sit elapsum quinquennium a die Professionis, potest adhuc reclamare; Si autem sit jam elapsum quinquennium, tenetur perseverare in Religione, nec potest per viam restitutionis in integrum reclamare, quia in dubio recurrendum est ad præsumptionem; Præsumptio autem ante quinquennium stat pro Novitio, ut post quinquennium stat pro Religione, *arg. Conc. Trid. cit. sess. 25. c. 19.* Sic expresse Donatus *tom. 2. tract. 12. quæst. 9.* Fantus *de Relig. data lib. 5. quæst. 87. in fine*, Barbos. *ad Tridentin. sess. 25. c. 19. n. 13.* Sanctarel. *variar. resolut. part. 1. q. 98. n. 46.* Merol. *tom. 1. disp. 3. c. 3. n. 283.* Diana *part. 4. tract. 2. de conscientia dubia resol. 40.* Reiff. *l. c. n. 212.* & alii passim.

Nulliter professus potest Professionem suam ratificare si- 84
ve tacite, sive expresse. *Communis, ac certa*, nec indiget
probatione. Nisi tamen habeat perpetuum impedimentum, 85
quia talis nunquam potest ratificare Professionem, nec tacite, nec expresse, sed tenetur quocumque tempore de eo reclamare, vel occulte discedere. Nemo enim sanæ mentis dicet, quod Vir v. g. in Monasterio Monialium mentito sexu professus, vel mulier mentito sexu professa Conventu Religiosorum, lapso quinquennio, non possit ex illo exire, sed ibidem teneatur remanere; Barbosa *ad Concilium Tridentin. sess. 25. cap. 19. numer. 19.* Navarrus *consil. 26. numer. 12., & ultim. de Regularibus* Donatus *tom. 2. tract. 2. quæst. 10.* & ipso teste *Communis aliorum*.

Nulliter Professus necessario scire debet suam professio- 86
ne fuisse nullam ad hoc, ut eam valide ratificet, & sic de irrita fiat valida. Barbosa *ad Concil. Tridentin. citat. sess. 25. cap. 19. num. 18.* Navarr. *lib. 3. tit. de Regul. consil. 5. num. 15. & 28. & consil. 39. num. 4.* Pellizzar. *tom. 3. tract. 3. cap. 5. num. 57.* Sanchez *de Matrim. lib. 7. disp. 27. num. 59.* Layman *l. c. num. 9.* Pirhing *loc. c. n. 149.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 225.* & ipso teste *Communi aliorum*.

Nulliter Professus potest valide suam ratificare Profes- 87
sionem absque novo consensu Superioris, seu Capituli Regularis. Barbosa *ad Conc. Trid. cit. sess. 25. cap. 19. numer. 17.* cum aliis ibi citatis, Fagnan. *lib. Decretal. in c. Significatum est 11. de Regularibus nu. 47.* Navarr. *consil. 35. n. 3. & consil. num. 46. num. 2. de Regularibus in prima editione, & cons. 27. n. 2., & consil. 26. num. 3. in secunda editione.* Rodriq. *tom. 3. qq. Regul. quæst. 17. art. 2.* Pirhing *l. c. n. 140.* Reiffenstuel *l. c. a num. 219.* Matthæucc. *cap. 41. Officialis quoad professionem sub num. 17. vers. Nota*, & alii passim, per text. *in Cap. Cum virum 12. de Regularibus*, ibi: „ Præsertim si ratihabitione se„ cuta; c. Is qui Monasterium 1. de Regularibus in 6., „ ibi: Seu Professionem a se prius factam ratam expresse „ habeat; cap. Perlatum est 1. De his, quæ vi metusve „ causa fiunt, ibi: *Si legitime probatum fuerit . . . ipsam* „ mulierem . . . . quod fuit postmodum ratum habuisse, „ ipsam ad Monasterium redire, & Habitum depositum „ reassumere Censura Ecclesiastica compellatis". Quæ Jura satis demonstrant solam ratihabitionem Professi desiderari ad hoc, ut Professio nulliter facta efficiatur valida, nec Prælati, seu Religionis requiri novum consensum, cum hujus consensus jam interfuerit a principio validus, ut supponitur, & perdurare præsumatur; Et quatenus requireretur, tamen Summi Pontifices tanquam Suprema Ordinum Regularium Capita, *Cap. Exit §. Ad hæc cum Fratres, de verbor. signific. in 6.* ut Religionum paci, & tranquillitati consulerent, voluerunt illam supplere, admittendo Professionem illam de irrita fieri validam per solam ratificationem, seu ratihabitionem Professi. Tum quia hoc indicat clausula Rescriptorum, quæ in Curia dari solent illis, qui post quinquennium ex aliqua justa causa reclamantes contra suam Professionem restituuntur in integrum; In his enim Rescriptis, teste Hyacintho Donato *tom. 2. tract. 12. q. 14. n. 14.* ordinarie inseritur ea clausula, *Dummodo Professionem tacite, vel expresse non ratificaverit*; qua Pontifex clare indicat Professionem per solam professionis ratihabitionem absque nulla nova acceptatione, aut consensu Superiorum valide ratificari posse; cum, ut supponitur, Superiores ignorent Professionem fuisse invalidam, & consequenter in tali casu novum consensum non præstent, cum ignorantis nullus sit consensus; *Leg. Non idcirco 6. Cod. de Jur. & fact. ignorant. L. Si per errorem 15. ff. De Jurisdiction.*

88 Receptus pro Laico, seu Converso, si in Noviziatu de licentia quorum interest, transeat ad statum Clericalem, & subinde, anno probationis integre peracto, profiteatur, valida est ejus Professio; Tunc enim, si a Provinciali, & Definitorio examinatus reperiatur instructus sufficienti litteratura, aliisque ad Clericatum requisitis, non videtur eis a Decretis Clementis VIIJ. prohibitum, quin possint illum ad Clericorum statum transferre, cum pro eo tempore non sit adhuc irrevocabiliter in Statu Conversorum. *Sanctorus in statut. c. 2. statut. 24. vers. Alia difficultas;* Matthæuce, *c. 41. Officialis quoad Professionem n. 21.* & alij. Vide tamen ipsa Decreta §. 23. ubi id expresse prohibetur; & sic tenet Donatus *tom. 2, tr. 14. q. 14.* Vid. ibi, & verb. *Transitus n. 5.*

89 Si tamen jam Professionem emiserit in Statu Laicorum, seu conversorum, non potest de sola licentia Prælati Regularis, & Definitorii transire ad statum Clericorum; sed talis licentia obtineri debet a Sede Apostolica, quæ ad id solet expedire Brevia cum clausula: *De licentia tamen suorum Superiorum*, quæ debet intelligi copulative de illis Generalis, & Provincialis simul, prout expresse declaravit *Sacr. Cong. & Regul. de mandato Urbani VIIJ. die 3. Augusti* 1630. apud Peyrin, *de Prælat. q. 3. cap. 1. §. 5. num.* 149. nempe clausulam „ De licentia Superiorum in „ Brevibus prædictis appositam esse intelligendam de Ge„ nerali Ordinis, & Provinciali Oblatorum hujusmodi, „ ita ut pro eorumdem executione requiratur utriusque li„ centia, & consensus. Vide verb, *Novitius num.* 98. & §. 23. dict. Decretor. Clement. VIIJ. & Donatum *prax. Regular. tom. 3. tract. 14. q. 14. & 15.* ubi recte ad rem, & verb. *Transitus n. 6. & 7.*

90 Professus in una Religione non potest transire ad aliam, etiam strictiorem, sine licentia Sedis Apostolicæ. *Communis*, ex praxi, & stylo Curiæ. Et transiens de licentia
91 Sedis Apostolicæ ad laxiorem Religionem, etiam ejusdem Ordinis, tenetur in secunda Religione novum annum probationis peragere, & ibi Professionem emittere. Sic *Sacra Congregat. Concilii*, quæ apud Fagnan. *libr. 3. Decret. in Capitul. Ad Apostolicam 16. de Regularibus numer.* 67. respondit: *Transeuntem de licentia Sedis Apostolicæ ad laxiorem Religionem, etiam ejusdem Ordinis, teneri in secunda Religione novum annum probationis peragere.*

92 Excommunicantur omnes, qui quandocumque virginem, vel viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad ingrediendum Monasterium, vel Habitum suscipiendum Religionis, vel ad Professionem emittendam. Conc. Trid.
93 *sess. 25. de Regular. cap. 18.* Item qui consilium, auxilium, favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. Concil. Trid. *ibid.* Non excommunicantur tamen ii, qui per vim inductivam, non coactivam, coegerint virginem Mona-
94 sterium ingredi. Sic decisum refert Barb. *de Offic. & potest. Episcop. part. 3. alleg. 104. n. 2. & Conc. Trid. cit. sess. 25. c. 18. n. 5.* Excommunicantur & ii, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli acci-
95 piendi, vel voti emittendi quoquomodo sine justa causa impedierint. Conc. Trid. *loc. cit.*

96 Dictam tamen excommunicationem latam a Conc. Tr. *cit. sess. 25. cap. 18.* contra cogentes ad Religionem, vel ad Professionem emittendam, seu ab ipsa retrahentes viros, ut de Communi tradunt Barb, *in dicta sess. 25. cap. 18. n. 6.* Bonac. *tom. 1. de Excomm, disp. 2. q. 6. punct. 2. n. 15.* Passerin. *de statib. hom. tom. 2. q. 189. art. 9. n. 24.* Don. *tom. 2. part. 2. tract. 1. de recipiend. ad Habitum q. 12. num. 4.* Monac. *tom. 3. tit. 1. form. 36. n. 9.* Sanchez *tom. 1. decal. leg. 4. c. 5.* Suar. *tom. 5. de Cens. disp. 25. sect. 7. n. 8.* Rodriquez *tom. 3. qq. Regul. 14. art.*
97 3. & alii passim. Attamen sic cogentes, vel retrahentes viros, graviter peccant, & possunt ab Ordinariis puniri juris remediis, idest Censuris, ut pluries respondit Sacra Congreg. Concil. & signanter in Hispal. 23. Sept. 1690., ibi, „ Archiepiscopus procedat ad Censuras contra Pa„ trem, si adhuc vivat; in Bononien. 16. Septemb. 1690. „ ibi: Archiepiscopus procedat contra Matrem cogentem „ prout de Jure, in Mediolan. 7. Februar. 1700., ibi: „ Ordinarius procedat juris remediis contra Patrem co„ gentem.

98 Professio Regularis varios habet, & sortitur effectus respectu Religiosorum eam emittentium. Primo per Religiosam Professionem confertur Professo perfectissima remissio omnium peccatorum, tam quoad culpam, quam quoad pœnam; Dummodo tamen profitens sit in statu gratiæ. *Communis*, cum S. Thoma *2. 2. quæst. 189. art. 3. ad Tertium*. Rodriquez *tom. 2. q. 28. art. 1.* Layman *libr. 4. tract. 5. c. 11. n. 1.* Reiffenstuel *l. c. n. 187.* Miranda *t. 1. quæst. 25. art. 8. arg. Cap. Quis aliquando 87. §. His Auctoritatibus d. 1. de Pœnitentia*; ubi dicitur, quod ingredientes Religionem nulla amplius pro commissis criminibus pœnitentia sit injungenda, & concordat *Novell. 5.* ubi Justinianus Imperator in princip. sic expresse dicit: „ Conversationis Monachalis vita sic est honesta, sic com„ mendare novit Deo ad hoc venientem hominem, ut „ omnem humanam ejus maculam detergat, ubi Glossa „ verb. Maculam explicat, idest purgat a peccatis. Unde „ Sancti Patres, ut S. Hieronymus Epist. 8. & 15. Sanctus „ Bernardus lib. de præcepto, & dispens. ad finem Pro„ fessionem communiter vocare solent Secundum Baptis„ ma; Et Paulus V. inter alios Summos Pontifices Const. „ incip. Romanus Pontifex " expresse concessit Indulgentiam plenariam omnibus Regularem Professionem emittentibus. Immo S. Bernardinus Senensis *in Quadragesim. tr. 2. serm. 24. art. 1.* Pellizzarius *tom. 1. tract. 3. c. 4. num. 13.* Sa vero. *Religio n. 17.* Gamhal. *in Opuscul. de Profession. Mon.* Paulus Mezeger *tract. 8. disp. 39. art. 5. nu. 4.* & alii contra Sanchez, addunt hanc plenariam omnium peccatorum remissionem obtineri, quoties Religiosus Professionem suam renovat, etiam privatim. Et novissime Clemens XII. die 30. Martii 1735. Constit. incip. *Cum sicut*, expresse concessit Indulgentiam plenariam omnibus Religiosis nostri Franciscani Ordinis, qui confessi, & Sacra communione refecti Professionem suam quomodocumque renovaverint quotannis *die 16. Aprilis*, in qua S. P. N. Franciscus una cum sociis suis anno 1209. Professionem emisit in manibus Innocentii III. & dicta Constitutio, ut ab omnibus in promptu habeatur, hic ad litteram datur.

Indulgentia plenaria perpetua pro omnibus Religiosis, qui die 16. Aprilis professionem suam renovaverint.

CLEMENS PAPA XII.

Ad perpetuam rei memoriam.

„ CUM sicut dilectus filius Josephus Maria ab Ebora „ Commissarius Generalis Fratrum Ordinis Minorum „ S. Francisci de Observantia nuncupatorum, Nobis nu„ per exponi fecit. Fratres quorumcumque Conventuum „ dicti Ordinis Professionem Regularem die 16. mensis A„ prilis, qua die S. Franciscus de Assisio ejusdem Ordinis „ Fundator, una cum suis sociis Professionem hujusmodi „ in manibus fel. rec. Innocentii III. Prædecessoris No„ stri, ut fertur, emisit, quomodolibet singulis annis re„ novare consueverint; Nos, ut opus tam pium majori „ cum fructu fiat, & ad augendam eorumdem Fratrum „ devotionem, & animarum salutem, cœlestibus Ecclesiæ „ Thesauris pia caritate intenti, omnibus, & singulis quo„ rumcumque Conventuum Fratribus Ordinis præfati præ„ sentibus, & futuris vere pœnitentibus, & confessis, ac „ Sacra Communione refectis, qui prædicta die 16. mensis „ Aprilis Professionem præfatam quomodolibet renovave„ rint, ut præfertur, ac pro Christianorum Principum „ concordia, hæresum extirpatione, ac S. Matris Eccle„ siæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, ple„ nariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & „ remissionem misericorditer in Domino concedimus, præ„ sentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volu„ mus autem ut earumdem præsentium Litterarum tran„ sumptis, seu exemplis, etiam impressis manu alicujus „ Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Eccle„ siastica Dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fi„ des adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si fo„ rent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 30. Martii 1735. Pontificatus Nostri an. 5.

F. Card. Oliverius.

Secundo, Professio Religiosa extinguit omnia vota prius 99
emissa. *Communis*, textu expresso „ in cap. Scripturæ 4. „ de voto, & voti redemptione, ibi: Reus fracti voti ali„ quatenus non habetur qui temporale obsequium in per„ petuam noscitur Religionis observantiam commutare "
Et hoc etiamsi quis voverit aliam Religionem etiam stri- 100
ctiorem intrare, textu expresso *in c. Qui post votum 5. de Regularibus in 6.* ubi etiam assignatur ratio, ibi: *Qui post votum a se de certa Religione intranda emissum Religionem aliam etiam laxiorem ingreditur, & profitetur in ipsa, potest (voto non obstante cui tanquam simplici per votum solemne noscitur derogatum) manere licite in eadem; Pro voto tamen non completo erit eidem pœnitentia imponenda.*

Tertio, Professio Religiosa aufert Irregularitatem ex na- 101
talium defectu provenientem in ordine ad suscipiendos Sacros Ordines, ita ut etiam Spurii in Religione aliqua professi ad Sacros Ordines absque alia dispensatione promoveri possint. Non possunt tamen absque Sedis Apostolicæ dispensatione promoveri ad Prælaturas, vel Dignitates Ecclesiasticas. *Communis*, textu expresso *in Cap. Ut filii, 1. de Filiis Præsbyterorum*, ibi: *Ut Filii presbyterorum, & ceteri in fornicatione nati ad sacros Ordines non promoveantur, nisi, aut Monachi fiant, vel in Congregatione Canonica Regulari viventes; Prælationem vero nullatenus habeant.* Aliæ autem Irregularitates non auferuntur per Professionem Religiosam, ut cum communiori, & probabiliori docent Rodriquez *tom. 1. quæst. 13. articul. 3.*

Lay-

Layman *loc. cit.* Sanchez *lib.* 5. *mor. cap.* 5. *num.* 9. Pellizzar. *loc. cit. n.* 33. Reiffenst. *l. c. n.* 189. Rebussus, Navarrus, Henriquez, Suarez, & alii; Textus enim *in cit. Cap. ut filii Presbyterorum* loquitur de illa sola, & nulla alia, & quidem ad solum effectum suscipiendi Sacros Ordines; Si enim voluisset extendere etiam ad alias irregularitates, expressisset: quod enim voluit, expressit, *arg. Cap. Inter corporalia* 2. *de translatione Episcop.* 5. *Sed neque istud, Cap. Quia circa* 22. *de privileg. & Cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis*. Unde cum Jura ad alias non extendant, neque nos cum Jurium correctione extendere debemus; *arg. Cap. Quæ a Jure* 28. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Quæ a Jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.*

103 Quarto, Professio Religiosa dirimit non solum Sponsalia, sed etiam Matrimonium jam contractum, & nondum consummatum. *Communis*, textu expresso *in cap. Verum* 2. *cap. Ex publico* 7. *& cap. Ex parte* 14. *de conversione*
104 *Conjungatorum*. Estque definitum a Concilio Tridentino *sess.* 24. *de Matrimonio Canon.* 6. ibi: *Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis Professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit*. Et in hoc Votum solemne Professionis differt a Voto solemne Professionis differt a Voto solemni Ordinis Sacri; cum hoc dirimat solum Matrimonium contrahendum, seu sponsalia, & nullatenus Matrimonium jam contractum, licet nondum consummatum. *Communis* ob claram dispositionem Joann. XXII. in Extravagant. *Antiquæ concertationi Unic. de Voto, & Voti redemptione*, ibi: *Antiquæ concertationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de Fratrum nostrorum consilio præsenti declaramus Edicto, quod licet Votum solemnizatum per Sacri susceptionem Ordinis quantum ad impediendum contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta Canonum sit efficax reputandum; ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec Jure Divino, nec per Sacros Canones reperiatur hoc statutum, invalidum est censendum.*

105 Quinto, Professio Religiosa tollit maculam quo ad actus temporales, ita ut, qui ante Professionem ratione perjurii, furti; & hujusmodi ineptus erat ad ferendum testimonium in Judicio per professionem rehabilitetur, & aptus reddatur ad ipsos, & similes actus, ut colligitur ex *Novell.* 5. ubi Justinianus Imperator sic expresse dicit; *Conversationis Monachalis vita sic est honesta . . . ut omnem humanam maculam detergat*. Idque docet Glossa communiter recepta *in cap. Cum deputati* 16. *de Judiciis verb. Nationis in fine*, *Abbas ibidem in fine*, Sanchez *l. c. nu.* 27. Layman *loc. cit. num.* 4. Reiffenstuel *l. c. n.* 192. & alii passim.

106 Sexto, Professio Religiosa liberat Professum a patria potestate. Glossa communiter recepta *in l. Si ex causa* 9. §. 4. *ff. De Minoribus*, Pirhing *leg.* 3. *Decretal. tit.* 31. *num.* 141. Reiffenstuel *ibidem num.* 191 Sanchez *lib.* 5. *moral. cap.* 5. *num.* 29. Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 10. *num.* 5. & alii passim. Professus enim a die Professionis transit omnino in potestatem Superiorum Regularium, & consequenter a Patria potestate eximitur; Non tamen in iis, quæ in damnum Religiosi cedere possunt, quia, ut habetur *in cap. Quod ob gratiam* 16. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*; Unde Professus retinet Jura suitati, & successionis, & si post Professionem Filio bona obveniant, ad peculium quasi castrense reducuntur. *Authentic. Presbyteros, Cod. De Episcopor. & Clericorum.*

107 Septimo, Professio Religiosa tollit Filii ingratitudinem erga Parentes, ita ut, si proles post datam exheredationis causam Monasterium ingrediatur, & in ipso profiteatur, ipso Jure exheredatio esset, quamvis reconciliatio subsecuta non sit, prout docent Covarruvias *de Testam. cap.* 16. *num.* 28. Abbas *volum.* 2. *consil.* 7. Felinus *in cap. Rodulphus, de Rescriptis*; Glossa *in leg. Deo nobis, Cod. de Episcop. & Cleric. arg. Cap. Non liceat* 10. *caus.* 19. *quæst.* 3. ibi: *Non liceat Parentibus liberos, vel liberis parentes ad hæreditate repellere Monachos factos, quamvis, dum laici fuerint, in causam ingratitudinis inciderint. Novel.* 123. *cap.* 41. ibi: *Nullam vero licentiam damus, aut Parentibus Filios, aut Filiis Parentes sæcularem vitam sectantes, & relinquentes velut ingratos a sua excludere hereditate, Monasterium, aut Monasticam vitam subsequutos.*

108 Regulares non tenentur ratificare suam Professionem coram Episcopo ante susceptionem Sacrorum Ordinum; non obstante, quod id fuerit demandatum in pluribus Conciliis Provincialibus, & Synodis diœcesanis; Cum enim in Concil. Roman. sub recolendæ memoriæ Benedicto XIII. anno 1725. celebrato, fuerit quæsitum aliquod medium ad retrahendos Regulares ab impugnatione propriarum Professionum, circa quas in forensibus judiciis sæpissime succumbunt. Re mature perpensa a particulari Congregatione, non fuit approbatum temperamentum istud, ut obligarentur Religiosi ante susceptionem Sacrorum Ordinum ad ratificandas eorum Professiones, mediante formula impressa in Appendice ad Synodum Fulginaten. Episcopi Baptistelli fol. 153. vel alia simili forma, ut refertur in Folio Congregationis Concil. in Policastren. 24. Augusti 1726. his verbis: *Qua potissimum de causa in ultima Synodo Romana non fuit determinatum, quod Regulares ante receptionem Sacrorum Ordinum professionem ratificarent, licet in plerisque Synodis, & signanter Mediolanensibus sub S. Carolo Borromæo id fuerit statutum; & in Contradictorio partium admissum fuerit a Congregatione particulari super examine ultimæ Synodi Fulginatensis*. Sic apud Ursayam *tom.* 6. *part.* 2. *discept.* 32. *num.* 114. qui *tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 1. *a num.* 55. *ad* 58. *& discept.* 4. *num.* 42. *plura refert decreta.*

Et hoc omni fundamento rationis, & juris; quia cum 109
talis ratificatio Professionis esset præcise facta, ut impetrata ad suscipiendos Sacros Ordines, non esset voluntaria, sed necessaria, & strangulatoria, adeoque nullam haberet vim validandi invalidam Professionem, ut in fortioribus terminis Constitutionum diversarum Religionum a Summis Pontificibus approbatarum, & præcipientium annualem ratificationem, seu renovationem Professionis pluries resolvit *Sacr. Congregat. Concil.* & signanter, in *Lingonien.* 12. *Aprilis &* 30. *Decemb.* 1698. ubi adducta fuit eadem ratio his verbis: *Perchè essendo detta ratifica necessaria, e di Regola, non può dirsi approbazione volontaria*, prout ad valorem Professionis requiritur. Et sic etiam *in Cephaluden.* 4. *Februarii* 1699. *in Mantuana* 9. *Julii* 1700. *in Meleven.* 8. *Augusti* 1701., *& in Viennen.* 26. *Januarii* 1721. *&* 8. *Febr. ac* 12. *Septemb.* 1721. *apud Thesaurum Resolution. Sacr. Congreg. Concilii tom.* 2. Unde supradicto Concilio Romano *tit.* 21. *de Regularibus cap.* 1. fuit solum statutum, quod Regulares ad Subdiaconatum promovendi authenticum Episcopis testimonium de solemni emissa Professione, & Exercitiis spiritualibus factis exhibeant, ibi: Antiqua cum sit Ecclesiæ consuetudine inductum, & Apostolicis Constitutionibus probatum, ut Regulares tantummodo, quibus gloriosum est mendicare, non alio quam paupertatis, seu professæ ab his approbatæ Religionis titulo, sacris possint Ordinibus initiari; attendant Episcopi, ne Regularium quempiam ad Subdiaconatus Ordinem promoveant, si initiandus ipse, ut exploratius de requisito valeat Ordinationis titulo constare, expressa de solemni per eum emissa Regulari Professione, proprii non secum attulerit fidem Superioris, deque prævijs Exercitiis spiritualibus peractis attestationem non exhibuerit; una postmodum cum Dimissoriis Litteris servanda in Archivio Episcopali.

Additur attendenda sequens Resolutio. 110

Decretum Editum in Sicula Restitutionis in integrum, & Nullitatis Professionum.

Cum plures Religiosi Regularium Ordinum Regni, & Provinciæ Siciliæ a Religione egressi vigore sententiarum super nullitate eorum Professionis minus legitime obtentarum Sacræ huic Congregationi Concilii preces direxerint pro facultate Missam celebrandi, quippe qui suspensionis pœna obstricti remanserunt ex defectu congrui Patrimonii, tria hac occasione in quibusdam Siciliæ Diœcesibus ex ipsis etiam ejusdem Regni Ordinariorum relationibus contra Sacri Concilii Tridentini præscriptum nulliter, & vitiose peragi detectum fuit. Primum est, quod Ordinarii locorum de asserta Professionis nullitate post elapsum quinquennium, præcipue si recurrentes ad reclamandum intra idem quinquennium legitimo impedimento detenti fuerint non indulta ab Apostolica Sede Restitutione in integrum, quorumdam Doctorum opinionibus, alioquin reprobatis, innixi, præsumunt agnoscere, Sententiam de illa ferentes, & inter eos præsertim Episcopus Catanensis, asserto quodam privilegio, sive immemorabili illius Curiæ consuetudine suffultus, prætendit sententiam Nullitatis Professionis dicere posse tum intra, tum post elapsum quinquennium ab ejus emissione, & sive Regulares ab illa reclamantes vota emiserint in ejus Diœcesi, sive in aliena, dummodo in aliquo ejusdem Diœcesis loco, & Conventu, dum reclamant, ex Obedientia fuerint constituti. Secundum quod ab iisdem Ordinariis tam exacto jam quinquennio, quam illo adhuc decurrente, eduntur sententiæ invalidam declarantes Professionem, Superioribus Conventuum, in quibus Professio emissa fuit, non aditis. Et tertium denique, quod ipsi etiam Superiores Regulares super asserta nullitate Professionis, nec habito, nec requisito Ordinarii loci Judicio, aliquando sententiam pronunciant. Quæ quidem omnia cum aperte repugnent non solum notissimæ Tridentinorum Patrum dispositioni sub *capitul.* 19. *sess.* 25. *de Regular.* verum etiam iteratis Sacræ hujus Congregationis resolutionibus, idcirco ne deinceps tot constitutissima decreta amplius violentur, Eminentiis VV. deliberandum proponitur.

An, & quomodo sit providendum in casu &c.

Die 24. Septembris 1740. Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini In-

terpretum censuit: *Providendum juxta modum a Domino Secretario explicandum, facto verbo cum Sanctissimo.*

111 Modus autem est, quod scribatur Episcopo Cataniensi, aliisque Præsulibus Provinciæ Siculæ, nullum Episcopum, sive Ordinarium, inaudito Superiore Regulari Conventus in quo fuit emissa professio, neque ullum Superiorem Regularem independenter ab Episcopo, vel Ordinario posse sub pœna privationis Officii, & vocis Activæ & passivæ ipso facto incurrenda, Causas Nullitatis professionis cognoscere, sed eas conjunctim ab iisdem Episcopo vel Ordinario loci, ac Superiore Regulari esse decidendas, sive professionis invaliditas a Religiosis, sive ab ipsa Religione ex quocunque capite proponatur. Restitutionem vero in integrum adversus lapsum quinquennii, quod a die professionis decurrit etiamsi perduraverit causa metus, aut aliquod aliud impedimentum fuerit ad reclamandum interjectum, a Sancta Sede omnino esse impetrandam juxta Decreta alias edita, non obstante quacumque contraria consuetudine, etiam immemorabili, & quolibet asserto privilegio. Religiosos autem, de quibus agitur, & quorum professio contra formam Sacri Concilii declarata fuit invalida, teneri intra terminum unius anni resumere habitum & ad Claustra redire, tam pro obtinenda a Sancta Sede restitutione in integrum, quatenus illa indigeant, quam pro instituendo judicio servatis servandis super nullitate suæ professionis, quatenus hinc velint deducere, eoque termino elapso, si non paruerint, habendos esse tanquam Apostatas; & tandem quoad licentias ab ipsis petitas celebrandi, firma pro nunc manente eorum suspensione, seorsim deinceps providebitur, juxta singulorum preces, & circumstantias. Hanc vero resolutionem significandam esse Procuratoribus Generalibus Ordinum, qui Superiores locales de illa moneant, & Sacram Congregationem de executione certiorem reddant: Factaque de præmissis per infrascriptum Secretarium relatione Sanctissimo, Sanctitas Sua prædictam Sacræ Congregationis sententiam in omnibus approbavit die 28. Septembris 1740. Sic expresse habetur ad calcem Tomi 9. Thesauri Resolutionum Sacræ Congregationis Concilii, qui prostant Venetiis apud Joannem Baptistam Recurti, & exarati fuere ab undequaque Dignissimo Eminentissimo, & Reverendissimo Cardinali Cavalchino, tunc ejusdem Sacr. Congregat. Secretario, qui eruditissime suo more in dicta *Sicula* pag. 35. ad 43. ibidem impressa, plurima ad rem egregia documenta, & Decreta adducit merito ibi videnda.

112 Alia ad rem. Vide verb. *Habitus*, *Metus*, *Moniales* art. 1. *Novitius*.

113 Professio in Ordine Regulari strictiore emissa ab eo qui antea in laxiori professus fuerat, pendente judiciali oppositione priorum superiorum, valida, aut invalida censenda erit, prout sententia pro una, aut altera parte emanaverit. Benedict. XIV, tom. 2. Constit, 25, incip. *Ex quo*.

114 Pro impugnanda validitate Professionis Regularis attendenda est ejusdem Pontificis novissima Constitutio 47. in-
115 cip. *Si datam*: in qua varia statuit, Primo quod reclamatio adversus Professionem factam per vim, & metum, aut ante debitam ætatem, fiat intra quinquennium tantum a die professionis coram superiore suo, & Ordinario juxta Decretum Concilii Tridentini, & hoc sive agatur de professione Regularium, sive Monialium: Quod æque proce-
116 dit in casu actionis intentatæ ex parte Religionis. Secundo, quod actio semel intentata intra quinquennium, licet deserta, adhuc post elapsum dictum quinquennium, judicanda sit ab Ordinario, & Superiore Regulari; Et Superior Regularis, sit Superior localis illius Monasterii, in quo reclamans professionem emisit, & quidem actualis, quo tempore causa super nullitate professionis in judicium deducitur, & quo ad Moniales Superior sit ille, cui concreditum est Monasterii Regimen, non autem Confessarius; Et pro Monialibus Ordinario subjectis, solus ipse intra quinquennium de professione reclamantium judicet;
117 Tertio quod si Superior Regularis tale judicium assumere nolit, aut non possit, vices suas delegare valeat alteri, vel Regulari, vel etiam Ecclesiastico sæculari juris Canonici perito, qui una cum Ordinario Judicis partes exerceat, nec possit jus suum cedere Ordinario loci, ut solus procedat. Et quod discrepantibus inter se judicibus, cau-
118 sa censeatur ad Sedem Apostolicam devoluta. Quarto, quod ad eamdem Sedem Apostolicam, seu Sacram Congregationem Concilii privative spectet causa Professionis
119 emissæ extra Conventus pro Novitiatu assignatos. Quinto, quod nullus Regularis adversus suam professionem reclamare possit, nisi intra Religionis suæ claustra existat, & habitu Regulari reassumpto, si ipsum antea deposuerit.
120 Sexto, quod sub pœna nullitatis judicium inniti debeat rigorosis probationibus, ac processibus judicialibus, & testes examinandi sint, & super articulis a reclamante exhibitis, & juxta interrogatoria danda ab altera parte, nec non citentur defensores Monasterii, in quo fuit professio emissa, & omnes interesse habentes.

121 Septimo, quod in singulis Diœcesibus deputetur ab Ordinario aliquis probitate, & doctrina commendatus, sive Regularis, sive Ecclesiasticus Sæcularis, juxta disposita pro defensore Matrimonii, cui *Defensoris Professionum* munus imponant, ac ei pro honorario, aut mercede, & pro expensis ad id necessario assignent, quod Judex prudenter arbitratus fuerit exsolvendum ex bonis a Professo renunciatis in Religionis ingressu, si quæ habuerit, aut in defectu, id suppleat ipsa Religio, si sit bona temporalia possidens; Si autem non adsint bona renunciata, nec ipsa Religio bona possideat, tunc defensori professionis satisfiat ex pecuniis mulctarum illius Tribunalis, in quo causa agitata fuerit, sive alterius, prout statuit de Matrimonii defensore in Constitutione incip. *Dei miseratione*.
Octavo, quod lata sententia a Superiore Regulari, & ab 122
Ordinario loci, si ipsa pro validitate professionis fuerit, nec Professus appellationem interposuerit, causa finita censeatur; Si vero Professus ad Judicium secundæ instantiæ appellaverit, vel etiam ulterius eadem causa retractanda fuerit, in omnibus hisce judiciis mandat defensorem professionis ex Officio deputatum semper adesse, & a prima sententia pro nullitate lata semper appellare debere,
123 prout statuit de Defensore Matrimonii. Nono, quod 123
sicuti constituit legitimas pœnas adversus eos, qui post unicam sententiam pro prioris Matrimonii nullitate sive pendente appellatione, sive ea per incuriam, aut fraudem defensoris non interposita, ausi fuissent novas nuptias contrahere, atque decrevit nemini licere ad altera vota transire, nisi duæ saltem sententiæ conformes pro nullitate prioris Matrimonii emanaverint; ita si quis Professus post unicam sententiam pro nullitate suæ professionis pronunciata, sive pendente, sive omissa culpabiliter appellatione a Religione exire, ac habitum Regularem abjicere præsumpserit, statuit eum subjacere omnibus pœnis, atque censuris a sacris Canonibus, & a Constitutionibus Apostolicis latis, atque sancitis, decernendo nunquam posse Professum a Religione discedere, nisi duas saltem sententias conformes pro nullitate suæ professionis obtinuerit.

Decimo, quod sicut supradictus, est, Judices primæ in- 124
stantiæ super validitate professionum intra quinquennium judicialiter impugnatarum esse debeant Superior Regularis, simulque Ordinarius loci: Si vero eædem causæ in secunda, aut ulteriori instantia sint discutiendæ, devolvantur ad quos de jure ab Ordinariorum sententiis appellatur; ita tamen ut hi quoque judices procedere, & judicare debeant una cum Superiore Regulari, non quidem illius Monasterii, in quo reclamans professus est, sed alterius Monasterii, ejusdem Ordinis in eorum Civitate, aut Diœcesi existentis, vel eo non existente cum Superiore vicinioris Monasterii ejusdem pariter Ordinis, seu cum alia persona Ecclesiastica, cui juxta præmissa Superior ille, ad quem pertinent, suas vices ad hunc effectum delegaverit. Si autem hujusmodi causæ in secunda, aut ulteriori instantia ad Sedem Apostolicam devolvantur, & a prædicta Congregatione Concilii, sive ab altera Episcoporum, & Regularium, aut denique ab Auditoribus Rotæ, ut respective assolet, discutiendæ fuerint, nullus sit locus ad judicandum Superiori Regulari, qui neque tunc ad ferendam sententiam admittitur, cum, ut supradictum est agitur, etiam intra quinquennium de professione emissa
in Monasterio pro Novitiatu minime designato. Undeci- 125
mo, quod præmissa locum habeant etiam in Curia Eminentissimi Cardinalis Vicarii pro tempore in Urbe, ejusque districtu.

Duodecimo, quod elapso quinquennio remedium restitu- 126
tionis in integrum ad Sedem Apostol. privative pertineat, sive ex parte Professi, sive ex parte Religionis hujusmodi instantia proponatur; Si autem quandoque a Sede Apostolica ejus concessio inferioribus judicibus delegetur, ii non nisi prævio processu, & maturo examine cum assistentia, defensoris professionis in utroque ad id procedere debeant, nec una eorum resolutio favorabilis pro restitutione in integrum sufficiat, nisi ea per secundam conformem iterato causæ examine, auditoque semper defensore professionis confirmata fuerit; & reclamans remanere debeat in Religione, donec prævius duabus conformibus resolutionibus pro restitutione in integrum sententia super nullitate professionis ab ipsis, ut supra delegatis Superiore Regulari, & Ordinario loci legitime lata fuerit. Reprobando interim praxim illorum Superiorum, qui reclamantibus adversus professionem sive intra quinquennium, sive post ejus decursum, contradictores se se non exhibeant, aut etiam aperte suffragentur. Tertiodecimo, quod Episcopi justis, gravibusque pœnis procedant contra inferentes vim, & metum, & ad id consilium, auxilium, vel favorem dantes; & quod Judices ad exactam justitiæ lancem omnia ad id facientia expendant, ac numerum, & qualitatem testium, aliasque omnes circumstantias sedulo animadvertant, eis districte præcipiendo, ut in cunctis ad eorum officia pertinentibus, a justitiæ tramite, & a præscriptis sibi legibus ne minimum quidem discedant; ac meminerint omnium, quæcumque gesserint, severissimam sibi rationem tum apud Divinum Judicem, tam apud homines fore reddendam.

No-

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE professione ficte emissa, scilicet sine interno consensu profitentis, non incongruum est hic paucis disserere.

2 Professionem fictam irritam esse, etiamsi nec vis, nec metus gravis intercesserit, communis est sententia, idque quia obligatio, quam inducit professio, non ex Lege oritur, sed ex privata hominis voluntate, adeoque ubi deest voluntas, deesse debet & hæc obligatio; Confer Rotam *coram Molin. decis. 798. numer. 7. & sequent.*

3 Estque *ficta* hæc Professio irrita non in *Foro* tantum *Poli*, sed & in *Foro Fori*; quum necessarius ad professionem consensus nequeat ab Ecclesia suppleri. Nec retragatur textus *in cap. Quod interrogasti distinct.* 27. ubi vi-
4 dua ficte professa redire fuit coacta ad Monasteriorum, & quidem quamvis matrimonium inisset. In casu enim illo id ita factum fuit, non quia consensus fuit ab Ecclesia suppletus, sed quia vidua illa nequit ostendere ex causa justa professionem *ficte* emisisse; immo constitit ex causa *Hypocrisis* emissam ab ipsa fuisse professionem. Eademque de ratione *in cap. Si quis de Regular.* altera Vidua
5 coacta fuit in Monasterio permanere, quia scilicet demonstrare nequit ex justa causa *ficte* emisisse professionem. Accedit quod in casu hujus *Decretalis* rehabita tacite fuit professio; Consule pariter Rotam *cor. Molin. dict. dec.* 798. *a n.* 9. *ad n.* 13.

6 Quinimmo nec is, qui professionem *ficte* ex causa minus justa emittit, obligatur ex vi consensus ab Ecclesia suppleri, sed in pœnam admissæ fraudis permanere in Religione tenetur, ut optime inter alios adnotarunt *Turrecremat. in dict. cap. Quod interrogasti dict. distinct.* 27. *Fagnanus in dict. c. Si quis n.* 36. *de Regul.* Rota *cor. Molines d. dec.* 798. *n.* 15.

7 Quomodo vero *in Foro Fori fictio* hæc probari queat, necessarium est hic expendere. Videndum, utrum allegetur *fictio* sine ulla causa, an cum causa. Priori casu non est audiendus qui *ficte* professionem emisisse ait, idque nulla allegari potest simulatio sine causa. Posteriori vero casu, interest scire utrum *causa* sit justa, an minus justa. Si causa non sit justa, etiamsi eam allegans probare possit fictionem, in pœnam permanere in Religione tenetur, ut mox dictum est. Si autem causa sit justa, auditur si probare velit *fictionem*; *Rot. cor. Molin. dict. dec.* 798. *a num.* 26. *ad plur. sequent.* Exemplum causæ poni
8 potest in metu, & quidem qualicumque. Si enim metus esset gravis, opus haud esset probare *fictionem*, sed ipse sufficeret ad professionem invalidandam. At metus qualiscumque præbet justam causam *fictionis*; Rota *cor. Molines dict. dec.* 798. *num.* 29. Ea tamen probari debet ex actibus antecedentibus, concomitantibus, & subsequentibus professioni contrariis, ut idem supremum *Tribunal Rotæ dict. dec.* 798. *n.* 30.

9 Hic vero silentio non est prætereundum, quod supremum Tribunal Rotæ *coram Molines decis.* 798. examinavit plures actus antecedentes, concomitantes, & subsequentes professioni contrarios, qui in specie illa afferebantur ad probandam fictionem, & eos sufficientes haud reputavit. At sciendum est, quod commissa deinde a S. M. Clemente XI. revisione ejus decisionis particulari Congregationi quinque Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, nimirum Carpinei, Colloredi, Marescotti, Panciatici, & Bichii, fuit ipsa revocata, & irrita declarata professio, ut refert *Ursaya discept. Eccles. tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 20.
10 *num.* 26. Quocirca qui in mox dicta *decisione* afferuntur actus antecedentes, concomitantes, & subsequentes contrarii professioni, pro sufficientibus haberi queunt *ad fictionem* probandam.

PROPOSITIONES DAMNATÆ.

I. *Articuli LXV. Joannis VVicleffi*

Damnati anno 1418. in Concilio Constantiensi Sessione 45. Tom. 29. Concil. Regiorum pag. 617.

S U M M A R I U M.

1 *Adducuntur articuli 45. Joannis VVicleffi damnati in Concilio Constantiensi.*
2 *Articuli 30. Joannis Hus damnati in Concilio Constantiensi.*
3 *Articuli 41. Martini Lutheri.*
4 *Propositiones 79. Michaelis Baji, & aliorum, quos damnarunt Sanctus Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII.*
5 *Damnatio propositionis permittentis Confessionem, & absolutionem per Epistolam, aut per Internuntium.*
6 *Propositiones Jansenii, & designatio quorundam locorum, a quibus desumptæ sunt.*
7 *Dantur hic Bullæ Pontificum, & modus, quo singulæ hæ propositiones damnatæ sunt.*
8 *Adducitur Decretum Innocentii X. adversus libros continentes propositionem, qua asseritur æqualitas SS. Petri, & Pauli.*
9 *Adducitur duplex Decretum Alexandri VII. damnantis propositiones 45.*
10 *Adducitur Decretum Innocentii XI. damnantis propositiones 65.*
11 *Affertur Constitutio ejusdem Innocentii XI. proscribentis octo, & sexaginta Theses, quæ prætextu Orationis quietis a Michaele de Molinos docebantur.*
12 *Affertur Decretum Alexandri VIII. damnantis duas propositiones.*
13 *Adducitur aliud Decretum ejusdem Alexandri VIII. damnantis propositiones 31.*
14 *Affertur Breve Innocentii XII. proscribentis tres & viginti Theses, quæ prætextu amoris erga Deum purissimi in Galliis docebantur.*
15 *Condemnatio duarum Thesium de Omnipotentia donata, & subjecta Creaturæ.*
16 *Prohibitio Thesis de usu scientiæ ex Confessione acquisitæ.*
17 *Affertur damnatio 101. propositionum facta a Clemente XI. in Constitutione incip. Unigenitus.*
18 *Condemnatio quinque Thesium Doctorum abusui faventium, facta a Benedicto XIV. rec. mem.*
19 *Qua censura notandus sit, qui propositiones a Pontifice loquente ex Cathedra damnatas amplectitur adhuc ut probabiles, & veras ad n. 20.*
21 *Recensentur præcipua Censurarum genera, quibus notari possunt propositiones deferentes Doctrinam Fidei Catholicæ, & Christianis moribus noxiam, a quibus eædem propositiones denominationem sortiantur.*
22 Hæretica propositio *quæ?*
23 Sapiens hæresim *quæ?*
24 Suspecta de Hæresi *quæ?*
25 Hæresi proxima *quæ?*
26 Schismatica *quæ?*
27 Judaica *quæ?*
28 Pagana *quæ?*
29 Athea *quæ?*
30 Blasphema *quæ?*
31 Impia *quæ?*
32 Erronea *quæ?*
33 Errori proxima *quæ?*
34 Sapiens errorem, vel suspecta erroris *quæ?*
35 Scandalosa *quæ?*
36 Temeraria *quæ?*
37 Seditiosa *quæ?*
38 Male sonans *quæ?*
39 Piarum aurium Offensiva *quæ?*
40 Laxa *quæ?*
41 Simplicium seductiva *quæ?*
42 Insana, fabulosa, & mendosa *quæ?*
43 Apocrypha *quæ?*
44 Antiquata *quæ?*
45 Improbabilis *quæ?*

SUbstantia panis materialis, & similiter substantia vini 1
materialis remanet in Sacramento Altaris.

2. Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem Sacramento.

3. Christus non est in eodem Sacramento identice, & realiter in propria præsentia corporali.

4. Si Episcopus, vel Sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat.

5. Non est fundatum in Evangelio, quod Christus Missam ordinaverit.

6. Deus debet obedire Diabolo.

7. Si homo fuerit debite contritus, omnis Confessio exterior est sibi superflua, & inutilis.

8. Si Papa sit præscitus, & malus, & per consequens membrum Diaboli, non habet Potestatem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi a Cæsare.

9. Post Urbanum VI. non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Græcorum sub Legibus propriis.

10. Contra Scripturam Sacram est, quod viri Ecclesiastici habeant possessiones.

11. Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum a Deo, & qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus, vel excommunicatus.

12. Prælatus excommunicans Clericum, qui appellavit ad Regem, vel ad Concilium Regni, eo ipso traditor est Regis, & Regni.

13. Illi, qui dimittunt prædicare, sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in Dei Judicio traditores Christi habebuntur.

14. Licet alicui Diacono, vel Presbytero prædicare verbum Dei absque auctoritate Sedis Apostolicæ, sive Episcopi Catholici.

15. Nul-

15. Nullus est Dominus civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

16. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, idest ex habitu, non solum actu delinquentibus.

17. Populares possunt ad suum arbitrium Dominos delinquentes corrigere.

18. Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & possunt Parochiani propter peccata suorum Prælatorum ad libitum suum eas auferre.

19. Speciales orationes applicatæ uni personæ per Prælatos, vel Religiosos, non plus prosunt eidem, quam generales ceteris paribus.

20. Conferens eleemosynam Fratribus est excommunicatus eo facto.

21. Si aliquis ingreditur in Religionem privatam qualemcumque, quam possessionatorum, quam mendicantium, redditur ineptior, & inhabilior ad observationem mandatorum Dei.

22. Sancti instituentes Religiones privatas, sic instituendo peccaverunt.

23. Religiosi viventes in Religionibus privatis non sunt de Religione Christiana.

24. Fratres tenentur per laborem manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.

25. Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.

26. Oratio præsciti nulli valet.

27. Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

28. Confirmatio juvenum, Clericorum Ordinatio, locorum Consecratio reservantur Papæ, & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis, & honoris.

29. Universitates, Studia, Collegia, Graduationes, & Magisteria in eisdem sunt vana gentilitate introducta, tantum prosunt Ecclesiæ sicut Diabolus.

30. Excommunicatio Papæ, vel cujuscumque Prælati non est timenda, quia est censura Anti-Christi.

31. Peccant fundantes claustra, & ingredientes sunt viri Diabolici.

32. Ditare Clerum est contra Regulam Christi.

33. Silvester Papa, & Constantinus Imperator erraront Ecclesiam dotando.

34. Omnes de Ordine Mendicantium sunt hæretici, & dantes eis eleemosynas excommunicati.

35. Ingredientes Religionem, aut aliquem Ordinem eo ipso inhabiles sunt ad observanda divina præcepta, & per consequens ad perveniendum ad Regnum Cœlorum, nisi apostataverint ab eisdem.

36. Papa cum omnibus Clericis suis possessionem habentibus sunt hæretici, eo quod possessionem habent, & consentientes eis, omnes videlicet Domini sæculares, & ceteri Laici.

37. Ecclesia Romana est Synagoga Satanæ, nec Papa est proximus, & immediatus Vicarius Christi, & Apostolorum.

38. Decretales Epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt a Fide Christi, & Clerici sunt stulti, qui student eis.

39. Imperator, & Domini sæculares sunt seducti a Diabolo, ut Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40. Electio Papæ a Cardinalibus a Diabolo, est introducta.

41. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.

42. Fatuum est credere Indulgentiis Papæ, & Episcoporum.

43. Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad corroborandos humanos contractus, & commercia civilia.

44. Augustinus, Benedictus, Bernardus damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, & instituerunt, & intraverunt Religiones, & sic a Papa usque ad ultimum Religiosum omnes sunt hæretici.

45. Omnes Religiones indifferenter introductæ sunt a Diabolo.

II. ARTICULI XXX.

Joannis Hus

Damnati anni 1418. in eod. Concilio Constantiensi sess. 15. Tom. 20. Concil. Regiorum pag. 620.

1. Unica est Sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas.

2. Paulus nunquam fuit membrum Diaboli, licet fecerit quosquam actus actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

3. Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cum nulla pars ejus similiter excidat ab eo, quod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidat.

4. Duæ naturæ Divinitas, & Humanitas sunt unus Christus.

5. Præscitus, etsi aliquando est in gratia secundum præsentem justitiam, tamen nunquam est pars Ecclesiæ, & Prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia prædestinationis.

6. Sumendo Ecclesiam pro convocatione prædestinatorum, sive fuerint in gratia, sive non, secundum præsentem justitiam isto modo Ecclesia est articulus Fidei.

7. Petrus non est, nec fuit caput Ecclesiæ Sanctæ Catholicæ.

8. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes Sacerdotii polluunt potestatem, & sicut filii infideles sentiunt infideliter de VII. Sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, Officiis, Censuris, moribus, cæremoniis, & Sacris rebus Ecclesiæ, veneratione Reliquiarum, Indulgentiis, & Ordinibus.

9. Papalis dignitas a Cæsare inolevit, & Papæ perfectio, & institutio a Cæsaris potentia emanavit.

10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se, vel alio, quod esset caput Ecclesiæ particularis, nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ particularis.

11. Non oportet credere, quod iste, quicumque est, Romanus Pontifex, sit caput cujuscumque particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinaverit.

12. Nemo gerit vicem Christi, vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat a Deo procuratoriam potestatem, quia ad illud Officium Vicariatus requiritur, & morum conformitas, & instituentis auctoritas.

13. Papa non est verus, & manifestus successor Apostolorum Principis Petri, si vivit moribus contrariis Petro; & si quærit avaritiam, tunc est Vicarius Judæ Iscarioth. Et pari evidentia Cardinales non sunt veri, & manifesti Successores Collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum, servantes Mandata, & consilia D. N. Jesu Christi.

14. Doctores ponentes, quod aliquis per Censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, sæculari Judicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, scribas, & Pharisæos, qui Christum non volentem eis obedire in omnibus, dicentes *Nobis non licet interficere quemquam*, ipsum sæculari Judicio tradiderunt, & quod tales sint homicidæ graviores, quam Pilatus.

15. Obedientia Ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem Sacerdotum Ecclesiæ, præter expressam auctoritatem Scripturæ.

16. Divisio immediata humanorum operum est, quod sunt, vel virtuosa, vel vitiosa, quia si homo est vitiosus, & agit quicquam, tunc agit vitiose, & si est virtuosus, & agit quicquam, tunc agit virtuose, quia sicut vitium, quod crimen dicitur, seu mortale peccatum, inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.

17. Sacerdotes Christi viventes secundum legem ejus, & habentes Scripturæ notitiam, & affectum ad ædificandum populum, debent prædicare, non obstante prætensa excommunicatione. Quod si Papa, vel aliquis Prælatus mandat Sacerdoti sic disposito non prædicare, non debet subditus obedire.

18. Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit, & illud mandatum debet exequi, prætensa excommunicatione non obstante.

19. Per Censuras Ecclesiasticas Excommunicationis, suspensionis, & Interdicti ad sui exaltationem Clerus populum laicalem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam præparat Anti-Christo; Signum autem evidens est, quod ab Anti-Christo tales procedunt Censuræ, quas vocant in suis processibus fulminationes, quibus Clerus principalissime procedit contra illos, qui denudant nequitiam Anti-Christi, qui Clerum pro se maxime usurpabit.

20. Si Papa est malus, & præsertim si est præscitus, tunc ut Judas Apostolus est Diaboli, fur, & filius perditionis, & non est caput S. Militantis Ecclesiæ, cum nec sit membrorum ejus.

21. Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiæ, & quodlibet ejus membrum jungitur Christi capiti insolubiliter.

22. Papa, vel Prælatus malus, & præscitus est æquivoce Pastor, & vere fur, & latro.

23. Papa non debet dici Sanctissimus, etiam secundum Officium, quia alias Rex deberet etiam dici Sanctissimus secundum Officium, & tortores, & præcones dicerentur sancti; immo etiam Diabolus deberet dici Sanctus, cum sit Officiarius Dei.

24. Si Papa vivat Christo, etiamsi ascenderet per ritam, & legitimam electionem secundum constitutionem humanam vulgatam, tamen aliunde ascenderet, quam per Christum, dato etiam, quod intraret per electionem a Deo principaliter factam, nam Judas Iscariotes rite, & legitime est electus a Deo Christo Jesu ad Episcopatum, & tamen ascendit aliunde ad ovile Ovium.

25. Condemnatio 45. art. Joannis Wicleffi per Doctores facta est irrationabilis, & iniqua, & male facta & ficta est causa per eos allegata, videlicet ex eo, quod nullus eorum sit Catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus.

26. Non

26. Non eo ipso, quo Electores, vel major pars eorum consenserint viva voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa, vel eo ipso est verus, & manifestus successor, vel Vicarius Petri Apostoli in Officio Ecclesiastico; unde sive Electores bene, vel male elegerint, operibus electi debemus credere, nam eo ipso, quo quis copiosius operatur meritorie ad profectum Ecclesiæ, habet a Deo ad hoc copiosius facultatem.

27. Non est scintilla apparentiæ, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum Ecclesia ipsa militante conversetur, & conservetur.

28. Christus sine talibus mostruosis capitibus per suos veraces Discipulos sparsos per Orbem terrarum suam Ecclesiam regularet.

29. Apostoli, & fideles Sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam, antequam Papæ Officium foret introductum; sic facerent, deficiente per summe possibile Papa, usque ad diem Judicii.

30. Nullus est Dominus Civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

III. ARTICULI XLI.

Martini Lutheri

Anno 1520. damnati a Leone X. Constitut. incipien. *Exurge Domine.*

1 Hæretica sententia est, sed usitata, Sacramenta novæ Legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero post Baptismum negare remanens peccatum, est Paulum, & Christum simul conculcare.

3. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu Cœli.

4. Imperfecta Charitas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam Purgatorii, & impedit introitum regni.

5. Tres esse partes Pœnitentiæ, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, non est fundatum in Sacra Scriptura, nec in antiquis Sanctis Christianis Doctoribus.

6. Contritio, quæ paratur per discussionem, collationem & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suo in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, & fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc Contritio facit hypocritam, immo magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, & omnium doctrina de Contritionibus hucusque data præstantius, de cetero non facere, summa Pœnitentiæ: optima pœnitentia, nova vita.

8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia peccata mortalia cognoscas; unde in primitiva Ecclesia solum manifesta confitebantur.

9. Deum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente Sacerdote, credat sibi remitti: immo peccatum maneret, nisi remissum crederet, non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam Contritionem, sed propter verbum Christi: *Quodcumque solveris &c.* Hic, inquam, confide, si Sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus vere eris, quidquid sit de Contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

13. In Sacramento Pœnitentiæ, ac remissione culpæ non plus facit Papa, aut Episcopus, quam infimus Sacerdos, immo ubi non est Sacerdos, æque tantum quilibet Christianus, etiamsi mulier, aut puer esset.

14. Nullus debet Sacerdoti respondere se esse contritum nec Sacerdos requirere.

15. Magnus est error eorum, qui ad Sacramenta Eucharistiæ accedunt, huic innixi, quod sint confessi, quod non sint sibi conscii alicujus peccati mortalis, quod præmiserint orationes suas, & præparatoria, omnes illi judicium sibi manducant, & bibunt; sed si credant, & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros, & dignos.

16. Consultum videtur, quod Ecclesia in Communi Concilio statueret Laicos sub utraque specie communicandos: nec Bohemi communicantes sub utraque specie sunt Hæretici, sed Schismatici.

17. Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat Indulgentias, non sunt merita Christi &c.

18. Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum, & sunt de numero eorum, quæ licent, & non de numero eorum, quæ expediunt.

19. Indulgentiæ his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud Divinam Justitiam.

20. Seducuntur credentes Indulgentias esse salutares, & ad fructum spiritus utiles.

21. Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris solummodo, & impatientibus.

22. Sex generibus hominum Indulgentiæ, nec sunt necessariæ, nec utiles; videlicet mortuis, seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his, qui non commiserunt crimina, his, qui crimina commiserunt, sed non publica, his, qui meliora operantur.

23. Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

24. Docendi sunt Christiani plus diligere Excommunicationem, quam timere.

25. Romanus Pontifex Petri successor non est Christi Vicarius super omnes totius Mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro institutus.

26. Verbum Christi ad Petrum: *Quodcumque solveris super terram &c.* extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.

27. Certum, in manu Papæ aut Ecclesiæ prorsus non esse statuere articulos Fidei, immo nec Leges morum, seu bonorum operum.

28. Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic, vel sic sentiret, nec etiam erraret; adhuc non est peccatum, aut Hæresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum.

29. Via nobis facta est enervandi auctoritatem Conciliorum & libere contradicendi eorum gestis, & judicandi eorum decreta, & confitendi quidquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocumque Concilio.

30. Aliqui articuli Joannis Hus condemnati in Concilio Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi, & Evangelici, quos nec universalis Ecclesia posset damnare.

31. In omni opere bono justus peccat.

32. Opus bonum optime factum est veniale peccatum.

33. Hæreticos comburi est contra voluntatem Spiritus Sancti.

34. Præliari adversus Turcas est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

35. Nemo est certus se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiæ vitium.

36. Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

37. Purgatorium non potest probari ex Sacra Scriptura, quæ sit in Canone.

38. Animæ in purgatorio non sunt securæ de earum salute, saltem omnes, nec probatum est ullis, aut rationibus, aut Scripturis ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ Charitatis.

39. Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

40. Animæ ex Purgatorio liberatæ suffragiis, minus beantur, quam si per se satisfecissent.

41. Prælati Ecclesiastici, & Principes seculares non male facerent, si omnes Saccos mendicitatis delerent.

PROPOSITIONES LXXIX.

Michaelis Baji, & aliorum.

Quas damnavit S. Pius V. die 1. Octobr. 1567. Const. incip. *Ex omnibus.*

Quam determinationem confirmarunt Gregor. XIII. die 29. Januarii 1579. Const. incip. *Provisionis nostræ*; Urbanus VIII. die 6. Martii 1641.

1. Nec Angeli, nec primi Hominis adhuc integri merita recte vocantur Gratia.

2. Sic opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis, & primo Homini, si in statu illo perseverassent usque ad ultimum vitæ felicitas esset merces, & non gratia.

4. Vita æterna Homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex Lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta, & Angelo, & primo Homini continetur naturalis justitiæ constitutio, pro bonis operibus sine alio respectu vita æterna justis promittitur.

6. Naturali Lege constitutum fuit Homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Pri-

7. Primi Hominis integri merita erunt supremæ creationis munera; sed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non recte vocantur gratia, quo fit, ut tantum merita, non etiam gratia, debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

9. Dona concessa Homini integro & Angelo, forsitan non improbanda ratione possunt dici Gratia, sed quia secundum usum Sacræ Scripturæ nomine Gratiæ tantum munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum male meritis, & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, Gratia dici debet.

10. Solutio pœnæ temporalis, quæ peccato dimisso sæpe remanet, & corporis resurrectio proprie non nisi meritis Christi adscribenda est.

11. Quod pie, & juste in hac vita mortali usque in finem conversati vitam consequimur æternam, id non proprie Gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio Creationis constitutæ, justo Dei judicio deputandum est, neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua Lege naturali constitutum est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagii sententia est: Opus bonum, citra Gratiam adoptionis factum, non est regni Cœlestis meritorium.

13. Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quod sunt conformia Legi, quodque per ea præstatur obedientia Legi.

14. Opera bona justorum non accipiunt in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur accipere.

15. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur habeat Gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum, sed in eo solum, quod obedit Divinæ Legi.

16. Non est vera Legis obedientia, quæ fit sine Charitate.

17. Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.

18. Opera Catechumenorum ut Fides, & Pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita, quam vitam ipsi non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Opera Justitiæ, & Temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium Divinæ naturæ debita integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. *Gentes, quæ Legem, non habent, naturaliter ea, quæ Legis sunt, faciunt*, intelligunt de gentibus Fidei Gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt: hominem ab initio dono quodam supernaturali, & gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut Fide, Spe, & Charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. A vanis, & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad Pelagianismum rejicienda est, Hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate Conditoris, sublimatus, & ad Dei Filium adoptatus.

25. Omnia opera Infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

26. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

27. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non soli fures ii sunt, & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis, & vitæ negant; sed etiam quicumque aliunde, quam per ipsum, in viam justitiæ (hoc est ad aliquam justitiam) conscendi posse docent.

30. Aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, ac ab ea non superetur.

31. Charitas perfecta, & sincera, quæ est de corde puro, & conscientia bona, & Fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est Plenitudo Legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Catechumenus juste, & recte, & sancte vivit, & mandata Dei observat, ac Legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut auctor naturæ, & gratuiti, quo amatur, ut beatificator, vana est, & commentitia, & ad illudendum Sacris Litteris, & plurimis veterum testimoniis, excogitata.

35. Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.

37. Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.

38. Omnis amor Creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.

39. Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertati a peccato.

42. Justitia, qua justificatur per Fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum Justitia, non autem in Gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, & secundum interiorem hominem renovatur, ac Divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, & Dei mandatis obedire possit.

43. In hominibus pœnitentibus, ante Sacramentum absolutionis, & in Cathecumenis ante Baptismum, est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum.

44. Operibusque, plerisque, quæ a fidelibus fiunt, solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, & a fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt Legis obedientia, & vera Legis justitia, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Missæ, non alia ratione est Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit ut sancta societate Deo homo inhæreat.

46. Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæstio est, sed causæ, & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati sine ulla relatione, ac respectu ad voluntatem, a qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulos, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens sine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & Legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto, *Non concupisces*.

51. Concupiscentia, sive Lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera Legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum Auctorem, & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui majoribus.

54. Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.

55. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus, & reatus, transeunte autem actu, nihil manet, nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.

57. Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione proprie reatus peccati dumtaxat tollitur, & ministerium Sacerdotum solum liberat a reatu.

58. Peccator Pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed a solo Deo, qui Pœnitentiam suggerens, & inspirans vivificat eum, & resuscitat; ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas, aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus saltem aliqua ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60. Per passiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta, sed per communionem Charitatis nobis eorum passiones impartiuntur, & ut digni simus qui pretio Sanguinis Christi a pœnis pro peccatis liberemur.

61. Celebris illa Doctorum distinctio, Divinæ Legis man-

mandata bifariam impleri, altero modo quantum a præceptorum operum substantiam tantum, altero, quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum (hoc est ad modum meritorium) commentitia est, & explodenda.

62. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum vel quia ex objecto, & omnibus circumstantiis rectum est, & bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt) vel quia est meritorium Regni æterni, eo quod fit a vivo Christi membro per Spiritum Caritatis, rejicienda est.

63 Sed & illa distinctio duplicis justitiæ, & alterius, quæ fit per Spiritum Caritatis inhabitantem, alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo Charitatem diffundentis, qua Divinæ legis justificatio impleatur, similiter rejicitur.

64 Item & illa distinctio duplicis vivificationis, alterius qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentiæ, & vitæ novæ propositum, & inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, & palmes vivus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est, & Scripturis minime congruens.

65. Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali,

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.

68. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam Legis, non autem per occultam communicationem, & inspirationem Gratiæ, quæ per eam justificatos facit implere Legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram Charitatem. & Charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum Charitate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut Martyrii sine actuali susceptione Sacramenti.

72. Omnes omnino Justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum. Unde & Job, & Martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.

73. Nemo præter Christum, est absque peccato Originali; hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum Justorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati prohibiti præcepto: *Non concupisces*. Unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur præceptum: *Non concupisces*, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quamdiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est non facit præceptum, *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo*.

77. Satisfactiones laboriosæ Justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

78. Immortalitas primi Hominis non erat Gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

79. Falsa est Doctorum sententia primum Hominem potuisse a Deo creari, & institui sine Justitia naturali.

5 Damnatio propositionis permittentis Confessionem, & absolutionem per Epistolam, aut per Internuncium facta a Clemente VIII. *die* 20. *Julii* 1602. Constitut. 87. incip. *Sanctissimus*, & reperitur in Bullario Cherubini *t.* 3. *fol.* 132. ut infra.

Sanctissimus D. N. D. Clemens Papa VIII. &c. auditis votis Patrum Theologorum, & re cum Illustriss. & Reverendiss. Dominis Cardinal. contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus mature, ac diligenter considerata.

§. 1. *Hanc propositionem, scilicet licere per Litteras, seu Internuncium Confessario absenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere, ad minus uti falsam, temerariam, & scandalosam damnavit, ac prohibuit.*

§. 2. *Præcepitque, ne deinceps ista propositio publicis, privatisque lectionibus, concionibus, & congressibus doceatur, neve unquam tamquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quovis modo deducatur, quod si quis illam docuerit, defenderit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputative tractaverit (nisi forsan impugnando) vel ad praxim directe, seu indirecte deduxerit, præter Excommunicationem latæ sententiæ, quam ipso facto incurrat, & a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quocumque etiam dignitate fulgente, etiam S. R. E. Majori Pœnitentiario, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi, aliis etiam pœnis infligendis subjaceat.*

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico in Monte Quirinali die 20. Mensis Julii 1602.

VI. *Propositiones V. Jansenii, & designatio quorumdam locorum, e quibus desumptæ sunt.* 6

I. *Propositio*. Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia; deest quoque illis Gratia, qua possibilia fiant.

Jansenius in suo Augustino *tom.* 3. *l.* 3. *c.* 13. sic habet: *Ex hac indubitata Doctrina quædam non parvi momenti ad hanc rem spectantia inferuntur, & clarescunt; 1. Quidem esse quædam homini præcepta secundum statum, & vires, in quibus constitutus est, impossibilia: 2. Non adesse semper Gratiam, qua possimus, hoc est, qua illa eadem præcepta implere sufficiamus, 3. Hanc impotentiam reperiri non solum in excæcatis, obduratis, & infidelibus, sed etiam fidelibus, & justis, qui & fidem Christi, & charitatem justitiæ susceperunt. 4. Hanc impossibilitatem fidelibus accidere, non tantum quando nolunt præcepta facere, sed etiam quando volunt . . . . . Hæc igitur omnia plenissime, planissimeque demonstrant, nihil esse in S. Augustini Doctrina certius, ac fundatius, quam esse præcepta quædam, quæ hominibus non tantum infidelibus excæcatis, & obduratis, sed fidelibus quoque, & justis volentibus, & conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia, deesse quoque Gratiam, qua fiant possibilia.* Hanc eamdem propositionem inculcat toto illo libro, exceptis duobus ultimis capitibus.

II. *Propositio*. Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Jansenius tom. 3. *l.* 6. *cap.* 24. ait: *Gratiam Dei Augustinus ita victricem statuit, ut non raro dicat, hominem operanti Deo per Gratiam non posse resistere. Cap.* 25. *Quod est perinde ac si apertissime diceret, nunquam illa caret effectu suo. C.* 29. Docent ipsimet recentiores, *cum omnibus istis Gratiis optime consistere posse, ut voluntas iis excitata, & jussa, atque pulsata nolit, quod certissimum est illi Gratiæ medicinali repugnare, quam Augustinum lapsis hominibus dari tradit. Tom.* 3. *l.* 3. *cap.* 1. pro titulo habet: *Nullum dari post lapsum Adami adjutorium sufficiens, quin simul sit efficax.* Et totus secundus liber fuit pro ea propositione firmanda.

III. *Propositio*. Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.

Jansenius t. 3. *l.* 6. ait; *Quod sola necessitas coactionis adimat libertatem . . . , demonstrari potest. Lib.* 8. *cap.* 19. ait; *Nulla necessitas actibus voluntatis liberis formidanda est, sed sola una, coactio, & necessitas violentiæ.* Toti *l.* 6. 7. & 8. non continent, nisi unam illam propositionem, prout etiam tituli ostendunt manifeste.

IV. *Propositio*. Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei; & in hoc erant Heretici quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Jansenius tom. 1. *lib.* 8. *cap.* 6. ait: *Certum esse, & indubitatum esse debere sentio, quod Massilienses præter prædicationem, atque naturam, veram etiam, atque internam, & actualem Gratiam ad ipsam etiam Fidem, quam humanæ voluntatis, ac libertatis adscribunt viribus necessariam esse fatentur.* Idem docet *cap.* 7. 8. & *seqq.* Eodem cap. 6. ait: *In hoc ergo proprie Massiliensium error situs est, quod aliquid primævæ libertatis reliquum putant, quo sicut Adam, si voluisset, poterat perseveranter operari bonum, ita lapsus bene saltem credere posset, si vellet; neuter tamen absque interioris gratiæ adjutorio, cujus usus, vel abusus relictus esset in uniuscujusque arbitrio, & potestate.* Cap. 13. dicit: errorem Massiliensium fuisse, *quod initium Fidei, orationem, gemitus, & desideria, & hujusmodi ex nobis, hoc est, ex libero arbitrio prodire senserunt, & tamen Gratiam etiam actualem in eorum opinione fuisse ad istos actus necessariam, cujus influxus in eorum libero relinqueretur arbitrio;* Et hic est scopus omnium librorum de Hæresi Pelagiana.

V. *Propositio*. Semipelagianum est dicere Christum pro 7 omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Jansenius T. 3. *l.* 3. *c.* 21. Respondetur & ad hoc argumentum, quod Christus sit Redemptor omnium, pro omnibus crucifixus, & mortuus; *Sicut alia præcedentia jam olim ad nauseam usque a Pelagianis, præsertimque Massiliensibus inculcatum fuit, ut mirum sit, Recentiores tanto studio trita Hæreticorum arma colligere, & absoleta recudere.* Ibidem ait: *Juxta doctrinam antiquorum respiciendum tamquam errorem a Fide Catholica abhorrentem, quod Christus pro omnibus omnino passus, aut mortuus, aut pro omnibus generaliter Sanguinem fudit . . . . . Vanum est, & stultum pro eo irritando, vel avertendo rogare Deum, quod immutabili decreto sancitum & prædeterminatum esse jam nosti: vanum etiam pro talibus salvandis pati, mori, vanum pro talibus a perditione decreta liberandis*

offerre Patri vota, preces, mortem, & Sanguinem suum .... Quæ sunt cum in August. doctrina perspicua, certaque sint, nullo modo principiis ejus consentaneum est, ut Christus Dominus pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro Justorum non perseverantium æterna salute mortuum esse, sanguinem fudisse, semetipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur, ex quo factum est, ut juxta summum Doctorem non magis patrem pro æterna salute ipsorum, quam pro Diaboli deprecatus fuerit. Postremo capita hujus libri 3. non sunt nisi hæc 5. propositio repetita.

7 Unde dantur hic Bullæ Pontificum, & modus, quo singulæ hæ propositiones damnatæ sunt.

„ SS. D. N. Clementis XI. Confirmatio, & innovatio Constitutionum Innocentii X. & Alexandri VII. adversus Jansenianam Hæresim editarum cum nonnullis Declarationibus pro debita illorum observantia adjectis.

„ 1. Vineam Domini Sabaoth, quæ est Catholica Ecclesia, pro commisso Nobis divinitus Apostolicæ servitutis munere custodire, atque excolere omni studio, atque industria jugiter satagentes, ea, quæ a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris ad succrescentes in illa perniciosarum novitatum vepres radicitus evellendos, prudenti, salubrique consilio constituta esse noscuntur, ut quibuscumque inimici hominis molitionibus dejectis, firmius semper, atque exactius observentur, Apostolici muniminis nostri præsidio libenter roboramus; atque alias desuper sollicitudinis, & providentiæ nostræ partes interponimus sicut omnibus maturæ considerationis trutina perpensis ad fidelem, ac tutam orthodoxæ veritatis custodiam, nec non animarum pretioso Unigeniti Dei Filii Domini nostri Jesu Christi sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

„ 2. Sane postquam fel. rec. Innocentius Papa X. Prædecessor noster per quamdam suam desuper editam Constitutionem quinque famosas propositiones ex Libro Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus *Augustinus*, excerptas Apostolici censura Judicii rite confixerat, rec. mem. Alexander Papa VII. etiam Prædecessor noster ad ejusmodi jam damnatos errores e Christifidelium mentibus prorsus abolendos, publicæque tranquillitatis perturbatorum subtili rectas calliditate machinationes penitus evertendas, prædictam Innocentii Prædecessoris Constitutionem, toto illius inserto tenore, confirmavit, novarumque Declarationum accessione constabilivit, sua in id pariter edita Constitutione tenoris, qui sequitur, videlicet;

8 ALEXANDER EPISCOPUS

Servus Servorum Dei,

Universis Christifidelibus salutem, & Apostolicam benedictionem.

„ AD Sanctam B. Petri Sedem, & universalis Ecclesiæ regimen, inscrutabili Divinæ Providentiæ dispositione, nullis nostris suffragantibus meritis evectis, nihil Nobis antiquius ex muneris nostri debito esse duximus, quam ut Sanctæ Fidei nostræ, ac Sacrorum Dogmatum integritati, tradita Nobis a Deo potestate, opportune consuleremus.

„ Ac licet ea, quæ Apostolicis Constitutionibus abunde fuerunt definita, novæ decisionis, sive declarationis occasione nequaquam indigeant, quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne morbus iste latius divagetur, promptum Apostolicæ auctoritatis remedium censuimus non esse differendum.

„ Emanavit siquidem a fel. rec. Innocentio Papa X. Prædecessore nostro Constitutio, & definitio tenoris, qui sequitur, videlicet;

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei,

Universis Christifidelibus salutem, & Apostolicam benedictionem.

„ CUM occasione impressionis libri, cui titulus *Augustinus* Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis, controversia super quinque ex illis, complures Galliarum Episcopi apud Nos institerunt, ut easdem propositiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perspicuam ferremus sententiam. Tenor vero præfatarum propositionum est, prout sequitur: *Prima*. Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia; deest quoque illis Gratia, qua possibilia fiant. *Secunda*: Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur. *Tertia*; Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. *Quarta*: Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Heretici, quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare. *Quinta*: Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut Sanguinem fudisse.

„ Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum nostrum assiduo pulsant, illa in primis cordi est, ut Ecclesia Dei Nobis ex alto commissa, purgatis pravarum opinionum erroribus, tuto militare, & tamquam navis in tranquillo mari, sedatis omnium tempestatum fluctibus, ac procellis, secure navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit, pro rei gravitate coram aliquibus S. R. E. Cardinalibus ad id specialiter sæpius congregatis, ac pluribus in Sacra Theologia Magistris, easdem quinque propositiones, ut supra, Nobis oblatas fecimus sigillatim diligenter examinari, eorumque suffragia, tum voce, tum scripto relata, mature consideravimus, eosdemque Magistros variis coram Nobis actis Congregationibus prolixe super eisdem, ac super earum qualibet disserentes audivimus.

„ Cum autem ab initio hujusmodi discussionis ad Divinum implorandum auxilium, multorum Christifidelium preces, tum privatim, tum publice indixissemus; postmodum iteratis eisdem ferventius, ac per nos sollicite implorata Sancti Spiritus assistentia, tandem Divino Numine favente ad infrascriptam devenimus declarationem, & definitionem.

„ Primam prædictarum propositionum: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia; deest quoque illis Gratia, qua possibilia fiant*; Temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

„ Secundam: *Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*: Hæreticam declaramus & uti talem damnamus.

„ Tertiam: *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione*: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus:

„ Quartam: *Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei; & in hoc erant Hæretici, quod vellent, eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere; vel obtemperare*; Falsam, & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

„ Quintam; *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut Sanguinem fudisse*: Falsam, temerariam, scandalosam, & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, Divinæ pietati derogantem, & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

„ Mandamus igitur omnibus Christifidelibus utriusque sexus, ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quam in hac præsenti nostra declaratione, & definitione continetur sub Censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in jure expressis.

„ Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archi-Episcopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non Hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores, & rebelles quoscumque per Censuras, & pœnas prædictas, ceteraque Juris, & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis omnino coerceant, & compescant.

„ Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem super prædictis quinque propositionibus factam, approbare nullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelii Jansenii.

„ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno incarnationis Dominicæ 1653. 31. Maji.

„ Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri, sed ficte, & pro arbitrio compositas esse, vel in sensu ab eodem intento non damnatas fuisse asserere magno cum Christifidelibus scandalo non reformident.

„ Nos, qui omnia, quæ in hac re gesta sunt sufficienter, & attente perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii prædecessoris jussu, dum adhuc in Minoribus constituti Cardinalis munere fungeremur, omnibus illis congressibus interfuimus, in quibus Apostolica auctoritate eadem causa discussa est, ea profecto diligentia, quæ major designari non posset, quæcumque

dubi-

,, dubitationem super præmissis imposterum auferre volentes, ut omnes Christifideles in ejus Fidei unitate sese contineant, ex debito nostri Pastoralis Officii, ac matura deliberatione, præinsertam Innocentii Prædecessoris nostri Constitutionem, declarationem, & definitionem, harum serie confirmamus, approbamus, & innovamus, & quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus est *Augustinus* excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse declaramus, fuisse definimus, ac uti tales, insita scilicet eadem singulis nota, quæ in prædicta declaratione, & definitione unicuique illarum singillatim inuritur, iterum damnamus, ac eumdem librum sæpe dicti Cornelii Jansenii, cui titulus *Augustinus*, omnesque alios, tam manuscriptos, quam typis editos, & si quos fortan imposterum edi contigerit, in quibus prædicta ejusdem Cornelii Jansenii doctrina, ut supra damnata defenditur, vel astruitur, aut defendetur, vel astruetur, damnamus itidem, atque prohibemus: mandamus omnibus Christifidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo, vel scripto exponant, vel interpretentur, publice, vel privatim, palam, vel occulte imprimant, sub pœnis, & Censuris contra Hæreticos in Jure expressis ipso facto absque alia declaratione incurrendis.

,, Præcipimus igitur omnibus Venerabilibus Fratribus nostris, Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, Episcopis, ceterisque locorum Ordinariis, ac Hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, Judicibus Ecclesiasticis, ad quos pertinet, ut præinsertam ejusdem Innocentii Prædecessoris constitutionem, declarationem, ac definitionem juxta præsentem nostram determinationem ab omnibus observari faciant, ac inobedientes, & rebelles prædictis pœnis, aliisque Juris, & Facti remediis, invocato etiam, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant.

,, Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incar. Dom. 1756. 16. Octob.

,, Subinde vero, quo omnis Apostolicarum definitionum eludendarum aditus intercluderetur, memoratus Alexander Prædecessor priscum Ecclesiæ morem secutus certam edidit formulam ab omnibus Ecclesiastici Ordinis, tam Sæcularibus, quam Regularibus personis subscribendam per aliam suam hac in re promulgatam Constitutionem tenoris sequentis, videlicet;

10 ALEXANDER EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

,, Regiminis Apostolici Divina Providentia Nobis, quamvis immeritis, commissi ratio postulat, ut ad ea potissimum, quæ Catholicæ Religionis integritati, & propagationi, animarumque saluti, & fidelium tranquillitati consulere apta, & idonea esse judicantur, animum, & curam omnem, quantum licet, in Domino applicemus; Quamobrem Cornelii Jansenii Hæresim in Gallia præsertim serpentem, ab Innocentio X. felic. rec. Prædecessore nostro fere oppressam, ad instar colubri tortuosi, cujus caput attritum est in varios gyros, & cavillationum deflexus euntem, singulari Constitutione ad hunc finem edita, altero assumptionis nostræ anno, extinguere conati fuimus.

,, Sed ut multiplices hostis hominum generis artes adhibet, nondum plene consequi potuimus, ut omnes errantes in viam salutis redirent, qui tamen unicus erat votorum, & curarum nostrarum scopus, quibus operam, & industriam suam egregio sane studio Venerabiles Fratres nostri Archie-Episcopi, & Episcopi Regni Galliæ, earumdem Constitutionum Apostolicarum executioni præcipue intenti contulerunt, & Carissimus in Christo Filius noster Rex Christianissimus singulari pietate auxiliarem dexteram strenuo, ac constantissimo animo porrexit.

,, Cum autem præfatus Rex Christianissimus eodem Religionis zelo ductus per suum in Urbe Oratorem Nobis significari exponique curaverit, nullum aliud opportunius remedium pestiferæ hujus contagionis reliquiis extirpandis adhiberi posse, quam si omnes certam formulam subscriberent nostra auctoritate firmatam, in qua quinque propositiones ex Cornelii libro, cui titulus *Augustinus*, excerptas sincere damnarent, ac proinde illam a Nobis quantocius expediri ad quælibet effugia præcidenda, omnesque removendos obtentus flagitaverit.

,, Nos tam piis dicti Regis Christianissimi votis benigne annuendum esse ducentes, Formulam infrascriptam ab omnibus Ecclesiasticis, etiam Venerabilibus Fratribus nostris Archi-Episcopis, & Episcopis, nec non aliis quibuscumque Ecclesiastici Ordinis, tam Regularibus, quam Sæcularibus, etiam Monialibus, Doctoribus, & licentiatis, aliisque Collegiorum Rectoribus, atque Magistris subscribi districte mandamus, idque intra tres menses a die publicationis, seu notificationis præsentium, alias contra eos, qui intra terminum prædictum non paruerint, irremissibiliter procedi volumus, juxta Canonicas Constitutiones, & Conciliorum Decreta.

Formula a supradictis subscribenda.

,, Ego N. Constitutioni Apostolicæ Innocentii X. datæ 11
die 31. Maji 1653. & Constitut. Alex. VII. datæ die 16. Oct. 1656. Summorum Pontificum me subjicio, & quinque propositiones e Cornelii Jansenii libro cui nomen *Augustinus*, excerptas, & in sensu ab eodem Auctore intento, prout illas per dictas Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio, ac damno, & ita juro; Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Evangelia.

,, Decernentes insuper, præsentes Litteras semper, & perpetuo validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenos, & integros effectus sortiri, & obtinere; Sicque per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos ubique judicari, & definiri debere, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate; ac irritum, & inane, si secus super his a quocumque quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

,, Quocirca Venerabilibus Fratribus Archi-Episcopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis committimus, & mandamus, ut singuli in suis Diœcesibus, ac locis suæ Jurisdictioni subjectis, præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque exequantur, & executioni mandari, & observari ab omnibus curent, & inobedientes quoscumque per sententias, & pœnas, aliaque Juris, & Facti remedia, appellatione postposita, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino compellant.

,, Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus Litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

,, Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram Constitutionem, & Ordinationem infringere, vel ei ausu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac BB. Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

,, Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno 1664. 15. Februarii.

,, Sic equidem causa finita est, non tamen sic, ut par erat, finitus est error Apostolico toties mucrone percussus: Neque enim defuere, nec adhuc desunt homines veritati non acquiescentes, & nunquam Ecclesiæ contradicendi finem facientes, qui variis distinctionibus, seu potius effugiis ad circumventionem erroris excogitatis, Ecclesiam ipsam turbare, eamque interminatis quæstionibus, quantum in ipsis est, involvere, & implicare conantur, quodque deterius est, ipsamet Apostolicæ Sedis Decreta redarguendis eorum pravis sensibus condita, ac præsertim quasdam piæ mem. Clementis Papæ IX. die 19. Januarii 1669. ad quatuor Galliæ Episcopos, nec non binas similis mem. Innocentii Papæ XII. etiam Prædecessorum nostrorum die 6. Febr. 1694. & die 24. Novembris 1696. Ad Episcopos Belgii in forma Brevis respective datas Litteras in erroris sui patrocinium advocare, temerario plane ausu non erubescunt, perinde ac si memoratus Clemens Prædecessor, qui eisdem suis Litteris se Innocentii X. & Alexandri VIII. Prædecessorum Constitutionibus supradictis firmissime inhærere, ac a dictis quatuor Episcopis veram, & totalem obedientiam, adeoque Formulæ a præfato Alexandro Prædecessore, sicut præmittitur, editæ sincere per eos subscribi voluisse declaravit, aliquam in tam gravi negotio exceptionem, seu restrictionem, quam nullam prorsus se unquam admissurum fuisse protestatus fuit, re ipsa admisisset; Dictus vero Innocentius XIII. Prædecessor, dum sapienter, ac proinde prædictas quinque propositiones ex memorato libro Jansenii excerptas in sensu obvio, quem ipsamet propositionum verba exhibent, ac præseferunt, damnatas esse pronunciavit, non eo ipsomet obvio sensu, quem in Jansenii libro habent, quive ab eodem Jansenio intentus, ac a præfatis Innocentio X. ac Alexandro VII. Prædecessoribus damnatus fuit, sed de alio quopiam diverso sensu cogitasset; dictasque Innocentii X. & Alexandri VII. Prædecessorum Constitutiones temperare, restringere, aut alio quovis modo immutare voluisset, iisdem ipsis Litteris, quibus eas in suo robore fuisse & esse, seque illis firmiter inhærere verbis apertissimis asserebat.

,, Præterea iidem inquieti homines, sparsis undequaque scriptionibus, ac libellis exquisita ad fallendum arte compositis, non sine gravi Apostolicæ Sedis

„ injuria, maximoque totius Ecclesiæ scandalo docere non sunt veriti, ad obedientiam præfatis Apostol. Constitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janseniani libri sensum in antedictis quinque propositionibus, sicut præmittitur, damnatum, interius ut Hæreticum damnet, sed satis esse, si ea de re obsequiosum (ut ipsi vocant) silentium teneatur. Quæ assertio, quam absurda sit, & animabus Fidelium perniciosa; satis apparet, dum fallacis hujus doctrinæ pallio non deponitur error, sed absconditur, vulnus tegitur, non curatur, Ecclesiæ illuditur, non paretur: Et lata demum filiis inobedientiæ via sternitur ad fovendam silentio Hæresim, dum ipsam Jansenii doctrinam, quam ab Apostolica Sede damnatam Ecclesia universalis exhorruit, adhuc interius abjicere, & corde improbare detrectent.

„ Quin etiam eo impudentiæ nonnullos devenisse compertum est, ut veluti naturalis honestatis, nedum Christianæ sinceritatis obliti asserere non dubitaverint, præfatæ Formulæ a memorato Alexandro Prædecessore præscriptæ subscribi licite posse etiam ab iis, qui interius non judicant prædicto Jansenii libro doctrinam Hæreticam contineri; Quasi vero contra quam scriptum est: Qui loquitur veritatem in corde suo. Et: Qui jurat proximo suo, & non decipit; hujusmodi erroris sectatoribus liceat Ecclesiam ipsam jurejurando decipere, simulque Apostolicæ Sedis providentiam fallere, dum ejusdem Formulæ conceptis verbis loquuntur, quod Ecclesia loquitur, quod tamen sentit ipsa, non sentiunt: seque parere Constitutionibus Apostolicis profitentur, quibus animo contradicunt.

„ Hinc est, quod Nos ad opportunum, & efficax tam exitiali morbo, qui ut cancer serpit, & quotidie in deterius vergit, remedium adhibendum, non minus demandatæ Nobis omnium Ecclesiarum sollicitudinis debito quamplurimorum Venerabilium Fratrum nostrorum diversarum partium, & præsertim Regni Galliarum, Episcoporum zelo, ac precibus excitati, ne hujusmodi homines Catholicæ Ecclesiæ pacem subvertere impune pergant, & simplicium, ac pusillorum mentibus imponere, docentes quæ non oportet; neve ullus apud eos quoque, qui bona, ut ajunt, fide, ac falsis rumoribus decipi se fortasse patiuntur, de mente, ac sententia Apostolicæ Sedis amplius ambigendi supersit locus, Divino prius tam privatis nostris, quam publice indictis precibus, implorato præsidio, ac re mature discussa, de nonnullorum Venerabilium Fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium consilio, auditisque complurimorum in S. Theologia Magistrorum suffragiis, Primo quidem præinsertas Innocentii X. & Alexandri VII. Prædecessorum Constitutiones, omniaque, & singula in iis contenta, auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, approbamus, & innovamus.

„ Ac insuper, ut quævis in posterum erroris occasio penitus præcidatur, atque omnes Catholicæ Ecclesiæ filii Ecclesiam ipsam audire, non tacendo solum (nam & impii in tenebris conticescunt) sed & interius obsequendo, & vera est Orthodoxi hominis obedientia, condiscant, hac nostra perpetuo valitura Constitutione; Obedientiæ quæ præinsertis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisfieri, sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præferunt, ut præfertur, ab omnibus Christifidelibus ut Hæreticum, non ore solum, sed corde rejici, ac damnari debere, nec alia mente, animo, credulitate supradictæ Formulæ subscribi licite posse, ita ut, qui secus, aut contra quoad hæc omnia, & singula senserint, prædicaverint, verbo, vel scripto docuerint, aut asseruerint, tamquam præfatarum Apostolicarum Constitutionum transgressores omnibus, & singulis illarum Censuris, & pœnis omnino subjaceant, eadem auctoritate Apostolica decernimus, declaramus, statuimus, & ordinamus.

„ Decernentes pariter, easdem præsentes, & præinsertas Litteras semper, & perpetuo validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere; Sicque per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, ubique judicari, & definiri debere, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

„ Quo circa Venerabilibus Fratribus Archi-Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non Hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, & Judicibus Ecclesiasticis, ad quos pertinet, committimus, & mandamus, ut singuli in suis respective Diœcesibus, ac locis suæ Jurisdictioni subjectis, ipsas præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque exequantur, & executioni mandari, & observari ab omnibus curent, & inobedientes, & rebelles quoscumque per Censuras, & pœnas præfatas, aliaque Juris, & Facti remedia, appellatione postposita, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant, & compellant.

„ Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus Litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

„ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Confirmationis, Approbationis, Innovationis, Decreti, Declarationis, Statuti, & Ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire; Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem anno 1705. 16. Julii.

Innocentii D. P. Papæ X.

VII. *Decretum adversus libros continentes propositionem, qua asseritur æqualitas SS. Petri & Pauli.*

Feria V. die 29. Januarii 1647. In Congregatione Generali S. Rom. & universalis Inquisitionis &c.

„ Editus est anno 1645. Liber Gallico idiomate impressus, cui titulus; *De l'autorité de S. Pierre, & de S. Paul, qui reside dans le pape Successeur de ces deux Apostres*, absque nomine Auctoris, & impressionis loco, Hujus Libri evulgationem subsecuta editio est alterius Libri anonymi eodem Idiomate impressi, cui titulus: *La Grandeur de l'Eglise Romaine etablie sur l'autorité de S. Pierre, & de S. Paul*, nec non Epistolæ ejusdem argumenti Latino idiomate conscriptæ, ac typis excusæ, plurimis adductis, atque congestis Sacrorum Patrum, Summorum Pontificum, Sacrorum Conciliorum, & Doctorum locis.

„ Quo circa, ne in re tanti ponderis error aliquibus mentibus Christifidelium irreperet, libris prædictis de mandato Sanctissimi mature examinatis, locisque adductis diligenter inspectis, ac ponderatis,

„ Sanctissimus relata unanimi Theologorum ad hoc specialiter deputatorum censura, & auditis votis Eminentissimorum, & Reverendissimorum DD. Cardinalium Generalium Inquisitorum propositionem hanc: S. Petrus, & S. Paulus sunt duo Ecclesiæ Principes, qui unicum efficiunt. Vel sunt duo Ecclesiæ Catholicæ Coriphæi, ac Supremi Duces summa inter se unitate conjuncti. Vel sunt Dominus universalis Ecclesiæ vertex, qui unum divinissime confluerunt. Vel sunt duo Ecclesiæ Summi Pastores, ac Præsides, qui unicum caput constituunt, ita explicatam, ut ponat omnimodam æqualitatem inter S. Petrum, & S. Paulum sine subordinatione, & subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema, & regimine Universalis Ecclesiæ Hæreticam censuit, & declaravit.

„ Epistolam vero, ac libros prædictos, aliosque, in quibus propositio, ut supra explicata, & damnata asseritur, & defenditur, tam impressos, quam imprimendos, quocumque idiomate, aut quomodolibet, etiam in scriptis evulgatos, vel imposterum evulgandos, Sanctitas sua omnino damnatos, & prohibitos esse voluit, prout præsenti Decreto damnat, & prohibet.

„ Mandans, ut nemo cujuscumque gradus, & conditionis existat, etiam speciali, seu specialissima nota dignus, libros prædictos, aut aliquem ex illis apud se retineat, aut legat, nec imprimere, aut imprimi curare audeat, sub Censuris, & pœnis contra hujusmodi delinquentes statutis, sed statim a præsentis Decreti notitia, quicumque illos habuerit, locorum Ordinariis, seu Inquisitoribus consignare teneatur.

Alexandri Divina Providentia Papæ VIII.

VIII. *Decretum prius adversus propositiones 28. scandalosas, & perniciosas in praxi.* 13

Feria 4. die 24. Septembris 1665.

„ Sanctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mærore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula Fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam salutis, quam Suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastorali sollicitudine in rectam semitam evocaret,

earum-

„ earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus, contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus serio commisit, qui tantum negotium strenue aggressi, ei que sedulo incumbentes, & mature discussis usque ad hanc diem infrascriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Caritatis ex v. præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem Hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare Facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sac. Congreg. Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab Hæresi occulta, & ab Excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse Hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra Justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre: neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam caussam non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentatos, & ab eo injuste reprobato.

14. Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius Pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium Curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modo defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris, prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio a S. Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pœna.

21. Habens Cappellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

22. Non est contra Justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra Castitatem non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla caussa non recipiat Legem a Principe promulgatam.

„ Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura, & studium impenditur, interea idem Sanctissimus re mature considerata statuit, & decrevit prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet; ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

„ Insuper districte in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Alexandri D. P. Papæ VII.

Decretum posterius adversus Propositiones alias scandalo- 14
sas, & in praxi perniciosas.

Feria 5. die 19. Martii 1665.

„ Sanctissimus D. N. post latum Decretum die 24. Septemb. proxime elapsi, quo viginti octo propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo, & accurate usque ad hanc diem, infrascriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos, & Reverendissimos DD. Cardinales adversus Hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia sigillatim super unaquaque ipsarum audivit.

Propositio 29.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi Ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per qualscumque eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit Præcepto.

35. Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsenti, & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti Sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimum*, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

41. Non est obligandus Concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum Concubinarii, vulgo *Regalo*, dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro Anima relictum non durat plus, quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant Censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum, adhibita diligentia, corrigantur.

Quibus mature pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas esse damnandas,

das, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet; Ita ut quicumque illas &c. *uti in priori Decreto.*

Insuper districte in virtute S. Obedientiæ &c. *uti in priori Decreto.*

Innocentii D. P. Papæ XI.

15 IX. *Decretum contra Propositiones LXV. scandalosas, & in praxi perniciosas.*

Feria 5. die 2. Martii 1676.

,, Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus,
,, Ovium sibi a Deo creditarum saluti sedulo incumbens,
,, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pa-
,, scuis ab innoxiis a fel. record. Alexandro VII. Præde-
,, cessore suo inchoatum, prosequi volens, plurimas Pro-
,, positiones, partim ex diversis vel libris, vel Thesi-
,, bus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinven-
,, tas, Theologorum plurium examini, & deinde Emi-
,, nentissimis, & Reverendissimis Dominis Cardinalibus,
,, contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitori-
,, bus subjecit; Quibus Propositionibus sedulo, & accu-
,, rate sæpius discussis, eorumdem Eminentissimorum Car-
,, dinal. & Theol. votis per Sanctitatem suam auditis:
,, Idem Sanctiss. D. N. re postea mature considerata, sta-
,, tuit, & decrevit pro nunc sequentes Propositiones, &
,, unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum,
,, tamquam scandalosas, & in praxi perniciosas esse dam-
,, nandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohi-
,, bet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc De-
,, cretum alias propositiones in ipso non expressas, &
,, Sanctitati suæ quomodolibet, & ex quacumque parte
,, exhibitas vel exhibendas, ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem, de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi; hinc sententia probabili tantum utendum non est in Collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum Caritatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui, & ita vix aliquid tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

17. Satis est actum Fidei semel in vita elicere.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, Fidem ingenue confiteri, ut Deo, & Fidei gloriosum consulo tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi Fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum caussa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis caussa, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, non est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ Jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam heredi, quam legatario contra injuste impedientem, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & Jus habenti in cathedram, vel præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam, & falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat: Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; Immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promoveant, Concilium, vel primo videtur per hoc, *Digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mol-

49. Mollities Jure naturæ prohibita non est; Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, ideoque sufficit in Confessione dicere se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est sufficere Attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnæ alicujus Festivitatis, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra Legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimmo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando caussa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status, & dignitatis illas, vel illarum aliquam, conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputative, publice, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem latæ sententiæ, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, Dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit; ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede recognitæ super iisdem Propositionibus Judicium proferatur.

16 Constitutio Innocentii XI. *proscribentis octo & sexaginta Theses, quæ prætextu Orationis Quietis a Michaele de Molinos docebantur.*

INNOCENTIUS EPISCOPUS.

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam Rei memoriam.

COElestis Pastor Christus Dominus ut jacentem in tenebris mundum, variisque gentibus erroribus involutum a potestate Diaboli, sub qua misere post lapsum primi Parentis tenebatur, sua incessabili miseratione liberaret carnem sumere & in ligno Crucis Chirographo Redemptionis nostræ affixo, in testimonium suæ in nos charitatis, sese Hostiam viventem Deo pro nobis offerre dignatus est, mox rediturus in Cælum Ecclesiam Catholicam Sponsam suam, tamquam novam Civitatem Sanctam Hierusalem descendentem de Cælo non habentem rugam, neque maculam, unam, sanctamque in terris relinquens, armis potentiæ suæ contra Portas Inferi circumvallatam, Petro Apostolorum Principi, & Successoribus ejus regendam tradidit, ut Doctrinam ab ipsius ore haustam sartam, tectamque custodirent, ne oves pretioso suo Sanguine redemptæ pravarum opinionum pabulo in antiquos errores reciderent, quod præcipue Beato Petro mandasse Sacræ Litteræ docent; Cui enim Apostolorum, nisi Petro dixit; Pasce Oves meas, *&* *rursus,* Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos? *Quare Nobis, quia non nostris meritis, sed inscrutabili Dei Omnipotentis consilio in ejusdem Petri cathedra, pari potestate sedemus, semper fixum in animo fuit, ut populus Christianus eam sectaretur Fidem, quæ a Christo Domino per Apostolos suos perpetua, & nunquam interrupta traditione prædicata fuit, quamque ipse usque ad Sæculi consummationem permansuram esse promisit.*

Cum igitur ad Apostolatum nostrum relatum fuisset, quemdam Michaelem de Molinos prava dogmata, tum verbo, tum scripto docuisse, & in praxim deduxisse, quæ prætextu Orationis quietis, contra doctrinam, & usum a Sanctis Patribus ab ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis receptum, Fideles a vera Religione, & a Christianæ pietatis puritate in maximos errores, & turpissima quæque inducebant. Nos, cui cordi semper fuit, ut Fidelium animæ Nobis ex alto commissæ, purgatis pravarum opinionum erroribus, ad optatum salutis portum tuto pervenire possint, legitimis præcedentibus indiciis, prædictum Michaelem Molinos Carceribus mancipari mandavimus. Deinde coram Nobis, & Venerabilibus Fratribus nostris sanctæ Romæ Ecclesiæ Cardinalibus in tota Republica Christiana Generalibus Inquisitoribus Apostolica auctoritate specialiter deputatis, auditis pluribus in sacra Theologia Magistris, eorumque suffragiis, tum voce, tum scripto susceptis, matureque perpensis, implorata etiam Sancti Spiritus assistentia, cum prædictorum Fratrum nostrorum unanimi voto ad damnationem infrascriptarum Propositionum ejusdem Michaelis de Molinos; a quo fuerunt pro suis recognitæ, & de quibus Propositionibus tamquam a se dictatis, scriptis, communicatis, & creditis, ipse convictus, respective confessus fuerat, ut latius in Processu, & Decreto de Mandato nostro lato die 28. Augusti præsentis Anni 1687. devenire, ut infra, decrevimus.

Propositiones 68.

1. Oportet Hominem suas potentias annihilare; Et hæc est Via interna.

2. Velle operari active, est Deum offendere, qui vult esse ipse solus Agens; & ideo opus est, seipsum in Deo totum, & totaliter derelinquere, & postea permanere velut corpus exanime.

3. Vota de aliquo faciendo sunt Perfectionis impeditiva.

4. Activitas naturalis est Gratiæ inimica, impeditque Dei operationes, & veram perfectionem, quia Deus operari vult in nobis sine nobis.

5. Nihil operando Anima se annihilat, & ad ipsum principium redit, & ad suam originem, quæ est essentia Dei, in qua transformata remanet, ac Divinizata, & Deus tunc in se ipso remanet; quia tunc non sunt amplius duæ res unitæ, sed una tantum, & hac ratione Deus vivit, & regnat in nobis, & Anima se ipsam annihilat in esse operativo.

6. Via interna est illa, qua non cognoscitur nec lumen, nec amor, nec resignatio & non oportet Deum cognoscere, & hoc modo recte proceditur.

7. Non debet Anima cogitare nec de præmio, nec de punitione, nec de Paradiso, nec de Inferno, nec de morte, nec de Æternitate.

8. Non debet velle scire, an gradiatur cum voluntate Dei an cum eadem voluntate resignata maneat, nec ne? nec opus est, ut velit cognoscere suum statum, nec proprium nihil, sed debet ut corpus exanime manere.

9. Non debet Anima reminisci, nec sui, nec Dei, nec cujuscumque rei; & in via interna omnis reflexio est nociva, etiam reflexio ad suas humanas actiones, & ad proprios defectus.

10. Si propriis defectibus alios scandalizet non est necessarium reflectere, dummodo non adsit voluntas scandalizandi, & ad proprios defectus non posse reflectere, Gratia Dei est.

11. Ad dubia, quæ occurrunt, an recte procedatur, nec ne, non est opus reflectere.

12. Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de Inferno, nec de Paradiso, nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec propriæ salutis, cujus spem expurgare debet.

13. Resignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda est cogitatio, & cura de omni re nostra, & relinquere ut faciat in nobis suam Divinam voluntatem.

14. Qui Divinæ voluntati resignatus est, non convenit, ut a Deo rem aliquam petat, quia petere est imperfectio,

ctio, cum sit actus propriæ voluntatis, & electionis, & est velle, quod Divina voluntas nostræ conformetur, & non quod nostra Divinæ. Et illud Evangelii: *Petite & accipietis* non est dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem. Immo hujusmodi Animæ eo perveniunt, ut non possint a Deo rem aliquam petere.

15. Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, quia utrumque est actus propriæ voluntatis.

16. Non convenit Indulgentias quærere pro pœna propriis peccatis debita, quia melius est Divinæ Justitiæ satisfacere, quam Divinam Misericordiam quærere, quoniam illud ex puro Dei amore procedit, & illud ab amore nostri interessato, nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle Crucem fugere.

17. Tradito Deo libero arbitrio, & eidem relicta cura, & cogitatione Animæ nostræ, non est amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nulla adhibita industria; & si natura commovetur, oportet sinere, ut commoveatur, quia est natura.

18. Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, speciebus, & propriis conceptibus, non adorat Deum in spiritu, & veritate.

19. Qui amat Deum eo modo, quo ratio argumentatur, aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.

20. Asserere, quod in Oratione opus est sibi per discursum auxilium ferre, & per cogitationes, quando Deus animam non alloquitur, ignorantia est. Deus nunquam loquitur, ejus locutio est operatio, & semper in anima operatur, quando hæc suis discursibus, cogitationibus, & operationibus eum non impedit.

21. In oratione opus est manere in fide obscura, & universali cum quiete, & oblivione cujuscumque cogitationis particularis, ac distinctæ Attributorum Dei, ac Trinitatis, & sic in Dei præsentia manere ad illud adorandum, & amandum, eique inserviendum, sed absque productione actuum; quia Deus in his sibi non complacet.

22. Cognitio hæc per fidem non est actus a creatura productus, sed est cognitio a Deo creaturæ tradita, quam creatura se habere non cognoscit, nec postea cognoscit illam se habuisse, & idem dicitur de amore.

23. Mystici cum S. Bernardo in Scala Claustralium distinguunt quatuor Gradus, Lectionem, Meditationem, Orationem, & Contemplationem infusam; Qui semper in primo sistit, nunquam ad secundum pertransit; qui semper in secundo persistit nunquam ad tertium pervenit, qui est nostra Contemplatio acquisita, in qua per totam vitam persistendum est: Dummodo Deus Animam non trahat, absque eo quod ipsa id expectet, ad contemplationem infusam, & hac cessante, Anima regredi debet ad tertium gradum, & in ipso permanere, absque eo quod amplius redeat ad secundum, aut primum.

24. Qualescumque cogitationes in oratione occurrant, etiam impuræ, etiam contra Deum, Sanctos, Fidem, & Sacramenta, si voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, sed cum indifferentia, & resignatione tolerentur, non impediunt Orationem Fidei: Immo eam perfectiorem efficiunt, quia anima tunc magis Divinæ voluntati resignata remanet.

25. Etiamsi superveniat somnus, & dormiatur, nihilominus fit Oratio, & contemplatio actualis; quia Oratio, & resignatio, resignatio, & Oratio idem sunt, & dum resignatio perdurat, perdurat & Oratio.

26. Tres illæ viæ, Purgativa, Illuminativa, & Unitiva sunt absurdum maximum, quod dictum fuerit in Mystica, cum non sit nisi unica via, scilicet via interna.

27. Qui desiderat, & amplectitur devotionem sensibilem, non desiderat, nec quærit Deum, sed seipsum; & male agit, cum eam desiderat, & eam habere conatur, qui per viam internam incedit, tam in locis sacris, quam in diebus solemnibus.

28. Tædium rerum spiritualium bonum est, siquidem per illud purgatur amor proprius.

29. Dum Anima interna fastidit discursus de Deo, & virtute, & frigida remanet, nullum in se ipsa sentiens fervorem, bonum signum est.

30. Totum sensibile, quod experimur in vita spirituali, est abominabile, spurcum, & immundum.

31. Nullus meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent a sensibus cognosci. Opus est amittere virtutes.

32. Nec ante, nec post Communionem alia requiritur præparatio, aut gratiarum actio (pro illis Animabus internis) quam permanentia in solita resignatione passiva, quia modo perfectiore supplet omnes actus virtutum, qui possunt, & fiunt in via ordinaria; Et si hac occasione Communionis insurgunt motus humiliationis, aut gratiarum actionis, reprimendi sunt, quoties non dignoscatur eos esse ex impulsu speciali Dei; alias sunt impulsus naturæ nondum mortuæ.

33. Male agit Anima, quæ procedit per hanc viam internam, si in diebus solemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in se devotum aliquem sensum; quoniam Animæ internæ omnes dies sunt æquales, omnes festivi; Et idem dicitur de locis Sacris, quia hujusmodi Animabus omnia loca æqualia sunt.

34. Verbis, & lingua gratias agere Deo non est pro Animabus internis, quæ in silentio manere debent, nullum Deo impedimentum apponendo, quod operetur in illis; & quo magis Deo se resignant, experiuntur se non posse Orationem Dominicam, seu Pater noster recitare.

35. Non convenit Animabus hujus viæ internæ, quod faciant operationes etiam virtuosas, ex propria electione, & activitate, alias non essent mortuæ; nec debent elicere actus amoris erga B. V. Sanctos, aut humanitatem Christi, quia cum ista objecta sensibilia sint, talis est amor erga illa.

36. Nulla creatura, nec B. V. nec Sancti sedere debent in nostro corde, quia solus Deus vult illud occupare, & possidere.

37. In occasione tentationum etiam furiosarum non debet Anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum, sed debet in supradicto amore, & resignatione permanere.

38. Crux voluntaria mortificationum pondus grave est, & infructuosum, ideoque dimittenda.

39. Sanctiora opera, & pœnitentiæ, quas peregerunt Sancti, non sufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhæsionem.

40. Beata V. nullum unquam opus exterius peregit, & tamen fuit Sanctis omnibus sanctior; igitur ad sanctitatem perveniri potest absque opere exteriori.

41. Deus permittit, & vult ad nos humiliandos, & ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, Dæmon violentiam inferat earum corporibus, easque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia & sine mentis offuscatione, movendo physice illarum manus, & alia membra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per se peccaminosos, in quo casu non sunt peccata, quia his non adest consensus.

42. Potest dari casus, quod hujusmodi violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum personarum, scilicet maris, & feminæ, & ex parte utriusque sequatur actus.

43. Deus præteritis sæculis Sanctos efficiebat Tyrannorum ministerio, nunc vero eos efficit Sanctos Ministerio Dæmonis, qui causando in eis prædictas violentias, facit, ut illi se ipsos magis despiciant, atque annihilent, & se Deo resignent.

44. Job blasphemavit, & tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex Dæmonis violentia.

45. Sanctus Paulus hujusmodi Dæmonis violentias in suo corpore passus est, unde scripsit: *Non quod volo bonum hoc ago, sed quod nolo malum, hoc facio.*

46. Hujusmodi violentiæ sunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, & eam ad veram transformationem, & unionem perducendam, nec alia superest via facilior, & tutior.

47. Cum hujusmodi violentiæ occurrunt, sinere oportet, ut Satanas operetur, nullam adhibendo industriam, nullumque proprium conatum, sed permanere debet homo in suo nihilo. & etiamsi sequantur pollutiones, & actus obsceni propriis manibus, & etiam pejora, non opus est seipsum inquietare, sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia, & timores, quia anima fit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, & acquiritur sancta libertas; Et præ omnibus non opus est hæc confiteri, & sanctissime fit non confitendo, quia hoc pacto superatur Dæmon, & acquiritur thesaurus pacis.

48. Satanas, qui hujusmodi violentias infert, suadet deinde gravia esse delicta; ut anima se inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur, unde ad ejus vires enervandas melius est ea non confiteri, quia non sunt peccata, nec etiam venialia.

49. Job ex violentia Dæmonis se propriis manibus polluebat eodem tempore, quo mundas habebat ad Deum preces (sic interpretando locum ex cap. 16. Job.)

50. David, Hieremias, & multi ex Sanctis Prophetis hujusmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.

51. In Sacra Scriptura multa sunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminosos, ut illud de Samsone, qui per violentiam seipsum occidit cum Philistæis, conjugium iniit cum alienigena, & cum Dalila meretrice fornicatus est, quæ alias erant prohibita, & peccata fuissent: De Juditha, quæ Holopherni mentita fuit: De Eliseo, qui pueris maledixit: De Elia, qui combussit Duces cum turmis Regis Achab. An vero fuerit violentia immediate a Deo peracta, vel dæmonum ministerio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.

52. Cum hujusmodi violentiæ etiam impuræ absque mentis offuscatione accidunt, tunc anima Deo potest uniri, & de facto semper magis unitur.

53. Ad cognoscendum in praxi, an aliqua operatio in

alis

ctiis personis fuerit violenta, regula, quam de hoc habeo, nedum sunt protestationes animarum illarum, quæ protestantur se dictis violentiis non consensisse, aut jurare non posse, quod in iis consenserint, & videre, quod sint Animæ, quæ proficiunt in via interna: sed regulam sumerem a lumine quodam actuali, cognitione humana, ac Theologica superiore, quod me certo cognoscere facit cum interna certitudine, quod talis operatio est violenta, & certus sum, quod hoc lumen a Deo procedit, quia ad me pervenit conjunctum cum certitudine, quod a Deo proveniat, & mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium, eo modo, quo interdum contingit, quod Deus aliquid revelando, eodem tempore animam certam reddit, quod ipse sit, qui revelat, & anima in contrarium non potest dubitare.

54. Spirituales vitæ ordinariæ in hora mortis se delusos invenient, & confusos, & cum omnibus passionibus in alio mundo purgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, etsi multa cum sufferentia, ad purgandas, & extinguendas omnes passiones, ita quod nihil amplius sentitur, nihil, nec ulla sentitur inquietudo, sicut corpus mortuum, nec anima se amplius commoveri sinit.

56. Duæ leges, duæ cupiditates animæ una, & amoris proprii altera, tamdiu perdurant, quamdiu perdurat amor proprius; unde quando hic purgatus est, & mortuus, ut fit per viam internam, non adsunt amplius illæ duæ leges, & cupiditates, nec alterius lapsus aliquis incurritur, nec aliquid sentitur amplius, nequidem veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquisitam pervenitur ad statum non faciendi amplius peccata mortalia, nec venialia.

58. Ad hujusmodi statum pervenitur non reflectendo amplius ad proprias operationes, quia defectus ex reflexione oriuntur.

59. Via interna sejuncta est a Confessione, a confessariis, & a casibus conscientiæ, a Theologia, & Philosophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, & eo etiam perveniunt, ut sint mortuæ, Deus Confessionem aliquando efficit impossibilem, & supplet ipse tanta gratia præservante, quantam in Sacramento reciperent; & ideo hujusmodi animabus non est bonum in tali casu ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia id est illis impossibile.

61. Anima cum ad mortem mysticam pervenit, non potest amplius aliud velle, quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem, & Deus illi eam abstulit.

62. Per viam internam pervenitur ad continuum statum immobilem in pace imperturbabili.

63. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem sensuum: quinimmo signum quod quis in statu nihilitatis maneat, idest mortis mysticæ, est si sensus exteriores non repræsentent amplius res sensibiles, unde sint, ac si non essent, quia non perveniunt ad faciendum, quod intellectus se ad eas applicet:

64. Theologus minorem dispositionem habet, quam homo rudis ad statum contemplativi. Primo quia non habet Fidem adeo puram; Secundo quia non est adeo humilis; Tertio quia non adeo curat propriam salutem; Quarto quia caput refertum habet phantasmatibus, speciebus, opinionibus & speculationibus, & non potest in illum ingredi verum lumen.

65. Præpositis obediendum est in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religiosorum tantummodo ad exterius pertingit. In interiore vero aliter se habet, quo solus Deus, & Director intrant.

66. Risu digna est nova quædam Doctrina in Ecclesia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Episcopo; Quod si Episcopus non sit capax, anima ipsum cum suo Directore adeat; novam dico Doctrinam, quia, nec Sacra Scriptura, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Auctores eam unquam tradiderunt, nec tradere possunt, quia Ecclesia non judicat de occultis, & anima Jus habet eligendi quemcumque sibi benevisum.

67. Dicere quod internum manifestandum est exteriori Tribunali Præpositorum, & quod peccatum sit id non facere, est manifesta deceptio, quia Ecclesia non judicat de occultis, & propriis animabus præjudicant his deceptionibus, & simulationibus.

68. In mundo non est Facultas, nec Jurisdictio ad præcipiendum, ut manifestentur Epistolæ directoris quoad internum animæ, & ideo opus est animadvertere, quod hoc est insultus Satanæ.

„ Quas quidem Propositiones tamquam hæreticas, suspectas, erroneas, scandalosas, blasphemas, piarum aurium offensivas, temerarias, Christianæ disciplinæ relaxativas, & eversivas, & seditiosas respective: ac quæcumque super iis verbo, scripto, typis emissa, pariter cum voto eorumdem Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, & Inquisitorum Generalium damnavimus, circumscripsimus, & abolevimus: deque eisdem, & similibus omnibus, & singulis posthac quoquo modo loquendi, scribendi, disputandi, easque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim reducendi, facultatem quibuscumque interdiximus, & contrafacientes omnibus Dignitatibus, Gradibus, Honoribus, Beneficiis, Officiis ipso facto perpetuo privavimus, & inhabiles ad quæcumque decrevimus, vinculoque etiam anathematis eo ipso innodavimus, quo nonnisi a Nobis, & a Romanis Pontificibus Successoribus nostris valeant absolvi; Præterea eodem nostro Decreto prohibuimus, & damnavimus omnes libros, omniaque opera, quocumque loco, & idiomate impressa, nec non omnia manuscripta ejusdem *Michaelis de Molinos*, vetuimusque, ne quis cujuscumque gradus, conditionis, vel status, etiam speciali nota dignus audeat sub quovis prætextu, quolibet pariter idiomate, sive sub eisdem verbis, sive sub æqualibus, aut æquipollentibus, sive absque nomine, seu ficto, aut alieno nomine ea imprimi facere, neque impressa, seu manuscripta legere, vel apud se retinere, sed Ordinariis locorum, aut Hæreticæ pravitatis Inquisitoribus statim tradere, & consignare teneantur sub eisdem pœnis superius inflictis, qui Ordinarii, & Inquisitores statim ea igni comburi faciant. Tandem ut prædictus *Michael de Molinos* ob Hæreses, errores, & turpia facta prædicta debitis pœnis in aliorum exemplum, & ipsius emendationem plecteretur; lecto in eadem nostra Congregatione toto processu, & auditis dilectis Filiis Consultoribus nostræ Sanctæ Inquisitionis Officii, in Sacra Theologia, & in Jure Pontificio Magistris cum eorumdem Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium unanimi voto dictum *Michaelem de Molinos* tamquam Reum convictum, & confessum respective, & uti Hæreticum formalem, licet pœnitentem in pœnam arcti, & perpetui carceris, & ad peragendas alias pœnitentias salutares, prævia tamen abjuratione de formali per ipsum emittenda, servato Juris ordine, damnavimus, mandantes, ut die, & hora præfigendis in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Minervam hujus almæ Urbis, præsentibus omnibus Venerabilibus Fratribus nostris, S. R. E. Cardinalibus, & Romanæ Curiæ nostræ Prælatis, universoque populo ad id etiam per concessionem Indulgentiarum convocando, ex alto tenor processus stante in suggestu eodem *Michaele de Molinos* una cum sententia inde secuta legeretur, & postquam idem *de Molinos*, habitu Pœnitentiæ indutus, prædictos errores, & Hæreses publicæ abjurasset, facultatem dedimus dilecto Filio nostro Sancti Officii Commissario, ut eum a Censuris quibus innodatus erat, in forma Ecclesiæ consueta absolveret; quæ omnia in executionem dictæ nostræ Ordinationis die 3. *Septembris* labentis anni solemniter adimpleta sunt.

„ Et licet supranarratum Decretum de Mandato nostro latum ad majorem Fidelium cautelam typis editum, publicis locis affixum, & divulgatum fuerit; Nihilominus ne hujus Apostolicæ damnationis memoria futuris temporibus deleri possit, utque populus Christianus Catholica veritate instructior per viam salutis incedere valeat, Prædecessorum nostrorum summorum Pontificum vestigiis inhærentes, hac nostra perpetuo valitura Constitutione supradictum Decretum denuo approbamus, confirmamus, & debitæ executioni tradi mandamus, iterum supradictas Propositiones definitive damnantes, reprobantes, librosque, & manuscripta ejusdem *Michaelis de Molinos* prohibentes, & interdicentes sub eisdem pœnis, & Censuris contra transgressores latis, & inflictis.

Decernentes &c. Nulli ergo omnino hominum &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo octogesimo septimo, duodecimo kalendas Decembris Pontificatus nostri anno duodecimo.

Alexandri Divina Providentia Papæ VIII. 17

XI. Decretum contra duas Propositiones,

Feria V. die 24. Aug. 1690.

„ Sanctissimus D. N. Alexander Papa VIII. non sine magno animi sui mærore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuo, & in majorem fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere, & cum sui Pastoralis Officii munus sit, Oves sibi creditas a noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiss., & Reverendiss. DD. Cardinalibus Inquisitoribus sedulo commisit, qui pluries re mature discussa infrascriptis Thesibus, seu Propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ sigillatim exposuerunt.

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali; Formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative; *Hinc Homo non*

tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.

2. Peccatum Philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero, & mortale est transgressio libera divinæ Legis. Philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non actu cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus peractis Sanctissimus omnibus plene, & mature consideratis, Primam Thesim, seu Propositionem declaravit Hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub Censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in Jure expressis. Secundam Thesim, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, & piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, ita ut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputaverit publice, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii, prohibet omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictam Thesim, seu Propositionem ad praxim deducant.

XII, *Decretum* S. D. N. Alexandri VIII.

Contra Propositiones 31.

Feria V. die 7. Decembris 1690.

„ Sanctissimus D. N. Alexander Divina Providentia Papa VIII. prædictus pro Pastorali cura Ovium a Christo Domino sibi commissa, de earum salute solicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, deinde Em. & Rever. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, atque sedulo, ac pluries incumbentes super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim detulerunt.

Propositiones autem 31. sunt infrascriptæ, videlicet.

I. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

II. Tametsi detur ignorantia invincibilis Juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

III. Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

IV. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

V. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum; adeoque hinc recte inferes in illis esse voluntatem nudam, & inermem sine omni gratia sufficienti.

VI. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quam perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere: *a Gratia sufficienti libera nos Domine.*

VII. Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, Charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

VIII. Necesse est Infidelem in omni opere peccare.

IX. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu.

X. Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, mere ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

XI. Omne, quod non est ex Fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est?

XII. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides, & etiamsi videantur credere, non est Fides Divina, sed humana.

XIII. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, Charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

XIV. Timor gehennæ non est supernaturalis.

XV. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

XVI. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia, aut justitia Ecclesiæ, sed ipsa Christi Lex, & præscriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante.

XVII. Per illam praxim mox absolvendi ordo Pœnitentiæ est inversus.

XVIII. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet; nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

XIX. Homo debet agere tota vita Pœnitentiam pro peccato originali.

XX. Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

XXI. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua Pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

XXII. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis Pœnitentiam egerint.

XXIII. Similiter arcendi sunt a Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

XXIV. Oblatio in Templo, quæ fiebat a B. M. V. die Purificationis suæ per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit Purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset secundum verba Legis.

XXV. Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.

XXVI. Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

XXVII. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris &c.* prætermissis illis: *Ego te baptizo.*

XXVIII. Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: *Non intendo facere quod facit Ecclesia.*

XXIX. Futilis & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Œcumenicum auctoritate, atque in Fidei quæstionibus decernendi infallibilitate.

XXX. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

XXXI. Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia.

„ Quibus mature consideratis idem Sanctissimus statuit, & decrevit 31. supradictas Propositiones, tamquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, Hæresi proximas, Hæresim sapientes, erroneas, schismaticas, & hæreticas respective, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

„ Insuper distincte in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii, prohibet omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

„ Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias Propositiones in majori numero, ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas, approbare.

Breve Innocentii XII. *proscribentis tres & viginti Theses, quæ prætextu amoris erga Deum purissimi in Galliis docebantur.*

INNOCENTIUS PAPA XII.

Servus Servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

„ CUm alias ad Apostolatus nostri notitiam pervenerit, in lucem prodiisse librum quemdam Gallico Idiomate editum, cui titulus, *Explication des Maximes des Saintes sur la vie interieure par Messire François de Salignac Fenelon Archeveque Duc de Cambray, Precepteur de Messeigneurs les Ducs de Borgogne, d'Anjou, & de Berry: A Paris chez Pierre Aubouin, Pierre Emery, Charles Clousier* 1697. Ingens vero subinde de non sana libri hujusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuerit, ut opportunam Pastoralis vigilantiæ nostræ opem efflagitaverit; Nos eum Librum nonnullis ex Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliisque in Sacra Theologia Magistris, mature, ut rei gravitas postulare videbatur, examinandum commisimus. Porro hi Mandatis nostris obsequentes, postquam in quamplurimis Congregationibus varias Propositiones ex eodem libro excerptas, diuturno, accuratoque examine discusserant, quid super earum singulis sibi videretur, tam voce, quam scripto Nobis exposuerunt.

sunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram Nobis desuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sacra Theologia Magistrorum sententiis, Dominici gregis Nobis ab Æterno Pastore crediti periculis, quantum Nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, librum prædictum, ubicumque, & quocumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hucusque impressum, aut in posterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, & usu fideles sensim in errores ab Ecclesia Catholica damnatos induci possent, ac insuper tanquam continentem propositiones, sive in obvio earum verborum sensu, sive attenta sententiarum connexione temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective, tenore præsentium damnamus, & reprobamus, ipsiusque libri impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, & usum omnibus, & singulis Christifidelibus, etiam specifica, & individua mentione, & expressione dignis, sub pœna excommunicationis per contrafacientes, ipso facto absque alia declaratione incurrenda interdicimus, & prohibemus. Volentes, & Apostolica auctoritate mandantes, ut quicumque supradictum librum penes se habuerint, illum, statim atque præsentes litteræ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquisitoribus tradere, ac consignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque, &c. Ceterum Propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolici Censura judicii, sicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in latinum versæ sunt tenoris qui sequitur, videlicet.

1. Datur habitualis status amoris Dei, qui est Charitas pura, & sine ulla mixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in partem; Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando.

2. In statu vitæ contemplativæ, seu unitivæ omittitur omne motivum interessatum timoris, & spei.

3. Id, quod est essentiale in directione animæ, est non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & subtilitate: Oportet se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibimet affixis, & adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In statu Sanctæ indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria, & deliberata propter suum interesse, exceptis iis occasionibus, in quibus toti suæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus; Nihil volumus, ut simus perfecti & beati propter interesse proprium, sed omnem perfectionem, ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res illas impressione suæ gratiæ.

6. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrorum interesse omnium maximum, sed eam volumus voluntate plena ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipse vult, quam nos vult velle propter ipsum.

7. Derelictio non est nisi abnegatio, seu sui ipsius renunciatio, quam Jesus Christus a nobis in Evangelio requirit, postquam externa omnia reliquerimus: Ista nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quoad interesse proprium. Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei ostendendo perfugium, neque ullam spem quoad suum interesse proprium, etiam æternum.

8. Omnia Sacrificia, quæ fieri solent ab animabus quam maxime disinteressatis circa earum æternam beatitudinem sunt conditionalia; sed hoc sacrificium non potest esse absolutum in statu ordinario; In uno extremorum probationum casu hoc Sacrificium fit aliquo modo absolutum.

9. In extremis probationibus potest animæ invincibiliter persuasum esse persuasione reflexa, quæ non est intimus conscientiæ fundus, se juste reprobatam esse a Deo.

10. Tunc anima divisa a semetipsa expirat cum Christo in se dicens: *Deus, Deus meus ut quid dereliquisti me?* In hac involuntaria impressione desperationis conficit Sacrificium absolutum sui interesse proprii quoad æternitatem.

11. In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse, sed nunquam amittit in parte superiori; idest in suis actibus directis, & intimis spem perfectam, quæ est desiderium disinteressatum promissionum.

12. Director tunc potest huic animæ permittere, ut simpliciter acquiescat jacturæ sui proprii interesse, & justæ condemnationis, quam sibi a Deo indictam credit.

13. Inferior Christi pars in Cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam separatio partis superioris animæ ab inferiori. In ista separatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca, & involuntaria perturbatione: Nam totum, quod est involuntarium, & intellectuale, est partis superioris.

15. Meditatio constat discursivis actibus, qui a se invicem facile distinguuntur. Ista compositum actuum discursivorum, & reflexorum est propria exercitatio amoris interessati.

16. Datur status contemplationis adeo sublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties anima actu orat, sua oratio sit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

17. Animæ contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili, & reflexo Jesu Christi duobus temporibus diversis; Primo in fervore nascente earum contemplatione; Secundo Anima amittit intuitum Jesu Christi in extremis probationibus.

18. In statu passivo exercentur omnes virtutes distincte, non cogitando, quod sint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, & amor zelotypus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit, nec unquam sit adeo virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non est.

19. Potest dici in hoc sensu, quod anima passiva, & disinteressata nec ipsum amorem vult amplius, quatenus est sua perfectio, & sua felicitas, sed solum quatenus est id, quod Deus a nobis vult.

20. In confitendo debent animæ transformatæ sua peccata detestari, & condemnare se, & desiderare remissionem suorum peccatorum, non ut propriam purificationem, & liberationem, sed ut rem, quam Deus vult, & vult nos velle propter suam gloriam.

21. Sancti mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis hæc doctrina (de puro amore) esset pura, & simplex perfectio Evangelica in universa traditione designata, antiqui Pastores non proponebant passim multitudini justorum, nisi exercitationem amoris interessati, eorum gratiæ proportionatam.

23. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati, & meritorii sunt.

Non intendimus tamen per expressam Propositionum hujusmodi reprobationem, alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem præsentes Litteræ omnibus facilius innotescant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, ac Cancellariæ Apostolicæ, nec non Curiæ Generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex Cursoribus nostris, ut moris est, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur; ita ut sic publicatæ, omnes, & singulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ, & intimatæ fuissent: utque ipsarum præsentium Litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides, tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 12. Martii 1699. Pontificatus nostri Anno octavo.

Condemnatio duarum Thesium de Omnipotentia donata, 23
& subjecta Creaturæ.

Feria 5. die 23. Novembris 1679.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apost. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Innoc. Div. Provid. PP. XI. ac Emin. & Rev. D. S. R. E. Cardinalibus, in tota Rep. Christiana contra Hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum supradictis Em. & Rev. D. D. delatæ fuerint hæ duæ propositiones.

I. Deus donat nobis Omnipotentiam suam, ut ea utamur, sicut aliquis donat alteri villam, aut librum.

II. Deus subjicit nobis suam Omnipotentiam.

Earumdem facta per Theologos ad id specialiter deputatos SS. D. N. relatæ, & coram sua Sanctitate propositæ una cum votis Emin. & Rever. S. R. E. Cardinalium, Sanctitas Sua decrevit, & mandavit, ut ambæ propositiones prohiberentur, sicut eas præsenti Decreto damnat, & prohibet, ut temerarias ad minimum, & novas; mandatque, ne quis deinceps cujuscumque sit gradus, Ordinis, aut conditionis, illas, vel illarum alterutram audeat imprimere, vel imprimi facere, sive scriptis, sive etiam oretenus docere, vel asserere, sed pœnis, & Censuris in libri-

librorum prohibitorum consensit, aliisque Sanctitati Suæ bene visis.

15 Prohibitio Thesis de Usu scientiæ ex Confessione acquisitæ.

Feria 4. die 18. Novembris 1682.

In Generali Congregatione S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Conventu S. Mariæ supra Minervam coram Emin. & Reverend. DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Rep. Christiana contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Prævia matura consultatione Dominorum Consultorum facta fuit discussio sequentis propositionis.

Scientia ex Confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa, aut indirecta revelatione, & gravamine Pœnitentis, nisi aliud multò majus ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur.

Addita deinde explicatione, sive limitatione, quod sit intelligenda de usu scientiæ ex Confessione acquisita cum gravamine Pœnitentis, seclusa quacumque revelatione atque in casu, quo multò majus gravamen ejusdem Pœnitentis ex non usu sequeretur, statuerunt dictam propositionem, quatenus admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine Pœnitentis, omnino prohibendam esse, etiam cum dicta explicatione, sive limitatione, & præsenti Decreto prohibente, ne quis ultra audeat talem doctrinam publice, aut privatim docere, aut defendere sub pœnis arbitrio Sacr. Congregationis infligendis; Mandantes etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ Ministris, ut ab ea in praxim deducenda prorsus abstineant.

16 XVI. *Sanctissimi* D. N. D. Clementis *Divina providentia Papæ XI. Damnatio quamplurimarum Propositionum excerptarum ex libro Gallico idiomate impresso, & in plures Tomos distributo sub titulo:* Le Nouveau Testament en François avec des reflexions morales sur chaque verset &c. A Paris 1699. *Ac aliter* Abbregè de la morale de l'Evangile, des Actes des Apostres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, & de l'Apocalypse, ou Pensées Chretiennes sur le Texte de ces Livres Sacrez &c. A Paris 1693. & 1694.

Cum prohibitione ejusdem libri, & aliorum quorumcumque in ejus defensionem, tam hactenus editorum, quam in posterum edendorum.

CLEMENS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Universis Christifidelibus salutem, & Apostolicam Benedictionem.

„ UNigenitus Dei Filius pro nostra, & totius Mundi salute Filius hominis factus, dum discipulos suos doctrina veritatis instrueret, universamque Ecclesiam suam in Apostolis erudiret, præsentia disponens, & futura prospiciens, præclaro, ac saluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus a falsis Prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis Ovium, quorum nomine potissimum demonstrantur Magistri illi mendaces, & in deceptione illusores, qui splendida pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine Sanctitatis; utque facilius incautis obrepant, quasi deponentes lupinam pellem, & se se Divinæ legis sententiis, velut quibusdam Ovium velleribus obvolventes Sanctarum Scripturarum; adeoque etiam ipsius Novi Testamenti verbis, quæ multipliciter in suam, aliorumque perditionem depravant, nequiter abutuntur; antiqui scilicet, a quo progeniti sunt, mendacii parentis exemplo, ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quam ut ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi Divinorum verborum prætendatur auctoritas.

„ His nos vere Divinis monitis instructi ubi primum, non sine intima cordis nostri amaritudine, accepimus, Librum quemdam Gallico idiomate olim impressum, & in plures Tomos distributum sub titulo: *Le Nouveau Testament en François, avec des reflexions morales sur chaque verset &c. A Paris 1699.* Aliter vero: *Abbregè de la morale de l'Evangile, des Actes des Apostres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, & de l'Apocalypse, ou Pensées Chretiennes sur le Texte des ces Livres Sacrez &c. A Paris 1693. & 1694.*

„ Tametsi alias a Nobis damnatum, ac revera Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiscentem, adhuc tamen tanquam ab omni errore immunem a pluribus haberi, Christifidelium manibus passim obtrudi, ac nonnullorum nova semper tentantium consilio, & opera studiose nimis quaquaversum disseminari, etiam latine redditum, ut perniciosæ institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem, & de Regno ad populum alterum; versutis hujusmodi seductionibus, atque fallaciis creditum Nobis Dominicum gregem in viam perditionis sensim adduci summopere doluimus; adeoque Pastoralis non minus curæ nostræ stimulis, quam frequentibus Orthodoxæ Fidei zelatorum querelis, maxime verò complurium Venerabilium Fratrum, præsertim Galliæ Episcoporum litteris, ac precibus excitati, gliscenti morbo, qui etiam aliquando posset in deteriora quæque proruere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

„ Et quidem ad ipsam ingruentis mali causam providæ nostræ considerationis intuitum convertentes, perspicue novimus summam hujusmodi Libri perniciem ideo potissimum progredi, & invalescere, quod eadem intus lateat, & velut improba sanies, nonnisi secto ulcere foras erumpat, cum liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat; molliti enim sunt sermones ejus super oleum, sed ipsi sunt jacula, & quidem intento arcu ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut salubrius præstari a Nobis posse arbitrati sumus, quam si fallacem Libri doctrinam generatim solummodo a nobis hactenus indicatam, pluribus singillatim ex eo exceptis Propositionibus, distinctius, & apertius explicaremus, atque universis Christifidelibus noxia zizaniorum semina e medio Tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, & quasi in propatulo positis, non uno quidem, aut altero, sed plurimis, gravissimisque tum pridem damnatis, tum etiam voce adinventis erroribus, plane confidimus, benedicente Domino, fore, ut omnes tandem apertæ jam manifestæque veritati cedere compellantur.

„ Id ipsum maxime e re Catholica futurum sedandis, præsertim in florentissimo Galliæ regno exortis ingeniorum varie opinantium, jamque in acerbiores scissuras protendentium dissidiis apprime proficuum: Conscientiarum denique tranquillitati perutile, & propemodum necessarium non modo præfati Episcopi, sed & ipse in primis Carissimus in Christo Filius noster Ludovicus Francorum Rex Christianissimus, cujus eximium in tuenda Catholicæ fidei puritate, extirpandisque erroribus Zelum satis laudare non possumus, sæpius Nobis est contestatus, repetitis propterea vere piis, & Christianissimo Rege dignis Officiis, ardentibus votis a nobis efflagitans, ut instanti animarum necessitati prolata quantocius Apostolici Censura Judicii consuleremus.

„ Hinc adspirante Domino, ejusque Cœlesti ope confisi, salutare opus sedulo, diligenterque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex prædicto Libro, juxta supra recensitas respective editiones, fideliter extractas, & tum Gallico, tum Latino idiomate expressas Propositiones a compluribus in Sacra Theologia Magistris; primo quidem coram duobus ex Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus accurate discuti: Deinde vero coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quanta maxima diligentia, ac maturitate singularum insuper Propositionum cum ipsomet Libri Textu exactissime facta collatione, pluries iteratis Congregationibus expendi, & examinari mandavimus; Hujusmodi autem Propositiones sunt, quæ sequuntur, videlicet:

1. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipsius Gratiam amisit, nisi peccatum, & peccati consecutiones, superba paupertas, & segnis indigentia, hoc est generalis impotentia ad laborem, & orationem, & ad omne opus bonum?

2. Jesu Christi Gratia, principium efficax boni cujuscumque generis, necessaria est ad omne opus bonum; absque illa, non solum nihil fit, sed nec fieri potest.

3. In vanum, Domine, præcipis, si tu ipse non das, quod præcipis.

4. Ita Domine: Omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem Gratiæ suæ exhortationes, & Gratiæ exteriores non inserviunt, nisi ad illud magis obdurandum.

6. Discrimen inter Fœdus Judaicum, & Christianum est, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum Legis a peccatore, relinquendo illum in sua impotentia; in isto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum sua Gratia purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipsi suam legem? Quæ vero felicitas non est, admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit a nobis?

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, nisi in quantum participes sumus ipsius novæ Gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

9. Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Christum nunquam possumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.

10. Gratia est operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.

11. Gra-

11. Gratia non est aliud, quam voluntas Omnipotentis Dei jubentis, & facientis, quod jubet.

12. Quando Deus vult salvare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei.

13. Quando Deus vult animam salvam facere, & eam tangit interiori Gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.

14. Quantumcumque remotus a salute sit Peccator obstinatus quando Jesus se ei videndum exhibet lumine salutari suæ Gratiæ, oportet, ut se dedat, accurrat, se se humiliet, & adoret Salvatorem suum.

15. Quando Deus mandatum suum, & suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritus, & interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit;

16. Nullæ sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris Gratiæ, quia nihil resistit Omnipotenti.

17. Gratia est vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad Jesum Christum; quicumque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem Filii nullatenus est doctus a Patre.

18. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, semper affert fructum suum.

19. Dei gratia nihil aliud est, quam ejus Omnipotens voluntas: hæc est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis.

20. Vera Gratiæ idea est, quod Deus vult sibi a nobis obediri, & obeditur; imperat, & omnia fiunt; loquitur tamquam Dominus, & omnia sibi submissa sunt.

21. Gratia Jesu Christi est Gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis omnipotentis, sequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & resuscitantis Filium suum.

22. Concordia Omnipotentis operationis Dei in corde hominis cum libero ipsius voluntatis consensu demonstratur illico nobis in Incarnatione, veluti in fonte, atque Archetypo omnium aliorum operationum Misericordiæ, & Gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, itaque ita dependentes a Deo sunt, sicut ipse originalis operatio.

23. Deus ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ Gratiæ, eam significans per illam, qua Creaturas e nihilo producit, & mortuis reddit vitam.

24. Justa idea, quam Centurio habet de Omnipotentia Dei, & Jesu Christi in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago ideæ, quæ haberi debet de Omnipotentia suæ Gratiæ in sanandis animabus a cupiditate.

25. Deus illuminat animam, & eam sanat æque ac corpus sola sua voluntate; jubet, & ipsi obtemperatur.

26. Nullæ dantur Gratiæ, nisi per Fidem.

27. Fides est prima Gratia, & fons omnium aliarum.

28. Prima gratia, quam Deus concedit Peccatori, est Peccatorum remissio.

29. Extra Ecclesiam nulla conceditur Gratia.

30. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

31. Desideria Christi semper habent suum effectum, pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32. Jesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine Primogenitos, idest Electos de manu Angeli exterminatoris.

33. Proh quantum oportet bonis terrenis, & sibimet ipsi renunciasse, ad hoc, ut quis fiduciam habeat sibi, ut ita dicam, appropriandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem & mysteria, ut facit S. Paulus dicens: Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

34. Gratia Adami non producebat, nisi merita humana.

35. Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ, & integræ.

36. Differentia essentialis inter Gratiam Adami, & statum innocentiæ, ac Gratiam Christianam est, quod primam unusquisque in prima persona recepisset; ista vero non recipitur, nisi in persona Jesu Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.

37. Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso erat illi proportionata; Gratia Christiana non sanctificando in Jesu Christo est omnipotens, & digna Filio Dei.

38. Peccator non est liber, nisi ad malum, sine Gratia Liberatoris.

39. Voluntas, quam Gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum; ardoris, nisi ad se præcipitandum; virium, nisi ad se vulnerandum; Est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.

40. Sine Gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.

41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philosophis, Ethnicis, non potest venire nisi a Deo; & sine Gratia non producit nisi præsumptionem, vanitatem, & oppositionem ad ipsum Deum loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.

42. Sola Gratia Christi reddit hominem aptum ad Sacrificium Fidei; sine hoc nihil, nisi impuritas, nihil nisi indignitas.

43. Primus effectus Gratiæ Baptismalis est facere, ut moriamur peccato, adeout Spiritus, cor, sensus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44. Non sunt nisi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes nostræ nascuntur; Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur: & amor quo nos ipsos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.

45. Amore Dei in corde Peccatorum non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.

46. Cupiditas, aut Caritas usum sensuum bonum, vel malum faciunt.

47. Obedientia Legis profluere debet ex fonte; Et hic fons est Charitas; Quando Dei amor est illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exterius; alioquin non est, nisi hypocrisis, aut falsa justitia.

48. Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi abberratio, & nisi peccatum, sine Fidei lumine, sine Christo, & sine Charitate?

49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine Amore Dei.

50. Frustra clamamus ad Deum, Pater mi, si Spiritus Charitatis non est ille, qui clamat.

51. Fides justificat, quando operatur, sed ipsa non operatur nisi per Charitatem.

52. Omnia alia salutis media continentur in Fide tamquam in suo germine, & semine, sed hæc Fides non est absque.

53. Sola Charitas christiano modo facit (actiones christianas) per relationem ad Deum, & Jesum Christum.

54. Sola Charitas est, quæ Deo loquitur: eam solam Deus audit.

55. Deus non coronat, nisi Charitatem, qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo, in vanum currit.

56. Deus non remunerat, nisi Charitatem, quoniam Charitas sola Deum honorat.

57. Totum deest Peccatori, quando ei deest spes, & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.

58. Nec Deus est, nec Religio, ubi non est Charitas.

59. Oratio Impiorum est novum peccatum, & quod Deus illi concedit, est novum in eos judicium.

60. Si solus supplicii timor animat Pœnitentiam, quo hæc magis violenta, eo magis ducit ad desperationem.

61. Timor nonnisi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.

62. Qui a malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo.

63. Baptizatus adhuc est sub Lege, sicut Judæus, si Legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.

64. Sub maledicto Legis nunquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud nonnisi ob timorem evitando.

65. Moyses, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores Legis mortui sunt absque eo quod ullum Deo dederint filium; cum non effecerint nisi mancipia per timorem.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicuti bestiæ, sed per Fidem, & per amorem, sicuti Filii.

67. Timor servilis non sibi repræsentat Deum, nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum contractabilem.

68. Dei bonitas abbreviavit viam salutis claudendo totum in Fide, & precibus.

69. Fides, usus, argumentum, & præmium Fidei totum est donum puræ liberalitatis Dei,

70. Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandos peccatores.

91. Homo ob sui conservationem potest se dispensare ab ea Lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Ecclesiæ Christianæ est, quod sit Catholica, comprehendens & omnes Angelos Cœli, & omnes Electos, & justos terræ, & omnium sæculorum.

73. Quod est Ecclesia, nisi cœtus Filiorum Dei, manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam & expectantium Gratiam futuri Sæculi.

74. Ecclesia, sive integer Christus, Incarnatum Verbum habet ut Caput, omnes vero Sanctos ut membra.

75. Ecclesia est unus solus homo compositus ex pluribus membris, quorum Christus est Caput, vita, subsistentia, & persona; Unus solus Christus compositus ex pluribus Sanctis, quorum est Sanctificator.

76. Nihil spatiosius Ecclesia Dei, quia omnes Electi, & Justi omnium Sæculorum illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Christi, cessat interius habere Deum pro Patre, & Christum pro Capite.

78. Separatur quis a Populo Electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & Caput est Jesus Christus, tam non vivendo secundum Evangelium, quam non credendo Evangelio.

79. Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere Spiritum, Pietatem, & Mysteria Sacræ Scripturæ.

80. Lectio Sacræ Scripturæ est pro omnibus.

81. Obscuritas Sancta verbi Dei non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.

82. Dies Dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia Sanctarum Scripturarum; Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.

83. Est illusio sibipersuadere, quod notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari fœminis lectione Sacrorum Librorum; Non ex fœminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est Scripturarum abusus, & natæ sunt Hæreses.

84. Abripere e Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem Sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis Filiis lucis, & facere, ut patiantur speciem quandam Excommunicationis.

86. Eripere simplici Populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni Dei.

87. Modus plenus sapientia, lumine, & Charitate est dare animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum Pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus satisfacere Justitiæ Dei, antequam reconcilietur.

88. Ignoramus quod sit peccatum, & vera Pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detractamus separationis istius ferre confusionem.

89. Quartusdecimus gradus conversionis Peccatoris est, quod, cum sit jam reconciliatus, habet Jus assistendi Sacrificio Ecclesiæ.

90. Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu, saltem præsumpto, totius Corporis.

91. Excommunicationis injustæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro. Nunquam eximus ab Ecclesia etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo Jesu Christo, atque ipsi Ecclesiæ per Charitatem affixi sumus.

92. Pati potius in pace Excommunicationem, & Anathema injustum, quam prodere veritatem, est imitari Sanctum Paulum: tantum abest, ut sit erigere se contra Auctoritatem aut scindere unitatem.

93. Jesus quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit sine ipsius mandato; Jesus restituit, quod ipsi inconsiderato Zelo rescindunt.

94. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri supra Fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec Fidem lædunt, nec mores.

95. Veritates eo devenerunt, ut sint lingua peregrina quasi plerisque Christianis, modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum, adeo remotus est a simplicitate Apostolorum, & supra communem captum Fidelium; Neque satis advertitur, quod hic defectus sit unum ex signis maxime sensibilibus senectutis Ecclesiæ, & iræ Dei in Filios suos.

96. Deus permittit, ut omnes Potestates sint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisi Divinæ Gratiæ.

97. Nimis sæpe contingit, membra illa, quæ magis sancte, ac magis stricte unita Ecclesiæ sunt, respici, atque tractari tamquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tamquam ab ea separata; sed Justus vivit ex Fide, & non ex opinione hominum.

98. Status persecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tamquam Hæreticus, flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maxime meritoria, utpote quæ facit hominem conformem Jesu Christo.

99. Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quod ad multos in odorem mortis, id quod Deus in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, verb. grat. bonos libros, instructiones, sancta exempla &c.

100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem, ejusque discipulos! Tempus hoc advenit . . . . Haberi, & tractari a Religionis Ministris, tamquam impium, & indignum omni commercio cum Deo tamquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in Societate Sanctorum, ex hominibus piis morte corporis mors terribilior; Frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, & Zelo quodam Religionis, persequendo flamma, ferroque viros probos, si propria passione est excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, & sacrificamus Diabolo Dei servum.

101. Nihil Spiritui Dei, & Doctrinæ Jesu Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones Pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis, & efficere, ut nomen & veritas Dei aliquando deserviant consilio Impiorum.

„ Auditis itaque tum voce, tum scripto Nobis exhibitis prælatorum Cardinalium, aliorumque Theologorum suffragiis, Divinique in primis luminis, privatis ad eum finem, publicisque etiam indictis precibus, implorato præsidio, omnes, & singulas Propositiones præinsertas, tamquam falsas, & captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ, & ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in Potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de Hæresi, hac Hæresim ipsam sapientes, nec non Hæreticis, & Heresibus, ac etiam Schismati faventes, erroneas, Hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam Hæreticas, variasque Hæreses, & potissimum illas, quæ in famosis Jansenii Propositionibus, & quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis continentur, manifeste innovantes, respective, hac nostra perpetuo valitura Constitutione, declaramus, damnamus & reprobamus.

„ Mandantes omnibus utriusque sexus Christi fidelibus ne de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quam in hac eadem nostra Constitutione continetur; ita ut quicumque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam disputative publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, Ecclesiasticis Censuris aliisque contra similia perpetrantes a Jure statutis pœnis, ipso facto, absque alia declaratione subjaceat.

„ Ceterum per expressam præfatarum Propositionum reprobationem, alia in eodem Libro contenta nullatenus approbare intendimus, cum præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus Propositiones illis, quæ, ut supra, damnatæ fuerunt, consimiles, & affines, iisdemque erroribus imbutas, nec sane paucas suo imaginario quodam, veluti grassantis hodie persecutionis obtentu, inobedientiam, & pervicaciam nutrientes, easque falso Christianæ patientiæ nomine prædicantes, quas propterea singulatim recensere, & nimis longum esse duximus, & minime necessarium, ac demum quod intolerabilius est, Sacrum ipsum novi Testamenti Textum damnabiliter vitiatum comperetimus, & alteri dudum reprobatæ versioni Gallicæ Montensi in multis conformem; a vulgata vero editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab Orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet multipliciter discrepantem, & aberrantem, pluriesque in alienos, exoticos, ac sæpe noxios sensus non sine maxima perversitate detortum:

„ Eumdem propterea Librum, utpote per dulces sermones & Benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est, sub falsa piæ institutionis imagine, seducendis Innocentium cordibus longe accommodatum, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicumque, & quocumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut in posterum (quod absit) imprimendum; Auctoritate Apostolica tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus, quemadmodum etiam alios omnes, & singulos in ejus defensionem tam scripto, quam typis editos, seu forsan (quod Deus avertat) edendos libros, seu libellos, eorumque lectionem, descriptionem, retentionem, & usum omnibus, & singulis Christifidelibus sub pœna Excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrenda, prohibemus pariter, & interdicimus.

„ Præcipimus insuper Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non Hæreticæ pravitatis inquisitoribus, ut contradictores, & rebelles quoscumque per Censuras, & pœnas præfatas, aliaque Juris, & Facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant, & compellant.

„ Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis &c. Nulli ergo hominum &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1713. 6. Idus Septembris, Pontificatus Nostri anno 13.

J. Card. Prodatarius.

F. Oliverius.

Visa de Curia L. Sergardus.

Loco ✠ Plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

L. Martinettus.

Anno

*Anno a Nativitate Domini N. Jesu Christi millesimo
septingentesimo decimo tertio, Indictione sexta, die vero
decima Sept. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, &
Domini Nostri Domini Clementis Divina providentia Pa-
pæ XI. Anno decimo tertio supradictæ Litteræ Apostolicæ
affixæ, & publicatæ fuerunt ad valvas Ecclesiæ Lateran.
& Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ,
Curiæ Generalis in Monte Citatorio, in Acie Campi Flo-
ræ, in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Petrum
Romulatium Apostolicum Cursorem.*

Antonius Placentinus Magister Cursorum.

22 Constitutionem Sanctissimi Domini Nostri Benedicti
XIV. incip. *Detestabilem*, qua anno 1752. quarto idus No-
vembris, damnavit atque prohibuit quinque propositiones
Duellorum abusui faventes, jam proculimus ad litteram
tom. 2. in verb. *Duellum*, quam, ne alibi dicta repetan-
tur, vide ibi.

* Decretum autem Sacræ Congregationis Inquisitionis
Rom. quo novissime damnatæ sunt quædam Theses circa
usum Opinionis probabilis, allatum est tom. 5. verb. *O-
pinio probabilis* *

23 Qua censura notandus sit, qui Propositiones a Pontifi-
ce loquente ex Cathedra damnatas amplectitur adhuc, ut
probabiles, seu veras; Non omnes in omnibus conveniunt
24 Doctores. Quamvis enim omnes communiter conveniant
in hoc quod Propositiones damnatæ, ut *Hæreticæ*, non
possint citra Hæresim negari tales, nempe quod sint *Hæ-
reticæ, & falsæ*, utpote immediate oppositæ Doctrinæ
Fidei essentialiter veræ ab Ecclesia definitæ; Tamen cir-
ca Propositiones alias Censura notatas, nempe quod sint
25 *scandalosæ*, *temerariæ*, *erroneæ*, *seditiosæ*, *blasphemæ*,
& hujusmodi, valde discrepant inter se Doctores; Bannes
enim *q. 11. de Fide art. 2. in fine*; Turrianus *de Fide
disp. 55. dub. 5. §. Deinde in aliis*; Lugo *de virtute Fi-
dei disp. 20. sect. 3. a n. 108.* citati a Viva *ad Proposit.
damnat. quæst. Podroma n. 18.* & alii putant solum esse
errorem, aut errori proximum negare, quod aliqua talis
propositio mereatur notam, qua inuritur a Sancta Sede;
ipse tamen Viva *cit. q. Podroma ad Propositiones damna-
tas num.* 18. cum Maldero, Coninch. & aliis dicit, quod
licet propositio alias censura notata, v. g. quod sit *scan-
dalosa*, citra Heresim negari non possit, quod sit *scanda-
losa*, prout ea definitur a Pontifice loquente ex Cathe-
dra; Nihilominus negare, quod ea sint falsa in omnium
sententia, non continet Hæresim, sed solum errorem,
cum non definiatur a Sancta Sede immediate ejus falsitas,
sed solum per illationem certam descendat falsitas ex eo,
quod sit *scandalosa*; Unde secundum hanc veriorem sen-
tentiam, qui docet, & tenet propositionem *scandalosam*,
non est formaliter, & proprie, seu rigorose *Hæreticus*,
sed solum formaliter, & rigorose *Scandalosus* & sic *Te-
merarius*, qui docet, & tenet *temerariam*; *Seditiosus*, qui
seditiosam, & similiter de aliis.

26 Hinc ad uberiorem notitiam juvat hic recensere præci-
pua censurarum genera, quibus notari possunt propositio-
nes referentes doctrinam Fidei Catholicæ, & Christianis
moribus nocivam, seu noxiam, a quibus eædem propo-
sitiones denominationem sortiuntur.

27 *Hæretica* propositio est illa, quæ formaliter opponitur
veritati a Deo revelatæ, & per Ecclesiam definitæ, seu
cujus contradictoria est de Fide.

28 *Sapiens Hæresim* est illa, cujus contradictoria non est
quidem expresse definita, sed tamen sic communiter reci-
pitur in Ecclesia, ac si esset de Fide, ideoque præbet ju-
dicium saltem probabile judicandi, quod in defensore il-
lius lateat Hæresis.

29 *Suspecta de Hæresi* est illa, quæ in rigore grammatico
vera esse potest, Attamen ex quibusdam circumstantiis
personæ, loci, & temporis innuere videtur latentem Hæ-
resim.

30 *Hæresi proxima* ea est, quæ est contradictoria illi, quæ
vel a plerisque habetur tamquam de Fide, vel per evi-
dentem consequentiam infertur ex una de Fide, & alte-
ra indubitata.

31 *Schismatica* est illa, quæ aperit viam divisioni Corporis
Mystici Christi, idest separat, seu retrahit Ecclesiam, seu
Fideles a suo capite, seu Romano Pontifice.

32 *Judaica* est illa, quæ de Christo sentit cum Judæis, as-
serens v. g. Christum, seu Messiam nondum advenisse,
sed adhuc esse venturum.

33 *Pagana* est illa, quæ cum Paganis plures Deos admit-
tit:

34 *Athea* est illa, quæ cum Atheis Deum esse negat.

Blasphema est illa, quæ continet injuriam, & irreve- 35
rentiam contra Deum, vel Deiparam, vel Sanctos.

Impia est illa, qua verus cultus Deo, vel Deiparæ, 36
vel Sanctis debitus evertitur, vel minuitur.

Erronea est illa, quæ contradicit Conclusioni Theolo- 37
gicæ, sive deductæ ex una de Fide, & altera evidente.

Errori proxima est, quæ contradicit tali conclusioni, 38
quæ a plerisque, non tamen ab omnibus habetur tamquam
Theologica.

Sapiens errorem, *suspecta erroris* est illa, quæ licet in 39
rigore sermonis non contradicat alicui Conclusioni Theo-
logicæ tamen ex circumstantiis, personæ, loci, & tempo-
ris, gravem adjunctam habet erroris suspicionem.

Scandalosa est illa, quæ immediate, & de se præbet a- 40
lii occasionem ruinæ spiritualis circa doctrinam morum,
& Fidei.

Temeraria positive est illa, quæ contra se habet firmis- 41
simas rationes, & gravissimorum Doctorum auctoritates, &
pro se nullam firmam, & gravem. *Temeraria* negative est
illa, quæ nec pro se, nec contra se habet ullam ratio-
nem, & auctoritatem.

Seditiosa est illa, quæ inducit divisionem in populo, 42
seu concitat tumultum contra Superiores in Ecclesia, vel
Republica.

Male sonans est illa, quæ abutitur vocibus contra com- 43
munem sensum Fidelium, & licet habeat duos sensus, u-
num Fidei congruum, alterum non congruum; sæpe tamen
ab audientibus sumitur in malam partem.

Piarum aurium offensiva est illa, quæ nedum male so- 44
nat, sed aliquid insuper indignum, seu indecens in ma-
teria Religionis pronunciat.

Laxa est illa, quæ multum favet conscientiæ liberta- 45
ti, & in materia morum est nimis licentiosa.

Simplicium seductiva est illa, quæ sub specie pietatis, 46
vel boni prætextu errorem tegens, apta est simplicium
mentes seducere.

Infana, *fabulosa*, & *mendosa* est illa, quæ nec ratio- 47
ne, nec auctoritate constat, neque aliqua verisimilitudi-
ne nititur.

Apocrypha est illa, cujus Auctor incognitus, aut incer- 48
tus est; Vel de qua non constat, quod sit Canonica, vel
Divina.

Antiquata est illa, quæ antiquitus admittebatur tam- 49
quam probabilis, quia nondum erat cognitum principium
certum, sed jam licet non sit expresse damnata, est ta-
men incompossibilis cum novo Decreto Romanæ Cathe-
dræ.

Improbabilis est illa, quæ nititur motivo fallibili, non 50
gravi, sed simpliciter indigne, propter quod fiat assensus.

Additio.

Nota, Benedict. XIV. die 16. April. 1744. damnasse
Dissertationem in casus reservatos Venetæ Diœcesios &c.
impressam an. 1743. tamquam continentem Propositiones
respective falsas, malesonantes, scandalosas, & piarum
aurium offensivas.

Additio ex Auctore.

Hic ad litteram tradimus sequentem SS. D. N. Bene- 51
dicti XIV. Constitutionem, qua damnantur, & prohiben-
tur quinque propositionis Duellorum abusui faventes; Ac
veteres leges adversus duellantes editæ novis pœnalibus
Sanctionibus cumulantur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

DEtestabilem, ac Divina naturalique lege damnatum duellorum abusum, a barbaris gentibus, atque superstitiosis, non sine ingenti corporum, animarumque clade, in Christianam Rempublicam auctore Diabolo invectum, cum semper execrata sit, atque improbarit Ecclesia, tum præcipuo in eam curam studio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a Fidelium cœtu longissime arceretur, Nam, ut antiquiora mittamus Prædecessorum nostrorum, Nicolai (*a*), Cœlestini III. Innocentii II. Eugenii III. Alexandri III. (*b*), Innocentii IV. (*c*) adversus singulares pugnas decreta, extant recentiores Apostolicæ Sedis Constitutiones, quibus Romani Pontifices Julius II. (*d*), Leo X. (*e*), Clemens VII. (*f*),

(a) *Epist. L. ad Carolum.*
(b) *In Concil. Lateranensi cap. 1. & 2.* de Torniamentis, *ubi trium Prædecessorum decreta citantur.*
(c) *In Epist. ad Archiepiscopos, Episcopos, aliosve Ecclesiasticos Regni Franciæ apud Raynald. ad ann. 1252. n. 31.*
(d) *Constitut. incip.* Regi Pacifici.
(e) *Constitut.* Quam Deo, & hominibus.
(f) *Constitut.* Consuevit Romanus Pontifex.

ac demum Pius IV. (*a*) gravissimas pœnas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacumque causa, etiam per Sæculares Regionum, aut Locorum leges forsan permissa, adjecta infamia, bonorumque proscriptione etiam adversus complices, ac participes, & qualescumque operam iisdem præbentes.

Tridentina vero Synodus (*b*) latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes, cæterosque Dominos temporales, si locum ad Monomachiam in terris suis concesserint, ac jurisdictione, & dominio loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant, eo ipso privatos declaravit. Committentes vero pugnam, eorumque Patrinos, excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, necnon perpetuæ infamiæ pœnam incurrere statuit; & si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiastica sepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero præfatis saluberrimis Legibus judicialia duntaxat, ac solemnia duella comprehensa, ac proscripta viderentur, piæ memoriæ Prædecessor Noster Gregorius Papa XIII (*c*) hujusmodi pœnas adversus eos omnes extendit; qui nedum publice, sed etiam privatim ex condicto, statuto tempore, & loco, Monomachiam commiserint, etiamsi nulli patrini, sociive ad id vocati fuerint; nec loci securitas habita, nullæve provocatoriæ litteræ, aut denunciationis Chartulæ præcesserint.

Denique fœlicis recordationis Clemens Papa VIII. etiam Prædecessor Noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum leges omnes, & pœnas in eis statutas, sua Constitutione, quæ incipit: Illius vices, Data xvi. Kalendas Septembr. anno MDXCII. diserte complexus, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes, chartulas, libellos, Manifesta mittentes, scribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes, Socios, Patrinos, seu industria spectatores, fautores, criminis demum participes, illudque permittentes, vel quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam, & impunitatem concedentes, quique se prædictis quoquomodo immiscuerint, etiamsi neque pugnæ effectus, neque accessus ad locum sit subsequutus.

His tam sapienter, tam aperte, atque perspicue ab Ecclesia, & ab Apostolica Sede constitutis, dubitari jam nullo modo posse videtur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, & naturali, & divino, & Ecclesiastico jure prorsus illicita, vetita, atque damnata censeri deberet. Sed nonnulli earum legum interpretes, per benignitatis speciem humanis, pravisque cupiditatibus plus æquo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corruptas hominum judicia inflectentes, ac temperantes, licere docuerunt, (*d*) Viro Equestri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat: (*e*) Fas esse defensione occisiva, vel ipsis Clericis, ac Religiosis, tueri honorem, dum alia declinandæ calumniæ via non suppetat, (*f*) Propulsare damna, quæ ex iniqua Judicis sententia certo imminent; (*g*) Defendere non solum quæ possidemus, sed etiam ea, ad quæ jus inchoatum habemus, dum alia via id assequi non valeamus: *Quas quidem assertiones duellis faventes, Apostolica sedes censura notavit, rejecit, proscripsit*.

Ex nihilominus extiterunt quam proxime Recentiores alii, qui etsi duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi, vel levioris momenti res, fortunasque servandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumstantiis, & casibus, vel amittendi officii, & sustentationis, vel denegatæ sibi a Magistratu justitiæ, Defensionis innoxiæ titulo, ea licere pronunciant. Laxas, & periculi plenas opiniones hujusmodi, ex vulgatis eorum libris ad nos delatas, ubi primum accepimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, & quibusdam dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magistris specialiter ad id per nos Deputatis, commisimus, qui re mature discussa, latis coram Nobis tum voce, tum scripto suffragiis, infrascriptas propositiones censura, & proscriptione dignas existimarunt.

PROPOSITIO I.

Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptat duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se, suosque sustentat, privaretur, vel promotionis, alias sibi debitæ, ac promeritæ, spe perpetuo carere deberet, culpa, & pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II.

Excusari possunt etiam, honoris tuendi, vel humanæ vilis pensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illum provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Ecclesiasticas pœnas ab Ecclesia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amissionis famæ, & officii.

IV.

Licitum est, in statu hominis naturali acceptare, & offerre duellum, ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari nequit.

V.

Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magistratus, justitia aperte denegatur.

Auditis itaque, super unaquaque earum Propositionum dictorum Cardinalium, & Consultorum Judiciis, atque omnibus rite, & mature consideratis, Nos ipsas, præsentium Litterarum tenore, & Apostolica Auctoritate, tamquam falsas, scandalosas, & perniciosas rejicimus, damnamus, ac prohibemus; ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, aut de iis, etiam disputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte, in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum, ad praxim deducant.

Jam vero ut exitiosam duellorum licentiam, in Christiana, ac præsertim Militari Republica, non obstantibus providis legibus a plerisque etiam Sæcularibus Principibus, & Potestatibus ad eadem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliscentem, validiore manu coerceamus, gravissimumque scelus Apostolicæ districtionis gladio magis, magisque insequamur, omnes, & singulas dictorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Constitutiones superius enunciatas, quarum tenores, ac si præsentibus de verbo ad verbum insertæ forent, pro sufficienter expressis haberi volumus Apostolica Auctoritate confirmantes, ad hoc ut pœnarum gravitas, & severitas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, Nostro motu proprio, ac de Apostolicæ Auctoritatis plenitudine earumdem præsentium Litterarum serie, statuimus, atque decernimus, ut si quis in duello, sive publice, sive privatim indicto, hominem occiderit, sive hic mortuus fuerit in loco conflictus, sive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujusmodi homicida, tamquam interficiens proximum suum animo præmeditato, ac deliberato, ad formam Constitut. fel. rec. Prædecessoris Nostri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit: Ex quo Divina, data vi. Idus Junii anno Domini MDCCXXV. ab Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio exclusus, & repulsus omnino censeatur; ita ut a cujuscumque Sacri, aut Religiosi loci Asylo, ad quod confugerit, servatis tamen de jure servandis, extrahi, & Judicis competentis Curiæ pro merito puniendus, tradi possit, ac debeat; Super Nos Episcopis, aliisque Superioribus Antistibus, ad quos respective pertinet, & pertinebit imposterum, necessarias, & opportunas facultates præsentium quoque tenore impertimur. Quin etiam vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato, percussor in locum immunem se receperit, ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere, & legum severitatem evadere posse prospiciatur; Volumus, & respective permittimus, ut, quatenus periti ad in-

(a) *Const.* Ea quæ a Prædecessoribus.
(b) *Sess. 25. cap. 19. de Reform.*
(c) *Const.* Ad tollendum.
(d) 2. *Prop. damnata ab Alexandro VII.*
(e) 17. *Prop. ex damnatis ab eodem.*
(f) 18. *Prop. ab eodem damnata.*
(g) 32. *Prop. ex damnatis ab Innocentio XI.*

inspiciendum vulnus acciti, grave vitæ periculum adesse retulerint, percussor ipse, prævio semper Decreto Episcopi, & cum assistentia personæ Ecclesiasticæ ab eodem Episcopo deputatæ, ab hujusmodi loco immuni extractus, sine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Judicibus indicta, ut illum restituere debeant, si vulnerans, si vulneratus superstes vivat ultra tempus a legibus, quæ de homicidio sunt, constitutum, alioquin in easdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti Litteris constitutæ sunt adversus illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex indiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam in suis defensionibus hujusmodi indicia diluerit.

Præterea, simili motu, & auctoritate decernimus, ac declaramus, Sepulturæ Sacræ privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli, & conflictus, incurrendam perpetuo fore, etiam ante Sententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta Pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis, & censuris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis, & Ordinariis locorum super hac pœna interpretandi, ac dispensandi facultate, quo cæteris documentum præbeatur fugiendi sceleris, ac debitam Ecclesiæ legibus obedientiam præstandi.

In hujus demum sollicitudinis nostræ societatem vocantes Charissimos in Christo Filios nostros, Imperatorem Electum, cunctosque Catholicos Reges, necnon Principes, Magistratus, Militiæ Duces, atque Præfectus, eos omnes, & singulos, pro sua in Deum Religione, ac pietate, enixe obtestamur in Domino, ut conjunctis studiis, & animis, exitiosæ duellorum licentiæ, qua Regnorum tranquillitas, populorum securitas atque incolumitas, neque corporum solum, sed, quæ nullo pretio æstimari potest, æterna animarum vita certo periclitatur, omni nisu, & constantia vehementer obsistant. Neque sibi, suæque in Deum fidei, munerisque rationi fecisse satis intelligant, quod optime constitutis legibus, indictisque gravissimis pœnis horrendum scelus proscriptum sit, nisi accuratam ipsarum Legum, pœnarumque executionem naviter urgeant, ac promoveant, seque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant; Nam si delinquentes, aut oscitanter ferant, aut molliter puniant, alieno sese crimine polluent, omnisque illius sanguinis reos se constituent, quem in crudeliter inultum effundi permiserint. Vani enim, falsique honoris Idolo humanas litari victimas non impune feret Supremus omnium Judex Deus, rationem ab iis aliquando exacturus, quorum est Divina, & humana jura tueri, sibique creditorum hominum vitam servare, pro quibus Sanguinem ipse suum Jesus Christus effudit.

Volumus autem, ut præsentium Litterarum transumptis &c. Nulli ergo &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ MDCCLII. quarto Idus Novembris, Pontificatus nostri anno tertiodecimo.

D, Card. Passioneus.

J. Datarius.

Visa de Curia J. C, Boschi.

Loco ✠ Plumbi.

J. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

PROSPECTUS.

SUMMARIUM.

1 *Moniales non possunt habere, & retinere prospectum in Ecclesia sæcularium, seu Regularium virorum.*
2 *Injungitur Episcopo ut cryptas, & aditus subterraneos a Domibus privatorum ad Ecclesias, & loca immunia claudere faciat.*
3 *Alia ad rem*, remissive.

1 NUllo modo debet ab Episcopo permitti, quod in fundatione Monasterii, nec postea Moniales habeant prospectum, vel retineant Crates correspondentes in Ecclesiis Presbyterorum sæcularium, sive Regularium pro audienda Missa sub prætextu, quod non possint ob illarum paupertatem manutenere Cappellanum, sed ubi inveniat adesse, & retineri, omnino debet mandare removeri, prout ita fieri jussit *Sac. Congreg. Episcop. in Trojana adversus Moniales Annunciatæ Foggiæ ad relationem Card. Petrucci 27. Februarii 1693.* quæ cum parere distulissent variis excusationibus, iterum recurrentibus Canonicis Collegiatæ, in quorum Ecclesia prospectus in vim concordiæ retinebatur; *Eadem Sacra Congregat. 16. Novembris 1696.* rescripsit: *Episcopus omnino intra mensem Decreta Congregationis exequatur, & procedat ad destructionem transitus*; Sic apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *form.* 19. *n.* 35.

Injungitur Episcopo, ut cryptas, & aditus subterraneos 2
a Domibus privatorum in Ecclesias, & loca immunia
claudere faciat; *Sac. Congregat. Immunit. 9. Martii 1631. lib. Decret. Paulucci pag.* 115. apud Riccium *in sua Synopsi* verb. *Episcopus quoad Immunitatem n.* 30.

Alia ad rem, Vide verb. *Fenestræ*, verb. *Ecclesia*
articul. 5. & verb. *Porta*; ibique adde sequentia ex acci- 3
denti omissa, nimirum: Janua per quam habetur aditus ad Ecclesiam, claudenda est; *Sac. Congreg. Concil. in Eugubina 2. Junii, & 4. Augusti 1736.* non obstante transactione, & concordia cum quadam Societate Lanariorum facta a Domini. de Tundis; Sic apud *Thesaur. Resolut. Sac. Cong. Concil. tom.* 7. *quæ Resolutiones prostant Romæ apud Maynardum.*

PROTONOTARII DE NUMERO PARTICIPANTIUM.

SUMMARIUM.

1 *Protonotarii unde sint dicti?*
2 *In Litteris Apostolicis appellantur simpliciter Notarii; Cum adjecto tamen de numero Participantium, & quare?*
3 *Isti Protonotarii, seu Notarii Sedis Apostolicæ numero septem fuerunt instituti in ipsis primitivæ Ecclesiæ initiis, & ad quid?*
4 *Hoc septem Notariorum Sedi Apostolicæ Collegium, fuit postea ampliatum ad numerum duodecim; & maximis privilegiis decoratum: quæ assignantur.*
5 *Officium Pronotariorum Apostolicorum est venale.*
6 *Hoc Protonotariorum Collegium fuit semper in maxima veneratione.*
7 *Olim isti Protonotarii habebant prætendentiam super Episcopos. Nunc vero non; Nisi in Consistoriis publicis, & solemnibibus equitationibus*, ad num. 8.
9 *Isti Protonotarii præcedunt alios Prælatos Curiæ.*
10 *Item præcedunt Sacristam Papæ, si non sit Episcopus.*
11 *Item præcedunt Præceptorem Hospitalis S. Spiritus Urbis, Archimandritam Messanensem, Abbates Mitratos, & Correctorem Cancellariæ.*
12 *Item præcedunt Canonicos Patriarchalium Urbis.*
13 *Isti Protonotarii quas vestes induunt?*
14 *Refertur Decretum Congregationis particularis quoad usum permissum istis Protonotariis Vittæ rosacei coloris, aliarumque præeminentiarum in pileo.*
15 *In Cappella Pontificia utuntur Cappis.*
16 *Unus istorum Protonotariorum semper intervenit in Congregatione de Propaganda Fide, ac Sacrorum Rituum, & in confectione processuum Beatificationum, & Canonizationum.*
17 *Collegium horum Protonotariorum tenere solet Cappellas.*
18 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 20.

PRotonotarii dicti sunt a verbo græco *Portos*, quod la- 1
tine idem est ac *primus*. Unde S. Stephanus Protomartyr dicitur, quia primus pro Christi nomine martyrio coronatus fuit, sicque est primus Martyr, ut declarat Glossa *in Authentic. de Tabellionibus §. Illud quoque collat.* 4. Hinc Protonotarii sunt primi Notarii Sedis Apostolicæ. Hæc tamen in Bullis aliisque Pontificiis Litteris illos nominat simpliciter *Notarios*, ut notant Chassan. *in Catalog. gloriæ mundi part.* 5. *considerat.* 28. Card. Petra *Commentar. ad Constit. Apostolic. tom.* 5. *in Constit.* 4. *Pii II. num.* 2. Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. c.* 23. *num.* 4. & alii passim; Quamvis in Regulis Can-
cellariæ ponatur illud nomen ad majorem excellentiam; 2
In Litteris tamen Apostolicis illi, qui Collegium Prælatorum in Curia constituunt, appellantur cum adjecto *de numero participantium*, ut ita distinguantur ab aliis simplicibus, ut tradunt Card. de Luca *in Relat. Romanæ Curiæ disc.* 44. *num.* 2. Card. Petra *loc. cit. num.* 2. & alii; Potestque addi, quod sic appellentur ex quo, præ aliis, participent & habeant quotidie panem honoris, & vestes in Coronatione & morte Pontificis, & locum in Cavalcatis Pontificalibus, ex Const. *Sixti* V. *incip. Romanus pontifex.*

Dicti Protonotarii, seu Notarii Sedis Apostolicæ fue- 3
runt numero septem instituti a primordiis Ecclesiæ; a Ss. Clemente I. Anthero etiam I., & Julio similiter I. ad res Martyrum & quæcumque ad Ecclesiam pertinerent, fide-

liter describenda, & descripta scriniis Ecclesiæ recondenda, ut dicit Sixtus V. in cit. Constitut. *Romanus pontifex*. Ideoque præcipuum eorum munus versatur in processibus, qui fiunt super Canonizationibus, seu Beatificationibus Servorum Dei, & in registrando acta Summorum Pontificum, & Ecclesiæ; Card. de Luca *l. c. num.* 2. Petra *loc. cit. n.* 1., & 8. Card. Baronius *ad annum* 238. *n.* 1. & alii.

4 Illud Collegium septem Notariorum Sedis Apostolicæ, fuit ampliatum ad numerum duodecim a Sixto V. Constitut. incipient. *Romanus Pontifex*: maximisque privilegiis fuit decoratum eodem Sixto V. in cit., & alia Constit. incipient. *Laudabilis*: Et in primis §. 3. Doctorandi facultatem concedit; Et §. 4. Notarios creandi: Et §. 5. Spurios legitimandi ad successionem bonorum etiam Ecclesiasticorum: Et §. 6. Statuta pro Collegio condendi; Et §. 7. Familiares Papæ, & Prælati domestici declarantur; Et §. 8. concedit, ut panem honoris quotidie, & vestes in coronatione, & morte Papæ, & locum in Cavalcatis Pontificalibus habeant; Et §. 9. Ut Litteræ Apostolicæ gratis pro eis expediantur; Et §. 10. Ut emolumenta illis assignata nusquam eis diminuantur; Et §. 11. Licentiam, dat deferendi arma pro ipsis, & eorum familiaribus; Et §. 12. Facultatem eis concedit testandi, etiam de acquisitis ex bonis Ecclesiasticis pro ducatis duobus mille; Et §. 13. eos eximit & totaliter liberat a quorumcumque Ordinariorum, & aliorum omnium Judicum jurisdictione, potestate, superioritate, & dominio, ac Sedis Apostolicæ jurisdictioni, & potestati dumtaxat immediate subjicit; Et §. 14. Facultatem concedit creandi quolibet anno unum Notarium, seu Protonotarium Titularem, non participantem; Et §. 15. Locum eis designat in Signaturis; Et §. 16. Pariter in actibus publicis Consistorii. Et §. 17. Canonizationibusque Sanctorum. Et §. 18. Consistoriis quoque publicis, & Cappellis. Et §. 19. Concedit, ut habeant monetas argenteas, & aureas Coronationis. Et §. 20. Constituit quando Papæ serviant. Et §. 21. Quando utantur Pontificalibus. Et §. 22. Altarique portatili.

5 Officium Protonotariorum Apostolicorum Participantium est venale ratione emolumentorum valoris scutorum duodecim mille circiter, magis vel minus juxta diversas temporum contingentias, ex quibus emolumenta crescere, vel decrescere solent; Card. de Luca *loc. cit. numer.* 2. Card. Petra *loc. cit. n.* 29. ubi dicit esse in pretio scutorum 14. mille circiter.

6 Hoc Protonotariorum Collegium fuit semper in maxima veneratione, & in illud admitti non solent, nisi nobilissimi, & undequaque ornatissimi viri; Unde ex illorum numero quamplurimi ad Cardinalatum, & multi etiam ad Summum Pontificatum promoti fuerunt, ut tradunt Card. Petra *loc. cit. num.* 22. Barbosa *loc. cit. n.* 7. & alii passim.

7 Olim isti Protonotarii habebant præcedentiam super Episcopos, ac consequenter super omnes Prælatos, ut inter alios tradit Cardinal. Petra *loc. cit. num.* 4. At Pius II. Constitut. incipient. *Cum servare*, præcedentiam Episcopis, etiam electis, super Notarios Papæ, vulgo Protonotarios nuncupatos, deberi statuit ubique in Curia, & extra.

8 In Consistoriis vero publicis quatuor Notarios assistere decrevit proximiores Solio Pontificio honorabiliori loco, ut videri potest in dicta Constitutione. In ipsis enim publicis Consistoriis, ubi de rebus, quæ geruntur, authentica conficiant instrumenta rogari consueverunt, quatuor ex eis, qui *Numerati* dicuntur, aut ipsis absentibus, totidem ex aliis secundum institutionem eorum seniores, juxta gradum Apostolici Solii honorabiliorem occupant locum, Sedique Pontificiæ proximiores assident; Sicque isti Protonotarii in equitationibus solemnibus, quæ fiunt occasione possessionis Romani Pontificis apud Ecclesiam Lateranensem, in ingressu Regum, & Magnorum Principum, ac hujusmodi, præcedentiam habent super Episcopos, & Archiepiscopos non Assistentes; Tunc enim primum locum occupant Episcopi Assistentes Cappellæ Pontificiæ, deinde Protonotarii, & post eos accedunt Archiepiscopi, & Episcopi non Assistentes, aliique prælati juxta eorum ordinem. Sic Cardinal. de Luca *loc. cit. num.* 3. Cardinal. Petra *loc. cit. n.* 10. Barbosa *loc. cit. n.* 3. & & alii passim.

9 Protonotarii Apostolici in Cappella Pontificia, aliisque actibus distinctis a mox dictis præcedunt quoscumque alios Prælatos non Episcopos; Sicque præcedunt Auditores Rotæ, Clericos Cameræ, aliosque inferiores Prælatos, ac Generales Religionum; Cardinal. de Luca *loc. cit. n.* 2. Cardinal. Petra *loc. c. n.* 13. & alii communiter; & colligitur ex citat. Constitut. Pii II. incipient., *Cum servare*: ubi statuitur quod ubique habeant locum post Episcopos.

10 Item præcedunt Sacristam Papæ, si non sit Episcopus. *S. R. C.* 11. *Februar.* 1598. & 13. *Jan.* 1601. Cardinal. Petra *l. c. num.* 14. & alii communiter innixi dictæ Const. Pii II. *Cum servare*.

11 Insuper præcedunt Præceptorem Hospitalis S. Spiritus Urbis, Archimandritam Messanensem, & Abbates usum Mitræ habentes, ac Correctorem Cancellariæ. Sic expresse *S. Rit. Congr.* 13. *Julii* 1601. apud Barb. *l. cit. n.* 8. Card. Petra *loc. cit. num.* 15. & alii passim per cit. Constitut. Pii II. *Cum servare*.

Item præcedunt omnes Canonicos Patriarchalium Urbis tam in ipsis Patriarchalibus, quam in quibuscumque Cathedralibus extra Urbem; sic servari mandavit *Sacr. Rit. Congregat.* cum oraculo Pauli V. *sub die* 4. *Maji* 1617. testibus Barbos. *loc. cit. n.* 10. Cardinal. Petra *loc. cit. n.* 21. & Nov. *in Summa Bullar. tit. de Protonotariis numer.* 8. 12

Protonotarii participantes induunt Vestem, & Mantellettam violaceam cum usu Rochetti in publicis functionibus, & habent in pileo privative quoad alios Prælatos floccum rosacei coloris; nec non pileum Prælatitium nigrum cordulis violaceis circumdatum cum floccis dicti coloris rosacei. *Sac. Rit. Congr. in caussa Urbis Protonotariorum* 27. *Febr.* 1617. apud Barbos. *l. c. n.* 7. & tradit expresse Cardinal. Petra *l. c. n.* 23. qui immediate sub *n.* 24. sic subjungit. 13

Quoad pileos usuales fuit habita Congregatio quædam particularis *die* 6. *Aug.* 1674. in caussa Vittæ Protonotarii; & inter positiones Card. Casanate reperitur sequens adnotatio. 14

Die 6. *Aug.* 1674. *Vittæ Protonotariorum.*

„ In Congregatione particulari habita in ædibus Eminentissimi Brancatii in qua interfuerunt idem Eminentissimus, nec non Eminentiss. D. D. Cardinales Ralponus, de Maximis Carpineus, & Casanate, in præsentia a Secretis Congregat. Rituum, fuit propositum votum, An Collegio D. D. Protonotariorum participantium concedenda sit facultas Vittæ argenteæ in pileo attento quod vitta violacea ex concessione Apostolica, fuit concessa Auditoribus Rotæ, & Clericis Cameræ Apostolicæ. Eminentissimus Brancatius dixit, posse concedi; Eminentiss. de Maximis non esse concedendum, quia metalla sunt promiscua & talis concessio forsan esset injuriosa Sacro Collegio. Eminentissimus Carpineus dixit posse concedi Vittam coloris rosacei, nec non tintinnabulis in cingulo, Eminentiss. Casanate in voto Eminentiss. Carpinei. Omnes tandem convenere in Voto Eminentissimi Carpinei quoad Vittam tantum.

In Cappella Pontificia Protonotarii Participantes utuntur Cappis juxta morem aliorum Prælatorum, nunquam tamen Cottis super Rochettum, uti utuntur Auditores Rotæ, Clerici Cameræ, & alii inferiores Prælati in Processionibus, & certis aliis actibus; Isti enim Protonotarii semper incedunt cum cappis. Sic expresse Cardinal. Petra *l. cit. n.* 25. 15

Unus istorum Protonotariorum Participantium semper intervenit in Congregatione de Propaganda Fide, in Congregatione Sacrorum Rituum, & in confectione Processuum Canonizationum, seu Beatificationum Servorum Dei, Cardinal. de Luca in *Relatione Romana Curiæ discurs.* 18. *num.* 14. & *disc.* 44. *n.* 4. Card. Petra *l. cit. numer.* 27. Vide supra *numer.* 4. §. 17. Constitutionem Sixti V. 16

Collegium Protonotariorum Participantium tenere solet Cappellas, prout quolibet anno eam tenent in Ecclesia Sancti Andreæ de Valle Clericorum Regularium, in Festivitate S. Cajetani, qui de eodem Collegio fuit, teste Card. Petra *loc. cit. n.* 26. 17 18

Protonotarii Apostolici participantes nequeunt promovere absentes ad gradus Doctoratus. Benedict. XIV. t. 1. Constitut. 106. incip. *Inter Conspicuos*, §. 23. Præsentes vero in Urbe, nonnisi sex in singulos annos servatis servandis, & cum conditionibus præscriptis. Idem *ib.* §. 25. protonotariorum non participantium numerus immerito inculatur. Idem Const. incip. *Quamvis* §. 1. & 4. 19

Novæ Additiones ex aliena manu.

DE origine protonotariorum vide si lubet *Macr. in Hierolexic. verb. Protonotarius*, *Cardinal. Jacobat. de Concil. lib.* 1. *art* 5. *Felic. Anton. Guarner. de Eccles. militant. lib.* 4. *cap.* 7. 1

Duo vero hic non sunt omittenda. Alterum est, quod ex Constitutione S. M. Benedicti XIV. data quarto Kalendas Septembris 1744. de qua meminit etiam Auctor in *supplem. n.* 18. & 19. Collegio protonotariorum de numero participantium non licet hodie ad Doctoratus gradum absentes promovere, prævio examine in partibus explendo; sed solum conceditur sex personas singulis annis in Urbe vere, & realiter præsentes prævio rigoroso examine personaliter, & collegialiter per ipsos protonotarios faciendo promovere. Et numerus dictorum sex Doctorum quavis de caussa uno anno non completus haud potest subsequentibus annis suppleri. Qui vero ita ab hoc Collegio in Urbe ad Doctoratus gradum promoventur, iisdem gaudent privilegiis, quibus gaudent promoti ab Archigymnasio Sapientiæ etiam ad effectum assequendi Ecclesias Cathedrales. 2

Alterum, quod hic expendere necessarium est, an va- 3

cato

cato per contractum Matrimonii Protonotariatu, Reservatar us decreti amittat pretium? Rationes hinc inde affert *Rigant. in commentar. ad Reg. Cancellar. Reg. 58. a n. 87. ad plur. sequent.* & pro affirmativa opinione de rigore juris concludit; æquitatem vero habere subdit opinionem negativam: „ Et æquitatem hanc sequutus (*inquit*) S. M. Clemens XI. cuum anno 1705. per matrimonium contractum a Principe Hieronymo Pamphilio vacasset Protonotariatus per ipsum obtentus, pro cujus pretio, & emolumentis reservatum erat decretum favore clar. mem. Principis Joannis Baptistæ Patris, mandavit ex gratia Protonotariatus pretium eidem Principi Patri restitui.

PROTONOTARIUS TITULARIS, SEU EXTRA NUMERUM.

S U M M A R I U M.

1 *Protonotarius titularis, seu extra numerum potest in Ecclesia, & functionibus Ecclesiasticis deferre Habitum prælatitium.*
2 *Protonotarius titularis præcedit Canonicis Cathedralium uti singulis, non autem Collegialiter.*
3 *Protonotarius titularis non debet ratione sui protonotariatus munera aliis de Jure, seu de consuetudine spectantia sibi vindicare.*
4 *Protonotarius titularis paramenta benedicere non potest.*
5 *Protonotarius titularis non potest paramenta sumere pro Missa ab Altari, sed in Sacristia, sicut cæteri.*
6 *Protonotarii titulares post Abbates, & non supra sedere debent.*
7 *Protonotarii titulares locum digniorem cedere debent Officialibus Episcopi, & Dignitatibus Cathedralium.*
8 *Protonotarii titulares neque supra, neque inter Canonicos locum habere debent.*
9 *Protonotarii titulares in Conservatores deputari possunt.*
10 *Protonotarius titularis gaudet Fori privilegio in Civilibus, & criminalibus causis.*
11 *Protonotarius titularis qualiter sit exemptus a Jurisdictione Ordinarii.*
12 *Protonotarius ut Dignitas non potest Abacum præparare, dum celebrant more prælatorum.*
13 *Protonotarius titularis potest apponere Pileum super insignibus, & habere annulum, dum celebrat, dummodo non cum gemma.*
14 *Unde quamvis protonotarii titulares non possint in Missa gestare annulum cum Gemma,*
15 *Possunt tamen ipsi, sicuti & Canonici in Missa gestare illum sine Gemma, & sine aliqua Effigie.*
16 *Protonotarii titulares possunt concionari cum Mantelletta, & Rochetto.*
17 *Canonicus Protonotarius incedere potest cum Habitu Prælatitio, & suum retinere locum in Choro.*
18 *Alia, quæ concernunt protonotarios Canonicos, remissive.*

1 PRotonotarius titularis, seu extra numerum, non potest prohiberi deferre Habitum Prælatitium, nempe Rocchettum cum Mantelletta coloris violacei, & in Ecclesiis, & functionibus Ecclesiasticis cum eodem habitu incedere, & sedere juxta dispositionem Cæremonialis, *lib. 1. cap. 13. S. Congr. Rit. in Mazarien. 28. Septembr. 1630. & in Catanien. 5. Julii 1631.*

2 Protonotarius titularis præcedit Canonicis Cathedralium uti singulis, non autem Collegialiter. *S. C. R. in Concord. 16. Maji 1601. & 12. Julii 1602.*

3 Protonotarius titularis non debet ratione sui protonotariatus munera aliis de Jure, seu de consuetudine spectantia, sibi vindicare. *S. C. R. in Caputaquen. 16. Maji 1601.*

4 Protonotarius titularis paramenta benedicere non potest. *S. C. R. die 27. Julii 1627.*

5 Protonotarius titularis non potest paramenta sumere pro Missa de Altari, sed in Sacristia ut ceteri. *S. C. R. in Asculana in Apulia 6. Martii 1610.*

6 Protonotarii titulares post Abbates, & non supra, sedere debent. *Sac. Congr. Rit. in dicta Asculana in Apulia 6. Martii 1610.*

7 Protonotarii titulares tam in Sessionibus in Ecclesia, quam in processionibus debent cedere locum digniorem Officialibus Episcopi, & Dignitates obtinentibus, & Canonicis Ecclesiarum Cathedralium; *S. Congr. Rit. in causis Castellæ, & Legionis 30. Aprilis 1604.* Clemens VIII. Constit. incip. *Decet Romanum.*

8 Protonotarii titulares neque supra, neque inter Canonicos locum habere debent. *S. Congr. in Spoletana Terræ Cascia 23. Martii 1619.*

9 Protonotarii titulares in Conservatores deputari possunt. *Sacra Congregat. Conc. de anno 1630,* apud Barbosa *in Ferrar. Bibliotb. Tom. VIII.* *Summa Consist. Apost. verb. protonotarius titularis numer. 18.*

Protonotarius titularis in Habitu Clericali incedens, 10
tam in Civilibus quam in Criminalibus causis Fori privilegio gaudet, quamvis non sit adscriptus servitio alicujus Ecclesiæ. *S. Congregatio Concilii in Toletana 27. Martii 1632.*

Protonotarius titularis ex privilegio in Civilibus est 11
exemptus a Jurisdictione Ordinarii quoad causas excedentes summam 25. Ducatorum. Leo X. Constit. 10. incip. *Regimini*; Conc. Lateranen. V. *Sess. 24. de Reform. c. 21.* non derogavit privilegiis pronotariorum, nisi in causis Criminalibus, prout declaravit *S. C. ejusdem Conc. in Papien. 14. Dec. 1630.* apud. Barbos. supra Conc. Trid. *l. c. n. 2.* & in *Summa l. c. n. 3.*

Protonotarius ut Dignitas non potest præparare Aba- 12
cum, dum celebrat more prælatorum: *S. C. R. in Comaclen. & Neocastren. 21. Aug. 1601.*

Protonotarius titularis non participans potest apponere 13
Pileum super insigniis, & habere annulum, dum celebrat, dummodo non cum Gemma. *S. C. R. in dict. Comacl. & Neocastren. 21. Aug. 1601.* apud Cordubam *in Prax. dispens. Apostolicar. lib. 5. c. 6. n. 52.* Barbosa in Summa dec. *Apostol. verb. protonotarius titularis num. 6.* Piton. *Constit. & Dec. ad Canonicos n. 119.*

Unde quamvis pronotarii titulares non possunt in Mis- 14
sa gestare annulum cum Gemma, ut censuit *S. C. R. in dict. Comacl. & Neocastren.* & alias *die 13. Febr. 1625. & 20. Nov. 1620.* apud *Pit. l. c. n. 459.* ex Gavant. his verbis: *Annulli usus prohibetur protonotariis non participantibus, Doctoribus quibuscumque, Canonicis Cathedralium*; Tamen *die 4. Aug. 1663. Ead. S. C. Rit.* apud 15
eumdem *Pit. l. c. n. 722.* ex eodem Gav. statuit, ut sequitur: *possunt Canonici Missam celebrare cum annulo aureo, & de rigore uti, sed sine Gemma, & sine aliqua effigie.*

Protonotarii titulares possunt concionari cum Mantel- 16
letta, & Rochetto. Vide verb. *prædicator n. 93.*

Protonotarius incedere potest cum Habitu prælaticio, & 17
suum retinere locum in Choro. *S. Congr. Rit. in Burgi Sancti Sepulchri 22. Aug. 1722.* teste Ursaya *in Miscell. primo lit. C. n. 36.*

Alia, quæ concernunt Protonotarios Canonicos; Vide 18
verb. *Canonicus art. 9. a n. 81. ad 90.* & verb. *Resolutiones Sacræ Congr.* in relato Indice 1. Decret. Merati *n. 171. 337. & 437. & 445.*

Novæ Additiones ex aliena manu.

PRotonotarii de quibus hic agitur creari possunt non 1
solum a Papa, sed & a Legatis de latere aliisque quos recenset *Rigant. in commentar. ad Reg. Cancellar. Regul.* 2
1. §. 4. n. 45. & quidem etiam in Urbe, quum agatur de actu voluntariæ jurisdictionis, qui ubique locorum etiam in Urbe Summo Pontifice non absente exerceri potest; *Ventriglia in Prax. p. 1. adnot. 16. n. 13. Rota cor. Puteo dec. 162. l. 1.* Confer etiam Rigant. *ib. n. 137. & seq.*

Omnium autem horum protonotariorum Beneficia sunt 3
reservata vigore *Extravagantis ad Regimen, & Regulæ prim. Cancellar.* Confer *Rigant. ubi supra num. 46. & plur. seq.* ubi quid in Germania, tum quid in Polonia servetur quoad reservationem hanc.

Ut autem locum sibi vindicet hæc reservatio, debet 4
protonotariatus probari, & quidem *plene, & concludenter,* sive agatur de ea probanda favore Sanctæ Sedis, si- 5
ve favore protonotarii. Præsertim si ex capite protonotariatus induci prætendatur reservatio contra Reum, & possessorem Beneficii, atque in ea per provisum Apostolicum reponatur principale fundamentum gratiæ tendentis ad irritam declarandam præcedentem collationem Ordinarii; *Rigant. loco citato n. 61. & plur. seq.* ubi & de 6
concludentibus modis ipsum probandi agit, examinatque, an per Testes probari ipse valeat.

Quæstionarium etiam est, an necessaria sit acceptio 7
Protonotariatus ad effectum reservationis. Vide & de ea eumdem *Riganti eodem loco a n. 74. ad plur. seq.*

Convenit vero inter omnes, quod Beneficia Protono- 8
tariorum sint reservata, etiamsi ii fidei professionem & fidelitatis juramentum non emiserint, tum propria insignia non assumpserint; *Rot. cor. Caprar. dec. 131. n. 10. & seq. & in Segobien. Beneficii cor. Lancett. dec. 1292. n. 8. cor. Crisp. §. Quin.*

Quinimmo, & reservata sunt Beneficia illius, qui fuit 9
protonotarius *de facto,* & non *de jure*; maxime si publice, & palam se gesserit uti protonotarium, nam sicuti sustinentur actus ab eo gesti, ita illius Beneficia sunt reservata; *Rigant. loco toties memorato num. 113. & plur. sequent.*

Protonotariatus, qui vero concedi solet a Comitibus 10
Domus Sfortiæ, reservationem non inducit. Nec cum admittit Secretaria Brevium.

PRUDENTIA. Vide verb. *Virtus n. 66.*

PSALMUS, PSALTERIUM.

S U M M A R I U M.

1 *Psalmus quid sit?*
2 *Psalterium quid sit?*
3 *Psalterium ad quid antiquitus inservierit, & ad quem usum fuerit deinde translatum?*
4 *Apud Ecclesiasticos pro psalterio intelligitur Liber psalmorum.*
5 *Psalterii versus, etsi in nostra lingua sine metro procedant, apud Hebræos tamen sunt versus metrici ex pedibus lyricis.*
6 *Quisnam fuerit psalmorum Auctor?* ad n. 10.
11 *Liber psalmorum, seu psalterium constat ex 150. Psalmis, cujus numeri assignantur mysticæ rationes.*
12 *Psalmorum alii sunt Invitatoriales, alii pœnitentiales, & alii Graduales. Invitatorialis est unicus.*
13 *Pœnitentiales sunt septem maxima utilitate a pœnitentibus lecti, seu recitati.*
14 *Cur psalmi pœnitentiales sint septem?*
15 *Graduales numero sunt 15. & cur dicantur Graduales.*
16 *Psalmorum, & Hymnorum cantus fuit in usu a tempore Apostolorum.*
17 *An jam etiam a tempore Apostolorum fuerit in usu alternus psalmorum cantus? Et quis inter Latinos invexerit in Ecclesiam alternum eorum cantum?*
18 *Sanctus Damasus Papa Decreto generali firmavit alternum psalmorum cantum, & communem fecit toti Ecclesiæ, statuens insuper, ut in finem cujuslibet psalmi diceretur* Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto &c.
19 *Psalmi uti modo recitantur in Divino Officio, a quo fuerint sic partiti, & distributi?*
20 *Cur decem, & octo psalmi sint constituti, & distributi in Matutinis Dominicarum?*
21 *Cur duodecim constituti, & distributi in Matutinis Feriarum?*
22 *Cur novem constituti, & distributi in Matutinis Festorum Domini, & Matutinis de Sanctis?*
23 *Cur quinque in Laudibus: & quare dicantur quinque, licet vere sint octo?*
24 *Psalmi Laudum dicuntur quinque, licet quartus sit proprie Canticum, & cur?*
25 *Ex dictis quinque Laudum psalmis duo mutantur Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam palmarum inclusive, & cur?*
26 *In Laudibus ferialis Officii per annum cur primus psalmus sit* Miserere, *& varietur secundus.*
27 *In Laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum Canticum, & cur?*
28 *Canticum quid significet?*
29 *Laudes cur sic dictæ: & cur Canticum in ipsis sumatur pro psalmo?*
30 *Psalmus quid sit?*
31 *Canticum quid sit?*
32 *In prima Dominicis diebus per annum, & Feriis, Sabbato excepto, recitantur quatuor psalmi, & cur?*
33 *In Festis autem totius anni, & Dominicis tempore paschali recitantur tantum tres, & cur?*
34 *In Tertia, Sexta, & Nona recitantur tres psalmi, & cur? Et quare pro prima, Tertia, Sexta, & Nona simul recitentur psalmi duodecim.*
35 *Dictis Divinarum Horarum psalmi a* Beati Immaculati in via *usque ad* Principes persecuti sunt *integratis non sunt revera distincti psalmi, sed potius unicus tantum psalmus distributus in plures partes, quarum qualibet ex 16 versibus est constituta, & cur?*
36 *In Vesperis quinque recitantur psalmi, & cur?*
37 *In Completorio quinque recitantur psalmi, & cur?*
38 *Si dividantur omnes psalterii psalmi per Horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada 91. Ad Laudes 13. Ad Vesperas 35. Ad alias Horas 11. qui omnes simul faciunt 150. quibus constat psalterium.*
39 *Psalterium, quo utitur Romana Ecclesia est ex translatione S. Hieronymi, & differt a psalterio translationis LXX. Interpretum, quod adhibetur Romæ in Æde Vaticana S. Petri.*
40 *Unde psalterium exceptum ab Officio Divino a S. P. N. Francisco est illud translationis LXX. Interpretum.*
41 *Ultra supradictos 150. psalmos habentur in Breviario septem Cantica distributa, & posita in unaquaque die hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, & assignantur.*
42 *Ex Evangilio habentur in Breviario aliæ tria Cantica, nempe* Magnificat *pro Vesperis,* Benedictus *pro Laudibus, &* Nunc dimittis *pro Completorio.*
43 *Etiam varii psalmi prænotantur in psalterio cum titulo* Cantici, *& alii cum titulo* Psalmus Cantici.
44 *Assignantur in quibus differant psalmus Canticum, psalmus Cantici, Canticum psalmi, & Hymnus?*
45 *Psallendi ordo sequendus, quem tenet Ecclesia Metropolitana.*
46 *Psalmi vulgares non possunt in Ecclesia recitari.*
47 *Psalterium B. M. V. constans ex 150. Ave Maria est cum Indulgentiis concessum a Sixto IV.*
48 *Subnectuntur Supplementa Auctoris.*

PSalmus vox est Hebræa, significans Cantum, Oden, 1
Hymnum. Beyerlinck *in Theatro vitæ humanæ verb. psalmus litt. E.* Unde apud Ecclesiasticos Scriptores psalmus intelligitur carmen sacrum, sive Dei laus metrice scripta, sive solo ore, sive instrumento decantato. Quamvis psalmus generice captus etiam de profanis cantionibus, & quæ ad quodcumque musicum instrumentum recitantur, accipiatur. Idem *ib.*

Psalterium dicitur Vas musicum decem chordarum. To- 2
stat. *Comment. in 1. Paralip. p. 297. col. 1.* Unde Scriptura sæpius psalterii decem chordarum meminit. Hoc decachordum psalterium pulsatur a parte inferiori, & reddit sonum a superiori. Et Hebraice vocatur Nablum, & psalterium, Græce Organa. Tostat. *in Genes. fol. 44. col. 2.*

Psalterium, ut opinatur Euthymius apud Beyerlinck 3
l. c. antiquitus mulcendo gregi serviebat. At David ejus usum sapienter ad Dei cultum transtulit, cantoresque in-
stituit, quod primum fecit in translatione Arcæ ex do- 4
mo Obededom 1. *Paralipom. cap. 15.* Unde usus invaluit, quod apud Ecclesiasticos pro psalterio intelligatur Liber psalmorum, juxta illud *Lucæ 29. num. 42. David dicit in Libro psalmorum*, & illud *Actor. 1. num. 20. Scriptum est enim in Libro psalmorum.*

Psalterii versus, etsi in nostra lingua sine metro pro- 5
cedant, apud Hebræos tamen versus metrici sunt ex pedibus lyricis, juxta illud: *Psalterium lyrici composuere pedes.* Et dicuntur pedes lyrici, quia ad lyram concinentem dicebantur, scilicet Citharis, Organis, & musicis instrumentis; Tostat. *in Gen. fol. 44. col. 1.*

Quoad psalmorum Auctorem, seu Auctores, varii va- 6
ria sentiunt. Ludovicus enim Vives *in cap. 14. lib. 17. ad Civit.* asserit ante Origenem nullum fuisse dubium apud Judæos Davidem omnium psalmorum esse Auctorem: Postquam vero Origenes summa sua eruditione cœpit ostendere quæcumque in Prophetis, maxime in psalmis contenta, ad Christum jam natum pertinere, Judæi talibus convicti fortissimis argumentis, ad novas opiniones veteribus suorum Magistrorum contrarias confugerunt: Alii solum illorum psalmorum, qui ejus nomine inscribuntur, Auctorem Davidem asserentes; Alii novem solummodo ab eo conscriptos, ceteros vero ab illis, quorum nominibus prætitulantur fuisse dictatos, sustinentes: Inde factum est, ut etiam Sacri Interpretes Christiani in varias abierint sententias. Sanctus enim Augustinus, Theophylactus, Euthymius, & hos secuti Emanuel Sa, Mariana, & alii apud Tirinum *præf. in l. psalmorum*, volunt solum Davidem omnium psalmorum fuisse Auctorem. Et de facto Sanctus Augustinus, *l. 14. de Civitate Dei cap. 17.* sic expresse dicit: *Mihi credibilius videntur existimare, qui omnes illos centum quinquaginta psalmos Davidis operi tribuunt.* Et quamvis ipse Sanctus Augustinus *tom. 8. impressionis Lugdunensis de anno 1664. in expositione tituli primi psalmi dicat, Non enim omnes psalmi a David editi sunt ... David ergo solus novem psalmos ore proprio cecinit:* Hæc aliena manu in textum Augustini irrepsisse Eruditi animadvertunt, ut notat Calmet *in Dictionario Sacræ scripturæ verb. psalmi vers. Hæc pro Davide.* Et quod solus David omnium sit Auctor psalmorum deducit Cassiodorus *præf. in psalm.* ex constanti usu, & traditione Ecclesiæ, ibi: „ Usus Ecclesiæ Catholicæ Spiritus Sancti inspiratione generaliter, & immobiliter tenet, ut quicumque eorum psalmorum cantandus fuerit, Lector aliud prædicare non audeat, nisi psalmos David. " Quod & tenent Theodoretus, Chrysostomus, & alii *Præf. in psalm.* & Gav. *t. 2. sect. 5. c. 8. n. 4.* vocat sententiam hanc communiorem. Immo S. Philastrius Hæresi 126. inter Hæreticos reputat qui secus senserint.

Et hanc sententiam de solo Davide omnium Auctore 7
psalmorum colligunt supradicti ex variis Scripturæ locis, & in primis ex 2. *Regum c. 23. n. 1.* ubi David ipse hæc de se prodit: *Dixit David filius Isai ... egregius psaltes: Spiritus Domini locutus est per me.* Item ex 2. *Paralipomenon cap. 7. num. 6.* ubi expresse dicitur: „ Sacerdotes autem stabant in Officiis suis, & Levitæ in Organis carminum, quæ fecit David ad laudandum Dominum, quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas. " Et variis aliis veteris Testamenti relictis Textibus, in Testamento novo *Lucæ cap. 20. num. 42.* aperte dicitur: *David dicit in Libro psalmorum, & concordant Matth. cap. 22. n. 43. & Marc. cap. 12. n. 36.*

Contrariam sententiam, nempe non omnium Psalmo- 8
rum Auctorem esse Davidem defendunt Sanctus Hieronymus, Hilarius, Tostatus, Tirinus, & alii plures dicentes varios psalmos a variis Prophetis compositos fuisse, iis nempe, qui in Titulis subinde prænotantur, v. g. Asaph Moyse, Ethan, Eman, Idithum, & tribus filiis Core

sed plures a Davide; Quos deinde Esdras simul omnes in unum volumen compegit, & incæpit esse liber Psalmorum. Et revera Sanctus Hieronymus *Epist. ad Cyprianum* diserte pronunciat: *Scimus errare eos, qui psalmos David arbitrantur, & non eorum, quorum nominibus inscripti sunt.* Et distinctius *Epist. ad Sophronium* scribit: *Psalmos omnes eorum testamur Auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaphu & Idithum filiorum Core, Eman, Esraitæ, Moysis, & Salomonis, & reliquorum, quos Esdras primo volumine comprehendit.* Et Sanctus Hilarius *Præfat. in psalm. & Comment. in Psalm.* 131. expresse dicit: *Absurdum est psalmos David dicere, vel nominare, cum ibi Auctores eorum ipsis inscriptionem titulis commendentur*, & Tostatus *præfat. in lib. Regum quæst.* 20. *vers. Respondendum est de psalmis*, ait: *Quamquam David fecerit quosdam psalmos, tamen non omnes, feruntur enim fuisse decem Auctores psalmorum.* Quod & clarius dicit *in cap.* 22. *Matth. quæst.* 340. Et Tirinus *præfat. in lib. psalm.* probabiliorem hanc vocat sententiam, quia in fine Psalmi 71. desinere dicuntur psalmi Davidis, ibi: *Defecerunt laudes David filii Jesse*, & mox subnectuntur psalmi Asaph Prophetæ, ut patet in titulo psalmi 72. Et 2. *paralipomen. cap.* 29. *n.* 30. præcepit Ezechias Levitis, ut cantent psalmos non Davidis, sed etiam Asaph, ibi: *Præcepitque Ezechias, & principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph videntis.*

9 Unde quamvis difficile sit in hac ancipiti materia quidquam certi statuere, tamen probabilius est, Davidem solum non omnium psalmorum esse Auctorem, sed & alios, qui in eorum titulis prænotantur. Hinc ad Scripturas, & Auctoritates pro prima sententia adductas, quibus videtur innui Davidem unicum esse psalmographum, respondetur, quod ipsi totum psalterium videtur tribui, eo quod ipse pluries ediderit psalmos, quam aliquis aliorum Auctorum, immo quam omnes alii simul, ut vult Tostatus *in Matth. cap.* 22. *quæst.* 346. Quemadmodum Ciceronianarum Epistolarum volumen, etsi aliorum plurimorum Epistolis ad eum scriptis constet, uni tamen Ciceroni, cujus est major Epistolarum pars tribuitur. Vel ideo omnium Psalmorum Auctor unus David innuitur, & dicitur, quia nedum ipse solus plurimos edidit, sed & editos ab aliis ipse recensuit, & modulationi, ac musicis instrumentis aptavit: Unde notabile est illud *Ecclesiastici cap.* 47. *num.* 10. 11. ubi dicitur, quod *David de omni corde suo laudavit Dominum .... & stare fecit Cantores contra Altare, & in sono eorum dulces fecit modos.* Hanc sententiam ultra recensitos numero immediate antecedenti tuentur etiam Eusebius Cæsariensis *Præfat. in psalm. & in Inscript. psalm. & in psalm.* 41. 60. & 62. Sanctus Athanasius *in psalm. p.* 70. *tom.* 2. *nov. edit. Collect. Græcor. PP.* & Auctor Synopsis, quæ ipsi Sancto Athanasio tribuitur, in qua Synopsi, ut notat Calmet *in Dictionario Sacræ Scripturæ verb. Psalmi vers. Nec Patres Græci*, psalmi quidam Auctoribus Idithum, Asaph, Filiis Core, Aggæo, Zachariæ, Eman, quidem vero quibus Alleluja inscribitur hisce omnibus simul tribuuntur; Quod autem (ait ejus libri Auctor) Psalterium Davidis nomen exhibeat, ipse David in causa fuit, qui primus Psalmorum inventor habetur, & quorumdam psalmographorum munera, & tempora direxit. Hæc ille. Sic etiam Frassen *Disquisition. Biblic.* 5. 11. *de libro psalmorum n.* 9. Cajetanus, aliique plures. Vide Cansipratensem 4. *Hypotyposeon cap. ultim.* & Bellarminum *in Præfat ad explanat. in psalmos*, ubi eos vocat Davidis, qui carent titulo, & eos item, qui nomen David in titulo præferunt quocumque casu sive Genitivo, sive Dativo.

10 Hinc fidem adhibendo titulis nostrorum Bibliorum sub Davidis nomine 72. Psalmi producuntur: nullo inscripti nomine 50. quos tamen ad præcedentis Psalmi Auctores Rabbini referendos censent. Hanc Judæorum traditionem probant Sanctus Hieronymus *in Malachiam*, & *Epist. ad Cyprian.* Sanctus Hilarius *prolog. in psalm.* Sanctus Athanasius *Præfat. in psalm. tom.* 2. *nov. edit.* & Eusebius *in psalm.* 25. Filii Core Auctores laudantur Psalmorum 41. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 83. 84. 86. 87. Salomoni adscribitur Psalmus 71. *Deus judicium tuum*, & Psalm. 126. *Nisi Dominus*, Ethan Psalm. 88. *Misericordias Domini*, Idithum Psalm. 76. *Voce mea*, Moysi Psalm. 89. *Domine refugium*, Asaphu Psalm. 46. *Deus Deorum Dominus*, Psalm. 72. *Quam bonus Israel Deus*, Psalm. 73. *Ut quid Deus*, psalm. 74. *Confitebimur tibi Deus*. Item Psalmi a 75. usque ad totum 83. Adamo psalm. 91. *Bonum est confiteri Domino*. Melchisedecho psalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo*. Jeremiæ & Ezechieli psalm. 64. *Te decet Hymnus*, Jeremiæ psalm. 176. *Super flumina Babylonis*, qui etiam Davidi tribuitur. Aggæo, & Zachariæ psalm. 111. *Beatus vir, qui timet Dominum*. psalm. 145. *Lauda anima mea Dominum*. Sic expresse Calmet *loc. cit. vers. Si titulis*.

11 Liber psalmorum, aut psalterium constat ex centum & quinquaginta psalmis, cujus numeri mysticas assignant causas Doctores, ut Trinitatis ob tres quinquagenarios Hieronymus, Augustinus, Remigius, Lombardus; ob Fidem, Spem, & Caritatem, per quas obtinemus Jubilæum, Rupertus; ob status Pœnitentium, Justorum, & Beatorum, B. Thomas. Sic Beyerlinck *in Theatro vitæ humanæ verb. psalmus §. Numerus*. Vel ob tres gradus vitæ, seu viæ spiritualis, nempe purgativæ, Illuminativæ, & Unitivæ. Frassen *loc. cit. n.* 6. & alii.

Psalmorum alii sunt Invitatoriales, alii Pœnitentiales, & 12
alii Graduales. Invitatorialis unicus est, scilicet 94. *Venite exultemus*, quem Ecclesia quotidie, paucis diebus exceptis, legit initio Matutini, ut per ipsum animæ devotæ invitentur ad Deum in corde cantandum, ejus inspirationibus prompte assentiendum, & ejus auxilium implorandum. Beyerlinck *loc. cit. §. Partitio, & Varietas*.

Pœnitentiales sunt septem, qui a pœnitentibus maxima 13
utilitate leguntur, seu recitantur, cum exemplo Davidis eorumdem Auctoris ad pœnitentiam, & culpæ detestationem excitent, Deum ad veniam, & misericordiam incitent, eumque propitium reddant: Unde solent Litaniæ Sanctorum illis addi, ut pœnitentes multiplicatis Intercessoribus apud Deum ab ipso facilius veniam peccatorum consequantur, juxta illud Ecclesiæ in Oratione Festi omnium Sanctorum: *Ut desideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam, multiplicatis Intercessoribus largiaris.*

Cur autem psalmi pœnitentiales sint septem; Varias 14
rationes assignat doctissimus Tostatus *in Genesi cap.* 17. *q.* 606. quarum præcipuæ sunt. Primo, quia inter omnes psalmos solos illos septem invenimus, qui aperte loquuntur de pœnitentia. Secundo, quia nos facimus pœnitentiam de peccatis præcipue mortalibus, quæ sunt septem. Tertio, quia numerus septenarius convenit remissioni peccatorum, & etiam pœnis peccatorum. Unde Ecclesia septem assignavit psalmos pœnitentiales, ut per ipsos significet nos petere veniam de peccatis, & pœnam non inferri pro peccatis, cum utrumque Scriptura per septenarium significet. De remissione enim Peccatorum, quod significetur per numerum septenarium, patet *Matth. cap.* 18. *n.* 21. & 22. ubi dicit Petrus ad Jesum: *Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies? Dicit illi Jesus, non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*, in quibus per dictum numerum septenarium significatur remissio universorum delictorum. De pœnis autem patet *Gen. cap.* 4. *n.* 15. ubi dixit Deus: *Nequaquam ita fiet, sed omnis, qui occiderit Cain septuplum punietur*, & infra *n.* 24. *Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies*, ubi tota pœna signata fuit per septem, adeoque conveniens fuit septem esse Psalmos pœnitentiales.

Graduales numero sunt 15. a psalmo 119. usque ad 134. 15
Dicuntur autem Graduales, quod veluti ad templum Salomonis ascendebatur 15. gradibus canendo ipsos 15. psalmos, ita etiam Anima devota 15. his psalmis velut gradibus ad Deum mente conscendat, & quæ sursum sunt, sapiat. Unde psalmi Graduales, appellantur in Textu Hebræo Canticum ascensionum. Calmet *loc. cit. vers. Psalmi Graduales, & vers. Unde autem*, ubi testatur, quod sic vulgo censent Interpretes.

Psalmorum, & Hymnorum cantus fuit jam in usu a 16
tempore Apostolorum, ut patet ex Epist. B. Pauli *ad Ephesios cap.* 5. *n.* 19. ibi: *Loquentes vobismetipsis in Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus in gratia cantantes, & psallentes, & ad Colossen. cap.* 3. *num.* 16. ibi: *Docentes, & commonentes vosmetipsos psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus in gratia cantantes.* 17
Et etiam jam tempore Apostolorum fuisse in usu alternum psalmorum cantum probabile censet Beyerlinck *in Theatro vitæ humanæ, verb. Psalmus vers. Est tamen probabile*. Nam, dicit ipse, Philo scribit in Alexandrinis suis Religiosis Viris id esse factum. Inter Græcos videtur Dionysius *de Cælesti Hierarchia cap.* 3. hunc innuere alterum cantum. Item Basilius *Epist.* 43. qui testatur de ritu communi omnibus Ecclesiis exemplo sumpto a cantu Antiphonarum Ignatiano; Ignatius enim Antiochenus ex Cal- 18
siodoro *in Tripartita lib.* 10. *cap.* 9. post quamdam visionem Angelorum unum ad alterum cantantium Sanctus, Sanctus, præscripsit alternum cantum in Ecclesia Antiochena. Inter Latinos autem Sanctus Ambrosius Græcos imitatus ex Isidoro *lib.* 1. *de Offic. cap.* 7. & teste Augustino *lib.* 9. *Confes. cap.* 6. primus invexit in Ecclesiam cantum, quem Sanctus Damasus Papa Decreto generali firmavit, & communem toti Ecclesiæ fecit, ut habetur in Breviario lect. 6. ejus Festi; Qui ut patet ibidem etiam statuit, ut in fine cujuslibet psalmi diceretur *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto &c.*

Psalmi, uti modo recitantur in Divino Officio fuerunt 19
partiti, & distributi a Sancto Hieronymo, qui 18. constituit in Matutinis Dominicarum, 12. in Matutinis Feriarum, 9. in matutinis Festorum, & ad Horas Ambrosium secutus distribuit in plures partes Psalm. 118. *Beati immaculati*, quo ordine recitari præcepit Sanctus Damasus ex Baronio *anno* 60. Gavan. *Comment. in Rubric. Breviarii tom.* 2. *sect.* 5. *cap.* 8. *num.* 8. & aliis. Et de hoc habetur Decretum Gregorii VII. *in cap. In die* 14. *de consecrat. dist.* 5. ibi: *In die Resurrectionis usque ad Sabbatum in Albis, & in die pentecostes usque in Sabbatum ejusdem tres Psalmos tantum ad nocturnos, tresque lectiones antiquo more canimus, & legimus. Omnibus die-*

bus

bus aliis per totum annum, si festum est, novem psalmos, & novem lectiones dicimus. Aliis vero diebus 12. Psalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis vero diebus 18. psalmos (excepto die paschæ, & pentecostes) & novem lectiones celebramus.

20 Decem & octo psalmi in Matutinis Dominicarum ita sunt constituti, & distributi, ut primi 12. per quaternos divisi significent Patriarcharum 12. & Apostolorum totidem cultum erga Sanctissimam Trinitatem per quatuor virtutes Cardinales. Reliqui tres in secundo, & tertio Nocturno significant electos sub lege, & sub Gratia cum eodem cultu SS. Trinitatis. Amalarius *lib.* 4. *de Divinis Officiis cap.* 9. Gavant. *loc. cit. sect.* 4. *cap.* 1. *n.* 11.

21 Duodecim psalmi in Matutinis Feriarum ideo sunt sic constituti, & distributi, quia duodecim sunt horæ noctis, & cuilibet horæ psalmus unus respondet. Amalarius *loc. citat. cap.* 11. Gavant. *loc. cit. n.* 12. qui dicuntur bini ad Caritatem excitandam ex Hugon. Victor. *Specul. Eccles. cap.* 3. Gavant. *loc. cit. n.* 12.

22 Novem psalmi in Matutinis Festorum Domini ideo sunt sic ordinati, ut per ipsos gratias agamus Deo de descensu ejusdem propter nos sub novem Choris Angelorum. Et in Matutinis Festorum de Sanctis, eo quod sint ipsi facti digni ascendere usque ad altitudinem Cœli, ubi habitant iidem Chori novem Angelorum; Amalarius *loc. cit.* Gavant. *loc. cit. n.* 10. Vel ter tria cantamus cum Angelis, Durandus *in Rational. lib.* 5. *cap.* 3. Gavant. *l. cit. n.* 10.

23 Psalmi quinque recitantur in Laudibus ad muniendos quinque corporis sensus, ut dicit Hugo Victorin. *in specul. Eccles. cap.* 3. qui notat præterea eos esse octo vere ad significandos octo ordines Electorum, sed dicuntur quinque, quia tertius, & quartus sub una conclusione terminantur, ad denotandum ex Amalario *de Ordin. Antiphonarii cap.* 5. geminam dilectionem Dei, & proximi. Vel ex eodem *lib.* 4. *de Divinis Officiis cap.* 10. unionem Ecclesiæ ex Judæis, & Gentilibus. Item sextus, septimus, & octavus unam habent conclusionem ad significandum ex Amalario *loc. cit. cap.* 2. Fidem, spem, & Caritatem unitas, & junctas erga Deum (inquit cap. 5.) trinum, & Unum, Gavant. *loc. cit. cap.* 2. *n.* 6. seu ex Durand. *in Rational. Divinor. Officior. lib.* 5. *cap.* 4. ad denotandum triumphum de mundo, carne, & Diabolo, & quo iam unum sine altero non habetur, ideo merito conjunguntur.

24 Dictum autem est, psalmos Laudum esse quinque, quia licet quartus sit proprie Canticum, abusive tamen appellatur psalmus, cum, ut infra *num.* 30. & 44. videbimus, parum differat Canticum a psalmo; Gavant. *l. c. n.* 7.

25 Ex dictis Laudum psalmis, duo mutantur in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive, vice quorum dicuntur psalmi *Miserere*, & *Confitemini* ad timorem, & spem eo tempore excitans, timorem ob peccata in psalmo *Miserere*, & spem ex bonitate Dei in psalmo *Confitemini*. Et quia non est tempus lætitiæ, quam exprimunt illi duo psalmi *Dominus regnavit*, & *Jubilate*. Amalarius *lib.* 4. *de Divin. Offic. cap.* 18. Gavant. *loc. cit. n.* 9. Psalmus autem *Dominus regnavit* dicitur tunc in Prima, ne in tota hebdomada cantetur psalmus ullus de psalterio, & ideo psalmus *Jubilate* ponitur in Matutino Sabbati. Amalarius, Gavant. *loc. cit.*

26 In Laudibus ferialis Officii per annum primus psalmus est Pœnitentialis *Miserere*, quia dies feriales sunt pœnitentiæ. Hugo Victor. *lib.* 2. *de Offic. cap.* 10. Gavant. *loc. cit. n.* 10. subdens, quod tunc variatur 2. ut expleatur psalterium.

27 In Laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum Canticum, quia Canticum laudem Divinam, & gratiarum actionem significat, ex Durand. *in Rational. lib.* 7. *cap.* 4. Et laudes dictæ sunt ex Hugon.
28 *lib.* 2. *de Offic. cap.* 10. eo quod laudem aperte sonant Divinam, quod repetit *in Specul. Eccles. cap.* 3. Et Canti-
29 cum ibi sumitur pro psalmo, cum parum differant inter
30 se. Psalmus enim est carmen, seu Canticum instrumento
31 psalterii; Et canticum est vox musica cum harmonia ore solo prolata, ut ex Euthymio notat Gavant. *loc. cit. sect.* 5. *cap.* 7. *n.* 1.

32 In Prima Dominicis diebus per annum, & Ferijs, Sabbato excepto, recitantur 4. psalmi, ne de psalterio quidquam supersit. Unde in Sabbato recitantur tantum 3. quia nullus superest, qui ipsi assignari possit. Et talis quaternarius psalmorum numerus denotat, quod in quatuor mundi partibus Doctrina 4. Evangelistarum laudatur. Durand. *in Rational. Divin. Offic. lib.* 5. *cap.* 5. Gavant. *loc. cit. sect.* 4. *cap.* 3. *n.* 5.

In Festis autem totius anni, & Dominicis tempore Paschali dicuntur tantum tres psalmi ob temporis jucunditatem, quæ laborem multa canendi excludit, ex Radulpho *proposit.* 10. Gavant. *loc. cit. n.* 7. ubi subdit, quod Amalarius *lib.* 3. *de Offic. cap.* 3. tres ideo dici putat, quia pro tribus horis a Prima ad Tertiam laudandus est Deus Trinus, & armandi sumus contra tres hostes. 33

In Tertia, Sexta, & Nona recitantur 3. Psalmi propter eamdem supradictam rationem, quia 3. Psalmi protegunt nos in tribus horis seqq. cum quælibet ex tribus Horis tres contineat temporis horas, Amalarius *lib.* 4. *de Offic. c.* 3. Gavant. *loc. cit. sect.* 4. *cap.* 4. *n.* 3. Immo ut subdit ipse Gavant. *ibid.* & Amalar. *cap.* 1. *ibid.* in Prima, Tertia, Sexta, & Nona 12. canimus Psalmos (in Festis) pro numero 12. horarum diei, ut Deo præsentes simus omnibus horis. 34

Advertendum tamen hic est, quod dd. Divinarum Horarum Psalmi a *Beati immaculati* usque *Principes persecuti sunt*, non sunt revera distincti Psalmi, sed potius unicus tantum Psalterii Psalmus in ordine 118. in plures partes distributus, quarum quælibet ex 16. versibus est constituta (ut in dd. Divinis Horis patet) ad significandos 16. Prophetas, 12. minores, & 4. majores; seu ad designando 12. Apostolos, & 4. Evangelistas, ut sic ostendatur, quo ea, quæ 12. Prophetæ minores, & 4. Majores, sive 12. Apostoli & 4. Evangelistæ dixerunt, scripserunt, ac docuerunt, pro posse observare debemus. Sic Durand. *in Rational. lib.* 5. *cap.* 5. 35

In Vesperis 5. recitantur Psalmi, quia 5. vulnera Christi recolenda monent, quorum ultimum vulnus hora vespertina fuit Sacro lateri illatum Gemma *lib.* 2. *cap.* 62. Gavant. *cit. sect.* 4. *cap.* 5. *n.* 5. Item quia sicuti quinque sensibus quotidiano affectu tendimus ad tenebras, ita necesse est, ut initio noctis pro eis veniam precemur. Amalarius *lib.* 4. *de Offic. cap.* 7. Gavant. *loc. cit.* Item recitamus in Vesperis quinque Psalmos, ut quasi quinque Evangelicæ prudentes Virgines quinque lampadibus oleo bonorum operum plenis, veniente nocte, Domino obviam eamus. Amalarius *de ordin. Antiphonarii cap.* 6. Gavant. *loc. cit. num.* 5. 36

In Completorio quatuor psalmi recitantur, quia per ipso quatuor elementa corporis nostri Domino commendamus. In primo enim psalmo cum Christo quietem petimus: *In pace in idipsum dormiam, & requiescam.* In secundo ad ea verba quæ protulit Christus in extremo vitæ: *In manus tuas &c.* optamus mori cum eo. In tertio, & quarto contra tentationes nocturnas armamur. Amalar. *lib.* 4. *de Offic. cap.* 8. & *de ordin. Antiphon. cap.* 7. Gavant. *cit. sect.* 4. *capit.* 6. *n.* 7. & alii. 37

Hinc habet, quod si dividas omnes psalterii psalmos per Horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada 91. ad Laudes 13. ad Vesperas 35. ad alias Horas 11. qui omnes faciunt summam 150. quibus constat Psalterium. Gav. *loc. cit. sect.* 5. *cap.* 8. *n.* 7. 38

Psalterium autem, quo Romana Ecclesia utitur, est ex translatione Romana (†) S. Hieronymi teste Rodulph. 39
propos. 8. & differt a psalterio translationis septuaginta Interpretum, quod adhibetur Romæ in Æde Vaticana S.
Petri, non etiam utuntur Ambrosiani. Gav. *cit. sect.* 5. 40
cap. 8. *n.* 2. Unde S. P. N. Seraphicus Franciscus in c. 3. suæ Regulæ non excipit ab Officio Divino psalterium, intelligit de dicto psalterio translationis septuaginta Interpretum, quod in Vaticana Sancti Petri est in usu antiquissimo, Gavant. *cit. sect.* 5. *cap.* 8. *n.* 2. S. Bonaventura citatus, & secutus a Petro Marchant. *in expositione dictæ Regulæ cap.* 3. *q.* 4.

Ultra supradictos centum quinquaginta psalmos habentur in Breviario ex Sacris Litteris Cantica distributa, & posita in unaquaque die Hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, nempe die Dominica Canticum *Benedicite omnia opera Domini Domino*, quod est trium puerorum *Daniel. cap.* 3. Feria 2. Canticum *Confitebor tibi Domine*, quod est *Isaiæ cap.* 12. Feria 3. Canticum *Ego dixi*, quod est Ezechiæ Regis, *Isaiæ cap.* 38. Feria 4. Canticum *Exultavit cor meum*, quod est Annæ Matris Samuelis, 1. *Regum cap.* 2. Feria 5. Canticum *Cantemus Domino*, quod est Moysis, *Exodi cap.* 15. Feria 5. Canticum *Domine audivi*, quod est Habacuc, *Habacuc, c.* 3. Sabbat. Canticum *Audite Cœli*, quod est Moysis, *Deut. c.* 32. 41

Ex Evangelio habentur in Breviario alia tria Cantica, nempe Canticum *Magnificat*, quod est B. M. V. *Lucæ cap.* 1. & recitatur, seu canitur in Vesperis. Canticum *Benedictus Dominus Deus Israel*, quod est Zachariæ 42

Patris

(†) S. Hieronymus, ter circa Psalterium insudasse, communior Sententia est inter Eruditos. De versione psalterii ex Hebraico fonte non loquor, cum nunquam in usu fuerit, vel apud Ecclesiam Romanam, vel penes aliam quamcumque Ecclesiam. De emendatione igitur psalmum juxta septuaginta Interpretum versionem, est sermo, in qua elaboranda bis S. Doctor suum impendit laborem. Hujusmodi emendationes sub nomine *Psalterii Romani*, & *Psalterii Gallicani* vulgo recensentur. De utraque sermonem habet S. Doctor in *præfatione, seu Prologo in Librum psalmorum.* Psalterium Romanum adhuc in usu est in Vaticana Basilica. Gallicano psalterio utimur in Romano Breviario, atque illud est, quod nunc habemus in Vulgata Latina editione. Hæc tria sunt. Hinc constat, quantum a vero abberret Auctor noster hocce in loco. * Lege sis Dissertationem P. D. Augustini Calmet in textum, & veteres Psalmorum Versiones Art. III.

Patris S. Joannis Baptistæ, *Lucæ cap.* 1. & recitatur, seu canitur in Laudibus, & Canticum *Nunc dimittis*, quod est Simeonis, *Lucæ cap.* 2. recitatur, seu canitur in Completorio.

Etiam varii Psalmi prænotantur in Psalterio cum titulo Cantici, ut *Canticum Psalmi*, & alii cum titulo *Psalmus Cantici*. Unde ad pleniorem intelligentiam notandum
44 est, quod hoc interest inter Psalmum, Canticum, Psalmum Cantici, Canticum Psalmi, & Hymnum, quod *Psalmus* est carmen cum instrumento Psalterii. *Canticum* est vox musica cum harmonia ore solo prolata. *Psalmus Cantici* dicitur, dum Cantore præcinente, organi modulatio subsequitur. *Canticum Psalmi* e contra, cum vox humana concentum sequitur Organi. *Hymnus* autem est sermo in Dei laudem metrice compositus, sive ore, sive humana voce, sive instrumento musico recitatus. Sic colligitur ex Sanctis Hilario, & Chrysostomo *in Proleg. Psalm.* Frassen. *disquisit. Biblicæ §. XI. de libro Psalmor. n.* 2. Euthymico citato, & secuto a Gavant. *loc. cit. sect.* 5. *cap.* 9. *n.* 1. & aliis.

45 Psallendi ordo sequendus, quem tenet Ecclesia Metropolitana, *cap. De his* 13. *dist.* 12. *ex Concilio Toletano* 11. *c.* 3.

46 Psalmi vulgares non possunt in Ecclesia recitari. *Concil. Bracharen. II. cap.* 76.

47 Psalterium B. M. V. quod ex 150. Ave Maria constat ad instantiam Ducis Britanni e recitari concessit cum Indulgentiis Sixtus IV. Const. 18. incip. *Ea quæ*.

48 Psallendi debitum omnibus in Choro incumbit, etiam Dignitatibus, & Canonicis, quacumque contraria consuetudine, aut præsumpto privilegio non suffragante. Bened. XIV. tom. 1. Constitut. incipient. *Cum semper* §. 24.

(Nota Plura hic Auctor sine fundamento aliquo adducit; ideo Lectores admonuisse oportuit.

PUBERTAS.

Vide Verb. *Matrimonium art.* 1. *a n.* 31. *ad* 37.

PUBLICA HONESTAS.

Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *a n.* 20. *ad* 27.

PUNCTATOR PUNCTATURA.

SUMMARIUM.

1 *Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficientes adnotare, ac librum ostendere cuicumque postulanti.*
2 *Contrapunctator ejusdem Ecclesiæ eligendus, ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes.*
3 *Compelli possunt Punctatores ad exhibendum librum Ordinario, non vero ad oretenus eidem quotidie significandum deficientes.*
4 *Potest Episcopus cogere Canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in Choro.*
5 *Punctatores conniventer prætermittentes punctare punctandos graviter peccant, & tenentur de proprio restituere distributiones, quæ accrescerent interessentibus.*
6 *Pœna Censurarum imponi non debet non restituenti damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, & similium.*
7 *Punctaturæ dari debent interessentibus, licet ex Decreto Episcopi applicandæ essent aliis piis usibus.*
8 *Distributiones amissæ a Canonicis absentibus accrescunt intervenientibus quacumque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante.*
9 *Salarium debetur Punctatoribus.*
10 *Canonici confabulantes in Choro sunt punctandi, & privandi distributionibus tamquam absentes.*
11 *Canonici non interessentes Concioni tempore Quadragesimæ possunt punctari.*
12 *Canonici non possunt exire a Choro, nisi petita venia a Majori, seu Præsidente sub pœna punctationis.*
13 *Episcopus potest augere punctationes quando servitium Ecclesiæ potest augere punctationes, & quando servitium Ecclesiæ minuitur.*
14 *Canonici in Choro, vel in Ecclesia Divinis Officiis interessentes sine Habitu Canonicali, & Superpelliceo debent punctari.*
15 *Novem menses, quibus Canonici residere tenentur quolibet anno, non numerandi ex collectione punctaturarum sed ex collectione dierum residentiæ, & servitii.*

1 Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficientes adnotare, ac librum ostendere cuicumque postulanti. *Sacra Congr. Episcop. in Pisaurien.* 19. *Nov.* 1649.

2 Contrapunctator ejusdem Ecclesiæ eligendus ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes. *Sac. Cong. Episcopor. in Fundana* 15. *Februarii* 1593. *& in Lycien.* 18. *Februarii* 1602.

Compelli possunt Punctatores ad exhibendum librum Ordinario, non vero ad oretenus eidem quotidie significandum deficientes. *Sacra Congr. Epis. in Castellaten.* 20. *Aug.* 1695. 3

Potest Episcopus cogere Canonicos ad præstandum Juramentum de fideliter punctando in Choro. *Sacra Cong. Concil.* 17. *Mart.* 1619. apud Barb. *de Canonicis c.* 34. *num.* 10. 4

Punctatores, quorum electio spectat ad Capitulum, ut decrevit *Sac. Cong. Concilii in Conversanen.* 4. *Decemb.* 1706. admonendi sunt, quod si conniventer prætermittant punctare eos, qui juxta Ecclesiæ, & Collegii statuta punctandi sunt, tenentur de proprio restituere distributiones, quæ accrescerent interessentibus; Et ulterius graviter peccant, prout illos monendo tradit *Episcopus Gravinen.* in suo tractatu *L. Ecclesiastico in Coro cap.* 27. *n.* 33. his verbis: *Or se nondimeno i Puntatori per riguardi umani d' affetto, timore, speranza, o qual altro ftatralasciano di puntare i difettanti, vengono ad essere ladri sfacciati, perche levano palesamente l' emolumento a chi tocca per ragione di accrescimento, o altro titolo, e lo danno a chi per legge non tocca; Oltre di che si rendono eglino stessi rei del disservizio di Dio sul punto geloso del Divino suo pubblico culto, ed il loro peccato viene a contrarre certo che del grande coram Deo cotanto da lui detestato in questi suoi Ministri, i quali retrahebant homines a Sacrificio Domini*; Sic apud Monacell. *t.* 4. *supplement ad* 1. *t. n.* 148. 5

Pœna Censurarum imponi non debet non restituendi damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, & similium. *Sacra Cong. Episcop. in Castellanaten.* 2. *Augusti* 1602. apud Nicol. *in Flosculis verb. Punctator n.* 6. 6

Punctaturæ dari debent interessentibus, licet ex decreto Episcopi applicandæ essent aliis usibus, nisi adesset Statutum in contrarium. *Sacra Cong. Episcop.* 16. *Junii* 1601. apud Nicol. *loc. cit. num.* 7. & sæpe alibi, ut refert idem Nicol. *in Flosculis verb. Distributiones sub n.* 6. Distributiones enim amissæ a Canonicis absentibus accrescunt intervenientibus, quacumque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante; *Sacra Cong. Concil. in Civitatis Castellanæ* 30. *Aprilis* 1613. *& in Nicien.* 18. *Novemb.* 1628. & sæpe alibi apud Nicol. *cit. verb. Distributiones sub n.* 6. 7 8

Salarium debetur Punctatoribus. *Sac. Cong. Episc. in Meliten.* 16. *April.* 1602. apud Nicol. *loc. cit. n.* 5. 9

Canonici confabulantes in Choro sunt punctandi, & privandi distributionibus tamquam absentes. *Sac. Congregat. Episcop. in Nucerina* 7. *Septemb.* 1591. 10

Canonici non interessentes Concioni tempore Quadragesimæ possunt punctari, cum sit defectus gravis, & mali exempli. *Sac. Congreg. Episcop. in Camerin.* 10. *Maji* 1580. *& in Castellaneten.* 30. *August.* 1602. & alibi, ut refert Pignatelli. *t.* 4. *consultation.* 206. *n.* 61. 11

Canonici non possunt exire a Choro, nisi petita venia Archidiacono, sive Præsidenti per salutationem sub pœna punctationis. *Sac. Congr. Episcop. in Aprutina* 18. *Ap.* 1616. *& Sac. Congreg. Conc. in Lunen-Sarzanen.* 3. *Junii* 1702. *ad* 1. 12

Episcopus potest augere Punctaturas, quando servitium Ecclesiæ negligitur. *Sac. Congreg. Concil. in Civitatis Castellanæ* 25. *Junii* 1697. apud Monac. *t.* 1. *tit.* 2. *formul.* 4. *n.* 4. 13

Canonici in Choro, vel in Ecclesia Divinis Officiis interessentes sine Habitu Canonicali, & Superpelliceo debent punctari *S. Cong. Rit. in Lunen. Sarzanen.* 3. *Martii* 1633. 14

Ad colligendum servitium novem Mensium, quibus residere tenentur Canonici quolibet anno, non sunt colligendæ Punctaturæ, quasi ii qui novem partes punctaturarum ex duodecim habuerit, servitium novem mensium, debeant satisfacere, sed ipsi dies residentiæ, & servitii sive continui fuerint, sive interpolati, numerandi sunt ad complementum dictorum novem Mensium. *Sac. Cong. Episcop. in Apulana* 25. *Septemb.* 1584. apud Barbos. *De Canonicis cap.* 26. *n.* 14. 15

PURGATORIUM.

SUMMARIUM.

1 *Purgatorium quid sit?*
2 *Dari Purgatorium est de Fide, & habetur ex* 2. Machabæorum, cap. 12.
3 *Item habetur ex* 4. Tobiæ.
4 *Item ex* 4. Isaiæ.
5 *Item ex* 7. Micheæ.
6 *Item ex* 3. Malachiæ.
7 *Item ex* cap. 5. Matthæi, & 12. Lucæ.
8 *Item ex ipsius Matthæi* cap. 12.
9 *Item ex* 1. ad Corinth. 3.
10 *Item ex* 1. ad Corinth. 15.
11 *Alia plura Scripturæ loca brevitatis gratia relinquuntur videnda cum variis Conciliis, pluribus Sanctis* Patri-

Patribus, & solidis rationibus apud graves Auctores, qui assignantur.

12 *Purgatorii locus communis secundum Legem communem, & ordinariam Dei est in ipsis terræ visceribus, & Inferno conjunctus.*

13 *Secundum autem Legem Dei particularem, & Dispensationem Divinam interdum aliquibus animabus destinatur pro Purgatorio aliquis locus particularis.*

14 *Purgatorium non est æternum, sed Temporale.*

15 *Purgatorium non est ultra diem Judicii universalis duraturum.*

16 *Animæ in Purgatorio plene purgatæ recipiuntur in Beatitudine ante diem Judicii.*

17 *Quanto tempore unaquæque Anima in Purgatorio detineatur?*

18 *Animæ in Purgatorio cruciantur vero igne corporeo, & ejusdem speciei cum nostro elementari.*

19 *Animæ in Purgatorio non torquentur a Dæmonibus.*

20 *Nec obstant visiones, & apparitiones, quæ id videntur ostendere.*

21 *An Animæ in Purgatorio existentes possint pro nobis orare, & aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare? & an miracula facere possint? cum plurimis aliis ad rem, remissive.*

22 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 23.

1 PUrgatorium est quidam locus, in quo tamquam in carcere post hanc vitam purgantur Animæ, quæ in hac non plene purgatæ fuerunt, ut nimirum sic purgatæ in Cœlum ingredi valeant, in quod nihil coinquinatum introire potest: *Est in re Communis inter Catholicos.*

2 Dari Purgatorium est de Fide; *Communis inter Catholicos* ex Concil. Trident. *sess.* 6. *Canon.* 30. *sess.* 22. *c.* 2. *& can.* 3. *& sess.* 25. *in Decreto de Purgatorio*, & habetur ex pluribus Sacræ Scripturæ locis tum veteris, tum novi Testamenti; Et quidem ex veteri Testamento habetur 2. *Machabæorum cap.* 12. ubi expresse dicitur: *Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur*: Quæ verba cum neque de Beatis, neque de damnatis intelligi possint, sequitur necessario intelligenda esse de illis, qui in Gratia Dei ab hac vita decedentes non plene satisfecerint, & adhuc aliqua vincula habeant, a quibus post mortem solvi queant fidelium suffragiis, & potissimum acceptabili Altaris Sacrificio, ut dicit Concilium Tridentinum *sess.* 26. *in Decreto de Purgatorio*; & proinde dari Purgatorium, & Sacrificia, & Orationes vivorum prodesse defunctis illis, qui ibi pro plena purgatione, & satisfactione detinentur: *Purgatorium esse, Animasque ibi detentas fidelium suffragiis potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari*, sunt verba Concilii Tridentini.

3 Item habetur *ex cap.* 4. *Tobiæ*, ibi: *Pone panem tuum, & vinum super sepulturam justi constitue*, quod Sacri expositores intelligunt de pane, & vino quod Deo in Sacrificium pro Animabus justis offertur, & de illo, quod elargitur in sustentationem pauperum, & Religiosorum, & Sacerdotum ut pro ipsis defunctis orent, ut dicunt Turrianus *lib.* 4. *pro Epist. Pont. cap.* 14. Mastrius *in Theolog. moral. disp.* 24. *quæst.* 1. *art.* 1. *num.* 4. Bellarmin. *de Purgatorio lib.* 1. *cap.* 3. *litt. B.* & alii. Unde S. Joann. Chrysost. *homil.* 32. *in Matth.* sic habet: *Cur*, inquit, *post mortem tuorum pauperes convocas? Cur Presbyteros, ut pro eis velint orare, obsecras?*

4 Item habetur *ex cap.* 4. *Isaiæ* ibi: *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus in spiritu Judicii, & spiritu ardoris*, ubi alii legunt: *Purgabit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem mundabit de medio earum in spiritu Judicii & spiritu ardoris*, quem locum de Animabus, & pœnis Purgatorii intelligunt S. Augustinus *lib.* 20. *de Civitate Dei cap.* 25. Bellarmin. *loc. cit. litt. E.* Mastrius *loc. c. n.* 4. & alii.

5 Item *ex cap.* 7. *Michææ*, ibi: *Ne læteris inimica mea super me quia cecidi, consurgam cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est; Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei: donec caussam meam judicet, & faciat judicium meum, educet me in lucem, justitiam ejus videbo.* Quem locum afferri solitum pro Purgatorio docet S. Hieronymus *in cap. ult. Isaiæ*, & Glossa ordinaria exponit: *Iram Domini portabo hic, vel in Purgatorio.*

6 Item *ex cap.* 3. *Malachiæ*, ibi: *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos &c.* Quem locum exponunt de pœna purgatorii Origines *hom.* 6. *in Exod.* S. Ambrosius *in psalm.* 36. S. Augustinus *lib.* 20. *de Civitate Dei cap.* 25. & S. Hieronymus *in hunc locum*, & Bellarminus *loco cit. cap.* 3. *in fine*, ubi dicit ex illa pœna purgatoria viventium recte inferri pœna purgatoria, seu Purgatorium Defunctorum.

7 In novo autem Testamento habetur *ex cap.* 5. *Matthæi n.* 26. ibi: *Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius judici, & Judex tradat te Ministro & in carcerem mittaris. Amen dico tibi; Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.* Et concordat *cap.* 13. *Lucæ n.* 58. ibi: *Cum autem vadis cum adversario tuo ad Principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte tradat te ad judicem, & Judex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem; dico tibi Non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.* Quæ loca passim ad purgandum Purgatorium adducuntur a Patribus, & signanter a S. Augustino *in cit. cap.* 5. *Matthæi*; *& Homil.* 1. *de verbis Domini, Homil.* 4 *in l.* 50. *Homiliarum, & in lib. de decem chordis cap.* 3. S. Ambrosius, S. Bonaventura, & Beda *in cit. c.* 12. *Lucæ*, S. Gregorius *Homil.* 39. S. Bernardus *serm.* 95. *in Cantica* S. Anselmus *in cit. cap.* 5. *Matthæi*, Bellarmin. *loc. cit. cap.* 7. *vers. Est ergo verissima Expositio*, & alii dicentes, pro Adversario in dictis locis intelligi Legem Dei, quatenus præcipit contraria carni, sive Conscientiam, quæ Dei Legem semper objicit peccanti; Lex enim Dei, & Conscientia nostra semper sunt nobiscum in via, & semper adversantur nostris pravis desideriis, iisque utilissimum est cito consentire, & ab earum inimicitia liberari; & denique accusatores, & testes erunt contra nos in Judicio, ut recte observat Bellarmin. *loc. cit.*

8 Item *ex cap.* 12. *Matthæi num.* 32. ubi Dominus dicit esse quoddam peccatum, quod non remittitur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, ibi: *Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro*; Ubi, ut vides, clare supponitur, & demonstratur quædam peccata remitti in futuro sæculo, idest post hanc vitam per orationes, & suffragia Ecclesiæ, ut exponunt S. Gregorius *lib.* 4. *Dialogorum cap.* 39. S. Augustinus *lib.* 21. *de Civitate Dei cap.* 24. *& lib.* 6. *in Julianum cap.* 5. S. Bernardus *Homil.* 66. *in Cantica*, & alii passim.

9 Item *ex* 1. *ad Corinth. cap.* 3. *n.* 15. ibi: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, quem locum Scotus *in* 4. *dist.* 21. *qu.* 1. *litt. A*, & communiter alii Patres, quos suse adducit Faber *disp.* 36. *de Purgatorio cap.* 1. intelligunt de Purgatorio.

10 Item *ex* 1. *ad Corinth. cap.* 15. *n.* 29. ibi: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Ut quid & baptizantur pro illis?* Ubi Patres, & signanter Dionysius, Hugo, Gagnejus, & alii in hunc locum, Ephræm *in suo Testamento*, Petrus Cluniacensis *in lib. Contra Petrobrusianos*, Bellarmin. *loc. cit. cap.* 6. *vers. Et igitur* dicunt, & exponunt, quod Apostolus ibi loquitur de Baptismo lacrymarum, & Pœnitentiæ, qui suscipitur orando, jejunando, eleemosynas faciendo, se affligendo, & hujusmodi, ita ut sensus sit: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt?* Idest quid facient, qui orant, jejunant, gemunt, affligunt se pro mortuis, si mortui non resurgunt? Et revera non baptizari passim in Scriptura accipitur pro pati, & affligi, ut *Marc.* 10. *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum, & Baptismo, quo ego baptizari?* *Luc.* 12. ibi: *Baptismo habeo baptizari*; Unde Patres passim vocant pœnitentiæ afflictionem Baptismum laboriosum, & secundam tabulam, S. Cyprianus *in sermone de Cœna Domini: Lacrymis*, inquit, *se baptizat*, S. Gregorius Nazianzenus *in Oratione de Epiphania: scio*, inquit, *quartum Baptisma, quod per Martyrium, & sanguinem fit, scio & quintum lacrymarum & pœnitentiæ*, & consimiliter alii passim.

11 Alia plura Scripturæ loca brevitatis gratia relinquuntur videnda cum variis Conciliis, plurimis Sanctis Patribus, & solidis rationibus apud Brancatum *t.* 4. *de Omnibus Novissimis disp.* 26. *art.* 2. §. 1. Bellarm. *de Purgatorio lib.* 1. *per tot.* Patrem Antonium a Venetiis *in Ecclesia Jesu Christi contra Piceninum tom.* 2. *cap.* 16. *art.* 8. *per tot.* Panigarolam, & alios.

12 Purgatorii locus communis secundum Legem communem & ordinariam Dei est in ipsis terræ visceribus, & Inferno conjunctus. *Sic Communis* cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 20. S. Bonaventura *ib. par.* 1. *qu.* 6. Bellarmin. *de Purgatorio lib.* 2. *cap.* 6. *litt. B.* Mastrio *in Theolog. moral. disp.* 24. *q.* 1. *art.* 1. *num.* 9. Et colligitur ex variis Scripturæ locis, & signanter *ex cap.* 2. *Actorum* ibi: *Solutis doloribus Inferni*, quæ verba S. Augustinus *Ep.* 99. intelligit de pœnis Purgatorii. Idem *ex cap.* 2. *ad Philippenses*, ibi: *In nomine Jesu omne genuflectatur Cœlestium, Terrestrium, & Infernorum*, ubi per ly *Infernorum* intelliguntur solum Animæ Purgatorii; cum nequeant intelligi Animæ in Inferno damnatæ, quæ tantum abest, ut Christo genuflectant, quod potius illum continuo blasphement, juxta illud *Psalm.* 73. *n.* 23. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.* Item ex illo *Psalm.* 113. ibi; *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in Infernum*, quæ verba indicant etiam aliquos, qui descendunt in Infernum, idest, in inferiores terræ partes Deum laudare; quod cum nequeat intelligi de damnatis in Inferno, qui ex dictis Deum semper blasphemant, intelligi debet de existentibus in Purgatorio, ut communiter Patres exponunt. Item *ex c.* 5. *Apocalyp.* ibi. *Nemo inventus est dignus aperire librum neque in Cœlo neque in Terra, neque subtus Terram.* Ubi cum Apostolus Joannes non enumeret nisi Justos, aperte indicat

etiam

etiam sub terra esse Justos, idest Animæ Purgatorii; Unde etiam Ecclesia in Missa de Defunctis dicit *Libera Domine animas omnium Fidelium Defunctorum de pœnis Inferni, & de profundo lacu*; & id confirmatur ex visione, quam refert Beda *lib.* 5. *cap.* 13. *Historiæ*, ubi aperte visum est Purgatorium Inferno damnatorum contiguum. (Vide tamen verb. Infernus *in novo Artic. n.* 18.)

13 Dicitur autem notanter *Purgatorii locus communis secundum Legem communem, & ordinariam Dei*, quia secundum Legem Dei particularem, & dispensationem Divinam interdum aliquibus animabus destinatur pro Purgatorio aliquis locus particularis, vel quia in ipso peccaverunt, vel propter nostram instructionem, ut aliquando recogitemus, magnam post hanc vitam pœnam infligi peccantibus, vel propter earum celeriorem liberationem, ut possint aliis suam indigentiam revelare, vel propter alicujus Sancti impetrationem, sicut legitur, quod S. Patritius impetravit cuidam, quod puniretur in quodam loco in terra; Sic expresse docet S. Bonaventura *in* 4. *d.* 20. *p.* 1. *q.* 6. quem dicendi modum sequuntur omnes recentiores, teste Mastrio *l. c. n.* 9. *in fine*, Et ad id referuntur plurima exempla a Patribus, & Scriptoribus, & signanter a S. Gregorio *l.* 4. *Dialogorum c.* 40. & 55. qui refert Animam Paschasii, & cujusdam alterius in balneis quibusdam fuisse purgatas, a S. Petro Damiano *Ep.* 13. *ad Desiderium c.* 7. *de miraculis sui temporis*, ubi describit visionem de purgatione animæ S. Severini in quodam flumine, a Dionys. Carthusian. *in Dialogo de judicio particulari art.* 31. ab Hugone de S. Victore *l.* 2. *de Sacram. p.* 16. *c.* 4. & ab aliis passim.

14 Purgatorium non est æternum, sed temporale. *Communis* & clare habetur *ex* 1. *ad Corinth. cap.* 3. ibi: *Salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, quibus verbis significat Animas Purgatorii ab illis pœnis tandem evasuras. Unde purgatorium non est ultra diem Judicii universalis, &
15 finalis duraturum. *Communis*, & aperte habetur *ex c.* 25. *Matthæi*, ubi expresse dicitur, quod omnes adulti secundum opera eorum judicabuntur, & boni in Cœlum, mali autem in Infernum finaliter deputabuntur.

16 Animæ in purgatorio plene purgatæ recipiuntur in Beatitudine ante diem Judicii. *Communis*, estque definita a Benedicto XII. Const. incip. *Benedictus Deus* contra illos, qui dicebant Animas in Gratia decedentes, non recipi in Beatitudinem nisi post diem Judicii

17 Quantonam tempore unaquæque Anima in purgatorio detineatur; Nulla certa habetur definitio. Scotus *in* 4. *sent. d.* 19. *q.* 3. *a.* 2. dicit, neminem manere in purgatorio ad decem annos; Nam, dicit ipse, cum nemo illic sit, nisi Dei amicus, contritio ejus, & post Christum passum Sacramenta, & suffragia, & bona, quæ egit, opera ad cumulum ei satisfactionis accedunt; In summa non est credibile, ut quos pœnarum accumulatione expedire Deus brevius inde potuit, temporis prolixitate detineat. *Hæc ipse loc. cit.* At vero communis Doctorum sententia docet, quamplures animas in pœnis purgatorii longe majori tempore detineri, ac proinde terminum assignari non posse, ultra quem purgatorii pœna non duret, & huic communi sententiæ contra Scotum, & paucos alios favet Ecclesiæ praxis, & universalis consuetudo quæ anniversaria Sacra celebrat pro Defunctis, etiamsi constet eos ante centum, vel ducentos annos esse mortuos; quod certe non fieret, si Ecclesia crederet non puniri animas ultra decem annos. Tum quia plurimæ revelationes, visiones, & Ecclesiasticæ Historiæ ostendunt plures animas diutius in purgatorio detineri, uti referunt S. Bernardus *in vita S. Malachiæ*, Carthusianus *in Dialogo de judicio particulari a.* 31. Beda *lib.* 5. *Histor. c.* 13. Henriquez *lib.* 7. *c.* 16. *litt.* I. ubi ex Surio notat de Innocentio Papa III. quod esset usque in diem Judicii in purgatorio detinendus, Viva *ad proposit.* 42. *ex damnat. ab Alexandro VII. n.* 7. referens, quod pauci ab hinc anni in quodam Conventu prope Neapolim apparuis Religiosus, qui fere centum ab hinc annis decessarat, & suffragia postulavit, & similiter de pluribus aliis referunt passim scriptores; Unde merito ab Alexandro VII. *die* 18. *Martii* 1666. fuit inter alias damnata sequens propositio 43. in ordine ibi: *Annuum Legatum pro anima relictum non duret plus quam decem annos.*

Animæ in purgatorio cruciantur vero igne corporeo, & ejusdem speciei cum nostro elementari *Communis*, & clare deducitur *ex* 1. *ad Cor. cap.* 3. *n.* 15. ibi: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, ubi, ut vi-
18 des, dicit existentes in purgatorio salvos fieri *quasi per ignem*: Nec obstat illa particula *quasi*, quia ut advertit Faber *disp.* 36. *c.* 4. cum pluribus aliis, & Mastrius *l. c. q.* 2. *art.* 1. *n.* 23. illa particula non est diminuens veritatem ignis, sed explicat modum, quo illi salvantur, & liberantur, qui est mediate illo instrumento ignis, ita ut sensus sit, quod ille ignis est quasi caussa salutis earum, quamvis non sit caussa principalis, est tamen caussa instrumentalis cum medio illo igne purgentur, & sic liberentur ab illo carcere.

* Potest etiam dici, quod illa particula *quasi* signum sit veritatis, non similitudinis, ut Joannis *c.* 1. *n.* 14. *Vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti*; quem locum sic explicat Euthymius; *Gloriam, non qualis est Sanctorum beatorum, vel Angelorum, sed gloriam vere unigeniti, nam hic dictio* ω͑ς (*tamquam*) *idem significat quod vere*. *

Animæ in purgatorio non torquentur a Dæmonibus tamquam Divinæ Justitiæ Ministris, sed ab ipsa Divina Justitia immediate per ignem tamquam per instrumentum obedientiale puniuntur, & purgantur. *Sic Communis Theologorum* cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 20. *art.* 5. S. Bonaventura *ib.* Richard. *ib.* Mastrio *l. c. q.* 2. *art.* 1. *n.* 24. Coninch. *de purgatorio disp.* 11. *dub.* 3. *in fine*, & alii passim contra paucos tenentes contrarium per hoc, quod aliquæ visiones, & apparitiones videantur ostendere, quod animæ purgatorii torqueantur a Dæmonibus; & ratio nostra est, quod omnes Animæ purgatorii in ultimo conflictu dæmones superarunt, & victoriam contra ipsos in hac vita reportarunt; ergo non decet Divinam Justitiam, ut sinat eas cruciari in purgatorio ab hostibus, quos ipsæ in hoc Mundo vicerunt; Tum quia indecens est, ut Deus utatur dæmonibus tamquam Ordinariis Ministris ad amicos suos puniendos, cum id non facerent in Divinæ Justitiæ executionem, sed potius ex odio in genus humanum, & pessima voluntate, ut faciunt in Inferno. Nec obstant visiones, & apparitiones, 19
quæ id videntur ostendere, & signanter illa, quæ refer- 20
tur *in vita S. Bernardi l.* 1. *c.* 10. in qua dicitur, quemdam Religiosum illi apparuisse cum quatuor, qui solum dilaniabant, & postea fuisse liberatum precibus ejusdem Sancti, & aliæ similes, quas referunt Beda *l.* 3. *Hist. Angliæ c.* 19. Dionysius Carthusianus *lib. de quatuor novissimis*, & alii. Non obstant, inquam, quia, ut recte advertit Mastrius *l. c. n.* 24. & alii; tales visiones, & apparitiones sunt symbolicæ, & allegoricæ, & a Sanctis, & Scriptoribus narratæ hoc modo ad ostendendam pœnarum illarum acerbitatem, quæ a nobis intelligi nequeunt, nisi per exempla nobis connaturalia.

An Animæ purgatorio existentes possint pro nobis ora- 21
re, & aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare? Et an miracula facere possint, cum pluribus aliis ad rem; Vide verb. *Anima per tot.*

De purgatorio Catholicum Dogma est, quod, qui vere 22
pœnitentes in Dei caritate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus, de commissis, & omissis satisfecerint, eorum animæ pœnis purgatorii post mortem purgari debeant. Et ut a pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet Sacrificia, Orationes, Eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ a Fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta, probat Benedict. XIV. Tom. 1. Const. 17. incip. *Etsi pastoralis* §. 1.

Hic juvat refutare falsam opinionem vulgarem de exi- 24
stentia Putei, seu purgatorii, vulgo dicti S. Patritii, quæ opinio a pluribus sæculis adeo invaluit, ut etiam in Breviariis aliquarum particularium Ecclesiarum fuerit commemorata existentia dicti Putei, seu purgatorii Sancti Patritii, et signanter in Breviario Ecclesiæ Parisiensis edito anno 1622. ibi; *Antrum vero pœnitentiale etiamnum ostenditur, quod de ejus nomine Puteus, seu Purgatorium Sancti Patritii dicitur*. Et in Breviario Venetiis anno 1522. per Antonium de Giunta impresso habebantur lectiones totæ fere de hoc puteo, seu purgatorio. At biennio postquam prodierant, ab ipso Breviario, Pontificio mandato fuerunt expunctæ, ut patet ex iterata ejusdem Breviarii impressione per eumdem Giuntam anno 1524. facta. Uti etiam Romana Sedes negavit, hanc Historiam de puteo, seu purgatorio prætenso Sancti Patritii inserendam, ut patebant in Breviario Romano. Videantur ad rem Eruditiss. Bollandistæ *ad diem septimam Martii in legenda Sancti Patritii* §. 5. & 6. ubi omnia a variis Scriptoribus de hoc prætenso Puteo, seu purgatorio fuse recenset, refertque, quod serio exploratis omnibus, quæ de hoc asserto Puteo, seu purgatorio circumferebantur, & comperta ad interim ejus existentiæ falsitate, fuisse de mandato Alexandri VI. forum illam pro dicto puteo, seu purgatorio falso prædicatam, habitam, & creditam, penitus obstrusam, uti & refert ex ctiffimus Petrus Le Brun *nella Storia Critica delle pratiche superstiziose*, *tomo terzo*, italico sermone edita, nella dissertazione sopra il purgatorio di San Patrizio; ubi subjungit sic:

„ Convengono assai bene queste circonstanze con ciò,
„ che è detto dal Vareo nelle sue antichità d'Irlanda,
„ che nel mille quattrocento novanta sette un Guardiano
„ dell'Ordine di S. Francesco fece demolire esso luogo
„ per autorità del Papa Alexandro VI. ubi in fine insu-
„ per addit; non rincrescerà nora il leggerne i proprj termi-
„ ni, con cui ce n'erudisce il Signor Girardo Boato nella
„ Storia naturale d'Irlanda alla pagina 137. ivi.

„ Nel lago di Derg, il quale è nel numero di que' del-
„ la mezzana spezie, sta piantata una di esse Isolette,
„ che è stata in gran grido in tutta la Christianità per
„ più secoli, perchè si era fatto credere al Mondo, che
„ in quel luogo si trovassero i Sobborghi del purgatorio, e
„ che coloro, che aveano il coraggio d'entrarvi, e di di-
„ morarvi il tempo prefisso, vedesservi, e vi notassero ter-
„ ribili, e straordinarie cose. Ha durato una tal opinione
„ fino al nostro tempo; ma finalmente si è discoperto, ciò
„ non essere, che una pura illusione. Avvenne questa di-
„ scoperta sotto il governo di Ricardo Boile Conte di Cork,
„ e di Adamo Losto Visconte di Eli, Cancelliere d'Irlan-
„ da, il quale governava quel paese negli anni ultimi
„ del Re Jacobo. Indotti dalla curiosità di rilevare il

„ vero d'un tal affare, spedirno essi Signori sopra luogo alcune persone di probità per praticarne un ricercamento esatto. Esaminate, che ebbero appuntino le cose tutte, rinvennero dette persone, che la pretesa miracolosa caverna, che davasi ad intendere, calare fino nel Purgatorio, e nell'Inferno, non era altro, che una celletta scavata in un fondo di rupe, senza finestra, e senza apertura, e sì tenebrosa, che quando s'era serrato l'uscio non entravavi quel che fosse raggio menomo di luce: del restante sì bassa, che appena poteva un uomo di alta statura introdurvisi in piedi, e sì picciola, che contener non potea, se non sei persone, o sette al più. Qualora capitava in quell'isola taluno invogliato di fare il viaggio del Purgatorio, alcuni pochi Monaci, che d'ordinario soggiornavano quivi presso, digiunar il facevano, e vegghiare estraordinariamente, trattenendolo per tutto quel tempo delle terribili cose, ch'egli vedrebbe pel suo viaggio sotterraneo; e dopo averlo così preparato, lo rinserravano in quell'oscura, e tenebrosa buca, donde qualche tempo dopo ritiravanlo per modo stordito, che il viaggiatore meschino senza essersi punto mosso dalla prima sua situazione, dicea d'essere penetrato assai dentro la terra; e narrava strane avventure vedute all'asserir di lui, nel suo cammino, conformi a quelle idee ed impressioni, che gliene avevano formate i monaci prima di metterlo in essa buca; e di cui empiuto aveano il vuoto di lui cerebro affievolito dalle lunghe vigilie, e dagli anteriori eccessivi sofferti digiuni, valevoli a stemperare un intelletto anche meglio composto.

„ Per impedire per avvenire sì fatte furberie, ed imposture i prefati Signori costrinsero i Monaci ad abbandonare le loro abitazioni, e a distruggere quella celletta, la quale da quel tempo innanzi rimase discoperta, ed esposta alla vista di tutti; cosicchè di poi più non si è udito parlare del viaggio del Purgatorio.

„ Per dar credito a questo viaggio del Purgatorio, si era dato ad intendere al popolo idiota e superstizioso, che S. Patrizio, da cui gli Irlandesi furono convertiti al Christianesimo, quattrocent'anni, o a un dipresso dopo il nascimento del N. S. Gesù Christo, l'avea ottenuto da Dio per mezzo delle sue orazioni, e istituito per convincere coloro, che non credeano l'immortalità dell'anima, nè le pene ingiunte per la punizion de' malvagi dopo morte. Quindi li fu imposto il nome di Purgatorio di S. Patrizio; ma egli è cosa fuor d'ogni dubbio, che in vita d'esso Santo non aveasene conoscenza veruna in Irlanda, e che non se n'è ragionato, che di là a lunghissimo tempo; essendo la verità, che è stata questa un'invenzione de' secoli posteriori, autorizata dall'ignoranza, che allora correa, e che di molto favoreggiava gli Autori di somiglianti imposture, i quali introdussero ovunque la superstizione, onde valersi scaltramente della divozione del popolo, per rendere soddisfatta l'infame e sordida loro avarizia.

Hæc ad convincendam, & penitus eliminandam erroneam, falsam, ac superstitiosam opinionem, & credulitatem penes idiotas, nec non aliquos etiam prætensos eruditos adhuc in dies vigentem, ut non semel egomet ipse audivi, impulsus sum his additionibus adnectere.

PYROMANTIA.

Vide verb. *Superstitio n. 19.*

PYTONIA.

Vide *ibidem num.* 27.

Q

QUADRAGESIMA.

SUMMARIUM.

1 *Quadragesima quid sit?*
2 *Quadragesima unde sit dicta?*
3 *Quadraginta dies, & non plures, nec pauciores deputati sunt pro abstinentia, & jejunio, ut imitemur quadragenarium numerum Jejunii Christi Domini, & ut sic anni decimas Deo solvamus.*
4 *Quadragesimæ jejunium a Christo consecratum, fuit ab Apostolis observatum, & universæ Ecclesiæ traditum.*
5 *Quadragesima ratione jejunii est de Jure Divino; ratione temporis ex traditione Apostolorum.*
6 *Quadragesima Christi fuit a sexta die Januarii usque ad quartam decimam Februarii; Nostra autem non semper est eodem tempore.*
7 *Quadragesima in Ecclesia Orientali continet septem hebdomadas, & incipit in Quinquagesima, ex quo Orientales non jejunent nec Dominicis, nec Sabbatis.*
8 *In Ecclesia vero Romana Quadragesima continet sex hebdomadas, quibus additi sunt quatuor alii dies præcedentes ad complendum numerum quadragenarium jejunii a Christo consecrati.*
9 *A Clericis autem olim Quadragesima servabatur per septem integras hebdomadas eam incipiendo a Quinquagesima.*
10 *Quadragesimæ jejunium in Ecclesia Romana incipit a Feria 4. Cinerum.*
11 *Excepta Ecclesia Mediolanensi Ambrosiana, in qua non jejunatur quatuor primis diebus, sed in diebus Rogationum.*
12 *In Quadragesima non est prandendum ante recitationem saltem publicam Vesperarum.*
13 *Dispensatus circa esum carnium ob debilitatem virium, & ad eas recuperandas est etiam dispensatus a jejunio.*
14 *Non sic tamen est dispensatus a jejunio, qui est dispensatus circa esum carnium, quia cibi Quadragesimales, seu jejunales sunt ei nocivi, seu nauseabili.*
15 *Ad quem spectet dispensare circa Quadragesimam, & jejunium.*
16 *Qui in fraudem jejunii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, seu jam incœpta est Quadragesima, se transfert ad locum, ubi non jejunatur, seu nondum incœpta est Quadragesima, peccat graviter.*
17 *Qui autem de loco, ubi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide transit ad loca, seu per loca, ubi non jejunatur, non tenetur jejunare.*
18 *Si quis non in fraudem jejunii, sed negotiorum caussa de loco proprii Domicilii, ubi nondum est incœpta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est jam incœpta Quadragesima, non tenetur jejunare illic per octo alios dies Paschæ ad complendam Quadragesimam.*
19 *E contra vero si talis in loco sui Domicilii complesset Quadragesimam, non tenetur postea alibi observare illos octo dies.*
20 *Episcopus in sua Diœcesi concedere debet facultatem etiam Vicariis Foraneis, & Archipresbyteris, ut de consilio Medicorum impertiri possint indigentibus licentiam vescendi cibis vetitis, quæ debet dari omnino gratis.*
21 *In Quadragesima non est venandum.*
22 *Item non sunt facienda Judicia criminalia, nec aliquis mortis est addicendus.*
23 *Item non est vacandum jocis.*
24 *Item non est præliandum, nisi urgente necessitate.*
25 *Item fieri non possunt nuptiæ, neque convivia.*
26 *Item fieri non debent Comitia, seu Placita populorum.*
27 *In Quadragesima prædicandum est omni die, vel saltem ter in hebdomade.*
28 *Dominicis Quadragesimæ Fideles olim vescebantur carnibus; At nunc non.*
29 *An Concionatores in Quadragesima excusentur a jejunio, & abstinentia a carnibus? ad n. 32.*
33 *Quid dicendum sit de Coquis parantibus in Quadragesima cibos Religiosis? ad n. 34.*
35 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 39.*

Quadragesima est religiosa in Ecclesia recepta abstinen- 1
tia ante solemnitatem Paschæ instituta ab Apostolis, & a Successoribus eorum ad nostra usque tempora observat, adjunctum habens ciborum delectum, & ad alia pœnitentiæ, & virtutum opera incitans. *Est in re Communis.* Dicitur autem Quadragesima a numero quadraginta dierum, quibus durat; Quadragenarium enim est, quod continet in se Quadraginta.

Quadraginta autem dies, & non plures, nec pauciores 2
deputati sunt pro abstinentia, & jejunio, ut imitemur numerum quadraginta dierum, quem Salvator noster suo sacro jejunio consecravit; & ut sic anni decimas Deo solvamus; *c. Quadragesima* 16. *dist.* 5. *de consecratione*, ibi: *A prima igitur Dominica Quadragesimæ usque in Pascha Domini sex hebdomadæ computantur, quarum videlicet dies quadraginta & duo sunt; Ex quibus, dum sex dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quam triginta & sex dies remanent. Verbi gratia, si per 365. dies annus volvitur, & nos per triginta, & sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus; sed ut sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo sacro jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tolluntur, id est quarta Feria, quæ caput jejunii subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta, & Sabbatum: Nisi enim istos dies quatuor superioribus tri-*

triginta sex adjunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Jubemur etiam Omnipotenti Deo omnium bonorum decimas dare. Et Glossa *ibidem vers. Cujus* sic expresse habet: *Quæsitum fuit in Concilio Gregorii Papæ quare quadraginta dies abstinentiæ, & jejunio deputentur, & non plures, vel pauciores, & responsum: Id eo fit, quia jubemur dare decimas omnium bonorum nostrorum, & 36. dies sunt decimæ totius anni; quibus quatuor additi sunt, ut adimpleatur quadragenarium quem Dominus suo Sacro jejunio consecravit.*

4 Unde Quadragesimæ jejunium a Christo consecratum fuit ab Apostolis observatum, & universæ Ecclesiæ traditum. *Concil. Senonens. cap. 7.* ibi: *Quæ res Apostolos impulit, ut Quadragesimale jejunium sanctificarent, quo Christifideles, non tam Moysen, aut Eliam, quem Christum imitari totius anni, decimæ exsolverent*, ut habetur *in Canone 68. ipsorum Apostolorum*, ibi: *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor Sacram Quadragesimam paschæ, aut quartam feriam, aut parasceven non jejunaverit, deponitur, præterquam si imbecillitate impediatur corporis; sin Laicus sit, Communione deponitur*, & concordat *Conc. Coloniens. II. part. 9. c. 6.* traduntque communiter Patres.

5 Hinc Quadragesimam ratione jejunii esse de Jure divino, ratione temporis esse ex traditione Apostolorum per multos Canones antiquos, & dicta SS. Patrum docet Martin. Ajala *de tradit. part. 3. de jejun. & Quadragesim.* & Cardinalis Varmensis *de Cæremon. a tempore sumptis c. 1.* & sequitur Fagnan. *l. 3. decret. in c. 1. Explicat. 3. de observatione jejuniorum n. 31.*

6 Quadragesima Christi fuit a sexta die Januarii usque ad decimam quartam Februarii; Nos autem ut plurimum eam incipimus, ubi ipse desiit; Nostra enim non semper est eodem tempore. Sic Bellarm. *tom. 3. l. 2. de bonis operibus c. 16. litt. C.* ubi ad quæsitum fieri solitum, quare, si Quadragesima jejunii Christi imitatio est, non jejunemus eo tempore quo ipse jejunavit, dicit, quod facilis est responsio; Primum enim maluit Ecclesia post Dominum, quam cum ipso Domino jejunare, ut vere ejus vestigia sequeretur: Deinde par erat, ut jejunium celeberrimum cum Festo celeberrimo jungeretur, *in qua parte anni* (inquit S. Augustinus *in Epist. 11. cap. 15.*) *congruentius observantia Quadragesimæ constitueretur, nisi confinis, atque contigua dominicæ passioni?* Insuper nunquam magis sunt necessaria arma jejunii, quam ineunte Vere, quo tempore, crescentibus humoribus, acriores tentationes existere solent. *Hæc ille*, qui alias subjungit congruentias.

7 Quadragesima in Ecclesia Orientali continet Septem hebdomadas, & incipit in Quadragesima, ex quo Orientales non jejunent Sabbato, & sic subtrahunt abstinentiæ septem dies dominicos, & sex dies Sabbati; Cassianus *Collatione 21. c. 27.* Fagnan. *l. c. n. 33. & seq.* Bellarm. *l. c.*
8 *c. 15.* & alii. In Ecclesia vero Romana Quadragesima continent sex hebdomadas, quibus additi sunt quatuor alii præcedentes dies ad complendum numerum quadragenarium jejunii a Christo consecrati, & quo ab ipsis sex hebdomadis subtrahantur abstinentiæ, & Jejunio sex dies dominici; textu expresso *in cit. cap. Quadragesima 16. dist. 5. de consecratione*, adduct. *supra n. 3.* docetque expresse S. Gregorius *Homil. 16.* Fagnan. *l. c. n. 34.* Bellarm. *l. c.* & alii passim.

9 A Clericis autem Quadragesima olim de mandato Telesphori servabatur per septem integras hebdomadas; *cap. Statuimus 4. c. Quadragesima 5. & c. Denique 6. dist. 4.* Bellarm. *l. c. c. 14.* & alii passim.

10 Quadragesimæ Jejunium in Ecclesia Romana incipit a Feria quarta Cinerum, textu expresso *in cit. capit. Quadragesima 16. dist. 5. de consecratione*, ibi: *Hæc feria quar-*
11 *ta, quæ caput Jejunii subnotatur.* Excepto tamen Mediolano, & locis aliis, in quibus Ambrosiano ritu Officium celebratur, ubi, ex quo non jejunetur quatuor primis diebus, jejunatur in diebus Rogationum; *Concil. Mediolanens. I. part. 2. tit. De jejunio.*

12 In quadragesima non prandendum ante recitationem saltem publicam Vesperarum, *c. Solent. 49. dist. 1. de consecrat.* Vide verb. *Officium Divinum art. 4. n. 16. & seqq.* & verb. *Jejunium art. 1. n. 47.*

13 Dispensatus circa esum carnium ob debilitatem virium, ad eas recuperandas, est etiam dispensatus a jejunio, Vide verb. *Jejunium art. 1. n. 30.*

14 Non sic tamen est dispensatus a jejunio, quia est dispensatus circa esum carnium, quia cibi Quadragesimales, seu jejuniales sunt ei nocivi, seu nauseales. Vide *ibidem a n. 31. ad 34.*

15 Ad quem spectet dispensare circa Quadragesimam jejunium? Vide verb. *Jejunium art. 2. n. 25.* & hic infra *numer. 26.*

16 Qui in fraudem jejunii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, seu jam incæpta est Quadragesima, se transfert ad locum, ubi non jejunatur, seu nondum incæpta est Quadragesima, peccat graviter. Vide verb. *Jejunium art. 2. n. 29. & 30.*

17 Qui autem de loco, ubi jejunatur, non in fraudem jejunii sed bona fide transit ad loca, seu per loca ubi non jejunatur non tenetur jejunare. Vide *ibid. n. 31.*

Si quis non in fraudem jejunii, sed negotiorum causa de loco proprii domicilii, ubi nondum est incœpta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est jam incæpta Quadragesima, non tenetur jejunare illic per octo alios dies Paschæ ad complendam Quadragesimam. Vide *ib. n. 32.* 18

E contra vero, si talis in loco sui domicilii complevisset Quadragesimam, non tenetur postea alibi observare illos octo dies. Vid. *ib. n. 33.* 19

Episcopus in sua Diœcesi concedere debet facultatem etiam foraneis, & Archipresbyteris, ut de consilio Medicorum imperiti possint indigentibus licentiam vescendi cibis vetitis, quæ detur omnino gratis, ita ut nec pro scriptura quidquam accipere liceat. *Sac. Cong. Episc. in Hydruntina 20. Aug. 1591.* 20

In Quadragesima non est venandam Nicolaus I. *ad con-* 21
sulta Bulgar. c. 44. Item non sunt facienda Judicia Cri- 22
minalia, nec aliquis morti est addicendus. Nicolaus I. *ib.*
c. 45. Item non est vacandum jocis; Nicolaus I. *ibidem c.* 23
47. Item non est præliandum, nisi urgente necessitate, 24
Nicolaus I. *Ibidem c. 46. & in Decreto tit. de bellis c. 4.* 25
Item fieri non possunt nuptiæ, neque convivia. Nicolaus
I. *ibidem c. 48. & in Decreto tit. de Matrim. c. 9.* Item 26
fieri non debent Consilia, seu Placita populorum; *capit.*
Placita 2. caus. 15. q. 4.

In Quadragesima prædicandum est omni die, vel saltem ter in hebdomada. Conc. Trid. *sess. 24. c. 4.* 27

Dominicis Quadragesimæ olim ex antiqua consuetudine Fideles vescebantur carnibus, & ultra modum se ingurgitabant per totas noctes carnibus vescentes, Quod valde detestabatur Sanctus Gregorius ut patet in *cap. Denique 6. dist. 4.* At nunc ablata est illa consuetudo. Et Ecclesia ut excessum in esu carnium auferret totaliter carnes illis diebus abstulit. Dies tamen non fecit jejunabiles quia Dominicis erant. *Sic Tostatus tom. 20. in tertiam partem Matthæi c. 6. q. 95. edit. Venetæ 1728.* 28

An Concionatores in Quadragesima excusentur a jejunio, & abstinentia a carnibus, variant Doctores. De Concionatore, qui per integram Quadragesimam continuo prædicat cum valde gravi suo incommodo, & studio, & seu multas eodem die conciones habet & pagos peragat verbum Dei nunciaturus, si commode ob id jejunare, & abstinere a carnibus non possit absolute concedunt Natalis Alexander *Theolog. dogmatic. & morali tom. 2. lib. 2. ar. 7. Regul. 5. de Decalogo vers. Necessitas denique*, Lessius, Navarrus, Filliucius, Layman & alii cum Sporer *tom. 1. appen. 3. ad præcept. decalog. sect. 4. num. 63.* Diana coordinat. *tom. 4. tract. 6. resolut. 24.* cum Joann. de la Crux, Tabiana, Azorio, Grass. Fernandez, Reginald. Silvio, & aliis ibi allegatis, & Reiffenstuel *Theolog. moral. tract. 10. dist. 2. q. 2. n. 67.* Felix Potestas *tom. 1. tract. De peccatis actualibus disput. 1. q. 8. art. 4. conclus. 2. resolut. 2.* Busemb. *lib. 3. part. 2. c. 3. dub. 2. n. 4.* cum aliis ibi citatis, & alii plurimi. Negant autem ipsi, & alii communiter, ut & nos docuimus sub verb. *Jejunium art. 2. num. 32.* de Concionatore, qui ob conciones alibi repetitas, vel ob suæ memoriæ facilitatem non indigeat longo studio, & labore, sed qui unam tantum, vel alterum concionem in hebdomada habeat; cum in ipso esset causa exemptionis, nempe labor notabilis, grave incommodum, *arg. cap. Cum cessante 60. de appellat. L. cum ancillam 6. ff. de condition. ob causam: L. Adigere 6. §. 2. ff. de jurepatronatus.* 29

Alii autem cum distinctione respondent; Aut enim ipse Concionator prædicat ex officio, puta ex voto, seu obedientia Superioris, ejusque concio propter imperitiam, & carentiam aliorum ad idem ministerium, est populo valde utilis, & necessaria, & tunc si non obstante sua cognita impotentia ad simul jejunandum, & concionandum, adhuc ex justa, & rationabili causa a superiore ad concionandum mittitur, ab jejunio excusatur, quia jejunium præcipitur ut promotivum ad bonum, & non impeditivum majoris boni, in casu, & ut diximus sub ver. *Jejun. l. c.* Aut talis concionator voluntarie prædicat, & non missus; seu ideo missus, quia vult, aut mitti quærit ob mercedem, & lucrum, nec sua prædicatio est ita necessaria, quin alii sint qui æque bene, vel melius supplere possint, & tunc jejunare, & abstinere a carnibus tenetur, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. *Ad Rom. 3. n. 8. cap. Non est probanda 27. caus. 1. q. 1. cap. Super eo 4. de usuris, c. Ex tuarum 2. de sacrileg.* cum ipse in fraudem jejunii voluntarie, sine necessitate, & obedientia quærendo quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, exponendo se ad prædicandum propter mercedem, & lucrum, se culpabiliter reddat impotentem ad præceptum Ecclesiæ servandum, possitque merito ipsi objici illud Apostoli ad *Rom. 2. n. 21. Qui prædicas non furandum furaris*, prædicas non violandum jejunium, & violas, & illud *Michææ 3. n. 4. Sacerdotes ejus in mercede docebant, & Prophetæ ejus in pecunia divinabant.* Sic Silvester *v. Jejunium q. 9. n. 2.* & ex ipso & Cajetano Binsfeldius *in Enchir. Theolog. part. 3. cap. 33. Conclus. 2.* Matthæuc. *Cautela Confessarii l. 1. c. 22. n. 7.* Et idem videntur docere Philiarch. *de Offic. sac. tom. 2. p. 2. l. 3. c. 25.* Toletus *l. 6. c. 5.* Fernandez *in Examin. Theolog. c. 2. c. 8. §. 2. n. 12.* Fagundez 30

Præcept. 4. *l.* 1. *cap.* 9. & alii plures, qui tunc solum excusant Concionatores a jejunio quando concionarentur ex officio, nempe ex voto, seu obedientia, aut eorum conciones essent populo valde utiles & necessariæ: Navarrus autem *in Manual. c.* 21. *n.* 17. & post illum Grassius *part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 37. *n.* 14. & Reginaldus *in praxi t.* 1. *lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 219. & alii putant hanc sententiam esse veram, quando talis Concionator prædicaret principaliter propter mercedem, & lucrum; Secus vero si minus principaliter ob necessitatem se sustentandi: in quo sensu dicimus esse intelligendum id, quod ex aliis asseruimus sub verb. *Jejunium art.* 2. *n.* 23. *in fine*.

31 Quamvis tamen Bonacina *tract. de præcept. Eccles. disp. ultim. part.* 1. *punct. ultim. n.* 13. Diana coord. *tom.* 4. *resolut.* 25. *n.* 3. Filliuc. *in praxi tom.* 3. *tract.* 27. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 124. Lessius *l.* 4. *c.* 2. *dub.* 6. *n.* 44. Sporer *l. c. sect.* 4. *n.* 19. & 63. Busemb. *l. c.* cum aliis ibi allegatis, & plures alii velint, quod absolute excusentur tales Prædicatores a jejunio, etiamsi conciones suscipiant ob mercedem, putantes quod non sit necesse contra supracitatos, ut prædicatio efficiatur ex voto, vel officio.

32 At vero in praxi tamquam probabilior, ac magis tuta, pia, ac rationi consentanea, sequenda est sententia dicentium non excusari ab obligatione jejunii, & abstinentiæ a carnibus Prædicatores illos, qui voluntarie, & sponte prædicant principaliter propter mercedem, & lucrum; Et solum posse excusari, si prædicent ex officio, nempe voto, aut obedientia, ac propter mercedem minus principaliter, ob solam nempe necessitatem se sustentandi; Unde semper commendabilis remanet recolendæ memoriæ Benedictus XIII. qui, cum esset Archiepiscopus Beneventanus, nullum in sua Archidiœcesi concionari sinebat, qui in cibis Quadragesimalibus Quadragesimam non servaret; probe sciens, quod magis movent exempla quam verba, & efficacius est vitæ quam linguæ testimonium, ac longum iter per præcepta, breve, & efficax per exempla, cum homines amplius oculo, quam auribus credant. Et tanto magis est hæc nostra sententia tenenda hisce diebus post tria in ævum commendabilia pro debita jejunii observantia a fel. rec. Benedicto XIV. edita Brevia, primo nempe incipiente, *Non ambigimus*; secundo: *In suprema*; ac tertio *Libentissime*, ex quibus clare insuper habetur, quod qui juxta prædicta excusantur simpliciter a lege Jejunii, non remanent liberi ab abstinentia a carnibus; & econtra qui simpliciter excusantur ab abstinentia a carnibus, non remanent liberi a lege jejunii; Cum diversa sint præcepta, & a diversis non fiat illatio; *Lege sed si ante* 17. *ff. de except. L. Papinianus* 20. *ff. de minorib. l. Si maritus* 10. *in fine, Cod. de donat. inter vir.*, & *uxor. capit. Ad audientiam* 12. *de decimis*, cum similibus: Quæ utinam pro sua æterna salute ab omnibus plene, & integre observarentur.

33 Coqui Religiosorum peccant parando Religiosis in Quadragesima, aliisque jejuniorum diebus cibos in quantitate, & qualitate sufficientes ad fractionem jejunii, præsertim si sciant aliquos ob id jejunium vere fracturos. Sic explicite Matthæuc. *in Cautela Confessarii lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 11. & alii plures implicite. Et ratio est, quia, ex suo officio tenentur parere, & ministrare solum eam ciborum quantitatem, & qualitatem, quæ ab Ecclesia, & propria Regula est permissa, seu tolerata; alias sic ponendo aliquos in occasione frangendi jejunium, fierent participes peccati eorum, juxta illud Apostoli *Ad Romanos* 1. *num.* 31. *Digni sunt morte*, & *non solum qui ea faciunt*, *sed etiam qui consentiunt facientibus*, & juxta regulam Nicolai I. *in cap. Notum* 10. *caus.* 2. *q.* 1. *Facientem*, & *consentientem par pœna constringit*: Sicut enim, ut dicitur in verb. *Tabernarius* ex communi Doctorum, caupones, seu tabernarii peccant, si alteram refectionem, seu cibos vetitos apponant illis, quos certo sciunt ad jejunium obligari, & ab illis cibis teneri abstinere, nisi rationabiliter timeant ex tali denegatione sibi obventurum gravissimum malum, seu damnum, quia alias participes fierent eorum peccati; Ita & in nostro, ac simili casu; nam de similibus idem est judicium: *L. Non possunt* 12. & *L. Nam ait Pedius* 13. *ff. de Legibus*.

34 Non valent se excusare quod Superiores sic eis præcipiant, quia in tali casu eis in hoc obedire non tenerentur, immo prohiberentur, cum sit res ab Ecclesia, seu Regula prohibita, sicque contra animam præcepti, & ex *actibus Apostol. cap.* 5. *num.* 29. *Obedire oportet Deo*, nec non Ecclesiæ, seu Regulæ, *magis quam hominibus*. Unde S. P. N. Franciscus *in cap.* 10. *Regulæ* sic expresse mandat; *Firmiter præcipio eis*, *ut obediant suis Ministris omnibus*, *quæ promiserunt Domino observare*, & *non sunt contraria animæ suæ*, & *Regulæ nostræ*. Hinc tanto magis peccarent superiores, si qui essent, qui ob avaritiam non sufficiens ad jejunandum præstarent subsidiis prandium, & ob id subditi cogerentur vespertinam refectiunculam quasi in cœnam convertere, contra præscriptum a Benedicto XIV. recolend. memor. in novissimo suo Brevi incipient. *Libentissime*, ubi ad secundum hoc dubium; *An ii*, *quibus concessum est vesci carnibus*, *possint in vespertina refectiuncula ea quantitate carnis vesci*, *quæ jejunantibus permittitur*? Respondit, *Non licere*, *sed opus habere eo cibo*, *eaque uti portione*, *quibus utuntur homines Jejunantes rectæ meticulosæ conscientiæ*. Cum enim ipsi sua detestanda avaritia essent causa, cur subditi non haberent sufficientem refectionem ad jejunandum, essent consequenter culpabiles causa fractionis eorum jejunii, nam quod est causa causæ, est etiam causa causati, per text. *in l. Manumissiones* 4. *ff. de justit.* & *jure*, & *arg. cap. Ad audientiam* 1. *de homicid.* ac *cap. Si culpa* 9. *de injuriis*, cum similibus. Caveant igitur hujusmodi Superiores, si qui sint, ut nedum propriis, sed & alienis onerentur peccatis, & præmisso ad id opportuno remedio, contriti dicant cum Regio Psalte: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me*, & *ab alienis parce servo suo Psal.* 18. *n.* 14.

Quadragesimæ tempus cum cæteris jejunii temporibus, 35
& diebus exequatur in eo quod respicit observantiam legum a SS. Domino nostro statutorum. Benedict. XIV. t. 1. Constitut. 99. incip. *Si fraternitas* §. 1. In Quadragesima diebus Dominicis non licet epulas licitas cum vetitis permiscere. Idem *ibid.*

Quadragesimæ diebus permittitur Militibus S. Januarii 36
esus lacticiniorum, & cum opus fuerit, etiam carnium. Idem Const. 24. incip. *Romanæ Ecclesiæ* §. 6. Quadrage- 37
simæ jejunium juxta Kalendarium Romanum ab Italo-Græcis est observandum. Idem Constitution. 57. incipien. *Etsi Pastoralis* §. 8.

Quadragesimali tempore pisces non edunt, nec vinum 38
bibunt Maronitæ; Veterum enim jejunii disciplinam iisdem Maronitis, seu Syris, Armenisque Catholicis relaxari nunquam passa est Apostolica Sedes, ideoque rejecta tamquam minus legitima causa ad facultatem dispensandi obtinendam a Missionariis allata, jejunii lex servari præcipitur, Benedictus XIV. Const. incip. *Allatæ sunt* §. 47. in cujus Summario sic præcise habetur: *A Syriacis*, & *Armenis in latinorum Ecclesiis sacrum peragentibus proprium Ritum servari præcipitur*: *Missionariis denegatur facultas dispensandi eosdem Syros*, & *Armenos super abstinentia a piscibus jejunii tempore*; *Omnes denique Græcos*, & *Orientales Ritus conservandos esse decernitur*; *Moneanturque Missionarii*, *ut in Orientalibus convertendis*, *eos ab erroribus*, & *schismate revocent*, *non a suis approbatis Ritibus avertant*.

Quoad quadragesimalis jejunii debitam observantiam, vi- 39
de novissimam Encyclicam Clementis XIII. incip. *Appetente* allatam jam tom. 4. verb. Jejunium, *art.* 1. *n.* 50.

QUARTA FUNERALIS.

SUMMARIUM.

1 *Quarta funeralis*, *seu Canonica portio est jure Canonico inducta ob sacramenta*, *quæ suis Parochianis Parochus ipse administrat*.

2 *Talis Canonica portio de legitima*, & *rationabili consuetudine potest induci ut sit medietas*, *vel Tertia pars*; *Unde attendenda est cujusque loci legitima consuetudo*.

3 *Quarta funeralis*, *seu portio Canonica usque ad quartam exclusive potest præscribi spatio decem annorum absque titulo*; *Ad hoc autem*, *ut præscribatur infra quartam*, *vel ut nihil solvatur*, *requiritur consuetudo* 46. *Annorum cum titulo*, *aut immemorabilis*.

4 *Quarta funeralis debetur Ecclesiæ*, *in qua Parochianus consuevit audire Divina*, & *recipere Sacramenta*.

5 *Et sic de jure debetur proprio Parocho*, *seu Vicario*, *vel Sacerdoti habenti curam Parochianorum*.

6 *Si Parochianus in una Ecclesia solet audire Divina*, & *in altera recipere Sacramenta*; *Quarta debetur ei*, *a qua recepit Sacramenta*.

7 *Quarta funeralis debetur Parochiæ*, *ubi quis habet domicilium*, *licet propter bellum*, *aut pestem*, *seu animi levandi gratia in Villam*, *seu alium locum se contulerit animo redeundi*, & *ibi obierit*.

8 *Quarta funeralis debetur Ecclesiæ Parochiali*, *etiamsi quis ægrotus ad aliam Parochiam deferri se fecerit*, & *ibi obierit*.

9 *Quartam funeralem Ecclesiæ Parochiali debet qui in ægritudine constitutus se cum suis bonis ab Religione*, *in aliam Ecclesiam transtulerit*; *Secus vero si sanus bona sua Monasterio*, *aut alteri Ecclesiæ dederit*.

10 *Sepultura electa apud Ecclesiam*, *ubi majores defuncti solent ab antiquo sepeliri*, *Quarta funeralis non debetur ei*, *sed Ecclesiæ Parochiali*.

11 *Quarta funeralis pro sepultura Canonicorum Cathedralium debetur Parocho domicilii*, *non vero Parocho Cathedralis*, *neque Parocho Parochiæ*, *ubi adest sepultura suorum Majorum*.

12 *Servanda est consuetudo*, *quod eadem Intorticia*, *quæ fuerunt accensa in associatione Cadaveris*, *deserviant*, & *reaccendantur circa Feretrum in Ecclesia*, *in qua sepeliendum est Cadaver*.

13 *Quarta funeralis non debetur Parocho*, *intra cujus limites*

mites viator retentus pro delicto, & habilitatus cum cautione decedit stante consuetudine in Civitate, quod jus sepeliendi peregrinos, & viatores spectat ad Cathedralem.

14 *Quarta Parochialis debetur Ecclesiæ Cathedrali, vel præscriptione, vel ex eo quod illam sibi reservavit quando Parochiæ fuerunt erectæ in signum Superioritatis.*

15 *Curatus unius Diœcesis, (quæcumque sit) in transitu, quod processionaliter defertur ad Ecclesiam Regularium ab alia Diœcesi transeundo per propriam Parochiam, & jurisdictionem, non potest aliquam partem Ceræ, & pecuniarum prætendere.*

16 *Quarta funeralis debetur de iis, quæ ratione funeris præbentur ab hæredibus defuncti.*

17 *Funeralia de Jure communi quæ dicantur?*

18 *Quarta de quibus debeatur juxta novissimam dispositionem Benedicti XIII.*

19 *Quarta debetur, etiamsi funus non fiat in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longius tempus differatur.*

20 *Quarta non debetur de Intortitiis, & Candelis, quas Sacerdotes etiam Regulares, vel piam sodalitatum Confratres funus associantes manualiter per viam deferunt.*

21 *Item quarta funeralis non debetur de Missis, Legatis, Anniversariis, hisque similibus piis relictis ad favorem Ecclesiæ tumulantis a defuncto dispositis.*

22 *Vela, sudariola, & similes panni, non solum peti, sed neque etiam a sponte dantibus occasione funerum accipi possunt a Parochis.*

23 *Regulares olim quartam funeralem solvere tenebantur solum in illis Conventibus, seu Monasteriis, quæ eam solvere consueverant quadraginta annis ante Concil. Tridentinum: Secus vero in aliis ex post ædificatis, & quæ in dies ædificabantur.*

24 *At novissime contrarium determinavit Benedictus XIII.*

25 *Affertur ad id ejus Constitutio.*

26 *Parochi prætendere non possunt ab hæredibus defunctorum, qui sepeliuntur in Ecclesiis Regularium, duplicem quartam, seu portionem majorem solitam dari pro illis, qui sepeliuntur in propria Parochiali.*

27 *Affertur ad id Constitutio Clementis X.*

28 *Et novissime fuit iterum resolutum a Sacra Congregat. Episcoporum ad favorem Minorum de Observantia contra Parochum Terræ Clastidii Placentinæ Diœcesis.*

29 *Dantur hic varia Decreta Sacræ Congregat. Episcoporum in Placentina pro caussa inter Clerum sæcularem placentiæ, & Monachos Cassinenses ejusdem Civitatis.*

30 *Item dantur Decreta Sacræ Congregationis Rit. in Senogallien. pro caussa inter Curatos Corinalti Senogalliensis Diœcesis, & PP. Minores Conventuales, & Augustianos.*

31 *Item referuntur alia decreta ejusdem Sacræ Congregationis Rit. in Vaden. pro caussa inter Parochos & Regulares ejusdem Civitatis.*

32 *Item adducuntur Decreta Sacr. Congregat. Concil. in Novarien. pro caussa inter Parochos, & PP. Reformatos, Oppidi Varalli ejusdem Diœcesis Novariensis.*

33 *Parochis pro associandis, & tumulandis Cadaveribus eorum, qui repentina, vel violenta morte decedunt, non licet exigere majorem Quartam, seu majus emolumentum, eo quod exigi, seu præstari solet ab eo, qui testamentum condidit.*

34 *Item non licet Parochis exigere majorem quartam, seu majorem eleemosynam ab exteris tumulandis in Ecclesiis Regularium, quam a Civibus.*

35 *Pro exactione quartæ funeralis non gravatur hæres, sed lis agitur inter Parochum, & Ecclesiam tumulantem.*

36 *Quarta funeralis solvitur in quantitate solita, & præscripta juxta consuetudinem Regionis, & locorum.*

37 *Confraternitates, quæ habent Jus sepulturæ, debent sepellire sine præjudicio quartæ funeralis, aliorumque emolumentorum, quæ spectant ad Capitulum, vel Parochum.*

38 *Quarta funeralis pro sepultura Educandarum, ac Mulierum Sæcularium in Monasteriis Monialium decedentium*, remissive.

39 *Alia ad rem*, remissive.

40 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 41.

1 QUarta funeralis, seu Canonica portio est Jure Canonico inducta ob Sacramenta, quæ suis Parochianis Parochus ipse administrat, & ideo illi de Jure debetur, *cap. Nos instituta 1. cap. Relatum 2. cap. De his & 4. c. Cum super 8, de sepulturis, & Clement. Dudum, de sepulturis.*

2 Talis Canonica portio de legitima, & rationabili consuetudine potest induci, ut sit Medietas, vel Tertia pars; *cap. Antiquos 10. q. 1. cap. Explicari 9. de sepulturis.* Unde attendenda est cujusque Provinciæ, & loci legitima, & rationabilis consuetudo. *Communis*, per text. *in cit. cap. Explicari, & cap. Cum tanto 11. de consuetudine.* Et sic expresse decrevit *S. Congr. Conc. Ebreduneu. 25. Julii 1695. in respons. ad 12. & in Mantuana 18. Junii 1699.*

3 Quarta funeralis, seu portio Canonica usque ad quartam exclusive potest præscribi spatio decem annorum absque titulo; Ad hoc autem ut præscribatur infra quartam, vel ut nihil solvatur, requiritur consuetudo 40. annorum cum titulo, aut immemorabilis. Alexander *cons. 196. num. 15. vers. de præscriptione lib. 2.* Silvester verb. *Canonica Portio num. 2. & 4.* Molina *de Justitia, & Jure tract. 2. disp. 215. n. 7.* Lapus *de Canonica portione cap. 2. n. 64. & 65.* Barbosa *de Offic. & potest. parochi p. 3. cap. 25. n. 16.* Samuel *de sepulturis tractat. 1. controv. 9. conclus. 5.* & alii passim.

4 Quarta funeralis debetur Ecclesiæ, in qua Parochianus consuevit Missam audire, & Divina, & recipere Sacramenta, *cap. Cum quis 2. de sepultur. in 6.* Rota *part. 1. recent. decis. 376. nu. 1.* Et hæc de Jure debetur proprio Parocho, seu Vicario, vel Sacerdoti habenti curam parochianorum, *cap. Requisivisti, de testam. cap. Cum ex eo* 5
de elect. Clement. Dudum §. Verum, de sepulturis, Rota *in Mediolan. Quartæ funeralium 14. Martii 1622. coram Merlino*, Barb. *loc. cit. n. 19. & 20.* Samuel *loc. cit. conclus. 8.* & alii communiter.

6 Si parochianus in una Ecclesia solet audire Divina, & in altera recipere Sacramenta. Quarta debetur ei, a qua solet recipere Sacramenta; *c. Nos instituta 1. de sepulturis*, Silv. verb. *Canonica Portio n. 11.* Barb. *loc. cit. conclus. 11.* & alii.

7 Quarta funeralis debetur parochiæ, ubi quis habet domicilium, licet propter bellum, aut pestem, seu animi levandi gratia in villam, seu alium locum se contulerit animo redeundi, & ibi obierit; Abbas *in cap. De his 4. de sepulturis*, Barb. *loc. cit. n. 26.* Samuel *loc. cit. concl. 15.* Rodriquez *tom. 3. q. Regul. q. 45. art. 9. concl. 2.* & alii passim.

8 Quarta funeralis debetur Ecclesiæ parochiali, etiamsi quis ægrotus ad aliam parochiam deferri se fecerit, & ibi obierit, cum ob domicilii mutationem in tali casu Ecclesia sua parochialis non perdat Jus quartæ funeralis, *ex Clement. Dudum, de sepult.* Barbosa *loc. cit. num. 27.* Samuel *loc. cit. concl. 14.* Abbas *in cit. cap. De his 4. de sepulturis*, Silvester *in Summa* verb. *Canonica 16.* cum multis aliis.

9 Quartam funeralem Ecclesiæ parochiali debet qui in ægritudine constitutus, se cum bonis suis ad Religionem in aliam Ecclesiam transtulerit; Secus vero est dicendum, si sanus bona sua Monasterio, aut alteri Ecclesiæ dederit, *cap. De his 4. de sepult.* Barbosa *loc. cit. num. 28.* Samuel *loc. cit. concl. 15.* Miranda *l. c. q. 48. art. 9. concl. 3.* & alii passim.

10 Sepultura electa apud Ecclesiam, ubi majores defuncti solent ab antiquo sepeliri, quarta funeralis non debetur ei, sed Ecclesiæ suæ parochiali, in qua consuevit audire Divina, & recipere Sacramenta; *cap. Cum quis 2. de sepult. in 6.* Barbos. *loc. citat. num. 29.* Miranda *loc. citat. art. 9. concl. 5.* Samuel *loc. cit. conclus. 16.* & Communis aliorum.

11 Quarta funeralis pro sepultura Canonicorum Cathedralium debetur parocho domicilii, non vero parocho Cathedralis, neque parocho parochiæ, ubi adest sepultura suorum majorum. Sic expresse decrevit *Sac. Congr. Conc. in Tiburtina 12. Maji 1685. in respon. ad 3. & in Narnien. 26. Septembr. 1699.* Vide verb. *Canonicus artic. 8. num. 14.*

12 Servanda est consuetudo, quod in funeralibus eædem faculæ, seu Intortitia, quæ fuerunt accensa in associatione Cadaveris, deserviant, & reaccendantur circa feretrum in Ecclesia, in qua sepeliendum est Cadaver. Sic expresse decrevit *Sac. C. Conc. in Tiburtina 12. Maji 1685. in responsione ad 4.*

13 Quarta funeralis non debetur parocho, intra cujus limites viator retentus pro delicto, & habilitatus cum cautione decedit, stante consuetudine in Civitate, quod Jus sepeliendi Peregrinos, & Viatores spectet ad Ecclesiam Cathedralem. *S. Congreg. Conc. in Pisaur. 22. Januar. 1628.*

14 Quarta Parochialis debetur Ecclesiæ Cathedralis, vel præscriptione, vel eo quod illam sibi reservavit, quando Parochiæ fuerunt erectæ in signum Superioritatis. Rota *part. 1. recent. dec. 376. num. 2. & 3.* Barbosa *loc. cit. n. 22.* Samuel *loc. cit. concl. 9.* Riccius *resolut. 299. n. 4.* & alii.

15 Curatus unius Diœcesis (quæcumque sit) in transitu Cadaveris, quod processionaliter defertur ad Ecclesiam Regularium ab alia Diœcesi, transeundo per propriam parochiam, & Jurisdictionem, non potest aliquam partem Ceræ, & pecuniarum prætendere. *S. Congr. Episc. & Regular. 15. Novemb. 1675. & Ead. Sac. Congregat. Episc.*

novis-

novissime in Placentina pro Terra Clasidii 24. *Novembr.* 1713. *in respons. ad* 2. Vide verb. *Parochus artic.* 3. *a num.* 37.

16 Quarta funeralis, seu Canonica portio debetur de iis, quæ ratione funeris præbentur ab hæredibus defuncti, *cap. Inter cunctos* 1. *de privil. inter Extravag. Communes*, Sixtus IV. Constitut. incipient. *Regimini*, S. Pius V. Constit. incip. *Etsi Mendicantium*, Barbosa *loc. citat. Controvers.* 10. *conclusion.* 1. & plures alii apud ipsos.

17 Funeralia de Jure communi dicuntur, quæ ratione sepulturæ obveniunt, & quacumque occasione funerum ad Ecclesiam perveniunt cum defuncti Corpore; *cap. Cum liberum* 5. *& cap. In nostra* 10. *de sepulturis*, Barbosa *loc. cit. num.* 37. Samuel *loc. cit. consil.* 2. Porteil. *in dub. Regul. verb. Canonica portio num.* 5. & alii plurimi apud ipsos.

18 Quarta debetur de omnibus Intortitiis, & Candelis, quibus defuncti Cadaver in itinere ad Ecclesiam tumulantem associatur, nec non de omnibus Intortitiis, & Candelis, quæ in eadem Ecclesia circa Cadaver, vel etiam in Altaribus in die funeris accenduntur: Sic expresse statuit novissime Benedictus XIII. Constitut. incip. *Romanus Pontifex*; unde ubi adest consuetudo, quod in Ecclesia circa Cadaver diversa accendantur Intortitia ab illis, quæ fuerunt accensa in associatione Cadaveris in itinere ad Ecclesiam tumulantem, debetur quarta de omnibus. Vide *supra n.* 12.

19 Etiamsi funus non fiat in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longius tempus differatur, debetur, nihilominus Parocho quarta de omnibus Intortitiis, & Candelis, quæ circa Cænotaphium, seu tumulum honorarium, & in Altaribus ejusdem Ecclesiæ accenduntur. Sic expressæ Benedictus XIII. in cit. Constitut. incip. *Romanus Pontifex*, & jam alias declaraverat *Sac. Congregat. Episcopor. & Regular. in Senensi* 3. *Augusti* 1621.

20 Quarta autem non debetur de Intortitiis, & Candelis, quas Sacerdotes, etiam Regulares, vel piarum Sodalitatum Confratres funus associantes manualiter per viam deferunt. Sic expresse Benedictus XIII. *ibidem*, & jam pluries fuerat declaratum *a S. C. Episc. & Regul.* & signanter 29. *Nov.* 1588. *in Firmana* 5. *Martii* 1516.

21 Item quarta funeralis non debetur de Missis, Legatis, Anniversariis, hisque similibus piis relictis ad favorem Ecclesiæ tumulantis, vel exponentis a defuncto dispositis. Sic expresse Benedictus XIII. *ibidem*, & jam fuerat declaratum a S. Pio V. Constitut. incip. *Etsi mendicantium*.

22 Vela, sudariola, & similes panni, non solum peti, sed neque etiam a sponte dantibus occasione funerum accipi possunt a Parochis: *Die enim* 13. *Augusti* 1718. *in una Terra Massæ Tudertinæ Diœcesis* proposito dubio in Sacra Congregatione Concilii: *An sub quarta comprehendantur Frumentum, pannum, sudariolum, & cera, quæ accenditur, & extinguitur ante Ecclesiam Fratrum?* Responsum fuit: *Comprehendi sub quarta funerali Frumentum, & ceram, non autem pannum, & sudariolum sacr. Congregatio mandavit illud amplius non auferri cum Cadavere, nec ab hæredibus Parocho consignari.* Sic refert Ursaya *tom.* 4. *part.* 1. *n.* 13. *In Tudertina funerum pro Patribus Tertii Ordinis S. Francisci Terræ Massæ cum Archipresbytero ejusdem loci*, ubi multa docet ad rem.

23 Regulares olim quartam funeralem solvere tenebantur solum in illis Conventibus, seu Monasteriis, quæ eam solvere consueverant 40. annis ante Concilium Tridentinum; Secus vero in aliis ex post ædificatis, & quæ in dies ædificabantur, ut patet ex ipso Concilio Tridentino *sess.* 25. *cap.* 13. *de reform.* & declaraverat S. Pius V. Constit. incip. *Mendicantium*; & pluries *Sacra Congreg. Concilii, ut in Pampilon.* 22. *Septemb.* 1591. *in Melliten.* 2. *Augusti* 1607. *in Asculana* 2. *Sept.* 1679. *in Lauden.* 2. *Maji* 1711. *Et Sacra Congr. Episcop. & Regul.* 17. *Nov.* 1673. *in Senogall.* 23. *Dec.* 1707. *in Brictinorien.* 16. *Martii* 1717. & sæpe alibi.

24 At novissime contrarium determinavit Benedictus XIII. Constitut. incip. *Romanus Pontifex*; qua decernitur, & mandatur, ut in Italia, eique adjacentibus Insulis Parochis defunctorum, qui in Ecclesiis quorumcumque Regularium de cetero tumulabuntur, quarta funeralis persolvatur, præservando favore parochorum consuetudines legitimas pro illis locis, in quibus vigent, percipiendi portionem majorem quarta, cum aliis ordinationibus, & derogationibus opportunis; Et in Concilio Romano *tit.* 8. *de Officiis Judicii Ordinarii c.* 5. mandat Episcopis, ut ipsam publicari curent, atque pro illius observantia invigilent, etiam tamquam Sedis Apostolicæ Delegati. Unde, ut ejus dispositio ab omnibus plene percipiatur, hic ad literam datur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei,

Ad perpetuam rei memoriam.

„ROmanus Pontifex æqui, bonique supremus Assertor, 25
Auctoritatem a Christo per beatum Petrum, Apostolorum culmen, sibi traditam intelligens, ut ex Agro Dominico pro temporum necessitate noxia evellat, & destruat, utiliaque plantet, ac ædificet, ea interdum, quæ a Prædecessoribus suis ob rationabiles, & justas causas olim sancita fuerunt, ubi in grave aliorum præjudicium, & detrimentum redundare cognoscit, atque dissidiis, & contentionibus fomentum præbere animadvertit, maxime inter Dei, & Ecclesiæ Ministros, quorum est evangelizare pacem, & quibus a Domino non aliud frequentius, neque enixius commendatur, quam ut pacem, ac unitatem diligant, moderari, & immutare, aliasque Pastoralis officii sui partes desuper interponere solet, prout rerum, locorum, temporumque circumstantiis mature pensatis, discordiarum extinctioni, Ecclesiasticorum Ministrorum quieti, fidelium animarum saluti, Divinoque cultui conspicit salubriter expedire.

Sane quamplures Romani Pontifices Prædecessores nostri multiplicia, ac plane insignia considerantes merita Ordinum Regularium, qui militantem in Terris Ecclesiam fortissimis omni tempore auxerunt præsidiis, Viris nempe vitæ Sanctitate, Doctrinæ laude, ac Orthodoxæ Religionis zelo præstantibus, eidemque in Cœlis triumphanti eximii fulgoris lumina addiderunt, ipsos Ordines, eorumque Professores, plurimis satis amplius Indultis, & privilegiis benigne decorarant; ac inter alia iis illud concesserunt ut Canonicam portionem, seu quartam funeralium emolumentorum partem pro personis, quæ in eorum Ecclesiis sepulturam sibi eligerent, Parochis persolvere minime tenerentur, ac ad majorem ejusmodi privilegii firmitatem, sanctioni etiam a fel. rec. Clemente V. Prædecessore Nostro editæ in Concilio Viennensi, & relatæ in Clementina *Dudum, de sepulturis*, nec non Concilii Tridentini Decreto relato *in cap.* 13. *sess.* 25. *de reform.* prædictam quartam funeralem parocho aperte reservantibus non semel amplissime derogarunt. Unde non acerbæ modo Parochorum querelæ, sed innumeræ etiam contentiones, atque lites inter eos & Regulares super solutione ejusdem quartæ diversis temporibus excitatæ fuerunt, quæ coram Ordinariis Locorum, & deinde in variis quoque almæ Urbis Nostræ Tribunalibus, præsertim vero in Auditorio Palatii Nostri Apostolici, & in Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, præfati Concilii Tridentini Interpretum, magno partium studio, nec minori sumptuum incommodo discussæ, sicut accepimus, aliquando ad favorem parochorum, aliquando autem ad favorem Regularium pro diversis causarum circumstantiis, atque vero Judicantium sensu, decisæ, ac definitæ fuerunt. Hæc porro judicatorum, sententiarumque diversitas, cum nullam certam, ac determinatam constituerit regulam, in evenientibus casibus observandam, magnum plane fomentum, & ansam reliquit, immo & latam sternit viam ulterioribus inter prædictos Regulares, & parochos litibus, & controversiis, ex quibus ipsi, qui in domo Dei ambulare debent cum consensu, novis de cetero perturbari dissidiis, novisque prægravari dispendiis possunt cum Divini cultus detrimento, & scandalo plurimorum.

Quo circa Nos maxime expedire censentes, ut ejusmodi controversiæ, & lites ab Ecclesia Dei penitus arceantur, ac insuper, licet universos Ordines Regulares, in quibus, nempe in Ordine Fratrum Prædicatorum, Nos ipsi a plurium annorum spatio versati sumus, speciali paternæ charitatis affectu prosequamur, eosque, ut de Ecclesia, Catholica Fide, & Sede Apostolica optime meritos præcipuo semper in honore, ac pretio habuerimus, & habeamus; Nihilominus considerantes exemptionem a solutione quartæ funeralis, præfatis Ordinibus a dicta Apostolica Sede concessam, modo vergere in maximum parochorum præjudicium, tum propter multiplicationem Conventuum, & Monasteriorum Regularium, tum etiam propter auctam devotionem, & consuetudinem Fidelium sepulturam eligendi in Ecclesiis prædictorum Regularium, ac proinde non modo consentaneum, sed etiam necessarium arbitrantes, ut eorumdem parochorum, quibus ceteroquin Sacri Canones, & prisca Ecclesiæ disciplina aperte suffragantur, indemnitati opportune consulatur, & antedicta Apostolica Privilegia ad æquitatis limites reducantur: Hinc igitur est, quod Nos omnia, & singula memorata privilegia exemptiva a solutione quartæ funeralis quibusvis Ordinibus, Congregationibus, ac Institutis Regularibus ab Apostolica Sede, ut præfertur, quandocumque, & quomodocumque concessa, præsentibus, pro plene, & sufficienter expressis habentes, ac eorum tenore, & substantia satis superque instructi de non-

nonnullorum Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, & aliquot etiam Romanæ Curiæ Prælatorum a Nobis ad id specialiter deputatorum consilio, sugdentibus etiam Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, in præsenti Sacro Concilio congregatis, ac insuper motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, hac Nostra perpetuo valitura Constitutione, tantum pro locis infra exprimendis, moderamur, reformamus, ad viam Juris reducimus, & quatenus opus sit, etiam revocamus, & abrogamus, neque cuipiam deinceps suffragari posse, vel debere decernimus.

Præterea motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus sancimus, & statuimus, & mandamus, ut in Italia, eique adjacentibus Insulis, a die publicationis præsentis Constitutionis in futurum parochis defunctorum, qui in Ecclesiis quorumcumque Regularium prædictorum tumulabuntur, persolvatur, & cum effectu tradatur quarta pars omnium intorticiorum, & candelarum, quibus defuncti cadaver in itinere ad Ecclesiam tumulantem associabitur, nec non omnium intorticiorum, & candelarum, quæ in eadem Ecclesia circa cadaver, vel etiam in Altaribus in die funeris accendentur; A prædicta tamen quarta funerali exceptæ intelligantur, & sint candelæ, quas Sacerdotes, etiam Regulares, vel piarum sodalitatum confratres, funus associantes, manualiter per viam accensas deferent. Quod si funus non fieret in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longius tempus differretur, parocho nihilominus assignetur quarta pars omnium intorticiorum, & candelarum, quæ ipsamet peracti funeris die in Ecclesia, ubi Defunctus humatus fuit, circa Cœnotaphium, seu tumulum honorarium, atque etiam in Altaribus ejusdem Ecclesiæ accensa fuerint; Hæc porro omnia locum habeant, & exacte in posterum observentur, quotiescumque Defunctus extra suam parochialem Ecclesiam tumuletur, vel exponetur, sive in Ecclesia tumulante, vel exponente Beneficium obtinuerit, sive quia ibidem sepulcrum habuerit ventilitium, sive tandem quia in ea Sepulturam elegerit, sub prædicta quarta funerali comprehendi non intendimus, immo expresse ab ea excipimus Legata Missarum, & Anniversariorum, hisque similia pia relicta ad favorem Ecclesiæ tumulantis, vel exponentis a Defuncto deposita; Circa quæ, ac omnia, & singula alia, de quibus in præsenti Constitutione mentio facta non fuit, privilegia prædictis Regularibus Ordinibus ab Apostolica Sede concessa, salva prorsus & illæsa, ac inviolata perpetuo permanere, & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore, quandocumque spectabit, inconcusse, & irrefragabiliter observari debere volumus, decernimus, & mandamus. Ubi vero consuetudines legitime probatæ, conventiones, concordiæ, vel statuta vigerent, quæ præfatis parochis magis faverent, illisque pinguiorem prædicta quarta emolumentorum funeralium portionem assignarent, ea in iis, in quibus vigent, locis inconcusse ab omnibus observari motu, scientia, ac potestatis plenitudine partibus sancimus, præcipimus, & jubemus.

Decernentes pariter, præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque, etiam ex eo, quod prædictorum Ordinum Regularium Superiores, quicumque alii in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, illis non consenserint, nec ad ea vocati, & auditi, seu causæ, propter quas præsentes emanarint, adductæ, verificatæ, seu alias justificatæ fuerint, vel etiam enormis, enormissimæ, & totalis læsionis, aut alio quovis prætextu, & ex quocumque capite, colore, & causa, etiam necessario exprimenda, de subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis Nostræ, vel alio quopiam defectu notari, impugnari, in toto, vel in parte rescindi, retractari, invalidari, in Jus, vel controversiam revocari ad terminos juris reduci, seu adversus illas restitutionis in integrum aperitionis oris, aut quodcumque aliud Juris, vel Facti, Gratiæ, vel Justitiæ remedium impetrari, seu eo impetrato quempiam uti, seu juvare in Judicio, vel extra nullatenus posse, sed eas semper validas, firmas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, ac obtinere, & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit, inviolabiliter, & inconcusse observari debere. Sicque & non aliter in præmissis per quoscumque Judices ordinarios, & delegatos etiam causarum dicti Palatii Apostolici Auditores, & S. R. E. Cardinalium, etiam de latere Legatos, & Nuncios, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus, quatenus opus sit, Nostra, & Cancellariæ Apostolicæ Regula de Jure quæsito non tollendo aliisque Apostolicis, ac in universalibus, Provincialibusque, & Synodalibus editis, generalibus vel specialibus Constitutionibus, nec quorumvis Ordinum prædictorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, Consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis per quoscumque Romanos Pontifices Prædecessores Nostros eisdem Ordinibus, ut præfertur, illorumque Superioribus, & professoribus quibuscumque sub quibusvis verborum tenoribus, & formis, ac cum quibuscumque etiam derogatoriarum derogatoriis, & aliis efficacioribus, & insolitis clausulis, & Decretis irritantibus, etiam motu simili, & consistorialiter, ac aliis quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, confirmatis, & innovatis; Quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio facienda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, & singulorum tenores formas, & occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, insertis, ac servatis respective habentes, hac vice dumtaxat, illis alias in suo robore permansuris ad præmissorum effectum specialiter, & expresse derogamus, & derogatum esse volumus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Ut autem præsentes Litteræ &c.

Nulli ergo omnino hominum &c.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo vigesimo quinto, quarto Kalendas Maji, Pontificatus nostri anno primo.

P. M. Card. Prodat.

F. Card. Oliverius.

Parochi consequi non possunt, neque prætendere ab 26
hæredibus Defunctorum, qui sepeliuntur in Ecclesiis Regularium, duplicem quartam, seu portionem majorem solita dari pro illis, qui sepeliuntur in propria parochia. Sic expresse declaravit *Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. in Brundusina 7. Decembr.* 1640. quod cum aliis Decretis confirmavit Clemens X. Constitut. incip. *Alias*, quæ ut ab omnibus in promptu habeatur, hic, pro ut jacet, subnectitur.

CLEMENS PAPA.

Ad futuram rei memoriam.

ALias pro parte tunc existentis Commissarii Curiæ Fra- 27
trum Ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia nuncupatorum, Congregationi tunc existentium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis, & Consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositæ supplicato, ut prohiberetur parochis, & Clericis Terræ Leverano Brundusinæ Diœcesis, omnibusque aliis parochis, & Presbyteris, ne auderent accipere majorem eleemosynam pro defunctis, qui sepelirentur in Ecclesiis dictorum Fratrum, quam accipiebant pro iis, qui in ipsorum parochiorum, & presbyterorum secularium Ecclesiis sepeliebantur; Emanavit die 7. Decembris 1640. ab eadem Congregatione Decretum tenoris sequentis: videlicet.

Sacra Congregatio Eminentissimorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, negotiis, & Consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, ad tollendas indebitas exactiones, quæ, ut proponitur, in tumulandis Defunctorum corporibus fieri solent, censuit injungendum, prout præsentis Decreti tenore injunxit Archiepiscopo Brundusino, ceterisque Locorum Ordinariis, ne permittant, ut parochi, aliique de Clero seculari, majorem post hac eleemosynam sibi attribui faciant ab hæredibus Defunctorum, qui in Ecclesiis Regularium prædictorum sepulturam sibi elegerint, quam percipere possent, si in parochiali, seu alia ipsius Cleri secularis Ecclesia sepeliri voluissent, contrariis quibuscumque non obstantibus &c. die 7. Decembris 1640. Et subinde cum tunc existentes Fratres Provinciæ Dalmatiæ dicti Ordinis Congregationis præfatæ exposuissent, functiones funerales Defunctorum, quorum cadavera in eorum Ecclesiis sepulturæ mandarentur facere, ad eos, non autem ad parochos spectare; Congregatio præfata die 31. Augusti 1657. aliud Decretum edidit tenoris, qui sequitur, videlicet, Sacra Congr. Eminentiss. S. R. E. Card. negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, attentis narratis, juxta alias resoluta, censuit, functiones funeralium super cadavera Defunctorum, quæ in Ecclesiis Regularium contingit sepeliri, postquam ad easdem Ecclesias pervenerint, ad ipsos Regulares, non ad parochos pertinere, ac proinde ita in Oratorii Ecclesiis circa præmissa servandum esse, prout servari mandat, & præcipit, contrariis non obstantibus quibuscumque.

Die 31. Augusti 1657.

Cum

Cum autem sicut pro parte dilecti filii Francisci Mariæ a Castro S. Petri de Bononia Procuratoris Generalis Ordinis præfati, Nobis nuper expositum fuit, ipse Decreta hujusmodi pro firmiori illorum subsistentia Apostolicæ Confirmationis Nostræ patrocinio communiri summopere desideret: Nos specialem ipsi Francisco Mariæ Procurator Generali gratiam facere volentes, eumque a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, siquibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes; Supplicationibus ejus nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Decreta præinserta Auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque salva tamen semper in præmissis auctoritate memoratæ Congregationis Cardinalium, inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus. Decernentes, easdem præsentes Literas semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtineri, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, plenissime suffragari, & ab eis respective inviolabiliter observari, sicque in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari; Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 18. Januarii 1672. Pontificatus Nostri anno secundo.

28 Et novissime fuit iterum resolutum *a Sacra Congregatione Episcoporum & regularium 24. Novembris 1713. in respons. ad 3. in causa Placentina jam etiam vertente inter Fratres Conventus Clastidii Minor. Observ. S. Francisci ex una, & Parochum dictæ Terræ Clastidii partibus ex altera, de, & super infrascriptis dubiis &c.* Vide vero *Parochus art.* 3. n. 40. ubi Decretum, & responsio Sacræ Congregationis ad singula dubia.

29 Dantur hic alia Decreta *Sacræ Congregationis Episcoporum in una Placentina 16. Dec. 1661.* edita pro causa inter Clerum Secularem Placentiæ, & Monachos Cassinenses ejusdem Civitatis Ecclesiæ S. Sixti ad relationem Eminentiss. Pallottæ, apud Impressores Camerales tenoris sequentis:

Eminentissimi, e Reverendissimi signori,

Per occasioni di mortorj e funerali sono nate tra li Monachi Cassinensi di S. Sisto di Piacenza umilissimi Oratori dell' Em. Vostre, ed i Parochi della stessa Città alcune differenze, che in sostanza si riducono a tre.

Primo se i Monachi suddetti, quando sono invitati, e vano alli mortorj, siano obbligati convenire alla Chiesa Parrochiale.

Secondo, se possano quei, che fanno li mortorj, ed esequie, dar maggior quantità di candele, e cera alli detti Monachi, di quello che diano al Parroco, o Parrochi, ed al Clero secolare.

Terzo, se portandosi a sepellire i morti nelle Chiese delli Monachi sia lecito alli parrochi entrare nelle dette Chiese, o pure siano obbligati a lasciare i cadaveri su la porta, ed ivi dare l'ultimo vale?

Per terminazione di queste differenze è piaciuto all'Em. Vostre dar per ponente l'Eminentiss. Pallotta, ed avendo l'Eminenza sua riferito, e le parti informato hinc inde in *Facto, & in Jure*, vengono ora l'Em. Vostre umilmente supplicate a dare la risoluzione, e tutto ec. *Quam Deus &c.*

„ Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Car„ dinalium, negotiis, & consultationibus Episcoporum, „ & Regularium præposita, attentis narratis, causaque, „ auditis partibus Eminentissimo Pallotta referente, ma„ ture discussa, & examinata, censuit, declaravit, & de„ crevit, quoad primum: Monachos hujusmodi acceden„ tes ad funeralia Defunctorum in aliena parochia, con„ venire debere in Ecclesia parochiali cum aliis pariter „ accessuris, & deinde omnes una cum parocho ad Do„ mum defuncti efferendi ritualiter procedere.

„ Circa secundum, distributionem candelarum, quoad „ differentiam qualitatis, pendere ab arbitrio Hæredum, „ aut aliorum distribui mandantium.

„ Et demum circa tertium, servanda esse decreta, & „ declarationes alias factas, scilicet parochis in associatione, „ sive occasione associationis cadaverum non licere ingre„ di Ecclesiam Monachorum prædictorum, sed teneri di„ mittere cadavera ad januam Ecclesiarum, ibique solum „ posse benedicere; & dare ultimum vale; Officia vero, „ & alia munia, quæ in hujusmodi ministeriis adhiberi „ solent, ab ipsis Monachis peragi debere, non autem a „ parochis. Atque ita in præmissis omnino deinceps fie„ ri, & exequi præsentium vigore mandat, ac præcipit, „ contrariis quibuscumque non obstantibus. Romæ 16. „ Decemb. 1661.

N. Card. Ginettus.

Item dantur Decreta *Sacræ Congr. Rit. in una Senogallien. 13. Julii 1675.* edita pro causa inter Archipresbyterum, Canonicos, & Curatos Parochialis, & Collegiatæ S. Petri Corinalti Senogalliensis Diœcesis ex una, & Conventus, & PP. Augustinianos, & Minores Conventuales dictæ Terræ Corinalti ex altera partibus, ipsisque partibus auditis, Em. & Rev. Card. Casanate referente, infrascripta dubia proposita, & resoluta fuerunt una cum aliis. 30

I. An hæredes defunctorum sint cogendi ad retinendum domi cadavera usque ad tempus sepeliendi? An vero eisdem hæredibus liceat pro libito asportare dicta cadavera e propriis domibus ad quamcumque aliam Ecclesiam per modum depositi usque ad horam illa tumulandi, etiamsi sepelienda essent in Ecclesiis Regularium, non obstante dissensu parochi, seu prohibitione ab eodem facta, uti Vicario Foraneo?

II. An illatis cadaveribus privato ab hæredibus ad aliquam tertiam Ecclesiam per modum depositi, Regulares convenire, & congregari debeant in dicta tertia Ecclesia, aut in parochiali, ad effectum illa associandi ad Ecclesiam, ubi sunt tumulanda?

III. An cadavera sepelienda in Ecclesiis Regularium, antequam ad eorum Ecclesiam deferantur, debeant prius asportari ad parochialem, & in ea permanere per aliquod tempus?

IV. An Regulares possint cogi ad associanda cadavera in eorum Ecclesiis tumulanda? An vero possint expectare in dictis propriis eorum Ecclesiis? Et an in casu, quo Regulares non accedant ad associandum dicta cadavera, amittere debeant intortitia, uti parochus prætendit?

V. An parochus teneatur associare cadavera in Ecclesiis Regularium sepelienda usque ad januas earumdem Ecclesiæ, etiam ipsis Regularibus non associantibus; Et an parocho associanti liceat ingredi Ecclesias Regularium cum stola, & cruce?

VI. An si parochus requisitus intervenire recuset funerationi defunctorum in Ecclesiis Regularium sepeliendorum: possint hæredes, immo & ipsi Regulares, asportare cadavera ad Ecclesiam sepulturæ electæ, parocho non interveniente, ac prædicti Regulares eadem cadavera sepulturæ tradere? Et parochus in funeralibus dictorum Defunctorum majorem eleemosynam solito prætendere possit?

Ad primum; Sacra Congregatio respondit quoad tempus humationis cadaverum servandam esse *Synodum*; & in reliquis, petita, & etiam non obtenta licentia, posse cadavera deponi arbitrio hæredum in qualibet Ecclesia usque ad tempus illa processionaliter deferendi ad Ecclesiam sepulturæ.

Ad secundum; Sacra Congregatio inhærendo aliis Decretis respondit: Regulares debere congregari in illa Ecclesia tertia, ubi cadaver fuit depositum, ut supra.

Ad tertium; Sacra Congregatio, respondit Negative.

Ad quartum; Sacra Congregatio respondit; Regulares non posse cogi ad exeundum a propriis Ecclesiis ad effectum associandi cadavera in eisdem sepelienda, sed sufficere; quod illa expectent ad januas; quo vero ad intortitia; remisit causam ad Judices suos.

Ad quintum; Sacra Congregatio respondit, parochum teneri associare cadavera in Ecclesiis Regularium sepelienda; Quo vero ad ingressum parochi cum stola, & Cruce distulit resolutionem; *Eam videas inferius* numer. 31.

Ad sextum; Sac. Cong. respondit, vocato parocho, & ipso renuente intervenire, vel alterum mittere, tunc Regularibus licere absque parocho deferre cadavera in eorum Ecclesiis sepelienda; quo vero ad emolumenta per parochum prætensa, nihil dandum ultra solitum. Et id denuo declaravit, & servari mandavit. Hac die 13. Julii 1675.

Item referantur alia Decreta ejusdem Sacræ Cong. Rituum in una Vasien. ad dubia eidem proposita die 2. Augusti 1698. *ut sequitur: Prætendentibus parochis*, seu Mansionariis Ecclesiæ Cathedralis Civitatis Vasien. in associatione defunctorum, qui sepulturam sibi eligent, sive alio quovis modo in Ecclesia Regularium sunt tumulandi, ab eorundem hæredibus, una cum proprio parocho defuncti, omnes esse invitandos: Ecclesias Regularium ingredi cum stola, & cruce: ibique functiones, & Officium circa cadaver peragere: ac insuper pinguiorem eleemosynam pro associandis, seu tumulandis forensium, seu exterorum cadaveribus in Ecclesiis prædictis Regularium, quam a Civibus, posse exigere, si in ipsis parochialibus sepelirentur. Deducta coram Reverendissimo Episcopo Vasien. controversia, & ab eo post quamplurimas comparitiones pro declaratione ad Sacram Rituum Congregationem remissa: Exinde Eminentissimo, & Reverendissimo Domino Cardinali de Noris, commissa; & ab eodem propositis infrascriptis dubiis videlicet: 31

An in associatione cadaverum ad Ecclesias Regularium sint vocandi omnes Mansionarii præter parochum?

II. An parochus ingredi possit Ecclesias Regularium cum stola, & cruce, ibique Officium, & functiones peragere?

III. An liceat parocho exigere majorem eleemosynam ab exteris tumulandis in Ecclesiis Regularium, quam a Civibus?

Sac. eadem Rit. Congreg. utraque parte tam in voce, quam in scriptis, prius audita, Negative in omnibus respondit, & ita declaravit, & servari mandavit die 2. Aug. 1698.

32 *Item adducuntur Decreta Sacræ* Congregationis Concilii in una Novarien. Funerum 15. Mart. 1704. *edita pro causa inter Parochos, & PP. Reformatos Oppidi Varalli ejusdem Diœcesis Novariensis, in qua propositis dubiis sequentibus, nempe:*

I. An Cadavera impuberum Oppidi Varalli debeant ex aliqua speciali consuetudine sepeliri in sepultura designata existente in Ecclesia Parochiali, vel potius licitum sit Parentibus, tam ante, quam post mortem illorum pro eis sepulturam eligere, eaque tumulari facere in proprio sepulcro majorum in Ecclesia PP. Reformatorum existente & quatenus affirmative quoad secundam partem;

II. An dicta Cadavera deferri possint ad dictum sepulcrum Majorum absque associatione Parochorum, & Cleri sæcularis post eorum monitionem ad interveniendum funeri, & recusantium?

III. An parochis intervenientibus, sive associatis, sive non ab aliis Canonicis ejusdem Parochiæ distribui debeat Candela major illa, quæ datur Superiori Regularium associato ab aliis Fratribus?

IV. An dicta Cadavera deferri valeant ad Ecclesiam in quacumque hora diei, & an de nocte absque expressa licentia Ordinarii?

V. An parochi sub aliqua, & quacumque prætensione possint differre, vel impedire, ne tempore debito Cadavera ad sepeliendum deferantur, & quatenus Negative?

VI. An parochis impedientibus licitum sit hæredi post expectatum triduum a morte Defuncti ducere funus, etiam de nocte ad Ecclesiam, in qua Cadaver est sepeliendum.

VII. An parochi cogere possint hæredes ad peragendum in Ecclesia parochiali omnes functiones Missæ solemnis accensis luminibus in singulis Altaribus Anniversariorum, quæ fiunt in Ecclesia Reformatorum occasione funerum?

VIII. An dicti parochi possint cogere hæredes, ut celebrare faciant Missis pro Defuncto singulis Sacerdotibus sæcularibus funus associantibus?

IX. An in prætensa associatione Cadaverum sint per hæredem Defuncti in æquali numero convocandi tot Sacerdotes sæculares, quot convocantur Fratres Reformati?

X. An in casu, de quo agitur, Episcopus Novarien. habuerit jurisdictionem in supradictos Fratres Reformatos prætensos delinquentes extra Claustra, seu turbantes Jura parochorum?

XI. An interdictum, de quo agitur sustineatur in casu? Die 15. Mart. 1704. respondit prout infra.

Ad I. Negative quoad primam partem; Affirmative quoad secundam.

Ad II. Affirmative.

Ad III. Negative.

Ad IV. Affirmative de die, de nocte Negative, nisi de licentia Ordinarii.

Ad V. Negative.

Ad VI. Affirmative, præterquam de nocte ut supra.

Ad reliqua Dubia Negative sigillatim responsum fuit.

33 Parochis pro associandis, & tumulandis Cadaveribus eorum, qui repentina, vel violenta morte decedunt, non licet exigere majorem Quartam, seu majus emolumentum eo quod exigi, seu præstari solet ab eo, qui testamentum condidit. *Sacra Congr. Conc. 24. August. 1699. lib. 6. Decretal. fol. 283.*

34 Item nec licet parochis exigere majorem Quartam seu majorem eleemosynam ab exteris tumulandis in Ecclesiis Regularium, quam a Civibus, ut respondit *Sacr. Congreg. Rit. in Vaden. 2. August. 1689. in respons. ad 3.* ut patet *supra n. 31.*

35 Pro exactione Quartæ funeralis non gravatur hæres, sed lis agitur inter parochum, & Ecclesiam tumulantem. *Sac. Congregat. Episcop., & Regul. in una Civitatis Castelli 14. April.* 1615. Nicol. *Lucubrat. Civil. lib. 4. tit. de Interdict. n. 26. limit.* 10. ubi Decretum Sacr. Congregation. Conc. refert Monacell. *t. 2. tit. 14. formul. 1. n. 14.*

36 Quarta funeralis solvitur in quantitate juxta consuetudinem Regionis, & Locorum solita, & præscripta. *Sac. Congr. Concil. in Ebreduncn. 21. Jul. 1695. in respons. ad 12., & in Mantuana 18. Jun. 1699.* apud Monacell. *loc. citat. numer. 14.*

37 Confraternitates, quæ habent Jus Sepulturæ, debent sepelire sine præjudicio Quartæ funeralis, aliorumque emolumentorum, quæ spectant ad Capitulum, vel parochum. *Sac. Congreg. Episcop. in una Anconitana 19. Decembr.* 1608. apud Nicol. *in Flosculis verb. Confraternitas n. 22.* & apud Piton. *Constit. ad Parochos n. 190.*

38 Quarta funeralis pro sepultura Educandarum, ac Mulierum sæcularium in Monasteriis Monialium decedentium cui debeatur, Vide verb. *Monialium art. 1. a n. 61. ad 63.*

39 Alia ad rem Vide verb. *Parochus art. 3.*, & verb. *Sepultura.*

Additio ex Auctore.

Addenda sunt ad rem sequentia decreta, quod attenta consuetudine Diœcesis debeatur Episcopo Quarta, tum decimarum, tum Funeralium „ In Anglonen. Cathe- 40
„ dratici, Decimarum, & Quartæ Funeralis propositis
„ sequentibus dubiis, I. An Episcopo debeatur Cathedra-
„ ticum in casu &c. II. An eidem debeatur Quarta De-
„ cimarum in casu &c. III. An eidem debeatur Quarta
„ Funeralium in casu &c. Sac. Congregat. Concil. 30. Ja-
„ nuar. 1723. Respondit, Ad primum, secundum, & ter-
„ tium *Affirmative*. Sic apud Thesaurum Resolution. 7.
„ *in d. Anglonen.*

In Cassanen. Quartæ decimarum proposito dubio, An 41
„ Clerus Ecclesiæ Parochialis Marathea continuare de-
„ beat in annua præstatione modiorum, seu tumulorum
„ 50. frumenti pro quarta decimarum debita Episcop. in
„ casu &c. Sacra Congregat. Concil. die 27. Septembr.
„ 1738. Respondit, *Affirmative*. Et proposita causa in ea-
„ dem Cassanen. Quartæ Decimarum sub dubiis: I. An
„ sit standum, vel recedendum a decisis in casu? II. An
„ Episcopus Cassanensis pro Quarta Decimarum teneatur
„ contribuere expensis, ac sumptibus litis motæ per Com-
„ munitatem Marathea super exactione ipsarum decima-
„ rum in casu &c. Sac. Cong. Concil. die 4. Jul. 1739. *Respon-
„ dit*, Ad primum in Decisis, & amplius, Ad secundum
„ Negative, Sic apud Thesaurum Resolution. dictor. An-
„ norum.

Novæ additiones ex aliena manu.

Extra Italiam, Insulasque adjacentes, ad quas vires suas haud porrexit Constitutio S. M. Benedicti XIII. incip. *Romanus Pontifex*, de qua *Auctor n. 24.* servatur quod solutionem quartæ funeralis a Regularibus faciendam *Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 13. de Reform.* demandans, ut Regulares non aliter sint exempti a solutione quartæ funeralis, quam si per quadraginta annos ante ipsum Concilium eam non solverint. Vide ultra allegata ab *Auctore numer. 23. Rotam in Vilnen. quartæ funeralis 6. Junii 1749. §. 2. & 23. Januarii 1750. §. 2. coram Rev. P. D. Canillac Decano.* 1

Quæstionis autem est, utrum ad Regulares, an ad parochos spectet probare, quod ipsi Regulares per quadraginta annos ante *Tridentinum Concilium* quartam funerariam haud solverint. Spectare ad parochos, resolvit Sac. Congregatio Concilii Interpres in una *Minorum Observantiæ Poloniæ 14. Novembr. 1682.*, & allegata hac Resolutione firmant *Mattheucc. in suo Officiali Curiæ Ecclesiast. cap. 42. n. 9. Rot. in Calaguritana quartæ funeralis 2. Julii 1728. §. 8. coram bon. mem. Ratt.* inter impressas *decis. 214. numer. 5. in d. Vilnen. quartæ funeralis 6. Junii 1749. §. 11., & 23. Januarii 1750. §. 17. cor. R. P. D. Canillac Decano.* 2

Differt Ecclesia Cathedralis ab aliis Ecclesiis quoad acquirendam præscriptione exemptionem a solutione quartæ funerariæ; Cathedralis enim Ecclesia quadragenaria acquirit exemptionem a solutione quartæ funerariæ; Cæteræ vero Ecclesiæ indigent immemorabili, vel centenaria ad hanc acquirendam exemptionem; Rota *in Barchinonen. Jurium Parochialium super quarta, & oblationibus 9. Julii 1732. §. 4. coram clar. mem. Aldrovand.* 3

Quoad quantitatem quartæ funerariæ standum consuetudini, ut innuit *Auctor n. 2.* At notabile est, quod si ea prætendatur infra medietatem, sufficit præscriptio decem annorum; si autem ultra medietatem prætendatur, necessaria est præscriptio quadraginta annorum. *Rota in Florentina quartæ funeralis 6. Martii 1711. fer. per tot. coram bon. mem. Caesarell.* 4

Reliquum est, ut notetur, quartam funerariam peti haud posse ab Hæredibus defuncti, sed ab Ecclesia ubi ille tumulatur. *Rot. in Calaguritana quartæ funeralis super bono jure 2. Julii 1628. §. 5. coram bon. memor. Ratt.* inter impressas *decis. 214. n. 1.* 5

QUATUOR TEMPORA.

SUMMARIUM.

1 *Jejunium Quatuor temporum a quibus institutum?*

2 *Assignatur Mysterium, & caussa, cur in unoquoque istorum Temporum fuerint instituti tres dies jejunii.*

3 *Primum jejunium Quatuor Temporum celebratur in prima hebdomada Quadragesimæ. Secundum in hebdomada Pentecostes. Tertium in mense Septembris post Exaltationem Sanctæ Crucis. Quartum in mense Decembris ultima hebdomada completa ante Vigiliam Nativitatis.*

4 *Dantur ad id quatuor versus Glossæ.*

5 *Datur ad id facilior vulgaris versus.*

6 *Et adhuc dantur alii duo versus.*

1 JEjunium Quatuor Temporum, idest Veris, Æstatis, Autumni, & Hyemis, quamvis multi per text. *in cap. Jejunium 1, dist, 87.* existiment institutum fuisse a S. Callisto Papa, & Martyre, qui creatus fuit Summus Pontifex *die 2. Septemb. anni 221.* Baronius tamen, & Spondanus *ad ann. Domini 57. num, 62. ad ann. 226. n. 1.* Auctoritate SS. Patrum, & antiquorum Scriptorum tenent, Jejunium Quatuor Temporum institutum fuisse ab Apostolis, ex quo jam observaretur a Fidelibus primo, & secundo Sæculo Ecclesiæ, & sic plusquam ducentis annis ante S. Callistum Papam, & Martyrem; qui tamen hujus obligationis jejunandi dictis Temporibus admonuit aliquos populos, qui illud negligebant, ut notant dicti Baronius, & Spondanus *locis citatis*, & sequitur Clericatus *nelle sue spighe raccolte verb. Quattro tempi numer, 500.* & alii plures, & concordat Lectio 4. in Festo ipsius S. Callisti *die 14. Octobris*, ibi: *Constituit Quatuor anni Tempora, quibus jejunium ex Apostolica traditione acceptum, ab omnibus servaretur*, ubi nota ly *ex Apostolica traditione*; & ly *Ab omnibus servaretur*.

2 Mysterium autem, & causa, cur in unoquoque istorum Temporum fuerint instituti tres dies jejunii, est, quia sicut Dominus in Lege veteri præcipiebat, ut suæ Divinæ Majestati in recognitione sui supremi Dominii offerentur omnium Primitiæ, ut *Exodi 13.*, & alibi, ita in Lege nova, seu Evangelica, ut renovaretur talis recognitio, seu confessio supremi Dominii Dei super omnia nostra, statuerunt Sancti Apostoli, ut Christifideles jejunarent in unoquoque Quatuor Temporum, *Veris*, scilicet, *Æstatis*, *Autumni*, & *Hyemis* tribus diebus, idest die *Mercurii*, *Veneris*, & *Saturni*; Cum enim omnia simul duodecim sint jejunia, correspondent duodecim mensibus anni, symbolizantque, quod omni mense offerimus Divinæ Majestati primam diem, tamquam Primitiam totius illius mensis, & anni, sicque talibus jejuniis recognoscimus, & confitemur Deum ipsum tamquam absolutum Supremum Dominum nostrum. Unde Doctissimus "Carolus Magri" in suo Hierolexico verb. Jejunium sic expresse habet: Jejunium Quatuor Temporum tamquam Primitias (Apostoli) instituentes, in quibus duodecim dies tamquam Primitiæ duodecim Mensium observantur; sic etiam tenet Clericatus loc. cit. n. 501., & alii: Et concordat cap. Jejunium 1. dist. 75., ibi: "Ut sicut annus per Quatuor volvitur tempora, sic, & nos quatenus solemne agamus jejunium per anni quatuor tempora. Quamvis tamen in ipso Cap. Jejunium dicatur, quod tale jejunium prius celebrabatur solum ter in anno, ibi: Jejunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus."

3 Primum jejunium Quatuor Temporum celebratur in prima hebdomada Quadragesimæ. Secundum, in hebdomada Pentecostes. Tertium, in mense Septembris post Exaltationem Sanctæ Crucis. Quartum, in mense Decembris ultima hebdomada completa ante Vigiliam Nativitatis, cap. Constituimus 2. cap. De jejunio 3., & cap. Statuimus 4. dist. 76. in quo ultimo cap. sic expresse habetur. "Statuimus etiam, ut Jejunium Quatuor Temporum hoc ordine celebretur; Primum, in initio Quadragesimæ, Secundum, in hebdomada Pentecostes. Tertium vero in Septembri.
4 Quartum, in Decembri more solito fiat. Unde Glossa in cit. Cap. De jejunio 3. dist. 79. verb. In Decembri habet versus,"

Prima Quadragenæ servet jejunia Veris,
Pneumatis hebdomada servare secunda juberis.
Tertia Septembris cultum fert Mercuris illum.
Sabatha jejunent vigilem præeuntia Christum.

5 Et facilior vulgaris versus indicat talia Tempora his verbis,

Post Cen, & post pen, post Cru, & post Lu.

Post *Cen*, idest prima hebdomada post *Cineres*. Post *Pen*, idest post Festum pentecostes. Post *Cru*, idest Festum Exaltationis Sanctæ Crucis in mense Septembris. Post *Lu*, idest post Festum S. Luciæ in mense Decembris.

6 Et circa hæc Quatuor anni Tempora dantur etiam sequentes versus, quos refert Ursaya *in Miscellaneo Sacro, & profano primo lit. Q. n. 8*,

Dat Clemens hyemem, dat Petrus Ver Cathedratus,
Æstuat Urbanus, autumnat Bartholomæus.

QUÆSTUARE, QUÆSTUARII, SEU QUÆSTORES.

SUMMARIUM.

1 *Quæstuarii, seu Quæstores eleemosynarum non sunt admittendi, nisi habeant Litteras Diœcesani, vel Papæ.*

2 *Tali licentia concedi non potest a Principibus, vel Magistratibus sæcularibus, sed obtinenda est a Papa, vel Episcopo.*

3 *Pro licentia quæstuandi pro locis piis juxta solitum exigi solum possunt oboli quinque ad mercedem Notarii.*

4 *Quæstores eleemosynarum non debent permitti ad Episcopis prædicare.*

5 *Quæstores, qui Indulgentias publicant, & eleemosynas colligunt, debent omnino aboleri, & prohiberi.*

6 *Quæstores eleemosynarum nihil possunt populis proponere præter id, quod in litteris, seu licentiis continetur.*

7 *Quæstores eleemosynarum non possunt gestare Habitum falsæ Religionis, neque versari in tabernis, aliisque locis indecentibus.*

8 *Quæstores eleemosynarum sub falso nomine Crucesignatorum, si sunt Laici excommunicantur, si Clerici suspenduntur ab Officio, & Beneficio.*

9 *Quæstores contra præmissa, & alia delinquentes puniri debent per Episcopus, non obstantibus Privilegiis.*

10 *Eleemosynæ repertæ penes Quæstuarios delinquentes, si dari non possint eidem loco, cujus contemplatione fuerunt factæ, distribuendæ sunt Monasteriis Monialium, quæ magis egent.*

11 *Quæstores eleemosynarum in statu Ecclesiastico deputari possunt a Ministris Confraternitatis Confalonis pro colligendis eleemosynis ad redimendos captivos ejusdem status.*

12 *Quæstuare nullus potest pro eleemosynis S. Antonii de Vienna sine licentia Generalis, vel Capituli Religionis S. Antonii sub pœna Excommunicationis Papæ reservatæ.*

13 *Nec potentati, seu Commissarii tam Abbatis Generalis S. Antonii Viennensis possunt quæstuare sine licentia in scriptis Ordinarii loci, non obstantibus Privilegiis.*

14 *Et si ipsi Commissarii quæstuantes circa id committant excessus, & falsitates, seu quomodocumque delinquant, debent ab Episcopis carcerari, eorumque pecuniæ, scripturæ, resque aliæ sequestrari.*

15 *Confraternitatibus, & aliis locis piis, quæ hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quæstuandi.*

16 *Ordinarii prohibere non possunt Regularibus, ne quæstuent ante Confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo.*

17 *Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostiatim quærere, nec prohiberi possunt fideles, ne eas conferant sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda.*

18 *Non possunt tamen quæstuare extra districtus consuetos, & assignatos propriis Conventibus.*

19 *Et sic novissime statuit iterum Sacra Congregatio Episcop. & Regul. Lauden. Quæstuationis in caussa vertente inter PP. Minores de Observantia loci S. Columbani, & PP. Reformatos loci Codunei ejusdem Diœcesis.*

20 *Item sic novissime iterum statuit eadem Sacra Congregat. in Vintimilien. Quæstuationis in causa PP. Capuccinorum cum PP. Reformatis, & sæpe similiter alibi.*

21 *Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ad Ordinario, in cujus Diœcesi situm est eorum Monasterium.*

22 *Nec tenentur Regulares vere Mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum Superiorum, dum eleemosynas quærunt in locis, ubi existunt Conventus, sed solum si eas velint colligere extra ipsa.*

23 *Si tamen extra Diœcesim, in qua erecti sunt Conventus, quæritare voluerint, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Diœcesis.*

24 *Fratres Mendicantes eleemosynas quærere nequeunt per alios, quam per sui Ordinis Religiosos, vel Oblatos.*

25 *Quæstores Regulares non possunt retinere sibi partem eleemosynæ, sed totam deferre, & consignare debent Monasterio. Nec Superiores Locales possunt Quæstuationes locare suis Oblatis, seu Conversis; Et sic facientes graviter peccant, & tenentur ad restitutionem, & possunt coerceri ab Ordinariis.*

26 *Quæstuatio pro Monasteriis Monialium non est facienda per mulieres conversas etiam non professas, sed per Deputatos ab Ordinariis locorum.*

QUæstuarii, seu Quæstores eleemosynarum non sunt 1
admittendi, nisi habeant Litteras Diœcesani, vel Papæ, Conc. Lateranensis IV, *cap. 62. Cum ex eo 14. de pænit. & remissionibus, Clementin. Abusionibus 2. de pænitentiis, & remissionibus.*

Unde licentia concedi non potest a principibus, vel 2
Magistratibus sæcularibus, sed obtinenda est a Papa, vel Episcopo. *Clementin. Abusionibus 2. de pænitent. & remissionibus*, & declaravit Sacra Congregat. Concil. *in Regien. 9. Januar. 1582. & in Aversana 22. Febr. 1610.*

Pro licentia quæstuando pro locis piis juxta solitum exigi 3
solum

solum possunt oboli quinque ad mercedem Notarii. *S. Cong. Episcop. in una Civit. Castelli 14. Apr. 1615.*

4 Quæstores eleemosynarum non debent permitti ab Episcopis prædicare. Concil. Trident. *sess. 5. de reform. cap. 2.*

5 Quæstores, qui Indulgentias publicant, & eleemosynas colligunt, debent omnino aboleri, & prohiberi. Conc. Trid. *sess. 21. de reform. c. 9.*

6 Quæstores eleemosynarum nihil possunt populis proponere præter id, quod in litteris, seu licentiis continetur, Conc. Lateran. IV. *cap. 62. Cap. Cum ex eo 14. de pænit., & remissionibus, Clementin. Abusionibus 2. de pæn., & remissionibus.*

7 Quæstores eleemosynarum non possint gestare Habitum falsæ Religionis, neque versari in tabernis, aliisque locis indecentibus. Concil. Later. IV. *cap. 62. cap. Dum ex eo 14. de Pœnitent. & remissionib.*

8 Quæstores eleemosynarum sub falso nomine Crucesignatorum, si sunt Laici excommunicantur, & Clerici suspenduntur ab Officiis, & Beneficiis, *Cap. Tuarum 11. de privilegiis.*

9 Quæstores contra præmissa, & alia delinquentes puniri debent per Episcopos, non obstantibus Privilegiis. *Clement. Abusionibus 2 de pœnitent., & remissionibus, §. Quæstores*, & sæpe declaravit *Sac. Congreg. Episcop.*, & signanter *in Spoletana 16. Septemb. 1596. 18. Dec. 1600., & 3. Decemb. 1601. in Lancianen. 5. Febr. 1602., & 5. Mart. ejusdem anni, & in Pistorien. 7. Jun. 1605.*

10 Eleemosynæ repertæ penes Quæstuarios delinquentes, si dari non possint eidem loco, cujus contemplatione fuerunt factæ, distribuendæ sunt Monasteriis Monialium, quæ magis egent. *Sacra Congreg. Episcop. in Baren. 20. Aug. 1596. in Urbinaten. 4. septemb. ejusdem anni, in Vintimilien. 5. Jun. 1597. in Aquensi 13. Jul. 1605.*

11 Quæstores eleemosynarum in statu Ecclesiastico deputari possunt a Ministris Confraternitatis Confalonis pro colligendis eleemosynis ad redimendos captivos ejusdem status. Sixt. V. Const. 38. incip. *Cum benigna.*

12 Quæstuare nullus potest pro eleemosynis S. Antonii de Vienna sine licentia Generalis, vel Capituli Religionis S. Antonii sub pœna Excommunicationis Papæ reservatæ. Clementis VII. Constit. 2. incip. *Rationi*. Nec Patentati, seu Commissarii talis Abbatis Generalis S. An-
13 tonii Viennensis possunt quæstuare, sine licentia in scriptis Ordinarii loci, non obstantibus eorum Privilegiis. *Sac. Congreg. Concil. in Theanen. 30. April. 1678.* in qua utraque parte informante censuit, non posse a prædictis Commissariis quæstuari, nisi ad formam Sacri Concilii Tridentini *cap. 9. sess. 21. de reform.* & Bullæ Gregorianæ incip. *Romanum*, & iterum *in Cajacen. 28. Augusti 1683.* in qua censuit danda, & servanda esse Decreta edita in
14 dicta *Theanen.* Et si ipsi Commissarii quæstuantes circa id committant excessus, & falsitates, seu quomodocumque delinquant, debent ab Episcopis carcerati, eorumque pecuniæ, scripturæ, reique aliæ sequestrari. *Sac. Cong. Episc. in Regiensi 15. Jun. 1613.*

15 Confraternitatibus, & aliis locis piis, quæ hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quæstuandi. Vide verb. *Eleemosyna n. 41.*

16 Ordinarii prohibere non possunt Regularibus, ne quæstuent ante Confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo. Vide *ibidem n. 42.*

17 Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostiatim quærere, nec prohiberi possunt fideles, ne eas ipsi conferant; Unde si aliqui Ordinariorum, vel alii impediant per vim, vel dolum, aut consulant, ne eleemosynæ dentur Regularibus Mendicantibus, tunc ipso facto Excommunicationem incurrunt. Vide d. verb. *Eleemosyna n. 32.*

18 Non possunt tamen quæstuare extra districtus consuetos, & assignatos propriis Conventibus, *ibid. n. 33.*

19 Et sic novissime statuit iterum Sacra Congregat. Episcop. in Lauden. quæstuationis in causa vertente inter PP. Minores de Observantia loci Sancti Columbani, & P. P. Reformatos loci Codunei ejusdem Diœcesis, ubi quærebatur, an P.P. Reformati possent quæstuare in illis locis, in quibus quæstuare solent P. P. Observantes, tam respectu vini, quam aliorum comestibilium, & an possunt habere privatum Hospitium in illis Civitatibus, & oppidis, in quibus moram facere possunt in Conventibus P. P. Observantium. Unde *die 5. Sept. 1710.* propositis in Sacra Congregatione Episcopor., & Regular. Ponente Card. de Abdua tribus sequentibus dubiis, resoluta fuerunt ut infra.

I. An liceat P.P. Reformatis loci Codunei quæstuare in loco S. Columbani, ejusque districtu?

II. An liceat eisdem P. P. Reformatis habere Hospitium proprium in dicto loco S. Columbani, seu potius debeant hospitari in Conventu Minorum Observantium S. Francisci sito in d. loco S. Columbani?

* *III. An, & in quas pœnas dicti P.P. Reformati inciderint ob aperitionem prætensi Oratorii publici in dicto loco S. Columbani absque licentia Ordinarii?*

Ad I. Responsum fuit Negative præterquam quoad quæstuationem vini tantum tempore vindemiarum, & semel post Pascha juxta solitum.

Ad II. Negative, quoad primam partem; Affirmative quoad secundam.

Ad III. Remaneant suspensi ab Officio, donec petierint ab Episcopo, a quo benigne recipiantur.

Sic refert D. Ursaya *tom. 8. part. 1. discept. 40.* ubi per tot multa habet ad rem. 20

„ Item sic novissime iterum statuit „ Eadem Sac. Congr. „ Episcop., & Regul. in Vintimilien. Quæstuationis in „ causa P. P. Capuccinorum cum P. P. Reformat. Vide „ dict. verb. Eleemosyna n. 34.

Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab Ordinario, in cujus Diœcesi situm est eorum Monasterium. Vide *ibid. n. 35.* 21

Nec tenetur Regulares vere Mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum Superiorum, dum eleemosynas quærunt in locis, ubi existunt Conventus, sed solum si eas velint colligere extra ipsa. Vide *ibidem n. 36.* 22

Si autem extra Diœcesim, in qua erecti sunt Conventus, quæritare voluerit, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Diœcesis. Vide *ibid. n. 37.* 23

Fratres Mendicantes quærere nequeunt per alios, quam per sui Ordinis Religiosos, vel Oblatos. Vide *ibidem num. 38.* 24

Quæstores Regulares non possunt retinere sibi partem eleemosynæ, sed totam deferre, & consignare debent Monasterio. *Conc. Trevirense cap. 12.* Nec Superiores Locales possunt quæstuationes locare suis Oblatis, seu Conversis, & sic facientes graviter peccant, & tenentur ad restitutionem, quia sic tamquam ficti pauperes avaritiæ studen, & injuste auferunt eleemosynas aliis pauperibus vere indigentibus, & Regularibus ex sola mendicitate viventibus. Vide dict. verb. *Eleemosyna n. 25.* Et tales superfluæ quæstuationes impediri, & prohiberi possunt ab Ordinario, & contrafacientes coerceri. Genuens. *Prax. cap. 57. num. 11.* Donat. *Prax. tom. 1. tract. 13. quæst. 33. num. 11.* Monacell. *tom. 1. tit. 1. formul. 6. num. 8.* Matthæc. *cap. 43. Officialis quoad Quæstus num. 8.*, & alii. 25

Quæstuatio pro Monasteriis Monialium indigentium non est facienda per mulieres Conversas, etiam non professas, sed per Deputatos ab Ordinariis locorum, ut ab tollenda pericula violandæ honestatis, statuit expresse Gregorius XIII. Constitut. incip. *Deo sacris*, & recte observant Tambur. *de jure Abbatissar. disp. 18. q. 2. numer. 4.* Monacell. *tom. 1. tit. 6. formul. 6. num. 4.*, & alii. 26

* Græci quantumvis exhibentes Testimoniales de adhæsione sua Romanæ Ecclesiæ, adhuc tamen ex Decreto Innocentii XI. prohibentur quæstuare, & facultatem ea de re obtentam a quocumque, vel ab ipsa pariter Congregatione jubentur Episcopi ad se recipere, & ad eamdem Congregationem de Propaganda Fide transmittere. Insuper Clemens XII. in suo Brevi mandavit, pecuniam ita a Græcis collectam, & alicubi depositam sequestrari ab Episcopo, & ad eamdem Congregationem transmitti. *Instit. Eccles. 75. §. 1.* * 27

Novæ Additiones ex aliena manu.

Quomodo in quæstuatione se gerere debeant Religiosi Mendicantes, tradit *Vanespen Jur. Eccl. univ. part. 1. tit. 29. cap. 4. fer. per tot.* ubi n. 43. ita concludit „ Denique „ (ait) in hac quæstione se ita exhibere debent, ut „ suo modesto, & religioso agendi modo ab odioso illo quæ„ storum hominum genere a Concilio Trident. abolito se „ plane distinguant, non mittis, aut fraudibus inducant Fi„ deles ad eleemosynas, non petant tanquam debitum, aut „ solitum, neque ulla arte, etiam prætextu dicendi aliquas „ orationes, aut lucrandi certas indulgentias, aut aliter ex„ torqueant pecunias, aut alia bona, sed simpliciter, pie, „ & modeste petendo eleemosynam pro sustentatione Fra„ trum, accipiant tantum quod sibi sponte offertur, nec „ super iis eleemosynis ullam quovis nomine conventionem „ faciant, etiam in utilitatem ipsorum Conventuum, „ quemadmodum Pius V., & Gregorius XIII. ex sententia „ Sac. Congregationis Concilii Tridentini in simili quoad „ collectionem eleemosynarum ac intentionem Hospita„ lium responderunt, ut refert Fagnanus ad Cap. Quum ex „ eo, de pœnit. & remiss. n. 21. 22. & 23. 1

Quod ait *Auctor hic num. 17.* cum verbo *Eleemosynæ numer. 32.* Ordinarios quoquo modo impedientes, quominus Religiosi mendicantes quæstuent, ipso facto excommunicationem incurrere, absolute verum haud est. Perpensa enim ipsa Constitut. incip. *Sacri* a Sixto IV. favore Ordinum Prædicatorum, & Minorum edita allegata, Ordinarii ut supra impedientes, interdictum ingressus Ecclesiæ, & suspensionem a regimine, & administratione suarum Ecclesiarum, alii vero inferiores excommunicationem incurrunt. Sed nec statim, verum *nisi pænituerint*, sunt verba Constitutionis §. 8. *& persuasiones, & inhibitiones, & prædicta revocaverint infra triduum postquam desuper requisiti fuerint.* 2

QUINQUAGESIMA.

Non est hic opus Summario.

1 2 QUinquagesima a S. Telesphoro Papa fuit instituta ; *Cap. Quadragesima* 5. *dist.* 4. In quinquagesima olim Clerici tenebantur ad jejunium, ex S. Telesphoro Papa *in Cap. Statuimus* 4. *dist.* 4., & S. Gregorio Papa *in cap. Denique* 6. *ead. dist.* 4.

Additio ex Auctore.

3 Advertendum est, quod nostra S. Mater Ecclesia nos disponit ad Sanctam quadragesimam tribus antecedentibus Dominicis, nempe Septuagesimæ, sic nuncupatis, eo quod cum præcedant Dominicam quadragesimæ sic dictam a numero subsequentium quadraginta dierum *jejunii*, conveniebat nuncupare remotiorem ex ipsis *Septuagesimam* intermediam *sexagesimam*, & ultimam *Quinquagesimam*, ut respondit Carolus Magnus Alcuino, deindeque docuit idem Alcuinus; & tradunt moderni antiquitatis Ecclesiasticæ studiosi apud Baillet. *in Historia Festorum mobilium tom.* 4. *de vitis Sanctorum* §. 2. *n.* 4. quamvis
4 aliqui attribuant nomenclaturam *Septuagesimæ* memoriæ septuaginta annorum Captivitatis populi Hebraici, apud Raynaud. *Oper. tom.* 1. *pag.* 492. teste toties laudato eruditissimo Card. Lambert. deinde Summo Pont. Benedicto XIV. *volum.* 1. *notificat.* 14. recte advertens, quod stante horum opinione, non haberi posset sufficiens fundamentum nuncupandi aliam *Sexagesimam*, aliamque *Quinquagesimam*.

5 In istis tribus Dominicis suadet Ecclesia suis fidelibus majoris pietatis, ac devotionis exercitia, ut tradit Thomassin. *lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 4., ibi: *Satis constat, tres istos Dominicos dies majoris pietatis studio colendos esse*. Et Concil. Provincial. Mediolanen. 3. *tit. de Festorum dierum cultu*, sic expresse habet: Studeat Episcopus, ut quo tempore in Septuagesimæ, Sexagesimæ, & quinquagesimæ hebdomadis Ecclesia Mater, & Officiorum Ritu, & Hymnis, Canticisque Fidelium mentes ad mæstitiam, atque ad pœnitentiam excitantibus, & omni denique tum vestimentorum, tum aliarum rerum apparatu populum Dei instruit, ac præparat tot ante diebus ad sancte recolendam Christi Passionem, & Crucem, eo potissimum tempore Fideles sibi in curam traditos, spectacula, ludos scenicos, & alia, quæ Gentilitatis speciem præseferunt, tunc præsertim morum corruptelis introducta, illa ipsa tamquam a Sanctissimis Ecclesiæ institutis abhorrentia omnino fugientes ad pietatis Christianæ studia, & ad orationem attentiores sint, proposita omni Christianarum actionum exercitatione.

6 Ab istis Dominicæ diebus primitivis temporibus incipiebant Ecclesiastica jejunia, ut habetur *in sermone tertiodecimo* adscripto Petro Blesensi, quamvis ab aliis alii attributo, ut notat dict. Card. Lambertin. loc. cit., ibi „ Jejunium quadragesimale Regulares Cœnobicæ incipiunt a Septuagesima, Græci vero a Sexagesima, „ Clerici nostri, auctore Telesphoro, a quinquagesima. „ Universus exercitus Christianæ militiæ, juvenes, & „ Virgines, senes cum junioribus ab hac Quadragesima. Et quod Clerici olim tenerentur incipere jejunia a quinquagesima, habetur expresse *ex Cap. Statuimus* 4., & *Cap. Denique* 6. *dist.* 4. Sanctus enim Telesphorus Papa addidit quadragesimæ septimam hebdomadam, quæ vocatur quinquagesima, textu expresso „ in cap. quadragesima „ 5. dist. 4., ibi: Quadragesima sex septimanas habet, cui „ addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam, „ & vocatum est hoc tempus quinquagesima. At dicta antiqua jejunii observantia fere penes omnes abiit in desuetudinem, ut docet universalis praxis, & solum remansit apud quasdam castigatiores, & observantiores Regulares familias; Ecclesia tamen ob dictam jejuniorum anticipationem harum trium hebdomadarum nomenclaturam retinuit.

7 Quando in Dominicis Septuagesimæ, Sexagesimæ, & quinquagesimæ occurrit Festum Purificationis B. M. V. in Ecclesiis eidem sub alio titulo dicatis scilicet Annunciationis &c. Missa debet cantari de Dominica tantum, nec facienda est commemoratio Purificationis B. M. V. *Sac. Rit. Congreg.* 23. *August.* & 13. *Septemb.* 1704. *in Catanien.*, & 15. *Septemb.* 1736. *in Toletana*.

R

RAPINA.

Vide verb. FURTUM.

RAPTOR, RAPTUS.

1 RAptor Virginis, & violenter ipsam stuprans non committit delictum exceptum in Bulla Gregor. XIV. incip. *Cum alias* (nec consequenter exceptum in Bulla Benedict. XIII. incip. *Ex quo*). *Sic Sacr. Congregat. Immunitatis in Theatina* 9. *Octobr.* 1628. *lib. primo Decret. Paulut. pagin.* 108.

2 Non censetur casus exceptus Raptus puellæ, ita ut Raptor possit sola Episcopi auctoritate extrahi e Domo Canonicali immuni: Attamen recurritur ad Sanctissimum pro confectione, & transmissione processus super asserto Raptu, & qualitate delinquentis; Et Episcopus informet an, & quomodo possit commode provideri in posterum super Canonica? *Sac. Congregat. Immunitat. in Mantuana* 8. *Decemb.* 1703. *l.* 3. *Dec. Vall. pag.* 540.

3 Alia vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *a n.* 103. *ad n.* 117.

RATIONIS USUS

Additio ex Auctore.

1 RAtionis usus circa septennium inchoari solet. Benedict. XIV. t. 2. Const. 28. incip. *Postremo mense* §. 32.
2 Et reprobatur sententia Nittæ, & Bursati, qui requirunt
3 ætatem duodecim annorum. Idem *ibidem*. Immo quandoque contingit, ut ante septennium quis ratione præditus inveniatur. Idem *ibidem*.

RECOGNITIO CORPORIS DELICTI.

Non est hic opus Summario.

1 REcognitionem Cadaveris permittat Episcopus etiam post humationem in casibus permissis, servatis servandis. *Sac. Congregat. Immun. in Signina* 24. *Mart.* 1627. *l.* 1. *Decret. Paul. pag.* 43.

2 Ita datur facultas exhumandi Cadaver pro Recognitione corporis delicti, *Sac. Congregat. Immun. in Civitatis Castellanæ* 1. *Febr.* 1673. *l.* 1. *Dec. Alt. pag.* 763.

3 Datur facultas Episcopo pro aliquibus casibus faciendi Recognitionem Cadaverum ad effectum procedendi etiam in Ecclesiis, & Conventibus Regularium. *Sac. Congregat. Immunitat. in Fanen.* 20. *Aprilis* 1649. *lib.* 4. *Decret. Paul. pag.* 76.

4 Aliquando conceditur Vicario Generali facultas pro quinque casibus dandi licentiam pro sua prudentia, ut vulnerati, vel cadavera existentia in locis immunibus transferantur serv. serv. in locum vicinum, & opportunum pro Recognitione corporis delicti. *Sac. Congregat. Imm. in Prænestina* 19. *Januar.* 1669. *l.* 2. *Dec. Altoviti pag.* 306.

5 Aliquando conceditur facultas Archiepiscopo consignandi arma Extractorum Curiæ Sæculari pro Recognitione corporis delicti cum præservatione ab Irregularitate, facta protestatione ad formam *Cap. Prælatis, de homicid. in* 6. *Sac. Cong. Immi. in Beneventana* 15. *Augusti* 1668. *l.* 2. *decretal. Altoviti pag.* 252.

6 Ministri excommunicantur, si propria auctoritate faciant extrahere ab Ecclesiis Cadaver pro facienda Recognitione. *S. Congregat. Immun. in Portuen.* 21. *Novemb.* 1693. *l.* 1. *Dec. Vall. pag.* 87.

7 Non absolvuntur, nisi petita venia, atque deleta Recognitione corporis delicti, *Sacra Congregat. Immun. in Hydruntina* 29. *Decemb.* 1625. *Ex Regesto Scrip. veterum pag.* 80. *in Eugubina* 22. *Januarii* 1673. *lib.* 1. *decret. Altoviti pag.* 764.

8 Constat, Recognitionem corporis delicti factam fuisse in loco immuni, quando cadaver ab eo fuit extractum de Mandato Judicis Laici. *Sacr. Congregat. Immunit. in Oriana* 30. *Septemb.* 1704. *lib.* 3. *Decret. Vallem. pag.* 618.

9 Et præfatus Judex incurrit Excommunicationem, & acta gesta per d. Judicem concernentia Recognitionem corporis delicti nulla sunt, quamvis non præcesserit declaratoria Excommunicationis incursæ. *Sacr. Congreg. Immunitat. ibid.*

10 Judex Eccles. non potest de se tribuere licentiam Gubernatori, seu Curiæ sæculari faciendi hujusmodi Recognitionem,

Mini-

11 Ministri Curiæ Laicæ, quamvis requisiti ab Abbate ad faciendas Recognitiones judiciales in Monasterio contra Collegiales Collegii Borromæi, excommunicantur. *Sac. Cong. Immun. in Papien. 15. Novembris 1689. lib. Decr. Mart. pag. 530.*

12 Curia Sæcularis non potest absque facultate Apostolica facere hujusmodi Recognitionem in persona exempta, ut in Colono partiario Mensæ Episcopalis vulnerato. *S. C. Imm. in Fanen. 12. Jul. 1689. d. lib. p. 491.*

13 Qui in Sacerdote occiso id egerint, incidunt in Censuras. *S. Cong. Immun. in Ferentana 3. Julii 1673. lib. Decretal. Altoviti pag. 962.*

14 Recognitionem personalem Regularis offensi degentis in Monasterio non est admittendum fieri per Curiam Sæcularem; quæ tamen poterit ab eadem Curia fieri, mediante persona Medici, Chirurgi, & Testium. *Sacr. Congreg. Immun. in una Burgi S. Sepulcri 13. Novembr. 1629. lib. 2. Decret. Pauluc. pag. 12.*

15 Recognitio cadaveris facta a Curia Laica, petita, sed non expectata licentia Ordinarii, in Domo Sæculari, ad quam per confratres sodalitii delatum fuerat cadaver in solamen parentum, non lædit Immunitatem. *Sac. Congr. in Sutrina 13. Novembris 1691. lib. Decr. Martelli pagin. 38.*

16 Secus dicendum de Recognitione eadem facta a Curia Laica, dum defertur a parocho ad sepulturam, *S. Congr. Imm. in Nullius S. Ruffi d. die ib.*

17 Pro simplici Recognitione corporis cadaveris Tertiariæ extra locum immunem non incurritur Excommunicatio. *S. Congregat. Imm. in Maceraten. 1. Maji 1677. lib. 2. Decret. Altov. p. 1387.*

18 Non obstat de læsione Immunitatis, quando Curia Laica processit ad Recognitionem Corporis Delicti, habita solum ut dicitur, Denuncia Baroncelli contra Laicum ob attentatum furtum in Domo Laici, quamvis ante d. Recognitionem, & in actu illius fuerit datus pro suspecto ejusdem furti quidam Sacerdos, *Sacra Congregat. Imm. in una S. Severin. 11. Dec. 1703. l. 3. Decr. Valleman. p. 541.*

19 Ex Recognitione corporis Cadaveris parochi sepulti in Ecclesia parochiali commendæ Religionis Hierosolymitanæ, a qua Parochi d. Ecclesiæ nominantur, facta auctoritate, & cum interventu Equitis dict. Religionis, non constat de Læsione Immunitatis. *Sac. Congr. Immun. in Papien. 24. Maji 1701. ibi pag. 354.*

20 Valida est recognitio corporis delicti, facta in Domo, & in Cadavere personæ exemptæ a Curia Laica, quæ primo impedivit transferri Cadaver ad locum immunem, sed habito præcepto a Ministro Ecclesiastico de non impediendo, amplius non obstitit, & tunc Censuras non incurrit. *Sacr. Cong. Immun. in Terracinen. 20. Jun. 1690. lib. Decret. Martelli pag. 625.*

21 Aliquando cum facultate Apostolica Episcopus potest communicare, vel etiam consignare corpus delicti, & etiam acta facta pro Recognitione ejusdem. *Sacr. Congreg. Imm. in Fulginaten. 16. Jul. 1658. lib. Decret. Rocci p. 104. in Nepesina 30. Octob. 1694. ibi p. 154. in Clusina 2. Aug. 1695. ibi p. 106., & in Immolen. 30. Novemb. dict. An., & lib. pag. 231. & alibi.*

R E C U R S U S.

Non est hic opus Summario.

1 PRO incurrendis Censuris sufficit recursus ad Judicem Laicum contra Jurisdictionem Ecclesiastic. *Sacr. Cong. Immunit. in Clusina 5. Jul. 1639. lib. 3. Dec. Paulucc. pag. 94.*

2 Ob Recursum ad hanc Sacram Congregationem Archiepiscopus abstineat a molestiis. *S. C. Immun. in Regien. 14. Decemb. 1660. lib. Decret. Rocci p. 305.*

3 Ob Recursum habitum pro bono pacis ad Magistratum sæcularem Ecclesiastici non incidunt in Censuras. *S. C. Immun. in Assisien. 12. Septemb. 1673. lib. 1. Decr. Altoviti p. 839.*

4 Ob Recursum ad Judices Laicos pro impediendo, ne Curia Ecclesiastica posset vocare Laicos ad comparendum personaliter pro examine, Ordinarius procedat. *Sac. C. Imm. in Montis Cassini 20. Nov. 1696. lib. 2. Decr. Vallem. pag. 59.*

5 Contra Superiorem Regularem qui habuit Recursum ad Judicem Laicum contra confugitum in suo Conventu, qui pluries percussit Fratrem Laicum; unde Judex Laicus misit Birruarios in Conventum, Archiepiscopus procedat, & quatenus Confugitus sit extractus, restituat Ecclesiæ sibi benevisæ. *S. C. Immun. in Theanen. 27. Mart. 1685. lib. 3. Decr. Altov. p. 427.*

6 Religiosi incurrunt in Censuras, & sunt puniendi ob recursum ad Ministros Laicos ad effectum, ut Milites hospitarentur in bonis Abbatis Commendatarii. *S. C. Imm. in Mediolan. 7. Octob. 1631. lib. 2. Decr. Paul. p. 93.*

7 Qui habuit recursum ad forum Laicum contra Clericum, antequam absolvatur, debet renunciare Judicio intentato in Tribunali Laico. *Sacra Congregat. in Aversana 10. Januar. 1693. libr. 1. Decretal. Vallemani pag. 15.*

8 Recurrens ad Judicem Laicum contra Clericos, & obtinens sequestrum super bona donata eisdem Clericis, consulat conscientiæ suæ. *S. C. Immun. in Nullius Altamuræ 1. Septembr. 1693. ibi p. 72.*

9 Sacerdos, qui auxilio brachii sæcularis capit possessionem beneficii, incurrit Excommunicationem. *S. C. Imm. in Alatrina 29. April. 1704. libr. Decretal. Valleman. pag. 576.*

10 Recurrentes ad Ministros Regios contra Auctoritatem, seu Jurisdictionem Ecclesiast. Censuras incurrunt. *S. C. Immun. in S. Severi 8. Jul. 1687. lib. decr. Mart. p. 131. & 16. Novemb. 1688. ibi pag. 280. in Boven. 18. Mart. 1698. libr. decr. Vallem. pag. 142.*

11 Committitur Ordinario, ut procedat contra Ecclesiasticum ad Censuras, & alias pœnas, juxta S. Can. ob recursus habitos ad Judices Laicos. *S. C. Immun. in Papien. 24. Jul. 1628. lib. 1. decret. Paul. p. 101. in Neapolitana 9. Maji 1692. l. 1. decr. Vallem. p. 44.*

12 Item Vicarius Generalis procedat prout de Jure contra Sacerdotem ex causa recursus habiti ad Judicem Laicum contra Clericum. *S. C. Immun. in Hydruntina 30. Sept. 1704. l. 3. decr. Vallem. p. 618.*

13 Constito de renunciatione, & revocatione recursus ad potestatem Laicam, & obligatione de se abstinendo a similibus, datur facultas absolvendi censuratum ob ipsos recursus. *S. C. Immun. in Theat. 27. Jun. 1699. lib. 2. decr. Vall. p. 228. in Venusina 2. Sept. d. A. & lib. p. 247. in Cosentina, seu S. Joannis in Flore 9. Augusti 1701. lib. 3. decret. Valleman. pag. 371.*

14 Et si oriatur controversia super refectione damnorum absolvitur cum reincidentia post duos menses. *S. Congr. Immun. in Aquil. 15. Novembr. 1704. lib. 3. decret. Valleman. pag. 627.*

15 Suspensis Censuris, & facta per Baronem N. renunciatione recursibus ad Judicem Laicum, Judex Ecclesiasticus competens procedat super negotio principali. *S. C. Immunit. in Insulana 25. Februarii 1689. libr. 2. Decr. Vallemani pag. 138.*

16 Prævia renunciatione recursibus, & dimissa possessione Domus, ac præstita refectione damnorum, Episcopus procedat in causa, cui datur facultas absolvendi. *S. C. Immun. in Ostunen. 22. April. d. Anni, & l. p. 149. & 19. Aug. dict. Anni, & l. p. 170.*

17 Attenta renunciatione recursibus, absolvuntur etiam in forma privata censurati, qui executi fuerunt bullas Ecclesiasticorum. *S. C. Immun. in Pestiscastr. 12. Jan. 1700. lib. 2. Decr. Vallem. p. 266.*

Regulares habentes recursum, seu recurrentes ad per- 18
sonas extra Ordinem pro obtinendis Dignitatibus, Of-
ficiis, gratiis, seu pœnarum remissionibus, incurrunt pri-
vationem vocis activæ, & passivæ, & perpetuam inha-
bilitatem ad omnes Dignitates, Gradus, Honores, Of-
ficia, & Munia sui Ordinis. Et easdem pœnas incurrunt
etiam Superiores aliquas gratias suis subditis concedentes,
seu pœnas aliquas remittentes ad instantiam, & requisi-
tionem quarumcumque Personarum, tam Laicarum, quam
Ecclesiasticarum extra Ordinem existentium. Immo Re-
gulares neque ad hunc effectum recipere possunt favores
Sæcularium etiam sponte oblatos, aut ab eis minime pro-
curatos. Sic sæpe sæpius statuerunt plures Summi Pon-
tifices pro diversis Ordinibus. Et signanter Gregorius XIII.
die 17. *April.* 1574. Constit. 68. incip. *Nihil in unoqua-* 19
que pro Cassinensibus, quam confirmavit Urbanus VIII.
die 11. *Maji* 1638. Const. 248. incip. *Altar.* Idem Gre- 20
gorius XIII. *die* 1. *Jun.* 1580. Const. 92. incip. *Cum ni-*
hil magis pro Dominicanis, quam confirmavit Clemens
VIII. *die* 23. *Maji* 1592. Const. 7. incip. *Religiosos Viros*,
& Paulus V. *die* 7. *Januar.* 1608. Const. 39. incip. *Ad-* 21
monemur. Clemens VIII. *die* 8. *Jun.* 1592. Constit. incip.
Religiosorum pro Congregatione Cisterciensi S. Mariæ de
Alcobatia in Regnis Portugalliæ. Idem Clemens VIII. *die* 22
14. *April.* 1593. Const. 21. incip. *Quæ ad prosperam* pro
Congregatione Eremitarum S. Hieronymi de Observan- 23
tia. Idem Clemens VIII. *die* 21. *Maji* 1563. Const. 23.
incipien. *Quoniam* pro Carmelitanis. Idem Clemens VIII. 24
die 3. *Septemb.* 1596. Const. 43. incip. *Ambitiosum* pro 25
Camaldulensibus, Idem Clemens VIII. 23. *Decemb.* 1600.
Const. incip. *Ambitiosam* pro Congregatione B. Petri de 26
Pisis. Idem Clemens VIII. *die* 23. *Julii* 1604. Const. 109. 27
incip. *Quoniam* pro Cruciferis. Idem Clemens VIII. *die*
1. *Decemb.* 1604. Const. 114. incip. *Quoniam* pro Augu-
stinianis, quam Constitutionem confirmavit Paulus V. *die*
4. *Julii* 1608. Const. 31. incip. *Admonemur*, & Alexan-
der VII. *die* 1. *Julii* 1601. Const. 113. incip. *Admonet* 28
Paulus V. *die* 22. *Septemb.* 1607. Const. 35. Incipien.
Quoniam pro Congregatione S. Salvatoris, Idem Paulus 29
V. *die* 30. *Martii* 1613. Const. 79. incip. *Alias per Nos*
pro Cisterciensibus Italiæ. Idem Paulus V. *die* 27. *Aug.* 30
1616. Const. 98. incip. *Quoniam* pro Cœlestinis, quam 31
confirmavit Alexander VII. *die* 5. *Julii* 1655. Const. 3.
incip. *Alias* Idem Paulus V. *die* 18. *April.* 1619. Const. 32
115. incip. *Admonemur* pro Minoribus de Observantia,
quam Constitutionem confirmavit Urbanus VIII. *die* 29.

Julii

Julii 1630. Const. 271. incip. *Admonemur*; & novissime
Benedictus XIII. *die 16. Novembr.* 1724. Const. 6. incip.
Universalis Ecclesiæ Regimini: Idem Paulus V. *die 4. Se-*
32 *ptemb.* 1619. Const. 116. incip. *Admonemur* pro Minori-
33 bus Conventualibus. Idem Paulus V. *die 6. Septemb.* 1619.
Const. 117. incip. *Admonemur* pro Minimis. Urbanus VIII.
34 *die 15. Februarii* 1639. Const. 258. incip. *Quoniam* pro
Congregatione Fesulana S. Hieronymi. Alexander VII.
35 *die 27. Jun.* 1656. Const. 12. incip. *Sacrosancti* pro Con-
gregatione Montis Virginis de Ordine S. Benedicti. Cle-
36 mens X. *die 27. Febr.* 1671. Const. 31. incip. *Exponi No-*
bis fecit pro Congregatione Montis Oliveti Monachor.
Ordinis S. Benedicti; in qua confirmat alias constitutio-
37 nes Pii IV. & Gregorii XIII. ad id emanatas. Idem Cle-
mens X. *die 2. Octobr.* 1671. Const. 46. incip. *Ex injun-*
cto pro Capuccinis, ubi id prohibetur etiam sub pœna
excommunicationis latæ sententiæ, & comprehenduntur
omnes Religiosi recurrentes ad quascumque Personas ex-
tra dictum Ordinem existentes pro obtinendis Obedientiis;
seu permissionibus visitandi eorum *Parentes*; seu Propin-
quos, aut loca *Sacra* quæcumque; vel ut ad Dignitates,
sive Officia quælibet ejusdem Ordinis, aut ut ad studia
promoveantur, sive ut ab uno loco ad alium locum tran-
sire, vel in aliquo particulari Conventu permanere eis li-
ceat, vel ut cum eis dispensetur, ut ante peractum se-
ptennale studium in Concionatores assumi; aut ut ante
completum in eodem Ordine septennium ad Sacrum Pres-
byteratus Ordinem promoveri valeant, sive ad alia simi-
lia consequenda, tam pro se quam pro aliis ejusdem Or-
dinis Fratribus. Vide D. Urdayam, *tom. 2. p. 1. discep.*
37. per tot. a num. 1. usque ad num. 332. ubi egregie
plurima resolvit ad rem scitu dignissima. Vide etiam in-
fra *n.* 41.

38 Censuris aliisque Ecclesiasticis pœnis punire debet Epi-
scopus Clericos recursum habentes ad Judices Laicos. *S.*
Congreg. Conc. in Derthonen. 6. Julii 1726. *ad 1. dub.*
apud Thesaurum Resolutionum Sacræ Congr. Conc. *tom.*
3. p. 344.

39 Recurrentes ad Sedem Apostolicam, eorumque Procu-
ratores offendi prohibentur sub pœna excommunicationis
in Bulla Cœnæ. Benedict. XIV. tom. 1. Const. 14. in-
cip. *Pastoralis Romani* §. 12. Recurrentes a Sententiis,
40 vel Decretis Judicum Ecclesiasticorum ad Tribunalia lai-
ca, excommunicantur. Idem *ib.*

41 Ad dicta supra *post n.* 37. addenda est novissima dispo-
sitio ejusdem Pontificis in Constitut. incip. *Sacrosancti A-*
postolatus, in qua sub dat. 11. Augusti 1748. memoratis
variis Summorum Pontificum Constitutionibus variis pro
Religiosis Ordinibus ad id emanatis, & Decreto pro om-
nibus Regularibus a particulari Congregatione a Sixto V.
deputata anno 1587. edito, ac confirmato, nunc denuo
confirmat, ac renovat pro Ordine Fratrum Minorum sub
Obedientia Ministri Generalis totius Ordinis degentium
Pontificias Constitutiones, ac Sacrarum Congregationum
resolutiones ipsis inhibentes recursus ad Sæculares, vel
alias Personas extra dictum proprium Ordinem pro obti-
nenda intra præfatum Ordinem gratia, vel vitanda Pœ-
42 na. Nec non præcipit Generalibus, vel Provincialibus,
cæterisque Ordinis hujusmodi Superioribus cujusvis sta-
tus, gradus, & qualitatis nunc, & pro tempore itidem
existentibus: ne ipsi ad instantiam, & requisitionem qua-
rumcumque Personarum, tam Laicalium, quam Ecclesia-
sticarum extra dictum Ordinem constitutarum, etiam Car-
dinalatus honore, ac quacumque sæculari dignitate, &
præeminentia Ducali, & Imperiali fulgentium; cuicum-
que ipsius Ordinis professori ullam gratiam, ullumque gra-
dum, aut dignitates, vel Officia, & administrationes con-
cedere, vel pœnam aliquam remittere, & condonare au-
deant quovis modo respective, seu præsumant sub excom-
municationis pœna eo ipso absque alia declaratione in-
currenda.

43 „ Præterea (*sunt præcisa verba dictæ Constitutionis*)
„ Præterea in casibus, in quibus fratribus dicti Ordinis
„ de jure, vel juxta illius Constitutiones appellare, aut
„ recursus habere licet, id non aliter deinceps fieri pos-
„ se, auctoritate, & tenore præsentis statuimus, & or-
„ dinamus, ut gradatim, a gravamine scilicet Guardiani
„ ad Provincialem, a Provinciali ad Commissarium Gene-
„ ralem Familiæ si de negotio & caussa agatur familiam
„ dicti Commissarii concernente, alias immediate ad Ge-
„ neralem, & ab illo ad Ministrum Generalem, itaut
„ Caussæ appellationis hujusmodi antequam ab eodem Mi-
„ nistro Generali cognitæ, & definitæ fuerint, extra di-
„ ctum Ordinem deferri, & agitari nequeant. Quamqui-
„ dem legem non solum in appellationibus, sed in qui-
„ buscumque recursibus, & querelis, aut caussis inter di-
„ ctos Ordinis hujusmodi professores quomodo agitan-
„ dis inviolabiliter observari, sub pœnis per memoratas
„ ejusdem Ordinis Constitutiones præscriptis, & in illis
„ contentis ipso facto absque alia pariter declaratione in-
44 „ currendis. Denique omnibus Romanæ Curiæ Tribuna-
„ libus, ac Judicibus, & quibusvis Venerabilium fratrum
„ Nostrorum S. R. E. præfatæ Cardinalium Congregatio-
„ nibus, nec non Sedis Apostolicæ Nunciis nunc, & pro
„ tempore existentibus, ne fratrum dicti Ordinis recur-
„ sus, aut appellationes super cujuscumque Caussæ co-
„ gnitiones admittant, Caussasque ipsas cognoscant, nisi
„ prius eis legitime constiterit, illas juxta præsens decre-
„ tum per dictos Superiores præscripto ordine servato co-
„ gnitas, & definitas fuisse, sub pœna nullitatis acto-
„ rum inde secutorum, auctoritate, & tenore præsentis
„ itidem harum serie interdicimus; Ac omnibus, & sin-
„ gulis Ordinis præfati professoribus sub pœnis in supra-
„ dictis Gregorii Prædecessoris Litteris contentis, & con-
„ tra inobedientes inflictis eo ipso irremissibiliter incur-
„ rendis, ne ipsi ad sæcularia Tribunalia, ea quæ a di-
„ cti Ordinis Superioribus, vel ab hac Sancta Sede acta,
„ aut decreta fuerint, sub quovis prætextu appellare, aut
„ quovis modo recurrere audeant, seu præsumant, seu
„ per interpositas personas præmissa peragere curent, &
„ faciant dicta auctoritate prohibemus. "

Vide tamen verb. *Appellatio art. 3. n.* 29.

REFERENDARII CURIÆ ROMANÆ.

SUMMARIUM.

Referendarii utriusque Signaturæ Papæ nobilitatis ve- 1
ræ Privilegio decorantur. Paul. III. Const. 23. in-
cip. *Debita consideratione.* Sixtus V. Constitut. 41. incip.
Quemadmodum.

Comites Palatini creantur. Paul. III. & Sixtus V. *in* 2
citatis Constitutionibus.

Insigniis Pontificiis, vel Pontificalibus, si Abbates fue- 3
rint, eorum Ecclesiis, uti possunt. Paulus III. & Sixtus
V. *in cit. Constitutionibus.*

Beneficia ubique existentia obtinere, & retinere pos- 4
sunt. Paul. III. & Sixt. V. *in cit. Constitut.*

Studii occasione absentes fructus suorum Beneficio- 5
rum percipiunt. Paul. III. & Sixt. V. *in cit. Con-*
stitutionibus.

Horas Canonicas postpositis horis recitare valent. Paul. 6
III. & Sixti V. *in c. Const.*

Illi, & duo eorum familiares nihil solvunt pro expedi- 7
tione Litterarum Apostolicarum. Paulus III. & Sixtus V.
in cit. Const.

Testari possunt de bonis acquisitis ex Beneficiis. Paul. 8
III. & Sixtus V. *in cit. Const.*

Exempti sunt a Jurisdictione Ordinariorum ipsi, & eo- 9
rum familiares; Paul. III. & Sixt. V. *in c. Const.*

Referendarii Officium est perpetuum. Paulus III. & Si- 10
xtus in V. *in cit. Const.*

Antiani præcedunt aliis, etiamsi isti essent Episcopi. 11
Paul. III. & Sixtus V. *in c. Const.*

Referendarii quas materias proponere possint in si- 12
gnaturis, & quas non? Quando manus apponere, &
quando non? In Commissionibus quas caussas possint Or-
dinariis committere quomodo debeant abbreviare lites?
&c. Statuit Pius IV. Constitut. 53. incipient. *Cum nu-*
per.

Referendarii utriusque signaturæ quales debeant es- 13
se? statuit Sixtus V. Constitut. 41. incip. *quemadmo-*
dum.

Centum debent esse Signaturæ Justitiæ, & non plu- 14
res; Et ex his septuaginta tantum Signaturæ Gra-
tiæ. Sixtus V. in cit. Constitut. incip. *quemadmo-*
dum.

Re-

15 Referendarii Signaturæ Gratiæ, & Justitiæ in causarum expeditionibus ad quid teneantur, & ad quid possint se extendere? omnia distincte statuit Paulus V. Const. 71. incip. *Universi*, tit. *de Signatura Gratiæ*, & *Justitiæ*.

16 Referendarius extra Ecclesiam præcedere debet Canonicis, & Dignitatibus, non tamen intra eam. *S. C. R. in Veron. 6. Jun. & 4. Jul. 1626.*

17 Referendarii cedunt præcedentiam Auditori Confidentiarum. *S. C. R. 6. Dec. 1621.*

R E F R A C T A R I I.

Additio Auctoris e III. Editione.

REfractarii Bullæ *Unigenitus*, an, & quando sint a Sacra Eucharistia, & Viatico repellendi? Vide tom. 7. verb. *Viaticum*, ubi ad litteram affertur novissima Constitutio Benedicti XIV. id declarans cum pluribus aliis ad rem facientibus.

R E G I M E N.

S U M M A R I U M.

1 *Triplex est regendi forma, scilicet Monastica, Æconomica, & Politica.*
2 *Quæ sit Monastica?*
3 *Quæ sit Æconomica?*
4 *Quæ sit Politica?*
5 *Forma regendi politica est triplex, scilicet Monarchica, Aristocratica, et Democratica.*
6 *Quæ sit forma regendi Monarchica, seu Regimen Monarchicum.*
7 *Quæ sit forma regendi Aristocratica, seu Regimen Aristocraticum?*
8 *Quæ sit forma regendi Democratica, seu Regimen Democraticum?*
9 *Quidquid sentiant alii, Regimen Monarchicum est ceteris præstantius.*
10 *Adducitur probatio.*
11 *Affertur et solvitur objectio.*
12 *Jus Regis prædictum a Samuele Israelitis, intelligendum est de usurpatitio, & injusto.*
13 *Forma regendi politica secundum aliquos est quintuplex.*
14 *Regimen Ecclesiæ est Monarchicum sine permixtione Aristocratiæ, & Democratiæ; & affertur probatio, ad num. 15.*
16 *Adducitur, & solvitur objectio, ad n. 17.*
18 *Afferuntur plurima a Romanis Pontificibus sine Concilio definita, & præcepta, quæ a tota Ecclesia prout ab eis fuerunt ordinata, recepta, et observata sunt, et in dies recipiuntur, et observantur, ad numer. 20.*

1 TRiplex est regendi forma, scilicet Monarchica, Œconomica, & Politica. Prima circa privatæ personæ mores instituendos; Secunda circa regendam familiam; Tertia circa Rempublicam gubernandam occupatur. *Communis*.
2 Monastica igitur est, qua quilibet se, suosque personales mores ad regulam rectæ rationis componit: Monastica enim edocet qualiter quævis privata persona suos personales actus recte, ac juste moderetur, rebellem portionem inferiorem superiori subjiciendo, omnesque suas actiones ad rectum rationis dictamen componendo, & hu-
3 jusmodi. OEconomica est, qua caput, & rector domus & familiæ, suos liberos, ac subditos recte gubernat: Oeconomia enim instruit quomodo in familia sit honeste, ac probe vivendum; ad quod teneantur genitores, libe-
4 ri, superiores, subditi, servi, & hujusmodi. Politica est, qua populus, seu Respublica gubernatur; Politica enim demonstrat quomodo regenda sit Civitas, & provincia, quæ spectent ad Principem, quæ ad subditos, quæ sint Leges condendæ, quæ artes, & professiones sint excolendæ, quæ præmia probis, quæ improbis supplicia debeantur pro bona, ac pacifica Reipublicæ conservatione. *Sic in re communis*.

5 Politica forma regendi Rempublicam est triplex, scilicet Monarchica, Aristocratica, & Democratica. In politica enim aut unus tantum regit ceteros, & hoc regimen dicitur *Monarchia*, cujus contrarium vitium est Tyrannis; Aut pauci, iique optimates, ac divites, & est *Aristocratia*, cui opponitur *Oligarchia*, hoc est factio paucorum; Aut denique omnes nobiles, & plebes, seu saltem plures nobiles, & plebei ex populi electione promiscue imperant, & est *Democratia*, hoc est populi totius imperium, cui adversatur Ochlocratia, quæ populi confusionem significat.

Regimen ergo Monarchicum, seu forma regendi Mo- 6
narchica, est, cum tota regendi potestas residet apud unum; Monarchia enim est illa, in qua summum imperium sine superioris, aut æqualis populi, vel alterius Principis consortio exercetur, ut in Gallia &c. Regimen
Aristocraticum, seu forma regendi Aristocratica est, cum 7
pauci, & ipsi optimates, ac divites regunt; Aristocratia enim illa dicitur, in qua nobilior pars Reipublicæ supremam potestatem in illa habens imperium absolutum exer-
cet in ceteros, ut apud Venetos, Januenses &c. Regimen 8
Democraticum, seu forma regendi Democratica est, cum totus populus regimen habet, aut saltem aliqui tum ex nobilibus, tum ex plebeis ex populi electione: seu est illa in qua tota jurisdictio formaliter, & subjective residet in tota Communitate, ministerialiter vero, & quo ad executionem ex arbitrio ipsius Communitatis particularibus Ministris convenit ministerium, & potestatis executio, ut quondam Athenis, & nunc in Batavia. *Sic in re communis*.

Quænam vero ex supradictis regendi formis melior, ac 9
utilior sit? magna est controversia. Plures enim, præsertim Hæretici, inter quos signanter Calvinus *l. 4. Inst. cap. 6. s. c. 20. §. 8.* ad impugnandam Ecclesiasticam Monarchiam, volunt ex tribus dictis formis meliorem, ac perfectiorem esse Aristocraticam, & omnium deteriorem esse formam regendi Monarchicam, præsertim si in toto Orbe terrarum, aut in universa Ecclesia constitutam. Nos vero absolute concludimus, quod ex dictis tribus formis nobilior, perfectior, & præstantior sit forma regendi Monarchica. Sic teste eruditissimo Bellarmino, *tom. 1. de Romano Pontifice, c. 2.* veteres omnes Scriptores Hebræi, Græci, Latini, Theologi, Philosophi, Oratores, Historici, ac Poetæ, quos ibi ad longum adducit, & nos brevitatis gratia apud ipsum videndos relinquimus, breviterque rationes pro nostra sententia adducimus.

Probatio igitur nostra conclusio, quia Regimen Mo- 10
narchicum perfectissimum Dei Regimen imitatur; sicut enim omnia solius Dei Regimini, & imperio subjacent, sic in Monarchia omnes subditi Principis Monarchici Legibus obtemperant. Tum quia hanc Monarchicam Regiminis formam Deus ipse constituit in populo Judaico, apud quem uti Monarchici Principes imperarunt primo Patriarchæ, ut Abraham, Jacob, Judas, & ceteri alii; Deinde Duces, ut Moyses, Josue, & alii. Tum Judices, ut Samuel, Sampson & alii postea Reges, ut Saul, David, Salomon; postremo iterum Duces, ut Zorobabel, & Machabæi. Abraham enim *Genes. 14.* sine alicujus Senatus, aut Magistratus dependentia bellum gessit adversus quatuor Reges. Judas *Gen. 38.* de se solo nurum suam, quam stupri fuerat accusata, igni adjudicavit. Moyses *Exodi 32.* ut vetus & summus Princeps populi Hebraici una die occidi jussit illa tot millia Hebræorum, qui erexerunt vitulum aureum; Sicque dici potest idem omnino de Judicibus, qui de se sine ulla ab aliis dependentia, & bella gerebant, & reos morti adjudicabant, uti patet *Jud. 8.* de Gedeon, qui post victoriam de Madianitis occidit septuaginta viros Urbis Socoth, & turrim Phanuel subvertit. Tum etiam quia Monarcha respicit bonum Regni, tamquam suum proprium, sicque omnes suas vires, & curas impendit ad illud defendendum, ac recte justeque regendum; In Regimine autem Aristocratico, & Democratico, ubi multi regunt, nascitur ambitiosa contentio inter ipsos, ita ut alii alios impediant, aut saltem alii alios respicientes, in collegas suos onus Regiminis rejiciant, sicque nemo bono communi serio intendat, ac quisque quærat quæ sua sunt, non quæ Reipublicæ, ut non pauca exempla demonstrant; adeoque stat vera nostra conclusio, quod forma regendi Monarchica perfectior, ac præstantior sit forma regendi Aristocratica, & Democratica.

Nec valet objicere, quod Israelitæ *lib. 1. Reg.* 11
cap. 8. petentes sibi dari Regem, *Constitue nobis Regem .... da nobis Regem*, fuerint a Samuele Propheta ex parte Dei acriter reprehensi, adeoque Regimen Monarchicum debeat potius censeri damnandum, quam aliis præferendum. Non valet, inquam, quia non fuerunt reprehensi Israelitæ Regem petentes, quasi Regis Regimen esset culpandum, cum ipsemet Deus Regis Regum nomen sibi vindicet; Sed idcirco reprehensi fuerunt, quia ablegato Dei Regimine per Duces, & Judices nullo modo a populo sibi subjecto, sed a solo nutu Regis Dei pendentes exercito petebant dari sibi Regem, qualem universæ habent nationes, *ibi num. 5. Constitue nobis Regem, ut judicet nos, sicut & universæ habent nationes*, idest qui populum regat, non ex nutu Dei, sed pro suo beneplacito, & peregrinis aliis institutis, quæ auctore Diabolo barbaræ, & idololatræ habent nationes, atque usurpant; ut clare colligitur ex ipsamet Domini ad Samuelem responsione; *Dixit autem Dominus ad Samuelem; audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi: Non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Hinc jubet Deus Samueli ut narret cæco populo quale jus usurpatu-

rus sit Rex (*a*), quem similem Regibus aliarum nationum petebant, *Prædica eis jus Regis &c.* Quod jus in tali loco non est intelligendum de vero, ac justo, sed de usurpatitio, & injusto, ut optime docet Sanct. Thomas *lib. 3. de Regimine Principis c. 11. & 1. 2. quæst. 105. vers. 1. & 2.* (*b*) & teste Tirino *in cit. cap. 8.* Sanctus Gregorius, Cajetanus, Abulensis, & Vatablus, ac alii passim; Jus enim verum, & justum Regum regulandum est juxta leges ab eis observandas præceptis *Deuteronomii c. 17.*

13 Forma gerendi politica per aliquos quintuplex distinguitur, adjectis videlicet Dispotica, & Mixta. Regimen dispoticum seu forma regendi dispotica est, cum tota regendi potestas nedum apud unum residet, sed insuper ita dominatrix est, ut inter Imperantem & Subditos se habeat velut Dominus ad mancipia, & plane arbitra de substantiis, ac vita subditorum, seu penes Turcarum Imperatorem. Regimen mixtum seu forma regendi mixta est, cum plures Potentiæ non subordinatæ necesse conveniunt ad efformandas, vel mutandas leges, ut in Germania; seu potius est, cum regendi potestas participare quasi videtur de Monarchico, Aristocratico, & Democratico, ut in Anglia, ubi adest Rex, & duplex Senatus, seu Concilium, superius unum, inferius aliud. Num vero hæc ad præfata sint satius reducenda, vel specie secernenda, non est multi momenti hic ad trutinam ponere.

14 Regimen Ecclesiæ Catholicæ est Monarchicum sine permixtione Aristocratiæ, & Democratiæ. Ita Octavius Tadercinus Episcopus Assistentis *Introduc. ad Lectur. disput. 2. art. 1.* Boyvin *Theolog. Scoti tom. 4. disput. 2. de Summo pontifice quæst. 2. & 3.* Matthæucc. *In Opera Dogmat. Controvers. 4. cap. 3.* cum plurimis aliis. Sicque sentire videtur Pius II. Constitut. incip. *In minoribus*, §. 10. ubi sic habet: *Inter cetera gubernationum genera communis Philosophorum sententia est præstare Monarchiam.* Et infra: *Liquet igitur unum in Ecclesia caput esse, & unum principem, quia pax populi ex uno Rectore dependet, & pluralitas Principum discordiam parit; Christus Ecclesiæ suæ in ultimo Testamento pacem reliquit, & pacem multis verbis commendavit. Dedit ergo & Regimen patis unicum*, idest Monarchicum, *sub Beato Petro, & successoribus ejus, administrari cuncta præcipiens clavibus illi commissis, & cura Gregis demandata.* Si igitur inter cetera gubernationum genera ex Pontificio testimonio, & ut nos infra ostendimus, communiter tenetur optimum, perfectissimum esse Regimen Monarchicum, nemo inficiari potest, Ecclesiæ Regimen debere esse Monarchicum; Cum pro certo tenendum sit, quod Christus Ecclesiæ suæ sponsæ, pro qua mortuus est, melius, perfectius, & præstantius inter tria gubernationum genera, reliquerit, ac tradiderit. Hinc in Sacra Scriptura Ecclesia nuncupatur variis nominibus, quæ Monarchiam redolent *Cant. 6.* vocatur Exercitus ordinatus; *Matthæi 13.* Regnum: *Joan. 10.* Ovile, *1. ad Corinth. 12.* Corpus, *1. ad Timoth. 3.* Domus, *1. Petri 3.* Navis. Unde sicut Exercitus bene ordinatus ab uno duce regitur, Regnum ab uno Rege, Ovile ab uno Pastore, Corpus ab uno Patrefamilias, Navis ab uno Gubernatore; Ita Ecclesia ab uno solo supremo Moderatore regi, & gubernari debet; alias si plures supremi Rectores essent, confusio, & divisio orietur, juxta illud Divi Augustini *serm. 13. de verbis Domini*, ibi: *Da unum, & populus est, tolle unum, & turba est, quid est enim turba, nisi multitudo turbata?*

15 Confirmatur ex Doctoribus Parisiensibus, quorum aliqui licet supremam Ecclesiæ auctoritatem constituant in Concilio, alii tamen ipsam in Summo pontifice recognoscunt; ut Cardinalis Alliacensis, qui *tractat. de origine Ecclesiasticæ Potest. conclus. 2.* sic expresse fatetur; „ ideo Dominus prævidens schisma, & dissensionem, contulit Petro, & successoribus suis auctoritatem disponendi Ministros Ecclesiæ & determinandi eorum jurisdictionem dicens: Pasce oves meas, sis Rector, & Prælatus Generalis, ad quem pertineat Regimen Regale ovium, & ovilis ". Gerson Cancellarius Parisiensis *lib. de infallibilit. Papæ considerat. 8.* sic expresse dicit: „ Nullam politiam in Ecclesia instituit Christus, præpter Monarchicam, & quodammodo Regalem, & oppositum sentientes, quod videlicet fas est dicere plures papas, aut quilibet Episcopus in sua Diœcesi est Papa, vel Pastor Supremus æqualis Papæ Romano, errat in Fide, „ & unitate Ecclesiæ contra articulum hunc "; Et Unam Sanctam Ecclesiam; *Et si pertinaces maneant, judicandi sunt Hæretici, sicut Marsilius de Padua, & quidem alii.* Almainus *de Suprema potestate Ecclesiastica cap. 1.* sic expresse habet; „ Christus fuit Sapientissimus, quia plenus „ sapientia, & quod instituerit optimam politiam; sed optima politia debet regi Regimine Regali, ut dicit Aristoteles in polit. ita ut unus sit qui in quemque habeat potestatem, & nemo in eum; ergo dicendus est quod Christus instituit in Ecclesia formam regendi Monarchicam sine permistione Aristocratiæ, & Democratiæ, & non temperatam ipsa Aristocratia, ut est in Regno Poloniæ, ubi Rex non habet plenam, & absolutam potestatem circa omnia, sed necesse est ut accedat Optimatum auctoritas; Nec temperatam ipsa Democratia, ut est in Regno Angliæ, ubi Rex de se solo nihil disponere potest nisi dependenter a Parlamentis nobilium, & plebejorum, vulgo nuncupatis *Parlamento alto, e Parlamento basso* (*c*).

16 Dices: Romanus Pontifex pro definiendis rebus Fidei, morum, & disciplinæ, aliisque gravibus dubiis congregat Concilia, tum Generalia, tum Provincialia Episcoporum, ut patet ex innumeris sic congregatis Conciliis: ergo Romanus Pontifex non habet supremam, & absolutam independentem auctoritatem, sed solam dependentem ab Episcoporum judicio, & auctoritate, adeoque ejus Ecclesiæ Regimen non est pure Monarchicum, sed Aristocratia temperatum.

17 Respondetur, quod licet a Romanis Pontificibus plura fuerint convocata Concilia tum Generalia, tum Provincialia, id solum fuit de solemnitate, & congruentia, ut nempe definitiones Pontificiæ solemniores essent, facilius executioni mandarentur, & convocatis ex omni, seu majori natione Patribus, & inspectis cujusque nationis consuetudinibus & indigentiis, facilius, & convenientius Leges communes, & municipales cujusque Provinciæ commodius disponi, & approbari possent. Non autem id factum est de necessitate, quasi Papa sine Concilio non possit de sola sua Suprema Monarchica auctoritate infallibiliter definire. An quia Rex v. g. Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Sardiniæ, & hujusmodi, ad condendas commode, & provide Leges, suos Magistratus, jurisque peritos in Comitiis Regni convocat, suprema, & absoluta auctoritas ferendi Leges, non in solo Rege, sed etiam in subordinatis Magistratibus ac Ministris reperitur (*d*)? Nemo quidem sanæ mentis quantumvis minimæ cognitionis id diceret. Si ergo nemo auderet hanc negare Regi Monarchicam auctoritatem in suo Regno temporali, quis audebit hanc Monarchicam jurisdictionem negare Romano Pontifici Supremo totius Ecclesiæ Principi in Sancto Petro ab ipso Christo Domino instituto? *Matthæi 16.* ibi: „ Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis; Et Joann. ultimo, ibi: Pasce oves meas.

18 Tum quia innumera a Romanis Pontificibus sine Conciliis, & absque ullo interventu Episcoporum fuerunt definita, præcepta, & ordinata, quæ a tota Ecclesia, prout ab eis fuerunt statuta, & recepta, & observata sunt, ac in dies recipiuntur, & observantur. In tribus enim primis sæculis nullum habitum fuit Concilium, & tamen Romani Pontifices sola sua Suprema Monarchica auctoritate plures Hæresiarchas condemnarunt. Sic Cerdon damnatus fuit ab Higinio, Marcion ab Eleuthero, Theodorus Coriarius a Victore, Pelagiani, Valentiniani, Novatiani, & multi alii ab aliis Summis Pontificibus; & horum omnium hæreses tamquam sufficienter damnatas illico tenuit universalis Ecclesia.

19 Item sine Concilio Joann. XXII. Constit. incipient. *Vas Electionis*, plures damnavit propositiones, quæ in ipsa referuntur. Benedictus XI. Constitution. incipient. *Benedictus Deus*, definivit animas decedentes in gratia, & non egentes purgatione aliqua, vel ea peracta, si egeant, statim gaudere ante judicium universale Dei visione faciali, & intuitiva, & animas decedentes in peccato mortali statim ad pœnas infernales descendere. Martinus V. Constit. incipient. *Inter cuncta* damnavit 48. articulos Joannis Viclesii, & alios 30. Joannis Huss. Eugenius IV. Const. inci-

---

(*a*) Seu potius ad Regem pertineret. Vid. Bossuet. admonit. V. Ad Protest. nu. 38. ubi verum jus Regis hic describi evidenter ostendit.

(*b*) Animadvertendum cum Doctiss. Echardo. *Biblioth. Script. Ord. Præd.* tertium & quartum librum de Regimine Principum fœtum non esse Sancti Thomæ. Ita ille Tom. 1. pag. 336.

(*c*) Lege sis Dissert. Eminentissimi Orsi *qua Ecclesiasticæ Monarchiæ forma seu ratio explicatur*, *l. 7. de auctorit. R. P.* V. 4. pag. 559.

(*d*) Paritas ab Auctore nostro prolata non videtur apertis ulnis quoad omnes ejus partes esse suscipienda. Et enim ostenderet Episcopos ad Concilia vocatos suffragio dumtaxat consultivo pollere, quemadmodum pari suffragio gaudent Magistratus, jurisque periti, quando a Rege ad Comitia arcessuntur. Quod quidem repugnare Episcoporum institutioni, manifestum est. Quis enim Catholicorum ignorat Episcopos in caussis Fidei vere Judices esse, tametsi non supremos, atque a Romani Pontificis approbatione eorum judicia firmitatem suam pertineant? Ipsa Ecclesiæ Fides hoc docet, consuetudo ostendit, & Concilia tradunt.

incipient. *Lætentur*, & alia incipient. *Exultate*, ac alia incipient. *Cantate*, varios articulos ad Fidem Catholicam spectantes definivit, & explicavit. Sixtus IV. Constitut. incipient. *Licet*, proscripsit varios errores Petri de Osma. Leo V. Constitut. incipient. *Pastor* damnavit Pragmaticam Sanctionem adversus facultatem, potestatem, & dignitatem Romani Pontificis, & Constitut. incipient. *Exurge* proscripsit 41. errores Lutheri, eumque cum suis sequacibus damnavit, & excommunicavit Constitut. incip. *Decet*. Paulus V. Constitut. incipient. *Quarumdam*, declaravit Hæreticos negantes Trinitatem Personarum in Divinis in unitate Divinæ Essentiæ, aut Divinitatem Jesu Christi &c. Sanctus Pius V. Constit. incip. *Ex omnibus*, damnavit 79. propositiones Michaelis Baji. Sixtus V. Constitut. incipient. *Cœli*, *&* *terra*, condemnavit Astrologiam Judiciariam. Clemens VIII. Const. incip. *Sanctissimus*, damnavit sententiam docentem licere confiteri per litteras Confessario absenti. Urbanus VIII. Constit. incip. *In eminenti*; prohibuit librum, cui titulus *Augustinus Cornelii Jansenii olim Episcopi Iprensis*. Innocentius X. Const. incip. *Cum occasione*, ut hæreticas proscripsit quinque propositiones Jansenii. Item per Decretum Congregationis S. Officii sub 19. Jan. 1647. ut hæreticam damnavit propositionem asserentem Paulum non fuisse subjectum Petro, sed in primatu æqualem, Alexander VII. Constit. incip. *Ad Sanctam*, definivit prædictas quinque Jansenii propositiones reperiri in libro Jansenii, & in sensu ab eodem Jansenio intento damnatas fuisse. Item duobus aliis Decretis sub 24. Sept. 1665. & 18. Martii 1660. respective damnavit 45. propositiones ad materiam moralem spectantes. Innocent. XI. sub die 2. Martii 1670. proscripsit 65. propositiones circa eamdem materiam; & Const. incip. *Ad abolendum*, damnavit 68. propositiones Michaelis de Molinos, Alexander VIII. die 24. Augusti 1690. duas propositiones proscripsit, & alias 31. sub 7. Decembris ejusdem anni. Innocent. XII. Const. incip. *Cum alias*, damnavit 23. propositiones Archiepiscopi Cameracensis. Clemens XI. Const. incip. *Vineam Domini*, declaravit, „ Obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis Constitutionibus (Innocentii X. & Alexandri VII. editis adversus „ propositiones Jansenii) debetur, obsequioso silentio non „ satisfieri; sed damnatam in quinque præfatis propositionibus Jansenii libri sensum, quem illarum verba præseferunt, ab omnibus Christifidelibus, ut hæreticum; non „ ore solum, sed & corde rejici, ac damnari debere. " Item Const. incipient. *Unigenitus*, damnavit 101. propositiones exceptas ex libro gallico idiomate impresso. Quorum omnium Pontificum Decreta, & Statuta licet extra Concilia, fuerunt statim e tota Ecclesia recepta, & fideliter observata, prout in dies prompte recipiuntur, & fideliter observantur.

20 Unde concludendum est, Romanum Pontificem habere totius Ecclesiæ Regimen pure Monarchicum, nec indigere aliqua Concilii convocatione pro definiendis robur fidei, morum, & disciplinæ, aliisque gravibus dubiis: prout expresse pro damnandis etiam Hæresibus necessitas Conciliorum excluditur a Sancto Augustino *lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 12.* ibi: „ An vero Congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur, quasi nulla Hæresis aliquando, nisi Synodi „ Congregatione damnata sit; cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit? " Et a Sancto meo Bernardino Senensi *in Mariali p. 3. Sermon. 3.* expresse dicente, quod magis est standum sententiæ Summi Pontificis, quam sententiæ totius mundi, ibi: „ Cum Papa sit Christi Vicarius, & gerat vicem „ Dei in terris: ex quo sequitur quod habeat plenitudinem potestatis; & illud quod facit, præsumitur facere „ auctoritate Dei; ideo ipso approbante aliquid, & nos „ debemus approbare; Immo ipsius sententiæ est magis „ standum, quam sententiæ totius mundi.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 MOnarchia, Aristocratia, & Democratia modi sunt simplices Regiminis. At omnes hi regiminis modi ultro citroque misceri possunt, & quidem tripliciter. Vel etiam
2 dividuntur majestatis jura, ut *verb. gr.* quædam Princeps exercet, quædam Senatus; vel eadem communicantur, quum Rex quædam sine Nobilitatis, vel populi arbitrio
3 exequi nequit; vel denique summum imperium certis con-
4 ditionibus adstringitur.
5 Exhibet Sparta exemplum primi generis, ubi hoc modo omnes status contemperati fuerunt, potissimum quum Ephori fuerunt instituti. Adeoque auctor est *Justinus*, Lycurgum in fundanda æquo jure Sparta sic distribuisse vim majestatis, ut Regibus auctoritas esset gerendi belli, Senatui tutela Legum, Magistratibus judicia, & demum electio Magistratuum populo. Mixtum quoque ad hunc fere modum Germanici Imperii statum nonnulli tenent.
6 Apparet secunda species mixtionis in Regno Poloniæ, ubi arbitrio nobilitatis jura condere, abrogare, aut mutare Regi permissum non est. Idemque fere censendum de ceteris Imperiis, ubi Ordines sunt, quos vulgo *Status* appellamus, præsertim si suo jure convenire valeant.

Tertia species constituit Regnum legitimum, non quia 7
& alias Rex non promiscue legibus sit solutus, sed quia nequidem potestas ex usu, & ratione flectendi, mutandique Leges tunc soli Regi sit, sed pariter Ordinibus. Nam & hi fere, ut assertores privilegiorum, legumque, sub quibus Rex recipitur, constitui solent. Sic quibusdam in Rebus publicis in hanc legem adigi novus Rex solet, ne sine consensu populi bellum, aut fœdus faciat, neve militiæ muniis, (nisi pro defensione patriæ) invitos implicet.

Variis quoque sanctionibus hæ Leges solent muniri. Ali- 8
quando enim (sed periculoso exemplo) subditis excundi obsequium jus datur, si pactis Legibusque non stetur; Usitatissimum est religione jurisjurandi eos adstringi, quos illos admoneat Poetæ versus:

Si genus humanum & mortalia spernitis arma,
At sperate Deos memores fandi, atque nefandi.

Porro generale juramentum e Republica, & justitia gu- 9
bernandi non efficit statum mixtum. Quæ enim, inquit Papinianus, dubitationis tollendæ causa contractibus inferuntur, jus commune non lædunt. Sed tunc demum quum certis capitulis modum finesque summæ potestatis præscribit arctiores, quam jure suo haberet. Hoc juramentum prior Princeps obire debet, antequam nempe subditi obsequium jurent, quia quum ad id sub conditione obligati sint, prius conditio impleri debet juramento Principis. Ut vero diversum est circa commune illud Principis jusjurandum. Ante enim Cives suo juramento obstringere obsequii fidem debent.

R E G U L A R E S.

Articulus I.

Regulares quoad ea, quæ possunt, & debent, vel non.

S U M M A R I U M.

1 *Regulares possunt sine approbatione Episcopi, & cum sola approbatione sui Prælati regularis audire Confessiones illorum sæcularium, qui sunt vere de Familia in suis Monasteriis, & continui commensales, remissive.*
2 *Secus vero illorum, qui tantum ipsis regularibus deserviunt, & cum sæcularibus extra Monasterium habitant, & vivunt, remissive.*
3 *Quinam sint vere de familia, & qui non, ad hoc ut possint absolvi, vel non a dictis regularibus; remissive.*
4 *Quo ad ea, quæ concernunt approbationem regularium pro Confessionibus regularium, & respiciunt dependentiam ab eorum superioribus, remissive.*
5 *Quoad ea, quæ concernunt approbationem Confessariorum regularium pro Monialibus eis subjectis? remissive.*
6 *Prælati regulares a quibus casibus, & Censuris possint absolvere suos subditos? remissive.*
7 *Quid importent absolutiones generales, quas Prælati regulares in fine visitationis, & in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverant suis subditis religiosis? Et quid absolutiones in articulo mortis dari solitæ moribundis? Et quid absolutiones, quæ dantur a Prælatis, seu præsidibus ante electiones Capitulares? remissive.*
8 *Quo ad ea, quæ concernunt approbationem, & facultatem regularium pro audiendis Confessionibus sæcularium, remissive.*
9 *Regulares simpliciter approbati possunt etiam audire Confessiones infirmorum in eorum domibus absque ulla parochorum, vel Episcopi licentia. Dummodo de tali audita Confessione illi certiorentur saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam.*
10 *Confessarii regulares a quibus casibus possint absolvere sæculares? remissive.*
11 *Confessarii regulares quando possint dispensare super impedimento petendi debitum conjugale? remissive.*
12 *Regulares an, & quando teneantur ad solvendas decimas? remissive.*
13 *Regulares an possint benedicere mulieres post partum, & ad purificationem admittere in propria Ecclesia? remissive.*
14 *Regulares utriusque sexus nequeunt esse Compatres, seu Commatres, neque per Procuratorem, remissive.*
15 *Regulares utriusque sexus nequeunt in particulari, neque de licentia, ac dispensatione Superioris habere peculium, seu aliquid proprium, immo talis licentia, etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus,*

qui dicerent eam posse concedere, non excusaret fratres, & Moniales a culpa, & pœna imposita a Tridentino, remissive.

16 *Regularis deprehensus in morte habere aliquam proprietatem, debet cum ipsa subterrari extra Monasterium in Sterquilinio in signum suæ damnationis æternæ.*

17 *Casus de Monacho mortuo proprietario, & sepulto cum sua pecunia in sterquilinio cum verbis:* Pecunia tua sit tecum in perditione.

18 *Pro regulari mortuo proprietario non sunt offerenda Sacrificia, nec fieri debent Orationes, nec ei danda est sepultura cum aliis fratribus in Ecclesia, seu Cœmeterio.*

19 *Quinimmo Regularis Canonicus sicuti quilibet alius mortuus proprietarius, non solum in Cœmeterio sepeliri non debet, sed si ibi sepultus fuerit, debet inde exhumari, si sine scandalo id fieri possit.*

20 *Admonitio pro regularibus proprietariis, & præsertim pro Superioribus, qui proprietatem Monachorum decedentium sibi appropriant tamquam spolia.*

21 *Quoad ea, quæ concernunt regulares Apostatas, seu fugitivos*, remissive.

22 *Quoad ea, quæ concernunt regulares tamquam incorrigibiles ejiciendos, & ejectos*, remissive.

23 *Religiosus transmissus ad Triremes, terminato tempore condemnationis, non est recipiendus inter Religiosos suæ Provinciæ.*

24 *Quoad ea, quæ possunt, & debent regulares circa recitationem Divini Officii*, remissive.

25 *Quoad ea, quæ concernunt promotionem regularium ad Ordines*, remissive.

26 *Quoad ea, quæ concernunt locutionem regularium cum Monialibus*, remissive.

27 *Quoad ea, quæ concernunt Regularium præcedentiam*, remissive.

28 *Quoad ea, quæ concernunt regularium prædicationem*, remissive.

29 *Quod ea, quæ concernunt Regulares circa processiones*, remissive.

30 *Quoad ea, quæ concernunt regularium Novitiatum*, remissive.

31 *Quoad ea, quæ concernunt regularium professionem*, remissive.

32 *Quoad ea, quæ concernunt regularium privilegia*, remissive.

33 *Quoad ea, quæ concernunt regularium privilegia*, remissive.

34 *Quoad ea, quæ possunt, & debent regulares circa funera, Quartam, & Sepulturam*, remissive.

35 *Quoad ea, quæ possunt, & debent regulares circa Eucharistiam*, remissive.

36 *Regulares non possunt ministrare Laicis sæcularibus infirmis hospitantibus in eorum Conventibus Sacramenta Eucharistiæ per modum Viatici, & Extremæ Unctionis absque Episcopi, vel Parochi licentia sub pœna excommunicationis.*

37 *Regulares exigentes Altare portatile, & Sacrum facientes in domo privatorum, ut iisdem Viaticum ministrent Regulari infirmo absque licentia Ordinarii, vel Parochi, possunt Censuris coerceri*, remissive.

38 *Regulares omnes tenentur in quacumque alienationis specie tam stabilium, quam mobilium pretiosorum, sive translatione Dominii, aut creatione Censuum, licentiam petere, & obtinere a Sacr. Congreg. Concilii. Immo nequeunt nedum censuario nomine, sed neque ad cambium, vel mutuo accipere pecuniam cum solutione alicujus lucri, vel cum obligatione bonorum.*

39 *Et hæc licentia gratis expediri debet.*

40 *Regulares non possunt in Sabbato Sancto pulsare Campanas ante pulsationem in Cathedrali, vel Matrice.*

41 *Regulares ratione hujusmodi pulsationis in Sabbato Sancto possunt conveniri coram loci Ordinario.*

42 *Nisi consuetudo in contrarium esset legitima, vel Ecclesiæ multum distarent.*

43 *Possunt tamen regulares in quibuscumque aliis diebus, etiam Dominicis, seu Festivis in suis Ecclesiis pulsare Campanas, & Missas celebrare ante celebrationem Missæ, & pulsationem Campanæ in Ecclesia Cathedrali, seu Matrice, vel Parochiali*, remissive.

44 *Regulares omnes non possunt sine dispensatione Apostolica obtinere ullum Beneficium Sæculare, & an in tali casu teneantur deferre Habitum Regularem?* remissive.

45 *Regulares, sicuti & omnes alii Clerici Sæculares non possunt aliquos medio voto, vel juramento, aut pacto, seu promissione inducere, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent sub gravibus pœnis.*

46 *Insuper regulares, & omnes alii Clerici Sæculares inducentes aliquos, ut supra, ad eligendam sepulturam in eorum Ecclesiis, incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam.*

47 *Regularibus non licet in suis Ecclesiis admittere ad celebrandum Presbyteros sæculares cum approbatione Episcopi.*

48 *Regulares inter Missarum solemnia possunt recipere ea, quæ sibi offeruntur; Dummodo a perambulatione illa per Ecclesiam, ac similibus eleemosynarum colligendarum se abstineant.*

49 *Regularium numerus cuique Monasterio, & Conventui præfigendus est.*

50 *Plurima alia, quæ concernunt Regulares circa Conventus, seu Monasteria*, remissive.

51 *Regulares cujuscumque Ordinis, etiam Mendicantium, quantumvis Sedis Apostolicæ sint Cappellani, Superioribus suis subjecti esse debent.*

52 *Regularium Superiores non cognoscunt caussas suorum subditorum ad Officium Sanctissimæ Inquisitionis spectantes.*

53 *Regulares cujuscumque Ordinis, quamvis exempti, de Hæresi suspecti, puniuntur ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.*

54 *Regulares omnes cujusvis Ordinis in Sancto officio pœnitentiati non possunt promoveri ad ullos Gradus, nisi prius obtenta a Sede Apostolica gratia rehabilitationis.*

55 *Regulares non possunt in Sabbato Sancto benedicere domos sæcularium.*

56 *Regulares non possunt aggregare suæ Regulæ personas in articulo mortis constitutas.*

57 *Regulares non possunt constringi ab Ordinariis ad interveniendum Orationi quadraginta horarum in Cathedrali.*

58 *Regulares non debent permittere pauperes mendicare in eorum Ecclesiis, quando Divina celebrantur Officia.*

59 *Regulares religionis suppressæ non remanent liberati a votis.*

60 *Superiores regulares non possunt apponere Interdictum in Ecclesiis sibi subjectis.*

61 *Regulares professi non possunt ad aliam religionem etiam strictiorem transire sine licentia Sedis Apostolicæ, Et affertur ad rem novissima Constitutio Benedicti XIII.*

62 *Regulares omnes professi, tam superiores, quam subditi nequeunt condere testamentum.*

63 *Neque testari possunt ad pias caussas.*

64 *Immo neque id de licentia Prælati, seu superioris.*

65 *Nec possunt regulares testari, etiamsi ante professionem pro aliquam summam suorum bonorum reservassent cum facultate testandi.*

66 *Quia non regularibus professis neque licet testamentum a se conditum ante emissam professionem moderari per peractum declaratorium.*

67 *Quoad ea, quæ possunt, & debent necessario observare regulares circa largitionem munerum, affertur Constitutio Clementis VIII. cum ejus confirmatione, & moderatione facta ab Urbano VIII.*

68 *Recipientes munera a regularibus contra præscriptum dictarum Constitutionum, quicumque sint, sive regulares, sive Sæculares, in neutro Foro absolvi possunt ante factam restitutionem.*

69 *Et si munus excedat summam scutorum decem, neque possunt absolvi a summo pœnitentiario.*

70 *Regulares non possunt uti Livellis, nisi servata forma dict. Constitutionis Clementis VIII.*

71 *Quoad ea, quæ concernunt regulares assumptos ad Episcopatum*, remissive.

72 *Assignatur tempus, quo a regularibus legendæ sunt variæ Constitutiones Apostolicæ, & Decreta Sacrarum Congregationum sub pœna privationis Officii, vocisque activæ, & passivæ ipso facto a superioribus incurrenda.*

73 *Regulares utriusque sexus tenentur ad Observantiam regulæ secundum primævam institutionem.*

74 *Affertur ratio.*

75 *Profitentes profitentur regulam, non consuetudinem, & relaxationem.*

76 *Regularibus enim nefas esset reluctari Papæ reformationem indicenti.*

77 *Papa potest indicere Religiosis etiam strictiorem vitam, quam eorum regula exigit.*

78 *Regularibus renuentibus reformationem indictam recipere, & integre observare, solet Sedes Apostolica interdicere, & denegare licentiam recipiendi, & admittendi aliquos ad Habitum, & ad professionem.*

79 *Item Monasteriis Monialium renuentibus reformationem acceptare non conceditur licentia recipiendi puellas ad Habitum.*

80 *Item nec admittendi ad Professionem eas, quæ se ad illam nolunt obligare.*

81 *In iis Monasteriis, quæ partim illam reformationem recipiunt, & partim non, recipi non debent, nisi illæ, quæ se volunt reformationi subjicere.*

82 *Nec reformatio est credenda statim, sed probanda diu, antequam detur licentia vestiendi.*
83 *Quæ professionem emiserunt, antequam introduceretur reformatio, hortari debent ad illam acceptandam, sed non cogi*, ad n. 84.
85 *Afferuntur Decreta Generalia Clementis VIII. pro reformatione regularium.*
86 *Regulares tot solum stare debent in Monasteriis, quot ali commode possunt per redditus, & eleemosynas eorum.*
87 *Regularium numerus pro unoquoque Conventu præfinitus, & a Sacra Congregatione approbatus non potest a superioribus augeri, etiam sub prætextu augmenti redditumm absque ipsius Sacræ Congregat. Concilii licentia sub pœna privationis omnium Officiorum, vocisque activæ, & passivæ, ac inhabilitatis perpetuæ.*
88 *Regularis non potest habere locum in duobus Monasteriis.*
89 *Cætera, quæ sequuntur usque ad n.* 108. *satis summarie referuntur.*
109 *Alia ad rem, remissive.*
110 *Regularis nequit simul esse parochus, & superior sui Conventus.*
111 *Regulares, & præsertim Franciscani quibus cibis uti possint, & debeant in suis jejuniis?* ad n. 112.
113 *Regulares nequeunt licite esse patrini, nec in Sacramento Baptismi, nec Confirmationis.*
114 *Fratribus Minoribus ex vi regulæ est prohibita sola compaternitas, quæ contrahitur in tenendo suscipientem ad Sacramentum, non autem in ipsum ministrando.*
115 *Adducitur, & solvitur objectio.*
116 *Fratres Minores legitime electi ad Curam animarum, aliique ad id subdelegati, possunt, sicuti & alii Regulares, licite baptizare.*
117 *Non possunt tamen esse patrini, quamvis aliquando non oriatur scandalum.*
118 *Sub dicta prohibitione non comprehenditur Regularis, quicumque factus Episcopus.*
119 *Regulares possunt invitare populum ad facienda officia pro animabus purgatorii in suis Ecclesiis.*
120 *Regulares possunt impediri ne canant Missas in Ecclesiis sæcularibus, quamvis vocati.*
121 *Regulares ad Ordines promovendi non tenentur exhibere Ordinario fidem Baptismi ad docendum de legitima ætate, si de ea constet in Litteris Obedientialibus sui superioris.*
122 *Additur ad rem attendenda dispositio Benedicti XIII.*
123 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 167.

1 Regulares possunt sine approbatione Episcopi, & cum sola approbatione sui Prælati Regularis audire Confessiones illorum sæcularium, qui sunt vere de familia in suis Monasteriis, & continui commensales. Vide verb. *Approbatio pro Confessionibus excipiendis art.* 1. *n.* 64.

2 Secus vero illorum, qui tantum ipsis Regularibus deserviunt, & cum sæcularibus exteris extra Monasterium habitant, & vivunt. Vide *ibid. n.* 65.

3 Quinam sint vere de familia, & qui non, ad hoc, ut possint absolvi, vel non, a dictis Regularibus? Vide *ib. a n.* 66. *ad* 70.

4 Quoad ea, quæ concernunt approbationem Regularium pro Confessionibus Regularium, & respiciunt pendentiam ab eorum superioribus. Vide dict. verb. *Approbatio art.* 2. *per tot.*

5 Quoad ea, quæ concernunt approbationem confessariorum Regularium pro Monialibus eis subjectis; Vide dict. verb. *Approbatio artic.* 3. & verb. *Moniales artic.* 5.

6 Prælati Regulares a quibus casibus, & censuris possint absolvere suos subditos; Vide verb. *Absolutio art.* 2. *a n.* 29. *ad* 40.

7 Quid importent Absolutiones Generales, quas Prælati Regulares in fine visitationis, & in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis Religiosis? Et quid absolutiones in articulo mortis dari solitæ moribundis? Et quid absolutiones, quæ dantur a Prælatis, seu Præsidibus ante electiones capiturales? Vide verb. *Prælatus Regularis a n.* 67. *ad* 73.

8 Quoad ea, quæ concernunt approbationem, & facultatem Regularium pro audiendis confessionibus sæcularium; Vide verb. *Approbatio art.* 1. *a n.* 41. *usque in finem*, & verb. *Confessarius art.* 4. *a* 6. *ad* 10.

9 Regulares simpliciter approbati in Diœcesi Episcopi approbantis possunt etiam audire confessiones infirmorum in propriis domibus absque ulla parochorum, vel ipsius Episcopi licentia; At vero tenentur Regulares de tali audita confessione eorumdem infirmorum parochum illico certiorem reddere, & hoc potest illis ab Episcopo sub pœna suspensionis a facultate audiendi confessiones præcipi: sufficit tamen, ut certioratio hujusmodi fiat saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam. Sic expresse statuit Clemens X. Const. incip. *Superna*; & jam antea declaraverat *Sacra Congregatio Episcoporum, &*
Regular. die 2. Julii 1606. *& in una Senogallien.* 22. *Januarii* 1616. *& in Anconitana* 6. *Oct.* 1645.

Confessarii Regulares, a quibus casibus possunt absolvere 10
sæculares? Vide verb. *Absolutio artic.* 1. *a numer.* 41.
ad 47.

Confessarii Regulares quando possint dispensare super 11
impedimento petendi debitum conjugale? Vide verb. *Debitum conjugale art.* 1. *a n.* 12. *usq. in finem.*

Regulares an, & quando teneantur ad solvendas Deci- 12
mas? Vide verb. *Decimæ art.* 2. *a n.* 44. *usq. in fin.*

Regulares an possint benedicere mulieres post partum, 13
& ad purificationem admittere in propria Ecclesia? Vide
verb. *Benedictio art.* 3. *a n.* 13. *ad* 16. *& per tot.* ubi multa
ad rem.

Regulares utriusque sexus nequeunt esse Compatres, 14
seu Commatres, neque per Procuratorem. Vide verb.
Baptismus art. 7. *num.* 41. *ad* 47. & verb. *Moniales art.*
6. *num.* 70.

Regularis utriusque sexus nequeunt in particulari, ne- 15
que de licentia, ac dispensatione superioris habere peculium
seu aliquid proprium; Immo talis licentia, etiamsi
obtenta ab eorum Generalibus, qui dicunt eam posse concedere,
non excusaret Fratres, aut Moniales a culpa, &
pœna a Tridentino imposita. Vide verb. *Legatum a. n.* 85.
ad 95. *& verb. Moniales art.* 2. *n.* 64. *usq. in fin.*

Regulares deprehensus in morte habere aliquam pro- 16
prietatem debet cum ipsa subterrari extra Monasterium
in sterquilinio in signum suæ perditionis, & damnationis
æternæ, quia in peccato mortali decessit, textu expresso
in cap. Cum ad Monasterium 6. *de statu Monachor.*, ibi:
*Quid si proprietas apud quempiam inventa fuerit in morte?
ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium
in sterquilinio subterretur, secundum quod Beatus Gregorius
narrat in Dialogo se fecisse.* Glossa communiter rece- 17
pta *ibidem verb. in sterquilinio*. Et ita Sanctus Gregorius
narrat se fecisse *lib.* 4. *Dialogorum cap. Cum Monasterium*;
& Sanctus Hieronymus *Ad Eustochium de virginitate litt.* D. relatus a Joann. Andrea *in cit. cap. Cum
ad Monasterium num.* 4. *in verb. Gregorius*, refert de Monacho,
qui lina texendo centum lucratus illa reliquit in
morte, & habito consilio, quidam dicebant illa esse tribuenda
pauperibus, alii Ecclesiæ, alii parentibus, sed
decreverunt Patres illa cum eo subterrari cum verbis:
Pecunia tua sit tecum in perditione, ex quo magnus per
totum Ægyptum cunctos terror invasit. Et concordat *cap.
Monachi* 2. *de Monachorum*, ibi: *Et qui in extremis cum* 18
*peculio inventus fuerit, & digne non pœnituerit, nec
oblatio pro eo fiat, nec inter Fratres accipiat sepulturam,
quod etiam de universis Religiosis præcipimus observari.* 19
Quinimmo Regularis canonicus, qui in articulo mortis
non resignavit proprium, quod latenter habuerat, non
solum in Cœmeterio sepeliri non debet, sed si ibi sepultus
fuerit, inde debet exhumari, si sine maximo scandalo
fieri poterit, textu expresso *in cap. Super quodam* 4.
de statu Monachorum, ibi: Super quodam canonico Re-
,, gulari, qui in articulo mortis agens licet a priore suo
,, commonitus proprium, quod contra regulam latenter
,, habuerat, noluit resignare, & sic diem clausit extre-
,, mum, & fuit inter alios Fratres traditus sepulturæ....
,, Inquisitioni tuæ respondemus, quod ille canonicus, non
,, tantum fuit Christiana sepultura privandus, verum et-
,, iam si sine maximo scandalo potuit fieri, de ipsa pro-
,, jici dignus est Ecclesia. Hoc autem cum forte conti-
,, gerit, in similibus est agendum; *Et in ejus Summario
,, expresse dicitur*: Regularis canonicus, qui non resigna-
,, vit proprium in morte, non debet in Cœmeterio sepe-
,, liri. Et si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari,
,, si sine scandalo fieri potest."

Deh! una semel hoc animadvertant, & contremiscant 20
Regulares, si qui sint proprietarii, & præsertim Superiores
Ordinum, qui proprietatem Monachorum decedentium
sibi appropriant tamquam spolia, contra omnia Jura, tum
communia, tum propria cujusque Religionis specialia,
seu municipalia statuentia omne id, quod ex defunctorum
Religiosorum expropriatione remanserit, converti
debere in utilitatem Ecclesiæ, seu Monasterii. Et id possunt
sine Beneplacito Apostolico. Vide verb. *Alienatio
art.* 4. *n.* 39. *in fin.*

Quoad ea, quæ concernunt Regulares Apostatas, seu 21
fugitivos. Vide verb. *Apostasia, Apostata per tot.* & infra
num. 141. *& seqq.*

Quoad ea, quæ concernunt Regulares tamquam incor- 22
rigibiles ejiciendos, & ejectos. Vide verb. *Ejicere, Ejecti
per tot.* & infra *a n.* 146. *ad* 155.

Religiosus transmissus ad triremes, terminato tempore 23
condemnationis, non est recipiendus inter Religiosos suæ
Provinciæ, *ut in una Asculana anni* 1711. late, & pluribus
adductis solide probat D. Ursaya *tom.* 1. *p.* 2. *discept.*
18. *per tot.* ibi: & infra *n.* 159.

Quoad ea, quæ possunt, & debent Regulares circa re- 24
citationem Divini Officii. Vide verb. *Officium Divinum
art.* 3. *a n.* 52.

Quoad ea ea, quæ concernunt promotionem Regularium 25
ad Ordines. Vide verb. *Ordo art.* 3. *a n.* 51.

26 Quoad ea, quæ concernunt locutionem Regularium cum Monialibus. Vide verb. *Moniales art.* 4.

27 Quoad ea, quæ concernunt Regularium præcedentiam. Vide verb. *Præcedentia*.

28 Quoad ea, quæ concernunt Regularium prædicationem. Vide verb. *Prædicare*, *Prædicator*.

29 Quoad ea, quæ concernunt Regulares circa Processiones. Vide verb. *Processio*.

30 Quoad ea, quæ concernunt Regularium Novitiatum. Vide verb. *Novitiatus*.

31 Quoad ea, quæ concernunt Regularium Professionem. Vide verb. *Professio*.

32 Quoad ea, quæ concernunt Regularium privilegia. Vide verb. *Oraculum vivæ vocis*, & verb. *Privilegium*.

33 Quoad ea, quæ concernunt Regularium Quæstum. Vide verb. *Eleemosyna*, & verb. *Quæstuare*.

34 Quoad ea, quæ possunt, & debent Regulares circa funera, Quartam, & Sepulturam. Vide verb. *Quarta*, & verb. *Sepultura*.

35 Quoad ea, quæ possunt, & debent Regulares circa Eucharistiam. Vide verb. *Eucharistia*, & *infra artic.* 2. *num.* 126.

36 Regulares non possunt ministrare Laicis sæcularibus infirmis hospitantibus in eorum Conventibus Sacramenta Eucharistiæ per modum Viatici, & Extremæ Unctionis absque Episcopi, vel parochi licentia; Et si id faciant, incurrunt Censuras inflictas *in Clem.* 1. *de privil.* & possunt per Ordinarium per Cedulones excommunicati declarari. *S. C. Conc. in Nullius* 19. *Sept.* 1637. *in Cremonensi* 27. *Februarii* 1649. *in Ripana* 3. *Februarii* 1652. *confirmata in Gerunden.* 13. *Februarii* 1649. *& in Neapolitana* 5. *Junii* 1700. apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 20. *n.* 16.

37 Regulares erigentes Altare portatile, & Sacrum facientes in domo privatorum, ut ibidem Viaticum ministrent Regulari infirmo absque licentia Ordinarii, vel parochi, possunt Censuris coerceri, & ligari, ut declaravit *Sacra Congregat. Concil. in Messanen.* 27. *Septembris* 1689. apud Monacell. *loco citato num.* 20. Vide verb. *Oratorium numer.* 80.

38 Regulares omnes tenentur in quacumque alienationis specie, tam stabilium, quam mobilium pretiosorum, sive translatione Dominii, aut creatione censuum, licentiam petere, & obtinere *a Sacra Congregatione Concil.*, prout Decreto Generali mandavit Urbanus VIII. *die* 7. *Septembris* 1624. Immo nequeunt nedum censuario nomine, sed neque ad cambium, vel mutuo accipere pecuniam cum solutione alicujus lucri, vel cum obligatione bonorum. Vide verb. *Alienatio art.* 4. *n.* 30. *&* 33.

39 Et hæc licentia gratis ab eadem Congregatione expediri debet, sicuti in dicto Decreto injunctum fuit, cujus observantia denuo demandata fuit ab *eadem S. Congregat. sub die* 1. *Decemb.* 1691. his verbis: „ Pro omnimoda observantia, & executione Decreti, & gratis expediantur „ res Regularium, aliorumque in Decreto comprehensorum de licentia hujus Sacræ Congregationis tantum in „ scriptis danda juxta formam, & tenorem a san. memor. „ Urbano VIII. confirmati, si Sanctissimo Domino Nostro „ placuerit.

„ Die 4. Decembris 1691. facta relatione per Secretarium, Sanctissimus mandavit servandum esse Decretum „ san. mem. Urbani VIII. super hac re editum, & de licentia Congregationis Concilii, & gratis juxta ejusdem „ formam, & tenorem.

R. Pallavicinus S. Cong. Conc. secr.

Sic apud Monacell. *loc. cit. n.* 30. *&* 31.

40 Regulares non possunt in Sabbato Sancto pulsare Campanas ante pulsationem in Ecclesia Cathedrali, vel Matrice. Leo X. Const. incip. *Dum intra* §. 12. & sæpe sæpius declaravit *Sac. Congr. Rit.* Vide verb. *Campana a n.*
41 11. Regulares ratione hujusmodi pulsationis in Sabbato Sancto posse conveniri coram Loci Ordinario decrevit *Sac. Congr. Concilii in Capuana* 23. *Aprilis* 1591. Nisi consuetudo in contrarium esset legitima, vel Ecclesiæ multum distarent, *Ex Sacr. Congr. Episcop. & Regular. in Surrentina* 16. *Julii* 1601. & postea *in Thelesina* 5. *Februarii* 1622.

42 Possunt tamen Regulares in quibuscumque aliis diebus, etiam Dominicis, seu Festivis in suis Ecclesiis pulsare Campanas, & Missas celebrare ante celebrationem Missæ, & pulsationem Campanæ in Ecclesia Cathedrali, seu Matrice, vel parochiali, nec impediri possunt ab Episcopis, & parochis. Vide verb. *Campana a num.* 16. *ad* 21.

43 Regulares omnes, quamvis sint Canonici Lateranenses, sive Præmonstratenses, aut quicumque alii Canonici Regulares non possunt sine expressa dispensatione Apostolica
44 obtinere ullum Beneficium sæculare sive Curatum, sive simplex, & hujusmodi. Vide verb. *Concursus art.* 1. *a n.* 38. *ad n.* 56. & verb. *Habitus n.* 69.

45 Regulares, sicuti alii Clerici sæculares non possunt aliquos medio voto, vel juramento aut pacto, seu promissione inducere, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent, & hoc virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ, & sub pœna nullitatis, & obligatione restitutionis, & interdicti Ecclesiastici, nisi restituerint, textu, *in cap. Animarum* 1. *de sepulturis in* 6. ibi. „ Animarum periculis, & scandalis, quæ frequenter ex his „ proveniunt, obviare volentes, universis Religiosis, & Sæ„ cularibus Clericis, cujuscumque status, vel conditionis „ existant, in virtute S. Obedientiæ ac sub interminatione maledictionis æternæ districtissime prohibemus, „ ne aliquos ad vovendum, jurandum vel fide interposita, „ seu alias promittendum inducant, ut apud eorum Eccle„ sias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non „ immutent. Nos enim, si secus actum fuerit, electionem „ talem decernimus, nullius penitus existere firmitatis, „ Statuentes &c. “ sequuntur aliæ pœnæ.

46 Insuper Regulares, & omnes alii Clerici sæculares inducentes aliquos, ut supra, ad eligendam sepulturam in Ecclesiis, incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, textu expresso *in Clementin. Cupientes* 3. *de pœnis* 2. *Sane*, ibi. „ Sane temerarios violatores Constitutio„ nis illius, quæ Religiosis, & Clericis sæcularibus pro„ hibet, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide „ interposita, seu alias promittendum inducant, ut se„ pulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel jam ele„ ctam ulterius non immutent, similem sententiam (ex„ communicationis) pœna in dicta Constitutione contenta, in suo perdurante robore, incurrere volumus ipso „ facto, ab alio, quam a Sede Apostolica, præterquam „ in mortis articulo, nullatenus absolvendos, nullis pri„ vilegiis, aut statutis cujuscumque tenoris existant, super „ his valituris.

47 Regularibus non licet in suis Ecclesiis admittere ad celebrandum presbyteros sæculares contra prohibitionem Episcopi. *Sac. Cong. Concilii in Bononien.* 2. *Junii* 1620. *& in Limana* 29. *Januarii* 1631. Vide verb. *Missa art.* 4. *n.* 20. *&* 21.

48 Regulares inter Missarum solemnia possunt recipere ea, quæ sibi offeruntur; Dummodo a perambulationibus per Ecclesiam, ac similibus eleemosynarum extorsionibus se abstineant. *Sacra Congregatio Concilii in Bononien.* 2. *Junii* 1620.

49 Regularium numerus cuique Monasterio, & Conventu præfigendus est, Paul. V. Constitutione 9. incip. *Sanctissimus*.

50 Plurima alia, quæ concernunt Regulares circa Conventus, seu Monasteria; Vide verb. *Conventus per tot.*

51 Regulares cujuscumque Ordinis, etiam Mendicantium, quantumvis Sedis Apostolicæ sint Cappellani, Superioribus suis subjecti esse debent; Gregorius IX. Constit. 6. incip. *Per Romani*.

52 Regularium Superiores non cognoscunt causas suorum subditorum ad Officium Sanctissimæ Inquisitionis spectantes; Paulus V. Const. 26. incip. *Romanus*.

53 Regulares cujuscumque Ordinis, quantumvis exempti, de Hæresi suspecti, puniuntur ab Inquisitoribus Hereticæ pravitatis; S. Pius V. Const. 51. incip. *Pastoris*.

54 Regulares omnes cujusvis Ordinis, Religionis, & Instituti, pro delictis ad Sanctæ Inquisitionis Officium spectantibus pœnitentiæ genus aliquod impositum fuit (salutaribus pœnitentiis exceptis) eo ipso ad omnes Religionis suæ Gradus, & Officia inhabiles censeantur, & deinceps, etiamsi pœnitentiæ tempus expleverint vel gratiam receperint, ad illa tamen promoveri nullatenus possint, nisi prius obtenta a S. D. N. vel ab hac Sacra Congregatione coram Sanctitate sua habenda speciali, & expressa rehabilitationis gratia; alias promotio quælibet nulla sit, & promoventes ipsi privationem suorum Officiorum, ac præterea vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrant, qui restitui, nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem Sacra Congregatione coram Sanctitate sua habenda, non possunt: *Sacr. Congreg. Generalis S. R. & universalis Inquisitionis die* 1. *Oct.* 1626.

55 Regulares non possunt in Sabbato Sancto benedicere domos, cum non possint hoc munus extra Conventum suum exercere; *S. C. Concil. die* 23. *Nov.* 1619. *& in Bononien.* 2. *Julii* 1620.

56 Regulares non possunt aggregare suæ Regulæ Personas in articulo mortis constitutas; *S. C. Rit. in Spoletana Terræ de Visso* 20. *Junii* 1609. apud Barb. *in Summa Apost. dec. verb. Regularis n.* 39.

57 Regulares non possunt constringi ab Ordinariis ad interveniendum Orationi quadraginta horarum in Cathedrali; *S. C. Episc. & regul. in Salernitana* 8. *Nov.* 1581.

58 Regulares non debent permittere pauperes mendicare in eorum Ecclesiis, quando Divina celebrantur Officia, S. Pius V. Const. incip. *Cum primum*.

59 Regulares Religionis suppressæ non remanent liberati a votis, sed adhuc his obstricti sunt; adeo ut nec Matrimonium, nec Testamentum facere, nec in Fideicommissis, & hæreditatibus succedere, nec acquirere possint, ut respondit *S. C. C. in Veneta* 13. *Maji* 1679. *& in Bonon.* 25. *Aug.* 1692.

60 Superiores Regulares non possunt apponere Interdictum in Ecclesiis sibi subjectis; Sic partibus auditis, & informantibus declaravit *Sac. Cong. Episcop. & Regul. in*

Nea-

Neapolitana Censurarum 21. *Junii* 1697. contra Abbatem S. Petri ad Aram, qui Ecclesiam Monialium Reginæ-Cœli sibi subjectam Interdicto subjecerat.

61 Regulares professi non possunt ad aliam Religionem etiam strictiorem transire sine licentia Sedis Apostolicæ; Monacell. *tom.* 3. *tit.* 16. *formul.* 3. *num.* 18. Donation. *Prax. rerum Regul. tom.* 2. *part.* 2. *tract.* 5. *q.* 22. *num.* 11. & communis aliorum ex praxi, & stylo Curiæ; & quoad transitum ad alias Religiones edita est novissime a Benedicto XIII. Constitutio incip. *Licet Sacra*, quæ ad uberiorem notitiam hic ad litteram datur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei,

Ad perpetuam rei memoriam.

§. Licet Sacra Tridentina Synodus, ut integritati disciplinæ Regularium prospiceret, provido consilio statuerit neminem cujuscumque Ordinis Prælatum, vel Superiorem vigore cujusvis facultatis aliquem ad Habitum, & Professionem admittere posse, nisi, ut in Ordine ipso ad quem transfertur, sub sui superioris obedientia in claustro perpetuo maneat; & licet Pius Papa Prædecessor noster Constitutionem ediderit, qua omnia Privilegia abrogavit quibuscumque Ordinibus, Monasteriis, Hospitalibus, & locis Piis olim concessa, excipiendi, & retinendi Fratres, Monachos, Canonicos, aliosque, quamvis in Ordine mitiori Professos, prohibendo, ne illi in posterum ad Habitum, & Professionem Regularem admitterentur, etiamsi perpetuo manere, & vivere deberent in claustro; nihilominus viri pietate, & prudentia conspicui Nobis exposuerunt se longa experientia didicisse, Nosque ipsi, qui, Deo favente, hac ipsa die Regulare institutum Ordinis Prædicatorum in adolescentia professi fuimus, & adhuc profitemur, sæpe longo usu cognovimus, prædictas sanctiones, & cautelas pro recta Ordinum Regularium disciplina adversus calliditatem, & malitiam hominum tuenda, parum sufficere; Siquidem compluries contigit, & in dies contingere videmus quospiam, Ordinis Regularis, & Claustralis institutum professos, deinde postquam illud Apostasia deseruerunt, vel etiam aliquando sine Apostasia, peculiares ob causas, ejusmodi transitus facultatem postulare, & impetrare consuevisse a propriis Superioribus, se Privilegium subditis seu Regularibus eumdem transitum ad alias Religiones concedendi habere jactantibus, vel ejusmodi facultatem sibi dari procurare a Sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinalibus Legatis, vel ab ejusdem Ecclesiæ Cardinali Majori Pœnitentiario, & non raro a Nostræ Civitatis Avenionensis Vicelegato, vel ab alterutra ex Congregationibus Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis Episcoporum, & Regularium præposita, & Sac. Concilii Tridentini Interpretum. Quæ facultas transeundi ad profitendam Regulam alterius Religionis, in qua nulla vigeat Claustralis, & Regularis observantia, vel in aliam Religionem Hospitalariam, aut Militarem, vel Hospitalariam simul, & Militarem, ubi etiam vigeat Claustralis, & Regularis observantia compluribus decretis earumdem Congregationum, & optimo statui Ordinum Regularium maxime opponitur.

§. 2. Quare præcipua sollicitudo nostra erga omnes Regularium familias, quas veluti acies Sacrorum, ad excubias militantis Ecclesiæ ordinatas, magno, & vere paterno amore complectimur, Nos monet, ut præsenti Constitutione in suo pleno robore, & vigore perpetuis temporibus duratura, interiori eorumdem Regularium disciplinæ providentes, prædictam corruptelam evellere studeamus; Itaque omnibus, & singulis Regularibus, in quocumque Regulari, & Claustrali Ordine professis, transitum ad quemcumque alium Ordinem, in quo Claustralis, & Regularis observantia non vigeat, post maturam hac de re habitam deliberationem, motu proprio, & ex certa scientia omnino prohibemus; Transitum etiam ad quemcumque Ordinem Hospitalarium, vel Militarem, vel Hospitalarium simul, & Militarem, etiamsi in hujusmodi Ordinibus Claustralis, & Regularis observantia vigeret: ac etiamsi ageretur de Apostata, vel non Apostata, a primævo suo Ordine ad ejusmodi alium transire volente pari modo prohibemus. Insuper quibuscumque Superioribus Regularium, Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Legatis, ejusdem Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinali Majori Pœnitentiario, Nunciis Apostolicæ Sedis, Vicelegato Avenionensi utrique Congregationi Cardinalium negotiis Episcoporum, & Regularium præpositæ Interpretum, ut præsentes tollimus, revocamus, & abrogamus quæcumque Privilegia, Auctoritates, facultates, & consuetudines, ejusmodi transitum concedendi cuicumque Regulari, claustrali, Apostatæ, vel non Apostatæ, quacumque de causa, quamvis etiam consensus, tam superioris, in cujus Ordine antea professus fuerit, quam alterius Superioris in cujus Ordine novam Professionem emittere voluerit; Nobis autem, Nostrisque Successoribus Romanis Pontificibus pro tempore exstituris similes concessiones penitus reservamus, ita ut in posterum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales Legati, ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Major Pœnitentiarius, Nuncii Apostolicæ Sedis, Vicelegatus Avenionensis, prædictæque Congregationis in examine libellorum supplicum, hujusmodi transitus postulantium, hac de re nihil omnino decernere possint, nisi Nostro, vel Romani Pontificis pro tempore exstituri speciali Rescripto, ejusmodi libelli supplices ad illos remissi fuerint: quo rescripto etiam obtento, nihilominus transitus facultatem, etiamsi causæ ejus concedendi summæ viderentur, nullo modo concedere valeant, nisi postquam Nobis, & pro tempore exstituro Romano Pontifici, totius rei distincta, & accurata relatio facta fuerit, & postquam a Nobis ipsis, vel a Romano Pontifice pro tempore exstituro earumdem causarum pondus approbatum, & transitus facultas concessa fuerit.

§. 3. Eisdem vero præsentibus litteris nostris quoscumque transitus, non observato ad unguem harum tenore, imposterum faciendos, nullos, & invalidos fore, & esse declaramus; Ordinariis Locorum concedentes, vel ad illos extendentes eamdem facultatem procedendi in eos, qui deinceps, præsenti Constitutione non observata, ad alium Ordinem transire ausi fuerint, quam Tridentina Synodus Ordinariis concessit in Regulares extra Monasteria vagantes, & committentes.

§. 4. Decernimus quoque &c.

§. 5. Quocirca mandamus universis locorum Ordinariis, ut, quando, ubi, & quoties opus fuerit, easdem præsentes solemniter publicantes, eis in præmissis efficacis defensionis præsidio, assistant, non obstantibus Constitutionibus, &c.

§. 6. Nulli ergo omnino hominum &c.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo vigesimo sexto, Idibus Februarii, pontificatus Nostri anno secundo.

P. Card. Prodatarius.

Visa de Curia J.

F. Cardinalis Oliverius Archiepiscopus Ancyranus.

L. Martinettus.

Regulares omnes Professi tam Superiores, quam subditi 62
nequeunt concedere Testamentum. *Communis*, *& certa*, per text. *in cap. Quia ingredientibus* 2. *de Testamentis*, *& c. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *q.* 3. ibi: *Quia ingredientibus Monasterium convertendi gratia, ulterius nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem Monasterii Juris fiant, aperta Legis definitione decretum est.* Idem habetur *Authent. Ingressi*, *Cod. de SS. Ecclesiis*. Et ratio clara est, quia ob votum Obedientiæ, & paupertatis omni libertate, & proprietate se privant, ita ut nec velle, nec nolle, nec quidquam proprium, de quo disponere possint, amplius habeant, *arg. citatis Juribus*, juncto capite *Nono dicatis* 11. *caus.* 12. *q.* 1.

Neque Regulares testari possunt ad pias causas. *Commu-* 63
nis. Juris enim rationes æque in Testamentis ad pias causas, ac in aliis locum habent; Adeoque Jura indistincte sunt intelligenda, cum ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debeamus, *cap. Quia circa* 22. *de privilegiis*,
& l. de pretio 8. *ff. de Publiciana in rem actione*. Immo 64
neque de licentia Prælati, seu superioris. *Communis*, quia ut dicitur *in l. Nemo* 45. *ff. de Regularib. Jur. Nemo plus Juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet*, *& cap. Nemo potest* 79. *de Regul. Jur. in* 6. *Nemo potest plus Juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*; Cum nemo possit dare quod non habet, *l. Traditio* 20. *ff. de acquirendo rerum dominio*, *cap. Dalbertum* 1. *q.* 7. *c. Quomodo*, *de consecrat. dist.* 4. *c. Quod autem* 5. *de Jurepatron.* Et expresse declaravit *Sacra Cong. Visitationis Apostolicæ sub die* 19. *Januar.* 1696. *Decret.* 5. & approbavit Congregatio particularis quinque Cardinalium *die* 23. *Julii ejusdem anni in causa Religiosorum S. Spiritus in Saxia de Urbe*, ubi quod dicti Religiosi non possunt Testamentum condere, neque de licentia Præceptoris, seu Commendatoris Domus, apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 23. *form.* 17. *n.* 13.

Neque possunt Regulares testari, etiamsi ante Profes- 65
sionem sibi aliquam summam suorum bonorum reservassent cum facultate testandi, quia est actus dominii, pro quo explendo, deficit prorsus in eis habilitas, cum sit species novæ ultimæ voluntatis; Passerin. *de statu homin. tom.* 1. *q.* 185. *art.* 7. *n.* 540. Monacell. *tom.* 1. *in Appendic. Adnotat. ad Constit. Clementis VIII. de largit. muner. nu.* 17.
Sanchez, & alii passim, *arg. supracitatis Juribus*. Quinimo 66
mo Regularibus Professis neque licet Testamentum a se conditum ante emissam Professionem moderare per viam declarationis; *Sac. Congr. Conc.* 4. *Aug.* 1685. *lib.* 35. *Dec. fol.* 238. apud Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad* 2. *tom. nu.* 277. Vide verb. *Testamentum art.* 2. *n.* 36.

Quoad ea, quæ possunt, & debent necessario observare 67
Regulares circa largitionem munerum, datur hic ad litteram.

CON-

CONSTITUTIO CLEMENTIS VIII.

De largitione munerum una cum ejus Confirmatione facta ab Urbano VIII. sub pœnis privationis Officii, vocisque activæ, & passivæ ipso jure incurrendis, Januario quoque mense legenda.

CLEMENS EPISCOPUS,

Servus Servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

RElıgiosæ Congregationes ab insigni Sanctitate viris Spiritus Sancti afflatu institutæ, tantas Ecclesiæ Dei utilitates omni tempore attulerunt, ut ad eas conservandas, atque instaurandas Romani Pontifices prædecessores Nostri, magnam jure optimo diligentiam semper adhibuerint; Nam cum ea sit rerum humanarum conditio, & natura, ut etiam quæ optime fundata, & constituta sunt, partim hominum imbecillitate, & ad malum proclivitate; partim Dæmonis astutia, paulatim deficiant, nisi cura privilegii sustententur, in deterius prolabantur; idcirco Summorum Pontificum vigilantia magnopere laboravit, ut Regularium Ordinum disciplina, aut labefactata in pristinum restitueretur, aut salutaribus Constitutionibus communita, integra, atque incolumis permaneret. Quorum nos vestigiis pro eodem officii munere insistere, & pastoralem illorum sollicitudinem (quantum possumus) Divina adjutrice gratia, cupimus imitari.

§. 1. Quare, ne ex muneribus, quæ a pluribus Religiosæ vitæ professoribus ex Christi patrocinio, quibusvis hominibus quavis ex causa sæpe tribuuntur, gravia incommoda, & mala, etiam boni speciæ, existant, præcavere studentes, hac nostra perpetuo valitura Constitutione universis, & singulis cujuscumque Ordinis Mendicantium vel non Mendicantium, bona immobilia, & redditus certos ex Indulto Apostolico possidentium, vel non possidentium, seu cujusvis Congregationis, Societatis, & Instituti (non tamen Militiæ) Regularibus personis utriuslibet sexus omnem, & quamcumque largitionem, & missionem munerum penitus interdicimus; Sub qua prohibitione comprehendi volumus omnia, & singula Capitula, Conventus, & Congregationes, tam singulorum Conventuum, Monasteriorum, Prioratuum, Præpositurarum, Præceptoriarum, Domorum, & Locorum, quam Provincialia, aut Generalia cujuslibet Provinciæ, sive universi Ordinis, Societatis, aut Instituti; eorumque, vel earum Camerarios, Commissarios, & quoscumque Officiales, & singulares personas; ipsos etiam Ordinum, Congregationum, & Societatum hujusmodi Superiores, qualcumque Dignitates obtinentes, etiam Generales, & Provinciales, Magistros, & quocumque nomine Præfectos, necnon Conventuum, Monasteriorum, Prioratuum, Præpositurarum, Præceptoriarum, Domorum, & Locorum quorumcumque Abbates, Priores, Præpositos, Præceptores, etiam majores Guardianos, Ministros, Rectores, atque Abbatissas, Priorissas, & alio quovis titulo Præsidentes, tam ipsis Regularibus, quam locorum Ordinariis, seu quibusvis superioribus subjectos utriuslibet sexus ad vitam, vel ad tempus deputatos: adeo ut nemo unquam eorum, vel earum directe, vel indirecte, palam, vel occulte tam communi, quam particulari, & proprio nomine, etiam sub quovis statuti, vel consuetudinis, seu verius corruptelæ, & alio prætextu, vel quacumque causa, nisi in generali Capitulo, aut alia generali Congregatione, re mature discussa, unanimi consensu omnium, Superiorumque permissu, causa approbata fuerit, quicquam tale attentare valeat.

§. 2. Id autem ita absolute, & generatim vetitum intelligitur, ut neque omnino fas sit, quicquam donare, tam ex fructibus, redditibus, & proventibus collectis, vel contributionibus, aut obligationibus, sive eleemosynis, aut subsidiis certis, vel incertis, ordinariis, seu extraordinariis, mensæ, seu massæ communis, vel cujusvis fabricæ, & Sacristiæ, quorum bona communiter, ut præfertur, administrantur, seu quæ rationibus reddendis sunt obnoxia, quam ex pecuniis etiam, quæ a singulis quovis modo acquisitæ in commune conferendæ omnino sunt: Nec si per viam voluntariæ contributionis in communi congerantur: Nec si forsan privatim, & nominatim cuilibet Religioso a suis Superioribus, vel a propriis affinibus, propinquis, familiaribus, amicis, aut benevolis, vel a piis Christifidelibus, etiam eleemosinæ, aut Charitatis, & illius propriæ Personæ intuitu attributæ, seu quoquomodo per quemlibet Religiosorum suo Monasterio, Domui, aut loco acquisitæ, eique, ut ad libitum de iis disponat, per Superiores concessæ fuerint, præterquam leviora esculenta, aut poculenta, seu ad devotionem, vel Religionem pertinentia munuscula communi tantum, nunquam vero particulari nomine (ubi Superiori de Consensu Conventus videbitur) tradenda.

§. 3. Sed & hujusmodi missiones munerum ipsis Religiosis utriuslibet sexus, non solum per se, verum etiam per alios tam directe, quam indirecte prohibitas declaramus.

§. 4. Neque vero quispiam ab hac generali prohibitione se excusare valeat, etiamsi munera miserit cuivis Personæ Laicæ, vel Ecclesiasticæ cujuscumque status, gradus, dignitatis, Ordinis, vel conditionis, & quavis, non solum mundana, & Ducali, Regia, Imperiali, verum etiam Ecclesiastica, & Pontificali, aut alia majori, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalatus dignitate fulgentibus, etiam proprio loci Ordinario, etiam ex causa, & occasione benedictionis, vel susceptionis Habitus Regularis, Tonsuræ, aut Professionis Monialium, tam sibi subditarum, quam non subditarum, aut ipsi etiam proprio Ordinis, vel Congregationis Protectori, Vice-Protectori, Generali, vel Provinciali, aut cujusvis Monasterii, Prioratus, Domus, aut cujuslibet alterius loci Regularis Superioris, aut aliquo quocumque Officio, munere, aut Dignitate fulgenti, vel cuicumque etiam simplici, & particulari Religioso; ita ut inter ipsos quoque Religiosos (ne prava ambitionis impulsus pro consequendis in sua Religione Gradibus, & Dignitatibus alter alterius gratiam, aut benevolentiam aucupetur) quæcumque largitio, aut donatio munerum (nisi rerum minimarum de licentia expressa, & in scriptis Superiorum (sit penitus interdicta.

§. 5. Insuper prohibemus, ne unquam eisdem Regularibus liceat ullas pecunias quomodo erogare in alicujus etiam Benefactoris, aut Protectoris, vel Ordinarii honorem, etiam occasione transitus, vel primi ingressus, aut ad Beneficiorum acceptorum memoriam, gratique animi testificationem, seu pro prædictis personis, quavis auctoritate, vel Dignitate fulgentibus honorifice, laute, & opipare excipiendis, seu pro quibusvis conviviis eisdem, aut cuivis illorum, quacumque occasione, vel causa exhibendis, vel pro comessationibus, aut compotationibus quibusvis personis, tam ejusdem Ordinis, Congregationis, Monasterii, Domus, aut loci, quam extraneis faciendis, aut pro exhibendis spectaculis etiam piis intra Ecclesias, Monasteria, & Domos Sacras, seu pias, vel extra eas, in quibus publicis, aut privatis, Sacris, aut profanis locis, etiam ubi Sanctorum, & Sanctarum vita, aut res pie gestæ, etiam in memoriam Passionis Dominicæ populis spectandæ proponuntur, aut alias in prædictis, sive in quibusvis rebus supervacaneis ad pompam, & ostentationem, aut ad oblectationem, vel paucorum lucrum, & privata commoda quomodolibet pertinentibus, nisi re ipsa pro divino cultu, & veris Christi pauperum indigentiis, servato in hoc Charitatis ordine, & habita necessitatis ratione de consilio, & consensu Superiorum sublevandis, aut alias in rebus licitis, & per Capitulum Generale, aut Provinciale non prohibitis, vel Taxam ibi forsan præscriptam non excedentibus, sumptus hujusmodi fiant.

§. 6. Declarantes tamen, per hæc laudabilem, & Apostolica doctrina, sacrisque Canonibus commendatam hospitalitatem, præsertim erga pauperes, & peregrinos nequaquam imminui, aut prohiberi. Quinimmo si qui redditus ad id, vel ex fundatione, vel ex institutis, statutis, aut consuetudinibus aliquorum Monasteriorum, Ordinum, aut Regularium hujusmodi Locorum, aut ex Testatorum, vel Donantium voluntatibus, sive alias explicati, aut donati sunt, eos omnino (ut decet) integre in usus pios hospitalitatis hujusmodi erogandos esse, & præsertim in Monasteriis, seu Locis desertis, & ab Laicorum ædibus longius remotis, ubi tamen pauperum, & vere egenorum ratio in prius habeatur.

§. 7. Si quos vero ditiores occasione transitus, sive alias ex devotionis, aut necessitatis causa eo divertere contigerit, eos sane decet Refectorio communi cum Religiosis, mensaque, & ferculis communibus, nequaquam a ceteris distinctis contentos esse; Verum omnino ipsi Regulares in hospitibus hujusmodi potentioribus excipiendis ita se gerant, ut eis frugalitas, & paupertas Religiosa prorsus eluceat.

§. 8. Pari etiam ratione districte inhibemus, ne quispiam ex prædictis Laicis alias, quam, ut superius dictum est, vel Clericus sæcularis, vel Regularis quocumque honore, præeminentia, nobilitate, aut excellentia, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalatus dignitate præditus, etiam Protector, Vice-Protector, loci Ordinarius, Prælatus, Generalis, Provincialis, aut Monasterii, Domus, vel loci cujuslibet Superior, eorumve affines, propinqui, familiares, aut Ministri utriuslibet sexus, quicquam contra hanc superius expressam prohibitionem recipiant.

§. 9. Quod, si vel ab aliquo particulari Religioso, vel a Superiore quopiam Generali, Provinciali, aut quocumque Officio fungente, aut a Conventu, Capitulo, vel Congregatione, sive ab universo Ordine, & Religione quicquam receperint, id quod acceperint, suum non faciant; Verum, ipso facto, absque aliqua monitione Judiciis, decreto, Sententia, aut Declaratione, ad illius restitutionem omnino in utroque Foro teneantur, adeo ut, restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in Foro conscientiæ absolvi possint.

§. 10. Hanc autem restitutionem fieri volumus non privatim ei Religioso, qui donavit, sed ei Monasterio, Domui, vel alteri loco, de cujus bonis facta est largitio, vel si non de ejus bonis donatum est, in quo idem Religiosus donans Professionem emisit, vel si nomine totius

Ca-

Capituli, Conventus, aut Congregationis, vel universi Ordinis, seu Religionis donatio facta extiterit, pariter communi mensæ, aut massæ, cujus nomine donatum fuerit, accepta munera restituantur, ita ut, nec qui donavit, nec Conventus, Capitulum, Congregatio, Ordo, aut Religio, cui restitutio facienda est, illam remittere, & iterum condonare, aut recipientem ab obligatione restituendi eximere, vel ut in pauperes eroget, concedere quoquomodo possit.

§. 11. Quod si quis ex supradictis regularibus utriuslibet sexus, cujuscumque Gradus, ordinis, Dignitatis, ac ubilibet locorum existentibus, conjunctim cum ceteris, seu divisim nostrarum hujusmodi prohibitionum, statutorum, ordinationum, jussionum, decretorum, mandatorum transgressor fuerit, statuimus, ut omnibus, & singulis per eum obtentis Dignitatibus, Gradibus, Muneribus, & Officiis, eo ipso privatus, ac ad illa, & alia similia, vel dissimilia in futurum obtinenda inhabilis perpetuo, & incapax, ac perpetua infamia, & ignominia notatus existat; Et præterea privationem vocis activæ, & absque ullo Superioris Decreto, aut ministerio, ipso facto incurrat: nec non ultra hujusmodi pœnas, etiam tamquam contra furti, & simoniæ criminum reos, tam per viam denunciationis, accusationis, aut querelæ, quam etiam ex Officio procedi, & inquiri, condignisque suppliciis affici debeat.

§. 12. Pœnis aliis a Jure statutis, ac per alias Constitutiones Apostolicas, aut propria cujusvis Ordinis, Congregationis, Monasterii, Domus, aut Loci statuta, vel consuetudines contra Personas aliquid præmissorum committentes, forsan decretis, & inflictis, nihilominus in suo robore permansuris.

§. 13. Quo circa universis, & singulis modernis, & pro tempore existentibus locorum Ordinariis, eorumque Vicariis, & Officialibus; nec non quorumcumque Ordinum, Prioratuum, Monasteriorum, & Domorum Superioribus, etiam Generalibus, seu Provincialibus, ceterisque, ad quos spectat, per Apostolica Scripta mandamus, quatenus ipsi, & eorum singuli, quantum ad eos pertinet, curent omni studio, diligentia, auctoritate, & vigilantia, præsentem Constitutionem firmiter, & inviolate observari, & contra inobedientes, vel transgressores condignis pœnis animadverti; eosdem inobedientes, nec non contradictores quoslibet, & rebelles per opportuna Juris, & Facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

§. 14. Non obstantibus Constitutionibus, &c.

§. 15. Volumus autem, ut præsentes Litteræ in valvis Sancti Joannis Lateranen. & Principis Apostolorum de Urbe Basilicarum, & in Acie Campi Floræ publicentur, affixis inibi earum exemplis, & dimissis; Quodque earum exempla, seu illarum compendia in libris quorumcumque Statutorum prædictorum Monasteriorum, Prioratuum, Collegiorum, Domorum, Ordinum, & Congregationum (quoad Moniales in vernaculum, & vulgarem cujusque Regionis sermonem versa,) & a loci Ordinario, qui id quamprimum fieri curet, subscripta inserantur, & item quotannis in Capitulis, sive Congregationibus cujusque earum alta, & intelligibili voce legantur; Et nihilominus post sexaginta dies a die publicationis (ut præfertur) in Rom. Curia faciendæ, unumquemque citra montes, ultra montes vero post quatuor menses perinde arctent, & efficiant, ac si cuique personaliter intimatæ, & per eos juratæ fuissent.

§. 16. Quodve earum transumptis, &c.

Nulli ergo omnino &c.

L. Card. Prod.

M. Vestrius Barbianus.

A. de Alexiis.

Registrata apud Marcellum Secretarium.

Confirmatio, & moderatio supradictæ Constitutionis.

URBANUS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

„ §. 1. *Nuper a Congregatione nonnullorum Romanæ Curiæ Prælatorum coram dilecto Filio Nostro Antonio tituli S. Petri ad Vincula Presbytero Cardinali S. Onuphrii nuncupato, Majori Pœnitentiario, ac Nostro in Alma Urbe Pro Vicario in spiritualibus generali, & nostro secundum carnem Fratre Germano a Nobis deputata, emanavit Declaratio tenoris subsequentis, videlicet.*

„ *Cum circa interpretationem Constitutionis fel. rec. Clementis VIII. sub dat. XIII. Kal. Julii Pontificatus sui anno tertio de largitione munerum Regularibus utriusque sexus interdicta, nonnullæ difficultates, & ambiguitates sint exortæ; Congregatio specialiter a S. D. N. Urbano Divina Providentia Papa VIII. coram Eminentissimo Cardinali S. Onuphrii Majori Pœnitentiario, ac Urbis Pro-Vicario deputata, auctoritate sibi attributa declaravit, & declarat, munera a Religiosis utriusque sexus tribui posse ex causis gratitudinis, conciliationis benevolentiæ, ejusque conservationis erga ipsam Religionem, vel Conventum, aliisve causis ex sui natura actum virtutis, & meriti continentibus, modeste tamen ac discrete, & dummodo id non fiat nisi de Superiorum localium licentia, ac etiam cum consensu majoris partis Conventus, si talis consensus de Jure, vel ex Constitutionibus, seu consuetudinibus cujusque Religionis respective, in hujusmodi casibus requiratur; Consensum vero Conventus in §. 2. ejusdem Constitutionis ad leviora esculenta, aut poculenta, seu ad devotionem, & religiositatem pertinentia munuscula largienda &c. requisitum, intelligi debere de consensu alias de Jure requisito, & ubi concurrit ambitionis suspicio, qua cessante, nec in his requiri licentiam Superiorum in scriptis in §. 4. ejusdem Bullæ requisitam, sed sufficere licentiam, etiam oretenus eisdem concessam, declarat; Comessationes autem, Compotationes, & Convivia, in incipiendis præsertim Benefactoribus, Protectoribus, vel Ordinariis honorifice, & laute, de quibus in §. 5. & 6. ejusdem Constitutionis, censeri tantummodo prohibita, si decentiæ status regularis adversentur; Restitutionem vero receptorum Conventibus faciendam, de qua in §. 19. ibidem cautum est, intelligi debere de Conventibus, ad quos data, seu missa de Jure pertinent si id commode fieri potest, alias Conventui ejusdem religionis viciniori loco, ubi petita fuit absolutio restituantur; Insuper eadem facultate sibi tributa, omnes, qui hucusque adversus supradictæ Constitutionis Capitula hic moderata largiti fuerunt, vel receperunt, a pœnis quibuscumque in eadem Constitutione inflictis, & incursis posse, & debere a propriis Confessariis absolvi in foro conscientiæ, etiam non facta prius hujusmodi rerum donatarum, seu datarum, restitutione; quoad eos vero, qui præter modum prædictum graviter religionis detrimento largiendo transgressi sunt sed ob inopiam restituere nequeunt, eadem Sanctitas concedit Majori Pœnitentiario, ut de præteritis usque ad diem datæ præsentium in Foro conscientiæ absolvat, dispenset, & condonet, seu absolvi, dispensari, & condonari mandet, prout in Domino magis expedire judicaverit.*

„ *§. 2. Et ne prædictæ Clementis VIII. Constitutionis memoria dilabatur, Superiores locales cujuscumque Monasterii, Conventus, Domus, ac Collegii regularis sub pœna privationis Officii, vocisque activæ, & passivæ ipso jure incurrenda, efficere teneantur in perpetuum singulis anni mense Januario, non solum prædictam Constitutionem (quam in reliquis ejus partibus eadem Sanctitas omnino observari jubet, & quatenus opus sit, innovat, quemcumque prætensum non usum, aut præteritum usum, seu prætensam consuetudinem damnando, & irritando) verum etiam hoc Decretum in aliqua publica Congregatione, vel saltem in publica mensa perlegi; Omnibus tam Ecclesiasticis Personis, etiam regularibus, quam Laicis cujuscumque sint Ordinis, Conditionis, Gradus, ac Dignitatis, etiam speciali nota dignis, & qui sub generali dispositione comprehendi non venirent, prædictam Clementis Constitutionem contra præsentis Decreti tenorem dilatandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta; super quibus Sanctissimus mandavit expediri Breve. Datum Romæ die decima quinta Septembris 1640.*

„ *§. 3. Quapropter, ut præmissa firmius subsistant, & inviolabiliter observentur, quantum cum Domino possumus, providere volentes: Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, declarationem prædictam cum omnibus, & singulis in ea contentis, tenore præsentium perpetuo confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, & singulos, tam Juris, quam Facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus illaque inviolabiliter ab omnibus, ad quos spectat, & spectabit in futurum, observari.*

„ *§. 4. Sicque, & non aliter &c.*

„ *§. 5. Non obstantibus &c.*

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die XVI. Octobris MDCXL. Pontificatus Nostri anno 18.

M. A. Maraldus.

Recipientes munera a regularibus contra præscriptum dictarum Constitutionum Clementis, & Urbani VIII. quicumque sint sive regulares, sive Sæculares, quacumque Dignitate, vel Superioritate præditi, in neutro Foro absolvi possunt ante factam restitutionem, ut patet in d. Const. Clementis VIII. §. 9. Et si minus excedat summam scutorum decem, neque possunt absolvi a Summo Pœnitentiario, prout patet ex novissima Constitutione Innocentii XII. declaratoria facultatis Cardinalis Pœnitentiarii, édita tertio Nonas Septembris 1692. incip. *Romanus Pontifex*, in qua §. 7. sic expresse habetur: *Munera a regularibus contra recolend. mem. Clementis Papæ VIII. pariter Prædecessoris Nostri anno Incarnationis præfato 1594. tertio decimo Kalendas Julii editam Constitutionem ultra valorem medicinalium, seu devotionis munusculis, ante fa-*

68

69

ctam

ctam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi. Infra mero prædictum valorem, nonnisi facta arbitrio ipsius Majoris Pœnitentiarii, seu per eum eligendi Confessarii eleemosyna, quæ in beneficium religionis, seu Conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat, seu mandet absolvi. Vide infra n. 128.

70 Regulares non possunt uti Livellis, nisi servata forma dictæ Constitutionis Clementis VIII. sic declaravit *Sacra Cong. Episcop. in Florentina 21. Jul. 1690. ad relationem claræ memor. Cardinalis Petrucci*, apud Monacell. *l. cit. num. 7.*

71 Quoad ea, quæ concernunt regulares assumptos ad Episcopatum. Vide verb. *Episcopus art. 7.*

72 Assignantur tempus, quo a regularibus legendæ sunt variæ Constitutiones Apostolicæ, & Decreta Sacrarum Congregationum sub pœna privationis Officii, vocisque activæ & passivæ ipso facto a Superioribus incurrenda, ut notat Lantulca, *in Theatr. reg. verb. Decreta n. 2.*

Mense igitur Januario.

Legi debet Constitutiones Clementis VIII. incip. *religiosæ Congregationes*, & Urb. VIII. incip. *Nuper a Congregatione* de largitione munerum. Sic statuitur in Const. Urbani VIII. incip. *Nuper* §. 4.

Kalendis Martii

Legi debent Decretum spectans ad Sanct. Officium Alexandri VII. jussu editum incip. *Licet alias*. Sic statuitur in ipsa constitutione §. 5. ubi mandatur, quod legatur una cum aliis Decretis, & Constitutionibus Apostolicis ad S. Officium Inquisitionis adversus Hæreticam pravitatem pertinentibus quotannis legi solitis juxta Decretum Urbani VIII. incip. *Sanctissimus Dominus*.

Feria sexta post Octavam Corporis Christi, & Feria secunda post primam Dominicam Adventus; Vel infra terminum unius mensis immediate subsequentis, juxta Decr. Sac. Congreg. Regul. ad instantiam Procuratoris Generalis Congregationis Lateranensis editum *die 16. Ap. 1630.* Vel infra terminum decem dierum immediate subsequentium juxta Decretum ejusdem Sacræ Congr. Regular. ad instantiam Procuratoris Generalis Ordinis Eremitarum S. Augustini editum *die 21. Maii 1638.*

Legi debent Decreta Sacra Congregationis Concilii de celebratione Missarum incip. *Nuper a Congregatione*.

Feria sexta post octavam Assumptionis B. M. V. vel per totum residuum Mensis Augusti, juxta Decretum Sacræ Congregationis S. Inquisitionis ad instantiam Procuratoris Generalis Congregationis Lateranensis editum *die 16. Febr. 1638.*

Legi debet sub pœnis privationis Officii vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrendis, atque aliis suæ Sanctitatis arbitrio infligendis &c. Decretum Sacræ Congregationis Sancti Officii jussu Urbani VIII. editum de observantia Constitutionum Apostolicarum ad Sanctum Officium pertinentium incip. *Sanctissimus Dominus*.

Diebus a Superiore assignandis bis quotannis,

Legi debent sub pœnis privationis Officiorum, & vocis activæ, & passivæ Decreta Generalia Clementis VIII. pro reformatione regularium incip. *Nullus omnino*; Et Decreta Sacræ Congregationis Concilii Urbani VIII. jussu edita de regularibus Apostatis, & Ejectis incip. *Sacr. Congregatio* una cum Decreto ejusdem Sacræ Congregationis Innocentii XIII. jussu editum, moderatorio, & incorrigibilium respective innovatorio incip. *Instantibus procuratoribus*.

Item bis quotannis diebus a Superiore assignandis.

Legi debent Decreta Clementis VIII. super receptione, educatione, & Professione Novitiorum, quorum primum incip. *Regularis disciplinæ*, Secundum inc. *Sanctissimus in Christo*, Tertium iterum incip. *Sanctissimus in Christo Pater*, Quartum item incip. *Sanctissimus in Christo Pater*, Quintum incip. *Cum ad Regularem disciplinam*.

Item in quolibet Generali, vel Provinciali Capitulo, Congregatione, Capituli Congressu, Dieta &c. sub pœnis privationis Officii, vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrendis.

Legi debet Decretum Sacræ Congregationis S. Officii Urbani VIII. jussu editum de observantia Constitutionum Apostolicarum, & decretorum ad Sanctum Officium pertinentium incip. *Sanctissimus Dominus*. Item sub iisdem pœnis legi debet saltem semel singulis annis Kalendis Martii in publica Mensa, vel alias in Capitulo ad hoc specialiter convocato una cum aliis Decretis, & Constitutionibus Apostolicis ad Sanct. Officium Inquisitioni adversus Hæreticam pravitatem pertinentibus quotannis legi solitis, juxta dictum Decretum Urbani VIII. incip. *Sanctissimus Dominus*.

Item sexto quoque mense in Conventibus Recollectionis, & Novitiatus pro Nostratibus, legi debet Decretum Innocentii XI. incip. *Pro meliori Novitiorum*.

Item pro Nostratibus bis saltem in singulis annis sub pœna destitutionis Superiorum Localium ipso facto incurrenda.

Legi debet Constitutio pro restituendo, ac conservando Candore Regularis disciplinæ edita ab Urbano VIII. *die 1. Junii 1640.* & incip. *Militantis Ecclesiæ*.

Regulares utriusque sexus tenentur ad observantiam Regulæ secundum primævam institutionem; textu expresso in Concilio Tridentino *sess. 25. de Regular. cap. 1. c. Cum causam 27. de elect. cap. Ad nostram 4. de appellat. cap. Super eo 9. & cap. ex parte 29. de Regularibus, cap. Recolentes 3. Et cap. ex quæ 8. de statu Monachor.* Quamvis enim controvertant Doctores, an si reducatur religio, seu Monasterium, ad primum regulæ rigorem, pristinamque severitatem, teneantur Regulares inibi professi ad illam reformationem; possintque ad illam servandam compelli? Et Oltrad. *cons. 96.* & aliqui alii tenuerint non posse præcise compelli; Tamen contraria opinio est *Communis per jura citata*, & eam tenent Innocentius *in cit. cap. Super eo 9. de regularibus*, & ibi Joannes Andreas, Butrius, Card. & Abbas, & idem Abbas plene *in c. Ad nostram 3. de appellat. num. 4.* & ibi late Felinus *num. 4. & 5.* Decius *num. 5. & 6.* Præpositus *num. 9.* Butrius *in cap. cum causam 27. de elect. num. 14. & 16.* ubi sic expresse dicit: „ Non excusantur intrantes Religionem „ collapsam, si ipsam profitentur, licet tempore, quo pro„ fitentur, non sit ibi observantia, si Regulam ad unguem „ non servant, & sic videtur, quod omnes Monachi va„ dant ad Domum Diaboli". Et ibidem Joan. de Anana *num. 4.* dicens: „ Nota textum (& servent regulam) „ qui probat, quod non excusatur ille, qui intrat Reli„ gionem collapsam, in qua Regula non servatur ad un„ guem, si illam profitetur, & sic videtur secundum Do„ minum Antonium, quod hodie omnes Monachi vadant „ ad Domum Diaboli". Et sequitur Fagnan. *ib. n. 33. & in c. Ne innitaris 5. De Constitutionibus n. 326. & in c. Recolentes 3. de statu Monach. a n. 4. ad 7.* Donatus *prax. rerum regul. tom. 4. tr. 15. q. 5. per tot.* & alii passim; quam sententiam uti veram, & communem amplexa est Rota *dec. 216. part. 2. divers. per tot. & præsertim n. 7. & seq.* & probavit S. C. C. apud Fagn. *in c. cap. Recolentes 3. de statu Monach. nu. 7.* ubi censuit, posse Superiores Regularium inducere reformationem juxta ipsorum Instituta, si eorum Monasteria sint relaxata, & regula collapsa, & ad illam omnes obligare, ut colligitur *ex c. c. 1. sess. 25. de regularibus*. 73

Et ratio est, quia Religiosi per Professionem renunciarunt propriæ voluntati, cum non amplius habeant velle, nec nolle; textu expresso *in c. Si Religiosus 27. de elect. in 6. c. Religiosus 2. de Test. etiam in 6. c. religiosi 5. de sepulturis; item in 6. c. Non dicatis 12. de caus. 12. q. 1.* & ut recte dicunt Summa Allen *tit. 47. de regul. art. 3. in 7. q.* Fagnan. *l. c. n. 6.* & alii. 74

Profitentes profitentur Regulam, non consuetudinem, & relaxationem, immo ad id expressam faciunt protestationem, adeoque ad regulæ observantiam compelli possunt a Superioribus, non obstante contraria consuetudine, & inducta relaxatione. 75

Et tanto magis hoc potest fieri a Summo Pontifice, Regularibus enim nefas esset reluctari Papæ reformationem inducenti; Unde miratur, & recte conqueritur Fagnanus *in cit. c. Ne innitaris 5. de Constitutionibus n. 326* quod quidam Regulares, audita opinione, quam nonnulli Auctores probabilem dicunt, quod Summus Pontifex non possit Regularibus ad præscriptum Regulæ reformationem inducere præter consuetudinem, quæ in Religione vigebat tempore professionis emissæ, ausi sint debitam mandatis Apostolicis obedientiam denegare, cum talis opinio sit manifeste falsa, & contra *C. Cum causam 27. de elect. c. Ad nostram 3. de appellat. c. Super eo 9. & c. ex parte 29. de regul. c. Recolentes 3. & c. Ex, quæ 8. de statu Monach.* & expresse contra Concil. Trid. *c. 1. sess. 25. de regular.* & contra communem Doctorum. 76

Immo Papa potest indicere Religiosis etiam strictiorem vitam, quam Regula exigat, ut per Doctores *in cit. cap. Super eo 9. de regularibus, & c. Ad nostram 3. de appellat.* & Fagnan. expresse *in cit. c. Recolentes 3. de statu Monach. n. 7.* sicut de facto Bonifacius VIII. indixit universis Monialibus clausuram perpetuam, ut *in c. Periculoso unic. de statu regularium in 6.* innovato a Concilio Trid. *in c. 5. sess. 24. de regularibus*: Et S. Pius V. in Const. incip. *Decori*, ad eam clausulæ legem adstrinxit etiam Sanctimoniales illas, quæ ex Fundatione Religionis, seu Monasterii ad eam non tenebantur; Et Clemens VIII. in Decretis de reform. Regul. incip. *Nullus omnino* in pluribus Regulares restrinxit ultra præscriptum Regulæ; Quod factum est etiam in Decretis Sacræ Congregationis Concilii jussu Urbani VIII. editis de Regularibus Apostatis, & Ejectis incip. *Sacra Congreg.* & in Decreto ejusdem Sacræ Congregationis moderatorio, & Incorrigibilium respective innovatorio jussu Innocentii XII. edito, & incip. *Instantibus Procuratoribus*; Neque in his possunt Religiosi renitere, quia, ut expresse dicitur *in c. Si Religiosus 27. de electione in 6.* Religiosorum arbitrium non ex sua, cum velle, vel nolle non habeant, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuerunt, & cujus imperio se subjecerunt, voluntate dependet, ibi: *Si Religiosus, cujus arbitrium non ex sua, cum velle, vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum* 77

su.

sepult, *& cujus imperio se subjecit*, *voluntate dependet* *&c.* Et concordant *cap. Religiosus 2. de Testam. in 6.* & *cap. Religiosi 5. de sepult. eod. in 6. cap. Non dicatis 21. caus. 12. qu. 1.* cum similibus.

78 Unde Regularibus renuentibus reformationem indictam
recipere, & integre observare, solet Sedes Apostolica interdicere, & denegare licentiam recipiendi, & admittendi aliquos ad Habitum, & Professionem, ut patet ex Decretis Clementis VIII. citatis *supra n. 72. §. Item bis quotannis*, & Constit. Innocentii X. incip. *Inter cetera*, & pluribus aliis Decretis Sacrarum Congregationum.

79 Et quod etiam Monasteriis renuentibus reformationem
acceptare non concedatur licentia recipiendi Puellas ad
Habitum, statuit *S. C. Episcop. & Regul. in Neapolitana*
80 *26. Maji* Item nec admittendi ad Professionem eas, quæ
se ad illam nolunt obligare. *Ead. Sac. C. Episc. in Nea-*
81 *politana 8. Aprilis* 1605. In iis Monasteriis, quæ partim
illam reformationem recipiunt, & partim non, recipi non
debent nisi illæ, quæ se volunt reformationi subjicere;
82 *Ead. S. C. Episc. 17. April.* 1702. Nec reformatio est
credenda statim, sed probanda diu, antequam detur licentia
vestiendi. *Ead. S. C. Episcop. in Capuana 17. No-*
vembr. 1602. & *4. Maji* 1604. & consimiliter sæpe sæ-
83 pius alibi. Quæ tamen Professionem emiserunt, antequam
introduceretur reformatio, hortari debent ad illam acceptandam, sed non cogi; *Eadem Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Neapolitana 5. Martii* 1602. apud Nicol. in Floscul. verb. *Reformatio n. 19.*

84 Unde Pignatell. *tom. 8. consult. 45. num. 25.* sic expresse habet: *In Mediolanensi. Licet Regulares Regulam, quam professi sunt, observare teneantur, & cogendi sint; Nihilominus Moniales, quæ non ita exacte eam observant, veluti in jejuniis, in comedendo carnes, gestando indusium lineum, recitandis Horis Matutinis certa horæ noctis, sunt tolerandæ, ut in Monialibus S. Benedicti juxta mentem Gregorii XIII.* Et sequitur D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap. 1. §. 1. qu. 4.* ubi dicit, quod si Moniales tempore Professionis limitatam habuerunt intentionem, non se amplius obligandi, quam ad illam Regulam sic relaxatam, tunc non tenentur reformatam ex post servare, quia actus non obligant ultra intentionem agentium; *l. Non omnis 19. §. Si certum petatur*; Ita multi apud Sanchez *in Decalog. l. 6. cap. 2. num. 39.* Si vero absque ulla expressa limitatione professæ sunt, tenentur Regulam sic reformatam amplecti, & observare, quia sponte sua in Religione profitentes se ita Regulæ, & vitæ Religiosæ subjiciunt, ut paratæ esse debeant, quantum ex se est, ad conservationem ipsius procurandam; Quare si Regularis observantia collapsa, & relaxata sit, tenentur Moniales pati, ut restauretur, seu reformetur, & per consequens teneantur etiam Regulam sic instauratam, seu reformatam observare; Sanchez *loco citato* aliique plurimi ibi relati; Et Monacell. *tom. 2. tit. 13. formul. 5. num. 7.* dicit expresse, quod Monialis, quæ vult vivere secundum corruptelas, & abusus Monasterii, est in periculo damnationis.

85 Afferuntur Decreta Generalia Clementis VIII. pro Reformatione Regularium tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, & Instituti, quæ, ut dictum est supra *sub n. 72. §. Diebus a Superiore assignandis*, bis quotannis legi debent sub pœna privationis Officiorum, & vocis activæ, & passivæ.

CLEMENS PAPA VIII.

§. 1. Nullus omnino, prætextu cujuscumque Privilegii, vel Superioritatis, etiam Generalatus, a servitio Chori censeatur immunis, nisi pro tempore, quo quis in proprii Officii munere actu fuerit occupatus. Cum Lectoribus autem, & Prædicatoribus, Superiores, iis tantum diebus, quibus eos legere, aut prædicare contigerit, dispensare possint; idem quoque præstare valeant cum ægrotis, & studiorum causa legitime impeditis; In eos vero, qui negligentes, aut inobedientes fuerint, salutari pœnitentia Superiores animadvertant, ad præscriptum Regulæ, & Constitutionum, alimenti etiam, si opus fuerit, subtractione.

§. 2. Lectio Sacræ Scripturæ, vel Casuum Conscientiæ bis in hebdomada, præscriptis diebus, in singulis Monasteriis, & Conventibus habeatur, ad quam Fratres omnes conveniant, eaque absoluta, mutua collatione, circa explicatam Doctrinam sese utiliter exerceant.

§. 3. Quo Trid. Concilii Decreta de paupertatis voto custodiendo fidelius observetur, præcipitur, ut nullus ex Fratribus, etiamsi Superior sit, bona immobilia, vel mobilia, aut pecuniam, proventus, census, eleemosynas, sive ex concionibus, sive ex lectionibus, aut pro Missis, tam in propria Ecclesia, quam ubicumque celebrandis, aliove ipsorum justo labore, & caussa, & quocumque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum largitiones, legata, aut donationes fuerint, tamquam propria, aut nomine Conventus possidere possint; sed ea omnia statim Superiori tradantur, & Conventui incorporentur, atque cum cæteris illius bonis, redditibus, pecuniis, ac proventibus confundantur, quo communis inde victus, & vestitus omnibus suppeditari possit.

§. 4. Neque Superioribus, quicumque illi sint, ullo pacto liceat eisdem Fratribus, aut eorum alicui bona stabilia, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam, etiam depositi, aut custodiæ nomine concedere.

§. 5. Eorum vero, quæ ad necessitatem concessa erunt, nullus quicquam possideat, ut proprium, neque ut proprio utatur.

§. 6. Qui in præmissorum aliquo deliquerit, pœnas, nedum a Concilio Trident. præscriptas, sed alias quoque multo graviores Superiorum arbitrio imponendas, incurrat.

§. 7. Nulla quorumcumque Superiorum dispensatio, nulla licentia, quantum ad bona immobilia, vel mobilia, Fratres excusare possit, quominus culpæ, & pœnæ ab eisdem Concilii Decretis impositæ, & ipso facto incurrendæ, obnoxii sint; etiamsi Superiores asseverent, hujusmodi dispensationes, aut licentias concedere posse, quibus in ea re fidem minime adhiberi volumus.

§. 8. Fratrum vestitus, & supellex Cellarum ex communi pecunia comparetur, & omnino uniformis sit Fratrum, & quorumcumque Superiorum, statuique paupertatis, quam professi sunt, conveniat, ita ut nihil superflui admittatur, nihil etiam, quod sit necessarium, alicui denegetur.

§. 9. Quæcumque Fratrum vestes, sive laneæ, sive lineæ, omnisque alia supellex in aliquem commodum Conventus locum deferantur; ibique ab uno, vel duobus fratribus huic muneri deputatis diligenter custodiantur, ut inde Superioris arbitrio, prout unicuique opus fuerit, subministrari opportune possint.

§. 10. Omnes, etiam Superiores, quicumque illi sint, eodem pane, eodem vino, eodemque obsonio, sive eadem (ut ajunt) pitantia in communi mensa, prima, vel secunda, nisi infirmitatis caussa impediti fuerint, vescantur, neque singulare aliquid, quo privatim quisque in cibum utatur, ullo modo afferri possit; Si quis ea in re peccaverit, nihil ea die alimenti percipiat, nisi panem, & aquam.

§. 11. Superiores omnes, etiam Generalis, qui redditus, aut præstationes peculiares ratione Officiorum habent, eorum accepta, & expensa in libro distincto fideliter, & diligenter annotari curet, neque in alios usus, quam ratione Officii sui necessarios, quicquam expendant; Cum vero contigerit, ipsos in aliquo Conventu commorari, eam pecuniæ quantitatem in communem conferant, ex qua sibi, & iis, qui secum erunt, victus ad præscriptum Regulæ, & Constitutionum, suppeditetur.

§. 12. Nullus ex Superioribus locorum administrationem bonorum, aut aliarum rerum, dispensationemve pecuniarum, & redditnum sui Conventus, etiam nomine Conventus, per se ipsum habere, sive exercere possit, sed universum id onus tribus fratribus ejusdem Conventus a Generali ita demandetur, ut unus rerum, & bonorum, reddituumque colligendorum, ac exigendorum curam habeat: alter tamquam Depositarius pecunias, ac cætera ab illo collecta, & exacta fideliter, asservet: alius de pecuniis, & rebus a depositario acceptis Priori, & Fratribus, ac Conventui universo de necessariis, mandante tamen ipso Priore, non secundum proprium affectum, sed juxta Charitatis regulam, veluti bonus dispensator, provideat, Officiorum hujusmodi confusione penitus interdicta.

§. 13. Cæterum hi tres, tam impensi, quam accepti singulis mensibus Superiori locali, adhibitis etiam duobus, vel tribus Fratribus ejusdem Conventus probatioribus, rerumque usu peritis, rationem reddant: Deinde ipsimet rursus, præsentibus Priore, & peritis prædictis, Generali vel Visitatoribus, cum advenerint; Denique ipse Generalis, vel Visitatores in quolibet proximo Capitulo Generali, saltem coram tribus Judicibus, ab ipso Capitulo ad hoc constitutis, illorum omnium, universæque suæ administrationis, tam publicæ, quam privatæ rationem reddere teneantur, cujus etiam exemplum authenticum ex actis Capituli extrahatur, ad hoc, ut ad omne mandatum Nostrum, vel Sedis Apostolicæ Romam transmitti possit.

§. 14. In unoquoque Conventu fratrum is tantum deinceps constituatur, & in posterum retineatur numerus, qui ex redditibus illius propriis, vel ex communibus consuetis, vel etiam sæculorum eleemosynis, aliisve quibuscumque obventionibus in commune, ut præfertur, conferendis, commode possit sustentari; redditus vero, & supradicta omnia in communi loco, ac tuto diligenter asserventur.

§. 15. Superioribus autem, ne Concilii Trident. aut hæc nostra Decreta declarare, interpretari, aut relaxare ullo modo possint, omnino interdicimus, & prohibemus. Decernentes irritum &c. Si quis autem contra præsumpserit attentare, is eo ipso omni Gradu, Officioque privatus, & ad ea perpetuo inabilis existet.

§. 16. Nullus, nisi actu legat, vel prædicet, aliquo sui Gradus Privilegio gaudeat.

§. 17. Si alicui ex necessaria caussa, Generalis judicio probanda, socius ex eodem Ordine, qui illi ministret, concedendus erit, is, nisi vigesimum quintum agat annum, & qui communi servitio sit deputatus, non concedatur, &c., si commode fieri potest, ut Laicus conversus.

§. 18. Ut omnis scandalorum, & vagationis occasio tollatur, Conventus clausura perpetuo ac diligenter servetur, ac propterea a Superiore janitor constituatur, qui diligentia, ac morum integritate maxime commendetur, is januæ custodiendæ semper assistat, eamque nemini fratrum aperiat, nisi socium, & exeundi licentiam obtinuerit.

§. 19. Nullus a Conventu egredi audeat, nisi ex caussa, & cum socio, licentiaque singulis vicibus impetrata, aut benedictione accepta a Superiore, qui non aliter eam concedat, nisi caussa probata, sociumque exituro adjungat, non petentis rogatu, sed arbitrio suo, neque eumdem sæpius: Licentiæ vero generales exeundi nulli omnino concedantur.

§. 20. Contravenientes autem pœna gravi, etiam carceris ad Superioris arbitrium plectantur: eamdem etiam janitor subeat, si sciens exeundi facultatem fecerit.

§. 21. Cum autem quis in Conventum revertitur, superiorem iterum adibit benedictionem recepturus, qui a socio itineris rationem, & quid rei actum sit, diligenter perquirat.

§. 22. Nullos Fratres Romam pervenire Superiores permittant, nisi prius a Generali, vel Protectore dumtaxat licentiam in scriptis impetraverint.

§. 23. Si quis autem sine hujusmodi facultate Romam venire præsumpserit, voce activa, & passiva biennio privatus existat, subiturus etiam alias, arbitratu Superiorum, infligendas pœnas. Quæ item omnia adversus eos, qui supradictos admiserint, & receperint, sine ulla exceptione, locum habeant.

§. 24. Habeat Superior clavem ita fabrefactam, ut cum sibi videbitur, cellas omnes reserare possit, & propterea nullus Cellam etiam noctu ita claudat, quin semper a Superiore possit aperiri.

§. 25. In medio Dormitorii per totam noctem lampas colluceat.

§. 26. Nullus, etiam Superior cellas, sive in claustro, sive alibi separatas a communi Dormitorio habeat, sed unusquisque unica cella, eadem cum ceteris aliorum fratrum conjuncta, nudis omnino parietibus, ac lecto & mensa humilibus, uniformique supellectili, ut præfertur, quemadmodum Religiosos decet, contentus sit. Possit tamen Generalis alicui ex Superioribus Conventuum, si eorum muneris, & Officii necessitatem id exigere cognoverit, alteram etiam Cellam concedere.

§. 27. Cellæ, sive cubiculæ, quæ extra Dormitorium separatim sunt, ad Officinas, aut alias ad communem usum, & commoditatem Conventus redigantur.

§. 28. Sigillatim suo quisque lecto cubet, neque ullibi duo eodem lecto dormire possint, qui omnes ad certam formam redigendi erunt.

§. 29. In privatis cellis nulli camini permittantur, sed omnes obstruantur statim, cardinibus etiam e parietibus convulsis, ut res illa non ad tempus facta, sed perpetuo duratura videatur; Cellis tamen Generalis, aut alterius Superioris, ac Prædicatoris exceptis.

§. 30. Conventus fenestræ omnes, quæ in vias publicas, aut in vicinas Laicorum ædes prospiciunt, muro ita obstruantur, ut omnino is prospectus impediatur.

§. 31. Valetudinarium in singulis Conventibus certo, ac salubriori loco constituatur, quod pro loci situ, ac fratrum numero, quoad fieri poterit, commodissimum esse possit, in quo fratres omnes, cum ægrotabunt, curentur, nec inde, nisi recuperata sanitate, abire permittantur; qui vero infirmorum curæ præpositi sunt, omni sedulitate, ac caritate, operam suam præstabunt, ac curabunt, ne quid ægrotis omnino desit, quod ad sanitatem recuperandam pertineat.

§. 32. Ineatur ratio, qua, sublatis licentiis ac facultatibus hactenus quibuscumque concessis, degentes extra Conventus claustra, ad ea quamprimum revocentur, nec de cetero, nisi ex gravissima caussa, a Sede Apostolica probanda, hujusmodi facultates concedi possint.

§. 33. Nulli in posterum ad Habitum, aut Professionem admittantur, nisi in Conventibus per Sedem Apostolicam in qualibet Provincia deputandis.

§. 34. Curent Superiores, ut Constitutio interdicens largitiones munerum, & præscribens hospitalitatis formam ab omnibus in quolibet Conventu inviolabiliter observetur.

§. 35. Ut omnis Officiorum ambitus occasio præcludatur, caveant omnes a directa, vel indirecta vocum, seu suffragiorum procuratione, tam pro se ipsis, quam pro aliis, tum in Capitulis locorum, tum in ceteris, præsertim Generalibus Capitulis, aut Congregationibus, seu alibi; Quicumque secus fecerint, præter alias pœnas, & Censuras hactenus contra hujusmodi ambientes inflictas, quas in suo robore permanere volumus, in pœnam privationis Officiorum, quæ obtinent, eo ipso incidant, & ad futuras quæcumque pariter inhabiles habeantur: super quo cum eis dispensari a nemine possit, nisi a Nobis, vel successoribus Nostris, & pro qualitate culparum, gravius etiam plectantur; Porro supradictas omnes pœnas ad complices, ac simpliciter scientes, & non revelantes, extendimus.

§. 36. In Superiorum, & Officialium omnium electionibus forma præscripta a Sacro Concilio Tridentino, & Ordinis Constitutionibus inviolabiliter servetur, jurentque Electores secundum veritatem cujusque conscientiæ, probiores, ac magis idoneos se electuros; Ac propterea, priusquam ad electionem deveniatur, in primis, & ante omnia prælegantur Constitutiones de qualitate, & requisitis eligendorum; Ad Officia, Gradus, & Prælaturas illi præcipue eligantur, qui possint, & consueverint Regulas Ordinis, & Constitutiones observare, præsertim quæ pertinent ad servitium Chori, ad vestitum, & victum communem.

§. 37. Eligantur in Capitulo Generali, vel Provinciali aliquot graves, & periti ex fratribus cujuslibet Provinciæ, saltem tres, qui admittendos ad prædicationem verbi Dei, vel ad audiendas Confessiones, etiam ipsorum fratrum, ac Lectores publicos diligenter simul examinent, priusquam probentur, & ad hujusmodi ministerium admittantur; Horum etiam curæ sit examinare, & probare, tam quoad doctrinam, quam quoad mores promovendos ad quoscumque Ordines, in quo servetur Decretum Congregationis Interpretum Sacra Concil. Trid. hac de caussa nuper editum, & promulgatum.

§. 38. Illud porro Superiores omnes in Domino admonemus, ut memores sint rationis, quam in Novissimo die reddituri sunt pro grege sibi commisso, ac propterea omni studio invigilent, ut, quæ eorumdem Ordinum Regulis, & Constitutionibus, de Oratione mentali, silentio, jejuniis, capitulo culparum, aliisque spiritualibus exercitiis prudenter, ac pie sancita sunt, ea omnia, & singula ad unguem observentur, intelligantque super his, veluti fundamentis, omnium Religionum ædificia construenda, & amplianda esse, quæ ut faciliorem exitum sortiantur, & fructus uberiores in animos fratrum producant, valde opportunum erit, si in quolibet Conventu, singulis hebdomadis, habeatur sermo de Religiosa disciplina, Regularique observantia.

§. 39. Quo vero omnia ordinate peragantur, appendatur tabella in loco conspicuo uniuscujusque Conventus, in qua distincte annotetur, quid singulis horis cujusque diei, quilibet frater præstare debeat, ut certo quoque signo præmonitus, majori animi præparatione suo muneri satisfacere possit; Quæ Ordinis Constitutiones, his Decretis non adversantur, inviolate custodiendæ erunt.

§. 40. Quibus horum Decretorum capitibus certa pœna præscripta non est, arbitrio Generalis, vel alterius immediati Superioris infligatur; Ut autem hæc Decreta, donec alia, quæ pleniorem reformationem facient, edantur, ac ab omnibus observari possint, districtæ præcipimus Generalibus, ac omnibus aliis quibuscumque Superioribus, ad quos hoc spectat, ut curent, ac efficiant, ea omnia inter alias eorumdem Ordinum Constitutiones perpetuo valituras redigi, interdicta omnino eorum singulis facultate illas declarandi, & adversus eas unquam dispensandi: alioquin sciant, se in pœnam Generalatus, & Officiorum privationis, ac inhabilitatis perpetuæ ad alia quoque munera ipso facto, & sine ulla exceptione respective incidisse.

§. 41. Ne vero, prætextu dilatæ publicationis eorum observatio quoquomodo differri possit, aut impediri, volumus ut post illorum publicationem, in Conventu, vel Monasterio cujuslibet Ordinis, de Urbe factam, Generalem, aliosque Ordinum Superiores, ceterosque quoscumque fratres præsentes, statim, reliquos vero absentes citra montes, unius mensis, ultra montes, trium mensium spatio ita arctent, ac si eorum singulis personaliter intimata fuissent.

§. 42. Insuper mandamus, quod Generales in singulis Conventibus, citra montes, unius mensis; ultra vero montes, trium mensium cursu, decreta supradicta publicari faciant, sub pœna privationis Generalatus, aliisque arbitrio nostro imponendis.

Datum Romæ apud S. Petrum die 25, Mensis Junii 1599.

§. 43. Decretum, illud, quo fratres Romam petere cum Generalis, & Protectoris licentia dumtaxat permissum est, Sanctitas Sua extendi ad Provincialem decrevit, ita ut is ipse ex caussa communi totius Provinciæ dumtaxat facultatem hujusmodi facere valeat, declaravitque, pœnam privationis vocis activæ, & passivæ contrafacientibus inflictam, Sanctitati Suæ servatam esse, interdicta omnino eorum Superioribus singulis, etiam Generali, ac Protectori facultate illam moderandi, ac relaxandi.

Datum Romæ die 20. Martii 1601.

Regulares tot tantum stare debent in Monasteriis, quot ali commode possunt per redditus, & eleemosynam eorum. Conc. Trident. *sess.* 25. *de Regul. c.* 3. Clemens VIII. Constitut. 60. incip. *Nullus* Paul. V. Const. 9. incip.

San-

Sanctissimus, Urban. VIII. Const. 43. incip. *Cum saepe*, Innocent. X. Const. incip. *Inter cetera*, Innocent. XII. Const. incip. *Nuper a Congregatione*. Vide verb. *Moniales art. 2. a num. 12. ad 62*, verb. *Novitius a n. 56. ad 65*. verb. *Simonia art. 7. ad num. 20. ad 23*.

87 Unde Regularium numerus pro unoquoque Conventu praefinitus, & a Sacra Congregatione approbatus, prout necessario debet esse praefinitus, & approbatus, uti statuerunt varii Summi Pontifices, & signanter Urbanus VIII. Innocentius, X. & Innocentius XII. in citandis suis Constitutionibus, non potest a Superioribus augeri, etiam sub praetextu augmenti Redditruum absque ipsius Sac. Cong. Concil. licentia, sub poena privationis Officiorum, vocis activae, & passivae, ac inhabilitatis perpetuae. Urbanus VIII. Const. incip. *Cum saepe contingat*; Innoc. X. Const. incip. *Inter cetera*; Innocent. XII. Constitut. incipient. *Nuper a Congregatione*.

88 Regularis non potest habere locum in duobus Monasteriis, textu expresso *in c. Ne nimis 9. de Religiosis Domibus*, ibi: *Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis Monasteriis locum Monachi habere praesumat, nec unus Abbas pluribus Monasteriis praesidere*.

89 Regulares sunt exempti ab oneribus, & collectis; *S. C. Immun. in Cremonen. 11. Jan. 1695. lib. 1. Decr. Vallem. p. 166. & 11. Jun. d. A. & lib p. 194. in Aquen. 5. Febr. d. Anni, & lib. p. 170. & alibi*. Exempti quoque sunt ab hospitio, seu hospitatione militum, etiam pro bello adversus Turcas. Sic Sanctus Pius V. in Const. incip. *Cum sicut*.

90 Regulares non tenentur ad onera, impositiones, & collectas pro bonis acquisitis, nisi juxta decisionem in Brundusina coram Penia, & Decretum editum sub Clemente VIII. Anno 1600. *S. Congreg. Immun. in una status Ecclesiastici 9. Novemb. 1632. lib. 2. Decr. Paul. p. 144. & in Montis Alti 29. Maji 1629. lib. 1. Decr. Paul. p. 139*.

91 Regulares Carmelitani non tenentur ad solutionem gabellae Datiariis carnis ex forma Const. Clementis VIII. & Pauli V. non solum pro animalibus natis in eorumdem praediis, sed nec etiam pro emptis pro usu proprio, cum iste casus non sit expressus in dictis Constit. & de Jure sint exempti. *Sacr. Cong. Immun. in Ferrarien. 15. Sept. 1637. lib. 3. Decr. Paul. pag. 43*.

92 Regulares gaudere debent exemptione pro vino, quod minutatim vendunt, *S. C. Imm. in Fav. 19. Dec. 1634. lib. 2. Decr. Paul. p. 212*.

93 Canonici Regulares Lateranenses in vim motus proprii Urbani VIII. F. R. tenentur ad solutionem Gabellae carnis, etiam pro animalibus, quae in propriis Domibus & Monasteriis mactantur, *Sac. C. Imm. in Rav. 27. Febr. 1646. lib. 3. Decr. Paul. pag. 273*.

94 Fratres Minores S. Francisci de Observantia gaudent, prout ceteri Ecclesiastici, tam Saeculares, quam Regulares, exemptionibus pro rebus emptis ab eorum Syndico, pro victu, & vestitu eorumdem *Sac C. Immun. in Valentina 17. Martii 1658 lib. Decr. Rocci pag. 172*.

95 PP. Dominicani sunt exempti a Collectis impositis a Communitate, tam de Jure communi, quam ex Privilegiis Pontificiis, *S. C. Imm. in Firmana 6. Maji 1631. l. 2. Decr. Paul. 76*.

96 Regulares sunt exempti a Gabella portae Civitatis pro introductione frumenti, *S. C. Imm. in Macerat. 31. Aug. 1646. lib. 3. Decr. Paul. pag. 290*.

97 Regulares circa libertatem emendi carnes remittuntur ad Sacram Congr. Boni Regiminis. *Sac. Congr. Immunit. in Auximana 5. Martii 1675. lib. 1. Decr. Altoviti pag. 1078*.

98 PP. Societatis Jesu tenentur pro bonis acquisitis, ad onera, quae sint certa, realia, & invariabilia; pro aliis vero bonis tenentur ad Collectas auctoritate Apostolica impositas cum specifica expressione Ecclesiasticorum, dummodo in locis bonorum non adsit consuetudo contraria. *Sacr. Congr. Immun. in Firmana 9. Octobris 1692. lib. 2. Decr. Paul. pag. 8*.

99 An FF. Minimi contra formam Privilegiorum possint conveniri ab Ordinario, aut Vicario Apostolico pro reddenda ratione bonorum temporalium ab eis possessorum? Sac. C. respondit hujusmodi Fratres uti jure suo. *S. C. Immun. in Bisinian. 14. Januar. 1653. lib. 5. Decr. Paul. pag. 5*.

100 Licet Regularibus in eorum Conventu sito in loco ubi Dominus Loci exigit unum pro quindecim ab Ecclesiasticis pro coctura panis in Furnis sibi competentibus, habere Furnum pro eorum usu, & venientium sumptibus Conventus. *Sac. C. Imm. in Maceraten. 22. Sept. 1624. l. 3. Decr. Altoviti p. 87*.

101 Regulares sunt Testes idonei ad probandam extractionem, & violationem Immunitatis Eccles. secutam in eorum Ecclesia. *S. C. Immun. in Regien. 2. Julii 1642. l. 3. Decr. Paul. p. 177*.

102 Minor observans S. Francisci potest de licentia Em. Vicarii Urbis in caussa Civili deponere. *S. C. Immun. in Romana 4. Sept. 1640. ibi p. 129*.

103 Datur facultas Episcopo, non solum examinandi, sed etiam cogendi Regulares ad se subjiciendum examini in caussa violatae Immunitatis. *Sac. C. Immun. in Aprutina 20. Novembr. 1640. lib. 3. Decr. Paul. pag. 155. in Neapolitana 6. Octobris 1643. ibi p. 211*.

Datur facultas Episcopo examinandi etiam Regulares, 104
dummodo actu, & habitu aliunde veritas haberi non possit, ac citra incursum Irregularitatis. *Sac. Congr. Immunit. in Novarien. 27. Julii 1635. lib. 2. Decr. Paul. pag. 229*.

Similis facultas conceditur aliquando etiam Vicario. *S.* 105
C. Immun. in Tropien. 3. Augusti 1639. lib. 3. Decr. Paul. p. 99.

Regulares dare debent Eminentissimo Legato uti Dele- 106
gato Apostolico notam animalium, quae per eosdem Regulares introducuntur ad effectum mactandi pro servitio Religiosorum. *Sac. C. Imm. in Tropien. 9. Augusti 1639. l. 3. Decr. Paul. p. 89*.

Scribitur Archiepiscopo, ut provideat, & ordinet pro 107
suo arbitrio, quod Regulares quomodolibet privilegiati non locent appartamenta ordinata ad habitationem Religiosorum Saecularibus, ad effectum vitandi abusus, & controversias Immunitatis Eccles. *S. C. Immun. in Neapolitana 10. Nov. 1676. l. 1. Decr. Altoviti p. 1302*.

Qui carceraverant, & modico tempore detinuerant Re- 108
gularem, absolvuntur in forma Ecclesiae arbitrio Episcopi. *S. C. Immun. in Litteren. 4. Dec. 1634. lib. 1. Decr. Vall. p. 159*.

Alia ad rem; Vide verb. *Alienatio*, verb. *Baptismus* 109
art. 7. verb. *Benedictio*, verb. *Conventus*, verb. *Ecclesia*, verb. *Fenestrae*, verb. *Habitus*, verb. *Missa*, verb. *Oratorium*, verbo *Oracula vivae vocis*, verbo *Privilegium*, verb. *Quarta*, verb. *Sepultura*, verb. *Testis*, verb. *Vicarius*.

Regularis nequit simul esse Parochus, & Superior sui 110
Conventus. *S. C. Disciplinae Reg. 28. Maji 1715. Decreto 6. in Bullario Clementis XI.* Vide in hoc Tomo verb. *Parochus; Art. II. n. 85*.

Regulares, sicuti dictum est in verb. *Jejunium art. 1.* 111
n. 12. uti possunt ovis, & lacticiniis in suis jejunii, extra tamen tempora ab Ecclesia universaliter prohibita, ut fuit determinatum in Capitulo Generali PP. Cappuccinorum 1596. ac fuit approbatum a *S. C. Episcopor. & regul. in Cosentina 15. Jul. 1606.* apud Nicol. *in flosculis verb. Cappuccini n. 9.* & apud Piton. *Condit. & dec. Pontific. ad regulares tom. 4. num. 1672.* Quod tamen intelligendum est ex vi propriae Regulae; quia alias etiam ipsi in jejuniis uti debent cibis secundum legitimam aliorum consuetudinem, & maxime Religiosorum regionis, & loci, ubi morantur, cum consuetudo sit optima Legum interpres, textu expresso *in c. Dilectus 8. de consuetud. L. ff de interpretatione 37. ff. de Legibus*; Immo ipsa sit altera Lex, & pro Lege servari debeat; *c. Dilecti 4. de arbitris. L. de quibus 32. ff. de Legibus, L. scaevola 26. ff. de aqua & aqua pluviae arcenda; L. Et ab antiquis 31. Cod. de testamentis* cum similibus. Unde Marchant. in *expositione regulae Fratrum Minorum cap. 3. qu. 2.* sic expresse concludit; *Jejunia regulae servari debent juxta morem patriae, & jejunantium communem formam*, adducens ad id sententiam 4. Magistrorum, qui expresse dicunt, *Jejunent ergo &c. debet intelligi cibo jejunantium secundum consuetudinem hominum, & maxime Religiosorum terrae, in qua morantur*. Et opinionem Hugonis de Dina sic habentis: „ Ubi a lacticinii abstineant jejunantes, scandalum est, si nos morem patriae &c. violamus. Juxta Sanct. Canonem, mos Ecclesiae, sive Dioecesis, in qua sumus, est servandus; „ & infra; Debemus ergo in jejuniis secundum morem „ jejunantium uti. “ Hinc Diana *in summa verb. Jejunium n. 56.* adductus a Patre Viva *in proposit. 32. ex damnatis ab Alexandro VII. num. 10. in fin.* dicit consuetudinem abstinendi a Lacticiniis in vigiliis & quatuor Temporibus in Sicilia videri gravem, & sub mortali receptam, etiam apud Regulares; qualis procul dubio est apud Nostrates consuetudo jejunandi in cibis quadragesimalibus diebus Adventus, juxta Constitutiones Capituli Generalis celebrati anno 1500. Interamnae de mandato Alexand. VI. *cap. 3. artic. 2.* apud Orbem Seraphic. *tomo de Jejunio*, ubi sic expresse habetur: „ Ad hanc autem Quadragesimam jejunandum Fratres sunt obligati modo, quo ceteri Christiani ad illam communem obligantur, ut lacticinia in ea comedere nequeant.

At vero in Feriis sextis, aliisque jejunii diebus infra 112
annum extra Quadragesimam; & Adventum teste communi praxi jejunatur, & jejunandum esse dicimus juxta diversarum Provinciarum, & Regionum probatam consuetudinem per supra adducta jura, & dicta etiam sub verb. *Jejunium l. c. n. 11.* & juxta S. Thomam 2. 2. *q. 166. art. 8. ad 3.* sic expresse dicentem: „ In jejunio Quadragesimali interdicuntur universaliter etiam ova, & lacticinia, circa quorum abstinentiam in aliis jejuniis diversae consuetudines existunt apud diversos, quas quisque observare debet secundum morem eorum, inter quos conversatur. “ Et sic de jejuniis praescriptis in Regula Fratrum Minorum ultra supracitatos sustinent moderni Expositores Regulae, Corduba, Politius, Longus, quo refert, & sequitur Melphi *in Comm. c. 3. tract. 13. q. 1. & 2.* Matth. *Cautela Confess. l. 3. cap. 4. n. 36.* ubi ad id allegat Mar-

chant. q. Magister, Hugonem de Dina, Sanctorum, & Aimenum, ac dicit non subsistere opinionem Felicis Potestatis *tom. 1. part. 3. a num. 2853.* asserentis, Fratres Minores non teneri in jejuniis Regulæ extra Quadragesimam, hoc est Adventus, & feriæ sextæ abstinere ab ovis, & lacticiniis, qui tamen Felix *loc. cit. n. 2856.* dicit, circa id nolle suum proferre judicium, ibi: *Si autem quid ego sentiam, cupis, judicium ferre nolo;* & infra *sub num. 2893.* ad consimilem positionem dicit: *Huic positioni nolo ego respondere*, quamvis ex rationibus & fundamentis, ibi *a num. 2856. ad n. 2875.* adductis videatur in dictam sententiam propendere. Concludendum igitur est, quod quamvis cit. statuta & Constitutiones Ordinis nostri, non obligarent sub culpa mortali per Constitutionem Sixti IV. incip. *Circumspecta* adductam ab ipso Felice Potestate *l. c. n. 2831.* & allegatam, ut intellectum suum, dicentem gratia, aperiat, *loc. cit. numer. 2856. 2866. 2870. & 2875.* per supra adducta jura, & allegatos Doctores, adhuc tenentur Nostrates sub gravi ad observanda jejunia Ecclesiæ, & Regulæ in cibis juxta dictam legimam aliorum consuetudinem, & maxime Religiosorum regionis, & loci, ubi morantur; Nimis enim mirum esset quod Religiosi majori perfectioni, & mortificationi addicti, atque obstricti, in suis Regulæ jejuniis adinstar illorum Ecclesiæ universalis institutis, ad minorem abstinentiam, & mortificationem tenerentur, quam sæculares. Quod & dicendum venit de aliis Religiosis pro jejuniis sub præcepto eis impositis a suis respective Regulis, & Constitutionibus; Cum de omnibus, ceteris paribus, militet eadem ratio: & ubi militat eadem ratio, eadem etiam militare debeat juris dispositio, *L. Illo 27. ff. de Legibus; L. Illud 32. ff. ad Legem Aquil. & cap. Inter corporalia 2. de translation. Episcop.* cum similibus.

113 Regulares utriusque sexus nequeunt licite esse Patrini, non solum in Sacramento Baptismi, per jura allegata, & dicta, in verb. *Baptismus art. 5. num. 41. & seq.* sed etiam in Sacramento Confirmationis; propter eamdem rationem ibi a Sacris Canonibus, & Conciliis adductam; Ubi enim eadem est ratio, eadem debet esse Legis dispositio; *L. Illo 27. ff. de legib. L. Illud 32. ff. ad leg. Aquil. cap. Inter corporalia 2. de translat. Episcop.* Cum ratio Legis sit anima Legis; *L. Cum ratio 7. ff. de bonis damnator.* Et tanto magis urget talis prohibitio quoad illos Regulares, qui nedum jure communi, sed & jure speciali propriæ Regulæ ad id vetantur, ut in specie Fratres Minores, ex *cap. XI. suæ Regulæ* sic expresse prohibentis: *Nec fiant compatres virorum vel mulierum, ne hac occasione inter Fratres, vel de Fratribus scandalum oriatur*, pro qua prohibita compaternitate ex vi Regulæ venit compaternitas quorumcumque in Baptismo, & Confirmatione, ut recte citatis aliis Regulæ Expositoribus, docet Corduba *in cit. cap. XI. Regulæ qu. 4.* Lex enim generaliter loquens, generaliter est intelligenda, *cap. Si Evangelica 13. dist. 55. cap. Quia circa 22. de privileg. L. Prætor 20. §. Ait prætor, ff. de novi operis nunciat.* cum similibus; Et ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *L. Non distinguemus 32. ff. de recept. arbitr. L. De pretio 8. ff. de publiciana in rem action. l. Præses 3. ff. de Officio Præsid.*

114 Compaternitas prohibita Fratribus Minoribus ex vi Regulæ, est solum illa, quæ contrahitur in tenendo suscipientem Sacramentum, præsertim Baptismi, & non ipsum ministrando. Et ratio est, quia hæc solum scandalum generare potest, ut præcepto Regulæ continetur; ubi autem, ut in ministrando Sacramentum, cessat causa, & finis Legis, nempe occasio scandali, cessat ex vi Regulæ ipsa Lex, *c. Cum cessante 60. de appellat. L. Cum ancillam 6. Cod. de condit. ob caussam.* Tum quia generaliter, & proprie tales, compatres dicuntur solum tenentes suscipientem Sacramentum, non autem ipsum ministrantes. Et sic expresse declaravit Capitulum Generale Mechlinien. anno 1499. & habetur in Tabul. Vic. gen. ibi: *Et cum in Regula prohibeatur, ne Fratres fiant compatres virorum, vel mulierum &c. intelligendum est quoad elevationem de Fonte Baptismatis, non quo ad Baptizationem;* Sic refert, & tenet Corduba *loc. c.* qui recte cum aliis ibi allegatis Regulæ Expositoribus, docet, quod ad tenendum, seu levandum de Fonte Baptismatis prohibeatur Fratribus Minoribus, nedum jure communi, sed etiam ex vi Regulæ. Quoad ministrandum vero Baptismum prohibetur ipsis, sicuti & omnibus aliis Regularibus solum jure Ecclesiastico communi, *cap. Placuit 8. caus. 16. qu. 1.* ibi: *Neque filium de Baptismo accipere, neque baptizare;* Ex vi Regulæ prohiberi Fratribus Minoribus solum compaternitatem ex susceptione prolis de Sacro Baptismatis Fonte, tenet expresse Marchant. *in cit. c. XI. Reg. qu. & concl. unica*, & alii Expositores.

115 Nec valet dicere, quod inter casus, ratione quorum Fratres Minores a loco recedere possunt, referunt antiqui Expositores, esse, si in ipso loco indigeantur Fratres ad baptizandos pueros, adeoque eis prohibetur ex vi Regulæ etiam Baptismum ministrare. Non valet, inquam, quia iste casus, ut explicat Marchant. *loc. cit.* referendus est ad locum, ubi sine Apostolica dispensatione adest cura animarum, & obligatio baptizandi ex officio, non autem ex charitate, aut ex vi compaternitatis; Ex Lege enim Charitatis in casu necessitatis articuli mortis probabiliter imminentis puero, si nullus alius esset qui legitime posset, & vellet ipsum baptizare, nedum alii Regulares, sed & ipsi Fratres Minores, non solum licite possent, sed immo tenerentur ipsum baptizare, quia lex charitatis jubet in tali casu providere de remedio ad salutem æternam omnino necessario, quale est Baptisma; & contra hoc nullum jus præcipere potest, cum necessitas non habeat, nec recognoscat Legem, *cap. Quoniam 13. caus. 1. qu. 7. c. Sicut 11. de consecr. dist. 1. c. Omnes 1. de fer. cap. Consuluisti 3. de celebr. Missar. cap. Consilium 2. de observat. jejun. cap. Quod non est licitum 4. de Regul. jur.* Et tenent expresse Corduba *loco citato* cum Hugone, & Pisano ibi allegatis, & alii passim; Prohibitio enim de non baptizando intelligi debet extra casum necessitatis.

Fratres Minores electi ad Curam animarum, aliique ad id subdelegati in Conventibus, ubi ex dispensatione Apostolica adest Parochia, possunt licite, sicuti & alii Regulares similiter electi seu subdelegati baptizare; quia Summus Pontifex, qui est super jus positivum Ecclesiasticum, *cap. Proposuit 4. de concessione præbendæ*, concedendo Parochiam, concedere intelligitur omne id, quod ad Officium Parochiale spectat; Concesso enim fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur, concessa intelliguntur; *c. Præterea 5. c. Prudentiam 21. & cap. Suspicionis 39. de Officio delegat. l. Cui jurisdictio 2. ff. de jurisdict.* cum similibus, & ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur, *cap. Ex parte 27. de decimis*; & cui licet quod est plus, licet utique quod est minus; *cap. Cui licet 53. de Regul. jur. in 6. L. Non debet 21. ff. de Regul. jur.* 116

Non possunt tamen nec ibi, nec alibi levare de Sacro Fonte infantes, seu fieri compatres in tenendo suscipientem Sacramentum, etiamsi non oriatur aliquando scandalum, & de hoc constet: quia licet causa propter quam fit prohibitio, cesset in casu particulari, & quo ad aliquem pro tunc, manet tamen in generali, & simpliciter quo ad alios, & quo ad se; quia Leges adaptantur ad ea, quæ ut plurimum contingunt, non autem ad illa, quæ raro accidunt, & ab accidentalibus casibus dependent, ad text. *in Authent. Ut sine prohibitione matres, in L. Ex his 4. & in L. Nam ad ea, ff. de Legibus*, cum similibus. Et ideo simpliciter manet & ipsum præceptum obligans etiam pro tunc, ut est communis regula Doctorum in omnibus similibus præceptis; Atque sic debet intelligi caput, quando cessante causa cessat effectus præcepti, *cap. Cum cessante 60. de appellation.* quando scilicet causa cessat omnino secundum quid, & simpliciter, ac generaliter, ut explicant Richard. *in 4. dist. 4.* Silvester. verb. *Furtum q. 15.* Corduba *loc. cit.* & alii: & sic servat praxis, & communis consuetudo, quæ est optima Legum interpres, *cap. Dilectus 8. de consuetud. & L. Si de interpretatione 37. ff. de Legibus.* 117

Sub dicta prohibitione non comprehenditur Regularis quicumque factus Episcopus. Sic expresse Glossa communiter recepta *in cap. Statutum 1. cap. 18. qu. 1. verb. Absolvit*, ibi: *Item potest sibi facere commatres, quod prius non licuit, exemplo Gregorii, qui prius Monachus factus est, & postea cum esset Diaconus Cardinalis compater Mauritii Imperatoris factus est.* Henno *tom. 2. tract. de Baptismo disp. 5. quæst. 2. concl. 2. resol. 4.* & alii passim. Et ratio est quia Episcopus Regularis a die suæ confirmationis, & assumptionis ad Episcopatum, exceptis votis essentialibus, liberatur ab aliis obligationibus suæ Regulæ, ut habetur ex *cit. cap. Statutum 1. caus. 18. q. 1.* & tenent communiter Doctores, ut dictum fuit sub verb. *Episcopus art. 7. n. 1. & 2.* 118

Regularibus licet invitare populum ad facienda Officia pro animabus Purgatorii in eorum Ecclesia; *Sacr. Congregatio Concil. in Volaterrana 16. Martii 1726. ad IX. dub.* 119

Regulares possunt impediri quominus in Ecclesia intra limites Parœciæ erecta Missas cantent, licet vocati a Prioribus, & Officialibus Laicis dictæ Ecclesiæ; *Sacra Cong. Cong. Concil. in Valven. seu Sulmonen. 10. Martii 1727. ad 111. dub.* 120

Regulares ad Ordines promovendi præter Litteras Obedientiales superioris non tenentur exhibere Ordinario fidem sui Baptismatis ad docendum de legitima ætate, dummodo in Litteris obedientialibus exprimatur ætas; *S. Congregat. Concil. in Brixinen. 12. Decemb. 1733. ad 2. dub.* 121

Auditur attendenda ad rem Constitutio Benedicti XIII. incip. *Postulat*, edita 9. Martii 1725. in qua interdicitur Regularibus omnibus ad Dignitates Ecclesiasticas promotis, ne aliquid, seu ulla bona extra Cœnobia secum asportare audeant; & insuper adimitur Superioribus Ordinis facultas concedendi promotis eisdem ad tempus usum librorum, aliorumque, sub pœna Suspensionis a Divinis eo ipso incurrenda, reservata Papæ privative quoad omnes alios; revocanturque Prædecesso- 122

rum

rum pontificum facultates cuicumque Ordini ad id concessæ.

123 Regulares Curam subditorum Sæcularium assumere nequeunt absque consensu, & approbatione Episcopi; Bene-
dict. XIV. t. 1. Constitut. 109. incip. *Firmandis* §. 11. Re-
124 gulares Curam Animarum exercentes, vel Sacramenta quovis titulo administrantes, subsunt in his jurisdictioni, visi-
125 tationi, & correctioni Episcoporum; Idem *ibid.* §. 2., *&*
3. quod intelligitur de jurisdictione Ordinaria, non vero Delegata; Idem *ibid.* §. 12.

126 Regularis Parochus exemptus est a visitatione, & correctione Episcopi in his, quæ pertinent ad observantiam disciplinæ Regularis; Idem *ibid.* §. 8. Non autem in his,
127 quæ spectant ad mores, & exemplarem vivendi rationem;
Idem *ibid.* §. 8. Multoque minus in his, quæ pertinent
128 ad ipsius Officium Parochiale; Idem *ibid.* §. Regularis
Parochi correctio competit tam Episcopo, quam Superiori
129 Regulari, cum præponderantia favore Episcopi. Idem
130 *ibid.* §. 10. Ipsius remotio decerni potest tam ab Episcopo, quam a Superiore Regulari, absque alterius consensu. Idem *ibid.* §. 11.

131 Exempti tamen sunt ab Episcopi visitatione, & correctione Parochi Regulares, qui curam exercent in Ecclesiis eorum Monasteriorum, sive locorum, in quibus Abbates, aut alii Superiores Regulares jurisdictionem Episcopalem, & temporalem in Parochos, & Parochianos habent. Idem *ibid.* §. 12. Nisi Episcopus probet ampliorem jurisdictionem ex alio capite sibi acquisitam esse. Idem *ibid.* Exempti sunt etiam animarum curam gerentes in Ecclesiis eorum Monasteriorum, in quibus Abbates Generales, seu Capita Ordinum Sedem Ordinariam principalem habent. Idem *ibid.* §. 13. Quod non extenditur ad residentias aliorum Præsulum Regularium non Generalium. Idem *ibid.* §. 13.

132 Illa autem dicenda est Superioris Generalis residentia ad effectum hujusmodi exemptionis, quæ a Constitutionibus, vel a consuetudine Ordinis præfinitur. Itque tantummodo Monasterium, non vero aliud, in quo quacumque de causa Superior Generalis commoratus fuerit, pro ordinaria Sede haberi præcipit, licet ipse Generalis ibi actu non resideat; Idem *ibid.* §. 17. Vel si a Constitutionibus, vel Consuetudine alicujus Ordinis residentia non sit præfinita illa erit pro residentia ordinaria habenda, quam Superior Generalis, seu Caput Ordinis initio Generalatus elegerit. Verum, si facta semel hujusmodi electione, eamdem postmodum variare præsumpserit, declarat, neque Monasterium initio electum, neque alterum, etiamsi cum sua Curia eo se transtulerit, privilegia ordinariæ, & principalis Generalitiæ Sedis habiturum. Idem *ibid.* §. 18. Hac exemptione non gaudent aliæ
133 Parochiæ hujusmodi Monasteriis unitæ. Idem *ibidem* §. 15.

134 Episcopus pro dictorum exemptorum Parochorum remotione potest instare apud Superiorem Generalem, si cognoverit Parochiam non recte administrari, & aliquando etiam debet pro sui Officii munere, implorata quoque, quatenus opus sit, Apostolicæ Sedis auctoritate, si namque Generalem prædictum, aut reluctantem, aut Parocho plus æquo faventem invenerit. Idem
135 *ibidem* §. 16. Et in his etiam præservatur majus jus, quod Episcopo alias acquisitum fuisse probetur. Idem *ibid.* §. 19.

136 Regulares Parochi, aut Vicarii Curati Missam Parochialem applicare debent pro populo diebus Festis. Idem Con-
137 stitut. 103. incip. *Cum semper* §. 4. Regulares Parochi tenentur recipere in propriis Ecclesiis, & domibus Missionarios ab Episcopo missos ante Visitationem pastoralem. Idem Constitut. 160. incip. *Firmandis*.

138 In Regularium Ecclesiis Parochialibus Episcopus visitare potest illud dumtaxat Altare, in quo SS. Eucharistiæ Sacramentum asservatur, & consequenter Sacrum ipsum Tabernaculum, Fontem Baptisterii, si adsit, Confessionale Parochi, Pulpitum Ecclesiæ, a quo Parochus jus habet Verbi Dei annunciandi. Sacrarium pariter Ecclesiæ ad inspiciendum locum, in quo asservatur Sacra supellex pro Sacramentis administrandis. Sepulcrum, & Cæmeterium Parochiale; Turrim Campanariam, dummodo in ea sint campanæ ad Parochiam proprie spectantes; ac demum præter res supra enunciatas, omnia sacra vasa, quibus vel particulæ consecratæ servantur, vel sacra olea, vel aqua Baptisterii, vel alia rite benedicta, quæ pro ingredientium aspersione ad Ecclesiæ fores poni consuevit. Idem *ibid.* §. 7.

In Regularium Ecclesiis, sive Parochialibus, sive
139 non, potest Episcopus Confirmationis Sacramentum arbitrio suo ministrare. Idem *ibid.* §. 9. Regulares Superiores Parochum Regularem corrigere possunt; Idem *ibi-*
140 *dem* §. 10. Atque etiam ab animarum cura removere ab-
141 sque consensu Episcopi. Idem *ibid.* §. 11. Nullam vero
142 jurisdictionem habent in subditos Parochiæ sæculares. Idem *ibidem* §. 10.

Regularis Superioris approbatio ad Confessiones non
143 suffragatur, ut quis absolvere possit a peccatis, & Censuris reservatis, in vim indulti Apostolici requirentis approbationem Ordinarii. Idem Constit. 160.
incip. *Apostolica Indulta* §. 6. Regularibus non suffragatur 144
Indultum Cruciatæ quoad electionem Confessarii pro absolutione a Censuris, & peccatis reservatis. Idem *ibidem* §. 7.

Accipientes munera a Regularibus, exceptis rerum 145
medicinalium, seu devotionis muneribus, ultra valorem decem scutorum monetæ nequeunt absolvi a Summo Pœnitentiario, nisi prius facta restitutione, vel si eam de præsenti nequeant adimplere, cum obligatione eamdem 146
quam primum poterunt faciendi. Qui vero infra prædictum valorem ejusmodi munera acceperint, eos injuncta arbitrio ipsius majoris Pœnitentiarii, seu Confessarii per eum eligendi eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu Conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, erogetur, absolvere, seu absolvi mandare possit; Idem Constitut. 125. incip. *Pastor bonus* §. 26.

Regulares, quibus a Sancta Sede concessa est facultas 147
impertiendi benedictionem super populum cum Indulgentia plenaria, quo ritu id facere debeant? Vide supra ad verb. *Benedictio*. Regulares Superiores quid præstare debeant in deputandis Confessariis extraordinariis 148
pro Monialibus sibi subjectis? Vide supra ad verb. *Confes-* 149
sarius. Regulares quando, & in quibus subjiciantur jurisdictioni Episcopi? Vide supra ad verb. *Episcopus*, & verb. 150
India, *Indi*. Regulares quoad Ordines recipiendos, Vide supra ad verb. *Ordinare*, *Ordo*. Regulares quoad reclaman- 151
dum contra validitatem Professionis, Vide supra ad verb. *Professio Regularis*.

Regularibus non conceditur translatio, nisi ad Ordi- 152
nes, in quibus viget claustralis, & Regularis observantia; Idem tom. 2. Constitut. 7. incip. *Pontificia*. Regularibus 153
ab ordine laxiori ad strictiorem transferri cupientibus, an, & quomodo convenire necesse sit inter utriusque Or- 154
dinis Superiores, in jure cautum non reperitur, sed hodierna praxis est, per quam omnes hujus generis controversiæ, & morarum prolixitates devitantur, ut Religiosis viris, qui a laxiori ad strictiorem Ordinem transire cupiant, postquam voluntatis suæ causas coram competentibus Apostolicæ Sedis Tribunalibus exposuerint, atque probaverint, illud ægre a Romano Pontifice indulgeantur opportunæ facultates, in quibus derogatio super consensu Superiores Ordinis laxioris includitur. Idem Constitut. 25. incip. *Ex quo*.

Regulares Superiores an expectare debeant consensum 155
Episcopi, ut Clericum Sæcularem ad habitum suæ Religionis admittere possint? In jure pariter cautum non reperitur, quamvis hujusmodi consultatio inter Episcopum, & Superiorem Regularem, ut unicuique sua ratio constet, ipseque Superior Regularis ab Episcopo edoceri valeat de idoneitate Clerici, nunquam interdicta fuerit, nec ipse Pontifex eam vetare intendat, quin potius illius utilitatem, atque opportunitatem agnoscat, resolvens opus esse ad id nova Constitutione. Idem *ibidem*.

Non licet Episcopis in Synodis derogare privilegiis a 156
Sede Apostolica concessis Regularium Ordinibus; Benedict. XIV. *De Synodo Diœcesana lib.* 3. *cap.* 41. *numer.* 1.
adductis ad id pluribus juribus. Regulares enim sæpe con- 157
questi sunt, Episcopos in Synodis præcepta, & statuta condidisse de Regulari observantia, cum verbo *præcipimus*, seu *statuimus*; Quapropter Sacra Congregat. Concilii justam agnoscens Regularium querelam, verbum illud *præcipimus*, seu *statuimus* nedum a Diœcesanæ, verum etiam a Provincialis Synodi Constitutionibus jussit expungi, & Decretum in hunc modum reformari. *Intelligant Regulares se teneri ad Regulæ, quam professi sunt, vitam instituere*; Idem *ibidem* cap. 41. num. 1. ex Fagnano *in cap. Quod super his num.* 25. *de majorit. & obedient.*

Possunt tamen Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ dele- 158
gati plura sancire quoad Regulares. Idem *ibidem num.* 2.
Et præcipue ea, in quibus fundantur ipsis, juxta allegata 159
verb. *Regulares art.* 2. *per tot.* Et signanter Regulares obligantur Constitutionibus Synodalibus in iis, quæ respiciunt 160
Curam animarum, administrationem Sacramentorum, & jurisdictionem Episcopi delegatam. Idem *ibidem l.* 8. *cap.* 4.
n. 5. ex Concil. Tridentin. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regularibus*, *&*
cap. 1. *de Privileg. in* 6. Et ad evitandum scandalum, te- 161
nentur etiam aliis Constitutionibus, licet non semper sub 162
gravi. Idem *cit. n.* 5. Tenentur servare Festum indictum, & Interdictum promulgatum ab Episcopo, non tamen jeju- 163
nium, in Synodo, vel extra denunciatum. Nisi alia esset antiqua consuetudo, aut scandalum suggeret. Idem *ibidem n.* 6., *&* 7.

Regulares quicumque, nec per modicum quidem tem- 164
pus, nec ulla occasione possunt ad alloquendas Moniales sine Episcopi licentia accedere absque gravi culpa. Idem *ibidem l.* 7. *cap.* 41. *num.* 7. ex variis Pontificum Constitutionibus, & Sacrarum Congregationum Decretis, quæ congesta habentur apud Diœcesanam Synodum Pisanam 1708., & in appendice ad Synodum Diœcesanam Lucanam habitam ab Episcopo Colloredo 1736., & a me jam relat. *tom.* 5. *verb. Moniales art.* 2. *a num.* 12. *ad* 21. Vide *ibid.*

Præ-

Praelati Regulares privilegium post Concilium Tridentinum habentes, possunt suos subditos ab Interstitiorum lege ad Ordines suscipiendos dispensare. Idem ibidem lib. 7. c. 41. num. 6. ubi refert quod, cum Episcopus Mitensis in sua Synodali Constitutione & expresse denuntiaret, se nulli, sive Saecularium, sive Regularium Ordines collaturum, qui non servaret, temporum interstitia a Concilio Tridentino praescripta, a quibus, an quempiam absolvendum Ecclesiae necessitas, aut utilitas exposceret, id non a Praelato Regulari, sed a se fore dijudicandum, delata caussa ad Sacram Congregationem Concilii, ipsa sub die 24. Augusti 1686. rescripsit, dictam Constitutionem Synodalem Mitensem esse reformandam quoad eos Regulares, qui habent privilegium concessum post Tridentinum. An, quando, & quomodo possint, vel non, Praelati Regulares suos subdi-
168 tos in una Dioecesi morantes, dimittere ordinandos in aliam? Vide supra ad verb. Ordo, art. 3. ac in addit. quoad verb. Ordo.

Novae Additiones ex aliena manu.

1 TAmetsi plura hoc in articulo ab *Auctore* cumulata sint, nihilo tamen minus, & plura addi possent, vel illustrando tradita ab ipso Auctore, vel omissa ab eo supplendo. Angusti vero limites additionum cogunt, ut vix pauca innuamus.

2 De Laico post patratum delictum effecto Regulari, quatuor quaeri solent. Primum an valide sit professus? Secundum an debeat puniri a Superiori Regulari? Tertium an sit standum processui confecto a Judice laico? Quartum demum an puniri debeat juxta praesentem statum?

3 Vide autem de his omnibus *controvers. 95., & 97. Samminiati*, ubi sustinetur valide fuisse professum, & quod ei consectarium est, debere puniri a Superiori Regulari, stando tamen processui confecto a Judice laico, & quidem secundum praesentem statum. Et quod caput est, affertur in casu illo consentanea resolutio S. Congregation. Immunitatis *edita 19. Januarii 1677.*

4 De Regulari, quando ex necessitate Patri, Matri, &c. supervemente exire e Religione possit, & eis subvenire, non inutilis his quoque esset inquisitio. At brevitatis gratia consule qui de ea late agit *Rosignol. de Patr. Potest discept. 3. cap. 4. n. 31. & sequent.*

5 Pariter brevitatis gratia de Regulari an possit esse Testis in Testamento, adi *Scopp. ad Merlin. Pignatell. Schol. 88. n. 28. tom. 2. Sanchez in praecept. Decalog. lib. 6. cap. 13. fere per tot.*

6 An possit esse Procurator in Judicio pro saeculari, *de Alexio observ. 108. ad Capyc. Latr. consult. tom. 2. Nozar. in Lucerna Regular. verb. Procurator num. 4., & 5. Roger. de Testament. Canon. lib. 1. disput. 2. c. 4. n. 7. Graff. decis. aur. part. 3. lib. 3. c. 26. n. 15.*

7 An possit esse exequutor testamentarius sine superioris licentia; *Capon. controvers. for. 54. n. 29., & sequent.* ubi etiam de Jesuitis, & rursus hic *discept. 32. fere per tot. Oliv. de For. Eccles. part. 3. q. 35. num. 9., & seq. Themud. decis. Ulyssipon. 62. n. 5.* ubi quod Fratres Minores nec cum licentia Superioris possunt esse exequutores Testamentarii.

8 An possit esse arbiter, *Sanchez in praecept. Decal. lib. 6. cap. 13. n. 52., & seq., & num. 65. de Fratribus Minoribus, Scopp. ad Grattian. decis. 64. fer. per tot.*

9 Et quid si electus fuerit ante Religionis ingressum? *Sanchez ubi supra.*

10 An possit esse Tutor, *Laurea Alleg. fiscal. 86. n. 3. lib. 2. Sanchez in praecept. Decalog. lib. 6. cap. 14. n. 21. & seq.*

11 An possit munus Tabellionis exercere, *iidem Auctores ibidem.*

12 An possit esse depositarius, *Sanch. eodem loco n. 27., & sequent.*

13 Quid recuperet ubi exeat e Religione, *Capon. disceptat. 201. cap. 1. numer. 4., Sebastin. de pact. success. part. 3. sect. 9. num. 59., & sequent. Rot. in Asculana donationis 23. Julii 1733. cor. bon. mem. Peralt.*

14 Et quid suppressa Religione, *Torr. de pact. futur. success. lib. 2. cap. 25. num. 95. Rot. in Asculana, seu Senogallien. successionis 22. Martii 1726. coram bon. mem. Nunez.*

16 Et quid si transeat ad Religionem capacem, *Capon. discept. 64., & 280. Stabar. jur. resolut. 125., & 126. lib. 2. Sebastin. de pact. success. part. 3. sect. 9. num. 64. Gibb. consult. decisiv. 12., & 13. Rovit. dec. 10. ibique Altimar. in Addition.*

16 Et quid si promoveatur ad Episcopatum? *Marant. part. 3. respons. 55. Capon. controvers. 22. n. 20. ubi de bonis donatis Monasterio, de Marin. resolut. quotid. cap. 185. tom. 2. Lucarin. de Episcop. Regul. part. 3. cap. 2. Argentré ad Consuet. Britann. art. 510. gloss. 2. num. 4., Rovit. decis. 10., & 11. ibique Altimar. in addit.*

ARTICULUS II.

Quoad ea, quae concernunt Regularium exemptionem ab Jurisdictione, vel non, Ordinariorum; seu quoad ea, in quibus Regulares subduntur, vel non, Jurisdictioni Ordinariorum.

SUMMARIUM.

1 *Exemptio quid sit?*
2 *Episcopi in pluribus casibus Jurisdictionem habent in Regulares, sive Ordinariam, sive delegatam.*
3 *In quibus habeant in ipsos Jurisdictionem Ordinariam?*
4 *Et in quibus habeant Delegatam?*
5 *Affertur Constitutio Gregorii XV. de Exemptorum privilegiis, & subjectione, multa ad rem continens scitu digna.*
6 *Afferuntur responsa Sacrae Congregationis Concilii ad varia Dubia super dicta Constitutione Gregorii XV. exorta.*
7 *Afferuntur alia duo Dubia super eadem.*
8 *Afferuntur variae resolutiones Sacrae Congregationis specialiter deputatae in caussa Angelopolitana Jurisdictionis vertente inter Episcopum, & Patres Jesuitas, confirmatae ab Innocentio X.*
9 *Regulares subduntur Episcopis quoad caussas Fidei.*
10 *Item subduntur Episcopis quoad praedicationem Verbi Dei.*
11 *Item subduntur Episcopis quoad susceptionem Ordinum.*
12 *Item subduntur Episcopis quantum ad audiendas Confessiones Sacramentales Saecularium.*
13 *Item subduntur Episcopis, & ab ipsis possunt excommunicati declarari, si ministrent Laicis infirmis etiam hospitantibus in eorum Conventibus Viaticum, & extremam Unctionem absque Episcopi, vel Parochi licentia.*
14 *Item subduntur Episcopis quantum ad audiendas Confessiones Monialium Episcopis subjectarum.*
15 *Item subduntur Episcopis, & ab ipsis possunt puniri, si violent sigillum Sacramentale Confessionis.*
16 *Item subduntur Episcopis, si sollicitent Poenitentes in Confessione, vel doceant Poenitentes non teneri ad denunciandos Confessarios sollicitantes.*
17 *Item subduntur Episcopis quantum ad observanda, & evitanda in celebratione Missarum, & ab ipsis possunt puniri, si prohibita, vel indecentia in Ecclesiis suorum Ordinum committant circa Missae Sacrificium.*
18 *Item subduntur Episcopis, & possunt ab ipsis coerceri, si erigant Altare portatile in Domo privatorum, ut ibi celebrent, & Viaticum ministrent Regulari infirmo absque licentia Episcopi, vel Parochi.*
19 *Item subduntur Episcopis, & ab ipsis puniri possunt, si celebrent Missas in Oratoriis privatis Domicellorum diebus exceptis, vel postquam eadem die fuit ibidem jam celebrata unica Missa in Apostolico Indulto concessa.*
20 *Item subduntur Episcopis quoad admissionem ad Habitum, & ad Professionem Monialium in Monasteriis sibi subjectis, & possunt ab illis puniri, si non fuerint prius certiorati.*
21 *Item subduntur Episcopis quoad electionem Abbatissarum Monasteriorum sui Ordinis, cui per se, vel per alium potest Episcopus interesse, si vult.*
22 *Item subduntur Episcopis, si Confessarii Monialium Monasteriorum intra moenia Civitatis permaneant, & pernoctent in mansione per parietes, & per tecta non penitus disjuncta, & separata a Monasterio.*
23 *Item subduntur Episcopis, & ab ipsis puniri possunt, si Superiores extra necessitatem ingrediantur Monasteria Monialium sibi subjectarum.*
24 *Item, si Superiores plusquam semel in anno ex caussa Visitationis dicta Monasteria ingrediantur.*
25 *Item, si Superior Generalis introducat secum in dicta Monasteria plusquam duos socios sui Ordinis, & Superior alius a Generali plusquam unum.*
26 *Item si ipse Superior Visitator, aut ejus socii sumpserint intra Clausuram aliquam refectionem.*
27 *Item, si urgente caussa eodem anno pluries ingrediendi septa Monasterii, Superior fuerit ingressus absque praesentia Episcopi Dioecesani, vel alterius personae Ecclesiasticae ad hoc specialiter ab ipso delegatae.*
28 *Item subduntur Episcopis Regulares quoad locutionem cum Monialibus, etiam sibi subjectis, & si sine legitima licentia cum illis loquantur, possunt ab ipsis puniri.*
29 *Item subduntur Episcopis in iis, quae concernunt clausuram Monialium, etiam sibi subjectarum, & si quoad hanc reperiantur delinquentes, possunt ab ipsis puniri.*
30 *Item subduntur Episcopis, si Immunitatem Ecclesiasticam violaverint, vel laeserint.*

31 Item subduntur Episcopis, si offendant Ministros, & Officiales Curiæ Episcopales, & tunc possunt ab eis puniri, & carcerari.

32 Item subduntur Episcopis, si Interdicta per ipsos promulgata non servent.

33 Item subduntur Episcopis, si in eorum personam delinquant, vel Prælatorum Jurisdictionem competentem impediant, ne munus suum exequantur; tunc enim possunt ab eis puniri, & legitime coerceri.

34 Item subduntur Episcopis, si Censuram Canonis: Si quis suadente 29. caus. 17. q. 4. vel aliam a Jure latam ob notorium delictum incurrerint: Tunc enim possunt ab Episcopis publice denunciari excommunicati, ut ab aliis vitentur.

35 Item subduntur Episcopis, si degant, & delinquant extra Claustra.

36 Et hoc procedit etiam in Regulari existente extra Claustra ad erectionem Monasterii de licentia sui Superioris, nisi in ipsa Domo sit Regularis observantia, & vivant sub Superiore Conventualiter.

37 Regulares degentes in Parochialibus Monasterio unitis non possunt puniri ab Ordinariis, nisi delinquant circa Curam Animarum, & Sacramentorum administrationem.

38 Regulares tamen de licentia suorum Superiorum manentes in aliquo membro, seu Grangia sui Monasterii pro Religionis servitio, si ibi delinquant, possunt ab Ordinario puniri.

39 Regularis degens intra Claustra, & extra cum scandalo populi delinquens, puniri debet a suo superiore, certiorato de punitione Episcopo instante, alias puniri poterit ab ipso Episcopo.

40 Superior Regularis ab Episcopo admonitus, non puniens, ut supra, talem Regularem delinquentem incurrit ipso facto privationem dignitatis, & Officii; & si illum impunitum ad alium Conventum extra Diœcesim transmiserit, tenetur eum revocare intra terminum ab Episcopo præfigendum sub pœnis privationis Dignitatis, & Officii, & inhabilitatis, ac privationis vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrendis, ad quas a solo Romano Pontifice restitui potest.

41 Et si superior ipsum delinquentem revocare prætermiserit, Ordinarius loci, ad quem transmissus fuerit, ab Ordinario loci commissi delicti requisitus, tamquam Apostolicæ Sedis delegatus punire eum potest, & debet.

42 Regularis delinquens intra Claustra, seu in Ecclesia, vel Monasterio sui Ordinis cum populi scandalo, censetur, & reputatur delinquere extra Claustra.

43 Episcopus potest procedere ad summariam informationem de delicto a d. Regulari extra Claustra commisso.

44 Regularis extra Claustra delinquens non est detinendus in carceribus ab Episcopo, donec processus in Curia Episcopali conficiatur, sed statim remittendus est ad suum Superiorem, etiamsi nullam instantiam faceret.

45 Regularis deprehensus in delicto, ubi timetur de fuga, potest ab Episcopo capi per suos Ministros, & recta duci ad suum Superiorem cum instantia, ut intra certum tempus eum puniat, & de punitione ipsum certiorem faciat.

46 Superiores, qui ad præscriptum Concilii tenentur facere certiores Episcopos de punitione Regularium extra Claustra delinquentium, non satisfaciunt faciendo verbo hujusmodi certiorationem, sed eam facere debent in scriptis.

47 Regularis, qui sine Obedientialibus sui Superioris a suo Conventu recesserit, & repertus fuerit, potest ab Ordinariis Locorum puniri.

48 Regulares incedentes per Civitatem, & loca sine socio, vel de nocte, aut indecenter vestiti, & sine debita modestia Religiosa, possunt ab Episcopis in carceribus mancipari, tamquam delinquentes extra Claustra, servata tamen forma Concilii Tridentini.

49 Regulares deferentes publice arma, de mandato Episcopi possunt carcerari.

50 Regulares subduntur Episcopis quoad expositionem solemnem SS. Sacramenti, remissive.

51 Regulares subduntur Episcopis, quantum ad accedendum ad Processiones publicas, remissive.

52 Item subduntur Episcopis quantum ad componendas controversias super præcedentia in processionibus, remissive.

53 Item subduntur Episcopis, quantum ad Sacras imagines, & Reliquias ponendas, & exponendas in suis Regularibus Ecclesiis.

54 Item subduntur Episcopis quantum ad publicationem Indulgentiarum.

55 Item subduntur Episcopis quantum ad erectionem Confraternitatum, remissive.

56 Item subduntur Episcopis quantum ad susceptam administrationem Confraternitatum, vel Hospitalium.

57 Item subduntur Episcopis quoad Confraternitates Laicorum in suis Regularibus Ecclesiis existentes.

58 Item subduntur Episcopis Regulares Parochi quoad ea, quæ concernunt Curam Animarum.

59 Dummodo Eccl. Parochialis non sit illius Conventus, in quo Generalis Ordinis habet residentiam ordinariam.

60 Item subduntur Episcopis Regulares Parochi quoad accessum ad Synodum, & Conferentias casuum.

61 Non possunt tamen Episcopi compellere Regulares ad accedendum ad Conferentias casuum, neque in Conventibus suppressis, & postea restitutis, in quibus non degunt de Familia duodecim Religiosi.

62 Item Regulares subduntur Episcopis quoad renuntiationes, & obligationes Novitiorum.

63 Item subjiciuntur Episcopis quoad restituendas Novitiis abeuntibus ante Professionem res omnes, quæ ipsorum erant.

64 Item subjiciuntur Episcopis quoad observandos dies Festos legitime præfixos.

65 Item subjiciuntur Episcopis quoad eis præstanda debita obsequia, & Baldachinum erigendum in eorum accessu ad Ecclesias Regulares pro ibi celebrandis Pontificalibus, & hujusmodi.

66 Moniales tamen Regularibus subjectæ non tenentur erigere Baldachinum Episcopo clausuram visitare volenti, sed sufficit stratum præparare.

67 Regulares subjiciuntur Episcopis quoad delicta commissa circa personas intra septa, aut circa Clausuram, vel bonorum administrationem Monasteriorum Monialium etiam Regularibus subjectarum.

68 Item subjiciuntur Episcopis, si ab ipsis monitis sepulturas sub Altaribus, & pradellis in eorum Ecclesiis constructas, nolint, aut differant expurgare, & illas muro obstrui facere, & replere, remissive.

69 Item subjiciuntur Episcopis, & Censuris Ecclesiasticis possunt coerceri, ne Ecclesiastica, & Sacra Paramenta benedicant pro usu aliarum Ecclesiarum non suarum.

70 Item subjiciuntur Episcopis quoad exequendam Testatoris voluntatem, & reddendam rationem, si illis fuerit commissa executio, sive distributio redditunm, alterumque bonorum hæreditatis.

71 Item subjiciuntur Episcopis quoad tenendam lampadem accensam ante Altare, in quo est Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti.

72 Item potestatem, & jurisdictionem habent Episcopi supra Regulares in spectantibus ad venerationem eorum, qui cum Sanctitatis opinione, vel fama Martyrii ex hac vita migrarunt.

73 Item procedere possunt Episcopi etiam contra Regulares asserentes Beat. Virg. conceptam esse cum peccato Originali.

74 Item procedere possunt Episcopi etiam contra Regulares Missas celebrantes, & Confessiones Sacramentales excipientes, antequam fuerint promoti ad Sacrum Presbyteratus Ordinem.

75 Regulares subjiciuntur Episcopis quoad Judices Conservatores &c. remissive.

76 Regulares autem intra Claustra degentes, & habentes suos Conservatores legitime electos in causis Civilibus conveniri solum possunt coram dictis Conservatoribus, vel coram suis Superioribus, non autem coram Episcopis.

77 Regulares subjiciuntur Episcopis, si in numero a Constitutionibus Apostolicis præscripto, in Conventu non commorentur, & Regularem disciplinam non servent, remissive.

78 Regulares, quamvis ordinarie nequeant ab Episcopis Censuris coerceri propter amplissima eorum Privilegia; Tamen in Casibus particularibus, in quibus vigore Tridentini, vel Constitutionum Apostolicarum datur Episcopis facultas coercendi, corrigendi, & puniendi Regulares, possunt ab ipsis Censuris coerceri, nisi habeant ad id Privilegia sibi concessa, vel confirmata post Concilium Tridentinum, ad n. 80.

81 Non posse autem Regulares ab Episcopis Censuris distringi, seu coerceri, resolvunt multi, qui afferuntur.

82 Unde pendente lite super exhibitione Privilegii, non potest Episcopus Regulares turbare in sua possessione exemptionis; Et in dubio an Jurisdictio pertineat ad Episcopum? recurrendum est pro decisione ad Sedem Apostolicam.

83 Cæterum quamvis Regulares exempti sint a Jurisdictione Ordinariorum, & sic non teneantur comparere, dum ab eis citantur; Tamen id non procedit, cum in citatione exprimitur caussa, quæ fundat super Regulares Jurisdictionem, si non ordinariam, saltem delegatam in aliquibus casibus particularibus: Tunc enim tenentur comparere, alias poterunt Episcopi contra ipsos contumaces Censuras relaxare, declarando ad removendum omne dubium validitatis Censurarum quod id faciunt tamquam Sedis Apostolicæ legati.

84 Concluditur igitur, quod licet Regulares exempti sint a Jurisdi-

Jurisdictione Episcoporum, non sunt tamen exempti a stricto debito exhibendi eis omne obsequium, & reverentiam.

85 *Et ita Episcopi Jura Regularium debent defendere, ipsosque affectu benevolo prosequi, charitative tractare, & benigne fovere.*

86 *Concilii Generalis Viennensis monitum Episcopis, & regularibus directum in mutuæ debitæ dilectionis argumentum.*

87 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 99.*

1 EXemptio est privilegium, quo persona, aut locus ab jurisdictione Episcoporum, seu Ordinariorum liberantur, & subtrahuntur, ac Summo Pontifici immediate subjicitur. *Est in re communis, arg. Cap. Si Papa 10. de privileg. in 6.*

2 Episcopi, seu Ordinarii in pluribus casibus Jurisdictionem habent in Regulares, sive Ordinariam, sive Delegatam, *Communis*, & clare patebit ex infra dicendis.

3 Jurisdictionem Ordinariam in ipsos habent in iis, in quibus Jure Ordinario, seu ex suo ordinario Officio, ex Lege, Canone, vel consuetudine sibi competente possunt

4 contra eos procedere. *Communis*. Jurisdictionem vero Delegatam in ipsos habent in iis, in quibus, non Jure proprio, & ordinario suo Officio, sed ex sola demandata sibi auctoritate a Sede Apostolica possunt contra eos procedere, uti cum Canones, & Jura disponunt, ut contra eos auctoritate Apostolica, vel tamquam Sedis Apostolicæ Delegati procedant, *Communis*.

5 Affertur Constitutio 18. Gregorii XV. de Exemptorum Privilegiis, & subjectione, multa ad rem continens scitu digna.

GREGORIUS EPISCOPUS &c.

Inscrutabili &c.

§. 1. *Sane Tridentinæ Synodi Decretis provide cautum est, nullum Presbyterum, etiam Regularem posse Confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum deputari, nisi aut Parochiale Beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.*

§. 2. *Nec non, ut in Monasteriis, seu Domibus Virorum, seu Mulierum, quibus imminet animarum cura personarum sæcularium, præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu Locorum familia, personæ tam Regulares, quam Sæculares ejusmodi Curam exercentes subsint immediate, in his, quæ ad dictam Curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, Jurisdictioni, Visitationi, & Correctioni Episcopi, in cujus Diœcesi sunt sita. Itemque ut Episcopi universi sub obtestatione Divini Judicii, & interminatione maledictionis æternæ in omnibus Monasteriis sibi subjectis Ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ auctoritate Clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est, conservari maxime procurent. Inobedientes, atque contradictores per Censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacumque appellatione postposita, compescentes.*

§. 3. *Atque ut regulares in Ecclesiis suorum Ordinum prædicare volentes se coram Episcopis præsentare, & ab eis Benedictionem petere teneantur. In Ecclesiis vero, quæ suorum Ordinum non sunt, nullo modo prædicare possint sine Episcopi licentia; contradicente autem Episcopo nulli, etiam in suorum Ordinum Ecclesiis, prædicare præsumant.*

§. 4. *Verum quia experientia compertum est, Ecclesiastici regiminis rationes postulare, ut Decretis ejusmodi aliquid adjungatur: matura deliberatione nostra, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac generali, ac perpetuo valitura Constitutione, decernimus, statuimus, & declaramus, ut deinceps tam Regulares, quam Sæculares, quomodolibet exempti, sive animarum curam personarum sæcularium Monasteriis, seu Domibus regularibus, aut quibusvis aliis Ecclesiis, vel Beneficiis, sive sæcularibus incumbentem exerceant; sive alias Ecclesiastica Sacramenta, aut unum ex illis ministrent, prævia Episcopi licentia, & approbatione, sive quoquomodo in dictæ Curæ exercitio, aut in eorumdem Sacramentorum, vel alicujus ex illis administratione de facto absque ulla auctoritate se ingerant: in his, quæ ejusmodi Curam, seu administrationem concernunt, omnimodæ Jurisdictioni, Visitationi, & Correctioni Diœcesani Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ Delegati, plene in omnibus subjiciantur; Ad hæc tam regulares, quam Sæculares hujusmodi nullis Privilegiis, aut Exemptionibus tueri se possint, quominus, & deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa Clausuram, vel circa bonorum administrationem Monasteriorum Monialium, etiam Regularibus subjectarum, ab Episcopo loci similiter tamquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegato, quoties, & quando opus fuerit, puniri, & corrigi valeant.*

§. 5. *Confessores vero, seu Sæculares quomodocumque exempti, tam Ordinarii, quam Extraordinarii ad Confessiones Monialium, etiam regularibus subjectarum, audiendas, nullatenus deputari valeant, nisi prius ab Episcopo Diœcesano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant; Sed, & Administrantes bona ad ejusmodi Monasteria Sanctimonialium, ut præfertur, etiam regularibus subjectarum, pertinentia, sive regulares extiterint, sive Sæculares quomodolibet exempti, Episcopo loci, adhibitis etiam Superioribus regularibus, singulis annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas, reddere teneantur, ad idque juris remediis cogi, & compelli queant; Liceatque Episcopo ex rationabili causa Superiores regulares admonere, ut ejusmodi Confessores, atque Administratores amoveant: iisque Superioribus id facere detrectantibus, aut negligentibus, habeat Episcopus facultatem prædictos Confessores, & Administratores amovendi toties, quoties, & quando opus esse judicaverit; Ac similiter possit Episcopus una cum Superioribus regularibus quarumcumque Abbatissarum, Priorissarum, Præfectarum, vel Praepositarum, eorumdem Monasteriorum, quocumque nomine appellentur, electionibus per se, vel per alium interesse, ac præsidere absque ulla tamen ipsorum Monasteriorum impensa.*

§. 6. *Ac demum habeat Episcopus, tamquam dictæ Sedis Delegatus, auctoritatem coercendi, ac puniendi quoscumque Exemptos, tam Sæculares, quam regulares, qui in alienis Ecclesiis, aut quæ suorum Ordinum non sunt absque Episcopi licentia, & in Ecclesiis, aut suorum Ordinum, non petita illius Benedictione, aut ipso contradicente, præsumpserint. Ita ut Episcopi in suprascriptis casibus, in prænominatas personas, in præmissis omnibus, & singulis, aut circa quoquomodo delinquentes, quoties, & quando opus fuerit, etiam extra Visitationem, per Censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, uti ejusdem Sedis Delegati procedere, omnemque Jurisdictionem exercere libere, & licite valeant.*

§. 7. (*Et sequitur clausula præservativa una cum aliis derogatoriis.*

Datum Romæ apud S. Petrum Nonis Februarii 1622. Pontificatus Anno secundo. Bullar. tom. 4. p. 98.

Afferuntur responsa Sacræ Congregationis Concilii ad 6 varia dubia super dicta Constitutione Gregorii XV. exorta.

Posita Constitut. fel. rec. Gregorii XV. de Exemptorum Privilegiis &c. Dubitatur.

1. An liceat Episcopis visitare Altaria Regularium Ecclesiarum, quibus Cura Animarum personarum Sæcularium non incumbit, aut loca, ubi in eisdem Ecclesiis asservatur Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, vel ubi audiuntur Confessiones personarum Sæcularium?

2. An Episcopi possint Regularibus præscribere, ut certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum Confessiones audiant, vel alias illorum Privilegia restringere, ac moderari in Sacramentis administrandis?

3. An facultas Episcopis per Constitutionem attributa in Exemptos, tam Sæculares, quam Regulares, intelligatur etiam tributa in personas nullius Diœcesis?

4. An eadem facultas competat inferioribus Prælatis proprium Territorium, ac Jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus?

5. An per eamdem Constitutionem in illis verbis: Possit Episcopus una cum Superioribus Regularibus quarumcumque Abbatissarum &c. electionibus per se, vel per alium interesse, ac præsidere, Jus Abbatissas confirmandi Episcopis attributum censeatur?

6. An Confessores Monialium ante dictam Constitutionem deputandi debeant ab Episcopo examinari, & approbari?

7. An Superiores Regulares similiter ante ipsius Constitutionis publicationem electi, seu deputati, alia indigeant Episcopi approbatione pro Confessionibus Sanctimonialium sibi subjectarum audiendis?

8. An Confessiones, quas audiunt Superiores Regulares electi, seu deputati, vel confirmati post publicationem, & scientiam tenoris dictæ Bullæ, non obtenta Episcopi approbatione, sint nullæ, atque irritæ, nec ne?

9. An Regulares generaliter ab Episcopo approbati ad Confessiones personarum Sæcularium audiendas, censeantur etiam approbati ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum?

10. An Regularis ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii ab Episcopo approbatus Confessiones Monialium alterius Monasterii audire possit?

11. An Confessores Regulares Extraordinarii semel ab Epi-

Episcopo deputati, & approbati ad audiendas Monialium Confessiones pro una vice infra annum ad præscriptum Sacri Concilii Trident. possint virtute dictæ approbationis pluries tamquam Confessores Extraordinarii earumdem Confessiones audire absque nova Episcopi licentia?

12. Cum in eadem Constitutione statutum sit, ut liceat Episcopo ex rationabili causa Superiores Regulares admonere, ut amoveant Confessores Monialium, atque Administratores bonorum ad earumdem Monialium Monasteria pertinentium: iisque Superioribus id facere detrectantibus, habeat Episcopus facultatem prædictos Confessores, & administratores amovendi quoties, & quando opus esse judicaverit: An ejusmodi causam Episcopus Superioribus Regularibus significare teneatur?

13. An eadem Constitutio qua parte supponit Episcopi Jurisdictionem in Regulares delinquentes circa personas degentes intra septa monasteriorum Monialium, aut circa clausuram, vel bonorum Administrationem eorumdem monasteriorum, habeat locum in omnibus delictis, an vero solum in notoriis, & cum scandalo populi?

Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Trid. Interpretum censuit, Constit. san. memor. Gregorii XV. de Exemptos Cura Animarum personarum Sæcularium non incumbit, Episcoporum Jurisdictioni in his, quæ Sacramentorum Administrationem concernunt, nisi cum in Sacramentis personis Sæcularibus administrandis iidem Regulares delinquunt; ac propterea

Ad I. Dubium respondit, Episcopis non licere in vim ejusdem Constitutionis visitare Altaria Ecclesiarum Regularium, quibus non incumbit Animarum Cura personarum sæcularium, ne loca, ubi in iisdem Ecclesiis asservatur Ss. Eucharistiæ Sacramentum, vel ubi Confessiones personarum sæcularium audiuntur.

Ad II. Hac in parte Constitutionem nihil novi Juris induxisse, nec illam novam auctoritatem Episcopis in Regulares attribuisse; ideoque in vim ipsius Constitutionis non posse Episcopos Regularibus præscribere, ut certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum confessiones audiant, vel alia illorum Privilegia in Sacramentis administrandis restringere, aut moderari. Quod si aliunde Episcopis hujusmodi facultas competat, illam non fuisse ab eadem Constitutione sublatam.

Ad III. Censuit, ejusdem facultatem non intelligi tributam Episcopis in personam nullius Diœcesis.

Ad IV. Non competere.

Ad V. Jus confirmandi Abatissas minime fuisse Episcopis per Constitutionem attributum.

Ad VI. Confessores quidem Extraordinarios Monialium nullatenus posse post Constitutionem illarum Confessiones audire, nisi prius ab Episcopo Diœcesano idonei judicentur, & approbentur; Ordinarios vero Confessores ante Constitutionem deputatos, posse, durante triennio ab eorum deputatione inchoando, pergere in Confessionibus Sanctimonialium audiendis absque alio examine, & approbatione Episcopi. Quod si contingat, ut illorum facultas a Sede Apostolica ultra triennium prorogetur, tunc debere eos ab Episcopo examinari, & approbari.

Ad VII. Superiores Regulares electos, seu deputatos ante ipsius Constitutiones publicationem, quibus alioquin facultas competat audiendi Confessiones Monialium sibi subjectarum, posse, durante eorum Officio, pergere sine alia Episcopi approbatione in Confessionibus audiendis illarum tantum, quæ sponte, ac proprio motu id ab eis petierint; At vero eos, qui post Constitutionem eligentur, aut quoquo modo deputabuntur, vel qui in eorum Officiis, seu Dignitatibus, expleto jam tempore a Constitutionibus cujuscumque Ordinis, vel alias legitime præfinito, ad aliud tempus confirmabuntur, nequaquam posse Sanctimonialium Confessiones audire, nisi prius a Diœcesano Episcopo idonei judicati, & approbati, fuerint.

Ad VIII. Confessiones hujusmodi nullas, atque irritas esse.

Ad IX. Regulares generaliter ab Episcopo approbatos ad Confessiones personarum sæcularium audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum; sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione.

Ad X. Regularem ad audiendas Confessiones Monialium alterius Monasterii.

Ad XI. Confessores Extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium Confessiones pro una vice audiendas, haud posse pluries in vim approbationis ejusmodi illarum Confessiones audire: sed ab Episcopo toties esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit.

Ad XII. Non teneri ejusmodi causam significare Superioribus Regularibus, sed hoc relinqui arbitrio, & prudentiæ Episcoporum, quorum conscientiam Sacra Congregatio serio oneravit, ne facultate sibi in hac parte attributa quoquomodo abutantur, ejus rei in stricto Dei judicio rationem reddituri.

Ad XIII. Constitutionem habere locum in omnibus delictis, non autem in notoriis tantum, & cum populi scandalo.

Quæ Sacræ Congregationis responsa ad se relata fel. rec. Gregorius XV. & S. D. N. Urbanus VIII. in omnibus approbarunt: *Bullar. tom. 4. pag. 101. & 102.*

A. Card. Cajetanus.

Prosper Fagnanus Sacræ Congregationis Secretarius.

Afferuntur alia duo dubia ab eadem Sacra Congregat. declarata, & a SS. D. N. approbata.

1. An Regularis absque legitima licentia accedens ad Monasterium Monialium Regularibus subjectarum, ibique in loco colloquiis destinato cum Moniali, colloquens, a Diœcesano Episcopo, tamquam Sedis Apostolicæ Delegato, coerceri, & puniri possit?

Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Trid. Interpretum censuit posse. Quam Congregationis sententiam Sanctissimus D. N. Urbanus VIII. ad se relatam approbavit.

2. An liceat Episcopo in vim Constitutionis san. mem. Gregor. XV. de Exemptorum Privilegiis punire Regulares, qui ad Abbatissæ electionem procedunt ante tempus ipsi Episcopo significatum, aut die electionis eidem nullatenus prænunciata?

Sacra Congregatio respondit: Regulares ex eadem Constitutione ita demum teneri Episcopo significare diem electionis Abbatissæ, eumque usque ad præfinitum tempus expectare, si antea ipse expresse declaravit, se uti velle facultate sibi hac in parte attributa, Abbatissarumque electionibus per se, vel per alium interesse, ac præsidere; Post eam vero declarationem licere Episcopo animadvertere in Regulares, qui ante tempus significatum, aut die electionis eidem non prænunciata, ab Abbatissæ electionem procedunt, Bullar. d. tom. 4. d. pag. 102. Col. Card. de Torres. Prosper Fagnanus Secretarius.

Afferuntur variæ resolutiones Sacræ Congregationis specialiter deputatæ *in causa Angelopolitana Jurisdictionis* vertente inter Episcopum, & Patres Jesuitas, confirmatæ ab Innocentio X. Constitut. 29. incip. *Cum sicut accepimus*, ubi referunt ordine sequenti. §

I. An in casu, quo Episcopus præcipiat Decreta aliqua Concilii Tridentini a Regularibus observari, & executioni demandari, Regulares quicumque etiam Societatis Jesu, sub prætextu, quod hujusmodi præcepta infringant sua Privilegia, possint eligere Conservatores? Congregatio respondit: Si Episcopus præcipiat Regularibus, etiam Societatis Jesu, in illis casibus, in quibus per ipsum Concilium, vel Constitutiones Apostolicas Regulares exempti subjiciuntur Jurisdictioni, & Correctioni Episcopi minime licere ipsis Regularibus ob eam causam Conservatores eligere.

II. An quando Ordinarius procedit Juris ordine servato, adversus Regulares exemptos in casibus, in quibus per Concil. Trid. vel Constitutiones Apostolicas ipsi subjiciuntur, possint Conservatores Judices assignare? Respondit ut ad proximum, non posse.

III. An Regularibus, etiam Societatis Jesu, asserentibus se habere Privilegia quominus obediant Episcopo in Executione Decretorum Juris communis, Conc. Tridentin. & Constitutionum Apostolicarum, Ordinarii debeant ipsis adhibere fidem absque exhibitione hujusmodi Privilegiorum? Respondit, Ordinarios non teneri hujusmodi assertioni fidem adhibere absque integrali Privilegiorum exhibitione.

IV. An in casu, quo Regulares quicumque, etiam Societatis Jesu, exhibeant aliqua Privilegia, & Ordinarii judicent ea non suffragari casui, de quo agitur, & ad rem non facere, Regulares præfati possint, ac debeant provocare ad Summum Pontificem, vel in partibus Indiarum remotissimis, ad Metropolitanum, sive Ordinarium viciniorem, vel potius possint hoc casu eligere Judices Conservatores? Respondit, si verba Privilegiatorum sunt obscura, & ambigua, non licere recurrere ad Metropolitanum, vel viciniorem Episcopum, nec Conservatores eligere, sed Summum Pontificem pro interpretatione esse adeundum.

V. Utrum Constitut. fel. record. Gregorii XV. circa Conservatores Regularium publicata anno 1621. cum Declarationibus Eminentissimorum Sacr. Congregat. Concil. Interpretum desuper editis, æque, afficiant, & comprehendant Religiosos Societatis Jesu, ac reliquos Regulares, ita ut omnia alia præfatæ Societatis Privilegia fuerint redacta ad terminos dictæ Congregationis, & sic in posterum debeant ab iis eligi Conservatores juxta formam, & tenorem præscriptæ Constitutionis; Respondit, hujusmodi Constitutionem cum declarationibus, ut præfertur, editis æque afficere Religiosos Societatis Jesu, atque aliorum Ordinum, & Conservatores ad illius præscriptum esse eligendos, non obstantibus quibusvis privilegiis, quippe quæ omnia sunt redacta ad terminos ipsius Constitutionis.

VI. An Regulares prædicti gravati ære alieno, vel ad ratiocinia, vel Testamentorum Executores possint conve-

niri coram Ordinario, si Conservatores non nominaverint intra tempus habile ab Ordinario præscriptum? Respondit, Regulares in causis præfatis coram Ordinario loci
esse conveniendos, si ad præscriptum Constitu
mor. Gregor. XV. Conservatores non elegeri
electionis documentum intra præfinitum temp
Curiæ ipsius Ordinarii non exhibuerint, ac di

VII. An dicti Regulares, Conservatores, siv
sive ad privilegia tuenda assumentes, teneantu
citium commissionis præstare cautionem coram
sive alio Judice competente de Judicio sisti, &
solvendo, casu, quo in lite, sive causa suc
Respondit, non teneri.

VIII. An quando Episcopi Jura, vel Deci
dralium adversus Regulares prædictos dote in
Ecclesias coram Judice competente tuentur,
memorialia, & allegationes producunt, Jus,
Cathedralium exprimentes, & acquisitiones R
aliaque id generis ad numerantes; hujusmodi
occasione possint Regulares nominare Conserva
tendentes injuriam sibi inferri in referendo
acquisitiones? Respondit, si Episcopi pro tue
Cathedralium Ecclesiarum coram Judice com
jusmodi scripta producant, & Regularium
acquisitiones veraciter, & modeste referant,
ob eam causam ad Conservatores recurrere.

IX. Utrum Regularis quicumque, etiam Soc
possit administrare Sacramentum Pœnitentiæ
absque licentia Episcopi Diœcesani, etiamsi in
cesi ab Episcopo approbatus sit? Respondit,
etiam Societatis Jesu in una Diœcesi ab Epis
batos ad Confessiones personarum Secularium
nequaquam posse in alia Diœcesi hujusmodi
audire sine approbatione Episcopi Diœcesani.

X. An Episcopus contra dictos Regulares,
sua Diœcesi Confessiones Sæcularium absque
ne, vel concionantes absque licentia Episcopi
tra proprias Ecclesias, possit procedere, eos a
nisteriis removendo, sive præceptis, & aliis J
coercendo? Respondit, eisdem Regularibus, q
nes personarum Sæcularium audiunt sine appr
piscopi loci, vel prædicant in Ecclesiis Ordini
sita illius benedictione, aut in aliis Ecclesiis
licentia, vel in Ecclesiis, etiam sui Ordinis,
dicente posse Episcopum in vim Constit. fel.
XV. quæ incipit *Inscrutabili Divinæ Providenti*
Sedis Apostolicæ Delegatum, administrationem
ti Pœnitentiæ, ac munus prædicationis interd
que Juris remediis coercere, ac punire.

XI. An quando Episcopo constat, dictas l
tentas non fuisse, possit ipse præcipere, ut, c
tiam intra præscriptum tempus exhibeant, a ta
abstineant? & an requirendus sit per Episcop
exhibendis Provincialis in alia Diœcesi, vel
xistens, vel ipsi Regulares Confessarii, vel e
riores ejusdem Diœcesis, in qua prædicti e
Respondit: Posse Episcopum sic præcipere,
jusmodi licentias requirendum esse Provinciale
esse ipsos Religiosos requirere, aut eorum Su
Diœcesi Episcopi existentes.

XII. An si contingat ut aliquis prædictorum
insurgat contra Episcopum in propria Diœcesi
cto, scripto, vel dicto, populum scandalizan
Episcopo puniri, & qua animadversione? Et
jusmodi delinquens transiverit ad aliam Diœ
casu servandum sit, & qua pœna puniendus
qui commorans in una Diœcesi spargat fam
contra Ordinarium alterius Diœcesis? Respon
gularis intra claustra degens, extra ea in casi
expressis, ita notorie deliquerit, ut populo sc
Episcopo instante, teneri Superiorem Regula
tempus ab eo præfigendum, severe illum pun
punitione Episcopum certiorem facere; alioqu
quentem ab Episcopo puniri posse ad præscript
Trid. cap. 14. sess. 25. de Regular. Quod si d
aliam Diœcesim migraverit, servandum esse,
pitur in Const. san. mem. Clem. VIII. incip.
neris ratio.

XIII. An Conservatores nominati, & electi
bus præscriptis ante exercitium suæ jurisdictio
tur electionis authenticum documentum exhi
Ordinario sub pœna nullitatis actuum? Respon
teneri.

XIV. An Privilegia, quæ sunt contra Ju
Ordinarii, & quibus gaudent, & gaudere pra
gulares præfati, debeant Episcopis notificari,
ri? Respondit: Regulares teneri hujusmodi Privilegia Episcopo exhibere, si eis uti voluerint.

XV. An prædia, metallorum fodinæ, sacchari officinæ a Regularibus Societatis, vel aliis possessa, vel aliæ Domus sæculares, in quibus videlicet unus, vel duo Regulares tantùm commorantur, gaudeant Privilegio Collegiorum, seu Conventuum? Respondit, Non gaudere.

XVI. Utrum Regulares præscripti apothecas quarumcumque mercium, macella, & similia præsertim prope Col-

legia, seu Conventus exercentes possint ab Ordinario sub Censuris inhiberi, ne hujusmodi exerceant? Respondit: Non posse Episcopum hoc prohibere Regularibus exem-

quisitoribus.

Item subduntur Episcopis quoad prædicationem verbi Dei; Concil. Trident. *cit. sess. 5. de reformat. c. 4.* Greg. XV. Constitut. incipien. *Inscrutabili*, & Clemens X. Constitut. incipient. *Superna*. Vide verb. *Prædicatores*, *Prædicator*.

Item subduntur Episcopis quantum ad susceptionem Ordinum; Conc. Trid. *sess. 23. de reformat. cap. 8. 11. 12. & 14.* Vide verb. Ordo.

Item

12 Item subduntur Episcopis quantum ad audiendas Con- [illegible] Gregorius XV. cuius Constit. incip.

[illegible] in quibus resolutis dubiis al- [illegible] Vide verb. *Moniales art.* 4. ubi plura alia [illegible] Decreta.

29 Item Regulares subduntur Episcopis in iis, quæ concernunt clausuram Monialium, etiam sibi subjectarum, & si quo ad hanc reperiantur delinquentes, possunt ab ipsis puniri. Vide verb. *Moniales art.* 3. ubi plura afferuntur Decreta ad rem.

Item subduntur Episcopis, si Immunitatem Ecclesiasticam 30
violaverint, vel læserint; *S. C. C. Immunit. in Panormitana 3. Febr.* 1537. Gregor. XIV. Constitut. incip. *Ex quo*, ubi cognitio Immunitatis demandatur Episcopis privative quoad omnes, & novissime *in Papien. 28. Julii* 1736. Vide verb. *Immunitas art.* 2. *per tot.* & signanter *a num.* 134. *ad* 136.

Item subduntur Episcopis, si offendant Ministros, & Of- 31
ficiales Curiæ Episcopalis, & tunc possunt ab eis puniri, & carcerari, ut declaravit, & laudavit *S. Congreg. Episcop. & Regular. in Theatina 26. Martii* 1682. *referente Card. Caraffa*.

Item subduntur Episcopis, si Interdicta per Episcopus 32
promulgata non servent. *Clemen.* 1. *de sentent. excomm.* Concil. Tridentin. *sess.* 25. *de Regularib. cap.* 11. & *S. C. C. in Cæsaraugustana Interdicti 11. Junii* 1695. in qua declaratum fuit, Milites Hierosolymitanos, sicut ceteros Regulares, & exemptos teneri, & obligatos esse ad observantiam Interdicti per Archiepiscopum promulgati, non obstante allegata in contrarium consuetudine immemorabili.

Item subduntur Episcopis, si in eorum personas delinquant, 33
vel Prælatorum jurisdictionem competentem impediant, ne munus suum exequantur; Tunc enim possunt ab Ordinariis puniri, & legitime coerceri, ut declaravit *Sacra Congreg. Concil.*, & approbavit Gregorius XIII. apud Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Grave gerimus* 19. *de Offic. Ordinarii num.* 76. per text. *in cap.* 1. *de Offic. Delegat.* ibi: *Si eos manifeste cognoveris Justitiam impedire*, & *cap.* 1. *de pœnis in* 6. ibi: *Si hac occasione sua impediatur Jurisdictio*.

Item subduntur Episcopis, si Censuram Canonis *si quis* 34
suadente 29. *caus.* 17. *q.* 4. vel aliam a Jure latam ob notorium delictum incurrerint; Tunc enim possunt ab Episcopis publice denunciari excommunicati, ut ab aliis evitentur, ut declarasse Sac. Cong. Conc. refert Fagnan. *l. c. n.* 75. & declaravit *Eadem Sac. Cong. novissime in Neapolitana 18. Aprilis* 1693.

Item subduntur Episcopis, si degant & delinquant extra 35
claustra, textu expresso in Conc. Trid. *sess.* 6. *de reform. c.* 3. ibi: *Nemo Regularis extra claustra degens, etiam sui Ordinis Privilegii prætextu, tutus censeatur quo minus si deliquerit, ab Ordinario loci, tamquam super hoc a Sede Apostolica delegato secundum Canonicas sanctiones, visitari, puniri, & corrigi valeat*.

Et hoc procedit etiam in Regulari existente extra clau- 36
stra ad erectionem Monasterii de sui Superioris licentia; Cum licentia operetur solum, ut recte cum aliis notat Sperellus *decis.* 38. num 19. ne committatur Apostasia, non vero quin ab Ordinario pro excessibus puniri possit, & sic resolvit Sacra Cong. Conc. cum limitatione ut infra: *Regularis manens extra claustrum de licentia superioris, etiam in Domo destinata ad erectionem Monasterii, nisi in dicta Domo sit regularis Observantia, ut saltem vivat sub superiore conventualiter, potest puniri ab Ordinario*. Ita testantur Genuensis *in prax. c.* 59. *n.* 2. Sperell. *l. c. n.* 22. Fagnan. *l.* 1. *Decretal. in c. Grave gerimus* 19. *de Offic. Ordinarii n.* 36. Barbos. *ad dict. sess.* 6. *c.* 3. *n.* 1. & alii plures ibi citati.

Regulares degentes in Parochialibus Monasterio unitis 37
non possunt puniri ab Ordinariis, nisi delinquant circa curam Animarum, & Sacramentorum administrationem. Sic in causa Canonici Regularis Lateranensis respondit *Sacra Congregat. Concilii*, ut testatur Fagnan. *loc. cit. num.* 35. & sic resolutum fuisse *die 8. Februarii* 1601. refert Barbosa *loc. cit. n.* 4. & alii. Et ratio est, quia ipsi censen- 38
tur degere intra claustra. Regulares tamen de licentia suorum Superiorum manentes in aliquo membro, seu Grangia sui Monasterii pro Religionis servitio, si ibi delinquant, possunt ab Ordinario puniri. Sic respondit. *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. die 27. Junii 1655. ad 6. dubium*, in quo quærebatur: *An ipsæ Grangiæ, & Conversi in eis degentes subsint Visitationi Episcopi?* Et respondit, *Ad 6. subesse*.

Regularis degens intra claustra, & extra cum scandalo 39
populi delinquens, puniri debet a suo Superiore, certiorato de punitione Episcopo instante, alias puniri poterit ab ipso Episcopo, textu expresso in Conc. Trid. *sess.* 25. *de reformat. c.* 14. ibi: „ Regularis non subditus Episcopo, qui intra claustra Monasterii degit, & extra ea ita „ notorie deliquerit, ut populo scandalo sit, Episcopo in- „ stante, a suo Superiore intra tempus, ab Episcopo præ- „ figendum, severe puniatur: ac de punitione Episcopum „ certiorem faciat, sin minus a suo Superiore Officio pri- „ vetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit“. Vide infra *n.* 87.

Superior Regularis ab Episcopo admonitus non puniens, 40
ut supra, talem Regularem delinquentem, incurrit ipso facto privationem Dignitatis, & Officii per eum obtenti; Et si illum impunitum ad alium Conventuum extra Diœcesim transmiserit, tenetur eum revocare intra terminum ab Episcopo præfigendum, sub pœnis privationis Dignitatis, & inhabilitatis ad illa, & alia imposterum obtinenda, ac ulterius privationis vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrendis, ad quas a solo Romano Pontifice restitui potest.

 Sic

niri coram Ordinario, si Conservatores non nominaverint intra tempus habile ab Ordinario præscriptum? Respondit, Regulares in caussis præfatis coram Ordinario loci esse conveniendos, si ad præscriptum Constitut. san. memor. Gregor. XV. Conservatores non elegerint, ipsum electionis documentum intra præfinitum tempus in actis Curiæ ipsius Ordinarii non exhibuerint, ac dimiserint.

VII. An dicti Regulares, Conservatores, sive ad Jura, sive ad privilegia tuenda assumentes, teneantur ante exercitium commissionis præstare cautionem coram Ordinario, sive alio Judice competente de Judicio sisti, & judicatum solvendo, casu, quo in lite, sive causa succubuerint? Respondit, non teneri.

VIII. An quando Episcopi Jura, vel Decimas Cathedralium adversus Regulares prædictos dote sua spoliantes Ecclesias coram Judice competente tuentur, librosque, memorialia, & allegationes producunt, Jus Ecclesiarum Cathedralium exprimentes, & acquisitiones Religiosorum, aliaque id generis ad numerantes; hujusmodi scriptorum occasione possint Regulares nominare Conservatores, prætendentes injuriam sibi inferri in referendo immoderatas acquisitiones? Respondit, si Episcopi pro tuendis Juribus Cathedralium Ecclesiarum coram Judice competenti hujusmodi scripta producant, & Regularium immoderatas acquisitiones veraciter, & modeste referant, non licere ob eam caussam ad Conservatores recurrere.

IX. Utrum Regularis quicumque, etiam Societatis Jesu, possit administrare Sacramentum Pœnitentiæ Sæcularibus absque licentia Episcopi Diœcesani, etiamsi in alia Diœcesi ab Episcopo approbatus sit? Respondit, Regulares etiam Societatis Jesu in una Diœcesi ab Episcopo approbatos ad Confessiones personarum Sæcularium audiendas, nequaquam posse in alia Diœcesi hujusmodi Confessiones audire sine approbatione Episcopi Diœcesani.

X. An Episcopus contra dictos Regulares, audientes in sua Diœcesi Confessiones Sæcularium absque approbatione, vel concionantes absque licentia Episcopi intra & extra proprias Ecclesias, possit procedere, eos a talibus ministeriis removendo, sive præceptis, & aliis Juris remediis coercendo? Respondit, eisdem Regularibus, qui confessiones personarum Sæcularium audiunt sine approbatione Episcopi loci, vel prædicant in Ecclesiis Ordinis, non petita illius benedictione, aut in aliis Ecclesiis absque illius licentia, vel in Ecclesiis, etiam sui Ordinis, ipso contradicente posse Episcopum in vim Constit. fel. rec. Gregorii XV. quæ incipit *Inscrutabili Divinæ Providentiæ*, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatum, administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, ac munus prædicationis interdicere, eosque Juris remediis coercere, ac punire.

XI. An quando Episcopo constat, dictas licentias obtentas non fuisse, possit ipse præcipere, ut, donec licentiam intra præscriptum tempus exhibeant, a tali ministerio abstineant? & an requirendus sit per Episcopum pro his exhibendis Provincialis in alia Diœcesi, vel longissime existens, vel ipsi Regulares Confessarii, vel eorum Superiores ejusdem Diœcesis, in qua prædicta exercentur? Respondit: Posse Episcopum sic præcipere, nec pro hujusmodi licentiis requirendum esse Provincialem, sed satis esse ipsos Religiosos requirere, aut eorum Superiores in Diœcesi Episcopi existentes.

XII. An si contingat ut aliquis prædictorum Regularium insurgat contra Episcopum in propria Diœcesi, maledicto, scripto, vel dicto, populum scandalizando possit ab Episcopo puniri, & qua animadversione? Et quid, si hujusmodi delinquens transiverit ad aliam Diœcesim, hoc casu servandum sit, & qua pœna puniendus sit Regularis, qui commorans in una Diœcesi spargat famosos libellos contra Ordinarium alterius Diœcesis? Respondit: Si Regularis intra claustra degens, extra ea in casibus in dubio expressis, ita notorie deliquerit, ut populo scandalo sit, Episcopo instante, teneri Superiorem Regularem, intra tempus ab eo præfigendum, severe illum punire, ac de punitione Episcopum certiorem facere; alioquin sic delinquentem ab Episcopo puniri posse ad præscriptum Concilii Trid. cap. 14. sess. 25. de Regular. Quod si delinquens ad aliam Diœcesim migraverit, servandum esse, quod præcipitur in Const. san. mem. Clem. VIII. incip. *Suscepti muneris ratio*.

XIII. An Conservatores nominati, & electi a Regularibus præscriptis ante exercitium suæ jurisdictionis teneantur electionis authenticum documentum exhibere coram Ordinario sub pœna nullitatis actuum? Respondit: Ubique teneri.

XIV. An Privilegia, quæ sunt contra Jurisdictionem Ordinarii, & quibus gaudent, & gaudere prætendunt Regulares præfati, debeant Episcopis notificari, seu intimari? Respondit: Regulares teneri hujusmodi Privilegia Episcopo exhibere, si eis uti voluerint.

XV. An prædia, metallorum fodinæ, sacchari opificinæ a Regularibus Societatis, vel aliis possessa, vel aliæ Domus sæculares, in quibus videlicet unus, vel duo Regulares tantum commorantur, gaudeant Privilegio Collegiorum, seu Conventuum? Respondit, Non gaudere.

XVI. Utrum Regulares præscripti apothecas quarumcumque mercium, macella, & similia præsertim prope Collegia, seu Conventus exercentes possint ab Ordinario sub Censuris inhiberi, ne hujusmodi exerceant? Respondit; Non posse Episcopum hoc prohibere Regularibus exemptis: sed si in præmissis ita notorie delinquant extra claustra, ut populo scandalo sint, servandum esse, quod dictum est supra in responsione ad duodecimum.

XVII. Utrum Regulares etiam Jesuitæ in suis prædiis, Officinis, aliisque suis Domibus sæcularibus sitis intra limites Parochialium ad se non spectantium, possint administrare Sacramentum Baptismatis solemnis, Matrimonii, Extremæ Unctionis, & Eucharistiæ in Festo Paschatis famulis, mercenariis, rusticis, sive aliis id genus hominibus sæcularibus absque Ordinarii, vel Parochi licentia? Respondit; Non posse.

XVIII. Utrum Patres Societatis in Civitate, & Diœcesi Angelorum possint consecrare Vasa Sacra, Altaria, & similia in quibus Unctio requiritur? Respondit: Itidem non posse.

Pro parte vero Religiosorum Societatis Jesu proposita fuerunt infrascripta dubia.

I. An Episcopi in partibus Indiarum, possint ex integro totum unum Monasterium, vel Collegium ab audiendis Confessionibus suspendere? Respondit; Episcopos Indiarum posse quidem omnibus simul unius Monasterii, vel Collegii Confessariis adimere facultatem audiendi Confessiones personarum Sæcularium, etiam inconsulta Sacra Cong. Episc. & Regularium negotiis præposita, cum Decretum ab ea editum sub die 20. Novembris 1615. ex intentionis defectu, & convenientia morali non extendatur ad regiones illas, tam longe dissitas. Verum ab hac generali Suspensione, quæ vix sine scandalo, & animarum pernicie contingere potest, abstinendum esse Episcopis, nisi gravissima subsistente caussa super quo Sacra Congreg. illorum conscientias graviter voluit oneratas.

II. An Episcopus Regularem pro Confessionibus semel approbatum sine nova caussa suspendere possit ab ipsis Confessionibus audiendis? Respondit: Regulares, alias libere ab Episcopo prævio examine, approbatos ad audiendas Confessiones personarum Sæcularium, ab eodem Episcopo suspendi non posse sine nova caussa, eaque ad Confessiones ipsas pertinente.

III. An Bulla Pii V. 34. in ordine tom. 2. Bullar. concessa, instante, & supplicante Serenissimo Rege Catholico, non ad petitionem Regularium, sit revocata in Bullis Summorum Pontificum, in quibus exemptiones Regularium mitigantur? Respondit: Agendum cum Sanctissimo, an velit declarare Bullam non esse revocatam; illam tamen non suffragari, nisi in locis ubi est defectus Parochorum.

IV. An Episcopus possit cum Censuris procedere contra Regulares exemptos, nisi inobedientes fuerint in Confessionibus audiendis, vel prædicatione Verbi Dei; & hoc vigore Concil. Trid. vel per quem Canonem? Respondit: Posse procedere, non quidem in vim Concilii Tridentini, sed in vim Constit. Gregorii XV. quæ incip. *Inscrutabili Dei Providentia*.

V. An licentia audiendi Confessiones, & prædicandi, ab Episcopo per litteras missivas, an solum per litteras patentes Cancellariæ concedi possit? Respondit: Posse concedi etiam per litteras missivas, si ita Episcopo videbitur.

VI. An talis licentia oretenus sine scriptis concedi possit? Respondit: Ut ad proximum.

VII. An facultas eligendi Conservatores concessa Societati a Gregorio XIII. suffragetur illis in locis, in quibus non adsunt Judices Synodales? Respondit: Privilegium Gregorii XIII. suffragari, ut Societas non teneatur ex illis eligere Conservatores; Dummodo tamen in reliquis servetur forma Const. Gregorii XV. hac de re edita.

VIII. An Conservatores Societatis, Vicarios Generales Episcoporum auctoritate Apostolica per sententias, Censuras, & pœnas Ecclesiasticas compellere possint virtute Bullæ Gregorii XIII. incip. *Æquum reputamus* datæ ultima Februar. 1573. Respondit: Posse a manifestis injuriis & violentiis eos compescere etiam censuris, & pœnis Ecclesiasticis. Datum Romæ die 16. Aprilis 1648. Quapropter, ut præmissa firmius subsistant, & inviolabiliter observentur, nobis pro parte Joannis Episcopi hujusmodi fuit humiliter supplicatum, ut illa, auctoritate Apostolica, confirmare dignaremus. Nos igitur &c. Decernentes &c. Sic non aliter &c. Irritum, & inane &c. Non obstantibus &c. Romæ 14. Maji 1648.

Regulares subduntur Episcopis quoad caussas Fidei; Conc. Trid. *sess. 5. de Reformat. cap. 2.* Paulus V. Constit. incipien. *Romanus pontifex*, Gregorius XV. Constit. incip. *Universi Dominici*, ubi subduntur ipsis Episcopis, & Inquisitoribus.

Item subduntur Episcopis quoad prædicationem verbi Dei; Concil. Trident. *11. sess. 5. de reformat. c. 4.* Greg. XV. Constitut. incipien. *Inscrutabili*, & Clemens X. Constitut. incipient. *Superna*. Vide verb. *Prædicatores*, *Prædicator*.

Item subduntur Episcopis quantum ad susceptionem Ordinum; Conc. Trid. *sess. 23. de reformat. cap. 8. 11. 12. & 14.* Vide verb. Ordo.

Item

12 Item subduntur Episcopis quantum ad audiendas Confessiones Sacramentales Sæcularium; Concil. Tridentin. *sess.* 23. *de reform. c.* 15. Gregorius XV. citat. Constit. incip. *Inscrutabili*, Clemens X. citat. Constit. incip. *Supern.* Vide verb. *Approbatio*, verb. *Confessarius*, & verb. *Reservatio Casuum*.

13 Item subduntur Episcopis, & ab ipsis possunt excommunicati declarari, si ministrent Laicis infirmis, etiam hospitantibus in eorum Conventibus, Viaticum, & Extremam Unctionem, absque Episcopi, vel Parochi licentia; *Clem.* 1. *de priv.* & sæpius declaravit *S. C. C.* & signanter *in Nullius* 19. *Sept.* 1637. *in Crem.* 27. *Februar.* 1649. *in Ripana* 3. *Februar.* 1652. *in Gerunden.* 13. *Feb.* 1694. *& in Neapolitana* 5. *Jun.* 1700.

14 Item subduntur Episcopis quantum ad audiendas Confessiones Monialium, etiam sibi subjectarum; Gregorius XV. citat. Const. incip. *Inscrutabili*, Clemens X. cit. Constitut. incip. *Superna*. Vide verb. *Moniales art.* 5. verb. *Jubilæum*.

15 Item subduntur Episcopis, & ab ipsis possunt puniri, si violent sigillum Sacramentale Confessionis, cum illi censeantur delinquere circa administrationem Sacramenti Pœnitentiæ; Gregor. XV. cit. Const. incip. *Inscrutabili*.

16 Item subduntur Episcopis, si sollicitent Pœnitentes in Confessione, vel doceant Pœnitentes non teneri ad denunciandos Confessarios sollicitantes; Greg. XV. Const. incip. *Universi*.

17 Item subduntur Episcopis quantum ad observanda, & evitanda in celebratione Missarum; Conc. Trid. *sess.* 22. *de Sacrific. Missæ in decret. de evitand. in celebr. Missar. & S. C. C. in Vercellen, ad dubium*: *An liceret Episcopo punire Regulares prohibita, vel indecentia in Ecclesiis suorum Ordinum committentes circa Missæ Sacrificium? Die* 21. *Martii* 1643. *respondit, licere punire Regulares committentes prohibita, vel indecentia in Ecclesiis etiam suorum Ordinum circa Missæ Sacrificium*, apud Monacell. *tom.* 2. *t.* 13. *form.* 1. *n.* 45.

18 Item subduntur Episcopis, & possunt ab ipsis coerceri, si erigant Altare portatile in Domo privatorum, ut ibi celebrent, & Viaticum ministrent Regulari infirmo, absque licentia Episcopi, vel Parochi; *S. C. C. in Messanen.* 28. *sept.* 1698. Vide verb. *Oratorium n.* 80.

19 Item subduntur Episcopis, & ab ipsis puniri possunt, si celebrent Missas in Oratoriis privatis Domicellorum diebus exceptis, vel postquam eadem die fuit ibidem jam celebrata unica Missa in Apostolico Indulto concessa; *S. C. C. in Neapolitana* 30. *Maji* 1699. & expresse Clemens XI. *die* 15. *Decemb.* 1703. in Decreto de celebratione in Oratoriis privatis incip. *Quoniam sancta*. Vide verb. *Oratorium n.* 5.

20 Item subduntur Episcopis quo ad admissionem ad Habitum, & ad Professionem Monialium in Monasteriis sibi subjectis, & possunt ab illis puniri, si non fuerint prius certiorati. *S. C. C. in Limana* 19. *Novemb.* 1625. *in Burgen.* 4. *Decemb.* 1627. *in Dertonen.* 16. *Decemb.* 1646. V. verb. *Moniales art.* 1. *a n.* 68.

21 Item subduntur Episcopis quo ad Electionem Abbatissarum Monasteriorum sui Ordinis, cui per se, vel per alium potest Episcopus interesse, si vult; Gregorius XV. in citat. Constitut. incipient. *Inscrutabili*, Vide verb. *Abbatissa*.

22 Item subduntur Episcopis, si Confessarii Monialium Monasteriorum intra Mœnia Civitatis permaneant, & pernoctent in mansione per parietes, & per tecta non penitus disjuncta, & separata a Monasterio. Alexander VII. Const. incip. *Felici*.

23 Item subduntur Episcopis, & ab ipsis puniri possunt, si Superiores extra necessitatem ingrediantur Monasteria Monialium sibi subjectarum. Gregorius XIII Constitut. incip. *Dubiis*, Alexander VIII. citat. Constitut. incipient. *Felici*.
24 Item si Superiores plusquam semel in anno ex causa Visitationis dicta Monasteria ingrediantur. Alexander VII.
25 citat. Const. *Felici*. Item si Superior Generalis introducat secum in dicta Monasteria plusquam duos socios sui Ordinis, & Superior alius a Generali plusquam unum. Ale-
26 xander VII. citat. Constitut. *Felici*. Item, si ipse Superior Visitator, aut ejus socii sumpserint intra clausuram aliquam refectionem. Alexander VII. in citat. Constitut.
27 *Felici*. Item, si urgente causa eodem anno pluries ingrediendi septa Monasterii, Superior fuerit ingressus absque præsentia Episcopi Diœcesani, vel alterius personæ Ecclesiasticæ ab ipso ad hoc specialiter delegatæ. Alexander VII. citat. Constitut. *Felici*. Vide verb. *Moniales art.* 3. *a n.* 73. *ad* 78.

28 Item subduntur Episcopis Regulares quo ad locutionem cum Monialibus, etiam sibi subjectis, & si sine legitima licentia cum illis loquantur, possunt ab ipsis puniri. *S. C. C. approbante Sanctissimo* in duobus resolutis dubiis allatis *supra n.* 7. Vide verb. *Moniales art.* 4. ubi plura alia afferuntur ad id Decreta.

29 Item Regulares subduntur Episcopis in iis, quæ concernunt clausuram Monialium, etiam sibi subjectarum, & si quo ad hanc reperiantur delinquentes, possunt ab ipsis puniri. Vide verb. *Moniales art.* 3. ubi plura afferuntur Decreta ad rem.

Item subduntur Episcopis, si Immunitatem Ecclesiasticam 30
violaverint, vel læserint; *S. C. C. Immunit. in Panormitana* 3. *Febr.* 1537. Gregor. XIV. Constitut. incip. *Ex quo*, ubi cognitio Immunitatis demandatur Episcopis private quoad omnes, & novissime *in Papien.* 28. *Julii* 1736. Vide verb. *Immunitas art.* 2. *per tot.* & signanter *a num.* 134. *ad* 136.

Item subduntur Episcopis, si offendant Ministros, & Offi- 31
ciales Curiæ Episcopalis, & tunc possunt ab eis puniri, & carcerari, ut declaravit, & laudavit *S. Congreg. Episcop. & Regular. in Theatina* 26. *Martii* 1682. *referente Card. Caraffa*.

Item subduntur Episcopis, si Interdicta per Episcopos 32
promulgata non servent. *Clemen.* 1. *de sentent. excomm.* Concil. Tridentin. *sess.* 25. *de Regularib. cap.* 11. *& S. C. C. in Cæsaraugustana Interdicti* 11. *Junii* 1695. in qua declaratum fuit, Milites Hierosolymitanos, sicut ceteros Regulares, & exemptos teneri, & obligatos esse ad observantiam Interdicti per Archiepiscopum promulgati, non obstante allegata in contrarium consuetudine immemorabili.

Item subduntur Episcopis, si in eorum personas delinquant, 33
vel Prælatorum jurisdictionem competentem impediant, ne munus suum exequantur; Tunc enim possunt ab Ordinariis puniri, & legitime coerceri, ut declaravit *Sacra Congreg. Concil.*, & approbavit Gregorius XIII. apud Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Grave gerimus* 19. *de Offic. Ordinarii num.* 76. per text. *in cap.* 1. *de Offic. Delegat.* ibi: *Si eos manifeste cognoveris Justitiam impedire, & cap.* 1. *de pœnis in* 6. ibi: *Si hac occasione sua impediatur Jurisdictio*.

Item subduntur Episcopis, si Censuram Canonis *si quis* 34
suadente 29. *caus.* 17. *q.* 4. vel aliam a Jure latam ob notorium delictum incurrerint; Tunc enim possunt ab Episcopis publice denunciari excommunicati, ut ab aliis evitentur, ut declarasse Sac. Cong. Conc. refert Fagnan. *l. c. n.* 75. & declaravit *Eadem Sac. Cong. novissime in Neapolitana* 18. *Aprilis* 1693.

Item subduntur Episcopis, si degant & delinquant extra 35
claustra, textu expresso in Conc. Trid. *sess.* 6. *de reform. c.* 3. ibi: *Nemo Regularis extra claustra degens, etiam sui Ordinis Privilegii prætextu, tutus censeatur quo minus si deliquerit, ab Ordinario loci, tamquam super hoc a Sede Apostolica delegato secundum Canonicas sanctiones, visitari, puniri, & corrigi valeat*.

Et hoc procedit etiam in Regulari existente extra clau- 36
stra ad erectionem Monasterii de sui Superioris licentia; Cum licentia operetur solum, ut recte cum aliis notat Sperellus *decis.* 38. num 19. ne committatur Apostasia, non vero quin ab Ordinario pro excessibus puniri possit, & sic resolvit Sacra Cong. Conc. cum limitatione ut infra: *Regularis manens extra claustrum de licentia superioris, etiam in Domo destinata ad erectionem Monasterii, nisi in dicta Domo sit regularis Observantia, ut saltem vivat sub superiore conventualiter, potest puniri ab Ordinario*. Ita testantur Genuen. *in prax. c.* 59. *n.* 2. Sperell. *l. c. n.* 22. Fagnan. *l.* 1. *Decretal. in c. Grave gerimus* 19. *de Offic. Ordinarii n.* 36. Barbos. *ad dict. sess.* 6. *c.* 3. *n.* 1. & alii plures ibi citati.

Regulares degentes in Parochialibus Monasterio unitis 37
non possunt puniri ab Ordinariis, nisi delinquant circa curam Animarum, & Sacramentorum administrationem. *Sic* in causa Canonici Regularis Lateranensis respondit *Sacra Congregat. Concilii*, ut testatur Fagnan. *loc. cit. num.* 35. & sic resolutum fuisse *die* 8. *Februarii* 1601. refert Bar-
bosa *loc. cit. n.* 4. & alii. Et ratio est, quia ipsi censen- 38
tur degere intra claustra. Regulares tamen de licentia suorum Superiorum manentes in aliquo membro, seu Grangia sui Monasterii pro Religionis servitio, si ibi delinquant, possunt ab Ordinario puniri. *Sic* respondit. *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. die* 27. *Junii* 1655. *ad* 6. *dubium*, in quo quærebatur: *An ipsæ Grangiæ, & Conversi in eis degentes subsint Visitationi Episcopi?* Et respondit, *Ad* 6. *subesse*.

Regularis degens intra claustra, & extra cum scandalo 39
populi delinquens, puniri debet a suo Superiore, certiorato de punitione Episcopo instante, alias puniri poterit ab ipso Episcopo, textu expresso in Conc. Trid. *sess.* 25. *de reformat. c.* 14. ibi: „ Regularis non subditus Episcopo, qui intra claustra Monasterii degit, & extra ea ita „ notorie deliquerit, ut populo scandalo sit, Episcopo instante, a suo Superiore intra tempus, ab Episcopo præfigendum, severe puniatur: ac de punitione Episcopum „ certiorem faciat, sin minus a suo Superiore Officio privetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit ". Vide infra *n.* 87.

Superior Regularis ab Episcopo admonitus non puniens, 40
ut supra, talem Regularem delinquentem, incurrit ipso facto privationem Dignitatis, & Officii per eum obtenti; Et si illum impunitum ad alium Conventuum extra Diœcesim transmiserit, tenetur eum revocare intra terminum ab Episcopo præfigendum, sub pœnis privationis Dignitatis, & inhabilitatis ad illa, & alia imposterum obtinenda, ac ulterius privationis vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrendis, ad quas a solo Romano Pontifice restitui potest.

Sic expresse statuit Clemens VIII. Constit. incip. *suscepti muneris*, in qua prope medium sic habet: „ Motu &c. „ Omnibus, & singulis cujuscunque Ordinis, & Instituti Regularium Mendicantium Superioribus in virtute „ Sanctæ Obedientiæ, & sub indignationis Nostræ, ac „ privationis Dignitatum, & Officiorum per eos obtentorum, eo ipso incurrendis pœnis præcipimus, & mandamus, ut juxta prædictum Decretum quilibet ipsorum „ Regularium &c. ubi tenorem Decreti allegat, & infra „ subjungit: Ceterum si Superior in Regularem delinquentem non animadverterit, quinimo si illum impunitum ad alia suorum Ordinum loca extra Diœcesim, ut „ præfertur, transmiserit, volumus, & simili motu, atque auctoritate decernimus, ut Superior, instante Episcopo intra terminum ab Episcopo præfigendum, & sub „ eisdem indignationis Nostræ, ac privationis Dignitatum, & Officiorum obtentorum, nec non & sub inhabilitatis ad illa, & alia imposterum obtinenda, ac „ ulterius privationis activæ, & passivæ vocis, ad quas „ a nemine, præterquam a Nobis, & Romano Pontifice „ pro tempore existente, restitui possit, ipso facto similiter incurrendis pœnis, ipsum Regularem delinquentem a loco, ad quem transmissus fuit, revocare, & „ in quo deliquit, constituere, seu sistere teneantur.

41 Et insuper addit Pontifex, quod si Superior Regularis ipsum delinquentem revocare, ut supra, prætermiserit, Ordinarius loci, ad quem transmissus fuerit, ab Ordinario loci commissi delicti requisitus, vel alias de illius delicto informatus, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatus, Decretum Concilii exequi, & eum punire possit, ac debeat, ibi: „ Quod si hoc etiam facere prætermiserit, per „ præsentes similiter statuimus, ut Ordinarius Loci, ad „ quem Regularis delinquens transmissus fuerit, super „ præmissis ab ipso Ordinario loci, in quo deliquit, similiter requisitus, vel de illius delicto informatus, ut „ præfertur, tamquam Sedis Apostolicæ delegatus, prædictum Concilij decretum omnino exequi, & in Regularem delinquentem severe animadvertere possit, & debeat &c. non obstantibus &c.

42 Regularis delinquens intra Claustra, seu in Ecclesia, vel Monasterio sui Ordinis cum populi scandalo, censetur, & reputatur delinquere extra Claustra; Sic decrevisse *Sacram Congregationem Concilii* refert Fagnan. *loc. cit. num.* 69. & Sperellus *decis.* 38. *num.* 15. ubi ad litteram refert Decretum dictæ Sacræ Congregationis Concilii, quæ ad dubium: „ An Regularis delinquens notorie in Ecclesia, „ seu Monasterio sui Ordinis, in quo degit, ita ut populo scandalo sit, dicatur delinquere extra Claustra, „ ut locus sit dispositioni Concil. c. 14. sess. 25. ad Regularibus; Censuit delinquere extra claustra, si in Ecclesia Monasterii delinquit, nisi clausis portis Ecclesiæ, „ & solis regularibus in ea existentibus, fuerit commissum „ delictum; Si vero intra claustra Monasterii, vel Ecclesiæ interioris delictum sit commissum, ex verbis Concilii non videtur procedere dict. c. 14. quod expresse „ dicit extra claustra; tametsi scandalum sit notorium populo, ex identitate rationis idem videtur.

43 Episcopus potest procedere ad summariam informationem de delicto a dicto Regulari extra claustra commisso; Sic censuit *Sac. Cong. Conc.* apud Donatum *Prax. rerum regular. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 1. *quæst.* 54. *n.* 15. quæ ad dubium: *An Episcopus statim habita notitia delictorum possit capere informationem, & illam ad Superiorem delinquentis remittere, ut nequeat de illo delicto ignorantiam præsumere?* Respondit, *Posse*.

44 Quando Regularis extra claustra delinquit, cum dubitatum fuerit: An detinendus sit in Carceribus ab Episcopo, donec processus in curia Episcopali conficiatur eoque compilato, instante Superiore, remittendus sit una cum processu puniendus, vel potius non expectata compilatione processus, statim remittendus sit ad Superiorem una cum iis probationibus, quæ habentur? *Sacra Cong. respondit*: Statim remittendum esse, etiam posito, quod Superior nullam instantiam faceret; Sic referunt Donatus *l. c. n.* 7. Fagnan. *l. c. n.* 9. & alii plures.

45 Regularis deprehensus in delicto, ubi timetur de fuga, potest juxta Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 6. ab Episcopo capi per suos Ministros, & recta duci ad suum Superiorem cum instantia, ut intra certum tempus eum puniat, & de punitione ipsum certiorem faciat, juxta Trid. *sess.* 25. *de ref. c.* 14. Matthæucci *Officialis Curiæ cap. ultim. sub n.* 22. *in fine*, & de quolibet in casibus a Jure permissis firmant Antonell. *de regim. Ecclesiæ lib.* 7. *cap.* 18. *num.* 3. Sperell. *decis.* 38. *n.* 13. Pistellus *Prax. Episcop. part.* 2. *c.* 3. *art.* 6. *sub n.* 23. Pammoll. *dec.* 84. *adnotat.* 4. *n.* 4. & alii passim.

46 Regulares autem Superiores, qui ad præscriptum Concilii tenentur facere certiores Episcopos de punitione Regularium extra claustra delinquentium, non satisfaciunt faciendo verbo hujusmodi certiorationem, sed in scriptis facere debent; *Sacra Congregat. Concilii in Lucana* 14. *Decembr.* 1630. quam referunt Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 3. *disput.* 5. *quæst.* 11. *numer.* 64. Barbosa *in Summa Apostolicarum decis. verb. regularia delinquens n.* 5. & alii.

47 Regularis, qui sine Obedientiali sui Superioris a suo Conventu recesserit, & repertus fuerit, potest ab Ordinariis locorum puniri, textu expresso in Concil. Tridentino *sess.* 25. *de regularibus cap.* 4. ibi: „ Nec liceat Regularibus a suis Conventibus recedere, etiam prætextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab iisdem missi, aut vocati fuerint: qui vero sine prædicto mandato in scriptis „ obtento repertus fuerit, ab Ordinariis locorum, tamquam desertor sui Instituti puniatur, " Vide tamen dicta sub verb. *Apostata*.

48 Regulares incedentes per Civitatem, & loca sine socio, vel de nocte, aut indecenter vestiti, & sine debita modestia Religiosa, possunt per Episcopum in carceribus mancipari tamquam delinquentes extra claustra; servata tamen forma Concilii Tridentini *sess.* 25. *c.* 14. *de reformat. regul.* Sic *S. C. Episcop. in Adrien.* 15. *Decemb.* 1584. & *in Ravennaten.* 12. *Sept.* 1594. apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *form.* 20. *n.* 13.

49 Regulares deferentes publice arma de mandato Episcopi possunt coerceri. *Sac. Cong. Conc. in Turritana* 3. *Februar.* 1695. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 15. *formul.* 5. *n.* 3. ubi affert Decretum per extensum.

50 Regulares subduntur Episcopis quoad Expositionem solemnem SS. Sacramenti; Cum non possint illud solemniter exponere sine licentia Ordinarii, & nisi ex causa publica, ut sæpius declaraverunt Sacræ Congregationes Episcopor. Concil. & Rituum. Vide verb. *Eucharistia num.* 57. ubi afferuntur Decreta.

51 Regulares subduntur Episcopis quantum ad accedendum ad Processiones publicas. Vide verb. *Processiones a n.* 13.

52 Item subduntur Episcopis quantum ad componendas controversias super præcedentia in Processionibus. Conc. Trid. *sess.* 25. *de regul. cap.* 13. Vide verb. *Præcedentia*.

53 Item subduntur Episcopis quantum ad Sacras Imagines, & Reliquias ponendas, & exponendas in suis Regularibus Ecclesiis, cum id debeat fieri prævia approbatione Episcopi, Conc. Trid. *sess.* 25. *in Decreto de Invocatione, & Veneratione, & reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus*.

54 Item subduntur Episcopis quantum ad publicationem Indulgentiarum. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 9. *de reform.* & *S. C. Conc. super d. c.* 9. *sess.* 21. *de reform.* apud Monacell. *t.* 2. *tit.* 16. *form.* 6. *n.* 8. ubi refert, quod ita etiam declaravit *S. C. Imm. in Firmana* 13. *Junii* 1703. *lib.* 3. *Decret. Vallemani pag.* 494.

55 Item subduntur Episcopis quantum ad erectionem Confraternitatum; Ipsas enim nequeunt ulli Regulares erigere, & instituere, nisi de consensu Ordinarii. Clemens VIII. Const. 125. incip. *Quæcumque*. Vide verb. *Confraternitas*.

56 Item subduntur Episcopis quantum ad susceptam administrationem Confraternitatum, vel Hospitalium; cum possit Episcopus eos cogere ad reddendam rationem administrationis, & culpabiles repertos ad Juris præscriptum punire, juxta Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 8. & 9. ut expresse declaravit *S. C. Conc.* apud Fagn. *l. c. n.* 27.

57 Item subduntur Episcopis quoad Confraternitates Laicorum in suis Regularibus Ecclesiis existentes, cum possit Episcopus eas visitare, & ab ipsarum Administratoribus rationem Administrationis exigere ad præscriptum *cit. c.* 8. & 9. *ejusdem sess.* 22. Non potest tamen earum Capellas, Icones, aut Altaria visitare, nisi quatenus Confratrum administrationem concernunt. *S. C. Conc.* apud Fagnan. *l. c. n.* 48. Vide verb. *Confraternitas*, & verb. *Visitatio*.

58 Item subduntur Episcopis Regulares parochi, seu Curati quoad ea, quæ concernunt curam Animarum, Conc. Trid. *sess.* 25. *de regularibus cap.* 11. Gregorius XV. Constitut. incip. *Inscrutabilis*.

59 Dummodo Ecclesia Parochialis non sit illius Conventus, in quo Generalis Ordinis habet residentiam ordinariam, quia ipsa gaudet exemptione a Jurisdictione Ordinarii; Conc. Trid. *cit. cap. sess.* 25. *de reg. cap.* 11. & *S. C. C. in Laud. Jusdict.* 1. *Decembr.* 1691. in qua plene articulo discusso, & partibus informantibus fuit resolutum, citatam Bullam Greg. XV. incip. *Inscrutabili*, non derogasse Privilegio *c.* 11. *sess.* 25. *de regul.* favore Generalium Ordinum concesso, apud Monacell. *p.* 1. *tit.* 6. *form.* 20. *n.* 14.

60 Item subduntur Episcopis Regulares Parochi quo ad accessum ad Synodum, & conferentias casuum, siquidem ipsi renuant accedere ad Synodum, & Congregationem casuum conscientiæ, possunt ab Episcopo compelli Juris remediis. *S. C. Conc. in dicta Lauden. in responsione ad octavum, & nonum*, confirmata 10. *Sept.* 1691. *juxta resoluta in Justinopolitana* 24. *Sept.* 1639. *in Comen.* 16. *Decemb.* 1645. & *in Forosempronien.* 3. *Septemb.* 1650.

61 Non possunt tamen Episcopi compellere Regulares ad accedendum ad conferentias casuum conscientiæ, neque in Conventibus suppressis, & postea restitutis, in quibus non degunt de familia duodecim Religiosi. Sic expresse respondit *S. C. Episcop. & Regular.* ut infra: *Cum Conventus suppressi, & postea restituti, in quibus non degunt de familia duodecim Religiosi, sint vigore Decreti*, Ut in parvis *Innocent. X. subjecti Visitationi, Correctioni, & Ordinariæ Jurisdictioni Ordinariorum locorum, contigit dubitari*:

An

An religiosi Confessores, & non parochi in hujusmodi Conventibus degentes compelli possint ab eisdem Ordinariis, ut accedant ad conferentias casuum conscientiæ?

„ Proposito hoc dubio in Sacra Congregatione super „ statu regularium habita in Palatio Vaticano die 15. Ja„ nuarii 1682. Eminentiss. PP. censuerunt, Ordina„ rios Locorum posse quidem hortari, non autem „ compellere Religiosos Confessores non Parochos ad ac„ cedendum ad conferentiam casuum conscientiæ. „

62 Item regulares subduntur Episcopis quoad renunciationes, & obligationes Novitiorum, quæ nullæ decernuntur, nisi fiat cum licentia Episcopi, vel ejus Vicarii intra duos menses ante professionem. Concil. Trid. *sess.* 25. *de regul. cap.* 16.

63 Item subjiciuntur Episcopis quoad restituendas Novitiis abeuntibus ante professionem res omnes, quæ ipsorum erant; & possunt ii, ad quos spectat, ab Episcopis per censuras ad id compelli. Conc. Trid. *cit. sess.* 23. *de regul. cap.* 16.

64 Item subjiciuntur Episcopis quoad observandos dies Festos in Diœcesibus legitime præfixos. Concil. Tridentin. *citat. session.* 25. *de regular. cap.* 12. Vide verb. *Festa*.

65 Item subjiciuntur Episcopis quoad eis præstanda debita obsequia, & Baldachinum erigendum in eorum accessu ad Ecclesias regulares pro ibi celebrandis Pontificalibus, & hujusmodi. Si enim regulares id renuant, potest Episcopus statim absque alia monitione interdictum Ecclesiæ indicere, & denunciare. *Sac. Congreg. Conc. in Venefrana Interdicti* 26. *Januarii* 1697. Vide verb. *Baldachinum n.* 6. ubi ad id affertur Decretum jussu Clemens VIII. editum.

66 Moniales tamen regularibus subjectæ non tenentur erigere Baldachinum Episcopo clausuram visitare volenti, sed sufficit Stratum præparare. *Sac. Congregat. Concil.* 19. *Jan.* 1686. *Vide* verb. *Baldachinum n.* 7.

67 Regulares subjiciuntur Episcopis quo ad delicta commissa circa personas intra septa, aut circa clausuram, vel bonorum administrationem Monasteriorum monialium, etiam regularibus subjectarum. Greg. Const. incip. *Inscrutabili*. Vide *supra n.* 5. & 6.

68 Item subjiciuntur Episcopis, si ab ipsis moniti, sepulturas sub Altaribus, & pradellis in eorum Ecclesiis constructas nolint, aut differant expurgare, & illas muro obstrui facere, & replere, Vide verb. *Altare a n.* 48. ubi ad id dantur Decreta.

69 Item subjiciuntur Episcopis, & censuris Ecclesiasticis possunt coerceri, si Ecclesiastica, & Sacra paramenta benedicant pro usu aliarum Ecclesiarum, non suarum; Sic expresse *Sac. Congr. Rit. Decreto* 18. *ex Decretis generalibus emanatis* 27. *sept.* 1659. & 20. *Julii* 1660. *quo ad hoc confirmatis, & approbatis ab Alexandro VII.*

70 Item subjiciuntur Episcopis quoad exequendam Testatoris voluntatem, & reddendam rationem, si illis fuerit commissa executio, seu distributio redditu

um, aliorumque bonorum Hæreditatis. *Clementina religiosis, de Testament.* Fagnan. *in cap. Tua nobis*, *de Testament. n.* 19. & 49. Passerin. *de stat. homin. tom.* 2. *quæst.* 186. *artic.* 7. *num.* 121. Capon. *discept.* 64. *num.* 7. ubi dicit conclusionem esse veram, etiamsi Testator rationem exigi prohibuisset; Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 7. *n.* 23. Ventrig. *in prax. p.* 1. *adnot.* 48. §. *Unico num.* 116. Monacell. *tom.* 1. *adnot. in Append. ad Const. Greg. XV. de exempt. privil. n.* 3. Vide verb. *Administratio*, *Administrator*.

71 Item subjiciuntur Episcopis quo ad tenendam lampadem accensam ante Altare, in quo est Tabernaculum Ss. Sacramenti: Transgressores enim possunt ab Episcopis auctoritate sibi delegata a Concilio Tridentino *in Decreto de evitand. in celebrat. Miss. sess.* 22. Nec sufficit tenere lampadem accensam in choro, sed tenenda est ante, & prope Altare Tabernaculi Ss. Sacramenti, prout *Sac. Congr. Rit. die* 22. *Augusti* 1699. respondit Generali Capuccinorum, qui dubium proposuerat. Monacell. *loc. cit. num.* 1. & Matthæucci *Official. Curiæ cap.* 19. *numer.* 68.

72 Item potestatem, & Jurisdictionem habent Episcopi supra regulares in spectantibus ad venerationem eorum, qui cum Sanctitatis opinione, vel fama Martyrii ex hac vita migrarunt. Urbanus VIII. Const. incip. *Cœlestis Hierusalem*.

73 Item procedere possunt Episcopi, etiam contra regulares asserentes Beatam Virginem conceptam esse cum peccato Originali. Gregorius XV. Constitut. incipient. *Sanctissimus*.

74 Item procedere possunt Episcopi etiam contra regulares Missas celebrantes, & Confessiones Sacramentales excipientes, antequam fuerint promoti ad Sacrum Presbyteratus Ordinem. Clemens VIII. Constitut. incipient. *Etsi alias*, Urbanus VIII. Constitut. incipient. *Apostolatus*.

75 Regulares subjiciuntur Episcopis quo ad judices conservatores; Si enim conservatores non elegerint, aut electis uti ausi fuerint aliter, quam juxta formam præscriptam a Gregorio XV. Const. incip. *Sanctissimus*, ad annum conservatore carere debent, & interea eorum causæ coram locorum Ordinariis cognosci, & definiri debent. Vide verb. *Conservatores art.* 2. *n.* 35.

76 Regulares autem intra claustra degentes, & habentes suos conservatores legitime electos in casibus civilibus conveniri solum possunt coram dictis conservatoribus, vel coram suis superioribus, non autem coram Ordinariis, seu Episcopis; Sic pluries decrevit *S. C. Concil.* & expresse statuit, & confirmavit Paulus V. Const. 34. incip. *Religiosorum*. Vide verb. *Conservatores* per tot. ubi abunde ad rem.

77 Regulares subjiciuntur Episcopis, si in numero a Constitutionibus Apostolicis præscripto in Conventu non commorentur, & Regularem disciplinam non servent. Urb. VIII. Const. *Cum sæpe contingat*, Innocent. X. Const. incip. *Instaurandæ*, & Decret. incip. *Ut in parvis*, Innoc. XIII. Const. incip. *Nuper*. Vide verb. *Conventus art.* 2. ubi afferuntur multa ad rem.

78 Regulares, quamvis ordinarie nequeant ab Episcopis Censuris coerceri propter amplissima eorum privilegia, quibus est eis concessum, ne sine Sedis Apostolicæ auctoritate possint a quopiam excommunicari, suspendi, & interdici; Tamen in casibus particularibus, in quibus vigore Concilii Tridentini, vel Constitutionum Apostolicarum datur Episcopis facultas coercendi, corrigendi, & puniendi regulares, ab ipsis possunt censuris coerceri, nisi habeant ad id privilegia sibi concessa, vel confirmata post Concilium Tridentinum. Sic Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 46. *a n.* 11. & *seqq. ad* 18. ubi plura refert Decreta Sacræ Congregationis, & signanter *sub n.* 12. ubi refert, *S. C. Concil. die* 17. *Jul.* 1627. negotio mature discusso, respondisse, posse Episcopos pœnis sibi benevisis, etiam censurarum, compellere quoscumque regulares recusantes, etiam Monachos, & quomodolibet exceptos ad Processiones publicas, & consuetas accedere, atque illis interesse: *Non obstantibus quibuscumque Privilegiis*, *Consuetudinibus*, *vel præscriptionibus*, *etiam immemorabilibus*; *Privilegiis tantum Apostolicis Sacro Concilio Tridentino posterioribus minime sublatis*, & *sub n.* 17. refert, *S. C. Rit. in Tarentina die* 3. *Maji* 1642. ad dubium: Utrum teneantur Fratres Minores Reformati S. Francisci accedere ad Processiones Rogationum, & S. Cataldi Patroni, & an Censuris compelli possint; respondisse, observari debere Decreta antiqua Sacræ Congr. Concilii, scilicet regulares pœnis arbitrariis cogi posse ab Episcopo ad interveniendum prædictis Processionibus: *Nisi docuerint de Apostolicis privilegiis contrarium disponentibus*, *quæ sint Concilio Tridentino posteriora*.

79 Et quod Episcopi possint contra Regulares Censuras relaxare in casibus, quibus eos impedirent, ne suæ Dignitatis insignia, & præeminentias haberent, ipsique debita obsequia in accessu ad suas Ecclesias denegarent, statuit *Sac. Congregat. Concilii in Venafrana Interdicti* 26. *Januarii* 1679. *Et Sac. Rit. Congregat. in Camerin.* 21. *Februar.* 1699. & sæpe alibi in consimilibus casibus.

80 Et quod in dictis particularibus casibus possint Episcopi contra Regulares Censuras relaxare, non tamquam Judices, sed tamquam Juris Executores, ut dicunt Laurent. de Franch. *p.* 2. *q.* 10. *num.* 1. & Monacell. *tom.* 4. *suppl. ad tom.* 2. *num.* 365. tenent Ric. *in prax. rer. for. Eccles. p.* 2. *resol.* 210. *num.* 1. *limit.* 2. & *Collect.* 4050. Leo *Thesaur. for. Eccles. p.* 1. *cap.* 8. *num.* 18. *p.* 4. *cap.* 2. *n.* 143. Pax Jord. *elucubrat. tom.* 2. *l.* 7. *titul.* 14. *num.* 59. Ventrigl. *in prax. p.* 1. *annot.* 48. §. *Unic. n.* 106. Gallemart. *Collect. in Concil. Tridem. sess.* 25. *cap.* 14. *remiss. verb. nota ex Farinacio*, Romaguer. *ad Synod. Gerund. l.* 5. *tit.* 10. *cap.* 1. *num.* 10. Monacell. *t.* 1. *tit.* 8. *formul.* 20. *num.* 26. & *tom.* 3. *tit.* 3. *formul.* 6. *num.* 13. Card. de Luca *de Jurisd. disc.* 29. *n.* 7. & *disc.* 104. *num.* 2. & *in Miscell. disc.* 15. *num.* 8. ubi dicit, quod iste punctus post emanatam Constitutionem Greg. XV. incip. *Inscrutabili*, non meretur amplius discursum. Pellerinus præclarissimæ Religionis Prædicatorum doctissimus Filius *de stat. homin. tom.* 3. *q.* 189. *art.* 10. *insp.* 10. *num.* 768. sic expresse dicit: „ Sed ubi Episcopis datur facultas coercen„ di, & puniendi Regulares, datur etiam facultas eos ex„ communicandi, & sic v. gr. dum sess. 25. cap. 13. da„ tur Episcopis facultas compellendi eos ad Processiones, „ datur etiam facultas eos compellendi per censuras. Barbosa *in Concil. Trid. sess.* 25. *de regul. c.* 13. *num.* 19. & *de Offic.* & *potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 78. *num.* 25. cum pluribus ibi citatis dicens in fine non semel sic censuisse *Sac. Congreg. Rit.* ut *in Ferrarien.* 17. *Jul.* 1609. *in Chilensi in Indiis* 27. *Februar.* & 15. *Maji* 1610. & *in Toletana* 4. *Jun.* 1615.

81 Non posse autem regulares ab Episcopis censuris distringi, resolvunt multi, quos refert, & sequitur Sanchez *de Matrimon. l.* 5. *disput.* 33. *num.* 28. Donatus *prax. rerum regul. tom.* 1. *tract.* 13. *q.* 24. Idem tenent Henriquez *in Summa tom.* 1. *cap.* 74 *num.* 4. Villalobos *in Summa tom.* 2. *tract.* 33. *difficult.* 5. *nu.* 17. Portell. *in addit. ad dub. regul. verb. Episc. numer.* 7. & verb. *processiones num.* 1. Hieronymus Roderic. *in Compend. qq. regul. resolut.* 113. *num.* 2. Scort. *in Bullis select. Bulla* 393. *vers. Si autem*, Laurent. de Peyrinis *tom.* 1. *in Const. sui Ordin. Minor.*

Const. 2. Sixti IV. num. 60. Tambur. *de Jure Abbat. tom. 1. disput. 19. quæst. 7. num. 7.* Diana *p. 3. tract. 2. resol. 76.* & dicit decisum, Quaranta verb. *Præcedentia in fine*; Et sic tenent plurimi alii acriter defendentes, quod Episcopi non possint censuris adversus regulares exemptos procedere, ex quo nulla adsit Religio, quæ sive per specialem concessionem, sive per communicationem tale Privilegium habere non prætendat.

82 Unde pendente lite super exhibitione privilegii, non potest Episcopus regulares turbare in sua possessione exemptionis, neque in eos poterit suam Jurisdictionem exercere; & in dubio an Jurisdictio pertineat ad Episcopum, non potest Episcopus in causa cognoscere, ne sit Judex in propria causa, sed examen, & decisio sunt de reservatis Sedi Apostolicæ, juxta Constitutionem Clementis X. incip. *Supernæ* & interim abstinendum esse a censuris, admonitis Superioribus, & certiorata Sacra Congregatione de excessu Regularium, ut accidit *in una Foroliv. die 6. Martii 1692.* ubi cum Patres Camaldulenses occasione accessus Episcopi ad eorum Ecclesiam tempore expositionis Venerabilis Sacramenti, illum nec ingressu, nec in egressu associare, neque naviculam incensus, ut moris erat licet a Ministro Cœremoniarum moniti, ut thurificare posset Sanctissimum, porrigere voluissent; Et Episcopus de his Sacram Congregationem reddidisset instructam, hæc ad relationem Cardin. Petrucci *die 6. Martii 1692.* rescripsit: „ Patres Camaldulenses teneri præstare Episcopo accedenti ad eorum Ecclesiam omnes actus reverentiales, & ad mentem. *Mens est*, quod P. Abbas accedat ad Episcopum, & exprimat obsequia, tam suo, quam Religiosorum suorum nomine; " Sic refert Monacell. *tom. 4. supplement. ad tom. 2. num. 356.*

83 Ceterum quamvis Regulares exempti sint a Jurisdictione Ordinariorum, & sic non teneantur comparere, dum ab eis citantur; tamen id non procedit, cum in citatione exprimitur causa, quæ fundat super regulares Jurisdictionem, si non ordinariam, saltem delegatam, in aliquibus particularibus casibus, ut si citentur ad comparendum, & reddendam rationem, quare ad Processionem non accesserint; tunc enim tenentur comparere, cum ad id assistat Episcopis dispositio Concilii Tridentini *sess. 25. de regularibus cap. 13.* eisdem tribuens Jus compellendi regulares ad processiones; alias poterunt Episcopi contra ipsos contumaces censuras relaxare, declarando ad removendum omne dubium validitatis censurarum, quod id faciunt tanquam Sedis Apostolicæ Delegati, ut sic declarandum esse censuit pluries in similibus *Sac. Congr. Concilii* apud Fagnan. *in cap. Quoniam num. 35. de Officio Delegati*, & *in cap. Nullus num. 32. de Paroch.* & recenter ita faciendum esse respondit *Eadem Sac. Cong. concilii in Militen. 17. Nov. 1703. ad tertium* apud Monacell. *tom. 2. tit. 3. formul. 6. num. 5.* Vide Ursayam *tom. 2. p. 1. discept. 15.* & *tom. 6. discept. 36. per tot.* ubi multa adducit ad rem, Donat. *prax rer. regul. tom. 1. tract. 13. q. 17.* Pettimoll. *dec. 84. n. 7.*

84 Concludendum igitur est, quod licet regulares exempti sint a Jurisdictione Episcoporum, non sunt tamen exempti a stricto debito exhibendi eis omne obsequium, & reverentiam, quia Jus reverentiale eis per exemptionem non fuit ablatum, ut recte dicunt Card. de Luca *de reg. disc. 1. n. 21. & disc. 64. n. 15.* Pellegrin. *de stat. homin. tom. 3. q. 189. art. 19. insp. 10. n. 798.* Monacell. *tom. 3. tit. 3. form. 6. n. 20.* & alii passim, & declaravit *Sac. Cong. Episc. in Foroliv. 6. Mart. 1692.* & habet ex Const. 26. Leonis X. incip. *Dum intra*, in qua §. 24. Pontifex ipse sic regulares alloquitur: „ Eosdem insuper Fratres in virtute Sanctæ Obedientiæ monemus (hoc est præcipimus) ut eosdem Episcopos loco Sanctorum Apostolorum subrogatos pro debita, & nostra, ac Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti observantia venerentur.

85 Et Episcopos sic monet: „ Ipsos quoque Episcopos hortamur, & per viscera misericordiæ Dei nostri requirimus, ut Fratres ipsos affectu benevolo prosequentes, caritative tractent, ac benigne foveant, seque illis minime difficiles, aut duros, vel morosos, sed potius faciles, mites, propitios, piaque munificentia liberales exhibeant, ac in omnibus prædictis, tanquam in agro Dominico cooperatores, eorumque laborum participes, prompta benignitate recipiant, eorumque Jura omni cum caritate custodiant, ac defendant." Et Clement. Unica *Frequens*, & *Assidua*, *de excessibus Prælatorum* enunciatis triginta gravaminibus illatis per Prælatos §. *Verum*, Episcopos non hortatur, sed eis præcipit, „ ut Viros Religiosos exemptos, privilegiatos, & non exemptos, Mendicantes, & non Mendicantes caritative tractent, & foveant, & sua Jura, & Privilegia inviolabiliter eis servent.

86 Et ibidem §. *Verum* sive Episcopis, sive Regularibus exemptis, & non exemptis in mutuæ debitæ dilectionis argumentum, sensus, & voluntas Concilii Generalis Viennensis per infrascripta præcisa verba exhibetur, ibi: „ Verum, quia una est Regularium, & Sæcularium, & subditorum, exemptorum, & non exemptorum Universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una Fides, & unum Baptisma, decet, ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, & sicut fratres ad invicem vinculo caritatis sint adstricti, decet igitur, ut & Prælati, & alii tam exempti, quam non exempti suis Juribus sint contenti, & alter in alterius injuriam non prosiliat, seu jacturam. Hæc in dicta Clementin. Unica, Frequens, & assidua: De excessibus Prælatorum.

Ad dicta *supra num. 39.* addenda sunt quæ tradit P. Gaudentius de Janua in suo Opere ann. 1748. Romæ impresso, *de Visitatione cap. 4. dub. 10. num. 46.* ibi: Nihilominus pro Regularibus omnibus absque distinctione inter mendicantes, & non mendicantes, si intra claustra vivent, quamvis extra claustra quomolibet delinquant; quod subsint jurisdictioni, & punitioni propriorum Superiorum privative, nisi, quatenus negligentibus Superioribus sontes punire scandalosos, jurisdictio ad Episcopos devolvatur in terminis Concil. Trident. adest apertus Motus proprius Benedicti fan. mem. XIII. editus quidem ad dirimendas lites quoad hoc inter Neapolitanum Nuncium, & Abbatem Generalem pro tempore Montis Virginis; Sed pro omnibus Regularibus, & Episcopis, ex altera parte, vigorem eumdem præseferentes, ut evidens erit legenti; sic infra: 87

BENEDICTUS XIII.

Motu proprio &c. Exponi nuper Nobis fecerunt Don Gallus Gallucio Abbas Generalis, & Abbas Don Ramirus Girardus Procurator Generalis Ordinis Sancti Benedicti Congregationis Montis Virginis, quod licet Monachi omnes ejusdem Ordinis degentes in Monasteriis, seu Obedientia Abbatis cum aliis requisitis, per Concilium Tridentinum statutis, etiamsi deliquerint extra claustra, juxta privilegia ipsis concessa per fel. record. Urbanum VIII. prædecessorem nostrum in litteris Apostolicis expeditis *sub datum Idibus Januarii 1264.* & dispositionem ejusdem Concilii *cap. 14. sess. 25.* de Regularibus, sint prorsus immunes, & exempti a jurisdictione nostra in Regno Neapolitano Reverendissimi Nuncii, & subjecti privative tantummodo eorum Superioribus Regularibus, prout ita declaravit Cameræ Nostræ Generalis Auditor per sententiam definitivam in contradictorio judicio, promulgatam contra Curiam Nunciaturæ *die 27. Nov. 1671.* novas nihilominus modernus Nuncius excitavit prætensiones procedendi contra eosdem Regulares, sic exemptos, vigore facultatum sibi concessarum per felic. record. Clementem Papam VIII. nostrum pariter prædecessorem in Litteris Apostolicis in forma Brevis expeditis diebus 19. *Junii 1592.* & 22. *Augusti 1601.* sub inani etiam supposito, quod hujusmodi facultas ipsi delegata quoque appareat per idem Concilium Tridentinum in supra relato *cap. 14.* ac ex observantia, approbata per felic. rec. Clementem Undecimum nostrum similiter prædecessorem, non attenta remissione hujusmodi controversiæ præcedenter facta ad nostram ejusdem Concilii Tridentini Congregationem, & alteram particularem specialiter delegatam; Subortis proinde variis casibus, & remissa illorum eidem Nuncio causa; propterea in eadem Congregatione Concilii, nec in altera particulari priori loco, ut supra delegata, discussa, neque proposita extiterit. Agnoscente, modo ipsi Oratores, non leve sibi inferri præjudicium per continuationem jurisdictionis prædicti Reverendissimi Nuncii in detrimentum eorum exemptionis prædictæ, preces Nobis humiliter porrexerunt, ut pro majori eorum tranquillitate controversiam hujusmodi ad nos avocare, & privilegia prædicta juxta sensum ejusdem Concilii Tridentini, & Litterarum Apostolicarum interpretari, ac depurare, & sic ab ulterioribus vexationibus, desuper usque modo passis eximere, liberare, & alias opportune prout jugis fuerit, Apostolica Auctoritate providere dignaremur. Nosque ut dissensiones, & jurgia inter Ecclesiasticos, omni celeritate dirimantur, & ad hoc, ut privilegia per Romanos Pontifices concessa, contrario sensu non explicentur, auditis prius per Reverendissimum Episcopum Himeriensem nostrum modernum Auditorem, de speciali nostro mandato, partibus prædictis, earumque Procuratoribus, & defensoribus, tam in voce, quam in scriptis, visisque, & consideratis omnibus, de jure videndis, & considerandis, juxta illius sensum Nobis relatum, & cum illius voto, privilegia prædicta, & exemptionem respective declarare, litesque hujusmodi terminare, prout infra decrevimus. Litteras itaque Apostolicas Urbani Papæ IV. favore dictæ Congregationi Montis Virginis, & respective Clementis VIII. favore prædicti Reverendissimi Nuncii, privilegia, & facultates in eis, aliisque posterioribus litteris etiam Clementis IX. concessas, & expressas, dispositionem quoque prædicti Concilii Tridentini, in enunciato *cap. 4.* & alia quæcumque Decreta in præmissis citata, & quomodolibet edita, & acta desuper gesta, totumque, & integrum statum, & merita causæ in eadem Congregatione Concilii, altera particulari Congregatione, & & alio quocumque Judice particulari pendentis; 88

Ra-

Rationes itidem utrique Parti competentes singulariter præsentibus pro expressis de verbo ad verbum habentes, causam, & litem prædictam in statu, & terminis, in quibus ad præsens reperitur cum omnibus, & singulis illius emergentibus, dependentibus, adnexis, & connexis, & cum clausula *quam*, *& quas &c.* ad Nos avocantes, illam penitus extinguimus, & abolemus, ac partibus prædictis perpetuum silentium imponimus. Et Auctoritate nostra Apostolica declaramus, & decernimus, Privilegia concessa dicta Reverendissimo Nuncio in Regno Neapolitano per eumdem Clementem VIII. non aliter intelligi posse, & debere, quam de facultate procedendi contra *cujuscumque Ordinis Regulares exemptos, qui tamen sint devii & errantes, & extra Claustra in delicto deprehendantur*, nullam propterea ipsi competiisse, neque competere facultatem procedendi privative, neque cumulative contra *Monachos, & Regulares degentes in Conventibus, & Monasterii sub obedientia Abbatum, aliorumque Superiorum*, & cum aliis requisitis per Concil. Trid. præscriptis; respectu enim istorum, *totam jurisdictionem privative spectare ad Superiores Regulares, etiamsi Monachi, sive Regulares extra Claustra ita notorie deliquerint, ut Populo scandalum publice oriatur*, juxta dispositionem Concilii Tridentini in supra relato capitulo, & in casu negligentiæ Superiorum Regularium esse locum præfixioni termini, sicut ab Episcopo, ita etiam a Reverendissimo Nuncio, ut eo transacto, jurisdictio ad ipsum devolvatur, juxta censuram Concilii prædicti. Verba autem illa in primo dicto Privilegio Clementis VIII. *Ut iidem Regulares, sciant, se, præter eorum Superiorum correctionem nostram etiam animadversionem incursuros*: intelligi semper debere de Regularibus deviis, & errantibus & extra claustra vitam degentibus, non obstante quacumque asserta contraria observantia. Litteras Apostolicas proinde ejusdem Urbani IV. & exemptiones ibidem concessas eidem Congregationi Montis Virginis, ac sententiam per eumdem Cameræ Apostolicæ Generalem Auditorem in criminalibus latam prædicta *die 22. Novemb.* 1671. in quo pronunciatum extitit; Reverendissimo Nuncio nullum jus competere cognoscendi causas civiles, criminales, & mixtas, prædictorum Monachorum Congregationis Montis Virginis intra claustra cum requisitis Concilii degentium, etiam extra ea delinquentium, & in delicto deprehensorum, esseque privative subjectos eorum Superioribus Regularibus, juxta exemptionem ipsorum favore concessam in præcitatis Litteris Urbani IV. & Concilio Tridentino prædicto in omnibus, & per omnia confirmamus, approbamus, convalidamus, & renovamus, suumque debitum sortiri effectum, ac omnimode executioni perpetuis futuris temporibus demandari Apostolica Auctoritate statuimus. Decernentes præsentibus nostris Litteris, licet non admissis, neque in Camera nostra registratis, nullo umquam tempore opponi de subreptione, obreptione, vel alio quovis vitio, aut defectu voluntatis, vel intentionis nostræ, etiam ex eo, quod modernus Nuncius in Regno Neapolitano, ejusque Promotor Fiscalis, & alii quicumque in præmissis forsitan interesse habentes, vel habere quomodolibet prætendentes, ad hoc vocati, citati, vel auditi non fuerint, vel ex alia quavis causa quantumvis valida, legitima, urgenti, & juridica, etiam necessario exprimenda, notari, impugnari, invalidari, ad terminos juris reduci, ac in jus, & controversiam revocari, aut adversus illas quodcumque juris, & facti, vel gratiæ remedium impetrari posse, sicque, & non aliter per quoscumque Judices Ordinarios, Commissarios, Delegatos, Tribunalia, Collegia, etiam S. Rom. Ecclesiæ Cardinalium Congregationem particularem, ut supra deputatam, a latere Legatos, Nuncios Apostolicos, causarum Palatii Apostolici Auditores, & alios quavis Auctoritate fulgentes, semper judicari, & definiri debere; Sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate; ac ex nunc irritum, & inane, nulliusque roboris, & efficaciæ declarantes quidquid super iis, & circa ea quavis Auctoritate, etiam a Nobis, vel Successoribus nostris pro tempore existentibus contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, nec non dictis Constitutionibus Clementis VIII. ut supra editis, & quacumque asserta observantia; altera Constitutione fel. rec. Pii IV. pariter prædecessoris nostri de registrandis, Regula Cancellariæ nostræ Apostolicæ de jure quæsito non tollendo, conciliaribus etiam universalibus, & Provincialibus, & quibusvis aliis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, per Nos, & Romanos Pontifices prædecessores, sub quibus tenoribus & formis, ac cum quibus etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, ac insolitis clausulis irritantibus, & aliis Decretis in genere, & in specie, etiam iteratis vicibus, & motu simili concessis, approbatis, aut innovatis legibus, statutis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis reformationibus, consuetudinibus, cæterisque aliis in contrarium quomodolibet disponentibus: quibus omnibus, & singulis, ac omnibus aliis hic non expressis, de quibus specialis, specifica, expresse &c. ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, aut quævis alia specificatio habenda, vel aliqua alia forma ad hæc servanda foret, illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris hac vice duntaxat, harum serie, motu, & scientia similibus specialiter, & expresse derogamus, ac plene, & sufficienter derogatum esse decernimus, & declaramus.

Datum Romæ ex nostro Palatio Apostolico Vaticano hac die 26. Martii 1729.

Sed an in Constitutione Clementis XII. incip. *Roma-* 89
nus Pontifex 7. Kal. April. 1732. (quam ad litteram re-
tulimus supra ad verb. *privilegia art.* 3. *num.* 64.) cum
aliis recensitis ibi Bullis fuerit hic Motus proprius Bened.
XIII. revocatus, ut Conc. Trid, non omnino conformis,
dubitari potest.

Insuper facultas puniendi Regularem vere degentem, & 90
prævaricantem scandalose extra claustra, competit sane
Episcopo, ut præmissum est *num.* 43. *verb. Insuper*, sed
cumulative cum Superiore ejusdem delinquentis, non pri-
vative, quia privativam non exprimit Tridentinum, nec
aliud Sedis Apostolicæ Decretum, ut advertit Lauretus
de Franchis *prima part. Controvers. in addition. num.* 117.
allegans plurimos; ita quod Regularis ipse Superior
posset causam utique prævenire, & contra captum, si-
ve habitum reum procedere, juxta Constitutiones Ordi-
nis puniendum. Anacletus Reiffenstuel *cit. num.* 115. *de
Offic. Jud. Ordin.* sequens Lauretum. *Hæc ille expressis
verbis*.

Regulares Curam subditorum Secularium assumere ne- 91
queunt absque consensu, & approbatione Episcopi. Be-
nedict. XIV. tom. 1. Constit. 109. incip. *Firmandis* §. 11. 92
Regulares Curam Animarum exercentes, vel Sacramenta
quovis titulo administrantes, subsunt in his jurisdictioni, 93
visitationi, & correctioni Episcoporum. Idem *ib.* §. 2. *&*
3. Quod intelligitur de jurisdictione Ordinaria, non vero
delegata. Idem *ib.* §. 12.

Regularis parochus exemptus est a visitatione, & cor- 94
rectione Episcopi in his, quæ pertinent ad observantiam
disciplinæ Regularis. Idem *ibid.* §. 8. Non autem in his,
quæ spectant ad mores, & exemplarem vivendi ratio-
nem. Idem *ibid.* §. 8. Multoque minus in his, quæ per- 95
tinent ad ipsius Officium Parochiale. Idem *ibid.* §. 9. Re- 96
gularis parochi correcti competit tam Episcopo, quam
superiori Regulari, cum præponderantia favore Episco- 97
pi. Idem *ibid.* §. 10. Ipsius remotio decerni potest tam 98
ab Episcopo, quam a Superiore Regulari, absque alterius
consensu. Idem *ib.* §. 11.

Exempti tamen sunt ab Episcopi visitatione, & corre- 99
ctione parochi Regulares, qui curam exercent in Eccle-
siis eorum Monasteriorum, sive locorum, in quibus Ab-
bates, aut alii Superiores Regulares jurisdictionem Episco-
palem & temporalem in parochos, & parochianos ha-
bent. Idem *ibid.* §. 12. Nisi Episcopus probet ampliorem
jurisdictionem ex alio capite sibi acquisitam esse. Exem-
pti sunt etiam animarum curam gerentes in Ecclesiis eo-
rum Monasteriorum in quibus Abbates Generales, seu
Capita Ordinum Sedem ordinariam principalem habent.
Idem *ibid.* §. 13. Quod non extenditur ad residentias
aliorum Præsulum Regularium non Generalium. Idem
ibid. §. 13.

Illa autem dicenda est Superioris Generalis residentia
ad effectum hujusmodi exemptionis, quæ a Constitutioni- 100
bus, vel a consuetudine Ordinis præfinitur. *Idque* tan-
tummodo Monasterium, non vero aliud, in quo quacum-
que de causa Superior Generalis commoratus fuerit pro
ordinaria Sede haberi præcipit, licet ipse Generalis ibi
actu non resideat. Idem *ibid.* §. 17. Vel si a Constitutio-
nibus, vel consuetudine alicujus Ordinis residentia non
sit præfinita, illa erit pro residentia ordinaria habenda,
quam Superior Generalis, seu Caput Ordinis, initio Ge- 101
neralatus elegerit. Verum si facta semel hujusmodi
electione, eamdem postmodum variare præsumpserit,
declarat, neque Monasterium initio electum, alte-
rum, etiamsi cum sua Curia eo se transtulerit, privi-
legia ordinariæ & principalis Generalitiæ Sedis habitu-
rum. Idem *ibidem* §. 18. Hac exemptione non gaudent
aliæ Parochiæ hujusmodi Monasteriis unitæ. Idem *ibi-
dem* §. 15.

Episcopus pro dictorum exemptorum Parochorum re- 102
motione potest instare apud Superiorem Generalem si
cognoverit, Parochiam non recte administrari, & ali-
quando etiam debet pro sui Officii munere, implorata
quoque quatenus opus sit, Apostolicæ Sedis Auctori-
tate, si nempe Generalem prædictum, aut reluctantem,
aut Parochus plus æquo faventem invenerit. Idem *ibi-
dem* §. 16. Et in his etiam præservatur majus jus, quod 103
Episcopo alias acquisitum fuisse probetur. Idem *ibidem*
§. 19.

In Regularium Ecclesiis Parochialibus Episcopus visita- 104
re potest illud dumtaxat Altare, in quo SS. Eucharistiæ
Sacramentum asservatur, & consequenter Sacrum ipsum
Tabernaculum Fontem Baptisterii, si adsit, Confessiona-
le Parochi, Pulpitum Ecclesiæ a quo Parochus jus habet
Verbi Dei annunciandi, Sacrarium pariter Ecclesiæ ad
inspiciendum locum, in quo asservatur Sacra supellex pro
Sacra-

Sacramentis administrandis, Sepulcrum, & Cœmeterium
Parochiale, Turrim Campanariam, dummodo in ea sint
campanæ ad parochiam proprie spectantes; ac demum præ-
ter res supra enunciatas, omnia sacra vasa, quibus vel
particulæ servantur, vel sacra olea, vel aqua Baptiste-
rii, vel alia rite benedicta, quæ pro ingredientium asper-
sione ad Ecclesiæ fores poni consuevit. Idem *ibid.* §. 7.
105 In Regularibus Ecclesiis, sive parochialibus, sive non,
potest Episcopus Confirmationis Sacramentum arbitrio suo
ministrare. Idem *ibid.* §. 6.
106 Regularis Superioris approbatio ad confessiones non suf-
fragatur, ut quis absolvere possit a peccatis, & censu-
ris reservatis in vim indulti Apostolici requirentis appro-
bationem Ordinarii. Idem Constitut. 180. incipient. *Apo-
stolica Indulta* §. 6.
107 Regularibus non suffragatur Indultum Cruciatæ quoad e-
lectionem Confessarii pro absolutione a Censuris, & pecca-
tis reservatis. Idem *ibid.* §. 7.
108 Regulares Superiores an expectare debeant consensum
Episcopi, ut Clericum Secularem ad habitum suæ Reli-
gionis admittere possint? In jure pariter cautum non re-
peritur; quamvis hujusmodi consultatio inter Episcopum,
& Superiorem Regularem, ut unicuique sua ratio con-
stet, ipseque Superior Regularis ab Episcopo edoceri va-
leat de idoneitate Clerici, nunquam interdicta fuerit,
nec ipse Pontifex eam vetare intendat, quin potius il-
lius utilitatem, atque opportunitatem agnoscat, resol-
vens opus non esse ad id nova Constitutione. Idem *ibi-
dem*.
109 Non licet Episcopis in Synodis derogare privilegiis a
Sede Apostolica concessis Regularium Ordinibus. Bene-
dict. XIV. *De Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 41. *num.* 1.
adductis ad id pluribus juribus. Regulares enim sæpe
conquesti sunt Episcopos in Synodis præcepta, & statuta
emisisse de Regulari observantia, cum verbo *præcipimus*,
110 seu *statuimus*; Quapropter Sacra Congregatio Concilii ju-
stam agnoscens Regularium querelam, verbum illud *præ-
cipimus*, seu *statuimus* nedum a Diœcesanæ, verum etiam
a Provincialis Synodi Constitutionibus jussit expungi, &
Decretum in hunc modum reformari. Intelligant Regu-
lares se teneri ad Regulæ, quam professi sunt, nor-
mam, vitam instituere. Idem *ibid. c.* 13. *n.* 1. ex Fagna-
no *in c. Quod super his num.* 25. *de majoritat. & obe-
dient.*
111 Possunt tamen Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ de-
legati plura sancire quoad Regulares. Idem *ibid. num.* 5.
Et præcipue ea, in quibus subduntur ipsis, juxta alibi
in hoc *art.* Et signanter Regulares obstringuntur Consti-
112 tutionibus Synodalibus in iis, quæ respiciunt Curam ani-
marum, administrationem Sacramentorum, & jurisdictio-
nem Episcopi delegatam. Idem *ibid. l.* 8. *cap.* 4. *num.* 5.
113 Ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 11. *de Regularibus & cap.*
1. *de Privileg. in* 6. Et ad evitandum scandalum, te-
nentur etiam aliis Constitutionibus, licet non semper sub
114 gravi. Idem *ibid. num.* 5. Tenentur servare Festum in-
dictum, & Interdictum promulgatum ab Episcopo, non
tamen jejunium, in Synodo, vel extra denunciatum; Nisi
115 alia esset antiqua consuetudo, aut scandalum urgeret.
Idem *ibid. n.* 6. & 7.
116 Præmonstratensis Ordinis Canonici; & Moniales sunt a
jurisdictione cujuscumque Ordinarii exempti, & S. Sedi
immediate subjecti. Benedict. XIV. Constit. incip. *Super
eminenti* §. 1. & *seq.* Eodem privilegio gaudent Monaste-
ria, Prioratus, Ecclesiæ, prædia, & res quæcumque ad
117 eumdem Ordinem pertinentes. Idem *ibid.* §. 5. & 7.
118 Hac tamen exemptione ut non possunt Canonici Curæ
animarum in iis, quæ ipsam Curam respiciunt. Idem *ib.* §. 8.
119 Regulares sunt ab Ordinariorum jurisdictione exempti.
Benedict. XIV. Constitut. incip. *Apostolicum Ministerium*
§. 3. Tamen extra Diœcesim, ubi promoti sunt, Ordi-
nem in alienis Ecclesiis exercere non possunt, nisi Ordi-
120 nario, ejusve Officialibus Testimoniales suorum Superio-
rum exhibeant. Idem *ibid.* §. 6. Multoque minus licet
ipsis sæcularium Confessiones audire, nisi approbati fue-
rint a loci Ordinario. Idem *ibid.* §. 7. Nihil obstantibus
amplissimis quibuscumque privilegiis, ac etiam consuetu-
ne. Idem *ibidem* §. 7. Et approbare potest Ordinarius
Regulares ad excipiendas sæcularium Confessiones inde-
finite, & cum præfinitione temporis; Approbatus autem
indefinite sine causa suspendi non potest. Idem *ibidem*
§. 9.
121 Regulares in iis, quæ curam animarum, & administra-
tionem Sacramentorum respiciunt, subsunt jurisdictioni,
& visitationi Episcopi; Nihilque hac in re ipsorum pri-
vilegiis juvantur. Idem *ib.* §. 12. & 13. Idque obtinet,
sive Regularis Parochus sit, sive putà, vel unum Sa-
cramentum sæcularibus ministret, sive inscio, sive an-
nuente Episcopo. Idem *ibid.* §. 14. Non tamen subjiciun-
tur in iis, quæ Regularem observantiam respiciunt; nisi
maneant extra claustra, vel publice delinquentes, a su-
perioribus post interpellationem Episcopi, non corrigan-
tur. Idem *ibid.* §. 15. Superior autem Regularis potest
sibi subditos, non solum in iis, quæ sunt Regularis ob-
servantiæ, sed etiam curæ animarum, & administrationis
Sacramentorum, punire. Idem *ibid.* §. 17.
122 Regulares, ob mutatam rerum faciem, in Indiis Occi-
dentalibus, non fruuntur amplius privativo jure obtinen-
di Parochias, aliaque Officia Curata. Benedict. Constitut.
incip. *Cum alias* §. 2. & *sequent.* Immo qui iis præposi-
ti sunt, tamquam ad nutum amovibiles, possunt, nulla
expressa causa, ab Ordinario, æque ac a Superiore Re-
gulari amoveri. Idem *ibid.*

Alia vide tom. 5. verb. *Missionarii*.

Regulares non parochi sæcularium Confessiones exci- 123
pientes, an Conferentiis casuum pro Clero sæculari statu-
tis interesse debeant? Ad id juvat adducere quæ tradit
Bened. XIV. in Appendice ad tom. 3. sui Bullarii, *pag.*
25. & *seq.* ut sequitur.

Lettera circolare della Sagra Congregazione della Disciplina, diretta a' Superiori Regolari d'Italia, e dell' Isole adjacenti, sopra il dubbio se li Confessori Regolari non Curati, siano obbligati ad intervenire alla Conferenza dei casi morali, ordinata dalli Vescovi nelle loro Diocesi.

§. 1. Altre volte è stata esaminata nelle sagre Congregazioni l'istanza d'alcuni Vescovi di potere astringere li Confessori Regolari non Curati, a dovere intervenire nella Conferenza de' casi morali, e varie furono le resoluzioni, secondo la diversità de i casi, i quali nelle medesime furono proposti. Essendosi poi conosciuto il pregiudizio, che recava all' Osservanza della disciplina regolare il dovere assistere alla detta Conferenza in quel tempo, in cui dovevano i Regolari adempire i di loro Officii Claustrali, e l'abuso, che si era introdotto tra i Confessori, i quali col pretesto di dovere assistere alla detta conferenza, non volevano indi venire all'altra stabilita dalla fel. mem. di Clemente VIII. e dalle loro Constituzioni dentro i Chiostri; per potersi in tanto dare l'opportuno rimedio a questi inconvenienti, molti Procuratori Generali, specialmente quello dei Minori Conventuali, hanno stimato cosa necessaria il dover far ricorso in questa Sacra Congregazione della Disciplina, per poterne sentire la finale risoluzione, colla quale si potesse in avvenire togliere tutti i contrasti. Riferitasi perciò questa causa in essa Sagra Congregazione dall' Eminentiss. Sig. Card. Guadagni Prefetto della medesima sotto il seguente dubbio.

Se li Confessori Regolari, non Curati, siano, o non obbligati ad intervenire alle Conferenze dei casi di coscienza dai Vescovi nelle di loro Chiese secolari stabilite?

§. 2. Ed essendosi, prima di dare la risposta al dubbio suddetto, considerato, che questa materia era stata già magistralmente esaminata, e risoluta a favore dell Regolari nella S. Congr. del Concilio, nel tempo, in cui la Santità di Nostro Signore Papa Benedetto XIV. era Segretario della medesima, in una causa d'Aquapendente = Visitationis Sacrorum Liminum 12. Martii 1718. *inserita nella Notificazione* 15. = al §. dei Confessori Regolari, nel Tomo 5. delle Notificazioni, e Editti della Santità sua, quando era Arcivescovo di Bologna. Fu di comun consenso risposto al dubbio suddetto nel di 19. Maggio del corrente anno 1752.

Negative, & dentur Decreta aliàs in re hac emanata; Scilicet a S. Congr. Concilii in una Aquipenden. Visitationis sanctorum Liminum 12. Martii 1718., & in Forosempron. 12. Maji 1685. *Riferita nel Foglio della citata causa d'Aquapendente.* Et ex Sac. Congreg. super statu Regularium, in una Maceraten. 25. Januarii 1582. *Quali tutte si danno per extensum nel fine della presente lettera.*

§. 3. Passò poi essa Sagra Congregazione nel dare l'opportuno provvedimento sopra l'abuso introdotto in alcuni Conventi, nei quali, o per negligenza, o per ignoranza dei Decreti suddetti non vi si tiene la lezione della morale, nè vi si fanno le conferenze de i casi giusta il Decreto di Clemente VIII., e delle di loro Costituzioni Regolari, con ordinare; si come colla presente ordina a tutti i Superiori Regolari d'Italia, e delle Isole adjacenti, l'esatta, e puntuale osservanza del citato Decreto di Clemente VIII. e delle di loro Costituzioni circa la lezione della morale, e la conferenza dei casi di coscienza, da farsi inpreteribilmente in tutti i Conventi del di loro Codice, tanto in quelli, nelli quali vi è la sufficiente Famiglia dei Religiosi, quanto nei piccioli Conventi, dove però vi sono Confessori Regolari approvati dai Vescovi per ascoltare le confessioni dei secolari. E coll'espressa condizione, che qual'ora dentro i Chiostri non venissero eseguiti ad unguem i Decreti di Clemente VIII. e le Costituzioni del di loro Ordine, le quali prescrivono la lezione della morale, e la conferenza dei casi di coscienza, da farsi dentro i loro Conventi o Monasterj, in detto caso siano tenuti, ed obbligati i Confessori suddetti Regolari ad assistere, ed intervenire alla conferenza dei casi stabilita dai Vescovi. S'incarica intanto ai detti Superiori Regolari, di fare eseguire quanto nella presente Lettera si contiene, acciò con effetto adempiti i Decreti di Cle-

mente

mente VIII. e le Costituzioni dei loro rispettivi Ordini, le quali hanno prescritta, e stabilita la detta Lezione di Morale, e conferenze di casi, come un punto principale dell' osservanza della Regolare disciplina dentro i Chiostri; e di dover trasmettere la presente lettera in tutti li loro Conventi, e Monisterj, con farla ivi leggere due volte l' anno, tenerla affissa nel luogo solito, e registrarla nelle loro Segretarie, acciò non si possa allegare causa d' ignoranza in contrario. Per esser così, e non altrimente l' intenzione di Nostro Signor, a cui essendo stata fatta da Monsignor Secretario la relazione di tutto il contenuto nella presente Lettera, si è benignamente degnato di approvarlo, e di confermarlo.

Dato dalla nostra solita Residenza questo dì 8. Novembre 1732.

F. G. A. card. Guadagni Prefetto.

F. Solazzi Arcivesc. di Lebe Segr.

Decretum Sacr. Congregat. Concilii in una Aquipendii Visitationis Sacrorum Liminum editum 12. Martii 1718.

In Relatione status Ecclesiæ de more ab Episcopo Aquipendii ad hanc Sacram Congregationem transmissa, legitur ab eodem institutas fuisse in sua Diœcesi conferentias, sive Congregationes pro discutiendis casibus conscientiæ, quo singulo quoque Mense coguntur, cuique diligentissime interveniunt omnes Parochi, & Sacerdotes, quibus Fidelium Sacramentales Confessiones commissæ sunt, & reliquus Ecclesiasticorum Cœtus.

In eadem relatione habetur, quatuor esse Conventus Regularium in Civitate Aquipendii, Augustinianorum videlicet, Minorum Conventualium, Capuccinorum, & PP. Minorum Observantiæ, & Religiosos in iisdem degentes sæpe sæpius non esse in numero a Sanctionibus Apostolicis præscripto.

Rursus in citata legitur Relatione, alios quinque esse Religiosorum Conventus in Diœcesi, duos PP. Minorum Observantiæ, alterum in Terra Canini, alterum in Terra Farnesii, ubi pariter existit Conventus Capuccinorum; quartus Conventus est ille Servorum Beatæ Mariæ Virginis, qui est in Terra Ischiæ; & postremus est Conventus Carmelitarum in Oppido Cellularum, qui est Episcopi Visitationi subjectus.

Tandem in Relatione, aliis prætermissis dubiis, quæ specialem non merentur discussionem, proponit Episcopus, An Regularibus, qui suorum subditorum Confessiones audire cupiunt, liberum sibi sit, & licitum, conditionem in concedendis facultatibus injungere, interessendi videlicet menstruis Disceptationibus, & Congregationibus casuum conscientiæ.

Pro parte affirmativa ponderari posse videtur, id non esse novum: Clar. etenim mem. Cardinal. de Luca in adnotationibus ad Concilium Tridentinum discuss. 2. n. 12. dicit, id futurum esse maximopere proficuum, tum, ut Episcopus perspectas habeat opiniones omnium suorum Confessariorum, tum, ut quantum possibile est, uniformis sit Confessariorum doctrina in materia morum, & signanter contractuum, in qua sæpe sæpius Theologi dissident a Theologis, & a Canonicis, quibus addi posset collationem hanc omnium Confessariorum, tam sæcularium, quam Regularium futuram esse non inutilem pro animorum unione, juxta ea, quæ habentur in actis Ecclesiæ Mediolanensis Tomo 1. part. 4. in Instruct. Confess. p. 647. Ideo Regularium Superiores Confessarios suos sæpius moneant, & ad hanc animorum unionem in Fidelium ædificationem adhortentur, curentque in primis, ut dum in casuum resolutione diversa inter eos, & Parochos sententia fuerit, prudenter in eos se gerant, & ad Laicorum notitiam id non veniat, sed ad Nos pro decisione recurrant.

Negativæ e contra favent opinioni ea, quæ sequuntur, Primo, quod Episcopus Confessariorum Regularium doctrinam perspectam habere potest in examine, quod illorum approbationem præcedit ad terminos Sacri Concilii Tridentini *Sess. 23. cap. 15. de Reformat.* Secundo, quod in Decretis pro Reformatione Regularium editis a Clemente Octavo præscribitur, quod in singulis Monasteriis, & conventibus bis in hebdomada habeatur lectio Sacræ Scripturæ, vel casuum conscientiæ, ad quam Fratres omnes convenire tenentur. Tertio, quod hic in Urbe, in decem, & septem conventibus fiunt Congregationes casuum conscientiæ, illisque interveniunt Parochi tantummodo, & Confessarii ex clero Sæculari non vero Regulares, in quorum conventibus prædictæ casuum lectiones habentur. Quarto tandem, quod ab hac Sacra Congregatione die 12. Maji 1685. uti habetur *Lib. Decretorum 35. fol. 438.* prodiit hæc resolutio in quadam causa Forosempronien. *Accessus ad Congregationem casuum conscientiæ.*

Episcopus exponit, in civitate Forosempronien. duo adesse Regularium Cœnobia, unum scilicet Minorum Conventualium Sancti Francisci, alterum vero Barnabitarum, quæ propter exiguum Religiosorum numerum inibi degentium, subjecta sunt jurisdictioni Ordinarii ex Decreto San. mem. Innocentii X. incip. *Ut in parvis*, & licet dicti Religiosi hujusmodi subjectionem agnoscant, atque patiantur, qui tamen ex eis Sæcularium Confessiones, eodem Ordinario approbante, excipiunt, ad Congregationem casuum conscientiæ, quæ singulis Mensibus habetur, cuique Confessarii omnes intersunt, accedere renuunt; quocirca petit declarari, an prædictos Confessarios regulares cogere possit ad interessendum præfatæ Congregationi casuum conscientiæ? Sacr. Congregat. &c. Respondit, *Negative*. His positis onus erit EE. VV. decernere.

An in casu, de quo agitur, permissum esse valeat Episcopo, concedenti Sacerdotibus regularibus facultatem audiendi Confessiones Sæcularium, injungere, ut intersint Congregationibus casuum conscientiæ?

Negative, & detur Decretum in Forosempronien. 12. Maji 1686.

Decretum Sac. Congregat. super statu Regularium in 124
una Macerat. 15. Jan. 1682. editum.

Cum conventus suppressi, & postea restituti, in quibus non degunt de Familia duodecim Religiosi, sint vigore Decreti *Ut in parvis*, fel. rec. Innocent. X subjecti visitationi, correctioni, & omnimodæ jurisdictioni Ordinariorum Locorum, contigit dubitari, an Religiosi Confessores, & non Parochi, in hujusmodi conventibus degentes, compelli possint ab iisdem Ordinariis, ut accedant ad conferentiam casuum conscientiæ?

Proposito hoc dubio, Sacr. Congregat. super statu Regularium habita in Palatio Vaticano die 15. Januari 1682. Eminentiss. PP. censuerunt, Ordinarios Locorum posse quidem hortari, non autem compellere prædictos Religiosos Confessores, non Parochos ad accedendum ad conferentiam casuum conscientiæ.

* Regulares quicumque etiam exempti in Indiis O- 125
rientalibus agentes, Curam Animarum exercentes, subsunt prævio examini Ordinariorum, & approbationi, nec non visitationi, correctioni, & jurisdictioni eorum in iis, quæ ad prædictam Curam pertinent. Bened. XIV. tom. 2. Bull. Constitut. 1. incip. *Quamvis ad confirmandum*.

Regulares etiam exempti nequeunt exponere Sacra- 126
mentum Eucharistiæ sine velamine in suis Ecclesiis, nisi ex causa publica ab Ordinario probata. Fas est tamen illis ex causa etiam privata Sacramentum velatum exponere in tabernaculo aperto, dummodo tamen ab illo non extrahatur; ut ex Decreto Sacr. Congregat. *de Synodo Diœces. lib. 7. c. 41. §. 4.*

Generatim vero jus est Episcopis cogere Regulares 127
parere sibi circa ea, quæ ad majorem cultum hujus ineffabilis Mysterii, & celebrationis Missæ præcipienda censuerint. Quod ex Decret. Tridentini sess. 22. *de observand. & evitand. in celebrat. Missæ* eruitur; *ibid.*

Regulares tenentur parere Episcopo præcipienti, ne in 128
eorum Ecclesiis exponatur insolita imago, aut nova reliquia ab ipso non approbata, & inobedientes possunt etiam censuris cogi, ut ex Decret. Sacr. Congregat. *die 5. Jul.* 1700. Ibid. §. eod.

Regulares puniri possunt ab Episcopo tanquam Apostolicæ 129
Sedis Delegato, si quid deliquerint in iis, quæ respiciunt clausuram monialium etiam exemptarum, & earum, quæ intra Monasterii septa degunt. *Ibid.* §. 6.

Regulares non possunt sæcularium confessiones exci- 130
pere *sine licentia, gratia, & beneplacito Episcopi*, quæ verba sunt Extravagant. Bonifacii VIII. in cap. *Super cathedram, de sepulturis*, quod & confirmavit Tridentin. *sess. 23. cap. 15. de Reformat.* Sed & fas est Episcopis eam facultatem limitare ad certum tempus, certasque personas, quin & ex parte revocare, contrariamque opinionem Alexander VII. die 30. Januarii 1659. damnavit. *Ibidem libr. 7. c. 41. §. 7.*

Possunt tamen Regulares ab Episcopo approbati acciri 131
ad domus sæcularium ægrotantium, eorum confessiones audituri, non petita a Parochis ægrotantium licentia, sed de audita ægrotantium illorum confessione debent relinquere syngrapham, qua Parochus certioretur. *Ibid.* §. 8.

Regularibus Prælatis non licet Monasteria Monialium 132
sibi subjectarum ingredi, nisi semel in anno causa visitationis; si autem necessitas urgeat, ut sæpius ingrediantur, non possunt nisi cum præsentia Episcopi Diœcesani, aut alterius Ecclesiastici, ab ipso deputati. Ita ex Constitut. Alexandri VIII. incip. *Felici*, *Ibid. lib. 7. cap. 41.*

Regulares subduntur coercitioni Episcopi, si excipiant 133
confessiones sæcularium sine prævia Episcopi approbatione, ut ex Constitut. 10. Clementis X. Item non possunt inconsulto, & non approbante Episcopo audire confessiones Monialium sui Ordinis etiam exemptarum ex vi Bullæ 18. Gregorii XV. *ibid.*

Regulares, nova Monasteria, seu domos ne erigant, 134
vetantur absque Sedis Apostolicæ, & Episcopi facultate, quamvis Tridentinum *sess. 25. cap. 3. de Regular.* solius Episcopi facultatem exprimat. *Ibid. lib. 9. cap. 1. §. 9. nov. edit.*

Est tamen pro Monialibus in ditione Hispanici re- 135
gis Breve Urbani VIII. suspensivus ejusdem Constitutio-

turionis, sed non valet extra Hispaniam. Ibid. *lib.* 9. *cap.* 15.

136 Ad statum Regularem transire possunt Presbyteri Ecclesiæ, vel Diœcesis servitio addicti, invito etiam Episcopo proprio; tenentur tamen, nisi aliquid obstet, illud consulere. Ita in Epistola ad Cardinal. Quirinum incip. *Ex quo* Bull. *tom. n.* 25.

137 Regulares extra monasterium degentes, & Clericos Regulares quomodocumque exemptos in civilibus caussis mercedum, & miserabilium personarum, nisi habeant Judicem certum a Sede Apostolica in partibus deputatum, coram Ordinariis locorum conveniri posse in prima instantia, decernit laudatus Pontifex in Bulla inc. *Ad militantis* tom. 1. Bull. *n.* 48. §. 41.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 AGitur in hoc articulo de exemptione, quam vocant *primæ speciei*. At de ea, tum de exemptione *secundæ, tertiæque speciei*, jam disseruimus *in additione ad verb. Abbas*.

2 Non incongrue vero hic inquiritur, an hæc *primæ speciei* exemptio acquiri a Regularibus possit *communicatione privilegiorum?* Non conveniunt Doctores. At prævaluit *affirmativa* opinio, quam inter alios tenent *Navarr. oper. tom.* 2. *commentar.* 2. *de Regular. n.* 63. *Barbos. de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 105. *n.* 3. *Cardinal. de Luc. de jurisdict. discurs.* 28. *num.* 4. *Chokier de Jurisdict. in Exempt. part.* 1. *quæst.* 17. *num.* 9. *Tamburin. de Jur. Abbat. tom. disput.* 15. *quæst.* 2. *num.* 3. *Roderic. Quæst. Regular. quæst.* 36. *articul.* 3. *Chassaing. de Privileg. Regular. tract.* 1. *cap.* 3. *proposit.* 5. *Clement. Concord. Pastoral. part.* 1. *c.* 4. *n.* 58.

3 De casibus, quibus Regulares tametsi exempti subjiciuntur delegatæ Episcopi jurisdictioni, tractat hic *Auctor*. At consule etiam de iis, ubi res postulat, *Fagnan. in cap. Grave a n.* 37. *ad fin. de Offic. Ordinar. Chokier de Jurisdict. ordinar. in Exempt. part.* 2. *quæst.* 45. *Natalem Alexandr. in Appendic.* 1. *ad tom.* 1. *Theolog. Dogmat. Moral.* S. M. *Benedictum XIV. de Synod. Diœcesan. lib.* 9. *cap.* 15. *num.* 4. *& plur. sequent*, tum & maxime *Rousseaud de la Combe in sua Jurisprudentia Canonica, verb. Exemptio sect.* 5. *per tot.* qui *& sect.* 6. agit de casibus, quibus Capitula exempta subjiciuntur delegatæ pariter Episcopi jurisdictioni.

4

5 Non sunt inter se concordes Doctores, an Regulares exempti teneantur Episcopo præstare reverentiam. Distinguunt nonnulli inter exemptos illos, quibus ipsi Episcopi, juxta facultates quas olim habebant, exemptionem a sua jurisdictione concesserunt, & exemptos ex privilegiis Sanctæ Sedis ab eadem Episcoporum jurisdictione. Quod exemptos primi generis, nemine dissentiente, admittunt teneri eos præstare reverentiam Episcopis, perinde ac Liberti præstare reverentiam tenentur Patronis, a quibus manumissi sunt. At quoad exemptos secundi generis, sunt qui negant teneri ipsos præstare reverentiam Episcopis; *Felin. in cap. Quum inter n.* 3. *&* 4. *de re judicat. & in cap. Conquerente fere per tot. de Offic. Ordinar. Tondut. Quæst. Benefic. cap.* 60. *n. final. Roderic. Quæst. Regul.* 1. *quæst.* 63. *articul.* 9. *Fusc. de Visitat. Eccles. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 11. *Paris. de Resignat. Benef. lib.* 3. *cap.* 21. *fere per tot. Barbos. de Offic. & Potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 105. *n.* 75. *Cirin. in Nex. Rer. Jurisdict. cap.* 6. *n.* 6. *n.* 293. *Rot. cor. Puteo decis.* 114. *per tot. cor. Seraphin. dec.* 125. *n.* 19.

6 Cæterum non recedendum ab opinione, quam Doctores *ab Auctore n.* 84. allegati præsidio Constitutionis Leonis X. incipientis: *Intra*, tenent, scilicet teneri quoscumque exemptos reverentiam Episcopo præstare. Et jure meritoque, quum nil convenientius sit, quam quod & exempti a jurisdictione Episcopi, eidem Episcopo reverentiam præstent ratione dignitatis. Confer *Tamburin. de jur. Abbat. t.* 1. *disput.* 15. *q.* 7. 45. *Borell. in Addition. ad Belleg. in Specul. Princip. Rubric.* 11. §. *Videndum litt.* F. *Campanil. in divers. Jur. part.* 2. *quæst.* 12. *n.* 13. *Rot. in recent. dec.* 111. *n.* 16. *part.* 5. *tom.* 1.

7 Posito vero hac opinione, non incongrua est quæstio illa; An Regulares exempti transeundo ante thronum Episcopi teneantur eidem genuflectere, seu potius caput, & humeros inclinare?

8 Non improbabile videtur, quod teneantur non ad genuflexionem, sed potius ad inclinationem Capitis & Humerorum; idque quia obligati ad reverentiam teneri nequeunt ad genuflexionem, utpote quæ adorationis species potius est, quam reverentiæ, ut post *D. Ambrosium lib.* 6. *Hexamer. cap.* 9. tradunt *Alcuin. cap. De Parascev. Honor. in Gemma lib.* 1. *cap.* 117. *Raban. ibid.* 2. *de Institut. Clerical. cap.* 21. optime *Gavant. in Thesaur. Sacror. Rituum part.* 1. *tit.* 17. *Pasqualig. de Sacrific. Miss. q.* 275. *n.* 5.

9 Quo fit, ut quoties in *Rubricis Missalis*, ac *Cæremonialis* mentio occurrit reverentiæ, non genuflexio, sed capitis & humerorum inclinatio intelligatur, ut post *Petrum de Ruiz*, & alios firmat *Piscar. in Prax. Cæremon. lib.* 1. *sect.* 7. *cap.* 4. *n.* 2. *sect.* 1. *cap.* 4. *per tot.* optime *cap.* 5. *n.* 7.

Nec obstat *Cæremoniale Episcoporum lib.* 1. *cap.* 18. in quo habetur: *Beneficiati autem, & cæteri de clero genuflectere debent transeundo tam ante Altare, quam ante Episcopum*. Impugnari enim nequit, quod ubi Cæremoniale expressim præscribit genuflexionem, ea omitti nequeat. At negatur, quod loco citato sub verbis illis: *Et cæteri de clero* intellexerit de Regularibus. Quidquid enim sit, an in hac materia præjudiciali nomine *cleri* veniant *Regulares*, ex duabus solidis animadversionibus patet mox dictis verbis. *Et cæteri de clero*, non venire Regulares. 10

Prior inde scatet, quod *cæremoniale* tunc, quum comprehendere intendit Regulares, haud utitur verbo generali *clericorum*, sed semper expresse meminit de ipsis Regularibus, Vide *lib.* 1. *cap.* 2. *lib.* 2. *cap.* 33. *& cap.* 38. Si igitur *cæremoniale* in loco, de quo disseritur, expresse haud meminit de regularibus, tutissime affirmari potest, minime eos comprehendisse, argumento ducto a *discretiva*, quæ æque in legibus, ac in aliis dispositionibus interpretandis locum sibi vindicat. 11

Altera animadversio promanat ex ipsa materia, de qua eo loco tractat *cæremoniale*, comprehensioni Regularium aperte resistenti. Tractat enim inibi *cæremoniale* de divinis officiis, in quibus Canonici, Beneficiarii, aliique de Clero sæculari, non item regulares interveniunt. Qua de re certissima res videtur, quod *cæremoniale* minime comprehendere intellexerit Regulares sub verbis illis; *Et cæteri de clero*, quum nulla melior detur interpretatio verborum, vel obscurorum, vel ambiguorum Legis, quam ea, quæ desumitur ex *subjecta materia*. 12

Non ignoro tamen, in contrariam ivisse sententiam Sacram Congregationem Particularem in *Cajacen.* Sacram Congregationem Episcoporum, & regularium negotiis præpositam in *Suessana*, tum recentius Sacram Rituum Congregationem *in Monopolitana*. At in casibus *Cajacensi*, *& Suessana* observantia militabat contra Regulares. Et in casu *Monopolitan.* Regulares sua jura non deduxerunt. Accedit, quod obtinuerunt novam audientiam; Causa vero nondum fuit proposita. 13

REGULARIS DELINQUENS, & QUOAD IMMUNITATEM.

Non est hic opus Summario.

QUoad regulares delinquentes extra, vel intra Claustra Vide *artic. anteced. a n.* 35. *ad* 49. 1

Quoad bona Regularium decedentium extra Claustra, Vide verb. *Ejicere*, *Ejecti a Religione*, *a num.* 70. *ad* 73. 2

Sacerdos regularis professus potest retineri in carceribus religionis ad simplicem tantum correctionem, dummodo Extractio ab Ecclesia sit facta auctoritate, & licentia expressa Archiepiscopi. *Sac. Congr. Immun. in Mediolanen.* 6. *Aprilis* 1644. *lib.* 3. *Decretal. Paul. pag.* 224. 3

Ob extractionem regularis rei Epistolæ infamatoriæ ab Ecclesia Conventus, in quo moratur, factam de ordine Provincialis ad correctionem, & ob id ad Domum disciplinæ, non ad carceres formales translati, Provincialis, & Fratres Executores non incurrunt Excommunicationem. *Sac. Cong. Immun. in Æsina* 19. *Aprilis* 1701. *lib.* 3. *Decret. Valleman. p.* 347. Vide tamen verb. *Immunitas art.* 2. *n.* 136.

Regularis captus in loco immuni pro delicto non excepto in Bulla Gregorii XIV. gaudere debet Immunitate Eccles. *Sac. Cong. Immun. in Fulginaten.* 9. *Martii* 1631. *lib.* 1. *Decret. Paul.* 116. 5

Mandante Sanctissimo datur facultas Superioribus religionis Theatinorum conficiendi processum contra suum religiosum carceratum in loco Immuni usque ad sententiam exclusive. *Sac. Cong. Immunit. die* 21. *Augusti* 1706. *lib. Marefuschi*. 6

Regularis Sacerdos de ordine Prioris Conventus, & Commissarii causa criminalis extractus ab Ecclesia Conventus, ad quam confugerat e carceribus ipsius Conventus, restituendus est, & injungitur Archiepiscopo, ut mandet restitui. *Sac. Congr. Immunit. in Neapolitana* 11. *Octobris* 1691. *lib. Decret. Grimaldi pag.* 209. 7

Ex gratia Sanctissimi regularis ad Triremes juxta condemnationem transmittitur, attenta atrocitate delictorum, & instantia religionis. *Sacra Congregat. Immun. in Neapolitana* 7. *August.* 1640. *lib.* 3. *Decr. Paul. pag.* 156. 8

Regularis committens homicidium de nocte in personam sui Superioris una cum tribus Laicis, & aliis circumstantiis enormibus tradendus est curiæ Sæculari, si non est in Sacris Ordinibus constitutus; secus vero si sit in Sacris constitutus. *Sac. Congr. Imm. in una Siciliæ* 27. *April.* 1632. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 125. 9

Regularis propinans venenum suo Guardiano condemnatur ad pœnam Triremium. *Sacr. Congreg. Immun. in una N.* 26. *Septembris* 1651. *lib.* 4. *Decret. Paul. pag.* 161. 10

Regu-

11 Regularis conversus, qui in actu Apostasiæ furatus fuit scuta mille ab Ærario Conventus, & minatur suo Superiori, ac ceteris Religiosis, necnon scandalose cohabitat cum concubina, de ordine Sanctissimi extrahitur, & consignatur suo Superiori, ad hoc, ut eum retineat in carceribus ad correctionem usque ad novos ordines Sacr. Cong. *Eadem Sacr. Congreg. Immun. in Ariminen. 2. Junii 1676. lib. 1. Decret. Altoviti pag. 1262.*

12 Ex gratia speciali Sanctissimi permittitur, ut Regularis prætensus reus criminis læsæ Majestatis carceratus a Regiis, retineatur in carceribus Laicis, & non restituatur, sicuti oportet; Et ad preces Proregis Sac. Congreg. particularis desuper congregata injungit D. Nuncio, ut prævia absolutione carcerantium, deputet Ecclesiasticum ad procedendum in hac caussa usque ad sententiam exclusive, cum facultate utendi opera, & assistentia Laicorum in confectione Processus, qui tamen non se intromittant in actibus Judicialibus. *Sac. Congr. Imm. in Neapolitana 29. Aprilis 1677. lib. 2. Decret. Altov. p. 1381.*

13 Similis gratia conceditur pro eodem delicto contra alium Regularem. *Sacra Congregat. Imm. in Mediolan. 26. April. 1679. ibi pag. 1752. & 17. Julii 1677. ibi p. 1419.*

14 Regularis excommunicatus, & irregularis scandalose quotidie celebrans Sacrum, extrahitur ad formam Bullæ, & consignatur suo Superiori ad correctionem tantum. *S. Congreg. Imm. in Urbinaten. 10. Augusti 1680. l. 2. Decr. Altoviti p. 2029.*

15 Sacra Congregatio censuit, Clericos Minores Provinciæ Hispaniarum, qui occasione Capituli Provincialis celebrati in Oppido Matriti (in quo Nuncius præsidebat) recursum habuerunt ad Tribunal sæculare, incidisse in Excomunicationem contentam in Can. 13. Bullæ Cœnæ, & indigere absolutione, & quatenus postea celebraverint, etiam dispensatione ab Irregularitate; Nihilominus Sacra Congregatio, prævia eorum suspensione, a voce activa, & passiva censuit posse (quatenus humiliter petatur) ex clementia Sanctissimi per litteras in forma Brevis concedi Eminentiss. Urbis Vicario facultatem absolvendi, & respective dispensandi accessos ad Urbem, & similem facultatem per litteras S. C. concedi Nuncio Hispaniarum cum facultate subdelegandi. *S. Cong. Immun. in Toletana 16. Jan. 1681. ibi p. 2136.*

16 PP. Clerici Minores, qui accesserunt ad Urbem ob recursum præfatum, reintegrantur in voce activa, & passiva *S. Cong. Immun. in Toletana 28. Maji 1681. lib. 2. Decret. Altoviti p. 2177.*

17 Provincialis Ordinis S. Augustini, qui in executionem ordinis Potestatis Laicæ privavit quemdam Priorem Prioratu sui Conventus, ac relegavit extra Regnum, eo quia dictus Prior habuit recursum ad Curiam Ecclesiasticam contra Laicos Debitores Canonum, de mandato Sanctissimi præcipitur Generali Ordinis, ut statim debeat privari Officio Provincialatus, voce activa, & passiva, inhabilitari in perpetuum ad Officia, & Dignitates, & sub rigorosis pœnis fiat præceptum ut accedat ad Urbem. Ordo præfatus d. Provincialis deleatur de Libro Ordinum Superiorum, ac si non esset factus, & ne unquam præjudicet dicto Priori, & Pater Generalis injungat omnibus Superioribus Provinciæ, ut amplius non agnoscant Provincialem. *Sac. Cong. Immun. in Romana 10. Febr. 1696. lib. 4. Litterarum Vallem. p. 31.*

18 Et cum præfatus Provincialis accessisset ad Urbem, data fuit facultas Vicegerenti eum absolvendi a censuris in aula interiori Conventus S. Aug. in præsentia suorum Religiosorum tantum. *S. Cong. Immun. in Romana 14. Mart. 1696. lib. 3. Litterarum Valleman. pag. 38.*

19 Regulares Theologi, qui consilium dederunt Proregi posse cognoscere caussam Regularis; Unde de ordine ejusdem Proregis postea jugulatus fuit, inciderunt in Excommunicationem, & Irregularitatem; Attamen, annuente Sanctissimo conceditur Nuncio Hispaniarum, ut eos absolvat, si petierint, prævia privatione vocis activæ, & passivæ, *S. C. Immun. in Valent. 17. Julii 1681. lib. 2. Decr. Altovit. n. 2229.*

20 Superior Regularis una cum suis Fratribus recurrens ad Tribunalia Laica contra resolutum in Sac. Cong. vocatur ad Urbem. *S. C. Imm. in Contronen. 19. Dec. 1673. lib. 1. Decr. Altov. p. 878.*

21 Regulares adeuntes Tribunalia Laica acriter puniuntur, & prævia renunciatione desistant a prosecutione caussæ cor. Laicis. *S. C. Imm. in Nuscana 26. Apr. 1634. lib. 2. Decr. Paul. p. 189.*

22 Superior Regularis qui ex licentia sui Provincialis permisit fieri recognitionem corporis delicti in Conventu per Notarium Laicum, incidit in Excommunicationem, & contra ipsum Episcopus bene processit. *Sac. Cong. Imm. in Feretrana 22. Septemb. 1671. lib. 1. Decret. Altoviti pag. 662.*

23 Contra præfatum Superiorem denegantem Episcopo recognitionem corporis delicti, & ipsam concedentem Judici Laico Episcopus conficiat processum. *S. C. Imm. in Feretrana 7. Jul. 1671. ibi pag. 571.*

24 Contra Superiorem Carthusianum, & alios, qui extraxerunt ab Ecclesia Matrice Fratrem Conversum, Vicarius Apostolicus procedat prout de Jure. *Sac. Cong. Imm. in Capuan. 9. Sept. 1670. Decret. Altov. p. 473.* Iidem tamen absolvuntur ad cautelam, reintegrata Ecclesia, & privatim. *In eadem 3. Febr. 1671. ibi p. 618.*

Regularis extrahens dolose reum criminis nefandi, & bestialitatis, & dicendo: veni, & noli timere, & deinde consignans Curiæ Laicæ incidit in Excommunicationem. *S. C. Imm. in Nullius Orbetelli 26. Jan. 1689. lib. Decr. Martelli p. 412.* 25

Superior Regularis, & ejus Religiosi, qui stipulaverunt translationem, & alios contractus de solvendis oneribus Laicis pro bonis acquisitis ab eorum Conventu, accedant ad Urbem *S. C. Imm. in Taurinen. 14. Januar. 1698. lib. 2. Decr. Valleman. p. 133.* 26

Episcopus potest præcipere, & procedere contra Regulares ex delegatione particulari habita vi Litterarum electionis a Sac. Cong. *S. C. Imm. in Ortonen. 25. Apr. 1633. lib. 2. Decret. Paul. p. 189.* 27

Aliquando datur Episcopo facultas procedendi contra Regulares in caussa violatæ Immunitatis Eccles. *S. Congr. Immun. in Senen. 4. Aug. 1639. lib. 4. Decret. Paul. pag. 81.* 28

Superior Regularis recusans extractum remitti in Ecclesia, de ordine *S. Congr.* graviter corripitur a Procuratore Generali Ordinis. *S. C. Imm. in Aquen. 3. Mart. 1654. lib. 5. Decr. Paul. p. 33.* 29

Regulares, qui restiterunt ad recipiendas personas discolas in eorum conventu, non debent ex hoc capite molestari. *S. Cong. Imm. in Florentina 31. Aug. 1677. lib. 2. Decr. Altov. p. 1446.* 30

Injungitur Episcopo, ut procedat contra Regulares, qui restiterunt, & impedierunt perquisitionem faciendam ex facultate Sacræ Congr. in eorum Conventu, & procedat etiam quoad contrabandum receptum in Conventu. *Sacr. Congreg. Immun. in Eugubina 17. Septembr. 1680. p. 2049.* 31

Archiepiscopus procedat contra Regularem, qui dolosis verbis exire fecit confugitum a loco immuni, ut incideret in manus Curiæ. *S. C. Imm. in Bononien. 23. Januarii 1680. ibi p. 1913.* 32

Datur facultas, annuente Sanctissimo, Eminent. Legato procedendi, etiam per alium (modo sit Clericus) contra Regularem indicatum, ut mandatum homicidium. *S. Congreg. Immun. in Ravennaten. 20. Feb. 1680. ibi pag. 1925.* 33

Regulares extractos a Conventu per Cancellarium Episcopi ob rixam secutam inter ipsos, Episcopus restituat. *Sac. Cong. Immun. in Fanen. 30. Maji 1679. ibi pag. 1767.* 34

Regularis in rixa, & ad propriam defensam occidens Regularem ejusdem Ordinis, extractus ab Ecclesia aliorum Regularium gaudet Immunitate. *Sac. C. Immun. in Melphien. 19. Februarii 1669. lib. 1. Decret. Altoviti p. 319.* 35

Datur facultas extrahendi Regularem a quocumque loco immuni, & consignandi suis Superioribus, præstita per ipsos obligatione de non puniendo ob inobedientias, & delicta commissa, seu prævia obligatione de non irrogando ulla pœna. *S. Congr. Immun. in Neapolitana 19. Februarii 1704. lib. 3. Decr. Vallem. pag. 559. in Tiburtina 30. Julii 1696. lib. 2. Decr. Vallem. p. 34.* 36

Suspenditur ab officio, & exercitio Ordinum Provincialis qui, invocato auxilio brachii sæcularis, exequitur Regi mandatum relegationis contra aliquos suos Religiosos, & declaratur incurrisse in Can. 10. Bullæ Cœnæ Domini, eo quod egit quodammodo partem executoris mandati Regii, & caussa non cognita, se gessit, ut privatus, non ut Judex. *S. Congreg. Immun. in Ulyssiponen. 31. Julii, seu 1. Augusti 1691. lib. Decr. Martelli p. 752.* 37

Prior conventus S. Augustin. eo quia permiserat Judici, & Cancellario Curiæ Laicæ facere examen in dict. conventu, censuras incurrit, a quibus datur facultas Vicario Generali absolvendi in forma Ecclesiæ consueta, & interim suspenditur ab Officio ad arbitrium S. C. *S. C. Immun. in Pisauren. 26. Mart. 1658. lib. Decr. Rec. p. 80.* 38

Provincialis Fratrum S. Joannis Dei, qui extrahi fecerat a Domo Ecclesiæ Parochialis Religiosorum Sacerdotem sui Ordinis attenta reintegratione Ecclesiæ, & prævia obligatione de se abstinendo a similibus, absolvitur privatim ab Episcopo, *S. C. Imm. in Mediolanen. 26. Maji 1703. lib. 3. Decret. Vallem. p. 491.* 39

Regulares prævia restitutione, vel Deposito Ducatorum trigintasex pecuniæ expensæ a canonico in refectione muri ab ipsis destructi, & obligatione de stando Juri, & parendo mandatis Ecclesiæ quoad alias prætensiones d. canonici, absolvuntur ab Episcopo. *S. Cong. Immun. in Baren. 2. Julii 1695. lib. 1. Decret. Vallemani pag. 197.* 40

Religiosus excommunicatus ab Archiepiscopo Barensi cum personaliter ad Urbem accessisset, absolvitur private cum reincidentia a D. Vicegerente ex commissione Sac. Cong. *S. Congr. Imm. in eadem 30. Martii d. Anni, & lib. p. 18.* 41

Quoad Religiosum extractum a Vicario capituli, eo quod consilium, & auxilium præstitisset Mulieri secum adulteræ venenum propinandi Marito, &c. Congregatio decre-

decrevit, quod prævia cassatione, & circumscriptione omnium actorum judicialium, Episcopus Mantuanus procedat nomine Sac. Congregat. contra quos de jure pro actibus læsivis Immunitatis, & Jurisdictionis Eccles. in reliquis ad Sacram Congregationem Episcoporum. *Sac. Cong. Immun. in Brixien. seu Mantuana 1. Augusti 1700. lib. 2. Decretorum Vallemani pag. 310.*

43 In causa Palatini Vilnen. Regulares ab Episcopo innodantur Interdicto, & Censuris non solum ob contumaciam erga d. Episcopum, sed etiam erga mandata Sanctissimi. *Sacr. Cong. Imm. in Vilnens. 16. Nov. 1694. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 158. & in Regesto Litterarum sub die 17. d. Mensis.*

44 Insuper auctoritate Apostolica superiores Regulares Vilnenses contumaces per D. Nuncium, vel Generales Ordinum, privantur Officiis, declarantur inhabiles ad alia imposterum obtinenda, & privantur voce activa, & passiva, nisi intra brevem terminum paruerint. *Sac. Congregatio Immunitat. ibidem.*

45 Datur facultas Episcopo absolvendi Regulares pro suo arbitrio, eo quod adimpleverunt imposita pro emendatione transcursuum, imposita pœnitentia publica; Dicti Regulares declarati fuere excommunicati a Curia Episcopali ob contumaciam erga Ordines ejusdem Curiæ, concernentes defensionem Immunitatis, & Libertatis Eccles. *Sac. Congr. Immun. in Vilnen. 23. Martii 1696. lib. 2. Decret. Vallemani pag. 211.*

46 Regulares vocati ad Urbem ex causa violatæ Immunitatis suspendantur per superiores Ordinis ab omnibus Officiis, & priventur voce activa, & passiva, donec pareant. *Sacr. Congregat. Immun. in Taur. 8. Julii 1698. ibi pag. 162.*

47 Super homicidio Patris N. commisso Tarenti injungitur D. Nuncio, ut transmittat processum, & omnes alios actus contra Patrem N. confectos, & construat alium contra eundem super mala qualitate, & pariter transmittat. *Sac. Cong. Imm. in Neapolitana 9. Febr. 1700. d. lib. pag. 272.*

48 Et cum indicia præfati homicidii P. N. essent contra dict. P. N, tum ob commaculatas sanguine vestes, tum ob fugam e Monasterio ad Ecclesiam Jesuitarum, tum denique ob assuetudinem ad delicta, annuente Sanctissimo, asportatur ad Ergastulum loco custodiæ. *Sacr. Congregat. Immunit. in eadem 8. Junii d. Anni, & lib. pag. 295.*

49 Sanctissimus, intercedente Em. Protectore Congregationis Cassinensis, benigne annuit, ut tribus Monachis suspensis ab exercitio Ordinum, & privatis eorum Officiis & Dignitatibus ob inobservantiam Interdicti appositi civitati Mediolanen. pro qua justificarunt, non intercessisse dolum, ex nunc removeatur suspensio a Divinis, & tempore celebrationis proximi Capituli, iidem rehabilitentur ad vocem activam, & passivam & ad alia Officia & Dignitates Congregationis; ita tamen ut, D. Julius in d. Capitulo eligi non possit Generalis, neque per quinquennium Abbas in Monasteriis Civit. Mediolan. & D. Benedictus pariter per quinquennium nequeat obtinere munia, & Officia publica in d. Monasteriis. *Sac. Cong. Immun. Mediolanen. 7. Januarii 1633. in ponentis Archivii Vaticani.*

50 Episcopus debet tueri Regulares contra Violatores Immunitatis, & Libertatis Ecclesiasticæ. *Sac. Cong. Imm. in Aquen. 5. Febr. 1695. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 170. in Cremonen. 11. Jan. pag. 166. Item 11. Junii 1695. pag. 194. & 20. Aug. pag. 210. in Casalen. 25. Sept. 1700. lib. 2. Decret. Vall. pag. 315. in Nullius Guastallæ 17. Febr. 1693. in Regien. 17. Martii 1694. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 142.*

51 Insuper Episcopus Cremonen. ex commissione Sac. Congreg. procedit etiam ad Interdictum Locale contra Communitatem Laicalem prætendentem exigere collectas a Regularibus. *Sac. Cong. Imm. in Cremonen. 19. Julii 1695. lib. 1. Dec. Vallem. pag. 202.*

52 Episcopus non potest concedere facultatem examinandi Regulares *Sac. Cong. Imm. in Hyeracen. 3. Aprilis 1632. lib. 2. Decr. Paul. pag. 121.*

53 Nec cogere F. F. Capuccinos ad faciendam recognitionem personæ delinquentis: *S. Cong. Imm. in Neritonen. 13. Augusti 1629. lib. 2. Decret. Paul. pag. 1.*

54 Verum ex commissione Sac. Congr. potest examinare Regulares, *Sac. Cong. Imm. in Ferrariana 12. Julii 1689. lib. Decr. Martelli pag. 492. in Fanen. 30. Jul. seu 1. Augusti 1691. d. lib. pag. 747.*

55 Jussu Sanctissimi præcipitur, ut Regularis, qui ab Episcopo juxta facultates Sacræ Congreg. extractus fuerat a loco immuni ob vitam dissolutam cum meretricibus, & ob alia scandala, consignetur libere Superioribus Religionis cum facultate illum retinendi in carceribus eorum arbitrio per tres menses ad correctionem. *Sac. Cong. Imm. in Nolana 5. April. 1661. lib. Decret. Rocci pag. 319.*

56 Immo Archiepiscopus Mediolanen. etiam auctoritate Sacræ Cong. procedit contra Abbatem, & Religiosos, & alios ob recursus ad Forum Laicale contra Collegiales Collegii Borromæi. *S. Cong. Immun. in Papien. 7. Sept. 1688. l. Decr. Martelli pag. 344.*

57 Injungitur Episcopo, ut reintegret Guardianum ad Confessiones, & ad alia, in quibus illum suspendit ob gesta contra Episcopum in defensam Immunitatis, & Libertatis Ecclesiasticæ. *Sac. Cong. Imm. in Collen. 13. Julii 1631. lib. 2. Decret. Paul. pag. 83.*

58 Episcopus non incurrit in Excommunicationem per hoc, quod fecerit carcerare Regularem prætensum Reum copulæ carnalis in proprio Conventu subjecto Jurisdictioni ejusdem Episcopi, uti comprehenso in Decreto *Ut in parvis* S. M. Innocentii X. & ducere ad carceres Episcopales. *S. Cong. Imm. in una Montis Alti 19. Aprilis 1701. lib. 3. Decret. Vallem. pag. 347.*

59 Religiosus Apostata sola Episcopi auctoritate extractus e Conventu restituatur eidem conventui, deinde extrahatur ad formam Bullæ, & retineatur in suis carceribus ad correctionem nomine Sacræ Cong. *S. Cong. Immun. in Brundusina 24. Augusti 1694. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 141.*

60 Idem gaudet immunitate, sed retineatur ad dispositionem Sac. Cong. Episcop. & Regul. apud quam sint recursus. *Sac. Cong. Imm. in eadem 1. Martii 1695. d. l. p. 174.*

61 In causa Fratris N. Ordinis Prædicatorum injungitur Episcopo, ut illum consignet suis Superioribus, quibus injungat, ut caritative tractent ad correctionem tantum, & non ad punitionem, & invigilet, ut ita exequatur. *Sac. Cong. Immun. in Regien. 12. Julii 1689. Decr. Martelli pag. 494.*

62 In causa homicidii, de quo indicia sunt contra Religiosum, qui etiam in Conventu transtulit diversas res occisi ereptas, Sanctissimus tribuit Episcopo Narnien. facultatem procedendi ad carcerationem d. Religiosi etiam in quocumque loco immuni, cum facultate perquirendi res ablatas in locis immunibus. *Sac. Cong. Imm. in Narnien. 2. Dec. 1697. lib. 1. Decr. Vallem. pag. 91.*

63 Deinde Sanctissimus præcepit eidem Episcopo, ut consignet Curiæ Laicali Reos, & acta, resque extractas a locis immunibus, atque præfatum Religiosum carceratum. *Sac. Cong. Immun. in eadem 6. & 9. Decembris d. Anni, & l. pag. 92.*

64 In causa Palatini Vilnen. Episcopus subdit Interdicto, & Censuris quosdam Regulares ob contumaciam, non solum erga Episcopum, sed etiam erga mandata Sanctissimi *Sac. Cong. Immun. in Vilnen. 16. Nov. 1694. d. lib. pag. 158. At in Regesto Litt.* legitur *die 27. Nov. in eodem 2. Julii 1695. d. lib. pag. 199.*

65 In causa homicidii P. Guardiani N. datur Episcopo facultas extrahendi e locis immunibus Reos ejusdem delicti ad requisitionem Commissarii Laicalis, cum debita tamen decentia, & interventu personæ Eccles. *Sac. Con. Immun. in Savonen. 8. Januarii 1695. lib. 1. Decr. Vallem. pag. 165.*

66 Religiosus invito directus a suis Superioribus ad alium Conventum, ob idque confugiens ad Ecclesiam, jussu S. Cong. extrahitur per Episcopum, servata forma, & consignatur suis Superioribus, cum cautione, ne illum puniant ob dictum confugium. *S. Cong. Imm. in Aversana 26. Januar. 1695. d. lib. pag. 169.*

67 Deinde habita informatione Episcopi super extractione Religiosi ab Ecclesia, qui subinde consignatus suis superioribus, ab iis conjectus fuit in carcerem, injungitur Episcopo, ut faciat illum restitui Ecclesiæ. *S. Cong. Immun. in Neapolitana 19. Apr. d. Anni, & lib. pag. 184.*

68 Episcopus mandet restitui bellutam executam a Ministro Laicali, quæ inserviebat Monachis N. prævia obligatione ab iisdem facienda de stando Juri, & judicatum solvendo. *S. Cong. Immun. in Narnien. 30. Mart. dict. Anni, & lib. pag. 180.*

69 Prævia restitutione, vel deposito summæ impensæ in reædificatione muri, & obligatione de stando Juri, & parendo Mandatis Sacræ Congregationis super aliis prætensionibus Canonicis, Episcopus absolvit nonnullos Religiosos. *S. Cong. Immun. in Baren. 2. Jul. d. Anni pag. 17.*

70 Nuncio Apostolico injungitur, ut assistat Abbati Generali Montis Virginis, ejusque consanguineis, ne vexentur a Ministris Regiis. *Sac. Congr. Immunit. in Nullius Montis Virginis 9. Nov. 1603. lib. 1. Dec. Vall. p. 85.*

71 Item, ut tueatur Priorem & Monachos Camaldulenses. *S. Cong. Imm. in Benevent. 6. Mart. 1694. d. lib. pag. 507.*

72 In causa ejusdem Regularis extracti a loco immuni de mandato S. Congr. & conjecti in carceres Nunciaturæ, Sacra Congr. Episc. & Regul. mense Aug. 1683. dedit Nuncio facultatem procedendi usque ad sententiam exclusive, frustra prætendentibus Regularibus procedere contra supradictum in vim Privilegiorum suæ Religionis; postea Sac. Cong. Immunitatis decernit, ut retento in carceribus Reo procedat Tribunal Nunciaturæ ad impinguationem processuum, quatenus opus sit, deinde iis legitimatis, assignet defensiones, & transmittat. *S. C. Imm. in Capuana, seu Neapolitana 12. Jul. 1689. lib. Martelli p. 491.*

73 Præterea quatenus idem Regularis pertinaciter respondere nolit sub prætextu, quod fuerit extractus ab Ecclesia, datur Nuncio facultas illum torquendi solum pro habet-

habenda responsione, non vero pro habenda Confessione delictorum. *S. C. Imm. ib.*

74 Deinde Sac. Congr. sic decrevit cum Eminent. Protectore, ut detrudatur in carcerem formalem alicujus Monasterii suæ Religionis ad correctionem per triennium & ultra, arbitrio ejusdem Eminent. *Sacra Cong. Imm. in eadem 16. Januar. 1691. libr. Decr. Martelli p. 717.*

75 Et cum supplicaret sibi commutari carcerem Religionis aliqua alia Religione, vel in carceribus quibuscumque Ecclesiasticis sub prætextu timoris contra propriam vitam. *Sacra Congregatio respondit, In decisis, & amplius non proponatur. In eadem 31. Jul. d. Anni & lib. pag. 747.*

76 Tandem ad preces ejus Matris decrepitæ, ejusdem ope indigentis, & habita attestatione Correligiosorum super illius emendatione, *Sacra Congreg. rescripsit; Pro gratia Eminent. Protectori In ead. 23. Sept. 1692. l. Decr. Grimald. p. 197.*

77 Sacra Congregat. præcipit Nuncio, ut quatenus non adsit alia causa, mandet excarcerari quosdam Religiosos detentos in carceribus Nunciaturæ ob recursum ad Judices Laicos contra N. Canonicum, & ob destructionem muti ad eumdem pertinentis. *Sac. Congr. Immunit. in Baren. 9. Febr. 1694 libr. 1. Decr. Vallem. pag. 104. & seq.*

78 Item, ut procedat contra Superiores Congregationis, non obstante illorum appellatione ad Sanctissimum pro liberatione N. Canonici Suæ Congregationis jussu suorum Superiorum carcerati per manus Laicorum in Cœmeterio Cathedralis. *S. C. Immun. in Vilnen. 11. Jan. 1695. d. lib. pag. 197.*

79 A Sanctissimo ex voto S. Congregationis denuo conceditur D. Nuncio facultas prorogandi Jurisdictionem usque ad sententiam inclusive Judicis Eccles. ab eodem Nuncio pro fabricando processu jam deputati ex speciali Sanctissimi facultate contra Regularem prætensum Reum criminis læsæ Majestatis, & Beneficii; & cum Reus gauderet Immunitate, Sanctissimus pro hac vice derogavit Bullæ Greg. XIV. attentis circumstantiis facti, *S. Cong. Imm. in Neapolitana 7. Septemb. 1734. lib. 2. Decret. Pauluc. pag. 199.*

80 Nuncius de ordine Sacræ Congr. declarat Provincialem O. incurrisse in Excommunicationem Bullæ Cœnæ ob delictum contra Libertatem Ecclesiasticam. *S. C. Imm. in Ulixponen. 21. Jul. seu 1. Augusti 1691. lib. Decretor. Martelli pag. 752.*

81 Item Superiores Vilnen. contumaces privat Officiis, & declarat inhabiles ad alia in posterum obtinenda, & privat etiam voce activa, & passiva nisi intra brevem terminum paruerint circa Censuras, & Interdicta. *S. Cong. Immun. in Vilnen. 16. Nov. 1694. l. 1. Decr. Vall. pag. 150.*

82 Nuncio injungitur, ut mandet caritative tractari Religiosum ferris, & compedibus detentum in carceribus Nunciaturæ extractum ab Ecclesia ob homicidium commissum. *Sac. Cong. Immun. in Neapolit. 22. Nov. 1704. l. 3. Decret. Vallem. pag. 629.*

83 Datur Nuncio facultas absolvendi Regulares a Censuris juxta Decretum in Toletana 16 Januarii 1681. *S. C. Immun. in Ulyssiponen. 16. Nov. 1686. lib. Decret. Martelli pag. 373. & seq.*

84 Item datur facultas eosdem dispensandi ab Irregularitate, prævia tamen eorum supplicatione eidem Nuncio, & renunciatione recursibus habitis ad Tribunal Laicum facienda per actum publicum registrandum in actis Nunciaturæ. *S. Cong. Immun. ib.*

85 Nuntio Hispano datur facultas absolvendi Abbatissam, aliasque personas excommunicatas ob complicitatem carcerationis Ministrorum Nunciaturæ. *Sacra Congr. Immun. in Toletana 19. Febr. 1704. lib. 3. Decret. Vall. p. 599.*

85 Eidem datur facultas absolvendi Clericos Regulares Ministros infirmorum Provinciæ Hispaniarum ob recursum ad Potestatem Laicam, etiam privatim cum facultate subdelegandi, prævia tamen obligatione de se abstinendo a similibus. *S. Cong. Immun. in Toletana 17. Mart. 104. dict. lib. p. 565.*

87 Alia ad rem; Vide verb. *Immunitas art. 1. a n. 133. ad 138.* & verb. *Regulares, art. 1. a n. 89. ad 110.*

REGULÆ CANCELLARIÆ.

Vide verb. *Beneficia art. 9. & 10. per tot.*

REGULÆ JURIS CANONICI,

in 5. Decretalium.

Capitulum primum.

Non potest brevius summari. Joann. Chrysostomus.

1. Omnis res per quascumque caussas nascitur, per easdem dissolvitur.

Capitulum secundum.

Dubia in meliorem partem interpretari debent. Beda in Homiliis.

2. Estote misericordes &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi æstimo, nisi ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur; quod enim scriptum est: Ex fructibus eorum cognoscetis eos; De manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, ut stuprum, blasphemiæ, furta, ebrietates, & similia, de quibus nobis permittitur judicare.

Capitulum tertium.

Propter scandalum evitandum veritas non est omittenda Idem.

3. Qui scandalizaverit &c. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.

Capitulum quartum.

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum Idem.

4. Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & Sabbatum custodiri præceptum est: Machabæi tamen sine culpa sua in Sabbato pugnant; & sic hodie si quis jejunium fregerit ægrotus, reus peccati non habetur.

Capitulum quintum.

Illicite factum obligationem non inducit. Gregor. VII.

5. Quod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

Capitulum sextum.

Tormenta, indiciis non præcedentibus, inferenda non sunt. Idem Vercienti Episcopo.

6. Cum in contemplatione, *& infra*. In ipso caussæ initio non est a quæstionibus inchoandum.

Capitulum septimum.

Sacrilegus est offendens rem, vel personam Ecclesiasticam. Stephanus Papa.

7. Quæ multoties, *& infra*: Quidquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injuste agitur, pro Sacrilegio reputatur, quia Sacra sunt, & a quoquam violari non debent.

Capitulum octavum.

Qui facit aliter quam debet, facere non dicitur, Augustinus.

8. Qui ex timore facit præceptum aliter, quam debeat, facit, & ideo non facit.

Capitulum nonum.

Committens unum peccatum reus est omnium quoad vitam æternam. Idem lib. de pœniten.

9. Deseat peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus.

Capitulum decimum.

Ignorantia non excusat prælatum in peccatis subditorum h. D. quoad mysticum, & moralem intellectum. Gregorius in Regesto.

10. Quamvis caussæ & infra: Non potest esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, Pastor nescit.

Capitulum undecimum.

Pro spiritualibus homagium non præstatur. Lucius III.

11. Indignum est, & a Romanæ Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

REGULÆ JURIS CANONICI

in 6. Decretalium.

Bonifacius Octavus.

1. Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione Canonica obtineri. *idem*.
2. Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. *id.*
3. Sine possessione præscriptio non procedit. *idem*.
4. Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. *idem*.
5. Peccati venia non datur nisi correcto. *idem*.
6. Nemo potest ad impossibile obligari. *idem*.
7. Privilegium personam sequitur: extinguitur cum persona, *idem*.

8. Se-

8. Semel malus semper præsumitur malus.

9. Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum. *idem*.

10. Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari. *idem*.

11. Cum sunt partium jura obscura, Reo favendum est potius quam Actori. *idem*.

12. In Judiciis non est acceptio personarum habenda. *idem*.

13. Ignorantia facti, non juris excusat. *idem*.

14. Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ caussam censetur habere. *idem*.

15. Odia restringi, favores convenit ampliari. *idem*.

16. Decet concessum a Principe beneficium esse mansurum. *idem*.

17. Indultum a jure beneficium non est alicui auferendum. *idem*.

18. Non confirmatur tractu temporis quod de jure ab initio non subsistit. *idem*.

19. Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet. *idem*.

20. Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur. *idem*.

21. Quod semel placuit, amplius displicere non potest *idem*.

22. Non debet aliquis alterius odio prægravari. *idem*

23. Sine culpa (nisi subsit caussa) non est aliquis puniendus. *idem*.

24. Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse. *idem*.

25. Mora sua cuilibet est nociva. *idem*.

26. Ea, quæ fiunt a Judice, si ad ejus non spectant Officium, viribus non subsistunt. *idem*

27. Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus. *idem*.

28. Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. *Idem*.

29. Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *idem*.

30. In obscuris minimum est sequendum. *idem*.

31. Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet. *idem*.

31. Non licet Actori, quod Reo licitum non existit. *idem*.

33. Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum. *idem*.

34. Generi per speciem derogatur. *idem*.

35. Plus semper in se continet, quod est minus. *idem*.

36. Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere. *id.*

37. Utile non debet per inutile vitiari. *idem*.

38. Ex eo non debet quis fructuum consequi, quod nisus extitit impugnare.

39. Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

40. Pluralis locutio duorum numero est contenta *id.*

41. Imputari non debet ei, per quem non stat si non faciat quod per eum fuerat faciendum. *idem*.

42. Accessorium naturam sequi congruit principalis. *id.*

43. Qui tacet, consentire videtur. *id.*

44. Is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur. *idem*.

45. Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit. *idem*.

46. Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit. *idem*.

47. Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur. *idem*.

48. Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura. *idem*.

49. In pœnis benignior est interpretatio facienda. *Id.*

50. Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. *idem*.

51. Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum. *idem*.

52. Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. *idem*.

53. Cui licet, quod est plus, licet utique quod est minus. *idem*.

54. Qui prior est tempore, prior est jure. *idem*.

55. Qui sentit onus, & contra, sentire debet commodum. *idem*.

56. In re communi potior est conditio possidentis. *id.*

57. Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda. *idem*.

58. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum. *idem*.

59. Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eumdem. *idem*.

60. Non est in mora qui potest exceptione legitima se tueri. *idem*.

61. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. *idem*.

62. Nullus ex consilio (dummodo fraudulentum non fuerit) obligatur. *idem*.

63. Exceptionem objiciens non videtur de intentione adversarii confiteri. *idem*.

64. Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. *idem*.

65. In pari delicto, vel caussa potior est conditio possidentis. *idem*.

66. Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset. *idem*.

67. Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit; *idem*.

68. Potest quis per alium, quod potest facere per ipsum; *idem*.

69. In malis promissis fidem non expedit observari; *idem*

70. In alternativis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri; *idem*.

71. Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum magis admittendus; *idem*.

72. Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum; *idem*.

73. Facttum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, quo non potuit inchoari; *idem*.

74. Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet aliis in exemplum; *idem*.

75. Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat; *idem*.

76. Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare; *idem*.

77. Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore; *idem*.

78. In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa; *idem*.

79. Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur; *idem*.

80. In toto partem non est dubium contineri; *idem*.

81. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus; *idem*.

82. Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere; *idem*.

83. Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur; *idem*.

84. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti; *idem*.

85. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur; *idem*.

86. Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare; *idem*.

87. Infamibus portæ non pateant Dignitatum; *idem*.

88. Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem; *idem*.

Data Romæ apud S. Petrum quinto nonas Martii, Pontificatus nostri anno quinto.

REGULÆ JURIS CIVILIS.

1. Paulus lib. 16. ad Plautium.

Regula est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat ✠ Non, ut ex regula jus sumatur, sed ex Jure quod est, regula fiat. ✠ Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur, & (ut ait Sabinus,) quasi caussæ coniectio est; quæ simul cum in aliquo vitiata est, perdit officium suum.

2. Ulpianus lib. 1. ad Sabinum.

Fœminæ ab omnibus officiis Civilibus, vel publicis remotæ sunt & ideo nec Judices esse possunt, nec Magistratum gerere nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere.

§. 1. Item impubes omnibus Officiis civilibus debent abstinere.

3. Idem lib. 3. ad Sabinum.

Ejus est non nolle, qui potest velle.

4. Idem lib. 6. ad Sabinum.

Velle non creditur, qui obsequitur imperio Patris, vel Domini.

5. Paulus lib. 2. ad Sabinum.

In negotiis contrahendis alia caussa habita est furiosorum, alia eorum, qui fari possunt, quamvis actum rei non intelligerent, nam furiosus nullum negotium contrahere potest: pupillus omnia, tutore auctore, agere potest.

6. Ulpianus lib. 7. ad Sabinum.

Non vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem.

7. Pomponius lib. 3. ad Sabinum,

Jus nostrum non patitur eumdem in paganis, & testato, & intestato decessisse, earumque rerum naturaliter inter se pugna est (testatus, & intestatus).

8. Idem

8. Idem lib. 4. ad Sabinum.

Jura sanguinis nullo jure civili dirimi possunt.

9. Ulpianus lib. 15. ad Sabinum.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.

10. Paulus lib. 3. ad Sabinum.

Secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda.

11. Pomponius lib. 3. ad Sabinum.

Id, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest.

12. Paulus lib. 3. ad Sabinum.

In Testamentis plenius voluntates testantium interpretantur.

13. Ulpianus lib. 10. ad Sabinum.

Non videtur cæpisse, qui per exceptionem (a petitione) amovetur.

14. Pomponius lib. 10. ad Sabinum.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur.

15. Paulus lib. 4. ad Sabinum.

Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.

16. Ulpianus lib. 21. ad Sabinum.

Imaginaria venditio non est pretio accedente.

17. Idem lib. 23. ad Sabinum.

Cum tempus in testamento adjicitur, credendum est pro hærede adjectum, nisi alia mens fuerit testatoris; sicuti in stipulationibus promissoris gratia tempus adjicitur.

18. Pomponius lib. 6. ad Sabinum.

Quæ legata, mortuis nobis, ad hæredem nostrum transeunt eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus eodem casu adquirimus: aliter atque quod stipulati sumus: nam & sub conditione stipulantes, omnimodo eis adquirimus, etiamsi liberatis nobis potestate Domini, conditio existat.

Paulus.

Si filius familias sub conditione stipulatus, emancipatus fuerit, deinde extiterit conditio, patri actio competit, quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

19. Ulpianus lib. 24. ad Sabinum.

Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis ejus, hæredi autem hoc imputari non potest, cum non sponte cum legatariis contrahit. §. 1. Non solet exceptio doli nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur.

20. Pomponius lib. 7. ad Sabinum.

Quoties dubia interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit.

21. Ulpianus lib. 27. ad Sabinum.

Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere.

22. Idem lib. 28. ad Sabinum.

In personam servilem nulla cadit obligatio.
§. 1. Generaliter probandum est, ubicumque in bonæ fide Judiciis confertur in arbitrium Domini, vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum esse.

23. Idem lib. 29. ad Sabinum.

Contractus quidam dolum malum dumtaxat recipiunt, quidam & dolum, & culpam: dolum tantum, depositum, & precarium: dolum & culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item Dotis datio, tutelæ, negotia gesta (in his quidem, & diligentiam): societas, & rerum communio & dolum, & culpam recipit; sed hæc ita, nisi id quid nominatim convenit, vel plus, vel minus, in singulis contractibus; nam hoc servabitur, quod initio convenit; legem enim contractus dedit, excepto eo, quod Celsus putat, non valere, si convenerit, ne dolus præstetur; hoc enim bonæ fidei judicio contrarium est, & ita utimur. Animalium vero casus, mortes, quæ sine culpa accidunt, fugæ servorum, qui custodiri non solent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum a nullo præstantur.

24. Paulus lib. 5. ad Sabinum.

Quatenus cujus intersit, in facto, non in jure consistit.

25. Pomponius lib. 11. ad Sabinum.

Plus cautionis in re est, quam in persona.

26. Ulpianus lib. 30. ad Sabinum.

Qui potest invitis alienare, multo magis & ignorantibus, & absentibus potest.

27. Pomponius lib. 16. ad Sabinum.

Neque ex Prætorio, nec ex solemni jure, privatorum conventione quicquam immutandum est; quamvis obligationum caussæ pactione possint immutari & ipso jure, & per pacti conventi exceptionem: quia actionum modus vel per leges vel per Prætorem introductus, privatorum actionibus non infirmatur: nisi tunc, cum inchoatur actio, inter eos convenit.

28. Ulpianus lib. 5. ad Sabinum.

Divus Pius rescripsit, eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id, quod facere possunt, condemnandos.

29. Paulus lib. 8. ad Sabinum.

Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.

30. Ulpianus lib. 36. ad Sabinum.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

31. Idem lib. 42. ad Sabinum.

Verum est, neque pacta, neque stipulationes factum posse tollere: quod enim impossibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendi, ut utilem actionem, aut factum efficere possit.

32. Idem lib. 43. ad Sabinum.

Quod attinet ad jus Civile, servi pro nullis habentur: non tamen & jure naturali, quia quod ad jus naturale attinet, omnes æquales sunt.

33. Pomponius lib. 22. ad Sabinum.

In eo, quod vel is, qui petit, vel is, a quo petitur, lucro facturus est, durior caussa est petitoris.

34. Ulpianus lib. 43. ad Sabinum.

Semper in stipulationibus, & in ceteris contractibus id sequimur, quod actum est: aut si non appareat, quid actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentatur. Quid ergo, si neque regionis mos appareat, quia varius fuit? ad id, quod minimum est, redigenda summa est.

35. Idem lib. 48. ad Sabinum.

Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est; ideo verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur.

36. Pomponius lib. 27. ad Sabinum.

Culpa est, immiscere se rei ad se non pertinenti.

37. Ulpianus lib. 51. ad Sabinum.

Nemo qui condemnare potest, absolvere non potest.

38. Pomponius lib. 29. ad Sabinum.

Sicuti pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet, ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum pervenisset.

39. Idem

39. Idem lib. 32. ad Sabinum.

In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per alium mora fit, quominus fiat.

40. Idem lib. 34. ad Sabinum.

Furiosi, vel ejus, cui bonis interdictum sit, nulla voluntas est.

41. Ulpianus lib. 26. ad Edictum.

Non debet Actori licere, quod Reo non permittitur §. 1. In re obscura melius est favere repetitioni, quam adventitio lucro.

42. Gajus lib. 9. ad Edictum provinc.

Qui in alterius locum succedunt, justam habent causam ignorantiæ, an id, quod peteretur, deberetur. Fidejussores quoque non minus, quam hæredes justam ignorantiam possunt allegare; nam plane qui agit, ⊕ Hæc ita de hærede dicta sunt, si cum eo agatur: non etiam si agat, certus esse debet, cum sit in potestate ejus, quando velit, experiri: & ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

43. Ulpianus lib. 28. ad Edictum.

Nemo ex his, qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi Lex impedit. §. 1. Quoties concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine, una quis experiri debet.

44. Idem lib. 29. ad Edictum.

Totiens in hæredem damus de eo, quod ad eum pervenit, quotiens ex dolo defuncti convenitur: non quotiens ex suo.

45. Idem lib. 30. ad Edictum.

Neque pignus, neque depositum, neque precarium, neque locatio rei consistere potest, §. 1. Privatorum conventio juri publico non derogat.

46. Gajus lib. 10. ad Edictum provinc.

Quod a quoquo pœnæ nomine exactum est idem restituere nemo cogitur.

47. Ulpianus lib. 30. ad Edictum.

Consilii non fraudulenti nulla obligatio est: ceterum si dolus, & calliditas intercessit, de dolo actio competit. §. 1. Socii mei Socius, meus socius non est.

48. Paulus lib. 35. ad Edictum.

Quidquid (in) calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantia apparuit, judicium animi fuisse, ideoque brevi reversa uxor nec divertisse videtur.

49. Ulpianus lib. 35. ad Edictum.

Alterius circumventio alii non præbet actionem.

50. Paulus lib. 39. ad Edictum.

Culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest.

51. Gajus lib. 15. ad Edictum provinc.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est aliis restituere.

52. Ulpianus lib. 44. ad Edictum.

Non defendere videtur, non tantum, qui latitat, sed & is, qui præsens negant se defendere, aut non vult suscipere actionem.

53. Paulus lib. 22. ad Edictum.

Cujus per errorum dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est.

54. Ulpianus lib. ad Edictum.

Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet.

55. Gajus lib. 2. de Testamentis.

ad Edictum Urbicum.

Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

56. Idem lib. 3. de Legatis ad Edictum Urbicum.

Semper in dubiis benigniora præferenda sunt.

57. Item lib. 18. ad Edictum Provinciale.

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur.

58. Ulpianus lib. 2. Disputationum.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari.

59. Idem lib. 3. Disputationum.

Hæredem ejusdem potestatis, jurisque esse, cujus fuit defunctus constat.

60. Idem lib. 10. Disputationum.

Semper, qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur ⊕ Sed & si quis ratum habuerit, quod gestum est, obstringitur mandati actione.

61. Idem lib. 3. Opinion.

Domum suam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quo jus non habet.

62. Julianus lib. 6. Digestorum.

Hæreditas nihil aliud est, quam successio in universum jus, quod defunctus habuerit.

63. Idem lib. 17. Digestorum.

Qui sine dolo malo ad judicium provocat, non videtur moram facere.

64. Idem lib. 29. Digestorum.

Ea, quæ raro accidunt, non temere (in) agendis negotiis computantur.

65. Idem lib. 54. Digestorum.

Ea est natura cavillationis, quam Græci σωρείτης (idest *acervalem Syllogismum*) appellant, ut ab evidenter veris per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.

66. Idem lib. 60. Digestorum.

Marcellus: definit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.

67. Idem lib. 87. Digestorum.

Quoties idem sermo duas sententias exprimit: ea potissimum excipiatur, quæ rei gerendæ aptior est.

68. Paulus lib. sing. de Dotis repet.

In omnibus causis id observatur: ut, ubi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat: ubi vero genus actionis id desiderat, ibi ad quemvis persecutio ejus devenerit, non deficiat ratio auxilii.

69. Idem lib. sing. de adsing. libert.

Invito Beneficium non datur.

70. Ulpianus lib. 1. de Officio Proconf.

Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cujus alterius coercitionis, ad alium transferre.

71. Idem lib. 2. de Officio Proconf.

Omnia, quecumque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

72. Javolenus lib. 3. exposter. Lab.

Fructus rei est vel pignori dare licere.

73. Quintus Mucius Scævola lib. singul. ὅρων

Quo tutela redit, eo hereditas pervenit, nisi cum fœminæ heredes intercedunt. §. 1. Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis hereditatibus, cum moritur, habuit, habiturusve esset, si vixisset, §. 2. Vi factum id videtur esse, qua de re quis, cum prohibetur, fecit clam, quod quisque, cum controversiam haberet, habiturumve se putaret, fecit §. 3. Quæ in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possunt, perinde sunt, ac si scripta non essent. §. 4. Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cavere potest.

74. Pa-

74. Papinianus lib. 1. Quæst.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

75. Idem lib. 3. Quæstionum.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.

76. Idem lib. 24. Quæstionum.

In totum omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, nonnisi vera, & certa scientia perfici possunt.

77. Idem lib. 28. Quæstionum.

Actus legitimi, quæ recipiunt diem, vel conditionem, veluti mancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, servi optio, datio tutoris, in totum vitiantur per temporis, vel conditionis adjectionem: nonnunquam tamen actus suprascripti tacite recipiunt, quæ aperte comprehensa vitium ad ferunt: nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit, ita demum egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio extiterit: quæ si verbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.

78. Idem lib. 31. Quæstionum.

Generaliter cum de fraude disputatur, non quid habeat Actor, sed quid per adversarium habere non potuerit, considerandum est.

79. Idem lib. 32. Quæstionum.

Fraudis interpretatio semper in Jure Civili, non ex eventu dumtaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

80. Idem lib. 33. Quæstionum.

In toto Jure generi per speciem derogatur, & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

81. Item lib. 3. Responsorum.

Quæ dubitationis tollendæ causa contractibus inferuntur, jus commune non lædunt.

82. Idem lib. 9. Responsorum.

Donari videtur, quod nullo jure cogente conceditur.

83. Idem lib. 2. Definitionum.

Non videtur rem amittere, quibus propria non fuit.

84. Paulus lib. 3. Quæstionum.

Cum amplius solutum est, quam debebatur, cujus pars non invenitur, quæ repeti possit, totum esse indebitum intelligitur, manente pristina obligatione.

§. 1. Is natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus.

85. Idem lib. 6. Quæstionum.

In ambiguis pro Dotibus respondere melius est.

§. 1. Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent, licet ille casus extiterit, a quo initium capere non potuerunt.

§. 2. Quoties æquitas, desiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moratur, justis decretis res temperanda est.

86. Idem lib. 7. Quæstionum.

Non solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quam si non: sed plerumque melior.

87. Idem lib. 13. Quæstionum.

Nemo enim in persequendo deteriorem causam, sed meliorem facit, denique post litem contestatam hæredi quoque prospiceretur, & hæres tenetur ex omnibus causis.

88. Scævola lib. 5. Quæstionum.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

89. Paulus lib. 10. Quæstionum.

Quando possit valere testamentum, tamdiu legitimus non admittitur.

90. Idem lib. 15. Quæstionum.

In omnibus quidem, maxime tamen in jure æquitas spectanda sit.

91. Idem lib. 17. Quæstionum.

Quoties duplici jure defertur alicui successio: repudiato novo jure, quod ante defertur, supererit vetus.

92. Scævola lib. 5. Responsorum.

Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quominus & reus, fidejussor teneatur.

93. Mæcianus lib. 1. Fideicommissorum.

Filius familias neque retinere (neque recuperare) neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur.

94. Ulpianus lib. 2. Fideicommiss.

Non solent, quæ abundant, vitiare scripturas.

95. Idem lib. 7. Fideicommiss.

Nemo dubitat, solvendo videri eum, qui defenditor.

96. Mæcianus lib. 12. Fideicommiss.

In ambiguis orationibus maxime sententia (est) ejus qui eas protulisset.

97. Hermogenianus lib. 3. Epitomarum.

Ea sola deportationis sententia aufert, quæ ad fiscum perveniunt.

98. Idem lib. 4. Juris Epitomarum.

Quoties utriusque causa lucri ratio vertitur, is præferendus est, cujus in lucrum causa tempore præcedit.

99. Venulejus lib. 12. Stipulationum.

Non potest improbus videri, qui ignorat, quantum solvere potest.

100. Gajus lib. 1. Regularium.

Omnia, quæ jure contrahuntur, contrario jure pereunt.

101. Paulus lib. sing. de Cognit.

Ubi lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimo, & primo die venerit, audiendus est; ita enim & imperator Antoninus cum Divo Patre suo rescripsit.

102. Ulpianus lib. 1. ad Edictum.

Qui vetante Prætore fecit, hic adversus Edictum fecisse proprie dicitur.

§. 1. Ejus est actionem denegare, qui possit & dare.

103. Paulus lib. 1. ad Edictum.

Nemo de Domo sua extrahi debet.

104. Ulpianus lib. 2. ad Edictum.

Si in duabus actionibus alibi summa major, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis; Ubi autem æquiparant famosa judicia, etsi summam imparem habeet, pro paribus accipienda sunt.

105. Paulus lib. 1. ad Edictum.

Ubicumque causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

106. Idem lib. 2. ad Edictum.

Libertas inæstimabilis res est.

107. Gajus lib. 1. ad Edictum prov.

Cum servo nulla actio est.

108. Paulus lib. 4. ad Edictum.

Fere in omnibus pœnalibus Judiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur.

109. Idem lib. 5. ad Edictum.

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere (non potest.)

110. Idem lib. 6. ad Edictum.

In eo quod plus sit, semper inest & minus.

§. 1. Nemo alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi sit cum satisdatione.

§. 2. Pupillus pati posse non intelligitur.

§. 3. Ubi verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum.

§. 4. Mulieribus tunc succurrendum est, cum defendantur, non ut facilius calumnientur.

111. Gajus lib. 8. ad Edictum provinc.

Pupillum, qui proximus pubertati sit, capacem esse, & furandi, & injuriæ faciendæ.
§. 1. In hæredem non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio, veluti furti, damni, injuriæ, vi bonorum raptorum, injuriarum.

112. Paulus lib. 8. ad Edictum.

Nihil interest, ipso jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

113. Gajus lib. 3. ad Edictum provinc.
In toto & pars continetur.

114. Paulus lib. 9. ad Edictum.
In obscuris inspici solet, quod verisimilius est aut quod plerumque fieri solet.

115. Idem lib. 10. ad Edictum.
Si quis obligatione liberatus sit, potest videri cœpisse.
§. 1. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione summoveri.

116. Ulpianus lib. 11. ad Edictum.
Nihil consensui tam contrarium est, qui ac bonæ fidei judicia sustinet, quam vis, atque metus: quem comprobare, contra bonos mores est.
§. 1. Non capitur, qui jus publicum sequitur.
§. 2. Non videntur, qui errant, consentire.

117. Paulus lib. 11. ad Edictum.
Prætor bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet.

118. Ulpianus lib. 12. ad Edictum.
Qui in servitute est, usucapere non potest; nam, cum possideatur, possidere non videtur.

119. Idem lib. 13. ad Edictum.
Non alienat, qui dumtaxat omittit possessionem.

120. Paulus lib. 52. ad Edictum.
Nemo plus commodi hæredi suo relinquit, quam ipse habuit.

121. Paulus lib. 13. ad Edictum.

Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quæ non facit. Et qui facit, quod facere non debet non videtur facere id, quod facere jussus est.

122. Gajus lib. 5. ad Edictum prov.

Libertas omnibus rebus favorabilior est.

123. Ulpianus lib. 14. ad Edictum.

Nemo alieno nomine Lege agere potest.
§. 1. Temporalis permutatio Jus provinciæ non innovat.

124. Paulus lib. 16. ad Edictum.

Ubi non voce, sed præsentia opus est, mutus, si intellectum habet, potest videri respondere. Idem in surdo; hic quidem (&) respondere potest.
§. 1. Furiosus absentis loco est; & ita Pomponius lib. 1. Epist. latum scribit.

125. Gajus lib. 5. ad Edictum prov.

Favorabiliores rei potius, quam actores habentur.

126. Ulpianus lib. 15. ad Edictum.

Nemo prædo est, qui pretium numeravit.
§. 1. Locupletior non est factus, qui libertum adquisierit.
§. 2. Cum de lucro duorum quæratur, melior est causa possidentis.

127. Paulus lib. 20. ad Edictum.

Cum Prætor in Hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit, sufficit, si vel momento ad eum pervenit ex dolo Defuncti.

128. Idem lib. 19. ad Edictum.

In pari causa possessor potior haberi debet.
§. 1. Hi, qui in universum jus succedunt, hæredis loco habentur.

129. Idem lib. 21. ad Edictum.

Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit.

§. 1. Cum principalis causa non consistit, ne ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

130. Idem lib. 14. ad Edictum.

Nunquam actiones, præsertim pœnales de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

131. Paulus lib. 22. ad Edictum.

Qui dolo desierit possidere, pro possidente damnatur, quia pro possessione dolus est.

132. Gajus lib. 7. ad Edictum prov.

Imperitia culpæ adnumeratur.

133. Idem lib. 43. ad Edictum.
Melior conditio nostra per servos fieri potest, deterior fieri non potest.

134. Ulpianus lib. 21. ad Edictum.

Non fraudantur Creditores, cum quid non adquiritur a debitore; sed cum quid de bonis diminuitur.
§. 1. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

135. Idem lib. 23. ad Edictum.

Ea, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adjectis habentur.

136. Paulus lib. 18. ad Edictum.

Bona fides tantundem possidenti præstat, quantum veritas, quoties Lex impedimento non est.

137. Ulpianus lib. 25. ad Edictum.

Qui Auctore Judice comparavit, bonæ fidei possessor est.

138. Paulus lib. 27. ad Edictum.

Omnis hæreditas, quamvis postea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur.
§. 1. Nunquam crescit ex post facto præteriti delicti æstimatio.

139. Gajus lib. ad Edictum Præt. Urb.

Omnes actiones, quæ morte, aut tempore pereunt, semel inclusæ Judicio salvæ permanent.
§. 1. Non videtur perfecte cujusque id esse, quod ex causa auferri potest.

140. Ulpianus lib. 56. ad Edictum.

Absentia ejus, qui Reipublicæ causa abest, neque ei, neque alii damnosa esse debet.

141. Paulus lib. 54. ad Edictum.

Quod contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentia.
§. 1. Uni duo pro solido hæredes esse non possunt.

142. Idem lib. 56. ad Edictum.

Qui tacet, non utique fatetur: sed tamen verum est eum non negare.

143. Ulpianus lib. 61. ad Edictum.

Quod ipsis, qui contraxerunt, obstat: & successoribus eorum obstabit.

144. Paulus lib. 62. ad Edictum.

Non omne quod licet, honestum est.
§. 1. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahitur.

145. Ulpianus lib. 60. ad Edictum.

Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt, ac consentiunt.

146. Paulus lib. 62. ad Edictum.

Quod quis, dum servus est, egit, proficere libero facto non potest.

147. Gajus lib. 24. ad Edictum prov.

Semper specialia generalibus insunt.

148. Pau-

148. Paulus lib. 16. brevis Edicti.

Cujus effectus omnibus prodest, ejus & partes ad omnes pertinent.

149. Ulpianus lib. 67. ad Edictum.

Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet.

150. Idem lib. 68. ad Edictum.

Parem esse conditionem oportet ejus, qui quid possideat, vel habeat, atque ejus, cujus dolo malo factum sit, quo minus possideret, vel haberet.

151. Paulus lib. 64. ad Edictum.

Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus habet.

152. Ulpianus lib. 69. ad Edictum.

Hoc jure utimur, quidquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut (in vis) privatæ crimen incidat.

§. 1. Dejicit, & qui mandat.

§. 2. In maleficio ratihabitio mandato comparatur.

§. 3. In contractibus, quibus doli præstatio, vel bona fides inest, hæres in solidum tenetur.

153. Paulus lib. 55. ad Edictum.

Fere quibuscumque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis adquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla possessio adquiri, nisi animo, & corpore potest: ita nulla amittitur; nisi in qua utrumque in contrarium actum sit.

154. Ulpianus lib. 70. ad Edictum.

Cum par delictum est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa, sicut fit, cum de dolo excipitur petitoris, neque enim datur talis replicatio petitori; *Aut si rei quoque in ea re dolo actum sit.*

§. 1. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipsam non incidit.

155. Paulus lib. 65. ad Edictum.

Factum cuique suum, non adversario nocere debet.

§. 1. Non videtur vim facere, qui suo jure utitur, & Ordinaria actione experitur.

§. 2. In pœnalibus causis benignius interpretandum est.

156. Ulpianus lib. 70. ad Edictum.

Invitus nemo (rem) cogitur defendere.

§. 1. Cui damus actiones, eidem & exceptionem competere multo magis, quis dixerit.

§. 2. Cum quis in alicujus locum successerit, non est æquum, ei nocere hoc, quod adversus eum nocuit, in cujus locum successit.

§. 3. Plerumque emptoris eadem causa esse debet circa petendum, ac defendendum, quæ fuit actoris.

§. 4. Quod cuique (pro eo) præstatur, invito non tribuitur.

157. Idem lib. 71. ad Edictum.

Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris, vel sceleris, ignoscitur servis, si vel Dominis, vel his, qui vice Dominorum sunt (veluti tutoribus, & Curatoribus) obtemperaverint.

§. 1. Semper qui dolo fecit, quominus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet.

§. 2. In contractibus successores ex dolo eorum (quibus) successerunt, non tantum in id, quod pervenit, verum etiam in solidum tenentur, hoc est, unusquisque pro ea parte, qua hæres est.

158. Gajus lib. 26. ad Edict. Prov.

Creditor, qui permittit rem venire, pignus dimittit.

159. Paulus lib. 7. ad Edictum.

Non ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest, ita ex pluribus causis idem possit nostrum esse.

160. Ulpianus lib. 76. ad Edictum.

Aliud est vendere, aliud vendenti consentire.

§. 1. Refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem §. 2. Absurdum est, plus juris habere (eum) cui legatus sit fundus, quam hæredem, aut ipsum testatorem, si viveret.

161. Idem lib. 77. ad Edictum.

In Jure Civili receptum est, quoties per eum, cujus interest, conditionem non impleri, fiat quo minus impleatur, perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset, quod ad libertatem, & legata, & ad hæredum institutiones perducitur, quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cum per promissorem factum esset, quo minus stipulator conditioni pareret.

162. Paulus lib. 70. ad Edictum.

Quæ propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi.

163. Ulpianus lib. 55. ad Edictum.

Cujus est donandi, eidem & vendendi, & concedendi jus est.

164. Paulus lib. 5. ad Edictum.

Pœnalia Judicia semel accepta in hæredes transmitti possunt.

165. Ulpianus lib. 53. ad Edictum.

Cum quis possit alienare, poterit & consentire alienationi ✠ Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec si donationis causa consenserit, ratam ejus voluntatem habendam.

166. Paulus lib. 48. ad Edictum.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

167. Idem lib. 49. ad Edictum.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt.

§. 1. Qui jussu Judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necesse habet.

168. Idem lib. 1. ad Plautium.

Rapienda occasio est, quæ præbet benignius Responsum.

§. 1. Quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cujusque capit interprætationem.

169. Idem lib. 2. ad Plautium.

Is damnum dat, qui jubet dare, ejus vero nulla culpa est; cui parere necesse sit.

§. 1. Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

170. Idem lib. 4. ad Plautium.

Factum a Judice, quod ad Officium ejus non pertinet, ratum non est.

171. Idem lib. 4. ad Plautium.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio, quod præstiterit.

172. Idem lib. 5. ad Plautium.

In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est.

§. 1. Ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res salva actori sit.

173. Idem lib. 6. ad Plautium.

In condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnatur, non totum, quod habent, extorquendum est, sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant.

§. 1. Cum verbum *restituas* lege invenitur, & si non specialiter de Fructibus additum est, tamen etiam fructus sunt restituendi.

§. 2. Unicuique sua mora nocet: quod & in duobus reis promittendi observatur.

§. 3. Dolo facit, qui petit, quod redditurus est.

174. Idem lib. 8. ad Plautium.

Qui potest facere, ut possit conditioni parere, jam posse videtur.

§. 1. Quod quis, si velit, habere non potest, id repudiare non potest.

175. Idem lib. 11. ad Plautium.

In his, quæ Officium per liberas fieri personas leges desiderant, servus intervenire non potest.

§. 1. Non debeo melioris conditionis esse, quam auctor meus, a quo jus in me transit.

176. Idem lib. 13. ad Plautium.

Non est singulis concedendum, quod per Magistratum publi-

publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi. §. Infinita æstimatio est libertatis, & necessitudinis.

177. Idem lib. 14. ad Plautium.

Qui in jus, dominiumve alterius succedit, jure ejus uti debet.

§. 1. Nemo videtur dolo exequi, qui ignorat causam cur non debeat petere.

178. Idem lib. 15. ad Plautium.

Cum principalis causa non consistat, plerumque ne ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

179. Idem lib. 16. ad Plautium.

In obscura voluntate manumittentis favendum est libertati.

180. Idem lib. 17. ad Plautium.

Quod jussu alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset.

181. Idem lib. 1. ad Vitellium.

Si nemo subiit hæreditatem, omnis vis testamenti solvitur.

182. Idem lib. 3. ad Vitellium.

Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.

183. Marcellus lib. 3. Digestorum.

Etsi nihil facile mutandum est ex solemnibus; tamen ubi æquitas evidens poscit, subveniendum est.

184. Celsus lib. 7. Digestorum.

Vani timoris justa excusatio non est.

185. Item lib. 8. Digestorum.

Impossibilium nulla obligatio est.

186. Idem lib. 12. Digestorum.

Nihil peti potest ante id tempus quo per rerum naturam persolvi possit. Et cum solvendi tempus obligationi additur, nisi eo preterito, peti non potest.

187. Idem lib. 16. Digestorum.

Si quis prægnantem uxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

188. Idem lib. 17. Digestorum.

Ubi pugnantia inter se in Testamento juberentur, neutrum ratum est.

§. 1. Quæ rerum natura prohibentur; nulla lege confirmata sunt.

189. Idem lib. 22. Digestorum.

Pupillus nec velle, nec nolle in ea ætate, nisi apposita tutoris auctoritate, creditur; nam quod animi judicio fit, in eo tutoris auctoritas necessaria est.

190. Idem lib. 24. Digestorum.

Quod evincitur, in bonis non est.

191. Idem lib. 33. Digestorum.

Neratius consultus, an, quod beneficium dare se, quasi viventi, Cæsar rescripserat, jam defuncto dedisse existimaretur; Respondit, non videri sibi, Principem, quod ei, quem vivere existimabat, concessit, defuncto concessisse, quem tamen modum esse beneficii sui vellet, ipsius æstimationem esse.

192. Marcellus lib. 29. Digestorum.

Ea quæ in partes dividi non possunt, solida a singulis hæredibus debentur.

§. 1. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius est, quam tutius.

193. Celsus lib. 38. Digestorum.

Omnia fere jura hæredum perinde habentur, ac si continuo sub tempus mortis hæredes extitisse.

194. Modestinus lib. 6. Differentiarum.

Qui per successionem, quamvis longissimam, Defuncto hæredes constiterunt, non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes existunt.

195. Idem lib. 7. Differentiarum.

Expressa nocent, non expressa non nocent.

196. Idem lib. 7. Regularium.

Privilegia quædam causæ sunt; quædam personæ: & ideo quædam ad hæredem transmittuntur, quæ causæ sunt: quæ personæ sunt, ad hæredem non tradunt.

197. Idem lib. sing. de ritu nuptiarum.

Semper in conjunctionibus non solum quid liceat considerandum est, sed & quid honestum sit.

198. Javolenus lib. 13. ex Cassio.

Neque in Interdicto, neque in ceteris causis pupillo nocere oportet dolum Tutoris, sive solvendo est, sive non est.

199. Idem lib. 8. Epistolarum.

Non potest dolo carere, qui imperio Magistratus non potuit.

200. Idem lib. 7. Epistolarum.

Quoties nihil sine captione investigari potest, eligendum est, quod minimum habeat iniquitatis.

201. Idem lib. 7. Epistolarum.

Omnia, quæ ex testamento proficiscuntur, ita statum eventus capiunt, si initium quoque sine vitio ceperint.

202. Idem lib. 11. Epistolarum.

Omnis definitio, Jure Civili, periculosa est: parum est enim ut non subverti posset.

203. Pomponius lib. 8. ad Quint. Muc.

Quod quis ex culpa ita damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

204. Idem lib. 28. ad Quint. Muc.

Minus est actionem habere, quam rem.

205. Idem lib. 39. ad Quint. Muc.

Plerumque fit, ut etiam ea, quæ nobis abire possint, proinde in eodem statu sint, atque si non essent ejus conditionis, ut abire possent; & ideo quod fisco obligamus, & vindicare interdum, & alienare, & servitutem (in) prædio imponere possumus.

206. Idem lib. 9. ex variis Lectionibus.

Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiorem.

207. Ulpianus lib. 1. ad Leg. Jul. & Pap.

Res Judicata pro veritate accipitur.

208. Paulus lib. 3. ad Leg. Jul. & Pap.

Non potest videri desiisse habere, qui nunquam habuit.

209. Ulpianus lib. 4. ad Leg. Jul. & Pap.

Servitutem mortalitati fere comparamus.

210. Lucius Rufinus lib. 2. Reg.

Quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest.

211. Paulus lib. 59. ad Edictum.

Servus Reipublicæ causa abesse non potest.

Novæ additiones ex aliena manu.

HOc in articulo satis est eos indicare, qui interpretati sunt, tum Regulas Juris Canonici, tum Regulas Juris Civilis. Exposuerunt Regulas Juris Canonici inter alios *Canisius*, *Peckius*, *Nidus*, *Reiffenstuel*, *Schorrenberg*. Optimæ vero sunt prælectiones *Joannis Brunnemanni* in hasce Juris Canonici Regulas.

Regu-

1 Regulas Juris Civilis, ut antiquiores prætereamus, com-
mentariis illustrarunt *Calvinus*, *Revardus*, *Petrus Faber*,
Bronchorst, *Giphanius*, *Hoenius*, *Ludovvellus*, *VVisenba-
chius*, *Gunzelius*, *Mullerus*, & qui cæteris est præferen-
dus *Jacobus Gothofredus*.
3 Ad rectum vero usum Regularum Juris ob oculos sem-
per habenda sunt verba illa *Pauli in L. 1. ff. de regular.
Jur. Non ex regula jus sumatur, sed ex jure quod est,
regula fiat*; Tametsi enim maxime justæ Regulæ sint, ta-
men eo usque sui valere momento debent, ut illico qua-
rumlibet causarum, casuumque promiscue decisio exinde
peti possit. Sed ea juris pars, materia, articulus, species,
4 subjectum, sic ut dicam genus tandem proprium liquido
teneri debet, sic & ad suam juris speciem regula restrin-
5 gatur. Et si quando apptandi ea videatur ad propositam
aliquam juris quæstionem, seu controversiam, illud at-
tendatur, num omnes circumstantiæ qualitates in casu
proposito concurrant, ad quem, & cujus causa Regula
semel confecta fuit. Et hoc est: *Non esse jus sumendum
ex regula, sed ex jure quod est, regulam fieri*.
6 Facilius vero est recte ad præcedens monitum uti re-
gulis Juris Civilis. Ea enim licet seorsim collocatæ sint
in ultimo titulo libri ultimi Pandectarum; tamen desum-
ptæ sint ex variis Jurisconsultorum libris. Ope propterea
conjunctionis *Inscriptionum* facile est invenire loca, unde
sunt desumptæ, & sic nosse genus proprium cujusque re-
7 gulæ, sine quo rectus ejus usus fieri nequit. Et hoc mo-
do *Jacobus Gothofredus* in interpretatione harum Re-
8 gularum cæteros superavit. At regulæ Juris Canonici non
sunt desumptæ ex Decretalibus Summorum Pontificum.
Quocirca teneri nequit genus proprium ipsarum, quod
tanti est momenti in recta applicatione regularum juris.

RELIGIONES REGULARES, ET MILITARES.

ARTICULUS I.

Quoad ea concernunt Religiones in genere.

SUMMARIUM.

1 *Religio unde dicta; ad n. 3.*
4 *Religio, seu status religiosus quid sit?*
5 *Religiosus, seu regularis quid sit?*
6 *Religiosus, & regularis idem significant, & solum dif-
ferunt, quod ly* Religiosus *venit a verbo* Religio? Regularis *vero a* Regula.
7 *Tria Vota Paupertatis scilicet, Obedientiæ, & Castita-
tis perpetuæ sunt omnino de essentia religionis; adeo
ut sine illis religio aliqua proprie dicta nullatenus
consistere possit.*
8 *Tria dicta vota sunt de essentia religionis ex Jure Di-
vino: adeo ut nec Papa possit dispensare in sensu
composito, quod aliquis sit, & maneat proprie reli-
giosus, & tamen non sit adstrictus tribus allegatis
votis; quamvis ex aliqua gravi causa bonum com-
mune concernente possit dispensando ex religioso fa-
cere non religiosum, & ei concedere facultatem ad
sæculum redeundi, & nubendi.*
9 *Affertur ratio.*
10 *Status religiosus a Christo Domino sic institutus, eo in-
vitante, & hortante statim ab initio Ecclesiæ fuit
susceptus ab ipsis Apostolis, ac aliis Christi discipu-
lis.*
11 *Dicta tria vota potius, quam alia fuerunt constituta
pro essentia status religiosi, quia per ea homo perfe-
ctius se consecrat & unit Deo.*
12 *Ante adventum Christi nulla fuit vera, & proprie
dicta religio cum dd. tribus essentialibus votis.*
13 *Quamvis in lege naturæ, & lege scripta quædam re-
ligiosi status vestigia ac figuræ fuerint; tamen pro
nunc nulla fuit vera, & proprie dicta religio cum
professione dictorum trium essentialium votorum.*
14 *Verus, & perfectus status religiosus secundum essen-
tiam cum tribus dictis votis fuit primo, & imme-
diate institutus a Christo Domino.*
15 *Secundum autem peculiares, & certas vivendi regu-
las religionis essentiæ superadditas fuerunt a variis
perfectis, & Sanctis Fundatoribus variæ religiones
institutæ, & ab Ecclesia approbatæ.*
16 *Quamvis dicta tria vota pro essentia status religiosi
fuerint a Christo Domino instituta, tamen eorum
solemnitas a sola Constitutione Ecclesiæ fuit inven-
ta.*
17 *Quamvis omnes religiones conveniant in substantia di-
ctorum votorum, & in fine principali tendendi me-
diis ipsis votis ad perfectionem, tamen differant in
accidentibus.*
18 *Hinc religio alia est Contemplativa, alia Activa, &
alia Mixta.*
19 *Contemplativa quæ sit?*
20 *Activa quæ sit?*
21 *Mixta quæ sit?*
22 *Insuper religiones aliæ sunt Clericales, aliæ Monacha-
les, aliæ Mendicantes, & aliæ Militares.*
23 *Religiones Clericales quæ sint?*
24 *Religiones Monachales quæ sint?*
25 *Religiones Mendicantes quæ sint? ad n. 26.*
27 *Religiones Militares quæ sint?*
28 *Professi in illis religionibus Militaribus in quibus præ-
ter Votum Paupertatis & Obedientiæ etiam emitti-
tur perfectum, & totale votum Castitatis, sunt ve-
ri, & proprie dicti religiosi.*
29 *Professi autem in illis religionibus Militaribus, in qui-
bus non emittuntur omnia dicta tria vota substan-
tialia, quamvis sint, & dici possint religiosi cum ad-
ditu* Militares; *Non sunt tamen, nec dici possint ab-
solute, & simpliciter, proprie, & rigorose Reli-
giosi.*
30 *Utilissimum semper fuit, & adhuc est Ecclesiæ Catho-
licæ, vigere in ea religiones.*
31 *Innocentius III. Divinam habuit visionem, qua vidit
Lateranensem Ecclesiam convulsis fundamentis ruinæ
propinquam, & jam labentem seraphici Sancti Pa-
tris mei Francisci suppositis humeris sustineri.*
32 *Hinc in Coronatione Papæ tertia Collecta seu Oratio ca-
nitur de S. P. N. Francisco.*
33 *Insuper utilissimum, ac summe expediens est, quod plu-
res & variæ institutæ sint, & vigeant.*
34 *Nimia tamen, & excessiva multitudo, & varietas
religionum, tamquam confusionis causativa, est vi-
tanda.*
35 *Religiones in specie, quamvis plures sint, tamen fere
omnes sub quatuor principalioribus regulis militant,
videlicet S. Basilii, S. Augustini, S. Benedicti, &
S. P. N. Francisci, exceptis aliquibus infra assignan-
dis.*

RElígio, secundum D. Isidorum *lib. 1. etimolog. cap. 19.* 1
dicitur a relegendo, ibi: *religio nominatur a relegen-
do*, quod est verbum compositum ex præpositione *re*, &
lego legis, & significat semel, atque iterum legere ea, quæ
sunt Domini cultus, quia Religiosus relegit, atque retra-
ctat, idest iterum, atque iterum legit, & tractat ea, quæ
ad Divinum cultum spectant: quæ enim sunt Domini cul-
tus, frequenter in corde sunt revolvenda, ut dicit D. Tho-
mas 2. 2. q. 81. *art.* 2. juxta illud *Prov.* 2. *In omnibus
viis tuis cogita illum.*
Sanctus autem Augustinus *lib.* 10. *de Civitate Dei c.* 4. 2
dicit, quod religio dicitur a *reeligendo*, ibi: *Religio ex
hoc dicta, quod Deum reeligere debemus, quem amisera-
mus negligenter*, & est verbum compositum ex præposi-
tione *re*, & *eligo, eligis*, quod significat iterum eligere,
quod jam erat electum.
Lactantius Firmianus *lib. 4. Divin. instit. c.* 24. dicit, 3
quod religio dicitur, & derivatur a religando, quod est
verbum compositum ex præpositione *re*, & *ligo, ligas*,
significatque iterum atque iterum ligare id, quod semel e-
rat ligatum; Et tenet etiam D. Augustinus *lib. de vera
religione tom. 1. c. ultim.* ubi post multa alia verba in-
quit. *Religit nos uni Omnipotenti Deo vera religio*; Et am-
plectitur etiam S. Thomas 2. 2. *q. 81. art. 1. & in Opusc.*
19. *c. 1. in princ.* ubi dicit: *Nomen igitur religionis, ut
Augustinus l. de vera religione innuere videtur, a reli-
gando sumptum est.*
Religio, seu status religiosus „ est Fidelium ad Chri- 4
„ stianæ Charitatis perfectionem tendentium editis votis
„ perpetuæ Obedientiæ, Paupertatis, & Castitatis, stabi-
„ lis in communi vivendi modus ab Ecclesia approbatus;
Est in re communis (*a*).
Religiosus autem seu regularis „ est persona, quæ e- 5
„ missis tribus votis substantialibus, in aliqua religione ab
„ Ecclesia approbata vivit, ibique abjectis hujus sæculi
„ curis, & perfectionis impedimentis, propriaque abne-
„ gata

(*a*) „ Castitatem atque paupertatem expressis quidem verbis non spopondebant coevi Gregorio Magno Monachi, nec
„ illas ætate nostra expresse profitetur Benedictinus Ordo: sed neque Canonici regulares, Carthusiani, Carmelitæ, ac
„ Prædicatores ex prima institutione. Expressam utriusque mentionem fieri voluit S. Franciscus; utraque tamen mo-
„ nasticæ conditionis pars semper fuit, iisdemque Legibus firmatus erat Gregorii Magni ævo Monachismus, quibus
„ nunc stat “ Verba sunt Clarissimi Dionysii Sammarthani Congreg. S. Mauri Editoris Operum S. Gregorii Magni
in not. ad Ep. 114. Lib. 9. Indict. 2. Tom. 2. Operum col. 1021.

„ gata voluntate, & carnis oblectamentis, ad id solum „ incumbit, ut ad perfectionem veniat, Deoque perfecte
6 „ serviat. “ Sic in re communis. Unde religiosus, & regularis idem significant, & solum differunt, quod ly religiosus venit a verbo *religio*, *regularis* vero a *regula*; quam quivis regularis profitetur.

7 Hinc tria dicta vota, Paupertatis scilicet, Obedientiæ, & Castitatis perpetuæ sunt omnino de essentia religionis; adeo ut sine illis relegio aliqua proprie dicta nullatenus consistere possit. S. Thom. 2. 2. *q.* 186. *art.* 1. Miranda *in Manual. Prælat. tom.* 1. *quæst.* 1. *art.* 6. Pellizzar. *in Manual. Regul. tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 1. *q.* 2. & 3. Donatus *prax. rerum Regul. tom.* 4. *tract.* 1. *q.* 5. & communis; ac certa aliorum, *arg. Cap. ad Monasterium* 6. *de statu Monach.* & Extravagant. Joann. XXII. incip. Quorumdam *de verb. signif.* §. *penult.*

8 Tria dicta vota sunt de essentia Religionis ex Jure Divino; adeo ut nec Papa possit dispensare in sensu composito, quod aliquis sit, & maneat proprie religiosus; & tamen non sit adstrictus tribus allegatis votis: quamvis ex aliqua gravissima causa bonum commune concernente possit dispensando ex religioso facere non religiosum, & ei concedere facultatem ad sæculum redeundi, & nubendi, Miranda *in Manual. Prælator. tom.* 1. *quæst.* 1. *artic.* 5. *conclus.* 1. Donatus *loc. cit. quæst.* 12. & 13. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 31. *num.* 12. ubi testatur de communi, per text. *in c. cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor. in fine*, ubi Innocentius Papa III. sic expresse dicit: *Abdicatio Proprietatis, sicut & custodia Castitatis adeò est annexa regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere*, & Glossa *ibidem* verbo *Abdicatio*: dicit: *Papa non potest dispensare, ut Monachus habeat proprium existendo Monachus, sed de Monacho potest facere non Monachum*; Ex quo clare sequitur, quod dicta tria vota non solo Jure humano, sed Divino requiruntur ad essentiam religionis, quia si solo Jure humano essent ad eam necessaria, Papa in iis sine dubio posset dispensare; cum ipsemet Innocentius Papa III. *in cap. Proposuit* 4. *de concessione præbend.* expresse dicat; *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra Jus dispensare.* Vide verbo *Dispensatio num.* 19. & *seq.* verb. *Impedimenta Matrimonii articul.* 3. *numer.* 1. *ad* 9.

9 Et ratio est, quia status religiosus secundum suam substantiam, seu essentiam, non ab aliquo puro homine, sed immediate a Christo Domino fuit institutus: Christus enim ipse homines ad tria illa consilia Evangelica est cohortatus, & ad vota perpetua de illis facienda, ut colligitur de paupertate *ex Matthæi* 19. ibi: *Vade, & vende quæ habes &c.* De Castitate ex *Matth.* 19. ibi: *Sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum Cælorum.* De Obedientia, quæ fit per abnegationem sui, & suæ propriæ voluntatis *ex Matth.* 16. ibi: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c.* adeoque dici debet de Jure Divino, non præcipiente, sed consulente, ut docent communiter Doctores mox citandi.

10 Unde talis status religiosus a Christo Domino sic institutus, eo invitante, & hortante, statim ab initio Ecclesiæ fuit susceptus ab ipsis Apostolis, ac aliis Christi discipulis, qui emissis dictis tribus votis, veram vitam religiosam duxerunt, verique religiosi extiterunt, & desumitur clare ex *illo Matth.* 18. ubi postquam Christus requisita ad statum religiosum Adolescenti proposuit dicens: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in Cælo, & veni sequere me*; Petrus nomine omnium Apostolorum judicavit, hunc statum se una cum omnibus aliis jam assumpsisse, dicendo: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*, vivendo in Obedientia, sine proprio, & in Castitate, *reliquimus omnia*, idest bona temporalia, quod fit per voluntariam *Paupertatem*, & Uxorem, quod fit per *Castitatem*, & *secuti sumus te*, per *Obedientiam*. Hinc *in Actib. Apostolorum c.* 4. *n.* 32. expresse dicitur: *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis communia.* Ita docent S. Augustinus *Epist.* 89. *n.* 4. Sanctus Hieronymus *in lib. contra Jovinian.* & *in Apolog. ad Pamac.* S. Chrysostom. *l.* 3. *contra Monast. vitæ vitup.* S. Th. 2. 2. *q.* 88. *art.* 4. *ad* 3. Bellarmin. *tom.* 2. *Controv. de Monachis tit.* 2. *c.* 2. Joann. Gerson. *Alphab.* 42. *serm. de Cæna Domini*; Tamburin. 9. *Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 2. *q.* 8. & 9. Hieronymus Plati *de bono statu relig. lib.* 2. *c.* 2. Miranda *l.* 2 *q.* 3. *art.* 1. *conclus.* 1. & 2. Donat. *tom.* 4. *tract.* 1. *q.* 7. Suarez *tom.* 3. *de relig. l.* 3. *c.* 2. *n.* 3. Engel *l.* 3. *Decret. tit.* 41. *n.* 4. Pirhing *ibid. n.* 18. Reiffenst. *ibid. n.* 19. & alii passim.

11 Dicta tria vota potius, quam alia fuerunt constituta pro essentia status religiosi, quia per ea homo perfectius se consecrat, & unit Deo: Cum enim homo tria principalia habet, nempe animam, corpus, & bona temporalia, hæc omnia per tria illa vota plene Deo consecrantur. Primum, scilicet Anima, per *Obedientiam*, qua religiosi voluntas se subjiciendo dispositioni Superioris plene Deo consecratur; ita ut religiosus non habeat amplius velle, nec nolle, ut expresse dicitur in *cap. Si religiosus* 27 *de election.* in 6. *c. Religiosus* 2. *de testament.* item in 6. *cap. religiosi* 5. *de sepult.* item in 6. Secundum, scilicet Corpus, plene consecratur Deo per *Castitatem*, dum per eam omni voluptati carnali propter Deum renunciatur; Tertium, scilicet Bona temporalia, plene consecrantur Deo per *Paupertatem*; Unde de his tribus votis ad propositum sic loquitur Joann. XXII. in Extravagant. incip. *Quorumdam* 1. *de verb. significat.* §. *penult.* circa finem, ibi: *religio namque perimitur, si a meritoria subditi Obedientia subtrahantur; magna quidem paupertas, sed major integritas, bonum est Obedientia maximum si custodiatur illæsa, nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur, & animo.*

Ante adventum Christi nulla fuit vera, & proprie dicta 12
Religio cum dictis essentialibus votis perpetuæ Paupertatis, Castitatis & Obedientiæ. *Communis.* Quamvis enim in 13
ipsa Lege naturæ ante diluvium quædam Religiosi status vestigia, ac figuræ fuerint, ut patet ex *illo Genesis* 4. *in fine*, ubi de Enos dicitur: *Iste cœpit invocare nomen Domini.* Quod Expositores communiter intelligunt de speciali ritu colendi Deum, cum ante ipsum jam Adam, & justus Abel Deum invocaverint. Et in Lege veteri scriptæ status Religiosus fuerit figuratus in Nazaræis; de quibus fit mentio *Numerorum cap.* 6. & in grege filio, seu Cuneo Prophetarum psallentium Deo, de quibus 1. *reg. cap.* 10. Unde S. Hieronymus Epist. 4. ad Rusticum ait: *Filii Prophetarum, quos Monachos in veteri Testamento legimus ædificabant sibi casulas propè fluenta Jordanis, & turbis Urbium derelictis, polenta, & herbis agrestibus victitabant.* Et in Elia, & Eliseo, de quibus 1. *reg. cap.* 17. 3. *reg. c.* 19. & 4. *reg. cap.* 2. & in Samuele tamquam eorum Principe, de quo Genebrardus *in Chronologia*, & ex ipso Tamburinus *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 2. *q.* 2. dicit: *Nota quod Samuel primo instituerit Conventus Religiosorum jugiter psallentium.* Tamen pro tunc nulla fuit vera & proprie dicta Religio cum perfectione dictorum trium essentialium votorum, perpetuæ Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, ut tradunt communiter Doctores, quia, ut dicit Apostolus *ad Hebræos* 7. *num.* 19. *Nihil ad perfectum adduxit Lex*, & *ad Galatas* 4. *num.* 3. dicit, quod tempus veteris Legis fuit tempus infantiæ, ibi: *Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes; At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum &c.*

Hinc recte concludunt communiter Doctores, quod ve- 14
rus, & perfectus status Religiosus secundum essentiam cum tribus dictis votis fuit primo, & immediate institutus a Christo Domino; & eo invitante, & hortante, statim ab initio Ecclesiæ ab ipsis Apostolis, & aliis Christi discipulis fuit susceptus, ut patet ex dictis *supra num.* 9. & 10.
Secundum autem peculiares, & certas vivendi regulas re- 15
ligionis substantiæ, seu essentiæ super additas (post jam institutam a Christo Domino religionis, sive religiosi status substantiam) fuerunt a perfectis & sanctis Fundatoribus variæ Religiones institutæ, & ab Ecclesia approbatæ; ita ut quælibet earum suum specialem habeat Fundatorem, seu Institutorem: Quamvis enim Christus Religionem, seu statum Religiosum instituerit secundum substantiam; tamen accidentalia ejusdem reliquit Ecclesiæ determinanda; sicuti quamvis Christus ipse instituerit Sacramenta quoad substantiam, tamen accidentalia eorum reliquit Ecclesiæ determinanda. *Sic communis Doctorum.* Si- 16
cuti etiam quamvis dicta tria vota pro substantia, seu essentia Religionis, seu status fuerint a Christo Domino instituta, ut patet ex antea dictis; tamen eorum solemnitas a sola Constitutione Ecclesiæ fuit inventa, textu expresso *in c. Quod votum unic. de voto, & voti redempt. in* 6. ibi: *Nos igitur attendentes, quod voti solemnitas ex sola Constitutione Ecclesiæ est inventa*, & expresse declaravit Gregorius XIII. Const. incip. *Ascendente Domino*, statuendo, quod Religiosi præclarissimæ Societatis Jesu, qui peracto Novitiatu, primam Professionem emittunt, pro veris habeantur Religiosis, non obstante quod non nisi simplicia tunc edant vota, & non solemnia emittant, ibi: *Nos considerantes, voti solemnitatem sola Constitutione Ecclesiæ inventam esse, triaque hujusmodi Societatis vota, tametsi simplicia, ut substantialia Religionis vota ab hac Sede fuisse admissa, illaque emittentes in statu Religionis vere constitui &c.* ex quo clare constat, quod votorum solemnitas non fuerit instituta a Christo, sed a sola Ecclesia, & sic quod ipsa Ecclesia possit admittere, & approbare ut veram Religionem etiam sine votis solemnibus, & cum solis simplicibus; Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 31. *n.* 10. & *seq.* Reiffenst. *ib. num.* 14. Suarez *tom.* 3. *de relig. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 9. Donat. *tom.* 4. *tract.* 1. *q.* 10. Sanchez *in Summa lib.* 5. *cap.* 1. *quæst.* 2. *num.* 11. Pellizzar. *tom.* 1. *Manual. tract.* 1. *cap.* 1. *q.* 18. *n.* 26. Rodriquez *tom.* 1. *q.* 1. *art.* 4. Henriquez *lib.* 12. *Summ. c.* 5. *n.* 6. & alii passim.

Unde quamvis omnes Religiones, seu Ordines conve- 17
niant in substantia dictorum Votorum, & in fine principali tendendi mediis ipsis votis ad perfectionem; Tamen differunt in accidentibus, & præcipue in duobus, nempe pri-

primo in fine cujusque Religionis proprio, ac particulari; ad quem quævis Religio instituta est; *& secundo* in diversis mediis, & spiritualibus exercitiis, quibus quælibet utitur, tam ad dicta tria vota substantialia exacte observanda, tum ad suum proprium, & particularem finem melius obtinendum. Sanctus Thomas 2. 2. *q.* 188. *art.* 1. Suarez *tom.* 4. *de relig. dub.* 1. *c.* 2. *n.* 3. Miranda *tom.* 1. *q.* 6. *art.* 2. Pirhing *loc. cit.* 1. *n.* 20. Reiffenstuel *l. c. n.* 21. & alii communiter.

18 Et hinc Religio alia est Contemplativa, alia Activa, &
19 alia Mixta. *Communis*. *Contemplativa* est, quæ præter
observantiam trium votorum substantialium ex primæva
sola institutione principaliter in contemplatione rerum Cœlestium, & Divinarum se exercet; sicque ad contempla-
20 tivam potissimum ordinatur. *Activa* est, quæ principaliter ex primæva sua institutione ordinatur ad vitam activam; & opera misericordiæ & charitatis erga proximum,
21 sive spiritualia, sive corporalia exercenda. *Mixta* est,
quæ utraque includit, scilicet contemplativam, & activam, eo quod ex primæva sua institutione ordinata sit, tam ad contemplationem rerum Cœlestium, & Divinarum, quam ad actionem operum misericordiæ, & Charitatis erga proximum. Suarez *cit. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 7. *& seq.* Pirhing *loc. cit. num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 23. Miranda *loc. cit. quæst.* 6. *artic.* 2. & alii communiter.

22 Insuper Religiones, aliæ sunt Clericales, aliæ Monachales, aliæ Mendicantes, & aliæ Militares. *Communis*:
23 Religiones *Clericales* sunt, quæ ex primæva sua institutione principaliter ordinantur ad Ministeria Clericorum in Divino cultu promovendo, & salute animarum procuranda, & tales sunt Religiones Canonicorum Regularium. S. Thomas 2. 2. *q.* 189. *art.* 8. *ad* 2. Suarez *cit. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 6. Pirhing *loc. cit. num.* 21. Reiff. *loc. c. n.* 25. & alii passim.

24 Religiones *Monachales* sunt, quæ ex primæva sua institutione principaliter ordinantur ad vitam contemplativam, & solitariam. S. Thomas *l. c.* Suarez *l. c.* Pirhing *l. c. n.* 21. Reiffenstuel *l. c. n.* 26. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univers. c.* 41. *n.* 14. & alii communiter, *argument. cap. Placuit* 1. *caus.* 16. *q.* 1. ubi Monachus idem significare dicitur, quod *singularis*: ibi: *Monachus enim græce latine singularis dicitur*, *c. Si cupis* 4. *ead. caus. & quæst.* ibi: *Si cupis esse, quod diceris, Monachus, idest solus, quid facis in Urbibus? quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum*; *cap. Placuit* 8. *ead. caus. & quæst.* ibi: *Sedeat itaque solitarius, & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit. Agnoscat nomen suum; Monos enim græce, latine est unus, Achos græce, latine est tristis, inde dicatur Monachus, idest unus tristis. Sedeat ergo tristis, & Officio suo vacet.* Officium enim Monachi est plangere; *cap. Monachus* 4. *ead. caus. & quæst.* ibi: *Monachus non docentis, sed plangentis habet Officium.* Tales Monachi vi primævæ suæ institutionis sunt Basiliani Benedictini, Cistercienses, Carthusiani, Camaldulenses, & hujusmodi.

25 Religiones *Mendicantes* sunt, quæ ex primæva sua institutione paupertatem non tantum in particulari, sed etiam in communi observant nulla penitus bona immobilia possidentes, contentæ iis solis, quæ *vel mendicantur humiliter, vel donantur liberaliter, vel honesto acquiruntur labore, & industria*: *arg. cap. Exiit* 3. *de verb. sign. in* 6. *& Clementina Exivi* 1. *de verb. significat.* & Gloss *in cap. Cum ex eo unic. de excess. Prælat. in* 6. verb. *Mendicantes*, ubi expresse dicit: *Hi dicuntur Mendicantes, quibus victum tribuit incerta mendicitas, & qui redditus, aut possessiones ex Regula, vel Constitutionibus habere non possunt.* Pirhing *loc. cit. num.* 22. Reiffensth. *l. c. num.* 27. Pellizz. *in Manual. Regul. tract.* 1. *cap.* 3. *sect.* 1. *num.* 12. & alii passim. Tales Religiones de jure communi approbatæ sunt quatuor, scilicet Religio Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum, textu expresso *in c. Religionum diversitatem unic. de Religiosis Domibus in* 6.

26 Dicitur autem notanter *ex primæva sua institutione*, quia ex variis posterioribus Concessionibus, ac Privilegiis Apostolicis, & ex Ordinatione Concilii Tridentini *sess.* 25. *de regularibus cap.* 3. concessum est omnibus religionibus, tam virorum, quam mulierum, etiam olim vere Mendicantibus (sola Religione Sancti Francisci Minorum de Observantia, & Capuccinorum excepta) bona immobilia, Dominiumque rerum habere in communi, ita ut soli dicti Minores de Observantia & Capuccinorum in propria acceptione Juris Antiqui Mendicantes sint, ibi: *Concedit Sancta Synodus omnibus Monasteriis, & Domibus, tam virorum, quam mulierum, & Mendicantium, exceptis Domibus Fratrum sancti Francisci Capuccinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus, aut ex Constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat*; Ita tamen nomen, & amplissima Mendicantium Privilegia adhuc retinent, iisque plenissime gaudent Religiones Prædic. Eremit. S. Augustini, & Carmelitæ, quibus plures aliæ Religiones ex post a Sede Apostolica fuerunt annumeratæ, quæ infra distincte adducentur.

Religiones *Militares* sunt, quæ in primario suæ institu- 27
tionis fine potissimum ordinantur ad militandum pro defensione Religionis Christianæ, & Ecclesiæ; Et tales sunt Ordo Teutonicus, Melitensis, & plures alii apud Barbos. *loc. cit. num.* 150. Sic Pirhing *loc. cit. n.* 24. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 30. Suarez *tom.* 4. *lib.* 1. *de Relig. cap.* 3.
num. 4. alii communiter. Professi in illis Religionibus Mi- 28
litaribus, in quibus præter votum Paupertatis, & Obedientiæ, etiam emittitur perfectum, & totale votum Castitatis, qualis est Ordo Militaris Sancti Joannis Hierosolymitani, seu Equitum Melitensium, sunt veri ac proprie dicti Religiosi, cum habeant omnia requisita ad essentiam veræ, & propriæ Religionis, nempe tria vota substantialia, & Pontificis approbationem. *Communis*. Vide verb.
Hierosolymitani Equites, per tot. Professi autem in illis re- 29
ligionibus Militaribus, in quibus non emittuntur omnia dicta tria vota substantialia, nempe perpetuæ Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, quamvis sint, & dici possint Religiosi cum addito *Militares*; Non sunt tamen, nec dici possunt absolute, & simpliciter, proprie, & rigorose *Religiosi*, quia dicta tria vota sunt de essentia Religionis proprie dictæ, ex jure Divino, ut patet ex dictis *supra a num.* 8. Sic Rodriquez *tom.* 1. *q.* 1. *art.* 6. Miranda *tom.* 1. *q.* 10. *art.* 4. Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 32. & alii communiter.

Utilissimum semper fuit, & adhuc est Ecclesiæ Catholi- 30
cæ, quod in ea fuerint, & adhuc sint Religiones, *Communis*. Nec indiget probatione; cum teste experientia, & fatentibus Pontificiis Oraculis, Religiosi tum precibus, & exemplis, tum Doctrinis, & laboribus, innumera Ecclesiæ attulerint bona, & ab ea averterint mala, adeo ut merito Christus ipse Sanctæ Teresiæ dixerit; *Væ mundo, si*
Religiosi non essent. Et omnibus nota est famosissima illa 31
visio, quam habuit Innocentius Papa III. qua vidit Lateranensem Ecclesiam (quæ tunc erat Sedes Pontificum) convulsis fundamentis, ruinæ propinquam, & jam labentem Seraphici S. P. mei Francisci suppositis humeris sustineri: *Vere*, inquit Pontifex, *hic est ille, qui opere, ac doctrina sustentabit Ecclesiam*. *Sic in Breviario Franciscano*
die 5. *Octob. lectione* 6. Unde in coronatione Papæ tertia 32
Collecta, seu Oratio canitur de S. P. N. Francisco; Canitur enim prima de Spiritu Sancto, ut illuminet, secunda de B. Virgine Maria, ut protegat, tertia de S. P. N. Francisco, ut sicut reparavit Ecclesiam, eandem sustentet. Ita Kazenberger *in supplem. Theologiæ*, Sporer *in prærogativis Ordinis nostri Seraphici n.* 10. & alii.

Insuper utilissimum, ac summe expediens est, quod plu- 33
res, & variæ institutæ fuerint & vigeant in Ecclesia Catholica Religiones *Communis*, cum Sancto Thoma 2. 2. *q.* 183. *art.* 2. *& q.* 188. *art.* 1. *& seq.* & patet experientia, & fatentur etiam Pontificia Oracula, inter quæ signanter illud Gregorii XIII. merito prolatum in laudem, & gloriam præclarissimæ Societatis Jesu in Constit. incip. *Ascendente*; Et ad rem facit illud *Psalm.* 44. ibi: *Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate*, ubi per Reginam, Ecclesiam, per varietatem autem, qua decoratur, varias Religiones, plures Interpretes intelligunt, teste Reiffenstuel *lib.* 3. *Decret. tit.* 31. *n.* 58. Tum quia, cum variæ sunt inclinationes, & propensiones hominum, nec sint in omnibus pares vires, & habilitates, ex speciali Dei providentia, plures, ac variæ Religiones saluberrime, ac sapientissime fuerunt institutæ, ut si una Religio alicujus inclinationi, propensioni, viribus, ac habilitati, non quadraret, alia pro inclinatione, & viribus in promptu haberetur: Nam *in cap. Quia diversitatem* 5. *de concess. præbend.* sic expresse dicitur: *Quia diversitatem corporum diversitas sæpe sequitur animorum.* Et juxta illud Poetæ: *Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.* Unde Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 7. *num.* 20. sic dicit: *Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat, & ibidem n.* 24. subjungit: *Unusquisque in quo vocatus est, Fratres, in hoc permaneat apud Deum.*

Nimia tamen, & excessiva multitudo, & varietas Re- 34
ligionum, tanquam confusionis causativa est evitanda; Unde merito in Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. sic fuit statutum, ut expresse refertur in *cap. Ne nimia* 9. *de Religiosis Domibus*. ibi: *Ne nimia religionum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam religionem inveniat, sed quicumque ad Religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat; Similiter qui voluerit religiosam Domum de novo fundare, regulam, & Institutionem accipiat de approbatis*, & concordat omnino *c. religionum diversitatem unic. de religiosis Domibus in* 6. ibi: *religionum diversitatem nimiam, ne confusionem induceret Generale Concilium consulta prohibitione vetavit . . . . repetita Constitutione districtius inhibemus, ne aliquis de cetero novum Ordinem, aut religionem adinveniat, vel Habitum novæ religionis assumat.*

Religiones in specie, quamvis plures sint, tamen fere 35
omnes sub quatuor principalioribus Regulis, S. Basilii videlicet, S. Augustini, S. Benedicti, & S. P. N. Francisci militant, exceptis aliquibus infra assignandis, quæ in pluribus quatuor prælatis Regulis se uniformantes propria statuta, & peculiares Constitutiones pro Regula habent.

Bar-

Barbosa *lib. 2. jur. Eccles. univers. c. 41. num.* 20. Layman *lib. 4. tract. 5. cap. 2. n.* 3. Pirhing *l. c. num.* 25. Reiffenst. *l. c. n.* 34. & alii communiter.

15 Quatuor Ordines mendicantium quatuor fluminibus Paradisi sunt comparati ab Eugenio IV. Const. incip. *Summa Divinæ Bonitatis*, allata in Bullario Inclyti Ordinis Prædicatorum tom. 3. *p.* 2. *& seq.*

ARTICULUS II.

Quo ad primam principaliorem Regulam, & militantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1 *Prima principalior regula est Sancti Basilii ab eodem Sancto instituta.*

2 *Olim ab eo tempore, quo in Ecclesia pro Monachis, sive religiosis scripto regulæ cœperunt institui, semper dictæ Regulæ consueverunt approbari, & confirmari ab Episcopis.*

3 *Et talis consuetudo duravit usque ad tempus Concilii Lateranensis, in quo approbatio, & confirmatio religionum fuit reservata soli Romano Pontifici.*

4 *Monachi S. Basilii in provincia Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ fuerunt reformati, & eorum Constitutiones fuerunt approbatæ ab Eugenio IV.*

5 *Basilianorum religioni, seu Congregationi unitum fuit Eremitorium dictum* del Tordon, *& alia similia, & forma gubernandi illa fuit statuta a Gregorio XIII.*

6 *Monachi omnes S. Basilii ad unam tantum Congregationem fuerunt redacti sub uno Abbate Generali, & forma guberni fuit ei præscripta a Gregorii XIII.*

7 *Monachi Basiliani obtinuerunt licentiam habendi in Hispania duo Monasteria pro Reformatis, & recipiendi in eis Novitios, & propriæ Constitutiones pro his fuerunt statutæ a Clemente VIII.*

8 *Sub Divi Basilii regula militant ferme omnes Monachi Græci, & Orientalis Ecclesiæ.*

9 *Sub hac regula militavit aliquando Congregatio Armenorum; Hodie tamen illam Sancti Augustini observat.*

10 *Item sub hac regula militarunt quandoque Carmelitæ.*

11 *Hodie tamen aliam observant, quam una cum Carmelitarum religione approbavit Honorius III.*

12 *Carmelitarum regulam in suo primævo rigore sine ullis moderationibus Apostolicis observat religio Carmelitana discalceata, quam regulam una cum qualitatibus a S. Theresia additis confirmavit Gregorius XIII.*

13 *Hæc Carmelitana familia discalceata separata fuit a reliquo Corpore Ordinis cum proprio Generali sibi dato a Clemente VIII.*

14 *Carmelitarum Discalceatorum Congregatio in Italia separatur ab Hispanica, & eadem retinet Privilegia.*

1 PRima igitur principalior Regula est S. Basilii ab eodem Sancto instituta anno 369. (a) Pontifice Felice II. Imperatore Juliano Apostata ut refert Barbosa *l. c. n.* 11. Vel circa annum 350. plus, minusve, ut tradit Miranda *in Manuali Prælatorum tom. 1. q. 4. art.* 2. Sanctissimus hic Monachorum antiquiorum Orientalis Ecclesiæ Patriarcha fuit primus, qui Monasticum statum reformavit, & ea omnia, quæ ab Antonio Magno, Hilarione, Pachomio, & utroque Macario pro instruendis illius temporis Monachis, & Religiosis verbo tenus audierat, & sibi fuerant tradita, litteris mandavit, atque quibusdam demptis aliis vero additis confecit Regulam, quæ fuit approbata, & confirmata ab illius sæculi Episcopis, eo modo, quo tunc temporis Religionum Regulæ consueverant approbari, & confirmari: de quo quamvis nihil reperiatur expressum, sat est, ut id dicere possimus, quod in Concilio Generali 7. (quod est secundum Nicænum) Regulæ ejusdem fit mentio, tamquam de Regula juris per Ecclesiam approbata, & confirmata. Sic Miranda *loco citato*.

2 Olim enim ab eo tempore, quo in Ecclesia pro Monachis, sive Religiosis scripto Regulæ cœperunt institui, semper dictæ Regulæ consueverunt approbari, & confirmari ab Episcopis, ut tradunt communiter Doctores, & signanter Bellarminus *lib. de Monachis cap.* 4. Miranda *l. c. q. 3. art.* 6. Rodriquez *lib. 1. q.* 69. *Regul. q. 1. art.* 1. Pirhing *lib. 3. Decret. tit. 31. n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 9. & desumitur clare ex Concil. Chalcedonensi *c.* 4. relat. *in cap. Quidam Monach.* 10. *caus.* 18. *q.* 2. ubi expresse habetur, quod nulli erigant Monasteria sine auctoritate, & licentia Episcopi, ibi: *Placuit igitur neminem aut ædificare, aut constituere Monasteria, aut Oratorii Domum sine conscientia ipsius Civitatis Episcopi.* Et talis consuetudo duravit usque ad tempus Concilii Lateranensis, quod fuit celebratum anno 1216. cujus Concilii fit mentio *in cap. Ne nimia 9. de religiosis domibus*, in cujus Summario expresse dicitur: *Novam religionem non licet constituere sine auctoritate Romani Pontificis*; Et quod Religionum approbatio, & confirmatio fuerit postea reservata soli Romano Pontifici, habetur clarius *ex c. religionum diversitatem unic. de religiosis Domibus in 6. & c. Quod votum unic. de voto, & voti redemptione*, item in 6. ibi: *Per Professionem expressam, vel tacitam aliqui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.* 3

Monachi S. Basilii in Provincia Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ fuerunt reformati, & eorum Constitutiones fuerunt approbatæ; & forma guberni, seu regiminis circa Superiorum electiones cum reliquis fuit eis præscripta ab Eugenio IV. Const. 26. incip. *Inter cuncta.* 4

Basilianorum Religioni, seu Congregationi unitum fuit Eremitorium dictum *del Tordon*, & alia similia, & forma gubernandi illa cum Religiosis in eis existentibus fuit statuta a Gregorio XIII. Const. 46. incip. *Cogit.* 5

Monachi omnes S. Basilii ad unam tantum Congregationem fuerunt redacti sub uno Abbate Generali, & forma guberni fuit ei præscripta a Gregorii XIII. Const. 58. incip. *Benedictus*, & iterum a Clemente VIII. Const. 14. incip. *Quæ ad restituendos.* 6

Monachi Basiliani obtinuerunt licentiam habendi in Hispania duo Monasteria pro Reformatis, recipiendi in eis Novitios, & propriæ Constitutiones pro his fuerunt statutæ a Clemente VIII. Const. 103. incip. *Altissimi.* 7

Sub Divi Basilii Regula militant ferme omnes Monachi Græci, & Orientalis Ecclesiæ, & ejusdem Regulæ Professores fuerunt inter alios Sanctos, etiam S. Ephræm, S. Chrysostomus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Joannes Damascenus, S. Hieronymus, Pachomius, Helychius, Cassianus, Heraclides, & alii quamplures; fuitque hæc Religio primis sæculis celeberrima. Miranda *loc. cit. nu. 4. art.* 1. Barbosa *l. c. a n.* 21. Reiffenstuel *l. c. nu.* 25. & alii passim. 8

Sub hac regula militavit aliquando Congregatio Armenorum sic appellata, eo quod ex Armenia in Italiam translata sit, ubi habitum S. Basilii per aliquot annos portavit, ejusque regulam servavit utendo Cœremoniis Græcis. At progressu temporis, eo quod videretur insolitus apud Latinos ejus vivendi mos, religiosi Regulam S. Augustini assumpserunt cum habitu parum dissimili ab habitu religiosorum S. Patris Dominici. Et Monasterium principale, ac Caput hujus Congregationis Genuæ situm est, diciturque S. Bartholomæi; Unde Armeni per Italiam dici solent Bartholomeitæ. Barbosa *l. c. n.* 2. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom. 2. disp. 24. q. 3. n. 4. & sequentibus*, ubi etiam de Monialibus, & Equitibus S. Basilii. 9

Item sub hac regula militarunt quandoque Carmelitæ. Barbos. *l. c. n.* 24. Reiffenstuel *l. c. n.* 30. & alii Hodie tamen aliam observant, quam una cum Carmelitarum religione approbavit, & confirmavit Honorius III. an. 1226. Const. 8. incip. *Ut vivendi*, cui Constitutioni inserta est regula dicti Ordinis, de cujus initio, quamvis satis clare non constet, patet tamen de ejusdem approbatione, & confirmatione per dict. Const. 8. Honorii III. 10 11

Carmelitarum regulam in suo primævo rigore sine ullis moderationibus Apostolicis observat religio Carmelitana discalceata, quam regulam una cum qualitatibus a S. Theresia additis confirmavit Greg. XIII. 22. Junii 1580. Constit. 64. incip. *Pia*. Hæc Carmelitana Familia discalceata separata fuit a reliquo Corpore Ordinis cum proprio Generali sibi dato a Clemente VIII. die 20. Septemb. 1593. Constit. 25. incip. *Pastoralis Officii*. Carmelitarum hujusmodi Discalceatorum Congregatio in Italia separatur ab Hispanica, & eadem tenet Privilegia, quibus gaudet Hispanica Congregatio; Clemens VIII. die 16. Novembris 1600. Const. 51. incip. *In Apostolicæ*. 12 13 14

ARTICULUS III.

Quo ad secundam principaliorem Regulam, & militantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1 *Secunda principalior Regula est S. Augustini ab eodem Sancto instituta.*

2 *Duo a S. Augustino instituti fuerunt Ordines, scilicet Eremitarum, & Canonicorum Regularium.*

3 Sub

(a) Nota Anachronismum. Julianus Apostata ultimam diem clausit an. 363.

3 *Sub utriusque hujus Ordinis Regula plures militarunt, & militant Congregationes, & quidem ex Bordono Congregationes 34. Canonicorum Regularium, & Congregationes 18. Eremitarum, & inter omnes comprehensis etiam Ordinibus Militaribus 97. refert Tamburinus.*
4 Canonicorum Lateranensium Ordo *institutus fuit in primitiva Ecclesia a Christi Discipulis, & postea a S. Augustino.*
5 *Ordo Canonicorum Lateranensium quare sic dictus?*
6 *Canonicis Lateranensibus aliquas Constitutiones præfixit Sixtus IV. & licet non essent amplius in Ecclesia, & Monasterio Lateranensi, sed in unam Congregationem essent redacti, statuit tamen, ut nomen retineant.*
7 *Canonici Lateranenses tenentur portare vestem lineam super habitum.*
8 *Isti Canonici cum fiant Episcopi, uti possunt Habitu, quo alii Episcopi, qui sæculares erant presbyteri.*
9 *Præfati Canonici non sunt cogendi interesse Processionibus publicis ultra solitum.*
10 *Præcedunt omnes Regulares, & vadunt immediate post Clerum sæcularem.*
11 *Sancti Frigidiani Canonicorum Lateranensium Congregatio.*
12 *Sancti Jacobi de Spatha Canonicorum Regularium Congregatio.*
13 *Sancti Rufi Canonicorum Regularium Congregatio.*
14 *Portuensium Canonicorum Regularium Congregatio.*
15 *Aroasiensis Canonicorum Regularium Congr.*
16 *Mortariensis Canonicorum Regularium Congr.*
17 *Marbacensis Canonicorum Regularium Congr.*
18 *Sancti Quintini Bellovacensis Canonicorum Regularium Congr.*
19 *Sancti Laurentii de Plebe Martyrum, sive de Ultio Canonicorum Regularium Congr.*
20 *Sancti Victoris Parisiensis Canonicorum Regularium Congreg.*
21 *Sancti Sepulcri Canonicorum Regularium Congr.*
22 *Sanctæ Mariæ ad Rhenum Canonicorum Regularium Congregatio.*
23 *Sancti Jacobi de Cella Volana Canonicorum Regularium Congreg.*
24 *Sanctæ Crucis Conimbricensis Canonicorum Regularium Congr.*
25 *Sanctæ Mariæ de Crescentiaco Canonicorum Regularium Cong.*
26 *Vallis viridis canonicorum regularium Congr.*
27 *Sancti Antonii de Vienna Canonicorum Regularium Congr.*
28 *Præmonstratensium Canonicorum regularium Congr.*
29 *Scholarium Canonicorum regularium Congr.*
30 *Cruciferorum canonicorum Regularium Congr.*
31 *Vindesimensium canonicorum Regularium Cong.*
32 *Mussiensium canonicorum regularium Cong.*
33 *Sancti Demetrii, seu S. M. de Metri canonicorum regularium Congregatio.*
34 *Sancti Spiritus Venetiarum canonicorum regularium Congr.*
35 *Frigionaria canonicorum regularium Congr.*
36 *Sancti Petri de Monte Corbulo canonicorum regularium Congr.*
37 *Sancti Salvatoris canonicorum regularium Congr.*
38 *Sancti Georgii de Alga canonicorum Congr.*
39 *Sancti Marci canonicorum Mantuanorum Congr.*
40 *Cruciferorum Sancti Cleti canonicorum regularium Congregatio.*
41 *Sancti Spiritus in Saxia canonicorum Congreg.*
42 *Eremitarum S. Augustini Ordo a quo tempore incœperit?*
43 *Sancti Gullelmi Eremitarum Congregatio.*
44 *Jambonitarum Eremitarum Congreg.*
45 *Sancti Hieronymi in Hispania Eremitarum Congr.*
46 *Beati Petri de Pisis Eremitarum Congreg.*
47 *Illicetana Eremitarum S. Augustini de Observantia Congreg.*
48 *Carbonaria S. Augustini Eremitarum Congregatio.*
49 *Perusina Eremitarum S. Augustini Congr.*
50 *Lombardiæ Eremitarum S. Augustini Congr.*
51 *Sanctæ Mariæ Montis Hortonæ Eremitarum S. Augustini Congregatio.*
52 *Baptistellarum Eremitarum S. Augustini Congr.*
53 *Pollensis, seu Dulcita Eremitarum S. Augustini Congregatio.*
54 *Calabriæ, seu Zampana Eremitarum S. Augustini Congr.*
55 *Dalmata Eremitarum S. Augustini Congr.*
56 *Germanica Eremitarum S. Augustini Congr.*
57 *Sancti Pauli primi Eremitæ Congr. S. Augustini Hispanica.*

58 *Congregationes variæ Eremitarum S. Augustini per Alexandrum IV. unitæ.*
59 *Eremitarum Discalceatorum S. Augustini Congregatio.*
60 *Hæc Congregatio Eremitarum Discalceatorum divisa est in Hispanam, & Italam.*
61 *In supradictarum omnium Congr. S. Augustini formis, & Regula reperiuntur etiam propriæ cujusque Generalis Congr. Sanctimoniales Deo in[illegible] cum magno Devotionis, & Sanctitatis incremento.*
62 *Armenorum, seu modo S. Bartholomæi de Genua Congr.*
63 *Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum Congregatio.*
64 *Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum Congr.*
65 *Præclarissimus Prædicatorum Ordo.*
66 *Monialium S. Patris Dominici Ordo.*
67 *Tertii Ordinis de Pœnitentia S. Patris Dominici Congregatio.*
68 *Servorum Beatæ Mariæ Ordo.*
69 *Servorum Beatæ Mariæ Reformatorum Cong.*
70 *Beatæ Mariæ Servorum Eremitarum Congr.*
71 *Tertii Ordinis Servorum B. Mariæ Congr.*
72 *Fratrum Pœnitentiæ S. Mariæ Magdalenæ Ordo.*
73 *Mulierum Pœnitentium Congr.*
74 *Charitatis Fratrum Congr.*
75 *Jesuatorum S. Hieronymi Congr.*
76 *Monialium Jesuatorum Congr.*
77 *Sancti Ambrosii ad nemus Congregatio.*
78 *Apostolorum, seu Apostolicorum Fratrum Congr.*
79 *Sancti Hieronymi de Fesulis Fratrum Congr.*
80 *Hospitalitatis, & infirmis servientium Congr. S. Joannis Dei.*
81 *Sancti Pauli primi Eremitæ Congr. Lusitana.*
82 *Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum Reformatorum, & Discalceatorum Congr.*
83 *Discalceatorum Reformatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum Cong. Gallica.*
84 *Discalceatorum Reformatorum B. Mariæ de Mercede Congr.*
85 *Sancti Antonii Abbatis in Flandria Congr.*
86 *Alexianorum Fratrum Congr.*
87 *Bonorum hominum Congr.*
88 *Clericorum Hospitalariorum Congr.*
89 *Clericorum vitæ communis Congr.*
90 *Theatinorum Clericorum Congr.*
91 *Sancti Pauli Decollati, seu Barnabitarum Congr.*
92 *Boni Jesu Clericorum Regularium Congr.*
93 *Clericorum Regularium Somaschæ, seu S. Majoli Congr.*
94 *Ministrantium infirmis Clericorum Regularium Congregatio.*
95 *Minorum Clericorum Regularium Congregatio.*
96 *Sub Regula S. Augustini militarunt, & adhuc militant etiam plures Ordines Militares, seu Equestres, & in primis Equestris Ordo S. Lazari.*
97 *Equestris Ordo Sancti Sepulcri.*
98 *Præclarissimus Equestris Ordo S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis.*
99 *Equestris Ordo S. Mariæ Teutonicorum.*
100 *Equestris Ordo S. Joannis Acconensis & S. Thomæ Martyris.*
101 *Equestris Ordo S. Jacobi in Hispania.*
102 *Equestris Ordo S. Jacobi in Lusitania.*
103 *Equestris Ordo S. Mariæ Gloriosæ apud Italos.*
104 *Equestris Ordo S. Mariæ de Mercede.*
105 *Equestris Ordo S. Mariæ de Monte Carmelo apud Gallos.*

SEcunda principalior Regula est S. Augustini ab eodem 1
sancto instituta circa annum Domini 390. existente
Summo Pontifice Siricio, & Imperatoribus Occidentis
Gratiano, Orientis vero Theodosio. Barbosa *l. c. n.* 88.
Reiffenstuel *l. c. n.* 37. & alii (a). Duo a S. Augusti-
no instituti fuerunt Ordines, scilicet Eremitarum, & Ca- 2
nonicorum Regularium; De anteriori utrius istorum in-
stitutione clare non constat, cum Eremitæ ex una, &
Canonici ex alia parte acerrime de anterioritate conten-
dant, quorum proinde disputationi negotium relinquitur.

Sub utriusque hujus Regula plures militarunt, & mi- 3
litant Congregationes, & quidem ut ex Bordono refert
Reiffenst. *loc. cit. num.* 37. Congregationes 34. Canoni-
corum Regularium, & Congregationes 18. Eremitarum,
& inter omnes comprehensis etiam Ordinibus Militaribus
97. refert Tambur. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disput.* 24.
quæst. 4. quas juxta ipsius ordinem hic breviter refe-
remus.

Canonicorum Lateranensium Ordo institutus fuit in pri- 4
mitiva Ecclesia a Christi Discipulis. Benedictus XII.

(a) Gratianus regnavit ab anno 375. ad annum 383. Quare vel errat Auctor, vel errantes sequitur. Plures in hoc Religionum catalogo occurrunt chronologici errores. Id monuisse sufficiat.

Const. 6. incip. *Ad Decorem*; Barbosa *in Summa Apostol. dec. verb. Canonici Regulares num.* 2. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disp.* 24. *qu.* 4. *num.* 2. ubi refert præcisa verba dicti Pontificis Benedicti XII. ibi: *Ad religionem Canonicorum regularium Ordinis S. Augustini a Christi gloriosis Discipulis in primitiva Ecclesia sacris institutionibus stabilitam gerentes præcipuæ Caritatis affectum*: Et insuper subjungit hoc Eugenii IV. testimonium, ibi: *Hujus sancti Ordinis, & Sancti propositi post Sanctos Apostolos primum in Alexandrina Ecclesia Marcus Petri discipulus fuit Institutor, & Conditor, ac gloriosus Doctor Augustinus Episcopus Divinis regulis, & doctrina decoravit*; Et idem testantur S. Antoninus *in sua Chronic. p.* 2. *tit.* 15. §. 2. ibi: *Ordo Canonicus, non tam a B. Augustino institutus, quam renovatus, ab Apostolis in Monte Sion exordium sumpsit*; Vincentius Bellovacensis *in specul. doctrin. lib.* 19. *cap.* 16. ibi: „ Ordo Canonicorum Regularium primitus ab Apostolis, postea a B. Augustino „ Episcopo, & Doctore eximio regulariter institutus refloruit, & alii.

5 Ordo Canonicorum Lateranensium est sic dictus ab Ecclesia S. Joannis Laterani in Urbe, in qua a S. Leone Magno Pontifice intra annum 440. & 457. collocatos fuisse scribit Cæsar Franciotti Clericus Regularis Sanctæ Mariæ de Luca in *Histor. a Sacra Lucensi edita anno* 1613. *in Ecclesia S. Frigidiani statim in princip.* sive ut vult Onuphrius Panvinius *in Volumine proprio de Ecclesia Lateran. lib.* 1. *cap.* 3. a S. Gelasio Papa S. Augustini Discipulo ab anno 555. & deinde duravit ibi eadem Familia per 800. usque ad Pontificatum Bonifacii VIII. qui, sublatis Canonicis Regularibus S. Augustini, introduxit Canonicos sæculares anno 1300. Barbosa *in summa Apostol. dec. verb. Canonici Regulares Lateranenses num.* 2. *& lib.* 1. *Jur. Eccles. c.* 41. *n.* 101. Carol. Tapia *in Authent. Ingressi, Cod. de Sacrosanct. Eccles. verb. Monasteria c.* 1. *num.* 3. Tambur. *l. c. n.* 2. cum aliis ibi citatis; Et hos Canonicos obtinuisse Ecclesiam S. Joannis in Laterano habetur expresse in Const. 2. Paschalis II. incip. *Quanto*, & in Constit. 1. Anastasii IV. incip. *Potestatem*.

6 Canonicis Lateranensibus aliquas Constitutiones præfixit Sixtus IV. Const. 10. incip. *Cum ad universos*; Et licet amplius non essent in Ecclesia, & Monasterio in Laterano, sed in unam Congregationem essent redacti, statuit tamen, ut nomen retineant, eisque plurima Privilegia
7 concessit. Canonici Lateranenses tenentur portare vestem lineam super Habitum. Concil. Senon. *in Decret. morum*
8 *c.* 22. Isti Canonici, cum fiunt Episcopi, uti possunt Habitu, quo alii Episcopi, qui sæculares erant Presbyteri. Leo X. Const. 34. incip. *Dudum*. Præfati Canonici non sunt cogendi interesse processionibus publicis ultra solitum. *S. C. Rit. in caussa canonicorum regularium La-*
9 *teran.* 30. *Julii* 1616. Procedunt omnes Regulares, &
10 vadunt immediate post Clerum sæcularem. S. Pius V. Const. 116. incip. *ex Ordinum*.

11 *Sancti Frigidiani canonicorum Lateranensium Congregatio* ab anno Domini 556. incœpit, cujus Auctor fuit Sanctus Frigidianus ex canonico Lateranensi a Gelasio primo creatus Lucanæ Civitatis Episcopus, ubi dictæ Congregationi dedit initium, & ab ipso Congregatio nomen desumpsit, & exinde ab Alexandro II. sub 3. Id. Octobris anni 1668. in suo Brevi incip. *Quoties*, fuit approbata, & recepta sub patrocinio, & tutela Sedis Apostolicæ, Tambur. *l. c.* ubi refert Breve per extensum.

12 *Sancti Jacobi de Spatha Canonicorum regularium Congr.* incœpit anno Domini 840. a Ramiro Rege Legionensi. Et fuit probata, & confirmata sub Regula S. Augustini ab Alexandro III. qui nomine Clericorum intelligit canonicos, & refert Pennottus *lib.* 2. *cap.* 70. vocari tales Clericos Regulares ab Adriano VI. Const. 1. incip. *Dum intra*, & a Clemente VII. Constit. 32. incip. *Ex Apostolicæ*, Radesius *in suis Commentariis*; Tamburin. *loc. cit. n.* 4. Pennottus *l. c.* & alii.

13 *Sancti Rufi canonicorum regularium Congr.* incœpit circa annum Domini 1000. a quatuor canonicis S. Mariæ Avenionensis, qui Apostolicam vivendi formam ducere cupientes se collegerunt in quadam Ecclesia Civitati propinqua, & ibi reposuerunt Reliquias S. Rufi Simonis Cirenei filii, de quo *Marc. cap.* 13., *& ad Romanos cap.* 16., & Episcopi Avenionensis; Unde canonici Regulares S. Rufi nuncupari voluerunt, & dictam Ecclesiam S. Rufi caput Religionis statuerunt, sicut, & fuit usque ad annum 1217. donec per Hæreticos Albigenses, destructo penitus Monasterio, canonici Valentiam in Galliam commigrantes, ibique novam Ecclesiam sub S. Rufi titulo rursus erigentes illam caput Religionis statuerunt, & Abbas hujus Monasterii, & Ecclesiæ, Abbas Generalis totius Congregationis vocatur; Et hæc Congregatio S. Rufi fuit recepta sub tutela Sedis Apostolicæ anno 1115. a Paschali II. in suo Brevi incip. *Religiosis desideriis*, quod refert Tamburin. *loc. cit. n.* 4. Renatus Choppinus *in Monastico lib.* 2. *tit.* 1. §. 29. Vide ipsos *loc. cit.* ubi plura habent ad rem.

14 *Portuensium Canonicorum Regularium Congr.* incœpit apud Ravennam circa annum Domini 1115. vel 1117. a Petro Cive Ravennatensi Sacerdote ex Familia de Honestis, qui arctioris vitæ peragendæ desiderio incensus bonis paternis Monasterium, & Ecclesiam in Portu Adriatici sinus ædificavit, & Ecclesiam in Portu Adriatici sinus ædificavit, & S. Mariam de Portu nuncupavit; Unde Congregatio ibi incœpta canonicorum Portuensium dicta est: Quam Congregationem cum certis Constitutionibus approbavit Paschalis II. in quodam suo brevi dictis Canonicis S. Mariæ de Portu directo, & relato a Tambur. *l. c. num.* 6. & sub tutela Sedis Apostolicæ recepit Alexander IV. in brevi incip. *Commissæ nobis*, relato a dicto Tambur. *l. c.*

Arosiensis canonicorum Regularium Congr. initium sumpsit circa annum Domini 1097. a duobus piis Sacerdotibus Canone, & Heldemaro, qui cum aliquando vitam solitariam, seu Eremiticam duxissent, anno prædicto sub institutione Canonica, & Regula Sancti Augustini Monasterium Sancti Nicolai fundaverunt in Aroasia, qui est locus prope Oppidum Bapalmæ in Artesia circa fines Regni Galliæ in Diœcesi Atrebatensi; Unde ab hoc Monasterio Aroasiæ Congregatio Aroasiensis Canonicorum Regularium nuncupatur. Crusenius *in Monastic. Augustin. part.* 2. *cap.* 17. Aubertus Miræus *de Origin. Canon. Regular. cap.* 10. *&* 46. Tamburin. *lib. cit. n.* 7. Barbos. *l. cit. n.* 107. 15

Mortariensis Canonicorum Regularium Congr. initium sumpsit circa annum 1083. ab Adamo Clerico Mortariensi, qui in suis prædiis Monasterium, & Ecclesiam munificentissimam in honorem Sanctæ Crucis ædificavit, & ibi Canonici sub Regula Sancti Augustini in Congregatione degere cœperunt. Quæ Congregatio a Sancto Gregorio VII. recepta fuit sub speciali tutela Sedis Apostolicæ anno 1097. & a Nicolao V. 8. Idus Februarii 1449. unita fuit Congregationi canonicorum Regularium Lateranensium. Tamburin. *loc. cit. n.* 8. Pennottus *l.* 2. *c.* 56. Augustin. Ticinensis *in suo Dilucid. par.* 1. *præfat.* 28. 16

Marbacensis canonicorum Regularium Congr. initium sumpsit circa annum Domini 1090. vel 1094. a quodam pio Viro Manegaldo nomine, qui auxilio, & opibus Viri nobilis Burcardi a Gebelvier primum Monasterium Caput Congregationis in oppido Marbac Diœcesis Argentinensis in Alsatia fundavit: Unde Marbacensis Congregatio nuncupata est; Tamburin. *loc. citat. num.* 9. Franciscus Guillimanus *in Histor. de Episcop. Argentinensibus in vita Othonis Episcopi* 43. Pennottus *lib.* 2. *cap.* 39. *&* 66. 17

Sancti Quintini Bellovacensis Canonicorum Regularium Congr. instituta est circa annum Domini 1078. a Beato Ivone Sancti Quintini Præposito, deinde Episcopo Carnutensi ab Urbano II. ordinato; Sigibertus Gemblacensis *in suo Croni.. sub anno* 1078. Sanctus Antoninus *in sua Histor. tit.* 15. *c.* 16. *in fin.* Tamburin. *loc. cit. n.* 10. & alii. 18

Sancti Laurentii de Plebe Martyrum, sive de Ultio canonicorum regularium Congr. in Delphinatu initium sumpsit circa annum Domini 1050. a Venerabili Sacerdote Gerardo de Oppido Ultio oriundo, qui apud idem Oppidum Monasterium sub Regula Sancti Augustini ædificavit; Unde ab ipso tamquam Capite dicta Congregatio nomen desumpsit. Pennottus *lib.* 1. *cap.* 58. Tamburin *loc. cit. num.* 11. 19

Sancti Victoris parisiensis Canonicorum Regularium Congregat. incœpit circa annum 1113. in Monasterio Sancti Victoris prope muros Parisienses ædificato a Ludovico Crasso Galliarum Rege, qui deinde ibi tumulatus fuit anno 1137. Crusenius *in Monastic. Augustin. part.* 2. *cap.* 18. Marul. *in Ocean. Religion. lib.* 1. *part.* 72. *& seq.* Augustin. Ticinens. *in Dilucid. part.* 2. §. *Institutio Canonici Ordinis in civitate parisiensi*. Tamburin. *l. cit. n.* 12. Barbos. *l. cit. n.* 108. 20

Sancti Sepulcri Canonicorum Regularium Hierosolymitana Congregat. instituta fuit Hierosolymis sub Regula Sancti Augustini a piissimo Austrasiorum Principe, & Sacri Belli Hierosolymitani duce Gothifredo, Urbe e manibus Infidelium erepta: Hic enim piissimus Princeps voti compos factus, Canonicos Regulares, quos de partibus Occidentalibus secum adduxerat, collocavit in Ecclesia Sancti Sepulcri Domini Nostri Jesu Christi, a qua Congregatio tota in aliis Provinciis sub hoc eodem Instituto propagata nomen desumpsit, & retinuit; Et hanc Congregationem insignis Privilegiis, & Muneribus auctam sub Sedis Apostolicæ tutela suscepit Cœlestinus II. quarto Idus Januar. 1144. in suo Brev. incip. *Si mansuetudo*, relat. per extensum a Tamb. *l. cit. n.* 13. 21

Sanctæ Mariæ ad Renum Canonicorum Regularium Congregat. alias Renana prope Bononiam tertio ab Urbe milliario apud Renum incœpit circa annum Domini 1136. & nomen desumpsit a Monasterio Renano ibidem constructo; Innocentius II. prædicto anno 1136. 6. Kalendas Septembr. Constitutiones Canonicorum Portuensium per Paschalem II. confirmatas Canonicis Renanis servandas sua auctoritate tradidit, & Privilegio Apostolicæ Sedis munivit. Cherubinus Gerardaccius *in Histor. Bononiens. lib.* 2. *part.* 56. *&* 133. Mozzagrunus *lib.* 4. *fol.* 8. *& sequent.* Pennottus *in Histor. tripartit. lib.* 2. *cap.* 48. Tamburin. *l. cit. num.* 24. 22

San-

23 *Sancti Jacobi de Cella Volana Canonicorum Regularium Congregat.* incœpit anno Domini 1000. in Monasterio vetustissimo Canonicorum in Diœcesi Comaclensi. Pennot. *lib. 2. Histor. tripartit. regul. Canonicorum c. 54.* Tambur. *l. c. n. 15.*

24 *Sanctæ Crucis Conimbricensis Canonicorum regularium Cong.* sic dicta a celebri Monasterio Sanctæ Crucis in Civitate Conimbriæ incœpit circa annum Domini 1131. a Don Tello Conimbricensis Ecclesiæ Archidiacono, qui una cum aliis piis viris ibidem Regulam Sancti Augustini professus gloriosum initium dedit huic Congregationi, quæ confirmata fuit ab Innocentio II. anno 1135. Pennottus *citat. lib. 2. cap. 59. & sequent.* Tamburin. *loc. cit. num.* 16. Barbosa *in Summa Apostolic. dec. verb. Canonici regulares Conimbricenses, & lib. 1. Juris Ecclesiast. univers. c. 41.*

25 *Sanctæ Mariæ de Crescentiaco Canonicorum Regularium Cong.* incœpit anno Domini 1140. in agro Mediolanensi circiter ab Urbe milliario in loco, qui vulgo *Cresenzago* nuncupatur. Ibi enim Dominus Ortho de Morbiis Mediolanensis Canonicus Regularis cum variis sociis sub Regula S. August. in Ecclesia ædificata a quodam nobili, & Divite Mediolanensi in honorem B. M. V. huic Congregationi initium dedit, quæ potissimum floruit sub Urbano III. ex nobilissima Mediolanensi familia de Cribellis, qui eamdem Congregationem pluribus Privilegiis ornavit, suis bonis paternis multum ditavit, ut apparet ex diplomate ejusdem Pontificis sub 7. Kalendas Decembr. anno 1186. relat. a Pennot. *cit. lib. 2. c. 49.* Et tandem unita fuit Congregationi Lateranensi Tamburin. *l. c. nu.* 17. Aug. Ticin. *in suo Diluc. Canonic. regul. & Chronic. Canonicor, regul.* Pennot. *l. c.*

26 *Vallis-Viridis Canonicorum regularium Congr.* incœpit ante annum 1200. & nomen desumpsit a Monasterio in honorem B. M. V. erecto in loco dicto Vallis-viridis in Brabantia prope *Bruxellas*; Nec satis constat de præciso anno, & Auctore, Silvester Marulus *in Ocean. religion. lib. 1. p. 38.* Pennottus *cit. lib. 2. cap. 66.* Tamb. *loc. cit. num. 18.*

27 *Sancti Antonii de Vienna Canonicorum Regularium Cong.* tempore Bonifac. VIII. sub Regula Sancti Augustini instituta est circa annum 1297. Observandum tamen est, quod huic Ordini jam antea circa ducentos annos primordia fecerint nobilissimi viri Gasto, & Girinus, seu Girondus ejusdem Gastonis filius oriundi ex Oppido Motta Viennensis Diœcesis in Gallia, quod hodie Sancti Antonii dicitur a Corpore hujus Sancti eo allato ex Urbe Constantinopolitana per Joachinum Castri Alboneiani, & Mottæ Dominum. Supradicti viri cum ex periculosissima infirmitate meritis Sancti Antonii fuissent liberati, pro salutis obtentæ gratiarum actione, se totos Sancti Antonii famulatui devoverunt, suaque omnia libentissime obtulerunt, quæ (sicut ab eodem Sancto per visionem acceperant) in olendos pauperes igne sacro, sive gehennali, seu epidemiæ morbo tunc in occiduis partibus crudeliter sævientе contractos insumpserunt; quibus alii pii viri se se adjunxerunt, & in similibus sanctis Caritatis operibus se exercuerunt sub Habitu sæculari, & sine titulo Ecclesiastico sub Magistrorum, seu Dominorum regimine per annos ferme ducentos, donec Bonifac. VIII. eisdem Hospitalaribus (extinctis Magistrorum, seu Dominorum nominibus) Abbatem Generalem præfecit; eosque tam Abbatem, quam alios in Religiosos sub nomine Sancti Antonii, & Canonicos sub Regula Sancti Augustini instituit Const. incip. *In dispositione 15. Kalendas Jun. 1297.* in qua illis etiam stricte præcipit signum *Tau*, sive Potentiam deferre, juxta morem solitum ipsorum Hospitalariorum, quod etiam Sanctus Antonius in visione dederat supradicto Gastoni; Aubertus Miræus *de statu relig. Christ. lib. 1. c. 24. & de Origin. Monast. l. 1. c. 3.* Pennott. *cit. l. 2. cap. 70.* Marulus *in Ocean. relig. lib. 1. part. 53.* Tamburin. *l. c. n.* 10. Barbosa *cit. lib. 1. c. 106.*

28 *Præmonstratensium Canonicorum Regularium Cong.* sic dicta a loco *Præmonstrato* in Diœcesi Lugdunensi in Gallia, instituta fuit a Sancto Norberto tunc Archiepiscopo, & postea Magdeburgensi Germaniæ Primate sub Regula Sancti Augustini, & Instituto Canonicorum Regularium anno 1120. & deinde confirmata fuit ab Honorio II. Constitut. incip. *Honorius Episcopus* sub dat. Kalen. Mart. 1126. quæ reperitur impressa in statutis Ordinis renovatis de anno 1628. Silvester Marulus *in Ocean. relig. lib. 2. pag. 172.* Barbosa *loc. cit. num.* 109. *& in Summa Apostol. decis. verb. Canonici Regulares Præmonstratenses*, Tamburin. *l. cit. num.* 20. Paulus Morigia *de origine religion. lib. 1. cap. 57.*

29 *Scholarium Canonicorum regularium Congr.* instituta est anno 1200. a quibusdam Scholaribus Bononiæ studii causa commorantibus prope eamdem Civitatem. Jacobus de Vitriaco Episcoporum Tusculanus *in sua histor. Occident. cap. 27.* Pennottus *citat. lib. 2. cap. 54.* Tambur. *loc. cit. num.* 211.

30 *Crucifcrorum Canonicorum regularium Congregat.* instituta est a Viris quinque Religiosis, procurante, ac opem ferente Hugone de Sancto Carolo præclarissimi Ordinis Prædicatorum Cardinali tunc temporis per Germaniam Legato anno 1246. Pontifice Innocentio IV. a quo dicta Congregatio sub Regula Sancti Augustini confirmata fuit. Monasterium totius Congregationis Caput situm est in Opido Muita, seu Huyo in Belgio ad Mosam fluvium in Diœcesi Leodiensi, ubi Præfectus Congregationis residet. Renatus Choppin. *in suo Monasticorum lib. 1. titul. 1. § 6. & tit. 2. §. 9. & lib. 2. tit. 1. §. 21.* Miræus *in Orig. August. lib. 1. c. 14.* Tamb. *l. c. num.* 22. Barbosa *cit. lib. 1. num.* 136. Pennot. *cit. l. 2. c. 74.*

VVindesimensium Canonicorum regularium Congregation. in Belgio sic dicta a prædio VVindeshimo, tertio a Daventria Germaniæ inferioris Urbe lapide ad Isalam fluvium sita, collato prope Zvvollam Trajectensis Diœcesis. Illic enim erectum adest Monasterium ejusdem nominis sub invocatione Beatæ Mariæ Virginis a Gerardo Magno, & Joanne Busebrona ædificatum anno 1387. Cui Monasterio tamquam capiti totius VVindesimensis Congregationis in sola Germania inferiori, ac tractu Rhenano brevi temporis spatio centum viginti Virorum Monasteria, & Feminarum triginta se se adjunxerunt: Crusenius *in Monasticorum Augustinianus part. 3. capitul. 21.* Barbosa *in Summa verb. Canonici regulares VVindesimenses, & citat. lib. 1. numer.* 149. Pennot, *cit. l. 2. hist. tripart. cap. 62.* Tamburin. *loc. cit. num.* 23. 31

Mussinensium Canonicorum regularium Congreg. sic dicta a primo ejus Monasterio apud Mussiam in Diœcesi Coloniensi instituta est circa annum Domini 1170. ex Mediolano *lib. 1. de Canonic. cap. 14.* & deinde an. 1430. unita est Congregationi Vindesimensi: ut habetur *ex Chronic. VVindesimensi cap. 4.* Pennotus *cit. lib. 2. cap. 76.* Tamb. *l. c. n.* 24. 32

Sancti Demetrii, sive Sanctæ Mariæ de Metri Canonicorum regularium Congregatio, sive de Pœnitentia Martyrum, instituta est in quibusdam Germaniæ, & Poloniæ partibus circa annum 1200. temporibus Innocentii III. Hæc Congregatio pene desierat, illam tamen in Pauli V. Pontificatu renovatam, ac de novo approbatam sub Regula Sancti Augustini tradit Nicolaus Crusenius *in Monasticorum Augustin. part. 3. cap. 1.* Tambur. *l. cit. num.* 25. 33

Sancti Spiritus Venetiarum Canonicorum regularium Cong. sic dicta a Monasterio Sancti Spiritus, in quo degere cœpit, instituta est circa annum Domini 1424. a quatuor Clericis nobilibus Venetis, scilicet D. Andrea Bondimerio D. Michaele Mauroceno, D. Philippus Paruta, & D. Francisco Contareno. Pennot. *cit. l. 2. cap. 54. & 71.* Tamb. *l. c. n.* 26. 34

Frigionariæ Canonicorum regularium Congregatio sic dicta a Monasterio Sanctæ Mariæ in Silva Frigionaria non longe a Civitate Lucensi sic nuncupata a multitudine Frigionum illac se recipientium (sunt Frigiones aves quædam in Italia;) instituta est sub Regula Sancti Augustini circa annum Domini 1406. a D. Bartholomæo ex nobilissima Columnensium Familia; Hæc Congregatio ab Eugenio IV. jussa est a Frigionaria dici Lateranensis, cum Lateranensium Canonicorum fuerit reformatrix. Barbosa *in Summa Apostolicar. decis. verb. Canonici Regulares Frigionariæ.* Paulus Morigia *in Origin. relig. lib. 1. cap. 8.* Pennotus *in histor. tripartit. l. 3. cap. 7.* Tamburin. *l. c. num.* 27. Marulus *in Ocean-Relig. lib. 1. part. 7. & sequentibus.* 35

Sancti Petri de Monte Carmelo Canonicorum regularium Congregatio sic dicta a primo ejus Monasterio sub patrocinio Sancti Petri in Monte Corbulo in agro Florentino, duodecimo a Senis lapide ædificato, instituta est a quodam Petro Regiensi, seu Mediolanensi circa annum 1503. sub Pontificatu Julii II. a quo fuit confirmata. Volaterranus *lib. 21.* Truilus *de Canonicorum regularibus lib. 10. cap. 10.* Pennotus *lib. 2. cap. 54.* Barbosa *l. cit. verb. Canonici regulares de Monte Corbulo*, Tamburin. *loc. cit. n.* 28. 36

Sancti Salvatoris Canonicorum regularium Congr. sic dicta a primo Monasterio, quod habuit in Silva Lacus non longe a Senis, instituta est a Venerabili P. Stephano Cioni Senensi, prius Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, Coadjutore Jacobo Andrea Senensi ejusdem item instituti circa annum 1408. Isti Canonici vulgo appellantur *Scopettini* a Monasterio, quod initio Institutionis habuerunt prope muros Florentiæ sub nomine Sancti Donati Episcopi Fesulani, Aldan. *in compendio Canon. resolut. lib. 1. tit. 19. de relig. num.* 25. Barbosa *l. cit. verb. Canonici regul. S. Salvatoris*, Tambur. *l. c. n.* 20. *Morigia in Origin. relig. lib. 1. cap. 40.* Marulus *in Ocean. relig. lib. 4. p.* 322. 37

Sancti Georgii de Alga Canonicorum Congr. sic dicta ab Alga, sive Alega parva Insula distante duobus Milliaribus a Venetiis, ubi situm est primum hujus Familiæ Monasterium, instituta est a D. Antonio Corrario Episcopo Hostiensi, & Cardinali Bononiensi, ut patet ex inscriptione facta in ejus Sepulcro in Ecclesia majori Algæ, ibi: *Sepulchrum pissimi Patris D. Antonii Corrarii beatæ memor. Episcopi Hostiensis, Cardinalis Bononiensis, Fundatoris hujus Congr. qui obiit anno a Nativitate Domini* 1445. 38

die 19. Januar. orate pro eo semper. Sic refert Tamburin. *loc. cit. num.* 32. qui tamen dicit, quod Auctores hujus Congregationis inceptæ circa annum Domini 1404. fuerunt Antonius Corrarius, & Gabriel Condulmerius nobiles Veneti: Barbosa autem *l. cit. verb. Canonici Sancti Georgii de Alga* dicit, quod hæc Congregatio instituta fuit a D. Antonio Corrario Bononiensi, & Episcopo Hostiensi anno 1404. & videtur concordare cum supra allata inscriptione Sepulcrali. Hanc Congregationem approbavit, Statuta, vivendique formam et præscripsit Greg. XII. Constitut. 1. incipien. *Illis* 5. *Kal. Jul.* 1406. Vide Pennott. *cit. lib.* 2. *cap.* 70. Marulum *in Ocean. Relig. l.* 5. *pag.* 341. Paul. Morigiam *de Origin. Relig. lib.* 1. *c.* 44.

39 *Sancti Marci Canonicorum Mantuanorum Congr.* circa annum Domini 1194. originem sumpsit a quodam Venerabili Sacerdote Alberto Spinula, seu alias de Formigola, qui habita potestate a Sede Apostolica erigendi Collegium canonicorum Regularium secundum Ordinem Divi Marci, locum pro Monasterio ædificando habuit ab Abbate Sancti Andreæ, & simul ab aliis Mantuanis civibus prædia, & redditus pro canonicis sustentandis obtinuit, atque ita suæ Congregationi fundamenta posuit. Et fuit approbata, & confirmata ab Innocentio III. & Gregorio IX. Constit. *Piæ postulatio voluntatis*. Sic refert Tamburin. *l. cit. num.* 33. At Barbosa *l. cit. verb. Canonici Regulares Mantuani*, & *cit. lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 41. *num.* 110. dicit, quod hic Ordo refertur institutus a S. Marco, sed Monasterium Mantuanum fundavit ejus Urbis Episcopus Henricus anno 1150. Pontifice Eugenio II. Desiit autem hæc Congregatio, & eorum Monasterium Sancti Marci a Guilelmo Mantuæ Duce concessum fuit Monachis Camaldulensibus, obtenta prius a Sede Apostolica facultate, ut refert Tamburin. *loc. citat.*

40 *Crucifserorum Sancti Cleti canonicorum Regularium Congr.* dicitur instituta a Beato Cleto Lini Successore, vel a Ciriaco Episcopo tempore Constantini Magni. Hæc Congregatio fuit reformata ab Alexandro III. ut fatetur Gregorius XIV. Constit. 13. incip. *Romanum*. Ceterum approbata fuit ab Urbano VIII. Constitut. incipien. *Cum auctrieffor*, utum refert Tamburin. *l. cit. num.* 34. & vivere sub Regula S. Aug. tradit Pennott. *in histor. tripartit. Canon. Regul. lib.* 2. *c.* 74.

41 *Sancti Spiritus in Saxia canonicorum Congr.* sic dicta, vel quia Collegium sub tutela, & patrocinio Sancti Spiritus constructum est sub saxo, seu Castro Neronis, vel quia Saxones Germaniæ populi ibi olim habitarunt, instituta est ab Innocentio III. anno 1197. Huic enim Pontifici oranti facta est vox de Cælo dicens: *Innocenti, vade piscatum ad Tiberim fluvium*: Re cum S. R. E. Cardinalibus communicata ad Tiberim se contulit, & laxatis retibus, prima vice octuaginta septem, secunda vero trecentos & quadraginta extraxit infantes abortivos ab impiis matribus suffocatos, & in Tiberim projectos. Non defuit piissimo Pontifici remedium divinitus revelatum; Congregatio enim quamplurimis piis hominibus eos ad curam Hospitalis Sancti Spiritus, quod Romæ circa annum 1201. construxit, præfecit. Eorum cura est Peregrinos, & infirmos suscipere, & curare, ac pueros, & infantes alere; confirmata fuit hæc Congregatio ab ipso Innocentio Const. 7. incip. *Inter opera pietatis*, 13. *Kalend. Jul.* 1204. Subsunt hi Religiosi Juridictioni, & correctioni Præceptoris Generalis, qui modo a Summo Pontifice eligitur, & Commendator Sancti Spiritus nuncupatur.

42 *Eremitarum sancti Augustini Ordo* a quodam tempore inceperit? Variant Historici; Quidam enim dicunt, incepisse tempore Divi Augustini, quos fuse rejicit Pennottus *in histor. tripartit. Canonicor. Reg. lib.* 1. *fere per totum*. Alii in D. Guillelmum Aquitaniæ Ducem, & Pictaviensium Comitem originem referunt. Alii in Beatum Joannem Bonum Mantuanum; Alii alio modo. Unde decisionem relinquendo proprii Ordinis Scriptoribus, quasdam Congregationes Eremitarum S. Augustini referemus.

43 *Sancti Guillelmi Eremitarum Congr.* sic dicta a Sancto Guillelmo Aquitaniæ Duce, & Pictaviensium comite ejus Fundatore, incæpit circa annum 1156. Hanc Congregationem fuisse institutam sub Regula Sancti Benedicti scribunt varii Historici, ut videre est apud Tamburin. *loc. cit. num.* 37. Jo: Marquez *de vera origine Eremitarum Sancti Augustini cap.* 13. §. 11. Barbosam *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univers. cap.* 41. *num.* 64 qui tamen ibidem dicit, verius esse, fuisse institutam sub Regula Sancti Augustini, uti tenent Nauclerus *volum.* 2. *gen.* 40., & 41. Bellarm. *in Chronol. in fin. lib. de Scriptorib. Eccles. sub anno* 1241., & alii passim dicentes, talem Congregationem vocari communiter Guillelmitarum Ordinis Sancti Augustini.

44 *Jambonitarum Eremitarum Congr.* sic dicta, quia incæpit a B. Joanne Bono Mantuano apud Cæsenam in loco, qui dicitur Budriolum, paulo ante Innocentium III. S. Antonin. 3. *part.* 2. *tit.* 24. *cap.* 13. Vide Pennot. *cit. l.* 2. *cap.* 47., & 74. Tamb. *l. c. n.* 38.

45 *Sancti Hieronymi in Hispania Eremitarum Congr.* instituta fuit, seu reformata sub Regula S. Augustini, & Patrocinio S. Hieronymi a D. Petro Fernandez nobili Castellano anno 1370. tempore Urbani V. Licet alii alium hujus Ordinis faciant Auctorem, ut refert Barbosa *l.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 41. *num.* 144. Prædictus igitur Religiosus vir una cum variis sociis Eremiticam, & satis asperam vitam ducens cum eisdem decrevit Eremitarum S. Hieronymi titulum assumere. Unde iisdem socii in unum collectis ad Ulpianæ locum Toletanæ Diœcesis, in quo Sacellum S. Bartholomæo Apostolo dicatum invenerunt, suo sancto Instituto, & Ordini fundamenta fecerunt, ejusque approbationem, & confirmationem sub Regula S. Augustini a Gregorio XI. obtinuerunt anno 1373. ut refert Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 3. *pag.* 202. Hinc prædictum S. Bartholomæi Monasterium est constitutum caput hujus Congregationis, quæ in Hispaniis plurima satis pulchra habet Monasteria, & præcipue celeberrimum illud Sancti Laurentii in Escuriali a Philippo II. Hispaniarum Rege magnificentissime extructum. Barbosa *loc. cit. n.* 144. Tamburin. *loc. cit. num.* 39., & plures alii apud ipsos.

46 *Beati Petri de Pisis Eremitarum Congregat.* instituta fuit a nobili viro Pisano Petro Gambacurta sub Regula S. Augustini, & patrocinio S. Hieronymi anno Domini 1380. Primum hujus Congregationis Monasterium, caputque Ordinis extructum est in honorem Sanctissimæ Trinitatis apud Cestina in Territorio Urbini, qui ob aeris amœnitatem, & Sixtus pulchritudinem Monsbellus appellatur. Tambur. *loc. cit. n.* 40. Barbosa *l. c. n.* 14. Paul. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 31. & alii.

47 *Illicetana Eremitarum S. Augustini de Observantia Congr.* sic dicta a Monasterio de Silva locus, Illiceto a multitudine Illicum nuncupato, initium habuit a Magistro Bartholomæo Veneto anno Domini 1385. Tamburin. *loc. cit. num.* 42. Morigia *loc. cit. cap.* 49. Barbosa *loc. cit. numer.* 94.

48 *Carbonaria S. Augustini Eremitarum Congr.* in Terra laboris Regni Neapolitani, vulgo Campagna, modo S. Jo: de Neapoli nuncupata, originem habuit a Patre Simone Cremonensi anno Domini 1399. Tamburin. *loc. cit. n.* 43. Barbosa *l. c. n.* 94.

49 *Perusina Eremitarum S. Augustini Congr.* alias Sanctæ Mariæ de populo nuncupata, in Provincia Umbriæ per aliquot Religiosos Augustinianos incœpit anno 1424. Tamb. *loc. cit. n.* 44. Barb. *loc. cit. n.* 94.

50 *Lombardiæ Eremitarum S. Augustini Congr.* ortum habuit anno 1444. a Patre Joanne Roccho Papiensi, & a Patre Gregorio Cremonensi. Tamburin. *loc. cit. n.* 45., & Barbosa *loc. cit. n.* 94.

51 *Sanctæ Mariæ Montis Hortonæ Eremitarum S. Augustini Congregat.* quinto ab Urbe Patavii milliario initium habuit a Patre Simone de Camerino anno 1460. ut scribit Tamburin. *loc. c. n.* 46. At Barbosa *l. c. n.* 64. vocat hanc Congregationem Montis Orbonii, dicitque fuisse institutam in Marchia Anconitana a d. Patre Simone de Camerino dicto anno 1460.

52 *Baptistellarum Eremitarum S. Augustini Congr.* seu Januensis, sic nuncupata a quodam Patre Baptista Januensi ejus Fundatore, incæpit anno Domini 1484. Tamburin. *l. c. n.* 47. Barbosa *loc. cit. n.* 94.

53 *Pollensis, seu Dulcita Eremitarum S. Augustini Congr.* incæpit circa ann. 1492., & est sic dicta, quia eam instituit P. Felix Polles. Barb. *loc. cit. n.* 94. Tamb. *l. c. n.* 48.

54 *Calabriæ, seu Zampana Eremitarum S. Augustini Congreg.* sic dicta, quia fundata fuit a quodam P. Francisco Zampana Calabrensi, incæpit anno Domini 1502. Tamburin. *loc. cit. num.* 94. Paul. Morigia *de Histor. Relig. c.* 49.

55 *Dalmata Eremitarum Sancti Augustini Congregat.* incæpit dicto anno 1502. in Dalmatia in Sclavonia. Barbosa *loco citato numer.* 50. Morigia *loc. cit.*

56 *Germanica Eremitarum S. Augustini Congr.* instituta fuit in Germania a quodam P. Andrea de Proles anno 1514. Tamb. *loc. cit. numer.* 51. Paul. Morigia *loc. cit. num.* 49.

57 *Sancti Pauli primi Eremitæ Congregat. S. Augustini Hispanica* incæpit in Hispania anno Domini 1510, & ibi quam plura habet Monasteria, & in Italia prope Velitrensem Civitatem habet Monasterium satis illustre. Tamburin. *loco citato numer.* 52. Morigia *loco citato numer.* 49. sed jam fuerat erecta alia S. Pauli primi Eremitæ in Regno Hungariæ a B. Eusebio Strigoniensi anno 1215. Pontifice Innocentio III. confirmationem præstante; Fratre Gentili Cardinali ex Ordine S. Francisci Legato Clementis V. in Hungaria anno 1308. Barbosa *loco citato num.* 126.

58 *Congregationes Eremitarum S. Augustini*, quæ in Generali unione per Alexandrum IV. facta per Constitutionem 6. incip. *Licet Ecclesiæ*, sub eadem denominatione Eremitarum S. Augustini venerunt, ut eas refert Silvester Marulus *in Oceano Religionum lib.* 4. *pag.* 284. & Tamburin. *l. c. n.* 53. sunt sequentes.

Cong.

Cong. Eremitarum Vallis Hirsuti.

Cong. Eremitarum de Pœnitentia Jesu Christi.

Cong. Eremitarum S. Augustini Turris Palmarum Firmanæ Diœcesis.

Cong. Eremitarum S. Joannis Boni.

Cong. Eremitarum S. Augustini in loco S. Blasii de Brittinis Fanensis Diœcesis.

Congr. Eremitarum S. Mariæ de Rupe cava Lucensis Diœcesis.

Cong. Eremitarum Sanctissimæ Trinitatis Centum Cellis in Tuscia.

Cong. Eremitarum S. Mariæ de Mureto Pisanæ Diœcesis.

Cong. Sancti Jacobi de Minil Lucensis Diœcesis.

Cong. Eremitarum Sancti Benedicti de Monte Faboli.

Cong. Eremitarum S. Gulielmi.

59 *Eremitarum Discalceatorum S. Augustini Congregat.* admissa, & instituta fuit in Urbe Roma circa annum Domini 1599. ut patet expresse in Const. 63. Clem. VIII. incip. *Decet Romanum Pontificem*, edita die 5. Novemb. 1599.

60 *Hæc Congregatio Eremitarum Discalceatorum* divisa est in Hispaniam, & Italam. Constitutiones Congregationis approbatæ fuerunt a Paulo V. Const. 2. incip. *Sacri Apostolatus*. Et distincta est in quatuor Provincias, Romanam, Neapolitanam, Januensem, & Siculam Urban. VIII. Const. 58. incip. *Ad uberes*. Congregatio Hispana, quæ ulterius in quatuor Provincias distincta est, confirmato fuit cum propriis Constitutionibus a Greg. XV. Const. 36. incip. *Ad Sacram*.

61 In supradictarum omnium Congregationem S. Augustini formis, & Regula reperiuntur etiam propriæ cujusque Generalis Congregationis Sanctimoniales Deo inservientes cum magno Devotionis, & sanctitatis incremento; Tamburin. *l. cit. n.* 55., & alii passim, docetque communis experientia.

62 *Armenorum, seu modo S. Bartholomæi de Genua Congreg.* a quo primo Monasterio in his partibus nuncupatur, ortum habuit in Armenia, & postea a Græcia, ubi in monte nigro Fratres hujus Congregationis se receperant, a Turcis expulsi, Genuam appulerunt, ibique in Monasterio S. Bartholomæi, relicta S. Basilii Regula, illam S. Augustini, & Constitutiones S. Patris Dominici amplexati sunt, & secundum prædictam Regulam, & Constitutionem profitentur; Silvester Marulus *in Ocen. Relig. lib.* 5. *pag.* 367. Tamburin. *loc. cit. num.* 56.

63 *Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum Congregat.* instituta est circa annum Domini 1198. a S. Joanne de Matha, & S. Felice Valesio ad captivos e manibus Barbarorum redimendos, & eodem anno 1198. fuit approbata ab Innocentio III. Const. 1. incip. *Operante*, & ab eodem confirmata anno 1209. Constit. 9. etiam incip. *Operante* Tamb. *loc. cit. num.* 57. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 3. *pag.* 194. Pennott. *in Histor. tripartit. lib.* 2. *cap.* 7.

64 *Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum Congregatio* instituta fuit circa annum Domini 1218. in Regno Aragoniæ a S. Raymundo de Pennafort, a Jacobo Aragonum Rege, & a S. Petro Nolasco, sic a B. Maria Virgine inspiratis ad liberandos, & redimendos captivos, & oppressos a Mauris, tunc fere totam Hispaniam opprimentibus, & confirmata fuit anno 1235. a Gregorio IX. Constit. 9. incip. *Devotionis vestræ*; Tamburin. *loc. cit. num.* 58. Barbosa *loc. cit. num.* 127.

65 *Prædicatorum Ordo* institutus est a S. Patre Dominico Hispano Canonico Regulari S. Augustini anno Domini 1205. Pontifice Innocentio III., & approbatus, & confirmatus fuit solemniter sub regula S. Augustini, & propriis Constitut. 2. Kal. Januarii 1216. ab Honorio III. Constitut. 2. incip. *Religiosam vitam*; Tamburin. *loc. cit. numer.* 59. Barbosa *loc. cit. num.* 117. Miranda *in Manual. Prælator. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 3. & alii passim.

66 *Monialium S. P. Dominici Ordo* sub eadem regula S. Augustini degens jam per Universum totum propagatus celeberrimus est, & floret in dies continuis Sanctitatis exemplis; Tamburin. *loc. cit. num.* 60., & communis experientia.

67 *Tertii Ordinis de Pœnitentia S. P. Dominici Congregation.* cum sua regula, & Constitutionibus approbata fuit ab Innocentio VII. anno 1405. Constit. incip. *Sedis Apostolicæ*.

68 *Servorum B. Mariæ Ordo* sic dictus, eo quod B. Mariæ Virgini peculiaribus obsequiis adductus sit, institutus fuit sub regula S. Augustini sub anno Domini 1216. a septem nobilibus viris Florentinis, nempe Bonfilio de Monaldis, Amedeo Bonajuncta, Manetto de Antellis, Alexio Falconerio, Sostennio de Sostennis, Uguccione de Ugoccionibus, & denuo confirmatus fuit a Benedicto XI. anno 1304. Constit. 1. incip. *Dum levamus*. Ex qua Constitutione clare patet, hujusmodi Ordinem fuisse per Sedem Apostolicam antea confirmatum, sed forsan injuria temporum Litteræ confirmationis ante hanc editæ non extant; Tamburin. *loc. cit. n.* 62. Barbosa *loc. cit. n.* 135. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 4. *pagin.* 302., & 303. Morigia *in Origine Relig. lib.* 1. *cap.* 55.

69 *Servorum B. Mariæ Reformatorum Congregatio* incœpit temporibus Martini IV. circa annum Domini 1285. auctore S. Philippo Benitio, & hanc approbavit, iterumque reformationem indixit Clemens VI. anno 1341. Constit. 2. incip. *Regimini*, Urbanus V. anno 1371. Constitut. 2. incip. *Sacrosancta Romana Ecclesia*, & S. Pius V. anno 1570. Constit. 105. incip. *Postquam*; Tamburin. *loc. cit. num.* 63. Barbosa *loc. cit. num.* 131., & alii.

70 *Beatæ Mariæ Servorum Eremitarum Congregatio* incœpit anno 1543., & habent Eremitas in Monte Senario tertio tantum lapide a Florentia distante, qui primævi Instituti modum sequentes, die, ac nocte Deo laudes persolvunt, & confirmata est hæc Congregatio cum præscriptione modi recipiendi Novitios ad Habitum, & Professionem, & cum peculiaribus Constitutionibus a Clemente VIII. Constit. 8. incip. *Decet*; Barbosa *loc. cit. n.* 135. Tamburin. *loc. citat. num.* 43. & alii

71 *Tertii Ordinis Servorum B. Mariæ Congregatio* cum sua regula, & Constitutionibus confirmata fuit a Martino V. anno 1424. Constit. 15. incip. *Sedis*; Tamburin. *loc. cit. n.* 14. Barbosa *loc. cit. n.* 135. & alii.

72 *Fratrum Pœnitentiæ S. Mariæ Magdalenæ Ordo* institutus fuit, seu potius renovatus sub regula Sancti Augustini a quodam Beltramo Gallo in Diœcesi Massiliensi sub anno 1277. temporibus Nicolai III.; Tamburin. *loc. cit. sub n.* 15. Crussenius *in Monast. Augustin. part.* 3. *cap.* 5. Barbosa *loc. cit. n.* 137.

73 *Mulierum Pœnitentium Congregatio* instituta, seu potius renovata fuit ab eodem S. viro Beltramo Gallo sub eadem regula S. Augustini anno 1378. Pontifice Nicolao III. ad refugium mulierum meretricum ad meliorem frugem redeuntium, Tamburin. *loc. cit. n.* 21. Barbosa *loc. cit. n.* 138. Crussen. *in Monastic. Augustin. part.* 3. *c.* 5.

74 *Charitatis Fratrum Congregatio* instituta est sub regula S. Augustini tempore Nicolai IV. anno 1290. a Guidone Janvillano S. Georgii Domino in Diœcesi Catalaunensi in Provincia Campaniæ Regni Gallicani ad hospitalitatem exercendam, pauperes in Domibus suis recipiendos, & charitative alendos; Miræus *lib.* 5. *Histor. Monastic. cap.* 21. Crussen. *in Monast. Augustin. part.* 2. *cap.* 10. Barbosa *loc. cit. num.* 131. Tamburin. *loc. cit. num.* 17.

75 *Jesuatorum S. Hieronymi Congregatio* instituta est a S. Joanne Columbino Senensi sub regula S. Augustini, & tutela, ac patrocinio S. Hieronymi ann. 1354., & confirmata fuit a Martino V. Constitut. 11. incip. *Piæ*. Hii religiosi dicti sunt Jesuati, vel quia in ore primorum Patrum hujus Ordinis frequens erat dulce nomen Jesu, vel quia in primordio religionis prophetico infantium spiritu fuerint sic appellati; Barbosa *loc. cit. n.* 142. Tamburin. *loc. cit. num.* 68. Morigia *in Chronic. Jesuatorum*, & *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 38., & alii.

76 *Monialium Jesuatarum Congregatio* fuit instituta ab eodem S. Joanne Columbino circa annum 1358. Paulus Moriga *l. c.* Tambur. *l. c. n.* 69. & alii.

77 *Sancti Ambrosii ad Nemus Congregatio* sic dicta, quia sub invocatione S. Ambrosii erectum fuit Mediolani primum ejus Domicilium in loco extra muros, ubi tempore S. Ambrosii nemus erat, in quod ipse Sanctus se aliquando ad vacandum Divinis contemplationibus recipiebat, instituta fuit sub Regula S. Augustini a tribus nobilibus Mediolanensibus, nempe Alexandro Crivello, Alberto Besotio, & Antonio Petrasancta circa annum 1375. & confirmata fuit a Gregorio XI. Const. 9. incip. *Conventibus*; Isti Religiosi sub una Congregatione, cujus Caput est dictum Monasterium S. Ambrosii ad Nemus, fuerunt redacti ab Eugenio IV. Const. 22. incip. *Regimini*, & postea hæc Congregatio unita fuit cum Congregatione Fratrum S. Barnabæ Apostoli sub Regula S. Augustini a Sixto V. quam unionem confirmavit Paulus V. Constit. 12. incip. *Pastoralis*, Barbosa *l. c. n.* 154. Tambur. *l. cit. n.* 70. Moriga *de relig. cap.* 41. Marulus *in Ocean. relig. lib.* 1. *p.* 70.

78 *Apostolorum, seu Apostolinorum Fratrum Congregatio* primam originem traxit a S. Barnaba Apostolo, qui cum ab Apostolis missus fuisset in Insubriam ad prædicandum Evangelium apud Mediolanum; cujus primus Archiepiscopus, seu Episcopus creatus fuit; multi homines ejus prædicationibus inflammati se in unum collegerunt, & vitam more Apostolorum sub tanto Magistro degebant; Verum; eo mortuo, dispersi hujusmodi homines in agris, & Villis eremitice vivebant; Donec horum quidam circa annum Domini 1484. Privilegio Innocentii VIII. sub Regula S. Augustini, emissis tribus votis in communi vivere iterum cœperunt, retento nomine *Congregationis fratrum Apostolorum*, seu ut vulgo *Apostolinorum*, ut patet ex Const. 3. Alexandri VI. incipien. *Piæ vitæ*;

Et

Et deinde hæc Congregatio unita fuit cum Congregatione S. Ambrosii ad Nemus a Sixto V. & Paulo V. Const. incip. *Pastoralis*. Tamburin. *l. c. n.* 71. Barbosa *l. c. n.* 115. Morigia *de Orig. relig. l.* 1. *c.* 47. Marulus *in Oceano relig. lib.* 1. *p.* 37.

79 *Sancti Hieronymi de Fesulis fratum Congregatio* sic dicta quod Fesulis antiquissima Tusciæ Urbe, cujus nunc vestigia vix extant, non longe a Florentia inceperint, instituta est sub Regula S. Augustini circa annum 1460. a Carolo Romena, seu Romeasi Comite Montis Granelli, & fuit approbata ab Innocentio VII. & Gregorio XII. const. incip. *Sacrum*, in qua confirmat Bullam Innocentii VII. quæ non fuerat expedita ob mortem ipsius Pontificis, & eam iterum confirmavit expresse sub Regula S. Augustini Eugenius IV. const. 21. incip. *Super gregem*. Barbosa *l. c. n.* 72. Morigia *de Orig. relig. lib.* 1. *cap.* 38.

80 *Hospitalitatis, & infirmis servientium Congregatio S. Joannis Dei*, ab eodem Sancto instituta est sub Regula S. Augustini anno 1538. & vulgo per Italiam ejusdem Religiosi appellantur *Fate ben Fratelli*. Hanc Congregationem confirmavit S. Pius V. const. 143. incip. *Licet ex debito*; & eam confirmavit Clemens VIII. incip. *Romani Pontificis*; Hæc Congregatio modo divisa est in duas, scilicet Hispanam, & Italam; utraque tamen vivit sub Regula S. Augustini; Tamburin. *l. c. n.* 73. Barbosa *l. c. n.* 161. Marulus *in Oceano rel. l.* 5. *p.* 430. Pennotus *in Histor. tripart. l.* 2. *c.* 74.

81 *Sancti Pauli primi Eremitæ Cong. Lusitana* instituta est sub Regula S. Augustini circa annum Domini 1562. Tamburin. *l. c. n.* 74. Pennottus *cit. lib.* 2. *cap.* 73. ubi dicit fuisse jam antea institutam in Ossa rupe quadam satis aspera ejusdem Provinciæ.

82 *Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum reformatorum, & Discalceatorum Congregatio* instituta fuit anno 1599. prout apparet ex Constitutione Clemens VIII. incip. *Ad militantis Ecclesiæ regimen*; Tambur. *l. c. n.* 75. & alii.

83 *Discalceatorum Reformatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum Cong. Gallica* similis Instituti ac antea dicta, fuit erecta in Gallia authoritate Gregorii XV. & Urbani VIII. ut apparet ex Litteris de ejus Ordine datis a Cardinali Octavo Bandino Ordinis Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum Protectore, *sub die* 27. *Febr.* 1624. incip. *Cum universæ Congregationi*, & ex ejusdem Urbani VIII. const. incip. *Alias a Nobis*, *sub die* 28. *Februar.* 1631. apud Tambur. *l. c. n.* 76.

84 *Discalceatorum Reformatorum B. Mariæ de Mercede Congregatio* initium habuit circa annum Domini 1613. sollicitante P. Joanne Baptista a Sanctissimo Sacramento; Quam reformatam novam Congregationem confirmavit Paulus V. const. incip. *Inter omnes*; Et hujus reformatæ discalceatæ congregationis fratres separavit totaliter a Calceatis, & item Vicarium Generalem pro ipsis erexit Gregor. XV. const. incip. *Apostolici muneris sollicitudo*; quod & confirmavit Urbanus VIII. const. incip. *In sede*; Tambur. *l. c. n.* 77. & alii.

85 *Sancti Antonii Abbatis in Flandria Cong.* instituta est anno 1615. sub Pontificatu Pauli V. a quo est ei data Regula Sancti Augustini, & ejus unicum Monasterium castelletum nuncupatum, subjectum est Provinciali Belgico Augustiniano, salvis tamen hujus Congregationis particularibus constitutionibus, & privilegiis. Tambur. *l. c. n.* 78. Barbosa *loc. c. n.* 165.

86 *Alexianorum Fratrum Congregatio* sic dicta, eo quod ejus Alumni S. Alexium sibi in patronum delegerint, instituta fuit a piis quibusdam viris circa annum Domini 1309. Hos Regulæ S. Augustini addixit Henricus Surdemanus ex Ordine Eremitico S. Augustini, ut refert Crusenius *in Monast. p.* 3. *c.* 31. ubi addit, ab Officio sepeliendi mortuos, quod est eorum principale Institutum, vocari *Vespillones*; De cetero sunt simpliciter Laici, nullis Sacris initiati. Miræus *de Orig. Ord. S. August. lib.* 1. *cap.* 28. Tambur. *l. c. n.* 79 Barbosa *loc. cit. n.* 141.

87 *Bonorum hominum Congr.* sub Regula S. Augustini instituta fuit circa ann. 1257. a quodam Richardo Cornubiæ comite Henrici III. Regis Angliæ fratre, qui ædificato Monasterio in Villa Bercanstediensi vigesimo quinto a Londino milliario, ibi cum aliquot bonis hominibus, & Religiosis viris Regulam S. Augustini observabat. Tambur. *l. c. n.* 80. Morigia *in Histor. relig. c.* 72.

88 *Clericorum Hospitalariorum Cong.* instituta fuit circa annum 1300. a P. Augustino Novello Cancellario primum Manfredi Regis Siciliæ, deinde Pœnitentiario, & a Secretis, & Confessionibus Bonifacii VIII. electo in septimum Generalem Eremitarum S. Augustini, quo munere rejecto hanc familiam erexit senis sub Regula S. Augustini, quam Congregationem confirmavit idem Bonifacius VIII. Barbosa *loc. citat. numer.* 140. Tambur. *loc. citat. numer.* 81. Crusen. *in Monaster. part.* 3. *c.* 10.

89 *Clericorum vitæ communis Cong.* sic dicta, eo quod ejus alumni in communi vivant Apostolorum more, instituta fuit sub Regula S. Augustini anno 1376. a Gerardo Daventriensi ad Isalam fluvium in Germania inferiore, orto in Urbe Episcopali Daventria Archiepiscopi Trajectensis Suffraganea. Barb. *loc. cit. n.* 145. Tambur. *loc. cit. n.* 82. Morigia *in Histor. cap.* 59. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 5. *pag.* 197.

Theatinorum Clericorum Cong. instituta est circa annum 1524. sub Regula S. Augustini a Joanne Petro Caraffa Neapolitano Archiepiscopo Theatino, postea Summo Pontifice Paulo IV. Unde ejus Clerici dicti sunt Theatini; Is enim resignato in manibus Summi Pontificis Episcopatu, una cum S. Cajetano Thienensi, & Bonifacio Alexandrino, & D. Paulo Consiliario Romano, facta solemni Professione, Romæ primo suam Congregationem fundavit; quam confirmavit Clemens VII. Const. incip. *Exponi*; Hanc Congregationem dictus Joannes Petrus Caraffa univit cum Somaschensi, sed postea ad Summum Pontificatum assumptus, & Paulus IV. dictus, Theatinorum Congregationem a Somaschensi separavit, & pristinum solum Institutum servare coegit, ut in ejus Const. incip. *Aliquot ab hinc annis*. Barb. *loc. cit. n.* 158. & 166. Tamb. *loc. cit. n.* 83. Morigia *in orig. relig. lib.* 1. *c.* 76. Marulus *in Oceano relig. lib.* 4. *p.* 368. 90

Sancti Pauli Decollati, seu Barnabitarum Cong. sic dicta quod Sanctum Paulum præcipue elegerit in Patronum, instituta est a tribus nobilibus Mediolanensibus, nempe Bartholomæo Ferrario, Jacobo Antonio Morigia, & Antonio Maria Zecharia anno 1526. Dicuntur hujus insignis Ordinis Religiosi vulgo *Barnabitæ* a Collegio S. Barnabæ Apostoli, quod primum Mediolani habuerunt, & Caput Ordinis statuerunt. Hunc insignem Ordinem approbavit, & confirmavit Clemens VII. Const. 37. incip. *Vota* Barbosa *loc. cit. num.* 159. Tambur. *loc. cit. num.* 84. Morigia *in Origine relig. lib.* 1. *cap.* 66. Marulus *in Oceano relig. lib.* 5. *p.* 397. 91

Boni Jesu Clericorum Regularium Cong. in Civitate Ravennæ instituta fuit circa annum 1529. a quadam Virgine Margarita ejusdem Civitatis, ministerio duorum Sacerdotum ejusdem Urbis, Domini Leonis, & Domini Hieronymi, qui primi tunc Ordinem professi sunt sub Regula S. Augustini cum propriis Constitutionibus. Pennott. *in Histor. tripartit. Canonic. Regul. lib.* 2. *cap.* 74. Marulus *in Ocean. relig. lib.* 5. *p.* 398. Tambur. *loc. cit. num.* 85. Barb. *loc. cit. n.* 157. 92

Clericorum regularium Somaschæ, seu S. Majoli Congreg. sic dicta a primo Monasterio constructo in Somascha Pago inter Mediolanum, & Bergomum, & a celebri Collegio S. Majoli in Civitate Papiæ, instituta fuit a B. Hieronymo Æmiliano Patritio Veneto circa annum 1529. & confirmata fuit a Paolo III. Const. incip. *Ex injuncto*, & S. Pius V. sub Regula S. Augustini reposuit, & nomen ipsi Congregationi imposuit, nempe Clericorum Regularium S. Majoli Papiæ, seu Somaschæ, ut in ejus Const. incip. *Injunctum*; Huic congregationi Joannes Petrus Caraffa Episcopus Theatinus univit suam Congregationem Theatinorum, sed postea ad Summum Pontificatum assumptus, & Paulus IV. dictus, Theatinorum Congregationem a Somaschensi separavit, pristinum solum Institutum servare coegit, ut in ejus Const. incip. *Aliquot ab hinc annis*. Tamb. *loc. cit. n.* 86. Barbosa *loc. cit. num.* 160. Morigia *de Origine relig. lib.* 1. *c.* 68. Marulus *in Oceano relig. lib.* 5. *p.* 394. 93

Ministrantium infirmis Clericorum regularium Congregatio instituta est a Sancto Camillo de Lellis Sacerdote Neapolitano ex Oppido Bucianico Diœcesis Theatinæ oriundo, egregiæ Sanctitatis Viro circa annum 1586. & tunc sub Instituto simplicis Congregationis eam approbavit Sixtus V. Const. 15. incip. *Ex omnibus*; Et postea sub Instituto Religionis cum quatuor votis solemnibus, incluso scilicet quarto de perenni ministerio ægrotantibus exhibendo, etiam peste laborantibus, fuit confirmata a Gregorio XV. Constit. 27. incip. *Illius*, & de hac Congregatione multa habentur in Constitutione 73. Clementis VIII. incip. *Superna*. Barb. *loc. cit. n.* 199. Tamb. *loc. cit. n.* 87. Marulus *in Oceano relig. lib.* 5. *p.* 426. Pennott. *in Historia tripart. lib.* 2. *cap.* 74. ubi asserit Alumnos hujus congregationis vivere sub Regula S. Augustini. 94

Minorum Clericorum regularium Congr. a. VV. August. Adurno Januen. & Francisco, ac Augustino Caracciolis Neapolitanis, ætate pietate, ac Nobilitate conspicuis, æræ vulgaris anno MDLXXXVIII. orta est. Eam illico summus ille, ac vere maximus Pontifex Sixtus V. tanta benignitate & studio est complexus, ut nedum Bulla incip. *Sacræ Religionis*, instar cæterorum regularium Ordinum approbarit, sed ei insuper honoris ergo & in proprii amoris pignus, ac argumentum *Minoritarum* titulum communicarit. Eandem plurimi qui Sixto successores Pontifices confirmatione Apostolica & privilegiis amplissimis ornavere. Gregorius nempe XIV. Bulla incip. *Ut ea quæ ad religionis propagationem*. Et alia incip. *Romanus Pontifex*. Clemens VIII. Bulla incip. *Sacræ religionis propagationem*. Paulus V. Bulla incip. *Decet Romanum Pontificem*. Et alia incip. *Cum sicut nobis*. Et ne diutius immoremur, novissime Benedictus XIII. Bulla incip. *Sacrosanctum Apostolatus Officium*. 95

Ad tria vota consueta hæc Congregatio addit quartum de Ecclesiasticis dignitatibus non ambiendis, quæ omnia,

nis quotannis renovat in pervigilio Epiphaniæ: & supra consueta cæterorum Ordinum munia, tum orandi, tum psallendi, tum concionandi, tum Sacramenta fidelibus ministrandi, aliaque in Dei cultum, in Ecclesiæ splendorem, in sui & proximi utilitatem vergentia peragendi, id habet proprium, & peculiare, ut perpetuo suos alumnos in orbem singulis horis diei ante Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum Orationi mentali per horam velit addictos: qui propterea etiam *semper orantes* populari prænomine nuncupantur.

Plurimos huc usque viros pietate insignes, & doctrina celebres edidit hæc congregatio, quas in Chronico Ordinis Romæ edito typis Joannis Francisci Buagni an. 1610. fusie recenset Pitcellus, *liber primus caput primus pagina octava*.

96 Sub Regula S. Augustini militarunt, & adhuc militant etiam plures Ordines Militares, seu Equestres, & in primis *Equestris Ordo Sancti Lazari*, alias de anno 391. institutus, & a Gregorio IX. qui simul Regulam Sancti Augustini his Equitibus servandam tradidit, confirmatus, sed, ut verius videtur, Alexander IV. eumdem Ordinem sub dicta Regula Sancti Augustini approbavit constit. 1. incip. *Cum a Nobis*. Hic tamen Ordo unitus fuit Ordini S. Mauritii a Gregorio XIII. constitut. incip. *Pro commissa*, quam unionem approbavit etiam Clemens VIII. const. 102. incip. *Decet*.

97 *Equestris Ordo Sancti Sepulcri* secundum Mennenium *in lib. de Symbol. & origin. Equestr. ordinum titul. ordo equit. Sancti Sepulcri*, & Patrem Marianum a Malco Minorum de Observantia *p. 2. lib. 13. cap. 4. suæ Terræ sanctæ illustratæ*, fertur institutus a Sancto Jacobo Apostolo primo Episcopo Sanctæ Civitatis Hierusalem anno 96. post Nativitatem Christi, & 63. post ejus mortem, ad hoc ut assisterent custodiæ Sanctissimi Sepulcri Domini nostri Jesu Christi. Alii volunt, Fundatorem hujus Ordinis fuisse invictissimum Imperatorem Heraclium, ex quo ipse acquisierit S. Sepulcrum, & S. Crucem. Alii dicunt, Fundatorem fuisse Constantinum Magnum, ex quo ejus Mater S. Helena Crucem, & Monumentum Dominicum repperisset, ibique magnificas ædes construxisset, & custodiam, seu curam Militibus quibusdam S. Sepulcri nuncupatis demandasset. Alii tenent, Fundatorem fuisse Carolum Magnum, ex quo ipse ab Aarone Principe Saraceno circa annum Domini 800. dono accepit Ecclesias Sanctissimi Sepulcri, Calvarii, Montis Oliveti, & Civitatis Hierusalem. Alii communius sustinent, fuisse hunc Ordinem Equestrem S. Sepulcri sub regula S. Augustini fundatum a Godefrido Bullione primo Hierusalem Rege post recuperationem Sanctæ Civitatis anno 1099. Hic Ordo anno 1484. unitus fuit ab Innocent. VIII. præclarissimo Ordini Equitum tunc Rhodiano, nunc Melitensi. At Alexander VI. anno 1496. considerans, quod Equites Melitenses emittant Votum Castitatis, quod non emittunt Equites S. Sepulcri, de novo istos ab illis sejunxit, ac divisit, concedendo facultatem nostro Guardiano sacri Montis Sion Hierusalem tamquam Commissario Apostolico creandi Equites sancti Sepulcri; quæ concessio fuit iterum confirmata a Summis Pontificibus Leone X. Clemente VII. & Urbano VIII. & in praxi feliciter perseverat, ut videre est apud P. Petrum Antonium de Venetiis *in Viridario Seraphico Historico, tom. 1. p. 1. c. 20. & tom. 2. p. 7. c. 8.* ubi per extensum dat modum, & formam eos creandi, & dat formulam Litterarum, quæ ipsis novellis creatis Equitibus Sancti Sepulcri a dicto nostro Guardiano Hierusalem in dies conceduntur; sed de his uberius infra, cum de Religione Seraphici Patris nostri Francisci.

98 *Equestris Ordo S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis* sub Regula S. Aug. & propriis Constitutionibus quando, & a quo fuerit institutus? Vide verb. *Hierosolymitani Equites per tot.* ubi multa ad rem.

99 *Equestris Ordo S. Mariæ Teutonicorum* sic dictus; quod sub Patrocinio Beatissimæ Virginis a Teutonicis, & pro natione Teutonica institutus sit Hierosolymis sub Regula S. Augustini 1119. a quodam Viro nobili Teutonico, cujus nomen apud nullum Scriptorem, quem legerit, testatur se invenisse Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. c. 41. n. 167. & in Summa Apostol. dec. verb. Equites S. Mariæ Teutonicorum*; ubi dicit, quod dictus Ordo fuit primum dicto anno 1119. Calisto II. Pontifice institutus sub sodalitii specie ad recreandos Hierosolymis, & excipiendos peregrinos Gentis Germanicæ; deinde vero ad tutandum eosdem ab incursionibus Barbarorum, confirmatus est Ordo a Cælestino III. anno 1192. Barbosa *l. c.* Tambur. *l. c. n. 92.* Morigia *de origine relig. lib. 4. c. 3.* Marulus *in oceano lib. 3. p. 212.* & alii.

100 *Equestris ordo S. Joannis Acconensis, & S. Thomæ Martyris* imitatione prædictorum erectus est sub Regula S. Augustini, & protectione S. Thomæ Martyris, a quo nomen desumpserunt, ut constat ex bullis Summorum Pontificum apud Mennenium *de Equestr. ordinib. symbol. & orig. p. 38.* ubi refert hanc inscriptionem, ibi: *Magistro, & Fratrib. Militiæ Hospitalis S. Thomæ martyris Cantuarien. Acconen.* Item ex bulla Alexandri IV. ibi: *Thomæ Magistro, & Fratribus Hospitalis Sancti Thomæ Martyris Acconen.* Vocantur etiam Sancti Joannis Acconensis Milites, qui ad exemplum Equitum Sancti Joannis Hierosolymitani in Accone Civitate, seu Ptolemaide infirmis inserviebant; Franciscus Mennenius *l. c.* Tamburin. *l. c. n. 93.*

Equestris ordo Sancti Jacobi in Hispania, ut tradunt Lucas Episcopus Tudensis, Valæus, Didacus Valera, Ambrosius de Morales, Illescas *in Histor. Pontif. par. 1. lib. 4. cap. 81.* Fr. Emmanuel *q. Regul. tom. 1. q. 5. art. 5.* apud Barbosa *citat. cap. 41. n. 168. & in Summa Apostolic. dec. verb. equites S. Jacobi de Spatha apud Hispanos n. 2.* (qui tamen eos non sequitur, sed cum aliis tenet contrarium) dicunt, quod institutus fuerit a Ranuro I. Castellæ Rege, qui cum perva manu ingentes Maurorum copias vicisset anno 846. ad amnem Clavigium, quem Hispani vocant *Clauyo* ducente christianorum copia Sancto Jacobo Apostolo, quem Rex ipse album præeuntem equum, ac vexillum rubra Cruce distinctum manu præferentem ante acies conspectus est, in tanti Protectoris honorem hanc sacram Militiam instituit. Alii hujus ordinis originem referunt ad Alphonsum IX. Castellæ Regem, qui ensiferis adjutoribus memorabili ad Navas Tolosanas victoria potitus, hujusmodi Milites in unum collectos, privatis rebus in commune collatis, Equites ad Fidei defensionem contra Infideles suscipiendam ordinavit. Ipse autem Barbosa *l. c.* dicit, quod Equites Sancti Jacobi de Spatha apud Hispanos instituti sunt sub Regula Sancti Augustini a quibusdam Hispanis Legionensibus, & Gallecis, qui, bonis in commune collatis, se, suaque devovere tutandis Christianis a Maurorum incursionibus, iis maxime, qui ad S. Jacobum Compostellanum peregrinarentur, ope, & cura Canonicorum Regularium S. Eligii, cujus Cœnobium non longe distat a Compostella. Et hoc anno 1170. Pontifice Alexandro III. Alphonso IX. Castellæ Rege. Utcumque sit, certum est, hanc ordinem fuisse approbatum a dicto Alexandro III. Constit. 5. incip. *Benedictus Deus 3. Nonas Jul. 1175.* 101

Equestris Ordo S. Jacobi in Lusitania eadem habet initia, quæ Ordo S. Jacobi in Hispania, & eandem S. Aug. Regulam profitetur. Et hujus Ordinis privilegia habentur in Constitutione 32. Gregorii XIII. incip. *Ex Apostolicæ Sedis*; & in const. 24. Pauli V. incip. *Majestatis*: in qua concedit, ut Equites S. Jacobi de Spatha Regni Portugalliæ contra Infideles per quinquennium militantes ejusdem Militiæ commendas consequi possint; Tambur. *l. c. n. 93.* Barbosa *in Summa verb. Equites S. Jacobi apud Lusitanos, & cit. cap. 41. n. 169.* & alii apud ipsos. 102

Equestris ordo S. Mariæ Gloriosæ apud Italos, ut refert Barbosa *cit. c. 41. n. 171. & in Summa verb. Equites S. Mariæ Glo. apud Italos*, qui reposuit ipsum inter Militares Regulam S. Augustini observantes, institutus est a P. Bartholomæo de Vicentia ordinis Prædicatorum ejusdem Urbis Episcopo anno 1233. Pontifice Gregorio IX. Tamb. autem *l. c. num. 96.* cum aliis dicit, fuisse institutum temporibus Urbani VI. Cum enim Bononiæ & Mutinæ tunc temporis nobiles quidem viri a publicis oneribus alienati, prædicto Pontifici supplicassent pro Nova Militia hac instituenda, horum precibus annuit, quo ita novus hic ordo erectus est, & floret maxime Bononiæ & Mutinæ sub nomine S. Mariæ Matris Domini. 103

Equestris ordo S. Mariæ de Mercede institutus fuit a Jacobo I. Aragoniæ Rege sub Regula S. Augustini anno 1218. Pontifice Honorio III. Barbosa *cit. cap. 41. n. 171. & in Summa verb. Equites S. Mariæ de Mercede apud Aragonios*, Marulus *in Oceano Relig. lib. 6. p. 335.* ubi dicit, fuisse extinctum non sine maximo captivorum fidelium damno. Quem ordinem militasse sub Regula Sancti Benedicti multi concedunt cum Tamburino *l. c. 9. 5. n. 80.* 104

Equestris ordo S. Mariæ de Monte Carmelo apud Gallos institutus est a Philiberto Nerestano Gallo sub Regula S. Augustini an. 1607. Pontifice Paulo V. regnante in Gallia Henrico IV. & fuit approbatus a dicto Paulo V. const. 41. incip. *Romanus*. Barb. *cit. cap 41. n. 173.* & alii. 105

ARTICULUS IV.

Quoad tertiam principaliorem Regulam, & militantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1 *Tertia principalior regula est S. Benedicti, ab eodem Sancto instituta.*
2 *Specuensis, sive Cassinensis, aut Benedictinæ Congregatio.*
3 *Sicula Congr.*
4 *Gallica Cong.*
5 *Benchorensis Cong. in Hibernia.*
6 *S. Augustini Cantuariensis Cong. in Anglia.*
7 *Vallisolentensis, seu Sicbitana Cong.*
8 *Lirinensis Cong. in Gallia.*

9 Floria-

9 *Floriacensis Congregat.*
10 *Ingirvensis, seu Giribenna Cong. in Anglia.*
11 *Fuldensis Cong. in Germania.*
12 *Dunstanensis Cong. in Anglia.*
13 *Cluniacensis Cong. in Burgundia.*
14 *Camaldulensis Cong.*
15 *Fontis, seu Montis Coryli Congr.*
16 *Hirsfeldensis Congregatio in Germania.*
17 *Sanctimonialium Damianitarum Cong.*
18 *Sanctimonialium Camaldulensium Congr.*
19 *Vallis Umbrosæ Congreg.*
20 *Cong. Sanctimonialium Vallis Umbrosæ.*
21 *Cavensis Cong.*
22 *Vituariensis Congr.*
23 *Sancti Lanfranchi Cong. in Anglia.*
24 *Sancti Arialdi Cong.*
25 *Hirsaugiensis Cong.*
26 *Grandimontensis Cong.*
27 *Cisterciensis Cong.*
28 *Fontanensis Cong. Eremitarum.*
29 *Fontis Ebraldi Cong.*
30 *Savignacensis Cong.*
31 *Mellicensis Cong.*
32 *Montis Virginis Congr.*
33 *Guillelmitarum Cong.*
34 *Adest & alia Guillelmitarum Congregatio in Gallia.*
35 *Florensis Cong.*
36 *Humiliatorum Cong.*
37 *S. Pauli primi Eremitæ Cong.*
38 *Silvestrina Cong.*
39 *Vallumbrosellæ Cong. in Gallia.*
40 *Vallis Caulium Cong.*
41 *S. Nicolai de Arenis Cong.*
42 *Cœlestina Cong.*
43 *Vallis scholarum Cong.*
44 *Olivetana Cong.*
45 *Benedictina Cong. Nigrorum in Anglia.*
46 *S. Birgæ Viduæ, seu Birgittæ Congregatio.*
47 *Cisterciensis Congregatio in Regnis Castellæ.*
48 *Genuensis Congregatio.*
49 *Bursfeldensis in Germania Congregatio.*
50 *Sublacensis Cong.*
51 *S. Bernardi Congregatio Cisterciensis in Italia.*
52 *Casalis S. Benedicti Congregatio.*
53 *S. Justinæ de Padua Congregatio Casinensis.*
54 *S. Michaelis de Murano Cong.*
55 *Montis Coronæ Cong.*
56 *Congregatio Eremitarum Camaldulensium.*
57 *Vallisoletana Congregatio S. Benedicti de Observantia.*
58 *Lusitana Congregatio S. Benedicti.*
59 *Claromontensis Congregatio S. Benedicti.*
60 *Mellidensis Congregatio S. Benedicti.*
61 *Fulliensis B. Mariæ Virginis Congregatio.*
62 *Cisterciensis Congregatio in Hispania.*
63 *Cisterciensis Congregatio Romana.*
64 *Fulliensis Congregatio Reformatorum S. Bernardi in Italia.*
65 *Congregatio Cisterciensis B. Mariæ Virginis Calabriæ, & Lucaniæ.*
66 *Scotorum Congregatio.*
67 *Sclavorum Congregatio.*
68 *Templariorum Equitum Ordo.*
69 *Sancti Salvatoris Equitum Ordo.*
70 *Aviscensium, sive de Avis Equitum Ordo.*
71 *Calatravæ Equitum Ordo.*
72 *Gladiferorum Equitum Ordo.*
73 *Equitum S. Juliani de Perero Ordo.*
74 *Equitum Montis gaudii Ordo.*
75 *Ordo Equitum S. Georgii de Alfama.*
76 *Ordo Equitum de Ala.*
77 *Alcantaræ Equitum Ordo.*
78 *Montisfranci Equitum, sive Equitum de Monfranc Ordo.*
79 *Truxillensium Equitum Ordo.*
80 *Montesiæ Equitum Ordo.*
81 *Equitum Jesu Christi Ordo.*
82 *Equitum S. Stephani.*
83 *Equitum S. Mauritii, & S. Lazari Ordo.*
84 *Ordo Equitum S. Bernardi in Hispania.*

1 Tertia principalior Regula est Sancti Benedicti ab eodem Sancto instituta circa annum 500. sub Pontifice Symmacho, ut refert Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univers. cap. 41. num. 35.* Vel circa annum 520. ut referunt Miranda *tom. 1. quæst. 4. art. 2.* Tamburin. *de Jur. Abbat. tom. 2. disput. 24. q. 5. n. 3.* Brugnol. & alii. Sub hac Regula plures erectæ sunt, & militant Congregationes, & Ordines, quorum 85. adducit Tambur. *cit. disp. 24. q. 5. per tot.* Bordonus, & alii.

2 *Specuensis, sive Cassinensis, aut Benedictina Congregatio* est prima dicti Ordinis fundata ab ipso Sanctissimo Patriarcha Benedicto anno 520. in sacra specu Sublacensi, quo in loco ipse Sanctus Benedictus primis suis discipulis Mauro, Placido, Fausto, & aliis viva Regula extitit, & postmodum anno 528. ad Cassinum Montem (Divina sic disponente gratia) eadem Congregatio translata fuit, Et ideo *Specuensis*, seu *Cassinensis*, aut *Benedictina* a Scriptoribus appellatur. *Specuensis* quidem a prima Sancti Benedicti Conversionis habitatione in dicta specu: *Cassinensis* a traditione Regulæ, quæ in Monte Cassino Divinitus eidem Sancto Patriarchæ Benedicto data est: *Benedectina* autem ab ipsius Sancti nomine. *Cassinensis* tamen appellatio est frequentior cum addito alias *Sanctæ Justinæ de Padua*, de qua infra. Tamburin. *l. cit. n. 3.* Joann. Trithemius *de vir. Illustribus Ord. Sancti Benedicti lib. 1. cap. 3.* Arnold. Wion. *part. 1. ligni vitæ tract. de nobilissim. Aniciorum familia §. 10. & part. 2. c. 11.* & alii.

Sicula Congregatio instituta fuit circa annum Domini 3
536. a Sancto Placido Abbate, & Martyre, uno ex primis Sancti Benedicti discipulis, & ejus consanguineo, qui postea Messanæ una cum sociis a Manucha Barbaro Tyranno martyrio coronatus est *die 5. Octobr. anni* 541. Tamburin. *l. cit. n. 4.* Arnold. Wion. *2. par. ligni vitæ lib. 3. pag. 247. & eod. lib. pag. 317.* & alii.

Gallica Congregatio a Sancto Mauro Abbate uno pariter 4
ex primis Sancti Benedicti Discipulis, & ejus consanguineo, & condiscipulo Sancti Placidi instituta fuit in Gallia circa annum Domini 542. in Monasterio Glanofoliano; & Congregatio *Glanofoliana* a primo hoc Monasterio, & *Maurina* a Mauro fundatore, & *Gallica* a Regione nuncupatur. Tamburin. *l. cit. n. 5.* Vicent. Bellovacen. *in specul. histor. lib. 21. cap. 67.* Trithemius *de vir. Illustrib. S. Benedicti lib. 3. cap. 2.* & alii.

Benchorensis Congregatio in Hibernia a Sancto Comogello 5
Abbate fundata fuit circa annum Domini 570. & Benchorensis appellata est a primi Monasterii nomine. Tamburin. *l. cit. n. 6.* Arnold. Wion. *2. par. ligni vitæ lib. 5. cap. 12.* Carolus Sigon. *de Regni. Ital. lib. 2. sub anno 613. & 614.* Petrus Record. *Histor. Mon. giornat. 1. de Ordine Sancti Benedicti*, & alii.

Sancti Augustini Cantuariensis Congregatio in Anglia 6
fuit inchoata circa annum 596. a prædicto Sancto Augustino Cantuariensi Archiepiscopo, & est sic nuncupata ab ejus nomine. Dictus Sanctus Augustinus erat Italus Romanus Monachus, & Præpositus Monasterii Sancti Andreæ Ordinis Sancti Benedicti. Unde missus a Sancto Gregorio Papa I. cum aliquot sociis Monachis in Angliam ad illius gentis conversionem, ibidem inchoavit præfatam Congregationem, creatus deinde Cantuariensis Archiepiscopus. Tamburin. *loc. cit. n. 7.* Beda *in histor. Angliæ lib. 1. a cap. 21. & lib. 2. c. 2. & 3.* Trithemius *lib. 4. cap. 48.* Arnoldus Wion. *2. part. ligni vitæ lib. 2. cap. 20.*

Valleclarensis, seu Sirbitana Congregatio inchoata fuit 7
circa annum Domini 620. a Sanctis Viris Donato Sirbitano & Joanne Gotho Monasteriorum Valliclaræ Fundatoribus, & est sic nuncupata a loco *Valleclarensi*, & a *Sirbitano* principali fundatore. Tamburin. *loc. cit. n. 8.* Arnold. Wion. *2. part. ligni vitæ lib. 5. cap. 11.* Carolus Sigonius *de Regib. Ital. lib. 2.*

Lirinensis Congregatio in Gallia, sic dicta a celeberri- 8
mo Monasterio Lirinensi in Insula Lirini prope mare Provinciæ erecto a Sancto Honorato Nicomediæ Regis Filio, ac primo illius loci Abbate, & deinde Arelatensi Archiepiscopo; inchoata fuit circa annum 470. & illius Instituta, & Constitutiones retinuit usque ad annum 641. tempore Sancti Amandi Abbatis, qui relictis Constitutionibus primi hujus Congregationis Fundatoris, Regulam Sancti Benedicti ad amussim in Lirinensi Monasterio cum suis Monachis observavit. Tamburin. *loc. cit. n. 9.* Arnold. Wion. *2. part. ligni vitæ lib. 3. sub die 29. Maji*, Petrus Recordatus *giornat. 1. de Congr. S. Benedicti*.

Floriacensis Congregatio fundata fuit circa annum 951. 9
a quodam Floro comite Theoberti Francorum Regis clarissimo, ab ejus nomine nuncupata est *Floriacensis*, & præcipuum ejus Monasterium Floriacense ab eodem in uno e propriis prædiis ædificato, fuit postea receptum sub protectione Sedis Apostolicæ, ac multis privilegiis, & statutis decorato anno Domini 1063. ab Alexandro II. Constitut. incip. *Si in Apostolica Sede*; Tamburin. *loc. cit. n. 10.* S. Oddo Abbas, & Aymo ejusdem Monasterii alumni *in Bibliotheca Floriacensi*, Arnold. Wion. *2. part. ligni vitæ lib. 4. cap. 18.* Marcus Antonius Scipio *in lib. Elogio Abbat. Montis Cassini in Elogio S. Mauri Abbatis*.

Ingirvensis, seu Giribenna Congregatio in Anglia ex- 10
citata est circa annum Domini 700. a S. Wilphrido, & Sancto Benedicto Biscopio, a quo aliquando *Biscopia Congregatio* nuncupata est, licet communius *Giribenna* vocetur. Hujus Congregationis Alumnus fuit Venerabilis Beda. Tamburin. *loc. cit. n. 11.* Raynerus *lib. de Apost. Benedict. in Anglia sect. 2. §. 2.* Joann. Trithemius *de vir. Illustr. Ordin. Sancti Benedicti lib. 2. cap. 19.* Arnold. Wion. *2. part. ligni vitæ lib. 5. cap. 11. & lib. 3. sub die 12. Jan.* & alii.

Fuldensis Congregat. in Germania erecta fuit in Ger- 11
mania circa annum Domini 730. a Sancto Bonifacio Anglo Regii stemmatis primum Monacho, deinde Archiepiscopo

piscopo Moguntino, & a Monasterio Fuldensi in Buchonia Silva constructo *Fuldensis Congregatio* est nuncupata. Tamburin. *l. cit. num.* 12. Trithemius *de Vir. Illustr. l.* 1. *c.* 6. *l.* 2. *cap.* 22. & *lib.* 3. *cap.* 171. Vvion. 2. *part. ligni vitæ lib.* 3. *sub die* 5. *Junii.*

12 *Dunstanensis Congr. in Anglia* initium sumpsit a Sancto Dunstano Abbate circa annum Domini 920. & ab ejus nomine est sic appellata. Tamburin. *l. cit. num.* 13. Raynerus *de Apost. S. Benedict. lib.* 3. *c.* 221. & *lib.* 4. *c.* 100. Arnold. Vvion. 2. *part. ligni vitæ l.* 3. *sub die* 19. *Maji.*

13 *Cluniacensis Congr. in Burgundia* sic dicta a primo ejus Monasterio *Cluniì in Burgundia* apud Civitatem Matisconensem extructo opera Guillelmi Pii Aquitaniæ Ducis, incæpit circa annum Domini 910. Primus hujus Congregationis Abbas fuit S. Berno, qui in prædicto Monasterio sexdecim annorum spatio Monasticam disciplinam cum pluribus aliis ad amussim observavit, cui defuncto successit S. Odo, quem Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 41. *n.* 55. & alii dicunt hujus Congregationis Fundatorem. Tamburin. *loc. cit. n.* 14. Miranda *in Manual. Prælat. tom.* 1. *quæst.* 4. *art.* 2. S. Anton. *part.* 2. *tit.* 15. *cap.* 13. §. 2. Suarez *tom.* 4. *de Rel. tr.* 9. *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 1. & alii.

14 *Camaldulensis Congr.* sic dicta a Valle Camaldula in Tuscia non longe a Florentia inter Appennini juga instituta fuit a S. Romualdo Patritio Ravennate Monacho Benedictino circa annum 967. & approbata fuit ab Alexandro II. Constitut. 1. incipient. *Nulli*; Barbosa *l. cit. num.* 46. Tambur. *loc. cit. num.* 15. S. Antonin. *part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 15. Silvester Marulus *in Oceano Relig. lib.* 2. *cap.* 22. Suarez *tom.* 4. *de Rel. tract.* 9. *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 7. & alii. Ex eadem Congregatione prodierunt Eremitani Montis Coronæ, & S. Michaelis de Murano. Et hos Camaldulenses Eremitas Montis Coronæ separavit ab illis Eremi Camaldulensis, & Sancti Michaelis de Murano Paulus III. Const. 1. incip. *Rationi*; Barbosa *loc. cit.* & alii apud ipsum.

15 *Fontis, seu Montis Coryli Congr.* sic appellata a *Fonte Coryli* in Monte Appennino in radicibus Montis prope Civitatem Calliensem in statu Urbinaten. instituta fuit a Landulpho Monacho Benedictino circa annum Domini 1008. & postea hæc Congregatio unita fuit Congregationi Camaldulensi; Tamburin. *l. c. num.* 16. Barbosa *l. c. n.* 47. Augustin. Fortun. *in histor. Camaldulens. lib.* 5. *a cap.* 6. *usque ad* 14. & alii.

16 *Hirsfeldensis Congr. in Germania* sic dicta ab *Hiersfeldia*, ubi incæpit, initium sumpsit anno circiter 1030. sub D. Menghichero Abbate, qui aliqua Monasteria in Hirsfeldia sub strictiori Regulæ Benedictinæ observantia reformavit; Tambur. *loc. cit. num.* 17. Trithemius *lib.* 1. *de vir. Illustr. Ord. S. Benedict. cap.* 9. Arnold. Vvion. 2. *part. Ligni vitæ lib.* 5. *cap.* 11.

17 *Sanctimonialium Damianitarum Congr.* sic dicta a Monasterio Sancti Damiani Assisiensis, ubi Moniales sub Regula Sancti Benedicti olim degebant, ut expresse patet ex pluribus privilegiis Ordini Damianitarum concessis a diversis Summis Pontificibus, & signanter a Gregorio IX. const. incip. *Religiosam* 3. *Nonas Maji* 1235. in qua hæc præcise verba habentur: *In primis siquidem statuentes, ut Ordo monasticus, qui secundum Deum, & Sancti Benedicti Regulam, atque institutionem, Monialium inclusarum Sancti Damiani Assisinatis in eodem loco institutus esse dignoscitur &c.* Idem reperit in alia sua Constitutione sub dat. Perusii 10. *Kal. Augusti*, & in alia sub dat. Reate 4. *Kal. Augusti* 1236. & in alia sub dat. Viterbii 18. *Kal. Maji* 1237. Idem habet Innocent. IV. in sua Const. qua quædam privilegia confirmat Abbatissæ Monasterii Sanctæ Catharinæ Cæsaraugustan. sub dat. Lugduni 4. *Nonas Octobr.* 1246. Alexander IV. sub dat. Neapoli 2. *Kal. Maji* 1255. & sic plures alii. At nunc hujusmodi Moniales fere omnes Regulam Seraphici Patris N. S. Francisci profitentur, prout est eis a Sancta Sede concessum; Tambur. *l. c. n.* 18. & alii.

18 *Sanctimonialium Camaldulensium Congr.* quæ in Italia satis numerosa existit, Regulam S. Benedicti, & Instituta Monachorum Camaldulensium observat. Tamb. *loc. c. n.* 19. alii.

19 *Vallis Umbrosæ Congr.* sic dicta a *Valle densissimis arboribus consita* prope Florentiam, instituta est a S. Joanne Gualberto Monacho Benedictino circa annum 1012. quam primus privilegiis decoraverit, confirmavit, & sub Sedis Apostolicæ protectione recepit Urbanus II. const. 1. incip. *Cum universis*; Tambur. *loc. cit. num.* 20. Miranda *in Manual. Prælat. tom.* 1. *quæst.* 4. *art.* 2. Marulus *in Oceano Rel. lib.* 2. *p.* 120. Morigia *de Origin. Rel. lib.* 1. *c.* 15. B. Bangnus Generalis Vallumbros. *lib.* 1. *suarum Epistolarum Epist.* 13. & alii.

20 *Congr. Sanctimonialium Vallis Umbrosæ* plura habet Monasteria erecta sub Regula S. Benedicti, & Institutio S. Joannis Gualberti. Quorum Monasteriorum tres fuerunt principales Institutrices, scilicet S. Veridiana Florentina, S. Humilitas Faventina, & B. Berta item Florentina. Tamb. *l. c. n.* 21. Eudoxius Locatellus *in vita S. Joannis Gualberti in fine.*

Cavensis Congr. sic dicta a principali ejus Monasterio in Metelliana Cava septimo a Salerno milliario a S. Alferio Abbate Sanctæ Trinitatis Cavæ constructo, qui dictæ Congregationis Institutor fuit, incæpit circa annum 1050. Tambur. *lib. cit. num.* 22. Arnold. Wion. 2. *part. ligni vitæ lib.* 5. *c.* 21. Joannes Abbas Capuanus *in vita prædicti S. Alferii.* 21

Vivariensis Congr. inchoata fuit circa annum 1064. a quibusdam Monachis Abbatiæ Castellanensis, quapropter a quibusdam *Congr. Castellanensis* appellata fuit. Arnold. Wion. 2. *par. ligni vitæ lib.* 5. *c.* 11. Tambur. *loc. cit. n.* 23. & alii. 22

Sancti Lanfranchi Congr. in Anglia fuit erecta in Anglia circa annum 1077. ope prædicti Sancti Lanfranchi. Raynerus *de Apostat. Benedict. in Anglia sect.* 2. §. 2. & 3. Tambur. *loc. cit. n.* 24. 23

Sancti Arialdi Congr. ab eodem S. Martyre cum sociis suis fuit excitata circa annum 1080. in Civitate Mediolanensi, & sub instituto S. Joannis Gualberti, diu floruit in Gallia Cisalpina, & post Martyrium S. Arialdi, & Sociorum a B. Andrea Sarumiensi, & Discipulo S. Joannis Gualberti moderata fuit, & postmodum Congregationi Vallumbrosanæ unita est. Eudoxius Locatellus *in addit. M. S. ad vitam S. Jo. Gualberti*; & *Generalium ejusd. Ord. in addit. ad vitam B. Rodulphi II. Generalis Vallis Umbrosæ*, Tamburin. *loc. cit. num.* 25. & alii. 24

Hirsaugiensis Congr. sic dicta, quia *in Hirsaugiensi Monasterio* apud Germanos valde conspicuo reformata fuit, instituta est circa annum 1080. a S. Guillelmo S. Aurelii Abbate in Confinibus Suevorum Spirensis Diœcesis; Tamburin. *l. c. n.* 26. Trithemius *lib.* 2. *de vir. Illustr. Ord. S. Benedicti c.* 9. Arnold. Wion. 2. *p. ligni vitæ lib.* 5. *c.* 11. 25

Grandimontensis Congr. sic dicta a *Monte quodam prægrandi*, ubi principale ejusdem Congregationis conditum est Monasterium in Diœcesi Lemovicensi in Gallia, instituta est circa annum 1080. a S. Stephano Albanensi sub Regula S. Benedicti; Tambur. *loc. cit. num.* 27. Barbosa *cit. lib.* 1. *Jur. Eccl. univers. cap.* 41. *n.* 49. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 2. *p.* 120. Miranda *in Manual. Prælat. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. & alii. 26

Cisterciensis Congr. sic dicta a *Valle Cistercii*, ubi primum ejus Monasterium extructum est in Diœcesi Cabilon, in Burgundia apud Gallos, instituta fuit a S. Roberto Abbate circa annum 1098. & confirmata fuit ab Eugenio III. Const. 2. inc. *Sacrosancta*. Tamb. *l. c. n.* 28. Barb. *l. c. n.* 50. S. Anton. *p.* 2. *t.* 15. *c.* 12. §. 18. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 2. *p.* 133. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 28. & alii. 27

Fontanensis Congr. Eremitarum sic dicta a *solitudine Fontanensi*, ubi primum ejusdem Congregationis Monasterium extructum est, instituta fuit anno 1120. a B. Richardo Monacho Cisterciensi, Tambur. *loc. cit. n.* 20. & alii apud ipsum. 28

Fontis Ebraldi Congr. sic dicta a *celebri Fonte*, juxta quem primum hujus Familiæ Monasterium ædificatum est in Diœcesi Pictaviensi in Gallia, instituta est a S. Roberto Blesio Parisiensi Monacho Benedictino circa annum 1117. Hujus Congregationis Monasteria sunt fere duplicia, idest Virorum, & Fœminarum solo muro distincta. Præsidet viris, & fœminis Abbatissa electa semper a Monialibus. Barbosa *loc. citat. num.* 61. Tamburin. *l. c. n.* 30. Claudius Robert. *in Gallia Christ. tit. de Abbatis lit. F. verb. Fons Ebraldi*, & alii. 29

Savignacensis Congr. sic dicta a primo ejusdem Monasterio *Savignaci* constructo, incæpit circa annum 1121. & a B. Serlone Savignacensi Abbate unita fuit cum triginta Cœnobiis, quæ eo tempore prædictus Abbas hujus Congregationis Generalis gubernabat, universali Congregationi Cisterciensi. Tambur. *l. c. num.* 32. Chryiost. Henriquez *in suo Menologio sub* 4. *Id. Sept. in annot.* Paulus Longius *in Chronico Lintiensis Eccl. sub an.* 1121. 30

Mellicensis Congr. sic dicta a primo ejusdem Monasterio Mellicensi non longe a Vienna Austriæ constructo, instituta est anno 1122. a Don Sigaldo Abbate dicti Monasterii sub Regula S. Benedicti. Tamburin. *loc. cit. n.* 31. Trithemus *l.* 1. *de Vir. Illustr. Ord. S. Benedicti c.* 9. Arnold. Wion. 2. *part. ligni vitæ lib.* 5. *cap.* 11. 31

Montis Virginis Cong. sub Regul. S. Benedicti instituta fuit a S. Guillelmo Vercellensi Monacho Benedictino circa annum 1121. sic dicta a *Monte Virgiliano*, in quo olim Virgilius celebratissimus Poeta amœnissimum hortum habuit, in quo Monte extructum magnificum Monasterium cum Ecclesia sub titulo Beatissimæ Virginis Constantinopolitanæ a Balduino Imperatore pretiosis Reliquiis, ornamentis, & privilegiis decorata. Hæc Congregatio, quæ Regnum Neapolitanum non egreditur, fuit confirmata prius per Joannem Episcopum Avellinen. sub anno 1126. & a Roberto sub an. 1133. & a Guillelmo itidem Episcopo Avellinen. sub an. 1182. & deinde ab Alexandro III. a Lucio III. & a Cœlestino III. ut apparet in hujus ultimi Const. inc. *Religiosam vitam*. Tamb. *l. c. n.* 33. Barb. *l. c. n.* 62. Ovidius de Lutiis hujus Congregationis Monachus *in relatione Sanctissimæ Virginis B. Mariæ Montis Virginis*, & alii. 32

33 *Guillelmitarum Cong.* instituta est a S. Guillelmo Vercellensi Monacho Benedictino anno 1124. & ab ipso nomen desumpsit. Monasteria totius Congregationis dicuntur esse 47. fere omnia per Italiam; *Carb. l. c. num.* 61. Marulus *in Ocean. Rel. lib.* 2. *p.* 101. Carolus de Tapia *in Authent. Ingress, verb. Monasteria c.* 4. & alii.

34 *Adest & alia Guillelmitarum Cong. in Gallia* sic dicta a S. Guillelmo Aquitaniæ Duce, & Pictavensium Comite ejus Fundatore, quæ incœpit circa annum 1156. quam fuisse fundatam sub regula S. Augustini diximus verius esse ex Barbosa & aliis *art. antecedenti n.* 43. At Tamburin. *loc. cit. n.* 30. probat ex multis fuisse fundatam sub Regula S. Benedicti. Vide Barbosam *l. c.* & Tambur. *loc. cit.*

35 *Florensis Congr.* sic dicta a Joanne *de Flore* Cœnobio inferni, & primaria Sede hujus Congregationis, instituta est in Calabria prope Cosentiam anno 1196. a B. Joachimo Monacho Cisterciensi, & Abbate Coracii; Decursu autem temporis unita est Congregatio Cisterciensis, Tamburin. *loc. cit. n.* 36. Marulus *in Ocean. Rel. lib.* 2. *pa.* 177. & alii.

36 *Humiliatorum Cong.* instituta est a quibusdam Nobilibus Mediolanensibus, qui post dirutam patriam a Federico Ænobarbo jussi abire exules in Germaniam, inde humilitate, & precibus regressum in Mediolanum iterum sunt adepti, quia vero vestibus albis indui postliminium impetrarunt, eisdem vestibus Deo inservire decreverunt anno 1196. sub Cœlestino III. Fertur autem a multis Institutorem fuisse B. Joannem Sacerdotem Comensem, quia ipse inter prædictos nobiles primus erat, & præcipuus. Hinc Congregationem extinxit S. Pius V. & Sedi Apostolicæ omnes Abbatiæ, Præpositurae, beneficia, & omnia bona reservata fuerunt, ut in sua const. 19. incip. *Quemadmodum sollicitus Pater*, & hoc, ut vindicaret gravem injuriam illatam S. Carolo Borromæo Cardinali, & Archiepiscopo Mediolanensi, & ejusdem Congregationis reformatori; cum nescio quis ex Humiliatis, aliorum persuasu in eum clopetam duabus glandibus plumbeis onustam exoneravit, illæso interim non sine Divino miraculo Sancto Cardinale Archiepiscopo anno 1596. die 26. Octobris. Joannes Petrus Giussanus *in vita S. Caroli Borromæi lib.* 2. *&* 23. Carolus de Tapia *in Authent. Ingress. verb. Monasteria cap.* 45. Barbosa *loc. cit. n.* 65. Tambur. *l. c. n.* 37. S. Antoninus 2. *par. Hist. tit.* 25. *c.* 22. & alii.

37 S. *Pauli primi Eremitæ Cong.* ab Eusebio Strigoniensi in Monasterio S. Jacobi Patachii in Regno Hungariæ fundata est anno Domini 1215. Huic congregationi, quia Paulus Vesprinensis Episcopus quædam S. Pauli primi Eremitæ indixit servanda præcepta, cum præscripto tamen S. Benedicti, Regula S. Pauli primi Eremitæ nuncupata est. Arn. Vvion, 2. *par. ligni vitæ lib.* 1. *cap.* 71. citans Trithemium, Tamburin. *l. c. n.* 38.

38 *Silvestrina Congr.* instituta est a S. Silvestro Guzzolino nobili Auximensi Monacho Benedictino anno 1231. ab ejus nomine *Silvestrina* appellata, & confirmata fuit ab Innocentio IV. Constit. 6. incipient. *Religiosam vitam*. Barbosa *l. cit. num.* 67. Tamburin. *loc. cit. num.* 39. S. Antonin. 2. *part. histor. tit.* 15. *c.* 23. §. 2. & alii.

39 *Vallumbrosellæ Congr. in Gallia* excitata est in Gallia a Sancto Ludovico Rege ob eximiam ejus devotionem in Sanctum Joannem Gualbertum, in cujus honorem construxit magnificum Monasterium prope Lutetiam Parisiorum, eidemque alias univit Abbatias, in quibus Institutum Monachorum Sancti Benedicti una cum Vallumbrosanis Constitutionibus observatur. Blasius Milanesius Generalis Vallis Umbrosæ *in tract. de miraculis*, *& Reliquiis Sancti Joannis Gualberti*, Eudoxius Locatellus 2. *l.* 2. *vitæ Sanct. Joannis Gualberti cap.* 27. Tambur. *l. cit. n.* 40. & alii.

40 *Vallis Caulium Congregatio* sic dicta Gallice *a Val des Choux* prope Divionem Urbem Galliæ in Ducatu Burgundiæ, instituta fuit a Viardo quodam Monacho Benedictino anno 1240. sub Gregorio IX. a quo fertur confirmata fuisse. Tambur. *l. cit. num.* 41. Barbosa *loc. cit. n.* 68. Miræus *de stat. Eccles. catholic. lib.* 1. *cap.* 4. Claud. Robert. *in Gallia Christian. tit. de Abbat. litt. V.* & alii.

41 *Sancti Nicolai de Arenis Congr.* in Sicilia apud Catanam Civitatem incœpit circa annum 1360. & deinde anno 1506. cum quinque aliis Monasteriis unita est Congregationi Cassinensi. Vvion. 2. *part. ligni vitæ cap.* 11. Tambur. *loc. cit. n.* 42.

42 *Cœlestina Congr.* fundata est a Sancto Petro Morono Monacho Benedictino (dictus est Moronus a monte Morono Regni Neapolitani, quem Religiosus incoluit) anno Domini 1274. *Cœlestinorum* autem nomen sortita est, quia ejus Fundator Sanctus Petrus Summus Pontifex electus Cœlestinus V. vocari voluit; & licet ipse Pontificatus honorem dimiserit, ejus tamen Congregatio cum honorifico Cœlestinorum nomine remansit. Sanctus Cœlestinus V. Const. 1. incip. *Etsi cunctos*, & eamdem Congregationem confirmavit, & sub protectione Sanctæ Sedis Apostolicæ recipit Benedictus XI. Constitut. incipient. *Religiosam vitam*. Barbosa *l. c. num.* 69. Tamburin. *l. c. n.* 43. Miranda *in Manual. Prælator. t.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Morigia *de origin. Rel. l.* 1. *c.* 36. Marulus *in Ocean. Rel. lib.* 4. *p.* 309. & alii.

43 *Vallis Scholarium Congr.* Galliæ in Campania instituta est circa annum 1201. a quatuor Lutetianis Theologiæ Professoribus, nempe Guillelmo, Richardo, Everardo, & Manasse in abdita Valle Campaniæ Belgicæ versus Lingonas, quam Lingonensium Episcopus anno 1213. & Honorius III. Summus Pontifex Nonis Martii 1218. approbarunt, & confirmarunt. Hæc Congregatio Regulam Sancti Benedicti profitebatur, ut tradit Vvion. 1. *part. ligni vitæ cap.* 71. quamvis modo ex Renat. Choppin. *lib.* 2. *Monastic. tit.* 1. *num.* 61. Regulam Sancti Augustini sequatur, Tambur. *l. cit. n.* 44. & alii apud ipsum.

44 *Olivetana Congr.* sic dicta a Monte Olivarum in Comitatu Ilcinensi olim Diœcesis Aretinæ, nunc vero Diœcesis Pientinæ non longe a Senis, ubi primum ejus Monasterium est erectum, & dicitur Mons Olivetus major, instituta fuit a tribus nobilibus Senensibus, Beato Bernardo Ptolemæo Philosophiæ Professore, Ambrosio Piccolomineo, & Patritio de Patritiis anno 1319. sub Pontificatu Joannis XXII. qui eam approbavit constit. 1. incipient. *Cum a Nobis*. Marulus *in Oceano Relig. l.* 1. *c.* 37. Tambur. *l. cit. n.* 45. Barbosa *l. c. n.* 91. & alii.

45 *Benedictina Congr. Nigrorum in Anglia* sub anno 1335. veræ, & propriæ Congregationis formam sumpsit, cum antea sub latiori quodam Instituto, quod nec communitatem, nec certa præcepta continebat, viceret, & creditur fuisse excitatam per Episcopos illos Sanctos Augustinum, Dunstanum, & Lanfrancum in Anglia tunc temporis Sanctitate insignes. Raynerus *lib. de Apost. Benedict. in Anglia sect.* 2. §. 3. *p.* 211. *& seq.* Tambur. *l. c. num.* 46.

46 *Sanctæ Burgæ Viduæ*, *sive Birgittæ Congr.* instituta est in Anglia anno 1340. a prædicta S. Burga, sive Birgitta Vidua, quæ Congregatio in paucis Monasteriis dilatata est, & tempore ruinæ, & vastationis Divini cultus sub Henrico VIII. extincta est. Trithemius *lib.* 1. *de Vir. illustr. ordin. Sancti Benedicti cap.* 3. Arnold. Vvion. 1. *p. lig. vit. cap.* 11. Tambur. *l. cit. n.* 47.

47 *Cisterciensis Congr. in Regnis Castellæ* instituta est anno 1425. a P. Martino de Vargas, nato in Regno Castellæ in Civitate Xeres de la Fontera, authoritate Martini V. const. incip. *Pia supplicum Vota*. Tamburin. *l. c. n.* 48. Chrysost. Henriquez *in Menologio Cisterciens. p.* 2. ubi *de privileg. p.* 245. *& seq.*

48 *Genuensis Congr.* quæ & Sancti Hieronymi de Silvaria a quibusdam nuncupatur, instituta est in Liguria anno 1413. & postea unita fuit Congregationi Cassinensi, ut, sublato ejus Fundatore, referunt Tambur. *loc. c. n.* 48. & Arnold. Vvion. 1. *p. Ligni vitæ c.* 11.

49 *Bursfeldensis Congr. in Germania* suum sumpsit initium, & nomen a quodam Monasterio extructo in Oppido, quod *Bursfeldia*, dicitur Diœcesis Moguntinæ, eo fere tempore, quo Constantiense Concilium terminabatur. Trithemius *lib.* 1. *de vir. Illustr. ordin. S. Benedicti c.* 12. Tambur. *l. c. n.* 49. Barbosa *l. cit. n.* 40.

50 *Sagiensis Cong.* sub Regula Sancti Benedicti cum magna observantia floruit anno 1454. Carolus Fernandez *lib. de observant. Regul. Sancti Benedicti ad Sagien. Monachos vecti*, Arnold. Vvion. 2. *part. ligni vitæ cap.* 11. Tamburin. *loc. cit. n.* 51. ubi fatetur se non reperisse, quo loco, aut quo Institutore incœperit.

51 *S. Bernardi Congr. Cisterciensis in Italia* instituta est circa annum 1497. instante Mediolanensium Duce Ludovico Maria Sfortia, ut clare constat ex Bulla erectionis Alexandri VI. incip. *Plantatus*; Chrysost. Henriquez *de Privilegiis Cisterciens. pagin.* 393. *& seq.* Tambur. *loco cit. num.* 52.

52 *Casalis S. Benedicti Congr.* incœpit, seu potius reformata fuit circa annum 1474. in Gallia Cisalp. ut habetur in constit. Leonis X. incip. *Sacrosanctæ*, & nomen desumpsit a Monasterio in eo Pago fundato; Barbosa *loc. cit. n.* 13.

53 *Sanctæ Justinæ de Padua Congr. Cassinensis* sic dicta a primo ejus Monasterio, & totius familiæ capite Patavii sub Patrocinio S. Justinæ Virginis, & Martyris ejusdem Urbis alumnæ erecto, instituta fuit anno 1410. a F. Lodovico Baldo Benedictino Ordinis Cluniacensis, ut scribit Barbosa *loc. cit. num.* 74. seu, ut scribit Tambur. *loc. cit. n.* 54. a D. Ludovico Barbo Patritio Veneto, & Canonico S. Gregorii de Alga. Desiit autem hæc Congregatio appellari *S. Justinæ* anno 1503. quo illi unitum est Monasterium Cassinense eo pacto, ut *Cassinensis* imposterum vocaretur ob reverentiam Archicœnobii Montis Cassini, ut habetur ex Constitutione Julii II. incip. *Super Cathedram*, ibi: *Nec non Congr. ipsam propter nomen, & Dignitatem Monasterii hujusmodi, quod aliorum Monasteriorum dicti Ordinis Caput est, ut præfertur, de cætero Cassinensem Congregationem, alias S. Justinæ, nuncupari debere*; Tamburin. *loc. citat. num.* 54. Barbosa *loc. citat. num.* 74. Marulus *in Oceano Religion. lib.* 1. *pag.* 84. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 44. & alii.

54 *S. Michaelis de Murano Congr.* Eremitarum instituta ante tempora Leonis X. ac in multis Monasteriis, in

quibus

quibus vita Eremitica sub Regula S. Benedicti, & Institutis S. Romualdi Abbatis propagata est; Deinde vero a prædicto Leone X. redacta fuit hæc Congregatio, & unita Congregationi Eremi Camaldulensis, cui univit etiam Eremitas Montis Coronæ, ut patet ex ejus Const. 2. incip. *Etsi a summo*; Ast tamen Paulus III. Const. 2. incip. *Rationi*, Eremitas Montis Coronæ a Camaldulensibus separavit, & distinctam Congregationem constituit. Barbosa *l. c. n.* 46. Tambur. *l. c. n.* 55. & alii.

55 *Montis Coronæ Congr.* alias Grotana Congregatio instituta fuit circa annum 1520. a Paulo Justiniano Patritio Veneto, & Monacho Camaldulensi. Barbosa *l. c. n.* 46. Tamburin. *l. c. n.* 56. Arnold. Wion. 1. *part. ligni vitæ c.* 30. & alii.

56 *Congr. Eremitarum Camaldulensium*, quamvis prius esset eadem cum Congregatione Cœnobitarum, modo tamen est distincta Congregatio, eamque ab illa separavit Paulus III. Constitut. 1. incipient. *Rationi congrui*; Tamb. *l. c. n.* 57. Barbosa *l. c. n.* 44. Franciscus Patriarcha *de vita solitaria tr.* 3. *l.* 2. *c.* 16. & alii.

57 *Vallisoletana Congr. Sancti Benedicti de Observantia* sic dicta Monasterio totius Congregationis Capite, constructo in Civitate Vallisoleti, fundata fuit anno 1520. a Joanne Monacho Benedictino sub Regula Sancti Benedicti, & Constitutionibus Cassinensium, alias Sanctæ Justinæ, additis tamen aliquibus particularibus. Tambur. *l. c. n.* 57. Barbosa *l. c. n.* 42. & alii.

58 *Lusitana Congr. Sancti Benedicti* in Regno Portugalliæ in Provincia Interamnensi non longe a Civitate Brachara incœpit in Monasterio Sancti Martini de Tibaes circa annum 1549. Hæc Congregatio habet sub se ultra viginti Monasteria Virorum, & Monialium plura. Tamburin. *l. cit. num.* 58. ubi dicit, se non reperisse hujus Congregationis Auctorem. Barbosa *l. c. n.* 43. & alii.

59 *Ulyssiponensis Congr. Sancti Benedicti* sic dicta a nobili, & magnifico Monasterio in Ulyssiponensi Civitate extructo fundata fuit anno 1549. a D. Jacobo de Murtia Ordinis Sancti Hieronymi, & Sancti Nicolai in Portugallia Abbate Commendatario. Tamb. *l. c. n.* 59. Arnold. Wion. 2. *part. Ligni vitæ c.* 11. *in fine* & alii.

60 *Melidensis Congr. Sancti Benedicti* sic dicta a *Melide* Insula Ragusium in Dalmatia, saltem quoad novam reformationem surrexit circa annum 1560. ope, & industria D. Chrysostomi Cassinensis Monachi Archiescopi postea Ragusini, Arnold. Wion. *lit. cit. p.* 609. Tambur. *loc. cit. num.* 60.

61 *Fulliensis Beatæ Mariæ Virginis Congregatio* sic dicta a Monasterio suo principali in Regno Galliæ apud Tolosam, in quo Beatæ Virginis Imago inter folia depicta cernitur, fundata fuit a B. Joanne Barerio ejus Abbatiæ prius Commendatario anno 1583. & confirmata fuit a Sixto V. Constitut. incip. *Religiosos Viros*. Barbosa *l. c. n.* 65. Tamb. *l. c. n.* 61. & alii.

62 *Cisterciensis Congregatio* in Aragoniæ, Navarræ, Valentiæ, Catalauniæ, & Majoricæ Regnis excitata fuit circa annum 1216. promovente Philippo III. Hispaniarum Rege Catholico, & Paulo V. Pontifice approbante, ut patet ex ejus Constitutione incip. *Pastoralis Officii*; Chrysost. Henriquez *de privileg. Cisterciens. pag.* 44. Tambur. *loc. cit. num.* 62.

63 *Cisterciens. Congregatio Romana* circa annum 1623. propriam formam ab aliis Cisterciensium Congregationibus distinctam habere cœpit industria Vespasiani de Angelis primi ejusdem Congregationis Præsidis Generalis, & ope Eminentissimi Cardinalis Ubaldini Comprotectoris, ut patet ex Constitut. Gregorii XV. incip. *Sacrosancti Apostolatus*, & ex Litteris dicti Cardinalis Ubaldini relation. a Tamburin. *l. c. n.* 63.

64 *Fulliensis Congregatio Reformatorum Sancti Bernardi in Italia* particulare hoc nomen sortita est, & ab illa Galliæ separata, approbata est anno 1630. ab Urbano VIII. ut apparet ex ejus Constit. incip. *Ad celeres*, relata a Tamburin. *l. c. n.* 64.

65 *Congregatio Cisterciensis Beatæ Mariæ Virginis Calabriæ, & Lucaniæ* excitata est circa annum 1633. a D. Emanuele de Pelusio vigore Bullæ Urbani VIII. incip. *Sacrosancti Apostolatus*, relat. a Tambur. *l. c. n.* 65.

66 *Scotorum Congregatio* sub Regula Sancti Benedicti, a quo Fundatore, & quo tempore fuerit instituta, ignoratur, ut ex Alexandro de Roma *lib. de feroc. Scotorum cap.* 12. refert Tambur. *loc. cit. num.* 66. & de ipsa scribunt Trithemius *lib.* 1. *de Vir. Illust. Ordinis sancti Benedicti c.* 3. & Arnold. Wion. *part. Ligni vitæ lib.* 1. *c.* 11.

67 *Scalvorum Congregatio* sub Regula Sancti Benedicti a quo Fundatore, & quo tempore, & loco fuerit instituta, penitus ignoratur, ut fatetur Tambur. *l. c. n.* 67. & de ea scribunt Trithemius *l.* 2. *c. cap.* 3. & Arnold. Wion *cit. cap.* 11.

68 Sub Regula Sancti Benedicti militarunt, & adhuc varii militant Ordines Militares, seu Equestres, & in primis militant celebris *Templariorum Equitum Ordo*, sic dictus a Templo Hierosolymitano, prope quod ejus Hospitale primum eorum domicilium est erectum, & institutus fuit circa annum 1118. a novem Equitibus Gallis, quorum duo tantum a Scriptoribus nominantur, nempe Hugo de Paganis, & Gaufridus a Sancto Audomaro, & ipsis Equitibus data est Regula a Sancto Bernardo in Concilio Trecensi in Gallia celebrato anno 1127. nono post eorum institutionem, ad requisitionem Balduini Regis Hierosolymorum, ut apparet ex ejus Epistola ad dictum Sanctum directa, & relata a Tamburin. *loc. cit. num.* 70. Talis autem Ordo extinctus est in Concilio Viennensi in Delphinatu a Clemente V. Constitut. 3. incip. *Ad providam*. Tambur. *l. c. n.* 70. Marulus *in Ocean. relig. l.* 3. *pag.* 215. Franciscus Mennenius *de Origine Ordin. Milit. tit. Templar. Equit. Ordo pag.* 34. Barbosa *l. c. n.* 76. *& seq.* ubi ad rem vide *ibi usque ad n.* 79. *inclusive*.

Sancti Salvatoris Equitum Ordo institutus fuit in Ara- 69
gonia sub Regula Sancti Benedicti, & Institutis, ac Legibus Templariorum ab Alphonso Navarræ, & Aragoniæ Rege circa annum 1118. Franciscus Mennenius *lib. de Origin. Ordin. Militar. tit. Ordin. Equitum Sancti Salvatoris pag.* 38. Tambur. *l. c. n.* 71.

Avisensium, *sive de Avis Equitum Ordo* sic dictus ab 70
Oppido *Avis* in tractu Transtagnano triginta millia pass. suum ab Ebora distante, ubi primarium hujus Militiæ Domicilium adest, institutus est ab Alphonso Henriquez primo Lusitaniæ Rege anno 1146. Barbosa *l. c. n.* 80. Tamb. *l. c. n.* 72. Franciscus Mennenius *cit. tit. Ordo Equitum de Avis p.* 71. & alii.

Calatravæ Equitum Ordo sub auspiciis Sancii III. Ca- 71
stellæ, & Ferdinandi Legionis, & Galliciæ Regibus ann. 1158. erectus est a Sancto Raymundo Titerii Abbate, & Didaco Valasquio Alphonsi Regis jam generoso milite, & est sic dictus a *Calatravæ* Oppido, ubi primum & præcipuum hujus Militiæ Domicilium est, & approbatus fuit ab Alexandro III. sub Regula Cisterciensium Constitut. 5. incip. *Benedictus*, & ab Innocentio III. Constitut. incip. *Quoties*. Tamburin. *l. c. n.* 73. Barbosa *l. c. n.* 81. Morigia *de Orig. Relig. l.* 4. *c.* 5. Marulus *in Ocean. relig. l.* 3. *p.* 226. & alii.

Gladiferorum Equitum Ordo erectus est circa an. 1164. 72
in Livoniæ Regnis a Meynardo Sigibergensi Monacho Cisterciensi, & est sic dictus ab ejus insignibus, qui sunt duo Gladii forma Crucis decussatim positæ rubescentes, Chrysostomus Henriquez *in Menolog. Cisterciens. sub Kal. Jun. pag.* 181. Franciscus Mennenius *lib. de Origine Ordin. Militar. tit. Gladiferorum Ordo p.* 39. Tamburin. *l. c. n.* 74. asseritur hic Ordo, teste Mennenio *l. c.* confirmatus ab Innocentio III.

Equitum Sancti Juliani de Pereyro Ordo sic dictus a S. 73
Juliano de Pereyro Oppido Diœcesis Civitatensis, ubi primum, & præcipuum habet Domicilium, institutus fuit sub Regula Sancti Benedicti, & institutis Cisterciensium anno 1170. sub auspiciis Ferdinandi II. Castellæ, Galliciæ, & Legionis Regis ab Nobilissimo Equite Gomezio Fernando, & confirmatus fuit ab Alexandro III. Constit. incip. *Quoties*. Tamburin. *l. c. num.* 75. Bernard. de Brito *in Chronic. Cisterciens. tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 3. Tapia *in Authent. Ingressi ad sacrosanct. Eccles. verb. Monasteria c.* 42. & alii.

Equitum Monti gaudii Ordo in Regno Hierosolymita- 74
no originem habuit circa annum 1180. quo anno sub Regula & Constitutionibus Cisterciensium approbatus fuit ab Alexandro III. particulari Diplomate, quod, teste Francisco Radesio Calatravæ Equite, asservatur in Archivio Calatravensi. Chrysostomus Henriquez *in Menologio Cisterciens. pag.* 38. *& pag.* 276. Tamburin. *loc. cit. num.* 76. Franciscus Mennenius *de Origin. Ord. Militar. p.* 38. & alii.

Ordo Equitum Sancti Georgii de Alfama sic dictus ab 75
Alfamia Arce in Littore Maris Balearici in Principatu Catalauniæ Diœcesis Dertusen. sita, apud quam erectus fuit sub Regula Sancti Benedicti, & Constitutionibus Cisterciensium an. 1201. a Petro II. Aragoniæ Rege; Tambur. *l. c. n.* 77. Marulus *in Ocean. relig. p.* 229. Barb. *l. c. n.* 85.

Ordo Equitum Sancti Michaelis, *seu de Ala* sic dictus 76
quia insigne, seu Symbolum, & tessera hujus Militiæ est Ala Sancti Michaelis purpurea interlucentibus radiis aureis supra sinistrum latus, institutus est ab Alphonso I. Lusitanorum Rege anno 1166. apud Alcobaciæ Cœnobium Cisterciense in Lusitania sub Regula Sancti Benedicti, & Institutis Cisterciensium. Bernard. de Brito *Chronic. Cisterciens. tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 18. *&* 19. Tambur. *l. c. n.* 78. Barbosa *l. c. n.* 82. & alii.

Alcantaræ Equitum Ordo apud Hispanos institutus pri- 77
mum fuit in Oppido *Pereyro* ad ripam Coæ sito sub patrocinio Sancti Juliani, & Regula Sancti Benedicti cum Constitutionibus Cisterciensium a Nobili quodam Equite D. Suerio circa an. 1176. vel secundum alios 1151. Deinde anno 1218. a Nunno Fernandez S. Julian. Militum Magistro hujus Militiæ Domicilium translatum est ad Alcantaram in Regno Castellæ ad Tagi fluminis ripam, locum donantibus Martino Fernandez de Quintano duodecimo Calatravæ Magistro, & Equitibus ejusdem Ordinis sub quibusdam conditionibus, quas ex Rades de Andrada refert Azorius *Inst. moral. part.* 1. *l.* 13. *c.* 5. *quæst.* 3. *vers. Sunt item Milites Alcantaræ*; Unde ab Alcantara, suppresso priori nomine Sancti Juliani, dicti sunt in posterum *Equites Alcantarenses*. Et hic Ordo primo confirmatus fuit

a Benedicto XIII. Antipapa quem ut verum Pontificem habebat Hispania. Et postea a Julio II. Constitut. 16. incipient. *Romani*, Barbosa *l. cit. num.* 83. Tamburin. *loc. cit. num.* 79. Marulus *in Ocean. relig. lib.* 3. *p.* 227. Morigia *de orig. relig. lib.* 4. *c.* 6. Mennen. *lib. de orig. Milit. Equest. tit. Alcantara*, *p.* 45. & alii.

78 *Montis franci Equitum, sive Equitum de Monfrant ordo* surrexit sub Regula Sancti Benedicti, & Constitutionibus Cisterciens. in Regno Castellæ circa annum 1221. & est sic dictus a præcipua conventus Sede, quæ fuit in Castro de *Monfrant* in ipso Regno Castellæ, Chrysost. Henriquez *in Monologio Cisterciens. p.* 176. Tambur. *l. c. n.* 81. Franciscus Mennenius *l. de origin. ordin. Milit. p.* 48. & alii.

79 *Truxillensium Equitum ordo* sic dictus a Civitate *Truxillo* in Hispania, in qua incœpit anno 1227. cui Alphonsus Rex Diplomate condito, Truxillum cum aliis Oppidis, & prædiis ditissimis concessit. Chrysostom. Henriq. *in Monolog. Cisterciens. p.* 276. Tamb. *l. cit. num.* 82. & alii.

80 *Montesiæ Equitum ordo* sic dictus a Castro *Montesiæ*, ubi primum, & præcipuum hujus Militiæ Domicilium erectum est, institutus est anno 1316. sub Regula Sancti Benedicti, & Constitutionibus Cisterciens. a Jacobo II. Aragoniæ, & Valentiæ Rege, & confirmatus a Joanne XXII. Summo Pontifice per ejus Bullam datam Avenione 4. Idus Junii Pontificatus sui anno primo, quæ inserta est in principio Constitutionum dicti Ordinis impressarum Valentiæ de anno 1573. Barbosa *l. c. n.* 85. Tamb. *l. c. n.* 33. Marulus *Ocean. relig. lib.* 3. Morigia *de origin. relig. l.* 4. *c.* 4. & alii.

81 *Equitum Jesu Christi ordo* apud Lusitanos sub Regula Sancti Benedicti, & Constitutionibus Cisterciens. sub Jesu Christi nomine, & patrocinio institutus fuit a Dionysio Perioca Lusitaniæ Rege Sanctæ Elisabethæ Reginæ Marito anno 1319. cui Ordini bona omnia, quæ in Lusitaniæ, & Algarbiorum Regnis habebant Templarii, fuere applicata, ut vicinorum Saracenorum incursibus resisterent, ut apparet ex Litteris Joannis XXII. r[illegible] tis a Tamb. *l. c. n.* 84. Barbosa *l. c. n.* 84. Marulus *in Oceano relig. lib.* 3. *p.* 126. Mennenius *lib. de orig. ord. Milit. tit. Equitum Christi Ordo*, & alii.

82 *Equitum sancti Stephani ordo* apud Florentinos institutus fuit anno 1560. sub Regula Sancti Benedicti, ac nomine Sancti Stephani Papæ, & Martyris a Cosmo I. Mediceo Magno Etruriæ Duce, ad arcendos Mauros, & Turcas, & Piratas a Tyrrheno Mari, & confirmatus fuit a Pio IV. Constitut. incip. *His, qui pro religionis propagatione*; Barbosa *l. c. n.* 86. Tamburin. *l. c. n.* 85. Morigia *de orig. regul. lib.* 4. *c.* 8. & alii.

83 *Equitum sancti Mauritii Ordo* apud Sabaudos institutus sub Regula Sancti Benedicti anno 1572. a Duce Sabaudiæ Emanuele Philiberto Emanuelis Regis Lusitaniæ ex filia Catharina Nepote, ad Sabaudiam ab Hæreticis illæsam tuendam, & conservandam, deinde totam Italiam, cujus ipsa est Claustrum, & munimentum, & confirmatus fuit a Gregor. XIII. Constitut. 6. incip. *Christiani populi*. Auctus est Ordo Sancti Mauritii Ordine Sancti Lazari Hierosolymitani, quem ipsi univit Gregor. XIII. Const. incip. *Pro commissa*. Unde appellatur nunc Ordo Equitum Sancti Mauritii, & Sancti Lazari, & ubi primum Tessera Ordinis Sancti Lazari erat Crux viridis, & Ordinis Sancti Mauritii Crux candida in hac unione decretum est, Equitem in posterum pro insigni suæ militiæ intra Crucem viridem Crucem candidam ponere debere, & communia utriusque Militiæ privilegia esse. Barbosa *l. c. n.* 87. Tamb. *l. c. num.* 86. Marulus *in Ocean. relig. lib.* 3. *p.* 207. Morigea *de origin. relig. l.* 4. *c.* 7. Mennenius *l. c. ordo Equitum Sancti Mauritii p.* 24. & alii.

84 *Ordo Equitum sancti Bernardi* in Hispania sub Regula Sancti Benedicti extitit, & militavit usque ad tempora Petri Regis Castellæ, qui eum extinxit. Chrysost. Henriquez *in Menologio Cisterciens. sub die* 20. *Augusti p.* 270. Jo. Mariana *in suo historia de ordinibus Sancti Bernardi*; Tamburin. *l. c. n.* 87. A quo tamen Institutore initium sumpserit, non insinuant.

Articulus V.

Quo ad quartam principaliorem Regulam, & millitantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1 *Quarta principalior regula est S. Patris N. Francisci, Deo sibi revelante, & de verbo ad verbum dictante, ab eodem conscripta, ad num.* 2.

3 *Religio Fratrum Minorum incœpit anno* 1208. *& fuit confirmata solo vivæ vocis Oraculo ab Innocentio III. anno* 1210. *& iterum in Concilio Lateranensi anno* 1215. *Et deinde cum propria Regula confirmata fuit ab Honorio III. anno* 1223. *Constit.* 5. *incip.* Solet annuere.

4 *Sub Seraphici P. N. S. Fr. Regula militant universalis Fratres Minores, qui dictam Regulam sine ulla dispensatione ad litteram observant, quorum alii vocantur* Observantes, *alii* Recollecti, *alii* Discalceati, *alii* Reformati.

5 *Supradicti omnes Fratres Minores degunt sub Obedientia unius, ejusdemque Generalis, serie non interrupta a S. P. N. Francisco in Generalatu succedentis.*

6 *Unde ipse solus utitur sigillo totius Ordinis, & se nominare potest, & nominat* Generalem totius Ordin. S. Francisci, seu Fratrum Minorum.

7 *Sub Obedientia prædicti Ministri Generalis totius Ordinis degunt etiam variæ Provinciæ Fratrum Discalceatorum Tertii Ordinis, insuper & Conceptionistæ.*

8 *Sub eadem S. P. N. Francisci Regula in sua primæva puritate militant, eamque exactissime ad litteram observant PP. Capuccini.*

9 *Patres Capuccini sunt veri Fratres Minores, & Filii S. P. N. Francisci.*

10 *Sub eadem Regula S. P. N. Francisci, non in suo rigore, & ad litteram, sed cum certis dispensationibus Apostolicis militant PP. Conventuales.*

11 *Ex iis prodierunt Patres dicti Minores Conventuales reformati.*

12 *Ipsis Minoribus Conventualibus reformatis unita fuere loca, & bona Fratrum Minorum Discalceatorum per Italiam degentium.*

13 *Sub S. P. N. Francisco militant etiam Moniales Clarissæ a S. Clara sic dictæ, quarum Regulam a S. P. N. Francisco institutam approbavit Innoc. IV. & deinde moderarunt alii Pontifices.*

14 *Item sub S. P. N. Francisco militat Tertius Ordo de pœnitentia ab ipso Seraphico P. institutus sub propria Regula confirmata a Nicolao IV.*

15 *Hic tertius Ordo nedum floret in conjugatis, & solutis utriusque sexus in propriis privatis Domibus in sæculo degentibus; sed etiam in Fratribus, & Monialibus in communi intra Claustra viventibus, & tria substantialia vota solemniter emittentibus, pro quibus Regulam reformavit, & approbavit Leo X.*

16 *Regularis hic tertius Ordo habet Generalem ad triennium.*

17 *Ex iis Tertiariis sunt alii Reformati, qui cœperunt in Gallia anno* 1595.

18 *Ab Ordine, seu Religione Seraphici P. N. S. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt varii alii Ordines, seu Congregationes Regulares, & signanter præclarus Ordo S. Francisci de Paula.*

19 *Item Congr. Monialium Immaculatæ Conceptionis.*

20 *Item Congr. Monialium Annunciationis B. Mariæ Virginis.*

21 *Item Congr. Monialium vulgo Capuccinarum, & quare sic dictæ?*

22 *Item Reformatio Carmelitarum Discalceatorum.*

23 *Insuper ab Ordine, seu Religione S. P. N. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt variæ aliæ Congr. Regulares, & Sæculares utriusque sexus, Et signanter Congr. Dem[illegible]arum, & alia hominum Congr. dicta Sanctæ Crucis.*

24 *Item Congr. Ursolinarum.*

25 *Item Congr. B. Petri de Pisis.*

26 *Item Congr. S. Hieronymi in Hispania.*

27 *Item Congr. S. Hieronymi de Fesulis.*

28 *Secundum aliquos etiam S. Ignatius Loyola Fundator Præstantissimæ Societatis Jesu fuit prius professus Tertii Ordinis S. P. N. Francisci.*

29 *Item Congr. S. Birgittæ.*

30 *Item Congr. Dominarum Oblatarum Turris speculorum in Urbe.*

31 *Item Congr. Dominarum de Robando in Civitate Massiliæ.*

32 *Item Congr. S. Mariæ Charitatis in Gallia.*

33 *Item Congr. Convertitarum in Gallia.*

34 *Item Congr. pauperum infirmarum.*

35 *Item Congr. Monialium S. Joannis Hierosolymitani in Portugallia.*

36 *Item Celebre Monasterium Convertitarum ædificatum Parisiis.*

37 *Item Patres Carthusiani introducti fuerunt in Civitatem Venetiarum opera nostri Sancti Bernardini de Senis.*

38 *Item Hospitale Pietatis in eadem Civitate Venetiarum.*

39 *Item Societas mortis in Civitate Mantuæ.*

40 *Item Hospitale pro pauperibus infirmis in Civitate Bononiæ; Societas, seu Confraternitas, Disciplinantium in Civitatibus Perusiæ, Fulginei, Spoleti, & alibi.*

41 *Item Societas, seu Confraternitas SS. Sacramenti.*

42 *Item Hospitale in Civitate Veronæ.*

43 *Item Confraternitates disciplinantium, Archiconfraternitas Confalonis; Archiconfraternitas Sacrorum Stigmatum Seraphici P. N. S. Francisci.*

44 In-

44 *Insuper Montes pietatis.*
45 *Etiam Ordines Militares, & Equestres, vel promoti, vel dependentes sunt ab Ordine S. P. N. Francisci, & in primis Equestris O. S. Sepulcri.*
46 *Affertur formula Litterarum, quæ ipsis novellis creatis Equitibus S. Sepulcri a Patre nostro Guardiano Jerusalem in dies conceduntur.*
47 *Assignantur privilegia Equitum S. sepulcri Jerusalem.*
48 *Item Equitum Militiæ Jesu Christi Ordo.*
49 *Item Equitum Ascensionis Jesu Christi Ordo.*
50 *Item Conceptionis S. Mariæ Virginis Equitum Ordo.*
51 *Ordo noster Seraphicus ex revelatione S. P. N. Francisco facta a Christo Domino in Monte Alverniæ usque in finem sæculorum in sua perfectione, & puritate est duraturus, & a Deo conservandus.*
52 *Affertur Encomium ei datum a Gregorio IX.*
53 *Affertur aliud ei datum a Nicolao III.*
54 *Affertur aliud ei datum a Clemente V.*
55 *Ad complementum affertur novissima Constitutio Benedicti XIII. dirimens Controversias de ejus primatu, & Antersoritate, & confirmans aliam suam Constitutionem incip.* Paternæ Sedis, *editam ad favorem Minorum de Observantia pro suis Tertiariis.*

1 QUarta principalior Regula est S. P. N. Francisci, quam sibi immediate a Deo revelatam, & de verbo ad verbum sibi dictatam, & traditam conscripsit, prout non tantum ipsemet S. Pater sæpe est fassus, sed; & plures Pontifices contestati sunt, inter quos Gregorius IX. *in Regul. FF. Minor. cap. 1.*, & Nicolaus III. *arg. c. Exiit 3. de verbor. significat. in 6.* Quod ipsum etiam ipsemet Christus revelavit S. Birgittæ *lib. 7. Revelationum cap. 29.* his verbis: *Illius Francisci Regula, quam ipse incœpit non fuit dictata, & composita ab ipsius humano intellectu, & prudentia, sed a me secundum meam voluntatem quodlibet ejus verbum, quod in ea scriptum est, de Spiritu Sancto est.* Sic Waddingus *ad annum* 1223. *numer.* 13. Dominicus de Gubernatis *in Orbe Seraphico tom. 1. lib. 1. cap. 9.* Reiffenstuel *lib. 3. Decretal. tit. 31. num. 47.*, & alii. Unde contristatus aliquando Sanctus Pater Franciscus de aliquibus Regulæ transgressionibus, quæ jam suo tempore in Ordine irrepserant, a Christo hanc habuit interpretationem: *Cur tu pauper homuncio turbaris? An Ego te super Religionem meam pastorem, sic constitui, ut me principalem Patronum nescias? Hominem simplicem te constitui, ad hoc ut quæ in te fecero, non humanæ industriæ, sed supernæ gratiæ adscribantur, & quantiscumque fuerit impulsibus paupercula hæc concussa Religio, semper salva meo munere manebit.* Waddingus, Gubernat., Reiffenst. *loc. cit. ac Chronico Ordinis.*

2 Clarius adhuc, & evidentius plurimisque audientibus expresse revelavit Christus Regulam, & Religionem S. Francisci immediate a se fuisse institutam: Dum Fratre Elia Generali, inito cum aliis consilio, relaxationem Regulæ petente, ac contra nimium rigorem protestante in monte Raynerio ad Christum clara voce, Fratre Elia, & aliis præsentibus, dixit Franciscus: *Domine, nonne dixi hoc mihi non credituros?* Ad hæc enim verba illico in nube lucida apparens Christus, spectantibus, & audientibus omnibus contra Regulæ rigorem cum Elia Generali conquerentibus, sensibili, & clara voce ita respondit: *Homuncio, quid turbaris, quasi tuum hoc opus esset? Tune Legislator? Tune hujus vitæ præceptor; Nonne hæ tabulæ a me formatæ? tu duntaxat tenue hujus operis instrumentum, & calamus scribentis. Novi ego quid dictaverim. Novi quid velim præcipere, vires humanæ mihi compertæ: scio quid possunt, & quid ergo valeo, & volo præstare subsidium. Volo proinde, ut Regula hæc observetur ad litteram, ad litteram, sine Glossa, sine Glossa.* Quibus dictis conversus ad congregatos Franciscus dixit: *audistis? audistis?* Elias vero, ac ceteri cœlesti voce quidem territi, a proposito tamen suo necdum penitus desistentes rogare cœperunt, ut eisdem instar aliarum Religionum saltem in communi aliquid possidere liceret: ad quæ Christus a S. Francisco interpellatus, denuo voce clara, & sensibili, omnibus audientibus respondit; *Ego pars, & hereditas eorum ero quamdiu curaverint, ut bene Regulam observent, & quo major erit eorum numerus, eo major in eos mea videbitur providentia.* Quod sane Divinum promissum mirabiliter adimpleri continua experientia in omnibus quatuor Mundi partibus clare cernitur, cum non obstante, quod Religio S. Francisci adeo creverit, ut teste Ludovico Granatensi *conc. 2. de S. P. Francisco* numero Provinciarum, Monasteriorum, & Fratrum superet omnes Religiones, & Ordines simul sumptos, quod idem Hieronymus Plati S. I. *lib. 2. cap. 22., & 24. de propagand. Relig.*, & alii testantur, veritate in facto testimonium perhibente. *Hactenus* Reiffenstuel *loc. cit. n.* 48.

Incœpit autem Religio seraphici P. N. S. Francisci, quam Fratrum Minorum appellari voluit, anno 1208. Pontifice Innocentio III. qui eamdem solo tamen vivæ vocis Oraculo confirmavit anno 1210 Et iterum in Concilio Generali Lateranensi anno 1215. At quia ab ipso Innocentio III. non fuerat scriptis tradita Bulla dictæ Confirmationis, eamdem scriptis confirmavit anno 1223. ejus successor Honorius III. Constitut. 5. incip. *Solet annuere.*

Sub Seraphici P. N. S. Francisci Religione, ejusque Sanctissima Divinitus accepta, & sibi immediate a Christo dictata Regula militant omnes illi Fratres Minores Franciscani, qui dictam Regulam, sine ulla dispensatione ad litteram observant, quorum alii vocantur *Observantes*, scilicet Regulam, desumpto nomine ab Observantia Regulæ in suamet puritate. Alii, ut in Gallia, & Belgio vocantur *Recollecti*. Alii, ut in Hispania, & partim in Italia vocantur *Discalceati*. Alii, ut in Italia, & Germania, vocantur *Reformati*. 4

Supradicti omnes Franciscani, seu Fratres Minores Regularis, & strictæ Observantiæ degunt sub Obedientia unius ejusdemque Generalis serie non interrupta a S. P. N. Francisco in Generalatu succedentis, ut declaravit Leo X. Constit. 26. incip. *Licet alias*: Unde solus ipse utitur Sigillo totius Ordinis & solus ipse se nominare potest, & nominat *Generalem totius Ordinis S. Francisci, seu Fratrum Minorum*, ut statuit Leo X. Constit. incip. *Ite, & vos in vineam meam*, & expresse definivit de mente Sanctissimi Sac. Rit. Congregat. in Controversia super hoc mota anno 1425. quæ duravit usque ad annum 1431. & resoluta fuit, ut infra. 5

„ Cum Procurator Generalis Fratrum Minorum Conventualium S. Francisci sex ab hinc annis ægre ferret „ Ministrum Generalem de Observantia in præteritum „ usum fuisse, & in præsentiarum uti titulo, & sigillo „ cum inscriptione Ministri Generalis totius Ordinis FF. „ Minorum, recursum habuit ad Sanctissimum supplicans mandari reformari hujusmodi titulum tamquam „ non legitime dicto Ministro Generali de Observantia „ competentem, & supplicatione per Sanctissimum ad hanc „ Sac. Rituum Congregationem remissa, Eadem Sac. Congregatio discussionem hujus negotii ad referendum usque „ de anno 1425. commisit Eminentissimo, & Reverendiss. „ Domino Cardinali Muto, coram quo, formato dubio, „ de consensu amborum partium: An titulus Ministri Generalis totius Ordinis FF. Minorum, quo insignitur Minister Generalis Observantium; sit reformandus? Utraque parte sæpe sæpius in facto, & jure desuper informante, & audita ad relationem ejusdem Eminent. Cardinalis Muti, causa acerrime in plena Congregatione „ discussa; Sac. Rituum Congregatio respondit, nihil innovandum, & Ministrum Generalem de Observantia legitime usum fuisse, & uti posse Titulo, & Sigillo cum inscriptione Ministri Generalis totius Ordinis FF. Minorum, & ita servari mandavit. 6

Romæ 22. Martii 1431.

C. Episcop. Portuen. Card. Pius.

In Regesto hujus Congr. fol. 47. Vide verb. *Sigillum n. 23. & 24.* ubi expressus ad rem.

Hinc est, quod inter Generalis Ordinis Minorum S. Francisci solus Generales Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia, una cum Generalibus aliarum Religionum assistit Capellæ Sanctissimi D. N. Papæ: ideo non immerito utitur Titulo Ministri Generalis totius Ordinis. Vide d. verb. *sigillum n. 23. & 24.*

Sub Obedientia prædicti Ministri Generalis totius Ordinis degunt etiam variæ Provinciæ Fratrum Discalceatorum Tertii Ordinis. Insuper, & Conceptionistæ novissime florentes præsertim in Regno Poloniæ, ut notat P. Petrus Antonius a Venetiis *in Viridario Seraphico tom. 1. part. 2. cap. 15. in fine.* 7

Sub eadem S. P. N. Francisci Regula in sua primæva puritate militant, eamque exactissime ad litteram observant PP. Capuccini, quorum Congregationem confirmavit Clemens VII. const. 21. incip. *Religionis zelum*. Et deinde Paulus III. const. 11. incip. *Exponi*, statuit, quod PP. Capuccinorum nomen, & habitum, aliumque similem nulli usurpare liceat. Quod & confirmavit Gregor. XV. constit. 11. incip. *Beati Francisci*, & Gregor. XV. const. 15. incip. *Ex injuncto*. Patres Capuccini sunt veri fratres Minores, Filii S. P. N. Francisci, trahuntque Originem vere ex linea non intermissa dicti S. P. N. Francisci; Urban. VIII. const. 68. incip. *Salvatoris.* 8

Sub eadem Regula S. P. N. Francisci, non in suo rigore, & ad litteram, sed cum certis dispensationibus Apostolicis militant *PP. Conventuales*, qui sicuti alii Regulares bona immobilia, & dominium in communi habere possunt, præsertim post acceptatum ab eis Indultum Concilii Tridentini *sess. 25. de regularibus cap. 3.* Non autem ex Indulto ipsis prætenso concesso ab Innoc. IV. anno 1244. seu 1247. 14. Kalend. Septembr. const. incip. *Quanto studiosius*, ut varii falso censuere, & etiam in prima nostra editione *hoc ipso in loco* fuit inadvertenter traditum; Nam duobus primis sæculis franciscanis nullum privilegium, 10

nul-

nulla dispensatio, nulla fuit habita concessio Apostolica, quibus redderetur licitus fratribus Minoribus usus redditutum, possessionum, aut bonorum immobilium; Sicque ante annum 1430. fuit illis semper illicitus; Et prima ad id dispensatio fuit ipsius provisionaliter concessa a Martino V. dicto anno 1430. die 23. Augusti const. incip. *Ad statum Ordinis Minorum*. Et prima concessio succedendi in bonis temporalibus hæreditariis, ac si essent in sæculo, fuit eis facta a Sixto IV. anno 1472. pridie Kalendas Martii constit. incip. *Dum fructus uberes*; & non ex tam decantata const. Clementis IV. incip. *Obtentu Divini Nominis* edita 4. Idus Febr. 1265., quæ directa fuit tantummodo *Magistro Generali, & fratribus ordinis Prædicatorum*; sine ulla mentione *Ministri Generalis, & fratrum Ordinis Minorum*, ut clare constat ex ipsa authentice extracta ex Secreto Archivio Vaticani die 3. Junii 1727. per D. Jacobum Antonium de Pretis præfati Archivii custodiæ Præfecti, prout fideliter refertur in fine Epistolæ quartæ Boni Amici ad Filaletem Adiaforum impressis: Lucæ per Sebastianum Dominicum Cappurri 1727. & in Apologia pro Ordine fratrum Minorum *tom. 1. lib. 4. c. 4. §. 1.* novissime anno 1748. impress. Lucæ apud Philippum Mariam Benedini. Quæ constitutio fuit specifice confirmata, & de verbo ad verbum relata a Nicolao IV. constit. incip. *Cum olim*; & a Martino V. const. inc. *Dudum* cum solo prædicto titulo. Hinc prævio recessu a traditis *loco supra citato* sistendum omnimode edito in his expositis, & nullimode recedendum a laudata eruditissima Apologia pro Ordine fratrum Minorum in tribus Tomis ordinatissime distributa, ubi abunde, solide, & inconcusse omnia ad evidentiam pro Boni Amici de Observantia demonstrantur, ac comprobantur.

11 Ex iis prodierunt Patres dicti Minores Conventuales reformati, quos approbavit, & privilegiis, ac gratiis Conventualium non reformatorum frui voluit Sixtus V. const.
12 68. incip. *Apostolici*: Et ipsis Minoribus Conventualibus reformatis univit loca, & bona fratrum Minorum Discalceatorum per Italiam degentium, & ad substantiare indulsit Sixtus V. const. 69. incip. *Cum sicuti*.

13 Sub S. P. N. Francisco militant etiam Moniales Clarissæ a S. Clara sic dictæ; ut statuit Urban. IV. const. 7. incip. *Beata*, quarum Regulam a S. P. N. Francisco anno 1212. approbavit Innocentius IV. const. 12. inc. *Solet annuere*; quæ postea, spectata feminarum imbecillitate, moderata fuit a variis Summis Pontificibus, & signanter ab Urbano IV. constit. 7. incip. *Beata*, Eugenio IV. const. 28. incip. *Ordinis*, Leone X. const. 6. inc. *Cum sicut*, Pio IV. const. 103. incip. *Sedis*.

14 Item sub S. P. N. Francisco militat tertius ordo de Pœnitentia ab ipso Seraphico Patre institutus anno 1221. sub propria Regula, quam confirmavit Nicolaus IV. const. 2. incip. *Supra Montem*. Hic Ordo autem vocatur *Tertius* respectu duorum prius a Seraphico S. P. N. Francisco institutorum, scilicet fratrum Minorum, & Pauperum Monialium; Tres enim Ordines ipse instituit, ut patet ex super citatis, & aliis Pontificiis Constitutionibus. Unde Ecclesia Seraphica in tertia Antiphona ad Laudes Officii ipsius S. P. N. Francisci sua die 4. Octobris sic canit: *Tres ordines hic ordinat. primumque fratrum nominat Minorum. Pauperumque fit Dominarum medius. Sed Pœnitentium tertius sexum capit utrumque*. Eumque *de Pœnitentia* nuncupavit, quia fortassis, ut placet Divo Bonaventuræ, sicut pœnitentia est via communis ad Cœlum, sic ordo iste cujuscumque status, & sexus, viros, & feminas, Clericos, & Laicos, solutos, & ligatos, seu conjugatos amplectitur, neminem excludit, omnesque hunc Ordinem ingredi, illumque profiteri possunt.

15 Hic tertii Ordo a Seraphico P. N. S. Francisco institutus, nedum Sanctitate floruit, & adhuc in dies floret in conjugatis, & solutis, utriusque sexus in propriis privatis Domibus in sæculo degentibus; sed etiam in fratribus, & Monialibus in communi intra Claustra viventibus, & tria substantialia vota solemniter emittentibus, pro quibus Regulam reformavit, & approbavit Leo X. Const. 42. incip. *Inter cetera*.

16 Regularis hic tertius Ordo habet Generalem ad triennium, quem licet S. Pius V. const. 53. incip. *Ea est*, extinxerit, ac universos fratres, & Sorores tertii Ordinis prædicti sub gubernio Generalis, & Provincialium Ministrorum Ordinis S. P. N. Francisci de observantia constituerit; Sixtus tamen V. const. 201. inc. *Romani Pontificis*, ad pristinum usum creandi Generalem per triennium, Ordinem restituit: Voluit tamen hunc Generalem electum intra duos menses a Generali de Observantia confirmationem petere. Et postea quomodo hic Ordo celebrare debeat Capitula, sive Generalia, sive Provincialia, statuit Clemens VIII. constitut. 33. inc. *Decet*.

17 Ex iis Tertiariis sunt alii Reformati, qui cœperunt in Gallia anno 1595. nam extincta fere memoria Regularis Observantiæ Tertii Ordinis ob Hæreticorum pravitatem, & bella Civilia inibi quam maxime grassantia, Pater Vincentius Mussat Parisiensis Prædicator Regius, eximiæ probitatis vir, una cum P. Francisco Mussat germano suo, adscitis etiam aliis Religiosis, ac piis viris prædicto anno reformationi hujusmodi auctoritate Clementis VIII. ita strenue operam dare incœpit, ut usque ad hæc tempora quamplura antiqua Cœnobia restauraverit, ac nova erexerit in diversis Galliæ Provinciis: nec non in Burgundia, Lotharingia, & pluribus aliis locis; Et isti tertiarii gaudent plurimis privilegiis sibi per diversos Summos Pontifices concessis, & præcipue per Paulum V. const. inc. *Quæ pro augenda*. Tambur. *l. c. qu. 6. n. 8.* Barbosa *l. c. n. 178.* Hieronym. Roderic. *in Compend. q. Regul. resol. 136.* & late P. Petrus Antonius de Venetiis *in Viridario Seraphico tom. 1. part. 1. cap. 14.* & alii passim.

Ab ordine, seu Religione Seraphici P. N. S. Francisci 18
originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt varii alii ordines, seu Congregationes Regulares, uti pluribus documentis adductis refert P. Petrus Antonius de Venetiis *in Viridario Seraph. tom. 1. p. 1. cap. 14. usque ad cap. 18.* & signanter Præclarus ordo S. Francisci de Paula nati intercessione Seraphici P. N. S. Francisci,
cujus & habitum induit, & Novitius extitit; Dictus Au- 19
ctor *l. c. cap. 14.* Item Congregatio Monialium Immaculatæ Conceptionis instituta a B. Beatrice de Silva, in qua Congregatione sub directione Fratrum Minorum de observantia floruit Venerabilis, & celeberrima Soror Maria
de Agreda; Idem *loc. cit. cap. 15.* Item Congregatio mo- 20
nialium Annunciationis B. Mariæ Virginis instituta a B. Joanna Valesia Galliæ Regina sub regula composita a P. Nicolao Gilberti nostri ordinis Franciscani. Idem *loc. cit. cap. 16.*

Item Congregatio monialium vulgo Capuccinarum in- 21
stituta est a V. Maria Longa Neapolitana sub Regula nostri Tertii Ordinis, quæ deinde sub gubernio Capuccinorum (unde dictæ sunt Capuccionæ) a tertia Regula trans-
fierunt ad primam S. Claræ. Idem *loc. cit. cap. 17.* Item 22
Reformatio Carmelitarum Discalceatorum promota a nostro S. Petro de Alcantara totam assistentiam, & curam, & directionem ad id S. Teresiæ præstante, Idem *loc. cit. cap. 18.*

Insuper ab ordine, seu Religione S. P. N. Francisci ori- 23
ginem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt variæ aliæ Congregationes Regulares, & Sæculares, utriusque sexus uti documentis adductis refert dictus P. Petrus Antonius de Venetiis *loc. cit. cap. 19.* Et signanter Congregatio Dimissarum instituta a Venerabili P. Antonio Pagano nostri Ordinis de observantia in Civitate Vicentiæ; & alia hominum Congregatio dicta Sanctæ Crucis ab eodem Vener. Patre Antonio fundata. Item Con-
gregatio Ursulinarum fundata a Beata Angela de Desen- 24
zano Oppido intra Veronam, & Brixiam, Religiosa professa tertii ordinis S. P. N. Francisci approbata a Gregorio XIII. anno 1572. die 24. Novembris. Pro qua Congregatione P. Franciscus noster Gonzaga Minister Generalis totius ordinis, & deinde Episcopus Mantuanus varias compilavit Constitutiones, sub quibus adhuc vivunt cum regula ab ipsa
B. Angela compilata, & a Paulo II. approbata; Idem *cit.* 25
cap. 19. Item Congregatio B. Petri de Pisis fundata ab ipso B. Petro de Pisis, & F. Angelo a Corsica ambobus professis tertii ordinis S. P. N. Francisci; Idem *cit. c. 19.* Item
Congregatio S. Hieronymi in Hispania fundata a B. Stopa 26
dicto etiam Tomasuccio professo nostri tertii ordinis; Idem
cit. cap. 19. Item congregatio S. Hieronymi de Fesulis 27
fundata a Carolo Sacerdote Comite Montis Granelli una cum Gualterio Marsio ambobus professis nostri tertii or-
dinis. Idem *cit. c. 19.* Ubi insuper addit non deesse Au- 28
ctores, qui referant S. Ignatium Loyolam Fundatorem Præstantissimæ Societatis Jesu fuisse prius professum tertii ordinis S. P. N. Francisci, uti inter alios testatur Franciscus Bordonus a Parma, qui fuit Generalis tertii ordinis anno 1654. in Historia ejusdem tertii ordinis impressa Parmæ anno 1658. apud Marium Vignolam, ubi sic scribit: *Nonnulli etiam asserunt S. Ignatium Fundatorem Sapientissimæ societatis Jesu fuisse tertii ordinis S. Francisci ex prima Institutione, eo quod in ejus vita, & bulla Canonizationis extenta ab Urbano VIII. §. 15. scribitur: Aspera talari tunica indutus, fune præcinctus, nudo capite, baculum manu gestans &c. Tertii Ordinis Franciscani potissimum exteriori signo demonstratur per funis præcinctionem, ut notum est; Habuit etiam Franciscanum &c.* Hæc ille, alia ad rem subdens.

Item Congregatio S. Birgittæ Principissæ Nericiæ fun- 29
data ab ipsa S. Birgitta Professa tertii ordinis S. P. N.
Francisci; Idem *cit. cap. 19.* Item congregatio Domi- 30
narum Oblatarum Turris Speculorum in Urbe fundata a S. Francisca Romana professa nostri tertii ordinis;
Idem *cit. cap. 19.* Item congregatio Dominorum de Ro- 31
bando in Civitate Massiliæ fundata a B. Hugone de Digna, doctrina, & miraculis claro, & celeberrimo concionato-
re nostri Seraphici ordinis; Idem *citat. c. 19.* Item con- 32
gregatio S. Mariæ Caritatis in Gallia fundata a B. Guido Domino Montis Sancti Georgii Professo nostri Tertii Or-
dinis; Idem *c. cap. 19.* Item Congregatio Convertitarum 33
in Gallia sub Regula nostri Tertii Ordinis Pœnitentium fundata a B. Joanne Tessirando Doctore Parisiensi,

Con-

Confessore, & intimo consultore Annæ Reginæ Franciæ;
Idem *cit. cap.* 19. Item Congregatio pauperum infirmorum
34 fundata a B. Bernardino de Obregon Hispano nostri Or-
35 dinis franciscani; *Idem cit. cap.* 19. Item Congregatio Mo-
nialium S. Joannis Hierosolymitani fundata in Portugal-
36 lia a Ludovico filio Emmanuelis Regis Portugalliæ sub
cura, & Gubernio Fratrum Minorum de Observantia; Idem
cit, cap. 19. Item celebre Monasterium Convertitarum ædi-
ficatum Parisiis a S. Ludovico IX. Rege Francorum; &
Tertii Ord. S. P. N. Francisci. Insigna duo Monasteria S.
Mariæ Magdalenæ, & S. Mariæ Ægypciacæ ad eumdem
finem ædificata Neapolis a B. Regina Sancia vera filia S.
P. N. Francisci, quamvis hodie sub gubernio fratrum Mi-
norum in ipsis non degant, nisi Moniales virginis primæ
nobilitatis dicti Regni. Alia plura Monasteria ad eumdem
effectum ædificata variis in locis a S. Bernardino de Se-
nis, S. Jacobo de Marchia, Beato Bernardino de Feltria,
& ab aliis Religiosis Minoribus de Observantia; Idem *cit.
cap.* 19.
37 Item Patres Carthusiani introducti fuerunt in Civitatem
Venetiarum opera nostri Sancti Bernardini de Senis; Idem
38 *cit.cap.* 19. Item Hospitale Pietatis in eadem Civitate Ve-
netiarum, in quo recipiuntur pauperes filii illegitimi; in-
stitutum fuit opera P. Petri de Assisio nostri Ordinis fran-
ciscani; Idem *cit. cap.* 19. Item Societas Mortis in Civita-
te Mantuæ, cujus Officium est assistere Justitiatis, fuit
39 promota, & erecta a B. Raimiro Perusino nostri Franci-
scani; Idem *cit. cap.* 19. Item ab eodem Beato Raimiro
40 fundatum fuit Hospitale pro pauperibus infirmis in Civi-
tate Bononiæ, ac Societas, seu Confraternitas Diciplinan-
41 tium erecta in Civitatibus Perusiæ, Fulginei, Spoleti, &
alibi; Idem *cit. cap.* 19. Item Societas, seu Confraternitas
Ss. Sacramenti erecta fuit a nostro B. Cherubino de Spo-
42 leto, cujus anima fuit ad cœlum sociata a sexaginta sex
mille animabus suo medio ad æternam Gloriam transla-
ctis; Idem *cit. cap.* 19. Item Hospitale in Civitate Veronæ
erectum fuit opera nostri S. Joannis de Capistrano; Idem
43 *cit. cap.* 19. Item plurimis aliis relictis Congregationibus,
& societatibus, erectis a Sanctis, Beatis, & piis Religiosis
Ordinis S. P. N. Francisci, solum recensentur Confrater-
nitates disciplinantium prius fundatæ a S. Antonio de Pa-
dua, & deinde a S. Bernardino de Senis, Archiconfra-
ternitas Gonfalonis a S. Bonaventura Romæ erecta, &
celeberrima Archiconfraternitas sacrorum Stigmatum Se-
raphici P. N. S. Francisci Romæ erecta, & jam per totum
fere Orbem extensa; Item *cit. cap.* 19. Et insuper Mon-
tes Pietatis inventi, & erecti fuerunt primo a D. Barna-
ba ab Interamnis, deinde a B. Marco a Bononia, B. Che-
rubino a Spoleto, a S. Jacobo de Marchia, a B. Angelo
a Clavasio, a B. Benardino de Feltria; & ab aliis Reli-
giosis omnibus nostri Ordinis S. P. Francisci, P. Petrus An-
tonius de Venetiis *in Viridario Seraphico t. 2. p. 7. cap.* 7.
Vide *ibi*, ubi multa ad rem.
45 Nedum supra recensitæ Congregationes, Societates,
& Confraternitates, & Hospitalia; sed etiam Ordines
Militares, & Equestres, vel promoti, vel dependentes
sunt ab Ordine S. P. N. Francisci. Et primis Equestris
Ordo S. Sepulcri, qui licet fundatus longe ante ortum
nostræ Seraphicæ Religionis, ut patet ex dictis *supra art.*
3. *n.* 97. Tamen certum est, Equites Ordinis S. Sepulcri
creari a solo nostro P. Guardiano Sacri Montis Sion Je-
rusalem, tamquam Commissario, seu Vicario Apostolico,
pro ut ei fuit concessum ab Alexandro VI. anno 1496.
Committens facultatem (dicit Andreas Favinus apud P.
45 Petrum Antonium de Venetiis *in Viridario Seraphico tom.*
2. *p.* 1. *cap.* 20.) *suo Vicario Generali Guardiano S. Sepul-
cri, qui semper est de Ordine Minorum Sancti Francisci de
Observantia, conferendi dictum Ordinem Peregrinis, &
venientibus in Terram Sanctam*. Quæ concessio fuit ite-
rum confirmata a Summis Pontificibus Leone X. Clemen-
te VII. & Urbano VIII. & in praxi gloriosissime persever-
rat, ut videre est apud Petrum Antonium de Venetiis *in
cit. Vir. Ser. t.* 2. *p.* 1. *cap.* 2. *& p.* 6. *c.* 8. ubi per extensum
dat formam, & modum eos creandi, & tradit formulam
Litterarum, quæ ipsis Novellis creatis Equitibus Sancti
Sepulcri a dicto nostro P. Guardiano Jerusalem in dies
conceduntur, & est ut sequitur.
46 Fr. N. N. Ord. Minor. Regul. Observantiæ Provinciæ
N. &c. in partibus Orientis Commissarius Apostolicus,
Terræ Sanctæ Custos, & sacris Montis Sion Guardianus,
& servus.

Universis, & singulis præsentes nostras inspecturis, lecturis, & legi audituris salutem in Domino sempiternam.

Ex antiquissimis rerum gestarum monumentis didicimus, Invictissimos Heroes Carolum Magnum Imperatorem semper Augustum, Sanctumque Ludovicum Gallorum Regem, alios quam plurimos Christianæ Reipublicæ Magnanimos Reges, & Principes honoris Dei Orthodoxæque fidei necum Zelatores, verum etiam strenuissimos Defensores, tantum ut nefariis devictis Saracenis, Jerosolymam expugnare Gloriosique Resurgentis Domini Nostri Jesu Christi Mausoleum libere custodire valerent se, bonaque propria immortali voto jam præmisso, sponte obligasse, & emancipasse; quare inter alias Christianorum Principum contra præfatos infideles demandatas expeditiones sub preclaro Duce Gottifredo Bullion trecentorum millium Sum. Pont. signatorum Militum computato exercitu; Anno denique nonagesimo nono supra millesimum ab Inc. D. partim cæsis, partim in fugam ejectis hostibus sanctam Jerosolymorum Urbem, summa cum lætitia, ingentique gaudio triumphantes ingressi unanimi exercitus consensu, præfatum Ducem Gottifredum Jerusalem Regem proclamamarunt, ac Domini Nostri Jesu Christi monumentum ardenti animo in custodiam acceperunt, ibique sacrum ejusdem Gloriosissimi sepulcri Equitum ordinem sub certis quibusdam Regulis, & Constitutionibus fundavere, ac plurimos Illustrissimorum Virorum milites creavere, quos & quinque rubeis crucibus obsignarunt atque armarunt, decernentes in posterum, ut eas vestibus appositas, tam in bello, quam in Regum Principumque aulis, ac fidelium quorumcumque cœtibus (ut ex præfatarum Ordinationum vigesimo nono capite liquido constat) deferre tenerentur. Cujus quidem nobilissimi Ordinis Christianissimi Reges, eximiique Magistri, ut Erectores, ita & successores fuerunt. Sed proh dolor! Capta iterum ab Infidelibus Jerosolyma, cunctisque ab Asia pulsis catholicis, Sacer hic Equestris Ss. Sepulcri Ordo, qui tunc ex Lege Jerosolymis armari tenebatur, extinctus pene remansit, atque sopitus; donec tandem per Devotissimum utriusque Siciliæ Regem Robertum, magna cum difficultate, maximisque sumptibus, obtenta ab Ægypti Soldano Anno Domini 1303. pro Seraphicæ Religiosis familia in prægrandi Gloriosissimi sepulcri Templo commorandi facultate: *Leo* postmodum X. Pontifex Maximus, qui præfato Ordini satis addictus erat piisque ejusdem votis summopere ad innovandam, nedum antiquissimi ejus militaris Instituti fere abolitam memoriam, verum etiam ad augendam Christifidelium pietatem, eorumque animos, pro cunctorum Locorum recuperatione excitandos prædicto Sac. Montis Sion Guardiano, ejusque successoribus pro tempore existentibus Anno Domini Incarnationis 1518. pridie Nonas Februarii hujusmodi Milites Ss. Sepulcri Equites, ut olim, creare, ordinare, ac instituere sponte concessit, atque mandavit; quod quidem tam feliciter executum est, ut dehinc milites quam plurimi creati fuerint, & in dies creentur. In quorum numerum a nobis dignissime relatum esse fidem facimus, & attestamur D. N. qui quidem præfati Ordinis laurea decorari, & insigniri splendoribus summopere cupiens coram Nobis personaliter comparuit, humiliterque super hujusmodi se grande sui animi desiderium exoravit, enixeque pro viribus Nos exoravit. Nos igitur piis ejus precibus intenti, justisque supplicationibus inclinati, solerti indagatione circa ea, quæ ad catholicæ fidei puritatem spectant, prius facta, & diligenti inquisitione super his, quæ ex antiquissimis Legibus, in vero Christi milite requirebantur jam habita, eumque in omnibus idoneum, habilemque repertum præfati sanctissimæ Resurrectionis D. N. Jesu Christi Sepulcri Apostolica auctoritate, qua in hac parte fungimur, militem, & Equitem juxta morem solemniter in proprio loco ejusdem sanctissimi Sepulcri creavimus, ac quinque rubeis crucibus insignivimus, ac condecoravimus, sicuti per præsentes ita a Nobis armatum, insignitum, ac condecoratum nominamus, declaramus, & publicamus, cum singulari potestate deferendi eas, tam publice, quam privatim, & pro insigniis, & vexiliis utendi; necnon omnibus, & singulis privilegiis, indultis, immunitatibus gratiis, libertatibus, commoditatibus, & prærogativis, quibus cæteri ejusdem Equestris Ordinis Milites gaudent, vel in posterum gaudebunt, & potientur. In quorum omnium, & singulorum fidem præsentes has Litteras manu nostra subscriptas, ac sigillo Gloriosissimæ Resurrectionis Dominicæ munitas, ac roboratas expediri mandavimus.

Dat. Jerosolymis in Conventu nostro sancti Salvatoris Anno Domini &c.

Privilegia Equitum Jerosolymorum.

In nomine Domini Nostri Jesu Christi. *Amen*. Universis, & singulis præsentes Litteras inspecturis, visuris, & audituris, Nos Fr. Bonifacius de Ragusio Ord. Minorum Observantiæ Professor, Sac. Conventus Montis Sion Guardianus, aliorumque Locorum Terræ sanctæ Apostolica auctorit. Vicarius Generalis, nec non Prædicator Apostolicus in Domino salutem.

Notum sit, quod Nobiles, & Magnifici Domini Peregrini, qui hoc anno 1553. visitaverunt devotissime Dominicum Sepulcrum, & in eo honorifice Equites creati, Nos suppliciter deprecati sunt, ut ob Jesu Christi memoriam, & ejus Ordinis reverentiam eisdem privilegia Militum Ss. Sepulcri exhiberemus: quorum precibus commoti, & antiquis Chartis & Libris a summis Pontificibus, & Regibus Christianis privilegia Equitibus concessa describi jussisse profitemur, quæ sunt hujusmodi.

Primo, quod tales Milites præcedere debeant reliquos

cujus-

cujuscumque Ordinis, seu militiæ, exceptis solis, qui *del Toson d'Oro* vocatur.

Secundo item, quod ipsi milites possint legitimare eos, qui ex legitimo Matrimonio non sunt nati, & mutare nomen Baptismale, & arma seu stemmata condere.

Tertio item, quod possint Notarios creare.

Quarto item, bona Ecclesiastica pro tuenda Christi Fide, etsi uxorati sint, possint tenere sine præjudicio Ecclesiæ.

Quinto item, a Vigiliis tempore belli sint exempti, & ab hospitio militum, & nemo ad hoc cogere eos possit.

Sexto item ab omnibus gabellis, & tributis sint exempti, ubique Locorum tam vini, quam cervisiæ, & aliorum &c.

Septimo, item quod possint vestiri sericis, holosericis & hujusmodi vestibus, ut solent alii Equites, & Doctores.

Octavo, item, quod corpus patibulo suspensum, si in via repererint, exempto gladio præcidere possint, & ut sepulturæ mandetur imperare.

Ideo Jure optimo eos dici non immerito, & Equites esse, ac valere, & gaudere omnibus his privilegiis, sive immunitatibus, prærogativis & præeminentiis, & aliis, quibus ceteri milites uti ac frui consuevere contestor. In quorum omnium fidem, robur, ac testimonium præsentes Litteras fieri curavimus, & sigilli Sanctissimi Sepulcri Domini nostri Jesu Christi, nostroque Chirographo communiri.

Datum Jerosolymæ in Conventu S. Salvatoris. Anno Domini 1555.

Loco ✠ Sigilli.

F. Bonifacius qui supra manu propria.

Sic ex aliis refert dictus P. Petrus Antonius de Venetiis *in cit. Viridario Seraphico tom. 2. part. 7. cap. 8.* Vide ipsum *ibi*, ubi multa tradit ad rem.

48 Equitum militiæ Jesu Christi Ordo institutus fuit a Dionysio Rege Lusitaniæ, & Marito S. Elisabeth Reginæ, opera P. nostri Stephani Portugallensis intimi Consultoris, & Confessarii prædicti Regis, & Archiepiscopi Ulyssiponensis, qui eidem Regi persuasit erectionem dicti militaris Ordinis, ut ipsi applicaret Commendas, quæ alias erant extincti Ordinis Equitum Templariorum, prout fecit, & obtinuit a Joanne XXII. Const. incip. *Cum horum bonorum*, in qua & confirmatus fuit talis Ordo cum sua Regula, & Statutis. Dictus P. Petrus Antonius a Venetiis *in cit. Viridario Seraph. t. 1. cap. 20.*

49 Equitum Ascensionis Jesu Christi Ordo institutus fuit etiam opera Franciscanorum in Portugallia, uti legitur in Chronicis ejusdem Regni *prælud. 4. num. 1.* & notat VVadingus *tom. 1. suorum Annalium ad annum 1213. numer. 13.* & refert dictus P. Petrus Antonius *loc. cit. cap. 20.*

50 Conceptionis B. Mariæ Virginis Equitum Ordo sub Regula S. P. N. Francisci institutus fuit ann. 1623. a Ferdinando Mantuæ Duce, & a Carolo Nivernensium Duce, & Adolpho Comite ab Althan, & a Joanne Baptista Petrignano Sfortia, & confirmatus fuit ab Urbano VIII. Constitut. incip. *Imperscrutabilis*. Tambur. *loc. cit. quæst. 6. num. 12.* ubi refert per extensum dictam Urbani VIII. Constitutionem, una cum aliis duabus ejusdem Pontificis ad rem. Dictus P. Petrus Antonius de Venetiis *loc. cit. num. 120.* ubi dicit, primos Equites hujus Ordinis vocati militiæ Immaculatæ Conceptionis Mariæ sub invocatione Sancti Michaelis, & Sancti Francisci, Novitiatum egisse in Conventu Araceli Romæ Minorum de Observantia, & postea emisisse Professionem in manibus dicti Summi Pontificis Urbani VIII. cum sequentibus verbis: „ Semper tuebor Conceptionem Matris Dei immaculatæ, & in hac re, & in omnibus, ejus promovebo gloriam juxta mentem S. R. Ecclesiæ." Qui Summus Pontifex quoad vixit, voluit hujus Ordinis esse Protector.

51 Plurima adhuc, & revera non pauca eximia, & præclara gesta Ordinis fratrum Minorum possent adduci: sed ne auram captare videamur, ipsa apud alios Scriptores, & præsertim apud dictum P. Petrum Antonium de Venetiis in suo Viridario Seraphico in duobus tomis distincto videnda relinquimus. Et hic solum notare sufficiat, quod Ordo noster Seraphicus (ut refert Gubernatis *in Orbe Seraphico lib. 3. cap. 1.* citans Waddingum ad annum 1213.) ex revelatione S. P. N. Francisco facta a Christo Domino in Monte Alverniæ per totum Mundum sit dilatandus, & usque in finem sæculorum in sua perfectione, & puritate duraturus, & a Deo conservandus. Unde dixit Gregorius Papa IX. in Bulla, quæ extat in Archivio S.
52 Francisci Leyre: „ Passim Catholicam consolatur Ecclesiam auctus Minorum Ordo multitudine, Sacerdotio, Sanctitate, & Doctrina excellens. *Et Nicolaus III. in*
53 *cap. Exit 3. de verborum significat. in 6.* loquens de Seraphica Religione: „ Hi sunt, inquit, illius Sanctæ Regulæ Professores, qui Evangelico fundantur eloquio, vitæ Christi roborantur exemplo, fundatoris militantis Ecclesiæ & Apostolorum ejus sermonibus, actibusque firmantur, hæc est apud Deum, & Patrem munda, & immaculata Religio, quæ descendens a Patre luminum per ejus filium exemplariter, & verbaliter Apostolis tradita, & deinde per Spiritum Sanctum B. Francisco, & eum sequentibus inspirata, totius in se continet testimonium Trinitatis. Hæc est, cui (attestante Paulo Apostolo) nemo de cetero debet esse molestus, quam Christus Stigmatibus suæ Passionis confirmavit, volens Institutorem ipsius suæ Passionis signis notabiliter insigniri." Et Clemens V. *in Clementina Exivi de Paradiso 1. de verbor. significat.* loquens de Seraphico Ordi- 54
ne ait: „ Verus noster Salomon in solio Militantis Ecclesiæ hortum voluptatis inter ceteros quemdam fecit procellosus mundi fluctibus elongatum, in quietius, ac securius vacaretur contemplandis, servandisque hujusmodi operibus exemplaribus in hunc mundum introivit ipse, ut rigaret ipsum fœcundis aquis spiritualis gratiæ, & Doctrinæ. Hic Hortus siquidem est fratrum Minorum Sancta Religio, quæ muris Regularis observantiæ firmiter undique circumclusa intra se solo contenta Deo adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens Dilectus Dei Filius, mortificantis pœnitentiæ myrrham metit cum aromatibus, quæ suavitate mira universis odorem attrahentis Sanctimoniæ circumfundunt: Hæc est illa Cœlestis vitæ forma, & Regula, quam descripsit ille Confessor Christi eximius Sanctus Franciscus.

Ad complementum eorum, quæ Religionem S. P. N. 55
Francisci concernunt, juvat adducere novissimam Constitutionem Benedicti XIII. qua Controversiæ, & lites de Primatu, & Antenioritate, perpetuo silentio imposito, extinguuntur. Quæ pro universis Tertiariis in propriis Domibus viventibus in Constitutione *Paterna Sedis*, sancita sunt, denuo confirmantur, & Basilicæ Sanctæ Mariæ de Portiuncula, & S. Francisci Civitatis Assisiensis sub diversis rationibus Ordinis Matrices decernuntur.

BENEDICTUS PAPA XIII.

Dilectis Filiis Ministro Generali totius Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci, necnon Generali Ministro Fratrum Conventualium ejusdem Ordinis.

„ Dilecti Filii salutem &c. Qui pacem loquitur in plebem suam, & super Sanctos suos, certam illam avertendæ contentionis viam, rationemque Discipulis designavit, monitis, exemplisque suis, eosdem adhortatus, ut qui major esset inter ipsos, fieret sicut minor, ac proinde esse contenderent, non præeminentia, & primatu, sed ministrandi, ac subjacendi humilitate præcessores. Hæc autem Documenta B. Franciscus Seraphici vestri Ordinis Conditor, & ipse mirabiliter arripuit, & expressit, & custodiendæ pacis firmamentum esse voluit alumnis suis, qui modestia ipsa Fratrum Minorum appellatione Evangelicam illam Cœlestis Magistri normam præferentes, sinceræ Caritatis, veræque Fraternitatis disciplinam, & cultum per totam Christi Ecclesiam latissime propagarunt. Nos igitur, quemadmodum uberes ex religiosissima institutione Dominici Agri proventus largitori Deo, reique Catholicæ gratulamur, ita omnem dare operam, debemus, ne dissidia, & lites de loco, & dignitate bonam frugem suffocare possint, fraternamque concordiam discindere, aut perturbare. Porro cum tres Constitutiones ediderimus pro Institutione, ac Regimine Tertiariorum ejusdem Seraphici Ordinis in propriis Domibus viventium, primam die 10. Decembris 1725. pro Fratribus Minoribus Regularis Observantiæ, quæ incipit. *Paterna Sedis Apostolicæ providentia*, alteram die 24. Maji 1726. pro Fratribus Minoribus, qui Capuccini appellantur, quæ incip. *Ratio Apostolici Ministerii*; tertiam denique die 5. Jul. ejusdem Anni pro Fratribus M. Conventualibus, quæ incipit: *Singularis Devotio*, non sine ingenti animi molestia rescivimus, controversias inter antedictas sudati Ordinis familias invaluisse de primatu, & antiquitate alterius præ altera, de multiplici erectione Congregationum Tertii Ordinis, deque transitu Tertiariorum unius Congregationis ad aliam, quæ cum Religiosæ Disciplinæ detrimento, scandala etiam in populis serere possint, & Beati Patri Francisci spiritum in Discipulis ejus extinguere. Dissensionibus igitur, ac jurgiis aditum obstruere, & necessariam Regularis disciplinæ, & tranquillitatem fovere, aut restituere cupientes: Motu proprio, ex certa scientia, non ad oblatæ cujusquam petitionis instantiam, in primis omnes, & singulas de memoratis causis lites, & controversias, utcumque, & in quacumque instantia super his ortas, agitatas, & actu pendente, coram quibuscumque Judicibus, ac Tribunalibus, etiam speciali mentione dignis, quorum nomina pro expressis haberi volumus, ad Nos avocantes, perpetuo silentio imposito, extinguimus, & abolemus. Præterea quascumque Indulgentias, Indulta, Privilegia, Prærogativas,

„ tis, favores exemptiones, libertates, extensiones, & concessiones, tam in genere quam in specie in memorata Constitutione, quæ incipit: *Paterna*, Tertiariis Fratrum Minorum de Observantia tributas, & per alias superius indicatas, ad Tertiarios Fratrum Minorum Conventualium, & Capuccinorum, eorumque superiores extensas, & ampliatas, tenore præsentium confirmamus, & approbamus, & quatenus opus sit, ipsis Fratribus Conventualibus, & Capuccinis, eorumque Tertiariis in iis tamen, quæ præfatæ nostræ Constitutioni pro Observantium Tertiariis editæ non adversantur, & non alias, de novo concedimus: Mandantes potissimum, ut quæ in ipsa circa erectionem unius duntaxat Congregationis Tertiariorum pro unaquaque Civitate, aut loco, deque eorum transitu præscripta, & sancita sunt, aliis posterioribus nostris non obstantibus, inviolabiliter observentur. Quoniam autem a mente nostra, & a proposito memoratæ Constitutionis, quæ incip. *Singularis Devoto* prorsus alienum erat, ut Patribus Minoribus Regularis Observantiæ, quidquam sui juris, aut professionis erga Conventuales detraheremus, aut ipsis Fratribus Conventualibus majorem antiquitatem, aut aliam quamcumque prærogativam præ Observantibus concederemus, motu pari, & scientia similibus decernimus, & declaramus, verba, & enunciationes, quæ antiquitatem, & prærogativas ejusmodi respiciunt, nullius roboris, atque eo prorsus modo ac si apposita non essent, de cetero habenda fore, & esse. Immo pro totius præfati Ordinis tranquillitate, & pace perpetuum silentium super hujusmodi controversiis imponimus, & pro imposita haberi volumus, & mandamus. Ne quis denique Basilicam B. Francisci Civitatis Assisiensis, ubi Sacrum ejus Corpus requiescit, a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris variis privilegiis auctam, ita supra ceteras ejusdem Ordinis Ecclesias, verbis, aut scriptis extollat, & afferat, ut debitus honor, ac reverentia denegetur Basilicæ B. M. de Portiuncula extra muros ejusdem Urbis, in qua constat Seraphicum Patrem Institutum suum inchoasse; præcipimus, & mandamus, ut ambæ Basilicæ, diversis licet rationibus, B. M. quidem propter Ordinis primordia, Assisiensis vero propter sacrum Corpus sanctissimi Institutoris, tamquam Ordinis Matrices ab omnibus Fratribus Minoribus agnoscantur, & observentur, prout Romani Pontifices prædecessores nostri asseruerunt, & concesserunt. Qualcumque autem juris, verborumque solemnitates nostra auctoritate supplentes, & quibusvis in contrarium facientibus amplissime derogantes, quæ vero exprimenda essent pro expressis habentes, fore confidimus, ut Familiis vestris per hoc providentiæ nostræ Judicium penitimum; vestroque nomine dignam concordiam partam esse gaudeamus. Vestrum autem erit, ut pari vigilantia, studioque curis nostris obsequentes, indecoram, importunamque altercationum, libellorumque licentiam, in eorum auctores districte animadvertentes, sedulo inhibeatis. Ac vobis, Dilecti Filii, paternæ voluntatis pignus Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

„ Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 12. Jul. 1728. Pontificatus Nostri anno quinto.

Carolus Archiepisc. Emissenus.

ARTICULUS VI.

Quod particulares aliæ Religiones, & Congregationes sub nulla dictarum quatuor principaliorum Regularium militantes, sed proprias Regulas, & Constitutiones habentes.

SUMMARIUM.

1 *Carthusiensium Ordo.*
2 *Sancti Hieronymi Cong. Itala.*
3 *Monialium S. Hieronymi Cong.*
4 *Carmelitarum Ordo.*
5 *Carmelitarum Discalceatorum Cong. Hispanica.*
6 *Carmelitarum Discalceatorum Cong. Itala.*
7 *Monialium Carmelitarum Cong.*
8 *S. Mariæ de monte Carmelo Equestris Ordo.*
9 *Minimorum S. Francisci de Paula Ordo.*
10 *Clericorum Regular. Societ. Jesu Ordo.*
11 *Clericorum Regularium de Oratorio Cong.*
12 *Clericorum de Oratorio Jesu Cong. Gallica.*
13 *Matris Dei Lucæ Clericor. Regular. Cong.*
14 *Oblatorum S. Ambrosii Congr.*
15 *Clericorum pauperum Matris Dei scholarum piarum Congregat.*
16 *Monialium Visitationis B. M. V. Cong.*
17 *Monialium Ursulinarum, seu Virginum, ac Viduarum Cong. in Gallia.*
18 *Monialium B. M. V. Cong. in Lotharingia.*
19 *Monialium B. Mariæ de Calvario, & S. Scholasticæ Cong. in Gallia.*
20 *Piorum Missionariorum Cong.*
21 *Missionariorum Presbyterorum Sæcularium Congregatio, & puellarum Charitatis societas.*
22 *De multis Ordinibus Militaribus nulli particulari Regulæ addictis, remissive.*

Carthusiensium Ordo sic dictus a Valle Carthusia, vul- 1
go *Certosa*, in Diœcesi Gratianopolitana in Regno Galliæ institutus est a S. Brunone Nobili Cive Urbis Col. Agrippinæ sub regula propria anno 1084. & approbatus, & confirmatus fuit ab Alexandro III. Const. 7. inc. *Cum vos*; Tambur. *de jur. Abbat. tom.* 2. *disput.* 24. *q.* 7. *num.* 1. Barbosa *de Jur. Eccles. univers. cap.* 41. *n.* 182. S. Antonin. *part.* 2. *Histor. tit.* 15. *cap.* 22. Miranda *in Manual. Prælator. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 37. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 2. *p.* 124. & alii.

Sancti Hieronymi Congregat. Itala instituta est tem- 2
poribus Martini V. a quodam Lupo de Olmeto sub propria regula ex scriptis ipsius S. Hieronymi excepta, & confirmata est ab eodem Martino V. Const. inc. *Fisi pro cunctorum*; Tambur. *loc. cit. n.* 2. Hieronym. Roderic. *in Compend. qq. Regular. resolut.* 122. *num.* 17. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 1. *pag.* 32. Platus *de bono statu Relig. lib.* 2. *cap.* 22. Miranda *loc. cit. q.* 4. *art.* 1. & alii.

Monialium S. Hieronymi Congr. militat sub regula ipsius 3
Sanctissimi Patris pro Mulieribus specialiter edita, quæ habetur *tom.* 9. *Operum ejusdem pag.* 1378. Tambur. *loc. cit. n.* 3. & alii.

Carmelitarum Ordo, quem quidam antiquissimum po- 4
nunt, temporibus Alexandri III. Summi Pontificis circa ann. Domini 1160. initium sumpsit. At quia sine aliqua certa regula Religiosi hujus Ordinis tunc vivebant, hinc non dicitur originata hæc religio d. tempore, sed sub Honorio III. quando regulam ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano acceptam prædictus Pontifex confirmavit anno 1226. Const. & inc. *Ut vivendi*. Divisus est hic Ordo in Conventuales, & Observantes; Obediunt tamen eidem Generali; Tambur. *loc. cit. n.* 4. S. Anton. 3. *part. tit.* 16. *cap.* 1. §. 6. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 3. *pag.* 279. Morigia *de Orig. Relig. lib.* 1. *cap.* 25. Cassan. *in Catalog. glor. mund. part.* 4. *consid.* 7. & alii.

Carmelitarum discalceatorum Congr. Hispanica sub ea- 5
dem Regula in suo primævo rigore sine ullis Pontificiis moderationibus instituta est circa annum 1563. a S. Theresia, & approbata fuit a Gregorio XIII. Const. 64. inc. *Pia consideratione*. Tamb. *loc. cit. n.* 6. Barbos. *loc. cit. n.* 29. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 3. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 4. *p.* 270. & alii.

Carmelitarum Discalceatorum Cong. Itala eadem prorsus 6
erat cum præcedenti, sed eam ab illa separavit Clemens VIII. Const. 71. inc. *In Apostolicæ*. Tambur. *loc. cit. n.* 7. Barbos. *loc. cit. n.* 31. Morigia *loc. cit.* Marulus *loc. cit.* & alii.

Monialium Carmelitarum Cong. instituta, ut supra di- 7
ctum est, a S. Teresia, divisa est in Hispanam, & Italam, ut divisa est Congregatio Religiosorum Discalceatorum, & vivit quælibet respective sub eadem Regula, & forma suæ Congreg. *loc. cit. nu.* 8. & alii mox citati.

Sanctæ Mariæ de Monte Carmelo Equestris Ordo insti- 8
tutus est ab Henrico IV. Galliæ Rege ad exaltationem S. R. Ecclesiæ, ac hæresum extirpationem anno 1608. & confirmatus fuit a Paulo V. Const. inc. *Romanus Pontifex*. Tambur. *loc. cit. n.* 9. & alii.

Minimorum S. Francisci de Paula Ordo institutus est 9
circa annum 1436. a S. Francisco de Paula (Paula autem est parva Urbs in Calabria Regni Neapolitani,) & approbatus fuit a Sixto IV. Const. inc. *Sedes Apostolica*. Tambur. *loc. cit. n.* 10. Barbosa *loc. cit. n.* 188. Morigia *de Orig. Relig. lib.* 1. *cap.* 49. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 3. *pag.* 360. Miranda *in Manual. Prælat. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 11. & alii.

Clericorum Regularium Societatis Jesu Ordo institutus 10
fuit circa annum 1534. a S. Ignatio de Loyola Nobili Cantabro, & approbatus fuit a Paulo III. Const. 25. inc. *Regimini*; & iterum a Julio III. Const. 9. inc. *Exposcit*, & a Gregor. XIII. Const. 89. inc. *Ascendente*, & a Gregor. XIV. Const. 10. inc. *Ecclesiæ*; Tambur. *loc. cit. q.* 8. *num.* 1. Barbosa *loc. cit. n.* 189. Azorius *Instit. moral. part.* 1. *lib.* 13. *cap.* 7. Suarez *de Relig. t.* 4. *tract.* 20. *per tot.* Tapia *in Authent. Ingressi, verb. Monasteria cap.* 11. *n.* 8. *de Sacrosanct. Eccles.* Emmanuel *qq. Regular. t.* 1. *q.* 1. *art.* 4. & *q.* 36. *art.* 1. Miranda *l. c. t.* 1. *q.* 10. & alii passim.

Clericorum Sæcularium de Oratorio Cong. instituta 11
fuit a S. Philippo Nerio Florentino an. 1550. & confirmata fuit a Gregorio XIII. Const. inc. *Copiosus*. Hu-

fuæ Congregationis alumni statum, & Professionem Cleri sæcularis retinentes absque ullo Regulari voto, & vinculo; sub particularibus Constitutionibus, & Obedientia Superiorum simul habitant, & communem vitam degunt, & spiritualibus exercitiis animarum saluti incumbunt. Tamb. *l. c. q. 8. n. 2.* Marulus *in Oceano Relig. lib. 5. pag.* 436. Miræus *in Libello de Cong. Cleric. in communi viventium cap.* 10. *pag.* 85. *& c.* 11. ubi refert; Decretum Gregorii XV. in quo decernitur, quod unaquæque Domus Congregationis Oratorii se ipsam per se regat nec plures insimul uniri valeant. Ordinationes, & Instituta dictæ Congreg. approbavit, & nonnulla Indulta eidem concessit Paulus V. Constitut. 4. incip. *Christifidelium.*

12 *Clericorum de Oratorio Jesu Congregatio Gallica* instituta est a Petro de Berulle Presbytero Parisino, doctrina, & pietate eximio, & postea S. R. E. Cardinali, & ad instantiam, & petitionem Mariæ Medicææ Galliarum Reginæ, & Petri Gondii Archiepiscopi Parisiensis a Paulo V. confirmata fuit ann. 1613. Const. inc. *Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.* Tambur. *loco cit. n.* 3. Miræus *in Libello de Cong. Clericorum in communi viventium c.* 43. *pag.* 184. Graveson *in Histor. Eccles. t. 4. part. 2. pag.* 584. *primæ impressionis Romanæ.*

13 *Matris Dei Lucæ Clericorum Regularium Cong.* fuit primitus erecta sub titulo Congregationis Clericorum sæcularium B. Mariæ Virginis a Venerabili P. Joanne Leonardo e Terra Decimo Diœcesis Lucensis circa annum 1574. cujus primi Discipuli, & socii fuerunt tres Nobiles Lucenses; scilicet Joannes Baptista Cionius, Cæsar, & Julius de Franciottis Fratres germani, & Georgius Arrighinus de Pontecotto Diœcesis Lucensis, & confirmata fuit a Clemente VIII. Const. inc. *Ex quo*, Et tandem Gregor. XV. de voto Sacræ Congregationis Episcop. & Regular. hujusmodi Congregationem in Religionem trium votorum solemnium approbavit, prout ex Litteris sub forma Brevis, die 3. Novemb. 1621. desuper expeditis habetur; Tambur. *loc. cit. n.* 16. P. Cæsar Franciottus *in lib. de notis Sanctorum, quorum Corpora in Civitate requiescunt*; Josephus Matrarius eiusdem Congregationis Rector Generalis *in sua Historia miraculosæ Imaginis Beatissimæ Virginis nuncupatæ Sanctæ Mariæ in porticu.*

14 *Oblatorum Sancti Ambrosii Con.* instituta est a Sancto Carolo Borromæo circa an. 1580. In hac Congregatione sunt Religiosi homines, qui Sancto Ambrosio Mediolanensis Ecclesiæ Antistiti, ac patrono, ultro, suaque sponte sese obtulerunt sub Obedientia Archiepiscopi Mediolanensis pro tempore existentis, & Observantia aliquarum Constitutionum ad varia munia Ecclesiastica pro cujusque captu, ac viribus obeunda, & ad pia, & exemplaria Opera Caritatis exercenda. Universæ Congregationis Oblatorum quasi basis est Ecclesia S. Sepulcri Mediolani, ipsius Domus Præpositus est quasi secundus Superior, cum primarius, & supremus Superior sit Archiepiscopus Mediolanensis. Tambur. *loc. cit. n.* 5. Vide *Acta, & Concilia Ecclesiæ Mediolanensis jussu S. Caroli Borromæi publicata*, ubi multa de hac pia, & præclara Congregatione.

15 *Clericorum pauperum Matris Dei Scholarum piarum Congregatio* fuit auctoritate Clementis VIII. fundata circa annum 1597. a Josepho Calasantio, alias de Matre Dei ex clarissima Calasantiorum Familia in Regno Aragoniæ adhuc florenti oriundo, & per Paulum V. confirmata *die* 14. *Jan.* 1614. Const. 81. inc. *inter Pastoralis Officii curas*: & tandem Gregorius XV. *die* 18. Novemb. 1621. Const. 15. inc. *in supremo* hanc Congregationem in Religionem trium votorum solemnium approbavit. Barb. *loc. cit. num.* 6. Graveson. *loc. cit. pag.* 584. & alii.

16 *Monialium Visitationis B. M. Virginis Congr.* sic dictæ a munere infirmos, & egenos visitandi, quo ob reverentiam Mysterii B. Virginis Mariæ visitantis S. Elisabetham, initio fungebantur aliquæ piæ feminæ, fundata fuit a S. Francisco Salesio Episcopo Genevensi, qui Monialibus hujus Ordinis Anessiaci in Sabaudia circa ann. 1610. Regularis vitæ normam præscripsit, eisque præfecit *S. Joannam Franciscam Fremiot de Chantal* in Galliis natam Divione Urbe Ducatus Burgundiæ, Diœcesis Lingonensis, quæ nascentem hanc Congregationem instar Matris, ac Fundatricis fovit, aluit, instituit, & propagavit. Et ea Sanctitatis fama in vita, & post mortem adeo claruit Venerabilis hæc Dei serva, ut nunc acta de ejus vita, virtutibus, ac miraculis in Sac. Rit. Congregatione examinentur, & spes firma adsit, in Cœlitum albo propediem solemni ritu adscribatur. Et revera novissime, Deo dante, Beatorum fastis adscripta est die 23. Novembr. 1751. a Benedicto XIV. Constitutione inc. *Cum Sextodecimo.*

17 *Monialium Ursulinarum, seu Virginum, ac Viduarum Congregatio in Gallia* sub nuncupatione S. Ursulæ ad erudiendas litteris, & bonis moribus puellas, fundata est Parisiis anno 1611. a Nobili Vidua *Maria L. huillier*, Domina S. Bobæ, quæ novæ a se institutæ Sodalitatis a Paulo V. Summo Pontifice approbationem obtinuit *die* 13. *Septemb. ejusdem anni* 1611. Graveson. *loc. citat. pag.* 586. Non debet tamen hæc Congregatio confundi cum Congregatione Ursulinarum fundata a B. Angela de Desenzano, de qua satis dictum *supra art.* 5. *numer.* 24.

18 *Monialium Beatæ Mariæ Virginis Cong.* ad puellas litteris & pietate imbuendas fuit fundata a Venerabili Servo Dei Petro Forrerio Parocho Montencurii in Lotharingia, & Canonicorum Regularium S. Augustini Congregationis S. Salvatoris Reformatore. Graveson *loc. citat. pag.* 586.

19 *Monialium Beatæ Mariæ de Calvario, & S. Scholasticæ Congreg.* instituta fuit ab Antonietta Aureliana Ludovici Ducis Longavillani filia, quæ hanc Cong. inchoavit in Monisterio Pictaviensi in Galliis, ubi sexto post mense pie decessit *die* 25. *April.* 1618. Graveson. *loc. citat. p.* 566.

20 *Piorum Missionariorum Cong.* instituta fuit circa ann. 1621. a Carolo Caraffa Neapoli e nobilissima Familia oriundo, & approbata fuit a Gregorio XV. Constit. incip. *Ex quo Divina Majestas*. Graveson. *loc. cit. p.* 587.

21 *Missionarum presbyterorum Sæcularium Con. & puellarum Caritatis Societas* instituta est a S. Vincentio a Paulo circa annum 1626. & approbata ab Urbano VIII. 1632. Graveson *loc. cit. p.* 587. Marcus Battaglini Noceræ Episcopus *in Annalibus Sacerdotii, & Imperii anno* 1660. *n.* 35. Ludovicus Abelly Rhutenensis Episcopus *in ejus vita Parisiis impressa*, & alii.

22 De multis Militaribus Ordinibus nulli particulari Regulæ addictis, sed sub propriis Constitutionibus Equestre Institutum profitentibus; Vide Tamb. *loc. cit. disp.* 24. *Quæst.* 9. *per tot.* & eruditissimum P. Philippum Bonanni Societatis Jesu, qui egregie scripsit de omnibus Religionibus, & Ordinibus etiam Militaribus sub propriis Habitibus, & Insigniis; Franciscum Menennium, & alios.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 PLura addere potuissemus *in hisce sex articulis*, & in nonnullis *Auctorem* castigare. At ne nimii essemus in re, quæ foro nulli fere usui esse potest, satius existimavimus *Auctores* indicare, qui de origine, & variis Regularium speciebus accuratius quam *Auctor* disseruerunt.

2 Vide igitur *Helyot in Historia Ordinum Monasticorum Religiosorum, ac Militarium*. Possunt etiam consuli *Philippus Bonanni de Hierarchia Ecclesiastica*, *Coronelli in Catalog. Ordin. Religiosor. earumque indument. iconib. express.*

3 *Franciscus* quoque *Florens.* Jurisconsultus celeberrimus, brevem, sed pereruditum composuit de statu Regular. tractatum, quo de origine, & variis institutis Eremitarum, Monachorum, Cœnobitarum, Anachoretarum cæterorumque Regularium tam in Oriente, quam in Occidente multa delibat.

4 De originibus Monasticis speciatim tractant *Dadinus Altaserra*, *Aubertus Miræus*, *Rudolphus Hospinianus*, *Crescelius*, aliique; *Chopini Monasticon* multa eruditione refertum, sed ut plurimum fure indiget, nec exhaurit ea, quæ ad monasticam disciplinam in universum pertinent.

Additio novissima hujus Romanæ Editionis.

MOnialium Eremitarum S. Joannis Baptistæ Congregatio, instituta a Dei famula Joanna Maria Baptista Solimani Genuensi, & approbata a fan. memor. Benedict. XIV. anno 1744. Const. inc. *Flos ille Presbyterorum Sæcularium S. Joannis Baptistæ Congregatio*, instituta ab eadem Dei famula Joanna Maria Baptista Solimani; atque a Dei famulo Dominico Francisco Olivieri Presbytero Genuensi ad Missiones peragendas in locis Hæreticorum, & Infidelium, sub Protectione, & immediata subjectione Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, ad quas singulari Voto se se adstringunt, atque approbata a fan. mem. Bened. XIV. Const. inc. *Considerantibus sæpenumero* anno 1755.

Die 16. Julii ann. 1767.

In Basilica Vaticana splendide, & magnifice ornata Summus Pontifex Clemens XIII. Sanctos esse decrevit, ac Sanctorum Catalogo adscripsit, præ ceteris, Beatos Josephum Calasancium a Matre Dei, Hieronymum Æmilianum, & Joannam Franciscam Fremiot de Chantal.

AP-

APPENDIX

DE RELIGIONE NATURALI, & REVELATA

Articulus Novus.

IN articulo de Pantheismo alterum de Religione naturali, & revelata promisimus, in quo Atheorum, ac Deistarum errores fusius exponerentur, ac expositi confutarentur. Ut autem Lectori satisfaciamus, & apta methodo procedamus, hunc Articulum quatuor in capita distribuemus: In primo de utilitate, necessitate, ac divinae Religionis origine agemus; in altero Naturalem Religionem existere adversus Atheos, & Deistas nonnullos demonstrabimus; in tertio de possibilitate, convenientia, necessitate, atque existentia divinae Revelationis contra alios Deistas tractabimus; & quoniam nulla unquam gens fuit, quae Religionem, quam haberet, Deo non referret acceptam, in quarto capite certos, atque perspicuos characteres exponemus, & demonstrabimus, quibus vera religio a falsa secernatur; atque hos in sola Christi religione reperiri, ostendemus.

Caput Primum

De utilitate, necessitate, & origine Religionis.

Religio Cicerone a *relegendo*, Lactantio, & Augustino a *religando*, aliis vero a *re*, *eligendo* dicta est. Expensis omnibus religionis muneribus, omnes has originationes probat Angelicus Doctor; quia actus, quos religio praescribit, frequenter in corde repetendi, ac veluti relegandi sunt; quia per religionem, quodam pietatis vinculo Deo adstringimur, & religamur; & quia religionis usu, quod negligenter amisimus, iterum eligimus. Religio revelata dicitur ea, quam Deus hominibus per externam revelationem demonstravit. Naturalem vero religionem vocamus illam, quam Natura per usum rationis suggerit, atque inculcat. Atque haec ita definiri potest: *Virtus, qua homo ex humanae, & divinae naturae consideratione obligatum, ac propensum se sentiat ad debitum Deo honorem, cultumque exhibendum per officia a divina Providentia rectae rationis usu praescripta, spe praemiorum, metuque alterius vitae suppliciorum.* Definitio haec apta, ac satis perspicua videtur, sed clarior fiet, dum in secundo capite singulas ipsius partes demonstrabimus.

Primum caput in suas dividimus partes; In prima parte confutabimus Epicuraeos, Cardanum, Hobbesium, atque Bailium, qui religionem privatis hominibus, ac humano generi noxiam, & inimicam esse asserunt; atque inter hos Bailius eo devenit, ut eam, ne quidem Societati civili, atque Reipublicae utilem esse existimaverit. In altera vero parte de religionis origine agemus contra duplex Atheorum genus; eorum scilicet, qui cum Sysipho apud Criticam, ut refert Sextus Empiricus *lib. 6. contra Physicos*, religionem a calidis legum latoribus excogitatam asserunt, ut efferatos homines metu Numinis in officio continerent; & eorum, qui ajunt, homines ignorantia ductos supremam invisibilem omnium rerum causam primum finxisse, metu deinde perterritos ex insolitis phaenomenis terrorem excitantibus, adorare eam, & colere coepisse; atque callidos demum legum latores, praemia, poenasque alterius vitae confinxisse.

Pars prima.

De utilitate, ac necessitate Religionis.

Ut melius intelligatur, quae commoda ac bona sint, quae religio hominibus affert, notandum duximus, hominem in triplici statu considerari posse, nam vel solus concipitur, vel cum hominibus gravi auctoritate pollentibus, vel ut Principi, sive Magistratibus subest. Primus dicitur status solitarius in quo homo propriae conservationis, ac solius corporis, animique sui curam gerit; Alter est status Societatis naturalis, in quo homo natura ipsa duce societatem cum aliis ineat hominibus, in qua sola naturae dictata sequatur; Tertius vero status est societatis civilis, quam homines per conventiones, & pacta illis inferunt, quibus se obligarunt ad leges eorum exequendas, qui civitati, vel reipublicae praesunt, ac leges ferunt, aliasque constituunt, & jubent, quae ad commune bonum expedire videantur. Si unus praesit, reipublicae status monarchicus dicitur; Si soli Optimates, Aristocraticus; Si omnes Patres familias, Democraticus; Mixtus denique, si cura reipublicae; vel penes Principem simul sit, & Optimates, vel penes hos, & Populi Electos simul, quemadmodum nunc in Anglia, ac in Romana olim republica sub Regibus fuit. His praemissis, sit.

Propositio prima.

Religio singulis hominibus naturali eorumdem Societati maxime utilis est.

Dem. prima pars. Utile homini est quidquid eum perficit, atque ad beatam vitam agendam ducit. Nam homo, ut res quaelibet, ad perfectionem tendit, & felicitatem maxime expetit. Religio vero ad perficiendum hominem, ut beatam vitam agat, plurimum confert: Nam Religione monemur Deum parentem optimum, beneficentissimum, potentissimum, ac infinite sapientem, vitae, corporisque nostri Dominum esse, qui praecipit, ut vitam servemus, eaque adhibeamus, quibus perfici corpus, animusque possit, aut virtutum, morumque praecepta praescribit, quae ad ea servanda, tum fiducia ipsius in dubiis, & adversis praesidii, tum jucunda bonorum alterius vitae expectatione, allicit, atque aeternorum suppliciorum metu quodammodo impellit. Quae cum ita se habeant, quis non videt, Religionem per optimi parentis amorem, quem excitat, & per praecepta, quibus nostri conservationem, ac virtutem procurare jubet, in perfectionem nos inclinare, per supremum censorem, quem repraesentat, ad eandem nos incitare, per spem, quam affert supremi illius praesidii in adversis, & aeternorum bonorum, allicere; ac demum per suppliciorum metum fortius ad perfectionem, & virtutem impellere?

Si Religio valida haec ad virtutem incitamenta praebet; ergo ad beatam vitam agendam maxime utilis est. Nam praeter quam quod, Epicuro quoque fatente, sine virtute felices esse non possumus, explorata res est, sola nos virtute affectus regere, & moderari, ac eorum cohibere impetus, quibus turbamur, ac miserrimi sumus: solam virtutem securitatem conscientiae parere, quae remorsus, atque internos conscientiae laniatus excludat, quaeque jucundam delectationem afferat; atque hanc solam esse, quae de omnium hominum approbatione, quam enixe cupimus, securos nos reddit.

Dem. altera pars. Bonum maximum, quod homines in naturali societate exoptant, est pax, ac tranquillitas illa, quae ex securitate oritur, qua quisque persuasus sit ab aliis hominibus amari, atque ex iis neminem ipsi futurum molestum, sed omnes ad benefaciendum esse paratos. Haec felicitas est, quam in societate sperare homines possint. Qui vero non videt, ex sola Religione bona haec sperare homines posse? Sola enim haec est, qua homines sese obligari credunt ad mutuum amorem, & ad alios non facienda, quae sibi fieri nolint; Idque ex praecepto supremi potentissimi Numinis, qui omnia videt, quique infallibili auctoritate sua praecepta servantibus immensa bona spondet, violantibus vero aeterna demonstrat supplicia. Haec vero plurimum possunt ad securitatem conciliandam, qua felicitas constat. Tolle Religionem in statu naturali, nulli homines se obstringi lege putarent ad alios amandos, pacta servanda &c. sed quisque sola utilitate ac voluptate moveretur. Ubi tum securitas esset? Quis non metueret, ne homines datam fidem infringerent, ne bona propria subriperent, ac vitae etiam insidiarentur, dum voluptati, aut utili optato bono impedimento esset? Tunc enim homo homini inimicus ut lupus esset, ut naturalem ipsius statum sublata Religione descripsit Hobbesius; Ergo sine Religione homo in statu naturali quacumque bellua miserior esset, ut est manifestum. Est ergo.

Opponunt duo sophismata. Primum ajunt, Religionem homini inimicam, & noxiam esse, quia summam ei felicitatem adimit in eo positam, ut voluptate liberrime fruatur; Deinde anxiam alterius vitae sollicitudinem secum ferre, ac metum superni Censoris omnia videntis, & aeterna minitantis supplicia; Qui metus cum perpetuo homines cruciet, miserrimos facit. Addit Bailius, hanc ex corrupto ac malo humanae naturae fomite prodire, ideoque nonnisi malam esse posse.

Haec sunt superborum hominum praecipua adversus totius humani generis persuasionem argumenta, sibilis potius, quam responsione digna. Nam, ut incipiam a primo, Religio non solum timorem inculcat, sed etiam amorem superni, beneficentissimi Numinis, & summe boni, ac talem amorem, quo solum felices in hac quoque vita esse possumus, ut nos alibi demonstravimus; ac jucundam bonorum alterius vitae expectationem. Metus vero ille, quo timemus, ne supremo displiceamus Numini, neve ipsius iram subeamus, atque alterius vitae supplicia, ad illa omnia nos impellit, quae ad beatam vitam agendam sint necessaria, & ad ea cavenda, quae noxia sint, quaeque privatae, & publicae felicitati obsint. Itaque si Atheis omnibus societas civilis utilis est, quia per leges metumque poenarum in officio homines continentur; Cur utilis religio non erit, quae tanta ad felicem in societate, vitam incitamenta praebet? Nec turbulentus est metus ex religione ortus, sed cum suavi atque jucunda spe conjunctus cum ex Deo sit summe sapiente, bono, justo, misericorde, qui infinita sapientia ad benefaciendum utitur, quantum incommutabilis divinae sapientiae atque justitiae ordo patiatur.

Sol-

Sollicitudo autem illa, quae anxios nos facit de vita futura, a vitiis hominem retrahit, sibi, ac Societati nobilis, & ad virtutem incitat, quae humanae felicitatis [illegible] instrumentum est. Metus vero, qui hinc oritur, placidus est in probis justisque viris, atque jucunda [illegible] expectatione temperatus; Et in solis improbis [illegible] est, atque excrucians; cum ii lanistus conscientiae excutere nunquam possint. Sed id poena peccati est, quae per intimum sensum natura ipsa nos monet, esse [illegible] divini supremi opificii instrumentum, quo de malo facto monemur, & ad vitia declinanda, ac virtutes [illegible] incitemur.

Corollarium.

Atque hinc patet, officia, quae religio praescribit, instrumenta quaedam esse, quorum usu homo perficitur, atque ad tranquillam vitam agendam ducitur. Quamobrem Athei respuendo religionem utuntur intellectu, ac voluntate sua, contra id, quod eorum naturae utile est, ac bonum, & contra constitutum in natura ordinem faciunt, *cum res quaelibet homine inferior utatur iis, quae sunt ad suum bonum & perfectionem*, inquit Raymundus de Sebunde, *Athei vero intellectu & voluntate ad suum damnum, & destructionem utantur*. Ex quo apparet, quam inepte prophanus Baylius asserat, probabilius esse Religionem esse malam & falsam, quia natura malorum errorumque fons est. Nam si Religio bonum ac verum hominum, cujusmodi virtus est, homini procurat: ergo religionis usu homo in perfectionem tendit; Homo ergo dum natura duce religionem servat ac sequitur, res omnes alias, quae in mundo sunt, imitatur. Quis vero corruptas depravatasque res dicat, quae certis legibus in debitam perfectionem feruntur?

Scholium.

Facile ex dictis intelligere est, Atheorum vitam omnino miserrimam; Nam sine religione, qua ad virtutem incitantur, vitiis laxant habenas, quae pernicies sunt hominum; Omnium in se hominum odium atque iram conciliant, tum ob contemptam religionem, quae omnibus quidpiam divinum habetur, tum quod ab omnibus veluti manifesti inimici jure meritoque reputantur, utpote qui nulla se obstringi lege, ac sola voluptate, & utilitate regi opinantur, ac denique nulla bonorum spe, sed sola effreni vitiorum licentia ducti, tot religionis bonis privantur, ac certo damnationis aeternae periculo sese exponunt. Hinc stulti in Scripturis, & a Patribus appellantur, quia hypothesim amplectuntur, quae si vera statuerunt, nihil aliud afferre ipsis posset nisi privationem bonorum, quae commemoravimus, & desperationem; si vero sit falsa, ut revera est, ad aeterna illos supplicia trahit: *Doctrina haec*, ajebat Auct. Homiliar. quae Clementi Romano tribuuntur, *quamvis fabula esset*, *cum pia sit, vitae non esset inutilis. Singuli enim dum expectant futurum erga se Dei cuncta intuentis judicium, ad temperate vivendum majorem impetum capiunt. Quod etsi vera est doctrina, aeterno supplicio liberat eum, qui vitam moderatam traduxit, simulque pro beneficio largitur futura a Deo bona aeterna, & ineffabilia.*

Propositio Secunda.

Religio Societati civili utilis est, eaque sublata, illius vinculum, ac fundamentum evertitur.

Dem. Civilis Societatis vinculum in mutua obligatione situm est inter Supremum imperantem, & Populum, qua hic sese adstrictum credat ad obsequendum Legibus, Magistratibus, ac iis, quae Princeps pro bono Reipublicae jubet, & qua Princeps obligatum se credat ad protegendos Cives, eorumque securitatem, ac bonum commune procurandum. Religio vero ad hujusmodi fovendam obligationem plurimum confert; Nam si per religionem jurejurando obstringuntur, hoc est, vocando in susceptae obligationis testem Deum, qui omnia videat, qui officia inde orta adimplere jubeat, quique per praemia, ac aeterna supplicia ad omnia praestanda impellat. Hinc optime Cicero: *Quis non videat*, inquit, *quam multa firmentur jurejurando? quantae salutis sint foederum religiones? Quam multos divini supplicii timor a scelere revocet? Quam sancta sit Civium inter ipsos societas, Deo immortali interposito, tam judice, tum teste?*

Rursus perfecta respublica esse nequit, nisi boni praemiis invitentur, mali autem poenis coerceantur, ut Solon apud Ciceronem *Epist.* 15. ad Brutum, Licurgus, Pythagoras, Anacharsis, ac reliqui sapientes Legumlatores tradidere. Religione posita, praesto sunt bonis Civibus praemia a potentissimo, ac supremo bonorum Domino promissa, ac malis parata supplicia; Hac vero sublata, ubi bona sunt, quae Cives omnes, tum palam, tum privatim ad officia praestanda invitent? Ubi supplica pro delictis, de quibus Magistratibus nec constet, nec constare possit? Accedit etiam in recta praemiorum poenarumque distributione non tam opus, quam operantis animum attendi oportere; Voluntas vero hominis soli Deo, quam religio praemiorum largitorem, malorumque vindicem demonstrat, explorata est. Desunt denique in republica praemia, quae Civibus singulis tribuantur, ut est manifestum; Ergo necessaria religio est, quae hujusmodi defectus suppleat, quae optimi censoris omnia intuentis, amore, ac praemiorum spe, singulos alliciat, quaeque coerceat singulos, parat supplicii metu.

Atque hinc altera quoque pars facile patet; Nam spes praemii, metusque supplicii affectus sunt, per quos Cives ad officia obligantur, ideoque pars saltem vinculis civilis societatis; sublata vero religione hujusmodi affectus plerumque desunt, ut ex dictis patet. Imo deest etiam persuasio illa, qua summi imperantes & Cives se se obligati credant ad promissa servanda, & officia praestanda. Quis enim ad quidpiam sese adstringi credat, sine superiore, qui jubeat, qui vetet, quique praemia atque supplicia ostendat, ac dare possit? Qua ratione, sublato Deo, summi imperantes, ac Cives mutuo sese obligatos crederent, in iis positi circumstantiis, in quibus sibi metipsis tantum reddendam rationem putarent?

Scio, Baylium confugere ad honestatis, & virtutis ideam quam ex finis Societatis consideratione, sibi homines fingant & qua ad promissa servanda, ac reliqua praestanda Societatis officia obstringi se credant. At haec vera obligatio non est; Nam hac ratione homo a seipso obligaretur per propriam cogitationem, nec quemquam agnosceret cui reddendam rationem esse, & a quo reprehendi ac puniri posse, putaret. Vera autem obligationis notio duas necessario personas exhibet, quarum altera praecepto, promissis, minisque alteram liget. Accedit etiam, quod eadem ratione, qua homo seipsum ligare, solvere quoque semetipsum posset. Quis vero non videat, hanc non obligationem, sed obligationis figmentum esse nullius Societati utilitatis?

Deinde falsum est, religione sublata, homines justi, honestique rationem servare. Liquet id ex impiis Epicuri, Hobbesii, Spinosaeque hypothesibus, quibus, religione sublata, sola voluptas, & utilitas, aequi justique mater constituitur, ut nos in altera parte exponemus. Hinc omnes fere Ethnicorum sapientes cum Cicerone *lib.* 2. *de Nat. Deor.* praedicant: *Sublata religione, fidem etiam & societatem humani generis, & unam excellentissimam virtutem Justitiam tolli necesse est.* Et quidem jure meritoque; Nam fingere sibi nequeunt homines honestatis virtutisque notionem, nisi distinguant inter privatam & publicam utilitatem, inter bonum Civitatis, & Reipublicae, ac bonum proprium, ut etiam ipse Baylius fateri cogitur. Ubi vero in multitudine haec distinctio occurrit? Nam major hominum pars ex proprio commodo ac voluptate, non ex publico bono, utilitatem metitur, ut experientia constat. Fac ergo, homines ex utilitate virtutem, ac justitiam existimare, ut Baylius opinatur: Quis impediret, ne homines occulte privatae utilitatis, ac voluptatis causa aliis nocerent? Quis in Principibus viris passionis impetum cohiberet? Ubi debita Legibus ac Magistratibus obedientia esset? Nam subditi, dum testes deessent, nulla obligatione adstringi se crederent, ac testes si essent, ii ad verum dicendum se obligatos neutiquam putarent nec quidquam metuerent ex falsa depositione, atque perjurio. Mitto alia, quae in societate orirentur incommoda, sublata religione, quae divitiarum, imperii, ac voluptate fruendi appetitus compescat: cum hactenus dicta satis superque ostendant praecipuum vinculum esse, ac civilis societatis fundamentum; Quod ex eo quoque comprobare possemus, quia omnes Legumlatores, quorum ex historiis memoria superest, ex religione suis praesidium quaesiere legibus, ut agendo de convenientia & necessitate revelationis ostendemus.

Opponit Baylius, homines ad pacta servanda & ad reliqua Civilis Societatis officia sine religione obligatos haberi posse; Nam ex consideratione finis humanae societatis, atque ex ipsa rerum convenientia, non secus ac alii homines possunt cognoscere honestum, & turpe, justum, & injustum, bonum, & malum; ad id enim cognoscendum nihil requiritur, nisi attentio ad rerum convenientiam, & fines, ex quibus honesti, & turpis, justi, & injusti cognitio pendet: Si id cognoscere possunt, ergo censere quoque possunt se obligatos esse ad ea praestanda, quae honesti, justique notiones suggerunt, adeoque sine religione vinculum humanae Societatis in illa obligatione positum conservaretur.

Respondeo primum, paucos esse homines, qui ex rerum convenientia, atque fine, justi honestique notionem atque obligationem ad obeunda societatis officia intelligere possint, sublato religionis subsidio. Nam affectus & cupiditates nec, lege ulla superioris regulatae, nec metu supremi Censoris & Vindicis refrenatae rationis lumen in majori hominum parte extinguerent, aut ita saltem praefocarent, ut praeter passionum impetum, nullam aliam legem sentirent: Sed cum Aristippo, aliisque Atheis uno ore clamarent, *Nil esse natura turpe si vulgaris*, hoc est, ex religione, quae vulgi magistra est, *certa solvatur opinio*. Deinde actionum humanarum moralitas sine libertate atque vera obligatione existere nequit; Atheorum

vero

vero plerique libertatem homini adimunt, & obligationem omnes; Cum hæc nonnisi ex superiore jubente, atque vetante haberi possit. Dictata ergo rationis, religione sublata, pro consiliis haberi ad summum possent: At ex consilio obligatio illa non oritur, quæ necessarium est humanæ societatis vinculum, cujus scilicet in tractione homines se peccare, ac pœnæ certo sequendæ obnoxios fieri omnino credant.

Sed regerit Baylius, naturam sine religionis præsidio incitamenta præbere apta ad Societatis vinculum fovendum, atque servandum: honesti enim amorem suggerit, atque laudis magnam cupidinem. Hæc vero tantæ virtutis sunt, ut fines religione ad homines obligandos sufficiant, ut datam fidem, ac reliqua servent officia.

Responsio vero presto est. Primum, quia vinculum societatis omnes, ac præsertim multitudinem adstringere debet, pauci vero homines sunt, quos amor honesti, laudisque cupido liget. Deinde laudis gloriæque amori fere semper conjunctus est honoris, divitiarum, ac magnæ potentiæ appetitus, cum hæres magnam apud plebem gloriam, sive existimationem obtineat: Hujusmodi vero appetitus honesti amorem facile extingueret, vel præpediret, dum occasio esset comparandi divitias, & auctoritatem, etiam cum magno reipublicæ dispendio. Denique ex illis hypocrisis, non vere virtus oriri posset, quæ a publicis avocat hominem sceleribus, sed privatis laxat habenas. Dum vero post Lucretiam fingit amorem gloriæ cohibere hominem posse a privato quoque scelere, quod timeat, ne id in somnis, aut in phrænesi palam ab ipso fiat; purum putumque figmentum, ac desperatæ caussæ argumentum est.

At, inquit, quos honesti gloriæque amor non compescat, nec persuasionem ex religione ortam cohibere posse; ideoque hanc supervacaneam esse. Nam experientia constat, homines in vita instituenda non sequi, sed contemnere passim philosophiæ ac religionis principia. Stoici enim, aliique Fatalistæ passim usurpabant exhortationes ad virtutem & bonum libertatis usum, etsi libertatem ipsi negarent. Et Christianorum plerique perverse vivunt, licet Religioni firmissime adhereant.

Res. atque principio ajo, non omnes Stoicos homini libertatem ademisse, ac Fatalistas, negata quoque libertate, utiles habuisse hortationes, quibus majus virtuti pondus adderetur, quo in virtutem potius, quam in vitia homines traherentur. Deinde principia illa intimo naturæ sensui adversabantur, quo libertatem in nobis experimur: quamobrem mirum esse non potest, quod aliquando non philosophiæ principia, sed intimum sensum sequerentur. Quod spectat ad persuasionem, quæ ex fide Christiana est, atque illius principia, hæc semper cupiditatibus obsistunt, ac vim exerunt suam. Dum liber sit rationis usus ostendendo bonum, quod ex virtute est, ac malum, quod ex vitio imminet, cohibent illas & vincunt; Dum vero vehementi ac turbida commotione obscuratur rationis vis, & præpeditur, cupiditates quidem in transversum homines abripiunt, sed tunc per internam conscientiam, & remorsus inde sequentes, ratio hominem reprehendit; Ex quo apparet, religionis principia perpetuam in homine contra passiones luctam ponere. Contra vero Atheismus, cum non aliud bonum sequendum, ac malum vitandum offerat homini, quam quod per sensus offertur, principia illa usurpat, & probat, quæ cupiditates, & libidines fovent. At principia hæc honestatis amorem destruunt, & laudis, gloriæque desiderium ad vitia humanæ societatis quam maxime inimica impellunt. Si ergo in iis, quos religio internis conscientiæ stimulis, & metu pœnarum compescit, tantum potest passionum impetus, ut videant pluremque bona, meliora probent, ac deteriora sequantur, quis credat in Atheis vim appetitus principiorum auctoritate roboratam & auctam, non ita passionibus vitiisque indulgere, ut societatis civilis vinculum omnino dirumpat?

Ait vero, Atheismum in depravatam vitam homines non ducere; quia Athei, quos historia recenset, virtutibus ornati exhibentur, ut Diagoras, & Theodorus ex Græcis, ex Romanis Cassius, & Atticus, atque ex recentioribus Vanninus, atque Spinosa. Addit præterea, gentes fuisse, ac etiam nunc reperiri, quæ in privatis familiis sine religione vivant; Has vero facilius posse in Societate civili sine religione conservari, ubi præter naturæ dictata, atque honestatis amorem, Civiles leges haberent.

Resp. atque nego, Atheismum in depravatam vitam, quæ Societati Civili obsit, homines non inducere. Ii autem, quos ipse affert, paucissimi sunt, ac talis fortasse indolis, quos amor virtutis afficere, & movere potuerit, & quos studium declinandi apud multitudinem invidiam, & conciliandi propriæ sectæ existimationem, retrahere a vitiis potuit. Ego vero plura in iis vitia fuisse contendo, quæ religio sustulisset, & quæ data occasione societati quoque noxia fuissent; quis enim a superbia, ab ambitu, & a vitiis inde profluentibus illos absolvat?

Quod secundo loco opponitur, falsum omnino est, ut infra ostendemus, Si vero id quoque daretur, non inde sequeretur posse sine religione civilem societatem consistere. A sociali enim in una familia vita, ad vitam civilem nulla consequutio est: Ibi enim unius familiæ homines nondum fortasse divisis bonis vivunt; in Civili societate innumeri sunt homines gradu, divitiis, studiisque divisi, atque ad commoda innumera inhiantes, de quibus privatæ familiæ ne cogitant quidem; Hos vero affectus, si religio desit, nemo ita compescet, ut societas diu saltem consistere valeat.

Corollarium.

Si religio tantæ privatis hominibus, ac civili societati utilitatis est, ac ad felicem vitam necessaria; Ergo non ut res commentitia, sed ut bonum quoddam rationali creaturæ concessum exhibetur, quo optatam felicitatem persequatur. Id sane ex dictis præsumi jure meritoque posset, sed ut omnia Atheorum fundamenta detegamus, ac funditus omnino evertamus, expendamus Religionis originem.

Pars altera.

De Religionis Origine.

Hactenus de utilitate, & necessitate; dicendum ergo est de ejusdem origine, quam Divinam esse, paucis demonstrabimus. Itaque sit

Propositio Prima.

Nulla Gens est ex antiqua historia cognita, quæ Religione caruerit.

Demonstratur, ac principio veluti res ipsis Atheis explorata statuitur, omnes civiles Gentes, quas antiquissimæ recensent historiæ, in civili societate positas, Religionem aliquam habuisse, scilicet, Hebræos, Chaldæos, Ægyptios, Phœnices, Indos, Persas, Arabes, Getas, Gallos, Germanos, Græcos, Romanos, aliosque Populos, quorum memoria superest. Id enim adeo persuasum omnibus fuit, ut Plutarchus adversus Colotem Epicureum confidenter scripserit: *facilius Urbem condi sine solo posse puto, quam opinione de Diis, penitus sublata Civitatem coire, aut constare.* Et ut Athei finxerint, cum Societate civili ortam Religionem esse, ac solum apud Gentes immanitate efferatas, & extra Leges positas Homines sine Religione ulla reperiri posse, speraverint.

Sed ne has quidem Gentes invenire unquam potuerunt. Nam Accademicus Cotta apud Ciceronem *lib.* 1. *de Natura Deorum* provocavit quidem ad hujusmodi Gentes veluti ad eas apud quas nulla suspicio Deorum esset, sed nominare ac designare nullam potuit; & Cicero ipse tum *lib.* 1. *Tusculanarum quæstionum cap.* 13., tum *lib.* 1. *de Legibus cap.* 8. affirmat, adeo alte insidere omnium cordibus sensum Divinitatis, ut falsum multi Deum colere maluerint, quam nullum. Nec solum Cicero, sed quotquot fuere Gentium Sapientes palam testati sunt nullam fuisse unquam Gentem, quæ Religione careret; ita Plato *de Legibus lib.* 1. *cap.* 10. ita Aristoteles *ad Nicomach. lib.* 10. *cap.* 11., ita Seneca *e.* 117., ita Artemidorus *lib.* 1. *cap.* 9., ita Ælianus *var. hist. lib.* 2. *cap.* 13., ita Maximus Tyrius *diss.* 1. ita Sextus Empiricus *lib.* 1. *contra Physicos c.* 61., ita Dion Chrysostomus nuncupatus, ita denique Julianus *epist. ad Heracl.* ubi hæc habet; *Omnes ante doctrinam Numen esse aliquod persuasi sumus, eo respiciendum, ad eum properandum; credoque animos nostros sic se habere ad Deum, ut visu prædita ad lucem.* Iis vero addi quoque potest, Lucretium hanc Epicuro suo laudem tribuere, ut omnium mortalium primus adversus Religionem ausus sit aperte pugnare. Itaque antiquis omnibus Gentium Sapientibus, atque Philosophis persuasum omnino fuit, nullam tunc detectam fuisse Gentem Religionis expertem. Ea autem quæ Baylius contra opponit, præterquamquod ex iis, quæ diximus *in art. de Pantheismo*, facile dissolvuntur, adversus tantum omnium Sapientium consensionem, nullius momenti reputanda sunt: tum quod ad impios Gentium, quas atheas, & sine Religione vocant, mores Atheismi nota referri commode possit; tum quod ita appellari a nonnullis consueverint Gentes, quæ externo Religionis apparatu carerent, qui apud cultos Populos vigeret; tum demum quia omnes fere illæ narrationes dubiæ sunt: qui enim ea referunt, vel *fertur*, vel *putatur*, aut *fama est*, scribere solent. Quæ quidem expressiones suspicionem, non vere animi persuasionem designant. Ita Mela de Atlantibus, & Strabo de Æthiopibus, qui ad torridam habitant; ita & alii de Callaicis, seu Lusitanis scribunt; quos tamen Religionem habuisse ex aliis monumentis constat.

Propositio Secunda.

Gentes omnes hac nostra quoque ætate cognitæ aliquam Religionem habent.

Demonstr. 1. Omnes fatentur, politas omnes nationes, atque in Civili Societate viventes Gentes in Europa in Asia, in Africa, & in America, Religionem habere; ac satis obviæ sunt descriptiones ex accuratis virorum relationibus, qui regiones illas perlustraverunt, in quibus harum Gentium mores, Religiones, sectæ dogmata, errores, superstitionesque exponuntur. De solis quibusdam barbaris controversia movetur, quos Petrus Bailius ex suspectis quibusdam relationibus veluti Atheos traducit, ut inde conficiat, generalem non esse totius humani generis circa Religionem consensionem, ac posse sine Religione civilem societatem consistere. At a plurimis gravissimis viris ex omni Europæ parte, accuratissimarum relationum ope Bailii impostura detecta & confutata fuit. Præcipua autem monumenta, quæ cujusque cognitæ, etiam silvestris Gentis, Religionem probant, collegere, atque referunt duo illustres ex Dominicana Familia Scriptores, scilicet, Thomas Vincentius Monilia in præfatione ad opus contra Fatalistas, & Jo. Vin. Patuzzi in opere de futuro impiorum statu cap. 9. Nos vero pauca ex iis recensebimus, quæ tamen satis visa sunt ad rem conficiendam. Primum itaque ex Thevenotii relatione Bailius *Cafros*, & Hottentotus Africæ populos in regionibus Capitis Bonæ spei finitimis habitantes Atheismi accusaverat. At plures fuere accurati viri, qui post Thevenotium regiones illas adiere, & vitæ genus, moresque illorum hominum explorarunt, qui uno ore testantur, præter paucos, qui Mahumedanam Religionem sequuntur, reliquos unum Summum, ac Supremum Deum agnoscere, eumque magnum Ducem vocare, ac Lunam, Solemque adorare, & plerasque cæremonias habere. Horum testimonia satis obvia sunt in Collectionibus, quæ prodiere itinerariorum. Ex iis autem unum laudare sat erit Petrum Kolben Batavum, qui decem annis illis regionibus commoratus est, quique illorum Hominum lingua comparata, summa cura eorum mores, Religionemque scrutatus est: is in descriptione Capitis Bonæ spei Germanice primum edita, ac deinceps Gallice, illorum Hominum Religionem fusim exponit. Ab Africa ad Americam, sive ad Gentes in novo Orbe recenter detectas, gradum facimus; In iis regionibus occurrunt 1. Canarienses, quos Columbus Religionis expertes exhibuerat, at ex historia, quam habemus, hujusmodi insularum subactionis, constat, Gentes illas unum Deum nosse, qui præmia virtuti, vitiis vero supplicia in alia quoque vita paraverit. 2. Accusati reperiuntur Caraibæ Insularum Antillarum Incolæ; de iis autem scribit Roschefort in eorum historia morali, quod agnoscant alium Deum boni, alium mali principium, atque hunc vocare *Magoba*; & Sacerdotes itidem habere, quos Boyez appellant. 3. Brasilienses, quos ex relatione *de Leri* etiam Lockius asseruit, nec Deum nosse, nec nomen habuisse, quo Divinitatem exprimerent; Sed constat ex *Laet. de Orig. Gent. Amer. & Magraw. de Brasil. Reg. c.* 9. hos Deum Summum agnoscere, quem *Tupa*, & *Tupana* nominant, eique per Sacerdotes Sacra facere. 4. Silvestres Homines *Canadæ*, quos *Hurones*, *Souriquosios*, & *Armouchicosios* vocant, ex testimonio Sagard, & Lescarbot, sine Religione prædicantur; adest vero egregium opus P. Josephi Friderici Lafitau Soc. J. de moribus Silvestrium Americanorum, in quo illorum Religio accurate describitur, & cum simplici primorum terræ habitatorum Religione comparatur: & de iis, qui in Virginia, & Florida sunt, refert Dominus Winslovv., qui unus ex primis plantatoribus in nova Anglia fuit, didicisse a Barbaris, illos agnoscere unum Deum Supremum, & alios inferiores; atque ita correxit, quæ antea externa deceptus specie scripserit, scilicet, Deum Homines illos non agnoscere. Ex illius autem confessione facile intelligere est, primos illos Peregrinatores, qui nec sermonem habere poterant cum Hominibus, quorum linguam ignorarent, nec adhibito interprete eosdem explorarunt, deceptos ex eo fuisse, quod de Religione ex externo Templorum, Ministrorum, Rituumque apparatu judicaverint, ac scripserint, vel nulla se deprehendisse apud Gentes illas Religionis indicia, vel pauca tantum, ut dixere Le Mair de habitatoribus Insularum Meridionalium, & Schouten de iis, qui sunt in Insula *Jedso* prope Japoniam. Atque hæc satis visa sunt ad ostendendum, omnes cognitas hac ætate nostra gentes etiam barbaras atque silvestres Supremum Numen spe præmii, metuque supplicii alterius vitæ colere, atque non solum suspectas, sed etiam falsas omnino esse illorum Hominum relationes, quas Lokius, atque Bailius adhibuere, ut demonstrarent, Homines esse, quibus nulla Divinitatis suspicio sit.

Propositio Tertia.

Religio nec Legislatorum, nec privatorum Hominum commentum est.

Ut clarior res fiat, nonnulla principio observare necesse est. Primum, aliquando apud Scriptores Religionis nomine quemcumque cultum generatim significari, quo sensu dicitur, nullam gentem sine Religione esse; aliquando vero pro externo apparatu, dogmatibus, & doctrina ad Divinitatem pertinent; atque ita *Cic. orat.* pro Fontejo dixit: *Gentes pro suis Religionibus bella suscipiunt*, & alii antiqui Scriptores aliam Ægypti, aliam Persarum, aliam Græcorum, & aliam esse Romanorum Religionem dixerunt: atque eodem sensu nos aliam Judæorum, aliam Christianorum Religionem esse passim affirmamus.

Deinde certum est, Religioni, quam natura suggerit, plura addita esse per veram, & Divinam revelationem, apud Judæos, atque Christianos, & per illorum quoque auctoritatem, quibus Deus decernendi ea, quæ ad Divinum cultum spectant, potestatem fecit: apud Gentes vero, primum privatorum Superstitione, deinde callidorum quoque Legislatorum impostura. Nam constat ex historia, privatos Homines etiam antequam magna constituta essent in Mundo Imperia, varias sibi effingere consuevisse Divinitatis species, atque iis, & etiam nonnullis Creaturis, Divinos tribuere cœpisse honores; & ex Diodoro Siculo *lib.* 1. & 3. & Ephoro apud Strabonem *lib.* 10. atque ex aliis Scriptoribus apud Suidam antiquos omnes Legislatores, quorum memoria superest Populorum credulitate, & superstitione abusos ita fuisse, ut commenti sint, a Diis, qui in maxima veneratione apud Populos essent, se legatos fuisse ad Leges, quibus etiam Religio præscriberetur, ferendas: Sic *Amasis*, & *Mnevis* apud Ægyptios leges ab *Herma* sibi datas commenti sunt. *Zoroaster* apud Bactrianos, & *Zamolxis* apud Getas, a Dea *Vesta*; *Zathraustes* apud Arimaspos, a Dæmone, seu bono genio; *Rhadamanthus*, & *Minos* Cretensium Reges, a *Jove Cretensi*; *Triptolemus* apud Athenienses, a *Cerere* gentilitia Dea; *Pythagoras*, & *Zaleuchus* apud Crotoniatas, & Locrenses a *Minerva*; *Lycurgus* apud Lacedæmonios, ab *Apolline*; *Romulus a Deo Conso*; *Numa* a Nympha *Ægeria* suas leges sibi traditas gloriabantur.

Præterea constat etiam ex iisdem Historicis, atque ex Herodoto, Legislatores, quos diximus, Divinos hominibus nonnullis decrevisse honores, ac in Deorum numerum eos retulisse, qui Rempublicam fundassent, aut de eadem optime meriti haberentur: & Mysteria, quæ Eleusina dicuntur, primum in Ægypto, deinde in aliis quoque regionibus stabilisse, tum ut ea plebi occultarentur, quorum cognitione Religio vilesceret, ut Deorum genealogia, vita, mors &c.; tum etiam ut in iis ea Religionis capita confirmerentur, quæ magis ad Rempublicam viderentur conferre.

Denique certum quoque est, eos, qui stabilitam per Legislatores Religionem, ejusque Mysteria contemnerent, Atheos a Gentibus habitos fuisse; hac enim unice de caussa, ut nos alias monuimus, & Socrates, & Evehemerus & etiam Judæi, Christianique ab ethnicis Atheismi accusati fuerunt; atque hujus generis fuisse antiquorum plerosque, qui Athei nominantur, ex eo quod Religionem Legislatorum commentum assererent, luculentissima Platonis auctoritate comprobamus; is enim *lib.* 10. de Legibus de iis verba faciens, qui pro Atheis haberentur, hæc scribit; *Deos, o beate vir, primum affirmant, non tantum natura esse, sed arte quadam, ac legibus institutos; hinc fieri, ut singulis regionibus, & Populis proprii Dii sint, pro diverso eorum, qui leges rogarunt Civitatem, ingenio, & indole.* Itaque ii, qui primum asseruerunt, Religionem esse Legislatorum commentum, de sola Religione loquebantur, quam callidi hujusmodi homines confinxissent, non vero de ea, quæ unius Supremi Numinis cultum decernat, qui nostri solicitus sit, qui per præcepta, & præmia ad virtutem nos alliciat, & per supplicia etiam alterius vitæ, a vitiis retrahat, cum hanc servandam esse Religionem constanter illi crediderint. Vides ergo, quo labili fundamento innixi recentiores athei Religionem omnem callidorum Legislatorum inventum asserant.

Demonstr. modo propositio. Primum quia nullo antiquitatis monumento probant, Legislatores, aut alios Homines Religionem omnem finxisse. Quando enim, & quonam in Concilio ad hoc convenere callidi Homines ex omnibus terris ut istud commentum humano generi persuaderent? Qui fieri potuit, ut nemine penitus discrepante in hujusmodi consilium convenirent omnes cujusque Regionis Homines, qui ut locis, ita vita, ac morum institutis tam immaniter invicem dissident? Et ut in tanta vitæ morumque diversitate post tot, ac tantas rerum mutationes, atque vicissitudines apud omnes omnino Gentes cultas æque, atque barbaras paucorum Hominum commentum sartum tectumque semper servaretur? *Opinionum enim commenta delet dies, & naturæ judicia*

con-

confirmat, ut optimo inquit Cicero, ac ipsa experientia comprobat, qua videmus, linguas, leges, Religionis ritus, atque alia ab Hominum opinione, & arbitrio pendentia perpetuæ mutationi, atque vicissitudini obnoxia esse.

Deinde cum ex Mose, tum ex aliis antiquis historicis constat, plures Gentes in privatis Familiis Religionem servasse, antequam civilem Societatem inirent; ac similes quoque Gentes etiam nunc in America reperiuntur, in quibus Religio viget, quin quidpiam umquam a Legislatoribus acceperint.

Denique falsa omnino probatur hypotesis, quam Athei fingunt de confictio ex metu ab ignorantia orto invisibili Numine; tum quia in adstruendo Supremo Numine, docti, indoctique Homines conveniunt, ac convenere semper: hypothesis autem illa solum apud indoctos Homines locum habere potest; neque apud hos omnes, nam plerique sunt rudes Homines, qui hujusmodi timore non afficiuntur, ac plures etiam ob ingenii imbecillitatem, ad id configendum inepti; Divinitatis autem persuasio omnibus communis est. Tum etiam quia ex hujusmodi terrore confictus Deus, res esse deberet formidulosa, truculenta, ac vitæ insidians; id enim ignorantis Hominis menti offerunt tonitrua, atque metum, terroremque excitantia phænomena. At Religio semper, ac ubique Deum summe Sapientem, amabilem, de Homine optime meritum, ac spem nobis ingerentem tum præsidii in adversis, tum etiam æternæ felicissimæ vitæ demonstrat, qualem, scilicet, indicant Universi structura, ac mirabilis rerum Ordo, & Varietas, ac certus, atque determinatus cuique finis.

Corollarium.

Si nulla gens cognita sine religione reperitur, incognitas quoque Australes, aliasque gentes religionem habere secundam Analogiæ regulis jure meritoque argumentamur. Sicut enim ea, quæ aliis omnibus hominibus communia sunt, in hominibus quoque incognitis præsumuntur, ita & Religio.

Propositio Quarta.

Religio ex Deo est, qui eam primis parentibus indidit, ac per traditionem propagata, & intimo sensu per rationis usum ubique terrarum semper conservata fuit.

Demonst. Si Religio semper, & ubique, ab omnibus hominibus ratione utentibus conservata fuit, nonnisi ex Deo communi hominum Parente esse potest, cujus consilio stabilita sit, cujusque providentia per traditionem de patre in filium propagata, ac per intimum naturæ sensum excitata, & conservata sit. Neque enim alia suppetit via, per quam religio in homines omnes propagari, ac ab omnibus ubique locorum custodiri potuerit. Inditum vero hominibus esse intimum sensum, quo ad Supremi Numinis cultum excitentur, ac traditam Religionem custodiant, facile patet; Nam quod homini etiam invito natura suggerit, id ex intimo naturæ sensu oritur. Hac enim ratione constat, ex intimo naturæ sensu prodire felicitatis amorem, ac propensionem illam, qua ad assentiendum propositioni evidenter cognitæ trahimur. Natura vero etiam invito homini Dei cultum, metumque suggerit, & inculcat, dum ex. gr. ob improbe facta homines de Deo cæteroquin non cogitantes, ac ipsosquoque Atheos damnat, ac metum hinc, atque timorem incutit. Nemo enim est, qui post patratum scelus conscientiæ stimulum non experiatur, ac malum sibi inde imminere non sentiat, ac metuat. Hunc autem metum ne atheos quidem ipsos exuere unquam posse, fatetur ipse Bailius, testatur Cotta apud Ciceronem de Epicuro ipso; &, ut alios mittam, asserit Seneca per hæc verba: *Mentiuntur, qui dicunt se non sentire Deum esse; nam etsi tibi affirmant interdiu, nocte tamen sibi dubitant*. Quid vero est, quod hanc dubitationem, hunc metum excitat, & incutit, nisi intimus naturæ sensus factum improbans, ac Dei reverentiam timoremque incutiens?

2do, Atheos confugere solitos esse ad Mundi æternitatem, ut argumenta eludant, quæ a nobis pro astruenda Divina Religionis origine allata sunt. At quis miserum effugium non rideat? Nam Mundum a Deo conditum esse, atque initio Mundi hominem a Deo formatum fuisse, qui Religionem ab eodem accepit modo a nobis supra indicato propagatam, tam certum est, quam quod maxime. Mundi enim, hominisque creatio, res facti cum sit, nonnisi ex historicis monumentis constare potest, eadem ratione, qua Urbium, & Imperiorum initia comprobantur. At quotquot extant monumenta, recenter Mundum conditum, & hominum ex una a Deo constituta familia exordium demonstrant. Occurrit primum Mosis historia, quæ librorum omnium, qui supersunt, antiquissima est: in hac Mundi genesis, & qua ratione cum homo, tum res singulæ formatæ sint, accurate describitur; & ad homines quod spectat, primum usque ad universale diluvium humani generis ex una Adami Evæque familia propagatio recensetur, deinde a Diluvio ad Mosis ipsius ætatem ex una, quæ superfuit Noemi familia. Designantur ibi distincte singulorum patrumfamilias nomina, mores, & anni, quos vixerint, ea perspicuitate, ac simplicitate, ut omnis omnino imposturæ suspicio excludatur. Accedit etiam, ea, quæ hic narrantur de humani generis exordio, & propagatione, stabilita historiæ veritate nota esse debuisse illorum plerisque, quorum gratia Mosis historia conscripta fuit; ut consideranti Patriarcharum successionem ex uno Adamo, & annos, quos illos vixisse asseritur, manifestum fiet. Si ergo animadvertamus, veluti Divinam ab universa gente Hebræa fuisse tunc susceptam Mosaicam historiam, atque ita deinceps ad ætatem usque nostram conservatam, perspicuum erit, non posse, nisi per summam impudentiam, de illius veritate dubitari.

Deinde circa Mundi genesim, hominumque ex una familia propagationem reliqua humani generis monumenta cum Mosis historia consentiunt. Nam omnes nobis cognitæ gentes Mundum initium habuisse fatentur; ac nulla unquam gens fuit, quæ nationis suæ exordia, eaque parva, ex una nempe, aut paucis familiis non ostenderet, Ægyptii, testibus Diodoro Siculo, & Laertio; Phœnices, teste Sanconiathone; Chaldæi, teste Beroso; Persæ denique, Arabes, Assyrii, aliique Orientales, ut ex Homero, Hesiodo, aliisque Poetis liquet, qui Mundi nativitatem cecinere, ac Mundum in tempore a Deo ex rudi indigestaque mole conditum, asseruerunt. Historicis, & poetis accedunt etiam Philosophi, scilicet Thales, Pythagoras, Anaximander, Plato, aliique; & Aristoteles ipse lib. 1. de Cœlo cap. 10. scribit, ante ipsum omnes Philosophos recentem Mundi nativitatem habuisse; nec veram ipse putavit de Mundi æternitate opinionem, ut optime observavit Grotius, sed eam veluti hypothesim adhibuit, quam aptiorem existimavit ad rerum originem explicandam. Quamobrem ex ipsa quoque Aristotelis confessione constat, semper, & ubique homines credidisse Mundum in tempore conditum. Et sane nullus Ocello Lucano antiquior reperitur Philosophus, qui Mundum æternum asseruerit, cujus assertio, veluti monstruosum paradoxum, ab universo humano genere explosa fuit.

Sed expendamus reliqua humani generis monumenta. Supra quatuor circiter annorum millia nulla humanæ historiæ monumenta supersunt; quæ enim de sua antiquitate, & astronomicis observationibus jactabant olim Chaldæi, ac nunc Sinenses, fabulosa, & falsa detecta, & demonstrata sunt ab Huetio, aliisque eruditis Viris, qui de hoc argumento tractarunt. Quotquot præterea extant monumenta, omnia probant, ex paucis, immo ex una familia propagatos homines esse. Parva in iis occurrunt Societatum civilium, & Imperiorum initia in omnibus Mundi partibus; artium, quæ etiam humano generi omnino necessariæ sunt, ut seminandi, metendique frumenti, vinum ex uvis exprimendi, ac reliquarum hujus generis; scientiarum, legum civilium, superstitionis, idololatriæ, atque etiam atheismi primi inventores auctoresque nominatim designantur, ut legere est apud Jaquelotium in opere de Existentia Dei, & apud Auctorem Principiorum Religionis naturalis & revelatæ t. 1. pag. 59. Quis vero fingat homines ex æterno extitisse sine scientia ulla, & sine artibus ad vitæ cultum omnino necessariis, & quin ullum prorsus posteris monumentum reliquerint sui, rerumque ab ipsis gestarum?

Nec male feriatis hominibus confugere licet ad eluviones devastationesque Populorum; Nam per has, aut omnes, aut unius tantum, vel alterius regionis homines periere. Si omnes, unde nam postea humanum genus instauratum, ac propagatum est? Qui fieri sine miraculo potuit, ut diluvium E. C. universale, ita omnes homines perderet, & omnia humani generis monumenta deleret, ut nullum prorsus remaneret vestigium, quo humanum genus antiquius indicaretur ætate illa, quæ per historias, ac reliqua monumenta demonstratur? Si vero dicant, per eluviones illas aliquos tantum periisse Populos, cur superstites homines aliquam saltem antiquarum rerum memoriam, ac aliqua antiquitatis monumenta non conservaverunt? Qui fieri potuit, ut ne quidem eluvionum, ac depopulationum memoria remanserit? Nullum ergo, ne quidem apparens, Atheis effugium superest, quo moveri ad dubitandum possint, quin Religio communi hominum cujusque ætatis consensione asserta, & custodita, ex Deo sit, qui Mundum condidit, ac homines, qui Deum semper coluerunt, ac colunt, *quasi unde orti sint, recordentur, & agnoscant*, ut inquit Cicero *lib.* 1. de Legibus.

Corollarium.

Habes ergo ex hucusque demonstratis, Religionem a Deo primis hominibus inditam fuisse; per traditionem deinde ex patre in filium in omnes homines propagatam; atque intimo naturæ sensu ita semper, ac ubique gentium custoditam esse, ut licet pravi efferatique homines naturæ legem plerique in capitibus depravaverint; licet ignorantia, socordia, ac perversa hominum ratiocinatio ve-

tam divinitatis notionem in hominum plerisque corruperit, vel deformaverit; licet superstitio, & idololatria externum internumque cultum turpissime fœdaverint; & licet Epicuræi, Atheique convellere ex hominum animis studuerint omnem divinitatis Religionisque persuasionem: tamen obliterari omnino nunquam potuit confusa supremi Numinis notio, nec deleri, aut præsocari intimus ille naturæ sensus, qui colendum metuendumque prædicat Deum omnia intuentem, ac supplicia alterius vitæ improbis hominibus minitantem. Ex quo apparet, depravari utique potuisse per indicatas caussas Religionem, deleri vero ac convelli ex hominum animis nullo unquam conatu potuisse, ac maluisse homines, fallos Deos, quam nullum Deum colere, ut olim ajebat Cicero.

Caput Secundum.

De naturalis Religionis existentia.

SUperiori in capite ostendimus, totum genus humanum adversus Atheos pugnare; ac ne quidem Atheos ipsos improbo conatu potuisse unquam Religionis persuasionem, ac metum supremi Numinis omnino exuere, atque ex eorum cordibus delere. Hoc itaque in capite caussam tuemur totius humani generis, contra paucos homines, vitiorum fautores, ac manifestos virtutis inimicos, quos vel ipsi Ethnici humanitatis monstra, ac perniciem humani generis dixerunt, & suppliciis, vel saltem exilio puniendos censuerunt, ut legere est in Laertio, Plutarcho, aliisque antiquis Scriptoribus. Horum hypotheses, quas in Articulo de Pantheismo descripsimus, refutandas suscipimus. Caput vero dividimus in partes duas: In prima de Dei existentia, ejusque attributis; in altera vero de ejusdem Dei providentia agemus, qua officia illa homini præscribuntur, quibus naturalis religio constat.

Pars Prima.

De Dei existentia, & Attributis.

Dei existentiam adversus Atheos demonstraturi, principio visibilia hujus mundi, & ea quæ facta sunt expendimus, quæ sane Dei existentiam, ac invisibilia ipsius attributa, ita nobis ostendunt, ut omnino inexcusabiles sint, qui Deum ex iis non agnoscant, & colant. Ita enim natura comparati sunt homines, ut dum opera videant, quæ rationem, consilium, & artem exprimant, illico intelligant ab eo perfecta fuisse, qui ratione, consilio, & arte polleret. Ubi vero major pulchritudo, quam in ornatu Cœlorum? ubi perfectior ordo, quam in Universi, ac rei cujusque partium dispositione? Ubi major constantia atque ars, quam in motu syderum, quam in plantarum, animantium, hominumque propagatione atque motionibus? Quæ ars mirabilior esse potest illa, quam vel in rei minimæ ejusque partis structura intuemur? Scimus enim, quidquid artis in homine est, id ex harum structuræ consideratione deductum esse; Si ergo natura ipsa docet res, quæ artem & sapientiam artificis demonstrant, in sapientis artificis cognitionem nos ducunt, exploratum procul dubio cuique esse debet, visibilia hujus mundi, invisibilem ejusdem Authorem Rectoremque potentissimum, & sapientissimum demonstrare.

Scio, opinari Stratonicos, Epicuræusque ornatum mundi, resque omnes Universi ex cæco particularum impetu, aut ex variis athomorum combinatione prodiisse. At permisso possibilem hanc rerum combinationem in sinu materiæ, atque in ejusdem materiæ particulis reperiri; plura adhuc sunt, quæ hujusmodi hypotheseos falsitatem demonstrant. Nam in possibili ex. gr. colorum combinatione, combinatio illa procul dubio reperitur, in qua per egregii Pictoris artem, pulcherrima pictura efficitur; & tamen insani universim haberentur homines illi, qui perfectam picturam ex fortuito colorum casu, seu ex fortuita colorum projectione emersisse assererent: Nam cum hanc non modo casus, sed ne homines quidem efficere possint, qui certis regulis & arte instructi non sint; nonnisi per summam insaniam fortuito casu elaboratam diceremus: Quis ergo dicat, nisi stultissime, sine infinite sapientis arte, ornatum Cœlorum, hominesque, & res alias hujus Mundi fieri potuisse? Rursus fingunt Epicuræi, ante hanc pulcherrimam rerum combinationem alias infinitas præcessisse. Si ita vero se res haberet, ubi nunc tanta in speciebus animantium & rerum similitudo? Cur ex hominibus ex caussa nullus superfuit, qui unum tantum, vel plures quam duos oculos haberet, aut plures vel pauciores partes, quæ propagationi speciei non obessent? An non vident perfectam similitudinem, quæ in omnibus ejusdem speciei individuis reperitur, artem ac sapientiam artificis demonstrare, qui species rerum omnium condiderit, partesque singulis concesserit ad necessarios usus destinatas, tum ob individuorum conservationem, cum ob propagationem speciei?

At hæc levia sunt, & contra infimum illum probabilitatis gradum faciunt, quem Athei pro se afferre possunt. Graviora enim suppetunt; Nam falsum omnino est, combinationem illam, quæ in Universo reperitur, possibilem esse in fortuito particularum materiæ concursu, cæca tantum natura gubernante: etenim in hac Universi forma & rerum varietate, certæ motus ac proportionis regulæ sunt, quas sola sapientia præscribere & decernere possit: ex iis enim sibi comparavit homo quidquid sapientiæ & artis habet; certos autem motus, & proportionis leges in cæca natura, in materia, ac in fortuita athomorum combinatione requirere, perinde est ac asserere, hominem, qui omni arte, sapientia, ac etiam ratione destitutus sit, ad perfectam artis normam, exactum opus perficere posse. Denique in hoc Universo homo reperitur mente, ac ratione præditus; ubi vero in athomis æternis, in vi genitrice illas agitante, aut in immensa materia, quam alii Athei fingunt, mentis & rationis caussa sufficiens adest? Hæc ergo mundi visibilia non solum sapientissimum, & potentissimum Deum ostendunt, sed etiam falsitatis convincunt Pantheistarum hypotheses. At clarius demonstratur ex ipsa rerum contingentia.

Nam existit ens necessarium, quod scilicet ex se existit, & non potest non existere. Id evidens est. Evidens enim est, dari plura entia contingentia, quæ nempe aliquando non fuere, ac natura sua indifferentia sunt ad existendum, vel non existendum. Nam intimo sensu clare intelligimus, nos aliquando non fuisse, nec amplius existere homines, a quibus progeniti fuimus, eidem evidentia constat. Atque ita etiam liquet, alios extra nos positos homines, animantia quæque, plantas, lapides, ac res alias hujus Universi, vel aliquando non fuisse, vel esse non posse, Porro ea, quæ aliquando non fuere, vel quæ ita exhibentur, ut clare intelligamus esse non posse; ut Tellus, Sol, Astra, Cœlum &c. in semetipsis sufficientem rationem existentiæ suæ non habent; alioquin non possent non existere, atque uti a seipsis existentiam haberent, ita intima sua virtute conservarentur, ac necessarie essent. Accedit etiam, hujusmodi entia, quæ contingentia cum sint, habere debuerunt initium, non posse esse ex nihilo, quia nihil nil potest efficere; neque a semetipsis, tum quia si a semetipsis producta essent, sufficientem rationem in semetipsis haberent existentiæ suæ, qua ut esse, ita & conservari possent, ideoque perire non possent, contra experientiam, vel evidentiam, qua illorum contingentia constat; tum etiam quia res eadem secundum eandem rationem nequit esse caussa, & effectus, alioquin qua caussa sui ipsius, seipsa prior, & qua effectus, seipsa posterior esset; quod est evidenter falsum.

Itaque evidens est, contingentia omnia ab alia caussa producta esse. Age vero? Vel caussa hæc a semetipsa, & necessario existit, vel ab alio priore ente procreata fuit. Si primum: En ens necessarium. Si vero dicant, ab alia caussa productam esse, atque hanc itidem ab alia in infinitum usque; ne hac quidem in hypothesi ens necessarium excludi potest. Finge hunc in infinitum processum in humanæ generationis serie, in qua unus ab alio genitus sit homo, quin ad primum parentem humani generis deveniri possit. Hæc infinita esset effectuum series, quorum singuli producti essent; & in qua serie virtus, & sufficiens caussa deesset, qua effectus illi existerent: Nam singuli homines destituti essent virtute, qua fiant & existant; tum quia ab alio producti exhibentur, ac sunt contingentes; tum etiam quia si in semetipsis sufficientem rationem habuissent existentiæ suæ, virtute hac fieri, & conservari potuissent. At evidens est, singulos homines, ac res contingentes reliquas, virtute carere, qua conserventur; cum reluctante ipsa eorum natura pereant. Necesse ergo est, extra hanc seriem etiam infinitam dari aliquod ens, quod a semetipso existat, & quod in se sufficientem rationem, & virtutem habeat existentiæ suæ, & etiam rerum omnium contingentium. Hoc vero est ens necessarium. Neque fingant, contingentia esse individua, collectionem ens necessarium. Id enim perinde esset, ac fingere seriem rerum contingentium instar catenæ infinitis constantis annullis, quorum singuli ac omnes producti essent, atque adeo ab alio dependentes, catena vero ipsa improducta, ac ex se suspensa manens, quin in se sufficientem virtutem haberet, qua subsisteret, & quin sustentaretur ab alio. Evidens vero est, catenam hanc repugnare. Id enim esset fingere ens aliquod infinitæ durationis, quod nec a se, nec ab alio existentiam haberet. Ergo evidens itidem esse debet, repugnare collectionem entium, quorum omnia, ac singula producta sint, ac esse non possint nisi ab alio, ipsorum vero collectio improducta & independens sit. Est ergo evidens, existere ens necessarium, quod a se sit, quod in semetipso sufficientem existentiæ suæ, ac rerum omnium contingentium rationem habeat, & caussa, & origo sit omnium contingentium. Id adeo verum est, ut nequidem Athei in controversiam revocare audeant. Ostendemus paulo infra, materiam inter entia contingentia numerari. Interim per corollaria demonstrare oportet, ens necessarium esse Deum Mundi Auctorem, Rectoremque.

I. Ex superiori demonstratione liquet, *ens necessarium esse ens a se*; quia ex se, non ab alio est; nec alia opus habet caussa, ut existat, & conservetur.

II. *En-*

II. *Entis necessarii essentia in existentia necessaria, sive a se posita est*. Nam id, quo posito res est, & quo sublato tollitur, quod primum in re concipitur, quodque rem illam ab omni alia secernit, atque attributorum omnium fons est atque origo, pro rei essentia, sive primario ejus attributo habetur; In ente vero necessario, existere, sive existentia a se, vel ut scholæ loquuntur *Asseitas*, idest, quo posito ens necessarium habetur, & quo sublato non amplius est, ut est evidens. Rursus *asseitas* est, qua ens ad entis necessarii constitutionem determinatur, & qua a contingenti secernitur: Ex hac denique necessaria existentia veluti ex prima radice, atque fonte omnes illius proprietates deducuntur, ut mox apparebit. Existentia ergo necessaria, sive *asseitas* essentia est entis necessarii. Hinc Deus, ut se hominibus ens necessarium esse demonstraret, a Mose rogatus, ut quid ipse esset exponeret, respondit: *Ego sum, qui sum*, hoc est, ipsum esse necessarium, ac plenitudo entis.

III. *Est æternum*; Nam quod semper est, ac semper in se habet quidquid ei competere possit, id æternum dicitur; nam ejus duratio initio & fine caret, ejusque perfectio tota simul, & interminabilis est. Hujusmodi vero ens necessarium est; ejus enim natura ex se ipsa existentiam, & quiquid exigit necessarie possidet; & nec a seipsa, neque ab alia caussa, in nihilum redigi, aut imminui quidpiam potest.

IV. *Est prima caussa, & fons omnium contingentium*; Nam a seipso est, neque caussam ullam habet, a qua pendeat: Contingentia vero cum nec a nihilo, nec a se ipsis existentiam habere possint, caussam existentiæ suæ non aliunde, quam in ente necessario habent.

V. *Ens necessarium habet omnes perfectiones possibiles*. Quotquot enim possibiles sunt perfectiones, vel necessariæ sunt, vel contingentes; nil enim in rerum universitate concipi potest possibile, quod non sit aut ens necessarium, aut ens contingens; nam præter ea, quæ natura sua existunt, ac non possunt non existere, & ea, quæ sunt indifferentia ad existendum, & non existendum, nil superest præter merum nihil. At in ente necessario sunt perfectiones omnes entis necessarii, & quotquot possibiles sunt enti contigenti: De perfectionibus entis necessarii nemo dubitat, cum has absolute naturæ suæ necessitate possideat, qua necessarie sibi vindicat quidquid habere potest: De contingentibus vero facile patet. Nam hæc vel existunt, vel possibilia sunt; quæcumque existentiam suam, & quidquid perfectionis habent, ab ipso ente necessario acceperunt; quæ autem possibilia sunt, non aliunde possibilem existentiam, & perfectionem habent, quam ab ente necessario, cujus unice virtute produci possunt.

VI. *Perfectiones entis necessarii infinitæ sunt, & nil imperfectionis admixtum habent*; Nam in hujusmodi ente perfectiones omnes possibiles continentur entium contingentium. Hæ vero infinitæ; sunt enim infinita cum numero, tum etiam specie contingentia possibilia. Sunt etiam hujusmodi perfectiones illimitatæ: nam per absolutam naturæ necessitatem, qua ens necessarium determinatum est ad existendum, determinat, atque vindicat sibi modo omnium perfectissimo, scilicet respondente existentiæ necessariæ, quidquid ei compossibile sit. Sunt autem ei infinitæ perfectiones possibiles, cum has in eo non repugnare clare intelligamus. Itaque cum caussa desit, quæ imminuere illas, ac limitare possit, ac per existentiam determinatæ sint, qua perfectior concipi nequit, nonnisi illimitatæ esse possunt. Est ergo ens necessarium infinitum, & nihil imperfectionis admixtum habet, cum perfectio defectus sit, in eo vero nihil deficiat.

Atque hinc patet, perfectiones, quæ dicuntur in scholis simpliciter simplices, cujusmodi sunt illæ, quæ nihil imperfectionis admixtum habent, in eo reperiri *formaliter*. Eas vero, quibus quidpiam imperfectionis admixtum sit, ut sunt corpora, & ea, quæ natura sua defectibilia sunt, atque ad interitum præproperant, *virtualiter* tantum & *eminenter*, cum quidquid in hujusmodi rebus perfectionis sit, infinite eminentiori modo in illo contineantur, ac produci ab illo possint.

VII. *Est etiam immensum*, tum quia absoluta existendi necessitas æque exigit esse ubique, ac alicubi; ergo cum caussa desit, quæ unum, vel certum locum determinare queat, necessarie ubique esse debet. Tum etiam quia hæc ei perfectio possibilis est, cum concipere possimus spatium, sive expansionem immensam; cumque clare intelligamus, in qualibet illius expansionis parte ens aliquod contingens efficere posse. Si autem immensam expansionem concipere possumus, cui ens necessarium præsens sit, jam clare intelligimus, ei omnem præsentiam, sive immensitatem possibilem esse.

VIII. *Est immutabile*. Nam quidquid mutari potest vel ab externa, vel ab interna caussa mutatur: ens vero necessarium cum independens sit, ex externa caussa mutationem subire nequit; neque ab interna, cum naturæ necessitate quidquid ei compossibile sit, necessarie possideat. Rursus mutationem experiri nequit ratione existentiæ, quæ ei necessaria est; ratione loci, cum sit immensum; ratione temporis, cum æternum sit, ac omnes temporis differentias complectatur; ac ratione perfectionum, cum natura sua infinitum sit: Est ergo immutabile.

IX. *Est Omnipotens*. Nam omnia potest, quæ possibilia sunt, cum nil possibile sit, quod in ente necessario existentiæ ac perfectionis suæ rationem sufficientem non habeat.

X. *Vivit voluntate, & intellectu præditum*. Nam hujusmodi perfectiones in entibus contingentibus reperiuntur, in quibus non sunt, nisi quædam entis necessarii participationes. Deinde in sunt in eo omnes possibiles perfectiones infinitæ, ut demonstravimus; sunt autem hæ perfectiones ei possibile, atque modo infinite perfecto in eo reperiri intelligimus.

XI. *Est etiam liber*; tum quod hæc ei perfectio non repugnet; tum quia rerum contingentium natura, atque contingentes leges, quibus earum motus reguntur, ipsius libertatem designant; tum demum quia inter creaturas entis necessarii virtute conditas, homo reperitur, qui perfectionem libertatis habet. Hæc ergo in ente necessario modo infinite perfecto reperiri procul dubio debet.

XII. *Est spirituale, & incorporeum*. Etenim intellectu, & voluntate prædictum est, atque extensum esse non potest; Nam est immutabile, & nihil imperfectionis habet; quod vero corporeum, & extensum est, cum ex pluribus partibus coalescat, quæ dividi, ac separari, & novas figuras, novosque motus suscipere possunt, immutabile esse non potest nec defectus, sive imperfectionis expers. Tum quia in partes discerpi posse, & mutari imperfectio est, hoc est, defectus immutabilitatis, atque perfectæ, & constantis perfectionis. Tum etiam quia in corporea, & extensa natura desunt cognitio, & libertas, ac perfectiones omnes inde sequentes, ut in philosophia satis demonstratum est. Atque hinc patet ens necessarium esse substantiam spiritualem infinitam, quam Deum vocamus.

XIII. *Est simplex*. Nam simplex dicitur, quod compositionis est expers. In Deo autem nulla compositio esse potest: etenim immutabilis est, & infinite perfectus; res vero, quæ physice composita sit, cum in partes, ex quibus componitur, dividi possit, mutari potest, & ob divisibilitatem imperfecta est. Deus ergo nec ex mente, & corpore conflatus est, ut anthropomorphitæ opinabantur; neque mens est, cui nova accidentia superaddi possint, & quæ accidentaria quadam luce affici possit, ut Palamitæ commenti sunt; nec denique extensus Spiritus est, ut Clarkius, aliique arbitrati sunt, qui spatium Dei immensitatem esse asseruerunt: nam quod ita extensum sit, ex pluribus partibus coalescat necesse est, cum non nisi per has extendi queat. Accedit etiam, quod si Divinus Spiritus ita extensus esset, vel quælibet pars ipsius Deus esset, vel non. Si primum, tot Dii essent, quot infinitæ illius extensionis partes. Alterum vero dici nequit; Nam si hujus Spiritus partes, vita, intellectione, & libertate carerent, neque harum collectio iis prædita esse posset. Denique si res ita se haberet, Deus totus utique non esset, sed pars ejus in sole exempli gr. in terra &c. immo pars tantum ipsius in ista rerum universitate reperiretur; quo quidem nihil absurdius. Qua autem ratione Deus præsens loco sit dicemus, alibi.

XIV. *Deus unus est*. Nam est ens necessarium; entia vero necessaria plura esse non possunt; nam illud tantum ens necessarium est, quod non possumus cogitare non existens; omnia autem entia, uno excepto, concipere non existentia possumus; si enim novem ex. gr. fingantur, octo inutilia esse facile concipiemus. Deinde est infinite perfectus: plura vero entia infinite perfecta dari non possunt, quia unum perfectione careret, quam alii haberent, ideoque omnibus quidpiam deficeret. Accedit etiam, infinite perfectum immensum esse, ideoque a nulla alia re excludi posse; omnipotens esse, ideoque potentiam experiri non posse contrariam, & ipsi æqualem; omniscium denique esse, ideoque ignorare nihil posse. At si plura infinite perfecta essent, unum alterum e loco excludere posset; unius potentia alterius æqualem posset impedire; unus denique vim, atque consilia alterius independentis non intelligeret. Si vero dixeris, mendicare unum Deum posse ab alio vim agendi, & scientiam, quam diximus, jam independentiam, & entis necessarii notionem sustulisti. Denique ordo rerum contingentium, qui in hac universitate viget, unius Supremi Dei existentiam declarat. Atque hæc de præcipuis Dei attributis. Ut autem adversus Atheos res abunde demonstrata maneat, ostendendum suscipimus, materiam non esse ens necessarium.

Materia omnes contingentis characteres habet. Nam potest non existere; id enim clare intelligimus: etenim, vel Universum plenum est, vel quidpiam vacui habet. Si quidpiam vacui in Universo sit, jam clare intelligimus, ibi materiam non esse, & qua ratione concipimus materiam non existere ibi, eadem spatium omne sine materia esse posse intelligimus. Si vero vacuum non detur, concipere tamen illud nil vetat: quid enim prohibet, quominus spatium inter aulæ parietes interceptum omni destitutum corpore, concipiamus? Si concipere possumus materiam non existere, ergo

ergo in idea materiæ idea existentiæ non reperitur, atque existentia necessaria ei non competit. Rursus materia habet omnes modos contingentes, & mutabiles; Sunt enim materiæ modi magnitudo, figura, motus, situs, soliditas, inertia &c. hujusmodi autem proprietates, seu modi, contingentes, seu mutabiles sunt, nec aliter concipi possunt, quam ut arbitrarii effectus causæ a materia distinctæ. Tum quia motus illi contrarii materiæ possibiles sunt; tum etiam quia successive eosdem materia induit; quæ quidem mutatio entis necessarii naturæ repugnat. Illos vero a causa arbitraria pendere, tum eorum contingentia ostendit; tum etiam ex eo liquet, quia ab indito materiæ motu ii repeti neutiquam possunt, Materiæ enim neque motus, neque vis motrix essentialis statui potest; tum quia sine motu a nobis concipitur, & veluti res indifferens ad motum, & quietem; tum etiam quia si essentialis materiæ motus esset, nulla ipsius pars quiesceret, immo nequidem quiescere posset, secus ac experientia docet, quæ plura quiescere corpora demonstrat, atque omnibus insitam ostendit vim inertiæ, qua corpus quodcumque status mutationi resistit; tum demum quia motus, & leges, quibus materiæ motus regulantur, arbitrarii sunt; Cum non sint ubique uniformes, ut Philosophi demonstrant de vi gravitatis, cohæsionis, repulsionis, & percussionis disputantes. Quæ cum ita se habeant, ita propositionem demonstramus: Quod proprietates non habet entis necessarii, & omnes proprietates exhibet entis contingentis, contingens est; materia vero destituitur proprietatibus entis necessarii a nobis expositis, & per omnes proprietates, quas habet, contingens ostenditur. Ergo.

Dices: ex nihilo nihil existit: ergo cum materia existat, quæ ex nihilo fieri non potuit, necesse est natura sua existere.

Respondeo ex nihilo nihil existere, quin causa præextiterit, quæ efficere illud potuerit, quod idem est, ac dicere, a nihilo nihil effici potest: at si causa præcesserit, quæ creare rem potuerit, nihil prohibet asserere rem ex nihilo factam. Nam ens illud cogitans, quod in me, & in quolibet homine est, initium procul-dubio habuit: perspicue enim intelligo non fuisse semper; e nihilo ergo potentissimæ causæ actione conditum est. Si ens cogitans hac ratione fieri potuit, cur non etiam materia? Deinde ens illud cogitans, quod in me est, voluntate sua efficere motum potest, ac motum sistere, ut quisque intimo sensu cognoscit. Si mens limitata tanta vi pollet, ut novum efficere valeat motum, mens infinite perfecta, ac infinita potentia prædita, poterit sane non modo motum, sed ipsam etiam substantiam voluntate sua efficere.

Dices; at intelligere non possumus, quomodo res ex nihilo fiat. Sed nequidem intelligere valeo, qua ratione vis elastica, vel electrica, magnetica agat, nec proinde harum virium effectus in controversiam revoco. Immo nec intelligo, quomodo ad nutum voluntatis meæ digitus movetur unus, ac illico is deinde sistitur, & agitetur alter, & tamen de iis dubitare non possum. Ergo quod intelligere nequeam, qua ratione ex nutu divinæ voluntatis ex nihilo materia, in dubium illius creationem revocare non possum; cum hæc per proprietates, & affectiones omnes veluti effectus infiniti arbitrii exhibeatur.

Corollarium.

I. Ex dictis facile patet, falsam esse antiquorum fere omnium Philosophorum, atque *Hermogenis* sententiam de duobus Principiis æternis, altero efficiente, altero, quod fingeretur; ac falsam itidem doctrinam de duobus principiis a Zoroastre apud Orientales traditam, ac per Simonem Magum in Ecclesiam traductam, juxta quam duo statuebantur æterna principia, bonorum unum, alterum vero malorum omnium fons, & origo. Ii enim omnes malum principium, vel materiam ipsam statuere, aut materiam una cum maligna ipsi insita virtute, ex qua maligni spiritus prodierint, ut Manicheorum plerique, atque Priscillianistæ somniarunt. Si materia æterna, increata non est, sed Dei summe boni, ac potentissimi effectus, hujusmodi commenta a fundamentis evertuntur., Sophismata vero, quæ circa malorum originem opponunt in sequenti parte solvemus.

Pars altera

De Dei providentia, atque officiis hominis, quibus naturalis Religio constat.

Providentiæ nomine rationem intelligimus, qua per apta media finis procuratur. De Dei itaque providentia disputaturi inquiremus, num certum ob finem res condiderit, ac res singulas certa ratione in suum finem dirigat. Hæc enim inquisitio adeo cum Dei existentia connexa est, ut veteres non dubitaverint confidenter asserere, Epicurum ob negatam Dei providentiam rem sustulisse, ac solum Dei nomen reliquisse. Duplex autem distingui potest regimen, ac rerum cura, physica, & naturalis: illa iis legibus continetur, quibus res omnes certo ordine dispositæ per quasdam naturæ leges in suum finem diriguntur; moralis vero in cura illa sita est, qua creaturæ ratione, ac libertate præditæ ita legibus reguntur, ut indito quodam naturæ sensu, spe præmiorum, pœnarumque metu in certum finem dirigantur, hoc est in optatam felicitatem. Paucis hic expendemus, quæ ad providentiam, ejusque proprietates spectant, & quæ contra ab impiis opponi solent; deinde hominis officia ab hac providentia præscripta designabimus; pœnas denique atque supplicia ostendemus, quibus ad hujusmodi officia præstanda eosdem impellit.

Propositio I.

Deus providentia sua omnia regit, & moderatur.

Demum posita infinita perfectione, quam sibi vindicat ens necessarium, evidens est, Deum providentia sua cuncta regere, & moderari. Cum enim in entibus contingentibus substantiæ reperiantur ab ipso conditæ, quæ intellectu, & sapientia præditæ sunt, qua certos sibi fines præfigunt, & apta ad illorum consecutionem media disponunt, & adhibent, facile patet, hanc perfectionem in Deo sine limitatione ulla reperiri. Rursus Deus operando, modo naturæ suæ conveniente agere debet; alioquin in actione ipsius cadere imperfectio posset: ergo non potest agere, nisi modo infinitæ sapientiæ suæ respondente; infinite vero sapientis est finem in agendo sibi proponere, ac aptissima ad illius consecutionem media adhibere. Item agere non potest, nisi modo infinitæ suæ bonitati respondente; boni vero opificis est, opus, quod fecerit, curare. *Quis enim dejerat, quod ipse condendum putavit? Si injuria est regere; nonne major injuria est fecisse? cum aliquid non fecisse nulla injustitia sit: non curare, quod feci, summa inclementia*, inquit Ambrosius *de off. cap. 13.*

Propositio II.

Dei providentia cum sapientia, sanctitate, justitia, bonitate, cæterisque possibilibus perfectionibus moralibus conjuncta est.

Dem. quia hæc perfectio, sive attributum est entis necessarii; omnia vero entis necessarii attributa absoluta necessitate perfectiones omnes illimitatas sibi vindicant, quæ sunt ipsi possibiles. Omnes autem istæ perfectiones cum providentia componi possunt.

Deinde sapientia est cognitio, qua finem eligit, & apta ad illius consecutionem media disponit, & adhibet; sanctitas est, quæ recti, bonique amore consistit, quæque mala moralia, cujusmodi sunt peccata, atque vitia, omnino excludit; justitia constans voluntas agendi juxta æternas, & incommutabiles rationes, & præmia, atque supplicia tribuendi juxta merita, atque demerita; bonitas denique constans voluntas est benefaciendi, seu communicandi felicitatem creaturis; hæc vero dum non merentibus dona largitur, gratia; dum malis merita tribuit, misericordia; ubi vero malos punire tardat, longanimitas nuncupatur. Atqui hujusmodi perfectiones in Deo insunt; tum quia sine ipsis non esset infinite perfectus; tum quia harum vestigia, ex participatione ab ente necessario, in ipsis creaturis rationalibus reperiuntur. Ergo juxta principia superius stabilita, in Deo infinite perfecto reperiri debent.

Atque hinc sequitur etiam esse Deum infinite veracem, qui nec falli, nec fallere possit. Nam juste sapiens falli nequit, alioquin infinite perfecta ipsius sapientia non esset, in eo enim, qui decipitur, sapientia deest. Infinite autem bonus nequit fallere; decipere enim alium malum est, defectus est, ac rectæ rationi dissonum est. At in infinite bonum malum cadere nequit, alioquin infinite bonus non esset, quia defectum omnem non excluderet; quod ad plenitudinem bonitatis omnino necessarium est.

Propositio III.

Systema divinæ providentiæ incomprehensibile est.

Nam ab æterna, immensa, & infinita sapientia stabilitum est, quæ infinite superat limitatæ mentis nostræ captum. Ita enim natura nos comparati sumus, ut quo a præstantiori ingenio, atque arte inventa, atque disposita opera sint, eo difficilius comprehendamus: hinc rudes homines præclara humani ingenii inventa, & consilia Principum non intelligunt; & a brutis intelligi, quæ ab hominibus fiunt, nullo modo possunt. Deinde systema hujusmodi seriem complectitur omnium temporum, entium omnium, ac omnium eventuum sibi invicem cohærentium, ac sese successive explicantium: Res vero omnes, quibus Universus constat, leges, quibus cum omnes,

tum

rum singulæ reguntur, mutuæ inter ipsas actiones, & relationes, & quantum singulæ aliis conferunt cognitum nobis esse non potest, ut experientia constat, ac multo minus successionem, earumque futuros eventus intelligimus. Immo nec minimam rem, vel nos ipsos comprehendimus, cum plura sint, quæ de re qualibet, ac de nobismetipsis ignoramus, quam quæ novimus, ut est evidens. *Systema* ergo divinæ providentiæ &c.

Atque in hac ipsa incomprehensibilitate ipsius sapientia elucet. Tum quod ita plurimum conferat ad movendos homines ad opera admiranda divinæ providentiæ, ac venerandum supremum Opificem; cum homines, quæ obvia sunt, parvi pendere, quæ vero magis recondita videntur, plurimum existimare soleant. Tum etiam quia incertus rerum eventus necessarius videtur ad homines probandos, & ad summarum virtutum exercitium, fidei nempe, spei, fiduciæ, & devotæ ergo Deum voluntatis; & ad fovendam sollicitudinem felicitatis vitæ futuræ, quæ per spem, atque metum a vitiis nos retrahat, & ad virtutes incitet.

Si integrum hujus Mundi systema compertum nobis non est, sed plures ipsius partes, ac rerum in eodem ordinem, varietatem, relationes, usus, atque fines ignoramus, nil nos certi decernere possumus de pulchritudine, de bono, deque perfectione unius; sed cum evidenter nobis constet, & Deo summe sapiente conditum esse, & gubernari, præsumere omnino debemus, ad Universi pulchritudinem, atque perfectionem spectare ea quoque, quæ superflua, vel noxia videantur, quin nos pulchritudinem intelligamus, & quin usus, & commoda ulla inde experiamur. Audi hac de re Augustinum adversus Manichæos disputantem *lib. de Gen. cap. 16. Cum ista dicunt, non intelligunt quemadmodum omnia pulchra sunt Conditori, & artifici suo, qui omnibus utitur ad gubernationem universitatis, cui summa lege dominatur. Si enim in alicujus Opificis officium imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignorat: & si multum est insipiens, superflua putat. Jam vero si in fornacem incautus ceciderit, aut ferramento aliquo acuto, cum id male tractat, seipsum vulneraverit, etiam perniciosa, & noxia existimat ibi esse multa. Quorum tamen usum, quoniam novit artifex, insipientiam ejus irridet, & verba inepta non curans officinam suam constanter exercet. Et tamen tam stulti sunt homines, ut apud artificem non audeant vituperare quæ ignorant; sed cum ea viderint esse necessaria.... In hoc autem Mundo, cujus conditor, & administrator prædicatur Deus, audent multa reprehendere, quorum causas non vident.... Quæ omnia unde veniant, non intelligo, nisi a summa mensura, & numero, & ordine, quæ in ipsa Dei sublimitate incommutabili, atque æterna consistit... De superfluis vero quid nobis est quærere? si tibi displicet, quod non prosunt, quod non obsunt: quæ etsi domui nostræ non sunt necessaria, eis tamen completur hujus universitatis integritas, quæ multo major est, quam domus nostra, & multo melior: hanc enim multo melius administrat Deus, quam unusquisque nostrum Domum suam.*

Solvuntur argumenta contra Dei providentiam ex malis petita.

Hic ad leviora solvenda Epicuræorum sophismata, notare sat, Deum qua omniscium, omnia etiam possibilia cognoscere; qua infinite sapientem, nullum a se conditum opus negligere posse; quia infinite activum atque potentem, omnium curam sine defatigatione gerere; & qua infinite beatum, & sibi sufficientissimum, nullam ex rerum cura pati posse molestiam: his itaque missis, reliqua persequamur, quæ ab Epicuræis, Manichæis, atque Baylio proponuntur. Quæ quidem omnia huc recidunt.

Deus est infinite sapiens, bonus, sanctus, & justus; Curam ergo rerum universitatis non gerit. Nam si infinite sapiens auctor, ac rector Mundi esset, nil in eo superflui, monstruosi, atque imperfecti occurreret: si infinite, bonus, homini noxium haberetur; si infinite sanctus, vitia, atque peccata omnino excluderentur, quæ cum sanctitate pugnant; si denique infinite justus, virtutes præmio compensarentur, ac vitiis præsto supplicia essent. In hac autem rerum universitate plura deformia, & monstruosa sunt, plura humano generi infensa animantia, desertæ regiones, atque alia plura nullius prorsus usus: plura itidem noxia sunt humano generi, ut infirmitates, dolores, senectus, mors ipsa omnium malorum pessima. Vitia præterea, & peccata reperiuntur, & bona probis, improbisque æque distribuuntur, nec virtuti præmia respondent. Mundus ergo Respublica non est, quam infinite sapiens, bonus, sanctus, & justus moderetur, & curet.

At hæc facile corruunt, si animadvertamus ignorare nos Mundi systema, rerum usus, & fines, ac infiniti opificis artem atque consilia. Nam cum hæc omnia ignoremus, reponere possumus, res, quæ nullius nobis usus videntur, usus habere in aliis rebus, quæ monstruosa videntur, ad Universi pulchritudinem spectare, ac suos quoque in eodem usus habere; quæ infensa apparent humano generi, ad systematis pulchritudinem necessaria esse, & hominis motum ex illis ortum, ad societatem ineundam, quæ maximum ipsis bonum est, quodammodo impellere, ac alias ignotas nobis utilitates afferre: quæ noxia sunt hominibus, ut dolores &c. præterquamquod ex revelatione novimus, pœnam peccati esse; haberi posse naturales hominis conditiones, qui, cum ex partibus compactus sit, quæ perpetuo motu agitantur natura sua, ut res aliæ compositæ, ad interitum properat; dolores vero, qui ex infirmitatibus sunt, si ratione finis spectentur, boni, & quodammodo necessarii homini deprehenduntur, cum per hos moneantur, ut noxia caveant, atque ea procurent, quæ ad vitam conservandam sunt necessaria. Ad moralia vero mala quod spectat, ac bonorum in hoc mundo distributionem: sic hominem natura sua liberum esse, sed defectibilem, cum ens contingens sit, & limitatum: sic etiam vitam futuram esse, in qua bonis præmia, improbis vero supplicia parata maneant; quis infinite sapientis consilia, quæ nobis explorata esse non possunt, reprehendat, quod vitia, & mala moralia permittit, quod virtuti in hac vita præmia non respondere videmus; quod demum bona sua non æque omnibus distribuit? Nam si explorata nobis systematis Universi consilia forent, perspicue intelligeremus, infinitæ sapientiæ ordinem postulare, ut homini natura sua libero, usus libertatis concedatur, ideoque, ut permittantur mala moralia, quæ inde sequuntur; ut præmia, atque supplicia in futura vita distribuantur; atque ut nonnullorum largitio a sola munificentia supremi Opificis pendeat. Hæc satis esse videntur ad Atheorum extricanda Sophismata; sed ut nil omittamus in Dei providentia comprobanda, per singula malorum genera paucis discurremus.

Tria sunt malorum genera. Alia enim sunt metaphysica, alia physica, alia denique mala moralia: malum metaphysicum in defectu summæ, & infinitæ perfectionis; malum physicum in dolore, sive voluntatis defectu; malum denique morale peccatum est, sive defectus rectitudinis, & conformitatis ad legem, quæ in deliberata hominis actione inesse debet. Malum metaphysicum in creaturis necessarium est. Nam creaturæ non possunt esse nisi limitatæ, sunt enim entia contingentia, quorum perfectio limitata est; solius enim entis necessarii proprium est, infinitum esse. Creaturæ ergo esse non possunt nisi limitatæ, atque imperfectæ. Imperfectio ergo hæc non Creatori, sed creaturæ naturæ tribuenda est, quæ non nisi limitata esse potest. Ergo in systemate rerum contingentium mala metaphysica ex ipsa rerum natura necessaria sunt. Nec sapientiæ id obest Auctoris, qui non nisi ex possibilibus contingentibus Universum formare poterat. Et conveniens fuit, ut non res omnes æque perfectæ essent; tum quod Universum constet ex partibus, quæ totius perfectionem habere non possunt; tum quod in eo res una alterius usui inservire debeat; tum denique quia *in rerum bonarum inæqualitatis ipsa est jucunda gradatio, ubi minorum comparatio ampliorum est commendatio*, ut inquit *August. contra advers. leg. & Proph. lib. 1. capit. 4*

Mala physica, metaphysici mali consectaria sunt. Nam ex peccato orta sunt, peccatum vero ex limitata & defectibili hominis libertate: Deinde mala hæc veluti media nobis exhibentur, quibus nos Deus a nimio præsentis vitæ, ejusque bonorum amore retrahit, ne æternæ vitæ bona, atque legem contemnamus. Sunt enim, vel præparationes quædam ad virtutem, ne peccemus, vel justæ punitiones, cum peccavimus, ut a peccatis recedamus. Nam animi corporisque doloribus monemur, non hanc, quam nunc veluti peregrini incolimus, sed futuram æternam alterius vitæ nostram patriam esse, ad quam intimo quodam conatu natura tendimus. Nil ergo vetat, quin hæc ab infinite sapiente procedant, sicut a bono medico ingratum sapori pharmacum; cum bona sint, quibus malis, quæ ex metaphysico oriri possint, cujusmodi moralia sunt, medeamur.

Moralis denique mali fons atque origo in limitata rationalis creaturæ libertate posita est. Nam si creaturæ omnes limitatæ, atque imperfectæ propria natura sunt, homo etiam imperfectus, ac natura sua limitatus fieri debuit. Si limitata mens, ac ratio hominis est, ideoque defectus errorisque capax, regula opus habuit, qua tuto, & sine erroris periculo, optatam felicitatem agnosceret, & consequeretur: ita enim natura sua felicitatem expetit homo, ut velle esse miserum, etiamsi velit, non possit. Si regula hæc homini necessaria est, quæ apta ad felicitatem media, ac tutam viam demonstret, infinite sapiens, qui hominis curam gerit, præscribere hanc eidem debuit, alioquin sapienter cum ipso non ageret, quia media non designaret ad finem necessaria. Hanc ergo regulam præscripsit; at homo natura sua liber est, atque ita proprietas hæc cum ratione conjungitur, ut tolli ea ab homine non potuerit, quin rationis expers, ideoque non homo esset, ut etiam Basilius, aliique SS. Ecclesiæ Patres observarunt. At libertas limitata, & finita esse debuit in creatura, ut diximus. Deficere ergo a regula potuit, atque errare, tum in fine sibi proponendo, tum in electione medio-

rum; quamobrem necessaria quoque pœna fuit, qua in officio a regulæ præscripto contineretur, & ad resipiscendum post lapsum impelleretur: ideoque hæc etiam ad sapienter regendum hominem præscribenda fuit. At hæc omnia occurrunt in Dei erga hominem providentia. Quid ergo in ea mali occurrit? numquid lex homini data? At dedecet bonitatem, & providentiam supremi rectoris hominem erroris capacem, sine lege esse, qua dirigatur. Numquid libertas? sublata vero ratione, quæ sine libertate non consistit, hominis natura tollitur. Nec sapientis est, operis, quod faciendum putavit, naturam destruere. Num denique quia creaturam rationalem fecit? At sine creatura rationali non amplius in Mundo Dei Imago esset, cui communicando Deus bonitatem suam, beneficum se demonstraret. Accedit etiam, ex horum malorum permissione majora etiam bona Deum eruere, quæ ad systematis divinæ providentiæ ordinem, perfectionemque conferunt, ut pluribus demonstravit S. Augustinus. Hac enim posita, locus est nonnullorum divinorum attributorum manifestationi, longanimitati præsertim, misericordiæ, & justitiæ ex parte supremi Rectoris. Ex parte vero Universi, locus virtuti morali est, quæ sine libertate eligendi bonum, vel malum haberi non posset. Quæ cum ita se habeant, perspicuum est, neque ex malis moralibus, neque ex physicis inde sequentibus, quidpiam adversus divinæ providentiæ systema argumentari posse. Cum rerum natura attente perpensa, ac rerum cognito fine nil occurrat, quod cum infinita auctoris, rectorisque sapientia optime non cohæreat.

Atque hinc facile patet, neque infirmum Deum esse, qui tollere, vel impedire hæc in Mundo mala non possit, nec invidum, si non impediat, dum possit. Poterat utique potentia sua, vel donum libertatis homini adimere, vel voluntatem in se liberam a prava electione continere, aut ita auxilio suo flectere, ut in malum declinare non posset; Sed non decuit divinam sapientiam rationalis creaturæ naturam immutare, adimere omnem virtuti locum, atque meritum, & demeritum ex hac rerum universitate excludere, per quæ summa ipsius erga homines beneficentia, atque justitia manifestaretur. Mala ergo non sustulit, quia hæc auferre non poterat, nisi simul bona longe plura sustulisset, quæ imperscrutabili ipsius consilio convenientia rerum Universitati viderentur. Rursus in dividendis bonis suis nulla lex Deo est præter arbitrium, Si enim ad quidpiam condendum infinita bonitas teneretur, illud esset perfectissimum; perfectissimum autem bonum creatum repugnat. Necesse ergo est, ut bonitas infinita in gradu finito perfectionis, & felicitatis consistat. Quoniam vero est gradus finitus, cui Deus adstrictus sit? nulla sane. Ergo bonitas quamvis infinita in quovis gradu perfectionis, & felicitatis creaturæ sistere potest, ideoque in eo, qui proprius est homini in præsenti statu, & conditione.

His stabilitis principiis, facile ostendere est vanitatem exemplorum, quæ olim a Manichæis, & Epicuræis, nuper vero a Baelio ad infirmandam divinam providentiam allata fuere, de medico nempe, qui sciat, ægrotum, qui vinum jussus sit bibere, statim periturum, si sumat atque permittat: & de matrefamilias, quæ ne filiæ libertati obsit, permittit hanc in perditorum hominum ludis versari, in quibus pudicitiæ suæ jacturam certo facturam novit. Nam si non vacarent culpa, quia uterque medicus, mater vero filiæ suæ pudicitiæ jacturam impedire tenetur, & ægrotus sine vino convalescere, & vivere, ut vivere puella potest, quin se ad ludos illos se conferat; supremus rerum conditor, & rector non tenetur usum impedire facultatum, quas ad bonum finem, atque felicitatem comparandam creaturis indiderit; non potuit libertatem homini auferre, quin ipsius naturam, aut perderet, aut immutaret: jus plenum habuit constituendi certos in homine perfectionis gradus: tutas præscripsit regulas, quibus homines a malo avocaret, & in felicitatem dirigeret: internum quoque auxilium præbet, quo freti rite illas exequantur: præmiis, atque suppliciis a malo eos retrahit, & ad bona illa eruit, quæ supra recensuimus. Atque hæc quoad malorum originem: de præmiorum vero, pœnarumque distributione dicemus infra.

Inquiri hoc in loco posset, quodnam motivum, & quinam finis Deo in rebus condendis fuerit. Sed rem paucis expediemus, explicato discrimine, quod motivum inter, atque finem intercedit. Motivum itaque vocamus id, quo Deus movetur, & inclinatur ad creandum Mundum; finem vero id, quod Deus per conditum Mundum obtinere voluerit, sive ad quod omnia opera sua ad extra ordinaverit. Hac distinctione posita, facile conciliari invicem possunt dissidentes Theologorum hac in re opiniones, Nam Estius, aliique motivum cum fine confundentes, negant Deum finem sibi proposuisse ullum dum Mundum conderet, quod tamen sine infinitæ ipsius sapientiæ injuria dici nequit. Itaque Deo extra infinitam libertatem suam nil motivum fuit creandi Mundum, scilicet, nec res ipsæ creatæ, nec quidpiam ex illis consurgens. Nam cum independens omnino sit, pendere a creaturis nequit; at si ab iis determinari oporteret ad creandum, penderet ab ipsis, atque in hac determinatione passive se haberet; ageretur enim, & non ageret. Rursus cum sit Deus sibi sufficientissimus, ac nullius indigens, nihil a se diversum expetit, nam rei a se diversæ appetitio indigentiam denotat. Determinari ergo non potuit ad aliquod, quod ex ipsis creaturis expeteret. Denique cum creaturæ ante liberam divinæ voluntatis electionem nihil omnino sint, nil habent, quod movere Deum possit; & si per objectivam repræsentationem movere creaturæ Deum possent, omnes indiscriminatim creaturas possibiles produxisset; nam nulla reddi potest ratio, cur aliquas tantum elegisset, cum omnes æquæ habeant objectivam illam bonitatem, qua Deus ad creandum motus, & determinatus statuitur. Itaque in sola Dei libertate, quærenda causa determinationis est, qua motus sit ad Mundum creandum, ut post Augustinum *lib. 28. de Civit. Dei* S. Thomas asseruit *part. 1. q. 19.* Nam cum Deus sit infinite perfectus, & sibi sufficientissimus, non plus ei molestiæ afferre potest voluntas creandi, quam otium. Cum prima causa sit omnino independens, determinatio, ac inclinatio ipsius voluntatis diverso a nobis concipi debet modo, ac determinationes concipiuntur causarum secundarum, in quibus inclinatio, & actio a præcedente aliqua passione pendent. In Deo ergo sola infinita libertas causa est, a qua determinatio ad creandum pendet. Hinc præsto responsio est, dum inquirunt, cur prius non creaverit Mundum? Cur certo, ac determinato spatio res omnes concluserit? Cur non plura produxerit? Cur denique alias creaturis non indiderit dotes? Scilicet, quia noluit.

Finis vero divinarum ad extra operationum non deest, cum infinita sapientia non casu, sed proposito fine agere debeat. Is vero non nisi Dei gloria esse potuit, cum non nisi propter seipsum infinitum, & sibi sufficientissimum, operetur. Dei autem gloria ex divinorum attributorum exercitatione, ex divinarum perfectionum in creaturis expressione, aliisque consurgit, quæ creaturas rationales ad ipsum glorificandum moveant. Hæc de Providentia generatim: agendum nunc est de peculiari cura, quam erga rationales creaturas Deus exercet, &

De officiis hominis, quæ ex Dei providentia sequuntur.

Nonnulla permittimus, quæ vel omnino explorata sunt vel in Philosophia abunde demonstrata statuuntur. Primo hominem a Deo ratione donatum esse, ut intimo sensu novimus. Secundo, inditum ei esse appetitum felicitatis, ut malum, & miseriam velle non possit. Tertio, liberum esse ad agendum, & non agendum, ac libertatem nonnisi a summo bono, in quo summa ipsius felicitas posita est, vinci omnino posse. Quarto, errare per rationem posse, rationem regulæ capacem esse, ac posse per libertatem a rationis regula deficere. Quinto, principium rationis, & libertatis a corpore distinctum, & diversum esse, atque incorporeum, & spirituale; quod quidem tum in Philosophia abunde probatum stabilimus; tum etiam ex iis paucis, quia nempe movet corpus, ac corporis partes virtute sua sistit, aut motus dirigit, ac distrahit se a consideratione molestiæ alicujus corporis partis impressionis, & ad alia consideranda objecta seipsum applicat, etiam incorporea, atque sublimia, in quorum contemplatione ita quandoque defixum manet, ut quæ in corpore fiunt ne quidem intelligat. Hæc sane ab organico corpore, fluidisque per hoc discurrentibus omnino illud diversum exhibent. Accedit etiam, illud idem principium cogitans concipere commode posse non existere organicum corpus, atque extensum quodcumque, ipso vero existente, quod quidem satis aperte ostendit esse rem a corpore, & materia omnino diversam. Cum vero omnes cognitæ per operationes proprietates indivisibile istud esse demonstrent, atque incorporeum, jure meritoque pro spirituali substantia habetur. His præmissis, paucis ostendemus primum, Deum ab hominibus cultum exigere: deinde, præcepta, quibus ii ad certa officia obligantur, præscribere: ac demum, spe præmiorum, ac motu etiam alterius vitæ immortalis suppliciorum ad officia præstanda compellere.

Sit itaque

Propositio Prima.

Homines Deum colere tenentur.

Nota. Cultus nomine actionem intelligimus, quæ intuitu alterius excellentiæ suscipiatur, sive per quam alterius excellentiam testemur. Debitus Deo cultus actio quælibet est, per quam ipsius excellentiam, & prærogativas testificari debemus. Cultus, vel internus est, vel externus; ille internis actibus continetur, quibus amore, fide, spe aliisque internis mentis actibus bonitatem, aliasque Dei perfectiones testificamur, ac debita reverentia, & honore Deum prosequimur: alter vero actus illos complectitur, quibus exterius hujusmodi venerationem significamus.

Ex-

Externus cultus vel privatus est, quo quisque privatus homo debito Deum honore glorificat; vel publicus, quo sciuere homines conjunctis votis, publico in loco, ac veluti communi societatis nomine Deum venerantur, & colunt.

Dem. ergo propositio: Homo tenetur Deum colere, si ei debeat summum amorem, summam servitutem, summum obsequium. At hæc omnia Deo debet homo; Per summam enim Dei sapientiam homo natura sua constitutus est propensus ad amandum bonum sibi propositum, & ad testandum per servitutem, & gratos animi sensus dominium, atque suscepta beneficia, & per obsequium & cultum præstantissimam intelligentis naturæ excellentiam: nam natura sua ad bonum amandum fertur, ad gratum animum exhibendum ei, a quo beneficia receperit, ad ei serviendum, cujus dominio subsit, atque ad testandam cultu aliquo mirabilem alterius prærogativam, & excellentiam. Ergo cum Deus per rationem homini se manifestet, ut summum bonum, summum ab ipso amorem exposcit: Cum se ostendat, ut supremus Dominus vitæ, functionumque hominis, obsequia illa exigit, per quæ hujusmodi supremum dominium testetur: cum denique infinitam excellentiam suam demonstret, cujus consideratio per admirationem, quæ sequitur in adorationem, homines quodammodo rapit, summum obsequium postulat.

At inquiunt: Deus sibi sufficientissimus est, ideoque nil voluptatis, & utilitatis capere ex creaturis potest. Nil ergo ab ipsis exigit.

Etsi Deus sibi sufficientissimus sit, tamen libertate, ac summa sapientia sua rationalem creaturam condidit, atque ita hanc regit, ut hæc ignorare ipsum non possit. Vult ergo, ut ipsum agnoscat, & ut fateatur rerum omnium auctorem, rectoremque esse. Quorsum enim sua cura hanc in sui cognitionem duceret, nisi vellet, ut eum agnosceret, & fateretur? Deinde per hujusmodi cognitionem se summum bonum esse demonstrat, ac per inditum naturæ sensum hominem monet, summum bonum summe amare oportere. Quorsum vero id, nisi ut ostendat debitum ei esse summum amorem? Rursus per eamdem cognitionem se homini repræsentat, ut supremus Dominus omnium omnino rerum, ac etiam singularum hominis actionum. Cur vero ita se exhibet, nisi ut homo cum in se, tum in omnibus actionibus suis eam servitutem ostendat, quæ supremo ipsius dominio respondeat? Denique eadem cognitione, ut infinite perfectus, ut potentissimus, omniscius, & immensus repræsentatur. Intelligi autem nullo modo potest, cur ita se nobis exhibeat, nisi velit, ut cultu, & honore ipsius excellentiam prosequamur, ut in dubiis, & adversis ad ipsius potentiam confugiamus, atque in ipsa spem omnem præsidii nostri collocemus. Nos alios sane divinæ sapientiæ fines fingere possumus.

Præterea Religionem, non ut sibi, sed ut nobis bonam, atque utilem exigit, & imperat. Homo enim natura sua fœlicitatem expetit, atque hujusmodi desiderium ad fœlicitatem quoque futuræ immortalis vitæ protenditur, ut infra probabimus. Cum vero errori obnoxius sit, regula ei præscribenda a divina sapientia fuit, qua tuto in hujusmodi fœlicitatem dirigeretur: neque enim infinita sapientia finis proponi potuit homini, quin media ei designaretur ad hujusmodi finis consecutionem necessaria. Regulæ autem hujusmodi officiis continetur, quibus Religio constat, ut paulo infra ostendemus.

Non solum internus, & privatus cultus Deo debitus est, sed etiam externus, & publicus. Per cultum enim testari quoque debemus supremum Dei dominium, atque suscepta beneficia. Ergo cum Dei Dominium etiam in corpus nostrum ejusque partes se se extendat, corpus etiam cujusque actus in Dei obsequium exercere tenemur; id vero fit per externum cultum. Deinde cum beneficia Dei plura experiatur ipsa hominum societas, & cum plura sint dona Dei civili societati concessa, facile patet, etiam ipsam societatem teneri ad Deum communem Creatorem, ac bonorum largitorem palam ac publice, & conjunctis votis colendum. Ergo etiam publicus cultus Deo debitus est.

Propositio Secunda.

Existit lex naturæ, quæ hominis officia præscribit erga Deum, erga seipsum, & erga alios homines.

Dem. Lex naturæ est ordinatio pro communi hominum bono a recta ratione præscripta, per quam a Deo actiones nonnullæ præcipiuntur, aliæ vetantur, propositis præmiis, atque suppliciis. Atqui lex hujusmodi existit. Nam homo Dei providentia gubernatur; sicut ergo vita ipsius animalis per mechanicas leges regitur: ita ipsius vita rationalis per leges rationis regulari debet; alioquin actiones creaturæ rationalis divina providentia non regerentur. Atqui leges ad regendas liberas actiones promulgatæ, & cognitæ esse debent, alioquin essent inutiles; ergo per usum rationis homini manifestantur, dum homo, cognito fine, nempe fœlicitate, quam appetit, ad media attendit, quæ pro hac comparanda, ratio ipsa suppeditat. Rem paucis ostendam per singula hominum officia discurrendo.

Homo per intimum sensum se infirmum, atque ita imbecillem sentit, ut se ad perfectam beatitudinem comparandam omnino insufficientem agnoscat. Recta autem ratio Deum esse demonstrat infinitum, sapientissimum, beneficentissimum, ac potentissimum, qui nostri sollicitus sit, qui juvare nos possit, ac beatos esse velit; atque hunc propitium nobis fieri oportere, per amorem, per obsequium, per preces, ac debitum honorem, & cultum. Hinc vero patet, qua ratione officia erga Deum media sint a divina providentia præscripta ad fœlicitatem comparandam. Rursus homo dum seipsum considerat, illico intelligit, se non ab ipso existere, sed Dei actione, eaque conservari, atque regi. Ergo cognoscat, necesse est, se non esse vitæ suæ, membrorumque Dominum, sed Deum; ideoque non posse, quin in Deum injuriosus sit, seipsum occidere, ac mutilare; vel ea negligere, quæ ad propriam perfectionem pertinent. Nam quilibet homo considerari debet veluti Dei opus, cujus conservatio, atque perfectio rationi a divina providentia homini concessæ commissa sit. Ita ergo homo erga seipsum se gerere debet, ut quæ ad perficiendum tum corpus, tum animum necessaria sunt, ex divinæ providentiæ præscripto inquirere, ac adhibere debeat. Ad corpus partium integritas, & bona valetudo; ad animum vero, tum scientia eorum, quæ ad rite vivendum necessaria sunt; tum religionis, ac virtutum exercitium pertinent.

Denique homo spectari potest in ordine ad alios homines. Natura sua ad societatem ineundam ferri, negavit nuper impius Hobesius, qui homines natura invicem inimicos, atque in statu belli positos finxit, & solo metu ne ab aliis perderentur coactos civilem societatem iniisse. Sed putidum commentum facile refellimus, si animadvertamus, inter animantia solum hominem sermone præditum a natura esse, cujus extra societatem nullus est usus; homines ita a natura in lucem mitti, ut extra societatem vivere non possint, ac inditum a natura amorem habere, quo se mutuo amant, & ad societatem ineundam trahuntur. Stabilita propensione ad societatem cum aliis ineundam, facile intelligere est, tranquillam, ac beatam vitam in societate expectare. Hoc vero cognito fine, facile principaliores leges intelligimus, quas Divina providentia per usum rationis demonstrat, veluti media ad illam fœlicitatem necessaria. Nam ad id necessarium est, ne homo aliis faciat, quæ sibi fieri non vult, alioquin ita cum ipso alii se gererent, sicque pax, & tranquillitas nulla foret. Hinc salutem sequitur, pacta servanda, neminem lædendum, damna compensanda, ac suum cuique tribuendum fore. Item mutuus hominis amor, ac mutua voluntas aliis benefaciendi necessaria est, ut fœlix in societate sit vita. Homines ergo ad mutuum amorem, & benevolentiam adstringuntur. Existit ergo naturæ lex per rationem promulgata, quod quidem aliis quoque argumentis comprobari adversus atheos posset: scilicet, ex generali omnium hominum contentione; ex sensu justi, & injusti omnium hominum animis a natura insito; & ex ipsa conscientia, quæ vel ipsos improbos ob iniqua scelera damnat, ac recte facta commendat. Sed quæ dicta sunt, satis videntur. Qui plura desiderat, videat Ant. Genuensem *tom. 4. Metaph.* & Auctorem *Princip. Religion. Natural. & Revelat.*

Propositio Tertia.

Vitam hominis hujus mortalis Conditionis limitibus circumscripta non est; sed præmia, atque supplicia post mortem supersunt a Supremo Judice tribuenda.

Dem. Omnes cognitæ gentes etiam extra Societatem civilem politæ, atque silvestres, futurum hominis statum agnoscunt, & credidere semper, in quo justis præmia, improbis vero a Supremo rectore supplicia tribuenda sint; ut ex indubiis monumentis a Cl. Patuzzi demonstratur *cap. 9. de fut. Impior. statu*. At communis humani generis persuasio non aliunde, quam a natura communi hominum parente oriri potest; Et plura sunt, quæ præcipue ostendant, naturæ vocem esse, quæ in omnibus clamat, futurum Dei judicium esse, quo homini in alia vita præmia, vel supplicia decernenda sint. Homo enim dum rationis dictata audiat, non potest non intelligere, se a Deo legibus gubernari, quibus præmia, atque supplicia respondere debeant; ut ex dictis constat. Perspicue autem cognoscit, non ita bona in hac mortali vita distribui, ut virtutes præmio compensentur, ac vitia puniantur supplicio: Cum scelestos plerumque homines videat bonis abundare, ac voluptatibus, represso etiam quandoque interno conscientiæ stimulo, liberrime frui; justos vero miseros, ac passim eorum miseriam improborum malitia auctam. Hinc vero cognoscat necesse est, futuram superesse vitam, in qua homo Supremo gubernatori rationem reddat suorum operum; & in qua præmia, atque supplicia Divinæ Sapientiæ legibus respondentia distribuantur: cum hac sublata, supremum morale Dei in homines imperium Divinæ Sapientiæ, atque justitiæ nullo modo respondeat. Præterea rem ita se habere natura ipsa intimo sensu declarat. Mitto conscientiæ laniatus, qui ex metu futu-

futuri Dei Judicii improbos homines excruciant. Explorata res est, hominum cuique inditum a natura esse fœlicitatis amorem. Propria autem experientia compertum nobis est, bonis hujus vitæ desiderium hujusmodi non expleri, sed potius augeri, ut perspicue in Philosophia ostenditur. Ergo per hujusmodi amorem ad bonum iis longe præstantius tendimus, quod nonnisi in futura vita obtineri possit. Cum enim amor ille inditus nobis sit a Sapientissimo Deo, qui nostri curam gerit, inutilis esse non potest: expleri ergo quandoque debet, non in hac, ergo in futura vita. Quod quidem magis magisque comprobatur ex eo, quod hujusmodi amori quoddam immortalitatis desiderium conjunctum sit longe ab eo diversum, quo Corporis conservationem cupimus: illud enim belluis quoque commune est, ac eo magis quam in hominibus vehementius, quod iis stupidiores sint; illud vero eo vividius, atque ferventius est, quo magis excultus sit animus; Quis vero fingat indita a Deo desideria esse, quæ nunquam expleri queant? Hac enim ratione longe præstantior esset cura, quam de belluis habet, quorum appetitibus præsto bona sunt, quibus expleantur.

Denique natura ipsa animi immortalis est; mors enim a nobis nulla alia ratione concipitur, quam per divisionem, & separationem partium, quæ ante interitum jungebantur; anima vero Spiritualis, ac simplex est, ut supra ostendimus, ideoque discerpi in partes nequit; est ergo immortalis. Quam quidem immortalitatem ipsius functiones abunde demonstrant. Per has enim ostenditur, amputatis membris, ac mutato alternis annis corpore, integram, & invariatam animam perseverare, animam corpori præesse, atque cogitatione, & voluntate inde sequente corporis partes movere, motasque regere; ac longe a corpore diversa vita vivere, quæ in ipsa cogitatione consistit. Atque hinc facile refellimus excogitatam tertio Ecclesiæ sæculo a nonnullis in Arabia hæreticis, ac iterum in Germania elapso sæculo excitatam hæresim, quæ contendit, animas in præsenti sæculo una cum corporibus interire, sive vitam amittere; rursus vero resurrectionis tempore simul cum iisdem corporibus ad resurrectionem redituras. Ii enim ita sentiunt, quod animam sejunctam a corpore cogitare non posse opinentur. Sed consideranti animæ naturam manifestum est, separatam a corpore tum vim cogitandi, tum facultates reliquas expeditas habere. Has enim a corpore non habet; cum corpus cogitandi vim, qua destituitur, ac facultatem libere agendi tribuere non possit, nec corpus animæ necessarium est, ut cogitandi, aliasque facultates exerceat; ad id enim sola cognoscibilis rei repræsentatio necessaria est; res autem *cognoscibiles menti per ideas exhiberi* possunt, etsi a corpore separata sit. Et sane modus operandi per cogitationem, & voluntatem ita proprius rei a corpore sejunctæ videtur, ut Deus, qui cogitatione ac voluntate cuncta agit, & moderatur, nonnisi ut mens soluta quædam, & libera, segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & movens, teste Cicerone, intelligi a nobis possit.

Nec ullum nobis negotium facessant Epicuræorum sophismata, quibus corpoream, atque mortalem animi naturam ostendere conantur, quia corpus movet, & movetur ab illo, ac corporis vicissitudines pati per proprias functiones demonstrat; qua enim ratione a corpore movetur, nisi per cogitationem? Non enim alios in se anima experitur motus, nisi cogitationes, atque effectus inde sequentes; corpus vero intelligibile est, atque intelligibiles itidem sunt corporis affectiones, & motus. Quid ergo prohibet, quominus substantia cogitans, quæ quidquid intelligibile sit cognoscere potest, a corpore, ejusque affectionibus intelligibilibus afficiatur? At, inquiunt, intelligere non possumus, qua id ratione fiat. Plura autem sunt, quæ fieri revera videmus, quin tamen modum intelligere valeamus, quo fiant: immo vix ulla est in Systemate Universi actio, quæ ita a nobis cognoscatur, ut modum, quo fiat, intelligamus. Ergo cum exploratum nobis sit, substantiam cogitantem corpus intelligere, dubitare non possumus, quin corpus ita illam moveat, ut ipsum cognoscat; licet modum, quo id fiat, ignoremus. Rursus movet mens nostra corpus per voluntatem, non mechanico pulsu, ea scilicet ratione, qua mens suprema voluntate sua omnia regit. Quis vero dicat, ad ita rem movendam opus esse extensione, atque mechanico tactu; & non sufficere intimam per cogitationem præsentiam?

Ad animi functiones quod spectat, quæ corporis vicissitudines imitari videntur, præsto responsio est, si animadvertamus, animam partem hominis esse, quæ per organa corporis rerum cognitiones acquirit, & corporis organis utitur, quæ sunt humanarum functionum instrumenta. Hinc enim fit, ut paulatim sibi acquirat ideas, ac crescente homine magis ideis abundet, & ut pro qualitate organorum corporis, modo debiliores, modo robustiores animi per hæc explicatæ functiones appareant; ut diversa invicem sunt artificis opera, dum cereo, ligneo, ferreo, ac magis, minusve apto, atque exquisito instrumento utitur. Nec desunt in hujusmodi functionibus incorruptibilis animi indicia; nam plerumque videmus in debili sene, ac in infirmo, ac viribus debilitato corpore, vividiores, ac expeditiores animi functiones, in robusto vero debiles, ac ita stupiditate repressas, ut vix rationis indicia præbeantur; & passim observamus, ortis ex corpore propensionibus animam voluntate obsistere.

Hæc vero perspicuum faciunt, animam nostram substantiam Spiritualem esse, quæ destructo corpore supersit, vivat, præmii, atque supplicii sit capax.

Sed sufficiat hæc indicasse, ut constet per summa capita, Deum providentia sua hominem regere, ac leges, & religionem etiam per usum rationis præscribere, quas spe præmiorum, & metu alterius vitæ suppliciorum servare curet. Qui plura cupit, videat *auct. cit. princip. Religion. Natur. & Revel.* Genuensem, & alios. Interim sit

Caput Tertium.

De utilitate, convenientia, necessitate, & existentia, Divinæ revelationis.

CONfutavimus supra Atheos, & Pantheistas, atque etiam Deistas illos, qui naturalem Religionem inficiantur. Alii nunc occurrunt impii viri, qui etiam Deistæ, & Naturalistæ audiunt. Ii rationem, ac Religionem, quam ratio suggerit, tanti faciunt, ut non solum inutilem Dei revelationem asserant, sed etiam sapientiæ, ac summæ Dei bonitati contrariam, & repugnantem. Quamobrem præcepta omnia positiva Mosaicæ, atque Evangelicæ legis, ac omnia, quæ Divinæ revelationi referuntur accepta, veluti callidorum hominum commentum, atque imposturas repuant. Ex Anglia hujusmodi pestis elapso sæculo prodiit, ac plures in eadem regione male feriatos homines habuit, qui editis libris pro viribus illam tueri conati sunt. Ac inter alios detestandam hanc hæresim propugnarunt Tindal, edito anno 1730. libro, cui titulus est *Christiana Religio Mundo æqualis*, Dominus Chubb in opere inscripto: *Religio essentialis homini*, & Auctor libri inscripti *les Moeurs*. Hos vero plures doctissimi viri confutarunt: ex Anglis Clarkius, Forsterus, aliique plures; ex Gallis Abbadie, & Urtvillus, & doctissimus Auctor operis inscripti: *Religionis naturalis, & revelatæ principia*; ex Germanis Fabritius, & alii; ex Italis vero Bernardus Maria de Rubeis Dominicanus, Antonius Genuensis, & alii, quibus addimus etiam eruditissimum virum Franciscum Jacquier, qui tom. 11. Institut. philosoph. p. 341. Controversiam hanc accurate pertractat. Nos vero ut clare procedamus, nonnulla prius explicare duximus, itaque.

Animadvertendum I. Deistas in duplici versari errore: ajunt enim primum, rationem sine revelationis subsidio omnia agnoscere posse, quæ Deus veluti apta ad æternam salutem obtinendam media humano generi designarit; Deinde naturæ hominis vires sufficientes esse, ad gratum Deo cultum, atque opera præstanda æternæ fœlicitatis meritoria. Hic priorem dumtaxat errorem refellimus; de Superni Dei auxilii necessitate ad vitam æternam consequendam dictum in tract. de Christi gratia, ubi Pelagianos Socinianosque confutavimus: ab illa quoque controversia abstinendum ducimus, quæ a Patribus pertractata olim fuit, & agitari universim solet in scholis, scilicet, *num homo aliquando potuerit, ac etiam num possit solo naturalis Religionis usu æternam consequi salutem, dum nil ei de revelatione constet.* De hac enim agendum erit, ubi de Christianæ fidei necessitate disseretur.

Animadvertendum II. duplicis esse generis Divina intelligibilia, ut optime advertit S. Thomas: quædam enim humanæ rationi pervia sunt; quædam vero humanæ rationis vires omnino excedant. Humanæ rationi pervia sunt Dei intelligibilia, quorum cognitio sumitur ex ipsis creatis mentibus, & rebus sensibilibus; hac enim unice via potest mens nostra ad Divinarum perfectionum cognitionem assurgere. Dei autem perfectiones, quæ nullam cum nostris mentibus, ac sensibilibus rebus connexionem habent, inditas mentibus nostris vires omnino excedunt. Cum Deus omnes perfectiones possibiles habeat, perspicuum, est plures sibi vindicare perfectiones, quas limitata mens nostra attingere non valeat. Immo ipsa Dei natura, & ejus attributa, cujusmodi sunt in se, ut creatæ mentis vires omnino superant; cum ex iis, quæ facta sunt, manifestari, ut sunt in se ipsis, non possint. Quis deinde profunda Dei arcana, Divinæ voluntatis decreta, ac bona, per hæc justis hominibus præparata, ex Creaturarum consideratione cognoscat? Hæc adeo clara sunt, ut a Deistis in controversiam revocari non possint. Inquirendum ergo primo loco erit, *num Divinam sapientiam, & Bonitatem, ac summam Dei erga homines beneficentiam deceat, nonnullas ex iis perfectionibus, hominibus revelare?*

Animadvertendum III. stabilito Deum esse Mundi Conditorem, ac rectorem sapientissimum, & potentissimum, dubitari non posse, quin vel sonos articulatos in aere producere, aut motus in organo auditus excitare, aut signa quædam alia homini conspicienda præbere possit, aut imprimere perceptiones in anima, ut hisce modis hominibus innotescant, quæ Deus revelare ipsis velit. Cum

enim

enim perspicuum sit, nullam contradictionem involvere factam superius recensitis modis Divinarum perfectionum manifestationem, evidens quoque est, Dei revelationem hoc sensu impossibilem non esse; quod vel ipsi Deistæ fatentur. Neque enim de revelationis possibilitate adversus Spinosam, & Pantheistas primam rerum causam adstruentes Materiam necessario operantem, instituenda controversia est; nam ita inepti, ac ridiculi essemus, perinde ac illi, qui de miraculis adversus Spinosam scribunt: probandum enim adversus istos est, Deum summum existere, qui libere mundum condiderit, ac præscriptis a se legibus regat; ex quo clare sequitur, posse arbitrio suo naturæ leges immutare, ac supra easdem agere. Deistæ itaque, quos refellimus, posse Deum libertate sua quidquid velit hominibus manifestare, fatentur; sed negant id convenire summæ ipsius bonitati, atque sapientiæ, & revelationem Deo impossibilem putant, quemadmodum impossibile ei est innocentem perdere. Deus enim non potest agere, quin agendo se infinite Sapientem præbeat; hac autem ratione agendo, nil superflui velle potest, alioquin sapienter non ageret; & si bonus exhibere se velit, nil potest ab homine exigere præter id, quod attenta rerum convenientia, atque fine, ratio ipsi concessa agendum, vel omittendum suggerat. Si vero alia ratione ageret, nil homini præter Deum arbitrium appareret; Deus ergo instar tyranni exhiberetur, qui solam potentiam, & arbitrium ostenderet. En putidum Deistarum commentum! Nos vero sequentibus propositionibus delebimus.

Propositio I.

Dei sapientiam, bonitatem, ac summam erga homines beneficentiam quammaxime decet nonnulla hominibus revelare, & præcipere, quæ humanæ rationis vires attingere propria virtute nequeant.

Dem. Maxime decet Dei sapientiam, bonitatem, atque beneficentiam, ea hominibus ostendere, quæ hominis desiderium in incommutabile, ac sublimius bonum inclinent; quæ vividius per delectationem sensibilium ad virtutem, & honestam perducant; quæ veriorem Dei cognitionem ingerant, quæque opinionem in hominibus firment, quæ divinam deceat infinitam excellentiam. Quis enim dedecere fingat infinitam Dei bonitatem, & sapientiam bonum illud hominibus ostendere, cujus unice possessione beati esse possint; ea manifestare, quæ valide sint ad virtutem incitamenta; quæque veriorem Dei cognitionem suppeditent, atque eam de Deo opinionem excitent, quæ aptissima sit ad infinitam illius excellentiam concipiendam! At manifestando Deus suas perfectiones, quæ mentis nostræ vires excedant & ostendendo in horum unica visione, atque fruitione inditum nobis beatitudinis desiderium expleri posse, desiderium hominis ad altius bonum assurgit, quam quod experiri in hac vita possit humana fragilitas; homines a sensibilium delectationibus vividius moventur ad excolendam virtutem, quia agnoscunt esse alia bona iis sensibilibus longe meliora, quorum gustu multo suavius delectantur, qui vacant activis, vel contemplativis virtutibus: veriorem etiam habent Dei cognitionem, quia tunc solum vere Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus supra id omne, quod de Deo cogitari ab homine possibile est, cum sane naturalem hominis cognitionem divina substantia excedat: denique ex harum perfectionum manifestatione firmatur in homine opinio, quæ divinam deceat infinitam excellentiam, ut perspicuum est. Hæc ex S. Thoma deprompsimus *lib. 1. contra Gentes cap. 5.* Accedit etiam, ut inquit idem S. Doctor „præsumptionis repressio, quæ est mater erroris. Sunt enim quidam tantum de suo ingenio præsumentes, ut totam naturam divinam se reputent suo intellectu posse metiri: æstimantes scilicet, totum esse verum, quod eis videtur, & falsum, quod eis non videtur. Ut ergo ab hac præsumptione humanus animus liberatus, ad modestam veritatis inquisitionem perveniat, necessarium, vel conveniens, & utile fuit homini proponi quædam divinitus, quæ omnino intellectum ejus excederent. Quid? Quod rerum nobilissimarum cognitio, quantumcumque imperfecta, maximam perfectionem animæ confert: unde quamvis ea, quæ supra rationem sunt, ratio humana plene capere non possit, tamen multum sibi perfectionis acquirit, si saltem eadem qualitercumque teneat fide". Hæc ex S. Thoma afferre placuit, ut inde appareat, luculentissimis argumentis fuisse ab Angelico Doctore hæresim hanc, antequam nasceretur, confutatam.

Rursus: Dei consilia circa hominis conditionem, sive præsentem, sive præteritam, sive futuram, humanæ rationis vires excedunt: nam ex iis, quæ rationi humanæ observanter, argumentari non possumus, qua ratione, quibusque exornatus dotibus conditus homo initio a Deo fuerit: Num hominum vitio deterior, ac Deo ingrata evaserit humana natura; Qua denique ratione reconciliari Deo oporteat, si per peccatum concitaverit Dei in se iram. Ad præsentem conditionem quod spectat ex iis, quæ agnoscimus, nil est, quod Dei consilia demonstret, circa acta media ad expianda peccata, & ad pœnas declinandas, quibus per culpam obnoxii evadimus: & circa cultum externum, qui Deo gratus sit. Denique non potest ratio nostra assequi, quæ Dei consilia sint circa præmia, & supplicia vitæ futuræ: in quo hæc consistant, & num nostris viribus sufficientes simus, aut ipsius indigeamus ope, ut bona hæc mereamur, quo denique modo postquam per peccata pœnis etiam vitæ futuræ obnoxii fuimus, ab his subeundis pœnis liberari possimus. Hæc sane rationis usu ex nostri, rerumque contingentium consideratione assequi non possumus; & aliunde constat, hominem quemque scire hæc eadem cupere; atque hujusmodi scientiam necessariam esse, tum ad hujusmodi hominis desiderium explendum; tum, ut homo propriam cognitionem, & vires agnoscat; tum, ut proprius ei finis sit cognitus; tum denique, ut præmia, & supplicia parata sciat, & certa illa media, quæ tutam viam ostendant ad declinanda supplicia, & æterna præmia comparanda. Decet vero Dei bonitatem, atque sapientiam hæc hominibus revelare; immo necessarium id videtur, ut Dei bonitas, atque sapientia in ea, quam de homine gerit, cura resplendeat; quis enim infinita sapientia regi hominem credat, si ignoret, num a prima conditione homines propria culpa exciderint, quinam sit ultimus eorum finis, ac apta ad illum consequendum media; qua ratione post peccatum reconciliari Deo debeat; num Mediatore indigeat, ut Deus injuria provocatus placetur, atque alia id generis ad tutam demonstrandam æternæ salutis viam necessaria?

Denique positiva præcepta, quæ scilicet in rerum natura fundata non sint, cujusmodi sunt præcepta moralia, sed indifferentia, aut præcipiant, aut vetent, Dei sapientiam, & bonitatem neutiquam dedecent; nam hæc vel ad uniformitatem, ordinem, & decentiam spectant externi Divini cultus, cujusmodi sunt Cæremoniæ sacræ: vel ea præcipiunt, quæ plurimum possunt ad fovendos internos Religionis sensus, & promovendam virtutem, & ea vetent, quibus plerumque homines abutuntur, cujusmodi sunt pleraque Judæis, Christianisque indicta præcepta; vel denique in memoriam revocent collata a Deo beneficia, & factas promissiones, quo spectare possunt etiam Sacramenta. Decet vero quammaxime divinam sapientiam ea hominibus præscribere, quibus uniformis externus cultus constet, atque decentia, & ordo in ipso habeatur, præsertim cum externus cultus haud facile ab omnibus convenienter ordinari possit, &, si hominum committeretur arbitrio, tot ritus essent, quot homines, & dissidia inter homines circa proprii ritus præstantiam oriretur, quam exercere per actus Religionis tenentur. Decet præterea divinam sapientiam ea homini præcipere, quæ ad Religionis sensus fovendos ad virtutis exercitium, & majus Deo conciliandum obsequium plurimum valeant; huc enim morale ipsius in hominem imperium tendit. Ergo si Paterfamilias sapienter ea prohibet Filio, quibus abusurum noverit, ac ea præcipit, quibus Filius perfici magis possit, cur hac auctoritate divinam sapientiam privabimus? Præsertim cum memoria beneficiorum, ac divinarum promissionum, quæ divinis plerisque præceptis excitatur, validissima sint adversus vitia præsidia, & ad virtutem incitamenta; ac positiva hujusmodi præcepta plurimum possint ad imprimendum animis nostris vividum divinæ auctoritatis sensum. Ex quo apparet, non solum in statu naturæ hominis lapsæ, sed etiam in statu innocentiæ convenientem fuisse divinam revelationem.

Plura opponunt: Primum, revelationem eorum, quæ ratio assequi nequit, inutilem esse, cum sine hac revelatione præsto homini sint necessaria præcepta ad rite vitam, Religionemque instituendam. Deinde Deum in agendo necessario sequi æternum rerum ordinem, a quo nequit divina sapientia deflectere; Ordo vero, hujusmodi quædam natura bona esse & jubenda: quædam vero mala, ac prohibenda: alia denique indifferentiam demonstrat, scilicet, nec jubenda, nec prohibenda; Si ergo Deus positiva homini præcepta imponeret, non hunc sequeretur ordinem, sed arbitrio & tyrannice ageret; nullum quippe ei, nisi imperandi motivum esset; Quod quidem quammaxime Dei bonitatem, sapientiam, & justitiam dedecet. Denique per positiva præcepta hominum fœlicitatem minui, cum eorum naturalis libertas cohibeatur, in qua magna ex parte eorum fœlicitas sita est; ac majori peccandi periculo exponantur. Addunt etiam, præcepta hujusmodi a vera virtute homines avocare, cum a præceptis naturalibus eosdem retrahant; atque superstitioni obnoxios efficere, & ad superstitionem per externas cæremonias inclinare.

Resp. & ad primum ajo, humano generi rationem non sufficere, ut Deistæ opinantur, quemadmodum in sequenti propositione ostendemus. Rursus eadem ratione nos intelligimus, Deum incomprehensibilem hominibus esse, ac plures in se perfectiones complecti, quæ ratione attingere non possumus, sicuti cognita esse non possunt Dei circa nostram conditionem consilia, quæ tamen scire natura ipsa impellente cupimus, ac plurimum interest; atque hinc ex nostræ & divinæ naturæ consideratione eruimus, Dei bonitatem, atque sapientiam decere, ut ea nobis per revelationem ostendantur, quæ necessaria esse cognoscimus, cum ut tuta nobis ad salutem vias pateat,

tum

tum ut veriorem, firmioremque de divina excellentia opinionem habeamus.

Ad secundum; triplici modo potest aliquis arbitrarie, agere. Primo, dum agat contra æternum rerum ordinem; quo sensu Princeps arbitrarie agit, dum contra jus aliquid imperat. II. Dum inconsiderate, & sine consilio agat. Fatemur autem dubflici hac ratione Deum agere non posse. III. Arbitrarie agere idem est, ac propria sui arbitrii determinatione agere, dum rerum naturæ regulæ esse nequeant; ut ex. gr. si ex duobus mediis ad finem obtinendum æque aptis, unum præ altero arbitrarie eligamus. Hoc solo sensu arbitrarie Deum agere contendimus, atque arbitrio determinasse ad creandum Mundum, & ad ea disponenda, quibus res in suos fines diriguntur. Cum vero res indifferentes, juxta divinum per rationem præscriptum, conferre plurimum possint ad exercitationem virtutis, ad fovendos pietatis sensus; ad decentiam & uniformitatem cultus externi, & ad conservandam susceptorum beneficiorum memoriam, cujusmodi ex. gr. fuit Sabbaticus cultus in memoriam Creationis rerum; quis arbitrarie Deum agere fingant, si res indifferentes hujusmodi ob fines præcipiat? Accedit etiam, hujusmodi præcepta vera incitamenta esse ad illarum virtutum exercitium, quas naturalis Religio imperat.

Ad tertium; facile patet, positiva præcepta coercendo hominum licentiam, non minuere, sed potius augere eorum fœlicitatem; hæc enim nova virtutum adjumenta sunt, ac mirifice provocant commoda, & veras utilitates hominum; cum bonum promoveant, in quo felicitas hominum consistit, ac licentiam illam cohibeant, quæ vitiorum, & miseriæ mater est. Nec in deteriori conditione homines ponuntur per positiva præcepta, tum quia nova hæc suppeditant virtutis incitamenta, ex quibus plures hominibus utilitates accedere possunt; tum etiam quia si novis peccatis locus est, est etiam novo merito locus, ac majori præmio, ubi adimpleantur. Neque dici potest, positiva præcepta puriori cultu homines avocare, & ad superstitionem incitare: nam præceptis hujusmodi verus ac purus Dei cultus præscribitur, & ea vetantur, quæ ad superstitionem inducant. Si vero homines iis abutantur, reprehendi hac de causa non possunt: alioquin plura contemnenda essent bona, quibus hominum malitia abutitur.

Propositio II.

Decet quammaxime divinam bonitatem, atque sapientiam per revelationem hominibus promulgare naturalis legis præcepta, & veritates etiam illas, quæ humanæ inquisitioni perviæ reputantur.

Dem. I. Virtutem ac morum præcepta, & Religio ad omnes homines pertinent; decet vero Dei bonitatem, & sapientiam, ea ratione hæc hominibus exhibere, ut omnibus nota esse possint; cum enim commune hæc sint omnium hominum bonum, exhiberi, ac nota fieri omnibus debent; sola autem exterior revelatio est, hæc omnibus hominibus nota facere possit: nam major hominum pars inepta prorsus est ad omnia cognoscenda virtutum, morum, ac naturalis Religionis præcepta, ut ipsa experientia constat: decet ergo &c. Confirmatur Argumento, ex D. Thoma deprompto *lib. 1. contra Gentes cap. 4.* nam si veritates id genus naturali dumtaxat rationi inquirendæ relinquerentur, sequeretur, quod *paucis hominibus Dei cognitio inesset. Plurimi propter complexionis indispositionem* minus apti sunt ad sciendum: impediuntur alii *necessitate rei familiaris*, quominus *otio contemplativæ inquisitionis* potiri queant, ut *ad summum fastigium humanæ cognitionis pertingant, Dei scilicet*, ejusque attributorum notitiam. Laborant alii *pigritia*, qua renuunt *magnos adsumere labores studii* sine quibus *ad prædictæ veritatis inquisitionem pervenire non potest. Vel illi* prætterea, qui *ad ejusdem in veritatis cognitionem aut inventionem pertingerent*, vix *post longum tempus* id adsequerentur, tum *propter hujusmodi veritatis profunditatem*, tum propter necessariam multiplicium cognitionum prævium apparatum, tum *propter passionum motus*, quibus anima commota *non est apta ad tam altæ veritatis cognitionem*. Quid ergo? *Remaneret humanum genus in maximis ignorantiæ tenebris; cum Dei cognitio, quæ homines perfectos, & bonos facit, nonnisi quibusdam paucis, & his paucis etiam post temporis longitudinem proveniret.*

Neque prætereas, *quod investigationi rationis humanæ plerumque falsitas admiscetur propter debilitatem intellectus in judicando, & phantasmatum permixtionem.* Hinc facillime accideret primo, *quod apud multos in dubitatione remanerent ea, quæ sunt verissime demonstrata, dum vim demonstrationis ignorant; præcipue cum videant a diversis, qui sapientes dicuntur, diversa doceri.* Contingeret etiam, *inter multa scilicet vera, quæ demonstrantur, immisceri aliquando falsum, quod equidem non demonstrantur, sed aliqua probabili, vel sophistica ratione asseritur, quæ interdum demonstratio reputatur.* Quæ S. Thomas asserit atque ex humanæ naturæ consideratione probat, attendenti ad modum, quo in singulis hominibus ratio adhibetur, & explicatur, experientia ipsa omnino comperta esse debent. Ac demonstrari præterea possunt exemplo omnium hominum, qui Dei revelatione caruerunt, & ipsa Philosophiæ historia. Si enim Hebræam gentem excipias; an non omnes fere homines in idololatriam prolapsi aliquando fuerunt, qui vanis, crudelibus, atque etiam obscœnis superstitionibus Religionem profanarunt? Rursus nullam gentem novimus, quæ Mosis, aut Christi revelatione instructa non fuerit, in qua plures non deprehendantur errores, circa Dei naturam, & attributa, atque morum disciplinam; ut ex eorum Theologia, legibus, atque exteriori cultu, quorum adhuc vestigia supersunt, intelligere est; & ut demonstratum luculentissime fuit a Patribus, & præsertim ab Eusebio Cæsariensi in Evangelica. Ex Philosophis Gentium, ne unum quidem reperire est, qui de Deo, deque morum præceptis contra rectæ rationis dictata non erraverit. Mitto Stratonicos, & Epicuræos, aliosque, qui vel Dei existentiam, vel providentiam inficiati sunt, ac etiam eos, qui, cum Aristippo, naturam non distinguere inter justum, & injustum affirmarunt. Chaldæi, Stoici aliique Deum natura igneum credidere: alii vel fato adstrictum vel naturæ necessitate agentem, ut Aristoteles; alii cum quodam malo principio mixtum in res imperium exercere: alii denique absurdis aliis notionibus, quam Dei habuere cognitionem, miscuerunt. Ac circa morum præcepta erravit Plato, qui omnium sapientissimus habitus est, dum uxorum communionem commendavit; dum vagos concubitus, sive fornicationem permisit: dum denique expositionem infantium probavit, nec Bacchi ebrietatem damnavit. Et ipse Epictetus ethicæ apud gentes facile princeps, incestum, a quo natura abhorret, ac Patris, & Filiæ, & Matris, Filiique concubitum permisit; paria omnia peccata asseruit, ac sapientem Deum ipsum antecedere posse. Quamobrem jure meritoque S. Thomas ita concludit: *Et ideo oportuit per viam fidei, fixa certitudine, ipsam veritatem de rebus divinis exhiberi hominibus; ut sic omnes de facili possent divinæ cognitionis participes fieri, sine dubitatione, & errore.* Ex quo ita rem conficimus: Decet quammaxime Dei bonitatem, atque sapientiam ea ratione Religionem, & officia homini præscribere, qua unice possint omnes divinæ cognitionis, atque etiam officiorum participes fieri sine dubitatione, & errore: id enim perspicuum est. Atqui sola exterior revelatio, qua omnibus hominibus Deus rite cognoscendus, & officia hominum explicata proponuntur, sufficiens hominibus in præsenti statu est, ut singulis sine dubitatione, & errore, hæc innotescant, ut S. Doctor probavit.

Decet ergo &c.

Accedit etiam, quod ipsa ratio sufficientia in se motiva non habeat, quibus homines ad debitum præstandum obsequium naturalibus præceptis adstringantur. Experientia enim constat, voluptatem, quæ ex virtute est, ac remorsus, qui vitia sequuntur, parum homines plerosque movere, sed necessarium esse ad omnes compescendos, præmia ipsis exterius exhibere, ac demonstrare supplicia. Hanc necessitatem novere Legislatores omnes, historici, poetæ, & oratores; atque hac necessitate ducti inire homines societates civiles, in quibus per exterius vulgatas leges, ac per præmia, & supplicia ad officia homines adstringerentur. Insufficiens ergo est humano generi indita hominibus ratio ad officia debita præstanda. Maxime ergo utilis, atque conveniens, immo etiam necessaria humano generi est ea revelatio, qua Deus Religionem exterius, atque leges demonstret, ac per præmia, & supplicia ad Religionis officia exequenda compellat.

Ergo &c.

At inquiunt: Lex naturæ, sive ratio perfecta esse debet; nam homini a Deo indita est, qui est infinite potens, bonus & sapiens, ideoque qui nonnisi perfectam tribuere homini rationem potuit. Si perfecta hæc est, atque ad vitam instituendam ordinata juxta propositum homini finem, præcepta omnia contineat necesse est, quæ ad rite vitam instituendam necessaria sunt; alioquin fini a sapientissimo Domino proposito non responderet.

Resp. ac principio peto, quid nomine perfectæ rationis significent; numquid infinitam, atque erroris omnino incapacem? At infinitæ perfectionis ratio hominis capax non est; cum natura sua nonnisi limitata esse possit. Si limitata est ergo imperfecta; Si imperfecta, errare potest. Itaque indita homini ratio errori obnoxia natura sua esse debuit, ac talis naturæ, quæ usu, & exercitatione explicaretur, & perficeretur, cum ita res omnes limitatæ, quæ in Universo sunt, nobis exhibeantur. Si ita concipiatur homo, facile patet, sensuum usu ad rationem exercendam moveri, & determinari oportere, & ad id ita necessarius sensus auditus est, quo moveatur homo per externum sermonem ad rationem explicandam, ut Wolfius confidenter asserat, surdos ex nativitate rationem non exercere: scilicet, adeo exiguus in hujusmodi hominibus exprimentis detectus est rationis usus, ut visum acuto Philosopho sit, non posse hominem, nisi externo sermone per auditum exerceatur, rationem explicare. Si tanta est inter sensus externos, & præsertim audi-

stitutum, atque rationis usum connexio; quis non videat, ita hominem esse a Deo constitutum, ut ad ea cognoscenda, quæ rationis usu promulgantur, maxime utilis sit facta per externum sermonem revelatio? Immo cum homo ita nobis exhibeatur, facile conjicimus, stabilitum ita esse a divina providentia ordinem, ut hac via institui circa morum Religionem, & præcepta, oporteat. Nec dubito, quin perseverante beatissimo innocentiæ statu, Adamus, cui interiori quadam clara revelatione perspicue omnia demonstrata fuerant, filiis, ac posteris per externum sermonem proponere, ac inculcare debuisset Religionem, ac morum præcepta; & quin Deus id significare hominibus voluerit, dum per externum sermonem, præceptum de non comendo fructu scientiæ boni & mali inculcavit.

Deinde integro homini perfecta sane fuit, ut convenire homini poterat, ratio; quæ cum Dei donis, & gratia juncta esset, aptissima esse debuit, ad perfectam vitæ institutionem. Ita sane mentem hominis initio formatam fatemur. Sed ab hujusmodi perfectione natura nostra excidit, ut non unius, vel alterius, sed omnium cujusque ætatis hominum experimento constat. In omnibus enim jam imbecilis, infirma distracta affectibus, passionibus præcita, & obscurata, atque erroribus obnoxia est, ut neminem quidem reperire sit hominem, qui sine revelationis subsidio circa Deum, & Religionem in manifestum aliquem errorem non inciderit. Naturæ autem ita constitutæ conveniens, utilis, atque etiam necessaria revelatio est.

Sed regerunt: Est adhuc Dei voluntas, ut præcepta illa homines servent. Aut ergo commentitia est humanæ naturæ depravatio; aut Dei bonitas culpanda est: quæ ab ægrotantibus, & graviter læsis ea exigit, quæ sani tantum præstari poterant.

Rursus; Simplicia, inquiunt, & obvia, ac omnibus nota sunt Religionis principia; hæc enim cognitione existentiæ, & perfectionum Dei continentur, & notitia illa, qua honorandum esse, & diligendum cognoscimus optimum rerum omnium parentem, & benevolentia prosequi oportere omnia rationalia entia, cum quibus nobis juris communio est. At hæc omnibus obvia sunt, & facile in præsenti quoque statu cognoscuntur. Ergo commentitia est depravatio, ac necessitas inde deducta &c.

Ad 1. Ajo, commentitiam non esse duplici status naturæ humanæ distinctionem, integræ scilicet, atque depravatæ per peccatum naturæ. Id enim, tum ex ipsa divinæ sapientiæ consideratione conjicimus, ex qua decuisse intelligimus, hominem integrum, & iis ornatum præsidiis fuisse a Deo debuisse, quibus par esset ad finis consecutionem; tum etiam ex Mundi, quam Moses describit, historia, aliisque indubiis Religionis monumentis, & ex antiqua traditione cujus vestigia quædam occurrunt apud antiquas, & recentiores gentes. Ætas aurea, quam eccinere poetæ, Deorum ætas quam descripserunt Ægyptii, quid sunt, nisi quædam antiquæ traditioni vestigia de felici integræ naturæ statu, ex quo per culpam homines exciderunt? cujus quidem status a præsenti diversitatem Calanus Indus ex antiqua traditione acceperat, atque ea ratione descripserat quam refert Strabo *lib. 15. Geogr.* atque hæc eadem traditio ad nostra usque tempora, servata est apud Ottentotos, gentem maxime barbaram, & apud Septentrionales Americæ incolas, ut auctores illi referunt, alias a nobis citati, qui accurate de horum Religione scripserunt. Nec culpandus est Deus, quod ab homine infirmo præstari hæc officia velit, ut in decursu Theologiæ abunde probatur.

Nunc vero indicare sat nobis est propria culpa homines in miseram hanc conditionem venisse; in qua ratio adeo imperfecta est, atque uberioris Dei auxilii, & revelationis maxime indiga; Nec nostrum in præsentia est ostendere quousque pertingere possint laudabiles hominis conatus, quos Deus juvare paratus est. Deinde si Deus peccantes homines ad terram incolendam damnasset, quæ fruges non nisi maximo labore exercita præberet, cujus laboris homines impatientes vesci potius noxiis herbis eligerent; nonne hæc hominis conditio deterior esset, quam nunc existit? Nonne in summa essent divini auxilii necessitate, ac summum haberent beneficium, quidquid hujusmodi laborem minueret?

Ad alterum quod attinet, satis utique nobis obvia simplicissima illa principia videntur, qui ea in Christi schola didicimus, quæ rationi rectam viam demonstravit, per quam ad officiorum cognitionem veniat. Sed non ita visa sunt iis, quos cœlestis doctrina non illuminaverit. Omnibus enim per obscura, ac maxime obvoluta difficultatibus cum Cicerone visa est quæstio de natura Deorum; ac nemo gentium sapientium fuit, qui circa attributa, ac circa debitum divinæ excellentiæ cultum non erraverit. Nemo præterea, qui ex simplicissimis illis principiis sine maximis erroribus morum præcepta deduxerit, ut nos superius diximus. Rursus ex illis principiis per argumentationem, ac difficilem etiam consectariorum seriem morum præcepta deducenda sunt; constat autem, vel ipsos Philosophos, si non in principiis, saltem in plerisque consecutionibus errasse: Quis ergo speret, ut ex ipsis universa hominum plebs omnia agnoscere officia possit?

Propositio III.

Revelatio humano generi necessaria est, & existit,

Dem. prima pars. Necessarium humano generi est id, sine quo omnes homines finem, ac media necessaria ad finis consecutionem agnoscere nequeant; homines vero sine revelatione finem, ac media, per quæ finem obtineant, cognoscere non possunt, ut ex superius allatis argumentis constat, quibus ostendimus, paucos esse homines, qui solo rationis usu finem, quo natura tendunt, agnoscere valeant, & media, sive præcepta a Deo præscripta ad finis consecutionem necessaria.

Dem. altera pars. Primum, quia Deus sapientissimus, ac beneficentissimus est; Ergo ita in gubernando homine se gerat necesse est, ut in hac cura ipsius sapientia, atque bonitas resplendeat, alioquin actio prodire ex Deo posset, quæ cum ipsius attributis pugnaret. At si homini cognitio finis, & mediorum, quæ ad finem sunt necessaria, deesset, in horum cura sapientia, & bonitas Dei non appareret; cum nec boni, nec sapientis Opificis sit finem velle sine iis, quæ nunc ad obtinendum finem necessaria. Ergo &c.

Deinde omnium omnino hominum consensione constat necessitas, & existentia revelationis, nam nulla umquam gens culta fuit, quæ Religionem, quam haberet, ex divina revelatione susceptam non crederet: & quotquot fuere callidi Legumlatores, qui Legem, & Religionem proponere Populis voluissent, incipiendo ab Amasi, & Mevi apud Ægyptios Legumlatoribus, usque ad Mahumetem, omnes finxerunt a supremo aliquo Numine revelatam sibi fuisse Religionem, quam Populis proponere, & inculcare contendebant, ut nos in primo capite ostendimus. Undenam vero generalis hæc omnium consensio in expectanda ex Deo revelatione, quæ Religionem demonstret, oriri potuit, nisi ex intimæ conscientiæ sensu, quo se revelationis indignos agnoscerent; & ex persuasione, qua certo crederent, nonnisi ex Deo scire homines posse, qua ratione, & quibus officiis coli oporteat, ut ipsi placeamus; atque ex traditione, quam ex majoribus acceperant, quod aliquando Deus hominibus apparuit, ac eos allocutus fuerit?

Plura contra revelationem opponunt Deistæ, quæ fusim in nostro hac de re vulgando Opere explicabimus. Hic vero ad ea diluenda notare sufficiat; Primum, nos in adstruenda divinæ revelationis necessitate non excludere rationem ab illa providentia, qua Deus morales hominis actiones moderatur, sed ei subsidium revelationis necessarium adserere, cujus ope vividius dictata rationis excitentur, ac ea homini demonstrentur, quæ melius ostendant, Deum esse supra id omne, quod ratione excogitare possibile sit, & quæ divina illa erga hominem consilia patefaciant, quæ homo scire natura sua cupit; & quorum scientia maxime utilis est ad Religionem exercendam, nec aliunde quam a revelatione expectari potest. Ex quo apparet, nos ita certitudinem, quæ ex auctoritate est, in Religione subsidium vocare, ut eam non excludamus, quæ ex ipsa ratione consurgit. Quamobrem ridiculi omnino sunt Deistæ, dum ex eo revelationem respuunt, quia certitudo, quæ ex ratione est, major est illa, quæ auctoritatem sequitur.

Deinde, si Dei providentia homines per externam revelationem regit, ea quoque hominibus præbere debet, quæ ad firmissimum, ac ejus divinæ auctoritati respondentem assensum necessaria sunt, & ad intactam servandam semel factam revelationem, atque ad eam ab hominum impostura certissime discernendam. Hæc vero tria in Dei erga homines providentia occurrunt. Nam superna eos fide illustrat, unde omnium firmissimus assensus sequitur, ut proprio nos in loco ostendimus: Eam præterea externæ religioni formam indidit, atque ita hanc per suos ministros regit, ut certi ex ipsius Promissionibus simus, semel factam ac hominibus inculcatam necessariam revelationem, nec deficere, nec immutari unquam posse: Denique iis characteribus munitam suam revelationem præbet, quibus perspicue ostenditur, eam a Deo summe bono, atque sapiente factam hominibus esse, ac evidentissime secernitur ab omni falsa revelatione, atque impostura, ut ex iis clare constabit, quæ in sequenti capite disputabimus.

Caput Quartum.

De characteribus divinæ revelationis; ubi paucis ostenditur, hos dari, atque in sola Christi Religione reperiri.

I. DIsputationem hanc adversus eosdem, quos in superiori capite refutavimus, Deistas suscipimus. His enim dari divinam revelationem negant, ac dedecere putant Dei providentiam alia ratione religionem hominibus demonstrare ab ea diversa, per quam unicuique rationali creaturæ ex rerum convenientia, & disconvenientia ostenditur, quid honestum, quid turpe, quid justum, quid injustum, quid-

quidve Deo gratum, vel ingratum sit: quia sola hæc rerum convenientia, & disconvenientia cum proposito homini fine character esse potest Divinæ Religionis omnibus obvius, atque conspicuus; & quia cum Deus sit æque omnibus hominibus Pater, ac æqualem omnium curam gerere debeat, Religionem, quam ab hominibus exigat, eodem modo ostendere omnibus, ac manifestare debet: per convenientiam vero, ac rerum cum præfixo hominibus fine, disconvenientiam æque omnibus religionem proponit, & inculcat; secus vero per revelationem, & per characteres revelationi conjunctos; cum ii paucis tantum, non omnibus hominibus, saltem immediate conspicui esse possint; & cum, ita manifestata religione, ex fide potius hominum hanc prædicantium, quam ex infallibili Dei authoritate, adstringenda esset major hominum pars ad præstanda religionis officia. Hæc heresis est impiorum hominum, qui ab elapso sæculo Christianæ, ac omni revelatæ religioni bellum indixerunt; hos vero, ut supra diximus, generalis omnium cujusque ætatis hominum consensus refellit, ac manifeste impietatis convincit vera humani generis historia, quæ ostendit. I. Deum initio hominem creasse rectum iis internis donis, eique revelatione regulatum, ut & clare officia religionis intelligeret, & facile essequi optatam felicitatem posset. II. Hominem illum peccasse, ac peccato suo cum semetipsum, tum totam, quæ in ipso continebatur, humanitatem, in miseriam illam dejecisse, in qua modo ignorantia, & passionum pondere premimur; atque ob illud peccatum tum ipsum Protoparentem, tum posteros Dei inimicos, ac suppliciis dignos evasisse. III. Illa eadem historia demonstrat, Deum, non ex debito, cum nihil homini deberet, sed ex mera liberalitate, atque misericordia revelasse hominibus in peccatum lapsis futurum humani generis Redemptorem, per cujus fidem reconciliari Deo ac salvari possent; atque hanc fidem cum reliquis ad salutem necessariis plures deinceps per homines Divino, ac prophetico spiritu incitatos inculcasse. IV. Per Mosem postea Hebrææ genti, quæ unica ab Idololatriæ vitio immunis manserat, solemnem fecisse revelationem, quod loquendo multifariam multisque modis Patribus in Prophetis intactam ad promissi ut ait Reparatoris adventum custodivit. V. denique per Christum Messiam ante prædictum christianam manifestasse religionem, quæ per Apostolos, & viros sanctos, characteribus divinæ legationis munitos universo, humano generi promulgata, atque inculcata fuit.

II. Hæc ex indubiis monumentis præmittenda duximus, ex quibus nonnulla hic hypothesis loco stabilimus, quæ a theologia luculenter sunt demonstrata. Primo itaque statuimus, Deum nihil debere homini, qui propria culpa necessariam ad propriæ salutis conservationem, notitiam amisit, ac ignorantiæ, & passionibus obnoxius evasit, a quibus in errorem inductus est, sed sola liberalitate, ac misericordia gratias eidem, ac nova auxilia conferre; ex quo inferre possumus, culpandam Dei providentiam non esse, si divina ex. gr. revelatio, qua Abrahamus, qua Jacobus, qua Hebræi omnes per Mosem instructi fuere, gentibus in Idololatriam lapsis cum divinis suis characteribus proposita non fuit, & si non omnibus æque cum iisdem conspicuis notis expositum non fuit Evangelium. Cum enim hæ gratiæ sint, quas Deus gratis confert, & cum peccatores homines iis se se indignos reddant, justo Dei judicio privatos illos fuisse hujusmodi beneficiis præsumimus in pœnam peccati. Secundo pro certo habemus, hominem per peccatum divina exigente justitia fieri æternæ pœnæ obnoxium, ac sola liberrima Dei gratia liberari; ex quo sequitur, non fieri homini, qui jam peccavit, injuriam, si Dei gratia non erigatur, & non liberetur a peccato, & peccati pœna. Si ergo dicamus Idololatris, qui propria culpa amisere lumen per antiquissimam revelationem traditum, qui sprevere alia Dei beneficia, ac Deum per Idololatriam dehonestarunt, in peccati pœnam perspicuum revelationi lumen datum non fuisse, quid est, quod in Dei providentia reprehendi possit? Numquid ex hoc argumentari potest non esse convenientem revelationem ad consulendum saluti humani generis, aut dari hanc non posse, cum characteribus divina providentia dignis? Immo potius inferendum videtur, dari homines, qui propria culpa, & ob contemptum gratiæ Dei, hoc beneficio priventur; vel qui justo Dei judicio in peccato libere commisso perire debeant. Id sane affirmandum est, si necessaria ostendatur humano generi revelatio, si divini ipsius characteres possibiles, & convenientes, ac revera dari demonstrentur. Res vero ita se habet.

III. Nam superiori in capite satis superque demonstratum est, Deum, ut se se ostendat beneficum, sapientem, & justum, debere hominibus per externam revelationem religionis officia præscribere, atque per idoneos ministros proponere, & inculcare. Et si consideremus errores circa religionem, etiam contra Dei attributa, & naturæ legem, qui fere apud gentes, & apud sapientes quoque homines, qui revelatione caruere; Si animadvertamus, paucos esse ex hominibus, qui propriæ rationis usu veram Dei notionem, naturalis legis præcepta, & religionis officia assequi possint; Si observemus, scire homines non posse sine revelatione statum vitæ futuræ, modum quo cum Deo post peccatum reconcilientur, & convenientem Deo cultum, tum internum, tum externum; Si denique naturam hominis expendamus, quæ ita exigit per externum sermonem, non solum ad fidem, & religionem concipiendam, sed etiam ad exercendam rationem determinari, ut sine externo sermone vix, & ne vix quidem rationem explicet, & exerceat, ut nos ex Wolfio supra diximus: manifestum erit. I. Ita natura sua comparatos homines esse, ut quin externo sermone exerceantur, rationem non explicent, sed belluarum more vivant, & ut externo indigeant Doctore ad rationem perficiendam. II. Ratione homines cognoscere nullo modo posse statum futuræ vitæ, ac promissa præmia, nec modum quo reconciliari cum Deo peccatores debeant, neque convenire in designando apto & convenienti religionis cultu. III. Majorem hominum partem ineptam esse ad cognoscendum per ratiocinium systema naturalium legum, & religionis, atque ad acquirendam exactam Dei notionem; immo, cum ne unus quidem ex Philosophis etiam atque sapientibus repertus sit, qui in iis non erraverit, definire possumus, impossibile esse per humanam rationem hæc omnia cognoscere. Itaque Dei sapientiæ, bonitati, atque justitiæ consentaneum omnino videtur, ut homines per externam revelationem discant, quæ credere de Deo debeant, qua ratione eum colere, & quid agere, quidve vitare oporteat, ut tuto ad optatam felicitatem perveniant. Neque characteres desunt, quibus modo divina providentia digno, ac humani generis constitutioni consentaneo revelata religio proponatur.

IV. Primo itaque, ut religio a Deo revelata certo demonstretur, necesse est, hominem, qui se a Deo missum, sive Dei ad homines legatum asserat, prudentia, justitia, morum integritate, aliisque virtutibus ornatum esse; ita ut se se dignum ostendat, qui Dei legatus eligatur, ac in omnibus suis actibus demonstret, se non divitias, non Mundi voluptates, non honores ac inanem gloriam quærere, sed solo Dei amore agere, ac hujusmodi uti ministerio ad procurandam æternam hominum salutem, & Dei gloriam promovendam, augendamque. Si hæc præferat argumenta virtutum homo, qui se Dei legatum nominet, operibus suis omnem imposturæ suspicionem excludit. Sed fieri potest, ut callidi homines has virtutes simulent, & fingant, atque, ut ii etiam, qui bona fide agunt, imaginationis ludibria pro divina revelatione habeant, & evulgent; Quam ob rem necessarium est, ut homo probus, qui se Dei Legatum dicat, divinæ missionis sive legationis suæ indubia atque perspicua signa demonstret; sive potius, necesse est, ut Deus, qui hujusmodi hominem elegit, per clara argumenta ostendat, a se missum esse, ac per hunc excelsiorem ipsius doctrinam promulgari. Hæc vero signa per miracula exhibentur, & per prophetias eventu comprobatas.

V. Miraculum vocamus effectum singularem, cujus causa sive ratio sufficiens non reperitur in universali naturalium causarum serie; sive, quod in idem recidit, effectus, qui supra naturæ vires, vel præter stabilitum rerum ordinem fit. Deistæ, quos refellimus, cum Deum Mundi auctorem rectoremque agnoscant, illumque etiam necesse est, possibilem esse miracula. Si seriem ipse constituit, & conservat rerum naturalium, & si leges stabilivit, & custodit, quibus res contingentes reguntur; quis dubitet, quin effectum producere valeat, cujus sufficiens ratio in serie causarum naturalium non continetur? quin efficere opera possit, quæ creatarum rerum vires superent, & quin agere valeat, secus ac stabilitus rerum ordo postulare videatur? Id adeo clarum est, ut, demonstratur adversus Spinozam, & Pantheistas, existere Deum infinite potentem, ac liberum, qui libere hunc Mundum condiderit, conservet, & regat, superfluum omnino censeamus, de miraculorum possibilitate adversus impios illos homines disputare. Nec difficile est demonstrare, convenire Dei bonitati, atque sapientiæ per miracula se se supremum Mundi rectorem ostendere, qui per suam revelationem hominum ministerio promulgatam, homines doctrinam doceat, quæ necessaria ipsis est ad æternam felicitatem comparandam. Convenit enim, & necessarium est, ut probavimus, hanc fieri revelationem. At necesse quoque est, ut Deus clare significet divinam hominum missionem, ac factam per illos revelationem; Id vero cum apte per miracula fiat, palam est, convenire Dei providentiæ, ut hanc ob causam miracula fiant.

VI. Neque dicant, miracula non adeo facile posse ab hominibus cognosci, ideoque pro characteribus, ac perspicuis notis haberi non posse. Nam ad cognoscenda vera miracula, opus non est omnes metiri quotquot sunt in natura vires, sed sat est evidenter cognoscere effectus, qui ad invocationem veri Dei fiant, vel esse præter stabilitum rerum ordinem, vel vires omnino excedere earum causarum, quæ ad effectus productionem applicentur; ideoque fieri non posse, nisi virtute ipsius Dei, qui ab homine invocatus statuitur, ut per effectum illum testetur assertam veritatem. Fac, hominem ex. gr., qui se a Deo missum asserat, invocato Dei nomine, solo vocis suæ imperio suspensum detinere in aere hominem ex alta turri cadentem, sistere aquarum fluminis cursum, vel

re-

retrorsum aquas illas impellere, vel magnum incendium extinguere, aut cœco homini visum, vel mortuo vitam restituere; quis non intelligat, effectus istos humanæ vocis vires omnino excedere, ac sola omnipotentis Dei virtute fieri? Nullus sane hominum est, qui hujusmodi opera Dei prodigia ac miracula esse clare non agnoscat, & qui illico non intelligat, per hujusmodi miracula Deum comprobare veritatem ab eo assertam, qui ipsum invocaverat. Patet ergo, eam in miraculis inesse evidentiam, quæ pro charactere veritatis stabiliri possit.

VII. Miraculis accedunt prophetiæ eventu comprobatæ. Est autem prophetia prædictio rei contingenter futuræ, scilicet, quæ nondum evenit, dum prædicta est, & quæ neque ex causis naturalibus, neque ex præsenti rerum constitutione cognosci ullo modo potuit. Perspicuum autem est, hujusmodi futura cognita hominibus esse non posse; cum nullam causam, nullumque medium habeant, per quod valeant illa cognoscere. Et ergo tantum cognita esse possunt hujusmodi futura, qui cognitione sua totam rerum naturam, quantum ipsa loco, & tempore pateat, comprehendit. Hæc vero cognitio soli Deo competit: ergo prophetiæ eventu comprobatæ, nonnisi a Deo esse possunt. Fac ergo, hominem, cui se Dei Legatum dixit, miraculis, ac prophetia eventu comprobata missionem suam, ac revelatam doctrinam comprobasse, an non habes satis perspicuas notas, quæ divinam revelationem designent?

VIII. Neque iis notis contenti sumus. Etsi scimus, veram prophetiam a solo Deo esse posse, ac miracula, quæ ad invocationem Dei fiant, non posse falsam doctrinam comprobare; tamen ne ex confictis a Cacodæmone prodigiis, aut ex falsis & antiquis impostorum prophetiis, suspicionis umbra saltem apud imperitum vulgum supersit, supra recensitis alterum characterem subnectimus in ipsa doctrina revelata positum. Doctrina itaque revelata omnino respondere debet sanctitati, bonitati, justitiæ, ac reliquis Dei attributis; pro revelata enim haberi nequit, nisi omnino Deo digna sit. Primo itaque cum revelata doctrina sit in subsidium rationis, cum recta ratione pugnare non potest, sed eam perficere debet, circa Dei, ejusque attributorum, ac providentiæ cognitionem; & per leges, virtutumque præcepta. Secundo, quæ supra vires infirmæ nostræ rationis revelatio proponit, talia esse debent, quæ insigni aliqua præstantia incomprehensibilem Dei perfectionem nobis commendent, & Dei gloriam, ac hominum felicitatem promoveant. Hac enim ratione intelligimus, mysteriorum revelationem fini respondere Dei erga homines providentiæ consentaneo. Tertio cum verum adversari vero non possit, necesse est, ut omnes divinæ revelationes invicem consentiant, & posteriores cum prioribus non pugnent: Quæ quidem consensio omnino necessaria est, ut Deo revelatio tribuatur, qui nec falli, nec fallere potest.

IX. Atque ii sunt characteres, quibus revelata religio demonstratur. Sunt præterea Notæ quædam, quibus perspicue quoque ostenditur vera Dei Ecclesia, quæ omnino consentaneæ sunt peculiari illi curæ, qua Deus conservare velit semel stabilitam societatem credentium, cui depositum concredidit divinæ revelationis, ac assistentiam illam promisit, quæ necessaria est ad illud semper intactum conservandum. Vide Art. nostrum *de Ecclesia*. Interim vero.

Propositio Prima.

Quatuor supra recensiti characteres evidenter veram demonstrant revelatam religionem.

Dem. Doctrina, quæ nihil erroris admixtum habeat, sed tota ad Dei gloriam promovendam, & ad procurandam veram hominis felicitatem etiam vitæ futuræ ordinata sit, veluti divinitus tradita nobis exhibetur; tum quod ex historia humana constet, homines proprio studio ac infirmæ rationis usu hanc assequi non posse; tum quia doctrina hæc veluti medium aptum, & necessarium concipi debet, quo homo ad propositum a divina providentia finem perveniat; cum fieri nequeat, ut Dei Sapientia stabilitus sit homini finis, quin ei media manifestaverit ad illius consequutionem necessaria. Accedat huic doctrinæ viri proti, justi, & sancti testimonium, hominis scilicet, in quo solum deprehendamus Dei, ac veritatis amorem, ac unicum studium promovendæ Dei gloriæ, veræque hominis felicitatis procurandæ. Si hic homo Dei nomine doctrinam illam promulget, jam satis habes, quo cœlestem illam, ac divinam putes. Fac vero, hunc hominem prophetiis eventu comprobatis revelationem confirmare; ac invocare deinde Deum, ut palam per miracula testetur, suam atque divinam esse doctrinam. Si ad hanc invocationem, ac solo vocis imperio hominis Dei nomen invocantis repente v.g. dividantur fluminis aquæ, & retrorsum etiam impellantur, aut magnum extinguatur incendium, vel cœco homini visus, aut mortuo vita restituatur, ita perspicuum est, doctrinam ita promulgatam a Deo traditam esse, ut homo, etsi velit de hoc dubitare, non possit. Nam homo, qui se Dei ad id Legatum dicat, statuitur omnino fide dignus, & qui nullam mentiendi causam habeat; doctrina, quam proponit, non ad privatam illius utilitatem, sed ad communem humani generis felicitatem, & ad solam Dei gloriam promovendam ordinata est, atque ita perfecte morum præcepta, religionis officia, Dei attributa, mysteria ad manifestandam Dei præexcellentiam aptissima, ac statum vitæ futuræ repræsentata supponitur, ut vel hac de causa quodam divinitatis charactere insignita demonstretur. Ergo dum a Dei Legato, qui missionem suam, & doctrinam probet per miracula, & prophetias, evulgetur, atque explicetur, ita clare veluti divina exhibetur, ut non possit eam homo non agnoscere pro divina; ergo per evidentes characteres proponitur. Itaque cum demonstratum superius sit, ita homines in hac rerum universitate constitutos esse, ac natura sua comparatos, ut necesse sit, per externam revelationem institui in religionis officiis eos debere, perspicuum est, revelationem hujusmodi characteribus consignatam eisdem convenire. Cum autem omnes cultæ gentes, ut alia diximus, se revelatam religionem habuisse semper, ac ubique asseruerint, inquirendum nunc est, quænam gens fuerit, in qua vera, & divina revelatio facta, & deinceps intacta conservata sit. Incipiemus vero a Paganorum religione.

Propositio II.

In Ethnicorum, sive Paganorum religione characteres divinæ revelationis desiderantur.

Divina revelatio doctrinam falsam exhibere non potest: falsa enim & erronea doctrina a Deo esse non potest, qui nec falli, nec fallere potest. In Paganorum vero religione plures errores occurunt circa Dei naturam, & attributa, circa Dei cultum tum internum, tum externum; & circa ipsa quoque naturalis legis præcepta, ut superiori in capite ostendimus. Deinde Legislatores, qui se a Deo cum legibus religionem accepisse asseruerunt, a falsis Diis manifestatam religionem finxerunt, scilicet Numa a Dea Egeria, & alii vel ab Appolline, vel a Jove, vel ab alia conficta divinitate, ut in primo capite diximus: & ex eorum historiis constat, vel comparandi, vel stabiliendi imperii gratia revelationes illas vulgasse, quæ sane res manifesta præferunt calliditatis, & imposturæ indicia. Desunt ergo in Paganorum religione divinæ revelationis characteres. Scio, eorum Scriptores miracula quædam recensere, & oracula Deorum, quos ipsi colerent; sed cum in eorum religione character defuerit divinæ legationis, & cum doctrina non solum sine nota divinæ doctrinæ, sed etiam falsa, & erronea in plerisque capitibus fuerit, manifestum est, defuisse characterem illum divinæ revelationis, qui excludere quoque debet suspicionem, qua dubitare aliquis posset prodigia conficta esse, aut ope Cacodæmonis peracta. Immo cum doctrinæ falsæ, & rectæ rationi contrariæ Deus auctor esse nequeat, qui nec falli, nec fallere potest, jure meritoque præsumimus, aut non fuisse apud Idololatras miracula, aut, quæ pro miraculis habebantur, fuisse maligni spiritus opera, quibus Deus passus est homines deludi in pœnam peccati, quia a vero cultu defecerant. Rursus, quæ narrantur ab Ethnicis miracula, velut nulla sufficienti testium fide fulsita rejiciuntur etiam ab eorum Scriptoribus, ut videre est apud Livium, & Ciceronem, aut facta perhibentur in recessu, & noctu coram uno, vel altero, quorum oculis falsa rerum specie facile a callidis viris imponi potuit, vel effectus fuere, qui in admirationem ignaros trahebant ducto ex. gr. ferri per magnetem, & similia, qua usos fuisse arte ab ostentanda prodigia Simonem Magum, & Apollonium Tianæum scribunt Julianus, multique antiqui Patres. Quod vero ad oracula spectat, Aristoteles, & Cicero, aliique Ethnici Scriptores nullam illis fidem adhibuerunt. De gentium vero vaticiniis ita scribit Eusebius lib. 4. Præp. Evang. *Multi Vatum, atque Aruspicum, non solum priscis, sed etiam nostris temporibus tormentis, in judicio coacti, universam vim suis inventionibus fieri edixerunt; a quibus modos quoque artificii exquisitius patefactos, non ignoramus, qui tanquam seductores, & malefici viri, ultimo supplicio secundum leges affecti sunt. Quæ res adeo claræ sunt, ut neminem lateant.*

Propositio III.

In Mahumedana religione Divinæ revelationis characteres non insunt.

In Mahumede defuit Dei legati character, is enim diu raptor fuit, ut legitur in ipsius chronico verso ex Arabico, fuit semper mulierosus, ut legitur in Alkorano sura 42. & sequent. ac imperium vi, prædonum ope, atque armis sibi comparare studuit. Ubi ergo probitas vitæ fuit, qua se dignum exhiberet, qui Dei legatus eligeretur, & qua ostenderet, se solius Dei gloriam, & hominum felicitatem, non vero commodum, voluptatem, gloriam suam, & imperium quæsisse? Immo cum omnia eo direxisset, ut alios sibi subjiceret, ut imperium acquireret, ut voluptatibus frueretur, manifesta præbuit callidi impostoris indicia. Desiderantur etiam in ipso Divinæ Mis-

Missionis signa; nullo enim miraculo missionem suam probavit; ut ingenue fatentur nonnulli ipsius sectatores, & ipse quoque testatur in Alkorano ubi sæpe scribit, se non fuisse missum, ut miracula faceret; quæ vero a nonnullis ipsi tribuuntur, vel ea sunt, quæ humana arte effici potuerint, ut miraculum de columba ad aures advolante; vel quorum nulli sunt testes, ut dum ajunt camelum nocti ipsi locutum; aut quæ sui absurditate refelluntur, ut illud de magna lunæ parte in ipsius manicam delapsa, quæ ab ipso postea remissa fuit ad reddendam sideri rotunditatem; præterea tradita ab ipso de Deo, & moribus, atque religione doctrina plerisque in capitibus cum recta ratione pugnat; Nam Deum corporeum facit, limitatum, ac fato subjectum; polygamiam simultaneam probat; &, ut alia mittam, contra naturæ legem, religionem, quæ libero interno animi obsequio constare debet, armorum vi extorquendam, & propagandam tradit. Pleraque demum inepta prorsus veluti divinitus revelata exponit; scilicet, Angelos corporeos esse, & ex igne factos, dæmones vero ex igne venenato, *Sura* 13. item Angelorum cum mulieribus commercia, atque mortem eorumdem, & resurrectionem &c. Ad bona vero quod spectat alterius vitæ, quorum spes allicere homines ad virtutem debet, ea in corporis voluptatibus constituit, quæ virtuti obstaculo sunt, atque etiam contrariæ. Quid vero si anachronismos, & putida Alkorani commenta expendamus? *Sura* 36. Ismaelem cum Isaaco ab Abrahamo patre sacrificando confundit; *Sura* 19. Eliam Mosi synchronon facit; & *Sura* 3. Mariam Jesu Servatoris Matrem Abrami & Aaronis sororem facit: atque iis, & aliis bene multis talem se prophetam exhibet, qui nec præterita scire potuerit. Sed, & unum saltem ex putidis fabellis afferamus exemplum, *Sura* 6. scribit Jesum mortuum non fuisse, sed clam subductum in Cœlum, cruci vero affixum quoddam ipsius simulacrum. Quæ cum ita sint, facile quisque intelliget, in Mahumedi religione non solum deesse notas Divinæ revelationis, sed reperiri quoque manifesta imposturæ argumenta.

Quæ contra Christianos Mahumedani opponunt, puerilia prorsus sunt, & quæ in tractatibus de Trinitate, & Incarnatione a nostris Theologis explicantur. Quærunt enim, quomodo Deus, qui uxorem non habeat, generare filium potuerit, & huic similia: Sed hæc in tractatu, ut dixi, de Trinitate exponuntur. Ajunt etiam, corruptos esse Evangeliorum codices, sed in tractatu de Sacra Scriptura facile falsitatis convincuntur.

Ostendendum hic esset, in data per Mosem religione Divinos characteres fuisse; sed id brevitatis causa omittimus, ac sat ducimus adversus Judæos, atque infideles, & Incredulos omnes ostendere, hos in Christi religione reperiri.

Propositio IV.

In Christi religione divinæ revelationis characteres omnino perspicui sunt.

Dem. Christus hujus religionis Auctor, I. ea in mundum venit ætate, in qua Judæi fere omnes, ac nonnullæ etiam ex gentibus promissum longe antea a Deo Messiam expectabant, a se Messiam illum esse dixit; & cum ipse, tum quotquot deinceps fuere Christiani completas in ipso demonstraverunt prophetias, in quibus a pluribus sæculis futurus Messias prænunciatus fuerat; nec id revocari in dubium potest, cum etiam nunc extent libri antiquorum Judaicæ gentis Prophetarum, in quibus hujusmodi prædictiones leguntur. II. Vir fuit vitæ omnino inculpatæ; nam ne ipsi quidem falsi testes ab iis exhibiti, qui eum per invidiam Pilato morti damnandum tradiderant, quidpiam contra ipsum deponere potuerunt, ut ex ipsius Pilati confessione constat, quam in illa historia legimus, de cujus fide dubitari nullo modo posse infra probabimus. III. In eorum confirmationem, quæ assereret ipse, atque doceret, opera exhibuit sua, inquiens, *Si non vultis mihi audire, operibus credite*. IV. Opera, quæ ad comprobandam divinam ipsius Missionem, ac doctrinam, recensentur ab iis, qui oculati testes fuere, qui nullam mentiendi causam habuere, qui illa scribendo, & prædicando non alium sibi proposuere finem, quam Dei gloriam, & alterius vitæ præmia, quæ solis virtutum sectatoribus, & a mendacio abhorrentibus parata esse credebant, qui demum adeo constantes in iis asserendis fuere, ut suppliciis, ac crudelissima morte assertionum veritatem comprobaverint. Tales enim fuere Evangelistæ, & Apostoli, quos mortem crudelissimam subiisse scimus, pro illa sustinenda veritate, quam litteris consignavere, ac palam ubique prædicaverunt. V. Horum operum ac prodigiorum summa hæc est: Christus solo voluntatis suæ motu aquam in vinum convertit in Canæ Galilææ nuptiis, cæcis visum, surdis auditum, ac mortuis plurimis, etiam quatriduanis, & fœtentibus vitam restituit, atque nunc palam, & spectante multitudine, inter quos illi quoque fuerunt, quæ eadem scripserunt, & prædicaverunt. Rursus prædixit mortem suam, & qua ratione tradendus esset in manus peccatorum, ut pro hominum salute Cruci affigeretur; prædixit quoque futuram post triduum Corporis Resurrectionem, & Ascensionem in Cœlum, & alia bene multa, quæ brevitatis causa omittimus. Resurrectio vero post triduum, ut prædixerat ipse, contigit: & post resurrectionem per dies quadraginta cum hominibus vixit, doctrina sua illos instruendo, ac se se videndum exhibuit, & palpandum tum duodecim discipulis simul congregatis, tum quingentis simul unitis, tum etiam aliis bene multis, quos testes oculatos esse voluit resurrectionis suæ, & etiam ascensionis in Cœlum; spectante enim ipsa multitudine post dies quadraginta a resurrectione in Cœlum ascendit. Quid plura? Promiserat, se missurum Spiritum Sanctum, qui docturus Apostolos & discipulos esset omnem veritatem; ac ipsa Pentecostes die secundum factam promissionem, datis visibilibus signis, super Apostolos ac discipulos stetit, qui rudes ac piscatores homines cum essent, illico Cœlesti & divina doctrina instructi loqui cœperunt variis linguis magnalia Dei coram Arabas, Judæos, Elamitas, Parthos, Romanos, Ægyptios, quorum quisque illos veluti propria in qua natus esset lingua loquentes audivit. Hæc ab eis scripta leguntur, qui vel oculati testes fuere, vel a multis acceperunt, qui illa viderant; Præterea viri hujusmodi, quos in testes delegerat divinæ Missionis suæ, miraculorum, resurrectionis, ac aliorum, quæ diximus, ita de veritate persuasi fuerunt, ut Christum adorandum gentibus proposuerint, quemadmodum constat ex tota Christianorum historia, ac innumeris miraculis prædicationem suam comprobarunt, quod vel ipsi Hæbrei, ac Ethnici Scriptores testantur, qui arte magica & ope cacodæmonis peracta illa scripserunt. Accedunt etiam tum illorum multitudo, qui Christi fidem susceperunt, tum invicta constantia illorum, qui hanc prædicaverunt; cum nulla alia causa nisi veritatis ac Dei amore, & spe illorum præmiorum, quæ parata annunciarunt solis hominibus virtutem sectantibus, induci potuerint, ad tot labores, tormenta, supplicia, ac mortem crudelissimam subeundam, pro iis confirmandis, quæ gentibus promulgarent.

Nec fingi potest, ope maligni spiritus patrata fuisse miracula illa; cum quia vulgata a Christo ejusque ministris doctrina malignis hujusmodi spiritibus adversatur: prohibet enim, malos spiritus coli, atque ab illa corporis immunditia retrahit homines, qua mali spiritus delectantur. Constat deinde, vulgata atque recepta Christi doctrina, cessasse apud homines Dæmonum cultum atque Magiam, & coli Deum cæpisse cum illorum detestatione. Sed neque sapientiæ & Dei bonitati convenit, ut credamus passum ipsum fuisse, dæmonis artibus illudi hominibus ab omni malitia prorsus alienis, & qui ipsum metuerent; cujusmodi fuere primi Christi Discipuli quorum vita omnino inculpata fuit, & qui Dei amore mortem quoque subiere. Hæc urgeri adversus quoque Judæos possunt, & quidem validius: Dictum enim supra dicta expendantur, palam fit, longe clariores esse in Christi, quam in Mosis religione, Divinæ revelationis characteres.

Ostendimus in Christo characteres fuisse Divinæ Missionis, atque ex dictis facile patet, etiam in illis, quos elegit Christus, & ad vulgandam misit revelatam religionem, hujusmodi characteres fuisse. Ii enim Apostoli fuere, homines nempe, nec divitiarum cupidi, nec honorum, nec voluptatibus inclinati, sed solo Dei, & proximi amore incitati, ac Dei unice gloriam ac salutem hominum procurantes. Rudes ac piscatores homines erant, sed in comprobationem Divinæ missionis variis linguis loquebantur, Divinam & arcanam doctrinam explicabant, atque innumeris miraculis istam comprobaverunt, ut jam diximus. Per horum successores, quibus non semel perpetuam Divini spiritus assistentiam promisit, intactum servatum voluit depositum Divinæ revelationis, ut revera conservatum est usque adhuc. Quid demum de doctrina dicemus! Nec sane sola est, quæ sufficiat ad veram revelationem comprobandam. Hæc enim talis est, quæ vere ad Dei gloriam promovendam ordinata sit, & quæ unice ducat ad veram hominis felicitatem procurandam cum præsentis, tum vitæ futuræ. Nil enim in ipsa de Deo indignum atque repugnans asseritur, ut legentibus nostros Theologos manifestum fit. Proponuntur sane mysteria humanæ mentis nostræ captum superantia, aptissima tamen ad sublimem Dei excellentiam, ac incomprehensibilem ipsius naturam demonstrandam, & ad fovendum in nobis humilitatis exercitium & debitum enti præstantissimo cultum. Per mysterium enim Trinitatis incomprehensibilis Divina natura, per Mysterium Incarnationis, & Ecclesiæ incomprehensibilis Dei erga homines amor, & per Mysterium prædestinationis, & gratiæ incomprehensibilis ostenditur Dei providentia; nec quidpiam, ut dixi, in iis repugnans occurrit. Ad homines quod attinet, doctrina Christi Deum exhibet, ut summum bonum, cujus unice possessione per claram visionem, & fruitionem beati esse possimus; quo quidem nil rectæ rationi conformius esse potest; nam clare intelligimus, beatitudinem nostram non posse consistere in bonis fortunæ, quæ desideriis, & timore homines turbant: non in voluptatibus corporis, quæ rationem turbant, ac humanas passiones, quæ nostræ miseriæ veluti fontes habentur, fovent, & augent; non in virtute, & gloria

inde

inde sequuta, cum hæ humanam superbiam ac immoderatum sui ipsius amorem foveant, ex quo pars maxima humanæ miseriæ oritur. Itaque non in alio, quam in Deo summe bono, & immutabili, ultimus finis hominis stabiliri potest. Ad hunc finem referri debent omnes actiones nostræ, si rectam rationem sequi velimus, atque id tradit Christi doctrina, quæ Deum summe bonum ita amare nos jubet, ut non nostram, sed Dei tantum gloriam procuremus; qua ratione conatus superbiæ cohibet, quibus miserrimi homines fiunt, & humilitatem, patientiam, aliasque virtutes fovet, ad tranquillam & beatam vitam agendam necessarias. Jubet præterea, Dei amore alios homines amandos esse, ac aliis præstanda, quæ fieri nobis optemus, & amandos quoque inimicos, illisque benefaciendum, a quibus mala recipimus, unde mutua illa benevolentia oritur, ex qua hominis in societate felicitas pendet. Et ut in eadem societate securitas illa vigeat, sine qua tranquilla ac beata vita esse non potest, non solum sub pœna æterni supplicii prohibet aliena rapere, vel aliorum jura lædere, sed etiam desiderare illa, & concupiscere. Quibus si addantur, quæ præscribit de mutuis conjugum officiis, deque conjugii indissolubilitate, ac de debito Parentibus, Magistratibus, ac Principibus obsequio, manifestum fit, talem esse Christi doctrinam, quæ modum præscribat unicum quo homines optatam in terris felicitatem habere possint, & ad felicitatem illam obtinendam præparentur, quæ veluti merces in alia vita speranda est. Accedit etiam, ad fruendam humilitatem, spem, ac fiduciam, sive jucundam expectationem hominibus necessarium esse docere internum Dei auxilium, quo ad agendum Dei amore excitentur, & adjuventur, atque illud auxilium vere petentibus semper præsto esse. Ex quo ita argumentamur. Illa doctrina Deo digna, ac Divina haberi potest, quæ Dei præexcellentiam aptissimo ad debitum Deo cultum excitandum, & fovendum modo demonstret, quæ in homine virtutem promoveat, ac cætera ad beatam vitam agendam necessaria, quæque hominem ipsam tuto ad ultimum finem, seu æternæ felicitatis consecutionem dirigat. Hujusmodi est tradita a Christo doctrina; ergo.

Propositio V.

Inter varias sectas, quæ inter Christianos vigent, sola Romano-catholica est, quæ revelatæ a Deo religionis characteres retineat.

Dem. Dei providentia exigit, ut eadem cura, qua humano generi religionem manifestat, haudem integram atque intactam conservet. Sicut enim decet Divinam providentiam ita hominibus religionem promulgare, ut per obvios characteres constet a Deo traditam esse, ita decet eam conservare, ut iisdem conspicuis characteribus demonstretur profectam a Deo esse, atque infallibili ejusdem cura conservari, ac tactam tectam custodiri. Non minus enim ut tuta ab eo tradita regula suscipi ab illis debet, qui revelationem habuere, quam ab illis, qui eadem deinceps amplecti, ac servare tenentur. Nam ut illis, ita & istis veluti Divina proponi ita debet, ut a falsis secernatur sectis, & ut veluti tutissima æternæ salutis regula agnoscatur. Itaque per certas notas ac conspicuos characteres constare hominibus debet societas, quæ Divinæ revelationis depositum a Christo acceperit, ac intactum per idoneos ministros, Divinæ providentiæ cura conservaverit. Nam sine iis characteribus constare hominibus non potest de Divina revelatione, ac de necessaria ad salutem regula, ut ex dictis liquet. Inter varias vero Christianorum sectas, quæ invicem dissident, circa puritatem doctrinæ revelatæ, adeoque circa tutissimam æternæ salutis regulam, sola Romano Catholica est, quæ notas, & characteres servet divinæ revelationis intactæ Dei providentia conservatæ. Nam in sola Romana Ecclesia ministri sunt, qui per legitimam deputationem sive ordinationem, suam missionem a Christo factam probant, & quibus divinæ revelationis depositum traditum ea lege fuit, ut nunquam defutura sit infallibilis Dei assistentia, qua ita regantur, ut in deposito fidei custodiendo errare nequeant. In sola enim Ecclesia Romana legitima successio Episcoporum adest, *quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Christi*, ut legitur in Actis Apostolorum; qui per legitimam ordinationem, non interrupta serie, ab Apostolis trahunt originem; qui acceptam a majoribus religionem plebi proponunt, & explicant; & quibus inerrantiæ privilegium dum docerent a Christo promissum fuit, ea ratione, quam in Art. de Ecclesia demonstravimus. Alii enim Christiani non a Christo, & ab Apostolis missionem suam ostendunt, sed vel a Nestorio, vel ab Euthychete, vel a Calvino, Lutero, aut ab aliis viris e Christi Ecclesiæ communione dejectis. Deinde, fatentibus Hæreticis, in aliis sectis miracula desunt, quæ ostendunt Dei curam in demonstranda hominibus vera ab ipso revelata religione; in Ecclesia vero Romana hæc semper viguere, atque vigent, ut discurrenti per singula istius historiæ sæcula liquet, præsertim ex actis Canonizationis Sanctorum, in quibus omnino demonstrata miracula exhibentur. Sunt etiam in Ecclesia Romana eximiæ sanctitatis viri, quorum vitæ sanctitas miraculis quoque comprobatur, quæ etiam ostendunt visibilem providentiæ curam, in conservanda in hac societate revelata religione. Quibus si addantur reliquæ veræ Ecclesiæ notæ in supra cit. art. demonstratæ, palam fiet, evidentia morali constare, solam Romanam, & Catholicam religionem veram esse. Hæc paucis indicavimus, fusius vero in nostro hac de re vulgando opere exponemus.

R E L I Q U I Æ.

Vide verb. *Veneratio Sanctorum*.

Additio ex Auctore.

Religuiarum detractio in elevatione Corporum Servo- 1
rum Dei prohibetur sub pœna Suspensionis, Interdicti, &
Excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservata; Be-
nedict. XIV. tom. 1, Constitut. 46. incip. *De Congrega-
tionis Venerabilium*.

R E M E X.

Non est hic opus Summario.

Christiani Captivi in Triremibus Turcarum, vel Hæ- 1
reticorum ob evitandam mortem sibi alias imminen-
tem licite remigant contra Catholicos, sarcinas, & arma
ad bellum necessaria convehunt, propugnacula ædificant,
ad rapinas, & incendia cum Dominis Infidelibus coope-
rantur, (dummodo servent moderamen inculpatæ tute-
læ, hoc est id solum faciant, quod sine gravissimo peri-
culo omittere non possint); Sic probabiliter cum Lessio,
Sanchez, Mendo, Busembau, & aliis La Croix *lib. 2.
tract. 3. cap. 2. art. 3. n. 250. & 277.*

Remiges coacti confugientes libere ad Ecclesiam gau- 2
dent Immunitate, & Archiepiscopus ab illorum extra-
ctione abstineat; *S. C. Imm. in Neapolitana 27. Augusti
1660. lib. Decr. Rocci p. 281. in Aquil. 10. Maji 1639.
lib. 3. Decr. Paul. p. 89. in Oppiden. 21. Mart. 1645.
lib. 5. Decr. p. 247.* Consequenter nec Episcopus sine fa- 3
cultate Apostolica potest eos consignare facere; *Sac. C.
Imm. in Barchinonen. 19. Julii 1661. libr. Decr. Rocci
p. 347.*

Transmissi ad Triremes pro reintegratione violatæ Im- 4
munitatis debent ad locum immunem, a quo fuerunt ex-
tracti, remitti; *S. C. Immun. in Tropien. 1. Sept. 1643.
lib. 3. Decr. Paul. p. 209.*

Remiges etiam Triremium Sedis Apostolicæ extracti 5
ab Ecclesia gaudent Immunitate Eccles. & sunt restituen-
di; *S. C. Immun. in Viterb. 21. Januar. 1676. lib. 1.
Decr. Altov. pag. 1201.*

Condemnati ad Triremes, qui confugerunt ad Eccle- 6
siam ligati iisdem catenis, quas ferebant, extracti a mi-
litibus, gaudent, & sunt restituendi, *Sacra Congr. Im-
mun. in Neapolit. 15. Maji 1685. lib. 2. Decr. Altov.
p. 446.*

Licet condemnati ad Triremes, & Milites servientes in 7
Triremibus gaudeant Immunitate, Attamen Sanctissimus
concedit Episcopo facultatem ad annum eos extrahendi
etiam cum coactione, & consignandi prævia obligatione
juratoria non puniendi eos, cum comminatione Censura-
rum in causa contraventionis, *Sac. Congr. Imm. in An-
conitana 6. Sept. 1672. lib. 1. Decr. Alt. p. 728. & in
Januen. 28. Junii 1698. lib. 2. Decr. Vallem. pag. 159.*

Pariter conceditur facultas, annuente Sanctissimo, ad 8
tempus extrahendi, & consignandi condemnatos ad Tri-
remes cum solitis Clausulis, *Sacra Cong. Immun. in Nea-
politana 9. Novembr. 1660. lib. Decret. Rocci p. 296.*

Sacerdos ad Triremes Pontificias per decennium con- 9
demnatus, aufugiens e carceribus, in quibus adhuc de-
tinebatur, & confugiens in Ecclesiam, gaudet immunita-
te Ecclesiastica, quamvis a dicta sententia non appella-
verit; *Sacra Congr. Immun. in Anglonen. 22. Junii 1660.
lib. Decr. Rocci pag. 260.*

Remex coactus confugitus ad Ecclesiam, ex gratia 10
specialissima, facto verbo cum Sanctissimo, conceditur
remitti ad Triremes, ita tamen, ut in aliquo non possit
puniri ratione fugæ, & declaretur ipsum gaudere debere
immunitate Ecclesiastica; *Sac. Cong. Immun. in Neapoli-
tana 14. Augusti 1634. libr. 2. Decretal. Paul. pag.
198.*

Ex gratia speciali mandatur Episcopo, ut sibi constito 11
de concludenti probatione delicti, & facta per ipsum
desuper declaratione, faciat consignare Curiæ Sæculari
reum die præcedenti a transmissione ad Triremes con-
demnatum, præviis promissionibus, & cautelis solitis,
& signanter quod finito tempore condemnationis rei ad
Tri-

Triremes, restituatur eidem Ecclesiæ, a qua fuit extractus; *Sac. Cong. Immun. in Savon.* 21. *Novemb.* 1636. *ibi pag.* 239.

12 Datur facultas annuente Sanctissimo, extrahendi ad formam *Cap. Inter alia, de Immunit.* mancipatos servitio Triremium, & consignandi eorum Capitaneo cum solitis Clausulis; *Sac. Congr. Immun. in Melevit.* 5. *Jul.* 1668. *lib.* 1. *Decret. Altov, pag.* 238. *in Taurin.* 9. *Sept.* 1670. *ibi pag.* 478.

13 Condemnati ad Triremes extracti a Laicis gaudent Immunitate, & ideo sunt restituendi Ecclesiæ, & secuta restitutione, pro hac vice tantum datur facultas eos extrahendi, & consignandi Ministris Laicis, dato juramento de non puniendo pro fuga; *Sac. Congregat. Immun. in Taurin.* 8. *Novemb.* 1687. *lib. Decret. Martel. pag.* 187.

14 Remex coactus, extractus sine facultate Apostolica restituatur, & deinde datur facultas eum extrahendi ad formam *cap. Inter alia*; *Sac. Congreg. in Sutrina* 17. *Junii* 1673. *lib.* 1. *Decret. Altov. pag.* 812. *in Januen.* 28. *Jan.* 1698. *lib.* 2. *Decret. Vallem. pag.* 159.

15 Mandante Sanctissimo, datur Nuncio facultas etiam cum potestate subdelegandi Episcopos ad effectum extrahendi Remiges Triremis Pontificiæ, qui arripuerunt fugam occasione naufragii, ac confugerunt ad loca Immunia; *Sac. Cong. Immun. in Neapol.* 9. *Novemb.* 1696. *lib.* 2. *Decr. Vall. pag.* 55.

16 Annuente Sanctissimo, conceditur facultas Episcopo extrahendi Remiges spontaneos dictos *di buona voglia* ab Ecclesiis, & locis immunibus ad formam *Cap. Inter alia, de Immun.* dummodo pro delictis, ob quæ confugerunt, & pro fuga fiat promissio non puniendi; *Sacra Congreg. Immun. in Melevitana* 3. *Dec.* 1674. *lib.* 1. *Decr. Altov. pag.* 1035.

17 Renovantur facultates pro extractione Remigum a locis immunibus pro duodecim casibus; *Sacra Congregatio Immunitat. in Neapolitana* 1. *Martii* 1692. *lib. Decret. Gim. pag.* 94.

18 Remex coactus extractus de mandato Sanctissimi restituitur in alia ab Ecclesia extractionis, deinde extrahitur, & consignatur Officialibus Triremium cum solitis clausulis; *S. Cong. Immun. in Viterb.* 12. *Jan.* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vall. pag.* 200.

19 Ad Triremes damnatus, licet non remigaverit, quando delictum, propter quod damnatus fuit, infamiam irrogat, expleto tempore, non est rehabilitandus ad exercitia Ordinum; *Sac. Cong. Immunit. in Romana, seu Revellen.* 6. *Julii* 1726.

REPRÆSENTATIONES AN, ET QUÆ FIERI POSSINT IN ECCLESIIS?

Vide verb. *Eccles. art.* 5. *a num.* 49. *ad* 52.

R E P U D I U M.

Additio ex Auctore.

1 REpudium in Veteri Testamento permissum fuit Judæis
ob eorum cordis duritiem; Benedict. XIV. tom. 2.
Constitut. 38. incipit. *Apostolici Ministerii*. Sed in nova
Lege Gratiæ vetitum est; Idem *ibid.* Repudii libellum
2 non licet Judæis ad Fidem conversis dare uxoribus in
3 Judaismo remanentibus; Idem *ibid.* Repudii libellum, si
quis Neophytus Rabbinicis superstitionibus inveniatur dedisse
uxori recusanti se convertere, in eum tamquam Ju-
4 daizantem animadvertendum esse statuitur; Idem *ibid.* Si
autem id fecerit coram Notario, & testibus Christianis,
4 minori pœna plectendus erit; Idem *ibid.*

R E S C R I P T U M.

S U M M A R I U M.

1 *Rescriptum vi nominis quid importet?*
2 *Rescriptum quid sit?*
3 *Rescriptum dividitur in Rescriptum* Justitiæ, & *Rescriptum* Gratiæ.
4 *Rescriptum* Justitiæ *quale sit?*
5 *Rescriptum* Gratiæ *quale sit?*
6 *In Apostolicis rescriptis* Justitiæ *apponi solet filum* Canapis. *In rescriptis vero* Gratiæ *apponi solet filum* Sericum.
7 *Rescripta tum* Justitiæ *tum* Gratiæ *impetrare potest omnis ille, qui non reperitur a Jure prohibitus.*
8 *Dicta tamen rescripta impetrare prohibentur Hæretici.*
9 *Item Rescripta impetrare prohibentur Excommunicati Excommunicatione majori.*
10 *Rescripta impetrata ab Excommunicatis ipso Jure sunt nulla, nisi in caussa ipsius Excommunicationis, vel appellationis sint impetrata.*
11 *Rescripta Justitiæ, seu ad lites sunt præsentanda intra annum, postquam impetrans habuerit copiam Judicis Delegantis.*
12 *Rescriptis autem Gratiæ, & ad Beneficia non est certum tempus in Jure præfixum, quo præsentari debeant.*
13 *Dummodo tamen impetrans per notabilem negligentiam, aut Dolum, seu malitiam diutius uti non potuerit; Tunc enim impetrans interim aliud contrarium Rescriptum esset præferendus primo in assecutione Beneficii.*
14 *Quando autem aliquis debeat dici negligens in præsentandis rescriptis Gratiæ, relinquitur arbitrio Judicis dijudicandum, inspecta qualitate personæ, loci distantia ac qualitate caussæ.*
15 *In Rescriptis Justitiæ attenditur tempus* Præsentatæ.
16 *In Rescriptis autem Gratiæ attenditur tempus* Datæ.
17 *Rescripta omnia tum Justitiæ, tum Gratiæ, sicuti & Privilegia, quando verba sunt clara, intelligenda sunt, & interpretanda secundum propriam significationem, & communem usum loquendi.*
18 *Rescripta Justitiæ, seu ad lites in dubio, si de contraria voluntate rescribentis non constet, intelligi, & interpretari debent secundum Jus commune.*
19 *Præterea rescripta* Justitiæ, *seu ad lites sunt stricte interpretanda; Nec ad casum, vel Personam in rescripto non expressam sunt extendenda.*
20 *Rescripta Gratiæ, quæ nemini præjudicant, sunt, generaliter loquendo, late interpretanda.*
21 *Rescripta autem impetrata ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda sunt stricte interpretanda.*
22 *Adducuntur ad rem exempla valde notanda.*
23 *Qualis autem interpretatio facienda sit in rescriptis, quæ habent vim Beneficii?* remissive.
24 *Rescripta Gratiæ, & ad Beneficia per subreptionem, & obreptionem obtenta, sunt ipso Jure nulla.*
25 *Rescripta autem Justitiæ, seu ad lites per subreptionem etiam dolosam non vitiantur ipso Jure, sed duntaxat ope exceptionis.*
26 *Assignatur ratio hujus discriminis inter rescripta Gratiæ, & Justitiæ.*
27 *Rescripta sive Justitiæ sive Gratiæ generatim loquendo fiunt subreptitia, vel obreptitia duas ob caussas, quæ assignantur.*
28 *Inter* Obreptionem, & Subreptionem, *nonnulli ponunt differentiam, quæ assignatur.*
29 *Alii autem fere communiter volunt, quod* Obreptio, & Subreptio *non differant, sed sint termini Synonimi.*
30 *Obreptio, seu Subreptio dolosa vitiat rescriptum in toto.*
31 *Obreptio, seu Subreptio ex ignorantia, vel simpliciter vitiat rescriptum in totum si Pontifex, vel Princeps cognita veritate, nullo modo dedisset tale rescriptum.*
32 *Obreptio, seu Subreptio ex ignorantia, vel simpliciter non vitiat substantiam rescripti, si Pontifex, vel Princeps, alias expressa veritate, vel tacita falsitate, adhuc ipsum rescriptum concessisset.*
33 *Et hoc etiam locum habet nedum in rescriptis Justitiæ, & ad lites, sed etiam in rescriptis Gratiæ, & ad Beneficia.*
34 *Error manifestus, & gravis lenitatis vitiat rescripta Apostolica.*
35 *Non fit autem error levis, ut defectus unius litteræ, vel syllabæ.*
36 *Error manifestus, gravis non vitiat Testamenta, & alia Instrumenta, modo de voluntate Disponentis constet.*
37 *Error in nomine, vel pro nomine non vitiat Testamentum, aut aliam dispositionem: Dummodo constet de corpore sive de quo senserit Testator, aut disponens.*
38 *Rescripta Apostolica emanata contra Jus commune, de quo mentionem non faciunt, aut contra communem stylum, seu praxim Curiæ Romanæ præsumuntur falsa, & rejici debent.*
39 *Rescripta, & alia quæcumque instrumenta habentia rasuram in loco suspecto, & substantiali, tamquam falsa, & invalida rejici possunt, & nihil probant.*
40 *Rescripta Justitiæ, seu ad lites, re adhuc integra, expirant morte concedentis; Secus autem quando res non est amplius integra.*
41 *Ut autem res non sit amplius integra, sicque perpetuetur valor rescripti Justitiæ; seu ad lites, & Jurisdictio*

dictio delegata, requiritur & sufficit citatio partis per Delegatum ante obitum concedentis, seu Delegantis facta.
42 *Rescripta Gratiae, seu ad Beneficia non expirant morte Concedentis, etiamsi res adhuc integra maneat.*
43 *Intelligi tamen de rescriptis Gratiae jam factae: Secus autem de rescriptis Gratiae faciendae.*
44 *Affertur ratio Disparitatis.*
45 *Rescriptum Gratiae factae ad Beneplacitum Concedentis durat, donec ille eum revocaverit; aut donec ipse concedens moriatur.*
46 *Rescriptum Gratiae concessae ad Beneplacitum Sedis Apostolicae, non expirat morte Papae concedentis.*
47 *Rescriptum Gratiae ad beneplacitum Personae, & Dignitatis, quae perpetua est, an expiret morte Concedentis?*
48 *Rescriptum Gratiae concessae cum clausula:* Donec revocaverimus. Donec aliud duxerimus ordinandum, *& hujusmodi, durant perpetuo, nisi a concedente, vel successore ipsius revocetur.*
49 *Quo ad ea, quae concernunt renunciationem, & revocationem rescriptorum,* remissive.

1 RESCRIPTUM vi nominis importat omnes responsiones ad quamcumque petitionem scripto datas; Unde in hoc sensu Rescriptum idem significat; ac *Responsum scriptum*, quod nimirum rescribitur absenti, & sic etiam scriptae Epistolae responsoriae privatorum rescripta dici possunt; Gregor. Tholosan. *lib. 1. de rescript. n. 4.* Pirhing *lib. 1. Decret. tit. 3. § 1.* Reiffenst. *ibid. n. 2.* & alii passim: In proposito autem non de privatorum, sed supremorum Principum rescriptis est sermo. Et rescriptum sic captum *est Responsum a Supremo Principe ad consultationem, relationem, vel supplicationem alterius in scripto datum*, sic dictum, non quasi iterum scribatur, sed quasi responsum scriptum; Colligitur *ex l. Appellandi usus 1. §. 1. & 2. ff. de appell. & relat.* Abbas *ad Rubr. de rescriptis num. 2.*
2 Hostiens. *ibid.* Azorius *p. 1. instit. moral. lib. 5. qu. 1.* Pirhing *loc. cit. n. 1.* Reiffenst. *loc. cit. num. 2.* & alii communiter.

3 Rescriptum dividitur in rescriptum Justitiae, & in re-
4 scriptum Gratiae; *Communissima*. Rescriptum *Justitiae* est illud, quod datur ad explicandum, seu declarandum Jus
5 pro justitia administranda in decisione causarum inter partes; *Est in re communis*. Rescriptum *Gratiae* est illud, quod ex mera gratia, & liberalitate Principis datur ad obtinenda Beneficia, & alias consimiles gratias; *Est in re communis.*

6 In Apostolicis rescriptis *Justitiae* apponi solet filum *Canabis*, in quo plumbum pendet. In rescriptis vero *Gratiae* apponi solet filum *Sericum*. Unde *in cap. Quam gravi 6. de crimine falsi* dicitur, quod ad deprehensionem falsi filum Bullarum sit diligenter inspiciendum, Engel *l. Decret. tit. 3. num. 17.* Rebuff. *in praxi Beneficiorum in tit. Differentiae inter rescripta gratiae, & Justitiae*, & alii passim.

7 Rescripta tum *Justitiae*, tum *Gratiae* impetrare potest omnis ille, qui non reperitur expresse a Jure prohibitus; *Communis, arg. cap. Jam nunc 8. caus. 16. q. 1. & cap. Non indistincte 1. de Procurat. in 6.* Dicta tamen re-
8 scripta impetrare prohibentur Haeretici; *leg. Nullus 2. Cod. de Summa Trinitate*. Item rescripta impetrare pro-
9 hibentur Excommunicati Excommunicatione majori; *cap.*
10 *Dilectus 26. de rescriptis*. Unde rescripta impetrata ab Excommunicatis ipso Jure sunt nulla, nisi in causa ipsius Excommunicationis, vel appellationis sint impetrata, textu expresso *in Cap. Ipso jure 1. de Rescriptis in 6.*

11 Rescripta Justitiae, seu ad lites sunt praesentanda intra annum, postquam impetrans habuerit copiam Judicis delegati; Alioquin valet secundum rescriptum ab Adversario impetratum, etiam non facta mentione de primo: *Communis* textu expresso *in Cap. Si autem 9. & c. Plerumque 23. de Rescriptis.*

12 Rescriptis autem Gratiae, & ad Beneficia non est certum tempus in Jure praefixum, quo praesentari debeant; *cap. Si autem 9. de Rescriptis, & ibi* DD. communiter.
13 Dummodo tamen impetrans per notabilem negligentiam, aut dolum, seu malitiam diutius, seu longius uti non postposuerit, quia interim aliquis impetraverit aliud contrarium rescriptum, tunc secundus impetrans in assecutione Beneficii praeferendus esset primo; *Communis* per text. *in cap. Ubi qui gratiam 12. de rescriptis in 6.* ibi: *Dum tamen Dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari, & cap. Si Clericus 11. de praebenda in 6.* ibi: *Cum facta ei gratia, per ipsius negligentiam sit extincta.*

14 Quando autem aliquis debeat dici negligens in praesentandis Rescriptis Gratiae, relinquitur arbitrio Judicis dijudicandum, inspecta qualitate Personae, & loci distantia, ac qualitate causae; *argum. cap. Cum sit Romana 5. de appellat.* Glossa *in cit. cap. Si Clericus 15. de praebend. in 6. in verb. Negligenter* per textum notabilem in *leg. Continuus §. Cum ita, ff. de verbor. obligat.* Panormitanus *in cit. cap. Si autem 9. de rescriptis num. 4.* Alexander *lib. 1. cons. 19. n. 29.* Menochius *de Arbitr. Judic. cas. 104. n. 4.* Engel *lib. 1. Decret. tit. 3. n. 23.* Reiff. *ibid. num. 66.* & alii passim.

In Rescriptis Justitiae attenditur, & inspicitur tempus 15
Praesentatae, seu factae praesentationis. *Communis*, per text. in *cap. Ut debitus 50. de appellat.* In his enim Rescriptis Justitiae subintelligitur tacita conditio, si praesententur, *arg. cap. Super eo 12. de appellat.* ibi: *Si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cum Judices contigerit Litteras recepisse.*

In Rescriptis autem Gratiae attenditur, & inspicitur 16
tempus *Datae*. *Communis*, per text. *in cap. Eam te 7. de rescriptis*, ibi: *Quod nullatenus fecisse deberes, si Datam Litterarum diligentius attendisses*, & concordat *cap. Constitut. 19. juncta Glossa ibidem verb. Impetrasse, de Rescriptis, & cap. Eum cui 7. de praebend. in 6.* in cujus Summario sic expresse habetur: *In impetratione Beneficiorum inspicitur Data, non praesentatio, vel receptio.* Et clare habetur decisum *in cap. Si eo tempore 9. de rescriptis in 6.* ubi Pontifex resolvit, quod virtute Rescripti Beneficialis non possit conferri Beneficium Curatum illi, qui tempore *Datae* ipsius Rescripti nondum habeat aetatem idoneam ad illud, etiamsi postmodum fuerit effectus legitimae aetatis, reddita hac ratione: *Cum tempore Datae ipsarum adhuc non esset idoneus*, & in ejus Summario expresse dicitur: „ In Litteris ad Beneficia impetratis inspi„ citur tempus Datae. Unde per illas Beneficium Cura„ tum obtinere non poterit, qui licet nunc sit major, il„ lo tempore minor erat.

Rescripta omnia tum Justitiae, tum Gratiae, sicuti & 17
Privilegia, quando verba sunt clara, intelligenda sunt, & interpretanda secundum propriam significationem, & communem usum loquendi; *leg. Licet Imperator, ff. de Legatis 1. & leg. Ille, aut Ille, ff. de Legatis III. cap. Ad audientiam 12. de Decimis, cap. Porro, de Privileg.*

Rescripta Justitiae, seu ad lites in dubio, si de contra- 18
ria voluntate Rescribentis non constet, intelligi, & interpretari debent secundum Jus commune, ita ut ab illo nullimode recedatur, quamvis necessarium foret a verborum proprietate recedere, vel clausulam adjectam transponere, *c. Cautum 18. de rescriptis*, ubi circa hoc habetur casus, & Decisio singularis, ut notant *ibid.* Abbas *n. 1.* Felin. *n. 9.* Fagnan. *n. 4.* Pirhing *lib. 1. Decretal. tit. 3. num. 15.* Reiffenstuel *ibidem n. 110.*, & alii communiter. Et ratio est, quia Rescripta Justitiae, seu ad lites dantur ad Juris observantiam. Unde in dubio non censetur Papa, seu Princeps velle decernere aliquid juri communi contrarium, quia mens Principis censetur esse talis qualis de jure esse debet; *l. Ex post facto 33. ff. de vulg. & pupil. substit.* Adeoque in tali casu, si Ordo, aut constructio verborum aliam explicationem, aut sensum non admittat, nisi qui sit contrarius Juri communi, potius praesumendum est, per errorem Scriptoris verba esse transposita, vel aliter mutata; cujusmodi error veritati obesse non debet; *leg. Errore 7. & l. Ambiguitates 24. Cod. de Testament.*

Praeterea Rescripta Justitiae, seu ad lites sunt stricte in- 19
terpretanda, nec ad casum, vel personam in Rescripto non expressum sunt extendenda. Glossa communiter recepta *in cap. Nonnulli 28. verb. Lites restringendae, de rescriptis, c. Olim 32. & c. P. G. de Offic. & Potest. Judic. Deleg. c. Quod alicui 74. de Regul. Juris in 6.* Pirhing *loc. cit. num. 7.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 121.* Felinus *in cit. Cap. Causam 16. de rescriptis num. 8.* & alii passim. Et ratio est, quia per Rescripta Justitiae, seu ad lites detrahitur jurisdictioni Judicum Ordinum Ordinariorum, simulque per ea praebetur ansa, & materia litigandi, adeoque merito censeri debent odiosa, cum omnis recessus a Jure communi censeatur odiosus; *cap. Is qui 1. & c. Si quis 2. de Filiis Praesbyterorum in 6.* sicque restringenda, & non extendenda; *c. Odia 15. & c. Quae a Jure 28. de regul. Juris in 6.*

Rescripta Gratiae, quae nemini praejudicant, sunt, ge- 20
neraliter loquendo, late interpretanda. *Communis*, textu expresso *in l. Beneficium, ff. de Constitutionibus Princip. c. Cum olim 16. de verb. signif. c. Quia circa 22. de Privil. c. Quamvis 4. de regul. Juris in 6.* ibi: *Favores convenit ampliari.*

Rescripta autem impetrata ad Beneficia Ecclesiastica ob- 21
tinenda sunt stricte interpretanda, & restringenda, quia sunt ambitiosa, seu per ambitionem impetrari solent. *Communis*, textu expresso *in cit. c. Quamvis 4. de praebend. in 6.* ibi: „ Quamvis plenissima sit alias in Beneficiis interpre„ tatio facienda, Litterae tamen super obtinendis Benefi„ ciis debent, cum sint ambitiosae restringi.

Unde ad rem habentur exempla valde notanda; *c. Cui* 22
de non sacerdotali 27. de praebend. in 6. ibi: „ Cui de non „ Sacerdotali Praebenda provideri mandatur, sibi etiam „ volenti Sacerdotalis auctoritate mandati hujusmodi con„ ferri nequibit. Similiter, si in Ecclesia, in qua integrae, „ ac dimidiae Praebendae habentur, mandetur integra con„ ferri Praebenda, quamquam ille, pro quo scriptum ex„ titit, dimidia velit esse contentus, et de ipsa non pote„ rit provideri. Idem cum injungitur provideri alicui de
„ Prae-

„ Præbenda certi valoris, etiam illo volente, mandatum „ non possint adimpleri; non enim hujusmodi mandata „ (quorum fines diligenter servari oportet) debent ad casus alios, quàm expressos extendi.

23 Qualis autem interpretatio facienda sit in Rescriptis, quæ habent vim Privilegii? Vide verb. *Privilegium art.* 2. *a n.* 19. *ad* 28.

24 Rescripta Gratiæ, & ad Beneficia per subreptionem, vel obreptionem obtenta sunt ipso Jure nulla. *Communis*; per text. *in c. Constitutus* 19. & *cap. Ad audientiam* 31. *de Rescriptis*, *Cap. Si is* 2. *de Presbyteror. in* 6. ibi: „ Talis dispensatio .... veluti per subreptionem obtenta „ nullius penitus est momenti, cap. Si metu 23. de Præ„ bend. in 6. ibi; Ipsam (*gratiam*) veluti subreptitiam vires nolemus obtinere. Clement. *Si Dignitatem* 1. *de Præbend.* ibi: „ Gratia hujusmodi velut subreptitia nullius penitus est momenti.

25 Rescripta autem Justitiæ, seu ad lites per subreptionem etiam dolosam non vitiantur ipso Jure, sed duntaxat ope exceptionis, idest valida sunt, donec Adversarius, contra quem impetrata sunt, de subreptitia demonstret. *Communis*; per text. *in cap. Si autem* 9. & *c. Plerumque* 22. *de rescriptis*, ubi habetur, quod si posterius Rescriptum ad alios Judices impetretur, non facta mentione prioris Rescripti, per exceptionem refici potest; nisi is, qui prius Rescriptum impetravit, eo per annum dolo vel negligentia uti intermittat.

26 Ratio autem hujus discriminis in Rescripta Gratiæ, & Justitiæ est; quia in Rescriptis Gratiæ non est pars, quæ possit excipere de subreptione. Unde, cessante provisione hominis, necesse fuit, ut Lex ipsa providere, ipso Jure hujusmodi Rescripta subreptitia obtenta irritando, & cassando, ut sic falsus Precator consuleret suæ conscientiæ per cessionem Beneficii, ut notat Glossa *in cap. Cum pridem* 10. *de renunciatione verb. sed dumtaxat*. At vero in Rescriptis Justitiæ; seu ad lites adest pars, cujus interest, quæ potest de eorum subreptione excipere, & appellare. Unde stante provisione hominis, non fuit necesse, ut Lex provideret per irritationem hujusmodi Rescriptorum. Fagnan. *in cit. Cap. Ad audientiam* 31. *de Rescriptis n.* 37. Pirhing *loc. cit. n.* 85. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 173. & alii, qui afferunt alias rationes discriminis apud ipsos videndas.

27 Rescripta sive Justitiæ, sive Gratiæ, generatim loquendo, duas ob causas sunt subreptitia, seu obreptitia. Primo ob taciturnitatem veritatis ad rem per se, seu intrinsece pertinentis, adeoque necessario exprimendæ. Secundo per expressionem falsitatis itidem per se, & intrinsece ad rem spectantis; *cap. Super litteris* 20. *de Rescriptis*; ibi: „ Tacita veritate, vel suggesta falsitate. *Et infra*: „ Falsitatem exprimunt, vel supprimunt Veritatem. *Et* „ *infra*: Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, „ vel suppressionem etiam veritatis." Et colligitur etiam *ex leg. Præscriptione* 2. *Cod. Si contra Jus*, *leg. Quidam* 1. *Cod. Si Nuptiæ ex Rescripto*; *leg. Si quis obrepserit* 29. *ff. de Lege Cornelia, de Falsis*.

28 Inter *Obreptionem*, & *Subreptionem* nonnulli volunt adesse hanc differentiam, quod nempe *Obreptio* committatur per narrationem, seu expressionem falsi, & *Subreptio* per taciturnitatem veri necessario exprimendi, vel quando per confusam, aut perplexam, seu callidam ejus narrationem occultatur. Sic plures Doctores apud Menoch. *de Arbitr. Jud. cons.* 201. *n.* 9. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 2. Barbosa *in cit. Cap. Super litteris* 20. *de Rescript. num.* 3. qui proinde addunt, quod majus est vitium *Obreptionis*, quam *Subreptionis*, cum gravius sit falsum exprimere, quam verum tacere; Quam differentiam semper menti tenendam vult Abbas *in cap. Cum Dilecta* 22. *de Rescriptis num.* 7.

29 Alii autem fere communiter volunt, quod *Obreptio*, & *Subreptio* sint termini synonimi, & indifferenter ac promiscue illos usurpant, appellando omnia Rescripta male impetrata Obreptitia, vel subreptitia, sive falsum in iis narretur, & exprimatur, sive veritas necessario explicanda taceatur, Ita Abbas *in cit. cap. Cum Dilecta* 22 *de rescriptis num.* 7. Fagnan. *in cit. cap. Super litteris* 20. *de rescriptis num.* 5. cum pluribus ibi citatis, Jason. *in cit. leg. Præscriptione* 2. *Cod. Si contra Jus* 1. Decius *in cit. cap. Super litteris n.* 1. Menochius *de Arbitrar. Jud. cas.* 201. *num.* 10. ubi alios plures allegat, Pirhing *loc. cit. n.* 86. *in fine*. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 155. Sanchez *lib.* 8. *Matrimon. disput.* 21. *num.* 2. & alii, Et hoc colligitur ex pluribus Juribus, tam Canonicis, quam Civilibus, in quibus *Obreptio*, & *Subreptio* pro synonimis & idem importantibus accipiantur; Et quidem sic accipiuntur *in cap. Quisquis metu* 79. *caus.* 11. *quæst.* 3. ibi: „ Uterque „ reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium „ dicit," & idem ipsissimis verbis habetur *in cap. Falsidicus* 1. *de crimine falsi*, & clarius habetur *in citat. cap. Super litteris* 20. *de rescriptis*, ubi per totum parificantur taciturnitas veri ceteroquin de Jure exprimendi, & narratio, seu expressio falsi, uti notat Fagnanus *ibidem numer.* 25. cum aliis; & patet ex verbis textus adductas *supra numer.* 26. Idem habetur *ex leg. Quidam* 1. *Cod. Si nuptiæ ex Rescripto*, ubi eadem Rescripta modo *subreptione precum impetrari* dicuntur. Item *ex leg. Si quis obrepserit* 29. *ff. De Lege Cornelia, de falsis*, ibi: *Si quis obrepserit Præsidi* (veritatem in precibus ab eo datis non adjiciendo) perinde *punitur*, *atque si falsum fecerit*. Item *leg. præscriptione* 2. *Cod. Si contra Jus*, ibi: „ Sive in Juris narratione mendacium reperiatur, sive fa„ cti, sive in tacendi fraude pro tenore veritati non de„ prehendi affirmatione datum Judicem cognoscere de„ bere.

30 Obreptio, seu Subreptio dolosa vitiat Rescriptum in totum, *Communis* per textum expressum *in cap. Super litteris* 20. *de rescriptis*, ibi: „ Qui priori modo (idest per „ fraudem, vel malitiam) falsitatem exprimunt, vel sup„ primunt veritatem, in sua perversitatis pœnam nullum „ ex illis Litteris commodum consequantur; Et ratio est, quia fraus, & dolus nemini patrocinari debent: *cap. Sedes* 15. & *cap. Ex tenore* 16. *de rescriptis*, *cap. Ex litteris* 2. *de Dolo, & contumacia*; *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non resident. leg. In fundo*, *ff. de rei vindic. leg. Cum hi*, *ff. de transactionibus*, *leg. Si Legatarius*, *Cod. de Legatis*, cum similibus.

31 Obreptio, seu Subreptio ex ignorantia, vel simplicitate vitiat Rescriptum in totum, si Pontifex, vel Princeps, cognita veritate nullo modo dedisset tale Rescriptum. *Communis*, per textum expressum *in cit. cap. Super Litteris* 20. *de rescriptis*; ibi: „ Si vero per hujusmodi fal„ sitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis „ (ex ignorantia, vel simplicitate) Litteræ fuerint impe„ tratæ, quia tacita, vel expressa Nos nullas prorsus Lit„ teras dedissemus, a Delegato non est aliquatenus pro„ cedendum." Unde Felinus in Summario *in cit. cap. Super litteris* expresse dicit: „ Subreptio, si processit ex sim„ plicitate, vel ignorantia, eatenus vitiat, quatenus fuit „ causa concessionis," *argum. leg. Adigere* 5. §. 2. *ff. de Jurepatron. cap. Cum cessante* 60. *de appellat.* cum similibus.

32 Obreptio, seu Subreptio ex ignorantia, vel simplicitate non vitiat substantiam Rescripti, si Pontifex, vel Princeps alias expressa veritate, vel tacita falsitate adhuc ipsum Rescriptum concessisset. *Communis*, per textum expressum *in cit. cap. Super litteris* 20. *de rescriptis*, ibi: „ Si talis ex„ pressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis „ fuisset tacita, vel expressa, Nos nihilominus (saltem „ forma communi) Litteras dedissemus, Delegatus non se„ quens formam in Litteris ipsis appositam, secundum Or„ dinem Juris in causa procedat.

33 Et hoc locum habere nedum in Rescriptis Justitiæ, & ad lites, sed etiam in Rescriptis Gratiæ, & ad Beneficia, tenent Abbas *in cit. cap. Super litteris num.* 5. Felinus *ibid. n.* 2. citans Butrium, Imolam, & alios, Fagnan. *ib. num.* 54. & *sequ.* citans multiplicem Decisionem Rotæ; Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 3. *a num.* 161. *ad* 199. ubi solvi contraria; Engel *ibidem num.* 12. & alii per text. *in cap. Si eo tempore* 9. *de rescriptis in* 6. *cap. Si pro Clericis*, & *cap. Dudum* 14. §. *Nos igitur*, *de Præbend. in* 6.

34 Error manifestus, & gravis latinitatis vitiat Rescripta Apostolica. *Communis*, per expressum textum *in c. Ad audientiam* 11. *de rescriptis*, ibi: „ Quibus Litteris, quo„ niam manifestum continent in constructione peccatum, „ fidem te nolumus adhibere;" Cum enim Rescripta Apostolica transeant per multas manus, magnaque maturitate consilii decoquantur, sive concipiantur; *cap. Apostolicæ* 4. *caus.* 35. *q.* 9. & *ibi* Glossa verb. *Decoquantur*, non est verisimile, quod ex tam multis doctis, & cautis Officialibus, nullus viderit manifestum, & gravem errorem latinitatis; aut si viderit, ipsum reliquerit incorrectum; adeoque stat fundata præsumptio, quod Rescriptum adeo vitiosum processerit extra voluntatem Papæ, & ab alio fuerit falsificatum.

35 Dicitur autem notanter *Error manifestus*, & *gravis*, quia error levis, verbi gratia defectus unius litteræ, vel syllabæ non vitiat ipsa Rescripta, cum de facili possit etiam plurium oculos subterfugere. *Communis*, textu expresso *in c. Ex part.* 11. *de Fide Instrumentorum*, ibi: „ Quia rescriptum Apostolicum pro eo, quod in hac di„ ctione spoliarunt hæc figura O deerat, asseritur vitio„ sum; mandamus quatenus hoc non obstante in negotio „ ipso ratione prævia procedas, & concordat textus *in l. Qui habebat* 54. *ff. De manumissis testam.* ubi licet Testator manumissurus unicum suum servum vocaverit eum *Cratistum* cum appellaretur *Cratinus*, respondetur: *Nihil obesse*, *quod in syllaba errasset*, in cujus Summario Bartolus expresse dicit: *Error in syllaba non nocet*.

36 Error manifestus, & gravis non vitiat Testamenta, & alia Instrumenta, verb. gr. contractuum, modo de voluntate Disponentis constet; *l. Errore* 7. *Cod. de Testament.* juncto Summario, in quo sic exprese habetur: „ Error „ scribentis veritati non nocet, & ideo si apparet de vo„ luntate Testatoris, licet per errorem scribentis scripta „ non fuerit, habetur pro scripta. Et concordant *l. Qui habebat* 54. *ff. de manumiss. Testament.* & *l. Imperator* 8. *ff. De statu hominum*. Et sic tenent Glossa final. *in cit. cap. Ad audientiam* 11. *de rescriptis* & *ibi* Abbas *num.* 3. Felin. *n.* 8. Pirhing *lib.* 1. *Decret. tit.* 3. *n.* 120. Reiffen-

stuel

ftuel *ibidem num.* 216. & alii passim. Cum enim hæc non transeant per tam multas manus sicut Rescripta Apostolica, sed uni Tabellioni ordinarie scribenda committantur, facilius potest irrepere falsa latinitas, aut alius error incorrectus relinqui; adeoque talis error non vitiat Testamenta, seu Instrumenta, si ceteroquin sufficienter constet de voluntate Testantis, seu Disponentis.

37 Error in nomine, vel pronomine non vitiat Testamentum, aut aliam dispositionem; Dummodo constet de Corpore, sive de quo senserit Testator, aut Disponens. *Communis*, textu expresso *in leg. si in nomine, Cod. de Testament.* ibi: *Si in nomine, vel pronomine, seu cognomine, seu agnomine Testator erraverit, nec tamen de quo senserit, incertum sit, Error hujusmodi nihil officit veritati.*

38 Rescripta Apostolica emanata contra Jus commune, Stylum, seu praxim Curiæ Romanæ, præsumuntur falsa, & rejici debent; *cap. Rescripta 15. caussa 25. qu. 2. l. Rescripta 7. Cod. de precibus Imperat. offerend. l. Ultim. Cod. si contra Jus.* Non enim verisimile est. Pontificem, cujus est Jura tueri, voluisse Jura tot vigiliis excogitata, & firmata uno verbo, vel Rescripto evertere, *cap. Ecclesia 53. de electione.*

39 Rescripta, & alia quæcumque Instrumenta habentia rasuram in loco suspecto, & substantiali, tamquam falsa, & invalida rejici possunt, & nihil probant. *Communis*, per text. *in L. Licet 5. de crimine falsi, cap. Inter dilectos 6. §. sed contra, de Fide instrumentor. & cap. Cum olim 14. de privileg.* & præsertim *in cap. Cum venerabilis 7. de Religiosis Domibus*, ubi quoddam Instrumentum propter rasuram in loco suspecto ad faciendam fidem reputatur invalidum, utpote de Jure suspectum, ibi: *Prædicto Instrumento nullam fidem penitus adhibendam propter superlinearem scripturam, & rasuram loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur*, & infra; *Qui vero Instrumentum prædictum, per quod Episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia indicare, ad faciendam super hoc fidem, invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de Jure suspectum, vos ab impetitione ipsius quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ duximus absolvendos.*

40 Rescripta Justitiæ, seu ad lites, re adhuc integra, expirant morte concedentis; secus autem quando res non est amplius integra. *Communis, ac certa*, per text. expressum, *in cap. Licet undique 30. de Offic. Delegat.* ibi: *Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si Jurisdictione a suo illi Collega delegata, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandatoris expiratur, non habet super Officium judicandi; Si vero ante mortem illius jurisdictione uti cœperit demandata, vices suas, & illius poterit adimplere*, & concordat *cap. Relatum 19. cap. Gratum 20. de Offic. Delegat. c. Quamvis 6. eod. in 6. & l. Quia, ff. de Jurisdict. omnium Judic.* cum similibus.

41 Ut autem res non sit amplius integra, sicque perpetuetur valor Rescripti Justitiæ, seu ad lites, & Jurisdictio delegata, requiritur, & sufficit citatio partis per Delegatum ante obitum concedentis, seu Delegantis facta: *cap. Gratum 20. de Offic. Delegat*, juncto ejus Summario, in quo expresse dicitur: *Si Delegatus citavit ante mortem Delegantis, perpetua est ejus Jurisdictio; cap. Nemini 9. de Offic. Legati*, ibi: *Nemini dubium esse volumus, quin Legatorum Sedis Apostolicæ statuta edicta in Provinciis sibi commissa durent tamquam perpetua, licet eamdem postmodum sint egressi; Secus autem, si caussas duxerint delegandas aliquibus, cum jurisdictio illorum expiret, si ante illorum discessum horum citatio non præcessit.* Sic tenent Abbas *in citat. cap. Relatum 5.* Barbos. *in citat. cap. Gratum n. 3.* Bartol. *in l. More majorum n. 13. de Jurisdict. omnium Jud.* Maranta *in Speculo aureo part. 4. dist. 5. n. 61.* ubi dicit hanc esse communem opinionem.

42 Rescripta Gratiæ, seu ad beneficia non expirant morte concedentis, etiamsi adhuc res integra maneat. *Comm.* textu expresso *in c. si super gratia 9. de Offic. Deleg. & c. si cui 36. de præbend. in 6.* Vide verb. *Gratia, ut est gratiosum Rescriptum n. 1.*

43 Intellige tamen de Rescriptis Gratiæ jam factæ; Secus autem de Rescriptis Gratiæ faciendæ, text. expresso *in in cit. cap. si cui 36. de Præbend. in 6. §. final.* Vide d. verb. *Gratia n. 2.*

44 Affertur ratio disparitatis. Vide *ib. n. 3.*

45 Rescriptum Gratiæ factæ ad beneplacitum concedentis durat, donec ille eum revocaverit; Aut donec ipse concedens moriatur. Vide *ib. n. 3. & 5.*

46 Rescriptum Gratiæ concessæ ad beneplacitum Sedis Apostolicæ non expirat morte Papæ concedentis. Vide *ib. n. 6.*

47 Rescriptum Gratiæ ad beneplacitum Personæ, & Dignitatis, quæ perpetua est, an expiret morte concedentis? *ib. n. 7.*

48 Rescriptum Gratiæ concessæ cum clausula: *Donec revocaverimus, Donec aliud duxerimus ordinandum*, & hujusmodi durat perpetuo, nisi a concedente, vel successore ipsius revocetur. Vide *ib. n. 8. usque in finem*, ubi multa ad rem.

Quoad ea, quæ concernunt renunciationem, & revo- 49
cationem Rescriptorum. Vide verb.

Novæ Additiones ex aliena manu.

NIL frequentius, quam quod rescripta subreptitia, vel 1
obreptitia sint. At nil incertius utrum probare teneatur, vel subreptionem, vel obreptionem esse commissam, 2
Is qui rescriptum impetraverit, an ille, qui vitium hoc
opponit. Doctores sane hic mirum in modum variant.
Vide diversas opiniones *apud Stryk jurid. dissert. volum. 7. dis. 23. Cap. 3. n. 34. & plur. seq.*

Meo autem judicio distinguendum est subreptionem in- 3
ter, ac obreptionem. Qui excipit de subreptione, falsas
esse dicit adductas circumstantias, & ita videtur litem
negative contestari, adeoque veritatem ille qui rescriptum impetravit debet probare, maxime si agatur de rescriptis gratiæ, nisi tamen adductæ circumstantiæ præsumptionem veritatis habeant. At qui obreptitium rescri- 4
ptum contendit, non impugnat adductas circumstantias
sed non omnes, easque essentiales adductas esse, pluresque adduci debuisse tenet, & in eo suam fundat exceptionem, quod tamen dubium est, adeoque illud docere
debet; *Bohem. in decr. lib. 1. tit. 13. §. 1. Brunemann. ad L. 11. num. 35. ff. de Interrog. in jur. faciend. Vvamel. de Jur. Pont. consil. 1. §. 2. de rescript.*

At duo præterea distingui debent casus. Aut enim ex- 5
cipiens, indefinite de obreptione excipit, non omnes
essentiales circumstantias adductas esse, sine speciali earum mentione, & hoc casu probare ipsi incumbit. Aut 6
vero exprimit circumstantias reticitas, & ita dubitatur
tantum, utrum expressæ sint, an vero necessario exprimi debuerint. Prius haud indiget probatione, quum, 7
vel ex precibus rescripto adjiciendis, vel ipso rescripto,
in quo contenta precum repetuntur, de eo statim con- 8
stare possit. Posterius probandum omnino, & quidem ab
allegante, qui suam in hoc fundat exceptionem; *Bohemer. ubi supra.*

Id vero graviori involutum est difficultate, unde con- 9
stare queat Principem non ita rescripsisse, ubi hæc, vel
illa qualitas fuisset expressa, vel non expressa; Id enim
omnino ad probationem facit. Si enim Princeps nihilo- 10
minus ita rescripsisset, tametsi hæc, vel illa qualitas
fuisset expressa, vel non expressa, frustra ejus probatio
suscipitur.

Tria autem qualitatum genera hic sunt observanda. 11
Aliæ enim qualitates jam clare, & expresse in jure sunt
determinatæ, pertinentque ad qualitatem personæ, &
rei, & hæ exprimi omnino debent. Eo vel maxime si 12
leges harum qualitatum expressionem dedisse videantur
pro forma, quæ servari adamussim debet. Aliæ qualita- 13
tes ex stylo curiæ, vel consuetudine Principis dependent, non expressa lege, & hæ eodem modo sunt exprimendæ, cessatque hic arbitrium, quia consuetudine
res jam definita est. Aliæ demum qualitates nullo jure 14
sunt determinatæ, quæ si reticitæ sint, arbitrio Judicis
committendum, quatenus harum reticentia obreptionem
inducat. Is autem, pensatis singulis circumstantiis, ju- 15
dicabit an talis sit qualitas, quæ potuisset retrahere Principem a concessione, si illam notam habuisset; Confer
Stryk Jurid. dissert. volum. 7. disp. disp. 23. cap. 3. num. 42. & plur. & seq.

Reliquum esset, ut dissereretur de indiciis, quibus ve- 16
ra a falsis rescriptis distinguuntur. Sed ne nimius sim,
consule, qui de iis accuratissime, & quidem accommodate
ad forum agit, *Bohemer. in decr. lib. 1. tit. 3. §. 18. & plur. seq.* Vide etiam, si cupies, qui de ipsis magis ex
professo, & majori eruditione tractant, *Jos Mabillon. de re diplom. Heineccium de sigill. Hertium de fide diplom. & Jo. Eisenari de Jur. diplomat.*

RESERVATIO CASUUM.

SUMMARIUM.

1 *Reservatio casuum quid sit?*
2 *Casus reservatus quid sit?*
3 *Per actum reservationis principaliter, ac directe afficitur solummodo Persona Confessarii, ejus Jurisdictionem arctando, ac ligando, & indirecte solum Persona ipsius Poenitentis.*
4 *Regulares intra Dioecesim Episcopi approbantis possunt absolvere Pœnitentes alterius Diœcesis a Casibus in Diœcesi dictorum Pœnitentum reservatis, si non sint reservati in Diœcesi, in qua Confessiones audiunt.*
5 *An id possint etiam alii Confessarii sacerdotes seculares?*
6 *Certum est dari in Ecclesia Dei potestatem reservandi aliqua peccata.*
7 *Sola peccata mortalia graviora, & atrociora; externa,*

V cer-

certa, ac opere consummata reservari solent, ac debent. Unde Reservatio non est facienda, sicuti neque Excommunicatio major est ferenda pro venialibus, aut mortalibus jam confessis.

8 *Potestas reservandi peccata, & Casus residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiæ.*

9 *Item in Episcopis respectu suarum Diœcesum, pro quibus veniunt etiam omnes Prælati habentes proprium independens Territorium, & jurisdictionem quasi Episcopalem.*

10 *Item in Prælatis Regularibus auctoritatem quasi Episcopalem habentibus.*

11 *Nullatenus tamen possunt Casus reservare Superiores locales.*

12 *Neque Parochi in suis Parochiis.*

13 *Papa ordinarie nullum peccatum mortale sibi reservat, nisi propter annexam Excommunicationem sibi itidem reservatam.*

14 *Aliquoties tamen Papa sibi reservat peccatum aliquod absque ulla Excommunicatione annexa.*

15 *Quinam autem sint Casus Papæ reservati?* remissive.

16 *Qui sint Casus ab Episcopis sibi reservati? & adducuntur Casus reservati in hac Alexandrina Diœcesi.*

17 *Quinam sint Casus, qui reservari possunt a Prælatis Regularibus pro suis respective subditis?* remissive.

18 *Casus regulares a Clem. VIII. limitati, & recensiti sunt tantum undecim. Nec possunt Generales pro tota religione sine consensu Capituli Generalis, nec Provinciales pro suis respective Provinciis sine consensu Capituli provincialis alios ab illis reservare.*

19 *Nec tenentur dicti Prælati regulares omnes illos undecim reservare, sed possunt vel omnes, vel aliquot solum reservare.*

20 *In nostra tamen Seraphica Religione sunt omnes undecim reservati, quibus Capitulum Generale addit Pollutionem voluntarie procuratam, si forte non continetur sub lapsu carnis opere consummato, & inobedientiam contumacem.*

21 *Immo casus reservati in nostro Seraphico Ordine sunt novemdecim.*

22 *Afferunt dicti Casus reservati in nostro Ordine.*

23 *Provinciales tamen non tenentur omnes dictos Casus sibi solis reservare, sed possunt sibi reservare, aut omnes, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverint.*

24 *Regulares non exempti subjacent Casibus ab Episcopo reservatis.*

25 *Episcopus non debet sibi reservare absolutionem illorum, qui non communicant in Paschate, sed eis potest pœnas pecuniarias, aut etiam Excommunicationis injungere.*

26 *Nec debent Episcopi sibi reservare absolutionem eorum, qui non solvunt Locis piis id, quod ratione administrationis, vel alia de caussa debent, quia hi remediis Juris cogendi sunt.*

27 *Pœnitentiarii Cathedralium non possunt absolvere Pœnitentes a Casibus Episcopo reservatis sine speciali ejus licentia, & concessione.*

28 *Nec possunt facultatem sibi concessam aliis delegare.*

29 *Neque possunt Pœnitentes a Censuris, & Casibus reservatis sibi concessis absolvere non audita integra Confessione Sacramentali.*

30 *A casibus reservatis, sive Summo Pontifici, sive Episcopis, sive Prælatis regularibus, quinam, & a quibus possint absolvere, vel non?* remissive.

31 *Quando, & quomodo urgente necessitate celebrandi, seu communicandi possit pœnitens absolvi ab inferiori Confessario a peccatis reservatis habentibus etiam adnexam Censuram reservatam?* ad n. 34.

35 *Pœnitens habens unicum peccatum reservatum sine ullis aliis, potest absolvi directe a Confessario inferiori in articulo mortis. At vero in urgente necessitate celebrandi, seu communicandi, nec directe, nec indirecte; Et quid in tali casu sibi consulendum*, ad n. 36.

37 *Qui confitetur Confessario potenti directe absolvere a reservatis, & inculpabiliter obliviscitur alicujus reservati, potest postea a quovis Confessario directe absolvi ab illo reservato oblito.*

38 *Qualiter possit absolvi pœnitens qui cum peccatis non reservatis habet casum reservatum a se ignoratum, & bona fide confitetur Confessario non habenti facultatem in reservata, nec percipiendi illum casum esse reservatum.*

39 *An, & quando possit absolvi a Confessario inferiori pœnitens habens peccatum reservatum invincibiliter ignoratum esse tale?*

40 *Confessarius inferior dubitans, sive dubio juris, sive facti, sive dubio positivo, sive negativo, an peccatum a pœnitente confessum sit reservatum? judicare potest in favorem pœnitentis quod non sit reservatum, & ipsum absolvere.*

41 *Adducitur, & solvitur objectio.*

42 *An si post confessionem talis peccati dubii, pœnitens certo cognoscat suum peccatum revera fuisse reservatum, teneatur recurrere ad Confessarium habentem facultatem in reservata?*

43 *An, & quando possit absolvi qui obtinuit facultatem ut absolvatur a reservatis, si post obtentam talem facultatem, iterum committat alia reservata?*

44 *Pueri usum rationis habentes ante annos pubertatis, incurrunt casus reservatos.*

45 *Alia de casibus reservatis*, remissive.

RESERVATIO Casuum est negatio Jurisdictionis ad aliquod 1
peccatum absolvendum; *Est in re Communis*. Hinc 2
casus reservatus est peccatum, cujus absolutio non permittitur cuivis simplici, & inferiori Confessario, sed ei reservatur, & manet penes Superiorem illius simplicis, & inferioris Confessarii, aut penes alterum Confessarium a Superiore ad id specialiter Delegatum; *Ita in re Communis*.

Dicitur autem notanter, *Cujus absolutio non permitti- 3
tur cuivis simplici, & inferiori Confessario*, ad denotandum, quod per actum Reservationis principaliter, ac directe afficitur solummodo Persona Confessarii, ejus Jurisdictionem arctando, ac limitando, & indirecte solum Persona ipsius Pœnitentis, eo quod a tali Confessario ob defectum Jurisdictionis a Casu reservato absolvi non possit. Sic inter alios recte notat Fagn. *in cap. Omnis utriusque sexus 12. de Pœnitentiis, & remissionib. num. 78. & seq.*

Hinc pœnitentes confluentes ex alia Diœcesi cum pec- 4
catis in ea reservatis possunt absolvi a Confessario Regulari in Diœcesi, in qua est approbatus, si in ipsa talia peccata non sint reservata, & tales pœnitentes in fraudem reservationis pro obtinenda absolutione ad eam non confluxerint. Sic expresse Clemens X. Const. incip. *Superna*, §. 6. ibi: *Decernimus, & declaramus . . . posse regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis pro absolutione obtinenda migrasse*. Posse enim Regulares intra Diœcesim Episcopi approbantis absolvere etiam pœnitentes alterius Diœcesis, jam expresse declarat, *S. C. Conc.* apud Fagn. *lib. 5. Decr. in cap. Omnis, de pœnitentiis, & remission. n. 79.* quia ipsi habent jurisdictionem a Papa *ex Clement. Dudum §. statuimus, de sepulturis*, ut notat Glossa *in c. ante figurationem casus, de pœnitent. & remission. in 6.* cujus jurisdictio non restringitur ad limites alicujus Territorii, *cap. Cuncta per mundum 17. caus. 9. qu. 3.* sed universus Orbis est sua Diœcesis, *cap. Per principalem 22. ead. caus. & qu.* ut cum aliis observat Fagn. *l. c.*

An autem possint similiter dicti pœnitentes confluen- 5
tes ex alia Diœcesi sic absolvi a Confessario sæculari? Negant cum aliis Fagnanus *l. c. n. 70.* Sotus *in 4. Sent. dist. 18. q. 2. art. 4.* Medina *lib. 1. c. 10.* Grassius *lib. 4. cap. 18. num. 56.* & alii. At vero affirmat jam communis Doctorum sententia cum Cajetano, Henriquez, Suarez, Vasquez, Bonacina, Cabassutio *Juris Canon. Theoria & prax. lib 3. c. 11.* ubi solidas adducit rationes, ac dicit, quod constans usus, & regula receptissima est in omni caussa delicti judicandum esse reum secundum jura ipsius loci, ubi judicatur idem reus; *Authent. Qua in Provincia, Codic. Ubi de crimine agi oportet: Cap. Placuit 4. caus. 6. q. 3.* cum similibus. Et sic Pontas *verb. casus reservati casu 12. & 13.* Felix Potestas *tom. 1. p. 4. c. 5. n. 3307.* Matthæucc. *Cautela Confessarii l. 1. c. 8. n. 5. & 6.* & alii passim, ac servat universalis praxis, & consuetudo, quæ est optima Legum interpres; *L. si de consuetudine, 37. ff. de Leg. Cap. Cum dilectus 8. de consuetud.* Et ratio est, quia est fere impossibile, quod Confessarius possit cognoscere omnes pœnitentes, an sint Diœcesani, vel non; & scire omnes & singulos casus reservatos in Diœcesibus eorum, qui ad se Confessionis gratia confluunt, ad quod teneretur, si eos non posset absolvere. Quod tamen, ut nimium onerosum, ac fere impossibile, nullus Episcopus ab iis, quos ad Confessiones excipiendas admittit, solet exigere; Tum quia hoc par videtur ratio de Confessario sæculari ac de Regulari: Si ergo id potest Regularis, poterit etiam Confessarius sæcularis, quia ubi eadem est ratio, eadem est Juris dispositio; *L. Ideo 27. §. de Leg. L. Illud 32. ff. ad leg. Aquil. & c. Inter corporalia 2. de translat. Epis.* Cum ratio Legis sit anima Legis; *L. Cum ratio 7. ff. de bonis damnator.* Non possunt tamen tales pœnitentes absolvere a dictis casibus reservatis tam Confessarii Regulares, quam Sæculares, si consulto, & ex industria veniant ad eos pro obtinenda absolutione in fraudem reservationis a proprio Episcopo factæ, ut expresse declarat Clemens X. in d. Const. incip. *Superna*, per verba adducta *sub num. 4.* Fraus enim, & dolus nulli patrocinari debent, *cap. ex litteris 2. de dolo, & contumacia, c. Sedes 15. & cap. Ex tenore 16. de Rescript. cap. Tuæ 12. de Clericis non resident. cap. Officii 14. de Testam. L. in fundo 38. ff.*

de

de rei vindic. L. *Cum n. 8. ff. de transact. l. Si legatarius 25. Cod. de Legatis*, cum similibus.

6 Certum esse dari in Ecclesia Dei potestatem reservandi aliqua peccata a Superioribus, a quibus inferiores Confessarii absque speciali licentia, & facultate extra mortis periculum absolvere non possunt, patet hoc, præter continuam praxim, & sensum universalis Ecclesiæ, ex verbis Christi *Joann. 20. n. 23.* ibi: „ Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta „ sunt, *& ex Conc. Trid. sess. 14. c. 7. ibi:* Magnopere ad „ Christiani populi disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam, & graviora „ crimina, non a quibusvis, sed a Summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur &c. *Et infra:* Extra quem „ articulum mortis Sacerdotes, cum nihil possint in Casibus reservatis, id unum Pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores, & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant.

7 Sola peccata mortalia graviora, & atrociora, externa, certa, ac opere consummata reservari solent, ac debent; Unde reservatio non est facienda, sicut neque Excommunicatio major non est ferenda pro venialibus, aut mortalibus jam confessis. *Communis* cum Sporer *tom. 3. p. 3. c. 6. n. 730.* Layman *lib. 5. tract. 6. c. 12. n. 3.* Herincx *disp. 6. de Pœnit. n. 6. & seq.* Mastrio *in Theol. moral. disp. 31. q. 9. n. 224.* Et ratio est, quia reservatio ab Ecclesia instituta est ad coercenda delicta atrociora, & graviora, ut constat ex Concil. Trid. *sess. 10. c. 7.* ibi: *Atrociora quædam, & graviora crimina*; Tum quia venialia, & mortalia jam confessa sunt materia libera; unde cum non sint necessario confitenda, eorum Reservatio esset inutilis.

8 Potestas reservandi peccata, & Casus residet in Sum-
9 mo Pontifice respectu totius Ecclesiæ. *Communis & certa*. Item in Episcopis respectu suarum Diœcesum pro quibus veniunt omnes Prælati habentes proprium independens Territorium, & Jurisdictionem quasi Episcopalem. *Communis, & extra*. Sicque definitum est in Conc. Trid. *sess. 14. de Sacramento Pœnitentiæ Canon. XI.* ibi: „ Si quis dixerit, Episcopos non habere Jus reservandi „ sibi Casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo „ casuum reservationem non prohibere quominus Sacer-
10 „ dos a reservatis vere absolvat, anathema sit. “ Item in Prælatis Regularibus auctoritatem quasi Episcopalem habentibus, uti sunt Generales, & Provinciales. *Communis, & certa*. Vide verb. *Prælatus Regularis a num. 53. ad 56.*

11 Nullatenus tamen possunt Casus reservare Superiores locales. *Communis, & certa*. Vide dict. verb. *Prælatus*
12 *regularis a n. 56. ad 59.* Item neque casus reservare possunt Parochi in suis Parochiis, quinimmo neque possunt in Confessarium sibi eligere Sacerdotem non approbatum ab Ordinario. Vide d. verb. *Prælatus regularis n. 59.*

13 Papa ordinarie nullum peccatum mortale sibi reservat, nisi propter annexam Excommunicationem sibi itidem
14 reservatam. *Communis*. Dicitur autem notanter *ordinarie*, quia aliquoties Papa sibi reservat peccatum aliquod absque ulla Excommunicatione annexa, ut fecisse Sixtum V. in Const. 91. contra male promotos incip. *Sanctum, & salutare*, notant Lugo *disp. 20. pœnit. sect. 2. n. 27.* & Reiffenst. *Theol. mor. dist. 9. q. 1. n. 5.* & videri potest *in Bullario Romano Const. 91. dicti Pontificis*.

* De hac reservatione vide Ligorium *lib. 6. tract. 4. n. 50.*

Nunc autem ex Const. Benedicti XIV. quæ incipit: *Sacramentum*, certo reservatus est Summo Pontifici sine censura casus, Quando qui falso accusat Sacerdotem innoxium de sollicitudine apud Judices Ecclesiasticos, sive per se ipsum, sive procurando, ut per alios calumnia inferatur.

Alium casum addit Ligorius *l. c.* desumptum ab Auctore libri, cui titulus; *Instruzione per li Novelli Confessori, p. 2. c. 15. n. 306.* nempe, si quis accipiat dona a Regularibus utriusque sexus, nisi prius totum restituerit, si dona valeant pluris decem scutorum Romanorum, vel, si valeant minoris, saltem partem ad arbitrium Pœnitentiarii. Sed immerito: Nam Clemens VIII. cujus Constitutioni, quæ incipit: *Religiosæ*, innixa est hæc doctrina, nihil aliud statuit, nisi qui contra interdictum accipiunt dona a Regularibus ad restitutionem teneantur, *adeo ut restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in foro conscientiæ absolvi possint*. Ubi de reservatio hac, seu recursu ad S. Sedem ne verbum quidem. Sed Summus Pontifex solum declarat incapacem absolutionis eum, qui cum restituere teneatur, nondum restituerit; ut videre est apud Thesaurum *de Poenis Ecclesiasticis, verb. Munera, c. 10. vers. Quod vero Clemens*. Quam incapacitatem Benedictus XIV. citatus a Ligorio in suo Opere, cujus titulus: *Instruzione, e Pratica per li Confessori, cap. 13. n. 8.* confirmat etiam relate ad Card. Pœnitentiarum; §. 26. suæ Const. quæ incipit, *Pastor bonus*, hanc tantum illi facultatem concedens, ut qui infra valorem decem scutorum ejusmodi munera acceperint, est injuncta arbitrio ipsius Majoris Pœnitentiarii, seu Confessarii, per eum eligendi eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu Conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, absolvere, seu absolvi mandare possit. *

Quinam autem sint casus Papæ reservati? Vide verb. 15
Excommunicatio art. 2. ubi referuntur Excommunicationes ipsi reservatæ in Bulla Cœnæ, & *art. 3.* ubi referuntur Excommunicationes ipsi reservatæ extra Bullam Cœnæ, & *art. 4.* ubi referuntur Excommunicationes nemini reservatæ; Et verb. *Absolutio art. 1.* ubi referuntur sex Casus dict. Clementini, ex quo de ejusdem mandato fuerint reservati intra Italiam, & extra Urbem.

Qui vero sint Casus ab Episcopis sibi reservati, inspi- 16
ciendæ sunt tabulæ Casuum reservatorum pro qualibet respective Diœcesi, & hic sufficiat adducere Casus reservatos pro hac Alexandrina Diœcesi in Synodo celebrata, *die 1. & 2. & 3. Maji 1723.* & sunt sequentes.

Primo, Tentantes Monialium pudicitiam, aut cum eis quoquomodo, sive factis, sive scripturis, sive verbis quomodocumque conceptis per se, vel per interpositas Personas inhonesta perpetrantes.

2. Qui infantes suffocaverint ob non adhibitam diligentiam, & detinentes in lecto infantes, qui nondum annum expleverint, non adhibita debita, & necessaria cautela *parvæ*, ut dicitur, *Cunæ*.

3. Qui infantes exponunt, vel exponi faciunt, præsertim locis piis, si habent, unde illos alere possint, nisi eorum locorum damna resarciant.

4. Qui Deum hæreticaliter blasphemaverint, seu maledixerint, aut opprobriosa verba in ipsum, vel Sacratissimam Mariam, Sanctosque omnes proferre ausi fuerint.

5. Homicidium per se, vel per alios perpetrantes, sive quoquomodo auxiliantes, & consulentes, & abortum procurantes, si ad hæc sequatur effectus, venenaque hominum mortifera componentes, vendentes, dantes ad malum finem.

6. Stuprantes Virgines sub promissione Matrimonii.

7. Qui ante contractum Matrimonium in facie Ecclesiæ cum sponsa copulam habuerint.

8. Qui sodomiam active, vel passive commiserint, aut bestialitatis crimen perpetraverint.

9. Qui in primo, vel secundo Consanguinitatis gradu, aut in primo affinitatis, vel Cognationis spiritualis incestum commiserint.

10. Qui Hebræis pecunias ad negotiationem dederint ad effectum participandi de eorum usuris.

11. Deponentes falsum, vel verum tacentes in notabile præjudicium alterius coram Judice post juramentum præstitum.

12. Qui falsa Instrumenta, aut fides falsas in grave damnum Proximi confecerint, vel subscripserint, ex quibus rei, vel famæ damnum sequatur, & nonnisi refectis damnis absolvantur.

13. Differentes absque legitima caussa solvere debita cujuscumque generis erga pia loca & propter quamvis piam caussam non absolvantur, nisi prævia solutione. Monemus propterea Confessarios omnes, ut antequam Pœnitentes audiant, ab eisdem sciscitentur, an sint Debitores Piorum Locorum, & Monasteriorum Monialium ex aliqua caussa ad hoc, ut sciant, an sint in statu, ut illis absolutionem impertiri valeant.

14. Componentes, & in publico affigentes per se, vel per alios carmina satyrica, vel Prosas, Libellos famosos (vulgo Pasquinate, o Sonetti) quibus Proximi famæ, Dignitati, seu existimationi detrahatur.

Tandem monemus Parochos omnes, & Confessarium quemlibet ademptam esse facultatem absolvendi complices in quocumque peccato mortali, & quod unusquisque tenetur habere apud se, & in Confessionario, sive in loco, ubi Confessiones audiri solent, præsentem notam Casuum Reservatorum, sub pœna Suspensionis ab audiendis Confessionibus. (a)

Quinam sint Casus, qui reservari possunt a Prælatis 17
Regularibus, nempe Generalibus, & Provincialibus pro suis respective subditis? Vide verb. *Prælatus Regularis a num. 53. ad 55.*

Ubi observa, quod casus Regulares a Clemente VIII. 18
limitati, & ibi recensiti sunt tantum undecim, nec possunt Generales pro tota Religione sine consensu Capituli Generalis, nec Provinciales pro suis respective Provinciis sine consensu Capituli Provincialis alios ab illis reservare. Nec tenentur dicti Prælati Regulares omnes illos undecim reservare, sed possunt vel omnes, vel aliquos solos reservare, ut *ibi* a Clemente VIII. statuitur. In nostra tamen Seraphica Religione sunt omnes

(a) *Vid. verb.* Confessarius *art. 1. n. 88. & 89.* & Adnotationem subjectam.

Reservati, quibus Capitulum Generale addidit Pollutionem voluntarie procuratam, si forte non contineatur sub lapsu carnis opere consummato, & inobedientiam contumacem, qualis esse declaratur: *Quando quis trina monitione præmissa, factis congruis intervallis per diem naturalem inobediens perseverat*. Ita habetur in statutis Generalibus Leodii impressis, & tradunt Henno *tom. 4. tract. de Poenitentia disp. 8, art. 2, concl. 2.* Sporer *t. 3. p. 3. c. 6. sect. 2. quæst. 1. n. 716.* & alii. Immo ut habetur *in Compilatione Statutorum Sambucæ c. 7. §. 2. & 3.* Casus Reservati in nostro Seraphico Ordine sunt novendecim, & dicto §. 2. *sub n. 7.* ut nullus ignorantiæ locus sit, statuitur, quod Provinciales Casuum Reservatorum Tabellam conficiendam, & in singulis Conventibus publicandam curent in hunc, qui sequitur modum.

Tabella Casuum, qui Generali, & Provincialibus reservantur.

1. Nomen Dei, aut Domini Nostri Jesu Christi, aut Deiparæ Virginis Mariæ blasphemantes.
2. Rebus Sacris abutentes.
3. Quidquam in Religionis detrimentum extra Religionem patefacientes.
4. Discordias Patrum, vel depositiones Prælatorum manifestantes.
5. Calumniam in judicio cuiquam imponentes, vel ad faciendum inducentes.
6. Falso, ac scienter quempiam accusantes, & accusantem revelantes.
7. Falsum testimonium deponentes, vel deponendum procurantes, aut alium quomodolibet infamantes.
8. Jurati veritatem negantes, & falsum affirmantes.
9. Ter debite moniti obedire renuentes.
10. Consummatum carnis peccatum quodcumque admittentes.
11. Denarios contra Regulam accipientes, tenentes, vel asservantes.
12. Rei sacræ, vel notabilis furtum perpetrantes.
13. Religionis bona extra Ordinem dono dantes.
14. Fratribus, vel Sæcularibus vendentes, aut quovis modo alienantes.
15. Generalis, vel Provincialis, aut eorum Secretariorum litteras, tum missas, tum accipiendas impedientes, frangentes, falsificantes, aut quomodolibet intercipientes.
16. Sigillum Ordinis, vel cujusvis alterius Prælati, aut Personæ notabilis falsificantes.
17. Libellum famosum facientes, fieri procurantes, inducentes, consulentes, projicientes, vel publicantes.
18. Graviter quemquam percutientes, aut contra Prælatum machinantes.
19. Carnes comedentes, quando Ecclesiæ, vel Regulæ præcepto vetitum fuerit, nisi scriptam facultatem ob necessitatem a Superiore antea impetraverint.

23 Advertendum est tamen, quod Provinciales non tenentur omnes dictos Casus sibi solis reservare, sed possunt sibi reservare aut omnes, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverint, ut patet ex verbis Clementis VIII. *in cit. Decreto relato sub verb. Prælatus Regularis n. 53.* Unde, si non omnes, sed solum aliquot sibi reservent, & aliorum absolutionem aliis sibi subditis Confessariis duxerint concedendam, expedit, ut in singulis Conventibus eorum Tabellam ad omnium notitiam publicari, & asservari faciant.

24 Regulares non exempti subjacent Casibus ab Episcopo reservatis. Silvester *p. 1. verb. Casus Reservatus cas. 2.* La Croix *l. 6. p. 2. n. 1645.* & alii.

25 Episcopus non debet sibi reservare absolutionem illorum, qui non communicant in Paschate, sed eis potest pœnas pecuniarias, & etiam Excommunicationis injungere, ut declaravit S. C. *Conc.* nam propositis olim in ea dubiis:

I. An Episcopus adversus eos, qui temporibus ab Ecclesia statutis, ad Confessionis, & Eucharistiæ Sacramenta negligunt accedere, & pœnas Cap. Omnes utriusque sexus, de Pœnitent. & remission. contemnunt, possit etiam ad Excommunicationem procedere?

II. An pro Satisfactione pœnas pecuniarias pro Loco applicandas injungere?

III. An expediat talium absolutionem sibi reservare?

Die 28. Jan. 1587. S. C. Ad primum censuit licere, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ex rationabili caussa Communio ad tempus dilata fuerit. Ad secundum, posse injungi eleemosynas alicui pio loco applicandas pro hujusmodi Excommunicatorum emendatione. Ad tertium, non expedire; lib. 18. Decr. pag. 602. apud Monacell. *tom. 2. tit. 13. form. 1. adnot. ad Decr. Communis quotidianæ n. 17.*

Nec debet Episcopus sibi reservare absolutionem eorum, qui non solvunt locis piis id, quod ratione Administrationis, vel alia de causa debent, quia hi remediis Juris cogendi sunt. Sic *S. Conc. in Castren. 3. Febr. 1635. lib. 15. Decr. p. 164.* apud Monac. *l. c. n. 18.* 25

Pœnitentiarii Cathedralium non possunt absolvere Pœ- 27
nitentes a Casibus Episcopo reservatis; nisi ipsemet Episcopus talem specialem facultatem eis concesserit. Nec 28
possunt facultatem sibi concessam aliis delegare. Neque possunt Pœnitentes a Censuris, & Casibus reservatis sibi concessis absolvere, non audita integra Confessione Sacramentali: *Sic sac. C. Conc. in Derthon. 5. Jul. 1647.* nam propositis in ea sequentibus dubiis:

I. An Canonicus Pœnitentiarius Ecclesiæ Cathedralis possit absolvere a Censuris, & Casibus, tam a Jure Episcopo reservatis, quam ab illis, quos Episcopus sibi reservavit?

II. An Pœnitentiarius dispensare possit tempore Quadragesimæ super esu ciborum cum infirmis, & cum aliis habentibus attestationem Medicorum absque speciali delegatione ab Episcopo concedenda?

III. An Pœnitentiarius facultatem, quam habet absolvendi Pœnitentes a Casibus sibi concessis, possit alteri Confessario delegare qui absolvat, prout idem Pœnitentiarius?

IV. An Pœnitentiarius possit absolvere Pœnitentes a Censuris & Casibus reservatis sibi concessis non audita integra Confessione Sacramentali, sed tantummodo ab ipsis Casibus reservatis, & pro aliis pœnitentes remittere ad alium Confessarium?

Sacra &c. ad supradicta dubia respondit negative in omnibus; lib. 18. Decr. p. 349. apud Monac. *l. c. n. 19.*

A casibus reservatis, sive Summo Pontifici, sive Episcopis, sive Prælatis Regularibus quinam, & a quibus absolvere possint, vel non? Vide verb. *Absolvere*, *Absolutio per tot.* 29

Dictis adde, quod urgente necessitate celebrandi, seu 30
communicandi ad vitandum grave scandalum, & notam infamiæ, non solum potest pœnitens ab inferiori Confessario absolvi directe a peccatis non reservatis, & indirecte a reservatis nullam habentibus adnexam Censuram reservatam, juxta dicta sub verb. *Jurisdictio num. 35.* & 31
verb. *Poenitentiæ Sacramentum art. 2. n. 91.* sed etiam id poterit in defectu Superioris, & Confessarii habentis ad id facultatem, quamvis peccata reservata adnexam habeant occultam Censuram reservatam, V. G. Censuram reservatam excommunicationis ob occultam Clerici percussionem, & ipse Confessarius inferior itaque in tali necessitate possit eum absolvere a tali reservata Censura. Sic Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 12. num. 10.* cum Henriquez, Suarez, Coninch. & aliis ibi citatis. La Croix post Busembaum *lib. 6. part. 2. n. 1599.* Sporer *tom. 3. cap. 6. sect. 2. num. 753.* Reiffenstuel *Theolog. moral. tract. 14. dist. 9. qu. 2. num. 10.* Diana *part. 3. tract. 4. resolut. 104. part. 5. tract. 13. resolut. 10.* Felix Potestas *tom. 1. part. 4. num. 3123.* Cardinal. de Lugo *de Eucharist. disp. 14. sect. 5. num. 100. & 101.* cum aliis ibi allegatis, Illsung *tract. 6. disput. 6. qu. 7. a. 8. §. 1. n. 137.* Joan. de la Crux *de excommunicat. art. 2. n. 6.* Matthæuc. *Cautela Confessarii lib. 1. cap. 33. n. 44. lib. 2. cap. 35. num. 24. & sequent. ac cap. 36. num. 9. & 10.* & plurimi alii dicentes, quod sic absolutus in tali necessitate licet adhuc remaneat excommunicatus, possit licite celebrare, aut communicare cum sit recte dispositus. Et ratio est, quia absolutio a peccatis, & infusio gratiæ potest per accidens haberi remanente Censura, cum gratia non sit incompatibilis cum ipsa Censura, ut si ex inculpabili ignorantia, aut inadvertentia pœnitens censuram non confiteatur; vel Confessarius inferior Censuræ inscius, aut ignarus, aut ex oblivione, seu aliter, eum solum a peccatis absolvat; ergo etiam si in tali casu urgentis necessitatis celebrandi, aut communicandi pœnitens aliunde dispositus, in defectu Superioris, aut Confessarii potentis, scienter confiteatur Confessario inferiori impotenti absolvere a Censura reservata; quia pro tunc pœnitens facit quantum potest, & Lex Ecclesiastica Censuram imponens, non præsumitur obligare cum tanto detrimento. (a)

Quamvis enim regulariter, & per se loquendo non pos- 32
sit excommunicatus absolvi a peccatis nondum absolutus ab Excommunicatione, per accidens tamen in supradicta, & simili necessitate potest absolvi a peccatis nondum absolutus ab Excommunicatione reservata occulta. Et ratio est, quia sicuti Lex jejunii, & audiendi Missam non obligat, cum jejunari, & Missa audiri non potest sine gravi damno: ita nec Lex quod absolutio excommunicationis occultæ præmittatur absolutioni a peccatis obligat, quando, vel cum gravi scandalo, & nota infamiæ omittenda esset celebratio, seu communio, vel Missa celebranda, & Eucharistia percipienda foret sine absolutione Sacramentali; cum omnes illæ sint Leges Ecclesiasticæ,

quæ

(a) Vide tamen Pontas. Ver. *Casus reservati*. Cas. XVIII.

quæ non obligant cum tanto detrimento. Nec ipse pœnitens in tali necessitate potest prius etiam ab excommunicatione reservata occulta absolvi ab inferiori Confessario, cum ille carens potestate ordinaria, vel delegata, nequeat ex communi Doctorum sententia absolvere nec ab excommunicatione occulta reservata etiam in casu necessitatis, nisi necessitas sit extrema propter periculum mortis, in quo quivis simplex Sacerdos in defectu Confessarii approbati, juxta dicta *sub verb. Absolutio art. 1. num. 48. & sequent.* potest absolvere non solum a peccatis, sed etiam a Censuris quomodocumque reservatis a Concil. Tridentin. *sess. 14. de Pœnitent. cap. 7.* Dictum autem fuit notanter *ab excommunicatione occulta*, quia in nostro casu, si excommunicatio sit publica, absolutio ab ipsa debet præcedere absolutionem a peccatis, & non potest in necessitate celebrandi, seu communicandi absolvi ab inferiori Confessario; quia scandalum non esset, si pœnitens publice excommunicatus non celebraret, aut non communicaret, sed potius si celebraret, aut communicaret.

33 Nec valet objicere, quod si hoc esset, excommunicatio non privaret usu, & perceptione Sacramentorum contra expressam prohibitionem *in cap. cum illorum 32. & cap. Si quem 59. de sententia excommunication.* & similibus. Non valet, inquam, quia citati Sacri Canones, aliique similes privant utique usu, & perceptione Sacramentorum per se loquendo, per accidens autem, ut in supradictis casibus necessitatis urgentis, possunt illis non privare. Unde excommunicatus occultus in Confessione integre, & cum dolore, ac vero proposito se accusans, in illis casibus reciperet Sacramentum, & gratiam, sed non perciperet de Indulgentiis; Extra vero casus urgentis necessitatis, nec celebrare, aut communicare posset, sed remaneret sacris privatus sicut antea. Sic Joannes de la Crux *loc. cit. n. 6.* Matthæuc. *cit. lib. 2. cap. 56. n. 10.* & alii supracitati.

34 Nec valet etiam objicere, quod si pœnitens in tali urgente necessitate potest ab inferiori Confessario absolvi etiam a reservatis habentibus adnexam censuram reservatam, deberet etiam posse absolvi ab ipsa Censura reservata, sicuti potest absolvi pœnitens in extrema necessitate articuli mortis. Non valet, inquam, quia magna intervenit differentia inter utramque necessitatem; In extrema enim necessitate articuli, seu periculi mortis nulla remanet reservatio, adeo ut quilibet simplex Sacerdos, in defectu alterius jam approbati, possit tunc tamquam cum omnimoda facultate approbatus, absolvere pœnitentem a quibusvis peccatis, & Censuris quomodocumque reservatis, ut expresse statuit Concil. Tridentin. *sess. 14. de Pœnitent. cap. 7.* Nec si convalescat, elapsa tali extrema necessitate, tenetur postea iterum confiteri, aut comparere coram Superiore pro nova absolutione impetranda, quia jam directe, & plene absolutus est ab omnibus peccatis, & censuris quomodocumque reservatis; Et solum tenetur se sistere Superiori in casu quo fuerit irretitus Censura reservata, non ut iterum a Censura absolvatur, cum jam in tali articulo fuerit pro foro interno ab ipsa directe, & plene absolutus, sed dumtaxat ut ipsius Superioris mandatis pareat, pœnitentiam, vel remedium ab ipso accipiat, & in foro externo satisfactionem exhibeat; ex *cap. de cetero 11. cap. Ea noscitur 13. cap. Quod de his 26. cap. Quamvis 58. de sentent. excommunicat.* & ex Bulla Cœnæ §. *Ceterum*, juxta dicta in verb. *Absolutio art. 1. n. 53. 54. & 55.* At vero in dicta urgente necessitate celebrandi, aut communicandi, remanet adhuc reservatio, ita ut pœnitens in ipsa a Confessario inferiore non absolvatur a peccatis reservatis nisi indirecte, quatenus absolvitur ratione concomitantiæ cum peccatis non reservatis directe absolutis ex vi absolutionis directe cadentis super ipsa peccata non reservata, cum non possit unum peccatum sine alio remitti; nam gratia sanctificans omnia expellit, ut habetur ex Concilio Tridentino *sess. 14. cap. 5. de Pœnitentia*; & nullimode nec directe, nec indirecte remanet absolutus a Censura reservata; ita ut ad differentiam absoluti in articulo mortis teneatur ipse se sistere Superiori, aut Confessario prædito necessaria facultate, ut ab ipso recipiat absolutionem directe a peccatis reservatis, a quibus fuit tantum indirecte a Confessario inferiori absolutus, & a Censuris reservatis, a quibus nullo modo fuit absolutus. Neque in tali urgente necessitate absolvi potest a simplici Sacerdote nondum ad Confessiones excipiendas approbato, sicuti potest absolvi pœnitens in extrema necessitate articuli, seu periculi mortis, ut docent Gobat *tract. 7. num. 381.* Palaus *tract. 23. part. 15. §. 7.* Sporer *loc. cit. num. 358.* & alii recte dicentes, quod id non permittit usus, & consuetudo Ecclesiæ; Non enim in tali casu est par, nec tanta necessitas, ac in articulo mortis, cum in hoc articulo id solum permittat Ecclesia, & Tridentinum Concil. *cit. sess. 14. de Pœnitentia cap. 7. Nec hac occasione aliquis pereat*; quod evenire non potest extra dictum articulum, extra quem Concilium ipsum dicit, quod simplices Sacerdotes nihil possint. Immo neque in ipso mortis articulo potest simplex Sacerdos absolvere, si adsit Confessarius approbatus promptus ad confessionem moribundi excipiendam, ut dictum fuit sub verb. *Absolutio art. 1. n. 51. & 52.*

Pœnitens in extrema necessitate articuli, seu periculi mortis habens unicum casum reservatum, sine ullis aliis peccatis, sive mortalibus, sive venialibus, potest directe absolvi a simplici Sacerdote, seu Confessario inferiori sine ullo onere comparendi coram Superiore seu Delegato, si convalescat, nisi habeat adnexam Censuram reservatam juxta superius dicta. At vero in urgente necessitate celebrandi, seu communicandi, nec directe, nec indirecte potest absolvi a Confessario inferiori: Non directe, quia ad id facultatem non habet Confessarius inferior; Nec indirecte, quia nullum aliud habet, & confitetur peccatum non reservatum, ex cujus absolutionis vi per concomitantiam absolvatur; Sed tunc debet sibi consulere, sicuti qui non habet copiam Confessarii, ut evadat in gratia per contritionem, neque non præmissa confessione celebret, aut communicet. Suarez *Disput. 30. sect. 3.* Layman *loc. cit. cap. 12. n. 11.* Felix Potestas *loc. cit. num. 3125.* Sporer *loc. cit. num. 757.* & ipso teste alii moderni passim.

Consultius tamen est in tali casu ob difficultatem eliciendi actum contritionis; immo necessarium est, præsertim si velit pœnitens obtinere absolutionem indirectam ab ipso peccato reservato, putans se non esse sufficienter de ipso contritum, confiteri simul cum ipso aliquod peccatum veniale, vel mortale jam antea confessum, ut sic a dicto Confessario inferiori absolvatur directe ab istis, & ratione concomitantiæ ex vi talis absolutionis, indirecte absolvatur ab ipso peccato reservato, alioquin nulla adesset materia idonea absolutionis directæ, nec consequenter indirectæ: & aliunde adimpleret præceptum, de præmittenda Confessione Communi, ad quod saltem per accidens esset adstrictus etiam in tali casu, si putaret se non esse sufficienter contritum de ipso peccato reservato. Sic cum aliis Cardinalis de Lugo *de Eucharistia disp. 14. sect. 5. n. 98.* Gobat *loc. cit. num. 381.* Sporer *loc. cit. num. 358.* Matthæuc. *Cautela Confessarii lib. 1. cap. 8. num. 11.* & alii, cum semper tamen onere comparendi coram Superiore, seu Confessario ad id facultatem habente, ad obtinendam absolutionem directam, ut supra dictum est. 36

Qui confitetur alicui potenti directe absolvere a reservatis, & inculpabiliter obliviscitur alicujus reservati, potest postea a quovis Confessario directe absolvi ab illo reservato oblito. Sic Covarruvias, Coninch. Ledesma, Navarrus, Reginald. Arriaga, Lessius, Tamburin. Lugo, Herincx, Gobat, Busemb. & alii 20. graves Auctores cum Aversa *quæst. 17. sect. 8.* & Viva *quæst. 11. art. 4. & 6.* aliique complures apud La Croix *lib. 6. part. 2. num. 1449. & 1695.* Felix Potestas *tom. 1. part. 4. num. 3309.* cum Mastrio, Poncio, Diana, & communiori Doctorum, Matthæuc. *Cautela Confessarii lib. 1. cap. 6. n. 13.* testans de communi, sicuti etiam tenet, & de communi testatur Cardinal. de Lugo *de Pœnitentia disp. 20. sect. 7. num. 85. & sequent.* Et ratio est, quia jam ablata est reservatio ob intentionem implicitam virtualem, seu interpretativam tam pœnitentis, quam Confessarii, quia pœnitens dum petit absolvi, virtualiter petit in quantum indiget; & Confessarius intendit absolvere in quantum vi suæ jurisdictionis potest, & pœnitens indiget, juxta clausulam; *In quantum possum, & tu indiges.* Atqui Confessarius potest a peccatis reservatis absolvere, & pœnitens indiget, ac absolvi vult ab omnibus peccatis, etiam reservatis, ergo tollitur omnis reservatio, etiam illius peccati inculpabiliter obliti. Limitant tamen valde probabiliter Gabriel, Angelus, Silvester, Rodella, Bonacina, Dicastillo cum Suarez, Præposito, & aliis in solo casu, quo absolvens intenderit eam reservationem tollere, quia, ut cum aliis dicit Dicastill. *de pœnitent. disp. 11. n. 14.* Non tollitur reservatio, si nulla fiat mentio reservatorum, nec adsit positiva intentio illam tollendi; cum tunc non videatur satisfieri intentioni superioris reservantis, quæ est, ut reservatum directe subjiciatur Clavibus, sicque ratione reservationis explicatæ, medicina conveniens imponatur ab illo, qui in reservata habet potestatem. 37

Pœnitens, qui cum peccatis non reservatis habet casum reservatum a se ignoratum, & bona fide confitetur Confessario non habenti facultatem in reservata, nec percipienti illum casum esse reservatum, absolvitur a non reservatis directe, & indirecte a reservato; cum onere tamen, quod cognita reservatione talis casibus, accedat ad Confessarium habentem facultatem, ut ab ipso absolvatur directe. Si autem nullum aliud peccatum habeat, & confiteatur solum ignoratum reservatum, tunc ab eo nec directe, nec indirecte remanet absolutus, ex defectu jurisdictionis Confessarii, & materiæ pœnitentis, super quam cadat absolutio directa; Et bona fides excusat quidem ipsum a Sacrilegio, non vero quin cognita reservatione teneatur illud confiteri Confessario habenti facultatem in reservata, juxta dicta supra *n. 33. & 34.* 38

Pœnitens habens peccatum per se immediate reservatum sine adnexa Censura, quamvis invincibiliter ignoraverit esse reservatum, non potest absolvi a Confessario 39

infe-

inferiori non habente facultatem in reservata: Bene vero potest ab ipso absolvi, si peccatum non ratione sui, sed solum sit reservatum ratione adnexæ excommunicationis, invincibiliter ignoratæ. Sic communior, & verior Doctorum sententia. Et ratio differentiæ est, quia reservatio non est pœna pœnitentis, sed restrictio jurisdictionis Confessarii ipsum immediate respiciens, ejusque manus totaliter ligans, itaque sive peccator sciat peccatum esse reservatum, sive non, semper sit Confessarii jurisdictio restricta. Excommunicatio vero est pœna immediate respiciens pœnitentem, quæ ab ignorante inculpabiliter non incurritur, textu expresso *in cap. Si vero 4. de sentent. excommunicat. cap. Ut animarum 2. de Constitutionib. in 6. L. Si ignorans 30. ff. Locati*, cum similibus, adeoque quamvis committens tale peccatum reservatum ratione excommunicationis ei adnexæ, coram Deo graviter peccet, tamen apud Ecclesiam non ligatur ipsa excommunicatione invincibiliter ignorata: cum ad ipsam incurrendam requiratur contumacia, quæ non adest in invincibiliter ignorante esse tali peccaminosæ actioni adnexam a Lege Ecclesiastica excommunicationem.

40 Confessarius non habens facultatem in reservata dubitans post debitum examen, an peccatum a pœnitente confessum sit reservatum, sive dubium sit juris, verb. grat. an sit Lex reservans tale peccatum; sive dubium sit facti, verb. grat. cum scitur quidem tale peccatum, puta homicidium, abortum procuratum, adulterium, & hujusmodi, esse a Lege reservatum, sed dubitatur, an fuerit commissum, vel simpliciter, vel secundum circumstantias, seu conditiones, quibus est reservatum, an revera sit homo occisus, an advertenter, & deliberate; an ex pharmaco præbito sit revera sequutus abortus; an femina cognita sit ligata, vel soluta, sit consanguinea, aut affinis, & hujusmodi; in utroque dicto dubio, sive dubium sit positivum, cum scilicet adsunt rationes probabiles pro utraque parte: sive dubium sit negativum, cum videlicet pro neutra parte adsunt rationes probabiles, potest prudenter judicare in favorem pœnitentis, quod tale peccatum non sit reservatum, & ipsum absolvere; Sic communis Doctorum in casu dubii positivi, & satis communis in casu dubii negativi, teste Sporer *loc. cit. num.* 733. cum Henriquez, Suarez, Sanchez, Bonacina, Cardinal. de Lugo, Diana, Tamburin. aliisque ibi citatis. Felix Potestas *tom. 1. part. 4. cap. 5. n.* 3311. cum Mastrio, Leandro, Arsdekin, & aliis ibi allegatis. La Croix post Busemb. *lib. 6. part. 3. n. 1599. in fine*, *& n.* 1604. cum aliis ibi citatis, Gobat *tract. 7. n.* 356. cum aliis ibi adductis. Et ratio est, quia res tam odiosa, ut reservatio, non est extendenda ad casus dubios, sed ad solos claros, & perspectos, ac certe reservatos, *argumen. cap. Odia 15. de Regul. jur. in* 6. Tum quia semper in dubiis benigniora præferenda sunt; *L. Semper 56. ff. de Regul. juris*, ac in re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quam tutius est; *L. ex quæ 192. ff. eod. de Regul. jur.* & in ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi oportet; *L. Si fuerit 10. ff. de rebus dubiis*.

41 Nec valet objicere, quod Clemens VIII. *anno 1601. die 9. Januar.* prohibuit absolutionem a casibus non solum *clare*, sed etiam *dubie* contentis in Bulla Cœnæ, adeoque &c. Non valet, inquam, quia idem Clemens moderavit illud suum primum Decretum per aliud editum *die 29. Novemb.* 1602. in quo ea de re omisit illas particulas *clare, vel dubie contentis*, quod confirmat nostram sententiam de certitudine requisita ad reservationem, ut cum multis tradit Gobat *loc. cit. n.* 357. La Croix *loc. cit. n.* 1604. Vermeril. *tract.* 8. *q.* 16. & Felix Potestas *l. cit. n.* 3313. testans de communi.

42 An autem si post confessionem ejusdem peccati dubii apud Confessarium carentem potestate in reservata, pœnitens certo cognoscat suum peccatum revera fuisse reservatum, teneatur tunc recurrere ad habentem facultatem? Negant absolute Gobat *loc. cit. n.* 358. & alii apud ipsum, Mastrius, Leander, & Sporer *loc. cit. n.* 714. & alii, quia, dicunt ipsi, absolutio non fuit data sub conditione: *Nisi postea constet peccatum esse vere reservatum*, sed absolute; atque tamquam sub eo dubio revera non reservatum, jam directe absolutum, & remissum fuit; Ex præsumpta enim voluntate superioris quamdiu peccatum est dubium, relinquitur jurisdictio, cum non censeatur velle reservationem in dubio nisi exprimat. Affirmant autem absolute alii citati, & sequuti a Felice Potestate *loc. cit. n.* 3312. & si tale peccatum erat reservatum ratione sui, & non ratione Censuræ adnexæ tenet recte La Croix *loc. cit. n.* 1693. citans etiam Cardinal. de Lugo *disput. 20. a num.* 20. Et ratio est, quia sicuti in casu necessitatis, aut si quis bona fide per inadvertentiam fuisset ab inferiore absolutus, reservatio non esset sublata, sed teneretur pœnitens elapsa necessitate, & cognito errore, recurrere ad Superiorem, ita & in hoc casu, sicuti dictum est supra *num.* 33. 34. & 35. & sub verb. *Pœnitentiæ Sacramentum art. 2. n.* 125. de peccato confesso ut dubio, & postea cognito ut certo; Quæ sententia affirmativa est in praxi tenenda, quamvis sit probabilis etiam prima opinio negativa, ut asserit la Croix *loc. cit. n.* 1693. allegatis Sa, Hurtad. Portel. Sporer, Gobat, Dicastill. & aliis: ac satis probabilem dicit etiam cum aliis Cardinal. de Lugo *l. cit. n. 22. & seq.*

Quia Superiore petit, obtinet licentiam, sive per se, sive per Confessarium ut possit absolvi a reservatis, si post obtentam talem facultatem iterum committat alia peccata reservata; Si petitio, & concessio facultatis fuit ad certa reservata jam commissa; talis licentia non extenditur ad alia postea commissa: Si vero fuit petita, & obtenta facultas generatim, ut possit absolvi a reservatis, tunc facultas extenditur, etiam ad posteriora reservata post obtentam facultatem commissa: Sic Lugo, Tambur. Sticz. Dicastill. Gobat, Sporer citati, & sequuti a la Croix *loc. cit. n.* 1692. ubi cum Sporer *loc. cit. n.* 765. subjungit, quod id verum est, etiamsi pœnitens ex confidentia illius gratiæ sæpius peccasset. Et universaliter docent Sanchez, Reginald. Lugo, Bonacina, Baja, Dicastil. Aversa, Navarr. Suarez, Henriquez. Filliuc., Bossius, Viva cum ipso *loc. cit. n.* 1451. *&* 1692. Si quis ideo committat reservatum, quia jam est Jubilæum, quia hoc peccatum specialiter non reservatur; In similibus tamen casibus, præsertim extra Jubilæum, attente consideranda sunt verba petitionis, & concessionis, & judicandum est juxta præsumtam mentem, & verba concedentis & non aliter. 43

Pueri usum rationis habentes ante annos pubertatis, nempe ante annum 14. incurrunt casus reservatos. Card. de Lugo *de Sacrament. Pœnitent. disp.* 20. *num.* 10. cum Homobono, Lazario, & Florono ibi citatis, Tamburin. *tom. 2. p. 40. de casibus reservatis n.* 5. Felix Potestas *tom. 1. par. 4. num.* 2306. La Croix *lib. 6. part. 2. num.* 1691. Aversa, & alii apud ipsum contra Paludanum, Graffium, & alios. Et ratio est, quia reservatio est medicina, qua æque indigent impuberes, ac puberes, ipsisque est valde utilis, ut a gravioribus peccatis deterreantur. Nullas autem dicti pueri impuberes incurrunt reservatas Censuras, ut tenent ultra citatos Doctores Fagundez, Sa, & alii allegati, & sequuti a Felice *tom. 1. pag. 5. n.* 4391. contra Azorium, Vasquez, & alios volentes, ipsos impuberes incurrere Censuras latas a jure, licet non incurrant latas ab homine. Et ratio nostra est, quia ex *c. Pueris 1. & c. Referente 2. de delictis puerorum*; pueri infra annum 14. simpliciter eximuntur a pœnis. Unde ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus *cap. Quia circa 22. de privileg. l. Non distinguemus 32. ff. de receptis arbitris, leg. Præses 3. ff. de Offic. præsidis, l. De pretio 8. ff. de publiciana in rem action.* Tum quia in pœnis benignior est interpretatio facienda; *c. In pœnis 49. de regul. jur. in 6. c. Statutum 22. de election. in 6. l. Factum 155. ff. de Regul. jur. l. cum quidam 19. ff. de liberis, & posthumis.* (a) 44

Novæ additiones ex aliena manu.

Notabilis est divisio residentiæ in præcisam, & causativam. Illa adimpleri nequit per alium, obligatque sub pœna amissionis Beneficii: hæc vero potest per alium adimpleri, solumque sub pœna amissionis fructuum obligat; *Rigant. in comment. ad Regul. Cancellar. Regul. 1. §. 8. n. 12. Rot. in Monasterien. parochialis 16. Februarii 1748. §. 5. cor. Illustrissimo Migazzi.*

Residentia præcisa non debet necessario esse continua, sed potest esse & discontinua. Dummodo enim non residenti pœna amissionis Beneficii sit imposita, residentia dicenda est præcisa, sive sit continua, sive sit discontinua; *Leuren. in For. Benefic. part. 1. sect. 3. cap. 1. q. 364. per tot. Garz. de Benefic. part. 11. cap. 5. n. 90. Lotter. de re Benefic. lib. 3. cap. 27. n. 3.* optime *Rot. in dict. Monasterium parochialis 16. Februarii 1748. §. 5. & sequent. coram Illustrissimo Migazzi.* 2

Ex quibus dignosci possit, utrum Beneficio imposita sit residentia præcisa, an residentia causativa, & recte tradit *Rigant. in commentar. ad Regul. Cancellar. dict. Regul. 1. §. 8. a n. 16. ad plur. sequent.* ubi illud notabile, quod pœna amissionis fructuum a Fundatore expressa in dubio tantum inducit residentiam causativam: non item si aliunde constet voluisse eum residentiæ præcisæ beneficium subjicere. Confer etiam *Rot. in Vicen. Beneficii 5. Julii 1771. §. 11. & plur. seq. cor. Rever. Cortada.* Clausula, 3

(a) In hoc articulo Auctor multa ex laxioribus Casuistis excerpsit, quæ ad Christianæ Ethices normam nullo modo sustineri posse, Censores animadvertunt; quare quæ a *n.* præsertim 31. *usque ad* 43. adducuntur, ea non sunt passim admittenda; sed ii consulendi Auctores, qui rem exactius tractarunt, ut Antoine, Franzoja &c.

Jura reservata, ut & firmat Bened. XIV. ex Decr. quodam Sac. Congregatione Episc. & Regular. *Ibid.* §. 5.

53 Alia, vide verb. *Approbatio*, verb. *Confessarius*, verb. *Jubilæum*, verb. *Moniales art.* 3. *a n.* 9. *&* 23. & *art.* 5. *n.* 81. verb. *Novitiatus*, verb. *Prælatus Regularis*, verb. *Regulares*.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 VIDE quæ diximus in additione ad verb. *Confessarius Artic. I.*

RESIDENTIA, RESIDERE.

SUMMARIUM.

1 *Residere in Ecclesia, vel Præbenda quid sit, & importet.*
2 *Ad residendum non sufficit commorari personaliter, & existere in loco Beneficii, sed insuper requiritur, quod Beneficiarius personaliter deserviat Ecclesiæ in Divinis Officiis.*
3 *Beneficiarius debet per se ipsum personaliter præstare Ecclesiasticum Ministerium, nec potest per alium.*
4 *Residentia est duplex, una vera, & altera ficta; & quæ sit utraque?*
5 *Spectato Jure communi omnia Beneficia requirunt residentiam.*
6 *Ex generali tamen consuetudine Beneficia simplicia eam non requirunt, nisi Fundator oppositum statuerit, aut Statutum, vel legitima consuetudo alicujus particularis Ecclesiæ eam requirant.*
7 *Episcopi, & Parochi tenentur ad residentiam personalem non solum de Jure Canonico, sed etiam de Jure Divino. Et Episcopi nunc attendere debent novissimam Constit. Benedicti XIV.*
8 *Beneficia non Curata obtinentes tenentur ad residentiam de solo Jure Canonico, atque ex primæva Fundatorum dispositione per sacros Canones approbata.*
9 *Quoad ea, quæ concernunt Canonicorum residentiam, & quibus pœnis subjaceant non residendo?* remissive.
10 *Quoad ea, quæ concernunt Episcoporum residentiam, & quibus pœnis subjaceant non residendo?* remissive.
11 *Quoad ea, quæ concernunt Parochorum residentiam, & quibus pœnis subjaceant non residendo?* remissive.
12 *Quid circa residentiam Clericorum simplex dumtaxat Beneficium habentium?*
13 *Episcopi residere debent in suis Diœcesibus, a quibus non licet ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa.*
14 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 23.

1 RESIDERE in Ecclesia, vel Præbenda nihil aliud est, & importat, quam commorari in loco Beneficii, & Ecclesiæ in Divinis Officiis personaliter deservire; *Sic in re Communis* per text. in c. *Quia nonnulli* 3. *de Clericis non residentibus*, ibi: *Cum igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticorum Ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere*; cap. *Relatum* 4. eod. tit. ibi: *Cum in Lateranensi Concilio statutum sit, ut personæ tali Ecclesia, vel Beneficium Ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, & curam ejus per se valeat exercere*; cap. *Conquerente* 6. eod. tit. ibi: *Vel quod eidem Ecclesiæ non deserviat.*

2 Ex quibus textibus clare patet, quod non sufficit commorari personaliter, & existere in loco Beneficii, sed insuper requiritur, quod Beneficiarius personaliter deserviat Ecclesiæ in Divinis Officiis. Unde Canonicus quamvis personaliter sit præsens in loco Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, si nunquam accedat ad Chorum, & Capitulum, non censetur residere, text. expresso in cap. *Consuetudinem unic. de Clericis non resident.* 6. ibi: *Qualitercumque in Civitatibus, seu aliis locis, in quibus ipsæ consistunt Ecclesiæ, sint præsentes*, & ibi Glossa communiter recepta verb. *Præsentes*, ubi sic expresse habet: *Quid enim prodest præsentia in loco, ex qua divinis non adsunt, propter quæ sunt Beneficia constituta?*

3 Item ex dictis textibus manifeste patet, quod Beneficiarius debet per se ipsum personaliter præstare Ecclesiasticum Ministerium in loco Beneficii, & in Divinis Officiis ipsi Ecclesiæ deservire. In Ecclesiasticis enim Beneficiis requirentibus residentiam locum non habet Regula 68. *Juris in* 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*, quia hæc Regula pariter exceptionem, quoties electa est industria, & fides personæ, cui aliquod committitur, ut patet *in cap. Quoniam* 43. §. *Is autem, de Officio Judicis Delegati*, & *cap.* 1. *eod. tit.* 12. *eod. in* 6. Sic autem in Beneficiis Ecclesiasticis censetur electa industria, & fides personæ ad per se ipsam personaliter residendum, & Ecclesiæ in Divinis Officiis deserviendum; *cap. Quia nonnulli* 3. *cap. Relatum* 4. *cap. Conquerente* 6. *de Clericis non resid.* & *cap. unic. eod. in* 6. cum similibus.

Residentia est duplex, una *vera*, & altera *ficta*. 4
Residentia vera est illa, qua Beneficiarius vere, ac realiter præsens est in loco Beneficii, hujusque onera, seu Officia per semetipsum personaliter exercet. Residentia *ficta* est illa, qua Beneficiarius ex legitima causa absens habetur ex quadam Juris fictione pro præsenti saltem ad lucrandos fructus grossos; *cap. De cætero* 7. & *cap. Ad audientiam* 15. *de Clericis non residentibus*, ubi duo Canonici absentes in servitio Episcopi hac Juris fictione habentur præsentes, seu residentes. Vel etiam ad lucrandas distributiones quotidianas; *cap. Consuetudinem unic. de Clericis non resid. in* 6. ubi Canonici infirmitate, seu justa, ac rationabili corporali necessitate aut evidenti Ecclesiæ utilitate impediti, licet absentes, habentur hac juris fictione præsentes, seu residentes; Concil. Tridentin. *sess.* 24. *de reform. cap.* 8. ubi statuit, quod Canonicus Pœnitentiarius pro præsente in Choro censeatur, dum audit Confessiones in Ecclesia; *Qui dum Confessiones in Ecclesia audiet, inter præsentes in Choro censeatur*. Et sic etiam Juris fictione censentur residere in suis Parochialibus Parochi illi, qui ex legitima causa absentes deserviunt suis Parochiis per idoneos Vicarios; *cap. Extirpandæ* 30. §. *Qui vero, de Præbend.* Barbosa *lib.* 3. *Decretal. tit.* 4. *n.* 9. Pirhing *ibid. n.* 2. Reiffenstuel *ib. n.* 7. & alii passim.

Spectato Jure communi, omnia Beneficia requirunt 5 residentiam; Abbas *in cit. cap. Extirpandæ* 30. §. *Qui vero numer.* 30. asserens, quod Beneficium quantumcumque minimum de Jure communi requirat residentiam; Fagnan. *in cap. Cum omnes* 6. *de Constit. n.* 14. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 8. & alii communiter per text. *in c. Ex parte* 8. *cap. Inter quatuor* 10. *de Clericis non resident. cap. Ad hæc* 13. *de Præbend.* ibi: *Cum singula Officia in Ecclesiis assiduitatem exigant personarum*, & concordant *cap. Ex gestis* 2. *cap. Clericos* 17. *de Clericis non resid. cap. Super inordinata* 35. *de Præbend.* cum similibus. Et quo ad Beneficia simplicia, idipsum desumitur *ex cap. Eleutherius* 1. *cap. Clericus* 4. & *cap. Clericis vero* 5. *dist.* 91. *cap. Si quis in Clerici vero* 5. *dist.* 91. *cap. Si quis in Clerico* 29. *caus.* 17. *q.* 1. & *cap. Conquerente* 6. *de Clericis non residentibus*, in cujus summario sic expresse habetur: *Qui non residet in Beneficio etiam modicæ æstimationis, illo privatur.*

Dicitur autem notanter *Spectato Jure communi*, quia 6 ex generali consuetudine totius Ecclesiæ Beneficia simplicia residentiam personalem non requirunt; Unde sic Beneficiati possunt per alios eidem deservire, nisi Fundatores clare, & expresse oppositum statuerint: Abbas *in cap. Cum omnes* 6. *de Constitutionibus n.* 1. Fagnan. *ib. n.* 4. & *seq.* citans Rotam apud Cardin. Seraphin. *decis.* 649. *n.* 5. & alios Felinus *in cap. Dilectus* 29. *de Rescriptis n.* 1. Valiensi *lib.* 3. *Decretal. tit.* 4. *n.* 3. & 4. Reiffenstuel *ib. n.* 9. Garcias *de Beneficiis part.* 3. *cap.* 2. *n.* 3. & 91. *et seq.* Zerola *part.* 1. *Praxis Episcopal. verf. Beneficium* §. *Ad septimum verf. Octava conclusio*, allegans declarationem Sacræ Congregationis in hæc verba: „ Obtinens Beneficium, quod sit simplex & sine cura animarum, & extra Ecclesiam Collegiatam, nec personalem residentiam ob aliam causam requirens, non tenetur in eo residere, sed ad inserviendum illi per alium, qui probatus sit ab Ordinario, ubi notanda est illa Clausula: " *Nec personalem residentiam ob aliam causam requirens*, quæ clare demonstrat, quod licet, spectato Jure communi, seu potius generali consuetudine, Beneficia simplicia residentiam personalem non requirant; Si tamen Fundatores expresse obligaverint sic Beneficiatos ad residentiam personalem, vel talis obligatio legitime inducta esset ex statuto, vel consuetudine alicujus particularis Ecclesiæ, sine ullo dubio tenerentur tales Beneficiati personaliter residere, & per semetipsos injuncta Ecclesiastica servitia præstare, prout; teste Garcia *de Beneficiis part.* 3. *cap.* 2. *numer.* 11. & 12. pluries resolvit Rota, & signanter *in una Calagurritana Beneficii de Navarrete* 10. *Junii* 1588. *coram D. Pamphilio*, & *in una Cæsaraugustana Fructuum* 4. *Junii* 1600. *coram D. Corduba.*

Episcopi, & Parochi tenentur ad residentiam personalem, non solum de Jure Ecclesiastico, seu Canonico, sed 7 etiam de jure Divino, & naturali; Colligitur aperte ex Concil. Trid. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 1. quod tamen potuit explicite definire tamquam Dogma Fidei; Vide verb. *Episcopus art.* 3. *n.* 1. & 2. & verb. *Parochus art.* 2. *a n.* 1. *ad* 4. ubi afferuntur ad id Jura, & Doctores. Quoad residentiam vero Episcoporum attendenda nunc est novissima Constitutio Bened. XIV. felicis recordationis, quæ incipit *Ad universæ Christianæ Reipublicæ statum*, in qua inter alia summe providus Pontifex assignat absen-

sentiæ causas, & tempora a Conc. Trid. permissa, Canonica, & Pontificia statuta ad id confirmat, & innovat. Item pœnas in contravenientes, addita pœna privationis Indultorum competentium Assistentibus solio Pontificio. Congregationem super Residentia, ejusque sessiones in usum reducit. Singulis absentiæ causis opportuna Rescripta comparat. An, & quatenus permittendum Episcopo, ut a diœcesi absit causa litis? Quid ratione infirmitatis extra Diœcesim contractæ? Quid ad convalescendum ex morbo in Diœcesi contracto? Quid ratione aeris insalubris? Quid pro celebrandis Conciliis in Assembleis & Dietis? Quid pro construendis processibus Apostolicis in causis Canonizationum? assignat. Præscriptorum de præmissorum observantia, & de onere denunciandi non residentes, imponit. Specialem ad id commissionem Nuncio Apostolico Neapoli commoranti injungit. Ac tandem etiam S. R. E. Cardinales præmissis Legibus comprehensos expresse declarat.

8 Beneficia non curata, ut sunt Canonicatus, & hujusmodi, obtinentes tenentur ad residentiam solo Jure Ecclesiastico, seu Canonico, atque ex primæva Fundatorum dispositione per Sacros Canones approbata, Fagnan. *in cap. Extirpandæ* 30. §. *Qui vero*, *de Præbend.* *n.* 28. Pithing. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 4. *n.* 16. Reiffenstuel *ibid. num.* 14. Vallensis *ibid. num.* 2. Zoesius *ibid. num.* 2. & alii communiter; Beneficia enim non curata sunt solummodo ab Ecclesia instituta propter cultum Divinum, & non propter Curam animarum; Unde in illis non urget ratio, quæ urget in Beneficiis Curatis.

9 Quo autem ad ea, quæ concernunt Canonicorum residentiam, & quibus pœnis subjaceant non residendo? Vide verb. *Canonicus art.* 5. *per tot.*

10 Quoad ea, quæ concernunt Episcoporum residentiam, & quibus pœnis subjaceant non residendo? Vide verb. *Episcopus art.* 3. *a n.* 1 *ad n.* 39.

11 Quoad ea, quæ concernunt Parochorum residentiam, & quibus pœnis subjaceant non residendo? Vide verb. *Parochus art.* 2. *a n.* 1. *ad* 56.

12 Obtinentes Beneficia simplicia residentiam personalem requirentia, vel ex expressa Fundatorum dispositione, vel ex dotatione, vel ex statuto, aut legitima consuetudine alicujus particularis Ecclesiæ, tenentur per seipsos injuncta sibi Ecclesiastica servitia, & onera fideliter præstare, & personaliter residere; Et si contumaciter id non præstent, cum de ipsis Concil. Trid. aliquid speciale non constituerit, procedendum est contra ipsos conformiter ad dispositionem Juris communis, *in cap. Conquerente* 6. *cap. Ex parte vestra* 8. *cap. Inter quatuor* 10. *&c. Clericos* 17. *de Clericis non residentibus*.

13 Episcopi residere tenentur in suis Diœcesibus, a quibus non licet ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa; Sic novissime statuit Benedictus XIV. Const. inc. *Ubi primum*.

14 Residentia in Diœcesibus Episcopi enixe commendatur; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 2. incip. *Ubi primum* §. 4. & Constitut. 140. incip. *Gravissimum* §. 18. Residentia in propriis Diœcesibus inculcatur Episcopis
15 Hiberniæ; Idem Constitut. 26. incip. *Grave & permole-*
16 *stum*. Residentia, non mere materialis, sine vigilantia, ac Pastorali sollicitudine regendi, & pascendi suas oves commendatur Episcopis, sed residentia vere formalis verbum Dei voce, & exemplo disseminando, a semita justitiæ deflectentes revocando, periclitantibus opem, & auxilium deferendo, adversus lupos rapaces, qui in vestimentis ovium sæpe intrant Ovilem, ut rapiant, & mactent, sedulo invigilando, fortiterque se opponendo. Nec sufficit prædicta, aliaque munia Pastoralia per Vicarios, & Subditos præstare, ut tradit zelantissimus Pontifex *ibid.* recte advertens, & serio monens, quod unicuique Episcoporum singulatim ab Oraculo Divino districte denunciatur: *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam*
17 *acquisivit sanguine suo*. Ipsis igitur Episcopis, non alteri pascendi oves præceptum datum est. Ipsismet spiritualis animarum salus committitur, & ipsi illam susceperunt, de ipsis strictissimam rationem reddituri, cum aliquando sanguinem illarum de manibus suis requiret districtus Judex. Hæc, & multa alia scitu, & observatu dignissima summo vigilans zelantissimus Pontifex *ib.*

18 Super dicta Episcoporum residentia invigilare jubentur Nuntii Apostolici, & singuli Episcopi; Idem tom. 2. Constit. 18. incip. *Ad universæ*, in qua iterum præcipit Episcopis dictam residentiam; ac Congregationem peculiarem super residentia Episcoporum jam ab Urbano VIII. in Urbe institutam, restaurat, eique certam agendi methodum ad id præscribit, & ad præcavendos abusus assignat quid præcipiatur Episcopis postulantibus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris, & quid postulantibus dictam licentiam aliis de causis, & qua forma, ac quibus cautelis concedi eis debeat, mandans, quod Episcopi residentes denunciare teneantur alios Episcopos non residentes.

19 Residere debent Parochi, aliique animarum Pastores inter suas oves; Sed num residentiæ sint obstricti Jure naturali, ac Divino, an Ecclesiastico, adhuc controvertitur: Benedict. XIV. *de Synodo Diœcesana libro* 7. *cap.* 1. *n.* 2. Quod neque a Concilio Tridentino definitum est; 20
Idem *ib. n.* 3. Licet post illud communior sententia sit, 21
eos teneri jure naturali, ac Divino; Idem *ib. n.* 6. Resi- 22
dentiæ non satisfacit, qui corpore præsens, animo absens, ovium curam negligit; Bene vero censebitur residentiæ 23
præceptum adimplere, qui etsi a suis ovibus corpus aliquando subducat, animo tamen iisdem adest, & finem obtinet illas pascendi, & regendi, ad quem localis Pastoris præsentia dirigitur; Idem *ib. n.* 4.

Novæ additiones ex aliena manu.

NOtabilis est divisio residentiæ in præcisam, & causativam. Illa adimpleri nequit per alium, obligatque sub pœna amissionis Beneficii: hæc vero potest per alium adimpleri, solumque sub pœna amissionis fructuum obligat; *Rigant. in comment. ad Regul. Cancellar. Regul.* 1. §. 8. *n.* 12. *Rot. in Monasterien. Parochialis* 16. *Februarii* 1748. §. 5. *cor. Illustrissimo Migazzi*.

Residentia præcisa non debet necessario esse continua, 2
sed potest esse & discontinua. Dummodo enim non residenti pœna amissionis Beneficii sit imposita, residentia dicenda est præcisa, sive sit continua, sive sit discontinua; *Lauren. in For. Benefic. part.* 1. *sect.* 3. *cap.* 1. *q.* 364. *per tot. Garz. de Benefic. part.* 11. *cap.* 5. *n.* 90. *Loter. de re Benefic. lib.* 3. *cap.* 27. *n.* 3. optime *Rot. in dict. Monasterium Parochialis* 16. *Februarii* 1748. §. 5., *& sequent. coram Illustrissimo Migazzi*.

Ex quibus dignosci possit, utrum Beneficio imposita 3
sit residentia præcisa, an residentia causativa, & recte tradit *Rigant. in commentar. ad Regul. Cancellar. dict. Regul.* 1. §. 8. *a n.* 16. *ad plur. sequent.* ubi illud notabile, quod pœna amissionis fructuum a Fundatore expressa in dubio tantum inducit residentiam causativam; non item si aliunde constet voluisse eum residentiæ præcisæ beneficium subjicere. Confer etiam Rotam *in Vicen. Beneficii* 5. *Julii* 1751. §. 11. *& plur. sequent. cor. Reverendiss. Cortada*.

Impetratio Beneficii, quod sit obnoxium oneri residen- 5
tiæ causativo, valida est, vel si nihil dictum sit de residentia, vel si negatum sit habere ipsum onus residentiæ; *Rota in Fanen. Beneficii* 29. *April.* 1735. §. 6. *cor. bon. mem. Perlata*, *in Cæsaraugustana Beneficii* 28. *Junii* 1745. §. 7. *cor. Reverendiss. Molino*, *& in dict. Vicen. Beneficii* 5. *Julii* 1751. §. 12. *cor. Reverendiss. Cortada*.

Insigne est discrimen, quod intercedit residentiam præ- 6
cisam a Jure impositam inter, & residentiam præcisam præscriptam ab Homine. In illa contra non residentes procedendum est modo ab ipso jure præscripto. In hac vero servandus haud est modus ille, sed qui per aliquod tempus non resederunt, privari beneficiis possunt; *Héricourt oper. posthum. tom.* 1. *consult.* 33. *per tot.* & signanter §. *A l'egard*.

RESIGNATIO, SEU RENUNCIATIO BENEFICIORUM, ET PERMUTATIO EORUM.

S U M M A R I U M.

1 *Resignatio, seu renunciatio Beneficii quid sit?*
2 *Resignatio, renunciatio, & Cessio inter se confunduntur, & unum pro alio passim sumitur.*
3 *Resignatio Beneficii alia est tacita, & alia expressa. Resignatio tacita quæ sit?*
4 *Afferuntur varia exempla tacitæ resignationis.*
5 *Tacita resignatio adhuc magis proprie assignatur.*
6 *Resignatio expressa quæ sit?*
7 *Resignatio expressa est duplex: una pura, seu simplex, & absoluta, & alia conditionalis.*
8 *Quæ sit resignatio pura?*
9 *Et quæ conditionalis?*
10 *Resignatio conditionalis fieri solet quinque modis, qui assignantur.*
11 *Quilibet Clericus Beneficiarius potest, regulariter loquendo, ex justa causa renunciare Beneficio sibi quæsito in manibus legitimi superioris.*
12 *Et hoc procedit, non solum in Beneficiariis privatis, & Clericis inferioribus, sed etiam in majoribus, & maximis, ut Episcopis, & Cardinalibus; immo & summo Pontifice, qui libere potest renunciare Papatui.*
13 *De facto ipsi Papatui renunciavit S. Cœlestinus V. & adducitur formula ejus renunciationis.*
14 *Non possunt tamen resignare Beneficia Clerici intrusi, & alii similes non habentes Canonicum Titulum.*
15 *Item Beneficia resignare non possunt Clerici, qui valide Matrimonium contraxerunt.*
16 *Item Beneficia resignare non possunt Clerici, qui*

Reli-

Religionem aliquam approbatam solemniter professi sunt.

17 Item Clerici, qui ad secundum Beneficium cum priore incompatibile promoti sunt, prius resignare non possunt.

18 Item Beneficia resignare non possunt Clerici criminosi, qui ob crimen commissum ipso Jure privati existunt Beneficiis præhabitis.

19 Item resignare non possunt Clerici Beneficia illa, ad quorum Titulum fuerunt ad Sacros Ordines promoti, nisi facta mentione, quod ad illorum Titulum fuerunt Sacris Ordinibus initiati, neque talis Resignatio admitti potest, nisi constito, quod aliunde commode vivere possint, alias facta Resignatio erit nulla.

20 Item resignare non possunt Beneficia Clerici infirmi intra viginti dies ante suam mortem.

21 Et hoc procedit etiam in illis, qui dum sani erant resignaverunt, & postea casu quodam, vel super veniente morbo inopinate ante viginti dies decesserunt.

22 Beneficia Jurispatronatus, sive Patroni sint Laici, sive Clerici, nequeunt resignari ad favorem tertii neque permutari sine consensu Patronorum.

23 Item Beneficia electiva resignari non possunt ad favorem tertii, neque permutari sine consensu illorum, qui Jus habent eligendi.

24 Talis autem resignatio, vel permutatio sine consensu Patronorum vel Jus eligendi habentium facta, non est ipso Jure irrita, sed irritanda solum ad eorum consensus post resignationem superveniat, erit valida.

25 Item resignari nequeunt lite pendente Beneficia litigiosa.

26 Item Beneficia unita resignari non possunt, etiam antequam unio sortiatur effectum.

27 In Curia Romana non admittuntur resignationes Parochialium ad favorem tertii præsertim cum reservatione Pensionis ipsi resignanti, vel alteri a resignatario præstandæ, nisi exprimatur, per quantum tempus possederit per quinque annos, vel circa, aut saltem tres.

28 Prædicta tamen praxis procedit solum in resignationibus, quæ fiunt ut supra in Curia Romana in mensibus Papæ, non autem in illis, quæ pure, seu absque reservatione Pensionis fiunt in manibus Ordinarii.

29 Justæ, & legitimæ caussæ, ob quas potest fieri Beneficiorum resignatio, generatim ad duas reduci possunt, scilicet ad utilitatem Ecclesiæ, & salutem propriam; justæ tamen caussæ, ob quas Episcopus potest Resignare Episcopatum, in Jure assignantur sex contentæ in duobus vulgatis versiculis.

30 Enumerantur, & explicantur dictæ sex caussæ.

31 Assignantur caussæ, propter quas possunt Episcopi, & alii facultatem habentes simplices Beneficiorum resignationes recipere, & admittere.

32 Si resignatio ab Ordinariis admittatur absque ulla ex assignatis causis, ubi Constitut. S. Pii V. est recepta, est nulla.

33 Facta resignatione pura, & a legitimo Superiore admissa, non est amplius locus Pœnitentiæ, sed resignans potest compelli etiam invitus ad dimittendam possessionem Beneficii resignati.

34 Ante autem ejus admissionem, & ratificationem potest resignans mutare voluntatem, & revocare resignationem.

35 Qui Beneficium resignavit, non obstante sua resignatione, potest redire ad idem Beneficium ex novo Titulo superveniente.

36 Resignatio Beneficiorum non potest fieri in manibus Laici, etiamsi esset Patronus, Rex, vel Imperator, nisi ad id habeat Privilegium Apostolicum.

37 Neque resignatio Beneficiorum potest fieri propria auctoritate, sed debet fieri assensu, & auctoritate, & in manibus legitimi Superioris Ecclesiastici habentis potestatem instituendi, & destituendi respectu talium Beneficiorum.

38 Hinc resignatio ad favorem tertii, sive cum Clausula, Non aliter, non potest fieri nisi in manibus Papæ.

39 Unde Resignatio ad favorem tertii, seu sub ea conditione facta, ut soli Personæ a Resignante nominatæ conferatur Beneficium, ita ut non habeat effectum, nisi ea conditio impleatur, non potest recipi, & admitti ab Episcopo, vel alio Collatore Papa inferiore.

40 Potest tamen Episcopus, vel alius Collator Papa inferior, per se loquendo, & spectato Jure communi, admittere Resignationem simpliciter, & sine ulla pactione, aut conditione obligatoria factam, licet tali Resignationi addatur a Resignante deprecatio, seu recomendatio, ut Beneficium Resignatum certæ Personæ conferatur, nec Collatio tali certæ Personæ facta ad preces Resignantis erit Simoniaca.

41 Ubi autem est usu recepta Constitutio 58. S. Pii V. incip. Quanta Ecclesiæ, non currit data Conclusio; Unde notanter dicitur per se loquendo, & spectato Jure communi.

42 Neque ibi potest Episcopus, aut alius Collator Papa inferior Beneficia in suis manibus Resignata conferre consanguineis, vel affinibus, aut familiaribus suis, aut Resignantium, vel admittentium Resignationem.

43 Prædicta Constitutio S. Pii V. de non conferendis Beneficiis Resignatis consanguineis, affinibus, vel familiaribus Episcopi Collatoris, vel Resignantis, aut Admittentis resignationem non habent locum in Beneficiis de Jure patronatus, cum ipsa debeant conferri præsentatis a Patronis.

44 Affertur prædicta Constitutio S. Pii V.

45 Resignatio reciproca triangularis, seu quadrangularis non potest admitti ab Ordinariis Papa inferioribus, sed solum ab ipso Papa.

46 Resignatio Beneficii conditionalis, quæ fit cum reservatione perpetua certæ Pensionis in Pecunia, vel parte fructuum non potest admitti a Collatore Papa inferiore, sed solum ab ipso Summo Pontifice.

47 Quando autem, quodamodo, & ex quibus causis possit Episcopus, vel alius Collator Papa inferior Pensionem imponere? remissive.

48 Resignatio Beneficii cum reservatione regressus, ingressus, vel accessus non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris, sed solum in manibus ipsius Summi Pontificis.

49 Beneficia reservata, quorum Collatio spectat ad solum Papam, quamvis possint simpliciter dimitti in manibus Ordinarii Papa inferioris, dummodo hic aliis illa non conferat, tamen nequeunt resignari cuipiam alteri, nisi in manibus Papæ.

50 Resignatio Beneficii facta cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas factas olim a Resignante in assecutione illius Beneficii, est Simoniaca: Unde non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris.

51 Resignatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione Resignationis, atque expeditione Bullarum ab utraque parte cæteroquin faciendas, est Simoniaca, nec potest admitti ab Ordinario Papæ inferiore.

52 Potest tamen fieri talis conventio, & pactio cum facultate, & approbatione Summi Pontificis.

53 Resignatio Beneficii facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut Resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo consanguineo, vel affini, aut amico, est omnino illicita, nulla ac Simoniaca, Simonia confidentiali expresse damnata a Pio IV. & a S. Pio V.

54 Resignatio Beneficii, ut sit licita, & valida debet esse spontanea, & libera, non vi, aut gravi metu extorta; Alias vel ipso Jure erit nulla, & invalida, vel saltem per Judicis Officium ad partis petitionem erit rescindenda.

55 Resignatio Beneficii ut sit licita, & valida, debet etiam esse pura, & libera ab omni pecunia, & omni pactione, seu conventione dandi aliquod temporale intuitu; aliter est Simoniaca.

56 Resignatio pura, seu simplex, & absoluta admitti potest ab Episcopo sub justis, & certis causis, quæ assignantur.

57 Permutatio Beneficiorum quid sit?

58 Justa caussa faciendi dictam Permutationem coram Ordinario, eamque admittendi, est necessitas, vel utilitas Ecclesiæ.

59 Necessitas, vel utilitas non requiritur ex parte utriusque Ecclesiæ, sed sufficit ex parte unius.

60 Immo non solum utilitas Ecclesiæ, sed etiam utilitas ipsorum Beneficiorum est sufficiens, & justa caussa faciendi Permutationem coram Ordinario.

61 Permutatio Beneficiorum, ut sit licita & valida, debet fieri auctoritate legitimi Superioris.

62 Hinc Permutantes privata sua auctoritate sine consensu legitimi Superioris perdunt sua Beneficia.

63 An sic Permutantes sint privati suis Beneficiis ipso Jure, vel privandi sint per sententiam?

64 Legitimus Superior, qui potest auctoritatem præbere Permutationi Beneficiorum, est solus Papa quoad Beneficia majora, & reservata.

65 Item legitimus superior pro admittenda Permutatione Beneficiorum, est Episcopus loci, in quo sunt Beneficia.

66 Item Omnis Ordinarius, seu Prælatus habens Jurisdictionem Episcopalem, vel quasi, etiamsi forte Dignitatem Episcopalem non habeat.

67 Item Vicarius Generalis Episcopi, vel alterius Ordinarii, si ad id facultatem specialem habeat, non vero si illam non habeat.

68 *Item Capitulum, seu Vicarius Capitularis, Sede vacante, ubi Beneficiorum Collatio spectat communiter ad Episcopum, & Capitulum, & ubi Beneficia spectant ad Collationem tertii: Non autem, si spectent ad Collationem Episcopi tantum.*

69 *Item Visitator, seu Administrator Ecclesiæ vacantis a Papa constitutus.*

70 *Si permutantes habeant Beneficia in diversis Diœcesibus, requiretur utriusque Episcopi auctoritas, vel utriusque Vicarii Generalis ad id specialem facultatem habentis; Potest tamen unus Episcopus, vel Vicarius eorum negotium committere alteri.*

71 *Ordinarii possunt Permutationes admittere etiam in mensibus Apostolicis.*

72 *Inferior Collator, qui nec est Episcopus, aut Jurisdictionem Episcopalem, nec quasi, habet, non potest præstare auctoritatem pro Permutatione Beneficiorum.*

73 *An Ordinarii, cessante pacto partium, in Permutatione Beneficiorum mandare possint, quod recipiens Beneficium pinguius solvat aliquam pensionem alteri suo tempore duraturam ad coæquando fructus utriusque Beneficii? remissive?*

74 *Quamvis Beneficiorum Permutatio non possit fieri propria auctoritate, possunt tamen permutare intendentes inter se tractare, & convenire de Permutatione facienda, si accessura sit auctoritas Superioris, in cujus manibus ea resignare intendunt.*

75 *Beneficia Jurispatronatus nequeunt permutari coram Ordinario sine consensu Patronorum.*

76 *Unde, si Permutatio fiat sine consensu Patronorum, & ipsi reclament, vacat Beneficium, potestque a Patronis præsentari alius post sententiam de nullitate vacationem inducente.*

77 *Si autem sic facta sit permutatio ob ignoratum Patronatum, potest sic Permutans redire ad Beneficium, etiam invito Patrono.*

78 *Verum si Patroni requisiti pro suo consensu illum denegent sine justa caussa, potest Episcopus auctoritatem valide præstare sine eorum consensu, si permutatio petatur in magnam Ecclesiæ utilitatem.*

79 *Etiamsi permutatio fiat coram Summo Pontifice sine consensu patroni, adhuc esset irrita, reclamante patrono, nisi Papa derogares Jurispatronatui.*

80 *Permutatio Beneficii debet fieri cum altero vero Beneficio, nec potest fieri coram Ordinario cum pensione.*

81 *Ad validitatem Resignationum, & Permutationum Beneficiorum requiritur necessario earum publicatio facta juxta formam indictam a Gregorio* XIII.

82 *Affertur ad id Constitutio ipsius Gregorii* XIII.

83 *Qui sit finis hujus Constitutionis?*

84 *Ex dispositione dictæ Constitutionis publicari debent Resignationes, & permutationes omnium Beneficiorum, sive ipsa Beneficia sint simplicia, sive Curata, sive electiva, sive Jurispatronatus, sive sæcularia, sive Regularia, sive sint reservata, sive non.*

85 *Item publicari debent Resignationes, & permutationes Beneficiorum, etiamsi factæ sint cum reservatione fructuum, administrationis, pensionis, regressus, vel accessus.*

86 *Etiamsi Resignationes essent nullæ, & invalidæ, si alii Beneficia eo colore obtinuerint, faciendæ sunt publicationes.*

87 *Item publicari debent Cessione, & retrocessiones litis Beneficialis, & Jurium quorumcumque.*

88 *Publicari tamen non debent Beneficia majora Consistorialia, quæ in Consistorio conferuntur.*

89 *Alia vero minora Beneficia Consistorialia, quæ extra Consistorium providentur, uti sunt Abbatiæ &c. publicari debent.*

90 *Ad hanc publicationem faciendam tenentur omnes Resignatarii, etiam exempti, quamvis sint Officiales Curiæ Romanæ, & Cardinales. Item illi, qui impetrant Beneficia vacantia ob non factam a Resignatariis publicationem. Item secundus Resignatarius quamvis primus publicarit; Item publicatio facienda est ab utroque permutante.*

91 *Unius tamen negligentia, & omissio non nocet alteri.*

92 *Obtinentes Beneficium non resignatum, sed dimissum, non tenentur ad hanc publicationem.*

93 *Item ad hanc publicationem non tenentur obtinentes Coadjutoriam cum futura successione.*

94 *Resignationes, & permutationes factæ in Curia Romana de Beneficiis intra montes publicari debent intra sex menses; Factæ de Beneficiis ultra Montes, intra novem menses numerandos a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus; Facta autem apud Ordinarios Collatores, etiam Cardinales, publicari debent intra tres Menses numerandos a die factæ sibi provisionis.*

95 *Tale tempus currit etiam contra Minorem 14. annorum, cum quo Papa dispensavit ad obtinendum Beneficium, etiam data ignorantia ex parte Minoris.*

96 *Publicatio in quibus Ecclesiis fieri debeat.*

97 *Ipsa publicatio quando, & quomodo fieri debeat?*

98 *Talis publicatio nequit fieri ante expeditionem Litterarum; Fieri autem deberet, antequam capiatur possessio.*

99 *Publicatio est facienda, etiam Resignatio, vel permutatio esset aliunde notoria.*

100 *Publicatio fieri potest per Procuratorem, dummodo speciali mandato sit constitutus.*

101 *Item fieri potest etiam per ipsum Resignantem.*

102 *Ordinarii omnes etiam Cardinales, ac Legati de Latere, si non admittant, vel rejiciant intra mensem Resignationes, vel Permutationes in suis manibus factas, sunt privati ea vice potestate disponendi de ipsis Beneficiis, & talis potestas eo ipso devolvitur ad Sedem Apostolicam.*

103 *Resignatarii, & permutantes non facientes intra præscriptum tempus, & juxta indictam formam publicationem Resignationis, vel permutationis, amittunt eo ipso facto Beneficia, & omnia Jura ad illa, & redduntur inhabiles ad illa Beneficia de novo obtinenda, ita ut eis non suffragetur Regula de annali, & triennali: Et ipsa Beneficia censentur vacare in Curia a die Resignationis, seu permutationis factæ, suntque reservata Papæ, ac possunt a quovis impetrari.*

104 *Reservationes tamen Pensionum, ac fructuum, & aliarum quarumcumque rerum factæ super dictis Beneficiis a Resignantibus remanent valida, Dummodo Resignantes possessionem eorumdem Beneficiorum ab initio re ipsa dimiserint.*

105 *Impetrans Beneficium sic vacatum ob neglectam publicationem, debet ipsam publicationem facere, & omnia alia præstare, quæ prior Resignatarius negligens præstare debebat. Et si plures tale Beneficium impetraverint, is præ omnibus debet illud Beneficium obtinere, qui primus publicationem suæ impetrationis fecerit, & possessionem adeptus fuerit, aut petierit, omniaque alia requisita adimpleverit, quamvis in Data sit postremus, & possessio ab alio in publicando negligentiore apprehensa fuerit, vel petita.*

106 *Impetrans Beneficium vacans ob non factam publicationem a Resignatario, tenetur concludenter probare neglectam esse dictam publicationem.*

107 *Legitime autem impeditus non dicitur negligens.*

108 *Publicatio facta probatur legitime ex Instrumento, ubi Notarius refert se fecisse dictam publicationem in omnibus, & per omnia juxta formam Constitutionis Gregorii* XIII.

109 *Non est necessarium Litteras provisionis, sive Papæ, si Ordinarii legere de verbo ad verbum, & per extensum, sed sufficit publicare Summam dictarum Litterarum, & illarum Transumptum authenticum exhibere.*

110 *Affertur sufficiens summaria formula pro tali facienda publicatione.*

111 *Supra allata Constitutio Gregoriana quoad Resignationes, & permutationes Beneficiorum coram Ordinariis factas, quamvis secundum aliquos non videatur in pluribus locis usu recepta; Tamen secundum alios videtur ubique recepta, & sic de facto servat praxis, & de stylo Curiæ proceditur ad statutas in ea pœnas contra negligentes.*

112 *Quo ad resignationes Beneficiorum attendenda omnino est novissima Constitutio Benedicti XIV. in qua varia statuuntur, quæ assignantur.*

113 *Subnectuntur supplementa Auctoris*, ad n. 126.

Resignatio, seu Renunciatio Beneficii est spontanea 1
Beneficii Ecclesiastici dimissio facta coram legitimo
Superiore eam acceptante; *Est in re communis*. Verba 2
Resignatio, *Renunciatio*, & *Cessio* inter se confunduntur, & unum pro alio passim sumitur, ut notant Flaminius Parisius *de Resignat. Benefic. lib.* 1. *qu.* 1. *num.* 70. Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 9. *numer.* 1. Barbosa *Juris Ecclesiastic. univers. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 3. & alii communiter per text. *in cap. Super hoc* 5. *cap. Quod in dubiis* 7. *cap. Nisi cum pridem* 10. §. 1. *de Renunciatione*, *cap. Ex litteris* 10. *de excessib. Prælator. c. Susceptum* 6. *de scriptis in* 6. & *cap.* 1. *de renunciatione in* 6.

Resignatio Beneficii, alia est tacita, & alia expressa; 3
Communis, Resignatio *tacita* est illa, quæ absque nullo verbo, vel Scriptura fit facto aliquo Resignationem significante vel ex dispositione Juris eam importante; Qui enim facit aliquid, quo posito, ex ipsius Juris dispositione Beneficium amittitur, seu retineri nequit, eidem tacite, seu ipso facto renunciare censetur, quamvis nec verbo, nec scriptura id exprimat. Sic Rebuffus *in praxi Benefic. tit. de tacita Renunciatione numer.* 2. Parisius *de resignatione Benefic. lib.* 1. *qu.* 1. *num.* 9. & *seq.* Tholosan. *in Institut. rei benefic. cap.* 28. *n.* 4. Azorius *part.* 2. *Institut. moral. lib.* 7. *cap.* 19. *qu.* 2.

quæst. 2. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 9. *num.* 2. Reiff. *ibid. n.* 8. *& sequ.* & alii passim.

4 Hujus tacitæ Resignationis varia a supracitatis Doctoribus afferuntur exempla. I. Tacite renunciare censetur priori Beneficio, qui aliud recipit cum illo incompatibile; *cap. De multa* 28. *de Præbend. & Extravagant. Execrabilis, eodem inter communes*. II. Tacite renunciare censetur Beneficio Clericus in Minoribus constitutus Matrimonium contrahens, cum Beneficium Ecclesiasticum statim ipso Jure vacet; *cap.* 1., *&* 3. *de Cleric. conjugat.* III. Tacite renunciare censetur Beneficio Clericus Religionem solemniter profitens; *cap. Beneficium* 4. *de Regularibus in* 6. IV. Tacite renunciare censetur Beneficio Clericus, qui fit Miles, vel Jocolator, quia talis censetur Beneficium suum habere pro derelicto, juxta Glossam *in cap. Ultimo verb. Redierint, de Cleric. non resident.*

5 *Tacita* autem Resignatio adhuc magis proprie intervenire censetur, quando Jura non inducunt vacationem Beneficii, sed solum ex facto Beneficiarii apto, & ordinato ad renunciandum præsumunt hujus voluntatem illud dimittendi. Sic Barbosa *Juris Ecclesiast. univers. lib.* 3. *n.* 40. *& sequentib.* cum aliis ibi citatis, ubi assignat differentiam inter hanc tacitam Resignationem, & aliam supradictam, quæ potius est privatio, quam tacita Resignatio; Et talis tacitæ Resignationis adducit duo exempla: Primum quod habetur in *cap. Ex transmissa* 3. *de renunciatione*, ubi Clericus repetens bona, quæ Ecclesiæ suæ contulerat, ex tali repetitione censetur prædictam Ecclesiam voluisse dimittere, quam proinde repetere non potest: Secundum exemplum *in cap. Ex ore* 3. *De his, quæ fiunt a majori parte Cap.* ubi litigans super quadam Præpositura, ex eo quod Collitigatori suo reverentiam alias Præposito debitam exhibuerit, Juri suo renunciasse dignoscitur, quia utroque casu ex parte Beneficiarii intervenit factum aptum, & ordinatum ad renunciandum, ex quo Lex, seu Jus talem præsumptionem elicere potuit, & ideo si non intervenisset, cessabat omnis Resignationis præsumptio. Sic etiam Pirhing *loc. cit. num.* 3. Reiff. *loc. cit. n.* 10. & alii.

6 Resignatio *expressa* Beneficii est illa, quæ fit expressis verbis, aut scriptis voluntatem resignandi aperte declarantibus coram legitimo Superiore eam acceptante. *Communis*.

7 Resignatio expressa est duplex, una pura, seu duplex,
& alia conditionalis. *Communis*. Resignatio *pura* est il-
8 la, quæ fit sine ulla conditione, modo, aut pacto, ut
quando quis pure, absolute, & simpliciter dimittit Bene-
ficium in manibus legitimi Superioris, ita ut is possit il-
lud tamquam vacans conferre, cui voluerit; *cap. Ex
transmissa* 3. *de renunciatione, cap. sollicite* 2. *& c. Ac-
cepta* 3. *de restitutione spoliator.* Resignatio *conditionalis*
9 est illa, quæ fit sub certa conditione, pacto, vel modo.
Communis.

10 Resignatio conditionalis fieri solet quinque modis. I. Cum quis resignat Beneficium sub hac conditione, ut conferatur certæ determinatæ personæ, & non aliter. Et hæc dicitur *Resignatio in favorem tertii*. II. Cum quis resignat quidem Beneficium ad alterum transferendum, sed sub conditione, seu reservatione, quod fructus ex toto, vel ex parte sibi quotannis solvantur; Et hæc dicitur *Resignatio sub Pensione*. III. Cum quis resignat Beneficium sub conditione, & reservatione regressus, ut si Resignatarius præmoriatur, possit ipse Resignans ad Beneficium redire. Et hæc dicitur *Resignatio cum regressu*. IV. Cum quis resignat Beneficium sub conditione, & reservatione ingressus, seu accessus, ut si Beneficium conferatur puero, qui ante captam possessionem illud cedat alteri sub pacto, ut post absoluta studia propria auctoritate ipsum recipere possit; Et hæc dicitur *Resignatio cum ingressu, vel accessu*. V. Cum quis Beneficium resignat sub conditione, ut alterius Beneficium simile, vel dissimile sibi conferatur; tunc enim unus Beneficium suum cum alterius Beneficio commutat, & uterque suo se abdicat, ut alterius Beneficium acquirat. Et hæc dicitur *Resignatio cum permutatione*.

11 Quilibet Clericus Beneficiarius potest, regulariter loquendo ex justa causa renunciare Beneficia sibi quæsita in manibus legitimi Superioris. *Communis*, per textum *in cap. Admonet* 4. *cap. Nisi cum pridem* 10 *de Renunciatione*, *capit. Quoniam* 1. *eodem in* 6. cum similibus.

12 Et hoc procedit non solum in Beneficiariis privatis, &
Clericis inferioribus, sed etiam in majoribus, & maxi-
mis, ut Episcopis, & Cardinalibus, & Summo Pontifice,
cum etiam hic possit libere Papatui renunciare, ut ex-
presse statutum habetur *in cap. Quoniam* 1. *de renuncia-
tione in* 6. ibi: „ Omnium concordi consilio, & assensu
„ auctoritate Apostolica statuit, & decrevit, Romanum
„ Pontificem posse libere resignare; „ uti de facto libere
resignavit S. Cœlestinus Papa V. cujus Renunciationis
13 seu Resignationis formulam tradit Cirillus *in suis An-
nalib. Chronol. lib.* 4. *anno* 1294. *fol.* 373. Et ex ipso Bar-
bosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 2. *num.* 013. his
verbis: „ Ego Cœlestinus Papa V. motus ex legitimis
„ causis, idest, causa humilitatis & melioris vitæ, &
„ conscientiæ illæsæ, debilitate corporis, defectu scien-
„ tiæ, & malignitate populi, & infirmitate personæ, &
„ ut præteritæ consolationis vitæ possim reparare quie-
„ tem, sponte, ac libere cedo Papatui, & expresse re-
„ nuncio loco, & Dignitati, Oneri, & honori, dans ple-
„ nam, & liberam facultatem, ex nunc Sacro Cœtui
„ Cardinalium eligendi, & providendi dumtaxat Canonice
„ Universali Ecclesiæ de Pastore.

Non possunt tamen resignare Beneficia Clerici intrusi, 14
& alii similes non habentes Canonicum Titulum: Illi enim cum non habeant legitimam possessionem Beneficiorum, nequeunt illa resignare. Nec juvat, quod illa diu pacifice possederint, quia longa possessio illegitima, & injusta non justificat Titulum alias invalidum; *cap. Dilecto* 35. *de Præbend. cap. Possessor.* 2. *& cap. Sine possessione* 3. *de Regular. Juris in* 6. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. titul.* 9. *numer.* 36. Reiffenstuel *ibidem numer.* 49. & alii passim.

Item Beneficia resignare non possunt Clerici, qui vali- 15
de Matrimonium contraxerunt, quia per contractum Matrimonium Beneficia Ecclesiastica ipso Jure vacant, *cap.* 1. *&* 3. *de Clerici Conjug.*

Item Beneficia resignare non possunt Clerici, qui Re- 16
ligionem aliquam approbatam solemniter professi sunt, quia per Professionem Religiosam Beneficia statim ipso Jure vacant; *Capit. Beneficium quarto de Regularibus in* 6.

Item Clerici qui ad secundum Beneficium cum priore
incompatibile promoti sunt, prius resignare non possunt,
quia per adeptionem secundi Beneficii ipso Jure vacat 17
primum *c. De multa* 28. *de Præbend. Extrav. Execrabi-
lis eod. inter communes*; Concil. Trident. *sess.* 7. *de reform.
cap.* 4.

Item Beneficia resignare non possunt Clerici criminosi, 18
qui ob crimen commissum ipso jure privati existunt Beneficiis præhabitis, ut sunt Simoniaci. *Extrav. Cum detestabile, de simonia inter communes*. Falsificatores Litterarum Apostolicarum, *cap. Ad falsariorum* 7. *de Crimine falsi*, & hujusmodi.

Item resignare non possunt Clerici Beneficia illa, ad 19
quorum Titulum fuerunt ad Sacros Ordines promoti, nisi facta mentione, quod ad illorum Titulum fuerunt Sacris Ordinibus initiati, neque talis Resignatio admitti potest, nisi constito, quod aliunde commode vivere possint, alias facta Resignatio erit nulla. Concil. Trid. *sess.* 21. *de reform. cap.* 2. S. Pius V. Constitut. 58. incip. *Quanta Ecclesia*.

Item resignare non possunt Beneficia Clerici infirmi in- 20
tra 20. dies ante suam mortem; ut *Regula* 19. *Cancellariæ*, quæ inscribitur *Regula de viginti*, quæ ita: „ Item „ voluit, quod si quis infirmitate constitutus resignave- „ rit, sive in Romana Curia, sive extra illam, aliquod „ Beneficium, simpliciter, sive ex causa permutationis, „ vel alias dimiserit aut illius Commendæ cesserit, seu „ ipsius Beneficii unionis dissolutioni consenserit, etiam „ vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ, & „ postea intra viginti dies a die per ipsum Resignantem „ præstandi consensum computandos, de ipsa infirmitate „ decesserit, & ipsum Beneficium quavis auctoritate con- „ feratur per Resignationem sic factum, Collatio hujus- „ modi sit nulla ipsumque Beneficium nihilominus per o- „ bitum censeatur vacare.

Immo hæc Regula de viginti locum habet etiam in il- 21
lis, qui dum sani erant, resignaverunt, & postea casu quodam, aut superveniente morbo inopinato intra viginti dies decesserunt; Gochier *ad regulam* 19. *Cancellariæ de viginti n.* 16. *vers. Itaque frustra*, id probans ex verbis dictæ Regulæ, ibi: *Etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ*, Parisius *lib.* 12. *de resignat. Benefic. q.* 6. *nu.* 7. testans de communi, ita hodie communiter hanc Regulam practicari, Vivianus *de Jurepatronatus lib.* 13. *cap.* 10. *num.* 86. Rota apud Bichium *decis.* 164. *num.* 14. & alia Rota *in una Leodiensi Beneficii* 25. *Maji* 1640. *coram Cerro decis.* 11. *num.* 10. asserens ita declarasse Clementem VIII.

Beneficia Jurispatronatus, sive Patroni sint Laici, sive 22
Clerici, nequeunt resignari ad favorem tertii, neque permutari sine consensu patronorum; *arg. c. Monasterium* 33. *caus.* 16. *q.* 7. Rota *p.* 1. *recent. decis.* 427. *num.* 1. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. glossa* 16. *a num.* 2. *& glossa* 47. *num.* 20. Gratian. *disceptat. forens. tom.* 5. *cap.* 835. Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 13. *num.* 141. cum pluribus ibi citatis; Pirhing *loc. cit. num.* 13. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 61. Parisius *lib.* 2. *quæst.* 4. *num.* 4. *& lib.* 7. *quæstion.* 15. *numer.* 8. & alii passim; Ipsorum enim Patronorum interest, ne, ipsis neglectis, aliqui insinuentur in Beneficiis, forte ipsis infensi, aut inimici.

Item Beneficia elective resignari non possunt in favo- 23
rem alterius, neque permutari sine consensu illorum, qui Jus habent eligendi; Cardinal. *in Clementin. unic. numer.* 18. *de renuntiat.* Flamin. *lib.* 8. *quæst.* 10. *num.* 11. Vivian. *in praxi Jurispatronat. lib.* 13. *cap.* 10. *num.* 28. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis cap.* 4. *numer.* 72. Barbosa *loc. citat. num.* 145. Reiffenstuel *loc. citat. numer.*

61. Pirhing *loc. citat. num.* 13. & ipso teste alii communiter.

24 Talis autem Resignatio, vel Permutatio sine consensu patronorum, vel Jus eligendi habentium facta, non est ipso Jure irrita, sed irritanda solum ad ipsorum contradictionem, & instantiam; &, si eorum consensus post Resignationem superveniant, erit valida, *arg. cap. Quod sicut* 18. *de election. cap. Cum nos* 3. *De his, quæ fiunt a Prælatis*, cum similibus, Lessius *l.* 2. *de Just. & Jur. cap.* 34. *num.* 165. & 198. Azorius *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 25. *q.* 4. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 62. Pirhing *loc. cit. num.* 13. & communis aliorum.

25 Item resignari nequeunt, lite pendente, Beneficia litigiosa, quia talis Resignatio præsumitur fieri in fraudem Colligantis: *arg. c.* 1. *de alienatione Judicii mutandi causa facta, & cap.* 2. *Ut lite pendente, in* 6. Generaliter enim loquendo alienatio rei litigiosæ, dum lis pendet, fieri prohibetur, & facta non tenet, ut expresse ex *toto tit. ff. & Cod. de Litigiosis*; Barbosa *loc. cit. n.* 147. Parisius *cit. lib.* 2. *q.* 3. *num.* 2. Azorius *cit. cap.* 25. *qu.* 3. Pirhing *loc. cit. num.* 14. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 55. & alii communiter.

26 Item Beneficia unita resignari non possunt, etiam antequam unio sortiatur effectum. Sic si Beneficium a Petro possessum uniatur alicui Ecclesiæ, Monasterio, vel Seminario, ut post illius Beneficium resignare in alicujus favorem. *Communis*, per text. in Concil. Trid. *sess.* 21. *de reform. cap.* 5. *in fine*, ibi:,, Quæ uniones non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscumque provisionis, etiam ex causa Resignationis, aut derogationis, aut suspensionis, & sess. 23. cap. 18. circa medium, ibi: Nec per Resignationem ipsorum Beneficiorum uniones, & applicationes suspendi, vel ullo modo impediri possint.

27 In Curia Romana non admittuntur Resignationes Parochialium ad favorem tertii, præsertim cum reservatione pensionis ipsi Resignanti, vel alteri a Resignatario præstandæ, nisi exprimatur per quantum tempus possederit per quinque annos, vel circa, aut saltem tres, quamvis antea requirerentur septem, vel sex: Garcias *de Beneficiis part.* 11. *cap.* 4. *num.* 47. Isidorus Moconius *in tract. de Majest. Militant. Eccles. lib.* 1. *part.* 3. *cap.* 2. *rub. de Benefic. fol.* 451. Reiffenstuel *loc. citat. num.* 63. Prosper de August. *in addit. ad Quaranta in Summ. Bul. tit. Resignat. Benefic. ult. vers.* Pyrr. Corrad. *Prax. Benefic. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 14. ubi testatur, hunc usum, seu Stylum Datariæ Apostolicæ exordium habuisse a Gregorio XIV. qui sic servari mandavit, ex eo quod Innocentius IX. id antea statuerat, nempe ut accipiens Beneficium Curatum, vel simile non possit illud renunciare ad favorem ante triennium.

28 Prædicta tamen praxis procedit solum in Resignationibus, quæ fiunt in Curia Romana in manibus Papæ, non autem in illis, quæ pure, seu absque Reservatione Pensionis fiunt in manibus Ordinarii; De his enim Gregorius XIV. nihil de novo statuit. Unde pure, & libere, & absque ullo onere possunt similes Resignationes fieri in manibus Ordinariorum etiam ante annum possessionis; Pyrr. Corrad. *loc. citat. num.* 20. Reiffenstuel *loc. citato num.* 63. Parisius *lib.* 3. *quæst.* 2. *per totum*, & alii.

29 Quamvis justæ, & legitimæ causæ, ob quas potest fieri Beneficiorum Resignatio, generatim ad duas reduci possint, scilicet ad utilitatem Ecclesiæ, & salutem propriam, ut dicitur *in Cap. Quidam* 12. *de Resignatione*, & notantur Barbosa *loc. cit. num.* 69. Pirhing *loc. cit. num.* 1. & alii; tamen Innocentius III. *in Cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciatione* sex assignat, ob quas potest Episcopus Resignare Episcopatum, quæ omnes continentur in his duobus versiculis ibidem in Summario allegatis.

> *Debilis, Ignarus, Male conscius, Irregularis,*
> *Quem mala plebs odit, Dans scandala, cedere possit.*

30 *Prima* igitur causa designata per ly *Debilis* est Debilitas, seu infirmitas Corporis, ob quam redditur quis impotens ad exequendum suum Officium. *Secunda* designata per ly *Ignarus* est Ignorantia, seu defectus scientiæ necessariæ ad sui Officii executionem. *Tertia* designata per ly *Male conscius*, est Conscientia criminis, non quidem cujuslibet, sed illius dumtaxat, quod post peractam pœnitentiam impedit executionem sui Officii, ex quo irrogat infamiam, homicidii, & hujusmodi. *Quarta* designata per ly *Irregularis*, est Irregularitas Personæ. *Quinta* designata per ly *Quem mala plebs odit*, est malitia plebis ita moribus, & personæ ipsius Prælati adversariæ, ut in ea quidquam amplius proficere non valeat. *Sexta* designata per ly *Dans scandala*, est grave scandalum, quod aliter sedari non potest. Sic *citat. cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciation.* & *ibi* Glossa, & Doctores communiter.

31 Causæ autem, propter quas possunt Episcopi, & alii facultatem habentes simplices Beneficiorum Resignationes recipere, & admittere assignantur a S. Pio V. in sua Constitutione 50. incip. *Quarta Ecclesiæ* §. 3. his verbis: „ Posthac Episcopi, & alii facultatem habentes eorum „ dumtaxat renunciationes recipere, & admittere possint, „ qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore „ impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, censurisque „ Ecclesiasticis irretiti, aut non debeant Ecclesiæ, vel „ Beneficio inservire, seu qui unum aliud, vel plura Be- „ neficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit pro- „ moveri. Religionem quoque ingressuri, vel Matrimo- „ nium contracturi, si statim postea id re ipsa exequan- „ tur. Denique cum quis ex aliis casibus acciderit, qui „ in Constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ „ III. de dimittendis Cathedralibus Ecclesiis edita conti- „ nentur, qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, „ vel non audent in loco Beneficii residere securi, sed „ neque horum ullus Sacro Ordini mancipatus, nisi Re- „ ligionem ingressurus valeat ullo modo Beneficium vel „ Officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, „ quo in vita possit commode sustentari.

Hinc ubi dicta S. Pii V. Constitutio est usu recepta, si Resignatio ab Ordinariis admittatur absque ulla ex assignatis causis, est nulla; quia ibi ponitur decretum irritans; Pirhing *loc. cit. n.* 36. *in fine*, Parisius *lib.* 5. *q.* 6. *num.* 323., *& seq.* Azorius *part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 19. *quæst.* 5. Leurenius *in Foro Beneficiali part.* 3. *quæst.* 415., & alii. Sed testatur Zipæus *in Analysi de renunciatione n.* 1. non esse ubique usu receptam; & non esse in usu Hispaniæ asserit Garcias *de Benefic. part.* 11. *cap.* 3. *n.* 270. & utrum in Germania edisserit Cardin. de Luca *de Benefic. disc.* 65. *per tot.* 32

Facta resignatione pura, & a legitimo Superiore admissa, non est amplius locus pœnitentiæ; sed Resignans potest compelli etiam invitus ad dimittendam possessionem Benefici Resignati. *Communis*, textu expresso *in c. Quidam* 12. *de renunciatione.* 33

Dicitur autem notanter: *Et a legitimo Superiore admissa*, quia ante ejus admissionem, & ratificationem potest Resignans mutare voluntatem, & revocare Resignationem; Tunc enim res adhuc integra existit, & sic est locus pœnitentiæ, *arg. c. Lecta* 14. *de renunciatione*, *& cap. In causis* 30. 6. *Quia vero, de elect. leg. Si pecuniam*, §. 1. *ff. de condict. caus. dat.* Unde si Resignans constituisset Procuratorem ad faciendam Resignationem Beneficii coram legitimo Superiore, re adhuc integra, potest pœnitere, & mandatum Procuratorium revocare; *Clem. Unic. de renunciation.* Garcias *part.* 21. *de Benefic. cap.* 3. *num.* 227. citans Rotam *decis.* 1. *in fine*, & *decis.* 3. *de renunciation. in antiquis*, Sanctig. *de renunciatione cap.* 6. *num.* 3. Reiffenstuel *loc. citat. num.* 40. Rebuff. *in praxi Benef. tit. de resignatione Conditionali num.* 21. & alii passim. 34

Qui Beneficium resignavit, non obstante sua Resignatione, potest redire ad idem Beneficium ex novo Titulo superveniente, videlicet si mox ad illud præsentetur, vel eligatur. *Communis*, textu expresso *in cap. Cum inter* 2. *de renunciation.* juncta Glossa ibi, & Glossa *in cap. Super eo verb. Non mutat*, *de Rescriptis in* 6. 35

Resignatio Beneficii non potest fieri in manibus Laici, etiamsi esset Persona Rex, vel Imperator, nisi habeat Jus conferendi, & recipiendi tales resignationes ex privilegio Apostolico. *Communis*, textu expresso *in cap. Quod in dubiis* 8. *de resignatione.* 36

Neque Resignatio Beneficiorum fieri potest propria de auctoritate, sed debet fieri de auctoritate, & assensu, & in manibus legitimi Superioris Ecclesiastici habentis potestatem instituendi, & destituendi respectu talium Beneficiorum. *Communis*, per text. *in cap. Non oportet* 18. *sap. Si vero* 23. *cap. Si quis Presbyter* 24. *cauf.* 7. *qu.* 1. *Cap. Admonet* 4. *de renunciat.*, & *c. Illo* 1., & *cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* cum similibus, juncta Glossa *in Clement. Unic. de renunciation. verb. Manibus.* 37

Hinc Resignatio ad favorem tertii, seu cum clausula, *Non aliter*, non potest fieri nisi in manibus Papæ; Sic Barbosa *loc. citat. num.* 57. Pirhing *loc. citat. num.* 77. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 110. Engel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 9. *num.* 8. citans communem omnium doctrinam, & in praxi observatam, quamvis Covarruvias, Sotus, & alii pauci relati a Garcias *part. undecima de Beneficiis cap.* 3. *num.* 153. contrarium senserint; Et ratio est, quia hujusmodi Resignatio, vel continet Simoniam juris Ecclesiastici, ut docent Glossa *in cap. Dilecto verb. Resignavit*, *de Præbend.* Garcias *loc. cit. num.* 152. allegans Rotam *decis.* 146. *lib.* 2. & *decis.* 921. *lib.* 3. *part.* 3. *divers.* & *decis.* 265. *part.* 2. & *decis.* 656 *novissim. Farinac.* Rebuffus *in Praxi Benefic. titul. de renunciation. conditional. num.* 1. Navarr. *cap.* 23. *Manual. num.* 107. §. *Ad Decimum*, Parisius *lib.* 11. *de resignation. quæst.* 3. *num.* 12. asserens ita scribere omnes fere Doctores. Vel saltem aliunde est in Jure prohibita, uti expresse eam prohibuit Hilarius Papa in Concilio Romano relato *Cap. Plerique* 5. *caus.* 8. *quæst.* 1. & Sanctus Pius V. Constitut. 58. incipient. *Quarta Ecclesiæ*. Atqui in Simonia Juris Ecclesiastici, & in Jure Canonico solus Papa de plenitudine potestatis dispen- 38

sare

fare potest, textu expresso *in Cap. Proposuit 4. de concession. Præbend.* ergo &c.

39 Unde Resignatio ad favorem tertii, seu sub ea conditione facta, ut soli Personæ a Resignante nominatæ conferatur Beneficium, ita ut non habeat effectum, nisi conditio impleatur, non potest recipi, & admitti ab Episcopo, vel alio Collatore Papa inferiore; Pirhing *loc. citat. num.* 77. ubi testatur de communi, & de stylo, & usu Curiæ Romanæ, & communi consuetudine.

40 Potest tamen Episcopus, vel alius Collator Papa inferior per se loquendo, & spectato Jure communi admittere Resignationem simpliciter, & sine ulla pactione, aut conditione obligatoria factam, licet tali Resignationi addatur a Resignante deprecatio, seu recommendatio, ut Beneficium resignatum certæ personæ conferatur; Nec Collatio tali certæ personæ facta ad preces Resignantis erit simoniaca; quia nihilominus liberum est Collatori conferre Beneficium cui voluerit, nec injuriam facit nominato, si alteri conferat, cum ex ea nominatione, seu precum interpositione non sit Jus aliquod acquisitum illi nominato. Covarruvias *lib.* 1. *Variar. resolut. cap.* 5. Zoesius *tit. de Simonia, num.* 74. Tholosanus *in Institut. rei Benefic. c.* 8. *num.* 6. Navarr. *in Manual. cap.* 23. *num.* 107. Layman *lib.* 4. *Theol. moral. tract.* 2. *cap.* 17. *num.* 6. Engel *lib.* 1. *Decret. tit.* 9. *num.* 8. Pirhing *ibidem num.* 76. Reiffenstuel *ibidem num.* 112. *& seq.* & alii; Et hoc colligitur ex *Cap. Cum universorum* 8. *de rerum permutat. & Cap. Ex parte* 13. *de Offic. Delegat.* ubi similes Resignationes leguntur, nec tamen ex hoc capite reprobantur, quamvis ex aliis rationibus non tenuerint, ut recte observat Reiffenstuel *loc. cit.*

41 Dicitur autem notanter: *Per se loquendo, & spectato Jure communi*, quia S. Pius V. Const. 58. incip. *Quanta Ecclesiæ* id omnino prohibuit præcisis his verbis: „ Caveant autem Episcopi, & alii prædicti, itemque omnes Electores, Præsentatores, & Patroni, tam Ecclesiastici, quam Laici, quicumque sint, ne verbo quidem, aut nutu, vel signo futuri in hujusmodi Beneficiis, & Officiis Successores, ab ipsis Resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu signentur, aut de his assumendis, promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscumque intercedat ". Unde ubi hæc Const. S. Pii V. est usu recepta, & viget, non currit data Conclusio, quæ dicit solum *per se loquendo, spectato Jure communi Canonico*, cui nondum inserta est dicta Const. quæ neque ubique recepta est, ut testantur Zipæus *in Analys. Jur. Pontific. tit. de Renunciat. num.* 1. Layman *lib.* 4. *Theolog. moral. tract.* 2. *c.* 17. *n.* 6. Engel *tit. de Filiis Presbyter. n.* 3. Garcias *de Beneficiis part.* 11. *c.* 3. *n.* 270. & alii, & jam fuit observatum *supra n.* 32.

42 Neque ibi potest Episcopus, aut alius Collator Papa inferior Beneficia in suis manibus resignata conferre Consanguineis, vel affinibus, aut familiaribus suis, aut Resignantium, vel Admittentium Resignationem. Sic expresse S. Pius V. cit. Const. incip. *Quanta Ecclesiæ* §. *Ceterum* ibi: „ Ceterum præcipimus, atque interdicimus, ne ipsi Episcopi, aut alii Collatores de Beneficiis, & Officiis resignandis prædictis, aut suis, aut Admittentium consanguineis, affinibus, vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos Collationum audeant providere " Et sic declaravit etiam Gregorius XIII. ex sententia Sacræ Congregationis Concilii, prout refert Pyrrhus Corrad. *Prax. Benefic. lib.* 5. *cap.* 1. *n.* 15. his verbis; Episcopus non potest admittere in Parochialibus in suis manibus resignatis Consanguineos, vel familiares tam suos, quam Resignantium, ex Bulla S. Pii V. an. ejus tertio, Kal. April. S. D. N. Gregor. XIII. ex sententia Sacræ Congreg. declaravit, & ideo admonendum Episcop. ne hujusmodi consanguineos, vel familiares admittat ad concursum. Ventrigl a tom. 2. Annot. 4. §. 2. num 10. ubi ex Fulco. Gemmensi, Riccio, Gareit, & aliis notat, quod Ordinarius, non solum non potest conferre Beneficia resignata suis, vel, si admissio Resignationis ad alterum spectet, Admittentis Resignationem Consanguineis, affinibus, & familiaribus; sed nec etiam ipsius Resignantis.

43 Prædicta tamen Constitutio S. Pii V. de non conferendis Beneficiis resignatis consanguineis, affinibus, vel familiaribus Episcopi Collantis, vel Resignantis, aut Admittentis Resignationem, non habent locum in Beneficiis de Jure patronatus, cum ipsa debeant conferri præsentatis a Patronis, prout declarasse Gregor. XIII. refert Pyrr. Corrad. *loc. cit. num.* 54. his verbis „ Nos Hieronymus tituli S. Pancratii S. R. E. Presbyter Cardinalis Matthæjus fidem facimus, & attestamur, in libris Sacræ Congregat. Conc. qui apud Nos asservantur, adnotatum esse, quod fel. rec. Gregor. XIII. declaravit, Beneficia Jurispatronatus non comprehendi in §. Ceterum contento in Const. fan. mem. Pii V. relaxante prohibitionem de non admittendis Resignationibus; quo §. Prohibentur Episcopi Beneficia eorum manibus Resignata, eorum, aut Resignantium affinibus, consanguineis, vel familiaribus conferre.

Hieronym. Cardin. Matthæjus.

Cum autem prædicta S. Pii V. Const. sit admodum notabilis quoad Resignationes faciendas, & admittendas, & teste Pyrrho Corrado *loc. cit. num.* 50. maximopere vigeat, juvat hic eam ad omnium commodum per extensum adducere. 44

PIUS EPISCOPUS.

Quanta Ecclesiæ Dei incommoda omni tempore attulerit, & nunc quotidie magis afferat ministrorum in eam ingressio vitiosa, jam late perspiciunt, & cum mœrore expendant Præsules omnes, & Pastores, quando hæc pernicies ceterarum omnium maxima tam multas Orbis Ecclesias impie violant.

§. 1. Quam vero hoc malum cum in ceteris frequens, tum maxime in Beneficiorum Ecclesiasticorum dimissione admittitur, nemini molestum esse debet, quod pridem de reprimendis quotidianis fraudibus, quæ hac in re frequentiores internoscuntur, certam aliquam rationem tandem inituri, Officii nostri partes in prohibenda omnibus interim Resignationum hujusmodi receptione paulo severius interposuerimus, omnesque Beneficiorum interim resignandorum dispositiones, quæ fierent, in irritum revocaverimus, ac etiam decreverimus, nullum per ea in illis jus, neque titulum, vel color tum, tam in petitorio, quam in possessorio ipsis provisis tribuere, quin etiam eos ad illa deinceps obtinenda perpetuo inhabiles fore: Collatores vero, alias in illorum dispositione, etiam tamquam devolutionis jure se se interponere non posse, sed de eis, ut vere vacantibus, sive per Romanos Pontifices, sive alios Collatorum superiores, uti preventum esset, libere provideri.

§. 2. Nunc autem intendentes institutum hoc nostrum, quo Sanctuarium Domini cupimus illibatum, auctore Domino, persequi, ac simul, quantum in Nobis est cavere, ne Resignationes ipsæ dehinc pro cujusque arbitrio nullisque, vel certe levibus causis passim, & temere admittantur, prohibitionem, & alia prædicta, ac certa omnia nostris super his Litteris contenta eatenus relaxamus.

§. 3. Ut posthac Episcopi, & alii facultatem habentes eorum dumtaxat Resignationes recipere, & admittere possint, qui aut senio confecti, aut criminis obnoxii, Censurisque Ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ, vel Beneficio inservire, seu qui unum aliud, vel quos aliud contigerit promoveri, Religionem quoque ingressuri, vel Matrimonium contracturi si statim postea id re ipsa exequantur, denique cum quis ex aliis causis acciderit; qui Constitutione fel. rec. Innocent. Papæ III. de dimittendis Cathedralibus Ecclesiis, edita continentur. Qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco Beneficii residere securi; Sed nec eorum ullus Sacro Ordini mancipatus, nisi Religionem ingressurus, valeat ullo modo Beneficium, vel Officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari; Nec Beneficiorum, & Officiorum permutationes admittere, quæ Canonicis Sanctionibus, & Apostolicis Constitutionibus permittuntur.

§. 4. Caveant autem Episcopi, & alii prædicti, itemque omnes Electores, Præsentatores, & Patroni, tam Ecclesiastici, quam Laici, quicumque sint, ne verbo quidem, aut nutu, vel signo, futuri hujusmodi Beneficiis; & Officiis Successores ab ipsis Resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu designentur, ut de his assumendis, promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscumque intercedat.

§. 5. Ceterum præcipimus, atque interdicimus, ne ipsi Episcopi, aut alii Collatores de Beneficiis, & Officiis resignandis prædictis, aut suis, aut Admittentium consanguineis, affinibus, vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum audeant providere, quod si fecus, ac etiam quicquid præter, vel contra formam prædictorum fuerit a quocumque temere attentatum, id totum ex nunc vires, & effectum decernimus non habere.

§. 6. Qui vero contrafecerint, ut in eo, quo deliquerint, puniantur, a Beneficiorum, & Officiorum, collatione, nec non electione, præsentatione, & institutione, prout cui competierit, tantu suspensi remaneant, donec remissionem a Romano Pontifice meruerint obtinere: & qui talia Beneficia, seu Officia receperint, eos prædictis pœnis volumus subjacere. Et nihilominus in eos, qui sic suspensi conferre, eligere, præsentare, confirmare, vel instituere, ausi fuerint, excommunicationis quoad personas, quo vero ad Capitula, & Conventus a Divinis suspensionis sententias ipso facto promulgamus, quibus etiam nullus alius quam ipse Romanus pontifex, sive absolutionis, sive relaxationis gratiam (excepto mortis articulo) valeat impertiri. Prohibitione, & Litteris nostris prædictis nihilominus in ceteris omnibus perpetuo valituris.

§. 7.

§. 7. Non obstantibus quibuscumque Privilegiis, Indulgentiis, & Litteris Apostolicis generalibus, & specialibus quibuscumque, Episcopis, & aliis Superioribus, ac inferioribus Ecclesiarum Prælatis, nec non Ecclesiis, Monasteriis, & Capitulis, Conventibus, Collegiis, & Universitatibus, eorumque & aliis Personis, etiam Regia, & Imperiali Majestate præditis, sub quacumque verborum forma, & conceptione concessis, per quæ effectus præsentium impedire posset quomodocumque, vel differri, etiamsi de eis, ipsorumque totis tenoribus ad verbum, ac de propriis nominibus eorum; nec non Ecclesiis, Monasteriis, locis, Ordinibus, & Dignitatibus, de quibus nec non causis, propter quas illa concessa sunt, specialem, & expressam præsentibus fieri oporteret mentionem.

§. 8. Ceterum jubemus, easdem præsentes ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, & in Acie Campi Floræ publicari, & earum exempla affigi; Volumusque eas sic publicatas, omnes, & singulos perinde afficere, & obligare, ac si illis fuissent singulariter intimatæ.

§. 9. Exemplis quoque prædictis, etiam impressis, manuque Notarii publici, & sigillo Prælati Ecclesiastici, vel ejus Curiæ obsignatis, eamdem prorsus fidem adhiberi, quæ ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ 1568. Kal. Apr. Pontificatus nostri Anno tertio.

45 Resignatio reciproca triangularis, seu quadrangularis, qua scilicet tres, vel quatuor simul resignant sua Beneficia ea conditione, sive pacto, ut primus resignet suum Beneficium secundo, & secundus suum tertio, & tertius suum quarto, & quartus suum primo, non potest admitti ab Ordinariis Papa inferioribus, sed solum ab ipso Papa. Conc. Trid. *sess. 15. de reform. cap. 15.* reprobans dictas Resignationes reciprocas, Gonzal. *ad Regul. 8. Cancell. Gloss. 14. num.* 48. Navarr. *Manual. cap. 24. num. 10. & cons. 43. de Simonia*; Antonell. *de Regimine Ecclesiæ lib. 3. cap. 11. num.* 8. Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. universal. cap. 15. num.* 120. Pirhing *l. 1. Decret. tit. 8. numer.* 83. Reiffenstuel *ibidem num.* 124. Sanig. *ibidem t. 5. num.* 5. & alii passim. Et ratio est, quia talis Resignatio fit in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*, & simul involvit pactionem quamdam præviam, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus Labem semper continet Simoniæ Jure Ecclesiastico prohibitam; *Cap. Quæsitum 5. de rerum permut.* cum similibus: solus autem Papa de plenitudine suæ potestatis potest dispensare supra Jus Ecclesiasticum, & purgare, seu tollere talem labem Simoniæ; *Cap. propofuit 4. de concess. Præbend.* & faciunt dicta *supra num.* 38.

46 Resignatio Beneficii Conditionalis, quæ fit cum reservatione perpetua certæ Pensionis in Pecunia, vel parte fructuum, verb. gr. tertia, vel dimidia, non potest admitti ab Ordinario Papa inferiore, sed solum ab ipso Summo Pontifice. Parisius *lib. 6. de resignat. Benefic. quæst. 7. n. 3. & q. 2. num. 1. & 2.* Azorius *part. 2. cap. 1. lib. 20. quæst. 1. & cap. 21. quæst. 7.* Pirhing *loc. cit. numer.* 80. ubi testatur de communi: Et ratio est, quia talis Resignatio est Jure communi Canonico prohibita, cum Beneficia regulariter dividi nequeant; *Cap. Majoribus 8. de Præbend.* & sine diminutione sint conferenda, *Cap. Unic. Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.* Beneficium autem dividitur, vel saltem cum diminutione confertur, cum uni Pensio, vel fructus ex Beneficio dantur, alteri vero Jus, & Titulus Beneficii confertur, adeoque &c. Tum quia resignare Beneficia sua sub reservatione Pensionis perpetuæ coram Ordinario Papa inferiore est Simonia Juris Ecclesiastici, ut tradunt Abbas, Covarr. Suarez, Valentia, Bonacina, Castropal. Diana, Barbosa, Laurentius citati, & secuti a la Croix *lib. 4. num.* 1056. quia est pactum in materia Beneficiaria, per text. *in Cap. Quæsitum 5. de rerum permutat. c. Super hoc 6. de renunciation. cap. Matthæus de Simonia, & Extravagant. Detestabile eodem inter communes*, cum similibus; Simoniam autem Juris Ecclesiastici purgare, & tollere potest solus Papa, cum ipse solus possit de plenitudine suæ potestatis supra omne Jus Ecclesiasticum dispensare, *cit. c. Propofuit 4. de concess. Præbend.*

47 Quandonam autem, quomodo, & ex quibus causis possit Episcopus Pensionem imponere? Vide verb. *Pensio a n. 14. ad 28.*

48 Resignatio Beneficii cum reservatione regressus, ingressus, vel accessus non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris, sed solum in manibus ipsius Summi Pontificis, Conc. Trid. *sess. 25. de reform. c. 7.* S. Pii V. Const. incip. *Romani Pontificis providentia*, & tenet Communis Doctorum, teste Pirhing *loc. cit. num.* 81. Quid autem sit regressus, & ingressus, vel accessus; Vide *supra numer.* 10.

49 Beneficia reservata, quorum Collatio spectat ad solum Papam, quamvis possint simpliciter dimitti in manibus Ordinarii Papa inferioris; Dummodo hic aliis illa non conferat, tamen nequeunt resignari cuipiam alteri, sive ex causa permutationis, sive in gratiam, & favorem tertii, nisi in manibus Papæ. Sic expresse statuit revocando omnes similes licentias, & facultates Innoc. IV. Const. incip. *Sicut bonus Pastor*, & concordat *Regula tertia Cancellariæ*, & tenent Doctores communiter.

50 Resignatio Beneficii facta cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas factas olim a Resignante in assecutione illius Beneficii, est Simoniaca, unde non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris, Parisius *lib. 14. de resignation. Beneficiorum quæst. 5. num. 1.* & ipso teste Communis aliorum; In Beneficiis enim Ecclesiasticis omnis pactio, omnisque conventio debet omnino cessare, *cap. Super eo 7. de transactionibus, cap. ultim. de pactis; cap. Quæsitum 4. de rerum permutat. cap. Super hoc 5. de renunciat. cap. Matthæus 23. de Simonia* cum similibus, super quibus Juribus Ecclesiasticis solus Papa potest dispensare, *ex cit. cap. Propofuit 4. concess. Præbend.* Vide verb. *Transactio n. 17.*

51 Resignatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione Resignationis atque expeditione Bullarum ab utraque parte ceteroquin facienda, est simoniaca, nec potest admitti ab Ordinario Papa inferiore. Sic Parisius *cit. q. 5. num.* 6. Suar. *de relig. tract. 3. lib. 4. cap. 34. num.* 19. Garcias *p. 11. de Benef. c. 3. n.* 148. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 78. Pirhing *loc. cit. num.* 19. & ipso teste alii communiter per rationem, & Jura adducta *num. anteced.*

52 Ipsi tamen Doctores hoc limitant, nisi talis conventio, & pactio Summo Pontifici declaretur, & ab ipso approbetur, quia cum talis Simonia sit solum Ecclesiastica, potest eam Papa purgare, & penitus tollere, cum ipse de plenitudine suæ potestatis possit supra omne Jus Ecclesiasticum dispensare, ex *cit. cap. Propofuit 4. de Præbend.*

53 Resignatio Beneficii facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut Resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo consanguineo, vel affini, aut amico, est omnino illicita, nulla, ac Simoniaca, simonia confidentialis expresse damnata a Pio IV. Constitut. incipient. *Romanum Pontificem*, & a S. Pio V. Constit. incip. *Intollerabilis*.

54 Resignatio Beneficii, ut sit licita, & valida, debet esse spontanea, & libera, non vi, aut gravi metu extorta, alias vel ipso Jure erit nulla, & invalida, vel saltem per Judicis Officium ad partis petitionem erit rescindenda. Parisius *de resignat. Benefic. lib. 13. q. 2. num.* 8. Garcias *p. 11. de Benef. c. 3. n.* 143. Aloysius Riccius *part. 2. Praxis resolut.* 483. *n.* 3. cum Rota ibi citata, & pluribus aliis. Abbas *in cap. Ad aures num. 8. & c. Ad audientiam num. 1. de his, quæ vi, metusve causa fiunt*, Azorius *p. 2. lib. 7. c. 27. q. 1. & 3.* Pirhing. *loc. cit. n.* 84. Reiff. *loc. cit. num.* 3. & alii passim, per text. *in c. Abbas 1. c. Ad aures 3. & c. Ad audientiam 4. de his, quæ vi, metusve causa fiunt*.

55 Resignatio Beneficii, ut sit licita, & valida, debet etiam esse pura, & libera ab omni pecunia, & omni pactione, seu conventione dandi aliquid temporale intuitu ipsius, aliter est Simoniaca. *Communis* per text. *in c. Super hoc 6. de renunciat. c. Cum pridem 4. & c. ult. de pactis, c. Matthæus 23. & c. Tua nos 34. de Simonia, & Extravagant. Cum detestabile eod. inter communes* cum similibus.

56 Resignatio pura, seu simplex, & absoluta admitti potest ab Episcopo sub justis, & certis causis assignatis a S. Pio V. Const. 58. incip. *Quanta Ecclesiæ*, & adductis *supra n.* 31. ex præcisis suis verbis. Vide *ibi*.

57 Permutatio Beneficiorum est reciproca Beneficiorum Resignatio facta adinvicem inter permutantes ex justa causa, & auctoritate legitimi Superioris. *Ita in re Communis*.

58 Justa causa faciendi dictam permutationem coram Ordinario est necessitas, vel utilitas Ecclesiæ. *Communis*, per text. *in c. Quæsitum 5. de rerum permut.*

59 Necessitas, vel utilitas non requiritur ex parte utriusque Ecclesiæ, sed sufficit ex parte unius. *Sic communis Doctorum* quo ad necessitatem; & quamvis quo ad utilitatem velint aliqui, quod requiratur ex parte utriusque Ecclesiæ, tamen opinio communio tenet, sufficere ex parte unius, per text. *in cit. Quæsitum in fine*, ibi: *Ut qui uno loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere*. Garcias *de Benefic. part. 11. c. 4. n.* 46. Ventriglia *tom. 2. Annotat. 4. §. 3. n.* 28. Laurentius *part. 3. q.* 869. La Croix *lib. 4. n.* 1101. & alii plures.

60 Immo non solum utilitas Ecclesiæ, sed etiam utilitas ipsorum Beneficiatorum est sufficiens, & justa causa faciendi permutationem coram Ordinario; *c. Cum universorum 8. de rerum permut.* ubi legitur: Permutatio Beneficiorum facta eo quod utilitati utriusque permutantium immunere crederetur, ibi: *Quam utilitati utriusque immunere credebant*, & ibi Glossa verb. *Utilitati*, & Abbas *n.* 7. Garcias *loc. cit. cap. 4. n.* 47. Barbosa *loc. cit. n.* 127. Lambert. *de Jurepatron. p. 1. lib. 2. q. 6. n.* 39. Genuens. *in Praxi c. 65. n. 10. vers. circa*, Ventriglia *l. c. nu.* 19. Reiffenst. *l. c. n.* 75. & alii plures contra Parisium, Tuschum, Zerolam, & alios.

Per-

61 Permutatio Beneficiorum, ut sit licita, & valida, debet fieri auctoritate legitimi Superioris; Unde si fiat privata auctoritate permutantium, est Simoniaca. *Communis per text. in cit. cap. Quæsitum 5. de rerum permutat.*

62 Hinc permutantes privata sua auctoritate sine consensu legitimi Superioris perdunt sua Beneficia, *cap. Cum olim 7. de rerum permutatione*, juncto ejus Summario, in quo sic expresse habetur: *Beneficia sua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate*, & concordat *c. si quis Episcopus 7. q. 1. & c. Quanto 3. de translat. Episc.*

63 An autem fiant privati suis Beneficiis ipso Jure, vel privandi sint per sententiam? variant Doctores. Navarrus enim, Lessius, Layman, Castropal. Cochier apud Leuren. *par. 3. q. 847.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 86.* & alii, dicunt, eos, qui Beneficia permutant propria auctoritate, non amittere illa ipso Jure; ideoque posse propria auctoritate ad illa redire saltem pro foro conscientiæ, quandiu per sententiam non privantur, uti videtur innui *in cit. c. Olim 7. de rerum perm.* Garcias autem *par. 11. de Benefic. c. 4. n. 59.* Barb. *loc. citat. n. 175.* Suarez *lib. 4. c. 57. n. 41.* Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 19. num. 24.* Busembaum *lib. 3. par. 1. tract. 1. dub. 3. artic. 3.* cum aliis ibi citatis, & plures alii probabilius volunt, quod hodie tales permutantes sint ipso Jure privati suis Beneficiis, simulque excommunicati ante Judicis sententiam, juxta *Extrav. Cum detestabile, de Simonia inter communes.*

64 Legitimus Superior, qui potest auctoritatem præstare permutationi Beneficiorum, est solus Papa quoad beneficia majora, & reservata. Beneficia enim reservata, quorum Collatio spectat ad solum Papam, prohibentur resignari, & consequenter permutari coram Ordinario Papa inferiore. Innocent. IV. Const. inc. *Sicut Bonus Pastor*, *Extravag. Execrabilis §. Quæ omnia, de Præb.* & concordat *Regula tertia Cancellariæ.*

65 Item legitimus Superior pro admittenda permutatione Beneficiorum est Episcopus loci, in quo sunt Beneficia, *c. Quæsitum 5. de rerum permut. c. Unic. de rerum permutat. in 6.* & Communis Doctorum.

66 Item omnis Ordinarius, seu Prælatus habens Jurisdictionem Episcopalem, vel quasi, etiam si forte Dignitatem Episcopalem, non habeat, quia hæc facultas competit Superiori ratione Jurisdictionis, & non ratione Dignitatis. Abbas *in cit. c. Quæsitum n. 4.* Garcias *cit. c. 4. n. 70.* cum aliis ibi citatis. Ventriglia *loc. cit. n. 20.* Barbosa *loc. cit. n. 175.* cum aliis ibi adductis; Leuren. *loc. cit. q. 832.* & alii passim.

67 Item Vicarius Generalis Episcopi, vel alterius Ordinarii, si ad id facultatem specialem habeat, secus vero, si illam non habeat, Garcias *loc. cit. c. 4. n. 74.* Azorius *cit. cap. 29. q. 4.* Bellamer. *part. 1. q. 3.* Barb. *loc. cit. n. 177.* Leurenius *loc. cit. q. 840.* Ventriglia *loc. cit. n. 21.* ubi dicit hoc esse indubitatum apud omnes.

68 Item Capitulum seu Vicarius Capitularis, sede vacante, ubi Beneficiorum collatio spectat communiter ad Episcopum, & Capitulum, & ubi Beneficia spectent ad Collationem tertii. Non autem si spectent ad Collationem Episcopi tantum. Garcias *loc. cit. n. 75.* Ventriglia *loc. cit. n. 13.* Barbosa *loc. cit. n. 176.* Leuren. *loc. cit. q. 849.*

69 Item Visitator, seu Administrator Ecclesiæ vacantis a Papa constitutus. Leur. *loc. cit. q. 850.* La Croix *lib. 4. n. 1094.* Cochier, & alii passim.

70 Si permutantes habeant Beneficia in diversis Diœcesibus, requiritur utriusque Episcopi auctoritas, vel utriusque Vicarii Generalis ad id specialem facultatem habentis, Potest tamen unus Episcopus, vel Vicarius totum negotium committere alteri. Garc. *loc. cit. n. 65.* Novar. *Sum. Bull. verb. Beneficior. Resignat. n. 10.* Ventr. *l. c. n. 22.* Leuren. *l. c. q. 829.* La Croix *loc. cit. n. 1095.* & alii passim.

71 Ordinarii possunt Permutationes admittere etiam in mensibus Apostolicis, seu Papalibus, quia Beneficia, quæ vacant per Resignationem non reservantur per alternativam, ut excipit Regula 8. Cancellariæ, & sic censuit *Sacr. Congreg. Episcop. sub die 14. Maji 1583.* apud Barbosam *loc. cit. n. 174.*

72 Inferior Collator, qui nec est Episcopus, nec Jurisdictionem Episcopalem, nec quasi, habet, non potest præstare auctoritatem pro Permutatione Beneficiorum. Garc. *loc. cit. n. 68. & seq.* Barbosa *loc. cit. n. 175.* cum aliis ibi citatis; Ventrigl. *loc. cit. n. 25.* & alii contra Silvestrum, & Angelum.

73 An Ordinarii, cessante pacto partium, in Permutatione Beneficiorum mandare possint, quod recipiens Beneficium pinguius solvat aliquam Pensionem alteri suo tempore duraturam ad coæquandos fructus utriusque Beneficii? Vide verb. *Pensio n. 24.*

74 Quamvis Beneficiorum permutatio non possit fieri propria auctoritate, possunt tamen permutare intendentes inter se tractare, & convenire de permutatione facienda, si accessura sit auctoritas Superioris, in cujus manibus ea resignare intendunt. Abbas *in cit. c. Quæsitum 5. de rerum permut. n. ult.* Rebuff. *in Prax. Benefic. tit. de Permutat. n. 52.* Reiffenstuel *lib. 1. Decretal. tit. 9. n. 102.* Pirhing *lib. 3. Decret. tit. 19. n. 21.* & alii passim. Et ratio est clara, quia talis prævius tractatus est medium moraliter necessarium ad permutationem faciendam, ne alioquin hanc intendens cæco modo suum Beneficium permutare cogatur cum Beneficio alterius, ignorans, an alter ad hoc sit paratus; Concesso enim fine, scilicet Permutatione Beneficiorum, censentur etiam concessa media, sine quibus finis commode obtineri nequit, *l. Cui Jurisdictio 2. ff. de Jurisdictione*, ibi: *Cui Jurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus Jurisdictio explicari non potest; cap. Præterea 5. de Offic. Judic. Deleg.* ibi: *Quia ex eo quod causa sibi committitur super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem, c. Suspicionis 39. eod.* ibi: *Cui sicut Jurisdictio, sic & cetera, sine quibus explicari non potest, intelliguntur esse commissa.* Vide verb. *Pensio n. 27.*

Beneficia Jurispatronatus nequeunt permutari coram Or- 75
dinario sine consensu Patronorum. Barbosa *loc. cit. num. 182.* Moneta *de commutat. ultim. volunt. cap. 10. n. 369.* Stephanus Gratian. *discept. Forens. c. 835.* Castropal. *tract. 13. d. 6. p. 3. §. 2. n. 4.* Garcias *de Benefic. par. 12. cap. 3. num. 19.* Lotter. *de re benefic. lib. 2. q. 15. n. 75. & seq.* Ventrig. *loc. cit. n. 27.* Card. de Luca *de Benefic. disc. 40. & disc. 49.* La Croix *l. c. n. 1071.* Lambertin. *de Jurepatron. par. 1. lib. 2. q. 6.* Rota *in Gerunden. Beneficii de Aquilana 8. Martii 1627. & 21. Febr. 1628. coram D. Pirovano*, quam citat Barbosa *loc. c.* & sic tenent Doctores passim, *arg. cap. Monasterium 23. caus. 16. q. 7.* Ipsorum enim Patronorum interest, ne ipsis neglectis aliqui instituantur in Bene-
ficiis forte ipsis infensi, & inimici. Vide *supra n. 22.* Unde 76
si Permutatio fiat sine consensu Patronorum, & ipsis reclamantibus, vacat Beneficium, potestque a Patronis præsentari alius post sententiam de nullitate inducente vacationem; Lottar. *de re benefic. lib. 2. q. 14. n. 75. & seq. & n. 84.* Ven-
triglia *loc. cit. n. 27.* Geminian. Garcias, Selva, Lambertin. 77
Card. de Luca, & alii; quos citat, & sequitur La Croix *loc. cit. n. 1091.* Si autem sic facta sit Permutatio ob ignoratum Patronum, potest sic permutans redire ad beneficium, etiam invito Patrono, quia nec contempsit, nec ingratus fuit. Rota *in Gerunden. Permutationis 5. Julii 1595. cor. D. Litta*, quam refert Garcias *de re benefic. p. 11. cap. 3. sub n. 19.* Lotter. *loc. cit.* Leuren. *loc. cit. q. 294.* Ventri-
glia *loc. cit. c. 27.* Bellamer: Gamb. Lambertin. & alii ci- 78
tati, & secuti a La Croix *loc. cit. n. 1091.* Verum si Patroni requisiti pro suo consensu illum denegent sine justa causa, potest Episcopus auctoritatem valide præstare sine eorum consensu, si Permutatio petatur in magnam Ecclesiæ utilitatem, cum in tali casu non censeantur contemni Patroni. Felinus *in cap. Cum accessissent n. 32. de Const.* Ventriglia *loc. cit. n. 27.* Stephan. Gratia, Rebuff. Abbas, Covarr. Lambert. Garc. Fondut. Cochier, qui dicunt sic declarasse Sacram Congregationem, ut refert, & sequitur La Croix *loc. cit. n. 1091.*

Etiamsi Permutatio fiat coram Summo Pontifice sine 79
consensu Patroni, adhuc dicit Lotter. *loc. cit.* fore irritam reclamante Patrono, nisi Papa derogaret Jurispatronatus, quia non aliter censetur consentire. Card. de Luca *de Benefic. disc. 40. n. 3. & a n. 9. & disc. 49. num. 5.* La Croix *loc. cit. & 1091.* & alii.

Permutatio Beneficii debet fieri cum altero vero Be- 80
neficio, nec potest fieri coram Ordinario cum pensione. Barbosa *loc. cit. n. 178.* Reiffenstuel *lib. 1. tit. 9. num. 100.* La Croix *loc. cit. n. 185.* Leuren. *par. 3. q. 821.* & alii passim; In jure enim est solum permissum Episcopis ut admittere possint permutationem Beneficii cum Beneficio; Unde non est extendenda hæc facultas ultra proprietatem verborum ad permutationem Beneficii cum Pensione, *arg. c. Cui de non 27. de Præbend. in 6.* Cum enim versemur in materia potius odiosa, quam favorabili, utpote contra dispositionem antiquorum Canonum generaliter prohibentium quamlibet pactionem in Beneficiis, nulla est hic facienda extensio, *arg. cap. Odia 15. de Regulis Juris in 6.*

Ad validitatem Resignationum, & Permutationem Be- 81
neficiorum requiritur necessario earum publicatio facta juxta formam indictam a Greg. XIII. Const. 85. incip. *Humano vix Judicio*, quæ, ut ab omnibus in promptu habeatur, hic ad litteram datur.

GREGORIUS EPISCOPUS &c.

Servus Servorum Dei,

Ad perpetuam rei memoriam.

„ HUmano vix judicio ita bene quicquam, & provi„ denter sanciri potest, quin usus sæpe aperiat, „ doceatque, id, quod salubre fore credebatur, minus „ experiendo prodesse, quod in illis Constitutionibus, „ quas ad prohibendas simulatas, occultasve Beneficiorum „ Ecclesiasticorum Resignationes diversi Romani Ponti„ fices multifariam ediderunt, & fel. record. Pius V. „ Prædecessor noster novissime promulgavit, cognoscimus „ accidisse.

„ §. 1. Nos hoc malum prout occasio, necessitasque

„ Po.

postulat, corrcere volentes, statuimus, ut posthac omnes, & quæcumque Resignationes, etiam causa Permutationis, ac Commendarum, & etiam Litteris Apostol. non confectis, & possessione non habita, nec non litis, & jurium quorumcumque concessiones, ac retrocessiones, quæ deinceps de quibuscumque Beneficiis Ecclesiasticis in nostris, seu Romani Pontif. pro tempore existentis manibus, ac etiam coram Notario publico, & testibus fient, & a nobis, vel illo, seu nostro, vel illius mandato admittentur, & super eis provisiones, & quæcumquæ aliæ dispositiones, sive temporales, sive perpetuæ, ut ad hoc mandata Apostolica sub quacumque forma, & quibuscumque etiam S. R. E. Card. ac piis locis quocumque privilegio suffultis facta publicari debeant cum Litteris Apost. desuper confectis intra sex menses, si Beneficium citra montes fuerit, ultra vero intra novem, a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus numerandos, etiamsi postea concessio gratiæ hujusmodi ex quavis causa, diversisque subsequentibus datis, ac quotiescumque, & quovis modo reformata, & valida reddita fuerit, pluresque & quotquot in alium, vel alios concessiones, ac etiam in ipsummet primum Resignantem, vel cedentem, retrocessiones, termino prædicto nondum elapso intercesserint, ita ut unicus dumtaxat terminus omnibus his successivis cessionibus, ac retrocessionibus decurrat, ut qui postremus gratiam habuerit, publicationem hujusmodi facere, ceteraque omnia hic præscripta, intra eumdem terminum præstare teneatur.

„ §. 2. Ipsa autem publicatio in Cathedrali, & in Beneficii Ecclesia, vel Ecclesiis, si in pluribus illud sit, fiat ubique, dum frequens populus ad Missarum solemnia convenerit, palam omnibus Litteræ Apostolicæ prædictæ, earumque transumptum authenticum exhibeatur, clareque, & intelligibili voce Resignatio, seu Cessio hujusmodi, ac Beneficii qualitas, & invocatio, nominaque, & cognomina Resignantis, seu Cedentis, ac illius, in cujus favorem gratia hujusmodi facta est, pronuncientur; ita ut hæc omnia possint ad notitiam omnium sibi existentium verisimiliter pervenire, seriemque de his omnibus exemplo collato valvis dictarum Ecclesiarum affixum relinquatur. Si vero Ecclesia Beneficii ruralis sit, aut Populo, conventuque careat, eo casu in Parochiali, intra cujus Parochiæ limites Beneficium ipsum consistit, & in Cathedrali Ecclesia, vel si locus bello, seu peste, aliisve manifestis periculis subjaceat, tunc in proxima Parochiali, ac etiam in Cathedrali, vel si aditus ad illas, aut utramvis minime sit securus, in alia Cathedrali, vel Parochiali viciniori periculorum immuni publicatio hujusmodi peragatur.

„ §. 3. Jus quoque, in quem disponi, vel mandari de Beneficio etiam litigioso, vel accedente non possesso, sub quacumque forma contigerit possessionem Beneficii intra dictum tempus vigore litterarum Apostolicarum desuper confectarum, nec alias apprehendere debeat, & si propter litem, aut aliud legitimum impedimentum nequiverit, saltem Litteras Apostolicas cum earum publicatione, si tunc facta erit, Judici, seu executori illarum, vel aliis, ad quos pertinet, per se, vel Procuratorem suum legitimum intra idem tempus præsentare, & apud illum, vel illos pro ipsarum Litterarum executione instare, & possessionem hujusmodi instanter petere teneatur.

„ §. 4. Ceterum modus, & forma hic tradita semper, & ubique debeat observari, nec alius, vel æquipollens ullo modo admitti in omnibus hujusmodi Resignationibus, Cessionibus, & retrocessionibus, de quibuscumque Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, tam virorum, quam mulierum, Dignitatibus, Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis, Sæcularibus, & quorumvis Ordinum, quam Militarium, Regularibus, etiam electivis, & manualibus, ac etiam de Jurepatronatus Laicorum illustrium, & alias quomodocumque existentibus, sive pacificis, sive in petitorio, sive in possessorio litigiosis, etiam de quibus in Consistorio nostro disponi consuevit, seu debet, quæ posthac ex quacumque causa fient, & per nos, ac prædictos Successores extra tamen dictum Consistorium, administrationis, possessionis, fructuum, etiam omnium, ac rerum, & jurium quorumcumque; Ad prædictorum tamen observationem eum, in quem juris fit cessio Beneficii, quod tempore cessionis hujusmodi, & ante illam vigore Litterarum Apostolicarum, ut supra, si ad id tenebantur, publicatarum realiter possidebat, nolumus obligari.

„ §. 5. Quod si quicquam prædictorum omissum fuerit, dictis terminis, ut cuique præscripti sunt, elapsis, omnes dispositiones, & gratiæ Resignatorum, & Cessorum Beneficiorum, aut jurium hujusmodi, cum omnibus inde secutis, sive de pacificis, sive de litigiosis, sint irritæ, & inanes, nullaque alia gratia super hujusmodi Beneficio, sive jure cesso, iis, quibus concessa fuerit, suffragetur, sed ipsi tales inhabiles, & incapaces sint ad hujusmodi Beneficia sic resignata, & cessa, quandocumque obtinenda, illaque, sive jura ab ipsa statim prima resignatione, seu cessione, etiamsi illæ alias nullæ, & invalidæ essent, vacavisse, & vacare censeantur eo ipso, nec resignantibus, seu concedentibus, si postea in sua possessione remanent, constitutiones de annali, & triennali possessore, nec præsumptæ, aut tacitæ retrocessiones, etiam propter diuturnam continuatæ possessionis hujusmodi tolerantiam, nec omnino aliud jus, vel Beneficium ullo tempore suffragetur, sed ipsa Beneficia, sive jura sic a principio vacantia, a Sede Apostolica prædicta dumtaxat impetrari valeant, ac concedi. Illorum vero impetrationes, vel etiam Motu proprio concessiones quibuscumque derogationibus suffultæ, nunquam sub clausulis generalibus, aut vacationum modis conditionalibus, vel implicitis comprehendantur, sed specialiter, & expresse ob non servatam præsentis Constitutionis formam, ac cum declaratione nominum, & cognominum Resignantis, seu Cedentis, & gratiam habentis dispositive, & non conditionaliter fieri omnino debeant, & quicumque sic impetrans, aut gratiam, etiam motu simile habens præfinitum cuique casui tempus prædictum a data concessionis gratiæ sibi factæ hujusmodi, ea omnia, quæ cadens a jure prædicto decebat, præstare teneatur, & si pluribus gratiam hujusmodi fieri contigerit, is præ omnibus obtineat, qui primus publicationem suæ impetrationis fecerit, ut possessionem adeptus fuerit, aut petierit, omniaque requisita prædicta adimpleverit, quamvis in data sit postremus, & possessio ab alio publicando negligentiore prius apprehensa fuerit, vel petita, Reservationibus omnibus nominis, administrationis, fructuum etiam omnium, ac pensionum, & aliarum rerum quarumcumque, nec non facultatibus, indultis, & aliis concessionibus, tam ipsis Resignantibus, seu cedentibus, qui tamen possessionem ab initio re ipsa dimiserint, quam aliis ex hujusmodi resignationibus, cessionibus a Sede Apostolica factis nihilominus validis, plenumque effectum sortituris.

„ §. 6. Sed ne in Beneficiis super possessione, vel proprietate litigiosis litis prosecutio turbari valeat, vel differri in causis hujusmodi contra cedentem ad ulteriora, etiam ad sententiam definitivam, & rem judicatam, ac illius executionem quousque ille, qui etiam ex Resignatione, seu cessione, aut ex omissa forma publicationis hujusmodi obtinuit, ad causam per se, vel Procuratorem legitimum accesserit, litemque hujusmodi susceperit, eodem modo, & Ordine procedi possit, quo potuisset legitime, si cessio hujusmodi facta non fuisset, ac quidquid interim in procedendo decretum, & expeditum fuerit, sive cedente, sive contra eum, etiam postquam ipse, quel quivis alius incumbentia sibi secundum prædicta præstiterit, non solum circa fructus, sed etiam circa possessionem, & ipsum jus, quod cessum est, valeat omnino, & vim obtineat, illumque ipsum, cui gratia facta est, non minus afficiat, quam si ipso legitime citato contra eum decretum, & expeditum fuisset, nec ipse adversus hæc prætextu non acceptatæ gratiæ, vel etiam illius ignorantiæ, aut citationis, vel intimationis executioni contra ipsum minime demandatæ, aliave ratione valeat excusari. Possit tamen ipse, etiam si in lite, & causa hujusmodi subrogatus, non sit quandocumque ad illius prosecutionem, & terminationem venire, & a Judice, coram quo causam ipsam ex delegatione pendere contigerit, in illis ipsis statu, & terminis, in quibus tunc eam esse repererit, etiam absque Rescripto speciali admitti.

„ §. 7. De Beneficiis autem, quæ deinceps in manibus Ordinariorum Collatorum, etiam Cardinalium, etiam indulta, & facultates ad hoc ab Apostolica Sede habentium, ac Legatorum etiam de Latere, & Delegatorum etiam specialium hujusmodi Sedis extra Romanam Curiam residentium, etiam ex causa permutationis contigerit, ipsi intra mensem negotium universum admissionis, vel rejectionis resignationis hujusmodi, & si per eos facienda erit, provisionis resignati Beneficii, juxta Apostolicas, & alias Canonicas sanctiones omnino absolvant. Et qui sic provisus fuerit, intra tres menses, a die sibi factæ provisionis illam publicet, & possessionem Beneficii capiat, modo, & forma supradictis, alioquin, illis elapsis, nulla sit ejus provisio, & Beneficium vacare censeatur eo ipso.

„ §. 8. Ordinariique, & alii prædicti, qui hæc, ut eis præscribuntur, non perfecerint, eo casu potestate disponendi de ipsis Beneficiis, sint ea vice privati, eorumque dispositio eo ipso ad Sedem Apostolicam devoluta existat, ut aliis idoneis ab ipsa Sede dumtaxat modo, & forma prædictis concedantur: Decernentes sic per quoscumque judicari debere, nec non irritum, & inane, quidquid secus super his quocumque scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

„ §. 9. Non obstantibus prædicti Pii V. & aliis omnibus aliorum prædecessorum nostrorum Constitutionibus de publicandis Resignationibus hujusmodi hactenus editis, & reformatis, quas omnes omnino abrogamus. Ita tamen quod in publicandis illis Resignationibus, & Cessio-

" tionibus, quæ in manibus nostris hucusque factæ, " & a nobis admissæ sunt, & tempus ad eas publicandas, juxta dicti Pii prædecessoris Constitutionem " nondum effluxit, Constitutio ipsa, quoad eas dumtaxat, integre observetur. Nec non Resignantium, sive " Cedentium voluntatibus, conditionibus, protestationibus, & clausulis, in ipsismet Resignationibus, cessionibus, seu Procuratorum Constitutionibus, & mandatis, ac alias etiam ad præservationem suorum jurium, " & significationem, quod non aliter, nec alio modo resignant, seu cedunt appositis, & quacumque verborum " vi, formula, & multiplicatione expressis, nec non " indultis, privilegiis, & gratiis Apostolicis, etiam prædictis Cardinalibus, ac eorum, & nostris familiaribus " continuis commensalibus, nec non Litterarum Apostolicarum Scriptoribus, Abbreviatoribus, ceterisque Romanæ Curiæ Officialibus, & ex quibusvis causis quomodocumque concessis, & confirmatis, quæ omnia etiam tollimus, & annullamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

" §. 10. Ut autem præsentes amplius innotescant, " volumus, ut earum exemplis etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & sigillo personæ in " Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem " prorsus fides ubique, in Judicio, & extra illud " adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus si " forent exhibitæ, vel ostensæ. Mandamusque illis " in Librum Quinternum appellatum Cancellariæ Apostolicæ ad perpetuam rei memoriam de more referri. " Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis " Dominicæ 1584. Nonis Jan. Pontificatus Nostri anno duodecimo.

82 Finis autem hujus Constitutionis est, ut tollantur omnes fraudes, & gravia inconvenientia, quæ ex occultis Beneficiorum Ecclesiasticorum Resignationibus, Cessioni-
83 bus, & Permutationibus in dies oriebantur. Primo, nempe, ut evitentur fictæ Resignationes, Secundo, ne Resignantes, aut Permutantes, remaneant in Beneficiis, & exerceant actus invalidos Jurisdictionis, præsertim in Sacramentorum administratione cum maximis periculis, & incommodis animarum. Tertio, ne occulte Resignantes, aut Permutantes post Resignationem, & Permutationem fructus, decimas, & alia hujusmodi indebite recipiant ex Beneficiis jam resignatis, & permutatis. Quarto, ne Ordinarii Collatores Beneficiorum defraudentur in suis Juribus, nunquam scientes, quis sit verus, & legitimus possessor, aut cujus morte vacaturum sit Beneficium, & ne alia hujusmodi oriantur non parva incommoda. *Sic Doctores communiter*.

84 Ex dispositione igitur dictæ Constitutionis publicari debent Resignationes, & Permutationes omnium Beneficiorum, sive ipsa Beneficia sint simplicia, sive Curata, sive Electiva, sive Jurispatronatus, sive Secularia, sive Regularia, sive reservata, sive non. *Communis*, per expressa verba dictæ Constitutionis §. 4.

85 Item publicari debent Resignationes, & Permutationes Beneficiorum, etiamsi factæ sint cum reservatione fructuum, Administrationis, Pensionis, regressus, vel accessus. Parisius *lib. 11. q. 5. n. 8. & seq.* Garcias *de Benefic. par. 12. cap. 3. n. 273. & seq.* Azorius *par. 1. lib. 7. cap. 24. q. 7.* Pirhing *lib. 1. Decretal. tit. 9. q. 106.* La Croix *lib. 4. n. 1072.* & alii.

86 Etiamsi Resignationes essent nullæ, & invalidæ, si alii Beneficia eo colore obtinuerint, faciendæ sunt publicationes; Garcias *loc. cit. n. 775.* Leuren. *par. 3. q. 782.* La Croix *loc. cit. n. 1070.* & *Communis aliorum* per præcisa verba dictæ Constitutionis *sub §. 5. ibi: Etiamsi illæ alias nullæ, & invalidæ essent*.

87 Item publicari debent Cessiones, & retrocessiones litis Beneficialis, & Jurium quorumcumque; *Communis*, per verba præcisa d. Const. *sub §. 2. ibi: Nec non litis, & jurium quorumcumque cessiones, ac retrocessiones*.

88 Publicari tamen non debent Beneficia majora Consistorialia, sive quæ in Consistorio conferuntur, uti sunt Episcopatus, Archiepiscopatus, Primatus, Patriarchatus; In ipsis enim cessat ratio fraudis, cum in præsentia Papæ
89 conferantur. *Communis*. Alia minora Beneficia Consistorialia, quæ extra Consistorium providentur, uti sunt Abbatiæ, Prioratus, & hujusmodi, publicari debent, Paris. *loc. cit. q. 3. n. 25.* Azorius *loc. cit. c. 24. q. 5.* Pirhing *loc. cit. n. 102.* & alii communiter per expressa verba dictæ Constitutionis §. 4.

90 Ad hanc publicationem faciendam tenentur omnes Resignatarii etiam exempti quamvis sint Officiales Curiæ Romanæ, & Cardinales. Item illi, qui impetrant Beneficia vacantia ob non factam a Resignatariis publicationem. Item secundus Resignatarius, quamvis primus publicaverit. Paris. *l. c. q. 4.* Azor. *loc. cit. q. 6.* La Croix *l. c. n. 1060.* Pirhing *loc. cit. n. 105.* & alii communiter. Item publicatio facienda est ab utroque permutante. Leurenius *loc. c. q. 776.* Parisius, Azor. Cochier, quos citat, & sequitur La Croix *loc. cit. n. 1109.* contra Navar. Barbosa,
91 & Ventrigl. putantes satis esse fieri ab alterutro. Unius tamen negligentia & omissio non nocet alteri. Gonzal. Parisius. Tonant. apud Leuren. *loc. c. q. 871. n. 4.* & La Croix *loc. cit. n. 1109. arg. l. Sancimus 22. Cod. de pœnis, ibi: Peccata igitur suos teneant auctores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum, cap. Quæsivit 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli, ibi: Cum peccata suos auctores tenere debeant &c. cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus, ibi: Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit; & cap. Non debet 21. de Regul. Jur. in 6. ibi: Non debet aliquis alterius odio prægravari*.

Obtinentes Beneficium non resignatum, sed pure di- 92
missum, v. g. per assecutionem incompatibilis, non tenentur ad hanc publicationem. Leuren. *loc. cit. q. 790.* Garc. Barbos. Ventrigl. citati, & secuti a La Croix *loc. c. n. 1070.* & alii passim. Item ad hanc publicationem non 93
tenentur obtinentes Coadjutoriam cum futura successione. Leuren. *loc. cit. q. 763. 767.* La Croix *loc. cit. n. 1068.* & alii communiter.

Resignationes, & Permutationes factæ in Curia Ro- 94
mana de Beneficiis intra montes publicari debent intra sex menses; De Beneficiis vero factæ ultra montes intra novem menses numerandos a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus. *Communis* per expressa verba cit. Constitutionis sub §. 1. Factæ autem apud Ordinarios Collatores, etiam Cardinales, publicari debent intra menses numerandos a die factæ sibi provisionis. *Communis* per expressa verba citatæ Constitutionis *sub §. 7*.

Tale tempus currit etiam contra Minorem 14. anno- 95
rum, cum quo Papa dispensavit ad obtinendum Beneficium, etiam data ignorantia ex parte minoris, quia Decretum irritans, uti habet dicta Constitutio Gregoriana, ligat etiam ignorantes; Parisius *lib. 11. q. 4. n. 62.* Prosper de Augustino *in add. ad Quarant. in Summa Bullar. verb. Beneficiorum Resignatio, & publicatio vers. Tertio amplia*. La Croix *loc. cit. n. 1071.* Ventrigl *loc. cit. n. 73.* Barb. *loc. cit. n. 188.* ubi dicit, id esse de communi sententia.

Publicatio fieri debet in Ecclesia Cathedrali, & in 96
Beneficii Ecclesia, seu Ecclesiis, si in pluribus illud sit. Et si Ecclesia sit ruralis, aut populo careat, debet fieri in Cathedrali, & in Parochiali, intra cujus limites Beneficium consistit. Et si locus bello, peste, aliisve manifestis periculis subjaceat, debet fieri in Cathedrali, & in proxima Parochiali; Et si aditus ad illas, aut ad utramvis minime sit securus, debet fieri in alia Cathedrali viciniori. *Communis*, per verba expressa dictæ Constitutionis §. 3.

Ipsa publicatio debet fieri, dum frequens populus ad 97
Missarum solemnia convenerit, palam omnibus Litteras Apostolicas, earumve Transumptum authenticum exhibendo, clara, & intelligibili voce pronunciando Resignationem, seu Cessionem hujusmodi, ac Beneficii qualitatem, & invocationem, nominaque, & cognomina Resignantis, & Resignatarii, & exemplar omnium, quæ in publicatione facta sunt, in valvis supradictarum Ecclesiarum affixarum relinquendo. *Communis* per expressa verba dictæ Constitutionis §. 2.

Talis publicatio nequit fieri ante expeditionem Littera- 98
rum, quia dicta Constitutio mandat, publicationem esse faciendam, cum Litteris ipsis Originalibus, vel cum earum Transumpto. Sic Rota *in una Vercellens. Canonicatus 23. Jan. 1598. coram D. Cordaba, & in Mediolanen. Beneficii 14. Apr. 1614. coram Card. Sacrato*, & Doctores communiter. Fieri autem deberet, antequam capiatur possessio, ut notat La Croix *loc. cit. n. 1072.* Ventriglia *loc. c. n. 71.* & videtur desiderare ipsa Bulla §. 3. At ipse Ventriglia testatur id non servari in praxi.

Publicatio est facienda, etiamsi Resignatio, vel Per- 99
mutatio esset aliunde notoria; quia cum spectet ad formam, ut patet ex verbis Bullæ §. 2. *Quod si quidquam prædictorum omnium omissum fuerit*, non potest per aliquid publicationi æquipollens, seu æquivalens adimpleri, nec ab ea recedi potest sub prætextu causæ præexistentis; *l. Cum in 8. §. 17. ff. de Transactionibus*, Lotter. *de Benefic. lib. 3. q. 21. n. 2. & sequent.* Gratian. *Discept. Forens. cap. 596. n. 8. & 9.* Leuren. *loc. cit. q. 783.* Ventriglia *loc. cit. n. 78.* & alii passim.

Publicatio fieri potest per Procuratorem, dummodo 100
speciali mandato sit constitutus; Leurenius *l. c. q. 799.* La Croix *l. c. n. 1077.* Parisius, & alii passim.

Item fieri potest etiam per ipsum Resignantem. Leu- 101
renius *l. c. q. 800.* cum Rota, Lotter. *ibi citatis*, La Croix *l. c. n. 1077.* & alii.

Ordinarii omnes, etiam Cardinales, ac Legati eti- 102
am de Latere, si non admittant, vel rejiciant intra mensem Resignationes, vel Permutationes in suis manibus factas, sunt privati ea vice potestate disponendi de ipsis Beneficiis, & totalis potestas eo ipso devolvitur ad Sedem Apostolicam, a qua hujusmodi Beneficia concedenda erunt aliis Idoneis, modo, & forma prædictis. Sic expresse dicta Constitutio §. 7. & 8. & Doctores communiter.

Resignatarii, & Permutantes non facientes intra præ- 103

scriptum tempus, & juxta indictam formam publica-
tionem Resignationis, vel Permutationis, amittunt eo
ipso dicta Beneficia, & omnia jura ad illa, & red-
duntur inhabiles ad illa Beneficia de novo obtinenda,
ita ut eis non suffragetur Regula de annuali, & trienna-
li, & ipsa Beneficia censentur vacare in Curia a die Re-
signationis, seu Permutationis factæ, suntque reservata Pa-
pæ, ac possunt a quovis impetrari, exprimendo modum
talis vacationis, ac nomen, & cognomen tam Resignan-
tis, quam Resignatarii. Sic expresse dict. Const. §. 5. *&
Communis Doctorum*.

104 Reservationes tamen Pensionum, ac fructuum, &
aliarum rerum quarumcumque factæ super dictis Bene-
ficiis a Resignantibus remanent validæ; Dummodo Re-
signantes, in quorum favorem reservationes factæ sunt,
possessionem eorumdem Beneficiorum ab initio re ipsa
dimiserint. Sic expresse d. Constit. §. 5. *in fine*, & Do-
ctores communiter.

105 Impetrans Beneficium sic vacatum ob neglectam pu-
blicationem, debet ipsam publicationem facere, & om-
nia alia præstare, quæ prior Resignatarius negligens
præstare debebat. Et si plures tale Beneficium impetra-
verint, is præ omnibus debet illud obtinere, qui pri-
mus publicationem suæ impetrationis fecerit, & posses-
sionem adeptus fuerit, aut petierit, omnia alia requisita
adimpleverit, quamvis in data sit postremus, & posses-
sio ab alio in publicando negligentiore prius apprehensa
fuerit, vel petita; Sic expresse dicta Constitutio §. 5. *cir-
ca finem*.

106 Impetrans Beneficium vacans ob non factam publica-
tionem a Resignatario tenetur concludenter probare ne-
glectam esse dictam publicationem. Navar. *Summa Bul-
lar. tit. de Benef. resignat. publ. n.* 29. Barbosa *l. c. n.*
199. La Croix *l. c. n.* 180. Leuren. *l. c. q.* 810. Ventri-
107 glia *l. c. n.* 86. ubi testatur de communi. Legitime au-
tem impeditus non dicitur negligens, cum legitime impe-
dito non currat tempus; Impedimentum enim legitimum
excusat a tali publicatione facienda, maxime si impedi-
tus adhibuerit diligentias. Rot. *dec.* 185. *p.* 2. *in noviss.*
Navar. *Summa Bull. p.* 1. *tit. de Benef. Resignat. public.* Ve-
rall. *dec.* 2. *verb. Impedimentum*, Ventriglia *l. c. n.* 88. La
Croix *l. c. n.* 179. cum aliis ibi adductis, Leuren. *l. c. q.* 803.
& 804. & alii passim.

108 Publicatio facta probatur legitime ex Instrumento, ubi
Notarius refert se fecisse dictam publicationem in omni-
bus, & per omnia juxta formam Constitutionis Gregorii
XIII. Talis enim relatio sufficit, ut tenuit Rota *in Colo-
niensi Canonicatus S. Ursulæ* 26. *April.* 1627. *coram D.
Ubald.* impressa per Vivian. post *praxim Jurispatronatus
decis.* 52. *n.* 1. Parisius *lib.* 11. *q.* 6. *n.* 51. *&* 63. Barbosa
l. c. n. 296. & alii.

109 Et sufficit, quod talis publicatio fiat summarie: Non
enim necessarium est Litteras provisionis, sive Papæ,
sive Ordinarii legere de verbo ad verbum, & per ex-
tensum, sed sufficit publicare summam dictarum Littera-
rum, & illarum Transumptum authenticum exhibere;
Garcias *de Benef. p.* 11. *c.* 3. *n.* 290. Parisius *lib.* 11. *q.* 6. *n.*
41. Ventriglia *l. c. n.* 66. Barbosa *l. c. n.* 196. ubi dat sequen-
110 tem summariam formulam: *Notum sit omnibus, quatenus
N. resignat. in manibus suæ Sanctitatis Beneficium simplex
Ecclesiæ N. hujus Civitatis, seu Beneficium Curatum loci
de N. hujus Diœcesis, & de eo facta est gratia N. ut con-
stat ex his Bullis, seu litteris Apostolicis, aut Transumpto
autentico, quas in manu habeo.*

111 Supra allata Constitutio Gregoriana quoad Resignatio-
nes, & Permutationes Beneficiorum coram Ordinariis fa-
ctas secundum aliquos non videtur esse usu recepta in
pluribus locis, in quibus nunquam fit Publicatio earum.
Sic testatur Garcias *p.* 11. *de Benef. c.* 3. *n.* 289. de suis par-
tibus, & signanter de suo Episcopatu Abulensi; & Pirhing
l. c. n. 109. & Reiffenst. *l. c. n.* 135. id testantur de suis
partibus Germaniæ. Flaminius tamen Parisius *lib.* 11. *q.* 9.
n. 7. asserit ipsam esse ubique receptam. Et Ventriglia *l. c.*
n. 65 dicit, prædictam Bullam in hac materia publicationis
Resignationum hodie practicari. Et de facto sic servat pra-
xis, & de Stylo Curiæ proceditur ad statutas in ea pœ-
nas contra negligentes, ut sæpius diversis locis vidi.

112 Quoad resignationes Beneficiorum attendenda omnino
est novissima dispositio fel. record. Summi Pontificis Bene-
dicti XIV. in Const. incip. *In sublimi*; in qua prohibet
resignationem Beneficiorum factam cum reservatione pen-
sionis, & secreto pacto hanc extinguendi, seu cassandi
anticipata quadam summa conventæ pecuniæ. Immo
quamvis non intervenisset contemporanee ad resignatio-
nem Beneficii pactum extinctionis, seu cassationis pensio-
nis reservatæ, vult, quod hæc obtineri non possit a Sede
Apostolica, nisi post elapsos sex menses computandos a
die captæ possessionis Beneficii a Resignatario, & aliter
obtenta debeat judicari ut subreptitia, irrita, & nullius
roboris; & in ambobus casibus declarat, tam Resignantem,
quam Resignatarium totaliter decidisse ab omni jure di-
cti Beneficii, & inhabiles ad quodcumque aliud obtinen-
dum. Insuper ad præcludendum aditum omni fraudi com-
prehendit in eadem constitutione cessionem utilitatis fru-
ctuum pensionis, & extinctionem ejusdem pensionis fa-
ctam intra dictos menses Resignatario, aut alteri Perso-
næ, & etiam ultra dictum tempus, si præcesserit supra-
dictum detestabile pactum.

Resignationes Beneficiorum cum reservatione pensionis, 113
& pacto eam cessandi, prohibentur, & annullantur; Be-
nedict. XIV. t. 1. Const. 30. incip. *In sublimi*. Resignans 114
cum hujusmodi pacto æque ac Resignatarius privantur Be-
neficio, & ad alia assequenda inhabilitantur; Idem *ibid.* 115
Pecuniæ pro cassatione pensionis perceptæ restitui juben-
tur, Idem *ibid.* Et irritantur etiam cessiones commodi 116
exigendi pensiones factæ intra sex menses capta possessio-
ne; Idem *ibid.*

Resignationes cum reservatione Pensionum, & pacto 117
eas cassandi damnatæ & prohibitæ iterum declarantur ab
eodem tom. 2. Const. 10. incip. *Ecclesiastica*. Resigna- 118
tionum fraudes ad eludendam Gregorii XIII. Constitutio-
nem aperiuntur, nempe eæ sunt; 1. Litterarum ex- 119
peditio nimium protracta præsidio prorogationum, & re-
stitutionum ad publicandum. 2. Iteratio *Præsentatæ* su- 120
per una resignatione identidem captæ. 3. Possessio, & 121
publicatio usque ad obitum Resignantis dilata. Idem *ib.* 122
qui ad occurendum dictis fraudibus confirmat in primis
memoratam Greg. XIII. Constitutionem incip. *Humano
vix judicio*, de publicandis intra certum tempus prædi-
ctarum Resignationum gratiis, & de capienda resignato-
rum Beneficiorum possessione. Deinde inhibet Notario
Datariæ, ne recipiat consensus super Resignationibus, quo-
ties Mandata Procuræ habent datam anteriorem 8. men-
sibus quoad Citramontanos, vel 12. quoad Resignantes 123
ultra montes degentes. Item mandat signari supplicatio- 124
nem infra duos Menses decurrendos a data Rescripti.
Item decernit, ne primam quidem prorogationem am-
plius concedi, nisi docto de Litteris expeditis; Post pri-
mam autem, vel secundam ad summum prorogationem
hujusmodi, alias ulteriores prorogationes concedi vetat;
In casu impedimenti saltem Litteras Executoribus vult esse
præsentandas, relicta tamen facultate Datario concedendi
alias prorogationes justificato impedimento usque ad il- 125
lius remotionem. Tandem statuit pœnas per inobservan-
tiam supradictorum incurrendas, & præsertim, quod ipsæ
resignationum gratiæ, cum omnibus inde secutis, nul-
læ, irritæ, cassæ & inanes sint, & censeantur, perinde
ac si nunquam admissæ fuissent. Et injungit Datario, &
aliis ad quos spectat, ut præsentium observantiam dili-
genter curent. Idem *ibid.*

* Beneficii permutatio, quæ fit coram Ordinariis, 126
interdum potest esse prohibita a Constit. S. Pii V. in-
cip. *Officium*, in qua admittuntur quidem permutatio-
nes illæ, sed quæ sint canonicis sanctionibus confor-
mes; ex quo fit, ut cum vetitæ sint provisiones bene-
ficii resignati factæ in favorem affinium, & familiarium
Episcopi, sicut etiam resignantis, ita etiam censentur
vetitæ permutationes beneficiorum, cum aliquis permu-
tet beneficium suum pingue, & est jam effœtæ ætatis
cum altero, quod est tenue, & obtinetur, sive a suis,
sive ab Episcopi consanguineis; vix enim credi potest ab
ista permutatione fraudem abesse, adeoque non est juxta
canonicas sanctiones. *De Synod. Diœces. lib.* 13. *cap.* 24.
§. 10. *nov. edit.*

Novæ additiones ex aliena manu.

MAgna intercedit differentia Conc. Trid. inter, & 1
Bullam Pianam quoad resignationem Beneficii, ad
cujus titulum fuit quis ordinatus, factam coram Ordi-
nario sine hac mentione. Attento namque Concilio Tri- 2
dentino irrita erat Resignatio, & sic Resignans Bene-
ficium haud amittebat. At spectata Bulla Piana, Bene- 3
ficium vacat, nec potest Resignans ad illud redire, sed
illud conferre debet non Ordinarius, sed Papa, aut alius
Ordinario superior. Bene vero Ordinarius in pœnam te-
netur Resignantem alere, incurritque præterea suspensio-
nem a collatione Beneficiorum; Confer *Parisium de Resignat.
lib.* 1. *q.* 6. *n.* 41. *& seq. Boss. de Ord. quoad tit. Sac.* §. 12. *n.* 56.

Quod si agatur de Resignatione mox dicti Beneficii 4
coram Summo Pontifice facta, Resignatio erit nulla,
minimeque Resignans amittet Beneficium ad tramites
Concilii Tridentini; nam Bulla Piana nihil innovavit
de tali resignatione facta coram Summo Pontifice; *Bossius
ubi supra*.

Num facta dici queat mentio hæc, si facta fuerit per 5
dictionem: *Forsan*, vel similem dictionem dubitativam?
Sacra Congregatio Concilii interpres negativam senten-
tiam tenuit *in Lancian.* 9. *Febr.* 1726. At Rota innixa
stylo Datariæ affirmative respondit in *Cordub. Præstimo-
nii* 27. *Novemb.* 1724. §. *Objectum*, *&* *in confirmatoria* 18.
Martii 1726. §. *Ita cor. clar. mem. Corio*, *& in Nusçana
Canonicatus* 2. *Jul.* 1745. §. *Frustra*, *& sequenti*, & in
confirmatoria 14. *Martii* 1746. §. 6. *cor. bon. mem. Viceco-
mite*, ubi sibi objicit mox dictam Resolutionem S. Congre-
gationis Concilii interpretis.

Bulla Piana prohibens, ne Episcopi conferant be- 6
neficia coram ipsis resignata Consanguineis, Affinibus,
& Familiaribus, locum sibi non vindicat quoad Bene-
ficia, quæ resignantur ex causa permutationis, quip-
pe

re quia in hac Resignationis specie totum operatur consensus permutantium, & Ordinarius recognita actus validitate suum dumtaxat consensum, & auctoritatem interponit; *Rot. in Leodien. Scholasticæ 3. Julii 1748. §. 14. coram clar. mem. Matthæio, & Julii 1749. §. 11. cor. bon. mem. Vicecom.*

7 Quoad beneficia jurispatronatus multum interest, utrum Resignatio facta sit nullatenus requisito consensu Patronorum, an requisito, & non obtento consensu hoc. Prior

8 enim casu non est irrita ipso jure Resignatio, sed irritanda est, ut firmant Doctores allegati ab Auctore *n. 24.* At posteriori casu irrita ipso jure est Resignatio, ut respondit *Rot. in Aurien. Parochialis 25. Januar. 1753. §. 8. & in confirmatoria 26. Novembris ejusdem anni 1753. §. 4. coram Eminentissimo Bussio.*

RESOLUTIONES SACRARUM CONGREGATIONUM.

Non est hic opus Summario.

1 Resolutiones Sacr. Congregationum furtive obtentæ, & non expressa facti serie, non attenduntur. Rota *p. 19. rec. dec. 101. a n. 15.* Ursaya *Miscell. Sac. & profan. 1. litt. R. n. 94.*

2 Resolutiones Sacr. Congregationum non attenduntur, quando sunt in terminis. Rota *dec. 1069. in fin. cor. Emerix Jun.* Ursaya *l. c. n. 96.*

3 Resolutiones Sac. Congregationum, si non publicentur, attendi non debent. Silveira *Opusc. 2. declar. Card. n. 8.* Ursaya *Miscell. Sac. & profan. 1. litt. R. n. 97.*

4 Resolutiones ultimæ Sacr. Congregationum prævalent prioribus. Silveira *l. c. n. 11.* Pignatell. *t. 1. consult. 107. num. 14.*

5 Resolutiones Sac. Congr. corruunt corruente fundamento, sub quo emanarunt. Rota *p. 17. recent. dec. 274. n. 11.* Ursaya *l. c. n. 99.*

6 Resolutione S. Congr. dicuntur constituere rem judicatam. Rota *in Tarantina Canonicatus 11. Dec. 1716. §. Unde, cor. Foscar.* Ursaya *l. c. n. 100.*

7 Resolutiones Sacr. Congr. faciunt Jus, quando non sunt certis circumstantiis restrictæ. Rota *in Spoletana Paramentorum super Breve 12. Jun. 1722. §. Quoniam usus, coram Crispolto.* Ursaya *Miscellan. S. & profan. 2. litt. R. n. 29.*

8 Resolutiones Sacr. Congregationum approbatæ a Papa dicuntur Constitutiones Apostolicæ. Card. de Luca *de Regalibus disc. 32. n. 5.* Ursaya *Miscell. Sac. & profan. 1. litt. R. n. 98.*

9 Resolutionibus etiam particularium Congregationum deferendum est pro caussis similibus, rationibus adductis a Rota *p. 4. t. 2. rec. dec. 214. a n. 6. & in Placentina Cathedralis. 22. Jun. 1703. in fin. cor. Molin.* Ursaya *l. c. n. 101.*

10 Hic advertendum superest, quod illa particula, *Et amplius*, quæ sæpe adducitur in fine dictarum Resolutionum, denotat quod omnes Eminentissimi Cardinales in illis fuerunt concordes, & quod cum materia seu caussa de se clare pateat, non sit amplius proponenda. Sic Benedict. XIV. volum. 3. notific. 14.

11 Alia ad rem, Vide verb. *Declarationes, & Decreta Sacrarum Congregationum, & tom. 8. hujus Operis.*

Monitum.

Resolutiones, & Decreta tum Sac. Rituum Congregationis, ab An. 1602. tum Sac. Congr. Conc. Trid. Interpretis, ab an. 1700. habes in Tomo 8. hujus Bibl. Chronologico ordine collecta atque disposita.

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

S U M M A R I U M.

1 *Restituere in integrum generatim quid sit?*
2 *Restitutio in specie quid sit?*
3 *Ut restitutio in integrum concedatur, requiritur; Primo quod actus ille, vel contractus, seu quasi contractus, ex quo gravis læsio sequitur, de jure fuerit validus.*
4 *Secundo requiritur, quod læsio illa sit gravis, seu magna, & notabilis.*
5 *Tertio requiritur, quod læsio illa gravis acciderit dolo adversarii vel inconsulta facilitate læsi, aut negligentia sui Procuratoris ex actu, vel contractu cum adversario gesto.*
6 *Quarto requiritur, quod restitutio in integrum fiat ex justa caussa.*
7 *Beneficium restitutionis in integrum conceditur Minoribus, si ex contractu, vel alio actu notabiliter læsi, aut decepti sunt.*
8 *Restitutio in integrum conceditur Minoribus utriusque sexus, etiamsi contractus, ex quo notabiliter sunt læsi, celebratus sit cum consilio Patris, Tutoris, vel Curatoris.*
9 *Item Beneficium restitutionis in integrum conceditur Ecclesiæ.*
10 *Item Beneficio Restitutionis in integrum gaudent Collegia Clericorum, Monasteria Religiosorum, Hospitalia auctoritate Episcopi fundata, quin & Confraternitates, & Congregationes.*
11 *Item Beneficio restitutionis in integrum gaudent Respublicæ.*
12 *Nomine reipublicæ quæ veniant.*
13 *Item Beneficium restitutionis in integrum conceditur Minori læso contra Minorem lædentem.*
14 *Item conceditur Ecclesiæ læsæ contra Ecclesiam lædentem.*
15 *Adducitur, & solvitur instantia.*
16 *Item Beneficium restitutionis in integrum conceditur quandoque etiam Majorennibus, si in ipsis præter gravem læsionem interveniat alia justa caussa.*
17 *Item Beneficium restitutionis in integrum conceditur nedum ipsis principaliter læsis, sed etiam eorum hæredibus, & Successoribus universalibus.*
18 *Restitutio in integrum petenda est coram Judice illius, contra quem petitur.*
19 *Restitutio in integrum petenda est intra Quadriennium.*
20 *Quadriennium illud in restitutione Minorum incipit currere a primo die 26. Anni inchoati, & durat usque ad Annum 29. completum.*
21 *In restitutione vero Minorum, qui veniam ætatis impetrarunt, quadriennium incipit currere a die, quo venia ætatis obtenta, & intimata fuit.*
22 *In restitutione Majorum 25. Annis quadriennium incipit currere a tempore, quo læsio contingit, simulque cessit justa caussa absentiæ, vel aliud legitimum impedimentum.*
23 *In restitutione Ecclesiæ, vel reipublicæ, quadriennium incipit currere a tempore factæ læsionis.*
24 *Quadriennium petendæ restitutionis incipit currere non a die factæ læsionis, sed a die habitæ scientiæ de læsione.*
25 *Adducitur, & solvitur instantia.*
26 *Tempus quadriennii concessum pro petenda restitutione non currit juste impedito.*
27 *Ecclesia est restituenda in integrum etiam post lapsum quadriennium a die factæ, & cognitæ gravis læsionis computandum. Dummodo tamen adsit aliqua gravis caussa, ob quam Superior beneficium restitutionis ei adhuc concedendum arbitretur; Secus non.*
28 *Assignantur justæ caussæ, ob quas potest Superior post lapsum quadriennium concedere restitutionem in integrum Ecclesiis, & aliis locis piis.*
29 *Restitutione in integrum petita ordinarie suspenditur executio sententiæ, nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem.*
30 *Quando autem ex conjecturis præsumi potest, quod restitutio in integrum malitiose petatur solum ad suspendendam sententiæ executionem, tunc non suspenditur, sed fit ipsius sententiæ executio.*
31 *Regularis, qui legitime fuit impeditus ad reclamandum contra nullitatem suæ Professionis intra quinquennium, allegatis caussis dicti sui justi impedimenti, potest restitui in integrum ad reclamandum etiam post dictum quinquennium.*
32 *Hæc tamen restitutio in integrum non conceditur, nisi a Summo Pontifice, aut a Sacra Congregatione Concilii, vel Episcoporum, & Regularium.*
33 *Hinc restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii conceditur Moniali reclamanti adversus suam Professionem, quando constat de vi, metuque, quibus mediantibus emissa fuit.*
34 *Item restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii datur Moniali, quæ ex legitima caussa reclamare non potuit intra dictum quinquennium.*
35 *Item restitutioni integrum locus est, quando Monialis Professionem per vim, & metum emisit, non obstante longo lapsu temporis.*
36 *Item restitutio in integrum concedenda est Moniali post quinquennium reclamanti, quando illo durante reclamare non potuit.*
37 *Item restitutio in integrum concedenda est religioso impedito reclamare intra quinquennium, non attenta renovatione Votorum vi propriæ regulæ quolibet Anno facta.*
38 *Item restitutio in integrum danda est Religioso, qui Professionem emisit non completo Anno 16. suæ ætatis.*
39 *Item restitutio in integrum danda est Religioso Profitenti cum aliquo defectu habituali in Religione, cujus Constitutiones mandant, ut illi Religiosi, qui tacent aliquem essentialem defectum ante emissionem Professionis, illo detecto, statim possint ab eorum Superioribus dimitti.*

40 *Restitutioni in integrum locus non est, quando non probatur prætensus metus, & vis sibi illata ad Professionem emittendam.*

41 *Restitutione obtenta a Sac. C. C. Ceremoniales remanent actus faciendi in Curiis Episcopalibus.*

1 REstituere in integrum generatim loquendo idem est, ac in pristinum statum reponere, text. expresso *in l. Cum salutatus 1. Cod. de sententiam passis*, ibi: *Restituo te in integrum Provinciæ tuæ. Ut autem scias, quid sit in integrum restituere? honoribus, & Ordini tuo & omnibus ceteris te restituo*. Et concordat *l. Quod si minor 24. §. 4. ff. de Minoribus*, ibi: *Restitutio autem ita facienda est, ut unusquisque in integrum jus suum recipiat.*

2 Restitutio autem in specie accepta est extraordinarium Juris remedium, quo graviter læsus ex naturali æquitate per Officium Judicis reducitur, seu restituitur in pristinum Statum, ac Jus, in quo erat ante læsionem. *Sic in re Communis*, & clare delumitur ex *l. Utilitas 1. cum sequentibus, ff. De in integrum restitutionibus, & in c. Requisivit 2. c. Cum venissent 2. c. Auditis 3. cum sequentibus, de in integrum restitutione.*

3 Ut restitutio in integrum concedatur, varia requiruntur: Primo enim requiritur, quod actus ille, vel contractus, seu quasi contractus ex quo gravis læsio sequitur, de Jure fuerit validus; Si enim nullus fuerit, aut invalidus ipso Jure, non est locus beneficio restitutionis in integrum, quia tunc læsus communi auxilio, ac mero Jure munitus est, ideoque non debet ei tribui extraordinarium, auxilium seu remedium restitutionis in integrum, quod non nisi in subsidium, seu defectum remedii ordinarii conceditur. *Communis*, text. expresso *in l. In causæ cognitione 16. ff. de Minoribus*, ibi: *In causæ cognitione etiam hoc versabitur, nam forte alia actio possit competere circa in integrum restitutionem? Non si communi auxilio, & mero Jure munitus sit, non debet ei tribui extraordinarium auxilium*. Et ib. §. 3. subjungitur: *Et generaliter probandum est, ubi contractus non valet, pro certo Prætorem se non debere interponere.*

4 Secundo requiritur, quod læsio illa sit gravis, seu magna, & notabilis juxta arbitrium boni viri, seu discreti Judicis: Si enim modica sit læsio, non conceditur restitutio in integrum. *Communis*, textu expresso *in l. Scio 4. ff. de integrum restitut.* ibi: *Scio illud a quibusdam observatum, ne propter satis minimam, si majori rei, vel summæ præjudicetur, audiatur is, qui in integrum restitui postulat*. Et concordat *l. Si ex causa judicati 9. ff. de Minoribus, & cap. Ad nostram 11. de rebus Eccles. non alienand.* & ibi Glossa communiter recepta verb. *Enorme*, ubi expresse dicit, *quia pro levi damno non datur restitutio, & in cap. requisisti 1. de in integrum restitutiones, verb. Detrimentum magnum*; ubi sic præcise habetur, *nam pro modica causa non datur restitutio.*

5 Tertio requiritur, quod læsio illa gravis acciderit dolo adversarii, vel inconsulta facilitate læsi, aut negligentia sui Procuratoris ex actu, vel contractu cum adversario gesto, idque vel manifeste constet, vel saltem in judicio per læsum rite probetur: Si enim casu fortuito grave damnum evenerit, videlicet, si res empta incendio periit, vel animal mortuum fuit, non conceditur restitutio in integrum, per expressum textum *in l. Verum, de dolo 11. §. cum sequentibus, ff. de Minoribus*, ubi id pluribus exemplificatur, & concordant *cap. requisivit 1. cap. Cum venissent 2. c. Ex litteris 4. & c. Constitutus 8. de in integrum restitutione*, juncta Glossa communiter recepta *in cit. Cap. Verum, de dolo 11. §. 3. ff. de Minoribus.*

6 Quarto requiritur, quod restitutio in integrum fiat ex justa, causa, *Communis*, per text. *in l. Utilitas 1. ff. de in integrum restitutionibus*, ubi enumerantur causæ generales hujus restitutionis, & dicitur, quod per eam *plurifariam prætor subvenit hominibus, vel lapsis* (sui facilitate, ut explicat Glossa ibidem) *vel circumscriptis* adversarii dolo, *sive metu, sive calliditate, sive absentia inciderunt in captionem. Sive*, ut subjungitur *ib. l. Sive 2. ff. eodem, sive per Status mutationem, aut justum errorem*. Et concordat *l. Hujus Edicti 1. & l. Hoc Edictum 2. ff. Ex quibus causis Majores viginti quinque annis in integrum restituantur, & c. Auditis 3. de in integrum restitutione*, ubi Innocentius III. de Ecclesiis læsis loquens ait, *Æquitate pensata utramque restituimus*: Æquitas autem importat justam causam.

7 Beneficium restitutionis in integrum Jure communi conceditur ætate Minoribus (idest iis, qui viginti quinque annos nondum compleverunt,) si ex contractu, vel alio actu notabiliter læsi, vel decepti sunt. *Communis*, per textum expressum *in l. Hoc Edictum 1. l. Denique 3. l. Minoribus 6. ff. de Minoribus 25. Annis*, ibi: *Minoribus viginti quinque annis subvenitur per in integrum restitutionem, & cap. Constitutus 8. de in integrum restitutione*

8 cum similibus. Restitutio in integrum conceditur Minoribus utriusque sexus, etiamsi contractus, ex quo notabiliter sunt læsi, celebratus sit cum consilio Patris, Tutoris, vel Curatoris. *Communis*, per text. *in l. Filius familias 1. Cod. De Filio familias Minore, l. Denique 3. ff. de Minoribus 2. Cod. si Tutor, vel Curator intervenerit*, ibi: *Minoribus annis 25. etiam in his, quæ præsentibus Tutoribus, vel Curatoribus judicio, vel extra Judicium gesta fuerint, in integrum restitutionis auxilium superesse, & circumventi sunt, placuit.*

Item Beneficium restitutionis in integrum conceditur Ecclesiæ; *Communis*, textu expresso *in cap. Requisivit 1. & cap. Cum venisset 2. de in integrum restitutionem*. Cum enim Ecclesia fungatur Jure Minoris, ut expresse dicitur in *c. Auditis 3. restit. in integrum*, ideo instar Minoris natu, debet semper illæsa servari, ut expresse habetur *in c. Cap. Requisivit*, juncta Glossa communiter recepta *ibidem verb. Jure Minoris.*

Item beneficio restitutionis in integrum gaudent Collegia Clericorum, Monasteria Religiosorum, Hospitalia Episcopi authoritate fundata, quin & Confraternitates, & Congregationes; Ad hæc enim omnia extenduntur privilegia Ecclesiis concessa, textu expresso *in l. Omnia privilegia 35. Codic. de Episcopis, & Clericis*, & concordat *Cap. Ex litteris 2. de consuetudine*, ubi Claustra, Ecclesiæ, & quælibet loca Religiosa quoad favorabilia æquiparantur, & sic tenent Communis Doctorum. 10

Item beneficio restitutionis in integrum gaudent Respublicæ, quæ Minorum quoque Jure fruuntur. *Communis*, per textum expressum *in l. Respublica 4. Cod. Quibus ex causis Minores in integrum restituantur*, ibi: *Respublica Minorum Jure uti solet, ideoque auxilium restitutionis implorare potest*, & concordat *l. Rempul. 23. Cod. de Jure reipublicæ*, ibi: *Rempublicam ut pupillam extra ordinem juvari moris est.* 11

Nomine autem Reipublicæ veniunt non solum supremæ, quæ Superiorem non recognoscunt, sed etiam inferiores Communitates, ut Civitates, Castra, Villæ, Pagi, si bonorum, seu Jurium communium Administratores habeant. Bartolus *in cit. l. respublica 4. Cod. Quibus ex causis Majores*, Maranta *part. 6. speculi aurei §. De appellatione num. 87.* Abbas *in c. cap. requisivit 1. de restitution. in integrum num. 15.* Molina *tract. 2. de justit. disput. 574. n. 4.* Pirhing *lib. 1. Decretal. tit. 41. n. 15.* Reiffenstuel *ib. num. 37.* & alii passim; In istis enim inferioribus militat eadem ratio, quæ in supremis, cum & inferiores regantur per alios, & multos habeant Minores, Pupillos, Viduas, & miserabiles personas, sicuti Supremæ. 12

Item beneficium restitutionis in integrum conceditur Minori læso contra Minorem lædentem. *Communis*, per text. *in l. Verum 11. §. Item quæritur, ff. de Minoribus*, & concordat text. *in l. Ultim. ff. Ex quibus causis*. Item conceditur Ecclesiæ læsæ contra Ecclesiam lædentem. *Communis*, per text. *in cap. Cum venissent 2. de restitution. in integrum*, & concordat text. *in cap. Auditis 3. eod.* 13

Nec valet objicere, quod Privilegiatus non utitur privilegio contra alium Privilegiatum; *l. Assiduis 12. Cod. Qui priores in pignore*, adeoque unus minor Privilegiatus non possit uti hoc privilegio contra alium Privilegiatum Minorem; Nec ulla privilegiata Ecclesia contra aliam Ecclesiam privilegiatam. Non valet, inquam, quia Regula procedit, si utriusque par sit causa; Secus autem, si unus certet de lucro captando, & alter de damno vitando: tunc enim is, qui cupit indemnis esse, merito prævalere debet illi, qui ex re aliena lucrum quærit, ut *cit. l. Verum 11. §. final. ff. de Minoribus*, ubi Summarium sic habet: *Si sint duo privilegiati pari privilegio, præfertur ille, qui certat de damno vitando; sed si uterque certet de hoc, est potior causa rei: sed si sint privilegiati dispari privilegio, privilegium potentioris præponitur*. Tum quia beneficium restitutionis non conceditur Minoribus, vel Ecclesiis lædentibus, sed læsis; Unde Minor, vel Ecclesia lædens non est privilegiata, & consequenter; si res exacte expendatur, non concurrit Privilegiatus cum Privilegiato. Abbas *in c. cap. Auditis 3. de in integrum restitut. num. 8.* Engel. *l. 1. Decretal. tit. 41. num. 6.* Reiffenstuel *loco cit. num. 44. & sequent.* & alii. 15

Item beneficium restitutionis in integrum conceditur quandoque etiam Majorennibus, idest Majoribus 25. annis completis, si graviter læsi sint; at vero in illis præter gravem læsionem necesse est aliam justam causam intervenire, verb. grat. absentiæ Reipublicæ causa, detentionis in vinculis, vel hostium potestate, justi erroris, seu probabilis ignorantiæ, vel aliam similem justam causam, ob quam læsus per Judicis Officium secundum æquitatem restituendus videatur. *Communis*, per textum *in toto titulo ff. Ex quibus causis Majores 25. annis in integrum restituantur*, & text. *in toto titulo Cod. Quibus ex causis Majores in integrum restituantur*, & signanter *in l. Hujus Edicti 1. ff. Ex quibus causis &c.* ubi Prætor tradit hanc generalem clausulam pro justis causis concedendi restitutionem in integrum Majoribus 25. annis, ibi: *Item si qua alia mihi justa causa esse videbitur, in integrum restituam.* 16

Item beneficium restitutionis in integrum conceditur, nedum ipsis principaliter læsis, sed etiam eorum heredibus, & Successoribus universalibus, si modo defunctus in ea conditione fuerit, ut si adhuc superstes esset, restitui deberet. *Communis*, per text. *in l. Non solum* 17

lum 6. §. *de in integrum restitutionibus*, *l. Minor* 18. §. 5. *ff. de Minoribus* ibi : *Non solum autem Minoribus*, *verum Successoribus quoque Minorum datur in integrum restitutio*, *etsi sint ipsi Majores*.

18 Restitutio in integrum petenda est coram Judice illius, contra quem petitur. Nam generale est, quod Actor forum Rei sequatur, *cap. Si Clericus* 5. *& cap. Cum sit generale* 8. *de Foro competent.* & in specie de petenda restitutione in integrum habetur *ex l. Quoniam* 2. *Cod. Ubi*, *& apud quem cognitio in integrum restit. agitanda*, juncto ejus Summario, & Communi Doctorum.

19 Restitutio in integrum petenda est intra quadriennium. *Communis*, textu expresso *in l. supervacuam* 7. *C. De temporibus in integrum restitutionis*, & concordat *cap. Ecclesia* 1. *de in integrum restitut. in* 6.

20 Quadriennium illud in restitutione Minorum (qui non solum toto tempore Minorennitatis possunt petere restitutionem in integrum, sed etiam post completam Minorennitatem per continuum quadriennium) incipit currere a primo die vigesimi sexti Anni inchoati, & durat usque ad annum 29. completum. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Supervacuam* 7. *De temporibus in integrum restitutionis*.

21 In restitutione vero Minorum, qui veniam ætatis impetrarunt, quadriennium incipit currere a die, quo venia ætatis obtenta, & intimata fuit : *Communis*, per text. *in l. Eos qui* 1. *Cod. De his*, *qui veniam ætatis impetrarunt*, *l. Ea quæ* 5. *Cod. De temporib. in integrum restitut.*

22 In restitutione Majorum 25. annis quadriennium incipit currere a tempore, quo læsio contingit, simulque cessat justa caussa absentiæ, vel aliud legitimum impedimentum, ut colligitur ex *cit. l. Supervacuam*, & docet Glossa *in Clementin. Unica*, *verb. A tempore*, *de in integrum restitution.* & Barbosa *ib. n.* 5. citans alios, Pirhing *l. c. n.* 49. Reiffenstuel *l. c. n.* 62. & alii.

23 In restitutione Ecclesiæ (vel Reipublicæ) quadriennium incipit currere a tempore factæ læsionis, idest a tempore celebrati Contractus, vel quasi contractus, aut latæ sententiæ, ex qua Ecclesia læsa est; *cit. Clementin. Unica*, *& ibi* Glossa *verb. A tempore*, *de in integrum restitut.* Franc. *in cap. Ecclesia* 1. *de in integrum restitut. in* 6. *num.* 2. *notabil.* 3. Molina *tract. de Justitia disput.* 571. *in princ.* Reiffenstuel *l. c. n.* 62. & alii.

24 Quadriennium petendæ restitutionis incipit currere non a die factæ læsionis, sed a die habitæ scientiæ de læsione : Alexander *Consil.* 84. *n.* 3. *vol.* 1. Cardinal. Tuschus *litt. B. conclus.* 298. *num.* 9. *&* 16. Baldus *in l. Falsa*, *Cod. de Fide instrumentor.* Engel. *loc. cit. n.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 63. Sannig. *de restitut. in integrum c.* 5. *n.* 3. aliique plures. Et ratio est, quia alias non satis prospectum esset indemnitati Ecclesiarum, & Minorum, si contra occultas suas læsiones nullum haberent remedium; nam tempore ignorantiæ factæ læsionis nequit læsus se defendere, aut beneficium restitutionis petere, *quia qui nescit, is videtur experiundi potestatem non habere*, *& verius est ex eo annum numerari*, *ex quo co-*
25 *gnovit*, ut expresse dicitur *in l. Annus* 6. *ff. de Calumniatoribus*. Nec obstat *cit. Clementin. Unica*, *de in integrum restitutione*, in qua dicitur quadriennium illud a die læsionis esse computandum, quia debet intelligi, quando dies læsionis, & scientiæ ejus coincidunt, ut ita pro favore Ecclesiarum, & minorum Jura Juribus concordentur; Arnoldus Rath. *in tract. de Usucapionibus c.* 5. *assert.* 45. ubi dicit, hanc sententiam communiter sustineri, & in praxi receptam esse. Engel *l. cit. n.* 12. Reiffenstuel *l. cit. n.* 63. & alii.

26 Tempus quadriennii concessum pro petenda restitutione non currit juste impedito : Unde si per dolum, aut vim adversarii, vel ob aliud justum impedimentum, verbi grat. ob absentiam Reipublicæ caussa, non potuit peti restitutio in integrum, debet postea suppleri totum illud tempus, quo duravit illud justum impedimentum, addito ad quadriennium quantum temporis ablatum fuerat; colligitur ex *cit. l. Supervacuam* 7. *Cod. De temporibus in integrum restitutionis*, & tenet *ib. verb. Supervacuam* Glossa communiter recepta, & Bartolus *ibidem* §. *Et breviter*, Pirhing *l. c. n.* 50. Reiffenstuel *l. c. n.* 59. testans de communi.

27 Ecclesia est restituenda in integrum etiam post lapsum quadriennium a die factæ, & cognitæ gravis læsionis computandum; Dummodo tamen adsit aliqua justa caussa, ob quam Superior beneficium restitutionis ei adhuc concedendum arbitretur; Secus non. *Communis* textu expresso *in cap. Ecclesia* 1. *De restitutione in integrum in* 6. ibi : „ Ecclesia, quæ ad retractandam sententiam, vel „ contractum per beneficium restitutionis in integrum „ postulat se admitti, si quadriennii spatium post sit lapsum, & negligenter omiserit, non est ad beneficium „ hujusmodi admittenda; Nisi prævaricationis, vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum, aut alia rationabilis caussa subsit, quæ Superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

28 Caussæ autem, ob quas potest Superior post lapsum quadriennium concedere restitutionem in integrum Ecclesiis, & aliis locis piis, sunt sequentes. Primo, si prævaricatio, seu collusio, vel fraus intervenerit, quia scilicet collusum fuit cum Prælato, vel Administratore bonorum Ecclesiæ, vel is fraude circumventus fuit, ne restitutionem intra quadriennium peteret, *cit. cap. Ecclesia* 1. *de restitutione in integrum in* 6. per adducta verba : *Nisi prævaricationis*, *vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum*. Secundo si læsio fuerit valde enormis; colligitur *ex cap. Ad Ecclesiam* 21. *de rebus Ecclesiæ non alienand.* ubi legitur ob enorme damnum ex alienatione passum, concessam fuisse talem restitutionem in integrum cuidam Monasterio post quadriennium, immo & decennium, ut putat Hostiensis *ibidem*, & sic tenent Glossa final. *in c. cap. Ecclesia*; Abbas *in c. Requisivit* 1. *de in integrum restitution. n.* 2. Covarruv. *l.* 1. *variar. resolut. cap.* 3. *n.* 11, cum pluribus aliis ibi citatis, Pirhing. *loc. cit. num.* 51. Reiffenstuel *loc. c. n.* 67. & alii passim. Tertio, si propter inculpatam ignorantiam, vel ob aliud justum impedimentum restitutio in integrum peti non potuit intra quadriennium; colligitur ex *cit. cap. Ecclesia* 1. *& cap. Si adversus* 2. *de in integrum restitution.* 6. ubi dicitur, quod si Ecclesia intra quadriennium restitutionem in integrum *petere negligenter omittat*, postea amplius admittenda non sit, ergo a contrario sensu, si non ex negligentia, sed propter inculpatam ignorantiam læsionis, vel aliud justum impedimentum restitutionem non petierit, etiam post quadriennium restituenda erit, cum ex rationabili caussa generaliter post quadriennium Ecclesia ad beneficium dictæ restitutionis admittenda sit; ut expresse cavetur *in cit. cap. Ecclesia*, ibi : *Aut alia rationabilis caussa subsit*, *quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum*.

Restitutione in integrum petita ordinarie suspenditur 29
executio sententiæ, nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem. *Communis*, textu expresso *in l. Postulata* 1. *Cod. in integrum restitutione postulata*, *ne quid novi fiat*, ibi : *Postulata in integrum restitutione omnia in suo statu esse debere*, *donec res finiatur*, *perspicui juris est*, *itaque curabit is*, *ad cujus partes ea res pertinet*.

Dicitur autem notanter : *Nisi præsumptio malitiæ sit* 30
contra petentem, quia quando ex conjecturis præsumi potest, quod restitutio in integrum malitiose petatur solum ad suspendendam sententiæ executionem, tunc non suspenditur, sed fit ipsius sententiæ executio, cum hoc tamen, quod idonea cautio detur restitutionem petenti, quo si in caussa prævaluerit, universa cum fructibus medio tempore perceptis, ipsi restituentur; *Communis*, per textum expressum *in cap. Suscitata* 6. *de restitutione in integrum*.

Regularis, qui legitime fuerit impeditus ad reclaman- 31
dum contra nullitatem suæ Professionis intra quinquennium sibi concessum a Concilio Tridentino *sess.* 25. *cap.* 19. *de Regularibus*, allegatis causis dicti sui justi impedimenti, potest restitui in integrum ad reclamandum et- 32
iam post dictum quinquennium. *Communis*. Hæc tamen restitutio in integrum non conceditur nisi a Summo Pontifice, vel Sacra Congregatione Concilii, aut Episcoporum, & Regularium, ut docet praxis, & Stylus Curiæ, & recte observant Barbosa *in Collectan. ad dict. cap.* 19. *Concil. Trident. num.* 9. Fagnan. *in cap. Consuluit n.* 35. *Qui Clerici*, *vel voventes*, Reiffenstuel *l. cit. n.* 91. & alii passim.

Hinc restitutio in integrum adversus lapsum quinquen- 33
nii conceditur Moniali reclamanti adversus suam Professionem, quando constat de vi, metuque, quibus mediantibus emissa fuit. *Sacr. Congr. Conc. in Bisuntina Restitutionis in integrum* 9. *Septembr.* 1713. *& in Januens.* 23. *April.* 1715. *& in Lingonen.* 20. *Septemb. ejusdem anni* apud Ursayam *tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 2. *&* 4. *in Miscellan.* 1. *Sac. & profano litt. R. n.* 124.

Item restitutio in integrum adversus lapsum quinquen- 34
nii datur Moniali, quæ ex legitima caussa reclamare non potuit intra dictum quinquennium. *Sacr. Congreg. Conc. in Mantuana Restitutionis in integrum* 7. *Decembr.* 1715. *&* 28. *Martii* 1716. apud Ursayam *tom.* 2. *p.* 1. *discept.* 9. *& in Miscell. l. cit. n.* 128.

Item restitutioni in integrum locus est, quando Mo- 35
nialis Professionem per vim, & metum emisit non obstante longo lapsu temporis. *S. C. Conc. in Malacitana Nullitatis professionis* 15. *Maji* 1723. 1723. apud eumdem *in Miscellaneo l. c. n.* 130.

Item restitutio in integrum concedenda est Moniali 36
post quinquennium reclamanti, quando illo durante reclamare non potuit. *Sacr. C. Conc. in Pacen.* 19. *Decembr.* 1722. apud eumdem *tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 17. *& in Miscellaneo l. cit. n.* 121.

Item restitutio in integrum concedenda est Religioso 37
impedito reclamare intra quinquennium, non attenta renovatione votorum vi propriæ Regulæ quolibet Anno facta. *Sac. Congr. Conc. in Melevitana Restitutionis in integrum* 29. *Aprilis* 1722. apud eumdem *tom.* 2. *part.* 2. *discept.* 21. *& in Miscellaneo loc. cit. n.* 125.

Item restitutio in integrum danda est Religioso, qui 38
Professionem emisit non completo Anno 16. suæ ætatis. *Sacra Congreg. Conc. in Neapolitana Restitutionis*, *in integrum*

grum 10. *April.* 1723. apud eumdem *in Miscellaneo l. c. n.* 10.

39 Item restitutio in integrum danda est Religioso profitenti cum aliquo defectu habituali in Religione, cujus Constitutiones mandant, ut illi Religiosi, qui tacent aliquem essentialem defectum ante emissionem Professionis, illo detecto, statim possint ab eorum Superioribus dimitti, *Sacr. Congr. Concil. in Neapolitana restitutionis in integrum die* 8. *Augusti* 1716. apud eumdem *in Miscellaneo loco cit. numer.* 123. Et *in alia Neapolitana* 7. *Septemb.* 1718. apud eumdem *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 6. *numero* 77.

40 Restitutioni in integrum locus non est, quando non probatur prætensus metus, & vis sibi illata ad Professionem emittendam. *Sacr. Congreg. in Veneta, seu Brixiensi restitutionis in integrum die* 7. *Febr.* 1721. & 8. *Augusti ejusdem Anni* apud eumdem *tom.* 5. *part.* 1. *discept.* 12. *num.* 166. Et *in Neapolitana Nullitatis Professionis* 9. *Septembr.* 1724. apud eumdem *in Miscellaneo loc. cit. n.* 129.

41 Restitutione in integrum obtenta a Sacra Congregatione Concilii, Cæremoniales remanent actus faciendi in Curiis Episcopalibus. Rota *in Januensi restitutionis in integrum* 9. *Maji* 1701. §. *E converso coram Molines*. Et *Sacr. Congregat. Concilii in Mantuana* 21. *Februarii* 1717. apud eumdem *tom.* 2. *part.* 1. *disp.* 8. & *in Miscellaneo l. c. n.* 131.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 TAmetsi jus prætorium induxerit restitutiones in inte-
grum ad corrigendum jus civile; Sunt tamen & re-
stitutiones in integrum, quas exemplo juris prætorii pro-
2 posuit deinde ipsum jus civile. Habes exempla restitu-
tionis in integrum propositæ a jure civili *in L.* 2. *C. de*
rescind. vendit. ubi læsus ultra dimidium in tantum re-
stituitur, ut, vel caussa penitus in priorem statum de-
ducatur, vel iniquitas per supplementum justi pretii
3 emendetur. Alterum exemplum occurrit *in L.* 33. *ff. de*
re judicat. ubi in integrum restitutio conceditur illi,
4 contra quem falsi instrumenti lata est sententia. Reipu-
blicæ demum, & Civitatibus auxilium restitutionis in in-
tegrum concessum est jure civili *in L.* 4. *C. Ex quib.*
caus. major.
5 Interest vero an restitutio detur ex jure prætorio, an
ex jure civili. Quæ restitutio datur ex jure prætorio,
ea temporaria est; Quæ vero datur ex jure civili, est
perpetua, & sic intra annos triginta intentari poterit;
Stryk. in us. modern. Pandect. lib. 4. *tit.* 1. §. 1. con-
tradicente licet perperam *Bohemer. in introduct. in jus*
digest. lib. 4. *tit.* 4. §. 13.
6 Tempus hoc triginta annorum, licet mox adductam eam-
que veram rationem ignorent, admittere haud ægre so-
7 lent Doctores in prioribus duobus exemplis, nequaquam
vero in tertio exemplo. At si restitutio Reipublicæ, &
Civitatibus jure civili concessa est, necessario debet esse
perpetua; *Stryk. in us. modern. Pandect. lib.* 4. *tit.* 4.
§. 17. ubi quod non *obest* (sunt ejus verba) *quod Imperatores Rempublicam minoribus comparaverint. Non enim*
additum, quod præcise tempora minorum observare de-
beat.
8 Jure Pontificio competit etiam restitutio Ecclesiis cæ-
9 terisque piis corporibus jure Ecclesiarum fruentibus; *c.* 1.
& 3. *de Restitut. in integr.* Quin & Academiis Scholisque
vulgo tribuitur; *Gales. ad c.* 1. *n.* 85. *de Restitut. in in-*
tegr. VViesten. in decret. lib. 1. *tit.* 41. *n.* 24.
10 De tempore vero, quo restitutio proponi debeat ab Ec-
clesiis, omnes fere conveniunt illud debere esse qua-
driennium a die cognitæ læsionis, & proinde sentiunt
illud non currere durante vita Rectoris male administran-
tis, sed incipere tempore successoris, ut primum scivit
actum Ecclesiæ damnosum; *Ziegler. ad Lancellott. lib.* 3.
tit. 81. §. 3. *Bohemer. in decretal. dict. lib.* 1. *tit.* 41.
§. 9. Cæterum si neque restitutio competit Ecclesiis jure
prætorio, sed jure Pontificio consentanee ad superius fir-
mata, dicendum est eam proponi posse non intra breve
quatuor annorum tempus, sed intra spatium triginta an-
norum.

RESTITUTIO.

ARTICULUS I.

Quoad ea, quæ concernunt restitutionis naturam, radices, necessitatem, & obligatos ad ipsam.

SUMMARIUM.

1 *Restitutio unde sit dicta?*
2 *Restitutio quid sit?*
3 *Obligatio restitutionis oritur solum ex violatione justitiæ commutativæ.*
4 *Obligatus ex patris Testamento distribuere v. gr. mille aureos pauperibus suæ Parochiæ juxta cujusque paupertatem, si aliquibus minus dederit, quam requirat eorum paupertas, tenetur compensare.*
5 *Prælatus conferens extra concursum Beneficium digno, omisso digniori, licet peccet graviter, non tenetur tamen ad restitutionem; At vero si conferat sic in concursu, & peccat graviter, & tenetur ad restitutionem.*
6 *Quot, & quæ sint radices restitutionis*, ad n. 7.
8 *Restitutio est necessaria ad salutem necessitate præcepti.*
9 *Non tamen necessitate medii.*
10 *Quæ res necessaria sit necessitate medii, & quæ necessitate præcepti.*
11 *Ad restitutionem tenentur, non solum qui efficaciter per se influunt physice in damnum alterius, sed etiam qui efficaciter influunt moraliter.*
12 *Caussæ cooperantes, seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi, communiter enumerantur novem in traditis versiculis comprehensæ.*
13 *Caussæ comprehensæ sub primis sex nominibus cooperantur positive, tres vero contentæ sub ultimis tribus nominibus negative?*
14 *Per ly* Jussio *venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificandum, vel lædendum, qui sive mandet explicite, sive implicite, sive potestatem habeat præcipiendi, sive non, tenetur ad restitutionem totius damni, in quod efficaciter influxit ejus mandatum.*
15 *Mandans non solum tenetur ad damnum, quod de facto jussit, sed etiam ad illud, quod prævidere poterat ex circumstantiis secuturum.*
16 *Mandans, si sit Superior, tenetur etiam ad restitutionem damnorum, quæ patitur Mandatarius ex sua executione; Secus autem si non sit Superior, sed dat alicui vi stipendii.*
17 *Mandans occidi Petrum, licet Mandatarius per errorem occidat Paulum, adhuc ipse Mandans tenetur ad restituendum totum damnum ex morte Pauli secutum.*
18 *Si Mandatarius excedat mandatum in damno inferendo, tunc excessum illum non Mandans, sed Mandatarius excedens compensare tenetur.*
19 *Si Mandans mandatum suum ante executionem revocet, & revocatio ad notitiam Mandatarii perveniat, tunc liber est ab obligatione restituendi, quamvis Mandatarius adhuc damnum inferat.*
20 *Si autem revocatio mandati ante executionem ad notitiam Mandatarii non pervenerit, tunc Mandans tenetur ipse ad restitutionem.*
21 *Item tenetur Mandans ad restitutionem, quamvis revocatio mandati pervenerit ad notitiam Mandatarii, si ipse Mandatarius, vel non credens seriam esse revocationem, vel si credita seria, postea invincibiliter illius immemor damnum executus est.*
22 *Mandans non eximitur ab obligatione restitutionis, quamvis, si ipse non mandasset damnum inferendum alius ab ipso tale damnum mandavisset.*
23 *Per ly* Consilium *venit omnis ille, qui ad damnificationem aliquem consulit, persuadet, allicit, instruit, & hujusmodi, & is contrahit obligationem restitutionis pro damno ex hujusmodi consilio reipsa secuto.*
24 *Consulens ex stipendio, & ex Officio suo non solum tenetur de malo consilio ex dolo, vel culpa lata, sed etiam ex levi.*
25 *Consulens non ex stipendio, seu quia Jurista, Theologus, Confessarius, tenentur ad restitutionem damni secuti ratione sui mali consilii ex ignorantia crassa, & culpa lata, non autem ex culpa levi.*
26 *Si autem consulens non sit persona, quæ ratione status, vel muneris sui peritiam rei consulendæ profiteatur, non obligatur ex malo consilio, nisi doloso.*
27 *Consulens dans consilium falsum, & damnificativum, seu nocivum sine expressione utilitatis inde resultantis, si ante executionem revocet dictum falsum, malum, & nocivum consilium, liberatur ab obligatione restitutionis, quamvis damnum adhuc sequatur.*
28 *Si autem consulens dederit consilium nocivum, seu damnificativum expressa, seu proposita damnificationis facilitate, utilitate, ac securitate, & hujusmodi, tunc licet revocet suum consilium ante executionem, si consultus a tali sibi antea proposita utilitate motus adhuc operetur, & damnum inferat, non liberatur ab obligatione restitutionis.*
29 *Affertur, & solvitur instantia.*
30 *Consulens furi efficaciter parato auferre a Joanne* 100. *& ab eodem auferat solum* 50. *non tenetur ad restitutionem.*
31 *Si autem furi efficaciter parato auferre a Joanne* 100. *consultat, ut auferat* 50. *a Petro, de quo non cogitaverat, tenetur resarcire damnum Petro illatum per tale suum consilium.*
32 *Si furi efficaciter parato furari alicui indeterminato con-*

consultat quis, ut furetur Titio, tenetur resarcire damnum Titio illatum per tale consilium.

33 Si fur determinatus sit furari vel diviti, vel pauperi, licitum est consulere, ut furetur potius diviti, quam pauperi, non determinando ullum divitem in particulari.

34 Item si fur determinatus sit furari, vel alicui particulari diviti, vel particulari pauperi, v. g. Titio diviti, vel Cajo pauperi, & non possit alterutrum impediri, licet consulere, ut furetur Titio diviti, & non Cajo pauperi, evitando sic majus peccatum & damnum.

35 Per ly Consensus venit omnis ille, qui consentiendo efficaciter influit in alterius damnum.

36 Consentiens consensu efficaci in damnum alicujus inferendum, sine quo consensu alii non possunt, vel non vellent tale damnum inferre, tenetur una cum aliis cooperantibus ad restitutionem.

37 Consentiens sententiæ iniquæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, si in ipsis requirantur vota, seu suffragia omnium, seu plenitudo votorum, tunc omnes tenentur ad compensationem damni ex consensu, & voto suo iniquo secuti.

38 Si autem non requirantur omnium vota, seu suffragia, sed solum majoris partis, ut passim in similibus currit, tunc postremi consentientes per suum suffragium, postquam sufficiens numerus suffragatus est dictæ iniquæ sententiæ, quæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, & similibus iniquis, & injustis actionibus, non tenentur ad restitutionem, quamvis peccent sic suffragando.

39 Si vero dicti postremi consentientes cognoscere non possint, sed dubitent, an suo vel priorum suffragantium voto fuerit caussata talis iniqua, & injusta læsio, ex quo vota fuerint secreta, tunc probabilius tenentur una cum aliis ad compensationem damni pro rata dubii.

40 Item probabilius tenentur ad compensationem postremi consentientes post majorem partem, si sperent contradicendo posse sua auctoritate, vel gratia a tali iniqua sententia, vel indigna, vel injusta electione, seu damnosa actione alios revocare, seu removere.

41 Immo aliqui volunt, quod postremi consentientes, si prævideant priores non esse suffragium retractaturos, adeoque indignum esse promovendum, iniquam sententiam esse proferendam, & hujusmodi, non possint suffragari pro indigno, pro iniqua sententia, & hujusmodi.

42 Priores ferentes suffragium pro sententia, aut electione iniqua, & hujusmodi, peccant graviter, & tenentur ad compensationem, quamvis certo sciant alios independenter a suo suffragio talem iniquam sententiam, aut electionem, & hujusmodi esse conclusuros.

43 Nolens suffragari in iis circumstantiis, in quibus prævidet defectu sui voti aliquem esse injuste condemnandum, aut indigne promovendum, peccat graviter, & tenetur ad restitutionem.

44 Per ly Palpo venit omnis ille, qui laudando, adulando, plaudendo vel exagerando, aut irridendo, vituperando, & exprobando, & consimiliter faciendo alterum efficaciter incitat, & movet ad aliquod damnum inferendum tertio, quod sine tali palpatione non intulisset.

45 Taliter palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius, graviter peccat, & tenetur ad restitutionem.

46 Per ly Recursus venit omnis ille, qui furem, sicarium, aut alium malefactorem hospitio recipiendo, protegendo, instrumenta servando, furta, seu prædas emendo, custodiendo, & hujusmodi præbet securitatem, & commoditatem ad perpetrationem operis injusti, sicque efficaciter in caussa est, ut damnum injuste inferatur, aut injuste illatum non restituatur.

47 Tale Recursum præbentes, si ratione illius recursus, vel receptionis revera damnum sequatur alias non secuturum, peccant graviter contra Justitiam, & tenetur ad restitutionem.

48 Per ly Participans venit omnis ille, qui participat in injusta damnificatione proximi, sive ratione rei acceptæ, sive ratione injustæ acceptionis.

49 Participans ratione rei acceptæ quis sit? & quid teneatur restituere?

50 Participans ratione injustæ acceptionis quis sit? & quid teneatur restituere?

51 In damnificatione duplex actio intervenire potest. Una injusta per se, & ab intrinseco mala, & qui sic participat cum injuste damnificante in tali actione, inexcusabiliter peccat, & semper tenetur ad restitutionem.

52 Alia per se indifferens, & non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione, & applicatione alterius mala; & qui participat in tali actione voluntarie, & libere, peccat, & tenetur ad restitutionem, si autem participet in tali actione coacte, liber est a peccato, & ab onere restitutionis.

53 Assignantur varii, qui sic excusantur a peccato, & a debito restitutionis.

54 Quid dicendum de Officialibus bellicis, & militibus, qui injuste concurrunt, & cooperantur sive mandato, consilio, consensu, conniventia, aut etiam non obstando ad injustas Civitatum, & oppidorum expoliationes, segetum, & vinearum devastationes, injustas exactiones, & hujusmodi? remissive.

55 Per ly Mutus venit omnis ille qui, cum posset, & deberet loqui contradicendo, dissuadendo, prohibendo, clamando ante damnum factum ad illud impediendum, tamen non loquitur, non clamat, non contradicit, non scribit, non prohibet.

56 Per ly Non obstans venit omnis ille, qui cum possit, & debeat ipso facto damnum impedire, tamen non impedit, non defendit, non repellit, aut alia actione non avertit malum, cum de facto infertur.

57 Per ly Non manifestans venit omnis ille, qui post damnum jam illatum non denunciat, seu non revelat damnificantem, vel locum, in quo reposita est res ablata.

58 Mutus, non obstans, non manifestans, si ex Justitia obligati sint impedire damnum alterius, & non impediunt, cum possunt, tenentur ad damni secuti compensationem; secus autem si obligati sint solum ex Charitate.

59 Obligati ex Justitia ad impediendum alterius damnum excusantur a gravi culpa, & obligatione restitutionis si non impediant propter periculum gravis damni proprii majoris, vel æqualis.

60 Obligati ad impediendum alterius damnum solum ex Charitate non tenentur ad restitutionem, etiamsi non impediant ex dolo, vel malitia, odio, seu vindicta.

61 Affertur, & solvitur objectio, ad n. 62.

63 Principes, Magistratus, Gubernatores, Prætores, ac Duces belli, & hujusmodi, si non impediant damna subditorum, tenentur ad restitutionem omnium damnorum sua culpa, & negligentia secutorum.

64 Item ad restitutionem tenentur Tutores, Curatores, Administratores bonorum non impedientes damna pupillis, Minorennibus, Ecclesiis &c. provenientia.

65 Item ad restitutionem tenentur Advocati, & Procuratores non impedientes damna suis Clientibus obvenientia.

66 Item ad restitutionem tenentur Assessores, Canonici, Electores, Consiliarii, qui vel tacendo, vel se absentando, cum possint, non impediunt iniquam Constitutionem, injustam, & indignam electionem, & hujusmodi.

67 Item ad restitutionem tenentur famuli, domestici, seu Ancillæ, quibus cura, seu custodia specialis domus, aut rei familiaris commissa est, si non impediant furta, aliaque damna, quæ dominis inferuntur, sive ab extraneis, sive a Conservis, seu condomesticis.

68 Alii Famuli, seu Ancillæ, quibus ejusmodi specialis cura non est demandata, tenentur probabilius ad restitutionem, si non impediant damna, quæ Dominis inferuntur ab extraneis.

69 Non tenentur tamen dicti famuli, seu ancillæ ad restitutionem, si non impediant damna, quæ dominis inferuntur a conservis, seu condomesticis.

70 Custodes conducti ad impediendam venationem, piscationem, lignationem agrorum, & vinearum damnificationem, gabellarum defraudationem, & hujusmodi, si non impedierint, vel manifestaverint, tenentur ad compensationem damnorum inde directe secutorum.

71 Non tenentur tamen dicti Custodes ad restituendas pœnas, seu mulctas, quas Domini accepissent a delinquentibus, si ipsi Custodes eos accusassent, seu denunciassent.

72 Si fur donet alicui partem rei furtivæ, ad hoc, ut taceat, tenetur illam Domino restituere.

73 Si autem fur donet ipsi aliquid de suo, non tenetur ulli restituere, sed potest retinere.

74 Confessarius ex ignorantia crassa, seu ex malitia positive deobligans Pœnitentem a restitutione, quando tenetur; vel ipsum obligans, quando non tenetur, vel positive suadens, seu docens aliquem contractum esse justum, quando revera est injustus, & usurarius, tenetur omnino ad compensationem damni secuti tertio.

75 Confessarius non positive deobligans pœnitentem a restitutione, sed solum negative, ad nullam obligatur restitutionem.

76 Alii tamen sentiunt contrarium, quod & nos admittimus, si ex malitia studiose ideo taceat, ne pœnitens obligationem sciat, & restituat.

77 Con-

77 *Confessarius, qui bona fide, & absque culpa deobligat pœnitentem a restitutione, cum ad eam tenetur, vel obligat, quando ad eam non tenetur, per se loquendo non tenetur damna caussata compensare: Cognito tamen errore, vel comperta veritate, tenetur pœnitentem admonere.*

78 *Testis a Judice vocatus, & interrogatus de damno ab altero illato, si scienter falsum testimonium dicat cum damno innocentis, tenetur ad compensationem damni ipsi caussati.*

79 *Si autem Testis a Judice vocatus, & interrogatus fuga, silentio, vel tergiversatione declinet, dissimulet, veritatem celet, non obligatur ad compensationem damni ex intermissione sui testimonii parti innocenti, vel læsæ, vel nocenti secuti.*

80 *An ficti pauperes teneantur restituere eleemosynas acceptas?* remissive.

81 *An, & quando adulteri teneantur restituere damna caussata in sua adulteria?* remissive.

82 *An, & quomodo stupratores teneantur ad restitutionem pro stupro?* remissive.

83 *An parentes exponentes filios suos, sive legitimos, sive illegitimos in Hospitali, vel alio loco ad id deputato, vel in locis, ubi aluntur expensis Reipublicæ, seu Communitatis, vel ad Ostium alterius, teneantur ad restitutionem expensarum inde factarum?* remissive.

84 *An inveniens infantem ante Ostium suum, & illum ponens ante Ostium alterius teneatur ad restitutionem expensarum inde factarum?* remissive.

85 *An, & quando Emptores, & venditores teneantur ad restitutionem?* remissive.

86 *An, & quando possessor bonæ, & malæ fidei teneatur ad restitutionem?*

87 *An, & quando defraudantes Gabellas teneantur ad restitutionem?* remissive.

88 *An, & quando pascentes animalia in alienis pascuis, & lignantes in alienis sylvis, seu nemoribus teneantur ad restitutionem?* remissive.

89 *An, & quando impediens aliquem a consecutione boni teneantur ad restitutionem?* remissive.

90 *An, & quando fur ob furta minuta, & alia gravia teneatur ad restitutionem?* remissive.

91 *An res inventæ, vel derelictæ restitui debeant, & quibus?* remissive.

92 *An, & quando Beneficiati teneantur ad restitutionem fructuum ob non recitationem Divini Officii?* remissive.

93 *An, & quando Canonici teneantur ad restitutionem fructuum ob non factam residentiam?* remissive.

94 *An, & quomodo facienda sit restitutio pro fama ablata?* remissive?

95 *Alia ad rem*, remissive.

1 RESTITUTIO est sic dicta quasi *rei in statu pristinum statutio*, *Sic in re communis Doctorum*; seu quasi ali-
2 cujus in sua possessione, aut dominio *iterata statutio*. *Sic in re Communis Doctorum*. Unde restitutio quantum ad propositum est actus Justitiæ commutativæ, quo fit rei alienæ redditio, vel damni injuste illati reparatio. *Est in re Communis*.

3 Dicitur autem notanter, quod restitutio sit actus *Justitiæ commutativæ* ad denotandum, quod obligatio restitutionis oritur solum ex violatione *Justitiæ commutativæ*, in qua servari debet æqualitas rei ad rem, ita ut tantum reddatur, aut reparetur, quantum fuit ablatum, aut damnificatum; Non autem obligatio restitutionis oritur ex violatione *Justitiæ distributivæ*, quia tunc alienum nec aufertur, nec læditur, cum supponantur illos, quibus fit bonorum communium distributio, non habere Jus ad illa, alias violaretur *Justitia Commutativa*.

4 Si enim quis obligatus verbi grat. Patris Testamento distribuere mille aureos pauperibus suæ Parochiæ juxta cujusque paupertatem, & aliquibus minus dederit, quam requireret eorum paupertas, hic peccaret simul, & contra *Justitiam distributivam*, & contra *commutativam*, & teneretur satisfacere, non quia læsit *Justitiam distributivam*, sed *commutativam*, eo quod quilibet pauper haberet Jus ratione Testamenti ad portionem suæ inopiæ proportionatam, quia cum condens tale Testamentum hanc proportionem in distributione servari voluerit, perinde est ac si singulis certam pecuniæ summam assignasset. *Sic Doctores communiter*.

5 Sic etiam Prælatus conferens extra concursum Beneficium digno, omisso digniori, peccat mortaliter, sed non tenetur ad restitutionem, quia non violat *Justitiam commutativam*, sed solum *distributivam*, Si autem conferat in concursu Beneficium digno, relicto digniori, & peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, quia violat *Justitiam commutativam*; Prælatus enim indicens concursum censetur inire quemdam innominatum contractum *Do, ut Des* cum Clericis concurrentibus; adeoque Clericus, qui in concursu prævalet suo competitori, acquirit jus strictum ad petendum, ut illi detur, seu conferatur Beneficium, & tale Jus est objectum *Justitiæ commutativæ*, non autem *distributivæ*, sic etiam est dicendum in aliis similibus casibus, ut recte notant passim Doctores.

Radices restitutionis quamvis communiter assignentur 6
tantum duæ, scilicet *ex re accepta*, & *ex injusta acceptione*, tamen majoris claritatis gratia quatuor ab aliquibus recte traduntur. Prima, scilicet *Ex re accepta*. Secunda *Ex injusta acceptione*, *seu retentione*. Tertia *Ex damno injuste illato*. Quarta *Ex contractu*. Prima, videlicet *Ex re accepta*, seu ex delicto materiali, habetur, cum quis rem alterius bona fide accepit, vel possedit, & dicitur possessor bonæ fidei, qui statim ac cognoscit rem esse alterius, tenetur restituere, alias incipit esse possessor malæ fidei. Secunda *ex injusta acceptione*, seu ex delicto formali, habetur, cum quis rem alterius scienter invito rationabiliter Domino surripit, & dicitur possessor malæ fidei. Tertia *Ex damno injuste illato* habetur, cum quis per actionem injustam non lucrativam alteri damnum injuste infert, verb. grat. comburendo Domum, devastando segetes, & hujusmodi. Quarta *Ex contractu* habetur, cum quis verb. grat. Petrus vendit Paulo equum, quem putabat esse suum, erat autem Joannis; Si Joannis; hunc equum repetat, & evincat, tenetur Petrus de evictione, & debet non solum restituere pretium equi, sed etiam compensare damnum, quod emersit, & lucrum, quod cessavit Paulo occasione illius venditionis; Pretium quidem tenetur Petrus restituere *Ex re accepta*, sed quod teneatur compensare damna, & lucra, non oritur *Ex re accepta*, cum nihil acceperit, quod illis correspondeat, nec oritur *Ex injusta acceptione*, neque *Ex damno injuste illato*, nam Petrus bona fide procedit, ergo oritur *Ex contractu*, quia nempe ad hoc se obligat vendens pro securitate ementis. Sic expresse La Croix *lib. 3. part. 2. n. 10.*

Qui ibidem insuper quintam radicem restitutionis poni posse subjungit, nempe *Ex Lege positiva*, quæ habetur in certis casibus, in quibus Jus obligat ad restitutionem, quamvis nec sit *Res accepta*, nec *injusta acceptio*, nec *Damnum injuste illatum*, nec *Contractus*. Jus enim positivum in pluribus statuit, ut quis reparet damnum, quamvis caussatum sit absque omni ejus culpa. *Sic Instit. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*; & *l. Si quadrupes 1. ff. eodem*, statutum est, quod si alicujus animal pauperiem fecerit, idest intulerit damnum alteri, teneatur illius Dominus dare illud animal, vel totum damnum reparare. Item *Instit. de Noxalibus actionibus*; *l. Noxales actiones 1. cum aliis sequentibus, ff. eodem*; *l. Si servi vestri 2. Cod. eodem*, sancitum est, quod si mancipium alicujus ex sua propria, & absque culpa Domini intulerit damnum, teneatur Dominus pro noxa tradere mancipium, vel totum damnum reparare. Item *l. Prætor art. 1. & l. Hoc Edictum 6. ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint* cautum est, quod si ex Domo, vel navi alicujus absque culpa Domini aliquid sit effusum, vel projectum, quod nocuit transeunti, vel adstanti, si non fuit clamatum, ut caveret sibi, teneatur Dominus reparare in duplum; & idem est, si aliquid e Domo suspensum fuit supra viam, quod nocuit alicui, ut ibidem *l. si vero 5. ff. eodem*, & sic de aliis similibus, ut videre est *in Instit. & ff. Ad l. Aquiliam*, & sæpe alii.

Restitutio est necessaria ad salutem necessitate præce- 8
pti. *Communis*; Et habetur clare ex variis Sacræ Scripturæ locis, quibus indicitur tale præceptum; primo ex illo *Levitici 6. Qui vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, aut aliquid quodpiam commiserit, omnia integra primum restituat*; Secundo ex illo *Tobiæ 2. Videte ne furtivus sit, reddite illum Dominis suis, quia non licet nobis edere ex furto aliquid, aut contingere*; Tertio ex illo *Matthæi 22. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo*; Quarto ex illo *Ad Romanos 8. Reddite omnibus debitum, cui tributum &c. nemini quidquam debeatis*; Quinto ex illo *Ezechielis 33. si dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam de peccato suo, & fecerit judicium, & justitiam, & pignus restituerit, rapinamque reddiderit, & ambulaverit in mandatis vitæ, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet, & non morietur*, ubi, ut vides, ad pœnitentiam, & salutem æque necessario præcipitur restitutio, ac observantia aliorum præceptorum; Et clare patet etiam ex septimo Decalogi præcepto *Non furtum facies*, in quo cum prohibeatur injusta ablatio rei alienæ, consequenter prohibetur etiam injusta detentio, & præcipitur restitutio, quia ejusdem rationis est furari, & detinere rem alienam invito rationabiliter Domino, dum reddi potest; Unde in *cap. Si res aliena 1. caus. 14. quæst. 6.* ex verbis Sancti Augustini expresse dicitur: *Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, cum restitui potest*. Et in *cap. Sæpe contingit 18. de restitutione spoliatorum* expresse habetur, *quod non multum interest quo ad periculum animæ injuste detinere, ac invadere alienum*. Hinc in *cap. Peccatum 4. de Regul. Juris in 6.* expresse concluditur: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*.

Non est tamen restitutio necessaria ad salutem neces- 9
sitate

sitate medii. *Communis*. Et ratio est, quia ignorans invincibiliter se obligari ad restitutionem, aut factus impotens ad illam potest salvari sine restitutione, ut concedunt omnes ex expressa doctrina Sancti Augustini *in cit. cap. Si res aliena 1. caus. 14. quaest. 6*, ibi: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, cum restitui potest*; ex quo patet, quod restitutionis incapax possit absolvi, & consequenter salvari sine facta restitutione, quod nullimode posset, si restitutio esset necessaria necessitate medii. Sicuti non potest servari, qui post commissum peccatum mortale impotens est ad poenitentiam, vel per Sacramentalem Confessionem simul cum attritione, vel per Contritionem perfectam simpliciter, ob supervenientem plenam dementiam, vel phrenesim, aut subitaneam mor-
10 tem. Res enim necessaria ad salutem necessitate medii talis est, ut sine ipsa non possit obtineri salus, etiam inculpabiliter omittatur, ut Baptismus in re parvulis; Poenitentia lapsis, &c. Res vero necessaria ad salutem necessitate praecepti talis est, ut etiam sine ipsa possit obtineri salus, si sine culpa omittatur, ut sumptio Eucharistiae, restitutio, &c.

11 Ad restitutionem tenentur non solum illi, qui per se immediate, & directe per actionem physicam influunt in damnum alterius, sive actione lucrativa, ut fit in furto & rapina, sive actione non lucrativa, ut fit in combustione, occisione, mutilatione, praecipitatione rerum in flumen, & hujusmodi, sed etiam illi, qui solum moraliter, deliberate, & efficaciter influunt alios movendo ad damnum illud inferendum. *Communis: argument. cap. 1. num. 32. Epistola ad Romanos*: ibi: *Quia talia agunt, digni sunt morte, & non solum qui ea faciant, sed etiam qui consentiunt facientibus, cap. Notum sit 10. caus. 2. qu. 1.* ibi: *Quia facientem, & consentientem par poena constringit: cap. Si culpa tua 9. de injuriis, & damno*, ubi habetur, quod *qui occasionem damni dat, damnum dedisse videatur, & leg. Qui occidit 30. §. 3. ff. ad legem Aquiliam*, ibi: *Qui occasionem praestat, damnum fecisse videatur*.

12 Causae cooperantes, seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi communiter enumerantur novem in sequentibus versiculis comprehensae.

Quilibet in solidum reddat prius injurioso.
Jussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus,
Participans, Mutus, Non obstans, Non manifestans.

13 Causae contentae sub primis sex nominibus positive cooperantur ad damnum injustum proximo inferendum; tres vero contentae sub ultimis tribus nominibus negative, idest omittendo id, quod ex Officio, atque justitia facere tenebantur; Et qui aliquo ex praedictis novem modis deliberate, & efficaciter cooperantur ad damnum injustum alterius, non solum incurrunt reatum peccati, sed etiam obligantur ad restitutionem in solidum, seu totum in defectum exequentis, juxta allatum primum versiculum: Unde Innocent. XI. die 2. Martii 1679. merito inter alias damnavit sequentem propositionem 39. in ordine: *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem ipsius damni illati.*

14 Per ly *Jussio* venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificandum, vel laedendum; Unde qui mandat, vel jubet, sive explicite, sive implicite, sive potestatem habeat praecipiendi, sive non tenetur ad restitutionem totius damni, in quod efficaciter influxit ejus mandatum; Talis enim est vera, & propria causa damni illati, & quidem principalis, & magis influens in damnificationem, quam ipsemet Executor, seu Mandatarius. *Sic Doctores communiter*.

15 Mandans non solum tenetur ad damnum, quod de facto jussit, sed etiam ad illud, quod praevidere poterat ex circumstantiis secuturum; Hinc si praecepit famulo, ut combureret Domum Titii contiguam aliorum Domibus; & attentis circumstantiis loci, temporis, venti, incendii, & hujusmodi poterat, & debebat plures Domos inde comburendas, tenetur ad omnium damnorum restitutionem. *Communis*.

16 Mandans, si sit Superior, tenetur etiam ad restitutionem damnorum, quae patitur Mandatarius ex sua executione, v. g. si propter crimen mulctetur, in exilium mittatur, & hujusmodi. Jussio enim Superioris continet quamdam vim, & coactionem moralem respectu Subditi, ita ut sponte, quam coacte censeantur operari, & talis Mandatarius sub illa conditione suscipit mandatum, ut Mandans subeat onus oriturum ex executione sui mandati; Secus autem si Mandans non sit Superior, sed mandet alicui vi stipendii, quia tunc Mandatarius omnino voluntarie in se periculum assumit, cum ad id ex contractu sit mercede, seu stipendio conductus. *Sic Doctores passim*.

17 Mandans occidi Petrum, licet Mandatarius per errorem occidat Paulum, adhuc ipse Mandans tenetur ad compensandum totum damnum ex morte Pauli secutum, quia ex ipsius imperio est efficaciter secutum. *Communis*.

18 Si Mandatarius excedat mandatum in damno inferendo, ut si jussus comburere tantum Domum, & ipse volens comburat etiam vineas, segetes, & hujusmodi, tunc excessum illum non Mandans, sed Mandatarius excedens compensare tenetur, quia est secutus ex sola malitia Mandatarii, & non ex Mandatis mandato. *Communis*.

Si Mandans mandatum suum ante executionem verbo 19
scripto, vel nuncio vere retractet, seu revocet, & revocatio ad notitiam Mandatarii perveniat, tunc liber est ab obligatione restituendi, quamvis Mandatarius non obstante tali revocatione, adhuc damnum inferat, quia tunc tale damnum non sequitur ex Mandatis mandato, cum fuerit vere revocatum, sed totum sequitur ex mera malitia Mandatarii. *Communis*.

Si autem revocatio mandati ante executionem ad noti- 20
tiam Mandatarii non pervenerit, isque exequatur, & damnum inferat, tunc Mandans tenetur ipse ad restitutionem, quia, non obstante sua revocatione, adhuc damnum secutum est ex vi sui iniqui mandati. *Communis*. Item tene- 21
tur Mandans ad restitutionem, quamvis revocatio mandati pervenerit ad notitiam Mandatarii, si ipse Mandatarius, vel non credens seriam esse revocationem, vel si credita seria, postea invincibiliter illius immemor damnum executus est, quia tunc, non obstante tali revocatione, adhuc damnum vere secutum est ex vi sui iniqui mandati. *Sic Doctores &c. passim*.

Mandans non eximitur ab obligatione restitutionis, 22
quamvis, si ipse non mandasset damnum inferendum, alius ab ipso tale damnum mandavisset, Quia licet, illo non jubente, adhuc damnum fuisset secutum, cum tamen in tale damnum Mandans vere efficaciter influxerit, ipsi tamquam causae efficaci est imputandum, cum ad causam efficacem sufficiat verus influxus, nec sit necesse, quod sine ipsa damnum non fuisset causatum; Per hoc enim quod licet alius combussisset domum, si ipsam non combussisset Paulus, non tollitur, quod Paulus ipsam non combusserit, si vere eam combussit. Quamvis enim cum *Matthaei 18. num. 7.* dicatur, quod *necesse est, ut veniant scandala*, tamen non obstante tali necessitate gravis comminatio incurrit contra inducentem scandalum, ibi: *Verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit*.

Per ly *Consilium* venit omnis ille, qui ad damnificatio- 23
nem aliquem consulit, persuadet, allicit, instruit, movet, rogat, auxilium praebet, facilitatem, & modum ostendit, & hujusmodi; Talis enim contrahit obligationem restitutionis pro damno ex ejusmodi consilio, vel suasione reipsa secuto, cum sic efficaciter consulens tale damnum sit vere causa illius. *Communis*.

Consulens ex stipendio, & ex Officio suo, non solum 24
tenetur de malo consilio ex dolo, vel culpa lata, sed etiam ex levi; Inter consulentem enim, & eum, qui accipit consilium intercedit contractus quidem in utilitatem utriusque, siquidem si consultus recipit commodum ex consilio proveniens; consulens recipit utilitatem stipendii: In contractibus autem, qui cedunt in utilitatem utriusque, oritur obligatio etiam ex culpa levi, ut tenet *Communis Doctorum* per textum *in l. Contractus 23. ff. de regulis Juris*.

Consulens non ex stipendio, sed quia Jurista, Theolo- 25
gus, Confessarius, si per culpam, negligentiam, ac ignorantiam crassam, male consulendo causam praebeat damni, ut si obligatum restitutioni deobliget, aut volentem injustum contractum inire male informet, tenetur ad restitutionem damni secuti ratione sui mali consilii ex ignorantia crassa, & culpa lata, non tamen ex levi: Talis enim consulens culpabiliter praestitit malum consilium, quod fuit causa illius damni secuti: Siquidem actiones, quae ex ignorantia crassa procedunt in iis, quae pertinent ad proprium statum, & professionem, maxime si sint damnosae, imputantur ignoranti, seu consulenti illas ob culpam, cum ex vi proprii status teneatur scire: & in consulendo, seu respondendo errorem, vel negligentiam vitare; adeoque si ex ignorantia crassa, vel culpa lata consuluerit, & ex consilio damnum secutum fuerit, tenebitur ad compensationem, seu restitutionem. *Communis*, per textum *in Cap. Si culpa tua 9. De injuriis, & damno dato*, ibi: *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata ...., aut haec imperitia tua; sive negligentia evenerunt, Jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam*.

Si autem consulens non sit persona, quae ratione sta- 26
tus, vel muneris sui peritiam rei consulendae profitetur, non obligatur ex malo consilio, nisi doloso, idest nisi scienter, & fraudulenter alterum ignorantem circumveniat *Communis* textu expresso *in capit. Nullus 62. de Regul. Juris in 6.*, ibi: *Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur; & l. Consilii 47. ff. de Regul. Juris*, ibi: *Consilii non fraudulenti nulla obligatio est*. Quod omnes intelligunt de consilio libere dato ab amico v. g. non ex Officio debito.

Consulens dans consilium falsum, & damnificativum, 27
seu nocivum sine expressione utilitatis inde resultantis, verbi grat. quando consilium dat solum *ad sciendam veritatem*, an talis medicina sit salubris, & hujusmodi? si ante executionem revocet dictum falsum, malum, & nocivum consilium, liberatur ab obligatione restitutionis,

quamvis damnum adhuc sequatur; Tunc enim consulens revocans datum fallum consilium fatendo se esse deceptum, aufert totum motivum, totamque causam, quam dederat pro damno inferendo; Unde si non obstante tali revocatione, adhuc alter agit contra ipsam revocationem, non erit cur ipse consulens obligatus remaneat ex illa actione, cum tunc non consulentis auctoritate, & motione, sed sua duntaxat malitia, vel privata sua opinione executor moveatur. *Communis.*

28 Si autem consultus deferit consilium nocivum, seu damnificativum expressa, seu proposita damnificationis facilitate, utilitate, ac securitate, & hujusmodi, tunc licet revocet suum consilium ante executionem, si consultus a tali sibi antea proposita utilitate motus adhuc operetur, & damnum inferat, non liberatur dictus consulens ab obligatione restitutionis; Tunc enim illa utilitas, facilitas, & securitas, quam proposuit, & docuit consulens resultare ex illo opere, prout revera resultat, adhuc pergit movere operantem ad executionem illius operis, non obstante tali revocatione, adeoque cum consilium adhuc maneat causa efficax damni, adhuc consulens manet obligatus ad restitutionem. Sic Communior Doctorum sententia cum Sporer *tom.* 2. *tract.* 4. *c.* 3. *num.* 25. Lessio *lib.* 2. *de Justit. & Jur. cap.* 13. *dub.* 3. *num.* 16. Cardena *in Crisi diss.* 23. *num.* 135. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *numer.* 28. Rosignol. *de restitut.* 1. *prænot.* XII. *sect.* 2. *num.* 11. Henno *tom.* 2. *tract.* 1. *disp.* 4. *q.* 2. *conclus.* 2. & aliis pluribus contra Petrum Navarrum, Salonium, Filliucium, & alios.

29 Non valet dicere, quod sicuti revocatio mandati, serio, & sufficienter intimata liberat Mandantem ab obligatione restitutionis, ita etiam revocatio consilii debet liberare a tali obligatione Consultorem. Non valet inquam, propter magnam disparitatem, quia Mandatarius non agit suo, sed Mandantis nomine, & consequenter ubi mandatum revocatum est, non amplius Mandans influit in actionem. At vero qui consilium recipit, non agit Consultoris nomine, sed suo propter motivum utilitatis, commoditatis, vel voluptatis a consulente in opere injusto patrando sibi propositum, v. g. sibi propter sibi propositam decoram vindictam in consulto homicidio, propter evitationem infamiæ in consulto abortu, propter utilitatem in consulto facili, & commodo furto, & hujusmodi, & ideo quamvis Consultor millies dixerit alteri, *nolo ut ataris dicto meo consilio*, cum adhuc perseveret propositum motivum dictæ decoræ vindictæ, evitationis infamiæ, utilitatis, & commoditatis furti a consultore alterius menti impressum, ad hoc re ipsa, non obstante tali revocatione, Consultor efficaciter influit in opus injustum patrandum, & damnum tertio inferendum, adeoque obligatur adhuc ad restitutionem, & compensationem.

30 Consulens furi efficaciter parato auferre a Joanne 100. ut ab eodem auferat solum 50. non tenetur ad ullam restitutionem, cum directe non concurrat ad damnum inferendum, sed potius prudenter ad gravius damnum impediendum & commodum Joanni afferendum sic utiliter tum ejus gerendo. *Communis apud Probabilistas.*

31 Si autem furi efficaciter parato auferre a Joanne 100. consulat, ut auferat 50. a Petro, de quo non cogitaverat, tenetur resarcire damnum Petro illatum per tale suum consilium, quia licet commodum procuraverit Joanni; fecit tamen cum detrimento Petri, cui tale detrimentum non evenisset, si ipse sic non consuluisset; adeoque tenetur ad ejus compensationem. *Communis.*

32 Si furi efficaciter parato furari alicui indeterminato consulat quis, ut furetur Titio, tenetur resarcire damnum Titio illatum per tale consilium, cum sit vera causa, cur hic determinatus damnificetur. *Communis.*

33 Si fur determinatus sit furari vel diviti, vel pauperi, licitum est consulere, ut furetur potius diviti, quam pauperi, non determinando ullum divitem in particulari, quia sic non determinatur voluntas furis ad damnum alicujus, sed tantum avertitur a majori peccato, & damno, cum ceteris paribus majus sit peccatum, & damnum furari pauperi, quam diviti. *Sic Communis Casuistarum.*

34 Item si fur determinatus sit furari vel alicui particulari pauperi, v. g. Titio diviti, vel Cajo pauperi, & non possit nisi alterutrum impediri, licet consulere, ut furetur Titio diviti, & non Cajo pauperi, evitando sic majus malum, peccatum, & damnum; Tunc enim sic consulens directe non cooperatur ad damnum inferendum Titio, sed solum furi explicat veritatem aliquam certam, & utilem, scilicet minus peccatum, & damnum esse furari ditiori, quam egentiori. *Ita etiam Communior Doctorum* (a).

35 Per ly *Consensus* venit omnis ille, qui consentiendo ef-
36 ficaciter influit in alterius damnum; *Communis.* Hinc consentiens consensu efficaci in damnum alicui inferendum, sine quo consensu alii non possent, vel non vellent tale damnum inferre, tenetur una cum aliis cooperantibus ad restitutionem, & compensationem talis injustæ damnificationis. *Communis.*

Consentiens sententiæ iniquæ, bello injusto, electioni 37
personæ indignæ, aut minus dignæ, si in ipsis requirantur vota, seu suffragia omnium, seu plenitudo votorum, tunc omnes tenentur ad compensationem damni ex consensu, & voto suo iniquo secuti; in tali enim casu omnes efficaciter causant illud damnum, & consequenter omnes etiam tenentur ad compensationem. *Communis.* Si autem 38
non requiruntur omnium vota, seu suffragia, sed solum vota, seu suffragia majoris partis, ut passim in similibus currit, tunc postremi consentientes per suum suffragium, postquam suffragatus est dictæ iniquæ sententiæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, & similibus iniquis, & injustis actionibus, non tenentur ad restitutionem, quamvis peccent sic suffragando. Sic Navarrus *in Manuali cap.* 87. *num.* 21. Lessius *lib.* 2. *de Justit. & Jur. cap.* 13. *dub.* 5. *num.* 23. Cajetanus *in Summa verb. Restitutio cap.* 1. §. *Consensus*; Rosignolus *de restitutione* 1. *prænot.* 12. *sect.* 3. *num.* 2. Sporer *tom.* 2. *tr.* 4. *c.* 3. *num.* 13. Petrus a Navarra *lib.* 3. *de restitut. cap.* 4. *num.* 33. *& seq.* Molina, Vasquez, Layman, & alii passim contra Medinam, Cordubam, & paucos alios: Et ratio est, quia dicti postremi consentientes non fuerunt causa damni, cum jam ante suam suffragationem, & votationem sufficiens, & efficax causa damni fuerit posita.

Si vero dicti postremi consentientes cognoscere non pos- 39
sint, sed dubitent, an suo, vel priorum suffragantium voto fuerit causata talis iniqua, & injusta læsio, & quo vota fuerint secreta, tunc probabilius tenentur una cum aliis ad compensationem damni pro rata dubii; Petrus a Navarra *lib.* 3. *de restitut. cap.* 4. *num.* 38. Rosignol. *loc. cit. num.* 4. Sporer *loc. cit. num.* 36. & cum aliis congestis Molina *tract.* 2. *tom.* 2. *disp.* 736. *num.* 6. Lugo *disp.* 19. *sect.* 1. *n.* 22. & alii; Et ratio est, quia ipsi dederunt operam injustæ actioni, ex qua consecuta est illa damnificatio, seu læsio, adeoque, si cognosci non possit, an ab ipsis potius, quam ab aliis suffragantibus completa fuerit illa actio prout damnosa, omnibus ad ratam erit imputanda, & consequenter singuli tenebuntur pro rata parte ad compensationem, cum non sit major ratio de uno quam de alio.

Item probabilius tenentur ad compensationem, seu re- 40
stitutionem postremi consentientes, seu suffragantes post majorem partem, si fferent contradicendo posse sua auctoritate, vel gratia a tali iniqua sententia, vel indigna, & injusta electione, seu damnosa actione alios revocare, seu removere. Sporer *loc. cit. n.* 31. Navarr. *in Manual. c.* 17. *num.* 21. *vers. Ex his sequitur*, Lessius *cit. lib.* 2. *c.* 13. *dub.* 2. *num.* 24. Rosignol. *loc. cit. num.* 7. Layman 3. *lib. tract.* 2. *cap.* 5. *num.* 6. Henno *tom.* 2. *tract.* 1. *disp.* 4. *quæst.* 3. *resol.* 5. & alii plures. Et ratio est, quia in iis, in quibus statur majori parti suffragantium juxta *l. Quod major* 19. *ff. Ad municipalem*. & *Cap. Cum in cunctis* 1. *de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*, singuli suffragantes tenentur ex Officio proprio, & justitia nihil non moliri, ut feratur justa sententia, aut fiat electio dignioris, & damnum omne, quod prævident, impedire si possint, adeoque si id possint, & non præstent, sed potius per suum suffragium concurrant ad illas actiones, ex quibus damnum consurgit, cum sint causæ partiales illius damni, tenentur pro rata parte ad illius compensationem (b).

Immo aliqui volunt, quod postremi consentientes, si 41
prævideant priores non esse suffragium retractaturos, adeoque indignum esse promovendum, & hujusmodi, non possint suffragari pro iniqua sententia, & hujusmodi, quia, dicunt ipsi, tam postremi suffragantes, quam priores concurrunt ad electionem, seu sententiam iniquam, cum res concludatur, executioni mandetur non tantum nomine priorum, sed omnium, qui pro illa suffragati sunt. Sic Henno *tom.* 2. *tract.* 1. *disp.* 4. *quæst.* 3. *conclus.* 2. Medina Jo. *de restitutione quæst.* 7. *ad quintum*, Corduba *in Summa q.* 191. & alii: Plurimi tamen communius defendunt contrarium.

Priores ferentes suffragium pro sententia, aut electio- 42
ne iniqua, & hujusmodi peccant graviter, & tenentur ad compensationem, seu restitutionem, quamvis certo sciant alios independenter a suo suffragio talem iniquam sententiam, aut electionem, & hujusmodi esse conclusos. Sic Sporer *loc. cit. num.* 31. Henno *loc. cit. conclus.* 1. *resol.* 4. Cajetanus *in Summa verb. Restitutio capitul.* 1. §. *Consensus*, Lessius *de Justit. & Jure lib.* 2. *cap.* 13. *dub.*

(a) Nota. Sed in praxi nullo modo hujusmodi consilia sunt danda, sed absterrendi potius perditi homines a quocumque furto.

(b) Nota. Si damnum possint impedire, & non præstent, utique tenentur ad compensationem in solidum, non pro rata solum parte.

dub. 3. *n.* 23. Petrus a Navarra *lib.* 3. *de rest. c.* 4. *num.* 36. Molina *tract.* 2. *tom.* 3. *disput.* 723. *num.* 3. Rosignol. *l. c. n.* 6. Lugo *disput.* 19. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 35. & 49. cum aliis ibi citatis, & alii plures. Et ratio est, quia ipsi priores de facto influunt ad damnum nedum positum, & quamvis sine suffragio priorum adhuc alii subsequentes conclusissent iniquam sententiam, & electionem, & causassent injustam damnificationem: tamen non tollitur, quin ipsi priores, quantum fuit ex se, eamdem efficacem contulerint iniquæ sententiæ, & electionis, seu injustæ damnificationis, & concurrerint positive ad eam læsionem, & licet sine ipsis id fieret, tamen sine ipsis non est factum.

43 Nolens suffragari in iis circumstantiis, in quibus prævidet defectu sui voti aliquem esse injuste condemnandum, aut indigne promovendum, peccat graviter, & obligatur ad restitutionem quia cum possit in iis circumstantiis suo voto impedire dictam injustam condemnationem, aut indignam promotionem, si ipsum suum votum non ferat, censetur concurrere, & consentire tali injustæ condemnationi, aut indignæ electioni per text. *in Cap. Qui tacet* 43. *de regul. Juris in* 6. ibi: *Qui tacet, consentire videtur*, & concordat *l. Soluto Matrimonio* 2. §. 2. *ff. Soluto Matrimonio*, & faciunt dicta *supra numer.* 40.

44 Per ly *Palpo* venit omnis ille, qui laudando, adulando, extollendo, plaudendo, commemorando alicujus nobilitatem, generositatem, excellentiam, vires, & hujusmodi, vel exagerando acceptam injuriam, dedecus, & contemptum, & hujusmodi: aut irridendo, vituperando, exprobrando alterius ignaviam, vecordiam, pusillanimitatem, & hujusmodi, & consimiliter faciendo alterum efficaciter incitat, & movet ad actionem injustam, vindictam, vel quodvis damnum inferendum tertio, quod sine tali palpatione non intulisset. *Communis*.

45 Hinc taliter Palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius tamquam vera causa actionis injustæ, graviter peccat contra Justitiam, & t[...]tur ad compensationem, seu restitutionem damni causati per suam iniquam palpationem. *Communis*.

46 Per ly *Recursus* venit omnis ille, qui furem, sicarium, aut alium malefactorem hospitio recipiendo, defendendo, protegendo, instrumenta servando, furta, seu prædas emendo, custodiendo, & hujusmodi, præbet securitatem, aut commoditatem ad perpetrationem operis injusti, sicque efficaciter in causa est, ut damnum injuste inferatur, aut injuste illatum non restituatur. *Communis*.

47 Hinc talem recursum præbentes, si ratione illius Recursus, vel receptionis revera damnum sequatur alias non secuturum, peccant graviter contra Justitiam, & tenentur ad restitutionem. Tales enim sunt veræ causæ actionis injustæ, & positive efficaciter cooperantes ad damnum injuste illatum & injuste non compensatum, *Communis* per text. *l. Quo naufragium* fit 3. *ff. de incendio* §. 3. ibi: *Non tantum autem qui rapuit, verum is quoque, qui recepit, ex causis suprascriptis tenetur; quia receptores non minus delinquunt, quam aggressores*, & concordat *l. Qui vas* 48. §. 1. 2. *&* 3. *ff. de furtis*, *l. Eos* 14. *Cod. de furtis*, *c. Si res aliena primo Caus.* 14. *q.* 6. & ubi ex verbis Sancti Augustini sic expresse habetur: *Illud vero fidentissime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne mala ablata restituat, & qui ad se confugientem, quantum honeste potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis, & criminis*.

48 Per ly *Participans* venit omnis ille, qui participat in injusta damnificatione proximi, sive ratione rei acceptæ, sive ratione injustæ acceptionis. *Communis*. Participans
49 *ratione rei acceptæ* est, qui partem furti, seu prædæ recipit, aut consumit, & hic si mala fide receperit sciens rem esse furtivam, tenetur illam, si adhuc existat, vel æquivalentem, si non amplius existat, restituere, quamvis non sit inde factus ditior; Si autem bona fide receperit existimans recepisse a vero Domino, tenetur rem adhuc existentem restituere, & si res amplius non existat,
50 solum id, in quo factus est ditior. *Communis*. Participans ratione *injustæ acceptionis*, est qui quocumque auxilio præstito alteri ad damnum inferendum formaliter cooperatur, ut qui ad furtum instrumenta porrigit, scalas defert, claves adulterinas efficit, furem defensionis causa comitatur, excubias agit, portas aperit, aut effringit, prædas, & furta asportat, & hujusmodi; Item Notarius conficiens instrumenta usurarum in gratiam usurarii vel scribens sententiam aperte iniquam, ex vi cujus facienda sit executio, vel conficiens falsa instrumenta, seu testamenta in gratiam heredum, vel aliorum contra expressam mentem disponentium, seu testantium; Et quilibet istorum, si per actionem injustam, & ab intrinseco malam, concurrerit, tenetur ad restitutionem juxta modum concursus; Sunt enim de facto efficaces cooperatores ad alterius damnificationem. *Communis*.

Dicitur autem notanter: *Si per actionem injustam, & ab intrinseco malam concurrerit*, quia in damnificatione duplex actio intervenire potest. Una scilicet injusta per se, & ab intrinseco mala, ut juvare ad ipsam occisionem, vulnerationem, effractionem, ablationem, vel asportationem rei alienæ, & qui sic participat cum injuste damnificante in actione injusta per se, & ab intrinseco mala, inexcusabiliter peccat, & semper tenetur ad restitutionem. *Communis*. 51

Alia per se indifferens, & non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione, & applicatione alterius mala; ut scalas ferre, prædam asportare, & hujusmodi, & qui participat in tali actione voluntarie, & libere, peccat, & tenetur ad restitutionem; Si autem participet in tali actione coacte, ut ex gravi metu mortis, mutilationis, atrocis verberationis, aut similis mali, aut ob aliam gravem, & justam causam, liber est a peccato, & ab onere restitutionis, quia actionem de se indifferentem exercere ad bonum finem per se licitum est; talis autem exercet dictam actionem ad bonum finem, scilicet ad vitam propriam conservandam, & supradicta gravia damna evitanda, adeoque &c. *Communis* (a). 52

Hinc excusantur a peccato, & a debito restitutionis rustici, qui post injustam deprædationem angariantur a militibus, aut prædonibus, ut currus, equos, immo ut se ipsos accommodent ad asportanda spolia; gravi enim metu, & periculo excusati non inferunt Dominis formalem injuriam, cum non censeantur in tali casu rationabiliter inviti. Item excusantur a peccato, & a debito restitutionis, qui metu mortis, aut alterius gravis mali coacti præbent furibus claves, vel instrumenta ad effringendas fores, vel areas, & hujusmodi; Tales enim actiones de se sunt indifferentes, & ex sola furum malitia alium damnificant. Item excusantur a peccato, & a debito restitutionis Christiani captivi, qui metu mortis remigare, arma, & sarcinas asportare, propugnacula extruere coguntur pro Turcis contra Christianos. Tales enim actiones sunt de se indifferentes, & ex sola Turcarum malitia ad Christianorum damnificationem ordinantur; Non excusarentur tamen dicti Christiani etiam metu mortis, si bellica tormenta contra Christianos exploderent, sagittas emitterent, ipsosque occiderent, quia istæ, & similes actiones sunt per se, & ab intrinseco malæ propter belli injustitiam, unde nullo sine possunt excusari. *Communis*. 53

Quid dicendum de Officialibus bellicis, & militibus, qui injuste concurrunt, & cooperantur sive mandato, consilio, consensu, connivenvia, aut etiam non obstando ad injustas Civitatum, & Oppidorum expoliationes, segetum, & vinearum devastationes, injustas exactiones, & hujusmodi? Vide verb. *Bellum art.* 3. *per totum*. 54

Per ly *Mutus* venit omnis ille, qui cum posset, & deberet loqui contradicendo, dissuadendo, prohibendo, clamando ante damnum factum ad illud impediendum, tamen non loquitur, non clamat, non contradicit, non scribit, non prohibet. *Communis*. 55

Per ly *Non obstans* venit omnis ille, qui cum possit, & debeat ipso facto damnum impedire, tamen non defendit, non repellit, aut alia actione non avertit malum, cum de facto infertur. *Communis*. 56

Per ly *Non manifestans* venit omnis ille, qui post damnum jam illatum, non denunciat, seu non revelat damnificantem, vel locum, in quo reposita est res ablata. *Communis*. 57

Metus, non obstans, non manifestans, si ex Justitia, scilicet, ex Officio, vel contractu obligati sint impedire damnum alterius, & non impediunt, cum possunt, tenentur ad damni secuti compensationem, seu restitutionem; Secus autem si obligati sint solum ex Caritate. *Communis*. Et ratio est clara, quia obligatio restituendi oritur solum ex violatione Justitiæ, & non ex violatione Caritatis; ergo solum illi tenentur ad restitutionem, qui cum possunt, non impediunt alterius damnum, quod tenentur impedire ex Justitia, & non illi, qui illud impedire tenentur tantum ex Caritate. 58

Obligati ex Justitia ad impediendum alterius damnum excusantur a gravi culpa, & ab obligatione restitutionis, si non impediant propter periculum gravis damni proprii majoris, aut æqualis, uti est jactura gravis rei familiaris, famæ, vel honoris, & præsertim vitæ. *Scot. in* 4. *dist.* 15. *q.* 4. *vers. Illo de quarto*, Covarr. *in regul. Peccatum* 2. *part. num.* 5. §. 3. Adrianus *in* 4. *de rest. in communi*, §. *Concurrentibus*; Navar. *in Manual. cap.* 17. *nu.* 18. *&* *num.* 135. S. Antoninus *secund. part. tit.* 1. *cap.* 12. §. 7. Angelus verb. *Furtum* §. 26. Tambur. *lib.* 8. *tract.* 4. *c.* 2. §. 6. *num.* 6. Molina *loc. cit. disp.* 735. *n.* 1. Sporer *loc. cit. num.* 5. Rosignol. *loc. cit. num.* 6. Henno *l. c. q.* 5. *conclus.* 1. *circa fin. resol.* 1. & alii passim; Et ratio est, 59

(a) Nota. Licet non peccet, non sequitur semper, non teneri eum ad restituendum; nam si quis auferat rem, quam suam esse existimet, non peccat, sed restituere eam debet, cum alterius esse deprehendit.

quia ordinarie non assumuntur hæc Officia, nec ineuntur hæc pacta impediendi aliorum damna cum tanto onere, & periculo damni proprii majoris, vel æqualis; Nisi quid amplius speciale pactum expostcat, ut in milite tempore belli, & Parocho tempore pestis, vel subversionis suarum ovium. Unde recte docet Scotus *cit. dist.* 15. *q.* 2. quod ad restitutionis onus tria requiruntur. I. quod possit quis damnum alterius impedire sine gravi vitæ, & honoris, aut rei familiaris nocumento. II. quod debeat impedire. III. quod ex Justitia.

60 Obligati ad impediendum alterius damnum solum ex Caritate non tenentur ad restitutionem, etiamsi non impediant ex dolo, vel malitia, odio, seu vindicta. S. Antoninus 2. *part. tit.* 1. *c.* 32. §. 13. Navarrus *c.* 17. *n.* 18. *& num.* 136. Medina Jo. *de restit. q.* 9. *vers. Primus modus*, Petrus a Navarra *lib.* 3. *de restitut. c.* 4. *num.* 131. Bartholom. Medina *in sua Instit. l.* 1. *c.* 14. §. 21. Sporer *l. c. n.* 52. Rosignol. *l. c. n.* 6. & alii. Et ratio est clara, quia odium non est causa restitutionis, sed injustitia commissa: In tali autem casu nulla est injustitia commissa, quia nulla fuit obligatio impediendi damnum ex Justitia, sed solum ex Caritate, ut expresse loquitur conclusio, adeoque &c.

61 Nec valet objicere textus Canonicos *in Cap. Pasce* 21. *dist.* 86. ibi: *Pasce fame morientem; quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti; Cap. Non inferenda* 7. *caus.* 23. *quæst.* 3. ibi: *Qui enim non repellit a socio, si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit; Cap. Sicut dignum* 6. §. *Illi etiam, de Homicidio*, ibi: *Qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occidit.*

62 Non valet, inquam, quia relati, & alii similes textus Canonici intelligendi sunt quantum ad æqualitatem culpæ, non vero quoad obligationem restituendi, nisi respectu personarum, quæ ex Justitia tenebantur, ejusmodi mala avertere, & impedire; Personæ autem, quæ ad id tenentur solum ex Caritate, quamvis id omittentes graviter peccent contra caritatem, non tenentur tamen ad ullam restitutionem cum non peccent contra Justitiam.

63 Principes, Magistratus, Gubernatores, Prætores, ac Duces belli, si non impediant damna subditorum, tenentur ad restitutionem omnium damnorum sua culpa, & negligentia secutorum. *Communis*; Ipsi enim obligantur lege Justitiæ commutativæ ad impedienda damna subditorum, cum stipendia, & redditus recipiant ad hunc effectum tamquam conducti a Republica; Unde si non impediant damna, quæ possunt, & debent, non solum violant legem Caritatis, sed etiam legem rigorosæ Justitiæ, adeoque tenentur ad restitutionem. Vide verb. *Bellum articul.* 2. *&* 3.

64 Item ad restitutionem tenentur Tutores, Curatores, Administratores bonorum non impedientes damna Pupillis, Minorennibus, Ecclesiis &c. provenientia. *Communis*. Ipsi enim ad id tenentur ratione sui Officii, eo quod a potestate publica, aut consuetudine sic communiter recepta illud onus eorum Officio sit annexum.

65 Item ad restitutionem tenentur Advocati, & Procuratores non impedientes damna suis Clientibus obvenientia. *Communis*; ipsi enim ex vi proprii muneris tenentur suorum Clientum detrimenta impedire, quantum possunt, cum ad id sint conducti, & mercedem, seu stipendia recipiant. Vide verb. *Advocatus*.

66 Item ad restitutionem tenentur Assessores, Canonici, Electores, Consiliarii, qui vel tacendo, vel se absentando, cum possint, non impediunt iniquam Constitutionem, injustam, & indignam electionem, & hujusmodi. *Communis*. Ad id enim tenentur illi ratione proprii muneris. Vid. dicta *sup. n.* 43.

67 Item ad restitutionem tenentur famuli, domestici, seu ancillæ, quibus cura, seu custodia specialis domus, aut rei familiaris commissa est, si non impediant furta, aliaque damna, quæ Dominis inferuntur, sive ab extraneis, sive a conservis, vel condomesticis: *Communis*. Ipsi enim ex talia damna impedire; cum ad id sint conducti, adeoque si non impediant, tenentur ad restitutionem. Vide verb. *Famuli*.

68 Alii famuli, seu ancillæ, quibus ejusmodi specialis cura non est demandata, tenentur probabilius ad restitutionem, si non impediant damna, quæ dominis inferuntur ab extraneis. Lugo *disp.* 19. *sect.* 2. *num.* 106. Rosignol. *loc. cit. num.* 17. La Croix *lib.* 3. *part.* 3. *num.* 46. cum Navar. & aliis ibi citatis, Sporer *loc. cit. num.* 57. cum Petro a Navarra, Lessio, & aliis ibi citatis; Henno *loc. cit. q.* 5. *conclus.* 2. *resolut.* 4. & alii plures contra Molinam, Azorium, Bonacinam, Rebell. & alios; Et ratio nostra est, quia eo ipso, quod in famulatum recipiuntur, censentur obligari ad res Dominorum ab injuriis extraneorum defendendas, & custodiendas, cum sint mercede conducti ad commodum, & utile eorumdem Dominorum; adeoque obligantur ad restitutionem, si cum possint eorum damna impedire, culpabiliter non impediant.

69 Non tenentur tamen dicti famuli, seu ancillæ ad restitutionem, si non impediant damna, quæ Dominis inferuntur a conservis, vel domesticis. *Communis*; Illi enim cum certa mercede conducuntur a Dominis ad suum famulatum, non censentur se obligare ad custodiendas res Dominorum contra alios conservos, & condomesticos, nisi hæc specialis custodia sit eis demandata, & conventa. Cum enim omnes in eadem Domo cohabitent, nimis difficile est, quod unus servus variis aliis curis distractus possit aliorum conservorum furta præcavere; Unde a prudentibus Dominis solet unus, ex famulis sibi benevisus, ad hoc munus custodiæ specialiter deputari, qui ex dictis *supra num.* 67. tenetur ad restitutionem damnorum sua negligentia Dominis illatorum, sive ab extraneis, sive a conservis, seu condomesticis.

70 Custodes conducti ad impediendam venationem, piscationem, lignationem, agrorum, & vinearum damnificationem, Gabellarum defraudationem, & hujusmodi, si non impedierint, vel manifestaverint, tenentur ad compensationem damnorum inde directe secutorum. *Communis*; Illi enim sunt ad id conducti, unde si in hoc munere, ad quod ex Justitia obligantur, deficiant, tenentur ad compensationem damnorum suo culpabili defectu Dominis illatorum.

71 Non tenentur tamen dicti Custodes ad restituendas pœnas, seu mulctas, quas Domini accepissent a delinquentibus, si ipsi Custodes eos accusassent, seu denunciassent; Talium enim Custodum Officium non est locupletare Dominos ex lucro pœnarum, seu mulctarum, sed solum defendere, custodire, & servare indemnes res suæ custodiæ commissas, cum initus suus contractus non extendatur ad mulctas procurandas, sed solum ad custodiendas, & indemnes servandas res sibi creditas, Lessius *lib.* 2. *de Justitia & Jure cap.* 13. *dub.* 10. *num.* 73. Navarrus *cap.* 25. *num.* 34. Lugo *disp.* 37. *num.* 102. Silvester verb. *restitutio* 3. *quæst.* 5. *dub.* 7. Tamburinus *lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 2. §. 6. *num.* 12. Rosignol. *loc. cit. num* 14. Henno *loc. cit. quæst.* 5. *conclus.* 2. La Croix *loc. cit. num.* 48. Sporer *loc. cit num.* 58. aliisque citatis, Diana *part.* 3. *tract.* 6. *resol.* 64. & alii contra Petrum a Navara, Joannem Medinam, Bartholomæum Medinam, Salonium, & alios.

72 Si fur donet aliqui partem rei furtivæ ad hoc, ut taceat, tenetur illam Domino restituere, quia non erat furis, sed ejus, cui furatus est. *Communis*. 73 Si autem fur donet ipsi aliquid de suo, non tenetur restituere illi, cui furatus est, quia sine injustitia potuit tacere, ut supponitur, nec tenetur restituere furi, quia turpe lucrum post opus impletum potest retineri, ut recte docet S. Thomas 2. 2. *q.* 62. *art.* 5. *ad* 2. & Communis aliorum (*a*).

74 Confessarius ex ignorantia crassa, seu ex malitia positive deobligans pœnitentem a restitutione quando tenetur, vel ipsum obligans quando non tenetur, vel positive suadens, seu docens aliquem contractum esse justum, quando revera est injustus, & usurarius, tenetur omnino ad compensationem damni secuti tertio. *Communis*; In tali enim casu Confessarius positive fuit causa efficax, & injusta dicti damni, adeoque tenetur ipsum compensare, & reparare. Vide dicta *supra n.* 25.

75 Confessarius non positive deobligans pœnitentem a restitutione, sed solum negative in quantum ex negligentia, sive ignorantia crassa, verecundia vel metu taceat, nec injungit pœnitenti restitutionem faciendam, ad nullam obligatur restitutionem; Confessarius enim ex Justitia erga tertium non tenetur admonere, aut positive impedire ejus damnum, sed ad summum ex Caritate; (*b*) Læsio autem solius Caritatis non obligat ad restitutionem, adeoque &c. Ita Sporer *l. cit. num.* 62. cum Valentia, Lessio, Sa, Fabro, Tannero, Layman ibi citatis. La Croix *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1781. cum Suarez, Valentia, Azor. Sanchez, Filliuc. Rebell. Coninch. Malder. Bonacina, Arriaga, Aversa, Busemb. Lugo, Diana ibi citatis, & alii plures apud Moyam *tom.* 3. *d.* 7. *n.* 4. contra Navarrum, Angelum, Rosellam, Molinam, Gabr. Silv. Moyam, & alios volentes Confessarium adhuc in tali casu teneri restituere: & consentit Lessius *l.* 2. *c.* 13. *num.* 77. & Rosignol. *loc. cit. n.* 18. *& seq.* si Confessarius sit Parochus, quia dicunt ipsi ex Officio tenetur Parochus suos Parochianos pœnitentes de tali obligatione admonere, & sic tacendo æquivalenter dicit non teneri restituere, quod maxime velet, si ex malitia studiose ideo taceat, ne pœnitens obligationem sciat, & restituat, quia in hoc casu alter habet Jus, ne per talem dolum fraudetur. (*c*) Qua studiosa malitia, & dolo inter-

---

(a) Dummodo tamen is tacendo non sit causa influens in furtum.
(b) Assumpto onere audiendi confessiones, videtur teneri ex officio, ac proinde ex justitia.
(c) Si ex officio, tenetur etiam restituere, licet non ex malitia, quia deficeret in officio.

intervenientе nec ego ab hac sententia auderem recedere, quia fraus, & dolus, & malitia nemini debent patrocinium impertiri, *Cap. Ex litteris* 2. *de dolo*, & *contumac. c. Sedes* 15. & *Cap. Ex tenore* 18. *de Clericis non residentibus*; *l. In fundo*, *ff. De rei vind. l. Cum hi*, *ff. de transact. l. Si Legatarius*. *Cod. De Legatis* cum similibus, quamvis Sporer *loc. c.* cum aliis excuset eum ab onere restitutionis, etiamsi ex malitia non moneat pœnitentem de tali obligatione restituendi.

77 Confessarius, qui bona fide, & absque culpa deobligat pœnitentem a restitutione, cum ad eam tenetur; vel obligat, quando ad eam non tenetur, per se loquendo non tenetur compensare damna caussata, quia ubi culpa non est, neque debet esse pœna, text. expresso *in Cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Res, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*; Cognito tamen errore, & comperta veritate tenetur ex Justitia admonere pœnitentem, La Croix *l.* 3. *p.* 2. *n.* 353. & *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1780. Arragonius, Salonius ibi citati, & alii.

78 Testis a Judice vocatus, & interrogatus de damno ab altero illato, si scienter falsum testimonium dicat cum damno innocentis, tenetur ad compensationem damni ipsi caussati: *Communissima*; Talis enim falsum dicendo cum damno tertii peccat contra Justitiam, adeoque onus restitutionis incurrit.

79 Si autem testis a Judice vocatus, & interrogatus, fuga, silentio, vel tergiversatione declinet, dissimulet, veritatem celet, non obligatur ad compensationem damni ex intermissione sui testimonii parti innocenti, vel læsæ, vel nocenti secuti (a); Sicut ex communi docet Molina *l. c. disp.* 739. *n.* 9. Lessius *l. c. cap.* 30. *dub.* 8. *n.* 57. & *seq.* aliisque citatis, Layman *lib.* 3. *de Justitia tr.* 2. *cap.* 5. *num.* 7. *in fine*, Rosignol. *l. c. num.* 21. & *seq.* Sporer *l. c. n.* 61. & alii passim; Et ratio est, quia in tali casu testis dissimulans, vel tacens veritatem non peccat contra Justitiam commutativam, cum pars læsa, vel innocens nullum habeat Jus cogendi ipsum ad exprimendam veritatem, sed solum peccat contra Caritatem erga innocentem, contra Obedientiam, contra Superiorem, vel Judicem vocantem, & interrogantem, & ad summum contra Justitiam legalem, contra Communitatem, quod nullam inducit obligationem restituendi, cum talis obligatio oriatur solum ex violatione Justitiæ commutativæ, ut dictum est *supra n.* 3.

80 An ficti pauperes teneantur restituere eleemosynas acceptas? Vid. verb. *Eleemosyna*.

81 An, & quomodo adulteri teneantur restituere damna caussata ob sua adulteria? Vide verb. *Adulterium art.* 5.

82 An, & quomodo stupratores teneantur ad restitutionem pro Stupro? Vide verb. *Stuprum*, *Stuprator*.

83 An parentes exponentes filios suos, sive legitimos, sive illegitimos in Hospitali, vel alio loco ad id deputato, vel in locis, ubi aluntur expensis Reipublicæ, seu Communitatis, vel ad ostium alterius teneantur ad restitutionem expensarum pro ipsis factarum? Vide verb. *Parentes a n.* 23. *ad* 31.

84 An inveniens infantem ante Ostium suum, & illum ponens ante Ostium alterius teneatur ad restitutionem expensarum inde factarum? Vid. d. verb. *Parentes n.* 32.

85 An, & quomodo Emptores, & Venditores teneantur ad restitutionem? Vide verb. *Emptio*, *Venditio per tot.* & signanter *art.* 2. 3. & 5.

86 An, & quando possessor bonæ, & malæ fidei teneatur ad restitutionem? Vide verb. *Possessor bonæ*, & *malæ Fidei*.

87 An, & quando defraudantes Gabellas teneantur ad restitutionem? Vide verb. *Gabella*.

88 An, & quando pascentes animalia in alienis pascuis, vel lignantes in alienis Sylvis, seu nemoribus teneantur ad restitutionem? Vide verb. *Pascua*.

89 An, & quando impediens aliquem a consecutione boni teneatur ad restitutionem? Vide verb. *Impediens*.

90 An, & quando fur ob furta minuta, & alia gravia teneatur ad restitutionem? Vide verb. *Fur*.

91 An res inventæ, vel derelictæ restitui debeant, & quibus? Vide verb. *Dominium art.* 3.

92 An & quomodo Beneficiati teneantur ad restitutionem fructuum ob non recitationem Divini Officii? Vide verb. *Officium Divinum*.

93 An, & quando Canonici teneantur ad restitutionem fructuum ob non residentiam? Vid. verb. *Canonicus art.* 5.

94 An, & quomodo facienda sit restitutio pro fama ablata? Vide verb. *Detractio*.

95 Alia ad rem. Vid. verb. *Bellum art.* 2. & 3. verb. *Bona art.* 4. verb. *Culpa*, verb. *Damnificatio*.

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt restitutionem pro homicidio, vel percussione, seu mutilatione.

SUMMARIUM.

1 *Injustus, & voluntarius homicida, percussor, vel mutilator tenetur restituere omnia damna temporalia inde secuta.*

2 *Hinc injustus, & voluntarius homicida, percussor, seu mutilator tenetur ad omnes expensas rationabiliter factas ab occiso non statim mortuo, percusso, vel mutilato pro cibis extraordinariis, pro Medicis, & medicinis, & aliis in curatione necessariis, deductis tamen iis, quæ ipse, si esset sanus, fuisset insumpturus in suo victu ordinario.*

3 *Item restituere debet lucrum cessans, & damnum emergens ratione occisionis, vulnerationis, aut mutilationis.*

4 *Item restituere debet damna omnia realia simul per accidens illata in bonis fortunæ, famæ, vel honoris.*

5 *Restituendæ tamen non sunt expensæ factæ pro funere occisi.*

6 *Sententia Doctorum docentium de rigore Justitiæ commutativæ nullam esse faciendam restitutionem pro vita, membro, vel cicatrice.*

7 *Affertur ratio, & fundamentum hujus sententiæ.*

8 *Sententia Doctorum docentium etiam pro vita, membro, vel cicatrice aliquam esse faciendam restitutionem, quamvis in diverso genere, & ordine bonorum.*

9 *Affertur ratio, & fundamentum hujus sententiæ.*

10 *Adducitur alia ratio pro eadem.*

11 *Adducuntur pro eadem favorabiles textus Sacræ Scripturæ, & Juris Civilis.*

12 *Affertur responsio solita dari a Patronis contrariæ sententiæ ad citatos textus.*

13 *Conveniunt Doctores utriusque sententiæ, quod Confessarius in foro conscientiæ debeat imponere occisori, mutilatori, aut percussori opera spiritualia, sacrificia, preces, eleemosynas, & hujusmodi animæ occisi, seu profectui mutilati, aut percussi applicanda in aliqualem compensationem, sive dein ad id teneatur ex Justitia, sive solum ex Charitate, seu naturali æquitate.*

14 *Conveniunt pariter omnes, quod si ex mutilatione, percussione, aut cicatrice sit alicui secutum aliquod damnum, juxta prudentis æstimationem debet illi tale damnum compensari.*

15 *Item conveniunt omnes, quod si occisus, vel mutilatus fuerit servus, tunc etiam pro vita, & membris facienda sit restitutio.*

16 *Occidens injustum invasorem, vel provocantem, seu voluntarie consentientem in pugnam, non tenetur ad restitutionem damnorum inde secutorum.*

17 *Si vero quis contra injustum invasorem graviter excedat moderamen inculpatæ tutelæ, probabilius tenetur ad integram restitutionem totius damni.*

18 *Probabilis tamen est etiam aliorum sententia docens non esse tunc obligationem restituendi integre totum damnum, sed solum partem damni compensandi secundum proportionem excessus moderaminis inculpatæ tutelæ.*

19 *Immo secundum aliquos probabile etiam est ad nullam omnino tunc teneri restitutionem.*

20 *Injuste invasus, licet possit commode, & absque nota, seu infamia, fugere injustum invasorem, seu aggressorem, si fugere nolit, & ipsum injustum invasorem occidat, servando in reliquis moderamen inculpatæ tutelæ, probabilius non tenetur ad ullam restitutionem.*

21 *Contraria tamen opinio est etiam vere probabilis.*

22 *Si provocans occidat provocatum, qui metu infamiæ debuit comparere, provocans tenetur compensare damna inde secuta.*

23 *Committens occultum homicidium, quod postea per errorem alteri imputatur præter sui intentionem, non tenetur ad compensanda ei inde secuta.*

24 *Excipe tamen, nisi homicida aliquid peculiare fecerit moraliter efficaciter influens in imputationem faciendam innocenti.*

25 *Qui Cadaver occisi ponit ante Domum, vel sepelit in horto innocentis, ut ipsi imputetur homicidium, & ideo patiatur damnum, tenetur ad restitutionem.*

26 *Si tamen occisor cadaver occisi longe a sua Domo deferat, & reponat juxta Domum innocentis non ex inten-*

(a) Quoties est legitime inductus, videtur obligari.

intentione, ut ei imputetur homicidium, sed solum ut amoveat a se omne indicium, & occisionem inquirendi, probabilius non tenetur ad restitutionem.

27 *Intendens occidere solummodo feram, & adhibita cautela, & diligentia per errorem, ac ignorantiam invincibilem occidit hominem, non tenetur ad ullam restitutionem.*

28 *Qui certo sciens ibi esse hominem, & credens esse Casum suum inimicum, occidit Titium, alioquin non occisurus, tenetur ad restitutionem.*

29 *Ebrius alium occidens, si ebrietas non fuit culpabilis, & voluntaria, vel si fuit talis, homicidium tamen non prævidit, seu omnem diligentiam debitam adhibuit ad ipsum cavendum, non tenetur ad restitutionem; Tenetur autem si prævidit, & non cavit.*

30 *Vulnerans injuste alium vulnere non lethali, ad restitutionem tenetur, si occasione talis vulneris, quamvis de se non lethalis, alius morbus, seu inflammatio juberta mortem inferat vulnerato.*

31 *Si autem vulneratus vulnere non lethali postea periérit, non ratione vulneris per se, sed solum per accidens ex propria negligentia, & incuria seu imperitia Medici, vel Chirurgi, vulnerans tenebitur solum ad restitutionem damni causati vivo pro vulnere, non autem ad restitutionem damni causati mortuo, seu ejus hæredibus pro homicidio.*

32 *Occidens hominem, quem certo scit paulo post juste morte occidendum non tenetur ad restitutionem.*

33 *Occidendum autem hominem, quem certo scit paulo post injuste occidendum a latrone, Mandatario, & hujusmodi, tenetur ad restitutionem.*

34 *Si Paulus initium, & causa fuit rixæ cum Petro per sola verba contumeliosa, & ideo ab ipso Petro excandescente occidatur, tenetur Petrus ad restitutionem.*

35 *Si autem Petrus verbis contumeliosis affectus a Paulo vellet ipsum Paulum occidere, posset Paulus licite se defendere, & cum moderamine inculpatæ tutelæ ipsum Petrum tamquam jam injustum aggressorem etiam occidere, quando non ei suppetat alius modus se defendendi.*

36 *Si duobus rixantibus, & strictis gladiis pugnantibus, alii sua sponte occurrant, & horum unus alterum occidat, vel ab altero occidatur, tunc ipsi duo principales rixantes, & pugnantes ad nullam tenentur restitutionem.*

37 *Si autem unus ex duobus rixantibus, & pugnantibus alios amicos, seu conjunctos in sui adjutorium vocarit; & excitarit, & unus ex his postea occidatur, secundum aliquos ipsi excitanti est imputandum tale homicidium, secundum autem alios probabilius non est ei imputandum.*

38 *Si quis a Mandatariis requisitus ostendat Domum Caji, qui inde fuit ab illis occisus, si sine coactione; & sine gravi mortis timore id fecit, tenetur ad restitutionem; non tenetur autem, si id fecit coactus, & ratione gravis metus mortis sibi aliter inflictæ.*

39 *Homicida in rigore Juris non liberatur ab obligatione restituendi damna temporalia ex homicidio secuta, quamvis a Magistratu capite plectatur.*

40 *Practice autem loquendo excusantur tales homicidæ ab ejusmodi restitutione; maxime si hæredes occisi sint nobiles, & divites.*

41 *Damna secuta ex homicidio sunt compensanda, & restituenda solis hæredibus proximis occisi.*

42 *Sunt tamen talia damna probabilius compensanda etiam fratribus, & sororibus occisi, si ipse occisus per sententiam Judicibus tenebatur eos alere.*

43 *Item probabilius talia damna compensanda etiam sunt Creditoribus occisi.*

44 *Item probabilius damna secuta ex homicidio sunt compensanda, & restituenda, etiam aliis remotis hæredibus, & extraneis, immo & pauperibus compensandæ sunt eleemosynæ, quas occisus illis elargiri solebat, si homicida animo illis nocendi ipsum occidit.*

45 *Obligatio homicidæ ad restituendum pro damnis illatis ex tali homicidio transit ad ejus hæredes juxta vires hæreditatis, quando ipsemet non fecerit.*

46 *Si vulneratus ante mortem remittat percussori, vel homicidæ omne damnum reale præteritum, præsens, & futurum, valde probabile est; quod nec in sui defectu ejus hæredes teneantur ad ullam restitutionem faciendam hæredibus etiam necessariis ipsius occisi.*

47 *Contraria tamen sententia adhuc tamquam probabilior docetur ab aliis.*

48 *Item tenetur homicida compensare damna hæredibus subsecuta, quamvis a Supremo Principe patrati homicidii plenissimam obtinuerit remissionem.*

1 INjustus, & voluntarius homicida, percussor, vel mutilator tenetur restituere omnia damna temporalia inde secuta; *Communis*, Qui enim causam damni dat, damnum dedisse censetur; *cap. Si culpa 9. de injuriis, & damno, leg. Qui occidit 30. §. 3. ff. Ad legem Aquiliam*.

2 Hinc injustus, & voluntarius homicida, percussor, vel mutilator tenetur restituere omnes expensas rationabiliter factas ab occiso non statim mortuo, percusso, vel mutilato pro cibis extraordinariis, pro Medicis, & medicinis, pro linteaminibus, & aliis in curatione necessariis, deductis tamen iis, quæ ipse, si sanus esset, insumpturus fuisset in suo victu ordinario; *Communis*, per textum in *§. 1. Institut. de obligationibus, quæ ex quasi delicto nascuntur, & in l. Cum liberi 7. ff. De his, qui effunderint, vel dejecerint, cap. Si rixati 1. de injuriis, & damno dato*.

3 Item restituere debet lucrum cessans: & damnum emergens ratione occisionis, vulnerationis, aut mutilationis, ut si interfectus haberet Officium proficuum, Beneficium, censum vitalitium, & hujusmodi, si vulneratus, vel mutilatus esset opifex, sutor, sartor, & hujusmodi, & pendente curatione, seu stante mutilatione, v. g. manus, aut pedis, esset inutilis ad consueta sua opera, & lucra pro se; & sua familia sustentanda; ,, Communis per text. ,, in cit. §. 1. Instit. de obligationibus, quæ ex quasi de- ,, licto nascuntur, & in cit. l. Cum liberi 7. ff. de his, ,, qui effuderint, vel dejecerint, cap. Si rixati 1. de in- ,, juriis, & damno dato.

4 Item restituere debet damna omnia realia simul per accidens illata in bonis fortunæ, famæ, vel honoris, ut si latro hominem, vel ejus domum spoliasset, graviter diffamasset, si ejus domum effregisset, aliave damna intulisset, ad hoc ut eum occidere, vulnerare, seu mutilare posset. *Communis*.

5 Restituendæ tamen non sunt expensæ factæ pro funere occisi, quia tales expensæ aliquando faciendæ essent, cum aliquando deberet ille mori; Excipe tamen, nisi rationes necis illatæ, v. g. extra patriam in loco alieno majores sumptus fieri oportuisset, tunc enim restituendum erit pro excessu; *Communis* contra Navarrum *in Manuali cap. 15. n. 22.* ubi nimis rigide dicit esse restituendas expensas moderatas juxta defuncti qualitatem, quia earum etiam fuit causa occisor.

6 An autem pro vita, membro, cicatrice sit aliqua facienda restitutio, variant Doctores; Glossa enim *in cap. Si rixati 1. de injuriis, & damno dato*, Lessius *lib. 2. cap. 9. dub. 23.* Vasquez *de restitutione cap. 2. §. 3. dub. 6.* Navar. *in Manual. cap. 24. num. 22.* Layman *lib. 3. tract. 3. part. 3. cap. 6. n. 2.* Felix Potestas *tom. 1. p. 2. n. 2203.* Sporer *loc. cit. n. 221.* La Croix *lib. 3. part. 2. num. 299.* cum 44. aliis Auctoribus ibi relatis, Lugo *t. 1. disp. 4. sect. 1. n. 5.* & ipso teste Recentiores communiter tenent, de rigore Justitiæ commutativæ nullam faciendam esse restitutionem præcise pro vita, membro, vel cicatrice relicta, cum nunquam sit obligatio restituendi in bono diversi generis. Notum est enim, quatuor esse genera, seu ordines bonorum. In primo genere sunt bona Animæ, sive spiritualia. In secundo sunt bona vitæ, & membrorum. In tertio sunt bona famæ, & honoris. Et in quarto sunt bona externa, & temporalia fortunarum.

7 Unde pro hac sententia affertur inter alias hæc ratio a priori, quia Justitia commutativa habet pro objecto formali æqualitatem; respicit enim essentialiter æqualitatem inter Jus, & Jus, inter datum, & acceptum; quare ubi hæc æqualitas poni non potest, cessat tota obligatio Justitiæ commutativæ, & restitutionis. Hæc autem æqualitas nequit poni inter bona diversi generis, & ordinis, sive superioris, sive inferioris, cum solum bona ejusdem generis, & ordinis, secundum æqualitatem inter se commensurari possint, adeoque præcise pro vita corporali, vel membro abscisso nulla fieri debet de rigore Justitiæ commutativæ restitutio, neque per bona spiritualia, cum hæc sint diversi generis, & altioris ordinis quam vita corporalis; neque per bona temporalia, cum hæc sint longe inferioris ordinis, quam ipsa vita, & integritas corporalis, quæ nullo pretio temporali est æstimabilis, textu expresso *in l. Prætor 1. §. 5. ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint*, ibi: *In homine libero nulla corporis æstimatio fieri potest*, & *l. Cum liberi 7. ff. eod.* ibi: *Liberum corpus nullam recipit æstimationem*. Et concordant *l. Ex hac lege 3. ff. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, l. Qua actione 7. & l. Liber homo 13. ff. Ad Legem Aquiliam*, cum similibus, in quibus omnibus aperte supponitur præcise pro vita, aut membro hominis liberi non esse aliquid restituendum. Quod, & clare indicat Sacra Scriptura *Exodi 21. n. 19.* ubi dicitur: Percussorem fore innocentem, idest liberum, si percussus non moriatur; dummodo operas solvat, ac expensas in Medicos restituat, ibi: ,, Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum ,, suum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ,, sed jacuerit in lectulo, si surrexerit, & ambulaverit ,, foris super baculum suum, innocens erit, qui percusse-

,, rit;

„ rit, ita tamen ut operas ejus, & impensas in Medicos „ restituat," ubi cum nulla mentio fiat de restitutione pro vulnere, sed pro solis operis, & expensis, significatur non esse talem obligationem. Et hanc sententiam ad longum inter alios defendunt, solvendo etiam contraria, Lugo *loc. cit. a num.* 5. & La Croix *loc. cit. a num.* 299. ibi videndi.

8 Alii autem, & signanter S. Thomas 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *ad* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 3. *n.* 6. Reiffenst. *Theol. moral. tract.* 9. *dist.* 3. *quæst.* 4. *num.* 54. Cajetanus, Gabriel, Adrian. Major. Angelus, Sotus, Azorius, Beja, Molina, Aloza, Tannerus apud La Croix *loc. cit. num.* 299. Silvester, Mercado, Armilla, Arragon. Corduba, Ludovicus Lopez, Covarruv. & Victoria apud Card. de Lugo *loc. cit. num.* 4. & alii apud ipsos, docent, etiam pro vita, membro, vel cicatrice relicta aliquam esse faciendam restitutionem, quamvis in diverso genere, & ordine bonorum, quam sententiam vere probabilem dicunt etiam Sporer *loc. cit. num.* 220. La Croix *loc. cit. num.* 299. & alii plures ex citatis pro contraria opinione.

9 Et ratio hujus sententiæ inter alias est, quia cum non potest reddi æquivalens, debet reddi, quod possibile est, ut recte dicit S. Thomas 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 2. *ad* 1. ibi: „ In quibus non potest recompensari æquivalens, sufficit, quod ibi recompensetur quod possibile „ est . . . . . . & ideo quando id, quod est ablatum, non „ est restituibile per aliquod æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est: puta cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in „ pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione „ utriusque personæ secundum arbitrium boni viri." Et idem habet *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 1. *art.* 4. *quæst.* 2. *ad* 2. Juxta enim communem textum impossibilitas excusat a tanto, non autem a toto, nisi totum sit impossibile; Unde qui debet centum, & non potest dare centum, potest autem dare quinquaginta, certe tenetur ad quinquaginta; adeoque licet interfecto non possit pro vita sua reddi æquivalens in eodem genere, & ordine, cum id possit solus Deus, qui occidit, & vivere facit, debet ei reddi in quod est possibile, quod quamvis in diverso genere, & ordine, maxime aliquid, quod ei utile, vel gratum sit, ut Sacrificia, preces, eleemosynæ, aliaque suffragia & consequenter homicida obligatur eo casu ex Justitia saltem ad talem restitutionem spiritualem in quantum in iis potest esse compensatio in commodum occisi.

10 Tum quia occidens bovem, vel equum, aut canem alienum, ultra peccatum commissum, tenetur ex Justitia etiam ad restitutionem, ut fatentur omnes, & tamen bona fortunæ sunt longe inferioris ordinis, quam ipsa vita corporalis; ergo multo magis obligatur ad restitutionem qui occidit, vel mutilavit hominem, cum vita, & integritas corporalis hominis sint bona altioris ordinis; alias melioris esset conditionis occidens, vel mutilans hominem, quam occidens, vel mutilans bovem, vel equum, seu canem, cum hic teneatur ad restitutionem, & non teneretur ille. Unde recte dicit Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 3. *numer.* 9. „ Qui nec tantam restitutionem vellet facere, non potest omnino esse immunis a restitutione, „ sicut quidam faciunt, qui absolvunt homicidas non ei „ ostendentes restitutionem necessario incumbentem, quasi facilius possit evadere homicida, quam (ut dicam) „ Canicida, vel bovicida, quia si quis occidisset bovem „ proximi sui, vel canem, non absolveretur sine restitutione; tenetur ergo ad restitutionem spiritualem æ„ quivalentem vitæ, quam abstulit, sicut potest esse æ„ quivalentia in talibus." Et Scotum videntur sequi S. Antoninus 2. *part. Summæ Theolog. tit.* 2. *cap.* 2., ibi: *Quantum ad secundum, scilicet de mutilatione, dicit Scotus, quod pro hujusmodi non est statuta pœna in Ecclesia, nisi pecuniaria*, & S. Bernardinus Senensis *Serm.* 36. *in feria* 3. *post Dominicam* 4. *quadragesimæ art.* 2. *cap.* 2., ibi: „ Talis mutilans (secundum Scotum) obligatur . . . . . „ ad satisfactionem afflictionis illius mutilati, quæ sibi „ perpetua est, cum vivere sine oculis, aut sine manu „ triste sit, & maxima pœna; Propterea tenetur ei ad „ alia superimpendenda, ex quibus onera, & tristitias, „ quas ex tali, læsione incurrit, consolabilius, æque le„ vius ferre possit.

11 Et ad hæc faciunt textus in Sacra Scriptura, *Exodi* 21. *num.* 22. ibi: „ Si rixati fuerint viri, & percusserit „ quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fe„ cerit, sed ipsa vixerit, subjacebit damno, quantum ma„ ritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint" ex quibus verbis patet, quod pro vita prolis occisæ debet fieri compensatio pecuniæ. Item *ibidem numer.* 26. *Si percusserit quispiam oculum servi sui, aut ancillæ, & luscos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo, quem eruit*, ibi enim statuitur damnum oculi eruti esse libertate compensandum. Concordant etiam textus in Jure Civili, *leg. Prætor ait, ff. de his, qui effuderint*, 5. 5. ibi: „ Cum liber homo periit, damni æstimatio non fit „ in duplum, quia in homine libero nulla corporis æsti„ matio fieri potest, sed quinquaginta aureorum condem„ natio fit; „ ubi, ut sonant allata verba, homicida propter homicidium condemnatur ad dictam pecuniæ summam solvendam, *leg. Prætor edixit* 7. *ff. de injuriis* §. 6. ibi: „ Posse hodie de omni injuria, seu & de atroci civiliter agi Imperator, rescripsit, ex quo textu patet dari actionem Civilem ad compensandam pecuniis injuriam acceptam. Item *Instit. de obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur* §. 1. ibi; *Ob hominem vero liberum occisum quinquaginta aureorum pœna constituitur*, ubi stat clarum, homicidam propter vitam hominis injuste ablatam condemnari ad solvendam quinquaginta aureorum pecuniariam summam. Unde plures Doctores ex citatis pro contraria opinione pro damno vitæ, mutilationis, seu cicatricis, ac pro injuria deberi satisfactionem quamdam signis doloris, & petitione veniæ, & interdum adesse obligationem ad aliquam pecuniariam satisfactionem, præsertim si hæredes occisi sint pauperes, aut pauperes sint ipsi mutilati, seu percussi.

Ad citatos tamen textus tum Sacræ Scripturæ, tum Juris Civilis respondere solent Patroni contrariæ sententiæ, 12
quod illæ leges sunt pœnales, quibus juste potuit imponi Occisori, mutilatori, aut percussori mulcta illa in pœnam homicidii, mutilationis, aut percussionis, & sic pro occisione, mutilatione, aut percussione, etiam præscindendo a damno, potest a Judice per Justitiam vindicativam imponi pœna dandi pecunias, quas dando satisfiet non Juri, quod ratione damni illati habebat occisus, mutilatus, aut percussus, sed Juri novo per sententiam Judicis acquisito; Certum enim est, quod per Justitiam vindicativam possit a Judice imponi, ut quis pro injuria circa bonum unius generis, seu ordinis, teneatur præstare aliquid in bonis alterius generis, seu ordinis, faciendo ut læsus acquirat Jus ad hoc bonum alterius generis, seu ordinis; Judex enim juste punit delicta per pœnam, quam censet esse convenientem. Unde hæc compensatio non oritur ex Justitia commutativa, sed solum ex Justitia vindicativa.

Quidquid autem sit in hac tam celebri controversia variis validis rationibus & auctoritatibus pro utraque opi- 13
nione suffulta, fatentur tamen, & consulunt omnes utriusque sententiæ Doctores, quod sicut Judex in foro externo juste imponit mulctam pecuniariam occisori, mutilatori, aut percussori offenso, vel ejus hæredibus applicandam; Ita Confessarius in foro interno, seu foro conscientiæ debet imponere occisori, mutilatori, aut percussori opera spiritualia, sacrificia, preces, eleemosynas, & hujusmodi Animæ occisi, seu profectui spirituali mutilati, aut percussi applicanda in aliqualem compensationem, sive demum ad id teneantur ex Justitia, sive solum ex Caritate, seu naturali æquitate.

Conveniunt pariter omnes, quod si ex mutilatione, per- 14
cussione, aut cicatrice sit aliquod damnum secutum, ut in puella, quæ ob deformitatem ex mutilatione seu cicatrice contractam non potest nuptere pari, debet illi tale damnum juxta prudentis æstimationem compensari: communis, *argum.* §. 1. *Instit. de obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, leg. Cum liberi* 7. *ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint*, *cap. Si rixati* 1. *& cap. Si culpa* 9. *de injuriis, & damno dato*; Qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, ut expresse dicitur *in cit. Cap. Si culpa*; & concordat *l. Qui occidit* 40. *ff. ad legem Aquiliam*.

Item conveniunt omnes, quod si occisus, vel mutila- 15
tus fuerit servus, tunc etiam pro vita, & membris facienda sit restitutio, quia servi vita pretio æstimabilis, ac proinde tantum debet restitui, quanti potuisset vendi, & pro mutilatione, seu cicatrice tantum debet compensari, quanto pluris sine illa mutilatione, seu cicatrice venderetur. *Communis, argument.* §. 1. *Instit. de obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, leg. Prætor ait* 1. *& leg. Cum liberi* 7. *ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint*.

Occidens injustum invasorem, vel provocantem, seu 16
voluntarie contendentem in pugnam non tenetur ad restitutionem damnorum inde secuturum, quia tales censentur renunciare Juri suo, & alter jus habet faciendi, quod in se est ad se indemnem, & illæsum servandum. Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 21. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 3. *cap.* 6. *n.* 5. Molina *tract.* 3. *disp.* 82. Sporer *loc. cit. n.* 26. Stephanus a Sancto Paulo *tit.* 4. *d.* 5. *n.* 30. La Croix *loc. cit. n.* 305. & alii passim.

Si vero quis contra injustum invasorem graviter exce- 17
dat moderamen inculpatæ tutelæ, faciendo nempe plus quam necesse sit ad sui defensionem, v. gr. occidendo; cum solum vulnerando, vel mutilando se defendere potuisset, probabilius tenetur ad integram restitutionem totius damni, quia qui damnum injuste infert culpa mortali, tenetur ad integram restitutionem; talis enim graviter excedendo moderamen inculpatæ tutelæ in sua defensione, occidendo, cum solum vulnerando se defendere potuisset, damnum homicidii injuste intulit culpa mortali, adeoque obligatur ad integram restitutionem totius damni. Ita Navarrus *in Manual. cap.* 15. *num.* 27. Ludovicus Lopez 1. *part. Instructorii novæ cap.* 72. Petrus a Navarra *lib.* 4. *de restit. cap.* 5. *num.* 99. Vasquez *de restit. cap.* 2. §. 3. *dub.* 4. Sanch. *lib.* 3. *consil. cap.* 4. *dub.* 9.

Lessius

Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 21. Turrian. *disp.* 78. *dub.* 4.
Illsung *lib.* 4. *disp.* 2. *num.* 83. Sporer *loc. cit. num.* 417.
Lugo *tom.* 1. *disp.* 11. *n.* 59. ubi dicit, sic tenere alios
Recentiores passim, La Croix *lib.* 4. *part.* 2. *num.* 305.
ubi dicit, sic tenere alios communiter contra Silvestrum,
Angelum, Sotum, Ledesmam, Arriagam, Salonium,
Cordubam, Rotellam, Molinam, aliosque Antiquiores
communiter apud Lugo *loc. cit. num.* 51. docentes non
esse obligationem restituendi tunc integri totum damnum,
sed solum partem damni compensandi secundum portio-
nem excessus moderaminis inculpatæ tutelæ prudentis ju-
dicio dimetiendam. Et sententia est vere probabilis, quia
multo minus peccat, & injuriam facit, qui sic invasus
occidit, quam qui sponte, & non invasus. Sic etiam
Lessius *cit. cap.* 9. *dub.* 21. *num.* 135. cum aliis ibi cita-
18 tis, Bonac. *de Restitut. disp.* 2. *quæst. ult. sect.* 2. *punct.*
1. *num.* 3. Sporer *loc. cit. num.* 217. Qui insuper *ibidem*
cum Tamb. *lib.* 6. *Decalog. cap.* 4. §. 2. *num.* 15. probabile
19 judicat, ad nullam omnino teneri restitutionem, quia licet
invasus graviter excedendo moderamen inculpatæ tutelæ
contra injustum invasorem graviter peccet contra Cari-
tatem, non tamen peccat contra justitiam; Injustus enim
invasor censetur renuntiare totam obligationem, quia cum
jam sciat injuste invasum omnia mala contra ipsum tenta-
turum, & hoc non obstante eum adhuc invadat, con-
vincitur, omnino malis illis, seu damnis consentire;
scienti enim, & volenti, seu consentienti non fit inju-
ria *cap. Sicuti* 27. *de Regul. juris in* 6. & *leg. Nemo* 145.
ff. de divers. Reg. Juris, adeoque ipse sic adhuc injuste
invasus, quamvis moderamen inculpatæ tutelæ graviter
excedat, non tenetur ad ullam restitutionem, cum nulli-
mode tunc peccet contra justitiam, sed solum contra Ca-
ritatem. Quæ sententia, dicit Sporer *ibidem* sæpe potest
Confessario ne se, & pœnitentem in difficili determina-
tione hujus restitutionis multum torqueat.
20 Injuste invasus, licet possit commode, & absque nota,
seu infamia fugere injustum invasorem, seu aggressorem,
si fugere nolit, & ipsum injustum invasorem occidat, ser-
vando in reliquis moderamen inculpatæ tutelæ, probabi-
lius non tenetur ad ullam restitutionem, quia in tali ca-
su peccat solum graviter contra Caritatem, & nullimode
contra Justitiam, cum injustus invasor nullum habeat jus,
21 quo obliget injuste invasum ad fugam. Sic Lessius *citat.*
cap. 9. *dub.* 21. *num.* 125. Julius Clarus *de homicidio nu.*
32. Illsung *loc. cit. num.* 86. Layman *loc. cit.* Molina *disp.*
20. *num.* 2. Tambur. *loc. cit.* Perischacher *de restit. p.* 285.
Sporer *loc. cit. num.* 217. Ubi ex supracitatis testatur de
communi. Et tamen contra Silvestrum, Vasquez, Rodri-
quez, Bonacinam, La Croix, & Card. de Lugo *tom.*
1. *disp.* 10. *sect.* 8. *num.* 170. & *disp.* 12. *sect.* 2. *num.* 53.
qui etiam communem dicit esse hanc suam contrariam
sententiam, quæ est revera probabilis, quia tunc solum
excusatur occisio invasoris ab injustitia, quando necessaria
est ad sui defensionem. In tali autem casu non necessa-
ria dicta occisio pro sui defensione, cum injuste invasus
possit se commode, & facile defendere fugiendo absque
nota seu infamia ipsum invasorem, seu aggressorem, adeo-
que si non fugiat, sed occidat, tenetur ad restitutionem,
quia fuga in his circumstantiis est debita juri invasoris,
qui licet passione turbatus se exponat ipsi periculo occi-
sionis; adhuc tamen, si sui occisio non sit necessaria ad
invasi defensionem, retinet Jus, ne ab ipso privata au-
ctoritate occidatur.
22 Si provocans occidat provocatum, qui metu infamiæ
debuit comparere, provocans tenetur compensare damna
inde secuta, quia in tali casu provocatus accessit invo-
luntarie, unde non censetur cessisse juri suo, ut adhuc
servaretur indemnis, & illæsus. Sanchez *in consil. lib.* 1.
cap. 4. *dub.* 10. cum aliis *ibi* citatis, La Croix *loc. cit.*
num. 305. Salonius, & alii passim.
23 Committens occultum homicidium, quod postea per
errorem alteri imputatur præter sui intentionem, non
tenetur ad compensanda damna ei inde secuta. Molina
tom. 4. *dis.* 86 Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 17. *num.* 111.
Lugo *disput.* 8. *num.* 82. La Croix *loc. cit. num.* 155. &
alii communiter; In eo enim casu homicida non est vere
causa nec physica, nec moralis damni, quod innocenti se-
quitur, sed ignorantia, vel malitia aliorum. (a)
24 Excipe tamen nisi homicida aliquid peculiare fecerit
moraliter efficaciter influens in imputationem faciendam
innocenti, ut si ipso invito; vel inscio ipsius vestibus se
induisset, vel usus fuisset ejus gladio, quem adhuc san-
guinolentum reposuisset in ejus vaginam, & per hoc
ipse innocens fuerit habitus ut verus homicida: tunc
enim supradictus committens sic malitiose homicidium
teneretur ad integram restitutionem damni causati ipsi
innocenti per talem iniquam, & malitiosam fraudem,
quia malitia, fraus, & dolus nemini debent patrocinium
impertiri, *cap. Sedes* 15. & *cap. Ex tenore* 16. *de Rescri-
ptis*, *cap. Ex literis* 2. *de dolo*, & *contumacia*, *cap. Tuæ*
12. *de Clericis non resident. l. In fundo*, *ff. de rei vindicat.*
l. Cum his, *ff. de transactionib. l. Si legatarius*, *Cod. de
Legatis*, cum similibus.
Sic per eamdem rationem, & eadem Jura tenetur ad 25
restitutionem, qui Cadaver occisi ponit ante Domum,
vel sepelit in horto innocentis, ut ipsi imputetur homi-
cidium, & ideo patiatur damnum. Per fraudem enim vi-
detur inducere innocentem ad tale damnum, unde sicuti
ex dictis suo loco. *Impediens*, qui per fraudem aliquem
impedit a consecutione boni; tenetur ad restitutionem,
& compensationem, ita multo magis qui per fraudem in-
ducit in aliquod damnum; Sanchez *lib.* 1. *Consil. cap.* 5.
dub. 5. *num.* 72. Sporer *loc. cit. num.* 201. Molina *tom.*
4. *tract.* 2. *disput.* 86. Rebell. *part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 11. Fe- 26
lix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2104. & alii passim. Si
tamen occisor Cadaver occisi longe a Domo deferat, &
reponat juxta Domum innocentis, non ex intentione, ut
homicidium imputetur innocenti, sed solum ut amoveat
a se omne indicium, & occasionem inquirendi, Lugo
disput. 6. *num.* 84. Tamburin. *lib.* 6. *cap.* 5. §. 1. *num.* 5.
Sporer *loc. cit.* & alii dicunt non teneri ad restitutionem,
quia non videtur in tali casu moraliter positive influxis-
se in imputationem, quia illa non est prudens causa, sed
occasio levis inquirendi contra talem innocentem, si alia
adminicula non occurrant: potuit enim homo alibi vul-
neratus letaliter, & longius progressus casu ibi mori, ut
non semel in dies accidit.
Intendens occidere solummodo feram, & adhibita debi- 27
ta cautela, ac diligentia per errorem, ac ignorantiam in-
vincibilem occidit hominem, quem invincibiliter credi-
dit esse feram, non tenetur ad ullam restitutionem, quia
tale homicidium est et simpliciter involuntarium saltem
negative; Secus autem esset, si occisor non adhibuisset
debitam cautelam, ac diligentiam; *Communis*, textu
expresso *in cap. Si culpa* 9. *de injuriis*, & *damno
dato*.
Qui certo sciens ibi esse hominem, & credens esse Ca- 28
jum suum inimicum occidit Titium alioquin non occisu-
rus, tenetur ad restitutionem, quia licet talis sufficien-
ter caverit occisionem Titii, non tamen cavit, sed om-
nino voluit occisionem hominis, ut sic, cum certus fue-
rit ibi esse hominem; adeoque occisio illa fuit injusta
in hominem quemcumque attigerit, & consequenter in-
juriosa Titio, & obnoxia restitutioni. *Communis*,
per textum *in leg. Eum qui nocentem* 18. §. 3. ibi: „ Si
„ injuria mihi fiat ab eo, cui sim ignotus, aut si quis pu-
„ tet me Lucium Titium esse, cum sim Cajus Sejus,
„ prævalet quod principale est injuriam eum mihi face-
„ re velle, nam certus ego sum, licet ille putet me a-
„ lium esse, quam sim, & ideo injuriarum habeo actio-
„ nem.
Ebrius alium occidens, si ebrietas non fuit culpabilis 29
& voluntaria, vel si fuit talis, homicidium tamen non
prævidit, seu omnem diligentiam debitam adhibuit ad
ipsum cavendum, non tenetur ad restitutionem: Tene-
tur autem, si prævidit, & non cavit. *Communis* per text.
in cap. Si culpa 9. *de injuriis*, & *damno dato*.
Vulnerans injuste alium vulnere non letali, ad re-
stitutionem tenetur, si occasione talis vulneris, quam-
vis de se non letalis, alius morbus, vel inflammatio 30
suborta mortem inferat vulnerato, quod est causæ, est
etiam causa causati, *argum. cap. Presbyterum* 7. & *cap.
Ad audientiam* 12. *de homicid. leg. Manumissiones* 4. *ff.
de Justitia*, & *Jure*. *Communis Doctorum*.
Si autem vulneratus vulnere non letali postea perierit, 31
non ratione vulneris per se, sed solum per accidens, ex
propria negligentia, & incuria, seu ex imperitia Medici,
vel Chirurgi, vulnerans tenebitur solum ad restitutionem
damni causati vivo pro vulnere, non autem ad restitu-
tionem damni causati mortuo, seu ejus hæredibus pro
homicidio, cum ipsum homicidium nec indirecte, & in
causa voluntarium ipsi imputari possit, *Communis*, textu
expresso *in leg. Qui occidit* 30. §. 4. *ff. Ad Legem Aqui-
liam*, ibi: *Si vulneratus . . . . . non mortifere, negli-
gentia autem perierit: de vulnerato actio erit, non de occiso.*
Occidens hominem, quem certo scit paulo post justa 32
morte occidendum, non tenetur ad restitutionem. In ta-
li enim casu non infert ei grave damnum in bonis for-
tunæ. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 308. cum Navarr.
Vasquez, Bonacina ibi citatis, & alii passim. Occidens
autem hominem, quem certo scit paulo post injuste oc- 33
cidendum a latrone, Mandatario, & hujusmodi, tenetur
ad re-

(a) Nota. Tenetur quidem; quomodocumque enim res accipitur, homicida est causa saltem occasionalis damno-
rum inde secutorum. Idem dicito de deferente Cadaver ante domum alterius, *num.* 26. Et de ebrio, etiamsi ebrietas
non fuerit culpabilis, *num.* 29. Occidens aliquem justa morte mox occidendum, ex justitia teneri videtur ad damna,
num. 32. Vere autem tenentur rixantes, expositi *num.* 36.

ad restitutionem, quia prior occidens intulit ei injuste grave damnum. Vide dicta art. 1. n. 22. & 45.

34 Si Paulus initium, & causa fuit rixæ cum Petro per sola verba contumeliosa, & ideo ab ipso Petro excandescente occidatur, tenetur Petrus ad restitutionem, quia sola verbalis contumelia non dat Jus ad occidendum; unde cum talis occisio fit contra Justitiam, obligat ad restitutionem. *Communis* cum Molina *disput.* 81. *n.* 3. Lessio *lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 137. Sporer *loc. cit. num.* 194.

35 Si autem Petrus verbis contumeliosis affectus a Paulo vellet ipsum Paulum occidere, posset Paulus licite se defendere, & cum moderamine inculpatæ tutelæ ipsum Petrum tanquam injustum aggressorem etiam occidere, quando non ei suppetat alius modus se defendendi. Sporer *loc. citat.* Tambur. *lib.* 6. *cap.* §. 3. *n.* 17. La Croix *loc. cit. n.* 300. & alii.

36 Si duobus rixantibus, & strictis gladiis pugnantibus, alii sua sponte accurrant, & horum unus alterum occidat, vel ab altero occidatur: tunc ipsi duo principales rixantes, & pugnantes id nullo modo intendant, nec in se, nec in sua causa; sola enim eorum pugna non est causa, nisi valde remota, ut alii accurrant, pugnent, vel occidantur, cum ipsi sua sponte occurrerint. *Communis*.

37 Si autem unus ex duobus rixantibus, & pugnantibus alios amicos, seu conjunctos in sui adjutorium vocarit, & excitarit, & unus ex his postea occidatur. Suarez *de Censuris disput.* 44. *sect.* 3. *num.* 26. Avila *de Censuris part.* 7. *disput.* 6. *sect.* 2. *dub.* 5. *concl.* 4. Navarr. Coninch, Petrus Coructo, Saytus, Villalobos, & Diana apud Card. de Lugo *disp.* 24. *n.* 57. videntur supponere esse ipsi excitanti imputandum tale homicidium, dicunt enim evadere irregularem illum, qui consilio, vel aliter induxit Titium, aut Cajum occidit, si ea occasione Titius occidatur ab ipso Cajo, quia per ipsum consilium, seu suasionem fuit causa occisionis, & damni. Vasquez tamen *in* 1. 2. *disp.* 106. *n.* 45. Turrian. *de Censuris lib.* 9. *disput.* 63. *dub.* 4. Gaspar. Hurtad. *disputat.* 2. *de Irregularitat. difficult.* 6. *n.* 2. loquentes de Irregularitate tenent contrariam sententiam, quando Lugo *loc. cit. num.* 58. loquens in terminis de restitutione ob homicidium, dicit esse sibi satis idemque docent Tambur. *loc. cit. num.* 19. La Croix *loc. cit. num.* 309. & alii. Et eorum ratio est, quia quamvis sic suadens, & excitans peccet contra Caritatem, tamen non peccat contra Justitiam, cum nec fraude aut dolo coegerit ipsum occisum ad subeundum tale periculum mortis, sed sola suasione & precatione, cui ipse occisus omnino consensit; Scienti enim, & volenti, seu consentienti non fit injuria, *cap. Scienti* 27. *de Regul. Juris in* 6. *l. Nemo* 145. *ff. de divers. Regul. Juris.* (a)

38 Si quis a Mandatariis requisitus ostendat Domum Caji, qui inde fuit ab illis occisus, si sine coactione, & sine gravi mortis timore id fecit, tenetur ad restitutionem; Non tenetur autem, si id fecit coactus, & ratione gravis metus mortis sibi alias indictæ. Diana *part.* 5. *tractat.* 1. *resolut.* 63. Tambur. *lib.* 6. *cap.* 4. §. *n.* 3. Felix Potestas *loc. cit. n.* 2108. & alii passim.

39 Homicida in rigore Juris non liberatur obligatione restituendi damna temporalia ex homicidio secuta, quamvis a Magistratu capite plectatur, seu extremo supplicio afficiatur. Sic tenent innumeri Doctores, tam ex antiquis, tum ex recentioribus, quos referunt, & sequuntur Sanchez *lib.* 1. *cons. cap.* 4. *dub.* 6. Molina *disput.* 84. *n.* 8. Lessius *dub.* 22. Vasquez *de restit. cap.* 2. §. *dub.* 5. Navarr. *cap.* 15. *num.* 25. Sporer *loc. cit. num.* 236. ubi dicit id tenere Doctores communiter. Tamburin. *loc. cit. num.* 14. Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *de restitutione cap.* 2. *dub.* 6. *art.* 3. *num.* 10. Henno *tom.* 2. *tractat.* 1. *disput.* 9. *quæst.* 7. *conclus.* 2. *resolut.* 3. Felix Potestas *loc. cit. n.* 2107. & alii passim. Et ratio est quia Homicida per talem capitalem mortem, seu extremum supplicium satisfacit quidem Justitiæ publicæ, & vindicativæ, non autem commutativæ, quam læsit alterum occidendo; Unde adhuc remanet facienda restitutio hæredibus proximis occisi, cum damna privata ob publicam punitionem non resarciantur. Tum quia sicuti fur non excusatur ab obligatione restituendi, quamvis capite plectatur, ita nec excusatur homicida ab obligatione restituendi damna injuste illata, cum non minus teneatur restituere homicida pro homicidio, quam fur pro furis.

40 Notanter autem dicitur *in rigore Juris*, quia practice loquendo excusantur tales homicidæ ab ejusmodi restitutione, eo quod ii, quibus restituendum erat, vel contenti sint talionis pœna illata, vel non curent de tali restitutione, maxime si sint nobiles, & divites, & ad eorum instantiam Judex ad talem mortem condemnaverit homicidam; Illi enim videntur eo ipso omnes alias satisfactiones remittere; Tum quia ea damna sunt necessario conjuncta cum morte occisi, suntque magna causa aggravans homicidium. Unde Judex in sententia ferenda præsumitur considerasse utrumque, scilicet mortem occisi, & damna consequentia; Ideoque lata contra homicidam sententia mortis capitalis, tanquam definitiva totius causæ, nulla facta mentione compensationis, vel restitutionis damnorum, censetur una cum morte omnem prorsus obligationem rei absolvisse, & sic non tantum Reipublicæ, sed etiam parti læsæ satisfecisse. Sic tenent Scotus, & alii apud Lessium *cit. dub.* 22. *num.* 119. qui etiam dicit, hanc sententiam esse vere probabilem, & consentaneam æquitati, & ita fere habere usum, ut hæredes occisi pœnæ talionis censeantur acquiescere, & injuria illa videatur sic esse compensata, & sic etiam docent plures alii citati a Lugo *disput.* 11. *num.* 49. Tambur. *loc. cit.* §. 3. *num.* noster Marchant. *tom.* 2. *tract.* 6. *tit.* 1. *quæst.* 5. *dub.* 2. Sporer *loc. citat. num.* 236. Felix Potestas *loc. cit.* ubi dicit, hæredibus occisi divitibus non esse resarcienda damna, quia illi solent esse contenti pœna capitali occisori inflicta, & id insuper docet ipsemet Scotus *in* 4. *distinct.* 15. *quæst.* 3. secutus ab aliis, quia homicida sufficienter satisfecit tolerando pœnam capitalem.

Damna secuta ex homicidio sunt compensanda, & restituenda solis hæredibus proximis occisi, scilicet filiis, 41
Uxori, & parentibus ita damnificatis. Sic *Communis Doctorum* cum Lessio *cit. cap.* 9. *dub.* 29. *num.* 155. Sporer *loc. cit. num.* 230. La Croix *loc. cit. num.* 310. Molina, Layman, Marchant. Salonio, Arragonio, Lugo, Corduba, Ledesma, Soto, Angles, & aliis passim contra paucos alios. Et ratio est, quia obligatio, & finis restitutionis est compensare damna injuste illata alteri in bonis propriis, vel sibi ex Justitia debitis; Solis autem dictis proximis occisi hæredibus inferuntur injuste illa damna in bonis propriis, & sibi ex Justitia debitis, cum eos solos ex Justitia in necessitate positos alere teneretur occisus, ex quo adeo stricte sunt ipsi conjuncti, ut moraliter una semper persona censeri debeant cum illo; quod non verificatur in aliis hæredibus, eo quod censeantur esse velut extranei se remote habentes, & per accidens damna illa patientes, cum occisus, non ex Justitia, sed solum ex Caritate ipsos aleret.

Sunt tamen talia damna compensanda etiam Fratribus, 42
& Sororibus occisi, si ipse occisus eos per sententiam Judicis tenebatur alere, quia jam habebant Jus ad illa alimenta, quæ ab ipso occiso vigore Judicialis sententiæ de Justitia accepissent. Ita Lopez 1. *part. Instructor. novi capit.* 72. Sanchez *dict. cap.* 4. *dub.* 3. & alii plures.

Item probabilius talia damna compensanda sunt etiam 43
Creditoribus occisi, quia occisus strictiori obligatione Justitiæ tenebatur Creditoribus, quam ipsi hæredibus occisi strictiori obligatione Justitiæ tenebatur suis Creditoribus, quam ipsi hæredibus necessariis, cum his alimenta, & hæreditas non præstentur, nisi defuncto ære alieno; adeoque si homicida tenetur talia damna compensare dictis hæredibus necessariis, a fortiori tenebitur de rigore Juris compensare occisi Creditoribus. Sic Molina *tractat.* 3. *disputat.* 83. *num.* 8. Layman *loc. cit. cap.* 6. *num.* 4. Sporer *loc. cit. num.* 230. & multi alii; Quamvis Layman, & Sporer *loc. cit.* notent, id in praxi non observari. Unde contrarium absolute docent Lessius *loc. cit. dub.* 26. *n.* 151. Diana *p.* 5. *tr.* 3. *resolut.* 57. & plures alii apud ipsos.

Item probabilius damna secuta ex homicidio sunt com- 44
pensanda, & restituenda etiam aliis remotis hæredibus, & extraneis, immo & pauperibus compensandæ sunt eleemosynæ, quas occisus illi elargiri solebat, si homicida, animo illis nocendi, ipsum occidit. Ita tenent Sotus, Navarr. Adrian. Panormitan. Rosell. Vasquez, Turrian. & alii apud Lugo *dict. disput.* 11. *num.* 74. qui eos sequitur *ibidem num.* 77. Busemb. *loc. cit. num.* 11. cum aliis ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. num.* 2106. Illsung *tom.* 4. *d.* 4. *num.* 74. & alii. Malitia enim, fraus, & dolus nemini patrocinari debent; *cap. Ex litteris* 2. *de dolo & contumacia*, *cap. Sedes* 15. & *cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*, *c. Tuæ* 12. *de Clericis non residentibus*, *leg. In fundo*, *ff. de rei vendicat. leg. Cum hi*, *ff. de transactionibus*, *leg. Si Legatarius*, *Codice de Legatis*, cum similibus.

Obligatio homicidæ ad restituendum pro damnis illatis 45
ex tali homicidio transit ad ejus hæredes juxta vires hæreditatis, quando ipsemet non fecerat. *Communis*. Est enim illud debitum, & onus reale, cui hæredes succedunt, sicuti & succedunt hæreditati cum res transeat cum suo onere, *l. Alienatio*, *ff. de contrah. emption. l. Pompejus*, §. *Cum quis*, *ff. de acquir. possess. l. Via Constit.* §. *Quicumque*, *ff. de serv. urb. præd. l.* 1. §. *fin.* & *l. seq. ff. si serv. vindic. l. Fiscus*, *de Jure Fisci*, *Clement. de Casibus*.

Si vulneratus ante mortem remittat percussori seu ho- 46
micidæ omne damnum reale præteritum, præsens, & futurum, tunc probabile est, quod nec ipse homicida, nec in suo

(a) Nota. Videtur hoc casu irregularitatem contrahere, & ad damna teneri; suasor enim delicti, & exequutor eadem pœna puniuntur.

suo defectu ejus hæredes teneantur ad ullam restitutionem faciendam hæredibus etiam necessariis ipsius occisi. Busemb. *loc. cit. art.* 3. *num.* Lessius *cit. cap.* 9. *dub.* 26. *num.* 138. Molina *disp.* 81. *num.* 4. & 5. Sanchez *loc. cit. dub.* 12. *num.* 5. Salonius *q.* 63. *art.* 2. *controvers.* 9. Henno *loc. cit. q.* 7. *conclus.* 3. *Petes* 1. Bannes, aliisque citatis Diana *p.* 5. *tract.* 4. *resolut.* 58. Tamburin. *lib.* 6. *cap.* 4. §. 3. *num.* 10. Et ratio est, quia sicuti moriturus poterat cedere homicidæ alia Jura, ita & illa, & consequenter onus restituendi extinguere; Tum quia quidquid debetur illis hæredibus, totum debetur ei dependenter a voluntate morituri; adeoque non fit eis injuria, nisi quatenus sit contra occisi voluntatem, & consequenter si moriturus totum condonavit, nulla contra ejus voluntatem remanet homicidæ, seu ejus hæredibus obligatio Justitiæ de facienda aliqua restitutione.

47 Contrariam tamen sententiam adhuc tamquam probabiliorem docent Lugo *disput.* 11. *sect.* 3. *num.* 64. Sporer *loc. cit. num.* 235. La Croix *loc. num.* 310. Illsung *tom.* 4. *d.* 3. *n.* 88. Felix Potestas *loc. cit. num.* 2412. Tanner. *q.* 6. *dub.* 4. & alii. Et ratio est, quia remissio a morituro facta habet quidem locum in damnis præteritis usque ad ejus mortem, at minime in damnis sequentibus; Moriturus enim licet possit remittere totum Jus suum quoad compensationem sibi debitam pro damnis sibi illatis ante suam mortem, non potest tamen remittere Jus alienum quoad compensationem suis necessariis hæredibus debitam pro damnis eis subsequutis post ejus mortem; Hoc enim Jus non pertinet ad occisum, sed immediate ad ejus hæredes necessarios, quibus occisus de Jure, & Justitia tenebatur necessaria ad vitæ sustentationem providere, & præstare; adeoque cum ex ejus occisione dicti hæredes damnum proprium patiantur, Jus proprium acquirunt ad compensationem sibi faciendam ab homicida, & consequenter non obstante remissione totali ei facta a morituro, tenetur homicida, & ejus defectu ipsius hæredes ad compensanda damna dictis hæredibus necessariis subsecuta, cum hæc, ut patet, sint damna propria ipsorum hæredum, & non damna occisi.

48 Item tenetur homicida compensare damna hæredibus subsecuta, quamvis a supremo Principe patrati homicidii plenissimam obtinuerit remissionem, quia Princeps præcise intendit condonare injuriam Reipublicæ factam, & non damna hæredibus necessariis subsecuta. Henno *loc. cit. Petes* 3. & alii passim.

ARTICULUS III.

Quid, cui, & quando sit restituendum?

SUMMARIUM.

1 *Ex Justitia commutativa id, & tantum est restituendum, quod & quantum ablatum, vel damnificatum est.*

2 *Generaliter per se loquendo restituenda est eadem res in individuo, si adhuc extet.*

3 *Si eadem res non amplius extet, facienda est restitutio in æquivalenti.*

4 *Quid restituere debeat possessor bonæ, vel malæ fidei?* remissive.

5 *Quid restituere debeat Commodatarius?* remissive.

6 *Quid restituere debeat Conductor, & Locator?* remissive.

7 *Quid restituere debeat Mutuatarius?* remissive.

8 *Quid restituere debeat Emptor, & Venditor?* remissive.

9 *Quid restituere debeat Emphyteuta?* remissive.

10 *Quid restituere debeat Lusor?* remissive.

11 *Quid restituendum sit in rerum occupatione, alluvione, specificatione, accessione, confusione, commixtione, & fructuum perceptione?* remissive.

12 *Alia ad rem?* remissive.

13 *Accepta ob actionem malam, seu peccaminosam jam positam non sunt de Jure naturæ restituenda*

14 *Accepta tamen ob actionem malam, seu peccaminosam, necdum positam, restitui debent; Si autem sit quid mere liberaliter donatum ad alliciendum animum, v. g. meretricis ad copulam, sive ante, sive post actionem turpem, potest tuta conscientia retineri, paucis solis casibus exceptis.*

15 *Excipiuntur donata a Filiofamilias, Pupillo, Minorenni, & a Milite.*

16 *Item retineri non possunt donationes, si quæ fierent (quod Deus avertat) ab aliquo Religioso suæ conditionis immemore propter tale nefandum commercium.*

17 *Promissio, seu conventio de danda alicui certa pecuniæ summa, ut aliqua actio turpis, ac peccaminosa perpetretur, nullam habet neque ante, neque post perpetrationem talis actionis turpis, & peccaminosæ, vim obligandi; Unde fit promittens nihil tenetur restituere promissario, Et adducuntur ad Jura Canonica.*

18 *Et hoc ex Jure Canonico adeo verum est, quod licet talis promissio fuisset etiam juramento firmata, nullam importaret obligationem.*

19 *Adducuntur Jura Civilia ostendentia turpem promissionem nullam inducere obligationem.*

20 *Afferuntur Doctores id defendentes.*

21 *Immo supra adducti Doctores volunt insuper, quod acceptum ob turpem caussam ex conventione facta obligante ad operis gravis executionem, sit restituendum.*

22 *Communis tamen Doctorum sententia tenet, quod licet promissio facta fœminæ pro usu sui corporis sit illicita, promissum opere completo sit conferendum; Nec fœminæ tenentur receptum ob talem usum turpem sui corporis postea restituere.*

23 *Immo Meretrix nedum conventum, & receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis licite recipit, & retinet, sed etiam Civili in foro externo illud exigere potest, si non ei a fornicario solvatur.*

24 *Fœmina recipiens munera ab Amasio sibi liberaliter oblata ex cognita ejus libidinosa intentione, quamvis graviter peccet, etsi ipsa nihil mali intendat, cum sic foveat ejus impurum amorem, ac desiderium, & spem copulæ aliquando obtinendæ, tamen si nullum pactum explicitum, aut implicitum intercessit, non tenetur restituere, sed licite retinere potest.*

25 *Si autem fœmina recipit talia munera ex pacto explicito, vel implicito pro usu corporis concedendo, quem postea denegat, tenetur restituere.*

26 *Accipiens pecuniam a Dæmone, si sciat quod Dæmon eam furatus sit alicui, ut sibi daret, tenetur restituere; si autem nesciat, spectato Jure naturæ, potest ipsam retinere; De Jure autem positivo Civili post sententiam Judicis applicatur Fisco quidquid per artem Magicam, aut Legibus prohibitam acquiritur.*

27 *Accepta per modum pretii pro actione debita ex justitia restitui debent.*

28 *Accepta autem per modum gratuitæ, & omnino liberæ donationis non sunt restituenda.*

29 *Hinc Justitiam violant cum onere restitutionis Ministri Principum, Thesaurarii, Notarii, Tabelliones; & alii similes Officiales, qui pro obeundis suis Officiis, vel ultra taxatum pretium, vel supra constitutum a Principe; seu Republica stipendium, munera exigunt a particularibus, ne vexent, ne alios præferant, ne solutionem, aut expeditionem retardent, & hujusmodi.*

30 *Item Justitiam violant cum onere restitutionis Uxores pretium exigentes a Maritis, ut debitum conjugale reddant, ne adulterium committant; Latrones, ne hominem occidant; Depositarii, ut depositum restituant; Rerum inventores, ut eas suis Dominis restituant; Debitores, ut Debitum restituant; Detractores ut famam, aut honorem ablatum reparent, & alii similes.*

31 *Quid autem in specie de Judice circa munera recepta?* remissive.

32 *Accepta per modum pretii pro actione debita ex quacumque alia virtute præter justitiam, non sunt restituenda ex debito Justitiæ.*

33 *Potest tamen esse obligatio ea restituendi ex debito alterius virtutis, & afferuntur ad id exempla.*

34 *Item licet quis non teneatur ad restitutionem talis recepti pretii ex debito Justitiæ, potest tamen obligari ex dispositione Juris positivi inhabilitantis ad acquirendum Dominium talis pretii, & afferuntur ad id exempla.*

35 *Ordinarie loquendo restitutio est facienda ei, a quo aliquid injuste acceptum est, vel cui damnum illatum est, si adhuc vivus sit, vel ejus hæredi, si sit mortuus.*

36 *In pluribus tamen casibus restitutio non est facienda domino, & signanter res accepta a possessore justo, & bonæ fidei est ipsi restituenda, & non Domino; Unde si sit accepta res commodata, depositata, oppignorata, locata, & hujusmodi, restituenda est Commodatario, Depositario, Oppignoratario, Locatario, & hujusmodi.*

37 *Item furans a Molitore farinam, a Fullone pannum, a Sartore vestem, & hujusmodi, tenetur ipsis, & non Dominis restituere.*

38 *Item res ablata a Tutoribus, vel Curatoribus est ipsis restituenda, & non Pupillis, aut Minoribus seu furiosis, & amentibus.*

39 *Item surripiens a Religioso, Uxore, filiofamilias, & similibus res in usum ipsis legitime concessas, tenetur ipsismet restituere, non autem Monasterio, Marito, Patri, & hujusmodi, nisi certus sit reddendas esse postea ipsis usuariis; Si autem a Religioso, Uxore, Filiofamilias, & similibus auferatur aliquid, quod non est*

ipsis

ipsi legitime concessum in usum, seu administrationem, tunc non ipsi est restituendum, sed Monasterio, Marito, Patri, & hujusmodi, aliter supradictis restituatur, & inutiliter dissipetur, esset obligatio secundæ restitutionis.

40 Item non est res ablata restituenda Domino, quando prævidetur ipsi aut alteri in spiritualibus, & temporalibus offutura.

41 Item non est facienda Domino restitutio, quando est multum distans, adeo ut non possit res restituenda ad ipsum transmitti, nisi cum expensis excedentibus, vel adæquantibus valorem ipsius rei; Tunc enim expectanda est commodior restitutionis occasio, quæ si desperetur, est facienda restitutio suis propinquis, si habeat, vel in eorum defectu pauperibus.

42 Quando constat de vero Domino, seu legitimo rei possessore, facienda est ad ipsum inveniendum diligens inquisitio juxta bonorum qualitatem, ideo major, vel minor pro gravitate, vel levitate rei.

43 Si pro tali inquisitione essent ab inventore rei, seu possessore bonæ fidei faciendæ aliquæ expensæ, desumendæ essent ex ipsius Domini ignoti bonis; Secus autem dicendum de possessore malæ fidei.

44 Si Dominus reperiatur, tenetur inventor ei restituere.

45 Si post factam dictam diligentiam non reperiatur Dominus rei, seu pecuniæ inventæ, sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicandæ, nisi ipse inventor pauper sit, quia tunc posset sibi reservare in toto, vel in parte, considerata quantitate rei inventæ, ac inopiæ suæ.

46 Opposita tamen sententia defenditur a plurimis Classicis Doctoribus.

47 Si res inventa derelicta fuerit, fit inventoris, qui primo occupat.

48 Si res inventa sit de illis, quæ nunquam Dominum habuerunt, fit primo occupantis.

49 Merces, aut quævis alia bona reperta in littore maris, aut fluminis post naufragium, non sunt primo capientis, aut Fisci, sed Domino restitui debent.

50 Piscantes bona naufraga in mari, tenentur restituere Domino, sicuti debent Domino restitui ea quæ eripiuntur ex incendio, vastatione inundatione &c. & etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta.

51 Habens ex delicto bona incerta debet restituere locis sacris, vel pauperibus; Si autem iniquus detentor sit ipsemet æque pauper, & egens, ac alii pauperes, quibus restituere deberet, aut similiter pauperes consanguineos habeat, licite sibi applicare, aut consanguineis conferre potest, etiam propria authoritate, sine præscripto Episcopi, vel Parochi, in toto, vel in parte, considerata quantitate bonorum detentorum, & suæ, vel consanguineorum inopiæ; Dummodo tamen talis inopia sit evidens, & certa.

52 Si facta debita, & sufficienti inquisitione, & Domino non comperto, habens bona incerta ipsa distribuerit pauperibus, vel sibi æque pauperi retinuerit, quamvis postea compareat Dominus, nec ipse bona fide jam consumpserunt, nec ex ipsis ditiores aut facti.

53 Si autem, comparente Domino, talia bona necdum sint consumpta, sed adhuc extent in individuo, debent a paupere, vel loco pio, cui fuerunt applicata, restitui; & si fuerint consumpta, & pauper, seu locus pius inde sit factus ditior, debet restitui id, in quo factus est ditior.

54 Si ante distributionem non præcessit debita diligentia pro inveniendo Domino, & talia bona adhuc extent apud pauperem, seu locum pium, hi tenentur illa restituere, & in horum defectu ille, qui sine dicta debita diligentia distribuit.

55 Et si dicta bona fuerint in tali casu bona fide consumpta, pauper, seu locus pius ad nihil tenetur, sed solus ille restitui tenetur, qui sine dicta debita diligentia distribuit.

56 In debitis quibuscunque, sive ex delicto, sive ex contractu, ex re accepta, vel inventa, quando facta sufficienti inquisitione dubitatur, quis ex duobus, vel tribus sit rei Dominus, non est talis res danda pauperibus, sed proportionate ad dubium inter ipsos dividenda; ipsis autem non sic consentientibus, res committenda est arbitrio, & auctoritate Judicis.

47 Pro damnis illatis immediate alicui Civitati, Oppido, Communitati, Collegio, & hujusmodi, quæ faciunt unum corpus ex multis; restitutio est facienda immediate ipsi Communitati, non autem particularibus Civibus, aut Personis.

58 Pro damnis illatis immediate particularibus Personis, ut in minutis furtis panis, vini, olei, carnis, & similium, mensura minori, vel statera dolosa; restitutio est facienda ipsis particularibus personis solitis suas frequentare Officinas, vendendo deinceps viliori pretio aut meliori pondere, vel mensura: Alii autem dicunt esse probabile, quod possit dari pauperibus præsertim ejusdem Civitatis.

59 Si autem damna sint illata extraneis omnino ignotis, nec solitis suas frequentare Officinas, restitutio est facienda pauperibus, seu aliis piis locis.

60 An, & quibus restituendi sint Thesauri inventi? remissive.

61 Capientes animalia in leporariis, vivariis, stamnis, sylvis non amplis, & circumdatis, an, & quibus restituere teneantur? remissive.

62 Animalia domestica, seu naturaliter mansueta sicut & ferina mansuefacta quamdiu redire solent, non sunt primo capientis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt Domino comparenti restituenda, remissive.

63 Feram, qui avem lethaliter vulneranda, & eam insequens moraliter certo capturus, acquirit ejus dominium, & si ab alio capiatur, est ei restituenda, remissive.

64 Si vero fera, aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, nec tenetur restituere ei, qui eam sic leviter vulneravit, remissive.

65 Si autem dubium foret, an qui vulneravit, ratione talis vulneris esset capturus, nec destitisset persequi feram vulneratam, tunc de æquitate esset dividenda inter vulnerantem, & capientem, remissive.

66 Item si quis animal vagum insequatur, & illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet Jus illud capiendi; Unde de æquitate esset inter ipsos dividendum, remissive.

67 Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; secus si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus, remissive.

68 Quando apes ex proprio alveario ita evolant, ut earum reversio, vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi sine obligatione restitutionis, etiamsi forent in fundo prioris Domini, remissive.

69 Si autem apes alterius alveare occupent, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem; Unde si quis inde eas eripuerit, tenetur ipsi restituere, remissive.

70 Qui pecuniam vel quamlibet rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, tenetur resarcire totum damnum Domino pecuniæ, remissive.

71 Qui pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti, & sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente Domino pecuniæ ad nihil tenetur, remissive.

72 Qui autem pecuniam furtivam accepit bona fide gratis, vel lucrative, & ita commiscuit cum sua, licet non teneatur eam restituere in individuo, tenetur tamen restituere Domino in æquivalenti, remissive.

73 Emens bona fide rem furtivam, seu alienam, tenetur eam restituere Domino statim ac rescit esse suam, remissive.

74 Nec talis emens bona fide rem furtivam restituendo eam Domino potest ab ipso repetere expensum pro ea, remissive.

75 Immo non tantum rem ipsam furtivam, sed & omnes ejusdem rei fructus adhuc extantes, & quos collegit, & consumpsit a tempore cognitæ rei furtivæ, & eos, ex quibus jam antea bona fide perceptis factus est ditior, tenetur emptor in utroque foro restituere Domino, remissive.

76 Emens bona fide rem furtivam probabilius non potest eam reddere furi, si prævideat non esse reddendam Domino, etiamsi aliter pretium suum recuperare non possit, sed debet eam restituere Domino, remissive.

77 Revera tamen est etiam probabile, quod talis emptor possit rem furtivam reddere furi ad pretium recuperandum, seque indemnem servandum, remissive.

78 Emens rem pecunia furtiva, licet acquirat ejus rei dominium, obligatur tamen ad resarciendum omne damnum, ac lucrum cessans illi, a quo pecunia abstulit, tum etiam venditori, casu quo pecunia ab ipso ipso evincatur, remissive.

79 Venditor autem non acquirit dominium talis pecuniæ furtivæ, sed eam debet comparenti Domino restituere, si adhuc in specie extet; Non tenetur vero restituere, si eam jam consumpsit, vel cum propria num-

nummis ita commiscuit, ut amplius discerni nequeat, remissive.

80 *Alia ad rem*, remissive.

81 *Quibus facienda sit restitutio pro rebus in bello captis, & damnis causatis?* remissive.

82 *Bona vacantia, quamvis Jure naturæ sint primo occupantis; Jure tamen Civili devolvuntur ad Fiscum, & quidem ad Sæcularem, si defunctus fuit Sæcularis, & ad Ecclesiasticum, si defunctus fuit Clericus.*

83 *Restitutio ordinarie facienda est statim ac quis cognoscit se esse rei alienæ debitorem, seu injustum detentorem.*

84 *Ly statim quoad actum internum, seu propositum restituendi, sumendum est mathematice.*

85 *Ly statim vero quoad actum externum, seu quoad realiter externam exequendam, seu faciendam restitutionem sumendum est solum moraliter.*

86 *Restitutio debitorum ex delicto formali injustæ acceptionis, vel damnificationis facienda est statim moraliter quam primum absque notabili incommodo fieri potest.*

87 *Hinc si Debitor ex delicto, habita opportunitate restituendi, seclusa omni legitima excusatione, non statim moraliter restituat, sed differat, & peccat mortaliter, & tenetur restituere Domino etiam omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis.*

88 *Restitutio debitorum ex re accepta tantum a possessore bonæ fidei facienda est statim moraliter quam primum absque notabili incommodo fieri potest, postquam ipse possessor cognovit rem esse alienam; Tunc enim tenetur dictus possessor statim moraliter cum primum commode potest restituere ipsammet rem, si adhuc extet, vel si non amplius extet, in quo ex ipsa factus est ditior.*

89 *Hinc si talis Debitor ex re accepta, seclusa omni legitima excusatione ad longum tempus voluntarie differat dictam restitutionem cum gravi præjudicio Domini, seu Creditoris rationabiliter inviti de tali dilatione restituendi, & graviter peccat, & tenetur restituere ipsi omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis.*

90 *Quanta requiratur dilatio in tali Debitore, ad hoc ut peccet mortaliter, & teneatur ad dict. restitutionem?*

91 *Mora illa, seu dilatio restituendi in tali Debitore ex re accepta tantum, ad hoc ut inducat culpam, & obligationem restituendi Domino etiam interesse lucri cessantis, & damni emergentis, non est computanda a tempore, quo fuit accepta, sed solum a tempore, quo quis cognovit rem esse alienam, & adhuc ulterius eam invito Domino injuste retinuit.*

92 *Item si possessor bonæ fidei etiam tempore, quo cognovit rem alienam esse, aliquanto tempore ob inopiam, vel impotentiam non fuit in ulla culpa, seu culpabili mora restituendi, & alio tempore fuit in culpa, seu culpabili mora restituendi, in tali casu tenebitur solum ad restituendum interesse correspondens illi tempori, quo fuit in culpa, non tamen ad restituendum interesse correspondens illi tempori, quo non fuit in ulla culpa.*

93 *Restitutio Debitorum ex Contractu facienda est statim moraliter, postquam completum est tempus inter contrahentes præfixum, seu conventum.*

94 *Hinc Debitor ex Contractu, si tempore præfixo elapso sine ulla legitima caussa excusante sit in mora moraliter culpabili restituendi, seu solvendi, & peccat mortaliter, & tenetur restituere etiam omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis.*

95 *Quilibet Debitor, sive ex delicto, sive ex re accepta, sive ex contractu potens simul solvere totum debitum, non satisfacit suæ obligationi restituendo successive per partes.*

96 *Debitor habens animum continuatum non solvendi, cum commode potest, manet in continuo peccato mortali, si materia restituenda sit gravis.*

97 *Immo in hoc voluntario animo non restituendi continuato per longum tempus, seu in hac voluntaria injusta detentione rei alienæ, tot committuntur peccata numero distincta, quoties animus, seu voluntas, vel propositum non restituendi formaliter, vel virtualiter interrumpitur, & reassumitur.*

98 *Debitor, qui non vult quam primum commode poterit, restitutionem facere, seu vult solum illam facere per partes, cum possit commode restituere totum simul, seclusa justa caussa excusante, non potest a Confessario absolvi.*

99 *Ad Absolutionem tamen conferendam non prærequiritur restitutio realis, seu externa, & executiva, sed sufficit restitutio mentalis, seu interna, idest firmum propositum restituendi cum primum commodum poterit.*

100 *Debitor autem, qui bis, ter, vel pluries in aliis Confessionibus jussus restituere non restituit, cum facile, & commode potuisset, regulariter non est absolvendus, nisi prius re ipsa restitutionem fecerit.*

101 *Si autem ex nova superveniente caussa, seu circumstantia non posset pro tunc restituere sine maximo suo incommodo, posset accedente vero, & firmo proposito restituendi cum primum commode poterit, iterum absolvi, quamvis prius commode potuisset, & non restituisset.*

102 *Debitor, qui commode potest restitutionem facere in vita, & non vult restituere nisi in articulo mortis, vel post mortem per suos hæredes, non debet, nec potest a Confessario absolvi.*

103 *Si autem moribundus talis esset Debitor, qui non posset ante suam mortem de per se restituere sine infamia, posset per Testamentum, aut Codicillum tantam, quantum debet, suo Creditori legare, aut per Confessarium, vel aliam probæ fidei personam modo secreto ad suam famam tuendam, debitam facere restitutionem.*

EX Justitia Commutativa id, & tantum restituendum 1
est, quod, & quantum ablatum, vel damnificatum
est; *Communis*, nec indiget probatione, cum clare de se
pateat. Generaliter loquendo restituenda est eadem
res in individuo, si adhuc extet; *Communis*, per text.
in leg. Manifesti Juris 17. *Cod. de solutionibus*, Extante 2
enim eadem re, cujus dominium verus Dominus in alium
non transtulit, semper Dominus retinet Jus in illa,
adeoque si non sit contentus alia re ejusdem speciei, &
bonitatis, est ei restituenda ipsammet res, adhuc extans
in individuo.
Si eadem res in individuo non amplius extet, facien- 3
da est restitutio in æquivalenti, adeo ut tantum restituatur,
quantum sufficit ad æqualitatem debiti, vel damni illati;
Communis per text. *in Authentic. Hoc nisi C. de Solutionibus*.
Quid restituere debeat possessor bonæ vel malæ fidei? 4
Vide verb. *Possessor bonæ, & malæ fidei per tot.* Ubi etiam
de fructibus naturalibus, industrialibus, mixtis, &
Civilibus. Item de fructibus jam perceptis, & adhuc percipiendis.
Item de expensis, seu melioramentis necessariis,
utilibus, & voluptuosis.
Quid restituere debeat Commodatarius; Vide verb. 5
Commodatum.
Quid restituere debeat Conductor, & Locator? Vide 6
verb. *Locator*.
Quid restituere debeat Mutuatarius? Vide verb. *Mu-* 7
tuum.
Quid restituere debeat Emptor, & Venditor? Vide verb. 8
Emptio, Venditio.
Quid restituere debeat Emphyteuta? Vide verb. *Emphy-* 9
teusis.
Quid restituere debeat Lusor? Vide verb. *Ludus*. 10
Quid restituendo sit in rerum occupatione, alluvio- 11
ne, specificatione, accessione, confusione, comixtione,
& fructuum perceptione? Vide verb. *Dominium art.* 3.
Alia ad rem; Vide verb. *Bellum art.* 2. & 3. verb. 12
Bona art. 4. verb. *Culpa*, verb. *Damnificatio*, verb. *Usura*;
& notata *supra art.* 1. *a n.* 80. *ad* 94.
Accepta ob actionem malam, seu peccaminosam jam 13
positam non sunt de Jure naturæ restituenda; Unde si
mulier etiam uxorata pro concesso usu sui corporis, &
Mandatarius pro homicidio patrato pretium acceperit,
potest retinere; *S.* Thomas 2. 2. *quæst.* 62. *artic.* 5. *ad* 2.
Lessius *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 8. *a num.* 52. Lugo *disput.* 18. *a
num.* 45. Dicastill. *de restitut. disp.* 6. *dub.* 1. Burghes.
Centur. 3. *cas.* 33. *S.* Antoninus 2. *part. tit.* 2. *cap.* 5. *in
princip.* Covarruv. *Ad Regul. peccatum part.* 2. § 2. Angelus
verb. *Restitut.* § *Turpe*, Rosignolus *de Restitut.* 11.
disquis. 1. §. 6. *num.* & 10. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *numer.*
289. cum Azorio, Molin. Vasquez ibi citatis, &
alii passim per text. *in leg. Idem si ob stuprum* 4. §. 3.
ff. de condictione ob turpem, vel injustam caussam, ubi
habetur: „ Meretricem turpiter facere, quod sit Mere-
„ trix; non turpiter accipere, cum sit Meretrix; Unde
S. Thomas 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 7. *in corpore* ait: „ Quod
„ enim Mulier meretricium exerceat, turpiter agit, &
„ contra Legem Dei; sed in eo, quod accipit, non in-
„ juste agit, nec contra Legem; Unde quod sic illicite ac-
„ quisitum est, retineri potest.
Accepta ob actionem malam, seu peccaminosam nec 14
dum positam restitui debent, quia non debet poni, adeoque
nec retineri potest pretium pro ea ponenda. Si autem
sit quid mere liberaliter donatum ad alliciendum animum
verbi gratia meretricis ad copulam, sive ante, sive
post actionem turpem, potest tuta conscientia retineri,
paucis solis casibus exceptis; Lugo *loc. cit. num.* 49.
La Croix *loc. cit. num.* 291. Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *tractat.*
1. *de restitut. quæst.* 6. *conclus.* 1. ubi citat Communem
Doctorum, per text. *in leg. Affectionis* 5. *ff. de donationibus*,
ibi: „ Affectionis gratia, neque honestæ,
„ neque inhonestæ, donationes sunt prohibitæ; hone-
„ stæ erga benemerentes amicos, vel necessarios: inhone-
„ stæ erga Meretrices; “ & concordat *leg. Donationes*
31. *ff. eodem*. Ubi, ut vides, lex non distinguit;
an

an ad hoc ut sint validæ tales donationes, debeant fieri ante, vel post actionem turpem; Ubi autem *lex* non distinguit, neque nos distinguere debemus, *cap. Quia circa* 22. *de privil.* & *l. De pretio ff. de Publiciana in rem actione*. Et ratio conclusionis, quia potest quilibet suæ dominium in alium transferre, ubi per Leges non impeditur: Nulla autem est assignabilis Lex irritans dictam translationem: Non quidem Lex naturæ, quia licet ratio naturalis dictet donationes illas esse illicitas, tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis, eo quod incitent ad meretricium, vel inchoandum, vel continuandum: non tamen dictat esse invalidas. Nec etiam id dictant Leges positivæ, cum Leges Civiles potius illas confirment, ut patet ex *cit. l. Affectionis* 5. & *cit. l. Donationes in concubinam* 31. *ff. de donationibus*, & *cit. l. Idem si ob stuprum* 4. §. 3. *ff. De condiction. ob turpem, vel injustam causam*, adeoque &c.

15 Dicitur autem notanter, *Paucis solis casibus exceptis*, quia Donata a Filiofamilias, Pupillo, Minorenni, & a Milite retineri non possunt, quia ipsi per Leges inhabilitantur ad donandum, ut patet de Filiisfamilias *in §. Filius familias* 7. *ff. De donationibus*: De Pupillo §. 47. *Institut. de auctoritate Tutorum*, De Minorenni, *l. Si Curatorem* 3. *Cod. de in integrum restitution.* De milite, *l. Si ancillam* 2. *Cod. Donation. inter virum, & uxorem*, Pro parvis autem munusculis videtur consuetudinem contrarium induxisse.

16 Item retineri non possent donationes, si quæ fierent, (quod Deus avertat) ab aliquo Religioso suæ conditionis immemore propter tale infandum commercium; Tales enim donationes essent omnino nedum illicitæ, sed & invalidæ, adeoque Monasterio essent restituendæ, cum Religiosus professus nihil possit expendere sine licentia expressa, aut tacita Superioris, quam in tali casu non haberet, nec posset habere, cum Superior, nec totum Monasterium possit illam concedere in usus turpes, & peccaminosos; Nec etiam ex pecuniis suis personalibus, ac specialibus laboribus acquisitis, cum quidquid acquirit Monachus, acquirat Monasterio; *cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *qu.* 1. *cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *quæst.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 9. *caus.* 19. *quæst.* 3. *cap. In præsentia* 8. *de probationibus*, *cap. Monachi* 2. *de statu Monachor.* cum similibus.

17 Promissio, seu conventio de danda alicui certa pecuniæ summa, ut aliqua actio turpis, & peccaminosa perpetretur, nullam habet, neque ante, neque post perpetrationem talis actionis turpis, & peccaminosæ, vim obligandi; Unde sic promittens nihil tenetur restituere promissario: Colligitur ex pluribus Juribus, tum Canonicis, tum Civilibus: Eodem Jure Canonico habetur *in cap. Pactiones* 8. *de pactis*, ubi sic expresse statuitur: „ Pactiones factæ a „ vobis ... nullius penitus sunt momenti: quod etiam de „ aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in Animæ „ detrimentum; Nam etiam juxta legitimas sanctiones pa„ ctum turpe, vel rei turpis .... de Jure vel de facto „ nullam obligationem inducit, “ *cap. In malis promissis* 5. *caus.* 22. *q.* 5. ubi ex verbis S. Isidori sic præcise habetur: *In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, quod incaute vovisti, ne facias: impia est promissio, quæ scelere adimpletur*; *c. Quæ contra Jus* 64. *de Regul. Jur. fiunt, debent utique pro infectis haberi c. In malis* 69. *de reg. Jur. item in* 6. ibi: *In malis promissis fidem non expedit observari*.

18 Et hoc Jure Canonico adeo verum est, quod licet talis promissio fuisset etiam juramento firmata, nullam importaret obligationem, ut expresse statuitur *in c. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*: Et concordant plures textus in *quæst.* 4. *caus.* 22. & signanter in *cap. Est etiam* 2. *d. quæst.* 4. *caus.* 22. ubi ex verbis S. Ambrosii improbatur Herodes, quod ob servandum Juramentum S. Joannem Baptistam occidi jussisset: Unde in ejus Summario sic expresse habetur: *Aliquando non expedit promissum servare Sacramentum*: *cap. Quod David* 3. *ead. caus.* & *quæst.* ubi ex verbis S. Augustini laudatur David, quod sicut juraverat, non occiderit Nabal, ibi: *Quod David juramentum per sanguinis effusionem non impleverat, major pietas fuit*, & in ejus Summario sic dicitur: *Pietas fuit, quod David Nabal, sicut juraverat, non occiderit*, *cap. Juravit David* 4. *ead. caus.* & *quæst.* ubi de eodem verbis ejusdem S. Augustini sic repetitur: *Juravit David temere, sed non implevit jurationem majori pietate ductus*. Et e contra idem S. Augustinus *sermon.* 10. *in novis sermonibus de Decollatione S. Joannis Baptistæ* improbat Herodem, quod impie adimpleat, quod temere juraverat, ibi: *Temere juratur, & impie, quod juratur, impletur*, *c. Unusquisque* 8. *eodem caus.* & *quæst.* in cujus Summario de mente S. Ambrosii sic habetur: *Tolerabilius est juramentum non implere, quam quod turpe est, facere*, *c. Si aliquid* 16. *ead. caus.* & *quæst.* ubi sic summatur Decretum Sotheris Papæ: *Juramentum, quod malum incaute promittitur, non est servandum* *c. Actione* 18. *ead. caus.* & *quæst.* ubi sic summatur Decretum Concilii Elibertani: *Illicitum juramentum non est servandum*; & sæpe in eadem causa, & quæstione in aliis Capitulis, & Summariis consimiliter. Et hoc jure merito, cum Juramentum non fuerit institutum, ut esset vinculum iniquitatis; textu expresso *in cap. Quanto* 18. *de Jure jurando*, ibi: „ Cum Ju„ ramentum, non ut esset iniquitatis vinculum fuerit in„ stitutum, “ *c. Inter cætera* 22. *caus.* 22. *q.* 4. ibi: „ Por„ ro Juramentum non ob hoc, fuisse institutum invenitur, „ ut esset vinculum iniquitatis.

Jure Civili habetur sensus nostræ conclusionis in pluri- 19
bus Legibus & signanter in *leg. Generaliter* 2. *ff. De verb. obligationibus*, ibi: *Generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse momenti*; *l. Si flagitii* 123. *ff. eod.* ibi: *Si flagitii faciendi, vel facti causa concepta sit stipulatio, ab initio non valet*; *l. Juris gentium* 7. *ff. de pactis*, ibi: *Si stipulatio sit interposita de his, pro quibus pacisci non licet, servanda non est, sed omnino rescindenda*; *l. Pacta* 6. *Cod. de pactis* ibi: *Pacta, quæ contra Leges, Constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati juris est*, *l. Ex eo Cod. De inutilibus stipulationibus*, ibi: *Cum omnia, quæ contra bonos mores, vel in pactum, vel in stipulationem deducuntur, nullius momenti sint*.

Suprapositam conclusionem tenent Navarrus *in Manual.* 20
cap. 17. Durand. *in* 3. *dist.* 39. *q.* 4. Medina *Cod. de restitut. q.* 2. Comitolus *lib.* 3. *respons. moral. q.* 5. Joannes Valerus *in differentiis utriusque fori verb. Promissio, differentia* 8. citati a Diana *tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 4. *miscellaneo resolut.* 40 ubi & ipse hanc sententiam probabilem, & practice tutam reputat, Adrianus, Neesen, Le Drou, & alii, quos citat, & sequitur Henno *loc. cit. q.* 5. *concl.* 1. & sic videtur sentire Sanctus Augustinus relatus *in c. Qui veneratoribus* 8. *dist.* 86. testans non posse Meretricibus pecuniam rependi absque gravissimo peccato, cum nempe in pretium perpetui criminis tribuitur. Et sic tenent Glossa *ibidem verb. Meretricibus*, & mordicus defendit Pontas *in Dictionario Casuum Conscientiæ verb. Promissio caus.* 8. & 9. ubi in fine casus octavi sic expresse habet: „ Repudiandam penitus ergo eorum opinionem censemus, „ qui tuentur, licet hujusmodi promissiones non obligent „ ante facinus perpetratum, iisdem tamen obligandi vim „ annecti, eo ipso, quod crimen executioni demandatum „ est; quinimmo persuasum prorsus animo habemus ab„ horrendas penitus, atque habendas esse execrationes hu„ jusmodi promissiones, & stipulationes, & tanquam nul„ las esse considerandas; quemadmodum etiam decernunt „ omnibus cum Ecclesiasticis, tum Civilibus Legibus, ut „ modo observatum, ac probatum est. Et in fine casus „ noni sic concludit: At istis laudatorum Auctorum opi„ nioni non possumus subscribere, quando namque quos„ dam casus sibi fingere amant, in quibus non esse illici„ tum supponunt, nec promittere, nec dare in pre„ tium turpis alicujus actionis perpetrandæ, fallam om„ nino hypothesim comminiscuntur, quemadmodum pa„ tet ex textibus allegatis, quin etiam tanquam certis„ simum habemus ex eorum opinione fenestram prorsus „ patefieri ad plurimam nequitiam, quoniam ad audenda „ quæque, & ad perficienda, quæ fluunt in luxuriam, „ inde via redditur expeditior. “ Hæc ipse; Tum quia „ datio, & acceptio pro re turpi patrata est novum peccatum & approbatio peccati commissi. Qui enim dat, vel accipit propter peccatum commissum, videtur de novo approbare, atque in eo complacere, quod utique mortale est; Tum etiam quia promissio illa de re turpi patranda fuit nulla, nec ullo modo obligans, utpote peccaminosa: ut patet ex supra adductis Juribus, ergo nec est ex obligatione servanda.

Immo supracitati Doctores volunt insuper, quod acce- 21
ptum ob turpem causam ex conventione facta obligante ad operis pravi executionem sit restituendum. Sic expresse Henno *loc. cit. q.* 5 *conclus.* 1. cum Navarr. Adriano, Medina, Neesen. Le Droux, & aliis ibi citatis *argum. supra adductis Juribus*. Et eorum ratio est, quia conventio illa ante operis impletionem est nulla, eo quod non possit esse vinculum iniquitatis, ut concedunt omnes, ergo etiam nulla est impleto opere, & consequenter acceptum ratione talis conventionis debet restitui; Probatur consequentia ex *cap. Non firmatur* 18. *de Regul. Juris in* 6. ubi expresse dicitur: *Non firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non subsistit*; Atqui ex supra allegatis Juribus conventio illa nulla est ante operis impletionem, ergo etiam nulla erit post operis impletionem: Tum quia conventio illa, utpote contractus onerosus, debet obligare tam promissarium, quam promittentem; alias si obligaret solum promittentem, esset contractus gratuitus; Atqui non obligat promissarium, cum nemo obligari possit ad peccandum; ergo non obligat promittentem, & consequenter est nulla ex parte utriusque: adeoque acceptum ex tali conventione est restituendum: Et sic videtur sensisse etiam S. Augustinus *Epist.* 163. *alias* 54. *ad Macedonium*, ubi sic expresse habet: „ Verum tamen est, si ju„ stitia sincerius consulatur, justius dicitur Advocato: „ Redde, quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati astitisti, Judicem fefellisti, justam causam „ oppressisti, de falsitate vicisti “: Et paulo post explicatam obligationem Advocati in prædicto casu sic ait: „ Quis tamen Advocatus, aut ex Advocato ita vir opti„ mus facile reperitur, qui suscepto suo dicat: Recipe,

„ quod

„ quod mihi cum tibi male adesfem, deliqui, & valde ad-
„ versario tuo, quod, me agente, inique abstulisti, &
„ tamen quem prioris non rectæ vitæ rectissime pœnitet,
„ etiam hoc facere debet, ut si ille, qui inique ligavit,
„ non vult admonitus corrigere iniquitatem, ejus tamen
„ iniquitatis noiit ille habere mercedem.

22 Communior tamen Doctorum sententia tenet, quod licet promissio facta feminæ pro usu sui corporis sit illicita, tamen promissum, opere completo, sit conferendum. Nec femina tenetur receptum ob talem usum turpem sui corporis postea restituere: *Sic* Lugo *d.* 18. *sect.* 3. *n.* 59. quo ad primam partem cum Vasquez, Turrian Soto, Aragonio, Cajetan, Covarruv. Molina, Sanchez ibi citatis, dicens hanc esse communem, & veram sententiam, & *n.* 48. quoad secundam partem cum Lessio, Molina, Cajetan. Alens. Richard. Gabriel. Silvestro, Angelo, Salonio, Silvio, Tannero, Rebel. Villalobos, dicens pariter hanc esse communem, & veram sententiam, Sic tenet etiam cum pluribus aliis ibi citatis, La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 289. & 292. Rosignolus cum aliis ibi citatis *de restitutione* 11. *disp.* 1. §. 6. *num.* 2. & 9. Sporer cum multis ibi citatis *tom.* 2. *tract.* 5. *in VII. & X. Præcept. Decalog. cap.* 5. *nu.* 135. & 139. Molina, Sanchez, Lessius, Diana, Tamburin. & plurimi alii. Et ratio primæ partis est, quia ille usus sui corporis, quem femina impudica fornicario concessit, est prætio æstimabilis ratione utilitatis, vel delectationis, respetu fornicarii, & ratione periculi, & laboris respectu feminæ concedentis talem turpem usum sui corporis; adeoque si fornicarius pretium promisit, & femina impudica rem pretio æstimabilem, & vendibilem, utpote ei commodam, vel delectabilem posuit, non est unde ab obligatione solvendi promissum liber evadat; Tum quia si Fornicarius negare posset pretium pactum pro tali turpi usu sibi concesso, seu vendito, negare etiam posset Juvenis Matrimonium promissum puellæ sub certa promissione Matrimonii defloratæ, quod omnes negant, & insuper dicunt posse ad id etiam in foro externo compelli, adeoque &c. Ratio autem secundæ partis est, quia femina recepit tale pactum pretium concesso, seu vendito usu sui corporis fornicario, qui usus cum sit commodus, & delectabilis fornicario, & periculosus ipsi feminæ, dignus est pretio; adeoque talis femina licite retinere potest dictum conventum, & receptum pretium, nec tenetur illud restituere, cum sit receptum contra Justitiam, sed potius secundum illam.

23 Immo Meretrix nedum conventum, & receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis licite recipit, & retinet, sed etiam omni Jure etiam Civili in foro externo illud exigere potest, si non ei a Fornicario solvatur. Sanctus Thomas 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 5. & plurimus congestis Lessius *lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 8. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 34. Diana *part.* 2. *tractat.* 2. *Miscellan. resolut.* 40. Sporer *loc. cit. num.* 136. & ipso teste *Communis aliorum* per text. *in l. Item.* 4. §. 3. *ff. de condict. ob turpem, vel injustam causam*, ibi: „ Sed quod Meretrici da-
„ tur, repetiri non potest, ut Labeo, & Marcellus scri-
„ bunt, sed nova ratione, non ea, quod utriusque turpi-
„ tudo versatur, sed solius danti: illam enim turpiter fa-
„ cere quod sit Meretrix"; Et ratio est, quia Meretrix ita cum Fornicario convenit de pretio sibi solvendo pro usu ei concesso, seu vendito sui corporis, ex cap. autem *Contractus* 85. *de Regul. Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, nec pretium illud exigitur, & accipitur pro ipso peccato fornicarii, quod nihil sit, neque licite possibile, non est vendibile, sed exigitur, & accipitur pro actu ipso materiali, quatenus Fornicario utilis, & delectabilis est, & meretrici aliquo modo laboriosus, & periculosus, qui actus, cum sit quid naturale, & pretio æstimabile, nec alteri gratis debitum, est veluti conductus a Fornicario, adeoque pretio solvendus.

24 Femina recipiens munera sibi ab amasio liberaliter oblata ex cognita ejus libidinosa intentione, quamvis graviter peccet, etsi ipsa nihil mali intendat, cum sic foveat impurum ejus amorem, ac desiderium, & spem copulæ aliquando obtinendæ, tamen si nullum pactum explicitum, aut implicitum intercepit, non tenetur restituere, sed licite retinere potest, quia sunt sibi liberaliter data, & sibi imputare debet nimius credulus amator, quod plus speraverit, quam debuerit. Sporer *loc. cit. num.* 141. Lugo *loc. cit. num.* 49. Molina *tom.* 3. *disp.* 735. *num.* 3. Rebell. *de Justitia part.* 1. *lib.* 3. *q.* 7. *n.* 6. Joannes Valerus *in differentiis utriusque fori verb. Restitutio, differentia* 34. Henno *loco cit. quæst.* 6. *conclus. in fine* & alii

25 passim. Si autem femina receperit talia munera ex pacto explicito, vel implicito pro usu sui corporis concedendo, quem postea denegat, tenetur restituere, quia peccat contra Justitiam retinendo pretium absque concessione usus sui corporis, pro quo solum ab amasio datum est munus, seu pretium, *Sic citatis, Doctores, & alii passim.*

Accipiens pecuniam a Dæmone, si sciat, quod Dæmon eam furatus sit alicui, ut sibi daret, tenetur restituere; Si autem nesciat, spectato Jure naturæ, potest ipsam retinere, cum Dæmon potuerit eam accipere ex fundo maris, aut aliunde, ubi erat derelicta, ac ad nullius spectans dominium. Sic Diana *part.* 10. *tract.* 15. *resolut.* 48. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 292. & alii. De Jure autem positivo Civili per sententiam Judicis debet applicari fisco quidquid per artem Magicam, aut Legibus prohibitam acquiritur. Lugo *tom.* 1. *disp.* 6. *n.* 112. La Croix *l. c.* & ipso teste *Communis aliorum*, per text. *in l. Unica Cod. de Thesauris*. (*a*) 26

Accepta per modum pretii pro actione debita ex Justitia restitui debent; *Communissima*. Et ratio est, quia tale venditum est invendibile, cum solvens Jus habeat ad actionem illam independenter ab omni pretio; & recipiens aliquid per modum pretii pro illa actione vendat id, quod non est suum, sed alterius; Res enim, quæ ex Justitia habetur alicui, perinde est, ac si esset illius; Unde coactus dare pretium pro ipsa, cogeretur emere rem suam, ut redimeret injustam vexationem; adeoque tale pretium injuste acceptaretur, & consequenter esset restituendum ex debito Justitiæ. 27

Dicitur autem notanter *Accepta per modum pretii*, nam accepta per modum gratuitæ, & omnino liberæ donationis non sunt restituenda, cum liceat unicuique per leges non impedito, rei suæ dominium in alium transferre. *Communis*. 28

Hinc Justitiam violant cum onere restitutionis Ministri Principum, Judices, Thesaurarii, Notarii, Tabelliones, & alii similes Officiales, qui pro obeundis suis Officiis, vel ultra taxatum pretium, vel supra constitutum a Principe, vel Republica stipendium, munera exigunt a particularibus, ne vexent, ne alios præferant, ne solutionem, aut expeditionem retardent, & hujusmodi. *Communis*; Dicit tamen Sporer *loc. cit. num.* 128. quod supradicti, si a Republica conducti sint ad ea munera absque sufficienti stipendio, possint juste mercedem proportionatam exigere usque ad sufficiens stipendium secundum circumstantias personarum, locorum &c. prudenter judicandum. 29

Item Justitiam violant cum onere restitutionis Uxores pretium exigentes a Maritis, ut Debitum conjugale reddant, ne adulterium committant, Latrones, ne hominem occidant; Depositarii, ut Depositum restituant; Rerum inventores, ut eas suis Dominis restituant; Debitores, ut Debitum solvant; Detractores, ut famam, aut honorem oblatum reparent, & alii similes. *Communis*. 30

Quid autem in specie de Judice circa munera recepta? Vide verb. *Judex*. 31

Accepta per modum pretii pro actione debita ex quacumque alia virtute præter Justitiam non sunt restituenda ex debito Justitiæ, Lugo *disp.* 18. *sect.* 3. *num.* 67. Sotus, Bannes, Diana, Tambur. Pessbacher citati, & secum La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 263. Sporer *tom.* 2. *tr.* 5. *in VII. & X. Præcept. Decalogi n.* 132. ubi dicit de hoc non posse dubitari; Tunc enim non peccatur contra Justitiam, cum nec dando, nec accipiendo alicui fiat injuria, adeoque id, quod tunc accipitur, non est restituendum ex debito Justitiæ. 32

Dicitur autem notanter *ex debito Justitiæ*, quia licet non sit in tali casu restituendum ex debito Justitiæ, potest tamen esse obligatio restituendi ex debito alterius virtutis; Si quis enim, v. g. voto debeat Ecclesiæ Crucem centum aureorum, & nolit votum adimplere, nisi ab ipsa Ecclesia, vel ab illo accipiat viginti aureos, tunc tenetur restituere Danti illos viginti aureos, non quidem ex Justitia, quam non violavit, sed ex virtute Religionis, quæ illum obligat ad totum votum adimplendum, & promissum Deo integre reddendum; quod non faceret, nisi restitueret illos viginti aureos; quia illos retinendo non integre donat, sed partim vendit respectu talis prætii accepti, ut dictam Crucem Ecclesiæ offerat. Similiter, quia ex virtute Religionis tenentur Beneficiarii dare superflua in eleemosynam, si aliquid recipiant, ad hoc ut suo debito satisfaciant, tenentur restituere, quia retinendo illud acceptum non satisfaciunt præcepto dandi eleemosynam integre ex omnibus superfluis, & sic de similibus. E contra tamen si quis pretium accipiat, ut audiat Missam, communicet, & hujusmodi, ad quæ obligatur ex eadem virtute Religionis, non tenetur illud receptum pretium restituere; sicuti nec tenetur restituere pretium acceptum, ne se inebriet, ad quod tenetur ex virtute Temperantiæ, & ne fornicetur, ad quod tenetur ex virtute Castitatis, & hujusmodi: In his enim, & similibus non tenetur neque ex virtute Religionis, Temperantiæ, aut aliarum virtutum restituere pretium acceptum pro earumdem observantia, quia tale pretium receptum non impedit, quin opus ex talis Virtutibus debitum ponatur secundum integram suam sub- 33

(a) Nota. Casus hic est metaphysicus; nec enim Dœmon furari a Deo permittitur, nec si permittat, id resciri facile poterit.

substantiam, & secundum omnes qualitates debitas; sicuti impedit in primis aliis allatis exemplis de emittente votum donandi Crucem centum aureorum Ecclesiæ, & de Beneficiatis adstrictis dare superflua in eleemosyna; Sic recte tradunt Lugo *loc. cit. num.* 132. & alii.

34 Item licet quis non teneatur ad restitutionem talis recepti pretii ex debito Justitiæ, potest tamen obligari ex dispositione Juris positivi inhabilitantis ad acquirendum dominium talis pretii; Jus enim positivum in pluribus obligat ad restitutionem, & signanter ad restitutionem pretii simoniace accepti in materia Beneficiorum Ecclesiasticorum, *cap. De hoc* 11. *de Simonia*. Item ad restitutionem pretii simoniace accepti in materia electionum ad Dignitates, & Officia Ecclesiastica. *Extravagant. Cum detestabile* 2. *de Simonia inter Communes*. Item ad restitutionem pretii simoniace accepti pro ingressu in Religionem. *Extravagant. sane* 1. *de Simonia inter Communes*. Item ad restitutionem pretii simoniace accepti pro administratione Ordinis, aliorumque Sacramentorum, & Sacramentalium; De Jure enim Divino hæc sunt gratis administranda; *Matthæi* 10. *Gratis accepistis, gratis date*; Unde si pro tali administratione aliquid accipiatur, ad restituendum. Item ad restitutionem pretii accepti ab Ecclesiasticis Visitatoribus ratione Visitationis; Ipsi enim graviter peccant & ad restitutionem tenentur ex speciali dispositione Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 3. *de reform.* & sic de aliis.

35 Ordinarie loquendo Restitutio est facienda ei, a quo aliquid injuste acceptum est, vel cui damnum illatum est, si adhuc vivus sit, vel ejus heredi, si sit mortuus. *Communissima*, nec indiget probatione, cum satis de se clare pateat.

36 Dicitur notanter *Ordinarie loquendo*, quia in pluribus casibus restitutio non est facienda Domino, & signanter res accepta a possessore justo, & bonæ fidei, est ipsi restituenda, & non Domino. Unde si sit accepta res commodata, depositata, oppignorata, locata, & hujusmodi, restituenda est commodatario, depositario, oppignoratario, locatario, & hujusmodi, quia cum isti juste possideant rem, & eam custodiant, vel ipsa utantur, eisdem proprie infertur injuria per ablationem ejusdem rei; cum injuste priventur sua possessione, & usu ejusdem rei; adeoque est ei restituenda, aliter si restituatur Domino, & iustus possessor patiatur inde aliquod damnum, est de omni interesse indemnizandus, *Communis*.

37 Item furans a Molitore farinam, a Fullone pannum, a Sartore vestem, & hujusmodi, tenetur ipsis, & non Dominis restituere; quia si restitutio fieret Dominis, exponerentur illi periculo amittendi pretium laboris, & insuper periculum esset, ne ob præsumptam incuriam in custodiendis rebus sibi traditis, eorum Officina deseretur; Unde si ex tali restitutione facta Dominis eveniret illis aliquod nocumentum, essent ipsi indemnizandi; *Communis*.

38 Item res ablata a Tutoribus, vel Curatoribus, est ipsis restituenda, & non Pupillis, aut Minoribus, seu furiosis, & amentibus, quia licet isti sint rei restituendæ domini, secundum Jura tamen non habent administrationem; *Communis*, per text. *in* §. *Furiosus* 8. *&* §. *Pupillus* 9. *Institut. de utilibus Stipulationibus l. Obligari* 9. *ff. de auctoritate, & consensu Tutorum & Curatorum*, cum similibus.

39 Item surripiens a Religioso, Uxore, Filiisfamilias, & similibus res in usum ipsis legitime concessas, tenetur ipsismet restituere, non autem Monasterio, Marito, Patri, & hujusmodi (*a*) nisi certus sit reddendas esse postea ipsis usurariis, quia Usurarii injuste privantur Jure, quod legitime habebant ad usum rerum illarum; Si autem a Religioso, uxore, Filiisfamilias & similibus auferatur aliquid, quod non est ipsis legitime concessum in usum, seu administrationem, tunc non ipsis est restituendum, sed Monasterio, Marito, Patri, & hujusmodi, aliter si supradictis restituatur, & inutiliter dissipetur, esset obligatio secundæ restitutionis; *Communis*.

40 Item non est res ablata restituenda Domino, quando prævidetur ipsi, aut alteri in spiritualibus, & temporalibus obfutura; Unde non est ei restituendus gladius, si prævideatur ipse, aut alter occidendus: Non est ei reddenda Clavis adulterina, si prævideatur ea usurus ad furandum, & sic de similibus. *Sic* non est restituenda pecunia Domino volenti cum ea corrumpere mulierem, luxuriose vivere, injuste litigare, simoniam committere, & similia in perniciem spiritualem sui, vel alterius perpetrare, sed est differenda ipsi restitutio, donec sint remota talia pericula. *Communis*.

41 Item non est facienda Domino restitutio, quando est multum distans, adeo ut non possit res restituenda ad ipsum transmitti, nisi cum expensis excedentibus, vel adæquantibus valorem ipsius rei: Tunc enim expectanda est commodior restitutionis occasio: quæ si desperetur, est facienda restitutio suis propinquis, si habeat; vel in eorum defectu pauperibus, nomine quorum veniunt Ecclesiæ, Hospitalia, Monasteria indigentia, celebrationes Missarum, & alia similia pia opera. *Communis*. (*b*)

Quando non constat de vero Domino, sed ignoratur rei possessore, facienda est ad ipsum inveniendum diligens inquisitio juxta bonorum qualitatem, idest major, vel minor pro gravitate, vel levitate rei, quia antequam sit facta talis inquisitio, non debet haberi Dominus pro ignoto; Hinc si res inventa sit magni valoris, v. g. Bursa cum 100. aureis, debet fieri inquisitio, non solum in loco, ubi reperta est, sed & in Pagis, & Civitatibus vicinis; immo etiam in remotis, in quibus adest probabilitas ipsum reperiendi, faciendo quod aliquoties promulgetur, a Cathedra, quod affigatur scheda ad locorum compita id notificans, aut quod imprimatur in novellis publicis; Si autem res inventa sit parvi valoris; ut annulus ordinarius, bursa cum paucis nummis, sufficit, quod promulgetur in Ecclesiis, seu Scholis, aut vicis loci rei inventæ. *Sic Doctores communiter*. 42

Si pro tali inquisitione essent ab inventore rei faciendæ aliquæ expensæ, desumendæ essent ex ipsis Domini ignoti bonis, quia Jus tum Civile, tum Canonicum nullum gravamen imponit bonæ fidei possessori; unde possessor bonæ fidei deducere potest expensas factas pro rei conservatione, & pro ignoti Domini inquisitione, ut patet ex *l. Possessor ff. de petitione hæreditatis*. Secus autem dicendum est de possessore malæ fidei, ut si quis non ex inventione, sed ex injusta actione haberet aliena bona, tunc enim expensas pro inquisitione Domini deberet facere ipsemet injustus possessor, & debitor, quia Justitia postulat, ut nullum incurrat Dominus nocumentum propter alterius injustitiam, cum peccata suos debeant tenere auctores; *l. Sancimus* 22. *ff. de pœnis*, *cap. Quæsivit* 2. *de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*. Nec debeat aliquis alterius odio prægravari, ut expresse statuitur *in cap. Non debet* 22. *de Regul. Juris in* 6. & rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat, ut præcise habetur *in cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*. 43

Si Dominus reperiatur, tenetur inventor ei restituere. *Communis*, textu expresso *in cap. Si Quis* 6. *& l. Multi* 8. *caus.* 14. *quæst.* 5. Vide verb. *Dominus art.* 3. *n.* 17. 44

Si post factam dictam diligentiam non reperitur Dominus rei, seu pecuniæ inventæ sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicandæ, nisi ipse inventor pauper sit, quia tunc posset sibi reservare in toto, vel in parte, considerata quantitate rei inventæ, ac inopiæ suæ. Vide *dict. verb. Dominium a n.* 18. *ad n.* 20. 45

Opposita tamen sententia defenditur a plurimis Classicis Doctoribus. Vide *ib. n.* 21. 46

Si res inventa derelicta fuerit, fit inventoris, qui primo occupat. Vide *ib. n.* 22. 47

Si res inventa sit de illis, quæ nunquam Dominum habuerunt, fit primo occupantis. Vide *ib. n.* 23. 48

Merces, aut quævis alia bona reperta in littore maris, aut fluminis post naufragium, non sunt primo capientis, aut Fisci sed Domino restitui debent. *Vide ib. n.* 24. 49

Piscantes bona naufraga in mari, tenentur restituere Domino, sicuti debent Domino restitui ea, quæ eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione &c. & etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta. Vide *ibid. n.* 25. 50

Habens ex delicto bona incerta, debet restituere locis sacris, vel pauperibus, uti de pretio usurario definivit Alexander III. *in cap. Cum tu* 5. *de usuris*, ibi: „ Qui sive ante, sive post Interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per pœnam, quam statuimus in Concilio, eas his, a quibus extorserunt, vel eorum heredibus restituere, vel his non superstitibus, pauperibus erogare. " Si autem iniquus detentor sit ipsemet æque pauper, & egens, ac alii pauperes, quibus restituere deberet aut similiter pauperes consanguineos habeat, licite sibi applicare, aut consanguineis conferre potest etiam propria auctoritate sine præscripto Episcopi, vel Parochi in toto, vel in parte, considerata quantitate bonorum detentorum, & sua, vel consanguineorum inopia; Dummodo tamen talis inopia sit evidens & certa. Sic La Croix *lib.* 2. *part.* 2. *n.* 94. cum S. Thoma, Scoto, Navarr. Gabriel. Medina, Layman, Molina, Vasquez, Sanchez ibi citatis, aliique multi cum Illsung. *tom.* 4. *d.* 2. *n.* 250. *Sporer tom.* 2. *tract.* 4. *n.* 106. ubi dicit, quod ex communi sic docet Molina *disp.* 617. & Lessius *lib.* 2. *c.* 14. *dub.* 6. Et ratio est, quia inopia certa & evidens, est etiam pro ipso iniquo detentore, vel suis consanguineis sufficiens causa retinendi, cum talis, vel tales non sint deterioris conditionis, quam alii pauperes; insuper Lugo *disp.* 20. *n.* 8. Illsung. *loc. cit. num.* 191. & alii, addunt, mi- 51

quum

(a) Nota. Quare non etiam Monasterio, Marito, Patri &c? In aliquibus non probatur.

(b) Nota. Expectanda quidem commodior occasio; &, si hæc desperetur, restitutio facienda est omnimodo Domino rei ablatæ, aut propinquis.

quum detentorem posse etiam retinere, & sibi applicare, an debitis ultra vires gravatus esset, quia tunc re ipsa pauper, & inops esset: Cavere tamen debet similis inju-stus debitor, ut teste monent supracitati Doctores, ne in propria causa caeco judicio decipiatur, & fraus absit; Vix enim sibi retinere poterit, nisi sit adeo evidens ejus necessitas, ac inopia, quae etiam eum alias a restitutione excusaret; Alioquin enim apperiretur via ad furanda aliena sub iniqua spe, quod Domino postea non comparente, praetextu inopiae non teneretur fur ad restitutionem.

52 Si facta debita & sufficienti inquisitione, & Domino non comperto, habens bona incerta, ipsa distribuerit pauperibus, vel sibi aeque pauperi retinuerit, quamvis postea compareat Dominus, nec ipse, nec alii pauperes teneri videntur aliquid restituere. Si ipsa bona fide jam consumpserint, nec ex ipsis ditiores sint facti. Sporer *loc. cit. n.*
53 104. & ipso teste *Communi aliorum*. Si autem, comparente Domino talia bona needum sint consumpta, sed adhuc extent in individuo, debent a paupere, vel loco pio, cui serunt applicata, restitui; & si fuerint consumpta, & pauper, seu locus pius inde sit factus ditior, debet restitui id, in quo factus est ditior: & ratio est, quia prior distributio videtur facta hac conditione, si Dominus non comparuerit; alioquin negotium ejus esset male gestum, adeoque, si Dominus compareat, sint ei dicta bona restituenda, cum talis distributio evadat invalida, ex quo actus sub conditione celebratus, conditione non completa, nullum operetur effectum, *arg. §. Ex conditionali Stipulatione, Institut. de verbor. obligatione; & l. unica §. Sin autem, Cod. de caducit. tollend.* Tum quia nemo debet ex re alterius ditescere, *cap. Locupletari 48. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*. Ita Lessius *l. 2. c. 14. dub.* 7. Molina *disp.* 746. Diana *part. 11. tract. 8. resolut.* 14. Henno *l. c. q. 4. Conclus.* 3. Felix Potestas *l. c. n.* 2718. La Croix *l. c. n.* 95. cum Layman, Castropal. Pelchecher ibi citatis, & alii contra Sotum, Henriq. Petrum Navarr. Cajetan. Bonacin. & alios cum Lugo *disp.* 31. *n.* 32. dicentes non esse obligationem restituendi, etiamsi res adhuc extaret, quia pauper, vel locus pius acquisivit dominium, cum ei in eleemosynam erogata fuerit, quando Dominus non poterat censeri rationabiliter invitus (*a*).

54 Si ante distributionem non praecessit debita diligentia pro inveniendo Domino, & talia bona adhuc existant apud pauperem, vel locum pium, hi tenentur illa restituere, & in horum defectu ille, qui sine dicta debita diligentia distribuit, quia tunc transferri non poterat dominium, cum Dominus esset rationabiliter invitus, & qui sic distribuit, injuriam fecit vero Domino, injuste privando eum spe recuperandi bona sua; Culpa enim sua Dominum ignoravit, & ob culpam alterius non debet quis privari suis bonis; *cap. Non debet* 22. *de regul. Juris in 6.* ibi: *Non debet aliquis alterius odio praegravari*, *cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quae culpa caret, in damnum vocari non convenit*; Peccata enim suos debent tenere auctores; *l. Sancimus* 22. *de poenis*, *c. Quaesitum* 2. *de his, quae fiunt a majori parte Capituli:*
55 *Communis*. Et si dicta bona fuerint in tali casu bona fide consumpta a pauperibus, vel loco pio, nec ex eis factus sit ditior, tunc pauper, seu locus pius ad nihil tenetur, sed solus ille restituere tenetur, qui sine debita diligentia distribuit, cum ipse solus injuriam fecerit Domino sic culpabiliter distribuendo; *Communis* per Jura adducta.

56 In debitis quibuscumque sive ex delicto, sive ex contractu ex re accepta, vel inventa, quando facta inquisitione sufficienti dubitatur, quis ex duobus, vel tribus sit rei Dominus, non est talis res danda pauperibus, sed proportionate ad dubium inter ipsos dividenda; Tunc enim non potest dici simpliciter ignotus Dominus, cum cognoscatur unum ex illis esse Dominum: Unde si post factam debitam inquisitionem non appareat ratio sufficiens, cur sit potius hic, quam alter, aequitas postulat, ut proportionate ad dubium fiat inter ipsos divisio; Ipsis autem non sic consentientibus res committenda est arbitrio, & auctoritati Judicis, *Communis*.

57 Pro damnis illatis immediate alicui Civitati, Oppido, Communitati, Collegio, & hujusmodi, quae faciunt unum corpus ex multis restitutio est facienda immediate ipsi Communitati, non autem particularibus Civibus, aut Personis, quia laesio facta fuit immediate ipsi Communitati, & non particularibus Personis; & sic facta restitutione Administratoribus talis Communitatis, per ipsos providebitur particularibus Personis, *Communis*.

58 Pro damnis illatis immediate particularibus Personis, ut in minutis furtis panis, vini, olei, carnis, & similium mensura minori, vel statera dolosa, restitutio est facienda ipsis particularibus Personis solitis suas frequentare Officinas, vendendo deinceps viliori pretio, aut meliori pondere, vel mensura, ut sic, quantum fieri potest, compensetur damnum paulatim refundendo, quod paulatim est ablatum. Sporer *loc. cit. num.* 117. Henno *loc. cit. q. 5. conclus. 2. resol.* 2. Tamburin. *lib. 8. tract. 4. cap. 1. §. 3. num.* 19. Tamburin. *lib. 8. tract. 4. cap. 1. §. 3. num.* 19. Busemb. *lib. 2. part. 2. c. 2. dub. 5. num.* 2. Molina, & alii passim; Vasquez, & Escobar cum paucis aliis exceptis dicentibus esse probabilem, quod possit dari pauperibus praesertim ejusdem Civitatis. Si autem damna sint 59
illata extraneis omnino ignotis, nec solitis suas frequentare Officinas, tunc revera restitutio est facienda pauperibus, seu aliis piis locis. Henno *loc. cit.* & alii communiter.

An, & quibus restituendi sint Thesauri inventi. Vide verb. *Dominium art. 3. a num. 27. ad 45.* 60

Capientes animalia in leporariis, variis, stagnis, silvis non amplis, & circumdatis, an, & quibus restituere teneantur? Vide *ib. n.* 8. 61

Animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut & ferina mansuefacta quandiu redire solent, non sunt primo capientis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt Domino comparenti restituenda. Vide *ib. n.* 9. 62

Feram, autem, avem letaliter vulnerans, & eam insequens moraliter certo capturus acquirit ejus dominium, & si ab alio capiatur, est ei restituenda. Vide *ib. n.* 10. 63

Si vero fera, aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, nec tenetur restituere ei, qui eam sic leviter vulneravit. Vide *ib. n.* 11. 64

Si autem dubium foret, an qui vulneravit, ratione talis vulneris esset capturus, nec desisset prosequi feram vulneratam, tunc de aequitate esset dividenda inter vulnerantem, & capientem. Vide *ib. n.* 12. 65

Item si quis animal vagum insequatur, & illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet Jus illud capiendi; Unde de aequitate esset inter ipsos dividendum. Vide *ib. n.* 13. 66

Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; Secus si piscis adhuc poterat se eripere illis retibus. Vide *ib. n.* 14. 67

Quando apes ex proprio alveario ita evolant ut illarum reversio, vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi sine obligatione restitutionis, etiamsi forent in fundo prioris Domini. Vide *ibidem n.* 15. 68

Si autem apes alterius alveare occupant, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem; Unde si quis inde eas eriperet, teneretur ipsi restituere. Vide *ib. n.* 16. 69

Qui pecuniam, vel quamlibet rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequat, tenetur resarcire totum damnum Domino pecuniae. Vide *ib. n.* 82. 70

Qui pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti, & sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente Domino pecuniae, ad nihil tenetur. Vide *ib. n.* 83. 71

Qui autem pecuniam furtivam accepit bona fine gratis, vel lucratione, & ita commiscuit cum sua, licet non teneatur eam restituere in individuo, tenetur tamen restituere Domino in aequivalente. Vide *ib. n.* 84. 72

Emens bona fide rem furtivam, seu alienam, tenetur eam restituere Domino statim, ac rescit esse suam. Vide verb. *Emptio art. 2. n.* 1. 73

Nec talis emens bona fide rem furtivam restituendo eam Domino, potest ab ipso repetere expensum pro ea. Vide d. verb. *Emptio art. 2. num.* 2. 74

Immo non tantum rem ipsam furtivam, sed & omnes ejusdem rei fructus adhuc extantes, & quos collegit, & consumpsit a tempore cognitae rei furtivae, & eos, ex quibus jam antea bona fide perceptis factus est ditior, tenetur Emptor in utroque Foro restituere Domino. Vide *ib. n.* 3. 75

Emens bona fide rem furtivam probabilius non potest eam reddere furi si praevideat non esse reddendam Domino, etiamsi aliter pretium suum recuperare non possit, sed debet eam restituere Domino. Vide *ibid. n.* 6. 76

Revera tamen est etiam probabile, quod talis Emptor possit rem furtivam reddere furi ad pretium recuperandum, seque indemnem servandum. Vide *ib. n.* 7. 77

Emens rem pecunia furtiva, licet acquirat ejus rei Dominium, obligatur tamen ad resarciendum omne damnum, ac lucrum cessans illi, a quo pecuniam abstulit, tum etiam venditori casu quo pecunia ab ipso evincatur. Vide *ib. n.* 8. 78

Venditor autem non acquirit Dominium talis pecuniae furtivae, sed eam debet comparenti Domino restituere, si adhuc in specie extet; non tenetur vero restituere si eam jam consumpsit, vel cum propriis nummis ita commiscuit, ut amplius discerni nequeat. Vide *ib. n.* 9. 79

Alia

(a) Nota. Si res ablata adhuc existit, ubicunque sit, clamat ad Dominum,

80 Alia ad rem. Vide d. verb. *Emptio art.* 2. 3. & 4. & verbo *Possessio bonæ, & malæ fidei*.

81 Quibus facienda sit restitutio pro rebus in Bello captis, & damnis caussatis? Vide verb. *Bellum art.* 2. & 3.

82 Bona vacantia, idest quæ relicta sunt a defuncto, qui nec heredes habuit ne quidem intra decimum gradum, nec de bonis illis disposuit, quamvis Jure naturæ sint primo occupantis, ex quo sint bona derelicta; tamen per *l. Si re* 1. *l. Vacantia* 4. & *l. Si vacantia* 5. *C. De bonis vacantibus, & de incorporatione*, devolvuntur ad Fiscum, & quidem ad secularem, si defunctus fuit Laicus; & ad Ecclesiasticum, si defunctus fuit Clericus; Layman *tract.* 5. *cap.* 6. *n.* 6. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 104. ubi notat, quod Amicus *de Justitia disp.* 16. *num.* 6. non putat possessorem ante Judicis sententiam teneri hæc bona Fisco tradere, nam in eadem Lege dicitur intra certum tempus posse præscribere contra Fiscum, adeoque supponitur posse retinere bona fide, cum mala fide nunquam præscribitur, expresse cavetur *in l. Possessor capit.* 2. *Regul. Juris in* 6. ibi: *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit*.

83 Restitutio ordinarie facienda est statim ac quis cognoscit se esse rei alienæ debitorem, seu injustum detentorem;

84 *Communissima*. Ly autem *Statim* quoad actum internum, seu propositum restituendi sumendum est *Mathematice*, idest in eodem puncto, quo quis advertit se esse rei alienæ debitorem, seu injustum detentorem, debet concipere propositum, & habere verum animum restituendi; *Communis*. Et ratio est, quia præceptum restitutionis ex natura sua simul (& quidem in sententia Scoti *in d.* 15. *qu.* 2. ac aliorum communiori) principaliter est negativum, scilicet non retinendi rem alienam, ratione cujus reducitur ad septimum præceptum Decalogi *Non furaberis*; Præceptum autem negativum ita obligat semper, & pro semper, ut quocumque momento velle oppositum peccatum sit, adeoque quocumque momento, & consequenter *Statim Mathematice* tenetur quis nolle retinere alienum, seu quod idem est, velle restituere, vel habere animum restituendi. Ly *Statim* vero quoad actum exter-

85 num executionis, seu quoad realiter externam exequendam, seu faciendam restitutionem, sumendum est solum *moraliter* idest quamprimum moraliter, & commode quis restituere poterit absque aliquo notabili, æquali, vel graviori incommodo proprio, quam sit Creditori proveniens ex dilata restitutione sibi debiti; *Communis*. Et ratio est, quia licet præceptum restitutionis, quatenus negativum est, obliget semper, & pro semper non detinere rem alienam, & consequenter quoad actum internum, seu propositum, vel voluntatem internam restituendi obliget statim *Mathematice*, quatenus tamen simul affirmativum est præcipiens actum externum realiter, & effective, seu executive restituendi, obliget quidem semper, sed non pro semper, idest non obligat pro quocumque tempore indivisibili, sed solum pro tempore divisibili, quo attenta opportunitate loci, temporis, & personæ restitutio moraliter commode fieri potest; Nemo enim sanæ mentis potest dicere, quod si quis de nocte in lecto decumbens seu de die in mensa accumbens recordetur se teneri ad alicujus rei restitutionem, debeat statim *Mathematice*, idest in illo puncto recordationis a lecto, seu mensa surgere, & ad rem illam Domino restituendam pergere, quin possit ad opportunum tempus, & locum restitutionem illam differre.

86 Restitutio debitorum ex delicto formali injustæ acceptionis, vel damnificationis, facienda est statim moraliter quam primum absque notabili incommodo fieri potest; *Communis*. Et ratio est, quia Debitor ex delicto, si non restituat statim moraliter cum primum commode potest, est iniquus Detentor toto tempore dilatæ restitutionis commode factibilis, ergo ne sit iniquus Detentor, tenetur restituere statim moraliter quam primum absque notabili incommodo restituere potest.

87 Hinc si Debitor ex delicto, habita opportunitate restituendi, seclusa omni legitima excusatione, non statim *moraliter* restituat, sed differat, & peccat mortaliter, quia est in continua mortaliter injusta acceptione seu damnificatione, & insuper tenetur in conscientia restituere Domino, seu Creditori omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis ipsi ex illa culpabili sua mora restituendi debita ex delicto; *Communis*. Et ratio est, quia Dominus, seu Creditor non solum privatus est injuste ipsa re sua principali, sed etiam passus est injuste illud interesse lucri cessantis, & damni emergentis ex culpa debitoris ex delicto; ergo debitor ex delicto, si non restituat statim moraliter quam primum absque notabili incommodo restituere potest, ultra peccatum mortale incurrit etiam onus restituendi Creditori omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis, cum nisi ei restituatur utrumque non fiat æqualitas Justitiæ cum ipso.

88 Restitutio debitorum ex re accepta tantum a possessore bonæ fidei, facienda est statim *moraliter* quam primum absque notabili incommodo fieri potest, postquam ipse possessor cognovit rem esse alienam; Tunc enim tenetur dictus possessor statim *moraliter* cum primum commode potest restituere ipsemmet rem, si adhuc extet; vel si non amplius extet, id in quo ex ipsa factus est ditior; *Communis*. Et ratio est, quia si ulterius rem ipsam, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, voluntarie detineat, cum commode restituere possit, jam de possessore bonæ, evadit possessor malæ fidei, culpabiliter damnum inferens Creditori, seu Domino; ergo ne evadat culpabilis possessor malæ fidei, debet statim *moraliter* cum primum commode potest restituere.

89 Hinc si talis Debitor ex re accepta, seclusa omni legitima excusatione, ad longum tempus voluntarie differat dictam restitutionem cum gravi præjudicio Domini, seu Creditoris rationabiliter inviti de tali dilatione, seu mora restituendi, & graviter peccat, & tenetur restituere ipsi omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis; *Communis*. Et ratio est, quia sic ulterius detinens rem ipsam, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, jam ex tunc fit possessor malæ fidei, & injustus Detentor, ergo ratione injustæ detentionis, & moræ graviter culpabilis graviter peccat, & tenetur restituere, nedum ipsam rem adhuc extantem, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, sed etiam omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis; Ad talem enim restitutionem tenetur injustus Detentor, & possessor mala fidei, ut tradunt communiter Doctores, & patet ex dictis sub verb. *Possessor bonæ, & malæ fidei*.

90 Quanta autem requiratur dilatio in tali Debitore, ad hoc ut peccet mortaliter, & teneatur sub gravi onere ad omnem dictam restitutionem, pendet a prudentis viri judicio, attentis, & bene perpensis variis circumstantiis, videlicet attenta temporis longitudine, restituendi opportunitate, ipsius Domini, seu Creditoris retinentia, & detrimento, & hujusmodi, quæ si prudenter reputentur gravia, gravem inducunt culpam, & obligationem restituendi, & si levia, levem inducunt culpam, & levem restituendi obligationem. *Sic Doctores communiter*.

91 Mora illa, seu dilatio restituendi in tali debitore ex re accepta tantum, ad hoc, ut inducat culpam, & obligationem restituendi Domino etiam interesse lucri cessantis, & damni emergentis, non est computanda a tempore, quo fuit accepta, sed solum a tempore, quo quis cognovit rem esse alienam, & adhuc ulterius eam invito Domino injuste retinuit; Ab illo enim solo tempore incœpit esse culpabilis, & injustus possessor malæ fidei, & non antea, cum supponatur fuisse ab ipso talem rem bona fide, & sine ulla culpa acceptam: Possessor autem bonæ fidei pro tempore durantis suæ bonæ fidei ad nihil tenetur, sed ex re accepta, & detenta tenetur tantum ab illo tempore, quo cognovit esse alienam, restituere ipsammet rem, si adhuc extet, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, si non amplius extet; &, si durante sua bona fide eam totaliter consumpserit, nec ex ipsa factus sit ullo modo ditior, ad nihil omnino restituendum tenetur, ut docet *Communis Doctorum*.

92 Item si possessor bonæ fidei etiam a tempore, quo cognovit rem esse alienam aliquanto tempore ob inopiam v. g. vel impotentiam, non fuit in ulla culpa, seu culpabili mora restituendi, & alio tempore fuit in culpa, seu culpabili mora restituendi, in tali casu tenebitur solum ad restituendum interesse correspondens illi tempori, quo fuit in culpa; non tamen ad restituendum interesse correspondens illi tempori, quo non fuit in ulla culpa; *Communis*.

93 Restitutio debitorum ex contractu, facienda est statim *moraliter*, postquam impletum est tempus inter contrahentes præfixum, seu conventum; *Communis*. Et ratio est, quia, ut expresse dicitur *in cap. Contractus* 85. *de Regul. Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, adeoque, si inter contrahentes sit tempus præfixum, seu conventum, omnino servandum est, quantum sine notabili incommodo fieri potest, idque etiamsi Creditor non admoneat Debitorem, cum dies præfixa interpellet pro homine, ut expresse habetur *in cap. Potuit* 4. *de Locato, & conducto*, ibi: *Non obstante, quod ei, ut Canonem solveret, non extet nunciatum, cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet*, & concordat *l. Magnum* 12. *Cod. De contrahenda emptione*.

94 Hinc Debitor ex contractu, si tempore præfixo elapso sine ulla legitima caussa excusante sit in mora mortaliter culpabili restituendi, seu solvendi, & peccat mortaliter, & tenetur restituere etiam omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis ipsi Creditori ex tali culpabili mora solvendi; *Communis*. Et ratio est, quia tunc Debitor illa sua culpabili mora injustum damnum caussat Creditori; Est enim caussa, quod patiatur illud grave interesse lucri cessantis, & damni emergentis, quia, qui caussam damni dat, damnum dedisse videtur; *cap. Si culpa* 9. *de injuriis, & damno dato*, *l. Qui occidit* 30. §. 3. *ff. Ad Legem Aquiliam*, adeoque si sine legitima caussa excusante, ex sua mora mortaliter culpabili restituendi, seu solvendi grave damnum lucri cessantis, & damni emergentis inferat Creditori, & graviter peccat, & graviter tenetur ad totius dicti damni restitutionem.

95 Quilibet Debitor, sive ex delicto, sive ex re accepta, sive ex contractu, potens commode solvere simul totum debitum, non satisfacit suæ obligationi restituendo suc-

cessive per partes; *Communis* per textum *in l. Tutor 41. §. Lucius ff. De usuris, l. Plane 3. ff. Familiæ Ercifcundæ*. Et ratio est, quia Debitor in tali casu detinet alienum rationabiliter invito Domino; adeoque si commode possit totum simul restituere debitum, & sine saltem rationabiliter præsumpto consensu Creditoris restituat solum successive per partes, peccat contra Justitiam graviter, vel leviter, prout gravis, vel levis est materia, & mora solvendi.

96 Debitor habens animum continuatum non restituendi, cum commode potest, manet in continuo peccato mortali, si materia restituenda sit gravis; *Communis* per text. *in cap. Si res aliena 1. caus. 14. qu. 6.* ubi ex verbis S. Augustini sic præcise habetur: „ Si res aliena, propter „ quam peccatum est, reddi possit, & non redditur, pœ„ nitentia non admittitur, sed simulatur; Si autem ve„ raciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restitua„ tur ablatum, si ut dixi restitui potest. *Et concordat* „ cap. Cum tu 5. de Usuris, *ibi*: Cum juxta verbum B. „ Augustini non remittatur peccatum, nisi restituatur „ ablatum, & cap. Peccatum 4. de Regul. Juris in 6, „ *ibi*: Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

97 Immo in hoc voluntario animo non restituendi continuato per longum tempus, seu in hac voluntaria injusta detentione rei alienæ, tot committuntur peccata numero distincta, quoties animus, seu voluntas, vel propositum non restituendi formaliter, vel virtualiter interrumpitur, aut reassumitur; *Communis*. Vide dicta sub verb. *Peccatum a num. 29. ad 34.* ubi de distinctione numerica peccatorum.

98 Debitor, qui non vult quam primum commode poterit, restitutionem facere, seu vult solum illam facere per partes, cum possit commode restituere totum simul, seclusa justa causa excusante, non potest a Confessario absolvi; *Communis*. Et ratio est, quia ipse non habet firmum, & absolutum propositum evitandi grave peccatum, quale est, ut supra diximus, non restituere statim *moraliter*, cum primum commode potest, aut restituere solum per partes, cum commode potest totum simul, adeoque, seclusa justa causa excusante, talis Debitor non potest absolvi.

99 Ad absolutionem tamen conferendam non prærequiritur restitutio realis, seu externa, & executiva, sed sufficit restitutio mentalis, seu interna, idest firmum propositum restituendi cum primum commode poterit; Aliqua enim justa interveniente causa differendi restitutionem, potest Debitor interim absolvi cum solo dicto firmo proposito illam faciendi, proximum; *Communis*.

200 Debitor autem, qui bis, vel ter, aut pluries in aliis Confessionibus jussus restituere, non restituit, cum facile & commode potuisset, non est absolvendus, nisi prius re ipsa restitutionem fecerit. *Communis*; Et ratio est, quia talis Debitor est in voluntario proximo periculo iterum culpabiliter omittendi debitam restitutionem, sicque noviter peccandi, adeoque sicut concubinarius, qui sæpius jussus concubinam ejicere semper promisit, & nunquam ejecit, nequit, nisi vere prius ejiciat, absolvi; ita Debitor, qui sæpius jussus restituere, semper promisit, & nunquam restituit, nequit absolvi nisi prius vere, &

201 realiter restituat, si commode possit. Si autem ex nova superveniente causa, seu circumstantia non posset pro tunc restituere sine maximo suo incommodo, posset, accedente vero, & firmo proposito restituendi cum primum commode poterit, iterum absolvi, quamvis prius commode potuisset, & non restituisset; In tali enim casu habet justam causam differendi dictam restitutionem, quamvis prius graviter peccaverit non restituendo, quando commode potuit; *Communis*.

202 Debitor, qui commode potest restitutionem facere in vita, & non vult restituere nisi in articulo mortis, vel post mortem per suos heredes, nec debet, nec potest a Confessario absolvi. *Communis*. Et ratio est quia talis debitor est simpliciter indispositus ad absolutionem, cum semper sit actuali continuo peccato, & impœnitens, ut patet ex dictis *supra num. 97.* per Jura ibi allata: Semper enim est in actuali continua injusta detentione rei alienæ, cum ex dictis gravem habeat obligationem restituendi statim moraliter, cum primum commode poterit: Tum quia moribundus, qui potest, salva fama, commode ipse per se restituere, & onus restitutionis vult suis relinquere heredibus, ultra quamquod peccat graviter non restituendo statim moraliter, sicut graviter obligatur, exponit cum gravi injuria, & damno Creditorum dictam restitutionem periculo omissionis, cum ordinarie heredes sint ipso Testatore negligentiores; adeoque cum gravis sit culpa non restituere statim moraliter cum primum commode potest, & etiam grave peccatum sit propriam gravem obligationem in alios transferre sine justa causa, maxime accedente gravi damno aliorum, uti in hoc casu, talis moribundus nequit tamquam indispositus absolvi, nisi ipse per se restituat, si commode, salva sua fama id possit ante suam mortem. Si autem talis moribundus esset Debitor, qui non posset ante suam mortem de per se restituere sine infamia, posset per Testamentum aut Codicillum tantum, quantum debet, suo Creditori legare, aut per Confessarium, vel aliam probæ fidei Personam modo secreto ad suam famam tuendam, debitam facere restitutionem. *Communis*.

ARTICULUS IV.

Ubi, quomodo, & quo ordine facienda sit restitutio?

SUMMARIUM.

1 *Restitutio ex delicto facienda est in loco Domini, seu Creditoris, ubi scilicet is rem suam haberet, si injuste ablata, vel detenta non fuisset.*

2 *Hinc ut Dominus, seu Creditor servetur omnino indemnis, restitutio in tali loco facienda est expensis ipsius Debitoris, sive ad alium locum migraverit ipse Debitor, sive Creditor, si rem suam secum asportasset?*

3 *An, si Dominus fuisset rem illam alio transportaturus, possit iniquus Debitor detrahere expensas quas Dominus debuisset facere in tali rei suæ transportatione?*

4 *Quantas expensas facere debeat Debitor ex delicto pro restituenda re aliena in loco, quo Creditor, seu Dominus illam haberet, si injuste ablata, detenta, vel destructa non fuisset?* ad n. 7.

8 *Pro desumenda quantitate damni, tam Creditoris innocentis, quam Debitoris nocentis, seu injusti, non est attendendum damnum utriusque absolute, materialiter, & arithmetice, sed solum formaliter, & comparative.*

9 *Restitutio ex re accepta facienda est in loco, ubi cognoscitur esse aliena.*

10 *Et si transferenda sit res ad Dominum rei absentem, debet transferri expensis Domini.*

11 *Possessor bonæ fidei, postquam intellexit rem esse alienam, debet ejusdem inquirere Dominum, & eo adinvento, seu cognito, ab ipso per Epistolam exquirere quid de re sua fieri velit, & circa eam facere, prout sibi responsum fuerit: Alias si id negligat, tenebitur deinceps restituere propriis expensis.*

12 *Quid faciendum, si facta debita, & sufficienti inquisitione pro inveniendo Domino non inveniatur, vel ita distans inveniatur, ut conveniri non possit, aut res ad ipsum transferri non possit sine æquali, vel majori sumptu, quam ipsa valeat?*

13 *Debita ex contractu restitui, aut solvi debent in loco, de quo expresse, vel tacite conventum est inter contrahentes.*

14 *Si de loco restitutionis, vel solutionis nihil sit expressum in contractu a contrahentibus, tunc restitutio, seu solutio facienda est in loco, ubi secundum praxim, & consuetudinem Regionis solet fieri pro aliis similibus contractibus.*

15 *Debita ex contractu oneroso, nisi aliter inter partes conventum sit, generaliter loquendo restituenda sunt in loco, ubi res tradita, & accepta est.*

16 *Debita ex contractu gratuito restituenda, seu solvenda sunt in loco, ubi erant, quando fuerunt res donatæ, vel relictæ ex Testamento, & id expensis Donatarii, Legatarii, & hujusmodi, nisi aliud fuerit dispositum per Donatorem, Legantem, Testatorem.*

17 *Si pro restitutione facienda sit res alio transportanda, id fieri debet expensis illius, in cujus gratiam, vel utilitatem potissimum initus est contractus.*

18 *Restitutio facienda est tali modo, quo res sufficienter perveniat ad manus Domini, seu Creditoris.*

19 *Restitutio ex delicto occulto facienda est occulte, & per tertiam fidelem, & secretam personam, & signanter per Confessarium ad evitandam propriam infamiam.*

20 *Restitutio ex delicto publico, seu manifesto, v. g. per rapinam, & violentiam publicam, facienda est, nedum per redditionem accepti, sed etiam cum petitione veniæ de tali publica injuria, & offensa.*

21 *Quicumque Debitor, sive ex delicto injustæ acceptionis, sive ex re accepta, sive ex contractu transmittens debitum per Personam a Creditore delegatam, seu designatam, liberatur ab onere restitutionis, seu iteratæ restitutionis, quamvis illa tertia Persona non restituerit, seu res quomodocumque perierit.*

22 *Idem est dicendum in casu, quo debitor, & Creditor communi consensu statuerint aliquod signum ex pacto, quod per omnem personam exhibentem tale signum res debita sit mittenda.*

23 *Quicumque Debitor transmittens, inconsulto Domino, seu Creditore, rem debitam per Personam non*

satis

satis fidelem, seu per viam non satis tutam, si res ipsa aut a nuncio detineatur, aut in itinere a latronibus auferatur, tenetur ad iteratam restitutionem.

24 *Debitor ex Contractu, seu re accepta transmittens inconsulto Domino, seu Creditore, rem debitam per Personam fidelem habitam, si debitum sit determinatum in individuo, & malitia illius Personæ fidelis habitæ, vel quocumque casu ad Dominum non perveniat, aut pereat, tunc perit ipsi Domino, seu Creditori, & non Debitori; Unde Debitor liberatur ab onere ulterioris, & reiteratæ restitutionis.*

25 *Secus autem si debitum ex contractu, vel re accepta non sit determinatum in individuo, sed solum in specie, aut æquivalenti.*

26 *Assignatur ratio talis differentiæ.*

27 *An Debitor ex delicto, seu injusta acceptione tenetur iterum restituere, si res transmissa per personam fidelem habitam, uti per proprium Confessarium, quocumque casu Domino non reddatur, aut pereat,* ad num. 28.

29 *Ordine restitutionis cæteris paribus debita certa præferenda sunt incertis.*

30 *Si bona incerta extent in sua specie, & non sic bona certa, debent restitui prius incerta, quam certa.*

31 *Debita realia præferenda sunt personalibus in totum.*

32 *Venditor rei præferendus est aliis Creditoribus, quando res vendita adhuc extat apud emptorem, nec transit in ejus dominium.*

33 *An venditor rei præferendus sit aliis Creditoribus, quando res vendita adhuc extat apud Emptorem, sed jam transisse videtur in ejus dominium per fidei habitionem ipsius venditoris, qui emptoris fidem secutus est, vel pretium pro soluto habuit, quamvis vere, & realiter pretium nondum fuerit persolutum?* ad num. 34.

35 *Debita ex delicto non sunt præferenda debitis ex concontractu justo, si amplius non extent in sua specie, sed sunt æqualiter solvenda.*

36 *Adducitur ratio nostræ conclusionis.*

37 *Affertur, & solvitur instantia.*

38 *Debita hypothecata, sive realia præferenda sunt debitis non hypothecatis, seu personalibus, quamvis hæc fuissent priora.*

39 *Inter Creditores hypothecarios, illi sunt præferendi, ordinarie loquendo, qui sunt priores.*

40 *Et hoc verum est, sive hypotheca sit tacita, sive expressa, sive generalis, sive specialis.*

41 *Quænam sit hypotheca tacita, quæ expressa, quæ generalis, & quæ specialis? remissive.*

42 *In Jure autem excipiuntur certi casus, in quibus ex privilegio hypothecæ quædam posteriores præferuntur prioribus non privilegiatis.*

43 *Primo igitur præferendi, & solvendi sunt sumptus funeris ante alia Credita habentia anteriorem hypothecam.*

44 *Quid veniat pro sumptibus funeris.*

45 *Sumptus funeris præferuntur etiam tacitæ hypothecæ anteriori, quam habent mulieres pro Dote.*

46 *Immo sumptus consueti, & moderati funeris probabilius præferendi sunt cuicumque hypothecæ anteriori etiam expressæ, & etiam ex caussa Dotis.*

47 *Secundo ante alia Credita habentia anteriorem similem hypothecam solvenda sunt Debita tempore ultimæ infirmitatis apud Pharmacopæos, Medicos, & Chirurgos contracta.*

48 *Secus autem Debita contracta in aliis anterioribus infirmitatibus.*

49 *Tertio ante alia Credita habentia anteriorem similem hypothecam solvendæ sunt expensæ factæ pro confectione Inventarii, vel pro apertione, & insinuatione Testamenti, vel pro aliis necessariis caussis hæreditatis.*

50 *Quarto ante alia Credita habentia anteriorem similem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro re hypothecata conservanda, aut reparanda.*

51 *Quinto ante alia Credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro vectura mercium, & conductione ædium, in quibus asservarentur.*

52 *Sexto ante alia Credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro constructione, seu emptione Domus, seu alterius rei cum pacto expresso, quod talis Domus, seu alia res remaneat sibi hypothecata.*

53 *Septimo ante alia Credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data a Tutore nomine Pupilli, seu impuberis ad emptionem prædii, Domus, & hujusmodi, etiamsi non paciscatur in hypothecam.*

54 *Octavo ante alia Credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data pro caussa militiæ.*

55 *Nono ante alios Creditores habentes specialem, vel generalem hypothecam, anteriorem in bonis eorum, qui cum Fisco contraxerunt, & in bonis etiam Officialium, & Administratorum præferendus est Fiscus quoad illa bona, quæ fuerunt ab ipsis acquisita post obligationem cum eodem Fisco contractam.*

56 *Decimo ante alios Creditores habentes anteriorem tacitam hypothecam in bonis Mariti solvenda est Dos Uxoris.*

57 *Quamvis autem Uxor habeat Jus, seu privilegium prælationis ante Creditores habentes anteriorem hypothecam tacitam; non tamen illud habet ante Creditores habentes anteriorem hypothecam expressam.*

58 *Inter Fiscum autem, & uxorem ratione Dotis quoad prælationem, regulariter servatur prioritas, & posterioritas temporis.*

59 *Undecimo ante alios Creditores habentes anteriorem hypothecam Locator quoad invecta, & illata bona mobilia a Conductore in Domum conductam est absolute præferendus pro pensione conventa.*

60 *Duodecimo Creditores instrumentarii hypothecarii, quamvis posteriores, præferuntur aliis Creditoribus hypothecariis anterioribus habentibus solum scripturam privatam sui Crediti, nisi a tribus testibus fide dignis, & ab ipsis contrahentibus sit subscripta.*

61 *Generaliter loquendo solutio, seu restitutio est facienda prius Creditoribus hypothecariis, quamvis posterioribus, quam Creditoribus solum Chirographariis, licet anterioribus.*

62 *Post Creditores hypothecarios solutio, seu restitutio est facienda prius Creditoribus Chirographariis, seu personalibus privilegiatis, quam Creditoribus Chirographariis non privilegiatis, seu mere personalibus.*

63 *Assignantur Creditores Chirographarii, seu personales privilegiati.*

64 *Post Creditores Chirographarios, seu personales privilegiatos restitutio, seu solutio facienda est Creditoribus Chirographariis, seu mere personalibus nullum privilegium prælationis habentibus.*

65 *Et quidem sunt prius ipsis restituenda, seu solvenda in totum debita ex contractu oneroso, quam debita ex contractu gratuito.*

66 *An inter debita mere personalia, paria, & ejusdem generis, scilicet nec hypothecata, nec privilegiata, nec ex contractu oneroso, vel gratuito diversa, solvenda, seu restituenda sint prius debita tempore priora, quam debita tempore posteriora?* ad numer. 69.

70 *Inter Creditores mere personales potest aliis præferri qui prius debitum in Judicio petiit, sententiamque Judicis ad id obtinuit.*

71 *Immo probabilius est, quod aliis Creditoribus mere personalibus possit præferri etiam ille, qui prius petiit debitum suum extra Judicium, quamvis sit tempore posterior.*

72 *Non potest autem Debitor sciens se non habere unde possit solvere omnibus, præferre aliis Creditoribus aliquem suum amicum, seu familiarem non petentem.*

73 *An pauper Creditor, hoc solo titulo, quia pauper est, præferri debeat Creditori diviti, si debita personalia sint paria.*

REstitutio ex delicto, seu ratione injustæ acceptionis, 1
detentionis, vel damnificationis facienda est in loco, in quo Dominus, seu Creditor rem suam haberet, si ei injuste ablata, detenta, vel destructa non fuisset, *Communis*: Et ratio est, quia obligatus ex delicto rem Domino, seu Creditori restituere, tenetur ita restituere, ut Dominum, seu Creditorem servet omnino indemnem; cum justum non sit, ut quis innocens ex alterius culpa sentiat damnum, & pœnam, *c. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*, *c. Non debet* 22. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Non debet aliquis alterius odio prægravari*; Atqui Dominus, seu Creditor non servatur omnino indemnis, nisi Debitor ex delicto faciat ei restitutionem in loco, in in quo rem suam haberet, si injuste ablata, detenta, vel destructa non fuisset, quandoquidem teneretur pati damnum translationis cum expensis, & incommodis ad ipsam necessariis, ergo &c.

Hinc ut Dominus, seu Creditor servetur omnino in- 2
demnis, restitutio in tali loco facienda est expensis ipsius Debitoris, sive ad alium locum migraverit ipse Debitor, sive Creditor, si rem suam secum asportasset. *Comm.* Et ratio est, quia, qui obligatur ad finem, obligatur etiam ad media, sicuti concesso fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur, concessa intelliguntur; *cap. Præterea* 5. *& cap. Suspicionis* 39. *de Officio Delegati*; *& l. Cui jurisdictio* 2. *ff. De Jurisdictione*; Unde cum Debitor ex delicto teneatur rem restituere in loco, in quo Creditor fuisset eam habiturus, seu translaturus, tenetur etiam ad talem locum rem mittere propriis expensis, cum tales expensæ sint medium per se necessarium ad talem finem.

3 An autem, si Dominus fuisset rem illam alio transportaturus, possit iniquus debitor detrahere expensas, quas Dominus debuisset facere in tali rei suæ transportatione; & sic detrahendo centum v. gr. retinere de bonis Domini, quantum ad ea transferenda necesse fuisset? Variant Doctores. Affirmant Sporer *l. c. tr. 4. c. 3. sect. 4. num.* 156. Henno *l. c. tract. 2. q. 3. conclus.* 2. Bonacina cum aliis, quos tacito nomine citat *disp. 1. de restit. qu.* 5. *n.* 8. quibus favere videntur Vasquez *c. 19. de restitut. dub.* 1. *n.* 29. Dicast. *de restit. d. 11. num.* 104. & alii, quia, dicunt ipsi, Debitor iniquus solummodo tenetur servare Dominum indemnem; adeoque in restituendo potest detrahere ex bonis Domini expensas, quas ipse Dominus facere debuisset in transportatione ipsorum, cum sic adhuc servetur indemnis, ex quo adhuc tantum recipiat, quantum haberet, si injuriam passus non fuisset; Non enim debet Dominus ex tali restitutione lucrum reportare; Rebellus autem *de restit. p. 1. lib. 2. quæst.* 13. *sect. 2. n.* 8. & alii negant posse iniquum debitorem tales expensas detrahere ex bonis Domini, seu Creditoris, quia non debet iniquus debitor ex suo delicto lucrum reportare, per text. *in cap. Intelleximus 7. de Judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare; l. Non fraudantur 134. ff. De Reg. Juris*, §. 1. ibi: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*.

4 Circa quantas expensas facere debeat Debitor ex delicto pro restituenda re aliena in loco, in quo Creditor, seu Dominus illam haberet, si injuste ablata, detenta, vel destructa non fuisset? tres sunt Doctorum sententiæ. Prima rigidior sententia docet, quod Debitor ex delicto tenetur rem alienam restituere cum quantiscumque suis expensis, etiam valde superantibus valorem rei restituendæ, & transmittendæ. Sic tenet Cajetanus, Navarr. Medina, Armilla, & alii apud La Croix *loc. cit. num.* 365. & apud Lugo *disp. 26. sect. 8. n.* 184. quia, dicunt ipsi, Dominus, seu Creditor habet Jus ad rem suam, nec justum est, ut propter alterius delictum careat ipse sua re; Debitor autem debet malitiæ suæ imputare, quod sine tantis expensis, & excessivo damno nequeat restituere:

5 Secunda benignior sententia defendit, debitorem ex delicto non teneri ad restituendum immediate Domino, seu Creditori, si longe majores sint necessario faciendæ expensæ, quam valeat res restituenda; at in tali casu si res sit alicujus momenti, posse differre restitutionem quousque superest spes commodioris occasionis ad restituendum; ablata autem omni spe commodæ occasionis restituendi Domino, rem esse restituendam ejus proximis consanguineis, vel heredibus, & in horum defectum pauperibus; Sic S. Thomas 2. 2. q. 62. *art. 5. ad* 3. Scotus *in 4. dist. 15. q. 2. art.* 4. Sporer *loc. cit. num.* 162. cum aliis ibi citatis, & plurimi alii, quos congerunt, & sequuntur Molina *disp.* 752. Layman *lib. 3. de Justitia tract. 2. cap. 10. de restitut. n.* 4. Lessius *lib. 2. cap.* 6. *dub.* 8. Bonacina *disp. 2. de restitut. q.* 5. Vasquez *de restitut. cap. 10. dub. 1. n.* 27. Tamburin. *lib. 8. tract.* 4. *cap. 2. §. 8. num.* 4. & alii, quibus & nos subscribimus; Et ratio est, quia Justitia non adversatur Charitati, nec rectæ rationi, cum Charitas sit finis omnium virtutum, & recta ratio omnem virtutem dirigat: Atqui Charitas, & recta ratio dictat, quod Dominus, seu Creditor non debeat, nec possit rationabiliter velle restitutionem sibi fieri cum tanto longe majori, & intolerabili damno De-
6 bitoris, scilicet per expensas in triplo, quadruplo, quintuplo, & amplius excedentes ipsum debitum: Quis enim sanæ rationis dicat, Justitiam ex se obligare, ut qui unum aureum furatus est, & non potest illud ad Dominum mittere, nisi decem viginti, & triginta millia aureorum expendat, adhuc debeat hæc omnia expendere, nisi Dominus liberaliter consentiat, quod alio modo restituat; dando proximis ejus consanguineis, vel heredibus, & in horum defectum pauperibus? adeoque &c. Si tamen expensæ necessariæ pro facienda restitutione sint tantum semel majus damnum, quam summa restituenda, tunc Debitor ex delicto tenetur cum talibus expensis restituere: Unde qui furatus est v. g. centum Florenos, tenetur ipsos restituere, quamvis pro ipsis restituendis, & transmittendis ad Dominum deberet expendere alios centum Florenos e suis, quia æquum est, ut ille potius, qui injuriam fecit, quam ut innocens patiatur damnum æquale centum Florenorum. Sic Vasquez, Lugo, Illsung cum La Croix *loc. c. n.* 358. Sporer *loc. num.* 161. ubi concludit certum esse apud omnes, quod si Debitor ex delicto in expensis faciendis, pro restitutione rei alienæ patiatur solum damnum æquale, vel quasi æquale, aut aliquanto majus, quam patiatur Dominus ex carentia rei suæ, sine dubio adhuc obligatur ad restituendum.

7 Tertia sententia media est, & docet, quod quando, omnibus consideratis, Debitoris damnum in expensis faciendis superat solum in duplo damnum Creditoris, tunc adhuc tenetur Debitor ex delicto restituere Domino, seu Creditori immediate. Sic Lugo *cit. disp. 20. sect. 8. num.* 190. La Croix *loc. cit. num.* 368. & alii, quæ sententia, ut dicit Sporer *loc. c. num.* 360. est speculative omnino probabilis, quia, dicunt ipsi, cum Debitor sit nocens, & Creditor innocens, duplo major est ratio, ut patiatur nocens Debitor, quam innocens Creditor; adeoque, ne patiatur Creditor innocens, non solum debet nocens Debitor pati in expensis necessariis pro restitutione facienda damnum æquale, sed etiam duplo majus, si tantum sit necessarium pro restitutione facienda immediate ipsi Creditori innocenti.

Pro definienda tamen quantitate damni tam Creditoris 8 innocentis, quam Debitoris nocentis, seu injusti, non est attendendum damnum utriusque absolute materialiter, & arithmetice, computando scilicet expensas faciendas cum ipso debito, vel si aliter restitutio fieri non possit, tantum Debitor teneatur expendere, quantum est Debitum, v. g. mille expendere, ut restituat mille debita ex delicto, sed solum formaliter, & comparative, attendendo scilicet ad damnum utrivis secuturum, si restitutio fiat, vel non fiat ex circumstantiis personarum magis vel minus divitum, aut egenarum: Fieri enim potest, ut damnum mille Florenorum respectu Debitoris pauperis sit longe majus, quam damnum mille Florenorum respectu Creditoris divitis; & vice versa, eo quod unus per damnum, seu jacturam Florenorum mille sit conjiciendus in miseriorem statum, quam alter per damnum, seu jacturam Florenorum decem millium: Unde si Creditor sit dives, Debitor autem sit pauper, non tenetur Debitor pauper restituere immediate ipsi Creditori diviti, quamvis multo minores expensas facere debeat, quam debitum valeat, cum expensæ verbi gr. centum Florenorum sint majus damnum debitori pauperi, quam Creditori diviti damnum, seu jactura totius debiti, verbi gr. mille Florenorum. E contra autem si Creditor sit pauper, Debitor vero sit dives, Debitor dives tenetur restituere immediate ipsi Creditori pauperi, quamvis multo majores expensas facere debeat, quam debitum valeat, cum expensæ v. gr. mille Florenorum sint minus damnum Debitori diviti, quam Creditori pauperi jactura sui Crediti solum centum Florenorum. Quod est valde in similibus observandum, ut recte observant Lugo *cit. disp. 20. numer.* 188. Illsung *tom. 3. d. 4. n.* 223. La Croix *loc. cit. n.* 372. Sporer *l. c. n.* 163. & alii.

Restitutio ex re accepta debet fieri in loco, ubi co- 9
gnoscitur esse aliena; Et si transferenda sit res ad Dominum rei absentem, debet transferri expensis ipsius Domini. *Communis*, quoad utramque partem; Et ratio primæ partis est, quia nec Jus Civile, nec Canonicum ullam aliam obligationem imponit possessori bonæ fidei, quam restitutionem rei bona fide possessæ, ubi cognoscit esse alienam, adeoque suæ obligationi satisfacit, si eam restituat in loco, ubi cognoscitur esse aliena.

Ratio autem secundæ partis est, quia possessor bonæ 10
fidei debet restituere solum tantum, quantum ex re aliena possidet, ne sine culpa cogatur subire pœnam contra expressum textum *in cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*; cogeretur autem plus restituere, quam bona fide possideat, & sine culpa subire pœnam, si teneretur rem hactenus bona fide possessam suis expensis mittere ad cognitum Dominum. Tum quia possessor bonæ fidei deducere potest expensas, quas fecit pro rei conservatione; *l. Si quis 2. ff. de negotiis gestis*, *l. si quid possessor 31. §. 2. & 3. ff. De hereditatis petitione*, cum similibus; ergo & illas, quas fecit pro ejusdem restitutione.

Possessor autem bonæ fidei, postquam intellexit rem 11
esse alienam, debet ejusdem inquirere Dominum, &, eo cognito, ab ipso per Epistolam, vel nuncium exquirere quid de re sua fieri velit. Quod si inquirere Dominum negligat, aut, eo cognito, incipiat esse in mora culpabili restituendi, tunc eum eo ipso incipiat esse possessor malæ fidei, adeoque debitor ex delicto, tanquam Debitor ex delicto tenebitur deinceps rem Domino restituere propriis expensis. *Communis*.

Si facta debita, & sufficienti inquisitione pro inve- 12
niendo Domino, non inveniatur, vel ita distans inveniatur, ut conveniri non possit, aut res ad ipsum transferri non possit sine æquali, vel majori sumptu, quam ipsa valeat, tunc si supersit adhuc aliqua spes ipsum inveniendi, & conveniendi, & res sit notabilis momenti, debet ipsa res eousque servari in se, vel si servari non possit in se, saltem in suo pretio, donec affulgeat spes Dominum ipsam rem, seu eius pretium aliquando obtenturum: Si autem nulla talis supersit spes, aut res sit parvi momenti, debet dari ejus proximis consanguineis, & in horum defectum pauperibus: & probabiliter poterit etiam sibi retinere ipsemet possessor bonæ fidei, seu dare suis consanguineis, si vere pauperes sint, cum in tali casu sit discurrendum de ipsa re, tanquam de re incerta, & ignoti Domini juxta dicta *articulo antecedenti a n. 51. ad 55.*

Debita ex contractu restitui, aut solvi debent in loco, 13
de quo expresse, vel tacite conventum est inter contrahentes. *Communis*, per text. *in cap. Contractus 85. de Regul. Jur. in 6.* ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; & concordat *l. Contractus 23. ff. De Regul. Juris*, & *l. Alio loco 2.* & *l. Is qui certo*

loco

loco 9. ff. De eo, quod certo loco dari oportet, cum similibus.

14 Si de loco restitutionis, vel solutionis nihil sit expressum in Contractu a contrahentibus, tunc solutio, seu restitutio facienda est in loco, ubi secundum praxim, & consuetudinem Regionis solet fieri restitutio, seu solutio pro aliis similibus contractibus, quia talis censetur esse tacita conventio inter partes contrahentes. *Communis*, *arg. cap. Cum tanto 11. de consuetudine*, *l. Præses 1. l. Consuetudinis 1. Cod. Quæ sit longa consuetudo*.

15 Debita ex contractu oneroso, sive transferente rei Dominium, ut in emptione, mutuo, censu, & hujusmodi, in quibus non eadem res, sed pro una res accepta, altera reddi debet, sive non transferente rei Dominium, ut in Deposito, commodato, locato, & hujusmodi, in quibus eadem res accepta reddi debet, generaliter loquendo, nisi aliter inter partes sit conventum, restituenda sunt in loco, ubi res tradita, & accepta est. *Communis*. Et ratio est, quia attenta contractus Justitia, & contrahentium voluntate, non potest assignari convenientior locus, quam locus, in quo factus est Contractus; Si enim alium locum contrahentes intendissent, procul dubio id in contractu apposuissent; *arg. c. inter corporalia 2. de transl. Episcop. §. Sed neque istud*; *c. ad audientiam 12. De Decimis*; *c. Quia circa 22. de privilegiis*.

16 Debita ex contractu gratuito, & v. g. Donationis, Institutionis Testamentariæ, Legati & hujusmodi restituenda, seu solvenda sunt in loco, ubi erant res, quando fuerunt donatæ, vel relictæ ex Testamento, & id sumptibus Donatarii, Legatarii, & hujusmodi, nisi aliud fuerit dispositum per Donatorem, Legantem, vel Testatorem. *Communis*; Et ratio est, quia qui alicui rem gratis donat, vel legat, non præsumitur, nec se, nec suum heredem velle ad quid amplius obligare, quam ad rem donatam, vel legatam, adeoque nec ipsius heres tenetur propriis expensis alio illam transmittere ad Donatarium, vel Legatarium, sed tenetur ipse Donatarius, vel Legatarius propriis expensis illam a loco, in quo fuit donata, vel legata, ad se transferre.

17 Si pro restitutione facienda sit res alio transportanda, id fieri debet expensis illius, in cujus gratiam, vel utilitatem potissimum initus est contractus; Unde in contractu inito in gratiam, & utilitatem solius accipientis, ut in commodato, mutuo gratuito, & hujusmodi, translatio rei ad Dominum debet fieri expensis commodatarii, mutuatarii, & hujusmodi; quia æquum non est, quod Dominus subeat expensas pro præstando alteri beneficio; Si enim Dominus rem non commodasset, vel non mutuasset, illam secum transtulisset sine, vel cum paucis expensis; adeoque sine ulla sui expensa debet sibi restitui sua res in loco, ad quem se transtulit, deductis solum illis paucis expensis, si quas fecisset in ea transferenda. In contractu autem inito in gratiam, vel utilitatem solius dantis, ut in Deposito, translatio rei ad Dominum debet fieri expensis ipsius Domini, quia Depositarius favorem ei præstando non debet inde gravari, & damnum pati ex suo præstito beneficio, *Communis*.

18 Restitutio facienda est tali modo, quo res sufficienter perveniat ad manus Domini, seu Creditoris. *Communis*. Quocumque enim modo res perveniat ad manus Domini, adimpletur finis præcepti restitutionis, & Justitiæ commutativæ intendentis æqualitatem, ut scilicet Dominus habeat tantum, quantum habere debet; adeoque Debitor satisfacit obligationi restituendi, si restituat tali modo, quo res perveniat ad manus Domini, seu Creditoris, nihil referens an per se, vel per alium restituat; *arg. c. Qui facit 72. de Reg. Juris in 6. ibi: Qui facit per alium, perinde est ac si faciat per se ipsum*.

19 Restitutio ex delicto occulto facienda est occulte, & per tertiam fidelem, & secretam Personam, & signanter per Confessarium ad evitandam propriam infamiam. *Communis*, cum S. Thom. 2. 2. *q. 62. art. 6. ad secundum*, ubi expresse dicit, quod *homo etsi non teneatur crimen suum detegere hominibus, tenetur tamen crimen suum detegere Deo in Confessione, & ita per Sacerdotem, cui confitetur, potest restitutionem facere rei alienæ*, & Scoto *in 4. dist. 15. q. 2. n. 34.* ubi sic habet: *Quando ablatio fuit occulta, tunc non tenetur ablator se prodere, nec per consequens per se ipsum restituere, sed per aliam Personam secretam, & fidelem, & expedit, quod per Confessarium, quia sibi est crimen detectum in Confessione, & de ejus fidelitate, quod restituat, fidei suæ commissum satis debet credi*.

20 Restitutio ex delicto publico, seu manifesto, v. g. per rapinam, & violentiam publicam facienda est nedum per redditionem accepti, sed etiam cum petitione veniæ de tali publica injuria, & offensa. Rosign. *de restit. 11. prænot. 3. n. 5.* Petrus a Navarra *lib. 4. cap. 5. num. 53.* ubi citat etiam D. Thomam 2. 2. *q. 66. art. 9.* Glossam, & Raymundum *in summa Confess. lib. 1. tit. 5. q. 24.* & Mercadum *cap. 3.* Et ratio est, quia per rapinam, & violentiam publicam non solum alicui infertur damnum in rebus, sed etiam ignominia quædam in persona læsa, adeoque nedum fieri debet restitutio per redditionem accepti, sed etiam per submissionem, & petitionem veniæ restituendo honorem per illam ignominiam læsum; Immo restitutio ex delicto publico est etiam facienda publice ad emendandum scandalum, & offensam aliorum, ut contingit in publicis Usurariis, qui licet non ex Justitia, tenentur tamen ex Caritate, & a Confessario urgendi sunt ad faciendam restitutionem publice ad tollendum scandalum; Si tamen ab ipsis jam esset facta restitutio secreta, non tenentur iterum ad illam faciendam publice, sed solum ad reparandum publicum scandalum ostendendo se jam restituisse. Rosignol. *loc. cit. n. 5.* Bartholomæus Medina *lib. 1. Summæ cap. 14. §. 30.* Sporer *loc. cit. cap. 4. sect. 1. n. 3.* & alii.

Quicumq. Debitor, sive talis sit ex delicto injustæ acceptionis, sive ex re accepta, sive ex contractu transmittens debitum per personam a Creditore delegatam, seu designatam, liberatur ab onere ulterioris, seu iteratæ restitutionis, quamvis illa tertia persona non restituerit, seu res quomodocumque perierit. *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu res perit Creditori, & non Debitori; eo enim ipso, quod Debitor tradidit rem debitam personæ missæ, & delegatæ a Creditore, transtulit totum dominium ejusdem rei in Creditorem, cum perinde sit, ac si tradidisset ipsimet Creditori, ex quo persona missa, seu delegata eumdem Creditorem repræsentet; adeoque quomodocumque post factam consignationem res illa pereat, Creditori, & non Debitori perit, & consequenter liberatur Debitor ab onere reiteratæ restitutionis. 21

Idem est dicendum in casu, quo Debitor, & Creditor communi consensu statuerint aliquod signum ex pacto, quod per omnem personam exhibentem tale signum res debita sit mittenda; Tunc enim si aliqua persona alio tali signo falso exhibito rem sibi traditam non reddat Domino, seu res quocumque modo sine culpa Debitoris pereat, Domino perit, quia vi pacti Debitor consignando rem debitam personæ tale signum conventum exhibenti, censetur consignare ipsimet Creditori, adeoque liberatur ab onere ulterioris, & reiteratæ restitutionis. *Communis*. 22

Quicumque Debitor transmittens inconsulto Domino, seu Creditore rem debitam per Personam non satis fidelem, seu per viam non satis tutam, si res ipsa aut a nuntio detineatur, aut in itinere a latronibus auferatur, tenetur ad iteratam restitutionem. *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu res perit Debitori, & non Creditori; cum enim ex culpa, & imprudentia mittentis perierit inconsulto Creditore, non debet inde Creditor damnificari; *argument. cap. Cognoscentes 1. de Constitutionibus, ibi: Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*. 23

Debitor ex contractu, seu re accepta transmittens inconsulto Creditore rem debitam per Personam fidelem habitam, si Debitum sit determinatum in individuo verb. grat. hoc vas argenteum, hic equus locatus, vel commodatus, hæc res deposita, & hujusmodi, & malitia illius Personæ fidelis habitæ, vel quocumque casu ad Dominum non perveniat, aut pereat, tunc perit ipsi Domino, seu Creditori, & non Debitori. Unde Debitor liberatur ab onere ulterioris, & reiteratæ restitutionis. *Communis*. Et ratio est, quia talis res ita in individuo debita, ut in Deposito, Commodato, Locato, & hujusmodi spectat ad actuale dominium Domini; omnis autem res, quæ perit, Domino suo perit; adeoque talis Debitor sic transmittens dictam rem debitam liberatur ab onere ulterioris, & reiteratæ restitutionis, uti de Commodato habetur expresse *in l. Argentum 20. ff. Commodati*, ibi: *Argentum commodatum, si tam idoneo servo meo tradidissem ad te perferendum, ut non debuerit quis æstimare futurum, ut a quibusdam malis hominibus deciperetur, tuum, non meum, detrimentum erit, si id mali homines intercepissent*. 24

Secus autem si Debitum ex contractu, vel re accepta non sit determinatum in individuo, sed solum in specie aut æquivalenti, ut si Debitori fuerit mutuata pecunia, mutuatum triticum, venditum vinum, & hujusmodi; Tunc enim si Debitor inconsulto Creditore transmittat tale debitum per personam etiam fidelissimam habitam, si ejus malitia, quocumque casu ad Creditorem non perveniat, aut pereat, perit Debitori, & tenetur iterum restituere. *Communis*. Et ratio est, quia ubi non idem numero, seu in individuo, sed solum idem in genere, aut specie reddendum est, ut fit in mutuo, emptione, & hujusmodi, rei transmissæ dominium manet sub dominio Debitoris tamdiu, quousque perveniat secure ad manus Creditoris; adeoque si antequam perveniat ad manus ipsius Creditoris pereat, perit ipsi Debitori, cum omnis res, quæ perit, suo Domino pereat, & consequenter talis Debitor tenetur iterum restituere. 25

Hinc ad plene percipiendum quare, ubi restituendum est idem numero, seu in individuo, res transmissa pereat Creditori, & ubi restituendum est solum idem in genere, aut specie, res transmissa pereat Debitori, pone quod Debitor per Personam fidelem habitam transmittat Creditori equum commodatum, seu vas argenteum apud se depositum, & simul pecuniam ex mutuo, seu ex emptione 26

ctione debitam, si talis Persona fidelis habita cum omnibus supradictis aufugiat, aut omnia in itinere perdat, tunc Debitor tenetur solum ad iteratam restitutionem pecuniæ, non autem ad iteratam restitutionem equi, seu vasis argentei, quia pecuniæ dominium erat adhuc apud ipsum Debitorem; Dominium autem equi, seu vasis argentei erat adhuc apud Creditorem, cum in Commodato, Deposito, & hujusmodi restituendum sit idem numero, & ideo res commodata, deposita, & hujusmodi remaneat semper sub dominio Creditoris, & consequenter ipsi tamquam Domino pereat, & e contra in Mutuo, Emptione, & hujusmodi restituendum sit solum idem in genere, aut specie; & ideo pecunia ex Mutuo, seu ex Emptione debita remaneat semper, donec secure reddatur sub dominio Debitoris, & consequenter ipsi tamquam Domino pereat.

27 An autem Debitor ex delicto, seu injusta acceptione teneatur iterum restituere, si res transmissa per Personam fidelem habitam, uti per proprium Confessarium, quocumque casu Domino non reddatur, aut pereat? Duæ sunt contrariæ sententiæ. Prima affirmat, talem Debitorem iterum obligari ad reiteratam restitutionem, sive res sit debita in individuo, & eadem numero, sive solum eadem in genere, aut specie, vel æquivalenti. Sic Molina *tom. 3. disput. 754. n. 2. §. Quando per Confessarium*, Lugo *tom. 1. de Justitia disput. 21. sect. 5. a n. 59.* Lessius *lib. 2. cap. 16. dub. 6. n. 65.* cum aliis ibi citatis, Hurtado *tom. 2. tract. 1. disp. 2. q. 3. conclus. 2.* Navarr. Tolet. Rebell. Layman, Faber, Silv. citati, & secuti a Sporer *l. cit. cap. 4. sect. 1. n. 17.* ubi dicit esse communem contra paucos, Illsung *tom. 4. d. 5. n. 405.* la Croix *lib. 3. part. 2. n. 364.* ubi citat communem, & hic alii plures: Et ratio est; quia in tali Debitore ex delicto adhuc remanet radix obligans ad restitutionem, nempe injusta acceptio, nec Creditor debet damnum pati ob delictum Debitoris, cum non debeat aliquis alterius odio prægravari, ut expresse statuitur *in cap. Non debet 22. de Regul. Juris in 6.* & nam, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit; ut præcise dicitur *in cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*, & peccata suos debeant tenere auctores, *l. Sancimus 22. ff. de pœnis, cap. Quæsivit 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*: Tum quia, ut Debitor ex delicto, seu ex injusta acceptione debite restituat, debet ponere æqualitatem realem inter injuste acceptum, & redditum; sed quandiu res injuste accepta, seu ablata non pervenit ad manus Domini, non ponitur dicta æqualitas: ergo si antea pereat; talis Debitor tenetur ad iteratam restitutionem, ut sic ponat dictam æqualitatem. Tum etiam quia si res illa injuste accepta periret inter manus Debitoris, periret ipsi Debitori, ut fatentur omnes; atqui ipsa Persona habita fidelis, ut Confessarius, gerit in tali casu Personam Debitoris, ergo &c. Neque potest dici, quod Creditor in tali casu tacite consentiat, quod res sua sibi transmittatur per Personam fidelissimam, uti censendus est Confessarius, quia licet tacite consentiat quantum ad hoc, quod potius per fidelem, quam per infidelem transmittatur, non tamen tacite consentit quantum ad hoc quod si res transmissa pereat, sibi pereat, cum non censeatur tacite consentire nisi sub conditione, quod cum effectu vere, & realiter sibi res transmissa reddatur. Et pro hac opinione adducitur *cap. Significante 7. de Pignoribus*, ubi Papa Innocentius III. determinat, quod, qui per certum, & fidelem nuncium pecuniam debitam Creditori remisit, si nuncius perfide egerit, non eximatur ab onere iteratæ restitutionis, & Glossa *ibidem verb. Certum nuntium*, cum aliis Juribus ibi adductis.

28 Secunda sententia negat talem Debitorem in dicto casu amplius ad aliquid obligari. Sic teste Rosignolo *de restitutione 11. prænotione 5. n. 9.* sentire videntur S. Thomas *2. 2. q. 62. art. 6. ad 3.* Scotus *in 4. dist. 15. art. 4. q. 2. §. De quarto*, Gabriel *in 4. dist. ead. q. 3. dub. 2.* Immo Felix Potestas *tom. 2. part. 1. n. 179.* dicit id Scotum expresse sentire *loc. c.* per ejus verba supra adducta *n. 19.* quem ipso teste sequuntur Diana *part. 1. tract. 17. resolut. 2. & part. 10. tract. 16. resolut. 97.* Rodriquez, Filliuc. Cenedo, & alii apud Tamburin. *tom. 1. lib. 8. tract. 4. §. 5. num. 7.* & apud Dianam *l. cit.* quam sententiam non improbabilem censet etiam Lessius *lib. 2. cap. 16. dub. 6. num. 67.* & Diana *loc. cit.* dicit, hanc sententiam esse tutam in praxi, & eam absolute docent Petrus Navarra (mutata priori sententia) Rodriquez, Reginaldus, Filliuc. & alii apud Sporer *loc. cit. n. 19.* ubi cum Tamburin. *loc. cit. num. 7. in fine* non audet hanc sententiam damnare, & pro ea dat efficacem probationem; Et ratio est; quia cum talis Debitor eximatur ab onere restitutionis per seipsum ob periculum infamiæ sibi secuturæ, fideliter, & prudenter gerit negotium Creditoris transmittendo ipsi rem debitam per Confessarium, qui non solum ratione proprii muneris Sacerdotalis, & Judicis spiritualis, quo fungitur, habetur pro fidelissimo, & maxime idoneo, sed etiam communi praxi suadente communiter eligitur ad tales faciendas occultas restitutiones. Unde Creditor ipse non potest esse quo ad hoc rationabiliter invitus, & debet saltem implicite consentire, & consequenter sicuti sur, & Debitor, ad nihil amplius tenetur, cum ex consensu expresso Creditoris rem restituendam tradit intermediæ Personæ fideli habitæ, quamvis postea quocumque casu ad manus Creditoris ipsa res non perveniat, ita ad nihil amplius tenetur, si id faciat ex consensu tacito Creditoris, quoniam taciti, & expressi consensus eadem est virtus; *l. Cum quid 3. ff. de rebus creditis; cap. Ex parte 2. de Rescriptis*. Tum quia talis Debitor fecit quantum in se potuit, & debuit; Non enim tenebatur restituere cum sui infamia, ut omnes concedunt, cum fama sit bonum superioris ordinis; atqui reiteratam restitutionem non posset facere personaliter sine periculo infamiæ, & si ad evitandam infamiam restitueret per Confessarium, recurreret idem periculum, quod res non perveniret ad manus Domini, ergo dicendum est, quod talis Debitor liberetur ab onere iteratæ restitutionis, cum semel eam fecerit per Confessarium reputatum fidelem, quamvis ipsius malitia, vel quocumque casu ipsa restitutio ad manus Domini non pervenerit. Ad textum autem *cap. Significante 7. de Pignoribus* adductum pro prima sententia respondetur, quod ibi non est sermo de pecunia restituenda ex necessitate per interpositam personam ad evitandam infamiam, cum sit ibi conventio de eadem restituenda inter Creditorem, & Debitorem interveniente juramento respectu illius, adeoque nihil efficit, cum quo ad hoc idem sit dicendum, quod de restitutione palam facienda, & non idem quod de restitutione occulte facienda ad evitandam propriam infamiam. Unde hæc secunda sententia est vere probabilis, & in praxi tuta, quamvis prima sit jam communior, & inter recentiores probabilior.

Ordine restitutionis ceteris paribus debita certa præferenda sunt incertis, ita ut habens plura debita prius restituere debeat certa Debitoribus notis in totum, & postea de reliquo residuo debita incerta, quousque se extendunt facultates. *Communis*, cum Sancto Antonino *2. part. tit. 2. cap. 5. in princip.* Cajetan. *verb. Restitutio cap. 8.* Silvestro *verb. Restitutio 6. q. 5.* Lessio *lib. 2. cap. 15. dubit. 1.* Layman *lib. 3. de just. tract. 2. cap. 11. n. 1.* Lugo *disput. 20. sect. 1. n. 3.* Navarra *in Manual. cap. 17. num. 47.* Sporer *loc. cit. sect. 2. num. 24.* aliisque plurimis congestis Vasquez *opuscul. de restitut. cap. 11. num. 9.* Et ratio est, quia Debita certa sunt magis proprie, & specifice debita, quam sint incerta; incerta enim, cum non habeant certum Dominum, eroganda sunt vel in Ecclesiam, vel in pauperes; Atqui Ecclesia, & pauperes non habent tantam actionem, & Jus ad bona Debitoris, quam habent Creditores certi, nam actio pauperum, & Ecclesiæ est generica, adeo ut si pauperibus dentur, & non Ecclesiæ, non inferatur præjudicium pauperibus, si Ecclesiæ dentur, & non ipsis; Actio autem Creditorum certorum specifica est naturalis, & civilis, adeo ut debita certa debeant eis necessario dari, & non aliis, adeoque &c. Dicitur autem notanter *Ceteris paribus*, 29

quia si bona incerta extent in sua specie, & non sic bona certa, debent restitui prius incerta, quam certa; Bona enim incerta adhuc extantia, si vero Domino restitui non possunt, potius Ecclesiæ, vel pauperibus tribuenda sunt, quam ut ex ipsis satisfiat aliis certis Creditoribus, quia Creditoribus certis Debitor est solum obligatus ex bonis propriis solvere, non vero ex alienis; Bona autem incerta adhuc extantia in sua specie apud iniquum possessorem, vere sunt aliena; non enim facta sunt propria ipsius, sed manserunt sui veri Domini, quamvis ignoretur, adeoque &c. *Communis*, cum supracitatis. 30

Debita realia præferenda sunt personalibus in totum; 31 Unde cum res aliena adhuc existit in individuo apud Debitorem, cujus proinde Dominium apud Creditorem, seu Dominum adhuc manet, ut sunt res commodatæ, depositæ, oppignoratæ, locatæ, res inventæ, bona fide acceptæ, acquisitæ per furtum, & hujusmodi, talia debita certis, ac propriis Dominis integra restituenda sunt, priusquam reliquis debitis personalibus satisfiat, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis Creditoribus satisfiat. *Communis*, per text. *in l. Deposui 30. ff. de Pecul. l. Procuratoris 5. §. Sed si dedi, ff. De Tribun. act. leg. Cum fundus 31. ff. de rebus creditis*; Et ratio clara est, quia Debitor debet solvere de bonis propriis, & non de alienis, cum Creditores quantumvis hypothecarii non habeant aliquod Jus, nisi in bona propria Debitoris, & nullatenus in bona, quæ sunt aliorum; Supradicta autem bona quousque perseverant in individuo apud Debitorem remanent sub Dominio proprii Domini, seu Creditoris, adeoque alii Creditores nullum Jus habent ad illa, & sic integra restituenda sunt certis, ac propriis Dominis, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis Creditoribus satisfiat.

Venditor rei præferendus est aliis Creditoribus, quando res vendita adhuc extat apud Emptorem, nec transit in ejus Dominium, *Communis*; Cum enim res semper clamet ad Dominum suum, fiat clarum, quod ubi non est translatum Dominium, Domino proprio sit reddenda præferenter ad alios Creditores, cum alii Creditores non habeant jus, nisi in bona quorum Dominium habet ipsorum Debitor. 32

An

33 An autem venditor rei præferendus sit aliis Creditoribus, quando res vendita adhuc extat apud emptorem, sed jam transiisse videtur in ejus Dominium per Fidei habitionem ipsius venditoris, qui emptoris fidem secutus est, vel pretium pro soluto habuit, quamvis vere, & realiter pretium nondum fuerit persolutum? Duæ sunt contrariæ sententiæ. Prima sententia affirmat, eamque docent Cajetan, Silvester, Fumus, Medina, Navarrus, Archidiaconus, Bald. & alii, quos refert, & sequitur Lessius *lib. 2. cap. 15. dub. 2. n. 11.* Rebellus *l. 2. q. 29. n. 2.* Bonacina *disp. 1. de restit. q. 8. punct. 2. n. 2.* Sporer *l. . n. 28.* ubi dicit hanc esse communiorem, & sic plures alii. Et ratio est, quia venditor, seu Creditor fidem habens pretio promisso videtur habere tacitam hypothecam in re vendita, donec ei solvatur pretium; *L. Julianus 13. §. 8. ff. de actionibus empti, l. Hereditatis 22. ff. de Hæreditate, & actione vendita, l. Quod si 31. §. 8. de Ædilitio edicto*, ideoque in re ipsa restituenda, vel ejus pretio solvendo aliis Creditoribus præferri debet; tum quia repugnat juri naturæ, seu æquitati naturali, quod res a venditore tradita Emptori, nondum soluto pretio, & in individuo perseverans, aliis assignetur, & Creditor, seu venditor re sua, & pretio ejusdem fraudetur in concursu aliorum Creditorum anteriorum: Tum etiam quia in tali venditione transfertur Dominium solum sub tacita conditione pretii solvendi, ergo ubi pretium non solvitur, res ad Dominum redit.

34 *Secunda sententia negat*, eamque docent Covarr. *lib. 4. variar. resol. cap. 7. n. 3.* Molina *tom. 2. disp. 536.* Petrus Navarr. *l. 4. de restit. cap. 3. n. 39.* & alii, quos refert, & sequitur Vasquez *cap. 11. de restit. dub. 1. n. 19.* Turrian. *de restitut. disp. 19. dub. 1. n. 6.* Layman *loc. cit. cap. 11. n. 2.* Rosignol. *loc. c. n. 4.* Henno *l. c. disp. 2. q. 1. conclus. 2.* Lugo *disp. 20. sect. 2. n. 17.* & alii plures. Et ratio est, quia res sic vendita est sub dominio emptoris non aliter atque res aliæ suæ; Neque verum est, ut prætendunt Auctores primæ sententiæ, quod talis venditor habeat tacitam hypothecam in re vendita, donec ei solvatur pretium, nisi expresse sit de hoc conventum; sed res sic vendita transit statim in dominium emptoris sine reali onere rem afficiente: Jura enim pro prima sententia allata non satis clare loquuntur in terminis suæ conclusionis, sicut clare loquitur pro hac secunda sententia textus *in §. Venditæ vero res 41. Instit. de rerum divisione*, ubi sic expresse habetur: *Venditæ vero res, & traditæ, non aliter emptioni acquiruntur, quam si is venditori pretium solverit, aut alio modo ei satisfecerit, veluti ex promissione, aut pignore dato, quod quamquam cavetur ex lege duodecim tabularum, tamen recte dicitur, & jure gentium, idest Jure naturali id effici: sed si is, qui vendidit, fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est, statim rem Emptoris fieri*. Nec valet dicere, quod ex hoc textu videatur inferri, quod in ea hypotesi, qua emptor, vel vere, vel fictione Juris non satisfecerit, si non ratione hypothecæ, potiori tamen Jure dominii Creditor, seu venditor sit aliis quo ad illam rem præferendus. Non valet, inquam, quia licet id videatur inferri ex primis verbis textus, ex ultimis tamen clare habetur, quod si venditor fidem emptoris sequitur, transfert statim dominium rei venditæ in emptorem, ibi: *Sed si is, qui vendiderit, fidem emptoris secutus est, dicendum est statim rem emptoris fieri*. Tum quia emptor ante solutum pretium potest rem alteri vendere, sicque absolute dominium transferre, quod certe non posset, si ipsemet absolutum dominium non haberet, adeoque &c. Unde hæc secunda sententia negativa est æque probabilis, ac prima sententia affirmativa, ut recte concludit Sporer *loc. cit. n. 28.*

35 Debita ex delicto, v. g. ex furto, rapina, usura, contractu fraudulento, & hujusmodi, non sunt præferenda Debitis ex contractu justo si amplius non extent in sua specie, sed sunt æqualiter solvenda. Ita Lugo *disp. num. 36.* cum Silvestro, Petro Navarra, Molina, Vasquez, Lessio, Bannes, Arrag. Azorio, Turrian. Reginald. Bonacina ibi citatis, Rosignol. *loc. cit. prænot. 8. num. 6.* Henno *loc. cit. quæst. 1. conclus. 3.* Sporer *loco cit. num. 40.* ubi dicit, hanc sententiam jam esse communem. Herincx *de justitia d. 6. num. 101.* Illung. *titul. 2. d. 3. n. 214.* La Croix *lib. 3. part. 2. num. 369.* ubi plurimis citatis dicit, sic sentire alios communiter contra paucos alios, inter quos affertur S. Thomas *opusc. 73. cap. 18.* Sanctus Antoninus, Rebell. & alii dicentes, Debita ex delicto prius esse restituenda, quam debita ex contractu, & inter debita ex delicto, prius quæ ex graviori delicto, quam quæ ex minus gravi, & sic prius quæ ex rapina, quam quæ ex furto, deinde prius quæ ex furto, quam quæ ex usuris, & sic de aliis, quamvis tamen quo ad S. Thomam Silvius, quem refert, & sequitur Henno *l. c. conclus. 3.* dicat, opusculum illud non esse ipsius S. Thomæ, cum in editione Romana habeatur litteris distinctis.

36 Unde ratio nostræ conclusionis est, quia talis prælatio nec ex Jure positivo, nec ex Jure naturæ colligi potest: Non ex Jure positivo, cum jus positivum nullibi distinguat inter debita ex delicto, & debita ex contractu justo, ubi autem Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; *cap. Quia circa 22. de privil. & l. De pretio, ff. de publiciana in rem actione*. Nec etiam ex jure naturæ, nam de jure naturæ debitum unum non fortius obligat, quam aliud, ex quo utriusque generis debita æqualiter sint ex justitia; Tum quia si Debitor requisitus, & a Creditore habente jus ex delicto, & a Creditore habente jus ex contractu justo, alteri solverit prius petenti, non solum juste, & licite solvit, sed etiam hoc præstare tenetur per textum *in l. Pupillus, ff. Quæ in fraudem Creditorum*, ubi dicitur, quod diligentia posterioris, Creditoris facit eum potiorem, sicuti hypotheca, vel privilegium, & hoc habetur etiam ex *l. Quod autem 6. §. 7. ff. eod.* ibi: *Sciendum Julianum scribere, eoque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam receperit, antequam bona debitores possideantur* (idest, explicat Lessius *l. 2. de Just. & jure cap. 15. dub. 5. n. 41.* cum aliis communiter, antequam auctoritate Judicis ab aliis occupentur) *quamvis sciens, prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum, sibi enim vigilavit*; Atqui hæc non possent verificari, si ex necessitate deberent prius solvi debita ex delicto, quam debita ex contractu justo, ergo &c.

Nec obest id, quod afferunt adversarii, nempe quod 37 Creditor habens Jus ex delicto Debitoris sit magis invitus sibi debitum suum, seu rem injuste ablatam non reddi, quam Debitor habens Jus ex justo contractu, cum ipse voluntarie rem suam alienaverit. Non obest, inquam, quia licet Creditor habens Jus ex delicto Debitoris sit forte magis invitus ex parte subjecti, obligatio tamen justitiæ non oritur ex illa majori, vel minori repugnantia, quam Creditor ex parte subjecti habet, sed ex illa, quæ in objecto fundatur; justitia enim quantum ad restituendum non respicit alterius, scilicet Creditoris, animum magis ne, an minus invitus sit, sed solum respicit alterius jus, & quantum ipsi debeatur. Utrique autem Creditori, scilicet & Creditori ex contractu justo, & Creditori ex delicto debetur res sua simpliciter; Unde inter debita ex delicto, & debita ex contractu justo nullus ordo prælationis ex genere suo in restitutione est de necesse servandus.

Debita hypothecata, sive realia præferenda sunt debitis 38 non hypothecatis, seu personalibus, quamvis hæc fuissent anteriora. *Communis*, textu expresso *in leg. Eos, qui 9. Cod. Qui potiores in pignore*, ibi: *Eos, qui acceperunt pignora cum in rem actionem habent, privilegiis omnibus, quæ personalibus actionibus competunt, præferri constat*; Per hypotecatum debitum non solus debitor, seu persona ipsa, sed etiam res ipsius est obligata, & quasi inchoative facta est Creditoris. Per Debitum autem non hypothecatum solum ipsius Debitoris persona, & non ipsius res est obligata; adeoque Debita hypothecata præferenda sunt Debitis non hypothecatis.

Inter Creditores hypothecarios illi sunt præferendi, or- 39 dinarie loquendo, qui sunt priores. *Communis*, per textum in *cap. Qui prior 54. de Reg. Juris in 6.* ibi: *Qui prior est tempore, prior est Jure*, & concordat *l. Quoties 89. ff. de Reg. Juris*; & habetur expresse ex *l. 2. 4. 5. 6. 7. & 8.* 40 *Codic. Qui potiores in pignore*. Et hoc verum est sive hypotheca sit tacita, sive expressa, sive generalis, sive specialis. Henno *l. c. q. 2. conclus. 1.* Vasquez *opusc. de pignoribus, & hypothecis cap. 5. n. 6.* Lugo *cit. disp. 2. a n. 41.* ubi pluribus citatis dicit sic sentire Doctores communiter contra paucos; Ratio enim posterior non potest tollere Jus alteri jam prius acquisitum. Quænam autem sit hypotheca tacita, quæ expressa, quæ generalis, & quæ specialis? Vide verb. 41 *Hypotheca n. 7. & 8.*

Dicitur autem notanter *Ordinarie loquendo*, quia in ju- 42 re excipiuntur certi casus, in quibus ex privilegio hypothecæ quædam posteriores præferuntur, seu anteponuntur prioribus non privilegiatis, quia ut dicitur *in Cap. Privilegia 31. ff. de rebus auctoritate Judicis possidendis, Privilegia non ex tempore æstimantur, sed ex causa*.

Primo igitur præferendi, & solvendi sunt sumptus fu- 43 neris ante alia credita habentia anteriorem hypothecam. *Communis*, per text. *in l. Scimus 22. § 9. C. de Jure deliberandi; l. & Si quis 9. & l. Impensa funeris 44. ff. de Religiosis, & sumptibus funerum*, ibi; *Impensa funeris semper ex hæreditate deducitur, quæ etiam omne creditum solet præcedere, cum bona solvendo non sint*.

Pro sumptibus autem funeris venit quidquid ratione cor- 44 poris erogandum est. *Communis* textu expresso *in l. Funeris sumptus 36. ff. de Religiosis, & sumptibus funerum*.

Sumptus funeris præferuntur etiam tacitæ hypothecæ an- 45 teriori, quam habet mulier pro Dote. Joannes Angelus Bossius *de Dote c. 18. n. 87. vers. Communis vero sententia*. Negulantius *de pignore 2. membr. p. 5. n. 28.* Gomez *ad leg. 30. Tauri vers. Item*, Angelus de Aret. *Inst. de Leg. Falcid. § final. in 1. not.* Amator Rodriq. *de Concursu Creditor. p. 1. art. 3. n. 2.* Rosignol. *Contract. XL. de pignore, & hypotheca prænot. 5. sect. 5. n. 56.* & alii per text. *in cit. l. Scimus 22. §. 9. Cod. de Jure deliberand. l. Et si quis 14. & l. Impensæ funeris 45. ff. de Religiosis, & sumptibus funerum*, ubi dicitur, quod *impensa funeris omne creditum solet præcedere*. Ly autem *Omne* nihil excludit, *cap. Solitæ 6. §. Nobis, de major. & obedient.* ibi: *Nihil excipiens qui dixit quodcumque*, & Glossa *ib. verb. Quodcumque. Qui dicit omnia nihil excipit*; & concordat *c. Si Romanorum 1. dist. 19. l. Præses 3. ff. Officio Præsidis, l. A Procuratore 13. C. Mandati*.

46 Immo sumptus consueti, & moderati funeris probabiliius præferendi sunt cuicumque hypothecæ anteriori expressæ, & etiam ex causa Dotis; Sic sentire videntur Gomez ad l. 30. *Tauri*; Jacob. Cancerius *variar. resol. tom.* 1. *cap.* 9. *num.* 9. Antonius Piccardus *in* §. *Cum autem ratio*, *Instit. de leg. Falcid.* Amator Rodriquez *de concursu Creditorum part.* 1. *art.* 3. *n.* 4. *vers. Cæterum contrariam sententiam*; & expresse Rolignolus *loc. cit. num.* 4. a quibus non videtur dissentire Joannes Angelus Bossius *de Dote cap.* 18. *n.* 87. & alii contra Negusantium *loc. cit. membr.* 2. *p.* 5. *num.* 28. & alios; Et ratio est, quia naturalis pietas pro præstandis sepulturalibus obsequiis erga Defunctorum corpora, ipsa natura impellente, prævalere debet omni Juri positivo, adeoque sumptus moderati, & consueti funeris probabilius præferendi sunt cuicumque hypothecæ anteriori etiam expresse, & etiam ex causa Dotis.

47 Secundo, ante alia Credita habentia anteriorem similem hypothecam solvenda sunt debita tempore ultimæ infirmitatis apud Pharmacopæos, Medicos, & Chirurgos contracta: *Communis*, per text. *in l. In restituenda* 4. *C. de Petitione hæreditatis*, *l. Legatum* 3. *Cod. de Religiosis*, *& sumptibus funerum*; Et ratio ex æquitate, & pietate consurgit, ne scilicet infirmi variis gravati debitis defectu medicinalium, & Medicorum necessario mori debeant, ex quo Pharmacopæi, Medici, & Chirurgi, si hanc non haberent prælationem, auxilium, & remedia eis denegarent prævidendo se non esse solvendos.

48 Dicitur autem notanter *Tempore ultimæ infirmitatis*; quia debita in aliis anterioribus infirmitatibus contracta cum dictis Pharmacopæis, Medicis, & Chirurgis non gaudent privilegio ullo prælationis; Ipsi enim sibi imputare debent, quod satisfactionem sibi inde debitam non prius exegerint. *Communis*.

49 Tertio, ante alia credita habentia anteriorem similem hypothecam solvendæ sunt expensæ factæ pro confectione Inventarii, vel pro apertione, & insinuatione Testamenti, vel pro aliis necessariis causis hæreditatis: *Communis*; per textum *in l. Sancimus* 22. §. 9. *Cod. de Jure deliberandi*; Tales enim expensæ sunt ita necessariæ, ut sine ipsis nequeat adiri hæreditas, neque ab ipsis anterioribus Creditoribus; adeoque cum sint factæ etiam ad commodum ipsorum, debent præferri, *arg. l. Hujus* 6. *ff. Qui potiores in Pignore*.

50 Quarto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro re hypothecata conservanda, & reparanda; sic enim mutuans præferendus est omnibus aliis habentibus in eadem re hypothecam qualemcumque; *l. Interdum* 5. *ff. Qui potiores in pignore*, *& l. Creditor* 25. *ff. de rebus creditis*, *& si certum petatur*; Et ratio efficax assignatur *in l. Hujus* 6. *ff. Qui potiores in pignore*, ibi: *Hujus enim pecunia salvam fecit totius Pignoris caussam*.

51 Quinto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro vectura mercium, & conductione ædium in quibus asservarentur; Tunc enim ipsæ merces manent hypothecatæ mutuanti cum omnimoda prælatione ad alios Creditores hypothecarios; *l. Hujus* 6. *ff. Qui priores in pignore*.

52 Sexto ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro constructione, seu emptione domus, seu alterius rei cum pacto expresso, quod talis domus, seu alia res remaneat sibi hypothecata, *l. Quamvis* 17. *Cod. de pignoribus*, *leg. Licet* 7. *Cod. qui potiores in pignore*.

53 Septimo ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data a Tutore nomine Pupilli, seu impuberis ad emptionem prædii, domus, & hujusmodi, etiamsi non paciscatur in hypothecam, & hoc ex speciali privilegio status pupillaris, *l. Idemque est* 7. *ff. Qui potiores in pignore*, ubi in titulo sic loquitur: *In re empta per Tutorem pecunia pupilli præfertur pupillus anterioribus Creditoribus*, *quatenus ex ejus pecunia sit solutum*.

54 Octavo ante alia Credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data pro causa militiæ, nempe pro sustentatione in Castris, pro emptione armorum, equorum, & hujusmodi, reservata sibi per instrumentum a testibus subscriptum hypotheca. *Novella* 97. *cap.* 4.

55 Nono ante alios Creditores habentes specialem, vel generalem hypothecam anteriorem in bonis eorum, qui cum Fisco contraxerunt, & in bonis eorumdem Officialium, & Administratorum, præferendus est Fiscus quo ad alia bona, quæ fuerunt ab ipsis acquisita post obligationem cum eodem Fisco contractam, textu expresso *in l. Si quis* 28. *ff. de Jure Fisci*, ibi: *Si quis mihi obligaverat*, *quæ habet*, *habiturusve esset*, *cum Fisco contraxerit*; *sciendum est in re postea adquisita Fiscum potiorem esse debere*, *Papinianum respondisse*, *quod & constitutum est*, *prævenit enim caussam pignoris fiscus*.

56 Decimo ante alios Creditores habentes anteriorem tacitam hypothecam in bonis Mariti solvenda est Dos uxoris, bona enim Mariti sunt ita obligata suæ uxori, ejusque filiis descendentibus ex eodem Matrimonio, ut dicta Uxor, dictique ejus filii, ac descendentes præferantur Creditoribus habentibus tacitam hypothecam, *l. Assiduis* 12. *Cod. Qui potiores in pignore*; & concordat *l. Unic. Cod. de rei uxoriæ action.*

57 Quamvis autem Uxor habeat Jus, seu privilegium prælationis ante Creditores habentes anteriorem hypothecam tacitam, non tamen illud habet ante Creditores habentes anteriorem hypothecam expressam; Licet enim stando in severo rigore Juris videretur hoc privilegium prælationis competere Uxoribus etiam quoad habentes anteriorem hypothecam expressam ex *Novella* 91. *cap.* 1. *Novella* 97. *c.* 3. *&* 4. *Novella* 109. *cap.* 1. Glossa tamen communiter recepta *in cit. l. Assiduis* 12. *Cod. qui potiores in pignore*, & ibi Bartolus, Alexander *consil.* 18. *in caussa mota n.* 6. *vel* 8. Negusantius *membr.* 4. *part. Secundæ n.* 98. Faber *l.* 8. *Cod. tit.* 9. *Def.* 16. Fontan. *claus.* 4. *gloss.* 8. *p.* 7. *n.* 99. Petrus Barbosa *p.* 6. *n.* 4. Rolignol. *controv.* 11. *de Pign. & Hypot. prænot.* 5. *sect.* 4. *n.* 32. & alii passim, tenent, absolute tale privilegium prælationis extendi ad anteriorem hypothecam expressam. Hinc Joannes Angelus Bossius *tract. de Dote cap.* 18. *num.* 45. asserit ita in praxi servari, & ab ea nec in consulendo, nec in judicando esse recedendum; Durius enim esset, quod Creditores anterioritate Matrimonii supervenientis perderent jus, quod ea conventione, seu hypotheca expressa anteriore habebant in bona Mariti; Ubi vero talis adesset consuetudo, quod Uxores gauderent privilegio prælationis etiam quoad anteriorem hypothecam expressam, esset servanda, cum videretur inniti citatis juribus.

58 Inter Fiscum autem, & Uxorem ratione Dotis quoad prælationem regulariter servatur prioritas, & posterioritas temporis, textu expresso *in l. Quamvis* 2. *Cod. de privilegio Fisci*, ibi: *Quamvis ex caussa Dotis vir quondam tuus tibi sit condemnatus*, *tamen si priusquam res ejus tibi obligarentur*, *cum Fisco contraxit*, *Jus Fisci caussam tuam prævenit. Quod si post bonorum ejus obligationem rationibus meis cœpit esse obligatus*, *in ejus bona cessat privilegium Fisci*.

59 Unde ante alios Creditores habentes anteriorem hypothecam Locator quoad invecta, & illata bona mobilia a Conductore in Domum conductam est absolute præferendus pro pensione conventa; Locator enim ex speciali privilegio Locationis dicitur pro pensione conventa possidere invecta, & illata in Domum suam a conductore, *l. Possessio* 1. §. 21. *ff. De acquirenda possession. l. Qui pignori* 46. *ff. eodem*, *l. Pomponius* 2. *ff. In quibus causis pignus*, *vel hypotheca tacite contrahatur*. De Jure autem melior est conditio possidentis, *c. Ad aures* 6. *de præscriptionibus*, *c. Quod autem* 5. *de Jurepatronatus*, *c. In pari* 65. *de Regul. Jur. in* 6. *leg. Nemo* 126. §. 2. *& leg. In pari caussa* 128. *ff. de Regul. Juris*, adeoque &c.

60 Undecimo Creditores instrumentarii hypothecarii, quamvis posteriores, præferuntur aliis Creditoribus hypothecariis anterioribus habentibus solum privatam scripturam sui crediti, nisi a tribus fide dignis, & ab ipsis contrahentibus sit subscripta, text. expresso *in l. Scripturas* 11. *Cod. Qui potiores in pignore habeantur*, ibi: *Si autem jus pignoris*, *vel hypothecæ ex hujusmodi instrumentis vindicare quis sibi contenderit*, *eum*, *qui instrumentis publice confectis nititur*, *præponi decernimus etiamsi posterior is contineatur*, *nisi forte probatæ*, *atque integræ opinionis trium*, *vel amplius virorum subscriptiones eisdem idiochiris contineantur*, *tunc enim quasi publice confecta accipiuntur*.

61 Generaliter loquendo solutio, seu restitutio est facienda prius Creditoribus hypothecariis, quamvis posterioribus, quam Creditoribus solum Chirographariis licet anterioribus; *l. Eos qui* 9. *C. Qui potiores in pignore*, *l. Creditor* 14. §. 1. *eodem*, cum similibus.

62 Post Creditores hypothecarios solutio, seu restitutio est facienda prius Creditoribus Chirographariis, seu personalibus privilegiatis, quam Creditoribus non privilegiatis, seu mere personalibus. *Communis*.

63 Inter Creditores autem Chirographarios seu personales privilegiatos numerantur sequentes. 1. Respublica Creditrix: *l. Bonis venditis* 38. *ff. de rebus auctoritate judicis possidendis*, *seu De Privilegiis Creditorum*, ibi: *Respublica Creditrix omnibus Chirographariis Creditoribus præfertur*. 2. Sponsa de futuro pro repetitione Dotis traditæ sponso non secuto Matrimonio; *cap. Quæsitum* 17. *ff. eodem* §. *Si Sponsa*, ibi: *Si sponsa dedit Dotem*, *& nuptiis renunciatum est*, *tametsi ipsa Dotem condicit*, *tamen æquum est hanc ad Privilegium admitti*, *licet nullum Matrimonium contractum est*. 3. Deponens pecuniam ad nummularium publicum, seu Depositarium a Republica constitutum, nullo inde percepto lucro; *l. Si ventri* 24. *ff. eodem* §. 2. ibi: *In bonis Mensularii vendentis post privilegia potiorem eorum caussam esse placuit*, *qui pecunias ad mensam fidem publicam secuti deposuerunt*; *Sed enim qui depositis nummis usuras a Mensulariis acceperunt*, *a ceteris Creditoribus non separantur*, *& merito*, *aliud est enim credere*, *& aliud deponere*. 4. Mutuans in solutionem Creditoris personalis privilegiati: *cit. l. Si ventri* §. 3. ibi: *Eorum ratio prior est*, *quorum pecunia ad Creditores privilegiatos pervenit &c.* 5. Pupillus contra Debitorem ex amicitia gerentem ejus negotia; *leg. Si negotium* 23. *ff. eodem*, ibi: *Si negotium impuberis aliquis ex Officio*

ami-

amicitiæ gesserit, debet, bonis ejus venditis, privilegium pupillo conservari.

64 Post creditores Chirographarios, seu personales privilegiatos restitutio, seu solutio facienda est creditoribus Chirographariis, seu mere personalibus nullum privilegium prælationis habentibus, *Communis*. Et quidem sunt prius
65 ipsis restituenda, seu solvenda in totum debita ex contractu oneroso, ut ex emptione, mutuo, locatu, censu, & hujusmodi, quam debita ex contractu gratuito tantum, ut ex promissione, donatione, legato, & hujusmodi. *Communis*. Nec indiget probatione.

66 Tota difficultas est, an inter debita mere personalia, paria, & ejusdem generis, scilicet nec hypothecata, nec privilegiata, nec ex contractu oneroso, vel gratuito diversa, solvenda, seu restituenda sint prius debita tempore priora, quam debita tempore posteriora? Plurimi enim, & gravissimi Doctores partem affirmativam tuentur. Sic S. Thomas *Opuscul.* 73. *cap.* 8. Gabriel *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 2. *art.* 3. *dub.* 6. Joannes Medina *quæst.* 2. *de restitutione* §. *Quintum dictum*, Major *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 30. Suarez *in opusculo de Justitia sect.* 3. *num.* 7. Valentia *de restitutione quæst.* 6. *punct.* 10. Toletus *lib.* 6. *Summæ c.* 25. Viguerius *in Institution. cap.* 5. §. *Primo*, Salonius *q.* 62. *art.* 8. *ad finem*, Emanuel Sa *verb. Restitutio num.* 61. Rebellus *part.* 1. *de oblig. Justitiæ lib.* 2. *quæst.* 19. *num.* 21. Bartholomæus Medina *in sua Instructione* § 33. *ad finem*, Lugo *disput.* 20. *sect.* 7. §. 2. *num.* 146. *& sequent.* & alii per text. *in cap. Qui prior* 54. *de regul. Juris in* 6. ibi: *Qui prior est tempore, prior est Jure*, per quam Regulam dicunt à Jure Canonico esse in hoc correctum Jus Civile infra citandum aliter sentiens.

67 Partem autem negativam sustinent Baldus *in l. Pro Debito* 6. *Cod. de bonis auctoritate Judicis possidendis*. Sanctus Antoninus 2. 2. *part. tit.* 2. *c.* 7. §. 3. Navarr. *in Manuali cap.* 17. *num.* 51. Angelus *verb. Restitutio* 2. *n.* 26. *versus finem*, Vasquez *de restitutione cap.* 11. *dub.* 2. *num.* 49. Turrian. *disput.* 19. *dub.* 4. *num.* 2. Silvester *verb. Restitutio* 6. *quæst.* 5. Molina *tom.* 2. *disp.* 539. §. *Quando Creditores*, Lessius *l.* 2. *cap.* 15. *dub.* 6. *n.* 44. Layman *l. tertio de Justitia tract.* 2. *cap.* 11. *num.* 6. Azorius, Reginaldus, Binnes, & Arragonius, quos refert, & sequitur Bonacina *disp.* 1. *de restitutione q.* 8. *punct.* 2. *num.* 18. *&* 19. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decret. tit.* 23. *num.* 92. Gailus *Observat.* 25. *num.* 13. Pontas *verb. Debitum casu* 12. *&* 17. Sporer *tom.* 2. *tract.* 4. *cap.* 4. *sect.* 2. *num.* 43. ubi dicit, hanc sententiam esse communem, & eam tenere Recentiores communiter fatetur Lugo *loco citat.* vocans ipsam procul dubio probabilissimam, quamvis ipse sequatur sententiam contrariam, & sic plures alii.

68 Et quidem pars negativa satis communis expresse supponitur, & habetur *in leg. Privilegia* 32. *ff. de rebus auctoritate Judicis possidend.* ibi: *Privilegia non ex tempore æstimantur, sed ex causa, & si ejusdem tituli fuerint, concurrunt, licet diversitates temporis in his fuerint*; *l. Sciendum* 1. §. 2. *ff. de separationibus*, quam legem pro hac sententia adducit Sanctus Antoninus *loc. cit. leg. Si hominem* 7. §. 3. *ff. depositi*, ibi: *Item quæritur utrum ordo spectetur eorum, qui deposuerant; an vero simul omnium Depositariorum ratio habeatur? Et constat simul admittendos; Hoc enim Rescripto Principali significatur*; *leg. Pro debito* 6. *Cod. de bonis auctoritate Judicis possidend.* ibi: *Æquali portione pro rata debiti quantitate omnibus Creditoribus consuli potest*.

69 Nec hæc Jura Civilia videntur esse correcta a Jure Canonico per citatam Regulam 54. *Juris in* 6. *Qui prior est tempore, potior est Jure*; quia talis Regula locum habet solum inter illos, qui habent Jus ad eamdem rem determinatam sibi ex pacto obligatam, ut in venditione ejusdem rei absque traditione pluribus facta, prior emptor præferri debet posteriori; sic in locatione ejusdem domus, primus Conductor præferri debet posteriori; in debitis hypothecatis prior Creditor præferri debet posteriori habenti parem hypothecam, & sic de aliis similibus, quia prior Creditor verb. g. prior Emptor, seu prior Conductor, & hujusmodi, Jus habet ad determinatam rem emptam, conductam, & hujusmodi, quæ cum esset ei debita, non potuit alteri vendi, seu locari, quia venditor, seu locator non potuit se obligare ad id, quod sine peccato implere non poterat; adeoque merito Jus prioris præferri debet Juri posterioris: Non sic autem in debitis mere personalibus, quia cum in istis prior creditor ad nullam rem determinatam Jus habeat, sed solum sicuti quilibet alius posterior Creditor indifferenter Jus habet ad petendum suum debitum, ideo Debitor potuit valide se obligare secundo Creditori quia promisit id quod sine peccato servare poterat; supponitur enim, quod tempore contractus potens fuerit utrique satisfacere; adeoque si Debitor ad inopiam vergat, nec sit amplius potens omnibus Creditoribus personalibus satisfacere in totum, debet omnibus satisfacere pro parte rata secundum proportionem Debitorum, & facultatem ipsius Debitoris, dividendo in partes majores, & minores proportionaliter respondentes Debitis ipsis majoribus, & minoribus, ita ut qualis est proportio debiti ad debitum, quo ad quantitatem, talis sit proportio ejus quod quisque accipit, ad id, quod alii accipiunt, nulla habita ratione utrum tempore priora, vel posteriora sint talia debita, cum Jus prioris Creditoris personalis præjudicare non possit Juri posterioris ad exigendum suum debitum mere personale, quia Creditores debitorum mere personalium habent æquale Jus in personam Debitoris immediate, & in ejus bona mediate, & indeterminate tantum; adeoque Debitor debet Creditoribus mere personalibus æqualiter satisfacere pro rata parte secundum proportionem Debitorum, & facultatem ipsius, ita ut cui plus ab ipso debetur, plus attribuatur, cum æquitas postulet, ut ille majorem partem accipiat, qui majorem partem debet perdere, nulla interim habita ratione ad anterioritatem, vel posterioritatem temporis Creditorum; Et hæc pro secunda sententia negativa, quamvis sit vere probabilis, & æquitati satis consona etiam prima sententia affirmativa; Unde dicerem, quod in similibus casibus recurrendum esset ad Leges, aut consuetudines locales legitime introductas.

Certum est autem apud omnes utriusque sententiæ Doctores, inter creditores mere personales posse aliis præferri illum, qui prius debitum in Judicio petit, sententiamque Judicis ad id obtinuit; Talis enim Creditor vigilando, & juridice exigendo meliorem suam conditionem fecit; Jus enim Civile vigilantibus scriptum est, & ideo vigilantiæ, & diligentiæ prius postulantis præferentia adscribitur, per text. *in l. Quod autem* 6. §. 7. *ff. Quæ in fraudem Creditorum*, ibi: *Sciendum Julianum scribere, eoque Jure non uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequam bona Creditoris possideantur* (idest, ut explicat Lessius *lib. de Justitia, & Jure cap.* 15. *dubit.* 5. *n.* 41. cum aliis communiter, antequam auctoritate Judicis ab aliis occupentur) *quamvis sciens, prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc Edictum, sibi enim vigilavit*, *l. Pupillus* 24. *ff. eod.* ibi: *Vigilavi, meliorem meam conditionem feci, Jus Civile vigilantibus scriptum est, ideoque quoque non revocatur id, quod percepi*. Immo per dictos textus probabilius est, quod aliis Debitoribus mere personalibus possit præferri etiam ille, qui prius petit Debitum suum extra Judicium, quamvis sit tempore posterior; sua enim diligentia, & vigilantia facit ipsum inter Creditores Jure potiorem, sicut hypotheca, aut privilegium, quia, ut dicit textus *in cit. l. pupillus*: *Jus Civile vigilantibus scriptum est*: Ita Navarr. *in Manual. cap.* 17. *num.* 52. Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *t.* 5. *c.* 2. *dub.* 7. *art.* 2. *vers. Quæres n.* 2. cum Silvestro, Bonac. ibi citatis, Illsung *tom.* 2. *n.* 229. Henno *tom.* 2. *tract.* 1. *disp.* 2. *q.* 2. *concl.* 3. ubi testatur de praxi communi, Sporer *l. c. n.* 45. Layman, & alii, quibus adhærere videtur la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 404. Contra Molin. Vasquez, Castrop. Lugo dicentes posse talem Creditorem aliis præferri solum, quando ad id intervenit sententia Judicis. 70

71 ...

Non potest autem Debitor sciens se non habere unde possit solvere omnibus, præferre aliis Creditoribus aliquem suum amicum, seu familiarem non potentem. *Communis*. Et ratio est, quia cum ille suus amicus, seu familiaris non sit aliis potior in Jure, ita nec debet esse aliis potior in solutione, cum sola amicitia, seu familiaritas non sit legitimus hujus prælationis titulus, Jusque exigat, ut si non sufficiant Debitoris bona ad solutionem omnium Creditorum, inter illos eadem bona proportionaliter dividantur, prout fert Lex, vel legitima consuetudo; Unde Debitor contrafaciens teneretur omne damnum, quod per hoc aliis inferret, resarcire, si ad pinguiorem fortunam perveniret. 72

An pauper Creditor hoc solo titulo, quia pauper est, præferri debeat Creditori Diviti, si debita personalia sint paria? Variant Doctores. Sententiam affirmativam tenent Sanctus Thomas *Opuscul.* 73. *cap.* 18. Silvester, Layman, Joan. Medina, Sa, Rebellus, & alii, quorum sententiam Lessius dicit esse probabilem, & Illsung valde probabilem: Et illorum ratio est, quia pauper, si non ei solvatur, longe gravius patitur damnum, quam Dives, cum multo plus indigeat, adeoque cum prius recedendum sit a graviori damno, prius restituendum est pauperi, quam Diviti. Sententiam autem negativam sustinent Azorius, Vasquez, Lessius, Turrianus, Lugo, Illsung, Castropal. Bonacina, & alii passim cum La Croix *loco cit. nu.* 406. Henno *l. c. q.* 1. *conclus.* 5. ubi testatur de communi contra paucos, Suarez *l. c. n.* 46. & plurimi alii. Et ratio est, quia ceteris paribus Creditor pauper hoc solo titulo, quia pauper est, nullo Jure, neque naturali, neque positivo gaudet hac prælatione, & Creditor dives habet æquale Jus, ac habeat Creditor pauper ad rem suam, adeoque in solutione sunt æquiparandi; Per accidens enim est, quod ex parte Creditoris pauperis sit majus damnum, seu nocumentum: Fateor tamen, quod præferendus esset Creditor pauper, si reperiretur in maxima, seu gravi necessitate, in quantum necessarium esset ad superveniendum dictæ ejus necessitati; At non ex Justitia, sed solum ex Caritate, qua tenemur quibuslibet in simili necessitate succurrere; Et in hoc conciliari possunt Doctores utriusque sententiæ. 73

Articulus V.

Quoad ea, quæ concernunt causas excusantes, vel non excusantes a restitutione, ut, vel differri, vel omnino omitti possit.

Summarium.

1 *Caussæ excusantes a restitutione, ut quamdiu durant licite differri possit, generaliter sunt tres, & assignantur,*

2 *Ignorantia quando excuset a restitutione facienda?*

3 *Quando & quid teneatur restituere possessor bonæ fidei? remissive.*

4 *Quænam sit ignorantia Juris, & ignorantia facti? remissive.*

5 *Damnum Creditori ipsi, vel tertio secuturum excusat pro restitutione differenda, quando prævidetur ipsi Creditori, vel alteri in spiritualibus, aut temporalibus obfutura.*

6 *Impotentia ipsius debitoris excusat pro restitutione differenda, quando Debitor habet veram impotentiam physicam pro tunc restituendi.*

7 *Immo non solum Debitor excusatur pro restitutione differendi, quando habet dictam impotentiam physicam, sed etiam quando habet impotentiam moralem.*

8 *Hinc potest Debitor differre restitutionem si ipsam non possit statim facere sine damno, seu periculo salutis animæ.*

9 *Item potest Debitor differre restitutionem, si ipsam non possit statim facere sine damno vitæ, seu sanitatis corporalis.*

10 *Item potest Debitor differre restitutionem, si ipsam non possit statim facere sine jactura famæ, vel libertatis.*

11 *Item potest Debitor differre restitutionem, si ob ipsam statim faciendam deberet notabiliter cadere a statu suo honesto, & juste acquisito.*

12 *Quamvis tamen debitor ob restitutionem faciendam non teneatur notabiliter cadere a suo honesto, & juste acquisito statu; tenetur tamen mensæ abundantiam, vestium superfluitatem, quadrigarum, equorum, & famulorum multitudinem ad honestam mediocritatem reducere, & a multis abstinere.*

13 *Debitor, qui notabilem statum sibi comparavit injuste, non potest restitutionem differre, ne notabiliter cadat a tali statu, sed tenetur restituere etiam cum totali jactura talis status injuste de alieno acquisito.*

14 *Sicuti Debitor, qui injuste sibi comparavit talem statum, ita etiam ejus hæres malæ fidei tenetur restituere etiam cum mutatione talis status relicti, & injuste acquisiti a suo Patre.*

15 *Si autem talis hæres bona fide possidere cœperit, & exinde cognoscat talem statum fuisse a suo Patre injuste acquisitum ex bonis alienis, tunc de ipso discurrendum est, sicuti dictum est,*

16 *Debitor potest etiam differre restitutionem si ob ipsam statim faciendam deberet pati in propriis bonis temporalibus aliquod notabile, & majus damnum, quam patiatur Creditor ex dilatione restitutionis.*

17 *Si Debitor, & Creditor reperiantur in æquali necessitate gravi, tunc Debitor tenetur restituere.*

18 *Quando Debitor, & Creditor reperiuntur in æquali necessitate extrema, si Debitor prius in dictam extremam necessitatem inciderit, non tenetur restituere Creditori postea similem extremam necessitatem incurrenti.*

19 *E contra si Creditor prius inciderit in extremam necessitatem, tenetur Debitor statim restituere ipsi Creditori rem suam.*

20 *Item si Creditor conjectus sit in illam extremam necessitatem per subtractionem illius rei, cujus est Creditor, tenetur Debitor illam statim restituere, quamvis etiam ipse in pari necessitate extrema reperiatur.*

21 *Quando Debitor & Creditor simul, & eodem tempore incidunt in parem necessitatem extremam, tunc Debitor tenetur restituere, saltem si Debitor habeat adhuc in specie rem Creditoris, sicque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius Creditoris.*

22 *Adducitur, & solvitur objectio.*

23 *Adducitur, & solvitur instantia.*

24 *Adducitur, & solvitur alia urgens instantia.*

25 *Si res illa fuisset jam a Debitore consumpta, sicque non amplius maneret sub dominio ipsius Creditoris, videtur, quod præferendus esset in tali casu Debitor.*

26 *Caussæ omnino excusantes a restitutione, ut etiam omitti possit, generaliter sunt quatuor, quæ enumerantur.*

27 *Prima caussa omnino excusans a restitutione est interitus rei in specie, seu in individuo debitæ sine ulla culpa Debitoris bonæ fidei, si ex ipsa in nihilo factus sit ditior.*

28 *Si autem debitor bonæ fidei ex re aliena in aliquo factus est ditior, debet id restituere Domino.*

29 *Secunda caussa omnino excusans a restitutione est remissio Creditoris expressa, vel tacita; Dummodo tamen talis remissio habeat conditiones requisitas.*

30 *Tacita remissio fieri censetur a Creditore, si instrumentum debiti laceret, aut ante solutionem voluntarie, & libere ultro ipsum reddat Debitori.*

31 *Item tacita remissio præsumitur in Creditore sufficiens ad liberandum Debitorem ab onere restitutionis, si ipse Debitor putet, quod si per se, vel per alios manifestaret Debitum suum Creditori; seu ipsum rogaret, talis Creditor liberaliter condonaret, vel nollet obligare ad restitutionem.*

32 *Ut remissio omnino excuset a restitutione requiruntur tres conditiones.*

33 *Prima conditio requisita est, ut remissio Debiti fiat libere, & sine vi, vel fraude, aut dolo.*

34 *Conditio secunda requisita est, ut remissio non fiat in casibus a Jure exceptis, qui assignantur.*

35 *Conditio tertia requisita est, ut remissio fiat a potente condonare.*

36 *Tertia caussa omnino excusans a restitutione est compensatio facta; Dummodo tamen interveniant conditiones requisitæ ad legitimam compensationem.*

37 *Quæ autem sint conditiones requisitæ ad legitimam, & injustam compensationem; remissive.*

38 *Quarta caussa omnino excusans a restitutione generaliter est auctoritas superior, seu dispositio superioris potestatis, per quam Debitor ab obligatione restituendi, seu solvendi omnino liberatur.*

39 *Et quidem primo Debitor liberatur omnino ab onere restituendi, seu solvendi per Legem præscriptionis seu usucapionis.*

40 *Secundo Debitor liberatur omnino ab onere restituendi, seu solvendi per justam sententiam judicis.*

41 *Huc spectat compositio Summi Pontificis, qua Papa Debitori indulget, ut major quantitas debiti incerti, idest, cujus Dominus ignoratur, mutetur in minorem statim ad ipsas caussas restituendum, reliquum autem sibi retineat.*

42 *Quamvis Papa non concedat de facto talem compensationem super bonis certis, loquendo tamen de possibili, talis legitima caussa intervenire posset, ut eam compositionem concederet, & consequenter Debitorem liberaret ab onere restitutionis.*

43 *Dictam compositionem concedere non possunt Episcopi neque pro Debitis incertis.*

44 *Debitor solvens Creditori sui Creditoris ex rationabili caussa, si debita sint ejusdem rationis, nec sit alius Creditor præferendus, liberatur in conscientia ab alia restitutione facienda.*

45 *Immo Debitor solvens Creditori sui Creditoris ex rationabili caussa, non solum liberatur ab alia restitutione facienda in conscientia, seu foro interno, sed etiam in foro externo, quando debita sunt æque privilegiata, procedunt ex eadem caussa, suntque ejusdem rationis.*

46 *Quinimmo multi Classici Doctores docent talem Debitorem liberari ab alia restitutione in foro interno, & externo, etiamsi debita procedant ex diversa caussa.*

47 *Debitor autem solvens Creditori sui Creditoris, absque ulla rationabili caussa, & invito rationabiliter suo immediato Creditore, non liberatur in foro externo ab alia restitutione facienda.*

48 *Pro foro tamen interno conscientiæ, quamvis talis restitutio facta Creditori sui Creditoris absque rationabili caussa, & invito rationabiliter immediato Creditore, sit illicita; nihilominus est valida, dummodo inde nullum damnum, aut præjudicium patiatur Creditor immediatus.*

49 *Per cessionem bonorum suorum, & Jurium liberatur quidem Debitor in foro externo a pœna carceris, at non liberatur in foro interno conscientiæ ab onere restitutionis, nisi sit vere impotens.*

50 *Hinc si bonis cedens deveniat postea ad pinguiorem fortunam, tenebitur ad integram restitutionem, tam in foro interno, quam in foro externo.*

51 *Immo sic bonis cedens tenetur in conscientia, & in foro externo compelli potest, quantum conditio, seu status personæ permittit ad faciendum totum id, quod facere potest, & ad laborandum, & acquirendum unde solvat integre.*

52 *Cedens bonis, si venerit in pinguiorem fortunam, tenetur, quantum potest, ad integram restitutionem, etiamsi bonis cesserit in loco publico cum quibusdam actibus ignominiosis a Lege statutis.*

53 *Qui omnibus bonis cessit, si post cessionem aliquid acquisierit, non potest in foro externo de eo conveniri, nisi prius extractis pro sua, suorumque sustentatione necessariis secundum decentiam sui status, & conditionis.*

54 *Ex bonis autem acquisitis ante cessionem de rigore Juris non relinquitur Debitori congrua sustentatio, sed ad evitandas fraudulentas cessiones cogitur debitor in foro externo omnibus omnino bonis cedere, nihilo penitus sibi retento*

55 Quam-

55 *Quamvis autem non possit Debitor ex bonis habitis ante cessionem sibi retinere congruam sustentationem in foro externo, & de rigore Juris, potest tamen id facere in foro conscientiæ.*

56 *Hinc debitore defuncto, ejusque bonis non sufficientibus ad solvenda omnia debita, ejus Uxor, & filii possunt in foro conscientiæ tantum occulte detrahere, & retinere, quantum eis sufficerit ad vitam suam, & statum honeste, & parce conservandum &c.*

57 *Quæ hucusque dicta sunt de Debitore respectu beneficii cessionis bonorum, intelligenda solum sunt de Debitore ex contractu, non autem de debitore ex delicto.*

58 *Debitor illius, qui bonis cessit, tenetur suum debitum manifestare, & solvere Officialibus Justitiæ, ut inde restituatur Creditoribus æquitatem.*

59 *Quamvis Debitor principalis bonis cesserit, adhuc ejus Fidejussor tenetur ad integram solutionem pro ipso.*

60 *An ingressus, & professio Religionis liberet Debitorem ab obligatione restituendi debita antea contracta? Tres sunt Doctorum sententiæ. Prima sententia absolute affirmant.*

61 *Secunda sententia probabilior absolute negat.*

62 *Tertia sententia media est.*

63 *Affertur probatio secundæ probabilioris sententiæ.*

64 *Affertur adhuc alia probatio.*

65 *Adducitur, & solvitur prima objectio.*

66 *Adducitur, & solvitur secunda objectio.*

67 *Adducitur, & solvitur tertia objectio.*

68 *Si Debitor Religionem fuerit ingressus, & professus & aliqua bona ad Religionem attulerit, tenetur omnino Religio solvere prædicta debita juxta vires allatorum bonorum.*

69 *Si autem Debitor nulla bona ad Religionem attulit, religio ex hoc capite ad nihil tenetur.*

70 *Si vero post ingressum, & Professionem, & occasione ejus Monasterium acquireret aliqua bona, tunc Monasterium tenetur ex illis satisfacere pro debitis prius contractis.*

71 *Item tenetur Monasterium solvere dicta debita prius contracta ex iis, quæ religiosus Monasterio acquirit docendo, concionando, laborando, & hujusmodi, deductis tamen expensis.*

72 *Hinc religiosus Debitor, si salva Ordinis regula, possit artificio aliquo, vel manuum labore aliquid lucrari, tenetur sic laborare operibus suo statui, & conditioni præsenti convenientibus, ut pretium laboris impendat ad solutionem suorum debitorum; Dummodo per hoc non negligatur Divinum obsequium.*

73 *Religiosus Debitor excusatur, si Superior neget ei licentiam ad id laborandi, nec tunc tenetur egredi e religione, quamvis sit spes probabilis sic satisfaciendi, v. g. per provisionem Beneficii, Parochiæ, & hujusmodi.*

74 *Superior autem tenetur concedere licentiam honeste laborandi religioso Debitori, ut sic possit sua debita solvere, si scienter Debitis gravatum admisit; Secus autem si ignoratis ejus debitis, ad Habitum & Professionem admisit.*

75 *Excommunicatio Creditoris, vel Debitoris non excusat a restitutione facienda.*

76 *An si Debitor morte plectatur, excusentur ejus hæredes a restitutione damni causati per delictum, ob fuit ultimo supplicio punitus? remissive.*

1 CAusæ excusantes a restitutione, ut quandiu durant, licite differri possit, generaliter sunt istæ tres, scilicet ignorantia, damnum creditori ipsi, vel tertio secuturum ex restitutione, & impotentia ipsius debitoris. *Sic in re Communis.*

2 Ignorantia tunc excusat pro restitutione differenda, quando est inculpabilis, & cum bona fide conjuncta, sive sit ignorantia Juris, sive sit ignorantia Facti; Durante enim tali ignorantia Debitor excusatur a restitutione facienda, cum pro tunc sit possessor bonæ fidei, ut expresse dicit S. Augustinus *lib. de Fide & operibus cap. 7. ibi: Bonæ fidei possessor rectissime dicitur quamdiu se possidere ignorat alienum.*

3 Quando autem, & quid teneatur restituere possessor bonæ fidei? Vide verb. *Possessor bonæ, & malæ fidei.*

4 Quænam vero sit ignorantia Juris, & ignorantia Facti; Vide verb. *Ignorantia.*

5 Damnum Creditori ipsi, vel tertio secuturum ex restitutione excusat pro restitutione differenda, quando prævidetur ipsi Creditori, vel alteri in spiritualibus, aut temporalibus obfutura; Unde non esset restituenda pecunia Creditori, si prævideretur ipsam fore exponendam ad corrumpendam mulierem, ad luxuriose vivendum, ad simonias, committendas, ad se inebriandum, & hujusmodi. Item non esset Creditori statim restituendus gladius, si prævideretur ipse, aut alter occidendus. Non esset ei reddenda clavis adultera, si prævideretur, ea usurus ad furandum, & hujusmodi; quia tunc cooperaretur ad malum, adeoque esset ipsi differenda restitutio, donec essent remota talia pericula. *Communis.*

6 Impotentia ipsius Debitoris excusat pro restitutione differenda, quando Debitor habet veram impotentiam physicam pro tunc restituendi, nempe quando nihil penitus pro tunc habet, unde solvat, seu restituat, quia impossibilium nulla est obligatio, & ad impossibile nemo tenetur, ut cautu expresso *in l. impossibilium 185. ff. de reg. Jur. & c. Nemo potest 6. de reg. Jur. in 6. ibi: Nemo potest ad impossibile obligari.* Unde S. Augustinus relatus *in c. Si res aliena 1. caus. 14. q. 6.* sic expresse dicit; *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed ut dixi, cum restitui potest. Plerumque enim qui aufert, amittit, sive alios patiendo malos, sive ipse male vivendo, nec aliud habet, unde restituat. Hinc certe non possumus dicere: Redde quod abstulisti.*

Immo non solum Debitor excusatur pro restitutione 7
differenda, quando habet dictam impotentiam physicam, sed etiam quando habet impotentiam moralem, nempe, quando non potest restituere, nisi cum suo notabili, & majori detrimento, quam patiatur Creditor ex restitutionis dilatione, ut cum non potest restituere sine damno, vel periculo salutis animæ, corporis, famæ, libertatis, sine mutatione status honesti, & juste acquisiti, & sine longe majori suo damno in bonis temporalibus, quam sit damnum Creditoris ex restitutionis dilatione; *Sic in re Communis.*

Hinc potest Debitor differre restitutionem, si ipsam non 8
possit statim facere sine damno, seu periculo salutis animæ, ut si omnibus suis bonis traditis in restitutionem, cogeretur mediis illicitis propriam, & suorum sustentationem procurare, v. g. se, & filios latrones efficiendo, uxorem, & filias prostituendo, & hujusmodi; *Communis.* Et ratio est, quia cum restitutio fieri debeat ad ponendam æqualitatem, non est facienda cum jactura boni altioris, seu superioris ordinis, ut est salus animæ respectu aliorum temporalium bonorum, cum sic non poneretur æqualitas.

Item potest Debitor differre restitutionem, si ipsam non 9
possit statim facere sine damno vitæ, seu sanitatis corporalis, ut si omnibus suis bonis traditis in restitutionem fame esset periturus, morbos gravissimos defectu comparandæ medicinæ toleraturus, & hujusmodi; *Communis propter eamdem rationem;* Vita enim, & sanitas corporalis est bonum superioris ordinis, quam sint bona fortunæ Creditoribus debita.

Item potest Debitor differre restitutionem, si ipsam non 10
possit statim facere sine jactura famæ, vel libertatis, ut si pro nunc restitutione facienda veniret in suspicionem gravis occulti criminis, indeque esset inevitabiliter diffamandus, aut ad comparandum pretium pro restitutione deberet se vendere, sicque propriam libertatem perdere. *Communis propter eamdem rationem;* Fama enim, & libertas est bonum superioris ordinis, quam sint bona externa temporalia Creditoribus restituenda.

Item potest debitor differre restitutionem, si ob ipsam 11
statim faciendam deberet notabiliter cadere a statu suo honesto, & juste acquisito. *Communis;* Debitor enim in tali casu reperitur in gravi necessitate, qua proinde durante Creditor non potest rationabiliter velle sibi debitum solvi cum tanta proximi jactura, cum talis notabilis mutatio status sui honesti, & juste acquisiti non posset fieri sine infamia, & gravi dedecore Debitoris, & suæ familiæ; Unde licet Debita contraxerit, & in tali necessitate reperiatur ex propriis delictis, v. g. quia luxuriose & sumptuose vixit, lusit, & hujusmodi, tunc ne notabiliter cadat a suo honesto, & juste acquisito statu, potest restitutionem differre, si res aliena in individuo non extet, nam si adhuc in individuo extaret, tenetur statim eam restituere, ut notant communiter Doctores.

Quamvis tamen Debitor ob restitutionem faciendam non 12
teneatur notabiliter cadere a suo honesto, & juste acquisito statu, v. g. non teneatur nobilis dimittere omnes quadrigas, vendere totam pretiosam supellectilem, omnes pretiosas suæ conditioni competentes vestes, & hujusmodi, nec teneatur artem mechanicam, aut actiones suo statui indecentes exercere, tenetur tamen mensæ abundantiam, vestium superfluitatem, quadrigarum, equorum, & famulorum multitudinem ad honestam mediocritatem reducere. Item tenetur a ludis, & conviviis, a superfluis dispendiosis itineribus, aliisque superfluis expensis abstinere, & statum suum quoad pompam, & splendoris apparatum moderare; Unde debitores hæc non facientes nequeunt a Confessariis absolvi, cum sic nimis injuste alienum detineant, non curantes modo præfato paulatim restituere; Nimis enim irrationabile, intolerabile, injustumque est, quod Debitis obstricti ex mercatorum, & operariorum sudore, & sanguine luxurientur, pompose vestiantur, delicate nutriantur, & hujusmodi. Sic communiter Doctores, serio quoad hæc monentes & Debitores, & Confessarios, ut sibi caveant.

Debitor, qui notabilem statum sibi comparavit injuste, 13
verb. gr. Mercator, aut alius, qui statu splendidum, vel nobilem sibi acquisivit ex usuris, furtis, rapinis, & hujusmodi, non potest restitutionem differre, ne notabiliter cadat a tali statu sed tenetur restituere etiam cum totali jactura talis status injuste de alieno acquisiti, cum hoc non sit de suo statu cadere, sed ab eo, qui non erat suus, ad suum de-

descendere, nec minor sit iniquitas ex alienis statum conservare, quam ex alienis illum sibi comparare: hinc nihil habens, nisi injuste acquisita, tenetur totum restituere quantum citra extremam necessitatem carere potest etiam usque ad mendicitatem, nisi periculum infamiæ excuset. *Communis* per text. *in cap. Cum tu 5. de usuris*: ubi Pontifex expresse mandat, quod Usurarii etiam sub pœna Excommunicationis compellantur ad restitutionem, & ob id debeant vendi etiam eorum domus, ac possessiones ex usuris acquisitæ.

14 Sicuti Debitor, qui injuste sibi comparavit talem statum, ita etiam ejus heres malæ fidei v. g. filius Usurarii, vel mercatoris injusti, qui mala fide cœpit possidere bona injuste acquisita a suo Patre, tenetur restituere etiam cum mutatione talis status relicti, & inique acquisiti a suo Patre, cum talis possessio malæ fidei nihil ipsi suffragetur, & mala fides possessoris defuncti noceat etiam immediato heredi vivo, *arg. leg. ult. Cod. Communia, de usucapionibus, l. Cum heres. ff. de diversis & temporalibus præscriptionibus, & §. Diutina, Institut. De usucapionibus*.

15 Si autem talis heres bona fide possidere cœperit, & exinde cognoscat talem statum fuisse a suo Patre injuste acquisitum ex bonis alienis; tunc non tenetur notabiliter cadere a tali statu bona fide accepto ob restitutionem statim faciendam, sed poterit differre sicuti supra *n. 11. & 12.* dictum est de Debitore, qui statum suum honeste, & juste acquisivit. Sic cum aliis Tambur. *lib. 8. tr. 4. cap. 1. §. 9. num. 5.* Sporer *loc. cit. n. 68.* & alii passim.

16 Debitor potest etiam differre restitutionem, si ob ipsam statim faciendam deberet pati in propriis bonis temporalibus aliquod notabile, & majus damnum, quam patiatur Creditor ex dilatione restitutionis, v. g. Si debitor non possit statim restituere debitum, nisi vendat Domum, Villam, & hujusmodi multo minoris, quam valeant, & aliunde affulgeat spes faciendi postea ipsam restitutionem commodius, & sine tanto detrimento. Tunc enim Creditor non potest esse rationabiliter invitus pro tali sibi dilata restitutione ob dictum justum finem. *Communis*.

17 Si debitor, & Creditor reperiantur in æquali necessitate gravi, ut si ex dilata restitutione æquale damnum emergat Creditori, tunc Debitor tenetur restituere. *Communis*, teste la Croix *lib. 3. part. 2. n. 430.* & ratio est, quia in pari causa potior est conditio Creditoris habentis strictum Jus ad exigendum sibi Debitum, quam Debitoris non habentis strictum Jus, sed solum licentiam Caritatis ad debiti restitutionem differendam; Quod verius est, ubi Debitum contractum est ex delicto, cum ratio dictet potius favendum esse innocenti, quam nocenti; Iniquum enim est, quod Debitor ex sua malitia commodum reportet contra innocentem pari necessitate gravatum; *arg. c. Intelleximus 7. de judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare, l. Non fraudantur 132. ff. de Regul. Juris §. 1.* ibi: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*.

18 Quando Debitor, & Creditor reperiuntur in æquali necessitate extrema, si Debitor prius in dictam extremam necessitatem inciderit, non tenetur restituere Creditori postea similem extremam necessitatem incurrenti, quia Debitor in puncto extremæ necessitatis prius acquisivit dominium rei necessariæ Jure poli; Tum quia si Debitor prius reperiretur in extrema necessitate, Creditor, quamvis non esset talis, tenetur eidem subvenire, ergo a fortiori ipso Debitore existente prius in extrema necessitate, non potest Creditor ab eodem Creditum exigere, *Communis*.

19 E contra si Creditor prius inciderit in extremam necessitatem, tenetur Debitor statim restituere ipsi Creditori rem suam duplici Jure, nempe & Jure dominii ad illam rem, & Jure poli ob dictam extremam necessitatem; Tum quia si Debitor, quamvis nihil deberet Creditori teneretur eidem in extrema necessitate subvenire, quando ipse non esset in illa constitutus; ergo a fortiori tenetur eidem restituere rem suam, si prius ipse Creditor inciderit in extremam necessitatem. *Communis*.

20 Item si Creditor conjectus sit in illam extremam necessitatem per subtractionem illius rei, cujus est Creditor, tenetur Debitor illam statim restituere, quamvis etiam ipse in tali necessitate extrema reperiatur, quia non licet extrema necessitate rem alienam usurpare, quando Dominus est in pari extrema necessitate, cum in pari causa necessitatis melior sit conditio possidentis per text. *in cap. Ad aures 6. de præscriptionibus, c. Quod autem 3. de jurepatronatus, cap. In pari 65. de regul. Juris in 6. l. Nemo 126. §. 2. & in l. pari causa 128. ff. de regul. Jur.* adeoque &c. Ita Scotus *in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 5.* Lessius *lib. 2. de Justit. & Jure c. 16. dub. 1. num. 13.* Silvester verb. *Restitutio 5.* & alii communiter, teste Lugo *disp. 21. n. 4.*

21 Quando debitor, & Creditor simul, & eodem tempore incidunt in parem necessitatem extremam, tunc Debitor tenetur restituere, saltem si Debitor habeat in specie rem Creditoris, neque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius Creditoris. Ita Scotus *in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 4.* Richardus, Paludanus, aliique gravissimi Doctores, præsertim antiqui, Vasquez *cap. 1. de eleemosyna dub. 9.* Lugo *disp. 21. num. 4.* Rissensuel *Theol. Moral. tract. 9. dist. 5. quæst. 1. num. 11. & dist. 6. num. 105.* Henno *tom. 2. tract. 1. disp. 5. quæst. 1. conclus. 3.* & alii plures contra plures alios præsertim recentiores fere communius tenentes vere probabiliter contrarium: Et ratio nostræ conclusionis est, quia in tali casu Creditor, seu Dominus illius rei nunquam cecidit ab ejus dominio; ante necessitatem enim habuit rei dominium, & in puncto necessitatis acquirit novum Jus poli ad illam rem. Unde duplici Jure res illa ei debetur, primo propter rei dominium, a quo nunquam cecidit, & secundo propter æqualem necessitatem extremam; adeoque Debitor in eo casu rem injuste detinet, & restituere tenetur; Tum quia quando quis est Dominus, & alter extraneus respectu rei hic & tunc extreme sibi necessariæ, Dominus præferendus est extraneo; In nostro autem casu Creditor est vere Dominus dictæ rei, cum nunquam ab illius dominio ceciderit, & debitor est extraneus, cum illius rei dominium nunquam habuerit, adeoque &c. Tum etiam quia si teneret sententia adversariorum, reus reportaret commodum ex suo delicto, cum, patrato furto, esset Domino præferendus, & illo secluso postponendus: hoc autem nequit dici, quia iniquum nimis est, quod debitor nocens ex sua malitia commodum reportet contra Creditorem innocentem pari extrema necessitate gravatum, *arg. c. Intelleximus 7. de Judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare, l. Non fraudantur 134. ff. De Reg. Jur. §. 1.* ibi: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*.

22 Nec valet objicere, quod in extrema necessitate omnia sunt communia, & ideo debitor in illa constitutus possit tuta conscientia rem illam alienam sibi extreme necessariam retinere, & consumere, cum ratione talis extremæ necessitatis sit jam facta communis, & non sit plus alterius, quam sui. Non valet, inquam, quia licet in extrema necessitate sint omnia communia, quando cum alterius necessitate non concurrit par extrema necessitas, Dominus, seu Creditor duplex habet Jus ad illam rem, nempe & Jus extremæ necessitatis æqualis ad illam Debitoris, & Jus Dominii illius rei, quod non habet debitor, adeoque &c.

23 Nec valet instare, quod melior est conditio possidentis, adeoque cum debitor possideat, præferri debet Creditori non possidenti. Nec valet, inquam, quia licet sit melior conditio possidentis ubi Dominus est dubius, & possessor non est malæ fidei; Secus tamen, ubi possessor est malæ fidei, & Dominus est certus, ut in nostro casu, cum Jus Domini prævaleat Juri possessionis etiam justæ, & a fortiori injustæ.

24 Nec etiam valet urgere, quod quisque tenetur magis servare vitam propriam, quam alienam, adeoque Debitor habens in extrema necessitate rem alienam, media qua una sola vita, vel sua, vel Domini rei potest servari, non tenetur rem illam restituere Domino ad servandam ejus vitam, si inde necessario perdat suam. Non valet, inquam, quia licet quisque teneatur magis servare vitam propriam, quam alienam mediis licitis; Secus tamen mediis illicitis, ut est privare Dominum re sua ipso totaliter invito; Sicut enim v. g. reus juste condemnatus ad mortem non potest ad servandam propriam vitam carnificem occidere, quia carnificis mors est injusta, & rei justa: ita nec injustus Debitor habens rem alienam, media qua una sola vita, vel sua, vel Domini rei potest servari, non potest rem illam adhibere ad servandam propriam vitam, si exinde necessario perdatur vita Domini ipsius rei, quia conservatio vitæ Domini rei, media ipsa sua re est justa, & conservatio vitæ talis Debitoris, media dicta re non est injusta: Concurrente enim pari extrema necessitate Domini, seu Creditoris non licet alteri rem ipsius usurpare, aut retinere, quamvis reperiatur in extrema necessitate, quia in concursu paris extremæ necessitatis res Domini fit communis alteri, quamvis extra talem concursum in extrema necessitate omnia sint communia, ut dictum est *supra n. 22.*

25 Notanter autem *supra num. 21.* fuit dictum: *Saltem si Debitor adhuc in specie rem Creditoris, sicque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius Creditoris*, quia si res illa fuisset jam a Debitore consumpta, sicque non amplius maneret sub dominio ipsius Creditoris, videtur, quod præferendus esset in tali casu Debitor, quia tunc non possideret alienum, sed proprium, cum solo onere restitutionis, ubi opportunitas aderit. Si forte pro illo casu intelligendi sunt plurimi Auctores contrariæ sententiæ, ut notat Henno *loc. cit. in fine*, & alii.

26 Causæ omnino excusantes a restitutione, ut etiam omitti possit, generatim sunt quatuor, scilicet Interitus rei in specie debitæ sine culpa Debitoris bonæ fidei: Remissio Creditoris expressa, vel tacita; Compensatio facta, & Auctoritas superior. *Est in re Communis*.

27 Prima igitur causa omnino excusans a restitutione est Interitus rei in specie debitæ sine ulla culpa Debitoris bonæ fidei; Quomodocumque enim pereat res in specie, seu potius philosophice loquendo, in individuo debita sine ulla culpa Debitoris bonæ fidei, Debitor bonæ fidei liberatur ab omni onere restitutionis, si ex ipsa in nihilo factus sit

di-

ditior. *Communis*, per textum *in cap. Cognoscentes 22. de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*. Cum enim sine ulla culpa Debitoris bonæ fidei contra Justitiam, res illa perierit, non est caput, unde oriatur aliqua obligatio restitutionis.

28 Dicitur autem notanter: *Si ex ipsa in nihilo factus sit ditior*, quia si possessor, seu Debitor bonæ fidei advertat ex ipsa re aliena se in aliquo factum esse ditiorem, debet id restituere Domino. *Communis*, per text. *in leg. Item veniunt 20. §. 6. ff. de hæreditatis petitione*, ubi expresse dicitur: *Eos autem, qui justas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimassent, usque eo duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti essent, condemnandos*, scilicet ad restitutionem, ubi Glossa ait; *Hanc esse optimam regulam, qua nulla verior in Jure, ut bonæ fidei possessor ad id tantum, quod ad se pervenerit, teneatur*. Et ratio est, quia, sicuti possessor, seu Debitor bonæ fidei deberet reddere, seu restituere ipsam rem, seu partem ejus, si extaret, ita loco ipsius rei absumptæ restituere tenetur id, in quo ex ipsa factus est ditior, quia æquum non est aliquem divitem fieri ex alieno, textu expresso, *in cap. Locupletari 49. de Regul. Juris in 6.*, ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*.

29 Secunda causa omnino excusans a restitutione est Remissio Creditoris expressa, vel tacita; Dummodo tamen talis remissio habeat requisitas conditiones. *Communis*. Et ratio est, quia restitutio fieri debet, ne Dominus injuriam patiatur; libere autem remittens, seu condonans non patitur injuriam, *cap. Scienti, & consentienti 27. de Regul. Juris in 6. & leg. Nemo 145. de Regul. Juris*, & unusquisque potest libere Juri suo renunciare, textu expresso *in cap. Si de Terra 5. de privileg. leg. Si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis*, adeoque &c.

30 Tacita remissio fieri censetur a Creditore, si instrumentum debiti laceret, aut ante solutionem voluntarie, & libere ultro ipsum reddat Debitori; tunc enim censetur id facere animo totaliter condonandi, nisi ex indiciis, & circumstantiis aliud constet. *Communis*. Item tacita remissio præsumitur in Creditore sufficiens ad liberandum debitorem ab onere restitutionis, si ipse debitor putet,
31 quod si per se, vel per alios manifestaret debitum suum Creditor liberaliter condonaret, vel nollet obligare ad restitutionem. Burghaber *centur. 3. cas. 85.* La Croix *lib. 3. part. 2. num. 162.* cum Reginaldo. Sa, Lessio, & aliis ibi citatis, Dicastill. *d. 10. num. 113.* Lugo *disp. 21. sect. 4. num. 53. & 54.* cum S. Antonio, Rosella, Silvestro, Angeles, Tabiena, Arragonio, Sayro, & aliis ibi citatis, qui addunt, non teneri restituere, qui accipit rem non petitam, quam si petiisset, Dominus dedisset. Et ratio est, quia tunc adest voluntas præsumpta Domino sufficiens, ut retentio non fiat illo quoad substantiam invito; Si tamen debitor dubitet, an Creditor, seu Dominus, si sciret, esset remissurus? tenetur petere, ut remittat, vel restituere, quia Dominus est in possessione.

32 Fuit dictum supra *num. 28. Dummodo tamen talis remissio habeat requisitas conditiones*, quia ut remissio omnino excuset a restitutione, requiruntur tres conditiones: *Communis*. Et quidem prima conditio requisita est, ut remissio debiti fiat libere, & sine vi, vel fraude, seu dolo; Remissio enim est species Donationis, quæ essentialiter debet esse liberalis, & gratuita, & liberæ, & nullo modo coactæ voluntatis. Unde invalida est Debiti remissio quacumque vi aut fraude, seu dolo extorta; Ut si debitor præpotens extorqueat a Creditore partialem debiti remissionem ei dicendo, seu minando, quod si non remittat partem, perdet totum; Si debitor dolose simulet se impotentem restituere, aut fingat se pauperiorem, quam sit, seu alia fraudulenta, vel violenta vis partialem debiti remissionem obtineat, alias non obtenturus, ex quo Creditor, secluso illo metu perdendi totum, non fuisset partem illam remissurus, tunc talis debitor non liberatur ab onere restitutionis, quia dicta remissio non est Creditori voluntaria, & Juridice libera; Tum quia
33 partem sine onere debitam cogitur acceptare cum onere, scilicet non exigendi totum; quod utique Creditor voluisset erigere, si simili vi, fraude, vel dolo ad ipsam involuntariam partialem debiti remissionem non fuisset inductus. Hinc securi non sunt in conscientia Mercatores illi, seu alii debitores, qui prætextu impotentiæ solvendi totum concordias exigunt a Creditoribus, qui metu amittendi totum, partem remittunt, & solam partem recipiunt, cum revera debitores totum, seu plura possent solvere, & id totum, quod superest, sibi retineant ex alienis; adeoque in conscientia remanent semper obligati ad restitutionem, cum remissio illa fraude, vel dolo extorta nulla sit. Lugo *citat. disputat. 21. sect. 4. numer. 46.* Sporer *loc. citat. cap. 4. sect. 4. num. 84.* Dicastill. *d. 10. num. 102.* La Croix *loc. cit. num. 457.* & alii passim.

Conditio secunda requisita est, ut remissio non fiat in Casibus a Jure exceptis: Varii enim casus excipiuntur in Jure, in quibus non potest fieri debiti remissio, & si fiat, est nulla. Ac primo nulla est remissio facta Judici Ecclesiastico, qui ultra id quod sibi Jure permissum est, aliud 34
recipit, *cap. Statutum 11. §. 7. de Rescriptis in 6.* Secundo nulla est remissio facta Episcopis ratione illius, quod ultra sumptus ad sustentationem necessarios receperunt in Visitatione Ecclesiarum, *c. Exigit 2. de Censibus in 6.* Tertio nulla est remissio pecuniæ ratione Officii extortæ ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis. *Clement. Nolentes 1. de hæreticis*. Quarto, nulla est remissio distributionum facta Canonicis absentibus a residentia, Conc. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 12.* Supradictæ enim factæ remissiones, & aliæ consimiles nihil suffragantur, unde, ipsis non obstantibus, tenentur supradicti adhuc ad integram respective restitutionem.

Conditio tertia requisita est, ut remissio, seu condonatio fiat a potente condonare, defectu cujus nulla est condonatio debiti facta a Filiofamilias, Impubere, Pupillo, Religioso, & hujusmodi. Item nulla est remissio, seu condonatio facta debitoribus de creditis Domini, ab Uxore de Creditis Mariti, a Fratre de Creditis Sororis, ab Exactore vectigalium de creditis Principis, & hujusmodi; Omnis enim talis & similis remissio, seu condonatio debiti non liberat debitorem ab onere adhuc integre restituendi, nisi sit facta ex consensu remittere potentis. 35

Tertia causa omnino excusans a restitutione est compensatio facta; Dummodo tamen interveniant conditiones requisitæ, ad legitimam compensationem. *Communis*. Compensatio enim solutionis instar censetur in Jure; *leg. Si Debitor 4. ff. Qui potiores in pignore, vel hypotheca habeantur*, ibi; *Dicendum est, perinde haberi debere, ac si priori Creditori pecunia soluta esset: Nec enim interesse sol-* 36
verit, an pensaverit, idest, an compensaverit; *leg. Ideo compensatio 3. ff. De compensationibus*, ibi: *Interest nostra potius non solvere, quam solutum repetere*. Quænam autem sint conditiones requisitæ ad legitimam, & justam compensationem? 37

Vide verb. *compensatio*.

Quarta causa omnino excusans a restitutione generaliter est Auctoritas Superior, seu dispositio Superioris potestatis, per quam debitor ab obligatione restituendi, seu solvendi omnino liberatur. *Communis*. 38

Et quidem primo debitor liberatur omnino ab onere restituendi, seu solvendi per Legem præscriptionis, quia publica auctoritate dominium rei alienæ ab antiquo Domino ad possessorem bonæ fidei, & legitimi temporis ita plene transfertur, ut deinceps debitor etiam cognito domino ab obligatione restituendi remaneat penitus liber etiam in foro conscientiæ, *Communis* per Jura tum Civilia, tum Canonica adducta sub verb. *Præscriptio a n. 7. ad 9.* Vide *ibi per tot.* ubi abunde de omnibus ad legitimam præscriptionem pertinentibus. (a) 39

Secundo debitor liberatur omnino ab onere restituendi, seu solvendi per justam sententiam Judicis, & ad id afferuntur varia exempla, ut si quis per Judicis sententiam cogatur resarcire alteri damnum sine culpa gravi Theologica ei causatum, ad quod resarciendum ante sententiam in conscientia non tenebatur, tunc qui id accipit, restituere non tenetur, quia Legis, & Sententiæ juridicæ auctoritate id accipit; Et Legis, & Judicis auctoritate justis de causis ob bonum commune transferri potest Dominium unius in alterum. Item si Judex secundum allegata, & probata juste, sed revera injuste aliquem privet suo Beneficio, & conferat alteri, qui bona fide illud accipit, hic alter, quamvis postea cognoscat illum injuste privatum fuisse, non tenetur dimittere, vel aliquid restituere, quia illud accepit a potente legitime conferre, & propter bonum commune aufertur vere ab eo, qui prius habebat, & adjudicatur alteri. Item si Judex in pœnam injuriæ alteri illatæ, & ex præsumptione vera imponat alicui multam pecuniariam ipsi alteri injuriato solvendam, potest ille injuriatus, cui debetur multa; non solvere aliud debitum ei, a quo multam illam habere debet, & a fortiori non tenetur multam sic acceptam restituere, quia per justam sententiam judicis res sua facta est. Sic Lugo *disput. 21. num. 153.* Lessius *lib. 2. c. 7. dub. 8. cap. 17. cap. 19. dub. 10.* Sporer *loc. cit. n. 91.* La Croix *loc. cit. num. 451.* & alii passim. 40

Huc spectat compositio Summi Pontificis, qua Papa Debitori indulget, ut major quantitas debiti incerti, idest, cujus dominus ignoratur, maneat in minorem statim ad pias causas restituendam, & reliquum autem sibi retineat. Et talis compositio facta cum Pontifice super debitis incertis liberat debitorem ab onere restitutionis. Lessius *lib. 2. de justit. & Jur. cap. 16. num. 83.* Molina *Cod. de reb. red. quæst. 3. causa 631. vers. Verum si alia motiva*, Lugo *disp. 6. numer. 150. & disputat. 24. a numer. 19.* Rosignolus 41

de

(a) Nota. Quisque posset a restitutione excusari, nam facile est sibi persuadere convenientiam Creditoris.

de restitut. III. prænot. 9. n. 1. La Croix *loc. cit. n. 410.* Sporer *loc. cit. num. 93.* Molina *disp. 748.* Et alii. Et ratio est, quia debita incerta ex communiori, & tutiori Theologorum consensu sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicanda; *cap. Cum tu 5. de usuris*, & patet ex dictis sub verb. *Dominium a numer. 18. ad 20.* adeoque cum talia debita incerta debeantur pauperibus solum de jure positivo, ut pluribus probat Lessius *lib. 2. de Justit. & Jure cap. 13. Dubit. 6. num. 36. & seq.* & alii communius, & Pontifex sit supra quodcumque jus positivum, *cap. proposuit 4. de concessione præbend.* ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra jus dispensare*, poterit Pontifex facta compositione dispensare, ne illa pauperibus distribuantur, sed possint a debitoribus retineri absque onere restitutionis; Tum quia Papa habet jus indirecte in res temporales, quando id necesse est ad bonum spirituale, ut fuse demonstrant Diana *tom. 1. post part. 10. resolut. 5. & seq.* Moya *tom. 1. tr. 6. d. 3. qu. 3.* & alii passim; & patet de bonis, quæ relicta sunt Religionibus secundum se incapacibus dominii, quæ quoad dominium transeunt ad Romanum Pontificem tamquam caput universalis Ecclesiæ, ut expresse de bonis relictis Fratribus Minoribus definitum est *in c. Exiit 3. §. Ad hæc, de verbor. signific. in 6.* adeoque &c. (a).

42 Quamvis Papa non concedat de facto talem compositionem super bonis certis, ubi scilicet certus est eorum dominus, loquendo tamen de possibili talis legitima caussa intervenire posset, ut eam compositionem concederet, & consequenter debitorem liberaret ab onere restitutionis. Lessius *lib. 2. de justit. & jure cap. 16. dubit. 11. num. 83.* Medina *Cod. de reb. restit. qu. 3. caus. 11.* Silvester *verb. Restitut. 7. qu. 2. dict. 3.* Lugo *cit. disp. 21. num. 96.* Rosignol. *loc. citat. num. 3.* Dicastill. *disp. 10. num. 175.* & plurimi alii. Et ratio est, quia sicut Leges Civiles propter bonum publicum media præscriptione legitima auferunt dominium a vero domino, & concedunt illud possessori bonæ fidei post legitimum possessionis tempus, ut patet ex dictis sub verb. *Possessor bonæ fidei*, & verb. *Præscriptio*, ita posset Lex Ecclesiastica propter bonum spirituale commune idem facere contra certum dominium, vel Creditorem, & hoc præsertim contra Creditores hæreticos, quorum debitoribus potest Papa dictam compensationem concedere, quia cum hæreticorum bona per Leges applicari debeant Fisco, *cap. Vergentes 10. de hæreticis, cap. Cum secundum 19. de hæreticis in 6. & Authentic. Gazaros, Cod. de hæreticis*, licet nunc ob impotentiam non applicentur, poterit Pontifex optimo jure eorum debitoribus condonare debita, imposita eis aliqua compositione ob caussam piam. Ita etiamsi aliqui Creditores graviter, & enormiter deliquerint, poterit Pontifex in pœnam delicti eosdem privare juribus suis, & justis cum debitoribus super illis bonis certis componere.

43 Dictam compositionem concedere non possunt Episcopi, neque pro Debitis incertis. Sic Lugo *cit. disp. 21. num. 107.* Molina *disp. 748. num. 7.* Turrian. *disp. 41. dub. 2. num. 12.* Illsung. *tom. 4. disp. 3. num. 297.* La Croix *loc. cit. num. 413.* Rodriquez, Silvester, Corduba, & alii plures, sic docente etiam communi praxi; Episcopi enim nec habent Jus altum in res temporales, nec potestatem indirectam disponendi de rebus temporalibus subditorum, quæ soli Romano Pontifici competit, *arg. Clementin. Contingit 2. de Religiosis Domibus*, ibi: *Cum ea, quæ ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salva Sedis Apostolicæ) converti.* Henriquez tamen, Villalob. Trullench. & Diana apud Lugo *loc. cit. num. 106.* tenent contrarium.

44 Debitor solvens Creditori sui Creditoris ex rationabili caussa, si debita sint ejusdem rationis, nec sit alius Creditor prætermissus, liberatur in conscientia ab alia restitutione facienda. Molina *tom. 3. d. 741.* Henno *tom. 2. tract. 1. disput. 3. q. 3. conclus. 2.* Angelus verb. *Solutio num. 13.* Silvester verb. *Solutio num. 4.* Sporer *loc. citato num. 79.* & alii communiter. Et ratio est, quia tali modo adhuc servatur æqualitas, ut nimirum quilibet habeat, quantum habere debet. Nec debitoris Creditor debet, vel potest esse rationabiliter invitus, quod ex rationabili caussa ipsum præveniendo solvat ejus Creditori, quia ratione talis rationabilis caussæ censetur Creditor ratam habere dictam solutionem, adeoque debitorem liberari ab alia restitutione facienda, ac si eidem Creditori solvisset, per text. *in l. Invito 12. Cod. de solutionibus*, ibi: *Quod si hoc, vel mandante, vel ratum habente eo, fecerit, non minus liberationem consequitur, quam si eidem Creditori solvisset.*

45 Immo debitor solvens Creditori sui Creditoris ex rationabili caussa, non solum liberatur ab alia restitutione facienda in conscientia, seu foro interno, sed etiam in foro externo, quando debita sunt æque privilegiata, procedunt ex eadem caussa, suntque ejusdem rationis, ut si conduxi domum a Joanne qui eam conduxerat a Francisco, satisfacio in utroque Foro dando solutionem Francisco *leg. Utrum præsente 27. ff. De pecunia constituta*, & concordat *l. Si liber. homo 36. ff. de negotiis gestis*. Sic tenent Rosign. *de restit. 3. prænot. 4. n. 2.* Lessius *l. 2. de Justit. & Jure c. 16. du. 5. n. 60.* Angelus verb. *Restitutio num. 13.* Medina *Cod. de reb. restit. qu. 3. caus. 5.* Silvester verb. *Solutio num. 4.* Lugo *disp. 21. num. 146.* Molina, Henno, & Sporer *locis citatis*, & alii passim. Quinimmo Rosignolus, Silvester, Angelus, Medina, Lessius *locis citatis* & alii docenti, talem debitorem liberari ab alia restitutione in foro interno, & externo, etiamsi debita procedant ex diversa caussa, quia, dicunt, licet debita perveniant ex diversa caussa, dummodo sint æqualia in quantitate, merito adinvicem compensantur. Bartolus tamen *in l. Solutum ff. de pignoratitia actione* contrarium melius sentit pro foro externo, quando debita sunt ex diversa caussa.

47 Debitor autem solvens Creditori Creditoris absque ulla rationabili caussa, & invito rationabiliter suo immediato Creditore, non liberatur in foro externo ab alia restitutione facienda, textu expresso in *l. Invito 12. Cod. De solutionibus*, ibi: *Invito, vel ignorante Creditore, qui solvit alii, se non liberat obligatione.* Et id jure merito statutum est pro foro externo contentioso ad evitandas lites, quæ inde nascerentur.

48 Pro foro tamen interno conscientiæ, quamvis talis restitutio facta Creditori Creditoris absque rationabili caussa, & invito rationabiliter immediato Creditore sit illicita, ut de se patet, nihilominus est valida, dummodo inde nullum damnum, aut præjudicium patiatur Creditor immediatus. In tali enim casu debitor nullum damnum infert Creditori immediato, cum per hoc liberetur a restitutione, quam debuisset ipsemet facere tali suo Creditori. Unde cum debitor restituendo Creditori Creditoris æquivalenter censeatur restituere ipsi immediato Creditori, liberatur in foro conscientiæ ab alia restitutione facienda. Henno *loc. cit.* & alii passim.

49 Per cessionem bonorum suorum, & jurium liberatur quidem Debitor in foro externo a pœna carceris; At non liberatur in foro interno conscientiæ ab onere restitutionis, nisi sit vere impotens. *Communis*, per text. *in leg. Qui bonis cedere possint*, ibi: *Qui bonis cesserint nisi solidum Creditor receperit, non sunt liberati. In eo enim tantummodo hoc beneficium eis prodest, ne judicati detrahantur in carcerem.*

50 Hinc si bonis cedens deveniat postea ad pinguiorem fortunam, tenebitur ad integram restitutionem, tam in foro interno, quam in foro externo. Colligitur expresse ex *cap. Odoardus 3. de solutionibus, l. Cum, & filii familias 7. Cod. Qui bonis cedere possunt, leg. Is, qui 4. ff. de cessione bonorum, & §. Cum eo 40. Institut. de actionibus*, ibi: *Cum eo quoque, qui Creditoribus suis bonis cessit, si postea aliquid acquisierit, quod idoneum emolumentum habeat, ex integro in id, quod facere potest, Creditores experiuntur, inhumanum enim erat spoliatum fortunis suis in solidum damnari.* Et ratio est, quia tota ratio privilegii cessionis bonorum ducta est ab impotentia Debitoris, per illam enim cessionem non intelligitur Debitum extinctum, sed sopitum, adeoque cum deveniendo ad pinguiorem fortunam cesset impotentia Debitoris, tenebitur ipse Debitor tunc ad integram restitutionem, cum cessante caussa cesset effectus: *Cap. Cum cessante 6. de appellat.* & cessante ratione, & caussa Legis, cesset ipsa Lex, *l. Adigere 6. §. 2. ff. de Jur. patron.* Unde *in cit. Cap. Odoardus 3. de solutionibus* obligatur sic bonis cedens ad præstandam cautionem de integre solvendo, si devenerit ad pinguiorem fortunam.

51 Immo sic bonis cedens tenetur in conscientia, & in foro externo compelli potest quantum conditio, seu status permittit ad faciendum totum id, quod facere potest, & ad laborandum, & acquirendum, unde solvat integre. Sic teste Sporer *loc. cit. num. 69.* habet Communis, & solida sententia Sanchez, Molin. aliique citatis, Layman *cit. c. 12. num. 5.* Lugo *tom. 2. de Justitia disp. 22. sect. 3.* Tambur. *lib. 8. tract. 4. cap. 1. § 9. num. 10.* & idem tenet Henno *l. cit. tract. 1. disp. 5. q. 3. conclus.* & alii per text. *in cit. leg. Is, qui 4. ff. de cessione bonorum*, ibi: *Is qui bonis cessit, si quid postea adquisierit, in quantum facere potest, convenitur*, & *cit. §. Cum eo 40. Institut. de actionibus* per verba adducta *numero antecedenti*, ibi: *Ex integro in id, quod facere potest Creditores experiuntur*; Si enim Debitor laborando juxta Conditionem, & statum suum acquirere possit, unde integre solvat, ad id tenetur, cum obligatus ad finem obligetur etiam adhibere media saltem ordinaria ad illum finem necessaria; Nisi enim hoc dicatur, ansa daretur fraudulentis cessionibus bonorum in maximum damnum Creditorum, & præjudicium totius Reipublicæ.

Cedens

(a) Nota. In utroque hoc casu consultius existimo, benignam hanc opinionem abjicere.

52 *Cedens* bonis si venerit in pinguiorem fortunam, tenetur, quantum potest, ad integram restitutionem, etiamsi bonis cesserit in loco publico cum quibusdam actibus ignominiosis a Lege statutis: Ignominia enim illa non extinguit obligationem naturalem solvendi debita, cum per ipsam nullum Creditoris damnum resarciatur, sed est poena propter culpam praesumptam contrahentis debita supra suas vires, & ad deterrendos alios, ne prodigalitate, & negligentia ad similem statum deveniant. Sic Covarruvias 2. *variar. resolut. cap.* 1. *num.* 6. Lessius *de Justitia & Jure cap.* 16. *dub.* 3. *num.* 49. Molina *disput.* 572. 1. *Quamvis qui bonis*, Turrian. *disput.* 17. *dub.* 2. *num.* 2. Rosignol. *loc. cit. praenot.* 3. *num.* 7. Bonacina *disput.* 1. *de restitut. quaest. ultima punct.* 1. *num.* 38. Lugo *citat. disputat.* 22. *sect.* 2. *num.* 40. & ipso teste alii communiter.

53 Qui omnibus bonis cessit, si post cessionem aliquid acquisierit, non potest in foro externo de eo conveniri, nisi prius extractis pro sua, suorumque sustentatione necessariis secundum decentiam sui status, & conditionis. Est enim hoc privilegium ei concessum a Jure; quod si post cessionem omnium bonorum aliqua alia acquisierit, non possit spoliari omnibus iis bonis, sed solum conveniri in quantum commode facere possit, & relicta ei congrua sui, & suorum sustentatione secundum suum statum, & conditionem. Sic *leg. Is qui* 4. §. *Sabinus*, & *l. Qui bonis* 6. *ff. De cessione bonorum*; *leg. Ex contractu* 3. *Cod. de bonis auctoritate Judicis possidendis*, & §. *Cum eo* 4. *Instit. de actionibus*. Et hoc locum habet etiam in foro conscientiae, cum sit privilegium a Jure concessum, & contractus juxta Leges sint celebrati, adeoque justi etiam in foro conscientiae, *Communis* (a).

54 Ex bonis autem adquisitis ante cessionem de rigore Juris non relinquitur Debitori congrua sustentatio, sed ad evitandas fraudulentas cessiones cogitur Debitor in foro externo omnibus omnino bonis cedere, nihilo penitus sibi retento, ut patet ex citatis Legibus: Nec attendendus est Lessius, qui *cit. cap.* 16. *dub.* 3. *num.* 49. dicit, etiam ex Jure colligi, quod debitor possit etiam ex bonis ante cessionem habitis congruam sustentationem reservare, cum *in l. Qui bonis* 6. *de cessione bonorum*, dicitur expresse: *Nec etiam fraudandus est alimentis quotidianis*. Non, inquam, attendendus est, quia dicta verba immerito ad hoc propositum adducta sunt, cum in dicta Lege, ut clarissime legenti patet, expresse sermo sit de eo, qui alia bona acquisivit post jam factam cessionem, ut recte ex ipsis clarissimis textus verbis observat Lugo *cit. disp.* 21. *sess.* 21. *sect.* 2. *num.* 37., & alii passim. Unde merito tenent Doctores communiter, quod Debitor ex contractu, qui bonis cessit, possit quidem de rigore Juris sibi retinere necessaria ad sui, suorumque sustentationem secundum suum statum, & conditionem ex bonis acquisitis post cessionem factam, non autem ex bonis habitis ante cessionem; sic clarissime citata Jura loquuntur.

55 Quamvis autem non possit Debitor ex bonis habitis ante cessionem sibi retinere congruam sustentationem in foro externo, & de rigore Juris, potest tamen id facere in foro conscientiae; Omnes enim Doctores concedunt, quod Debitor ex infortunio cedens bonis possit de bonis etiam antea habitis licite occultare, & retinere quantum satis est, ut parce vivat secundum suum statum juste acquisitum; Quisquis enim Jus habet ad propria alimenta, quibus carens est vere in gravi necessitate constitutus, adeoque in foro conscientiae potest retinere ex bonis etiam ante cessionem habitis necessaria ad tenuem suam sustentationem juxta suum statum juste acquisitum, cum ad ipsum statum juste acquisitum conservandum possit Debitor differre restitutionem, donec commode ipsam facere possit, absque eo quod notabiliter cadat ab ipso (b), ut ex communi fuit dictum supra *n.* 11. & 12.

56 Hinc Debitore defuncto ejusque bonis non sufficientibus ad solvenda omnia Debita, ejus uxor, & filii possunt in foro conscientiae ob adductam rationem tantum occulte detrahere, & retinere, quantum eis sufficiat ad vitam suam, & statum honeste, & parce conservandum. Et si in Judicio requirantur, possunt cum aequivocatione congrua jurare se nihil occultasse, seu subtraxisse, intelligendo: *Nihil ipsis non debitum Jure naturali*, & sic ob eamdem rationem non incurrent excommunicationem forte latam contra dicta bona occultantes (c), ita pluribus citatis docent Diana *part.* 5. *tract.* 14. *resolut.* 57. Tambur. *lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 1. §. 9. *num.* 9. Sporer *loc. cit. num.* 98. & alii.

Quae hucusque dicta sunt de Debitore respectu beneficii 57
cessionis bonorum, intelligenda solum sunt de debitore ex contractu, quem licet honeste viventem, aut licite negotiantem sine sua culpa adversa fortuna depressit: Non autem de Debitore ex delicto, qui ex aliorum bonis plura congessit, & prodegit sciens non fore solvendo: Immo nec etiam de Debitore ex contractu, qui sua culpa v. g. ex crapula, prodigalitate, studiosa dissipatione, vita luxuriosa, & hujusmodi factus est impotens ad solvendum. Sic contra Lopez, Guttierez, & paucos alios docet communior Doctorum cum Molina *tom.* 2. *disput.* 21. *sect.* 3. *num.* 43. Layman *cit. cap.* 12. *num.* 5. Sporer *loc. cit. num.* 68. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 439. Henno *loc. cit. tract.* 1. *disput.* 5. *quaest.* 4. *conclus.* 3. Medina *Cod. De reb. restit. quaest.* 3. *vers. Tertia causa* Rosignol. *de restit. III. praenot.* 2. *num.* 2. & alii passim, per text. *in leg. Si fraudator* 25. *in fine*, *ff. Quae in fraudem Creditorum*, cum similibus: Jura enim benigne consulunt infortuniis Debitorum, quos calamitas, naufragium, aliusque malus eventus sine sua culpa depressit, non autem malitiae injustorum Debitorum, qui ex aliorum bonis plura congesserunt, & ex crapula, prodigalitate, studiosa dissipatione, vita luxuriosa, & hujusmodi, facti sunt impotentes ad solvendum, cum non sit credibile, quod Jura velint beneficium cessionis concedere illis, qui potius poenae severitatem merentur; Hinc caveant tales injusti debitores, seu falliti, & banchae ruptores, qui ut se eximant ab onere Creditorum, se decoctos simulant cum marsupio, ut vulgo dicitur *Dietro le spalle*: Isti enim merito possunt in carcerem conjici donec integre persolvant, & si non sic detrudantur in carcerem temporalem, detrudentur sine dubio in carcerem aeternalem.

Debitor illius, qui bonis cessit, tenetur suum Debitum 58
manifestare, & solvere Officialibus Justitiae, ut id restituatur Creditoribus secundum aequitatem, non enim tutus est in conscientia, nisi debitum solvat. Silvius *in resolut. part.* 2. *verb. Restitutio cas.* 3. & alii communiter.

Quamvis Debitor principalis bonis cesserit, adhuc 59
ejus Fidejussor tenetur ad integram solutionem pro ipso; Cessio enim prodest solum debitori, & non Fidejussori, qui ideo datur, ut solvat ipse, cum non est solvendo Debitor principalis. *Communis*, textu expresso *in* §. *Exceptiones* 4. *Institut. de replicationibus* cum similibus.

An ingressus, ac Professio Religionis liberet Debitorem 60
ab obligatione restituendi, seu solvendi Debita antea contracta, sive ex contractu, sive ex delicto? Tres sunt Doctorum sententiae. Prima absolute affirmat, quia absolute tenet, quod debitis obstrictus, quibus nunc solvendo non est, facta cessione bonorum, quae habet, possit statim licite Religionem ingredi, licet manendo in saeculo lucrari, & Creditoribus satisfacere posset. Sic S. Thomas 2. 2. *quaest.* 189. *art.* 6. *ad* 3. S. Antoninus 2. *part. lib.* 11. *cap.* 2. §. 1. & *part.* 3. *tit.* 15. *cap.* 2. §. 3. Paludan. *in* 4. *distinct.* 36. *quaest.* 3. *art.* 2. *conclus.* 7. Cajetanus *in* 2. 2. *quaest.* 189. *art.* 6. Silvester verb. *Religio* 2. *quaest.* 5. Angelus *ibid. n.* 6. Rolella, Tabiena, Armilla, Viguerius, Aragonius, Pedrazza, & alii apud Sanchez *in Decalog. lib.* 4. *cap.* 19. *n.* 7.

Secunda sententia, quam uti probabiliorem sequor, absolute negat, quia absolute tenet, quod debitis obstrictus 61
non possit licite Religionem ingredi, si possit manens in saeculo, licet per longum tempus, Creditoribus satisfacere. Sic Joannes Gerson 2. *parte tractatus: An liceat gravato debitis intrare Religionem? Alphabeto* 39. *littera X.*, & *V.* ubi refert multos Doctores Parisienses ita sentire. Gabriel *in* 4. *quaest.* 1. *art.* 5. *dub.* 2. *Corollar.* 2. Medina 2. 2. *quaest.* 6. *punct.* 4. Castropal. *tract.* 16. *d.* 1. *punct.* 7. §. 4. Angles, & Carboc. apud Sanchez *loc. cit.* 3. *disput.* 785. Sporer *loc. cit. num.* 200. cum Layman, & aliis ibi citatis, Henno *loco citato tractat.* 1. *disputat.* 5. *conclus.* 1. ubi dicit, hanc sententiam fuisse approbatam a Sixto V., & Gregorio XIV. ut videre est apud Emmanuelem Sa.

Tertia sententia media est, quia tenet, quod si debitis 62
obstrictus speret brevi tempore manendo in saeculo verbi gratia uno, vel altero anno posse debita in toto, vel in majori parte solvere, tunc non possit licite statim ingredi Religionem, sed debeat eousque differre ingressum; Secus autem, si deberet ad longum tempus expectare; tunc enim facta cessione bonorum posset statim ingredi. Sic Lessius *lib.* 2. *cap.* 16. *dubit.* 8 Azorius *tom.* 1. *lib.* 12. *cap.* 1. *quaest.* 5. Ludovicus Lopez *in instructione part.* 1. *cap.*

(a) Nota. Privilegium est pro foro externo; pro interno autem, quandocumque quis potest, restituere debet Domino rem alienam.

(b) Nota. Potest ne quis furari, ut provideat suae honestae in posterum sustentationi? Haec nonnisi in gravissimas necessitate pro quotidiana sustentatione permittitur, tunc enim omnia sunt communia.

(c) Nota. Duo hic sunt improbanda; & detractio bonorum in fraudem creditorum, & aequivocatio, seu restrictio mentalis in Judicio; utraque enim assertio est falsa.

1. *cap.* 29. Navarrus *Comment.* 1. *de Regularibus num.* 8. Navarra *lib.* 4. *de restitut. cap.* 4. *difficult. ultima num.* 78., & 79. Lugo *disp.* 21. *sect.* 6. *num.* 76. Diana *tom.* 2. *tractat.* 2. *de dubiis Regular. resolut.* 41., & aliis citatis Sanchez *in Decalog. lib.* 4. *cap.* 4.9.29. *num.* 8. Dicastill. *d.* 10. *a num.* 129. & cum aliis La Croix *loc. citat. numer.* 441.

63 Probatur igitur primo secunda sententia, quam, ut dixi, probabiliorem censeo, quia, non sunt facienda mala, ut eveniant bona; *argument. cap. Super eo* 4. *de usuris, & cap. Ex tuarum* 2. *de sortilegiis*, & concedunt omnes etiam adversarii; atqui prætermittere debita malum est, cum advertetur legi naturali, ergo Debitor, antequam Debita solvat, nequit licite ingredi Religionem, cum ingressus Religionis sit solum consilii, & obligatio solvendi debita sit præcepit Juris naturalis.

64 Probatur secundo, Servus perpetuus, seu mancipium non potest Religionem ingredi, Domino contradicente, eo quod debeat ipsi operam suam, & Prælati recipientes subjacent excommunicationi, textu expresso *in capit. Qui vere* 12. *caus.* 16. *quæstion.* 1., ibi: „ Neminem servorum suscipi in Monasterium, ut fiat cum eis Monachus, nisi cum Domini proprii licentia. Prætereuntem vero hæc decernimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur; " ergo nec Debitor Religionem ingredi potest, contradicentibus Creditoribus, eo quod debeat ipsis pecuniam, aut æquivalens. Item gravati, seu obligati ratiociniis, priusquam se iis expedierint, nequeunt licite ingredi Religionem, nec a Superioribus ad ipsam recipi, textu expresso *in cap. Legem* 1. *distinct.* 53., ibi: „ Qui militiæ, vel ratiociniis sunt publicis obligati . . . Quod si etiam tales quoque Monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius a ratiociniis absoluti fuerint, & docet late S. Raymund. *in Summa lib.* 3. *tit. de Curial.*, *& obligation. ad ratiocin.* §. 4. *vers. Sequitur ut videamus*, Silvester verb. *Religio* 2. *quæst.* 6. Immo Sixtus X. Constitut. incip. *Cum de omnibus* expresse prohibuit, ne debitis gravati, & ratiociniis obligati, antequam debita solverint, & a ratiociniis se expedierint, possint Religionem ingredi, & ad ipsam a Superioribus admitti sub pœna nullitatis admissionis, Professionis, & sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ, & omnium Officiorum, & Dignitatum, & perpetuæ inhabilitatis, & alia quæcumque respectu Superiorum illos ad habitum, & Professionem admittentium; Et quamvis Clemens VIII. Constitut. incipiente: *In suprema* talem nullitatem Professionis sustulerit, tamen prohibitionem, & pœnas non sustulit; & sic quamvis tales Debitores valide, illicite tamen ad habitum, & Professionem admittuntur, adeoque &c.

65 Unde relictis brevitatis gratia aliis satis efficacibus rationibus, & probationibus, solum adducuntur, & solvuntur potissimæ adversariorum rationes, & objectiones. Primo igitur objicitur, quod homo liber propter debita non obligatur quoad personam, sed tantum quoad bona, adeoque inferunt; quod cedendo bonis, persona libera manet, ut possit amplecti quemcumque statum, & præsertim perfectissimum Religionis. Sed ad id respondetur distinguendo antecedens; Homo liber propter debita non obligatur quoad ipsam personam in se, ita ut propter debita solvenda deberet se ipsum vendere, vel se Creditori in servitutem tradere; conceditur antecedens, quia hoc Jura vetant; Non obligatur quo ad personam in ordine ad bona sua, ita ut si de facto non habeat, unde solvat, non teneatur pro posse pecuniam acquirere, unde solvat, & non se reddere impotentem ad id acquirendum, uti in nostro casu fieret per ingressum, & Professionem in Religione, negatur absolute antecedens, & id, quod sequitur, quia id Juri naturali repugnat, cum solutio debitorum sit Juris, & Justitiæ naturalis, ad quod Jus adimplendum nequit quis se mere voluntarie reddere impotentem ingrediendo, & profitendo Religionem absque necessitate; cum Religionis ingressus, & Professio non sit præcepti, sed meri consilii, & libertatis & solutio debitorum sit præcepti, & necessitatis.

66 Secundo objiciunt, quod nemo tenetur solvere debitum cum detrimento boni sui majoris, seu altioris ordinis, adeoque cum bonum status Religiosi sit majus, & altioris Ordinis, quam bonum pecuniarum Creditoribus debitorum, sequitur, quod non tenetur abstinere a statu Religioso, ut debita solvat. Sed ad id respondetur distinguendo antecedens, si illud majus bonum ut necessarium ex præcepto, conceditur antecedens, si solum sit utile ex consilio ut in casu nostro est ingressus, & Professio Religionis, negatur antecedens, & id, quod sequitur: Immo voluntaria omissio ingressus, & Professionis Religionis non ita præjudicat saluti æternæ, sicuti præjudicat voluntaria omissio solutionis debitorum; quia ingressus, & Professio Religionis est solum de consilio, & sine statu Religioso etiam voluntarie omisso non desunt sæcularibus viæ ad salutem æternam securæ; At solutio debitorum est de præcepto Legis naturalis, & sine ipsa solutione, voluntarie, cum possit commode fieri, omissa, non patet via ad salutem æternam secura: quia non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; *Cap. Si res aliena* 1. *caus.* 14. *quæstion.* 6. *cap. Cum tu* 5. *de usuris, cap. Peccatum* 4. *de Regular. Juris in* 6. adeoque &c.

Tertio objiciunt, quod sicuti Sponsus, immo Maritus Matrimonio rato tantum, non obstante obligatione Sponsalium, vel Matrimonii rati, Religionem licite, & sancte ingredi potest, ita a pari etiam Debitor non obstante obligatione solvendi Debita: Sed ad id respondetur negando consequentiam, & paritatem, quia Sponsi, & conjugis Matrimonii tantum rati obligatio ex traditione Ecclesiæ est solum conditionata, idest: *Nisi voluero fieri Religiosus, seu Religiosa*, & talis conditio in neutrius injuriam cedit, cum in ea utraque pars æquali Jure gaudeat, & uterque sponsus, invito altero, Religionem ingredi, & profiteri possit; Obligatio autem Debitoris, sive ex delicto, est omnino absoluta, cum nullo Jure possit censeri inesse talem conditionem: *Debita solvam, nisi voluero fieri Religiosus, vel Religiosa*, & dato etiam, & non concesso, quod talis conditio posset censeri inesse, quia cederet in solum præjudicium Creditorum non valeret; adeoque &c. 67

Unde si Debitor Religionem fuerit ingressus, & Professus, cum ejus Professio jam sit valida *ex citat.* Constitut. Clementis VIII. incip. *In suprema*, si alia bona ad Religionem attulerit, tenetur omnino Religio solvere prædicta debita juxta vires allatorum bonorum. *Communis per text. in cap. Si qua mulier* 9. *caus.* 19. *quæst.* 3. & *leg. Deo nobis* 56. §. 1. *Cod. de Episcop. & Clericis*: Bonorum enim successor adstringitur debitis ejus, cui successit; *c. In litteris* 5. *de raptoribus*, quia qui sentit commodum, sentire debet & incommodum; *leg. Si merces* 25. §. 6. *ff. Locati, cap. Qui sentit* 55. *de Regul. Jur. in* 6. cum similibus. 68

Si autem Debitor nulla bona ad Religionem attulerit, quia nihil habebat, Religio ex hoc capite ad nihil tenetur, quia Religio, seu Monasterium se habet ut hæres; hæres autem non tenetur ultra vires hæreditatis, præsertim, si hæreditatem adierit cum beneficio Legis, & Inventarii. Julius Clarus *in* §. *fin. quæstion.* 33. *numer.* 45. Donatus *prax. rerum Regularium tom.* 2. *tractat.* 3. *quæstion.* 12. Sporer *loc. citat. numer.* 106. & alii communiter. 69

Si vero post ingressum, & Professionem occasione ejus Monasterium acquireret aliqua bona v. g. per successionem hæreditariam, per Legatum, Donationem, & hujusmodi, tunc Monasterium teneretur ex illis satisfacere pro debitis prius contractis; *argum. citat. cap. Si qua mulier* 9. *caus.* 19. *quæst.* 3. *leg. Deo nobis* 8. *Cod. de Episcop. & Clericis*, Donat. *loc. cit. num.* 14. Sporer *loc. cit. num.* 105. Sanchez *lib.* 7. *Decalog. tom.* 2. *cap.* 31. *num.* 4. Lugo *loc. cit. num.* 79. & alii passim; Bona enim Religiosi, vel Jura ad ea, quæ obveniunt, ita transeunt in Monasterium media persona Religiosi, ut transeant cum onere, quo ea habuisset Religiosus: habuissent autem annexum onus restituendi, si mansissent in potestate, & dispositione Religiosi; adeoque Monasterium tenetur ex illis satisfacere pro debitis prius ab ipso Religioso contractis; cum qui sentit commodum sentire debeat & incommodum; *leg. Si merces* 2. §. 6. *ff. Locati, cap. Qui sentit* 55. *de Regul. Juris in* 6. Item propter eamdem rationem tenetur Monasterium solvere dicta debita prius contracta ex eis, quæ Religiosus Monasterio acquirit docendo, concionando, laborando, & hujusmodi, deductis tamen expensis. Sanchez *loc. cit. n.* 4. Lugo *loc. cit. n.* 79. La Croix *loc. cit. n.* 447. 70

Hinc Religiosus Debitor, si salva Ordinis Regula, possit artificio aliquo, vel manuum labore aliquid lucrari, tenetur sic laborare operibus suo statui, & conditioni præsenti convenientibus, ut pretium laboris impendat ad solutionem suorum debitorum; dummodo per hoc non negligatur Divinum obsequium, *cap. Clericus distinct.* 91. deductis tamen expensis, ne sit onerosus Monasterio, *c. De lapsis* 5. *caus.* 16. *quæst.* 6. S. Raymundus *l.* 3. *Summ. in titul. de Curialibus, & obligatis ad ratiocinia* §. 5. *vers. Pone aliquem*; Sporer *loc. cit. num.* 105. Lugo *loc. citat. num.* 81. Henno *loc. cit. disp.* 5. *quæst.* 5. *conclus.* 2. cum aliis ibi citatis, La Croix *loc. cit. num.* 448. cum Navarr. Medina, & aliis ibi citatis, Layman *cit. cap.* 22. *num.* 5. & alii contra alios. 71

Religiosus Debitor excusatur, si Superior neget ei licentiam ad id laborandi; Nec tunc tenetur egredi e Religione, quamvis sit spes probabilis sic satisfaciendi, v. g. per provisionem Beneficii, Parochiæ, & hujusmodi, ut tenet probabilior, & communior sententia cum la Croix *loc. cit. num.* 449. Lugo *loc. cit. num.* 107. & aliis contra alios. 73

Superior autem tenetur concedere licentiam honeste laborandi Religioso Debitori, ut sic possit sua debita solvere, si scienter debitis gravatum ad Religionem admisit, quia ex tunc censetur sibi illam obligationem imposuisse; Secus autem si ignoratis ejus debitis, ex quo ea occultasset, vel negasset; ad Habitum, & Professionem admi- 74

smisit ; tunc enim non teneretur talem licentiam concedere ex justitia , quia Superior nihil debet Creditoribus , & potest pro libito de Religioso tamquam totaliter suo disponere abstrahendo , an opera , quibus ipsum applicat , impediant solutionem , nec ne . Immo si subditus ex laboritio occulto , sine licentia saltem præsumpta Superioris satisfaceret Creditoribus , fur esset , & latro , cum restitueret ex alieno , quia quidquid acquirit Monachus , acquirit Monasterio; *cap. statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. *cap. Abbates* 56. *caus.* 18. *quæst.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *q.* 3. *c. In præsentia* 8. *de probationibus*; Si tamen Superior possit concedere talem licentiam sine ulla indecentia , & incommodo Religionis , videtur , ad id teneri ex Charitate , ne Creditor careat suo debito ; Henno *loc. cit. conclus.* 2. La Croix *loc. cit. n.* 450. cum aliis ibi citatis .

75 Excommunicatio Creditoris , vel Debitoris non excusat a restitutione facienda; *Communis* contra paucos . Et quidem non excusat Excommunicatio Creditoris , quia licet negetur ei actio judicialiter petendi ; *cap. Pia* 1. *de exceptionibus in* 6. tamen permittitur privatim petere , nec prohibetur communicare cum aliis , si id exigat necessitas , vel magna utilitas ut patet ex *cap. Quoniam multos* 103. *caus.* 11. *q.* 3. sicut enim potest ipse libere communicare cum domesticis suis; *cit. c. Quoniam multos* , *c. Inter alia* 31. *& cap. Si vere* 34. *de sentent. excomm.* ita etiam communicare potest cum suis Debitoribus ; & ideo *in cit. cap. Si vere* permittitur ipsi absolvere contractus inchoatos . Nec etiam excusat a restitutione facienda Excommunicatio ipsius Debitoris , textu expresso *in cit. cap. Si vere* ; Excommunicatus enim cogi potest comparere in Judicio per Procuratorem , ne videatur de sua malitia commodum reportare ; *cap. Intelleximus* 7. *de Judiciis* , *leg. Non fraudantur* 134. *ff. de Regul. Juris* §. 1. adeoque &c.

76 An , si Debitor morte plectatur , excusentur ejus hæredes a restitutione damni causati per delictum , ob quod fuit ultimo supplicio punitus ? Vide supra *art.* 2. *n.* 39. *&* 40.

Novæ Additiones ex aliena manu .

1 AGit *Auctor* licet caute legendus in quinque hisce articulis de *materia restitutionis* accomodate magis ad *forum Poli* , quam ad *forum Fori* , ut ajunt . At si cupias , qui de hac ipsa materia utiliter ad forum fori agat , consule opus *de eo quod interest* , quod nomine *Gaspari Manzii* , *& Friderici Martini* Ingolstandii anno 1705. typis Francisci Stræus evulgavit *Philippus Jacobus Krazer*. Totam enim materiam hoc in libro adeo solide tractatam invenies , ut nihil fere ad ipsam spectans desiderare possis .

RESTRICTIO MENTALIS.

SUMMARIUM.

1 *Restrictio mentalis est duplex , una pure mentalis , & alia non pure mentalis , & quæ sit utraque* , remissive ?

2 *Amphibologia , seu æquivocatio quid sit?*

3 *Restrictio pure mentalis , & amphibologia , seu æquivocatio facta per restrictionem pure mentalem , non excusat a mendacio , & perjurio .*

4 *Restrictio non pure mentalis , sed aliquo sufficienti modo externata , & amphibologia , seu æquivocatio per verba , aut signa externa per se æquivoca excusat a mendacio , & perjurio in omnibus casibus , in quibus ex justa caussa habet quis jus , seu debitum ad occultandam veritatem .*

5 *Hinc Confessarius , quamvis interrogetur a Tyranno , an aliquid sciat ut Confessarius , & scientia Sacramentali de peccato Pœnitentis ? Poterit etiam cum juramento asserere se nil scire , etiam spectata tali scientia Sacramentali , retinendo in mente* ad dicendum .

6 *Sic Secretarius Regni ad occultandam veritatem , & servandum sibi impositum sigillum poterit uti amphibologia , aut æquivocatione , vel restrictione non pure mentali etiam cum juramento . Idem dicendum est de Uxore adultera a Marito interrogata ad necem , an commiserit adulterium? Et sic de aliis similibus casibus .*

7 *Ita qui ex præsumptione falsa interrogatur a Judice , non tenetur confiteri propositionem veram , ubi , ista confessa , condemnandus esset in foro externo de crimine , vel debito , ad quod revera in foro conscientiæ non tenetur , nec negando cum juramento pejerat .*

8 *Item qui juramento interrogatur , an veniat ex tali loco , qui falso existimatur peste infectus , jurare potest se inde non venire , subintelligendo* eo loco , qualis existimatur , nimirum peste infecto ; *Immo secundum multos , etiamsi talis locus esset vere infectus , si tamen celeriter transiens certo crederet se nihil inde luis contraxisse , adhuc jurare posset non transisse , utendo eadem restrictione .*

9 *Item si Clericus , vel Religiosus sit coram Judice sæculari conventus , non solum ipse pro se , sed etiam alii pro ipso jurare possunt eum nihil deliquisse utendo hac restrictione* , ut coram tali incompetente Judice deponi debeat ; *Item si Clericus , vel religiosus , aut alia persona exempta a Gabellis solvendis interrogetur a Gabellario , an habeat , seu portet aliquod Gabellæ obstrictum ? Jurare potest se nihil habere , seu portare , utendo hac restrictione* , Nihil habeo , seu porto , ex quo Gabellam solvere debeam ,

10 *Affertur aliud notabile exemplum cum sua licita restrictione .*

11 *Quomodo excusentur Mercatores , qui dicunt , vel etiam jurant se non posse pro tali pretio talem mercem vendere , vel sibi pluribus constare , licet in rigore hoc verum non sit?*

12 *Reus an , & quando teneatur , vel non fateri veritatem Judici ipsum interroganti cum juramento?* ad n. 14.

REstrictio mentalis est duplex; Una *pure mentalis* , & alia *non pure mentalis* , & quæ sit utraque ? Vide verb. *Juramentum art.* 1. *n.* 14. 1

Amphibologia , seu æquivocatio proprie est locutio , quæ sua significatione generat in audiente conceptum diversum ab eo , quem loquens retinet in mente ; *Est in re Communis .* 2

Restrictio pure mentalis , & amphibologia , seu æquivocatio facta per restrictionem pure mentalem non excusat a mendacio , seu perjurio ; *Communis* ; & habetur clare ex tribus sequentibus propositionibus 26. 27. 28. in ordine justissime damnatis ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. Propositio 26. *Si quis , vel solus , vel coram aliis , sive interrogatus , sive propria sponte , sive recreationis causa , sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid , quod revera fecit , intelligendo intra se aliquid aliud , quod non fecit ; vel aliam viam ab ea , in qua fecit , vel quodvis aliud additum verum , revera non mentitur , nec est perjurus .* Propositio 27. *Causa justa utendi his amphibologiis est , quoties id necessarium , aut utile est ad salutem corporis , honorem , res familiares tuendas , vel ad quemlibet alium virtutis actum , ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens , & studiosa .* Propositio 28. *Qui mediante commendatione , vel munere ad Magistratum , vel Officium publicum promotus est , poterit cum restrictione mentali præstare juramentum , quod de mandato Regis a similibus solet exigi , non habito respectu ad intentionem exigentis , quia non tenetur fateri crimen occultum .* 3

Restrictio non pure mentalis , sed aliquo sufficienti modo externata , & amphibologia , seu æquivocatio per verba , aut signa externa per se æquivoca excusat a mendacio , & a perjurio in omnibus casibus , in quibus ex justa causa habet quis jus , seu debitum ad occultandum secretum . Vide verb. *Juramentum art.* 1. *n.* 13. verb. *Mendacium n.* 21. *&* 22. 4

Hinc Confessarius , quamvis interrogetur a Tyranno , an aliquid sciat ut Confessarius , & scientia Sacramentali de peccato Pœnitentis , poterit etiam cum juramento asserere se nihil scire , etiam spectata tali scientia Sacramentali , retinendo in mente *ad dicendum* . Vide verb. *Juramentum art.* 1. *n.* 15. 5

Sic Secretarius Regni ad occultandum veritatem , & ser- 6

Monitum Romani Censoris præmittendum verbo *Restrictio* in hac novissima editione.

Facilem se præbere Auctorem nostrum in æquivocationibus , restrictionibusque mentalibus indulgendis , mediis quibusdam distinctiunculis eo dumtaxat tendentibus ut propositionum hac de re damnatarum censura eludatur , ex variis locis hujusce Bibliothecæ ingenuo Lectori plane constabit . Nos ne muneri nostro deesse videremur ubicumque hanc doctrinam christianæ simplicitati minime consentaneam tradi perspeximus , illi debitis animadversionibus occurrere studuimus , ut verbo Accusatus a num. 19. ad num. 24. , ac in notis ad num. 28. , & ad calcem Articuli , nec non verbo *Juramentum* in not. ad num. 26. , itemque verb. *Mendacium* in nota ad num. 21. Eamdem doctrinam adstruere conatur idem auctor in universo fere hoc articulo , quem si emendare aggrederemur , totum illum reformaremus , opus sane supervacaneum. Lectores itaque dumtaxat monemus , ut caveant a sententiis sibi expositis a n. 4. ad n. 9. nec minori cautela legendum esse sciant sequentem articulum *Reus*.

ſervandum ſibi impoſitum ſigillum poterit uti amphibologia, aut æquivocatione, vel reſtrictione non pure mentali etiam cum juramento (a); idem dicendum eſt de Uxore adultera a Marito interrogata ad necem, an commiſerit adulterium; & ſic de aliis ſimilibus caſibus. Vide *ibid. n.* 56.

7 Ita qui ex præſcriptione falſa interrogatur a Judice, non tenetur confiteri propoſitionem veram, ubi illa confeſſa, condemnandus eſſet in foro externo de crimine, vel debito, ad quod revera in foro conſcientiæ non tenetur, nec negando cum juramento perjerat. Vide *ibid. num.* 17.

8 Item qui juramento interrogatur, an veniat ex tali loco, qui falso exiſtimatur peſte infectus? jurare poteſt ſe inde non venire ſubintelligendo *ex loco, qualis exiſtimatur, nimirum peſte infecto*. Imo ſecundum multos, etiamſi talis locus eſſet vere infectus, ſi tamen celeriter tranſiens certo crederet, ſe nihil inde luis contraxiſſe, adhuc jurare poſſet, non tamen utendo eadem reſtrictione. Vide *ibid. n.* 18.

9 Item ſi Clericus, vel Religioſus ſit coram ſæculari Judice conventus, non ſolum ipſe pro ſe, ſed etiam alii pro ipſo jurare poſſunt eum nihil deliquiſſe, utendo hac reſtrictione, *ut coram tali incompetenti judice deponi debeat*. Item ſi Clericus, vel Religioſus, aut alia perſona exempta a Gabellis ſolvendis interrogetur a Gabellario, an habeat, ſeu portet aliquid Gabellæ obnoxium? jurare poteſt ſe nihil habere, ſeu portare, utendo hac reſtrictione: *Nihil habeo, ſeu porto, ex quo Gabellam ſolvere debeam*. Vide *ib. n.* 19.

10 Affertur aliud notabile exemplum cum ſua licita reſtrictione. Vide *ib. n.* 20.

11 Quomodo excuſentur Mercatores, qui dicunt, vel etiam jurant ſe non poſſe pro tali pretio talem mercem vendere, vel ſibi pluris conſtare, licet in rigore hoc verum non ſit? Vide *ib. n.* 21.

12 Reus an, & quando teneatur, vel non, fateri veritatem Judici ipſum interroganti ſub juramento? Vide verb. *Accuſatus a n.* 10. *ad* 43.

13 Affertur, & ſolvitur inſtantia. Vide dict. verb. *juramentum art.* 1. *n.* 23.

14 Affertur, & ſolvitur alia inſtantia. Vide *ibid. n.* 24. & 25.

RETRACTUS GENTILITIUS.

Vide verb. *Emptio art.* 4. *n.* 26. *ad* 42.

R E U S.

S U M M A R I U M.

1 *Reus unde dicatur?*
2 *Reus non tenetur probare quod negat, ſed Accuſator.*
3 *Reo potius favendum eſt, quam Actori, ſi jura ſunt obſcura.*
4 *Reus non tenetur dare Actori ſuas Scripturas contra ſe.*
5 *Reus non eſt, qui non ex voluntate, ſed ex neceſſitate peccavit.*
6 *Reus in ſuo foro audiendus eſt, & hunc ſequi debet Actor.*
7 *Si Reus non poteſt inveniri, ſufficit ponere citationem in Eccleſia Rei.*
8 *Reo convicto de delicto, non admittitur probatio negativa.*
9 *Reus non poteſt alium accuſare, niſi prius ſe purget.*
10 *Reus accuſatus, & non ſufficienter convictus damnari non poteſt nec pœna ordinaria affici.*
11 *Reus, ſi juſte damnatus ſit, ut fame, vel ſiti pereat, poteſt victum, aut potum oblatum rejicere.*
12 *Reus licite fugit ante, & poſt ſententiam mortis, aut triremium, vel carceris perpetui.*
13 *Immo regulariter poteſt reus licite fugere, quamvis Cuſtos carceris grave damnum inde paſſurus ſit, niſi juraverit ſe manſurum.*
14 *Reus poteſt licite ſaltem in foro conſcientiæ (præciſa vi, & injuria) Cuſtodes decipere, vincula, & carceres effringere.*
15 *Reus, qui carcerem effregit, probabiliter non tenetur de Damno, quamvis etiam per effractum carcerem fugiant alii carcerati.*
16 *Adducitur, & ſolvitur inſtantia.*
17 *Qui non ſunt Miniſtri Juſtitiæ, poſſunt licite non ſolum conſilio, ſed etiam inſtrumentis Reum juvare, ut fugiat.*
18 *Non poſſunt tamen ipſum juvare ad effringendum carcerem.*
19 *Secundum aliquos etiam conſanguinei, & illi, qui certiſſime timet, ne a Reo prodatur, & ſimiliter incarceretur, licet ipſum juvare ad effringendum carcerem.*
20 *Reus emiſſus ad tempus e carcere, ſi juravit ad ipſum redire, an teneatur ſtare juramento?*
21 *Reo non licet occidere Miniſtros juſtitiæ, nec illis vim inferre vulnerando, aut percutiendo, ut ſe ab illis liberet.*
22 *Reus non tenetur veritatem fateri judici, etiamſi interrogetur ſub juramento, quando non ſervato Juris ordine interrogat.*
23 *Aſſignatur conveniens modus ad evitandum perjurium in occultanda veritate judici non legitimo, ſeu non ſervanti juris ordinem.*
24 *Reus tenetur fateri crimen Judici legitimo, & ſervato juris ordine interroganti, & præcipienti ſub juramento de dicenda veritate, maxime loquendo de confeſſione delictorum non inferentium pœnam capitalem, aut alias ſimiles graviſſimas pœnas, alias non excuſabitur a peccato mortali, & perjurio.*
25 *Loquendo vero de Confeſſione, vel manifeſtatione delictorum inferentium pœnam capitalem, vel alias graviſſimas pœnas, ſunt duæ extremæ ſententiæ, quæ afferuntur ad n.* 26.
27 *Advertendum tamen eſt, quod tunc Judex non poteſt a Reis criminaliter inquiſitis exigere juramentum, dum judicialiter uti principales examinantur; alias examen, & omnia acta nulla ſunt eo ipſo, & irrita.*
28 *Reus, qui crimen ſemel negavit injuſte, & cum juramento, non tenetur illud confiteri poſt latam ſententiam.*
29 *Immo probabile eſt, nec ante ſententiam ad id teneri, donec iterum interrogetur, niſi immineat damnum tertio.*
30 *Quinimmo probabilius eſt nec teneri ad ſe publice retractandum, nec poſſe ad id obligari a Confeſſario in articulo mortis, quando non obſtante delicti negatione, Reus convictus eſt, & damnatus ducitur ad patibulum, vel jam in ipſo patibulo moriturus exiſtit.*
31 *Reus, qui metu, ſeu vi tormentorum mentitus ſibi falſum crimen impoſuit, ob quod ſit morte plectendus, tenetur ſe retractare, ſi tali retractatione impediri poſſit mors ipſius, vel infamia, aut quodlibet aliorum, damnum, ob quod negare tenebatur; Secus vero ſi ad hæc nihil prodeſſet ſua retractatio.*
32 *In tali caſu quid eſſet Reo conſulendum?*
33 *Præſumptus Reus ex præſumptione falſa a Judice interrogatus, non tenetur confiteri propoſitionem veram, ubi, iſta confeſſa, condemnandus eſſet in foro externo de crimine, aut debito, ad quod in foro conſcientiæ non tenetur.*
34 *Reus interrogatus a Judice, ut ſub juramento dicat quantum mercis apud ſe retineat, excuſatur a perjurio, etiamſi cum juramento neget partem mercis, ne ſolvat Gabellam evidenter injuſtam; ſuppoſito quod in iis circumſtantiis non interrogetur legitime.*
35 *Non poteſt Reus falſum crimen teſti imponere, ut ejus teſtimonium eludat.*
36 *Reus ultimo ſupplicio afficiendus tenetur ſumere Viaticum, unde dari ei debet ad id tempus, & commoditas.*
37 *Hinc ab Epiſcopis per excommunicationem cogendi ſunt Judices, ut permittant communicari ultimo ſupplicio afficiendos.*
38 *Et tali Reo dari debet Viaticum non ſolum ſi una hora poſt ſit occidendus, ſed etiam licet ſtatim poſt ſit occidendus.*
39 *Poteſtque illi dari Viaticum, quamvis non ſit jejunus; nec Judex tenetur differre executionem, ut Reus jejunus communicet.*
40 *Reus aſſocians SS. Euchariſtiæ ſacramentum, ſeu ad illud confugiens gaudet immunitate Eccleſiaſtica.*
41 *Reo ultimo ſupplicio afficiendo non eſt adminiſtranda Extrema Unctio.*
42 *Reus an, & quando teneatur ac poſſit fateri ſeu revelare complicem?*
43 *Reus quando dicatur capi in fragranti crimine.*

REus dicitur a re, quæ petitur, textu *in cap. Forus* 10. *de verbor. ſignificatione*, ibi: *Reus a re, quæ petitur, nuncupatur, quia quamvis conſcius ſceleris non ſit, Reus tamen dicitur, quandiu in judicium pro re aliqua petitur.* 1

Reus non tenetur probare, quod negat, ſed Accuſator; *cap. Quod autem* 1. *cap. Accuſator* 2. *cauſ.* 6. *quæſt.* 5. 2
cap.

(a) Nota. Nihil unquam excuſat a perjurio; Quare nec etiam admitterem, poſſe Secretarium Regni juramento uti in caſu propoſito *num.* 6. Idem dicito de caſibus *num.* 7. 8. & 9. enodatis.

cap. Bonæ memoriæ 22. *de electione* ; *l. Et incumbit* 2. *ff. de probationibus* , *l. Auctor* 23. *Cod. de probationibus* cum similibus.

3 Reo potius favendum est, quam Actori, si Jura sunt obscura, textu expresso *in cap. Cum sunt* 11. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Cum sunt partium jura obscura, Reo favendum est potius, quam Actori*, *l. Favorabiliores* 125. *ff. de diversis Regulis Juris*, ibi: *Favorabiliores Rei potius, quam Actores habentur*.

4 Reus non tenetur dare Actori suas scripturas contra se, textu expresso, *in cap.* 1. *de probationibus*, *l. Qui accusare* 4. *C. de edendo*. Non enim Juris, aut æquitatis ratio permittit, ut quis invitus arma, quibus impugnatur, adversario suo tradere, eumque contra se adjuvare cogatur; *l. Nimis grave*, *Cod. de testibus*. Vide verb. *Probatio a n.* 61.

5 Reus non est, qui non ex voluntate, sed ex necessitate peccavit; *cap. Aliquos* 5. *& cap. Illa cavenda* 6. *caus.* 15. *q.* 1. cum similibus.

6 Reus in suo foro audiendus est, & hunc sequi debet Actor; *cap. Si quis* 2. *& cap. Pulsatus* 3. *q.* 6. *cap. Sane* 3. *de foro competenti* cum similibus.

Si Reus non potest inveniri, sufficit ponere citationem in Ecclesia Rei; *cap. Venerabilis* 10. *de dolo & contumacia*.

7 Reo convicto de delicto non admittitur probatio negativa; seu Reo probante, quod non deliquit, si probatum sit deliquisse, ei non creditur; *cap. Ad nostram* 12. *de probationib.*

8 Reus non potest alium accusare, nisi prius se purget; *c. Neganda* 1. *c. Non est credendum* 3. *q.* 11. cum similibus.

9 Reus accusatus, & non sufficienter convictus damnari non potest, nec pœna ordinaria affici; Lugo *de Justitia disp.* 37. *sect.* 12. La Croix *lib.* 4. *n.* 1496. Lessius, San-
10 chez, & alii passim; nec indiget probatione, cum de se pateat. Unde Reus accusatus, & non sufficienter convictus a nota infamiæ; Concil. Lateranens. III. *in Appendic. part.* 50. *cap.* 65.

11 Reus, si juste damnatus sit, ut fame, vel siti pereat, potest victum, aut potum oblatum rejicere; Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 8. *num.* 9. Lessius *de Justitia lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 15. Gobat *in Quin. tract. cap.* 1. *num.* 68. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 779. & alii contra alios (a). Et ratio nostra est, quia, si sententia sit justa, non tenetur Reus cibum, & potum oblatum sumere, cum Reus possit executionem justæ sententiæ in se admittere, v. g. venenum bibere, venam sibi aperire, in ignem se injicere, scalas ascendere, funem collo circumligare, & hujusmodi, si illa præcipiantur, uti potest non fugere ex carcere, quamvis sciat se morte afficiendum, ut docent Azorius, Sotus, Malderus, Lessius, & alii apud Dianam *part.* 5. *tract.* 4. *resolut.* 41.

12 Reus licite fugit ante, & post sententiam, v. g. mortis, vel triremium, aut carceris perpetui. Quilibet enim habet tam magnum Jus ad suam vitam conservandam, ut nulla humana potestate possit præpediri, cum commode conservari potest; nisi bonum publicum aliud postulet; Lessius *l.* 2. *cap.* 31. *dub.* 5. Busembaum *lib.* 4. *cap.* 4. *dub.* 8. *art.* 2. La Croix *ibidem num.* 1525.
13 & alii passim. Immo regulariter potest Reus libere fugere, quamvis Custos carceris grave damnum inde passurus sit, nisi juraverit se mansurum; Reus enim utitur Jure suo, & nulli facit injuriam; Lessius *loc. c. n.* 31. Busemb. & La Croix *loc. cit.* Filiuccius *tract.* 40. *n.* 274. & alii plures.

14 Reus potest licite saltem in foro conscientiæ (præcisa vi, & injuria) Custodes decipere, vincula, & carceres effringere. Cum enim sit licitus finis, licita debent esse etiam media, quia concesso fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur, concessa intelliguntur; *cap. Præterea* 5. *& cap. Suspicionis* 39. *de Off. Delegati*, *l. Cui Jurisdictio* 2. *ff. de Jurisdictione*; Sic Doctores citati, & alii plures.

15 Reus, qui carcerem effregit, probabiliter non tenetur de damno, quamvis etiam per effractum parietem fugiant alii carcerati, quia ipse utitur Jure suo, & solum per accidens est causa talis damni. Sic citati Doctores, & Bannes, Valer. Reginald. & alii contra alios; Ipse enim non tenetur ex re accepta, neque ex injusta acceptione, cum licite id fecerit utendo jure suo.

16 Nec valet objicere, quod *l. De his* 1. *ff. de Effractoribus, & Expilatoribus* expresse statuitur graviter puniendos esse illos, qui effractis carceribus aufugiunt, ibi: De
„ his, qui effracto carcere evaserunt, sumendum suppli-
„ cium Divi Fratres Æmilio Tironi rescripserunt. Satur-
„ ninus etiam probat, eos, qui de carcere eruperunt,
„ sive effractis foribus, sive conspiratione cum ceteris,
„ qui in eadem custodia erant, capite puniendos. Non valet, inquam, quia vel id fit, ex quo ibi Jurisconsultus secutus sit contrariam sententiam, quam defendunt etiam aliqui Theologi, vel ea præsumptione, quod Rei carcerati vim intulerint Custodibus; Vel ex quo propter bonum publicum ea pœna statuta sit. Filliucius *loc. cit.* Busemb. & La Croix *loc. c.* Tanner. *d.* 4. *q.* 4. *dub.* 9. ex aliis multis Merbesius *Summ. Christian. t.* 2. *q.* 763. *concl.* 6. Henno *t. tract.* 2. *q.* 5. *Concl.* 3. Cajetanus, Sotus, Bann. Salon. Azor. citati, & secuti a Silvio *in* 2. 2. *q.* 69. *art.* 5. *q.* 2. ubi sic habet: Quia reus carcerem effringens utitur jure, quod habet ad fugiendum, & nulli facit injuriam, neque enim carceres, neque compedes sunt injuriæ capaces, ipsis autem injuriæ ministris nihil, ut supponitur, facit.

Qui non sunt ministri justitiæ possunt licite, non so- 17
lum consilio, sed etiam instrumentis, v. g. funibus, lima, & hujusmodi, Reum juvare, ut fugiat (b) quia licet suadere alteri finem ipsi licitum, & ad eundem finem media applicare, *arg. cit. Juribus supra sub n.* 13. Tanner. *l. c.* Henno *l. c.* Lessius *l. c. n.* 40. Turrian. Va-
squez, & alii cum Busemb. & La Croix *loc. c.* Non pos- 18
sunt tamen licite ipsum juvare ad effringendum carcerem, quia executio ipsa effractionis est licita soli Reo propter
jus vitæ conservandæ. Sic Doctores citati, & alii passim. 19
Dicastillus autem *l.* 2. *t.* 1. *d.* 6. *n.* 88. & alii tenent, quod liceat etiam proximis consanguineis, ut Patri, Conjugi, Fratri Rei ipsum juvare ad effringendum carcerem, quia censentur una cum ipso persona. Et idem licere dicunt alii, qui certissime timet, ne a Reo prodatur, & similiter incarceretur; quia sic liberando Reum, censetur liberare seipsum.

Reus emissus ad tempus e carcere, si juravit ad ipsum 20
redire, tenetur stare juramento, si carcer sit justus: etiamsi esset periculum mortis. Suarez, Vasquez, Sanchez, Castropal. Tambur. Gobat. aliique passim cum La Croix *l.* 3. *p.* 2. *n.* 330. Si autem carcer sit injustus, Vasquez, & alii multi apud Dianam *p.* 9. *tract.* 8. *resol.* 64. & alii apud Castropal. *d.* 2. *punct.* 4. *n.* 24. & apud Sanch. *in Decal. l.* 3. *c.* 11. *n.* 26. negant teneri stare juramento: Immo alii dicunt, posse etiam fugere, licet juravit se non fugiturum, quia temerarium est se sine causa morti objicere, eo vel maxime, quod status rerum mutatus sit, eam pro illo tempore quo juravit, non fuerit præsens, & commoda occasio sic mortem fugiendi, & evitandi, quæ postea talis est. Suar. vero, Layman, Lessius, Bonac. Gobat. & alii dicunt, teneri non fugere, & etiam redire, si sic juravit, quia juramentum est causa gravissima, ne dicatur temere vitam morti exponere, cum exponat in reverentiam juramenti facti: Placet tamen limitatio Sanch. *l. c. n.* 34. Castrop. *l. c. n.* 16. Tambur. *l.* 3. §. 5. *n.* 52. & plurium aliorum, quod scilicet possit fugere, seu non teneatur redire, si quando juravit, non prævidit mortem, vel alia gravia pericula; quæ postea prævidet, quando est occasio fugiendi, aut non redeundi; Immo Covarr. & alii absolute tenent peccare tunc Reum, si non fugiat, vel si redeat in talia pericula.

Reo non licet occidere Ministros justitiæ, nec illis vim 21
inferre vulnerando, percutiendo, ut se ab illis liberet, quia non sunt iniqui aggressores. Layman *l.* 3. *tract.* 3. *p.* 3. *c.* 2. *& Communis aliorum*.

Reus non tenetur veritatem fateri judici, etiamsi inter- 22
rogetur sub juramento, quando non servato juris ordine interrogat. Vide verb. *Accusatus n.* 10. (c)

Assignatur conveniens modus ad evitandum perjurium 23
in occultanda veritate judici non legitimo, seu non servanti juris ordinem, Vide *ib. n.* 11.

Reus tenetur fateri crimen judici legitimo, & servato 24
juris ordine interroganti, & præcipienti sub juramento de dicenda veritate, maxime loquendo de confessione delictorum non inferentium pœnam capitalem, & alias similes gravissimas pœnas, alias non excusabitur a peccato mortali, & perjurio. Vide *ibid. n.* 12. 13. *&* 14.

Loquendo vero de confessione, & manifestatione delicto- 25
rum inferentium pœnam capitalem, vel alias gravissimas pœnas, sunt duæ extremæ sententiæ. Prima sententia absolute sustinet, teneri semper sub mortali Reum legitime interrogatum fateri veritatem, etiamsi propter talem Confessionem esset morte plectendus, & sine tali confessione haberet fundatam spem mortem evadendi. Vide *ib. n.* 15. *&* 16.

Secunda sententia sustinet, non teneri Reum fateri suum 26
delictum, si propter illud plectendus sit pœna capitali, vel triremium, aut alia simili, si nullum grave damnum Reipublicæ timeatur, & dicit excusari a perjurio celando veritatem per restrictionem, aut æquivocationem externam. Vide *ib. n.* 17. *ad* 23. (d)

Advertendum tamen est, quod tunc Judex non potest 27
a Reis criminaliter inquisitis exigere juramentum, dum judicialiter uti principales examinantur, alias examen, & acta omnia nulla sunt eo ipso, & irrita, omnique carent contra Reos effectu. Sic novissime statuit Benedi-

(a) Nota. Falsum est, posse reum oblatum cibum rejicere, licet morti sit damnatus.
(b) Nota. Nullo modo est licitum; &, si quis id faceret, justa pœna mulctaretur.
(c) Eidem etiam ibi notas appositas, ac textus emendationem.
(d) Teneri sese retractare in notis, ibi, ostensus est.

ctus XIII. in Concilio Romano tit. 23. de Jurejurando cap. 2. præcisis his verbis: *Reprehensibile judicari non debet, si secundum temporum varietates, ubi id necessitas vel utilitas exposcat, consuetudines, & leges quandoque varientur humanæ; Ipse enim Deus, & Dominus, æternus Legifer noster, ex iis, quæ veteri in Testamento statuerat, multa postmodum mutavit in novo. Stylum itaque in quibusdam Curiis Sæcularibus, & Ecclesiasticis, nullo unquam jure præceptum, inolevisse perpendimus, ut Judices, sive eorum Notarii, aut Scribæ, Reos criminali facinore accusatos examinaturi, juramentum ab his præstari jubeant de veritate dicenda. Quia tamen ex hoc, quotidiana sicuti est experientia compertum, nec in Fisci favorem, nec contra Reos ipsos, qui ut plurimum patrata a se negant delicta, utilitatis aliquid elici non ignoratur: adeo ut peculiari in hac facti contingentia, nedum talia deinceps juramenta exigendi necessitas non adesse probetur, immo potius, ne illa penitus exigantur, sacri ipsa juramenti ratio postulet, ac suadeat: hinc est, quod Nos, rati omnibus utrinque perpensis, & quamplurium inhærentes insignium Tribunalium praxi, juramentum ipsum, per Reos sic Criminaliter inquisitos, præstandum, consulto, dum uti Principales tantummodo constituuntur, tollendum, & submovendum ducimus: prout Sacro etiam approbante Concilio, præsenti hac Constitutione omnino tollimus, ac submovemus; nec juramentum hujusmodi ullatenus a Reis eisdem, nisi tamen ut testes quo ad alios examinentur, in futurum per quoscumque Judices, & Ministros, sub quovis prætextu, causa, & quæsito colore volumus, exigatur; alias examen, sive constitutum, & Acta omnia nulla sint eo ipso, & irrita, omnique careant contra Reos effectu.*

28 Reus, qui crimen semel negavit injuste, & cum juramento, non tenetur illud confiteri post latam sententiam. Vide verb. *Accusatus n.4.*

29 Immo probabile est, nec ante sententiam ad id teneri, donec iterum interrogetur, nisi immineat damnum tertio. Vide *ibidem*.

30 Quinimmo probabilius est, nec teneri ad se publice retractandum, nec posse ad id obligari a Confessario in articulo mortis, quando, non obstante delicti negatione, Reus convictus est, & damnatus dicitur ad patibulum, vel jam in ipso patibulo moriturus existit. Vide *ibid. n. 26. ad 28.* (d)

31 Reus, qui metu, vel vi tormentorum mentitus sibi falsum crimen imposuit, ob quod sit morte plectendus, tenetur se retractare, si tali retractatione impediri possit mors ipsius, vel infamia, aut quodlibet aliorum damnum, ob quod negare tenebatur; Secus vero si ad hæc nihil prodesset sua retractatio. Vide *ib. n. 29.*

32 In tali casu quid esset Reo consulendum. Vide *ibidem num. 30.*

33 Præsumptus Reus ex præsumptione falsa a judice interrogatus non tenetur confiteri propositionem veram, ubi ista confessa, condemnandus esset in foro externo de crimine, aut debito, ad quod revera in foro conscientiæ non tenetur. Vide *ib. n. 31. ad 41.* ubi adducuntur rationes, & exempla, & solvuntur instantiæ.

34 Reus interrogatus a judice, ut sub juramento dicat quantum mercis v. gr. apud se retineat, excusatur a perjurio, etiamsi cum juramento neget partem mercis, ne solvat Gabellam evidenter injustam, supposito quod in iis circumstantiis non interrogetur legitime. Vid. *ib. num. 43.*

35 Non potest Reus falsum crimen testi imponere, ut ejus testimonium eludat, quia ultra mendacium injuste famam alterius destruit. Unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. merito damnavit sequentem propositionem 44. in ordine: *Probabile est non peccare qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.*

36 Reus ultimo supplicio afficiendus tenetur sumere Viaticum. Unde dari ei debet tempus, & commoditas sumendi Communionem pro Viatico. *Communis*, per text. *in cap. quæsitum 30. l. c. Fures 21. caus. 13. q. 2.* Hinc per excommunicationem cogendi sunt judices, ut permittant communicari ultimo supplicio afficiendos. *Sic fe-*
37 tuisse S. Pium V. testatur la Croix *lib. 6. p. 1. n. 607.* Et
tali Reo debet dari Viaticum, non solum si una hora
post sit occidendus, sed etiam licet statim post sit occi-
dendus. *Sic* La Croix *l. c.* cum Diana, Pace Jordan. Go-
38 bat, Loncher, *ibi cit.* per text. *in cap. Is qui 8. caus. 26.*
q. 6. ibi: *Et si continuo credatur moriturus, reconcilietur*
per manus impositionem, & infundatur ori ejus Euchari-
39 *stia*. Potestque illi dari Viaticum, quamvis non sit jeju-
nus, nec Judex tenetur differre executionem, ut Reus je-
junus communicet. La Croix *l. c. n. 607.* & alii communi-
40 ter. Reus associans Sanctissimum Eucharistiæ Sacramen-
tum, seu ad illud confugiens gaudet Immunitate Eccle-
siæ. *S. C. Immun. in Beneventana 30. Sept. 1648. lib. 3.*
Decr. pauluc. fol. 14.

Reo ultimo supplicio afficiendo non est administranda Unctio quia, non est infirmus, ut vult ut textus *Epistolæ Canonicæ Divi Jacobi c. 5. n. 14.* ibi: *Infirmatur quis in vobis &c.* Sic *Communis* Doctorum. 41

Reus an, & quando teneatur, ac possit fateri, seu revelare complicem? Vide verb. *Complex peccati a n. 10. ad 12.* 42

Reus capi dicitur in fragranti crimine, quando in ipso actu delinquendi deprehenditur, Ursaya *Instit. crimin. l. 1. tit. 4. n. 35.* 43

* Reus juridice interrogatus in judicio criminali tenetur veritatem manifestare, ut innuit Benedictus XIV. t. 3. Const. 34. incip. *Paterna Caritas*.

Novæ additiones ex aliena manu.

De favore Rei in jure, vide *Jacobum Gothofr. in comment. ad L. 125. ff. de Regul. Jur.* 1

R I T U S.

Additio ex Auctore.

Super Ritibus Ecclesiæ eorumque observantia, nemini 1
licet dispensationem concedere, inconsulta S. Sede.
Benedict. XIV. t. 1. Const. 107. incip. *Omnium sollicitudi-*
num; §. 14. Ritus paganorum permittere, sed converte- 2
re in ritus, & consuetudines Christianæ Religionis, in-
consulta S. Sede nemini licet. Idem *ib.*

Conjuges Catholici diversi ritus, unusquisque proprium 3
sequi possunt; Idem Const. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 8.
Conjux Latinus ritum Conjugis Græci sequi non potest. 4
Ac e contra Conjux Græcus sequi potest ritum conjugis
Latini. Idem *ib.* Matrimonia inter conjuges diversi ritus 5
quomodo, & coram quibus contrahi debeant? Vide *in*
supplem. ad verb. Matrimonium.

Ritus Latinus semel a quocumque susceptus deseri am- 6
plius non potest; Idem *ib.* §. 7. & 8. Dispensatur cum 7
Græcis de præterito Ordinatis ab Episcopis Latini ani-
mo retinendi Græcum ritum, ut in hoc permanere vale-
ant. Et, ut id fiat, requiritur dispensatio Apostolica.
Idem *ib.* §. 7.

Ritus Latinus suscipi non intelligitur per Baptismum 8
susceptum a Latinis in casu necessitatis. Idem Constit.
89. incip. *Demandatum* §. 18. Græco-Melchitis Latino ri- 9
tu baptizatis de præterito, permittitur electio ritus. 10
Idem *ib.* §. 16. Ritus Ecclesiæ Orientalis, qui Fidei, & bo-
nis moribus non adversantur, conservandi sunt, & ab om- 11
nibus tolerandi. Idem cit. Const. *Etsi Pastoralis*, §. 9. Ritus
Ecclesiæ Orientalis observari debent a Monachis Ruthenis
Ordinis S. Basilii. Idem Const. 89. inc. *Inter plures* §. 24. 12
Sublata cuilibet dispensandi facultate. Idem *ib.*

Ritum Græcum sequi tenentur ii ex Græcis, qui in ca- 13
su necessitatis Latino ritu baptizati fuerint. Idem citat.
Constitutione *Demandata*, §. 18. Ritus Græcus in Mis- 14
sis, & Divinis Officiis observari debet a Græcis Italiæ,
& Insularum adjacentium. Idem cit. Const. *Etsi Pastoralis*, 15
§. 9. Functiones solemnes Latino ritu in Ecclesiis Græco-
rum fieri prohibentur absque licentia Ordinarii, & di-
versa. Idem *ib.* §. 9.

Ritus Græco-Latinus in Ecclesia Sanctæ Mariæ *del* 16
Grasso vigens perpetuo servari jubetur. Idem Constitut.
81. incip. *Romana Ecclesia*, §. 1. & 2. Ritus Græcorum 17
Melchitarum conservari jubentur, & invocationes in il-
lis inductæ reprobantur & annullantur. Idem cit. Const. 18
Demandatam §. 3. A ritu Græcorum Melchitarum tran-
situs non permittitur ad ritum latinum inconsulta Sede
Apostolica. Idem *ib.* §. 15. Item nec ad ritum Maroni- 19
ticum. Idem *ib.* §. 12.

Ritus Malabarici in nuptiis, & Matrimoniis, in gesta- 20
tione *Taly*, & funiculorum ex certo filorum numero,
croco delibutorum, in fractione fructus cocco, in separa-
tione mulierum menstruatarum, & plebejorum, vulgo
Parreas, in celebratione primæ puellarum purgationis,
in lavacris, & ablutionibus, in usu cinerum præter mo-
dum & tempus ab Ecclesia receptum, & omnia signa su-
perstitiosa damnantur, & prohibentur. Idem cit. Constit.
Omnium sollicitudinum, §. 13. & 14.

Ritus Sinenses sæpe ad examen fuerunt vocati, & præ- 21
sertim a Sacra Congregatione de Propaganda Fide,
An. 1645. sub Innocentio X. a Congregatione S. Inqui-
sitionis 1656. sub Alexandro VII. 1669. sub Clemente IX.
ac sub Innocentio XII. quo interim mortuo, Clemens XI.
ejus successor reassumpto examine omnium dubiorum co-
ram se anno 1704. confirmavit, & Apostolica auctorita-
te comprobavit Congregationis responsiones ad omnia,
& singula quæsita proposita, quibus ritus Sinenses, utpo-
te superstitione imbuti, prohibeantur, mandavitque, præ-
fatas Responsiones ad Carolum Thomam de Tournon An-
tiochiæ Patriarcham Commissarium, & in Sinarum Re-
gno visitatorem Apostolicum transmitti, ut nimirum exa-
ctam

(d) Nota. Si interrogetur juris ordine haud servato, non tenetur verum fateri, haud quaquam dicere falsum.

ftam eafundem observantiam omnibus, & singulis Missio-
nariis, & pœnis quoque Canonicis in refractarios indi-
ctis, præciperet.
22 Clemens XI. anno 1714. iterum omnia confirmat, &
mandat servari Decretum editum a Cardinali de Tour-
non; Rejicit appellationes ad S. Sedem interpositas. De-
clarat eo Decreto nihil additum vel detractum Respon-
sionibus datis anno 1704. Vetat publicari scripta super
Ritibus Sinensibus absque licentia S. Sedis, Publicata ve-
ro prohibet sub pœnis, & Censuris in Regulis Indicis li-
brorum prohibitorum contentis. Idem Clemens XI. præ-
fatas responsiones edita Constitutione incip. *Ex illa die*,
confirmat, & præcepto arctissimo sub censuris, & pœnis
mandat ejusdem Decreti executionem, de qua Missiona-
rii juramentum præstare jubentur, & donec illud præsti-
terint, eisdem suspenduntur facultates, & juramenti præ-
stiti exempla authentica ad S. Sedem statuit transmitti,
demandata Superioribus Regularibus, cujusvis Ordi-
nis, & Instituti, eorum omnium plenissima executio-
ne.
24 Carolus Ambrosius Mediobarbus Patriarcha Alexandri-
nus, & in Indiis Orientalibus, ac Sinarum Imperio, fi-
nitimisque Regnis, & Insulis Commissarius, & Visitator
Generalis Apostolicus cum facultate legati de latere, vix
Sinarum Regnum ingressus, in iis augustiis se positum in-
tellexit, ut coactus fuerit in publicum emittere permis-
siones octo circa Ritus Sinenses, prohibita tamen eorum
promulgatione, & versione in linguam Tartaram, aut Si-
nicam sub pœna excommunicationis latæ senten..., qui-
bus permissionibus nihilominus contra expressam a... Pa-
triarchæ ipsius voluntatem evulgatis per binas suas p...to-
rales ab Episcopo Pekinensi mandante universis Diœc...is
suæ Missionariis, ut observarent, & observari præcipe-
rent Constitutionem Clementis XI. incip. *Ex illa die*
juxta dictas Permissiones, quas ipse contendebat, ad ea
potissimum referri, quæ in præcitata Constitutione fue-
rant solemniter interdicta, hinc Clemens XII. anno 1735.
binas illas Epistolas Apostolico promulgato Brevi damna-
vit, ac reprobavit, commisso interim examine dictarum
Permissionum Congregationi S. Inquisitionis, auditis Mis-
sionariis, aliisque.
25 Deinde Benedictus XIV. die 11. Julii 1742. auditis Car-
dinalibus, & Sacræ Inquisitionis Consultoribus examen
hujusmodi coram se, & respective per se ipsum absolvit,
& declarat Permissiones illas nunquam a Sancta Sede ap-
probatas fuisse, immo ejus decisionibus adversari, ac eas-
dem Permissiones reprobat, & annullat, earumque pra-
xim damnat, Quæcumque a Clemente XI. aliter expli-
cari vetat. Præsentium observantiam, & executionem
omnibus, & singulis injungit, atque demandat sub gra-
vissimis pœnis. Missionarios inobedientes in Europam
revocari jubet, comminatis in Superiores Ordinum pœ-
nis, si huic præcepto minus obtemperaverint, aut in eo
desides fuerint. Præscribit novam juramenti formulam ab
omnibus Missionariis omnino observandam, ipsamque tra-
dit in tom. 1. Constit. 19. incip. *Ex quo*, in qua pluri-
ma ad rem merito observanda.
26 De ritibus Sinensibus Constitutio, non obstantibus qui-
buslibet rationibus, aut subterfugiis observari debet, ut
expresse mandat, ac præcipit idem Benedictus Const. 114.
incip. *Redditæ Nobis*.
27 Sacrorum Rituum Congregatio distinguitur in Genera-
lem, & Ordinariam. Generali intervenit Summus Ponti-
fex una cum Cardinalibus quotquot eidem Congregationis
Consultoribus, atque in ea agitur de Servorum Dei vir-
tutibus, Martyrio, aut Miraculis recognoscendis, & ap-
probandis. Ordinariam vero constituunt soli Cardinales
cum ipsius Congregationis Secretario, cum Protonotario
Apostolico, & Promotore Fidei, atque in hac, præ-
ter cætera, agitur etiam de revisione Operum conscri-
ptorum a Servis Dei, quorum Beatificatio promovetur.
Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 46. incip. *Postula-
tum*.
28 In Congregatione Sacrorum Rituum unus Consultoris
locus perpetuo tribuitur Presbyteris Societatis Jesu. Idem
tom. 2. Const. 29. incip. *Constantem*.
29 Item in eadem Congregatione unus Consultoris locus
perpetuo tribuitur Ordini Clericorum Regularium Thea-
tinorum. Idem tom. 125. incip. *Insignem*.
30 Consultores Congregationis Sacrorum Rituum eliguntur
a Summo Pontifice ex cœtu Prælatorum Romanæ Cu-
riæ, & ex Clero Sæculari, & Regulari; Benedict. XIV.
de *Servorum Dei Beatificat. & Beator. Canonization. lib.* 1.
31 *cap.* 16. *num.* 13. Consultores Congregat. Sacr. Rituum
aliqui dicuntur nati, quia statim ac quoddam determina-
tum Officium assequuntur, intelliguntur enim facti Con-
sultores dictæ Congregationis; Et isti sunt Episcopus A-
postolici Sacrarii, vulgo Sacrista, Protonotarius Congre-
gationis Sacrorum Rituum, Tres antiquiores Rotæ Au-
ditores, Auditor Summi Pontificis, Assessor Sanctissimæ
Inquisitionis, Magister Sacri Palatii, Secretarius Congre-
gationis, & Fidei Promotor. Idem *ibid.*
32 Item licet electio Consultorum Regularium ex una po-
tius, quam ex alia Familia assumendorum a Summi Pon-
tificis arbitrio dependeat, ex quo tamen electio prædicta
fieri consuevit, semper aliquis assumptus est ex Familia
Patrum Dominicanorum, ex Familia Minorum Obser-
vantium, & ex Familia Patrum Societatis Jesu; Præter 33
quos Summus Pontifex Benedictus XIII. *per suas Litteras
Apostolicas in forma Brevis expeditas die* 7. *Augusti*, &
die 1. *Octobris* 1725. & *die* 8. *Augusti* 1726. statuit per-
petuis futuris temporibus unum Consultorem Congrega-
tionis Sacrorum Rituum esse assumendum ex Familia Mi-
norum Sancti Francisci Conventualium, alterum, &
alium ex Ordinem Servorum B. M. V. Idem *ibidem
num.* 14.
Consultores Regulares ex Decreto Clementis XII. *edi- 34
to* 11. *Maji* 1733. exceptis Personis in Dignitate Episco-
pali constitutis, & Magistro Sacri Palatii, non possunt
interesse Congregationibus, quando agitur de Causis Ser-
vorum Dei ejusdem Instituti Regularis. Idem *ibid. nu-
mer.* 14.
Consultores Congregationis Sacrorum Rituum non pos- 35
sunt esse Postulatores in quibuscumque causis Beatifica-
tionis, & Canonizationis ex citato Decreto Clementis
XII. 11. Maji 1733 Idem *ibid. n.* 24.
Officium Consultorum est. Primo diligenter legere In- 36
formationes omnes, Summaria, Scripturas tum facti, tum
juris, Animadversiones Fidei Promotoris, Responsiones &
Replicationes, quæ in causis exhibentur. Secundo, te- 37
nentur verbales audire informationes Procuratorum, Ad-
vocatorum, & Postulatorum. Tertio, tenentur accedere 38
statutis diebus ad Congregationes quando coguntur, & in 39
illis ferre suffragium. Quarto, tenentur inviolabile ser-
vare secretum sub pœna excommunicationis latæ senten-
tiæ, a qua absolvi nequeunt nisi a Summo Pontifice, ex-
cluso quoque Majori Pœnitentiario, præterquam in mor-
tis articulo. Quinto, debent manifestare, an oretenus, 40
vel in scriptis sibi fuerint causæ Beatificationum, & Ca-
nonizationum commendatæ. Sic expresse idem *cit. c.* 16.
num. 15. ubi *num.* 16. tradit formulam juramenti ad id
ab ipsis præstandi.
Dicti Consultores uti non possunt adjutorio alicujus 41
Familiaris pro studio caussarum, nisi id eis a Summo
Pontifice concedatur ex gratia, quæ sæpe sæpius ratione
veræ Indulgentiæ concessa est, ita tamen, ut nec iis,
nec quotquot aliis, qui uti possunt consimili adjutorio,
licitum sit adhibere operam alicujus, qui sit Advocatus,
Procurator, aut Postulator Caussarum Beatificationis, &
Canonizationis, ex citato Decreto Clementis XII. die 11.
Maji 1733. edito. Idem *ib. num.* 18.
Consultores possunt Procuratoribus, & Advocatis in 42
verbali informatione proponere difficultates absque timo-
re violandi Secretum. Idem *ib. n.* 19. Debent si absunt 43
a Congregatione, suum suffragium in scriptis transmitte-
re in eadem Sacra Congregatione legendum. Idem *ibid.
num.* 21. & rursus *in lib.* 4. *addition. ad caput* 16. *Li-
bri primi ex Decreto Clementis XII. edito* 7. *Septembr.*
1735.
Consultores sedent cum suffragium præstant in Con- 44
gregationibus Antepræparatoria, & Præparatoria; stant
autem cum suffragium ferunt in Congregatione Generali
coram Summo Pontifice, & postquam omnes suffragati
sunt, exeunt ex aula Congregationis, remanentibus in
ea Summo Pontifice, Cardinalibus Sacræ Congregationis,
Secretario ejusdem Fidei Promotore & Magistris Cæ-
remoniarum. Idem *ib. n.* 22.
Rituale Romanum illud tantum habendum, quod jus- 45
su Pauli V. editum, & ad Patriarchas, Archiepiscopos,
& Episcopos directum est. Benedict. XIV. Constit. incip.
Cum ut recte §. 24.
Ritus Orientales non modo convellere nunquam stu- 46
duerunt Romani Pontifices, sed tueri, ac servare pro
viribus adlaborarunt. Benedict. XIV. Constitut. incip.
Allatæ sunt §. 6. Unde Missionarii relaxare non possunt
præscripta ritu Orientalium. Idem *ib.* §. 3. Ritus enim
tam in Latina, quam in Orientali Ecclesia corrigere, per-
mittere, vel interdicere Apostolicæ Sedis est; Et proin-
de Ritus in Ecclesia recepti, ab inferioribus, inconsulta
Apostolica Sede, non modo tolli penitus, sed nec ex
parte quidem immutari possunt. Idem *ibid.* §. 27.
Ritus confusio non inducitur, ex quo Græcus in La- 47
tina, vel Latinus in Græca Ecclesia, retento proprio ri-
tu, Sacra peragat. Idem *ib.* §. 33. & 35. Id vero con-
tingeret, si Græcus modo Græco ritu, modo Latino,
vel Latinus nunc Latino, nunc Græco ritu, Sacra pe-
rageret. Idem *ib.* §. 34.
Purificationis præceptum *Levitici cap.* 12. propositum, 48
brevius, longiusque tempus præfinivit, prout mulier ma-
sculum, vel feminam enixa esset; Benedict. XIV. Con-
stitut. incipient. *Ex quo primum* §. 69. Similis lex viguit 49
quoque primis sæculis in Ecclesia, licet jamdiu in latina
abrogata fuerit. Idem *ib.* §. 70. Voluntarius ideo plane
est ritus, hactenus a pauperibus in latina Ecclesia serva-
ri solitus, & in Rituali Romano descriptus; Hæc enim
benedictio mulieris post partum in Ecclesia latina nullo 50
jure præcipitur, eamque prætermittens minime peccat,
nisi forte id ageret per spretum, atque contemptum. I-
dem *ibid.* §. 70. Ista tamen lex de puerperio vim coacti-
vi præcepti adhuc obtinet apud Græcos, & exacte cu-
stodi-

ftiditur. *Idem ibid.* §. 71. & 72. qui fubinde §. 73. licitam ipfis ejufmodi obfervationem demonftrat.

Rixa, Vide verb. *Bellum numer.* 2. & verb. *Virtus num.* 86.

ROGATIONES.

SUMMARIUM.

1 *Rogationes fecundum Sydonium Apollinarem, & alios fuerunt primo inventæ & inftitutæ a S. Mamerto Epifcopo Viennenfi in Delphinatu.*
2 *fecundum alios S. Leo ductus confilio ipfius S. Mamerti juffit, ut pius ille ufus fervaretur, qui jam invaluerat in quibufdam Ecclefiis Gallicanis eadem ratione, qua Romæ fervabatur.*
3 *Unde quamvis S. Mamertus dicatur Rogationum Auctor, verifimile tamen eft, non tam fuiffe Auctorem, quam Inftauratorem, & Reparatorem.*
4 *Rogationes per triduum ante Afcenfionem cum jejunio celebrandas effe olim ftatuit Concilium Aurelian.* 1.
5 *Nunc vero in tribus diebus Rogationum jejunandum non eft, nifi Mediolani.*
6 *In triduo Rogationum poft Laudes recitandæ funt de præcepto etiam extra Chorum Litaniæ Sanctorum.*
7 *Et quidem recitandæ funt proprio refpective mane, nec poffunt recitari Vefperi pridie ftatim poft Matutinum, & Laudes Officii diei etiam pridie recitatas.*
8 *Triduanæ Rogationes cur ab Ecclefia univerfali præcipiantur quotannis celebrari.*
9 *Quædam ad rem, remiffive.*

1 ROgationes, ut vult Sidonius Apollinaris *lib.* 5. *Epift.* 14. relat. *in Theatro vitæ humanæ* l. 6. *verb. Rogation. litt. B.* fuerunt primo inventæ, & inftitutæ a Sancto Mamerto, feu Mamerco Epifcopo Viennenfi in Delphinatu, qui eafdem eo fine induxit, ut quæ dictæ Civitati videbantur portendi ex horribili, ac fæpius iterato terræ motu, ex ululatibus, atque alarum horrificis vociferationibus, & ex fpectris, quæ omnibus ac fingulis Oppidanis terrorem incutiebant ac trepidationem, precibus iracunda Divina flecteretur.

2 Alii autem, quos tacito nomine refert Pontas *tom.* 3. *verb. Rogationes*, volunt S. Leonem dictum confilio dicti Sancti Mamerti juffiffe anno 442. ut pius ille ufus fervaretur; qui jam invaluerat in quibufdam Ecclefiis Gallicanis eadem ratione, qua Romæ fervabatur, atque eidem annecteretur parvarum Litaniarum cantus, atque tandem voluiffe Sanctum Gregorium Magnum, ut in iftis fupplicationibus magnæ Litaniæ cantarentur, atque Sacra Effigies Sancti Lucæ in iifdem deferretur propter gravem peftilentiam, qua tunc temporis Urbs Roma opprimebatur. Et revera Sanctus Alcimus Avitus Viennenfis Epifcopus in Delphinatu *homilia de Rogationibus*, quæ extat in tomo tertio Bibliothec. SS. Patrum, ut refertur *in Theatro vitæ humanæ loco citat. fub litter. E.* S. Cæfarius Arelatenfis *ferm.* 37 & Sanctus Gregorius Turonenfis *lib.* 2. *hiftor. cap.* 34. teftantur, jam labente quinto fæculo in omnibus fere Ecclefiis obtinuiffe ufum prædictarum fupplicationum, atque folemnium obfecrationum.

3 Quamvis autem Sanctus Mamertus dicatur Rogationum Auctor, verifimile tamen eft, non tam fuiffe Auctorem quam Inftauratorem, & reparatorem; hoc enim manifefte patet ex his citati Sidonii Apollinaris verbis: *Erant quidem prius (quod falva fidei pace dictum fit) vagæ, tepentes, frequentes que, atque fic dixerim ofcitabundæ fupplicationes &c. In his, quas fupradictus Summus Sacerdos nobis, & protulit, & contulit, jejunatur, oratur, pfallitur, fletur.* Ex iis Sidonii verbis apparet, inquit Cardinalis Baronius in notis Martyrologii ad 25. Aprilis Sanctum Mamertum Epifcopum non tam inftituiffe, quam reftituiffe, & in meliorem formam reduxiffe Sacras Rogationes. Sane quidem Sanctus Auguftinus, qui tempore præceffit Sanctum Mamertum, de iifdem Rogationibus, quæ præcedunt celebritatem Afcenfionis Dominicæ, non obfcure meminit *ferm.* 174. *de Temp. in Vigilia Afcenf. tom.* 10. *pag.* 338. *edition. Lovan.* (a) Eft ejus exordium hujufmodi: *Scire debemus & intelligere fratres chariffimi quia dies compunctionis, & pœnitentiæ celebramus &c.* Circa finem autem fic: *Nullus fibi de induftria aliquas occupationes inquirat, per quas fe de Ecclefiæ conventu fubducat, fine dubio peccatorum fuorum vulnera diligit, qui in iftis tribus diebus jejunando, orando, & pfallendo medicamenta fibi fpiritualia non inquirit &c.* Quibus quidem de Sacris Rogationibus verba facere nullum eft dubium. Hæc Baronius *loco citat.* & Theatrum vitæ humanæ *l.* 5. *fub litt.* G.

Rogationes per triduum ante Afcenfionem cum jejunio celebrandas effe olim ftatuit Concilium Aurelianenfe 4
1. trigintatrium Epifcoporum anno Chrifti 511. fub Symmacho Papa tempore Clodovei 1. Francorum Regis Chriftiani *cap.* 29. præcifis his verbis, quæ referuntur etiam *in cap. Rogationes* 2. *dift.* 3. *de confecratione*, ibi; *Rogationes, ideft Litanias ante Afcenfionem Domini placuit celebrari, ita ut præmiffum triduanum jejunium in Dominicæ Afcenfionis folemnitate folvatur, per quod triduum fervi, & ancillæ ab opere relaxentur quo magis plebs univerfa conveniat. Quo triduo omnes abftineant, & quadragefimalibus cibis utantur.*

Nunc vero in tribus diebus Rogationum jejunandum 5
non eft, nifi Mediolani, quia Mediolanenfes Quadragefimam incipiunt triduo poftquam alii, & alii fideles in illo triduo jejunant pro Rogationibus, quia tempore Pafchali non jejunatur; Concil. Mediolanenf. 1. *p.* 2. *tit. de jejunio.*

In triduo Rogationum poft Laudes recitandæ funt de 6
præcepto etiam extra Chorum Litaniæ Sanctorum, quæ non duplicantur, cum fuis precibus; *Communis.* Sunt 7
enim pars Officii. Vide verb. *Litaniæ num.* 16. Et quidem recitandæ funt proprio refpective mane, nec poffunt recitari Vefperis pridie ftatim poft Matutinum, & Laudes Officii diei etiam pridie recitatas, ut colligitur a fimili de Officio Defunctorum die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quod recitandum eft de præcepto etiam extra Chorum mane illius fecundæ diei Novembris, nec poteft anticipari in Vefperis ex Decreto *Sacræ Congregationis Rituum* 2. *Septembris* 1607. (b); Et fic docent Tamburin. *in Decalog. lib.* 2. *cap.* 5. §. 5. *num.* 7. Stoz *lib.* 1. *part.* 3. *num.* 417. Merati *tom.* 2. *fect.* 6. *cap.* 26. *num.* 5. cum pluribus ibi adductis, & alii. Unde caute legendi funt Doctores contrarium fentientes ignorantes fortaffe prædictum Decretum Sacræ Congregationis; Tum quia ipfæ Litaniæ funt loco affiftentiæ ad Proceffionem, quæ affiftentia non poteft anticipari, fed ipfo proprio refpective die Rogationum obfervari debet.

Triduanæ Rogationes ab univerfali Ecclefia quotannis celebrari præcipiuntur, ut propitietur Deus peccatis noftris, & a nobis flagella iræ fuæ dignetur avertere, pacem, & aeris falubritatem concedat, ut fructus terræ dare, & confervare dignetur, & omnibus noftris neceffitatibus benigne propiciat, ut conftat ex Ordin. Romano *titul. de Rogationibus*, & confirmant Amalarius *lib.* 1. *cap.* 37. Gemma *lib.* 3. *cap.* 139. Cæfarius Arelatenfis *homil.* 37. & alii paffim.

Quid circa commemorationes Rogationum, fi in die- 9
bus hujufmodi Officium occurrat primæ claffis, puta Titularis, Patroni, vel Dedicationis Ecclefiæ? Vide verb. *Vigilia.*

*ROMANUS PONTIFEX.

NOVUS ARTICULUS.

I. ROmanus Pontifex Petro in Ecclefiam regimine fuccedit. Qui enim mortuo Petro, ejus loco electus eft, atque in illius Sede pofitus ad regendam Chrifti Ecclefiam, Petro fuccedit in Ecclefiæ Regimine. Romani vero Pontifices ii funt, qui martyrio fub Nerone coronato Sancto Petro, electi ac pofiti fuere in ejufdem Petri fede ad pafcendas Chrifti oves. Scio, Calvinum, Francifcum Turretinum, ac nonnullos alios Calvinianos, & Lutheranos, eo impudentiæ deveniffe, ut negaverint fuiffe Petrum Romæ, ac fub Nerone ibidem paffum. At quis non videat, id hæreticorum cerebro fuiffe confictum, ut inferrimo hoc effugio, invictiffima illa argumenta declinarent, quæ Romani Pontificis in Ecclefia Chrifti Primatum demonftrant? Cum enim Romana Petri fedes, martyrium, quod ibidem Petrum fubiiffe, afferimus, & quæ hinc fequuntur, res facti fint; fola conftanti, atque perpetua Populi Romani traditione publicis monumentis antiquiffimis comprobata, extra omnem controverfiam ponitur. Nam Romani femper afferuere, fuiffe Petrum eorumdem Paftorem, ac Nerone imperante in carceribus primum inclufum, cruci deinde affixum fuiffe; & demonftravere femper, ac etiam nunc oftendunt locum carceris, fupplicii locum, fepulchrum, facras eidem Petro in Dei honorem dicatas ædes, facrique Corporis reliquias,

(a) Non effe Sancti Auguftini, fed Sancti Cæfarii Arelatenfis, animadvertunt Editores Maurini, cum in Appendicem rejicientes fub num. 174., cum in edit. Lovanienfi num. 173. occuparet.

(b) Nota. Decretum hoc revocatum fuit ab eadem Sacr. Congregat. Rituum alio Decreto in una Ratifponenfi 4. Sept. 1743. Quare nunc licet privatim recitari Officium Defunctorum die antecedenti Commemorationem omnium Fidelium Defunctorum.

ſentias, ac alia monumenta. Accedunt etiam Catalogi omnes Romanorum Pontificum a primis quoque ſæculis deſcripti; omnes enim a Petro initium ſumunt. Cum hujuſmodi Catalogis conſentiunt ſeries Romanorum Pontificum, quas exhibuere Tertullianus *lib. de Præſcriptionibus Hæret. cap.* 32. Cyprianus *Epiſt.* 55. ad Cornelium Romanum Pontificem, & Sanctus Hieronymus *Epiſt.* 57. quæ eſt ad Damaſum, atque Auguſtinus *Epiſt.* 263. Omnes quoque antiqui Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores idem teſtantur. Videatur Hegeſippus *lib. de Excidio Urbis Hieroſolymitanæ c.* 1. & Euſebius *lib.* 2. *Hiſtor. Eccleſ. c.* 24. ubi refert etiam teſtimonia Dionyſii Epiſcopi Corinthiorum, & Caji, qui circa initium tertii ſæculi contra Montaniſtas ſcripſit. Quibus ſi addantur aliorum Patrum teſtimonia, ac univerſi orbis Chriſtiani fides, quæ ſemper Romanam Petri Cathedram venerata eſt, facile patet, Calvinum, ejuſque Sectatores nonniſi per ſummam imprudentiam dubitaſſe de Romana Sancti Petri Cathedra.

II. Itaque Romanus Pontifex ſedem tenet a Petro per mortem relictam, ac Petro ſuccedit in Eccleſiæ regimine; idcirco enim electus poſt Petri mortem ſucceſſor fuit, ut loco Petri oves Chriſti paſceret, Eccleſiamque gubernaret. Habet ergo conceſſam Petro a Chriſto Domino, pro regenda Eccleſia, poteſtatem, auctoritatem, & juriſdictionem. Eccleſia enim Chriſti perpetuo duratura eſt, ſecundum factas a Deo promiſſiones, ac manſerunt poſt Petri mortem, & ſuperſunt adhuc oves Chriſti. Collata ergo a Chriſto Petro poteſtas paſcendi oves Chriſti, regendique Eccleſiam, in Petri perſona etiam ipſius Succeſſoribus conceſſa fuit; Ergo ſicut Petro, ita & ejus Succeſſoribus a Chriſto Domino tributa poteſtas, & auctoritas fuit. Id adeo perſpicuum eſt, ut Eccleſiæ naturam conſideranti facile pateat. Si enim ſemper futuræ ſunt Chriſti oves, futuri ſemper ſunt in Eccleſia Paſtores, in quibus poteſtas inſit, primis a Chriſto inſtitutis Paſtoribus communicata, cum hæc non minus illis, ac iſtis neceſſaria ſit: Is ergo, qui Petro in regenda Eccleſia ſucceſſit, collatam a Chriſto Petro poteſtatem habuit. Quod quidem ex eo quoque luculenter patet, quia hujuſmodi auctoritatem, & poteſtatem ſemper Eccleſia univerſa in Petri Succeſſoribus venerata eſt, ac ſemper exercuere Romani Pontifices veluti a Chriſto ipſis collatam. Etenim Sancti Eccleſiæ Patres Sedem Romanam Petri Cathedram vocarunt. Ita Sanctus Cyprianus *Ep.* 52. & 55. ita Optatus Milevitanus *lib.* 2. contra Parmenianum; ita Hieronym. *Epiſt.* quæ eſt ad Damaſum; ita denique Sanctus Petrus Chryſologus *Epiſt.* ad Euthicheten relata in prima parte Concil. Chalcedonenſis *n.* 14. ubi hortatur hæreticum hominem, ut Romano Pontifici pareat per hæc verba: *Quia Beatus Petrus in ejus ſede & vivit & præſidet, & præſtat quærentibus fidei veritatem*. Hinc Philippus Diaconus Romani Pontificis in Epheſina Synodo Legatus, *act.* 3. dixit: *Nulli dubium eſt, quod Sanctus Petrus a Domino Claves regni acceperit, qui ad hoc uſque tempus, & ſemper in ſuis ſucceſſoribus vivit, & judicium exercet*; Et PP. Concilii Chalcedonenſis lecta Sancti Leonis Romani Pontificis Epiſtola unanimi conſenſu exclamarunt, *Petrus per Leonem locutus eſt*. Vide ex his, Lector, quæ fuerit Orientalium fides ann. 431. dum coacta Epheſina Synodus fuit, & ann. 451. dum celebrata fuit Synodus Chalcedonenſis, de Romano Pontifice ſententia? Dubitari ne poteſt, quin Epiſcopi illi, qui vivere in Romano Pontifice Petrum, ac Petrum per iſtum loqui, aſſeruerunt, jura Petri in Romano Pontifice agnoverint? Qua vero perſuaſione ducti ea palam prædicarunt, quæ antea diximus, niſi ex fide, quam quilibet Orientalis Epiſcopus a ſuis majoribus accepiſſet, & qua certiſſime crederent, Romanum Pontificem Petri prærogativas, auctoritatem, juriſdictionemque ex Chriſti inſtitutione recipere? Vide ergo, num ſtare poſſit illa Novatorum hypotheſis, quæ aſſerit, collatam utique Petro fuiſſe a Chriſto poteſtatem; ſed hanc in Petri Succeſſores neutiquam tranſmitti? Qua ratione hæc poterit, cum antiquorum Patrum fide conciliari? Ecquis credat, voluiſſe Chriſtum neceſſariam ad Eccleſiam regendam poteſtatem ſoli Petro, non vero ejus Succeſſoribus tribuere? Numquid poſt Petrum ſine Rectore eſſe voluit Fideles ſuos, ſine Paſtore oves?

III. Sed finge poteſtatem finire in Petro debuiſſe. Quis credat, Chriſtianos, ac Epiſcopos totius orbis paſſos fuiſſe Romanos Epiſcopos exercere in ſe auctoritatem, poteſtatem, & juriſdictionem illam, nemine penitus reluctante? Neque enim veriſimile eſt, Epiſcopos, Chriſtianos Principes, ac fideles omnes, iis tantum exceptis, qui e communione Eccleſiæ dejecti eſſent, & quos vel ipſi Novatores pro hæreticis habent, paſſos fuiſſe Romanos Pontifices in univerſam Eccleſiam poteſtatem, & juriſdictionem exercere, niſi divina ab Apoſtolis derivata traditione inſtructi agnoviſſent Romanum Pontificem Succeſſorem eſſe Petri in Primatu, ac regimine totius Eccleſiæ? At res explorata eſt, a primis ſæculis Romanos Antiſtites exercuiſſe in univerſam Eccleſiam juriſdictionem. Calvinus ipſe id faſſus eſt *lib.* 4. *Inſtitut. cap.* 7. dum ſcripſit: *Nullum fuit tempus, quo non Romana Sedes imperium in alias Eccleſias appeteret*. Sed age paucis indicemus antiquiores hujuſmodi juriſdictionis actus. Victor Romanus Pontifex circa finem ſecundi ſæculi, cum accepiſſet, Polycratem Epheſiorum Epiſcopum, cum nonnullis aliis Aſiæ minoris Epiſcopis, detrectaſſe decreto ab ſe promulgato obtemperare de celebrando Paſchate non die Lunæ XIV. ſed Dominico die Lunam 14. Martii ſubſequente, minis excommunicationis in eos uſus eſt; & Euſebius *lib. v. Hiſtor. Eccleſ. cap.* 14. Epiſtolam refert ab Irenæo Victori ſcriptam, in qua rogabatur Pontifex, ne tot Eccleſias a Chriſti corpore ſepararet. Id vero probat de poteſtate Romani Pontificis dubitatum non fuiſſe. Tertio ſæculo Stephanus Romanus Pontifex minis Excommunicationis ſtuduit Cyprianum, & Firmilianum obligare ad opinionem deſerendam Romanæ Eccleſiæ traditionibus contrariam, de iis rebaptizandis, qui baptizati ab Hæreticis eſſent. Quarto Sæculo celebris eſt hiſtoria Julii Romani Pontificis, qui in cauſa Sancti Athanaſii, Pauli Conſtantinopolitani, Marcelli Ancyrani, & Aſclepæ Gazenſis Epiſcopi, quos Orientales depoſuerant, Apoſtolica ſua auctoritate eoſdem propriis ſedibus reſtituit. Rem narrat Sozomenus *lib.* 3. *Hiſtor. Eccleſ. cap.* 8. qui Julium Romanum Pontificem id feciſſe aſſerit: *Quoniam propter Sedis dignitatem omnium cura ad ipſum ſpectabat*. Idem ait Socrates *lib.* 2. *cap.* 15. Conſtat prætera, Liberium cauſam agnoviſſe Euſtathii Sebaſteni in Armenia Epiſcopi; Cœleſtinum Neſtorii Epiſcopi Conſtantinopolitani; atque Innocentium I. exercuiſſe juriſdictionem in Eccleſias Africæ, Hiſpaniæ, Illyrici, & Galliæ, ut liquet ex ipſius Epiſtolis. Mitto ſequentium ſæculorum exempla, quæ ſatis obvia & frequentiora ſunt.

IV. Atque hæc indicaſſe ſufficiat, ut tria inde colligamus. I. Certum eſſe, Romanum Pontificem Succeſſorem eſſe Sancti Petri, ac divino jure, lege ſcilicet a Chriſto ſtabilita, auctoritatem, ac poteſtatem habere, Petro collatam. II. Non ab Urbis dignitate, ut Photius Schiſmaticique illius ſectatores commenti ſunt, ſed a Perſona Petri, cui ſuccedit, Romanum Pontificem habere in Eccleſia principatum; Non enim quia in Regia Urbe ſedit, ſed quia in Petri Cathedra locum tenet Petri, collatam huic poteſtatem obtinet, ut antiqui Patres ſupra citati loquuntur. III. Jure meritoque ab Innocentio XI. damnatam fuiſſe propoſitionem, quæ Petrum, & Paulum duos Eccleſiæ Principes aſſerebat, atque hanc ita explicatam, *Ut ponat omnimodam æqualitatem inter SS. Petrum & Paulum ſine ſubordinatione & ſubjectione Sancti Pauli ad Sanctum Petrum in poteſtate ſuprema & regimine univerſalis Eccleſiæ, hæreticam eſſe*, ut decreto ſuo Pontifex ille declaraverat: Nam contraria eſt perpetuæ, & conſtanti Eccleſiæ traditioni, quæ unum Petrum Eccleſiæ caput agnovit, atque etiam Sacræ Scripturæ in locis mox afferendis.

V. Oſtendimus, Romanos Pontifices Petro ſuccedere, atque ipſius ſucceſſores in Eccleſiam univerſam poteſtatem, ac juriſdictionem ſemper exercuiſſe; videndum ſupereſt, quæ collata Petro fuerit poteſtas in ipſius ſucceſſores tranſmittenda. Viſibile caput totius Eccleſiæ conſtitutum fuiſſe a Chriſto contendimus, cui jus eſſet ſupremum in fideles, & Epiſcopos omnes, definiendi fidei controverſias, ferendi leges, ac alia diſponendi, quæ ad monarchicum Eccleſiæ regimen neceſſaria forent. Id probamus primum, quia conveniens fuit, ut in Eccleſia fundata a filio Dei homine facto, qui per viſibiles notas, & characteres Doctrinæ Divinitatem, miſſionem ſuam, ac religionis demonſtravit neceſſaria ad fundandam Eccleſiam, viſibile caput ſemper eſſet, quod nomine Chriſti, ac veluti ab ipſo miſſum, revelatam religionem cuſtodiret, præcepta daret, quæ facilia redderent religionis officia, omnes regeret, ac lites circa religionem ortas ſuprema ſua auctoritate finiret; nam ſine hujuſmodi ſupremo principe non eadem Dei providentia haberetur in conſervatione Chriſtianæ Eccleſiæ, quæ fuit in ipſius fundatione, nec adeſſet in Chriſti Eccleſia medium, quo certo finiri lites religionis poſſent, quæ mutuam inter homines pacem & charitatem lædunt atque diſrumpunt. Deinde ita Chriſtum conſtituiſſe Eccleſiam Sacra Scriptura aperte demonſtrat. Matthæi 16. Chriſtus Dominus futuram Eccleſiam ſuam prænunciavit, atque occaſione illius factæ per Petrum confeſſionis, *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*, qua baſis, & fundamentum Chriſtianæ Doctrinæ continetur, per hæc verba eam deſignavit: *Beatus es, Simon Bar Jona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in Cœlis eſt*. Beatum ergo Petrum nominat, quod ſpeciali favore, & gratia divinæ illius revelationis præcipuus Præco, & depoſitarius conſtitutus eſſet, & ſtatim ſubnectit: *Et ego dico tibi, quia tu es Cephas*, hoc eſt petra, *& ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Et tibi dabo claves regni Cœlorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum, & in Cœlis, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis*. Quis non videt, Chriſtum de Petro locutum eſſe dum dixit, *& ego dico tibi, quia tu es Cephas*, ſive lapis ſeu petra, ut Syriaca uſurpata a Chriſto vox ſonat, & *ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*

&c.?

&c.? Is etenim obvius legenti sensus apparet; & alium-que Patres omnes Petrum dictum fuisse Petram, in qua fundanda Christi Ecclesia esset, unanimi consensu affirmarunt. Ita Tertull. *lib. de Præscript. cap. 21. & libr. de pudicit.* Ita Origenes *hom. 5. in Exodum*, Sanctus Cyprianus *Epist. ad Jubajanum, & lib. de unitate Ecclesiæ*, Firmilianus *Ep. ad Cyprianum*, S. Epiphan. in Ancorato, Gregorius Nazianz. *orat. de moderatione in disputationibus servanda*, Basilius *hom. de pœnit.*, & *l. 2.* adversus Eunomium. Ambrosius *serm. 47. de Fide Petri*, Hilarius *Cap. 16. in Matth.* & alibi, & Hieronym. *Ep. 57. ad Damasum, & Ep. ad Marcellam*. Qui vero *Petræ* nomine, vel Christum intelligunt, ut Augustinus, vel fideles omnes, ut Origenes *Tract. in Matth.*, vel factam a Petro confessionem, ut Hilarius, & Cyrillus Alexandrinus, Chrysostomus, aliique, Petri personam non excludunt, ut videre est apud Origenem loco supra a nobis citato, apud Hilarium, apud Chrysost. *hom. in Psal. 50.* & apud Cyrillum Alexan. *lib. 2. in Joann. cap. 12.* atque apud Augustinum *lib. 1. Retract. cap. 21.*, ubi ex professo *Petram* de Christo, & de Sancto Petro interpretatur. Huic autem multiplici interpretationi occasionem dedit multiplex, quod distingui potest, Ecclesiæ fundamentum; aliud est enim primarium, cujusmodi est Christus; aliud secundarium, & ministeriale, ut fuit Sanctus Petrus; aliud veluti materiale, ut sunt ipsi Fideles; & tandem aliud quasi formale, atque istud est ipsa fides. Atque hinc factum est, ut Patres, pro controversia, quam tractabant, & re, qua agebant, modo per Petram, quæ est Ecclesiæ fundamentum, Christum, modo Petrum, modo Fideles, modo Petri fidem intellexerint. Vix vero invenies unum Sanctum Patrem, qui Petrum Ministeriale, ac Visibile fundamentum sive caput Ecclesiæ fuisse neget. Qui autem Petri fidem per supradictam confessionem explicatam, Ecclesiæ fundamentum vocavere, locuti sunt de formali & meritoria causa primatus Ecclesiæ, ut Theologi exponunt.

VI. Quæ cum ita se habeant, ex obvio, quem præsefert sensu, Matthæi verba, atque ex perpetua, & constanti eorumdem facta per antiquos Ecclesiæ Patres interpretatione, clare conficitur, I. Petro omnium primo revelatum a Deo fuisse, Christum esse æternum Dei filium, qui in mundum pro nostra salute venit. II. Hanc ob caussam Beatum fuisse a Christo Domino appellatum, ac simul mutatum illi nomen fuisse, veluti ad innuendum destinari ad nobile ac præstantissimum quoddam munus debuisse; numquam enim Deus mutare consuevit nomen, quin eum cui nomen mutavit, insigni aliquo beneficio non donaverit. III. Vocatum Petrum fuisse firmam illam Petram, quæ ita sustentatura esset Ecclesiam, supra ipsam fundandam, ut hæc deficere numquam posset, hoc enim innuunt verba illa, *& portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. IV. denique promissas fuisse Petro claves regni Cœlorum, ac ligandi, solvendique potestatem. Nemo vero est, qui ignoret secundum phrasim scripturarum, potestatem clavium summam, & supremam potestatem designare: sequentia vero verba, *quodcumque ligaveris super terram &c.* clarius exponunt hanc eidem promissam fuisse potestatem. Quid enim ligandi solvendique potestas est, nisi summa potestas leges ferendi, quibus ligantur homines; & dispensandi, qua ratione solvi homines, jam per leges obligati, dicuntur? Vides ergo ex hoc capite erui, promisisse Christum Petro, se fundaturum Ecclesiam, quam recturus ipse esset, ac daturum ipsi fuisse claves regni Cœlorum, Ecclesiæ scilicet Cœlestis, & e Cœlo descendentis, atque ad Cœlum homines dirigentis, & summam potestatem imperandi, ac præcipiendi super universam terram. Qua quidem in promissione, quis non videt delineatum Primatum illum, ac illam jurisdictionem, quam cum Petrus, tum ipsius successores in Fideles exercuere universæ terræ?

VII. Sed expendamus alias Christi de Petro sententias; *Luc. 22. vers. 32.* Christus Dominus postquam dixit, „ Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus „ regnum. Ut edatis, & bibatis super mensam meam in „ regno meo, & sedeatis super thronos judicantes duo- „ decim tribus Israel; " ad Petrum conversus deinde subdit, *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos*. Omnes ibi alloquitur Apostolos, & ad solum Petrum conversus, inquit, rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos, hoc est, alios Ecclesiæ Pastores. Cum Petro confirmandi etiam fratres in fide cura commissa a Christo fuit, nisi quia universæ Ecclesiæ Pastor ac Rector vice ipsius Christi designatus fuerat? Luculentiora vero sunt Christi verba, quæ apud Joannem capitulo ultimo leguntur, in quibus collata Petro in universam Ecclesiam potestas confirmatur, & declaratur. In tertia, qua sese manifestavit Christus omnibus Apostolis, apparitione; „ dicit Jesus Simoni Pe- „ tro: Simon Joannes diligis me plus his? Dicit ei; et- „ iam Domine, tu scis quia amo te; Dicit ei: pasce „ agnos meos. Dicit ei iterum, Simon Joannis, diligis „ me? Ait ille: etiam Domine, tu scis, quia amo te. „ Dicit ei: pasce agnos meos. Dicit ei tertio. Amas „ me? Et dixit ei: Domine tu omnia nosti; tu scis, „ quia amo te. Dixit ei: Pasce oves meas. Liquet ergo, Christum ovium, agnorumque suorum curam Petro commisisse; omnium ergo Pastorem ipsum constituit; Nam agnorum nomine fideles omnes veniunt, quibus nec gignendi filios in Ecclesia jus, nec munus instituendi, alendi scilicet Christi Doctrina fideles subditos; nomine vero ovium veniunt Episcopi, Prælatique omnes, qui baptizando gignunt Ecclesiæ filios, ordinando inferiores ministros constituunt, ac docendo filios cœlesti Doctrina nutriunt. Id sane allegoria innuit, atque hoc sensu exposita legitur ab antiquis Ecclesiæ Patribus. Si Pastorem Christus constituit Petrum universæ Ecclesiæ, necesse est, ut summam eidem potestatem indiderit. Hæc enim regendæ fidelium societati necessaria est, ac necessaria itidem est assistentia, ne in instruendis fidelibus erret; alioquin missus a Deo esset sine necessaria auctoritate Pastor Ecclesiæ, & fideles audire veluti Dei ministrum deberent illum, a quo induci in errorem possent. Quæ sane res dedeceret omnino Divinam providentiam. Accedit etiam, quod in scripturis pascere idem ac regere significat, ut patet ex *Psal. 79. vers. 10.*, *ex Psal. 77. vers. 70. Jeremiæ 3. vers. 15.*; *& 2. Reg. cap. 5. vers. 2.* Petro ergo munus gubernandi, ac regendi universam Ecclesiam inditum fuit; quotquot enim fideles sunt. Apostoli, Evangelistæ, Doctores, Principes, Reges, Oves; vel Agni Christi sunt, ut est manifestum; collata ergo ipsi fuit suprema in omnes potestas. Ajunt vero pascendi Christi oves curam omnibus Apostolis commissam fuisse; omnibus enim dictum a Christo fuit, *Prædicate Evangelium omni creaturæ &c. & accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittentur eis*. Non nego hæc dicta fuisse omnibus Apostolis, ac hos habuisse iure apostolatus amplissimam potestatem; sed Petrum fuisse Ecclesiæ caput, ac Supremum Rectorem, contendo: Cur enim singulariter uni Petro cura Ovium, Agnorumque committitur? Cur sub pastoris allegoria eidem pascendi omnes, regendique universam Ecclesiam munus inditum fuit? Cur uni Petro Christus promisit clavium, ligandi, solvendique potestatem; nisi ad indicandum regendam ab ipso ejusque successoribus fuisse universam Ecclesiam? Qua denique ratione se fundaturum dixit supra Petrum Ecclesiam, nisi, quod hic caput ipsius visibile, ac visibilis recto futurus erat? Adsunt quoque aliæ Petri prærogativæ in Scripturis indicatæ, quæ ipsius Primatum demonstrant, quas designant, & explicant Theologi fere omnes.

VIII. His addi quoque possunt, cum ea, quæ de Romani Pontificis Petri successoris jurisdictione diximus circa initium articuli ex Patribus, & Conciliis; tum etiam, quod alia afferri non possit caussa, cur Petrus Sedem Antiochenam primum per se ipsum fundaverit, ac relicto deinceps ibidem alio Episcopo, sedem suam Romam transtulerit, & Alexandrinam fundaverit per Marcum; & cur Alexandrina, & Antiochena Ecclesiæ semper vastissimam jurisdictionem habuerint, nisi quod Petrus fuerit a Christo Supremus Ecclesiæ suæ Pastor constitutus. Non alia enim afferri posse caussa videtur, nisi quia ex tribus illis conspicuis Urbibus facile esset per universam Ecclesiam jurisdictionem exercere nec aliunde reperi antiqua prærogativa potest Antiochenæ, & Alexandrinæ Ecclesiæ, nisi quod ab Apostolorum Principe ac Supremo Ecclesiæ Pastore fundatæ fuerint. Quid ad hæc omnia Calvini, Lutherique Sectatores? Numquid invisibilem Christi Ecclesiam prædicabunt, ac a solo invisibile capite Christo Jesu regulatam? At si Deus, ut humano generi consuleret, misit Filium suum hominem factum, qui visibilibus characteribus Christianam religionem hominibus ostenderet; Sic Christus Dominus, sicut missus ipse a Patre fuit, ita Apostolos misit, qui per visibiles & omnino conspicuas notas missionem suam, ac religionem quam prædicarent demonstrarent; Si Petrus ac Apostoli reliqui per manuum impositionem ac sensibiles alios ritus potestatem a Christo concessam dedere hominibus, qui succedere ipsis in Ecclesiæ regimine debuissent; Si semper ac ubique locorum visibilis illa in Ecclesia forma fuit, per quam Episcopi auctoritate a Christo derivata, concreditum sibi gregem gubernarent, & secundum quam omnes Petri successori uniti, ac subjecti essent veluti unitatis Ecclesiæ centro, veluti visibili Ecclesiæ capiti, ac principi, & veluti Christi Vicario; Quis est, qui non videat, visibilem Ecclesiam Christi esse, ac ea regiminis forma donatam, ut inferiores ministros Episcopis subjectos habeat, ac Episcopos omnes uni Petri successori subditos? Ita enim eam Christus expressit dum illam domui, in qua residet Pater familias, Ovili, in quo unus supremus est Pastor, Navi, in quo unus inest Gubernator, ac aliis rebus comparavit, quæ unum habere Ecclesiam supremum visibilem Rectorem repræsentarent, cui omnes adhibere fidem, ac parere teneantur. Videantur etiam ea, quæ in Art. de Ecclesia disputavimus.

IX. A Calvinianis, & Lutheranis gradum facimus

ad Photianos, & ad Edmundum Richerium facultatis Parisiensis Doctorem, & Syndicum. Illi enim asserere visi sunt, Romanum Pontificem favore Imperatorum, & quod in Regia Urbe sedem habuisset, acquisivisse Primatum; Richerius vero in libello de Ecclesiastica & politica potestate an. 1611. in lucem edito, contendit, claves, seu jurisdictionis potestatem uni, & soli Ecclesiæ, cœtu scilicet credentium immediate a Christo datam fuisse, Petro vero, & Apostolis, ac eorum successoribus Episcopis *mediate*, hoc est per Ecclesiam, concessam esse, oritur: Hinc Romanum Pontificem, ac Episcopos omnes ita Ecclesiæ ministros statuit, ut potestas, & jurisdictio pœnes Ecclesiam sit, ministerium vero seu Jurisdictionis exercitium pœnes illos, qui sunt veluti instrumenta, per quæ suam Ecclesiam exercet. Damnatum illico fuit Richerianum Systema in Gallia; & ab Apostolica Sede, atque auctor palinodiam cecinit. Quæ supra sunt a nobis exposita, aperte Photianos, & Richerium confutant: Nam Romanus Pontifex Primatum exercuit in Ecclesia etiam antequam Imperatores Romanos Pontifices favoribus prosequerentur, ac ipso quoque persecutionis tempore, ut de Victore, Stephano, aliisque primorum etiam Sæculorum Pontificibus liquet; atque hujusmodi Primatum tribuere Patres, & Concilia Romano Pontifici, ac vindicavere semper sibi Petri successores, ut supra probavimus; non quia in urbe regia essent, sed quod Petri Sedem occuparent, & Jus in se Petro a Christo collatum suscepissent. Nec video, qua fronte potuerit Richerius asserere, non Petro immediate, sed Ecclesiæ, ac per Ecclesiam Petro collatam potestatem, & jurisdictionem fuisse. Nam Christus Dominus Petro dixit: *Tibi dabo claves &c. Quodcumque ligaveris &c.; Pasce oves. Pasce agnos meos &c.;* Et Ecclesia semper credit, ac semper professa est, divino a Christo constituto jure Petri potestatem in ipsius successores descendere, ac Deum esse, qui designato per electionem Petri successore, eidem promissam per Christum potestatem confert. Id sane innuunt Patrum, & Conciliorum, quæ quinto Ecclesiæ sæculo fuere celebrata, verba supra a nobis relata. Hinc Concilium Florentinum antiqua Conc. universæ Ecclesiæ secutum ita mox definivit: *Definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in Universum Orbem tenere primatum, tum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum caput, & Doctorem existere; & ipsi B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universam Ecclesiam a Domino N. J. Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Œcumenicorum Conciliorum, & in Sacris Canonibus continentur.*

X. Hactenus contra Hæreticos, ac damnatas ab Ecclesia sententias disputavimus. Agendum nunc est cum Gallis Theologis, quorum opinio nullo Ecclesiæ judicio damnata est, ac salva fidei unitate defenditur. Clerus Gallicanus in conventu Parisiis habito an. 1681. *Romanus pontifex*, inquit, *caput est Ecclesiæ, centrum unitatis: obtinet ille in nos primatum auctoritatis, & jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona S. Petri collatum: qui ab hac unitate dissentiret, schismaticus, immo & hæreticus esset.* Et in declaratione facta an. 1682. ita idem Clerus loquitur: *In fidei quæstionibus præcipuæ Romani Pontificis partes sunt, ejusque decreta ad omnes, & singulas Ecclesias pertinent.* At in hac Declaratione, quatuor posuere propositiones, quæ certis limitibus Pontificiam auctoritatem circumscribunt; Ajunt enim, 1. Non esse Romanum Pontificem supra Generale Concilium: 2. Decreta ipsius ad fidem pertinentia infallibilia non esse, nisi ... accedat Ecclesiæ consensus 3. Auctoritatem, & Jurisdictionem ipsius obligare omnes omnino, dum Canonicas leges servari jubeat, sed novis leges condendo, non astringere omnes, nisi Ecclesiæ consensus accedat: 4. Neque directam, neque indirectam potestatem habere in bona temporalia, ac temporales Principum Subditos. Hujusmodi propositiones damnatæ ab Ecclesia non sunt, immo veluti addicti Romanæ Ecclesiæ filii illarum Assertores habentur, qui sese paratos exhibent ad obtemperandum Romano Pontifici, atque veluti supremum a Christo Rectorem constitutum eum venerantur. Alphonsus vero Turretinus pyrrhonismi insimulat Catholicam Ecclesiam ob hujusmodi Gallos inter, aliosque Theologos dissidium, circa subjectum infallibilitatis Ecclesiæ. At ubi nam pyrrhonismus est? Utrique conveniunt, hanc prærogativam Ecclesiæ concessam esse; Galli fatentur decreta Romani Pontificis ad fidem pertinentia, ad universam Ecclesiam pertinere, maximam venerationem mereri, ac revocari in dubium non posse sine temeritate, tum ob maximam, quam sibi vindicat Apostolica Sedes auctoritatem, tum etiam quia cum numquam hæc erraverit, veluti peculiari assistentia prædita, nobis exhibetur: constat denique, indubiam fidem facere definitionem Romani Pontificis dum aliquis Ecclesiæ consensus accedat ex Gallorum confessione. Constat ergo de infallibili Ecclesiæ judice. Nec disputatio illa de Concilio Pontifice superiore, hanc dubitationem ingerit, cum Galli quoque consentiant, convocandi Concilia generalia, ac in iis præsidendi jus pœnes esse Romanum Pontificem, qui visibilis Ecclesiæ caput, ac supremus Rector, & Doctor est. Sed de his satis.

XI. Venio nunc ad expendendas quatuor supra indicatas propositiones. Principio vero advertendum est opinionem, quæ Romanum Pontificem Concilio inferiorem asserit, ortam esse tempore diuturni Schismatis, quod circa finem quarti decimi sæculi in Ecclesia Romana fuit; quo quidem tempore, cum plures, iique dubii Romani Pontifices essent, affirmare Theologi cœperunt, subjectos illos fuisse generali Concilio, cujus unice judicio Schisma illud auferri posse censebant; ubi vero certo constet de Petri successore, numquam ab antiquis Theologis, Patribus, atque Conciliis assertum legimus, hunc Concilio subjectum esse; immo constat præfuisse semper saltem per suos legatos Conciliis, atque in Conciliis Ephesino, & Chalcedonensi veluti Christi Vicarium agnitum fuisse, ac universa Ecclesia ibidem congregata jure divino superiorem. Nec diverso modo sentire Patres potuere, dum antiquorum fidem ac traditam a Christo Petro potestatem profiterentur. Petro enim jus in omnes Christi oves, atque in Fideles omnes concessum fuit, ut nos supra ostendimus: ergo in omnes Episcopos. Scriptura vero, atque antiqui Patres numquam distinguunt inter separatos, & congregatos Pastores; ergo jus illud, quod in omnes extenditur separatim existentes Episcopos, viget etiam dum isti sint in Concilio congregati; ergo ut Episcopi singuli subditi sunt Romano Pontifici, ita eorum Concilium. Vide hac de re celebre Eminentissimi Cardinalis Orsi de Romano Pontifice opus, Tomum V. Orig. Ecclesiast. P. Mamachi, & alios Auct. Deinde jus pascendi, & clavium potestas Petro tradita conjunctam habet auctoritatem condendi leges; quæ fideles obligent, ex hoc enim jure deducimus potestatem in Ecclesia reperiri ferendi leges, ut nos in aliis articulis ostendimus, & nullibi legitur in Scripturis, leges per Romanum Pont. latas vim obligandi ab aliorum consensu accepere; omnes enim ad Romanum Pontificem comparati, Christi oves dicuntur, ac subditi ipsius revera sunt; quis vero dicat, ex subditi consensione pendere vim præcepti a Superiore lati? Vel ab ovium acceptatione vim pendere Pastoris imperii? At inquiunt, etiam aliis Episcopis Apostolorum Successoribus jus pascendi concessum fuisse. Assentior. At hoc non obstante jure, subditi constituti sunt Christi Vicario, & ad hunc comparati ovium nomine a Christo Domino designantur: ergo sicut Episcopi ferentes leges in sua Diœcesi, non pendent a consensu inferiorum ministrorum, & plebis, ut subditos obligent; ita Romani Pontificis leges expectare non debent Episcoporum consensum, ut obligandi vim in universa Ecclesia habeant. Disputandum quoque esset de indirecta in subditos Principum potestate, de qua plura scripsit vir ex Ordine meo doctissimus P. Joannes Antonius Bianchi in opere contra *Petrum Giannoni*; sed hanc controversiæ partem omittimus, cum ad rem hanc sufficere videantur, quæ in articulo Papa ab Auctore exposita sunt. Nec sane video, qua ratione Theologi Christianos Principes ab hac liberare potestate possint. Si enim sunt ipsi Christi oves, ac Christi itidem eorumdem subditi; utique ergo obedire tenentur Romano Pontifici, dum sese Christi Vicarium gerat; ergo Pontifex uti poterit adhibere *media*, quæ ad contumaciam vincendam, & ad Ecclesiæ perduelles puniendos, Ecclesiæ concessa sunt. Per hæc vero indirectam illam auctoritatem exercere quandoque poterit, de qua disceptatur.

XII. Expendamus modo quæstionem de Infallibilitate. In hac sane Galli Theologi majores suos deserunt, nec sibi consentanei videntur. Duas tantum afferam solemnes Gallorum declarationes, quarum prima facta fuit sub Ludovico XI. ann. 1461. in qua Senatus Parisiensis ita ore Clarissimi DD. Lolier loquitur: „ Protestatur Curia vestræ Majestati, se nullo modo propter quæcumque inferius dicenda, excellentiæ, sanctitati, dignitati, honori, & auctoritati nostri S. Patris Papæ, Sanctæque Sedi Apostolicæ derogare; Sed e contra ei honorem, reverentiam, & obedientiam, quam omnes boni fideles Catholici supremo Ecclesiæ Pastori præstare tenentur. Protestans insuper, si quid dictum factumque a se fuerit, quod correctione egeat, illud totum velle se omnino Ecclesiæ, sanctæ, Apostolicæ, & Romanæ determinationi submittere, quæ errare non potest, " juxta *Can. Recta* 24. *qu.* 1. Præterea Universitas Parisiensis coram Clemente VII. perorante Petro de Alliaco, magno Regiæ Navarræ Moderatore, tum Cardinale Eminentissimo, circa prærogativam Romani Pontificis, & Apostolicæ Sedis, mentem, ac sententiam declaravit his verbis ... „ est fides, Beatissime Pater, quam in C... E... sia didicimus, in qua si minus perite, ac ... te forte aliquid positum est, emendari petimus a te, qui Petri fidem & Sedem tenes. Non ignoramus enim, sed firmissime tenemus, & nullatenus dubitamus, quod Sancta Sedes Apostolica est illa Cathedra Petri, super quam fundata est Ecclesia . . . . . De qua Sede in persona Petri Apostoli in ea sedentis dictum est. Petre, rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. *Hæc est igitur*, ad quam determinatio fidei, & approbatio veritatis

„ Catholicæ, ac hæreticæ impietatis detestatio maxime „ pertinet ;" Nunc ita ; Qui ait Romanum Pontificem errare non posse, & ad ipsum spectare verba hæc Christi Domini ; *Rogavi pro te , Petre , ut non deficiat fides tua* , Romanum Pontificem, se ipso aliorum Episcoporum consensu decernit in fidei decretis ; Id vero asseritur in duabus supra expositis declarationibus, quarum altera Senatus Parisiensis, altera Universitatis est. Ex quo colligere possumus, communem fuisse, etiam apud Theologos, & Canonistas Galliæ, sententiam, quæ inerrentiæ privilegium Romano Pontifici adjudicat, antequam solemni illo decreto an. 1682. ad quatuor defendendas Cleri Gallicani propositiones adstringerentur ; Quæ quidem res a pluribus nostris Theologis demonstrata fuit. Neque aliter, dempto partium studio, decerni posse videtur. Nam si Romanus Pontifex constitutus a Christo est Caput totius Ecclesiæ, Romano Pontifici concessa fuit potestas clavium, & ligandi, atque solvendi, eidemque Ovium Christi cura demandata ; Rursus, si omnes fideles subditi sunt Romano Pontifici, cum omnes sint Oves Christi, omnes audire, & fidem habere debent Romano Pontifici, Christi vices in docendo gerenti. At si Deus voluit, ut certam nos fidem haberemus Supremo Pastori Christi in terris Vicario, necesse est, ut eidem non errandi privilegium concesserit ; alioquin incidere nos in errorem possemus audiendo, ac fidem præstando illi, quem Deus audire, & cui fidem adhibere nos jubet ; errare ergo Deo obtemperando possemus ; ergo ex ipso Pastoris universalis, atque Christi Vicarii munere privilegium non errandi deducitur : quia sine hoc privilegio finem Deus vellet sine mediis ad finem necessariis ; quod cum Dei providentia pugnat. Quid vero si id ex iisdem textibus Scripturæ constet, quibus Adversarii infallibilem Ecclesiam demonstrant? Ex verbis illis Matth. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam*, errare, sive recta fide deficere Ecclesiam non posse, omnes Theologi nostri argumentantur, neque id potest in dubium revocari, cum in pluribus Conciliis generalibus ex verbis illis infallibile esse judicium Ecclesiæ comprobatum sit. At verba illa concessum a Christo Petro ejusque Successoribus privilegium demonstrant ; Petro enim ibi dictum est, ut supra vidimus, *Tu es Petrus , & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam ; & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Quinam vero est obvius horum verborum sensus, nisi iste : Te, Petre, Rectore, portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam, hoc est, te servante, ac exponente depositum divinæ revelationis, errare, ac deficere Ecclesia mea non poterit. Ecquis enim dicat de Petro Christum locutum esse, dum dixit ; *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, & ad Ecclesiam a Petro sustentatam, sive regulatam, atque directam, non pertinere verba, quæ statim sequuntur, *Et portæ inferi &c.*? Itaque si consentanei suis velint esse principiis adversarii nostri, fateantur oportet, Petro, ejusque Successoribus inerrentiæ prærogativam fuisse concessam ; Episcoporum vero consensum nil aliud efficere posse, nisi testari, in suis quoque Ecclesiis veritatem illam custoditam fuisse, quæ infallibili Romani Pontificis judicio, veluti a Deo revelata proponitur, & credenda inculcatur. Quamobrem cum quæstio movetur de subjecto, in quo privilegium non errandi reperiatur, extra Romanum Pontificem inquirere, ac invenire istud non possumus ; cum Scriptura Petro, ejusque Successoribus promissum asserat, eumque Vicario Christi, vel ex ipsa muneris dignitate debeatur. Magni sane fieri debet omnium, vel fere omnium Episcoporum consensus, in veritate aliqua veluti ex Deo revelata asserenda ; cum testes ipsi quoque sint sacri divinæ revelationis depositi Ecclesiæ Pastoribus concrediti ; sed infallibile judicium, quo fidei dogma constituatur, Romani Pontificis auctoritate ferendum est. At hæc sufficiant de Romano Pontifice. Vide Auctores, qui ex professo scripsere, præsertim viros Cl. P. Orsi nunc Eminentissimum Cardinalem, P. Joannem Antonium Bianchi Minoritam in supracitato opere, atque P. Mamachi *t. 5. de Orig. Antiq. Eccl.*

ROMANI PONTIFICES.

* De Romano Pontifice plura quidem extant in hac Bibliotheca, tum ex *Auctore* verb. *Ecclesia*, verb. *Papa*, verb. *Regimen*, tum *ex aliena manu*, sed quoniam desiderari adhuc videbatur Romanorum Pontificum completa Series ; idcirco ea hic adducitur ex celebriorum Chronologorum tabulis deprompta.

Sæculum I.

1 ANNO Æræ vulg. 33. *S. Petrus* Primus Christi in terris Vicarius, †Jerosolymis primum, deinde Antiochiæ ad An. usque 41. diversatus, inde Romæ sedit annos 25. Martyrii palmam sub Nerone consecutus die 20. Junii An. Ch. 66.

2 S. *Linus* Hetruscus, jam Petro Coadjutor ab An. 55. post ipsum Ecclesiam rexit per Annum circ. Martyr occubuit 23. Septembris An. Chr. 67.

67 *S. Clemens* I. Rom. Ecclesiam rexit ac An. usque 76. 3
Cessit Pontificatui. Obiit Martyr 23. Novembris Ann.
106.

77 *S. Cletus* Rom. Ob. Martyr. 23. Apr. An. 83. 4

83 *S. Anacletus* Græcus. Obiit Martyr. 14. Julii An- 5
ni 96.

96 *S. Evaristus* Græcus, Ob. Martyr 26. Octobris An- 6
ni 108.

Sæculum II.

108 *S. Alexander* I. Rom. Obiit Martyr 3. Maji An- 7
no 117

117 *S. Sixtus* I. Rom. Ob. Martyr 4. Apr. An. 127. 8

127 *S. Telesphorus*, Græcus. Ob. Martyr 5. Januarii An- 9
no 138.

138 *S. Hyginus* Græcus. Ob. Martyr 8. Jan. An. 142. 10

142 *S. Pius* I. Aquilejensis. Ob. Martyr. 11. Julii An. 11
150.

150 *S. Anicetus*, Syrus. Obiit Martyr 17. Aprilis An- 12
no 161.

162 *S. Soter* Campanus. Ob. 22. Apr. An. An. 171. 13

171 *S. Eleutherus* Græcus. Ob. 26. Maji An. 185. 14

185 *S. Victor* I. Afer. Ob. 28. Jul. 197. 15

167 *S. Zephyrinus* Romanus, Obiit Martyr 26. Julii 16
An. 127.

Sæculum III.

117 *S. Calistus* I. Romanus. Obiit Martyr 14. Octobris 17
An. 222.

222 *S. Urbanus* I. Rom. ob. Martyr 25. Maji 230. 18

230 *S. Pontianus* Romanus. Obiit Martyr 30. Octobris 19
235.

235 *S. Anterus* Græcus. Ob. Martyr 3. Jan. 226. 20

236 *S. Fabianus* Romanus. Obiit Martyr Kalend. Mar- 21
tii 250.

250 *S. Cornelius* Romanus. Obiit Martyr 14. Septem- 22
bris 252.

Schisma I. *Novatianus* Antipapa.

252 *S. Lucius* I. Rom. Ob. Martyr 3. Mart. 254. 23

254 *S. Stephanus* I. Romanus. Ob. Martyr 2. Augu- 24
sti 257.

257 *S. Sixtus* II. Græcus. Ob. Martyr 6. Aug. 259. 25

259 *S. Dionysius*. Ob. Martyr 29. Dec. 268. 26

269 *S. Felix* I. Romanus. Ob. Martyr Kal. Jan. 274. 27

274 *S. Eutychianus* Hetruscus. Ob. Martyr 8. Decem- 28
bris 283.

283 *S. Cajus* Dalmata. Ob. Martyr 26. Apr. 295. 29

295 *S. Marcellinus* Romanus. Ob. Martyr 26. Apr. 304. 30

Sæculum IV.

304 *S. Marcellus* Rom. Ob. Martyr 26. Jan. 310. 31

310 *S. Eusebius* Græcus. Ob. Martyr 17. Aug. 410. 32

310 *S. Miltiades* Afer. ob. Martyr 15. Jan. 314. 33

314 *S. Silvester* I. Rom. sub ipso pax reddita Ecclesiæ 34
a Constantino M. celebratumque Concilium Nicænum I.
Œcumenicum I. contra Arianos an. 325. Rexit Ecclesiam
Anno 21. mens. 11. ob. die 31. Dec. 335.

335 *S. Marcus* Rom. ob. 7. Oct. 335. 35

337 *S. Julius* I. Rom. ob. 12. Apr. 352. 36

352 *S. Liberius* Rom. ob. 24. Sept. 366. Vid. Histor. Eccl. 37

358 *S. Felix* II. Rom. a *Constantino* Imperatore Ariano 38
in locum *Liberii* jam in exilium acti subrogatus fuerat, qui
tamen Pontifex factus, Catholicam Fidem propugnavit,
& Martyrium passus est, dum adhuc *Liberius* sedem Ro-
manam obtineret.

366 *S. Damasus* Hispanus post obitum *Liberii* Pontifex 39
electus, contra quem Schisma II. in Ecclesia conflavit *Ur-
sicinus*. An. 381. habitum est Concilium Constantinopolita-
num I. Œcumenicum II. contra Macedonianos. *S. Damasus*
Ob. die 11. Dec. 384.

385 *S. Siricius* Rom. (cujus sanctitatem novissime asseruit 40
Benedictus XIV. Vide Epist. de nova Martyrol. editione ad
Regem Portugalliæ, quæ extat in Bullar. *tom. 2. n. 54.*) ob. 19.
Sept. 399.

399 *S. Anastasius* I. Rom. ob. 3. Nov.

Sæculum V. 41

401 *S. Innocentius* I. Albanus. *Pelagium, Cœlestinum* ; & 42
Julianum Hæreticos proscripsit Sanctissimus Pontifex Ob.
14. Feb. 417.

417 *S. Zozymus* Græcus ob. 25. Dec. 418. 43

418 *S. Bonifacius* I. Rom. ob. 4. Sept. 422. 44

Schisma III. *Eulalius* Antipapa.

422 *S. Cœlestinus* I. Campanus, sub quo An. 431. habitum 45
est Concilium Ephesinum I. Œcumenicum III. contra Ne-
storium. Ob. SS. Pontifex 21. Julii 432.

432 *S. Sixtus* III. Rom. ob. 22. Julii 440.

440 *S. Leo* I. Hetruscus cognomento Magnus, sub quo 46
an. 451. celebratum est Concilium Calcedonense Œcumeni- 47

cum

cum IV. contra Dioscorum & Eutychem. Ob. doctissimus æque ac Sanctissimus Pontifex 3. Nov. 461.

48 461 S. *Hilarius*, Sardus. Ob. 21. Febr. 468.

49 468 S. *Simplicius*, Tiburtin. Ob. 2 Mart. 483.

50 483 S. *Felix* III. Rom. Ob. 25. Feb. 492.

51 492 S. *Gelasius* I. Afer. Ob. 19. Nov. 496.

52 496 S. *Anastasius* II. Rom. Ob. 17. Nov. 498.

53 498 S. *Symmachus*, Sardus, contra quem Schisma in Ecclesia IV. conflavit, *Laurentius* Romanus Antipapa. Ob. 19. Jun. 514.

Sæculum VI.

54 514 S. *Hormisda*, Campanus. Ob. 6. Aug. 523.

55 523 S. *Joannes* I. Hetruscus. Ravennæ Martyr occubuit die 27. Maji 526.

56 526 S. *Felix* .... Ob. 25. Sept. 530.

57 530 *Bonifacius* II. Rom. Ob. 8. Nov. 532.

Schisma V. *Dioscorus* Antipapa.

58 533 *Joannes* II. Rom. ob. 28. Maji 535.

59 535 S. *Agapetus* Rom. ob. 22. Jul. 536.

60 536 S. *Silverius*, Campanus, Hormisdæ filius, Martyr. Occubuit 20. Junii 538. Schisma VI. *Vigilius* Sedem invadit.

61 538 *Vigilius* Rom. qui in Sedem *Silverii* legitimi Pontificis favente *Vellisario* irrepserat, mortuo *Silverio* agnitus est & ipse legitimus Pontifex. Ob. 11. Jan. 555. sub ipso habitum est Ann. 553. Concilium Constantinopolitanum II. Œcumenicum V. contra Origenistas &c.

62 555 *Pelagius* I. Rom. Ob. 2. Mart. 560.

63 560 *Joannes* III. Rom. Ob. 13. Jul. 573.

64 574 S. *Benedictus* I. Rom. ob. 25. Jul. 578.

65 578 *Pelagius* II. Rom. Ob. 12. Febr. 590.

66 590 S. *Gregorius* Magnus, Rom. post interpontificium ab obitu *Pelagii* II. mensium sex & dierum 25. electus est Pontifex. Donatistas in Africa coercuit, & *Joannis* Patriarchæ Constantinop. se *Œcumenicum* Episcopum inscribentis, fastum cohibuit. Angliam ad Fidem convertit, & Ecclesiæ Latinæ Sanctissimus Doctor habetur Sedis annos 13. mens. 6. dies 10. migravit ad Dominum die 12. Martii Ann. 604.

Sæculum VII.

67 604 *Sabinianus* Volater. Ob. 2. Feb. 606.

68 607 S. *Bonifacius* III. Rom. el. post interpontificium mens. XI. & dier. 17. Ob. 20. Oct. 607.

69 608 *Bonifacius* IV. Marsus. Obtinuit a *Phoca* Imperator. Templum Pantheon, illudque eliminatis ethnicorum superstitionibus, dicavit B. *Mariæ* semper Virgini, & sanctis omnibus Martyribus. Ob. 7. Maji 615.

70 615 *Deusdedit* Rom. Ob. 7. Nov. 618.

71 618 S. *Bonifacius* V. Capuanus, post interpontificium anni unius mens. 1. die 17. electus Pontifex. Obiit 24. Oct. 625.

72 625 *Honorius* I. Capuanus. Ob. 12. Octob. 638. Hic Pontifex perperam ab Hæreticis Monothelitarum hæreseos insimulatur, & ab ea tam vere, quam pie vindicatur.

73 640 *Severinus* Romanus post interpontificium mensium circiter 20. creatus Pontifex, sedit tantum menses duos.

74 640 *Joannes* IV. Dalmada, Ob. 12. Oct. 642.

75 642 S. *Theodorus* Græcus. Ob. 13. Maji 649.

76 649 S. *Martinus* I. Tudertinus. An. 4. sui Pontificatus missus est in exilium ab Imperatore *Constante* Hæretico Monothelita ibique morbis; & ærumnis confectus migravit Martyr ad Christum 19. Sept. 654.

77 654 S. *Eugenius* I. Rom. vivente adhuc in exilio *Martino* I. eoque ad præcavendas Hæretici Imperatoris *Constantis* insidias, consentiente, a Clero Rom. el. Pontifex. Ob. 2. Junii 657.

78 657 S. *Vitalianus*, Signin. Ob. Jan. 672.

79 672 *Adeodatus* Rom. Ob. 17. Jun. 676.

80 676 *Donus* I. Rom. Ob. 11. Apr. 679.

81 679 S. *Agatho*, Siculus. Præfuit per suos Legatos sextæ Synodo Œcumenicæ, Constantinop. III. contra Monothelitas celebratæ An. 680. ob. 10. Jan. 682.

82 682 S. *Leo* II. Siculus. Ob. 3. Jul. 683.

83 683 S. *Benedictus* II. Rom. ob. 8. Maji 685.

84 685 *Joannes* V. Antiochen. ob. 2. Aug. 686.

85 686 *Canon*, Trax. ob. 21. Sept. 687. Schisma VII. *Petrus*, & *Theodorus* Antipapæ.

86 687 S. *Sergius* I. Antiochen. ob. 8. Sept. 701. Schisma VIII. *Theodorus* Archipresbyter, & *Paschalis* Archidiaconus, Antipapæ.

Sæculum VIII.

87 701 *Joannes* II. Græcus. Obiit 11. Jan. 705.

88 705 *Joannes* VII. Græcus, ob. 18. Oct. 707.

708 *Sisinnius*, Syrus, ob. 7. Feb. 708. post dies 20. Pontif. 89

708 *Constantinus*, Syrus. ob. 9. Apr. 715. 90

715 S. *Gregorius* II. Rom. ob. 12. Feb. 731. 91

731 S. *Gregorius* III. Syrus. Ob. 28. Nov. 741. 92

741 S. *Zacharias*, Græcus. Ob. 15. Mart. 752. 93

Nota. Post obitum *Zachariæ* electus est Pontifex *Stephanus* hujus nominis II. qui subita morte 4. die ab electione interceptus, ordinari ac consecrari non potuit; atque idcirco a quibusdam inter Pontifices non recensetur. Post ipsum pro electus est.

752 *Stephanus* III. Rom. ob. 26. Ap. 757. 94

757 S. *Paulus* I. Rom. Prædefuncti *Stephanus* III. germanus Frat. ob. 29. Jun. 757. 95

Schisma IX. *Theophilactus* Antipapa.

768 *Stephanus* IV. Siculus electus post interpontificium 13. mens. ob. 1. Feb. 772. Schisma X. *Philippus*, & *Constantinus* Antipapæ. 96

772 *Adrianus* I. Rom. cujus Pontificatus diuturnissimus omnium hucusque fuit; Rexit enim Ecclesiam An. 23. mens. 10. dies 17. Anno 787. habitum est Concilium Œcumenicum VII. Nicænum II. contra Iconomachos. Ob. die 26. Dec. 795. 97

795 S. *Leo* III. Rom. ob. 18. Jun. An. 816. 98

Seculum IX.

816 *Stephanus* V. Rom. ob. 22. Jan. 817. 99

817 S. *Paschalis* I. Rom. ob. 11. Maji 824. 100

824 *Eugenius* II. Rom. ob. 27. Aug. 827. Schisma XI. *Zinzinus* Antipapa. 101

827 *Valentinus* Rom. ob. die 40. ab electione. 102

828 *Gregorius* IV. Rom. ob. 11 Jan. 844. 103

844 *Sergius* II. Rom. ob. 27. Jan. 847. 104

847 S. *Leo* IV. Rom. ob. 17. Jul. 855. 105

855 *Benedictus* III. Rom. ob. 10. Mart. 858. Schisma XII. *Anastasius* Antipapa. 106

858 *Nicolaus* I. Rom. ob. 12. Nov. 867. 107

867 *Adrianus* II. Rom. ob. 25. Nov. 872. 108

Anno 869. habitum est Concilium Œcumenicum VIII. Constantip. IV. contra *Photium* Schismaticum Patriarcham, C. P.

872 *Joannes* VIII. Rom. ob. 15. Dec. 882. 109

882 *Martinus* II. seu potius *Marinus*, patria Gallesinus ob. 23. Feb. 884. 110

884 *Adrianus* III. Rom. ob. 8. Jul. 885. 111

885 *Stephanus* VI. Rom. ob. 7. Aug. 891. Schisma XIII. *Anastasius* Antipapa. 112

891 *Formosus*, Ep. Portuen. ob. 4. Apr. 896. Schisma XIV. *Sergius* Antipapa. 113

896 *Bonifacius* VI. Hetruscus. Sede pulsus quintodecimo ab invasione die. A quibusdam ceu legitimos Pontifex non computatur. 114

896 *Stephanus* VIII. Rom. post tres menses Pontificatus in carcere extinctus. 115

897 *Romanus* Gallesin. ob. 8. Feb. 898. 116

898 *Theodorus* II. Rom. ob. vicesimo die P. 117

898 *Joannes* IX. Rom. ob. 26. Mart. 900. 118

Sæculum X.

900 *Benedictus* IV. Rom. ob. 20. Oct. 904. 119

904 *Leo* V. Ardeat. Ob. quadragesimo die P. 120

Schisma XV. contra *Leonem* conflavit *Christophorus* Rom. qui post illius obitum Sedem invasit ac retinuit per 7. menses, inde abrenunciare coactus.

905 *Sergius* III. Rom. ob. An. 912. 121

913 *Anastasius* III. Rom. ob. 914. 122

914 *Lando*, Sabinus. Ob. 915. 123

915 *Joannes* X. Rom. ob. 928. 124

928 *Leo* VI. Rom. ob. 929. 125

929 *Stephanus* VIII. Rom. ob. 931. 126

931 *Joannes* XI. Rom. ob. 936. 127

936 *Leo* VII. Rom. ob. 939. 128

939 *Stephanus* IX. Rom. ob. 943. 129

943 *Martinus* III. Rom. ob. 946. 130

946 *Agapetus* II. Rom. ob. 956. 131

956 *Joannes* XII. Rom. ob. 963. 132

Schisma XVI. *Leo* Antipapa.

964 *Benedictus* V. Rom. ejectus paucis diebus ab electione. 133

964 *Leo* VIII. Rom. ob. Apr. 965. post cujus obitum revocatus est *Benedictus* V. qui tamen e vivis excessit mense Jul. 965. 134

965 *Joannes* XIII. Rom. ob. Sept. 972. 135

972 *Benedictus* VI. Rom. ob. 974. 136

Schisma XVII. *Bonifacius* Antipapa.

974 *Donus* II. Rom. ob. 975. 137

975 *Benedictus* VII. Rom. ob. 984. 138

984 *Joannes* XIV. Rom. aut Papien ob. 985. 139

Schisma XVIII. *Joannes*, a quibusdam dictus XV.

140 986 *Joannes* XIV. Rom. ob. 996.
141 996 *Gregorius* X. Saxo, ob. 999.

Schisma XIX. *Joannes* Episcopus Placentinus Antipapa.

142 999 *Silvester* II. Gallus. Obiit 12. Maji 1003.

Sæculum XI.

143 1003 *Joannes* XVII. Rom. ob. 31 Oct. 1003.
144 1003 *Joannes* XVIII. Rom. ob. 18. Jul. 1009.
145 1009 *Sergius* IV. Rom. ob. 13. Jul. 1012.
146 1012 *Benedictus* VIII. Tuscul. ob. 10. Jul. 1024.

Schisma XX. *Gregorius* Antipapa.

146 1024 *Joannes* XIX. Tusculan. Antecessoris germanus Frater, ob. 6. Nov. 1033.
148 1033 *Benedictus* IX. Tusculan. puer decennis, e Sede deturbatus a Romanis An. 1044.

Schisma XXI. *Silvester* III. & *Joannes* Antipapæ.

149 1045 *Gregorius* VI. Rom. Pontificatum dimisit 17. Decemb. 1046.
150 1046 *Clemens* II. Saxo. ob. 9. Octob. 1047. *Benedictus* IX. qui supra, revocatus. Ob. 17. 17. Julii 1048.
151 1048 *Damasus* II. Bavarus. Ob. die 22. Pont.
152 1049 S. *Leo* IX. German. ob. 19. April. 1054.
153 1055 *Victor* II. Bavarus. ob. 38. Julii 1057.
154 1057 *Stephanus* X. Lotharingus. ob. 29. Mart. 1058.

Schisma XXII. *Benedictus* Antipapa.

155 1058 *Nicolaus* II. Burgundus. Ob. 24. Jun. 1061.
156 1061 *Alexander* II. Mediolanen. Ob. 1073.

Schisma XXIII. *Cadalous* dictus *Honorius* II. Antipapa.

157 1073 S. *Gregorius* VII. Soanen. Ob. 25. Maji 1084.

Schisma XXIV. *Guibertus* Parmen. dict. *Clem.* III. Antip.

158 1086 *Victor* III. Benevent. Ob. 15. Sept. 1087.
159 1086 *Urbanus* II. Gallus. Ob. 29. Julii 1099.

Sæculum XII.

160 1099 *Paschalis* II. Hetruscus. Ob. 18. Jan. 1118.

Schismatis continuatio; *Albertus*, & *Theodorus* Antip.

161 1118 *Gelasius* II. Cajetanus. Ob. 29. Jan. 1119.

Schisma XXV. *Mauritius* Burdinus Antipapa.

162 1119 *Calistus* II. Burgundus. Ob. 12. Dec. 1124.
Anno 1122. habitum est Concilium Œcumenicum IX. Lateranense I.
163 1124 *Honorius* II. Forocornel. Ob. 26. Febr. 1130.

Schisma XXVI. *Clemens* IV. Antipapa.

164 1130 *Innocentius* II. Rom. Ob. 24. Sept. 1143.

Schisma XXVII. *Petrus* Leonis dictus *Anacletus* II. Antip.

Anno 1139. habitum est Concilium Œcumenicum X. Lateranense II.
165 1143 *Cælestinus* II. Hetruscus. Ob. 9. Mart. 1144.
166 1144 *Lucius* II. Bononien. Ob. 15. Feb. 1145.
167 1145 *Eugenius* III. Pisanus. Ob. 6. Julii 1153.
168 1153 *Anastasius* IV. Rom. Ob. Dec. 1154.
169 1154 *Adrianus* IV. Anglus. Ob. 1. Sept. 1159.
170 1159 *Alexander* III. Senen. Ob. 21. August. 1181.

Schisma XXVIII. *Victor*, *Paschalis*, *Calistus*, *Innocentius* successive Antipapæ contra *Alexandrum*.

Anno 1179. habitum est Concilium Œcumenicum XI. Lateranense III. contra Waldenses Albigenses &c.
171 1181 *Lucius* Lucen. Ob. 25. Nov. 1185.
172 1185 *Urbanus* III. Mediol. Ob. 18. Octob. 1187.
173 1187 *Gregorius* VIII. Benev. Ob. 15. Dec. 1187.
174 1187 *Clemens* III. Rom. Ob. 25. Mart. 1191.
175 1191 *Cælestinus* III. Rom. Ob. 7. Jan. 1198.
176 1198 *Innocentius* III. e x Comitibus Ananensi.
An. 1215. habuit magnum Concilium Lateranense IX. Œcumenicum XII. contra Albigenses &c. Ob. Doctissimus Pontifex 20. Julii 1216.

Seculum XIII.

1216 *Honorius* III. Rom. Ob. 18. Mart. 1227. 177
1227 *Gregorius* IX. Ananien. Ob. 22. Aug. 1241. 178
1241 *Cælestinus* IV. Mediolan. Obiit die 19. Pontificatus Sedes vacat annum unum, menses octo, dies quindecim. 179
1243 *Innocentius* IV. Genuen. Ob. 13. Dec. 1254. Anno 1245. habitum est Concilium Œcumenicum XIII. Lugdunense I. 180
1254 *Alexander* IV. Ananien. Ob. 25. Maji 1261. 181
1261 *Urbanus* IV. Gallus. Ob. 2. Oct. 1264. 182
1265 *Clemens* IV. Gallus. Ob. 29. Nov. 1268. Sedes vacat ann. 2. menses 9. dies 2. 183
1271 *Gregorius* X. Placentin. Ob. 11. Jan. 1276. 184
Anno 1274. habitum est Concilium Œcumenicum XIV. Lugdunense II. pro reunione Græcorum &c.
1276 *Innocentius* V. Burgund. Ob. mens. 5. Pont. 185
1276 *Adrianus* V. Genuen. Ob. 40. die Pontificatus. 186
1276 *Joannes* XX. dict. XX. Lusitan. Ob. 16. Maji 1277. Sedes vacat menses 6. dies 8. 187
1277 *Nicolaus* III. Rom. Ob. 22. Aug. 1280. Sedes vacat menses sex. 188
1281 *Martinus* IV. Gallus. Ob. 29. Mart. 1285. 189
1285 *Honorius* IV. Rom. Ob. 3. Apr. 1287. Sedes vacat menses 10. dies 28. 190
1288 *Nicolaus* IV. Asculan. Ob. 4. April. 1292. Sedes vacat an. 2. mens. 3. dies 2. 191
1294 S. *Cælestinus* V. Aprut. Cessit Pontif. die 13. Decembris ejusdem anni. 192
1294 *Bonifacius* VIII. Ananien. Ob. 11. Oct. 1303. 193

Sæculum XIV.

1303 B. *Benedictus* XI. Tarvisinus. Ob. 7. Jul. 1303. Sedes vacat ultra annum. 194
1305 *Clemens* V. Gallus. Sedem transtulit Avenionem; Ann. 1311. celebravit Concilium Œcumenicum XV. Viennæ, in causa Templariorum &c. Ob. 20. Ap. 1314. 195

Sedes vacat An. 2. mens. 3. die 17.

1316 *Joannes* XXI. d. XXII. Gallus. Ob. 5. Dec. 1334. 196

Schisma XXIX. Petrus de Corbaria Antipapa.

1334 *Benedictus* XII. Gallus. Ob. 25. Apr. 1342. 197
1342 *Clemens* VI. Gallus. Ob. 1. Dec. 1352. 198
1352 *Innocentius* VI. Gallus. Ob. 11. Sept. 1362. 199
1362 *Urbanus* V. Gallus. Ob. 19. Dec. 1370. 200
1370 *Gregorius* XI. Gallus Sedem Romæ restituit 17. Jan. 1377. Ob. 28. Martii 1378. 201
1378 *Urbanus* VI. Neapolitanus. Ob. 15. Oct. 1389. 202

Schisma XXX. omnium teterrimum, quod ad annum usque 1429. fœdissime dilaceravit Ecclesiam. Siquidem contra Urbanum VI. quarto ab ejus electione mense recedentes ab ipso Cardinales crearunt Pontificem *Robertum* Gebennensem, qui Sedem fixit Avenione, & assumpto *Clementis* VII. nomine vitam protraxit ab An. usque 1394. Ipsi suffectus est die 28. Septemb. ejusdem anni *Petrus* de Luna Hispanus, qui sub nomine *Benedictus* VIII. etsi depositus in Conciliis Pisano, & Constantiensi umbratilem dignitatem ad obitum usque retinuit; Ob. autem die 23. Maji 1423. Post ipsum denique *Clemens* VIII. Pseudo Pontifex electus, cessione schisma extinxit Ann. 1429.
1389 *Bonifacius* IX. Neapolit. creatus 2. Novemb. ob. 1. Oct. 1404. 203

Sæculum XV.

1404. *Innocentius* VII. Sulmonen. el. 17. Octob. Ob. 6. Nov. 1406. 204
1406 *Gregorius* XII. Venetus, elect. 30. Novemb. depositus in Concilio Pisano 5. Jun. 1409. Cessit in Concilio Constantiensi 4. Julii 1417. Obiit Octobris ejusdem Anni. 205
1409 *Alexander* V. Cretensis, deposito *Gregorio* XII. electus est die 29. Jun. Ob. 3. Maji 1410. 206
1410 *Joannes* XXII. d. XXIII. Neapolit. Pontific. abdicatus est, ipso tandem consentiente, in Concilio Constantiensi An. 1415. Ob. 22. Dec. 1419. 207
1417 *Martinus* V. Rom. elect. in Concilio Constantiensi die 11. Nov. ob. 20. Feb. 1431. 208
1431 *Eugenius* IV. Venetus, elect. 3. Mart. An. 1439. celebravit Concilium Œcumenicum XVI. Ferrariæ quidem biennio ante inceptum, sed Florentiæ ipso Præside absolutum, ubi de unione Græcorum, Armenorum &c. actum est. Eodem simul tempore Basileæ acephalum Concilium contra ipsum legitimum Pontificem stetit, & schisma conflavit in creatione *Amadei* Sabaudi, qui nomen assumpsit *Felicis* V. Obiit Eugenius die 23. Februarii 1447. 209

210 1447 *Nicolaus* V. Sarzanen. el. 6. Mart. Gavisus est Ecclesiæ redditam pacem in voluntaria Antipapæ *Felicis* cessione An. 1449. Ob. *Nicolaus* 24. Martii 1455.

211 1455 *Calistus* III. Hispan. elect. 8. April. Ob. 6. Aug. 1458.

212 1458 *Pius* II. Senensis, el. 19. Aug. Ob. 16. Augusti 1464

213 1464 *Paulus* II. Venetus, elect. 31. Augusti Obiit 28. Jul. 1471.

214 1471 *Sixtus* IV. Savonen. elect. 9. Augusti, Ob. 12. Augusti 1484.

215 1484 *Innocentius* VIII. Genuen. el. 24. Augusti, Ob. 25. Jul. 1492.

216 1492 *Alexander* VI. Hispanus, elect. 11. Augusti, Ob. 18. Aug. 1503.

Sæculum XVI.

217 1503 *Pius* III. Senen. elect. 23. *Sept.* Ob. 18. Octobr. ejusdem Anni 26. die Pontif.

218 1503 *Julius* II. Savonen. elect. 1. Novemb. Ob. 21. Februarii 1513.

Ann. 1512 incœpit Concilium Œcumenicum XVII. Lateranense V. quod Anno tantum 1517. absolvit Successor, nempe

219 1513 *Leo* X. Florentin. elect. 15. Martii, Ob. 1. Decemb. 1521.

220 1522 *Adrianus* VI. Belga, elect. 9. Januar. Ob. 24. Septemb. 1523.

221 1523 *Clemens* VII. Florent. elect. 19. Nov. Obiit 25. Septemb. 1534.

222 1534 *Paulus* III. Roman. elect. 3. Octobr. Ob. 10. Novemb. 1549.

224 1550 *Julius* III. Aretin. elect. 8. Febr. Ob. 23. Martii 1555

224 1555 *Marcellus* II. Politianus, elect. 9. Aprilis, Obiit die 22. Pontificatus sui, nempe 30. Aprilis ejusdem Anni.

225 1555 *Paulus* IV. Neapol. elect. 23. Maji, Ob. 18. Augusti 1559.

226 1559 *Pius* IV. Mediolan. elect. 26. Decemb. Ob. 9. Decemb. 1565.

Concilium Œcumenicum XVIII. convocatum jam ab An. usque 1542. a Paulo III. Mantuæ, dein Vicentiæ, ac incœptum Tridenti An. 1545. Bononiam An. 1547. translatum, unde Tridenti revocatum, finem habuit An. 1563. sub *Pio* IV.

227 1566 S. *Pius* V. Alexandr. elect. 7. Januar. Ob. 1. Maji 1572.

228 1572 *Gregorius* XIII. Bononien. elect. 13. Maji, Obiit 10 Apr. 1585.

229 1585 *Sixtus* V. e Montealto, elect. 24. April. Obiit 27. Augusti 1590.

230 1590 *Urbanus* VII. Roman. elect. 15. Sept. Ob. 14. sui Pontificatus die.

231 1590 *Gregorius* XIV. Mediol. elect. 5. Decemb. Ob. 15. Octobris 1591.

232 1591 *Innocentius* IX. Bononien. elect. 30. Oct. Obiit 31. Decemb. ejusdem Anni, Pontificatus mens. 2.

233 1592 *Clemens* VIII. Florent. elect. 30. Jan. Ob. 5. Mart. 1605.

Sæculum XVII.

234 1605 *Leo* XI. Florent. el. 1. April. Ob. 26. Pontificatus die, nempe 27. ejusdem mensis, & Anni.

235 1605 *Paulus* V. Senen. elect. 16. Maji Ob. 28. Januar. 1621.

236 1621 *Gregorius* XV. Bonon. elect. 9. Februarii, Obiit 8. Jul. 1623.

237 1623 *Urbanus* VIII. Florentin. elect. 6. Augusti, Obiit 29. Julii 1644.

238 1644 *Innocentius* X. Roman. elect. 14. Septemb. Obiit 7. Jan. 1655.

239 1655. *Alexander* VII. Senen. electus 7. Aprilis, Obiit 22. Maji 1667.

240 1667. *Clemens* IX. Pistorien. electus 20. Junii, Obiit 9. Decemb. 1669.

241 1670 *Clemens* X. Roman. el. 29. Apr. Obiit 22. Julii 1676.

242 1676 *Innocentius* XI. Novocomen. elect. 21. Sept. Ob. 12. Aug. 1689.

243 1689 *Alexander* VIII. Venetus, electus 6. Octob. Obiit 1. Febr. 1691.

244 1691 *Innocentius* XII. Neap. elect. 12. Jul. Ob. 27. Septemb. 1700.

Sæculum XVIII.

245 1700 *Clemens* XI. Urbinas el. 23. Nov. 245. Obiit 19. Martii 1721.

246 1721 *Innocentius* XIII. Roman. elect. 8. Maii Obiit 7. Martii 1724.

247 1724. *Benedictus* XIII. Roman. elect. 29. Maii Ob. 21. Febr. 1730.

1730 *Clemens* XII. Florent. elect. 12. Jul. Ob. 6. Februar. 1740. 248

1740 *Benedictus* XIV. Bonon. elect. 17. Aug. Obiit 3. Maii 1758. 249

1758 *Clemens* XIII. Venetus, elect. 6. Jul. quem Ecclesiæ diu sospitem servet Deus. * 253

RUBRICÆ.

SUMMARIUM.

1 *Rubricæ unde sint dictæ?*

2 *Rubricæ quid sint?*

3 *Rubricæ aliæ sunt præceptivæ, & aliæ directivæ, & quæ sint utræque?*

4 *Sub mortali obligant Rubricæ præceptivæ, quæ continent, seu notant aliquid, quod alias ex Jure, vel ex legitima consuetudine graviter jubetur, vel ipsæ rubricæ expresse sub mortali præcipiunt.*

5 *Hinc omnis notabilis, & gravis voluntaria mutatio, additio, & detractio circa Missam, Divinum Officium, & Sacramentorum Administrationem, est peccaminosa lethaliter.*

6 *Transgressio rubricarum præceptivarum ex suo genere mortalis potest esse venialis ex duplici capite, scilicet ratione parvitatis materiæ, & ratione indeliberationis, seu inadvertentiæ.*

7 *Transgressio rubricarum præceptivarum ex suo genere levis, seu venialis potest transire in mortalem quatuor præcipue modis. Primo scilicet ratione pravi finis adjuncti; Secundo ratione contemptus; Tertio ratione scandali; & Quarto ratione periculi.*

8 *Ostenditur, quando transeat in mortalem* ratione pravi finis adjuncti.

9 *Ostenditur, quando transeat in mortalem* ratione contemptus.

10 *Ostenditur, quando transeat in mortalem* ratione scandali.

11 *Ostenditur, quando transeat in mortalem* ratione periculi.

12 *Transgressio rubricarum mere directivarum per se loquendo nullum est peccatum.*

13 *Solet autem esse peccatum veniale ratione finis, seu motivi;*

14 *Omittere in rubricis Missam concernentibus quemcumque ritum, vel partem Missæ essentialem, vel accidentalem valde notabilem, est peccatum mortale.*

15 *Quomodo peccent Regulares omittentes in Canone Missæ nomen Episcopi, & ejus loco proferentes nomen sui Generalis.*

16 *In Canone, si non destruatur sensus, vel non minuatur notabiliter significatio, vel repræsentatio Mysterii, omissio quatuor, vel quinque verborum non excedit culpam venialem; Si autem plura, quam quinque advertenter, & deliberate omittantur, erit peccatum mortale.*

17 *Si autem destruatur sensus vel notabiliter minuatur significatio, vel repræsentatio Mysterii quodlibet voluntarie, & deliberate sic omissum verbum in Canone, vel quælibet sic omissa actio, erit peccatum mortale.*

18 *Assignantur quædam omissiones, quæ sunt solum peccatum veniale.*

19 *Item veniale tantum est omittere Orationes dici solitas inter induendas sacras vestes.*

20 *Omittere preces ante Missam legi solitas nullum est peccatum; Dummodo Sacerdos sit aliunde præparatus.*

21 *Manuum lotionem omittere ante celebrationem Missæ est peccatum veniale, si ipsæ manus sint immundæ. Immo etiam mortale, si sint notabiliter immundæ, & sordidæ.*

22 *An, & quale sit peccatum celebrare Missam nondum recitato Matutino?* remissive.

23 *Venialem tantum est omittere aliquas benedictiones, Cruces, deosculationes Altaris, genuflexiones, inclinationes, manuum, & oculorum elevationes, & hujusmodi.*

24 *Quodnam sit peccatum omittere ablutionem Calicis faciendam cum vino, & ipsam facere cum sola aqua, & in secunda purificatione, & digitorum ablutione uti sola aqua, vel solo vino?*

25 *Addere in Sacrificio Missæ aliquid valde notabile ultra ea, quæ in rubricis præscribuntur, ex genere suo est peccatum mortale.*

26 *Addere aliquid, quo mutetur sensus formæ Consecrationis, est grave sacrilegium: & tunc non conficitur Sacramentum.*

27 *Si vero addatur aliquid non destruens significatum formæ, quod tamen sit contra ritum Ecclesiæ, tunc conficitur quidem Sacramentum, sed Sacerdos graviter peccat.*

28 *Ad-*

28 *Addere aliquid animo, & intentione inducendi novum ritum in Sacrificio Missæ est peccatum mortale.*

29 *Addere aliquid etiam sine animo, & intentione mutandi ritum, si additio sit in notabili quantitate, & circa ea, quæ publice recitantur, est peccatum mortale.*

30 *Si additio sit in notabili quantitate, & solum circa ea, quæ secreto recitantur, adhuc probabilius est gravis culpa.*

31 *Si vero additio fiat in modica quantitate, & verba, seu gesta addita sint secundum se pia, honesta, & salutaria, tunc, secluso animo inducendi novum ritum, nullum est peccatum.*

32 *Addere in Missa unam Collectam, seu Orationem ultra præscriptas, an sit peccatum?*

33 *Addere in Missa* Gloria in excelsis, *aut* Credo *cum omittendum sit, est solum peccatum veniale, nisi tamen hoc fiat cum magna deformitate, & scandalo, ut si addatur in Missa de* Requiem.

34 *Addere sub longo cantu ad* Gloria in excelsis, *aut* Credo *aliquam piam Orationem, aut etiam recitare parvas* Horas *memoria retentas nullum est peccatum.*

35 *Mutare ritum Missæ in Rubricis designatum, si hoc fiat sine ulla rationabili caussa, & ex mera propria voluntate, semper est peccatum mortale quidem, si hoc fiat cum contemptu, & scandalo; veniale autem, si sine contemptu, & scandalo.*

36 *Locorum Ordinarii tam Sæculares, quam Regulares nequeunt propria auctoritate, quovis prætextu mutare ritum, qui habetur in Kalendario Romano, seu in Rubricis Breviarii in alteriorem ritum.*

37 *Mutare propria auctoritate, & voluntate præscriptas preces in alias, si hoc fiat cum magna deformitate, & scandalo, est grave peccatum; Si autem fiat cum parva deformitate, & sine scandalo, est solum peccato veniale.*

38 *Mutare imperfecte aliquas actiones, secluso contemptu, & scandalo, est ad summum peccatum veniale.*

39 *Invertere partes ejusdem oratione est solum peccatum veniale; Invertere autem voluntarie partes diversæ rationis, seu dissimiles, est peccatum mortale.*

40 *Alia ad rem, remissive.*

1 Rubricæ quoad vim nominis, ideo sic dicuntur quia rubro colore sæpius scribi solent. *Sic Doctores communiter*; indeque prodiit notabile illud quod circumfer-
2 tur effatum: *Lege rubrum si vis intelligere nigrum*. Rubricæ sunt quædam Regulæ communes continentes ritus, tum in celebratione Missæ, tum in recitatione Officii, tum in Sacramentorum administratione servandos. *Sic in re Communis*.

3 Rubricæ aliæ sunt præceptivæ, & aliæ directivæ. *Præceptivæ* sunt, quæ obligant in conscientia, & sub peccato ad servandos ritus in eis præscriptos. *Directivæ* sunt, quæ non imponunt obligationem, sed proponunt, quid sit agendum, & dicendum vel non, per modum consilii, & instructionis. *Sic in re Doctore communiter*.

4 Sub mortali obligant Rubricæ præceptivæ, quæ continent, seu notant aliquid, quod alias ex Jure, vel ex legitima consuetudine graviter jubetur, vel ipsæ Rubricæ expresse sub mortali præcipiunt. Unde earum transgressio est mortalis, nisi excuset invitas, seu parvitas materiæ, aut inadvertentia, & indeliberatio, ut contingit communiter in aliis præceptis. *Communis*.

5 Hinc omnis notabilis, & gravis voluntaria mutatio, additio, & detractio circa Missam, Divinum Officium, & Sacramentorum administrationem, est peccaminosa letaliter. Colligitur aperte ex duplici Constitutione *Sancti* Pii V. una incip. *Quo primum*, & in principio Missalis exposita, & alia incip. *Quod a nobis* pro reformatione Breviarii Romani edita, & in ejus principio impressa, in quibus, ut eas legenti patet, omnis notabilis, & gravis voluntaria mutatio, additio, & detractio circa Missam, & Divinum Officium graviter respective prohibetur, ut ex Concilio Tridentino *sess.* 7. *de Sacramentis in genere Canon.* 13. ubi id graviter prohibetur sub pœna anathematis circa administrationem Sacramentorum, ibi: „ Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ Ca„ tholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratio„ ne adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine pecca„ to a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per „ quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, ana„ thema sit.

6 Transgressio Rubricarum præceptivarum ex suo genere mortalis, potest esse venialis ex duplici capite, scilicet ratione parvitatis materiæ, & ratione indeliberationis, seu inadvertentiæ; *Communis*. Et quod ratione *parvitatis materiæ*, stat clarum, quia, ubi est parvitas materiæ, modica reperitur offensio, seu violatio præcepti, adeoque non excedit culpam venialem: Ratione *indeliberationis*, *seu inadvertentiæ*, est etiam evidens, quia culpa mortalis non contrahitur, nisi cum plena deliberatione, seu plena advertentia; adeoque sicuti, si nulla sit deliberatio, nullaque advertentia, nulla contrahitur culpa ita si non sit plena sed modica deliberatio seu advertentia, solum modica, & levis culpa contrahitur.

Transgressio Rubricarum præceptivarum ex suo genere 7
levis, seu venialis potest transire in mortalem quatuor præcipue modis. Primo scilicet ratione pravi finis adjuncti; Secundo ratione contemptus; Tertio ratione scandali; Et quarto ratione periculi: *sic Doctores Communiter*.

Et quidem *ratione pravi finis* transgressio Rubricarum 8
ex suo genere venialis potest transire in mortalem, si finis transgressionis sit mortalis, ut v. g. Si Sacerdos partes leves Missæ omittunt, ut placeat Concubinæ quæ petit Missam brevem. Si faciat aliquid contra Rubricas animo, seu fine introducendi novum ritum, & hujusmodi; Actus enim peccaminosus contrahit malitiam nedum ex objecto, sed etiam ex aliis circumstantiis, & præsertim ex fine; adeoque si finis transgressionis Rubricarum sit mortaliter malus, etiam ipsa transgressio, quamvis ex suo genere levis, seu venialis, evadet gravis, seu mortalis.

Ratione contemptus transgressio Rubricarum ex suo ge- 9
nere venialis transit sine dubio in mortalem, si fiat expresse, & absolute contemnendo potestatem Ecclesiæ, vel Papæ, aut alterius superioris sic disponentis, quia talis contemptus, cum se se destruat auctoritatem Superiorum, & subjectionem subditorum erga illos, est grave peccatum. *Qui enim resistit Potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi, ubi damnationem acquirunt*; ut scribit Apostolus *ad Romanos c.* 13. *num.* 2.

Ratione scandali transgressio Rubricarum ex suo genere 10
levis, seu venialis evadit gravis, seu mortalis, quoties scandalum grave, seu mortale est uti est, Si Sacerdos, qui Missam celebrat, frequenter se vertat, & curiose mulieres adstantes aspiciat, unde oriatur in aliis occasio peccandi. Vel in usu Ceremoniarum ita irreverenter, & incomposite se gerat, ut apud populum notabiliter vilescant Sacra Mysteria, & sic de similibus? Quamvis enim aspectus curiosi secundum se, vel irreverentia, & incompositio in Sacris functionibus sit solum culpa venialis, evadit tamen mortalis ratione gravis damni, quod per tale scandalum causatur in aliis.

Ratione periculi transgressio Rubricarum ex suo genere 11
venialis evadit mortalis, quoties grave periculum est incidendi inde in peccatum mortale, uti est, si quis velit celebrare sine Missali cum periculo errandi in re gravi, seu celebrare velit in mari, aut in loco venti exposito cum periculo subversionis Sacramenti, & hujusmodi. Temere enim se exponens proximo periculo peccandi mortaliter, aperte demonstrat se esse paratum tale mortale peccatum committere, & non curare de æterna sua morte, quæ inde sequitur, juxta illud *Ecclesiastici* 3. *n.* 21. *Qui amat periculo, in illo peribit*.

Transgressio Rubricarum mere directivarum per se lo- 12
quendo nullum est peccatum. Tambur. *l.* 1. *c.* 7. §. 2. *n.* 5. Gobat *tom.* 1. *tr.* 3. *nu.* 373. & alii passim; hoc enim vertit discrimen inter consilium, & præceptum, quia nempe consilium non obligat ad culpam, præceptum vero obligat ad ipsam; adeoque, cum Rubricæ directivæ non contineant præceptum, sed solum consilium, earum transgressio per se loquendo nullum est peccatum.

Dicitur autem notanter per se loquendo, quia in trans- 13
gressione hujusmodi Rubricarum mere directivarum solet intervenire culpa venialis ratione finis, seu motivi, quod inducit ad earum transgressionem, & communiter solet esse vel negligentia, vel torpor animi, vel nimia propensio ad alias occupationes vanas, & contra rectam rationem; Finis enim rectus, & rationi conformis non retrahit ab observantia Rubricarum, seu Regularum Ecclesiasticarum, sed potius ad ipsam conducit; Unde si sine rationabili causa negligantur, seu non observentur, quamvis sint solum directivæ, peccatur saltem venialiter. *Sic Communior Doctorum*.

Omittere in Rubricis Missam concernentibus quemcum- 14
que ritum, vel partem Missæ essentialem, vel accidentalem valde notabilem est peccatum mortale. *Communis*. Hinc mortaliter peccaret qui omitteret oblationem panis, aut vini, Consecrationem in utraque specie, Elevationem Hostiæ, & Calicis, mixtionem particulæ cum Sanguine, aquæ cum vino, totam Epistolam, totum Evangelium, totam Præfationem, totum Canonem, & totam Orationem *Communicantes*, vel *Hanc igitur*: totam Post communionem, & hujusmodi. Item peccatum mortale est omittere in eadem Missa, sicuti in eodem Divino Officio, tot modicas partes, seu tot versiculos, ut simul constituant materiam notabilem, quæ materia notabilis erit extra Canonem, si tot verba, aut versiculi omittantur, ut adæquent quantitatem integræ Epistolæ, integri Evangelii, & hujusmodi. Intra Canonem autem secundum aliquos omissio cujuslibet verbi etiam unius solus censetur materia notabilis, & culpa mortalis, ut vult Nugnus *in p.* 3. *q.* 83. *ar.* 1. *dub.* 2. & alii, quos tacito nomine cit. Suarez *t.* 3. *de Sacr. disp.* 83. *sect. n.* 3. Et huic sententiæ dicunt favere quamdam Declarationem Sacræ Rituum Congr. 11. *Nov.* 1615. qua decretum fuit, Regulares peccare mortaliter, si in Canone Missæ omittant nomen Episcopi, & ejus loco proferant nomen sui Generalis, ut referunt plures Doctores apud Dianam *part*, 2. *tract.* 14. *resol.* 14.

15 Aſt dicta Sacræ Congregationis Declaratio intelligitur paſſim a Doctoribus in caſu, quo a Regularibus omittatur nomen Epiſcopi ex contemptu, & ponatur nomen ſui Generalis animo inducendi novum ritum; Unde ſi aliquis Regularis bona fide proferret nomen ſui Generalis, & omitteret nomen Epiſcopi abſque contemptu, & ſine prædicto animo inducendi novum ritum, non peccaret niſi venialiter. *Sic* Tamburin. *opuſc. de Sacrific. lib.* 2. *cap.* 6. §. 3. *num.* 7. Garcias *de Sacerdot tract.* 3. *diffinit.* 8. *dub.* 6. *punct.* 2. Quarti *in Rubricas Quæſtion. proœmial. ſect.* 3. *punct.* 3. *verſ. Ad declarationem*, Sporer *tom.* 3. *part.* 2. *c.* 6. *ſect.* 4. *num.* 428. & alii plures, qui inſuper dubitant, an revera authentice extet talis Sacræ Congregationis declaratio.

16 Unde concludendum eſt cum probabiliori ſententia, quod in Canone, ſi non deſtruatur ſenſus, vel non minuatur notabiliter ſignificatio, vel repræſentatio Myſterii, omiſſio quatuor, vel quinque verborum non excedat culpam venialem (*a*); Si autem plura, quam quinque advertenter, & deliberate omittantur, erit peccatum mortale. Garcias *loc. cit. dub.* 6 *punct*, 3. Quarti *l. c. verſ. Di-*
17 *co quarto*, & alii plures. Si autem deſtruatur ſenſus, vel notabiliter minuatur ſignificatio, vel repræſentatio Miſterii, quodlibet voluntarie, & deliberate ſic omiſſum verbum in Canone, vel quælibet ſic omiſſa actio erit peccatum grave, quia perinde eſt, ac omittere integram Orationem, & notabilem actionem, *Certa, & Communis*.

18 Peccatum autem veniale tantum erit in Canone omittere ſpeciale *Communicantes*, vel *Hanc igitur*, quæ in certis ſpecialibus tantum diebus leguntur, dummodo legantur ordinaria, ſeu communia. Item veniale tantum erit omittere Præfationem propriam in certis Anni ſolemnitatibus, dummodo legatur communis, & ordinaria. Item veniale tantum erit omittere partem non notabilem v. g. Pſalmum *Judica me Deus* in principio Miſſæ, Collectam, ſeu Commemorationem aliquam, *Gloria in excelſis*, *Credo*. Sequentias; *Lauda Sion Salvatorem*, *Victimæ paſchalis*, *Veni Creator Spiritus*, *Stabat Mater*, *Dies iræ*, & hujuſmodi. Item veniale tantum erit omittere aliquam Prophetiam, ſeu Epiſtolam in Feriis quatuor Temporum, quando plures legendæ occurrunt cum ſint partes Miſſæ valde extraordinariæ, & accidentales. Item omittere Evangelium ultimum ſpeciale loco Evangelii Sancti Joannis in fine legendum. Quinimmo Tamburin. *Opuſcul. de Sacrificio lib.* 2. *c.* 5. *n.* 5. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 424. & alii volunt, quod omittere Evangelium Sancti Joannis, aut aliud ſpeciale, quia, vel non eſt ſtricta pars Miſſæ, cum ipſa denotetur completa per verba: *Ite Miſſa eſt*, vel non eſt pars ordinaria, aut notabilis. At vero Suarez *de Sacramento tom.* 3. *diſp.* 86. *ſect.* 2. Quarti *l. c. ſect.* 3. *punct.* 5. *in fine*, & alii probabilius docent, hoc tempore vere pertinere ad integritatem Miſſæ, quia licet olim non fuerit in uſu, facta tamen ea introductione eſt vere pars Miſſæ æque ac aliæ, adeoque &c.

19 Item veniale tantum eſt omittere Orationes dici ſolitas inter induendas Sacras veſtes. Henno *tom.* 2. *tract. de Euchariſt. Sacramenti diſp.* 11. *q.* 15. *concluſ.* 2. *reſolut.* 4. Henriquez, Averſa, Rodriquez, Caſtropal. Gobat citati, & ſecuti a La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 415. ubi dicit hanc eſſe Communem ſententiam contra Navarrum, Azorium, Gavant. Sylveſter. & alios dicentes eſſe mortale. Quinimmo Quarti *in Rubricas Miſſalis part.* 2. *tit.* 1. *ſect.* 4. *dub.* 8. cum aliis ibi citatis, Paſqualig. *quæſt.* 819. & alii nullum per ſe loquendo in hoc agnoſcunt peccatum, quia dicunt ſe nullum invenire præceptum, cum Rubrica quoad hoc ſit tantum directiva.

20 Omittere preces ante Miſſam legi ſolitas, quæ in Miſſali dicuntur *Præparatio* nullum eſt peccatum; dummodo Sacerdos ſit aliunde ſufficienter præparatus, quia de his precibus recitandis nullum eſt præceptum, & a Rubrica ſignantur dicendæ arbitrio Sacerdotis, videlicet *Pro temporis opportunitate dicat*. Henno *l. c. reſol.* 3. Averſa *d.* 11. *ſect.* 12. §. 7. Gaſtald. *in praxi l.* 2. *ſect.* 7. *c.* 1. Quarti *l. c. part.* 2. *tit.* 1. *ſect.* 1. *dub.* 4. & ipſo teſte alii communiter. Idem dicendum eſt de Hymno *Benedicite*, & Pſalm. *Laudate*, & alii precibus pro gratiarum actione poſt Miſſam recitari ſolitis. Bonarr. *de Miſſa lib.* 2. *c.* 34. La Croix *l. c. n.* 414. Quarti *l. c. part.* 2. *tit.* 12. *dub.* 3. & alii paſſim, qui omnes tamen concludunt, conſultum eſſe ipſas recitare tam ante, quam poſt celebrationem Miſſæ, aliaſque ſimiles pro devotione Sacerdotum.

21 Manuum lotionem omittere ante celebrationem Miſſæ peccatum veniale eſt, ſi ipſæ manus ſint immundæ, cum id faciat ſingulariter ad reverentiam Sacrificii. Sic docent multi apud Dianam *part.* 1. *tract.* 12. *reſol.* 19. Gobat *t.* 1. *tract.* 3. *n.* 828. & alii. Immo Quarti *l. c. part.* 2. *ſect.* 1. *tit.* 1. *dub.* 5. dicit eſſe mortale omittere dictam lotionem, ſi manus ſint notabiliter immundæ, & ſordidæ, quia id vergeret in magnam Sacramenti irreverentiam. Poſt Miſſam autem omittere lotionem manuum nequidem veniale eſt. Quarti *l. c. part.* 2. *tit.* 12. *dub.* 14. La Croix *l. c. n.* 413. & alii contra alios.

An, quale ſit peccatum celebrare, Miſſam nondum re- 22
citato Matutino. Vid. v. *Matutinum a n.* 19. *ad n.* 23.

Veniale tantum eſt omittere aliquas benedictiones, Cru- 23
ces, deoſculationes Altaris, genuflexiones, inclinationes manuum, & oculorum elevationes, & hujuſmodi quia non ſunt ritus graves, dummodo tamen non omittantur plures ſimul quantitatem notabilem conſtituentes, quia in tali caſu ipſa notabilis quantitas omiſſa eſſet peccatum grave. Sic pluribus citatis Quarti *loc. cit. q. proœmial. ſect.* 3. *punct.* 6. *verſ. Quo ad reliquas Cæremonias*, La Croix *l. c. n.* 422. & alii.

Omittere primam abſolutionem Calicis faciendam cum 24
vino, & ipſam facere cum ſola aqua, ſecluſo contemptu, & animo inducendi novum ritum, ſed ſolum peccatum veniale, quia non videtur materia tam gravis, ſicuti ſi omitteretur ſimpliciter, & abſolute purificatio. Quarti *loc. cit. verſ. Reſpondeo*; Tamburin. *de Sacrific. lib.* 4. *cap.* 9. *n.* 4. La Croix *loc. cit. num.* 432. & alii. Immo nullum eſſet peccatum, ſi celebrans eſſet abſtenius vinum abhorrens, & ſolum illud modicum conſecratum bibens: Sic Doctores citati, & alii. In ſecunda autem purificatione, & digitorum ablutione uti ſola aqua, vel ſolo vino, probabiliter ne quidem peccatum veniale eſt, quia Rubrica non videtur præceptive circa purificationem, & ablutionem cum vino, & aqua, quamvis enim præcipiatur purificatio, & ablutio, non tamen præcipitur illius modus. Sic Doctores citati, & alii contra alios probabiliter tenentes eſſe peccatum veniale.

Addere in Sacrificio Miſſæ aliquid valde notabile ultra 25
ea, quæ in Rubricis præſcribuntur, ex genere ſuo eſt peccatum mortale, & quidem gravius, quam aliquid valde notabile omittere, quia id expreſſius prohibetur in Bulla Sancti Pii V. incip. *Quo primum* in principio Miſſalis impreſſa, & in Conc. Trid. *ſeſſ.* 22. *in Decret. de obſervand. & evitand. in celebratione Miſſæ*; Tum quia culpa commiſſionis ex genere ſuo gravior eſt quam culpa omiſſionis, quia in commiſſione plus concipitur de voluntatio, quam in omiſſione, & additio eſt magis expoſita periculo erroris, & ſuperſtitionis, quam omiſſio.

Addere aliquid, quo mutetur ſenſus formæ Conſecra- 26
tionis, eſt grave Sacrilegium, & tunc conficitur Sacramentum, ut ſi dicatur: *Hoc eſt Corpus meum ſanctificatum, ſeum aereum*; Talis enim additio ſalſum continet,
& ſenſum deſtruit; *Communis*; Si vero addatur aliquid 27
non deſtruens ſignificationem formæ, quod tamen ſi contra ritum Eccleſiæ, tunc conficitur Sacramentum, ſed Sacerdos graviter peccat, ut ſi dicatur; *Hoc eſt Corpus meum formatum de virgine*; Licet enim per hanc formam conficiatur adhuc Sacramentum, cum ſit ſolum mutatio accidentalis, & perſeveret eſſentia veræ formæ, tamen Sacerdos peccat mortaliter, quia in re tam gravi, & ſacroſancta addere vel verbum, vel ritum præter Eccleſiæ conſuetudinem eſt ſumma temeritas, & abuſus intolerabilis. *Communis*.

Addere aliquid animo, & intentione inducendi novum 28
ritum in Sacrificio Miſſæ eſt peccatum mortale, hoc enim ſub gravi prohibetur a S. Pio V. in cit. Conſt. incip. *Quo primum* & a Concilio Tridentino *cit. ſeſſ.* 22. *in Decret de obſerv. & vitandis in celebratione Miſſæ*.

Addere aliquid etiam ſine animo, & intentione mutan- 29
di ritum, ſi additio ſit in notabili quantitate, & circa ea, quæ publice recitantur, eſt peccatum mortale. *Communis*.
Si additio ſit in notabili quantitate, & ſolum circa ea, 30
quæ ſecreto recitantur, adhuc probabilius eſt gravis culpa; quia ſic Sacerdos Sacrum Miniſterium ſecretis precibus omnino ab illo diſtinctis interrumperet, & quamvis ſcandalum non ingereret, ſe exponeret periculo errandi, cum notabilis additio multum diſtrahat. *Sic communior Doctorum*.

Si vero additio fiat in modica quantitate, & verba, 31
ſeu geſta addita ſint ſecundum ſe, pia, honeſta, & ſalutaria, ut ſi in elevatione Hoſtiæ Sacerdos dicat *Adoro te Jeſu Chriſte* & hujuſmodi in depoſitione Calicis ejus pedem deoſculetur, & hujuſmodi, tunc ſecluſo animo inducendi novum ritum, nullum eſt peccatum, cum ſit parvitas materiæ, & modica privata, pia, & ſalutaris devotio. *Sic Doctorum magis communiter*.

Addere in Miſſa unam Collectam, ſeu Orationem ultra 32
præſcriptas ſecundum Paſqualig. *q.* 215. La Croix *l. c. n.* 419. & alios nullum eſt peccatum; Excuſat enim [illegible] devotio, vel alia quævis rationabilis cauſa [illegible] *tom.* 1. *tr.* 3. *n.* 748. ubi dicit, id facientem ſine [illegible] liari cauſa damnari peccati venialis.

Addere in Miſſa *Gloria in excelſis*, aut *Credo*, [illegible] 33
mittendum ſit, eſt ſolum peccatum veniale; Niſi tamen hoc fiat cum magna deformitate, & ſcandalo, ut ſi addatur

(*a*) Nota. Unius etiam verbi omiſſio, ſi fiat advertenter, & deliberate, a culpa gravi non excuſat; In hoc enim non conſideranda eſt parvitas materiæ, ſed contemptus.

tur in Missa de *Requiem*. Averla *q. 11. sect. 11. §. sexto*. La Croix *l. c. n.* 429. & alii.

34 Audere sub longo cantu ad *Gloria in excelsis*, aut *Credo* aliquam piam Orationem, aut etiam recitare parvas Horas memoria retentis nullum est peccatum, Gobat *l. c. n.* 763. Cajetanus *in summa verb. in Festo probibita num.* 6. La Croix *loc. cit. num.* 430. Tannerus, & alii contra Tamburin. & alios volentes esse peccatum veniale.

35 Mutare ritum Missæ in Rubricis designatum v. g. in Festo duplici, seu infra Octavas privilegiatas recitare Missam Votivam, seu de Requiem, si hoc fiat sine ulla rationabili causa, & ex mera propria voluntate semper est peccatum; mortale quidem, si hoc fiat cum contemptu, & scandalo; Veniale autem, si sine contemptu, & scan-
36 dalo, *Communis*. Nec enim Incorum Ordinarii tam Sæculares, quam Regulares possunt propria auctoritate, quovis prætextu mutare ritum, qui habetur in Kalendario Romano, seu in Rubricis Breviarii in altiorem ritum. Sic expresse decrevit Sacra Rituum Congregatio de mandato Urbani VIII. ut patet ex Decreto ad litteram dato sub verb. *Officium Divinum art.* 3. *n.* 88.

37 Mutare propria auctoritate, & voluntate præscriptas preces in alias, v. g. unam Epistolam in aliam, unum Evangelium in aliud, & hujusmodi, si hoc fiat cum magna deformitate, & scandalo, uti esset in Missa Nativitatis, Paschatis, seu Pentecostes recitare Epistolam, & Evangelium Missæ Defunctorum, est grave peccatum; si autem consimilis mutatio fiat cum parva deformitate, & sine scandalo, poterit aliquando esse solum peccatum veniale; *Communis*.

Mutare imperfecte aliquas actiones, v. g. breviores fa- 38
cere Cruces, non perfectas genuflexiones, non rectas inclinationes, & hujusmodi, secluso scandalo, & contemptu, est ad summum veniale peccatum; *Communis*.

Invertere partes ejusdem rationis, v. g. recitare unam 39
Orationem ante aliam, unam Prophetiam seu Epistolam ante aliam, & hujusmodi, est solum peccatum veniale. Invertere autem voluntarie partes diversæ rationis, seu dissimiles, ut legere Evangelium ante Epistolam, & hujusmodi, est peccatum mortale, quia hic intervenit magna deformitas, contemptus, & scandalum; Sic Doctores passim.

Alia ad rem vide verb. *Minister Sacramentorum*, verb. 40
Missa, verb. *Officium Divinum*, verb. *Resolutiones Sacrum Congregationum Tom. VIII.*

RUMOR.

Vide verb. *Fama num.* 12. 33.

S

SABBATUM.

SUMMARIUM.

1 SAbbatum est ultimus hebdomadæ dies significans diem illum septimum, quo Deus Creator completa sex dierum Mundi creatione quievit: *Gen.* 2. *n.* 2. ibi: *Et requievit die septimo ab universo opere, quod patrarat.*

2 Sabbati nomen non solum indicat septimum hæbdomadæ diem, sed insuper totam significat hebdomadam, ut clare colligitur ex pluribus Evangeliis textibus, & signanter *ex Lucæ* 18. *n.* 12. ubi Pharisæus jactantiam, & vanam gloriam præferens dicebat: *Jejuno bis in sabbato*, non quod bis jejunaret in uno solo eodem die Sabbati, sed quia, ut explicant Sacri Interpretes, pro *sabbato* intelligebat totam hebdomadam, uti communiter nomine *sabbati* totam integram hebdomadam intelligebant Hebræi, qui sua pro devotione, & voluntaria pœnitentia bis in hebdomada, nempe die Lunæ, & die Jovis jejunare solebant, & sic in praxi habebat Pharisæus, unde dicebat: *Jejuno bis in sabbato*, idest bis in hebdomada. Idipsum clare demonstrant verba Sanctorum Evangelistarum Marci, Lucæ, & Joannis narrantium magnum pietatis opus illarum Sanctarum mulierum, quæ emptis pretiosis aromatibus die Resurrectionis Dominicæ valde mane iverunt ad monumentum, ut ungerent Sacratissimum Corpus Jesu. *Marci* 16. *n.* 22. ibi: *Et valde mane una sabbatorum veniunt ad monumentum orto jam sole*; *Lucæ* 24. ibi: *Una autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum portantes, quæ paraverant aromata*, Joann. 20. *n.* 1. ibi: *Una autem sabbati Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum*, quæ verba dictorum Sanctorum Evangelistarum non denotant diem Sabbati septimi hebdomadæ, diei, sed intelligunt, & designant primum hebdomadæ diem, qui erat *Dominica*, in qua resurrexerat Dominus noster Jesus Christus: Dies enim Sabbati jam plene transierat, ut expresse habetur *Marci* 16. *n.* 1. ibi: *Et cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.* Et statim sequitur: *Et valde mane una sabbatorum veniunt ad monumentum orto jam solet.* Hinc clarum fiat, quod nomen Sabbati pro tunc non indicabat solum ultimum, seu septimum hebdomadæ diem, sed insuper totam significabat hebdomadam, seu quemlibet hæbdomadæ diem.

Sabbatum in Testamento veteri erat dies Festus designa- 3
tus Divino Cultui, ut patet *ex Exodi* 16. *num.* 23. ibid. *cap.* 20. *num.* 8. 10. & 11 ibidem *c.* 31. *num.* 13. 14. 15. & 16. & *Levitici cap.* 16. *num.* 21. ibidem *cap.* 19. *num.* 3. & 30. ibidem *cap.* 23. *num.* 3. 11. 15. 24. 32. 38.
39. idem *cap.* 26. *n.* 2. In novo autem Testamento fuit 4
abrogatus dies Sabbati, & pro eo ab Ecclesia institutus dies Dominicæ. Concil. Laodicense *c.* 29. *c. Pervenit* 11. *dist.* 3. *de consecrat. c. Omnes dies Dominicos* 1. *de Feriis*.
Dies enim Dominicæ fuit semper celebris ex tempore A- 5
postolorum. Conc. Coloniens. II. *part.* 9. *c.* 9. ibi: „Diligenter quoque populus admonendus est cur feriæ, & potissimum dies Dominicus, qui a temporibus Apostolorum in Ecclesia Dei semper celebris fuit, institutæ sint. Nempe ut tum in unum omnes pariter convenirent ad audiendum Verbum Domini, ad audiendum quoque Sacrum, & communicandum, breviter, ad vacandum Deo soli, ut dies illa tantum Orationibus, Hymnis, Psalmis, & Canticis spiritualibus transigatur: Hoc est enim sanctificare Sabbatum.

Unde modo non est cessandum Sabbato a labore, sed 6
die Dominico, & aliter facientes excommunicantur. Conc. Laodicens. *c.* 29. ibi: „Quod non oporteat Christianos judaizare, & otiari in Sabbato, sed operari eos in eodem die. Præferentes autem in veneratione Dominicum diem (si vacare voluerint) ut Christiani hoc faciant. Quod si reperti fuerint judaizare, anathema sint a Christo,“ & concordat *cap. Pervenit* 11. *dist.* 3. *de consecrat.* ex Gregor. I. *lib.* 11. *Epist.* 3.

Nec sine rationibus, & Mysteriis fuit ab Ecclesia pro 7
die Sabbati institutus dies Dominicæ, pro quindecim enim rationibus, & Mysteriis a Deo operatis in tali die, dies Dominicus est institutus dies Festus de præcepto, ut notavit Eminentissimus Cardinalis Ursinus Archiepiscopus Beneventanus, deinde Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIII. *in suis doctissimis Lectionibus supra Exod. Lect.* 29. *n.* 7. *pag.* 321. ut ex ipso Clericato

in

in suis opusc. tom. 1. verb. Dominica n. 81. Primum igi-
tur Mysterium est, quia ipso die Dominico incæpit Mun-
di creatio. Secundum est, quia Arca Noe ipsa die se
stitit supra montes Armeniæ. Tertium est, quia ipsa die
Hebræi a Pharaone fugientes Mare rubrum siccis pedibus
transierunt. Quartum est, quia ipsa die Manna e Cœlo
cecidit in deserto pro Hebræorum victu. Quintum est,
quia ipsa die natus est Christus Dominus Mundi Redem-
ptor. Sextum est, quia ipsa die Stella tribus Magis ap-
paruit. Septimum est, quia tali die Christus Jesus bapti-
zatus est in Jordane. Octavum est, quia dicta die Chri-
stus aquam in vinum convertit in nuptiis Canæ Galileæ.
Nonum est, quia ipsa die Christus Jesus satiavit quinque
millia hominum quinque panibus, & duobus piscibus in
Deserto. Decimum est, quia dicta die Christus a turbis
cum Psalmis summo honore exceptus est in Jerusalem.
Undecimum est, quia Christus Jesus tali die gloriose a
mortuis resurrexit. Duodecimum est, quia ipsa die appa-
ruit Apostolis quando ipsos in Episcopos ordinavit. Ter-
tiumdecimum est, quia dicta die Christus Dominus misit
Apostolos prædicare Fidem in universum Mundum. Quar-
tum decimum est, quia Spiritus Sanctus descendit supra
Apostolos Dominica Pentecostes. Quintum decimum est,
quia Æternus Judex in fine Mundi die Dominico veniet
judicaturus vivos, & mortuos. Hæc sunt motiva, &
Mysteria propter quæ, dicunt supra laudati Auctores,
sancta Ecclesia die Dominicum pro die Festo haberi vo-
luit. Multi tamen alii Doctores expresse negant varia ex
prædictis occurrisse die Dominico.

8 Quidquid igitur sit de aliis, certum est principale mo-
tivum, & Mysterium esse gloriosam Resurrectionem Do-
mini nostri Jesu Christi, intuitu cujus Sancti Apostoli
cœperunt celebrare Pascha die Dominico, uti celebran-
dum semper esse in Concilio Romano sub Victore I. sic
fuit statutum: „ Decretum est, Pascha non decimaquar-
„ ta Luna primi Mensis, sed potius die Dominico post
„ quartamdecimam Lunam, & vernale æquinoctium oc-
„ currente, prout ab Apostolis traditum est, celebran-
„ dum esse. " V. verb. *Pascha a n. 2. ad 3.*

9 Sabbato, olim, & feria 6 jejunabatur, quia in utro-
que die mœsti fuerunt Apostoli. Innocent. I. *Epist. 1.*
10 *cap. 4. c. Sabbato 13. dist. 3. de consecrat.* Item Sabbato
olim jejunandum erat ob reverentiam Sepulturæ Domi-
ni, *ibidem*.

11 Sabbato magno, idest Sabbato Sancto ordinari seu con-
secrari potest Episcopus; *c. Dilectionis 22. dist. 76.*

12 Sabbato Sancto Campanæ non possunt pulsari in ali-
qua Ecclesia, etiamsi Regulari, ante pulsationem in Ec-
clesia Cathedrali, vel Matrice sub pœna Ducatorum cen-
tum, Leo X. *in Concilio Lateranens. V. sess. 11. Const. 4.
incip. Dum intra §. 12. ibi:* „ Et ut debitus honor Ma-
„ trici Ecclesiæ reddatur, tam ipsi Fratres, quam alii
„ Clerici sæculares etiam super hoc Apostolicæ Sedis pri-
„ vilegio muniti die Sabbati majoribus hebdomadæ, an-
„ tequam Campanæ Cathedralis, vel Matricis Ecclesiæ
„ pulsaverint, Campanam in Ecclesiis suis pulsare mini-
„ me possint: contrafacientes pœnam centum Ducato-
„ rum incurrant. " *Sacra Cong. Rit. in Ortonen. 11. A-
pril. 1601. in Marsicana 21. Mart. 1609. in Venusina 30.
Decembr. 1614. & 14. Novembr. 1615. in Syracusana 3.
Junii 1617. & in alia Syracusana Medicæ 13. Februar.*
13 1619. Tam in Ecclesiis Regularibus, quam Sæcularibus
14 *ex cit. Constit. Leonis X. & citatis Decretis.* Etiam in
Ecclesiis S. Joannis Hierosolymitani, etiam prope & ex-
tra muros existentibus, & etiam in Ecclesiis Confratrum.
Sacra Rituum Congreg. in Placentina 21. Augusti 1601. &
15 *in Meliven. 6. Decembris 1621.* Etiamsi adsit Ecclesia Col-
legiata, quæ habeat omnimodam præcedentiam supra Ma-
tricem. *Ead. Sacr. Cong. Rit. in Syracusana Medicæ 23.
Febr. 1619.*

16 Regulares ratione hujusmodi pulsationis in Sabbato San-
cto posse conveniri coram loci Ordinario decrevit *Sacra*
17 *Congr. Concilii in Capuana 23. April. 1591.* Nisi consue-
tudo in contrarium esset legitima, vel Ecclesiæ multum
distarent. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Surrentina
26. Julii 1701. & postea in Thelesina 13. Februarii 1622.*

18 Sabbato præsertim prohibitum est Christianis inservire
Hebræis accendendo eis ignem, & lumina, præparando
comestibilia, aptando lecta, mundando eorum Domos, &
hujusmodi, Vide verb. *Hebræus num. 19. 123. 184.*

19 Sabbato Sancto, sicut & feria 5. in cœna Domini non
potest ullo modo, & a quocumque dici Missa privata,
ex Decreto *Sacræ Rit. Congr. & Clementis XI. die 20.
April. 1701. ac ejusdem Pontificis vivæ vocis Oraculo 8.
Augusti 1713. ac ultimo de mandato ejusdem 1719.*

20 Sabbati diebus abstinentia a carnibus non semper ubi-
que fuit de præcepto. Benedictus XIV. tom. 1. Constit.
118. inc. *Jampridem* §. 3. ubi refert exemplum Sancti
Gregorii VI. qui potius admonens, quam præcipiens hor-
tatus est Christianos, ut Sabbati diebus a Carnibus absti-
21 nerent. In quo attendenda est consuetudo, ut tradit idem
de Synodo Diœcesana lib. 7. cap. 56. num. 7. ex cap. *Con-
silium, de observat. jejunior. ubi* Innocentius III. ab E-
piscopo Bracarensi de illis interrogatus, *qui propter debi-
litatem in Sabbato, carnes sumunt*, rescripsit: *Respon-
demus, quod super hoc consuetudinem tuæ regionis facias
observari.* Et de facto in pluribus Hispaniarum, præci- 22
pue Castellæ, Gallæciæ, & Majoricæ Regnis, ex anti-
qua consuetudine, cujus originem difficile est divinare,
homines vescuntur interioribus, extremisque animalium
partibus, & in quibusdam Galliæ Diœcesibus, veteri in-
stituto, carnis esus permittitur in Sabbatis, quæ inter
diem Natalem Domini, ac Festum Purificationis B. M.
V. interjiciuntur. Idem *in citat. cap. 16. n. 9.* & in cit.
cap. Const. *Jampridem* §. 3.

Sabbati diebus per annum permittitur esus carnium in 23
Regnis Castellæ, Legionis, & Indiarum, Idem in d.
Const. *Jampridem* §. 5. Sabbati jejunium in jubilæis, vel 24
alias indictum, in alium diem transferri conceditur pro
Græcis. Idem Const. 75. inc. *Etsi Pastoralis* §. 9. Sabba- 25
tis Quadragesimæ, excepto Sabbato Sancto, Græci non
tenentur jejunare, sed tantummodo a carnibus abstinere.
Idem *ib.*

Sabbatum unicum post Parasceven Ecclesia Orientalis 26
olim jejunio consecrabat, cætera per annum solemniter
sine jejunio celebrat propter hæresim Marcionis, alio-
rumque docentium, jejunandum esse Sabbato in odium
Dei Judæorum. Idem *de Synodo Diœcesana lib. 7. cap.
56. num. 3.* In Ecclesia Romana jejunium Sabbati a San- 27
cto Silvestro stabili lege firmatum fuit. Idem *ib. num. 4.* 28
Hanc autem legem non omnes Ecclesiæ Occidentales se-
cutæ sunt, ideo Bulgaris ad Fidem conversis jejunium
Sabbati non fuit indictum a Nicolao I. ex quo multæ
etiam Ecclesiæ Occidentales talem legem subire detrecta-
verint. Hispaniam hæc Romanæ Ecclesiæ disciplina pro- 29
babiliter numquam pervasit. Idem *ib. num. 6.* Immo pe- 30
detentim in toto Occidente defecit; Quare S. Greg. VII.
abstinentiam a carnibus die Sabbati potius commendavit,
quam præcepit in Concilio Romano anni 1078. *can. 7.
relat. de consecrat. dist. 5. can. 31.* Idem *ib. n. 7.* & in
cit. Const. *Jampridem* §. 3.

SACERDOTIUM, SACERDOS.

S U M M A R I U M.

1 *Sacerdotium fuit in omni Lege.*

2 *Tempore Legis naturæ, idest ab Adam usque ad Moy-
sem Sacerdotes erant Filii Primogeniti.*

3 *Tempore Legis scriptæ, seu Mosaicæ constituit Deus
summum Sacerdotem Aaron Fratrem majorem Moy-
sis, & medio Aaron transtulit Deus sacerdotium in
Tribum Levi. Hinc sacerdotes Hebræi vocabantur
Levitæ.*

4 *Tempore Legis Gratiæ sacerdotes sunt omnes & soli
illi, qui ab Episcopis rite ordinati Characterem sa-
cerdotalem receperunt, quo habent potestatem conse-
crandi verum Corpus, & Sanguinem Christi, ac re-
mittendi, & retinendi peccata.*

5 *Sacerdotium Legis veteris commutatum est in novum.*

6 *Sacerdotium novæ Legis a Christo est institutum.*

7 *Sacerdotium in Lege nova est visibile, & externum si-
gnum.*

8 *Sacerdotium non est nudum ministerium, sed dicit po-
testatem consecrandi, & offerendi verum Corpus,
& Sanguinem Christi, & dimittendi peccata.*

9 *Sacerdotalis Ordo per Christum cœpit a S. Petro.*

10 *Sacerdos unde dicatur?*

11 *Sacerdos non potest iterum fieri Laicus per ablationem
Characteris.*

12 *Sacerdos malus non perdit Ordinem.*

13 *Sacerdos malus adhuc valide conficit Sacramenta.*

14 *Sacerdotum Officia in Sacramentorum confectione, non
merita considerat Deus.*

15 *Unde Sacramenta sunt bona, etiamsi Ministri sint
mali.*

16 *Boni, & mali sacerdotes æque Corpus Christi confi-
ciunt.*

17 *Sacerdotes tamen quanto apud Deum sunt meritis di-
gniores, tanto facilius a Deo exaudiuntur.*

18 *Unde serio attendere debent sacerdotes, quod de ipsis
habetur* in c. Vasa 44. dist. 1. de Consecr. *ibi:*
Quondam Sacerdotes aurei ligneis Calicibus ute-
bantur, nunc e contrario lignei Sacerdotes aureis
utuntur Calicibus.

19 *Hinc sacerdotes, si sint in mortali, debent confiteri,
antequam celebrent: Quod si desit Confessarius, &
urgeat necessitas celebrandi, debent elicere actum
Contritionis, & postea quamprimum confiteri.*

20 *Sacerdos pollutionem patiens in nocte, debet in mane
abstinere a sacrificando, si causata sit a turpi cogi-
tatione ante somnum, vel ab ingluvie, vel si ha-
buit animi concussionem, nisi adsit necessitas cele-
brandi.*

21 *Sacerdos dicens Missam, stolam supra utrumque hu-
merum tenere debet, sic etiam quando Missam non
dicit, & communicat.*

22 *Sacerdos a semetipso sumit Eucharistiam, si celebrat.*

23 Item, si non celebret, potest extra Missam non tantum pro Viatico, aut in necessitate, seu etiam Devotionis caussa sibi ministrari Communionem, si non adsit alius Sacerdos, & scandalum absit.

24 Sacerdos non consecrans sub una tantum specie communicat.

25 Si Sacerdos in Missa post consecratam majorem Hostiam ante consecrationem Calicis advertat fuisse appositas minores Hostias, seu Particulas consecrandas, de quibus intentionem non habuerit, non potest super has minores formam consecrationis repetere.

26 Sacerdos obligatus ad celebrandam Missam pro commodo Monialium, vel Confratrum, non potest aliud stipendium recipere applicando alteri eamdem Missam.

27 Sacerdos faciens ab altero celebrari Missam cum minori eleemosyna, ac sit illa quam ipse habuit, peccat mortaliter, non satisfacit suæ obligationi, & tenetur ad restitutionem; at insuper incurrit suspensionem Papæ reservatam.

28 Sacerdos, cui fuit data eleemosyna pro Missa, non potest illam alteri Sacerdoti celebrandam dare etiamsi secundus Sacerdos id sciat, & contentus sit; & hoc sub pœna suspensionis Papæ reservatæ.

29 Sacerdos Episcopo inferior non potest in Missa adhibere Ministrum assistentem, folia Missalis vertentem; Calicem tegentem &c.

30 Sacerdotes inservire non debent Laicis in vilibus Officiis, & præcipue Mulieribus.

31 Sacerdotes inservientes alicui Ecclesiæ sunt præferendi in Funeribus.

32 Sacerdos constitutus in ætate annorum triginta, est capax Legati relicti pro studiis Legalibus.

33 Sacerdos non potest obtinere Lecturam Juris Civilis sine Apostolica dispensatione.

34 Sacerdos ordinatus a Papa, præfertur Sacerdoti ordinato ab Episcopo.

35 Sacerdoti quamvis unico Testi plena fides adhibenda est.

36 Simplex Sacerdos non approbatus non potest absolvere neque a peccatis venialibus, aut mortalibus aliàs confessis.

37 Possunt tamen simplices Sacerdotes in articulo mortis absolvere nedum a venialibus, aut mortalibus aliàs confessis, sed insuper a quibusvis Casibus, & Censuris etiam reservatis.

38 Pro tali casu Ecclesia dat Jurisdictionem omnibus Sacerdotibus etiam degradatis, Excommunicatis vitandis, irregularibus, Apostatis, seu Hæreticis: quamvis tamen de Excommunicatis vitandis non sit adeo certum.

39 Talis ampla facultas extenditur etiam ad probabile periculum mortis.

40 Simplex Sacerdos non potest in tali articulo absolvere præsente Sacerdote approbato.

41 Sacerdotes superiores sunt Sæcularibus.

42 Immo Sacerdotes sunt præstantiores Regibus.

43 Imperium non præest Sacerdotio, sed subest & ei obedire tenetur.

44 Sacerdotes sunt Patres, & Magistri Regum, & Principum.

45 Sacerdotalis Potestas cum Regia semper rexerunt genus humanum; & si istæ duæ non conveniunt, male regitur.

46 Sacerdotes exercere nequeunt Procuratoris Officium.

47 Sacerdos abjurans de levi, non est impeditus exercere omnes Ordines, & Sacramenta ministrare, ac Fidelium etiam Sæcularium Confessiones audire; Secus in abjurante de vehementi.

48 Sacerdos Curam animarum gerens, si diebus Dominicis, & aliis Solemnitatibus non celebret, prius est monendus, postea procedendum per subtractionem fructuum, demum excommunicandus, si non est legitime impeditus, & tunc per alium celebrare debet.

49 Sacerdos delinquens in sua Diœcesi, si in alio loco reperiatur, ad suum Ordinarium remitti debet.

50 Sacerdotes exteri sæculares celebrantes absque licentia Ordinarii in Ecclesiis Regularium incurrunt pœnas inflictas in Synodo Diœcesana.

51 Et Sacristæ, seu Præfecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendam celebrationem prædictam, nisi exhibita licentia Ordinarii.

52 Sacerdotes deferre non debent manutergium super Calicem eundo, vel redeundo ab Altari.

53 In Missa solemni, dum canitur Credo, non debent pulsari Organa, nec Sacerdos celebrans potest prosequi Missam.

54 Sacerdos prius ordinatus præferendus est Presbytero postea ordinato, licet Cappellaniæ possessionem prius acceperit qui postea ordinatus est.

55 Sacerdos assistens, licet non sit prima Dignitas, thurificandus est ante Archidiaconum assistentem Episcopo a dextris, licet Archidiaconus sit prima Dignitas.

56 Sacerdos simplex sine licentia Sedis Apostolicæ non potest benedicere novam Ecclesiam, vel Oratorium, nec reconciliare Ecclesiam pollutam.

57 Sacerdos celebrans solemniter coram Episcopo debet cum suis Ministris expectare benedictionem Episcopi, antequam descendat.

58 Sacerdos, Diaconus & Subdiaconus solemniter celebrantes possunt, & debent sedere in Bancho, dum cantatur Gloria, & Credo, etiamsi sint Beneficiati, & Cappellani, pro ut sedent Canonici, non obstante qualibet consuetudine.

59 Sacerdotes, & Clericos descriptos Ecclesiis non potest Episcopus ob necessitatem Ecclesiæ cogere, ne discedant ab ea caussa studii, immo tenetur illis Dimissorias seu Commendatitias Litteras dare.

60 Sacerdotes nullum Officium, aut Beneficium Ecclesiasticum obtinentes, cogi non possunt ab Episcopo ad publicas processiones accedere.

61 Sacerdotes tenentur scire Decreta Sedis Apostolicæ.

62 Item tenentur scire Canones.

63 Sacerdotes tenentur Litteris vacare, & fugere ignorantiam.

64 Sacerdos ignorans non excusatur.

65 Sacerdotes non possunt uti vestibus pomposis, variatis &c. vel ab Ordine alienis.

66 Sacerdotes extra Domum non debent comparere sine veste Sacerdotali.

67 Sacerdos contrahens Matrimonium de facto incurrit Excommunicationem; facta pœnitentia ab Episcopo dispensatur, ut ministret.

68 Quibus pœnis puniatur Sacerdos, seu Clericus in Sacris constitutus, vel Regularis Castitatem solemniter professus Matrimonium contrahens.

69 In Sacerdotum defunctorum manibus non debet poni Calix.

70 Sacerdotes sæculares prætendere nequeunt candelam majorem illa, quæ datur Regularibus associantibus funus.

71 Sacerdotes prohiberi possunt, ne quid minus eleemosyna taxata recipiant.

72 Institutio Beneficii Sacerdotalis debetur Presbytero posthabito Clerico.

73 Plura Sacerdotibus meditatu digna subjunguntur usque ad n. 139.

140 Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 146.

SAcerdotium fuit in omni Lege, Concil. Trid. *sess.* 23. 1
cap. 1. ibi: *Sacrificium, & Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni Lege extiterit*. Tempore Legis naturæ, idest ab Adam usque ad 2 Moysem Sacerdotes erant omnes Filii primogeniti, qui virtute eorum *Primogenituræ* gaudebant hac commendabili prærogativa, & facultate offerendi victimas in Sacrificium Domino, ut docent S. Thomas 1. 2. *quæst.* 85. *art.* 2. aliique passim Doctores citati, & secuti a Clericato *de sacrificio Missæ decis.* 7. *num.* 10. tamen, ut observat Peyrinus in *Genesim c.* 23. *num.* 76. & citatus Clericatus *in suis Spicis verb. sacerdos num.* 786. solerent sæpe sæpius Genitores concedere Sacerdotium, & prærogativam offerendi sacrificia Deo etiam Filiis non primogenitis bonæ indolis, & operibus devotionis, & sanctitati deditis, uti cœpit facere ipse Adam cum secundo filio suo Abel intuitu ejus eximiæ innocentiæ, & pietatis erga Deum, ob quam Dominus respexit ad Abel, & ad victimas ejus sibi in Sacrificium oblatas, ad Cain autem, & ad ejus munera non respexit, *Genes.* 4. *num.* 4. & 5. ibi: *Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera illius non respexit*.

Tempore legis scriptæ, seu Mosaicæ constituit Deus 3
summum Sacerdotem Aaron Fratrem majorem Moysis; Erat enim Aaron major Moyse tribus annis; Nam cum educti sunt filii Israel de Ægypto, erat Moyses annorum octoginta, & Aaron annorum octoginta trium, ut habetur *Exodi* 7. *num.* 7. ibi; *Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium*; Et illa fuit fuit una de causis, quare Aaron assumpsit Summum Sacerdotium, & non Moyses: Nam Summum Sacerdotium conveniebat Primogenitis, & Aaron erat Primogenitus Aram, ut habetur *Exodi* 6. Sic expresse Abulensis *in Leviticum cap.* 16. *q.* 3. *vers. loquere*. Et medio Aaron transtulit Deus Sacerdotium in Tribum Levi jubendo, quod solum illi de dicta Tribu *Levitica* essent sui Ministri, seu Sacerdotes Sacrificiis addicti, ut habetur *Num.* 3. *num.* 5. ibi: *Locutusque est Dominus ad Moysem dicens: applica Tribum Levi, & fac stare in conspectu Aaron Sacerdotis, ut ministrent ei*; Hinc Sacerdotes Hæbrei vocabantur Levitæ.

Tempore Legis Gratiæ Sacerdotes sunt omnes, & soli 4
illi, qui ab Episcopis rite ordinati Characterem Sacerdotalem receperunt, quo habent potestatem consecrandi verum Corpus, & Sanguinem Christi, ac remittendi, & retinendi peccata; *cap. Firmiter credimus* 1. *de summa Trinitate & Fide Catholica*. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* & *Canon.* 1.

Sacerdotium Legis veteris commutatum est in novum; 5

lib. 6.

lib. 6. Constit. Apostol. cap. 23. Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 1.

6 Sacerdotium novæ Legis a Christo est institutum, Conc. Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. *& Canon.* 2. *& sess.* 23. *cap.* 1. *& Canon.* 3.

7 Sacerdotium in Lege nova est visibile, & externum signum (idest Ordinatio), Concil. Trident. *sess.* 23. *& Canon.* 1.

8 Sacerdotium non est nudum ministerium, sed dicit potestatem consecrandi, & offerendi verum Corpus, & Sanguinem Christi, & dimittendi peccata. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap. & Canon.* 1.

9 Sacerdotalis Ordo per Christum cœpit a S. Petro; *cap. In novo* 2. *dist.* 21.

10 Sacerdos ita dicitur, quia Sacrum dat, *cap. Cleros* 1. *dist.* 21. ibi: *Sacerdos autem nomen habet compositum ex Græco, & Latino quasi sacrum dans: Sicut enim Rex a regendo, ita sacerdos a sacrificando vocatus est, consecrat enim, & sacrificat.* Et Clericatus *in suis Spicis loco citato num.* 801. notat ex Macr. *in suo Hierolexico verb. Sacerdos*, quod hoc verbum *sacerdos* dicitur quasi *sacra dicens*, seu *sacra faciens*, vel *sacra dans*, *aut sacra docens*.

11 Sacerdos non potest iterum fieri Laicus per ablationem Characteris. Concil. Tridentin. *sess.* 23. *c. & Canon.* 4.

12 Sacerdos malus non perdit Ordinem, idest Characterem; Quantumvis enim peccet graviter, remanet sacerdos cum eadem sua Sacerdotali potestate, Concil. Constantiens. *contra art.* 15. *Vuiclef.* & *contra ultim. Joan. Hus.* Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. *Canon.* 10.

13 Sacerdos malus adhuc valide conficit Sacramenta. Malitia enim, & immunditia sacerdotum non vitiat Sacramenta; *cap. Nonne Sodomitæ* 37. *cap. Dominus declaravit* 87. *c. Christus* 88. *& cap. Non nocet* 89. *caus.* 1. *qu.* 1. cum similibus.

14 Sacerdotum officia in Sacramentorum confectione, non
merita considerat Deus; *cap. Cum scriptura* 83. *caus.* 1.
15 *qu.* 1. Unde Sacramenta sunt bona, etiamsi Ministri sint
mali; *c. Si justus* 30. *cap. Ex Catholica* 31. *cap. Sic an-*
16 *tem* 32. *& cap. Nec foris* 33. *caus.* 1. *q.* 1. Boni enim,
& mali Sacerdotes æque Corpus Christi conficiunt, *cap.*
Intra Catholicam 77. *& cap. Omnia Sacramenta* 78. *caus.*
1. *qu.* 1. cum similibus.

17 Sacerdotes tamen, quanto apud Deum sunt meritis
digniores, tanto facilius a Deo exaudiuntur, textu expres-
so *in cap. Ipsi Sacerdotes* 91. *caus.* 1. *qu.* 1. Unde serio
18 attendere debent sacerdotes quod de ipsis habetur *in cap.*
Vasa 44. *dist.* 1. *de consecratione*, ibi: *Quondam sacerdo-*
tes aurei ligneis Calicibus utebantur, nunc e contrario li-
gnei sacerdotes aureis utuntur Calicibus.

19 Hinc Sacerdotes, si sint in mortali, debent confiteri antequam celebrent. Concil. Moguntin. IV. *c.* 35. Conc. Trident. *sess.* 13. *c.* 7. Quod si desit Confessarius, & urgeat necessitas celebrandi, debent elicere actum Contritionis, & postea quamprimum confiteri, texto expresso in ipso Concilio Tridentino *cit. sess.* 13. *cap.* 7.

20 Sacerdos pollutionem patiens in nocte, debet in mane abstinere a sacrificando, si caussata sit a turpi cogitatione ante somnum, vel ab ingluvie, vel si habuit animi concussionem, nisi adsit necessitas celebrandi, textu expresso *in cap. Testamentum* 1. *dist.* 6.

21 Sacerdos dicens Missam, stolam supra utrumque humerum tenere debet; Sic etiam quando Missam non dicit, & communicat. Concil. Bracarens. II. *cap.* 4. *& cap. Ecclesiastica* 9. *dist.* 34.

22 Sacerdos a semetipso sumit Eucharistiam, si celebrat.
Concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 8., *& Canon.* 20. Item si non
23 celebret, potest extra Missam non tantum pro Viatico,
aut in necessitate, sed etiam devotionis caussa sibi mini-
strare Communionem, si non adsit alius sacerdos, &
scandalum absit. Ita Suarez, Vasquez, Fagnan. Silvest.
Homobon. Bosf. Bonacin. Vivald. Diana, Dic. Sill. Bo-
sco, & alii citati, & secuti a La Croix *lib.* 6. *part.* 1.
numer. 481. contra Cajetan. Armill. Filliuc. Averl. Et
ratio est; quia nulla Lex id prohibet Sacerdoti; immo
Concilium Nicœnum 2. id concedit Diacono, uti notat
Dicastil. *d.* 11. *num.* 95.

24 Sacerdos non consecrans, sub una tantum specie communicat. Concil. Coloniens. III. *p.* 7. *cap.* 15.

25 Si Sacerdos in Missa post consecratam majorem Hostiam ante consecrationem Calicis advertat fuisse appositas minores Hostias, seu Particulas consecrandas, de quibus intentionem non habuerit, non potest super has minores formam consecrationis repetere: Et ratio est, quia sic poneret duo sacrificia; minores enim Hostiæ non haberent se per modum unius Hostiæ, vel unius materiæ totali consecrandæ, quia prior Consecratio fuisset completa in majore Hostia, & minores Hostiæ, seu Particulæ terminarent unam totalem Consecrationem, neque una harum Consecrationum de se esset referibilis ad alteram. Si autem ante Consecrationem majoris Hostiæ aliquid sciverit de appositis minoribus Hostiis, seu Particulis, & post dubitet, an intentionem sufficienter ad eas extenderit, & si dum in Corporali ponerentur eas consecrare intenderit, censentur consecratæ ratione intentionis virtualis, absque eo quod repetat formam consecrationis, ut tenent Doctores communiter cum Dicastil. *d.* 2. *n.* 216. Castropal. *p.* 6. *n.* 3. La Croix *lib.* 8. *p.* 1. *n.* 243. Si vero minores, seu Particulæ advertente Sacerdote, fuerint a Sacrista positæ in Altari extra Corporale, & Sacerdos dubitet, an habuerit sufficientem intentionem eas consecrandi? debent ipsæ sub conditione consecrari in alia Missa, nec potest recipi forma Consecrationis in eadem Missa propter rationem supra adductam. Sic citati Doctores, & alii.

Sacerdos obligatus ad celebrandam Missam pro commodo Monialium, vel Confratrum, non potest aliud stipendium recipere applicando alteri eamdem Missam; *Sacra Congregatio Concilii in Alexandrina* 18. *Martii* 1719. apud Ursayam *in* 1. *Miscellaneo Sacro, & Profano littera* S. *num.* 7. 26

Sacerdos faciens ab altero celebrari Missam cum minori eleemosyna, ac sit illa, quam ipse habuit peccat mortaliter, non satisfacit suæ obligationi, & tenetur ad restitutionem. *Sacr. Congregat. Conc. in Anconitana* 5. *Jul.* 1644. *lib.* 24. *Decretal. fol.* 196. apud Ursayam *loco citat. num.* 8., *& tom.* 4. *part.* 2. *disceptat.* 22. *numer.* 63. ubi subdit, hanc Sacræ Congregation. resolutionem approbatam fuisse ab Alexandro VII. Insuper incurrit suspensionem Papæ reservatam. Benedictus XIV. Constitut. incipient. *Quanta cura.* 17

Vide verb. *Eleemosyna num.* 64. & magis verb. Missa *art.* 2. *n.* 19.

Sacerdos, cui fuit data eleemosyna pro Missa, non potest illam alteri Sacerdoti celebrandam dare, etiamsi secundus Sacerdos id sciat, & contentus sit. *Sacra Congregat. Concilii in Romana Eleemosynæ* 23. *Augusti* 1664. apud Ursayam *loco cit. num.* 10., *& tom.* 4. *part.* 2. *disceptat.* 22. *numer.* 62. Benedictus XIV. *loco cit.* sub pœna dictæ suspensionis. Vide *loco citato in priori num.* 28

Sacerdos Episcopo inferior non potest in Missa adhibere Ministrum assistentem, folia Missalis vertentem, Calicem tenentem, & detegentem, &c. *Sacra Congreg. Rit. in Fulginaten.* 29. *Julii* 1720. apud Ursayam *loco cit. numer.* 6. 29

Sacerdotes inservire non debent Laicis in vilibus Officiis, & præcipue mulieribus. *Sacra Congregat. Episcop. in Epistol. Encyclic.* 16. *Martii* 1697. apud Ursayam *loco cit. num.* 14. 30

Sacerdotes inservientes alicui Ecclesiæ sunt præferendi in tumulis. *Rota in Compostellana Præeminentiarum* 14. *Junii* 1617. §. *Agnoscebant, coram Crispo*, apud Ursayam *loco cit. n.* 16. 31

Sacerdos constitutus in ætate annorum 30. est capax Legati relicti pro studiis Legalibus. *Sacra Congreg. Concilii in Romana, seu Nicoteren.* 14. *Februarii* 1609. apud Ursayam *loc. cit. n.* 3. 32

Sacerdos non potest obtinere Lecturam Juris Civilis sine Apostolica Dispensatione. *Sac. Congregat. Concilii in Neapolitana* 13. *Martii* 1644. apud Ursayam *loc. cit. num.* 9. 33

Sacerdos ordinatus a Papa præfertur sacerdoti ordinato ab Episcopo. Fagnan. *in cap.* 1. *num.* 14. *de Majorit., & obedient.* 34

Sacerdoti quamvis unico Testi plena Fides adhibenda est. *Rota in Romana Officii Notariatus* 22. *Junii* 1722. §. *Quod vero*, *Romo*, apud Ursayam *in* 2. *Miscellaneo Sacro, & Profano litt.* S. *n.* 2. * *Sacerdos* [illegible] ad multum tempus non celebrans, immo etiam nunquam celebrans, nequit ratione hujus præsumi malæ vitæ Sacerdos, perinde quasi Ordinis Sacerdotalis exercitium [illegible] renueret; adeoque admittendus a Episcopis, [illegible] legitimus testis, in foro Episcopali. Maraviglia *Lux* [illegible] *Prudentiæ Episcopalis*. * 35

Simplex sacerdos non approbatus non potest absolvere, neque a peccatis venialibus, aut mortalibus alias confessis. Vide verb. *Confessarius art.* 1. *num.* [illegible] *&* 12. 36

Possunt tamen simplices Sacerdotes in articulo mortis absolvere, nedum a venialibus, & mortalibus [illegible] confessis, sed insuper a quibusvis Casibus, & Censuris etiam reservatis. Vide *ib. n.* 13. 37

Pro tali casu Ecclesia dat Jurisdictionem omnibus Sacerdotibus etiam degradatis, excommunicatis vitandis, Irregularibus, Apostatis, seu Hæreticis. Vide *ibidem numer.* 14. Fagnanus tamen cum multis [illegible] *lib.* 4. *Decretal. cap.* 11. *Non est vobis* 11. *de Sponsalibus numer.* 1., *& sequent.* defendit, Excommunicatum vitandum non posse absolvere, neque in articulo mortis, & ad id adducit declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Unde si ipsa esset authentica, non esset ab ea recedendum. Vide ipsum *ibi*, ubi multa habet ad rem. Vide etiam [illegible], quæ recte adducit Albizi apud Tasagium in *Instruct. Confessariorum pag.* 20., *&* 21. 38

Talis ampla potestas extenditur ad probabile periculum mortis. Vide *ib. n.* 15. 39

40 Simplex Sacerdos non potest in tali articulo absolvere præsente Sacerdote approbato. Vide ib. numer. 16. *&* 17.

41 Sacerdotes superiores sunt Secularibus. S. Clemens *Epist. 1. cap. 5. lib. 2. Constit. Apostolic. cap. 33.*

42 Immo Sacerdotes sunt præstantiores Regibus; *lib. 1. Constitut. Apost. cap. 34.*, ibi: *Hos existimate vestros Præsides, hos putate Reges, his quasi Regibus vectigalia afferte, eos enim eorumque domesticos bonis vestris alere debetis. Ut enim Samuel in primo de Regibus libro de Regibus libro de Rege alendo sanxit populo, & Moyses de sacerdotibus in Levitico: sic nos velut de Episcopis sancimus .... Siquidem ille militaria tantum ad ministrabat, bello, & pace ad custodiam corporis susceptis, hic vero sacerdotium ab honorem Dei administrat, ut pericula ab anima, & corpore propulset; Quanto ergo anima corpore præstantior est, tanto est sacerdotium Regno excellentius, ligat enim, aut solvit supplicio, vel remissione dignos.*

43 Et quod Imperium non præsit Sacerdotio, sed subsit, & ei obedire teneatur, habetur expresse *in Cap. solitæ 6. de Majoritat., & obedient.*, ibi: „ Potuisses autem prærogativam Sacerdotii ex eo potius intelligere, quod dictum est non a quolibet, sed a Deo, non Regi, sed Sacerdoti, non de Regia stirpe, sed de Sacerdotali prosapia descendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot. Ecce constitui te super gentes, & Regna, ut evellas, & dissipes, & ædifices, & plantes ... *& infra*. Præterea nosse debueras, quod fecit Deus duo magna Luminaria in Firmamento Cœli; Luminare majus, ut præesset diei, & Luminare minus, ut præesset nocti; Utrumque magnum, sed alterum majus. Ad Firmamentum igitur Cœli, hoc est universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna Luminaria, idest duas instituit Dignitates, quæ sunt Pontificalis Auctoritas, & Regalis Potestas; sed illa, quæ præest diebus, idest spiritualibus, major est; quæ vero carnalibus, minor, ut quanto est inter Solem, & Lunam, tanta inter Pontifices, & Reges differentia cognoscatur.

44 Sacerdotes enim sunt Patres, & Magistri Regum, & Principum, textu expresso *in Cap. Quis dubitet 6. dist. 96.* ubi ex Gregorio VII. *lib. 8. Epistol.* 21. habentur præcisa hæc verba: „ Quis dubitet Sacerdotes Christi Regum, & Principum, omniumque Fidelium Patres, & Magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si Filius Patrem, Discipulus Magistrum sibi conetur subjugare, & iniquis obligationibus illum potestati suæ subjicere; a quo credit non solum in Terra, sed

45 etiam in Cœlis se ligari posse, & solvi?" & concordant *Cap. Bene quidem 1. cap. Satis evidenter 7. cap. In Scripturis 8. cap. Duo sunt 9. cap. Si Imperator 11. Cap. Nunquam 12.*, *& Cap. Constantinus 13. dist. 96.* cum similibus.

46 *Sacerdotes* exercere nequeunt Procuratoris Officium. Martin. V Const. 1. incip. In *Apostolicæ*.

47 *Sacerdos* abjurans de levi non est impeditus exercere omnes Ordines, & Sacramenta ministrare, ac Fidelium etiam Secularium Confessiones audire; Secus in abjurante de vehementi, *Sac. Congreg. Generalis Inquisitionis 6. Martii* 1569.

48 Sacerdos Curam Animarum gerens, si diebus Dominicis, & aliis solemnitatibus non celebret, prius est monendus, postea procedendum per subtractionem fructuum, demum excommunicandus, si non est legitime impeditus, & tunc per alium celebrare debet. *Sacra Cong. Concilii die 31. Augusti* 1690.

49 Sacerdos delinquens in sua Diœcesi, si in alio loco reperiatur, ad suum Ordinarium remitti debet. *Sac. Congr. Concilii* apud Sellium *in selectis Canonicis cap. 2. n. 21.*, & apud Barb. *in summa Apostolicarum Decisionum verb. sacerdos n. 6.*

50 Sacerdotes exteri Seculares celebrantes absque licentia Ordinarii in Ecclesiis Regularium incurrunt pœnas inflictas in Synodo Diœcesana. *S. C. Conc. in Neapolitana 17. Aug* 1630.

51 Et Sacristiæ, seu Præfecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendam celebrationem prædictam nisi exhibita licentia Ordinarii. *S. C. Conc. in eadem Neapolitana 17. Aug.* 1630.

52 Sacerdotes deferre non debent manutergium super calicem eundem, vel redeundo ab Altari; *S. Cong. Rit. 1. Septembris* 1703. Quod etiam contra Rubricas generales Missalis; ex Comment. Gavant. in easdem Rubricas *part. 1. tit. 10.*

53 In Missa solemni, dum canitur *Credo*, non debent pulsari Organa, nec Sacerdos celebrans potest prosequi Missam. *S. R. Cong. 17. Dec.* 1695. Vide Decreta *S. R. C. n. 664.*

54 Sacerdos prius ordinatus præferendus est Presbytero postea ordinato licet Cappellaniæ possessionem prius acceperit qui postea ordinatus est. *Sacra Congregat. Rituum in Novarien. 16. Junii* 1606. *in Lycien. 19. Januarii* 1613.

55 Sacerdos assistens, licet non sit prima Dignitas, thurificandus est ante Archidiaconum assistentem Episcopo a dextris, licet Archidiaconus sit prima Dignitas; *Sacr. C. Rit. in Verellen. 23. Junii* 1667.

Sacerdos simplex sine licentia Sedis Apostolicæ non potest benedicere novam Ecclesiam, vel Oratorium, nec reconciliare Ecclesiam pollutam. *Sacra Congreg. Rituum in Placentina 19. Maji 1607. in responsione ad dubium* 30. 56

Sacerdos celebrans solemniter coram Episcopo, debet cum suis Ministris expectare benedictionem Episcopi, antequam descendat. *Sacra Congr. Rit. in Alexandr. 16. Maji 1608. in respons. ad 7. dub.* 57

Sacerdos, Diaconus, & Subdiaconus solemniter celebrantes possunt, & debent sedere in bancho, dum cantatur *Gloria & Credo*, etiamsi sint Beneficiati, vel Cappellani, prout sedent Canonici non obstante qualibet consuetudine. *Sacra Cong. Rit. in Perusina 15. Januarii* 1611. 58

Sacerdotes, & Clericos adscriptos Ecclesiis non potest Episcopus ob necessitatem Ecclesiæ cogere ne discedant ab ea, caussa studii; immo tenetur illis dimissorias, seu commendatitias Litteras dare. *S. C. Conc. die 11. Maji* 1617. 59

Sacerdotes nullum Officium, aut Beneficium Ecclesiasticum obtinentes cogi non possunt ab Episcopo ad publicas Processiones accedere. *S. C. Conc. in Messanen. 7. Februarii* 1632. 60

Sacerdotes tenentur scire Decreta Sedis Apostolicæ. 61
Siricius Papa *Epist. 1. cap. ult.* Item tenentur scire Ca- 62
nones. *I. Epist. 3. cap. 1. cap. Nullis 4. dist.* 38. cum similibus.

Sacerdotes tenentur Litteris vacare, & fugere ignoran- 63
tiam. Concil. Arelaten. IV. *Can. 3. Cap. Ignorantia 1. dist.* 37. sacerdos enim ignorans non excusatur, *Cap. Si* 64
in Laicis 3. dist. 38.

Sacerdotes non possunt uti vestibus pomposis, variatis 65
&c. vel ab Ordine alienis. Conc. Nicæn. I. *cap. 16. Cap. Omnis jactantia 1. caus. 21. qu. 1.* cum similibus.

Sacerdotes extra Domum non debent comparere sine veste Sacerdotali; *Cap. Sine ornatu 4. caus. 21. qu. 4.* cum similibus. 66

Sacerdos contrahens Matrimonium de facto incurrit excommunicationem; Facta pœnitentia ab Episcopo, dispensatur, ut ministret, sed matrimonium est nullum, textu expresso *in cap. sane Sacerdotes 4. de Clericis conjugatis*. Quibus autem pœnis puniatur Sacerdos, seu Clericus in Sacris constitutus, vel Regularis Castitatem solemniter professus Matrimonium contrahens; notat Pignatell. *tom. 8. consult. 63. num. 32.* quod ex Concilio Neocæsariensi *in cap. Presbyter 9. dist. 28.* ad Ordine deponi debeat, quod Glossa explicat de Depositione officii; quemadmodum, & exuitur Ecclesiasticis Beneficiis, *Cap.* 67
Decernimus 2. dist. 29., ibi: *Decernimus, ut hi, qui* 68
in Ordine Subdiaconatus, & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, Officio, atque Ecclesiastico Beneficio careant. Vide Pignat. *loco citato* cum aliis ibi adductis.

Sacerdotum defunctorum manibus aptari non debet Calix. Clericat. *de Sacrific. Missæ decis. 50. numer.* 49. Bassi *tract. de sodalitiis quæst. 5. num.* 14. Concil. Provinc. Beneventan. 1693. *pag. 61. capit. 18. cap. Nemo 36. de Consecrat. dist. 1.* Ursaya *tom. 7. part. 2. discep. 31. capit. 23. de funerib.* cum Ritual. Roman. Cæremonial. Episcop., & Act. Eccles. Mediolanens. ibi citatis. Vide ibi in fine, ubi a Sacr. Cong. approbatur Synodus Fulginatens. ubi inter alia fuerat id statutum. 69

Sacerdotes seculares nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur Regularibus associantibus funus. Sic expresse defendit Ursaya *tom. 1. part. 2. discept. 15. num. 13.* ubi ad id plura adducit Decreta, & Doctores, & decrevit in fortioribus terminis de parocho respectu Superioris Regularis, *Sacra Congregat. Concil. in Novarien. 15. Martii* 1704. apud Monacell. *tom. 2. tit. 13. formul. 1. sub num.* 92. apud Thesaurum Resolutionum. *Sacra Congregat. Concil. tom. 9. fol. 25. in d. Novarien. Funerum, & jurisdictionis, in respons. ad 3.* Vide verb. *Parochus, art. 3. circa finem.* 70

Episcopus statuere potest, ne Sacerdotes recipiant quid minus eleemosyna taxata. *Sacra Congregat. Concil. in S. Severini Eleemosyna Missarum 16. Julii 1697.*, & *in Alexanen. 26. Januarii* 1743. 71

Institutionem Beneficii sacerdotalis deberi Presbytero, posthabito Clerico, respondit *Sacra Congregat. Concilii in Montis Regalis Cappellaniæ 19. Novembris* 1740. 72

Cum Sacerdos non ex reverentia, sed ex negligentia celebrare omittit, tunc (quantum in se est) privat Sanctissimam Trinitatem laude, & gloria, Angelos lætitia, Peccatores venia, Justos subsidio, & gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi spirituali beneficio, seipsum medicina, & remedio contra quotidiana peccata, & infirmitates. S. Bonavent. *in Opusc. de præparatione ad Missam cap.* 5. Ex Vener. Beda, & 73

di, & sequitur Amostaz, *de causis piis lib.* 3. *c.* 6. *num.* 41. Ursaya *tom.* 5. *part.* 1. *discept.* 4. *numer.* 142. & alii passim.

74 Sacerdotes novi Testamenti non parentum nobilitate, sed pro vitæ suæ merito sunt eligendi, nec attendendum quos parentes habuerint; sed cujus meriti sunt; S. Anselmus *in Epistol. s. Pauli ad Hebræos c.* 7. Nobilitas enim morum plus ornat quam genitorum; *arg. c. Nos qui* 3. *dist.* 40. *c. Recurrat* 3. §. *His ita*, *caus.* 33. *quæst.* 4. *& c. Venerabilis* 47. *de præbend.* ubi expresse dicitur, *Non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas gratum Deo faciunt & idoneum servitorem*; in cujus Summario sic præcise habetur. *Clerici ignobiles, & non eminentis scientiæ propter hoc non debent a præbendis repelli, etiam in Ecclesia, quæ tales admittere non consuevit.*

75 Grandis dignitas Sacerdotum, sed grandis eorum ruina, si peccant, S. Heronymus *libr.* 16. *in capitul.* 44. *Ezech.*

76 Si Sacerdos, qui est unctus, peccaverit, faciet delinquere populum: *c. Magnæ* 7. *de voto, & Levit c.* 4.

77 Nullum majus præjudicium, quam a Sacerdotibus, tolerat Deus. S. Gregor. *Homil.* 17. *in Evang.*

78 Malus Sacerdos de Sacerdotio suo crimen acquiret, non dignitatem. S. Ambros. *Homil.* 43. *in c.* 23. *Matthæi.*

79 Nulla re Deus magis offenditur, quam quod indigni, & peccatores Sacerdotii dignitate præfulgeant. S. Joann. Chrysost. *Homil.* 41. *in Matth.*

80 Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est. Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in Lege, irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum, propter quod, & ergo dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis; *Malach.* 2. *numer.* 7. 8. *&* 9.

81 Quis aliquando vidit Clericum cito pœnitentiam agentem? S. Joann. Chrysostomus *Homil.* 40. *in cap.* 21. *Matthæi.* Laici delinquentes facile emendantur; Clerici si mali fuerint, inemendabiles sunt. Auctor Oper. Impert. Hom. 41.

82 Nulla certe in mundo tam crudelis bestia quam malus Sacerdos; nam corrigi non patitur. S. Eusebius *Epistol. ad Damas.*

83 Separavi vos a ceteris, ut essetis mei; *Levit. cap.* 20. Ut integritas Sacerdotis demonstraretur, qui non aliquatenus, sed plane totum se Deo dicaverint. Thodor. *qu.* 3. *in Levit.*

84 *Officium quidem Sacerdotale suscipimus*, *sed opus* Officii non implemus. S. Gregor. *Hom.* 17. *in Evang.*

85 Ad stipendia duntaxat oculos habens; S. Isidor. Pelusiota *lib.* 1. *Epist.* 142. Non virtutum merita, sed subsidia vitæ præsentis exquirunt. S. Gregor. *lib.* 23. *Moral. c.* 17. Non ut meliores, sed ut ditiores fiant; Non ut sanctiores, sed ut honoratiores sint. S. Prosper *lib.* 1. *de vit. contempl. c.* 21.

86 Dignitas Sacerdotalis prius noscatur a vobis, ut deinde servetur a vobis. *S. Ambros. de Dignitat. Sacerdot. cap.* 5.

87 Prætulit nos Deus Angelis, & Archangelis, prætulit Dominationibus. S. Bernard. *Serm. ad Past.* Sacerdotium ipsi quoque Angeli venerantur. S. Gregor. Nazian. *Orat.* 12. *ad Levit.*

88 Excusa me apud te, Virgo gloriosa . . . Sacerdotium ipse prætulit super te . . . Potestas Sacerdotis superat potestatem Virginis gloriosæ. S. Bernadin. Senens. *tom.* 1. *serm.* 20. *art.* 1. *c.* 7.

89 Beata Virgo solum semel aperuit Cœlum, Sacerdos qualiter Missa. S. Vincent. Ferrer. *serm.* 1. *in Festo Corporis Christi.*

90 Vere veneranda Sacerdotum dignitas, in quorum manibus Dei Filius, velut in utero Virginis incarnatur. S. Aug. *lib. de dignitate Eccles. Apol.* 3. *tractat. de sacerd.*

91 Pater omnifariam potestatem dedit Filio; Ceterum video eandem ipsam potestatem a Deo Filio Sacerdotibus esse concessam. S. Jo: Chrysost. *homil.* 5.

92 Deos etiam ipse Deus appellat, S. Gregor. *lib.* 4. *Epistol.* 9.

93 Nihil omnino prodest nomen Sanctum habere sine moribus, quia vita a professione discordans abrogat illustris tituli honorem per indignam actuum utilitatem. Salvian. *de provid. lib.* 3. *ad fin.*

94 Honor sublimis, & vita deformis. S. Ambros. *lib. de Dign. sacerd.* Professio Deifica, & actio illicita. *Item ibid.*

95 Ornamenta in luto, dignitas in indigno. Salvian. *ad Eccles. Cath.*

96 Non ita corruptis moribus vivunt sæculares, ut Ecclesiastici. S. Bernardus *serm. in Convers. S. Pauli.*

97 Inique agunt ceteri contra Christum, crudeliorem tamen eam censet persecutionem quam a propriis sustinet ministris. S. Bernard. *ibid.*

98 Tales Sacerdotes non sunt mei Sacerdotes, sed veri proditores, ipsis etiam quasi Judas me vendunt, & produnt. S. Birgitta *lib.* 1. *Revelat. c.* 47.

99 Adam peccavit in terra, & veniam consequutus est; Lucifer in Cœlo, & Diabolus factus est: sic differunt peccata Laicorum, & Clericorum. Hugo de S. Caro in illud Psalmi 118. num. 119. *Prævaricantes reputavi peccatores terræ.* Sæculares vocantur peccatores terræ, ad differentiam Sacerdotum, qui debent vocari peccatores Cœli, uti Angeli: Unde S. Birgitta *lib.* 1. *Revelat. cap.* 47. Sacerdotes mali sunt in eodem peccato, quo cecidit Lucifer: Nunc etiam dico tibi judicium eorum, & cui sunt similes.

Si peccas in sacerdotio periisti. S. Jo. Chrysost. *Hom.* 41. 100
Matth.

Sic enim Deus irascitur peccantibus Sacerdotibus, ut e- 101
tiam sacratis locis vasisque non parcat, 1. *Reg.* 4. S. Prosper *de prom. & præd. p.* 1. *cap.* 24.

Ante omnia sacerdos castitate debet accingi. S. Jo: Chrys. 102
Hom. 41. *in Levit.*

Ut in his niveus pudicitiæ candor effloreat, qui sacris My- 103
steriis familiarius appropinquant. S. Petrus Damian. *Opusc.* 19. *contra Cler. intemp. differt.* 1. *c.* 1.

Sacerdos . . . . Ne polluat sanctuarium Domini, quia 104
oleum sanctæ unctionis Dei super eum est. *Levit.* 21. *numer.* 12.

Sacerdotes polluerunt sanctuaria mea. *Ezechiel.* 22. *nu-* 195
mer. 26. idest, explicat ibi Hugo Card. per vitæ immunditiam.

Audent Agni immaculati sacras contingere carnes, & 106
intingere in Sanguine Salvatoris carnes nefarias, quibus paulo ante (proh dolor?) carnes meretricis attrectaverunt, S. Bernardus *in declamat.*

Pudicitia sacerdotalis non solum ab opere se immundo 107
abstineat, sed etiam a jactu oculi, & cognitionis errore mens Christi corpus confectura, sit libera. S. Hieron. *in c. Epist. ad Titum.*

Quis adeo impius erit, qui lutosis manibus Sacratissimum 108
Sacramentum tractare præsumat? S. Aug. *serm.* 144. *de tempor.*

Polluimus Corpus Christi, quando indigni accedimus ad 109
Altare. S. Hieron. *in c.* 1. *Malachiæ.*

Cum in os immundum Sanctissimam carnem ponit, eam 110
quasi in lutum projicit. Petrus Blesensis *serm.* 38.

Quantum flagitium in spurcissimam tui corporis cloacam 111
Sacratum Christi Sanguinem profundere? S. Thomas de Villanova, *Concion.* 3. *de Corpor. Christi.*

Gravius peccant indigne offerentes Christum regnantem 112
in Cœlis, quam qui eum crucifixerunt ambulantem in terris. S. Aug. cit. a Mol. *tract.* 2. *c.* 17.

Auctores mortis existimus, qui esse debemus duces ad 113
vitam. S. Greg. *Homil.* 27. *in Evang.*

Si Sacerdotium corruptum fuerit, omnis Fides marce- 114
cida est. S. Jo. Chrys. *Homil.* 38. *in Matth.*

Populum videmus nugacem eo quod tales habeant *Sa-* 115
cerdotes. S. Ambros. *de dignit. sacerd. c.* 6.

Causæ sunt ruinæ populi Sacerdotes mali. S. Greg. *lib.* 116
4. *epist.* 64.

Tantum inter Sacerdotem, & quemlibet probum inter- 117
esse debet, quantum inter Cœlum, & terram discriminis est. s. Isid. Pelusiota *lib.* 1. *epist.* 107.

Ebrietas in alio crimen est, in Sacerdote Sacrilegium? 118
s. Petrus Chrysol. *ser.* 26.

Provide, ne lingua, quæ vocat de Cœlo Filium Dei, 119
contra ipsum Dominum loquatur. s. Aug. *serm.* 37. *ad Fratres de berem.*

Inter sæculares nugæ sunt, in ore vero Sacerdotis bla- 120
sphemiæ, s. Bernard. *lib.* 2. *de considerat.*

Labia Sacerdotis custodient scientiam. Discamus Sacer- 121
dotem doctum esse debere. s. Hieron. *in cap.* 2. *Malachiæ.*

Manus Sacerdotum modo inunctæ sunt pice cupiditatis 122
ad retinendum, quæ deberent esse inunctæ unctione caritatis ad largiendum. Hugo Card. in illud *Psal.* 25. *Dextera eorum repleta est muneribus.*

Si pro se unusquisque in die judicii vix poterit ratio- 123
nem reddere, quid de Sacerdotibus futurum est, a quibus sunt omnium animæ requirendæ? s. Aug. *lib.* 50. *homil.* 7.

Pro populorum iniquitate damnantur, si eos aut igno- 124
rantes non erudiant, aut peccantes non corrigant. Sanctus Isidorus *lib.* 3. *sententiar.*

Sacerdotes, pensemus negotium nostrum, pensemus 125
pondus, quod suscipimus, faciamus nobiscum quotidie rationes, quas cum Judice nostro habebimus. s. Gregor. *Homil.* 17. *in Evang.*

Vere magna confusio sacerdotum, & omnium Clerico- 126
rum, quando Laici inveniuntur fideliores, & justiores. S. Joannes Chrysost. *Hom.* 40. *oper. imperfect.* aut quis alius ejus Auctor.

Quomodo non sit confusio esse illos inferiores Laicis, 127
quos etiam esse æquales magna confusio est? Idem *ibidem.*

Erubescant sacerdotes, si sacratioris vitæ inveniantur 128
Laici, qui vitæ fluctibus sunt immersi. S. Gregor. part. 2. Pastor. admon. 29., & Petrus Blesensis *serm.* 12.

In die Judicii sacerdos spoliabitur sacerdotii dignitate, 129
& erit inter infideles. S. Joan. Chrysost. *Homil.* 40.

in

in cap. 21. *Matth.* juxta illud *Ezechiel.* 23. denudabunt te vestimentis tuis, tollent vasa gloriæ tuæ, & dimittent te nudum ignominia plenum.

130 Sacerdotes mali præ omnibus diabolis profundis submergentur in infernum, s. Brigitta *lib.* 4. *Revelat. cap.* 33.

131 Quo major est auctoritas, eo majus est eorum, qui peccant, supplicium. s. Joan Chrysost. *in Psal.* 6.

132 Ingrediuntur electi sacerdotum manibus expiati cœlestem patriam; & sacerdotes ipsi per vitam reprobam in inferni supplicia festinant. s. Gregor. *Homil.* 17. *in Evang.*

133 Non temere dico, sed ut affectus sum, & sentio: Non arbitror inter sacerdotes multos esse, qui salvi fiant, sed multo plures, qui pereant. s. Joan. Chrysost. *Homil.* 3. *in c.* 1. *Act. Apostol.*

134 Clerici, & Religiosi quando Christo adhærent, optimi sunt, & optimum, & multum fructum faciunt; Quando autem a Christo separati sunt, nutrimentum sunt ignis peccati in præsenti, & in futuro ignis infernalis. Hugo Cardinal. *in cap.* 15. *Evang. S. Joan.*

135 Miror an fieri possit, ut aliquis ex Rectoribus sit salvus. s. Joan. Chrysost. *Homil.* 34. *in Epist. ad Hebræos.*

136 Sacerdos si vitam suam disposuerit, suam autem non diligenter curaverit, cum impiis in gehennam detrudetur. s. Joan. Chrysost. *Homil.* 85. *in Joan.*

137 Quidam Religiosus, qui noluit acceptare Episcopatum, neque ad preces sui superioris, apparens post mortem cuidam suo amico, & ab ipso interrogatus, an quidnam mali passus fuisset ob talem resistentiam factam superiori ad notandum Episcopatum, respondit: *Minime. Immo si Episcopatum recepissem, essem æternaliter damnatus.* Sic refert Carthus. *de Vita, & Reg. Episc. cap.* 42. Et de alio, qui ad consilium sui Patrui recusavit sibi oblatum Episcopatum, refert s. Hieronymus *in Regul. Monac. cap.* 5., & idem Carthus. *loc. cit.* quod post mortem ipsi suo Patruo apparens, eique gratias referens de optimo consilio, dixit: *Nunc essem de numero damnatorum, si fuissem de numero Episcoporum.*

138 Turpe est ignorare artem, quam profitemur, & intolerabilis ignorantia in iis, qui præsunt. s. Leo relatus *in cap. si in Laicis* 2. *dist.* 38.

139 Verecundum est ex aliorum manibus quærere, quod apud se inveniri debet. *Cap. Cum in cunctis* 7. *de elect.* ex Gloss. *ibid.* citans multos alios Canones. Unde non sufficit, quod Prælatus habeat apud se Viros doctos, nisi & ipse sit doctus Deh caveant super hoc Prælati.

Additio ex Auctore.

140 Sacerdotes privantur facultate excipiendi Confessiones Complicum in peccato turpi. Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 20. incip. *Sacramentum Pœnitentiæ*, §. 4.

141 Vide dicta ad verb. *Confessarius*, & ver. *Complex*. Sacerdos etiam ad Confessiones non approbatus, præferendus est Confessario complici in peccato turpi pro excipienda Confessione ipsius Complicis in articulo mortis constitutæ. Idem Constitut. 120. incip. *Apostolici muneris* §. 2.

142 Sacerdos simplex benedictionem super populum impertiri nequit, præterquam in fine Missæ, nisi forte id ipsi demandetur jure delegato. Idem tom. 2. Con-

143 stitut. 48. incip. *Exemplis*. Præsente Episcopo Diœcesano sacerdos in fine Missæ debet prius ad eum se convertere, eique caput inclinare, veluti facultatem populo benedicendi postulans; quod a Sacerdote prætermittitur, si Episcopus Missæ interest, sed extra suam Diœcesim existat, prout desumitur ex Rubricis Missalis, *de benedictione in fine Missæ, & Evangelio S. Joann.* Idem *ib.*

144 Sacerdos abutens sacrificio Missæ ad sortilegia, vel in sacramentali Confessione sollicitans ad turpia, præter alias pœnas, incurrit perpetuam inhabilitatem ad Missæ celebrationem, ex Decreto sanctæ Universalis Inquisitionis de mandato Benedict. XIV *edito die* 3. *Augusti* 1645. ut in ejus Bullario tom. 2. *in appendic. num.* 8. *pag.* 46.

145 Sacerdoti simplici per Pontificem ex suprema auctoritate delegari possunt ea, quæ ad mysticum Christi Corpus pertinent; Quod tamen Diaconis, *qui non habent perficere Corpus Domini verum*, jure, ac merito denegatur. Benedict. XIV. in Appendice ad Tom. 4. sui Bullarii Constitut. incip. *Ex tuis* §. 9.

146 Sacerdotes tam in Latina, quam in Græca Ecclesia, juxta veterem disciplinam, cum Episcopo celebrabant. Benedict. XIV. Const. *Allatæ sunt*, §. 38.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 SAcerdotes exteri, tùm & maxime peregrini non sunt admittendi ad Missas celebrandas, & sacramenta administranda sine litteris commendatitiis suorum Ordinariorum ut innovatis antiquis Canonibus statuit *Concilium Tridentin. sess.* 22. *decret. de Observ., & evitand., & sess.* 23. *cap.* 16. *de Reformat., &* post ipsum *D. Carolus Borromæus in Act. Eccles. Mediol. part.* 1. *Concil. Provincial.* 1. *pag.* 9., *& Concil. Provincial.* 2. *pag.* 65. *tit.* 2. *decret.* 1., *& Concil. Provincial.* 3. *pag.* 96.

Quinimmo fas est Episcopo prohibere, ne Regulares in 2
eorum Ecclesiis sacerdotes exteros celebrare permittant Divina Officia, nisi prius ab ipso Episcopo, visis Litteris Commendatitiis, admissi fuerint, ut decisum referunt *Ventrigl. in Prax. t.* 1. *adnot.* 24. §. *unic. n.* 5. *& adnot.* 48. §. *unic. n.* 125. *Passerin. de Stat. Homin. t.* 3. *q.* 189. *art.* 10. *inspect.* 10. *n.* 991. *Nicol. Lucubrat. Canonic. lib.* 3. *tit.* 31. *n.* 15. *Fraff. de Jurepatron. Reg. tom.* 2. *cap.* 71. *n.* 36.

Itque verum adeo est, ut Sacerdotes exteri celebran- 3
tes in Ecclesiis Regularium, non visis prius Litteris Commendatitiis ab Episcopo, tum etiam ipsi Superiores Ecclesiarum Regular. incurrant in pœnas in Synodo Diœcesana inflictas; *Fermosin. in Rubric. de Cleric. Peregrin. n.* 9. *Romaguer. ad Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 4. *capitul. unic. n.* 5.

Cæterum si Sacerdos aliquis exterus per longum tem- 4
pus in Loco aliquo celebraverit, ejusque mores jam sint noti, non est cogendus litteras Commendatitias sui Ordinarii ostendere, ut relata Resolutione Sac. Congregationis Episcoporum & Regularium negotiis præpositæ firmant *Fermosin. in dict. Rubrica de Cleric. Peregrin. n.* 11. *Barbos. Jur. Ecclesiast. univers. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 31. *Ro-* 5
maguer. ad Constitut. Synodal. Gerund. lib. 1. *tit.* 4. *cap. unic. n.* 6. ubi *num.* 7., *& sequent.* tradit quas solemnitates requirant Litteræ Commendatitiæ Clericorum ultramarinorum.

Reliquum est ut discutiatur, an Episcopus prohibere 6
valeat, ne Sacerdotes Regulares Peregrini celebrent in Ecclesiis Regularium? Obtinuit autem hæc distinctio, ut prohibere nequeat, si Sacerdotes illi Peregrini in loco illo habeant Ecclesias sui Ordinis; possit vero prohibere, si Ecclesias inibi sui Ordinis minime habeant; Ita definivit Sac. Congregationem de Propaganda fide coram Sanctissimo habitam die 18. Julii 1626. refert *Romaguer. ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 1. *tit.* 4. *cap. unic. num.* 4.

SACRAMENTALIA.

Vide verb. *Peccatum a n.* 47. *ad n.* 55.

SACRAMENTUM.

ARTICULUS I.

Quoad ea, quæ concernunt Sacramentorum naturam, institutionem, numerum, materiam, formam, Ministrum, & intentionem.

SUMMARIUM.

1 *Sacramenti a Sacro derivati, variæ, sed præcipue tres sunt acceptiones, quæ assignantur.*
2 *Sacramentum prout in proposito accipitur, definitur.*
3 *Sacramenta novæ Legis fuerunt omnia a Christo Domino instituta, & ea nec plura, nec pauciora, quam septem, quæ assignantur.*
4 *Sacramenta novæ Legis differunt a Sacramentis antiquæ Legis, quia antiqua figurabant Gratiam dandam per Christi Passionem, Nova vero eam continent, & ipsam digne suscipientibus conferunt.*
5 *Unde Sacramenta novæ Legis non differunt ab antiquis solum, quia sunt aliæ Ceremoniæ, & alii ritus externi.*
6 *Ea, quæ concernunt ad longum Sacramenta antiquæ Legis, brevitatis gratia relinquuntur videnda apud Scholasticos.*
7 *Sacramenta novæ Legis varie differunt etiam inter se.*
8 *Quædam dicuntur, & sunt Sacramenta Mortuorum, & quædam alia Sacramenta Vivorum, & quæ sint utraque?*
9 *Item quædam sunt Iterabilia, & non Characteristica, & quædam Initerabilia, & Characteristica, & quæ sint utraque?*
10 *Item quædam sunt* Formata, *& quædam* Informia, *& quæ sint utraque?*
11 *Non potest dari Sacramentum pœnitentiæ validum quo ad essentiam, & informe quo ad effectum Gratiæ.*
12 *Item quædam sunt Permanentia, & quædam Transeuntia, & quæ sint utraque?*
13 *Item quædam sunt omnibus necessaria, & quædam non necessaria omnibus, & quæ sint utraque?*
14 *Sacramenta novæ Legis sunt necessaria ad salutem, vel in voto, licet non omnia omnibus.*
15 *Sacramenta non sunt paria, sed unum alio dignius.*
16 *Sacramenta non sunt sola signa, seu notæ Christianitatis.*
17 *Sacramenta non sunt instituta propter solam Fidem nutriendam.*
18 *Sacramenta tribus perficiuntur, scilicet rebus, verbis, & Ministro cum intentione.*

Hinc

19 *Hinc ad essentiam cujuslibet Sacramenti tria necessario requiruntur, scilicet materia, & forma, & intentio.*

20 *Materia in quolibet Sacramento est res aliqua sensibilis applicata suscipienti per actionem externam Ministri.*

21 *Forma in quolibet sacramento sunt verba certa una cum applicatione materiæ proferenda a Ministro, aut signum aliquod externum æquivalens, & faciens id, quando facerent certa verba.*

22 *Materia in quolibet Saramento est duplex, scilicet remota, & proxima, & quæ sit utraque?*

23 *Quænam sit materia remota, & proxima cujuslibet specialis Sacramenti?* remissive.

24 *Item forma in quolibet Sacramento est duplex, scilicet remota, & proxima, & quæ sit utraque?*

25 *Ad valorem Sacramentorum quænam requiratur simultas inter eorum materiam & formam?*

26 *Consultissimum est, ut Ministri Sacramentorum curent majorem, quam possunt facere simultatem materiæ, & formæ.*

27 *Materiæ, & formæ sacramentorum fuerunt omnes a Christo institutæ, & determinatæ quo ad substantiam; At non omnes, & singulæ uniformiter, & æqualiter in particulari, & in specie, ad* n. 28.

29 *Omnis mutatio substantialis facta in materia vel forma Sacramentorum irritat, & invalidat Sacramentum; Secus autem si sit solum mutatio accidentalis.*

30 *Mutatio materiæ, & formæ quando censeatur substantialis, vel accidentalis.*

31 *Quoad materiam, & formam propriam cujuslibet specialis Sacramenti, eorumque mutationem substantialem, vel accidentalem?* remissive.

32 *Quamvis Ministri Sacramentorum mali sint, Sacramenta non cessant esse bona.*

33 *Sacramenta valide fiunt etiam a malis Ministris in peccato mortali existentibus.*

34 *Sacramenta ministrata a malis Ministris nocent, non autem sumentibus.*

35 *Sacramenta non possunt ministrari ab omnibus Christianis.*

36 *Sacramenta fieri non possunt, nisi a Ministro habente intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.*

37 *Quo ad plurima alia, quæ concernunt Ministrum Sacramentorum,* remissive.

38 *Quo ad ea, quæ concernunt intentionem requisitam ad valide conficienda, seu ministranda, vel recipienda Sacramenta,* remissive.

1 SAcramenti a *Sacro* derivati variæ, sed præcipuæ tres sunt acceptiones. Primo igitur in Sacra Scriptura sumitur interdum pro Sacro Mysterio, seu pro re sacra abscondita, & arcana, ut Tobiæ *cap.* 12. *num.* 7., ibi: *Eterum sacramentum Regis abscondere bonum est*, Sapientiæ *c.* 2. *n.* 22., ibi: *Et nescierunt Sacramenta Dei*. Item Sapientiæ *cap.* 6. *n.* 24. ibi: *Et non abscondam a vobis Sacramenta Dei*, Daniel. *cap.* 2. *num.* 18., ibi: *super Sacramento isto*. *Ibidem n.* 30. *Sacramentum hoc revelatum est*. Ibidem *num.* 47. *quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum*. Ad Ephes. *cap.* 1. *n.* 9., ibi: *Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ*. Item ad Ephes. *cap.* 3. *n.* 3., ibi: *Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est Sacramentum*. Apocalyps. *cap.* 1. *num.* 20., ibi: *Sacramentum septem stellarum*. Item Apocalys. *cap.* 17. *n.* 7., ibi: *Ego dicam tibi Sacramentum mulieris*. Secundo, sumitur a Juris aliquando pro Juramento; eo quod per illud Sacrum Dei nomen invocetur; *L. Sacramenta puberum, Cod. si adversus venditionem*: ibi: *sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiantur*, *cap. Qui sacramento* 21. *caus.* 22. *q.* 4., ibi: „ Qui Sacramento se obligaverit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio uno anno a Communione Corporis, & sanguinis Domini segregatus reatum suum eleemosynis, & quantis potuerit jejuniis, absolvat. " Tertio, sumitur a Patribus, & Theologis, & magis ad propositum pro signo rei sacræ, idest pro eo, quod sacrat, & sanctificat. Et de Sacramento sic sumpto impræsentiarum est sermo.

2 Unde Sacramentum prout in proposito accipitur, *est signum sensibile gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum ex institutione Divina efficaciter significans ordinatum ad salutem hominis viatoris*. Sic Scotus *in dist.* 1. *quæst.* 2. *num.* 9. Quæ definitio in re ipsa convenit cum illa quæ colligitur ex Concilio Tridentino *sess.* 13. *cap.* 3. quod nempe *Sacramentum sit symbolum rei sacræ, & invisibilis gratiæ, forma visibili sanctificandi vim habens*, & cum illa Catechismi ejusdem Concilii scilicet: *Sacramentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis, & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet*; & cum illa tradita a Canisio in suo parvo Catechismo, quam sequuntur alii Theologi: *Sacramentum Legis est signum invisibilis gratiæ ad hominem sanctificandum divinitus institutum.*

Sacramenta novæ Legis fuerunt omnia a Christo Do- 3
mino instituta, & ea nec plura, nec pauciora, quam septem, scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium. Sic definitum fuit in Concilio Florentino in Decreto Eugenii IV. pro instructione Armenorum, & in Concilio Tridentino *sess.* 7. *Canon.* 1., ibi: „ Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, aut pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum, anathema est.

Sacramenta novæ Legis differunt a Sacramentis anti- 4
quæ Legis, quia antiqua figurabant Gratiam dandam per Christi Passionem: Nova vero eam continent, & ipsam digne suscipientibus conferunt. Concil. Florentin. *sess. ult. in Decreto Eugenii IV.* ibi: „ Quæ multum a Sacramentis differunt antiquæ Legis: Illa enim non causabant Gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam esse figurabant; Hæc vero nostra, & continent Gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt. " Unde
Sacramenta novæ Legis non differunt ab antiquis solum, 5
quia sunt aliæ Cæremoniæ, & alii ritus externi; Est definitum in Concilio Tridentino *sess.* 7. *Canon.* 2. ibi: si quis dixerit, ea ipsa novæ Legis Sacramenta a Sacramentis antiquæ Legis non differre, nisi quia Cæremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi, anathema sit. Vide tamen dicta sub verb. *Circumcisio per tot.* ubi multa ad rem.

Ea autem, quæ concernunt ad longum Sacramenta an- 6
tiquæ legis, brevitatis gratia relinquuntur videnda apud Scholasticos.

Sacramenta novæ legis varie differunt etiam inter se. 7
Communis. Quædam enim dicuntur Sacramenta *Mortuorum*, & quædam alia Sacramenta *Vivorum*. Sacramenta 8
Mortuorum sunt illa, quæ per se conferunt primam Gratiam justificantem, seu remissionem peccati mortalis actualis, vel Originalis, & dicuntur Sacramenta *Mortuorum*, quia a Christo sunt per se, & primario instituta, ut homini ratione peccati mortalis spiritualiter *mortuo* Gratiæ rite ministrata restituant vitam spiritualem Gratiæ; Et hæc Sacramenta sunt duo nempe Baptismus, & Pœnitentia. Baptismus quidem institutus in remissionem peccati originalis, ac etiam actualium ante Baptismum commissorum. Pœnitentia autem instituta in remissionem peccatorum actualium post Baptismum commissorum. Sacramenta *Vivorum* sunt illa, quæ per se conferunt tantum Gratiam secundam, adeoque præsupponunt in suscipiente Gratiam primam, seu statum Gratiæ, & dicuntur Sacramenta *Vivorum*, quia a Christo sunt per se, & primario instituta, ut ministrentur hominibus jam viventibus vita spirituali Gratiæ, eosque nova Gratia adaugeant; & hæc Sacramenta sunt reliqua alia quinque, nempe Confirmatio, Eucharistia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. *Communis*.

Item ex Sacramentis novæ legis quædam sunt *Iterabi-* 9
lia, & quædam *Initerabilia*. Sacramenta *Iterabilia*, seu *non Characteristica* sunt illa, quæ sæpius suscipi possunt, quia non imprimunt Characterem indelebilem in anima suscipientis, sed solum conferunt Gratiam sanctificantem per peccatum mortale amissibilem, & reiteratione Sacramenti recuperabilem; & talia Sacramenta sunt quatuor, scilicet Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, & Matrimonium. Sacramenta *Initerabilia*, seu *Characteristica* sunt illa, quæ semel valide suscepta iterato suscipi nequeunt, quia imprimunt Characterem indelebilem in anima suscipientis; Et talia Sacramenta sunt tria, nempe Baptismus, Confirmatio, & Ordo. *Communis* ex Concilio Florentino *sess. ult. in Decreto Eugenii IV.* ibi: „ Inter hæc Sacramenta tria sunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ Characterem, id est spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum imprimunt in anima indelebile; Unde in eadem persona non reiterantur, Reliqua vero quatuor Characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt. " Et Concil. Tridentin. *sess.* 7. *Canon.* 9. ibi: *si quis dixerit, in tribus, Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi Characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possint, anathema sit.*

Item quædam ex Sacramentis sunt *Formata*, & quædam 10
Informia. Sacramenta *Formata* sunt illa, quæ & valide, & licite, ac fructuose suscepta, statim, dum suscipiuntur, dabunt suum effectum in suscipiente, idest statim causant Gratiam, ad quam causandam suscipiuntur: quæ gratia per antonomasiam vocatur *Forma*, Decor, & pulchritudo animæ, & qua proinde deficiente, manet anima informis, ac deformis in conspectu Dei. Sacramenta *Informia* sunt illa, quæ quamvis valide suscipiantur concurrentibus scilicet omnibus essentialiter requisitis ad valorem talium Sacramentorum, debita nempe materia, forma, & intentione, tamen non habent effectum suum,

in quod ponatur obex peccati mortalis Gratiæ; alioquin per talia Sacramenta causandæ, & sic Sacramenta remanent informia, animamque infructuosam relinquunt: Et talia possunt esse omnia Sacramenta, excepto solo Sacramento Pœnitentiæ. Docent communiter Doctores, posse hominum valide baptizari, confirmari, Eucharistiam sumere, ordinari, extreme ungi, & Matrimonium contrahere in statu peccati mortalis, at non lice, & sic sacrilege, adeoque infructuose, & informiter.

11 Dicitur autem notanter *Excepto solo Sacramento Pœnitentiæ*, quia non potest dari Sacramentum Pœnitentiæ validum quoad essentiam, & informa quoad effectum Gratiæ, ut docuimus sub verb. *Pœnitentiæ Sacramentum art.* 2. *a n.* 16. *ad* 29. *Vide ibi*.

12 Item quædam ex Sacramentis sunt *Permanentia*, & quædam *Transeuntia*. Sacramenta *Permanentia* sunt illa, quæ sunt Sacramenta non tantum in fieri, seu cum fiunt, sed etiam sunt Sacramenta in facto esse, seu sunt factum permanens, ut per omnes Catholicos est Sacramentum Eucharistiæ, & secundum aliquos cum Sporer *tom.* 3. *Theolog. sacrament. part.* 4. *n.* 351. etiam Matrimonium, de quo ibi dicit, quod quatenus præcise est signum practicum efficax Gratiæ sanctificantis Matrimonialis est Sacramentum in fieri: quatenus vero simul est Sacramentum Mysticum; seu sacrum signum conjunctionis spiritualis Christi cum Ecclesia, aut Verbi Divini cum natura humana, est Sacramentum in facto esse, ac permanens. Sacramenta *Transeuntia* sunt illa, quæ præcipue consistunt in actione, quæ physice transit, uti ablutio in Sacramento Baptismi, Unctio in Sacramento Extremæ Unctionis, & hujusmodi.

13 Item quædam ex Sacramentis sunt *omnibus necessaria*, & quædam *non necessaria omnibus*. Sacramenta *omnibus necessaria* sunt Baptismus, qui est omnibus hominibus necessarius ad salutem, & Pœnitentia, quæ est necessaria omnibus, & solis in peccatum mortale post Baptismum lapsis; Et hæc duo Sacramenta in re, vel in voto sunt necessaria necessitate medii. In re ipsa autem necessitate præcepti Eucharistia est necessaria omnibus adultis necessitate præcepti. Sacramenta *non necessaria omnibus* sunt Ordo, & Matrimonium, ut de se patet, & Confirmatio, & Extrema Unctio, quæ duo Sacramenta non sunt sub præcepto saltem gravi necessaria, ut cum D. Thoma 3. *part. quæst.* 71. *art.* 8. *ad* 4. tradunt Doctores communiter.

14 Quod Sacramenta sint necessaria ad salutem vel in re, vel in voto, licet non omnia omnibus, habetur expresse definitum in Concilio Tridentin *sess.* 7. *Canon.* 4. ibi: „ Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non esse ad „ salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eo„ rum voto per solam Fidem homines a Deo gratiam „ justificationis adipisci; licet omnia singulis necessaria non „ sint, anathema sit.

15 Sacramenta non sunt paria, sed unum alio dignius: Conc. Tridentini *cit. sess.* 7. *Canon.* 3. ibi: Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria; ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.

16 Sacramentum non sunt sola signa, seu notæ Christianitatis. Concil. Tridentin. *cit. sess.* 7. *Canon.* 6. ibi: „ Si „ quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non continere „ Gratiam, quam significant, aut Gratiam ipsam non „ ponentibus obicem non conferre; quasi signa tan„ tum externa sint acceptæ per Fidem Gratiæ, vel Justi„ tiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus „ apud homines discernuntur Fideles ab Infidelibus, ana„ thema sit.

17 Sacramenta non sunt instituta propter solam fidem nutriendam. Concil. Tridentin. *cit. sess.* 7. *Canon.* 5. ibi: *Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse, anathema sit.*

18 Sacramenta tribus perficiuntur, scilicet rebus, verbis, & Ministro cum intentione; rebus ut materia; verbis autem ut forma. Concil. Florentin. *sess. ult. in Decret. Eugenii IV.* §. *Quinto Ecclesiasticorum*, ibi: „ Hæc omnia Sa„ cramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tam„ quam materia, verbis tamquam forma, & persona Mi„ nistri conferentis Sacramentum cum intentione facien„ di, quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non „ perficitur Sacramentum.

19 Hinc clare constat, quod ad essentiam cujuslibet Sacramenti tria necessario requiruntur, scilicet materia, forma, & intentio. *Communis Catholicorum* per citat. Textum Concilii Florentini. Unde ex verbis Sancti Augustini relat. *in cap. Detrahe* 54. *caus.* 1. *q.* 1. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

20 Materia in quolibet Sacramento est res aliqua sensibilis applicata suscipienti per actionem externam Ministri. *Communis*.

21 Forma in quolibet Sacramento sunt verba certa una cum applicatione materiæ proferenda a Ministro; Aut signum aliquod externum æquivalens, & faciens id, quod facerent certa verba, uti sunt nutus annuentis in Matrimonio, quibus nutibus æque bene ac verbis animus contrahentium declaratur. *Communis*.

22 Materia in quolibet Sacramento est duplex, scilicet remota, & proxima. *Materia remota* est illa res sensibilis, quæ per actionem Ministri applicatur suscipienti. *Materia* proxima est ipsamet debita applicatio dictæ materiæ remotæ, quæ scilicet una cum forma sibi correspondente simul prolata a Ministro proxime constituit Sacramentum. *Communis*.

Quænam sit materia remota, & proxima cujuslibet 23 specialis Sacramenti? Vide in suis propriis locis, ut sub verb. *Baptismus*, *Confirmatio*, *Eucharistia &c.*

Item forma in quolibet Sacramento est duplex, scili- 24 cet remota, & proxima: *Forma remota* sunt dicta certa verba una cum applicatione materiæ a Ministro proferenda, seu aliud signum æquivalens externe exhibendum. *Forma proxima* est dictorum certorum verborum una cum applicatione materiæ actualis a Ministro facta prolatio, seu dicti signi externi æquivalentis actualis exhibitio. *Communis*.

Ad valorem Sacramentorum requiritur simultas inter 25 eorum materiam, & formam, quæ simultas sufficit, quod sit moralis, & tanta, quanta requiritur in actibus humanis; Nam cum Sacramentum sit compositum morale, requiritur, & sufficit talis simultas, sive unio inter materiam, & formam, ut unum moraliter, ac secundum communem hominum æstimationem censeatur afficere alterum, considerata, & attenta natura cujuslibet specialis Sacramenti. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 6. *q.* 3. *litt. B.* Et *in re Communis aliorum*.

Consulunt tamen Doctores communiter, ut Ministri 26 Sacramentorum curent majorem, quam possunt, facere simultatem materiæ, & formæ, quia cum materia, & forma debeant constituere unum signum Sacramentale, semper optimum est eas meliori, quo potest, modo esse conjunctas. Unde consultissimum est, quod Ministri in Baptismo vere simul proferant formam totam, dum abluunt; in Confirmatione, & Extrema Unctione, dum inungunt; In Ordinatione, dum instrumentorum Ordinis tradunt; In Sacramento Pœnitentiæ statim absoluta Confessione dolorosa, pœnitentiaque injuncta & acceptata, verba absolutionis proferant; In Matrimonio post expressum consensum unius, statim exprimat & alter Sponsorum; In confectione vero Eucharistiæ materia debet esse præsens, quia hoc indicant illa pronomina demonstrativa. *Hoc*, *Hic*.

Materiæ, & formæ Sacramentorum fuerunt omnes a 27 Christo institutæ, & determinatæ quoad substantiam. At non omnes, & singulæ uniformiter & æqualiter in particulari & in specie. Prima pars conclusionis est Communis omnium Theologorum. Cum enim Christus instituerit immediate omnia Sacramenta novæ Legis, debuit etiam omnium eorum materias, & formas instituere & determinare quoad substantiam, alias si Apostoli, aut Ecclesia aliquas Sacramentorum materias, aut formas determinassent quoad substantiam, Christus non instituisset illa immediate, sed tantum mediantibus hominibus materias, & formas determinantibus.

Secunda pars Conclusionis defenditur passim a Docto- 28 ribus cum Mastrio *in* 4. *disput. num.* 36. *&* 45. Suarez *part.* 3. *tom.* 3. *disput.* 1. *sect.* 3. Gonet *de Sacrament. in mon. tract.* 2. *cap.* 2. *& tract.* 6. *cap.* 3. Gobat *tom.* 1. *tract.* 8. *num.* 55. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 14. *dist.* 1. *quæst.* 1. *num.* 21. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 13. Aliquæ enim materiæ, & formæ fuerunt a Christo institutæ solum in genere, determinandæ in particulari, & in specie ab Apostolis, vel Ecclesia, quæ in particulari adhiberet res sensibiles, & verba apta ad exprimendam significationem illam, ad quam exprimendam fuerunt Sacramenta illa ab ipso Christo Domino instituta; Sic in Sacramento Ordinis determinatum solum fuit a Christo aliquid in genere significativum potestatis, quæ confertur, relinquendo Ecclesiæ potestatem determinandi in particulari juxta exigentiam temporum, locorum, & personarum, materiam, & formam aptam ad significandam, & exprimendam potestatem illam, quæ ordinatis confertur; Unde de facto patet ex praxi primitivæ Ecclesiæ, quæ ante scriptionem, & impressionem Evangeliorum, & Epistolarum non potuit, uti modo, Diaconis, & Subdiaconis, in eorum Ordinatione tradere Librum Evangeliorum, & Epistolarum; Item patet ex praxi Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, quarum quælibet valide conficit Sacramentum Ordinis, quamvis non conveniant in materia, & forma particulari quoad speciem, sed solum in genere, quatenus utraque Ecclesia utitur certa materia, & forma apta ad significandam, & exprimendam potestatem, quæ ex instituto Christi Domini traditur Ordinatis: Sic etiam in Sacramento Pœnitentiæ determinata est solum in genere materia remota, quæ sunt peccata actualia post Baptismum commissa, sive sint mortalia, sive venialia, sive hujus, sive illius speciei, & etiam solum in genere determinata est materia proxima, nempe dolor communis Contritioni, & Attritioni. Et solum in genere determinata est ejus forma, dummodo concipiatur, & proferatur verbis actum Judicialem sententiæ vere absolventis, sufficienter exprimentibus. Ita etiam in Matrimonio determinatus est pro materia contractus in genere legitimus, quo tradatur mutuum Jus ad usum corporum, & pro forma

ma

ma determinatum est solum in genere signum externum, cum ejus forma possint esse verba, vel formalia, vel tantum æquipollentia, uti sunt scriptio, & nutus, quæ inter se speciei distinguuntur, & sic de aliis proportionate discurrendo; Unde clare constat, quod materiæ, & formæ Sacramentorum fuerunt omnes a Christo institutæ, & determinatæ quoad substantiam; At non omnes, & singulæ uniformiter, & æqualiter in particulari, & in specie; Ad quod facit Concilium Tridentinum *sess. 21. cap. 2.* ubi sic expresse habet: *præterea declarat, hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientibus utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.*

29 Omnis mutatio substantialis facta in materia, vel forma Sacramentorum irritat, & invalidat Sacramentum; Secus autem si sit solum mutatio accidentalis. *Communissima omnium Theologorum*, qui ad hoc communiter tradunt has duas regulas: *I. si mutatio materiæ, vel formæ sit substantialis, non fit Sacramentum. II. Si mutatio materiæ vel formæ sit tantum accidentalis, fit Sacramentum.*

30 Mutatio autem tunc censetur substantialis, quando juxta communem usum, & existimationem Prudentum non manet amplius eadem res in nomine, & substantia cum illa, quam Christus instituit, & determinavit pro materia Sacramenti. Seu loquendo de forma, quando non manet amplius in verbis idem sensus per verba intentus a Christo; Tunc vero censetur solum mutatio accidentalis in materia, quando juxta communem usum & existimationem Prudentum res adhuc remanet eadem in substantia; Et tunc censetur solum mutatio accidentalis in forma, quando remanet adhuc in verbis idem sensus per verba intentus a Christo. *Sic Doctores communiter.*

31 Quoad materiam, & formam propriam cujuslibet specialis Sacramenti, earumque mutationem substantialem, vel accidentalem; vide in suis propriis locis, & signanter sub verb. *Baptismus &c.*

32 Quamvis Ministri Sacramentorum mali sint, Sacramenta non cessant esse bona; *cap. si justus 30. c. Ex Catholica 31. c. si autem 32. c. Non foris 33. c. Nonne Sodomitæ 37. c. Dominus declaravit 87. c. Christus 88. & cap. Non nocet 89. caus. 1. q. 1.*

33 Sacramenta enim valide fiunt etiam a malis Ministris in peccato mortali existentibus. Concil. Trid. *sess. 7. Canon. 12.* ibi; *si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit.*

34 Unde Sacramenta ministrata a malis Ministris eis nocent, non autem sumentibus; *c. Omnia sacramenta 78. c. Christus 88. & c. Non nocent 89. caus. 1. quæst. 1.* cum similibus.

35 Sacramenta non possunt ministrari ab omnibus Christianis. Concil. Trident. *sess. 7. Canon. 10.* ibi: *si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.*

36 Sacramenta fieri non possunt nisi a Ministro habente intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Concil. Tridentin. *cit. sess. 7. Canon. 11.* ibi: *si quis dixerit, in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit.*

37 Quoad plurima alia, quæ concernunt Ministris Sacramentorum. Vide verb. *Minister Sacram. per tot. a num. 1. ad n. 54.*

38 Quoad ea, quæ concernunt intentionem requisitam ad valide conficienda, seu ministranda, vel recipienda Sacramenta. Vid. verb. *Intentio a num. 14. ad num. 43. & a n. 57. ad 61.*

39 * Sententia asserens in Sacramentis conferendis non requiri in ministro intentionem aliquam faciendi quidquid facit Ecclesia, sed tantum præstandi ritum externum nulla censura ab Episcopis configenda est. *De Synod. Diœcesan. lib. 7. c. 4. §. 9.*

40 Verum contraria tutior, & omnino servanda in praxi. Quare si quid ejusmodi contigerit, & necessitas urgeat, Sacramentum Baptismi sic collatum, sub conditione iterum perfici oportet. Quod si res hujusmodi sit, ut moram patiatur, consulenda est Sedes Apostolica. *ibid.* *

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 QUæstiones, quas circa materiam, & formam Sacramentorum movent scholastici, & inter hos *Auctor*,
2 præcipue sub sæculum XII. aut XIII. exortæ sunt. Ab eo enim tempore Sacramenta per materias & formas explicari cœperunt. Et *primus Scholasticorum* (ut inquit *Morin. de St. Ordinat. p. 3. exercit. 2. cap. 3. num. 6.*) *quem legi, qui hanc Sacramenta explicandi methodum amplexus est & docuit, Guglielmus est Antissiodorensis, qui scribebat paulo post annum 1215.* Additque *n. 10.* ante hæc tempora Theologos totam hanc Sacramentorum materiam
3 explicasse: „ Per verba signi, & rei sacræ, seu invisibilis, dicentes Sacramentum constare signo & re sacra, seu „ invisibili. Per signum intelligebant, quod postea per „ materiam significatum est, atque etiam quod per formam, quidquid scilicet sensibus percipitur. Per rem sa„ cram, seu invisibilem effectum Sacramenti, gratiam sci„ licet sanctificantem. Hic est apud antiquos frequentissi„ mus explicandi modus. Unde illa definitio, Sacramentum „ est invisibilis gratiæ visibilis forma. Formam vocant „ speciem, quæ sensibus percipitur.

E philosophia vero peripatetica nata est ratio hæc ex- 4
plicandi Sacramenta per materiam & formam. Ea enim 5
rerum naturas sub nominibus hisce materiæ & formæ in-
quirere & examinare solebat. Hac igitur philosophia, 6
quæ jam sæculo XII. radices agere cœperat, imbuti Theologi, eamdem philosophandi rationem in Theologiam, atque potissimum in Sacramentorum doctrinam introduxerunt, ut recte observavit *Morinus loco mox citato num. 3.* ubi *quod potissima cura fuit definire, quæ fuerint Sacramentorum materia, quæ formæ, & sub harum nominum insignitis principales de Sacramentis quæstiones efformare & protendere.*

De quæstionibus hisce circa Sacramenta in generali tum 7
singula in particulari qui instrui cupit, adeat scholasticos
qui integros de Sacramentis tractatus edidere. Meo vero 8
judicio recte *Vanespen*, omissis dictis quæstionibus, quæ
nec ad externam Sacramenta administrandi rationem, neque ad Canonicam disciplinam spectant, id sibi proposuit, ut circa Sacramenta proponeret & discuteret disciplinam, quam Sacri Canones, synodalia decreta, & Ritualia in eorum administratione servandam præscripserunt.
Consule igitur ipsum ubi res postulat *p. 2. juris Eccles.* 9
universſ. a titul. 1. ad plurim. sequentis. Confer etiam
erudita pro more commentaria Clarissimi Viri, & nun- 10
quam satis pro merito commendati *Josephi Catalani in Rituale Romanum.*

A R T I C U L U S II.

Quoad ea, quæ concernunt Sacramentorum effectus.

S U M M A R I U M.

1 *Effectus Sacramentorum novæ Legis est duplex, scilicet unus generalis omnium, & alter particularis aliquorum.*

2 *Effectus generalis omnium Sacramentorum est Gratia sanctificans.*

3 *Omnia sacramenta novæ Legis sine obice suscepta conferunt ex opere operato Gratiam digne sumentibus.*

4 *Effectus particularis aliquorum sacramentorum proprius est Character.*

5 *Sola tria sacramenta, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo imprimunt Characterem.*

6 *Quoad ea, quæ concernunt Gratiam generatim, & Gratiam sanctificantem,* remissive.

7 *Præter Gratiam sanctificantem habitualem per quodlibet Sacramentum digne susceptum conferuntur hominibus digne suscipientibus etiam aliæ speciales Gratiæ actuales opportunæ ad consequendos proprios fines singulorum sacramentorum.*

8 *Sacramenta novæ Legis causant Gratiam sanctificantem ex opere operato, & non ex opere operantis tantum.*

9 *Quid sit causare Gratiam ex opere operato, & ex opere operantis? & quare sic dicatur?*

10 *Sacramenta Mortuorum per se, ac ex vi suæ primariæ institutionis conferunt primam Gratiam sanctificantem; Per accidens autem quandoque secundam.*

11 *Affertur ratio prioris partis.*

12 *Affertur ratio secundæ partis.*

13 *Sacramenta Vivorum per se, ac ex vi suæ primariæ institutionis conferunt Gratiam secundam; per accidens autem quandoque primam.*

14 *Adducitur ratio primæ partis.*

15 *Adducitur ratio secundæ partis.*

16 *Quænam autem sint Sacramenta Mortuorum, & Vivorum, & cur ita dicantur?* remissive.

17 *Quænam autem sit prima, & secunda Gratia, & cur ita dicatur?* remissive.

18 *Sacramenta specie distincta non conferunt omnia æqualem Gratiam, sed digniora, & perfectiora Sacramenta majorem, ac perfectiorem Gratiam conferunt.*

19 *Sacramenta ejusdem speciei solo numero distincta per se, & de Lege ordinaria semper æqualem conferunt Gratiam, ubi æqualis est dispositio recipientis; Inæqualem autem Gratiam, ubi inæqualis est dispositio recipientis.*

20 *Assignatur ratio primæ partis.*

21 *Quamvis tamen Sacramenta ejusdem speciei solo numero distincta, per se, & de Lege ordinaria semper æqualem conferant Gratiam, ubi æqualis est dispositio recipientis, ut propterea ad augmentum, vel detrimentum Gratiæ nihil conferat Sanctitas, & improbitas*

Ministri; Per accidens tamen potest conferre Ministri probitas, seu sanctitas, ad n. 22.

23 *Assignatur ratio secundæ partis quod scilicet Sacramenta solo numero distincta inæqualem conferant Gratiam, ubi inæqualis est dispositio recipientis.*

24 *Ad recipienda fructuose Sacramenta Mortuorum requiritur in adultis in lethali existentibus Contritio, vel saltem Attritio.*

25 *Ad recipienda rite, & fructuose Sacramenta Vivorum requiritur per se loquendo status Gratiæ.*

26 *Immo ad digne, & fructuose recipiendum Sacramentum Eucharistiæ requiritur, ut sciens existens in peccato mortali præmittat de ipso Sacramentalem Confessionem, nec sufficit Contritio.*

27 *Sublata, seu recedente fictione suscipientis revivisscit Baptismus ficte susceptus.*

28 *Etiam alia duo Sacramenta imprimentia Characterem, si ficte recepta sint, recedente postea fictione reviviscunt.*

29 *Etiam Extrema Unctio, & Matrimonium probabilius reviviscunt recedente fictione.*

30 *Pœnitentia autem probabilius non reviviscit recedente fictione.*

31 *Eucharistia vero probabilius reviviscit recedente obice si obex removeatur, antequam consumptæ sint species; secus tamen si obex removeatur solum, postquam jam totaliter consumptæ sunt species, & Christus jam desiit esse præsens.*

32 *Sacramenta non causant Gratiam physice, sed moraliter.*

33 *Character Sacramentalis, qui est effectus particularis aliquorum Sacramentorum proprius, imprimitur solum in tribus Sacramentis, scilicet Baptismo, Confirmatione & Ordine.*

34 *Cur sola dicta tria Sacramenta, & non alia quatuor imprimant Characterem?*

35 *Character definitur.*

36 *Character non est pura relatio rationis, aut denominatio extrinseca.*

37 *Character neque est relatio realis, sed entitas absoluta.*

38 *Character Sacramentalis non subjectatur in anima sub ratione formali.*

39 *Sed subjectatur in Anima sub ratione formalis voluntatis.*

40 *Character Sacramentalis de potentia Dei ordinaria est indelebilis tum in hac, tum in alia vita.*

41 *Potest tamen deleri de potentia Dei absoluta tam in hac vita, quam in altera vita.*

42 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 52.

1 Effectus Sacramentorum novæ Legis est duplex, scilicet unus generalis omnium, & alter particularis aliquorum. *Communis*.

2 Effectus generalis omnium Sacramentorum est Gratia sanctificans. *Communis*.

3 Omnia enim Sacramenta novæ legis sine obice suscepta conferunt ex opere operato Gratiam digne sumentibus; *Communis inter Catholicos*, & sic expresse habetur ex Concil. Florentin. *sess. ult. in Decret. Eugen. IV.* §. 5. *Ecclesiasticorum*, ibi: „ Novæ legis septem sunt Sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, „ Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. „ Quæ multum a Sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam esse figurabant; Hæc vero nostra, & continent Gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt „, & novissime sic est definitum in Conc. Trid. *sess.* 7. *Can.* 6. ibi: „ Si quis dixerit Sacramenta „ novæ Legis non continere Gratiam, quam significant, „ aut Gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre . . . . . anathema sit; & Canon. 7. ibi: Si quis „ dixerit, non dari Gratiam per hujusmodi Sacramenta „ semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi „ rite ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit. „

4 Effectus particularis aliquorum Sacramentorum proprius

5 est Character. *Communis*. Sola enim tria Sacramenta, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo imprimunt Characterem. *Communis inter Catholicos*, & habetur ex Conc. Florent. *loc. cit.* ibi: „ Inter hæc Sacramenta tria sunt, „ Baptismus, Confirmatio, & Ordo quæ Characterem, „ idest spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum „ imprimunt in anima indelebile; Unde in eadem persona non reiterantur; Reliqua vero quatuor Characterem „ non imprimunt, & reiterationem admittunt „: Et ex Concil. Trident. *cit. sess.* 7. *Canon.* 9. ibi: *si quis dixerit in tribus sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi Characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possint, anathema sit.*

6 Quoad ea, quæ concernunt Gratiam generatim, & Gratiam sanctificantem. Vide verb. *Gratia, ut est donum Dei, per tot.*

7 Præter Gratiam sanctificantem habitualem per quodlibet Sacramentum digne susceptum conferuntur hominibus digne suscipientibus etiam aliæ speciales Gratiæ actuales opportunæ ad consequendos proprios fines singulorum Sacramentorum. *Communis* omnium Conciliorum, Patrum, & Doctorum sic intelligentium, & significantium, quando dicunt quodlibet Sacramentum conferre Gratiam specialem si propriam. Et ratio clara est, quia cum singula Sacramenta sint a Deo instituta ob speciales suos fines, oportet etiam, ut conferant speciales gratias actuales, quibus ea digne suscipientes juventur ad fines illos consequendos.

8 Sacramenta novæ Legis causant Gratiam sanctificantem *ex opere operato*, & non *ex opere operantis* tantum est de Fide ex Concil. Trid. *sess.* 7. *Canon.* 6. ibi: „ Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non conferre Gratiam, „ quam significant, aut Gratiam ipsam non ponentibus „ obicem non conferre . . . anathema sit; & *Canon.* 8. „ ibi: Si quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta „ ex opere operato non conferri Gratiam, sed solam Fidem Divinæ promissionis ad Gratiam consequendam sufficere, anathema sit, Vide infra *n.* 21. & 22.

9 Sacramenta autem, causare Gratiam *ex opere operato* est conferre Gratiam ex vi ipsius actionis Sacramentalis exhibitæ suscipienti, consideratæ scilicet secundum dignitatem, & efficaciam, quam habet ex institutione facta a Christo sine ullo respectu vel dependentia ad merita, vel dignitatem illius, qui eam actionem exercet. Et dicitur *ex opere operato*, quia ob infallibilem promissionem Divinam ex Gratia confertur ex meritis Christi, ac virtute Passionis suæ, quæ jam sunt opus operatum. E contra causare Gratiam *ex opere operantis* est solum ratione meriti, & dispositionis illius, qui talem actionem exercet, conferre Gratiam; & dicitur *ex opere operantis*, quia de Gratia confertur propter propria merita, devotionem, actusque virtuosos ipsius hominis operantis, sive ut Ministri, sive ut suscipientis. *Sic Doctores communiter*. Vide infra *num.* 21. & 22.

10 Sacramenta Mortuorum per se, ac ex vi suæ primariæ institutionis conferunt primam Gratiam sanctificantem; Per accidens autem quandocumque secundam. *Communis*.

11 Et ratio primæ partis est clara, quia Sacramenta Mortuorum per se, ac ex primaria sua institutione instituta sunt a Christo Domino ad spiritualiter mortuos spiritualiter vivificandos; atqui si non conferrent per se, ac ex primaria sua institutione primam Gratiam, non essent instituta ad vivificandos spiritualiter mortuos, sed ad nutriendum, & corroborandum viventes in vita spirituali, ergo &c.

12 Ratio item secundæ partis est clara, quia omnia Sacramenta rite, & digne recepta nunquam carent suo effectu, qui est gratia; ergo si Sacramenta Mortuorum rite ministrentur homini jam constituto in gratia per Contritionem perfectam, ne suo careant effectu, debent conferre gratiam, non primam, ut patet, cum ipse recipiens sit jam in gratia constitutus per Contritionem perfectam, ut supponitur, ergo per accidens secundam, seu augmentum gratiæ primæ.

13 Sacramenta Vivorum per se, ac ex vi suæ primariæ institutionis conferunt gratiam secundam. Per accidens autem quandoque primam. *Communis*.

14 Et ratio primæ partis est de se clara, quia Sacramenta Vivorum sic appellantur, eo quod ministrari debeant solum vivis membris Christi per jam sibi existentem gratiam primam sanctificantem, ergo cum non possint conferre gratiam primam, quæ jam inesse supponitur, ne careant suo effectu, debent conferre gratiam secundam, seu augmentum primæ.

15 Ratio item secundæ partis est de se clara, quia juxta Concilium Tridentinum *sess.* 7. *Canon.* 6. & 7. per text. cit. *supra n.* 3. omnia Sacramenta novæ legis conferunt gratiam non ponentibus obicem; atqui dum quis se bona fide existimans in statu gratiæ, cum tamen revera habeat occultum mortale peccatum, cujus non recordatur, seu ex malitia Confessionis non sit absolutus a peccato mortali, ut ipse bona fide credit, & rite dispositus recipit aliquod Sacramentum Vivorum, nullum ex se ponit obicem, ergo tunc ipse vi talis Sacramenti recipit gratiam, non secundam, cum nulla prior infuerit nec dolorem habeat, qui de se conferat gratiam, ergo recipit primam per accidens causatam a Sacramento Vivorum recepto; Sic probabiliter aliqui.

16 Quænam autem sint Sacramenta Mortuorum, & Vivorum, & cur ita dicantur? Vide *art. antec. n.* 8.

17 Quænam autem sit prima, & secunda gratia, & cur ita dicatur? Vide verb. *Gratia n.* 5.

18 Sacramenta specie distincta, ut Baptismus, Confirmatio, Eucharistia &c. non conferunt omnia æqualem gratiam, sed digniora, & perfectiora Sacramenta majorem, ac perfectiorem Gratiam conferunt. *Communis*, & colligitur ex Concil. Trid. *sess.* 7. *Canon.* 3. ibi: *si quis dixerit, hæc septem sacramenta inter se ita esse paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit*, ubi ut vides, definit Concilium aliud Sacramentum esse alio dignius; Dignior autem, & perfectior causa digniorem, & perfectiorem producit effectum, adeoque &c. & consequenter

per Sacramentum Eucharistiæ, quia omnibus aliis dignius, & perfectius est, cum sit Sacramentum permanens, in se realiter Christum continens, ceteris paribus majorem, & perfectiorem, quam alia Sacramenta, confert gratiam.

19 Sacramenta ejusdem speciei solo numero distincta, ut plures Baptismi, plures Confirmationes, &c. per se, & de lege ordinaria semper æqualem conferunt gratiam, ubi æqualis est dispositio recipientis; Inæqualem autem gratiam, ubi inæqualis est dispositio recipientis, *Communis*.

20 Et ratio primæ partis est de se clara, quia ex Tridentino *sess.* 7. *Can.* 6. per text. cit. *supra n.* 8. Sacramenta seclulo obice conferunt gratiam, quam significant: sed duo Baptismi v. g. per se eandem omnino gratiam significant, ergo per se eandem, & æqualem gratiam conferunt, ubi æqualis est dispositio recipientis: Tunc enim Sacramenta operantur ut causæ naturales. In naturalibus autem ab eadem causa circa passum æqualiter dispositum semper producitur idem, seu æqualis effectus: Unde omnes parvuli in Baptismo per se, & de Lege ordinaria semper accipiunt æqualem gratiam, cum eorum omnium æqualis, vel potius nulla sit dispositio, cum careant usu rationis.

21 Dicitur autem notanter *Per se, & de Lege ordinaria*, quia ut inquit Scotus *in* 4. *q.* 7. *n.* 3. *posset Deus* . . . . *conferre majorem illi, quem prædestinavit ad majorem Gloriam, sed ille uberior gradus non confertur virtute Baptismi, sed de speciali benevolentia Divina*. Et ubi dicit S. Thomas *q.* 64. *art.* 1. *ad* 2. *Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti Sacramentum per devotionem Ministri*. Cui conformis est Scotus *l. c. n.* 5. ibi: *Propter quorum*, idest Parentum, aut Ministrorum, *merita Deus uni*
22 *parvulo potest conferre majorem Gratiam, quam alteri*. Ex quibus patet, quod licet Sacramenta ejusdem speciei solo numero distincta per se, & de Lege ordinaria semper æqualem conferant gratiam, ubi æqualis est dispositio recipientis, ut propterea ad augmentum, vel detrimentum gratiæ Sacramentalis per se nihil conferat Sanctitas, vel improbitas Ministri, ut patet ex Sacris Canonibus, & Textibus citatis *articulo antecedenti sub n.* 52. 53. *&* 54. Per accidens tamen potest conferre Ministri probitas, seu sanctitas, si videlicet suis meritis, precibus, vel industriis impetret suscepturo Sacramentum gratiam efficacem ad ferventiorem dispositionem, ratione cujus major conferretur gratia, *arg. c. Ipsi sacerdotes* 16. *c.* 1. cum similibus.

23 Ratio secundæ partis conclusionis, quod scilicet Sacramenta solo numero distincta inæqualem conferant gratiam, ubi inæqualis est dispositio recipientis, est etiam de se clara, quia sicut causæ omnes naturales perfectius agunt in subjecto magis, seu melius disposito, ita etiam Sacramenta, quæ operantur ut causæ naturales perfectiorem, & majorem conferunt gratiam, ubi magis seu melius erit recipiens dispositus: Unde Concil. Trid. *sess.* 6. *cap.* 7. loquens de justificatione Adultorum per Baptismum docet, baptizatis conferri gratiam juxta mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis, *& secundum propriam cujusque dispositionem, & cooperationem*. Et S. Thom. *q.* 69. *art.* 8. dicit: *Quidam cum majori, quidam cum minori devotione accedunt, & ideo quidam minus de gratia novitatis accipiunt*. Et cum ipso concordat Scotus *in* 4. *dist.* 4. *q.* 7. *n.* 5.

24 Ad recipienda fructuose Sacramenta Mortuorum, scilicet Baptismum, & Pœnitentiam requiritur in Adultis in letali existentibus Contritio, vel saltem Attritio; *Communis*, & desumitur ex Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 4. ubi sic expresse habetur: „ Docet præterea, etsi Contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum (Pœnitentiæ) actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa concluditur, non esse adscribendam; Illam vero Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccati excludat cum spe veniæ, declarat, Donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo Pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei Gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.

25 Ad recipienda rite, & fructuose Sacramenta Vivorum, scilicet Confirmationem, Eucharistiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium requiritur per se loquendo status Gratiæ; *Communissima*. Si quis enim in mortali peccato scienter Vivorum Sacramentorum suscipere, tenetur prius vel per Contritionem perfectam, vel per Attritionem una cum Sacramento Pœnitentiæ se in statum Gratiæ restituere, alias si in peccato mortali scienter existens cum sola Attritione cognita aliquod Vivorum Sacramentum recipiat, non solum infructuose, seu sine gratia sanctificante illud recipit, sed potius de novo gravissime, & sacrilege peccat.

26 Immo ad digne, & fructuose recipiendum Sacramentum Eucharistiæ requiritur ut scienter existens in peccato mortali præmittat de ipso Sacramentalem Confessionem, nec sufficit Contritio. *Communissima* per text. Apostol. 1. *ad Corinth. c.* 11. *num.* 8. ibi: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de Calice bibat: qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*. Et per textum Concilii Tridentini *sess.* 13. *c.* 7. ibi: „ Quare communicare volenti revocandum est in memoriam ejus, *scilicet Apostoli*, præceptum: Probet se ipsum homo; Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis quantumvis sibi contritus videatur absque præmissa Sacramentali Confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris. Quod si necessitate urgente, Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur. Et ibidem Can. 21. *sic expresse habet*: Et ne tantum Sacramentum indigne, atque adeo in mortem, & condemnationem sumatur, statuit, atque declarat ipsa Sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris necessario præmittendam esse Confessionem Sacramentalem; Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat.

Sublata, seu recedente fictione, idest dignitate, vel indispositione suscipientis, reviviscit Baptismus ficte, idest cum obice peccati mortalis susceptus: Unde effectus Gratiæ sanctificantis, qui propter obicem peccati mortalis, seu indispositionem adulti suscipientis tempore suscepti Baptismi impeditus fuit, remoto tali obice per veram Pœnitentiam statim confertur. *Communis* cum S. Thom. *q.* 69. *art.* 10. ubi sic habet: *Oportet, quod remota ea per pœnitentiam*, nempe fictione, *Baptismus statim consequatur suum effectum*. Cui conformis est Scotus *in* 4. *q.* 5. *n.* 4. ubi sic expresse ait: *Potest dici, quod illa fictio non admittitur nisi per veram Pœnitentiam, sed ea dimissa habet Baptismus effectum suum*. Et ibidem *n.* 8. loquens de eo, qui accedit cum fictione subjungit: *Recipit ergo effectum Baptismi, quando pœnitet*. Unde immerito, & falso in contrarium eum citat Gonet *disput.* 4. *de Baptismo, art.* 2. Et conclusio habetur tota expresse ex verbis S. Augustini *lib.* 1. *de Baptismo cap.* 12. *relat. in cap. Tunc valere* 42. *dist.* 4. *de consecr.* ibi: *Tunc valere incipit ad salutem Baptismus, cum illa fictio veraci Confessione recesserit, quæ corde in malitia, vel sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem non sinebat fieri*; Et ratio est quia Baptismus semel valide susceptus ob impressum Characterem est interabilis ex Conc. Florent. *sess. ult. in Decret. Eugenii IV.* & Conc. Trid. *sess.* 7. *Canon.* 9. *cit. art. anteced. n.* 9. & ejus effectus, scilicet regeneratio Spiritualis, est simpliciter necessarius ad salutem, Joann. *c.* 4. *n.* 1. ibi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*. Et peccata ante Baptismum commissa per nullum aliud Sacramentum remitti possunt, sed per ipsum solum Baptismum in re, vel in voto, ut patet ex dictis sub verb. *Peccatum n.* 36. ergo necesse est, ut Baptismus semel valide receptus sine effectu ratione obicis, recedente postea obice operetur suum effectum, quem antea operari nequit. 27

Etiam alia duo Sacramenta imprimentia Characterem, scilicet Confirmatio, & Ordo si ficte, seu indisposite cum obice peccati mortalis recepta sint, recedente postea per veram Pœnitentiam fictione, seu obice peccati mortalis reviviscunt, seu conferunt suum proprium effectum Gratiæ Sacramentalis. Sic expresse S. Th. *in* 4. *dist.* 4. *q.* 3. *art.* 2. S. Bonav. *dist.* 1. *p.* 1. *art.* 13. quibus consonat Scotus *in* 4. *dist.* 1. *q.* 5. *nu.* 7. his verbis; „ In quibuscumque Sacramentis, imprimitur dispositio ad effectum principalem; si propter obicem in suscipiente non causatur tunc effectus principalis, cessante obice, sufficit dispositio ad illum effectum principalem, ut apparet in Sacramentis imprimentibus Characterem, quæ propter hoc non sunt iterabilia." Et sic communior Doctorum; Et ratio est, quia etiam ista duo Sacramenta sunt simpliciter initerabilia, & habent effectum suum sibi proprium, scilicet Confirmatio gratiam in Fide Christi roborantem, Ordo gratiam ad digne, & sancte adimplenda Ministeria Sacra cuilibet Ordini annexa, qui effectus ab aliis Sacramentis conferri nequeunt: adeoque hæc duo quoque Sacramenta semel valide suscepta sine effectu ratione obicis, postea amoto obice effectum suum causare, seu conferre debent, ne recipiens teneatur carere effectu ipsorum in perpetuum. 28

Etiam Extrema Unctio, & Matrimonium probabilius reviviscunt recedente fictione, Sic S. Thomas *l. c. & dist.* 17. *q.* 3. *art.* 4. cum dixisset, Confessionem reviviscere sublata fictione, addit, idem esse in aliis Sacramentis; & colligitur ex Scoto *l. c.* & tenet communior Doctorum. Et ratio est, quia cum etiam hæc duo Sacramenta secundum quid sint irreiterabilia, nempe durante eadem infirmitate, & du- 29

durante vita utriusque conjugis, & habeant effectus aliquos speciales sibi proprios, scilicet Extrema Unctio gratiam delentem peccatorum reliquias, & in extremo conflictu roborantem; Matrimonium Gratiam mutuæ concordiæ conjugum conciliativum, & ad ferenda onera Matrimonii auxiliativum, nec hi effectus per alia Sacramenta conferantur, hinc congruum est etiam hæc duo Sacramenta valide suscepta sine fructu, postea amoto obice, reviviscere, & dictos suos peculiares effectus causare; dummodo obex removeatur intra tempus ejusdem morbi, vel conjugii, ut tenent Suarez, Lugo, Coninch. Castropal. cum La Croix *lib. 6. p. 1. n. 202.* & plurimi alii.

30 Pœnitentia autem non reviviscit recedente fictione, seu obice. Sic Scotus *in 4. dist. 1. q. 2. §. Contra istam opinionem*, ubi sic expresse habet; „ in ficte Pœnitente cessante fictione nihil est, quod sufficiat ad effectum veræ „ Pœnitentiæ, alioquin non oporteret talem ficte con„ fessum de eisdem peccatis alias confiteri“. Scotum sequuntur passim Scotistæ, & varii alii exteri contra Divum Thomam, & alios; Et sic videtur tenere praxis fere universalis Confessariorum, qui omnes solent exigere a Pœnitentibus Confessionum ficte factarum repetitionem; Eo vel maxime, quod non datur Sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe, ut jam probavimus sub verb. *Pœnitentiæ Sacramentum artic. 2. a num. 16. ad 29.* Vide *ibi*.

31 Eucharistia vero probabilius reviviscit recedente obice, si obex removeatur; antequam consumptæ sint species; Secus tamen, si obex removeatur solum, postquam jam totaliter consumptæ sunt species, & Christus jam desiit esse præsens. Sic communior Doctorum cum Aversa *de Eucharistia q. 7. sect. 1.* Suarez *d. 63. sect. 8.* La Croix *lib. 6. num. 250.* Et ratio primæ partis est, quia cum in tali casu subjectum jam sit dispositum ad gratiam, & cum Sacramento permanente adsit Auctor omnis gratiæ, dicendum est, quod tunc causet gratiam. Ratio autem secundæ partis est, quia, si Eucharistia revivisceret, quando obex removetur solum, postquam sunt consumptæ totaliter species, & Christus jam desiit esse præsens, sequeretur, quod Sacerdos, qui toto tempore vitæ suæ quotidie communicasset sacrilege, si in fine vitæ pœniteret, acciperet ex opere operato vi tot Communionum sacrilegarum plus gratiæ, quam Sacerdos, qui quotidie semper digne communicasset, quod nemo dixerit.

32 Sacramenta non causant Gratiam physice, sed moraliter, idest Sacramenta non producunt Gratiam ut causæ physicæ, sed ut causæ morales, quatenus efficaciter movent Deum ad producendam Gratiam, quam significant, & quam ipsemet Deus statuit dare infallibiliter, quotiescumque rite conficerentur, & digne sumerentur. Sic Scotus *in 4. dist. 1. q. 3. & 5.* cum omnibus suis Scotistis, S. Bonaventura, Richardus, Alensis, Aureolus, Vasquez, & plurimi alii contra Thomistas, & alios; Et ratio est, quia modus operandi sequitur modum essendi; Sacramenta autem ut Sacramenta sunt quid morale, cum dependeant solum ex institutione Christi, a qua, & meritis ejusdem Christi Domini totam suam vim atque efficaciam causandi habent, adeoque & illorum modus operandi erit moralis, & non physicus; Tum quia ex Divo Thoma *1. p. q. 45. articul. 5.* creatura non potest creare, neque instrumentaliter, neque instrumentaliter saltem physice, quia creare est potentiæ infinitæ: Sacramenta autem sunt creaturæ, adeoque non possunt producere Gratiam ut causæ physicæ, quoniam Gratia habet esse per creationem: Tum etiam quia nulla causa producit physice effectum, nisi physice actu existat; Sacramenta autem conferunt Gratiam aliquando pro eo tempore, quo non amplius existunt, cum, ut diximus *supra numer. 27.* ex S. Thoma, S. Augustino, Scoto, & communi aliorum, Baptismus ficte, seu cum obice receptus non causat Gratiam pro tempore, quo cum tali obice peccati mortalis recipitur, sed solum pro tempore quo per veram Pœnitentiam removetur talis obex; & sic si quis hodie cum obice reciperet Baptismum, & cras obicem removeret, reciperet cras Gratiam virtute Baptismi hodie suscepti, quod cum non possit competere causis physicis, dicendum est Sacramenta esse tantum causas morales, adeoque &c.

33 Character Sacramentalis, qui ut diximus *supra num. 4.* est effectus particularis aliquorum Sacramentorum proprius, imprimitur solum in tribus Sacramentis, scilicet Baptismo, Confirmatione, & Ordine. *Communis inter Catholicos*, ex Concilio Florent. *sess. ultim.* in *Decreto Eugenii IV.* & Concilio Tridentino *sess. 7. Canon. 9.* per textus *loc. cit.* adductos.

34 Cur autem sola dicta tria Sacramenta, & non alia quatuor imprimant Characterem? Ratio a priori non est nisi voluntas Christi Domini ita instituentis, quæ nobis sufficienter constat ex perpetua traditione, & auctoritate Ecclesiæ; Ratio autem congruentiæ desumitur ex Scoto *in 4. dist. 6. q.* quia sicut in Politia Civili tres tantum sunt gradus determinati, & speciales; Primus scilicet dum admittitur quis in familiam Principis; Secundus, cum constituitur miles ad defendendam Rempublicam; Tertius, dum constituitur Officialis Principis: Ita tres solum gradus determinati & speciales, adeoque dignitatem, aut Characterem imprimentes reperiuntur in Politica Ecclesiastica. Primus scilicet dum quis recipitur in Familiam Christi, quod fit in Baptismo; Secundus, dum fit Christi miles ad defensionem Fidei Christianæ, quod fit in Confirmatione; Tertius, dum constituitur Dux, aut unus ex Magistratu Familiæ Christi, & Dispensator Mysteriorum Dei, quod fit in Ordine.

Character est *signum spirituale indelebile animæ impres-* 35
sum in susceptione sacramenti interabilis significans potesta-
tem quamdam spiritualem eo Sacramento acquisitam. Est
in re Communis, & desumitur ex Concilio Florentino
sess. ultim. in Decreto Eugen. IV. & Concilio Tridentin.
sess. 7. Canon. 9.

Character non est pura relatio rationis, aut denomi- 36
natio extrinseca. *Communis* ex Concilio Florentino *loc.*
citat. ubi Character vocatur *spirituale quoddam si-*
gnum a ceteris distinctivum impressum in anima, indele-
bile, & ex Concilio Tridentin. *loc. citat.* ubi character
appellatur *signum spirituale, & indelebile impressum in*
anima.

Character neque est relatio realis, sed entitas absolu- 37
ta. Sic tenent communius Doctores, & signanter celebrio-
res Scotistæ, ut Bassolius, Mayronius, Rubionus, Vo-
rillon, Nicolaus de Orbellis, Cavellus, Aretinus, Hy-
quæus Pontius, Mastrius, Frassen, Coen, Dupasquer, &
alii plures; Nec contrarium Scotus, ut falso aliqui præ-
tendunt, cum ipse *in 4. dist. 6. quæst. 10. num. 16.* re-
solvat Characterem esse aliquid reale, sed an relativum
sit, vel absolutum, nihil determinat, cum utrumque pro-
blematice defendat, & sic plenam suis relinquat opinandi
libertatem, ut patet ex sequentibus suis præcisis verbis:
utrumque salvari potest, quod sit scilicet forma respecti-
va, sicut jam ostensum est, vel quod sit forma realis ab-
soluta.

Character Sacramentalis non subjectatur in anima sub 38
ratione formali animæ. *Communis*, cum S. Thoma *quæst.*
63. art. 4. & Scoto *in 4. dist. 6. quæst. 11. num. 3. & 4.*
Character igitur subjectatur in anima sub ratione formali
voluntatis; Sic Scotus *loc. cit.* cum omnibus suis contra 39
Thomistas, qui dicunt subjectari in intellectu: Ratio au-
tem nostra est, qui in ea potentia poni debet signum o-
bligationis, in qua ponitur obligatio; obligatio autem a-
nimæ ad Christum, quæ contrahitur per Baptismum &c.
ponitur in voluntate, & non in intellectu, cum intellectus
utpote potentia necessaria, & ad unum determinata, non
sit capax præcepti, vel obligationis, adeoque &c. Tum
quia Character debet poni in illa potentia, quæ omnes a-
lias potentias movet, & dirigit ad actiones, ad quas con-
feruntur Sacramenta; Hoc autem competit voluntati in-
star Reginæ omnibus potentiis imperanti, adeoque &c.

Character Sacramentalis de potentia Dei ordinaria est 40
indelebilis, tum in hac, tum in altera vita, *Communis*;
Et ratio est, quia alioquin a Conciliis Florentino, &
Tridentino *loc. cit.* non posset dici absolute esse *signum*
indelebile. Potest tamen deleri de potentia Dei absoluta,
tam in hac, quam in altera vita. *Communis*. Unde Sco- 41
tus *in 4. dist. 6. q. 9. n. 20.* sic expresse habet: *Nulla for-*
ma potest esse in anima, quam non possit Deus de potentia
absoluta delere, quia in hoc nulla invenire potest contradictio.

Sacramenta denegari nequeunt mulieribus menstruatis. 42
Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 107. incip. *Omnium soli-*
citudinum §. 3. 14. 39. Sacramentorum participatio dene- 43
gatur occultantibus Fidei Christianæ professionem cum si-
mulatione Mahumetismi. Idem Constit. 89. incip. *Inter*
omnigenas §. 6. Item mulieribus Christianis in Turcarum 44
contuberniis viventibus absque Religionis exercitio. Idem
ibid. §. 7. Item mulieribus nulliter nuptiis cum infideli- 45
bus, donec in concubinatu permanserint. Idem *ibid.* §.
13. Item iis, qui uxore ad Turcas confugiente, aliam du- 46
cere præsumpserint. Idem *ibidem* §. 12.

Sacramenta administrantes, etiam in Ecclesiis Regula- 47
rium, subsunt visitationi, & correctioni Episcopi, in his,
quæ spectant ad ipsam administrationem. Idem Constitut.
109. incip. *Firmandis* §. 2. Amplia, etiamsi ipsi non sint 48
Parochi. Idem *ibid.* §. 3.

Sacramentorum simulatio licita non est, etiam ad evi- 49
tandum mortis periculum. Idem tom. 2. Constit. 18. inc.
Postremo mense §. 20. & 21.

Ss. Sacramentum Eucharistiæ publicæ Fidelium vene- 50
rationi exponendum non est, sine licentia Episcopi, seu
Ordinarii loci; Idem Const. 5. incip. *Accepimus*.

Sacramentorum materiam, & formam adhibere circa 51
subjectum capax, absque intentione conficiendi Sacramen-
tum, est omnino illicitum. Idem Constitut. incip. *Ex quo* 52
primum, §. 56. Sacramentum, si partes subjecti sejunctæ
sint, valide, & licite conferri potest a pluribus Commi-
nistris, materiam, & formam seorsim, & diversis parti-
bus applicantibus. Idem in d. Appendice, Const. inc. *Pe-*
racta, §. 15. ubi asserit, quod legitima concurrente cau-
sa, ut instans periculum vitæ infirmi, etsi Ritualia obstent,
nedum valide, sed etiam licite hodie in Ecclesia Occiden-
tali Sacramentum Extremæ Unctionis administretur a plu-
ribus Sacerdotibus, quorum unus unum organum sensus inun-
gat, proferatque formam, aliique idem præstent super aliis

sen-

sensum organis. Vide ad id jam tradita a nobis in Tomo
tertio, verb. *Extrema Unctio*, a n. 29. ad 33.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 E Philosophia etiam peripatetica desumpta sunt, quæ
scholastici disputant de effectibus Sacramentorum, tum
& maxime de eo, quomodo, & quando Sacramenta pro-
ducant gratiam. Confer *Van-Espen Jur. Eccl. univ. p. 2. tit.
1. cap. 1. §. 6.*
2 Inter effectus Sacramentorum recensetur & *character*,
isque effectus tribus tantum Sacramentis tribuitur, *Baptis-
mo, Confirmationi, & Ordini*; Concilium Trid. *sess. 7. de
Sacrament. in gener. cap. 9.*
3 In quo vero consistat characteris essentia, non conve-
niunt inter se Theologi, & Canonistæ. Dixit utique Con-
4 cilium Tridentinum *loco mox citato* imprimi per dicta tria
Sacramenta *characterem in anima, hoc est signum spiritua-
le, & indelebile*. Sed quid sit signum hoc, magna est dis-
sensio. *Verisimilius est (ait Vanespen ubi supra §. 1.) aliud
5 dicere noluisse Synodum, nisi quod per hæc Sacramenta im-
6 primatur in anima ens quoddam morale, quale solet impri-
mi dum quis ad dignitatem, aut ad conditionem aliquam
stabilem, & permanentem assumitur, ut exemp. gr. ad di-
gnitatem doctoralem, regulam &c. In horum enim adoptio-
ne, & collatione accedit, ipsi accipienti hujusmodi digni-
tatem, vel conditionem quoddam ens morale, ratione cujus
perpetuo reputatur Rex, Doctor &c.*
7 At, si dicendum quod res est, nec ipse *Van-Espen* satis
8 explicat quid sit signum hoc spirituale, & indelebile. Re-
tineamus autem eum, qui ex charactere fluit, effectum,
quod scilicet tria hæc Sacramenta non sint reiterabilia,
& non curemus de explicatione mox dicti signi *spiritualis,
& indelebilis*.
9 Cæterum tametsi dicta tria Sacramenta haud reiterentur,
tamen si rationabiliter de eorum valida collatione dubite-
tur, reiterari possunt; Et quod notandum est, antiquitus
10 sine ulla conditionis expressione reiterabantur, ut *Van-
Espen eodem loco §. 15.* monstrat *ex Can. 1. Concilii Cartha-
ginensis V.* Invaluit vero postmodum, ut rei terarentur sub
11 expressa conditione *si suscepta non sint*. Sed nescitur quo
tempore reiterari dd. tria Sacramenta cœperunt sub dicta
conditione. Haud improbabile vero est, ea ita reiterari
12 cœpisse ex quo responsum *Alexandri III.* de quo *in c. 2.
de Baptismo* Decretalibus Gregorii XI. insertum fuit. In eo
13 enim habet: „ De quibus dubium est, an baptizati fuerint,
„ baptizentur his verbis præmissis: Si baptizatus es, non
„ te baptizo; Sed si nondum baptizatus es, te baptizo.
14 Recte vere monet *Rituale Romanum sub titulo de forma
Baptismi*; *Hac tamen conditionali forma non passim, aut
leviter uti licet, sed prudenter, & ubi re diligenter per-
vestigata probabilis subest dubitatio infantem non fuisse bapti-
zatum*.

SACRA SCRIPTURA.

Vide infra *Scriptura Sacra*.

SACRIFICIUM.

SUMMARIUM.

1 *Sacrificium in genere sumitur dupliciter, scilicet late, seu improprie, & stricte, seu proprie.*

2 *Sacrificium late, seu improprie sumptum quid sit?*

3 *Sacrificium stricte, seu proprie sumptum quid sit?*

4 *Sacrificium stricte, & proprie sumptum, de quo hic est sermo, definitur.*

5 *Explicatur per singulas particulas, usque ad n. 10.*

11 *Sacrificium varie dividitur. Primo ratione materiæ dividitur in Victimam, seu Hostiam, in Immolationem, & in Libamen, quæ omnia declarantur.*

12 *Secundo ratione formæ, seu modi dividitur in* Holocaustum, Hostiam pacificam, & Hostiam pro peccato, *quæ omnia declarantur.*

13 *Tertio ratione finis dividitur in* Latreuticum, Eucharisticum, Impetratorium, & Satisfactorium, *quæ omnia declarantur.*

14 *Omnia dicta sacrificia modo coadunata sunt in uno Tremendo, & Incruento Missæ sacrificio.*

15 *Quamvis unicum tantum sit sacrificium novæ Legis, seu Missæ, ratione unius tantum rei oblatæ, quæ est ipse Christus; Ratione tamen modi offerendi est duplex, scilicet* Cruentum, & Incruentum, *& quid sit utrumque?*

16 *Sacrificium Missæ penes diversos fines dividitur in* Latreuticum, Eucharisticum, Satisfactorium, & Impetratorium, *quæ omnia declarantur.*

17 *Penes autem solos diversos fructus, & effectus suos sacrificium Missæ dividitur in* Propitiatorium, *seu meritorium, in* Satisfactorium, & Impetratorium, *de quibus* remissive.

18 *Sacrificium unde dicatur?*

19 *Missa unde dicatur?*

20 *Sacrificium Missæ a Christo est institutum, & hoc in nocte Cœnæ.*

21 *In sacrificio Missæ est eadem Hostia, quæ in Cruce.*

22 *In Sacrificio Missæ continetur Christus incruente, & immolatur.*

23 *Sacrificii Missæ oblatio non præjudicat sacrificio facto a Christo in Cruce.*

24 *Sacrificium in pane, & vino consecratis obtulit etiam Christus, & sic faciendum præcepit Apostolis, & successoribus.*

25 *Sacrificium Missæ a B. Jacobo Apostolo fuit ordinatum quo ad ritum, & celebrationem.*

26 *Ad rite perficiendum sacrificium Missæ Canon fuit ab Ecclesia institutus ex Christi verbis, & Apostolorum traditione.*

27 *Cæremoniæ, quæ in sacrificio Missæ sunt, ex Apostolorum traditione habentur.*

28 *Sic Vestes, Benedictiones, Thimiamata &c.*

29 *Sacrificium Missæ non fieri vulgari lingua.*

30 *In sacrificio Missæ quædam dicenda sunt clara, & alta voce, & quædam submisse.*

31 *Sacrificium Missæ ab Apostolis cæpit fieri post Ascensionem Christi in Cœlum.*

32 *Missa olim dividebatur in duas partes, scilicet in Missam Cathecumenorum, & Missam Fidelium. Et quomodo.*

33 *Missa quid vere sit?*

34 *Principalis Offerens Missæ sacrificium est Christus Dominus, quamvis illud offerat Sacerdotum ministerio.*

35 *Minus principalis Offerens Missæ sacrificium est sacerdos Celebrans ut proximus, & immediatus Christi Minister, & Vicarius.*

36 *Etiam cæteri alii Fideles non sacerdotes aliquo modo, licet minus proprie, hoc sacrificium offerunt.*

37 *Hostia, & res oblata principalis, seu id quod proprie, & principaliter offertur in sacrificio Missæ, est Corpus, & Sanguis Christi, atque ipse Christus, est constitutus sub speciebus panis, & vini vi actionis consecrativæ.*

38 *Substantia panis, & vini est Hostia minus principalis, seu materia, ex qua fit Hostia principalis hujus Sacrificii.*

39 *In Missæ sacrificio variæ Actiones interveniunt, scilicet Oblatio panis, & vini, Consecratio, Oblatio Corporis Christi post Consecrationem, specierum mixtio, Fractio, distributio, Sacerdotis Communio &c.*

40 *Missæ partes tres communiter assignantur, quæ adducuntur.*

41 *Tamen sola Consecratio est essentialis pars; immo tota essentia hujus sacrificii, seu essentia Missæ consistit in sola Consecratione.*

42 *Probatur ex Sanctis Patribus.*

43 *Probatur ratione.*

44 *Hinc essentia sacrificii Missæ non consistit in Oblatione sive panis, & vini ante Consecrationem, sive Corporis, & Sanguinis post eamdem.*

45 *Neque sumptio Hostiæ, seu Sacramenti, quæ fit a sacerdote celebrante spectat ad veram essentiam sacrificii Missæ; Quamvis tamen aliquo modo sit de ejus integritate.*

46 *Assignatur ratio primæ partis.*

47 *Assignatur ratio secundæ partis.*

48 *Neque aliæ omnes sacræ Actiones, quæ in Missa peraguntur, pertinent ad essentiam sacrificii.*

49 *Consecratio utriusque speciei non est de essentia sacrificii Missæ, ut sacrificium est præcise; seu Consecratio utriusque speciei panis, & vini non est de necessitate Sacramenti.*

50 *Consecratio utriusque speciei panis, & vini est de necessitate præcepti Divini.*

51 *Unde per se nunquam licitum est consecrare unam tantum speciem etiam in gravi necessitate communicandi infirmum alioquin sine Viatico moriturum.*

52 *Ac proinde probabilius neque Summus pontifex potest dispensare, & concedere, ut una tantum specie consecretur.*

53 *Hinc falsum, & fabulosum est, quod* Innocentius VIII. *dispensavit cum Norvegis, ut in una tantum specie consecrarent.*

54 *Adducitur probatio conclusionis.*

55 *Non est tamen omnino improbabile, quod in aliquo urgentissimo casu posset Papa dispensare, ut sacrificium Missæ fieret sub una tantum specie. Seu potius ex rationabili interpretatione declarare, tunc cessare obligationem præcepti Divini de integritate sacrificii sub utraque specie.*

56 *Sacrificium Missæ quomodo differat a sacrificio Crucis.*

57 *Sacrificium Missæ quomodo differat a sacrificio ultimæ Cœnæ.*

58 *Sacrificium Missæ quomodo differat a Sacramento Eucharistiæ.*

59 *Ratione finis perfectius est sacrificium, quam Sacramentum.*

60 Ge-

1 Sacrificium in genere sumitur dupliciter, scilicet late,
2 seu improprie, & stricte, seu proprie, *Communis*. Sacrificium late, seu improprie sumptum est quodlibet opus bonum in Dei honorem, & cultum relatum, ut sunt Orationes, Laudes, Adorationes, cæterique actus virtutum præsertim Religionis; Et in hoc sensu sacrificium complectitur Justitiam, juxta illud *Psalm. 4. num. 1. sacrificate sacrificium justitiæ*. Item internum animi dolorem propter Dei offensam, juxta illud *Psalm. 51 n. 9. sacrificium Deo spiritus contribulatus*. Item externam laudem in Deum relatam, juxta illud *Psalm. 46. num. 24. sacrificium laudis honorificabit me*. In simili sensu loquitur Paulus *ad Hebræos cap. 13. num. 15. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, idest fructum labiorum confitentium nomini ejus*. Sacrificium stricte, seu proprie sumptum est peculiaris actus virtutis Religionis, quo speciali quodam
3 modo recognoscimus summam Dei excellentiam, supremumque ejus Dominium, & nostram ad ipsum subjectionem per oblationem, & destructionem alicujus rei sensibilis. Et sacrificium hoc modo sumptum, de quo hoc loc
4 est sermo, sic definitur: *Sacrificium stricte, seu proprie sumptum est oblatio externa rei sensibilis legitime instituta, & a Ministro legitimo soli Deo per destructionem, vel notabilem ipsius rei oblatæ immutationem in recognitionem nostræ totalis ad ipsum subjectionis, supremique ipsius in nos, & res omnes Dominii; Est in re communis*.

5 Dicitur primo *Oblatio externa rei sensibilis*, quia sacrificium est cultus Dei exterior protestativus supremi ejus Dominii etiam coram hominibus, qui nonnisi sensibilibus communicant inter se.

6 Dicitur secundo *legitime instituta*, quia cum sacrificium sit signum publicum protestativum supremi Dei Dominii, & specialis Dei cultus nomine totius Communitatis Deo exhibendus, & signa communia, & cultus publici per publicam, & legitimam auctoritatem institui debeant, ideo & ipsum sacrificium debet esse institutum publica, & legitima auctoritate, & per hoc sacrificium differt a Martyrio, quod non est publica auctoritate institutum.

7 Dicitur tertio *Et a Ministro legitimo*, quia cum sacrificium sit specialis Dei cultus, nomine totius Communitatis ei exhibendus, requiritur, quod ad hoc sit aliquis specialiter deputatus tamquam legitimus *Minister*; Unde non solum in lege Evangelica sunt ad id deputati speciales Ministri, nempe Sacerdotes, *ex cap. Firmiter credimus 1. de summa Trin. & Fide Catholica*, & Concil. Trid. *sess. 23. & Canon. 1.* sed etiam in Lege scripta sacrificia offerebantur a Ministris ad hoc specialiter deputatis, ut patet *Num. 3.* & qui sine tali deputatione sacrificia offerre tentarunt, divinitus sunt puniti, ut patet de Saule 1. *Reg. 13.* & Ozia 2. *Paral. 26.* Et enim in Lege naturæ fuisse aliquos specialiter deputatos, colligitur *ex Genesi 14.* ubi Melchisedech dicitur obtulisse panem, & vinum, & ratio additur: *Erat enim Sacerdos Dei Summi*; Et tales Sacerdotes pro tunc secundum communem opinionem erant Principes familiarum, & Filii Primogeniti, & aliqui alii, qui ex inspiratione Divina sacrificia obtulerunt, ut Abel legitur *Gen. 4.*

8 Dicitur quarto *Factæ soli Deo*, quia cum sacrificium sit actus virtutis Religionis, & quidem supremæ ejus speciei, quæ dicitur *Latria*, ideo soli Deo offerri potest. Unde quamvis celebrentur Missæ in honorem Beatissimæ Virginis, & Sanctorum, non tamen illis sacrificium offerri potest, ut docet Concilium Trident. *sess. 22. cap. 3.*, ibi: *Quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, sed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam facimus in terris*.

9 Dicitur quinto *Per destructionem, vel notabilem ipsius rei oblatæ immutationem*, quia ad rationem sacrificii proprie dicti requiritur, vel quod res oblata physice destruatur, vel saltem moraliter immutetur, ita ut res oblata accipiat alium statum, & reddatur omnino inutilis ad proprios usus, seu functiones naturales; Sic olim ab Hebræis oves verissime sacrificabantur, quando realiter percussæ destruebantur; Et in Libaminibus vinum, & oleum vere ab ipsis sacrificabantur, quando effundebatur in terram circa Altare Domini; Nam tunc ponebatur in statu corruptionis, & nobilis immutationis, & licet non statim substantialiter corrumperetur, donec siccaretur, tamen acquirebat statum inutilem ad suum usum naturalem, & humanum.

10 Dicitur sexto, & ultimo *In recognitionem nostræ totalis ad ipsum subjectionis, supremique ipsius in nos, & res omnes Dominii*, quia ideo per sacrificium res sensibilis destruitur, vel notabiliter immutatur, ut confiteamur nostram totalem ad Deum subjectionem, & supremam ipsius potestatem super nos, & res omnes, plenumque ipsius Dominium vitæ, & mortis, ita ut tam facile possit nos, & omnia immutare, vel destruere, quam facile nos rem aliquam nostram immutamus, & destruimus.

Sacrificium varie dividitur; Primo ratione materiæ di- 11
viditur in *Victimam*, seu *Hostiam*, in *Immolationem*, & in *Libamen*. *Victima*, seu *Hostia* dicebatur sacrificium, quo in veteri Lege Deo offerebantur animalia, sive fuissent quadrupedia, sive volatilia, & inter volatilia præcipue offerebantur Columbæ, Turtures, & Passeres; inter quadrupedia vero Boves, Oves, & Capræ. *Immolatio* dicebatur sacrificium, quo Deo offerebantur res inanimes, sed solidæ, ut fruges terræ, panes, thura, & hujusmodi. *Libamen* dicebatur sacrificium, quo Deo offerebantur res inanimes, sed liquidæ, ut vinum, oleum, sanguis, & hujusmodi.

Secundo ratione formæ, seu modi, quo fiebat, dividi- 12
tur in *Holocaustum*, *Hostiam pacificam*, & *Hostiam pro peccato*. *Holocaustum* dicebatur sacrificium, in quo tota res oblata destruebatur, seu comburebatur, & in fumum resoluta sursum ad Deum ascendebat, ut nihil inde cederet in usus hominum. *Hostia pacifica* dicebatur sacrificium, in quo una pars rei oblatæ comburebatur in honorem Dei, altera cedebat in usum Sacerdotum, & tertia in usum ipsorum offerentium. *Hostia pro peccato* dicebatur sacrificium, in quo una pars rei oblatæ comburebatur, & altera cedebat in usum Sacerdotum tantum eo in atrio Templum vescentium.

Tertio ratione finis, quo fiebat, dividitur in *Latreuti-* 13
cum, *Eucharisticum*, *Impetratorium*, & *Satisfactorium*. Sacrificium *Latreuticum* dicebatur illud, quod per se totum in Dei cultum, & honorem exhibebatur. *Eucharisticum* dicebatur illud, quod fiebat pro beneficiis obtinendis, scilicet pro obtinendis bonis, & avertendis malis. *Satisfactorium* dicebatur illud, quod offerebatur Deo in satisfactionem pro peccatis.

Omnia dicta sacrificia modo coadunata sunt in uno 14
Tremendo, & Incruento Missæ sacrificio; *Communis inter Catholicos*; Unde Sanctus Leo *serm. 8. de Passione* sic ait: „ Cardinalium sacrificiorum varietate cessante, om„ nes differentias Hostiarum una Corporis, & Sanguinis „ implet Oblatio. “ Et Ecclesia in Secreta Missæ post Dominicam VII. Pentecostes sic orat: „ Deum, qui Lega„ lium differentiam Hostiarum unius sacrificii perfectione „ sanxisti. & expressius idipsum docet Concil. Trident. *sess. 22. cap. 1.* ibi: „ Hæc denique illa munda oblatio est, „ quæ per varias sacrificiorum Naturæ, & Legis tempo„ re similitudines figurabatur, utpote quæ bona omnia „ per illa significata, veluti illorum omnium consumma„ tio, & perfectio complectitur.

Quamvis unicum tantum sit sacrificium novæ Legis, 15
seu Missæ, ratione unius tantum rei oblatæ, quæ est ipse Christus; Ratione tamen modi offerendi est duplex, scilicet *Cruentum* dicitur, quo Christus in Cruce seipsum obtulit Deo cum reali effusione Sanguinis, mactatione, & morte violenta. Sacrificium *Incruentum* dicitur, quo Christus offertur Deo absque reali effusione Sanguinis, & morte violenta; sed modo incruento, mystico, seu repræsentativo in omnibus Missæ sacrificiis; *Communis* ex Trident. *sess. 22. cap. 2.* ibi: „ In Divino hoc sacrificio, quod „ in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & „ incruente immolatur, quia in Ara Crucis semel se ipsum „ cruente obtulit.

Sacrificium Missæ propter diversos fines dividitur in *La-* 16
treuticum, *Eucharisticum*, *Satisfactorium*, & *Impetratorium*. *Latreuticum* dicitur, quatenus per se offertur in Dei cultum, & honorem, & in contestationem ejus supremi Dominii, tamquam finem principalem sacrificii. *Eucharisticum* dicitur, quatenus offertur Deo in gratiarum actionem pro beneficiis receptis. *Satisfactorium*, quatenus offertur Deo in satisfactionem pro peccatis. *Impetratorium*
dicitur, quatenus Deo beneficiis impetrandis, seu obtinen- 17
dis bonis, & avertendis malis. Propter autem solos diversos fructus, & effectus suos sacrificium Missæ dividitur in *Propitiatorium*, seu *Meritorium*, in *Satisfactorium*, & *Impetratorium*, de quibus sub verb. *Missa art. 1. a num. ad 7.* Vide ibi.

Sacrificium dicitur *quasi sacrum factum*; *cap. Multi se-* 18
cularium 84. caus. 1. quæst. 1. ibi: „ Sacrificium autem „ (dicitur) quasi sacrum factum, quia prece mystica con„ secratur pro nobis in memoriam Dominicæ Passio„ nis.

Missa dicitur a verbo *Mitto*, quia in illa preces, sup- 19
plicationes, vota, immo & ipsum Christi Corpus, & Sanguis mittuntur ad Deum; Unde S. Gregorius *lib. 4. Dialogorum cap. 58.* sic expresse habet: „ Dicitur Missa „ quasi transmissio, eo quod populus fidelis per ministe„ rium Sacerdotis, qui fungitur vice Mediatoris inter „ Deum, & homines, preces, & supplicationes, & vota „ transmittat Altissimo; Ipsum vero sacrificium, idest Ho„ stia, Missa vocatur, quasi transmissa.

Sacrificium Missæ a Christo est institutum, & hoc in no- 20
cte Cœnæ, & est Deo gratissimum; Concil. Senon. *cap. 11.*, & Concil. Trid. *sess. 22. cap. 1.*

21 In Sacrificio Missæ est eadem Hostia, quæ in Cruce; Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 2.

22 In Sacrificio Missæ continetur Christus incruente, & immolatur; Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 2.

23 Sacrificio Missæ oblatio non præjudicat Sacrificio facto a Christo in Cruce; Conc. Trid. *cit. sess.* 22. *cap.* 2. *&* *Can.* 4. ibi: „ Si quis dixerit, blasphemiam irrogari Sanctissimo Christi „ sacrificio in Cruce peracto per Missæ Sacrificium, aut „ illi per hoc derogari, anathema sit."

24 Sacrificium in pane, & vino consecratis obtulit etiam Christus; Concil. Senonens. *cap.* 11. & Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. Et sic faciendum præcepit Apostolis, & Successoribus; *ibid. cap.* 1.

25 Sacrificium Missæ a D. Jacobo Apostolo fuit ordinatum, seu dispositum quoad ritum, & celebrationem; *c. Jacobus* 47. *dist.* 1. *de Cons.* & habetur per extensum *in Const. Apost. lib.* 8. *cap.* 22. *& seq.*

26 Ad rite perficiendum Sacrificium Missæ Canon fuit ab Ecclesia institutus ex Christi verbis, & Apostolorum traditione; Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 4.

27 Cœremoniæ, quæ in Sacrificio Missæ fiunt, ex Apostolorum traditione habentur; *cap. Ecclesiasticorum* 5. *distinct.* 11. Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 5. Sic vestes, Benedictiones, Thymiamata; Concil. Tridentin. *ibidem cap.* 5.

28 Sacrificium Missæ non potest fieri vulgari lingua; Con-
29 cil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 8. *&* *Canon.* 9. In Sacrificio Missæ
30 quædam dicenda sunt clara, & alta voce, & quædam submissa; Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 5. *&* *Can.* 9.

31 Sacrificium Missæ ab Apostolis cœpit fieri post Ascensionem Christi in Cœlum; *lib.* 8. *Const. Apost. cap. ult.* ibi: „ Nos „ vero post Assumptionem ejus offerentes, ut idem con„ stituit, Sacrificium mundum, & incruentum elegimus „ Episcopos, Presbyteros, & Diaconos septem.

32 Missa olim dividebatur in duas partes, scilicet in Missam Cathecumenorum, & Missam Fidelium. *Missa Cathecumenorum* durabat a principio Missæ usque ad Offertorium exclusive, & fuit sic dicta, quia tamdiu, & non ultra Cathecumenis interesse licebat. Post Evangelium enim ante Offertorium, quo incipiebat Missa sacra, Diaconus publica voce clamabat *Ite Missa est*, quibus auditis ab Ecclesia excludebantur Cathecumeni, Energumeni, ac publice Pœnitentes, quibus non licebat interesse Consecrationi Corporis, & Sanguinis Domini Nostri JESU CHRISTI. *Missa Fidelium* incipiebat ab Offertorio, & durabat usque in finem. Unde ob hanc veterem Missæ divisionem etiam nunc tota sacra Actio solet quandoque dici plurali *Missarum solemnia*, quamvis etiam in singulari pro nostro jam communi usu intelligendi sufficienter significet, & denotet totam illam Actionem sacram, quæ in Missa a principio usque in finem peragitur; Et hinc post totam illam sacram Actionem in fine Celebrans, aut Diaconus dicit: *Ite Missa est*; quibus insinuatur, & significatur, Hostiam sacram jam esse plene oblatam, Missam, seu transmissam ad Patrem, & ideo omnibus esse jam liberam missionem, seu dimissionem, ac licentiam abeundi.

33 Missa est „ verum, & unicum novæ Legis sacrificium, „ quo a Sacerdote rite ordinato Corpus, & Sanguis Do„ mini Nostri Jesu Christi sub speciebus panis, & vini ex „ ejus institutione certo ritu pro salute vivorum, & De„ functorum Deo offertur, immolatur, & sumitur;" Sic in re *Communis Theologorum*. Et sumitur ex Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. *&* 2. *&* *Can.* 1. 2. *&* 3.

34 Principalis Offerens Missæ sacrificium est Christus Dominus, quamvis illud offerat Sacerdotum ministerio; *Communis Catholicorum*, & habetur clare ex Concil. Florent. *sess. ult. in Decreto Eugenii IV.* & Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 2., ubi expresse dicit: „ Una est, eademque Ho„ stia, idem nunc Offerens Sacerdotum ministerio, qui „ se ipsum tunc in Cruce obtulit, sola offerendi ratione „ diversa." Et id ipsum clare demonstrant verba Consecrationis, ubi Sacerdos non nomine proprio, sed in persona Christi loquens dicit. *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus &c.*

35 Minus principalis Offerens Missæ sacrificium est Sacerdos Celebrans, ut proximus, & immediatus Christi Minister, & Vicarius; *Communis*, & clare constat ex adductis verbis Concilii Tridentini: *Idem nunc Offerens Sacerdotum ministerio*, & ex eo, quod Sacerdos per Ordinationem accepit potestatem a Christo, ut in ejus persona hoc sacrificium offerret; Unde Christus Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus, juxta Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. præcipit, ut sacrificium offerrent, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; Cum autem Sacerdos in persona Christi loquens hoc conficiat Sacramentum, & sacrificium, ut patet ex verbis Consecrationis: *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*, hinc non est principalis Offerens, sed post Christum, qui est offerens principalis, immediatus, & proximus ejus Minister, & Vicarius.

36 Etiam cæteri alii Fideles non Sacerdotes aliquo modo, licet minus proprie hoc sacrificium offerunt; *Communis*, & habetur expresse ex verbis Innocentii III. *lib.* 3. *de Myster. Missæ cap.* 6. ibi: „ Non solum offerunt Sacerdotes, „ sed & universi Fideles, nam quod specialiter adimple„ tur ministerio Sacerdotum, hoc universaliter agitur „ voto Fidelium." Unde *in Canone Missæ* dicitur; „ Me„ mento Domine famulorum, famularumque tuarum, pro „ quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrifi„ cium laudis;" Et *infra*. „ Hanc igitur oblationem ser„ vitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ." Unde Fideles dicuntur offerre hoc sacrificium dupliciter; Primo ratione quadam generalissima tamquam membra Ecclesiæ, cujus nomine Sacerdos offert Deo hoc sacrificium; Secundo ratione quadam magis speciali, & particulari, quatenus speciali quadam cooperatione ad ejus Oblationem concurrunt, vel dando pro tali sacrificio eleemosynam, seu honorarium, vel necessaria suppeditando, vel Sacerdoti sacrificanti inserviendo, & hujusmodi.

Hostia, & res Oblata principalis, seu id, quod pro- 37
prie, & principaliter offertur in sacrificio Missæ, est Corpus, & Sanguis Christi, atque ipse Christus, ut constitutus sub speciebus panis, & vini vi actionis consecrativæ; *Communis inter Catholicos*; Et expresse habetur ex Conc. Trid. *sess.* 22. *c.* 1. ubi expresse dicit, quod Christus „ Cor„ pus, & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini „ Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum simbolis, „ Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes con„ stituit ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque succes„ soribus in Sacerdotio, ut offerrent, præcepit per hæc „ verba: Hoc facite in meam commemorationem, uti „ semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit." Et *idem Can.* 2. expresse definitur: „ Si quis dixerit, illis ver„ bis: Hoc facite in meam commemorationem: Christum „ non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinas„ se, ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent Corpus, & „ Sanguinem suum, anathema sit.

Substantia panis, & vini in sacrificio Missæ est Hostia 38
minus principalis, seu materia, ex qua fit Hostia principalis hujus sacrificii; *Communis*. Panis enim, & vinum, cum destruantur, ut in testimonium Divinæ Excellentiæ Christi Corpus, & Sanguis ponantur sub speciebus, vere possunt dici destrui in honorem Dei, & in testimonium Divinæ Excellentiæ saltem mediate; Unde Ecclesia volens designare, quod etiam panis, & vinum aliquo modo in Missa offerantur, sicque pertineant ad rem, quæ sacrificatur, in Missæ Offertorium sic orat: *Suscipe Sancte Pater hanc immaculatam Hostiam*, præsentando simul panem consecrandum, Et infra: *Offerimus tibi Domine Calicem salutaris*, elevando vinum consecrandum.

Quamvis variæ Actiones interveniant in Missæ sacrificio, ut Oblatio panis, & vini, Consecratio, Oblatio Corporis Christi post Consecrationem, quando Sacerdos di- 39
cit; *Unde & memores Domine.... offerimus præclaræ majestati tuæ &c.* Specierum mixtio, Fractio, distributio, Sacerdotis Communio; Et tres communiter assignantur partes Missæ, scilicet prima pars ab Introitu usque ad Offertorium exclusive, quæ olim dicebatur Missa Cathecumenorum, secunda pars ab Offertorio, totus Canon ad 40
sumptionem inclusive, tertia pars a Post-Communione usque in finem. Tamen sola consecratio est essentialis pars immo tota essentia hujus sacrificii; seu essentia sacrificii Missæ consistit in sola consecratione. Sic Sporer *tom.* 3. *part.* 2. *cap.* 2. *n.* 84. ubi vocat hanc conclusionem communissimam Theologorum & Sanctorum Patrum, Henno *t.* 41
2. *disp.* XI. *q.* 3. *conclus.* 4. ubi asserit esse communiorem cum D. Thoma *qu.* 82. *artic.* 4. *ad* 1. *&* *art.* 10. *ad* 1. Sannig. *dist.* 5. *de Missa q.* 4. *num.* 5. Herincx *disp.* 8. *de Eucharistia q.* 3. *num.* 42. Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 14. *dist.* 5. *qu.* 3. *num.* cum communiori Theologorum contra Bonacinam *disp.* 4. *de Eucharistia qu. ultim. punct.* 2. *n.* 1. docentem, quod partes essentiales sacrificii Missæ sint consecratio, oblatio, & sumptio; & contra alios tenentes etiam sumptionem a celebrante peractam spectare ad essentiam sacrificii Missæ.

Probatur ex Sanctis Patribus, & primo ex S. Irenæo 42
lib. contra Hereses cap. 32. ubi dicit: „ Christum docuis„ se novi Testamenti novam Oblationem, quando dixit: „ Hoc est Corpus meum;" Deinde ex S. Chrys. *homilia de proditione Judæ*, ubi dicit *Verba Domini*; „ Hoc est „ Corpus meum usque in finem mundi præstare sacrificio „ firmitatem." Item ex Divo Ambrosio *lib. de Sacrament. cap.* 4. ubi: *Sermo Christi*, idest consecratio, *hoc conficit Sacramentum*. Item ex D. Thoma *qu.* 82. *art.* 4. *ad* 1. ubi expresse dicit; „ Consecratio Chrismatis, vel cujus„ cumque alterius materiæ non est sacrificium, sicut con„ secratio Eucharistiæ, & ibidem art. 10. *ad* 1. Hoc Sa„ cramentum perficitur in consecratione Eucharistiæ, in „ qua offertur Sacrificium," & consimiliter loquuntur passim alii Sancti Patres, adeoque &c.

Probatur ratione, quia sacrificium Missæ fieri debet, & 43
de facto fit, ac perficitur a Sacerdote in persona Christi, qui est principalis Offerens, ut dictum est *supra n.* 34. Atqui consecratio eaque sola fit in persona Christi, in qua Sacerdos loquitur, tamquam ipse sit Christus dicens: *Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus*, ergo &c. Tum quia in sola consecratione perfecte reperitur immutatio Hostiæ in Dei cultum quatenus Corpus, & Sanguis Christi succedunt in locum panis, & vini tamquam Hostiæ minus principalis destructæ, atque in ipsa sola consecratione fit immutatio, seu destructio Hostiæ principalis mystica, & re-

præsen-

præsentativa sacrificii cruenti ac mortis Christi, quatenus in ipsa consecratione per diversas species per se, & vi verborum Corpus velut mortuum, & Sanguis velut effusus incruente repræsentatur, adeoque &c. Unde Feria 6. Parasceves proprie non fit sacrificium, quia ibi non fit Hostiæ consecratio, sed sumitur solum Hostia pridie consecrata.

44 Hinc essentia sacrificii Missæ non consistit in Oblatione panis, & vini ante consecrationem, sive Corporis & Sanguinis post eamdem. *Communior Doctorum*. Immo *Communis* teste Sporer *loc. cit. num.* 86. Et ratio est, quia neutra Oblatio est Hostiæ immutativa, neutra a Christo, qui tamen hoc sacrificium obtulit, adhibita est, adeoque neutra spectat ad veram essentiam sacrificii Missæ, cum utraque instituta sit ab Ecclesia, quæ non potest aliquid instituere, & mutare quo ad essentiam Sacramentorum ex Concilio Trid. *sess.* 22. *cap.* 2. & consequenter neque ad essentiam hujus sacrificii.

45 Neque sumptio Hostiæ, seu Sacramenti, quæ fit a Sacerdote celebrante, spectat ad veram essentiam sacrificii Missæ. Quamvis tamen aliquo modo sit de ejus integritate. Sic Reiffenstuel *loc. cit. n.* 26. Henno *loc. cit. conclus.* 2. Sporer *loc. cit. n.* 86. ubi dicit hanc esse communiorem, & veriorem sententiam Doctorum contra Bellarminum, Lugonem, & alios non paucos. Et ratio primæ partis est, quia sacrificium essentialiter, seu quo ad sua essentialia fit in persona Christi; Sumptio autem non fit in persona Christi, sicut consecratio, ut de se patet, adeoque &c. Tum quia sumptio, seu manducatio est solum participatio sacrificii jam peracti, adeoque non est ipsum sacrificium. Tum etiam quia certum est de Fide ex Trid. *sess.* 22. *c.* 1. Christum in ultima Cœna sacrificasse, & tamen
46 valde incertum est, an communicaverit, adeoque ex Concilio colligitur Communionem Sacerdotis non esse de essentia hujus sacrificii, cum aliquid incertum non possit esse de Fide. Secunda autem conclusionis pars colligitur *ex c. Relatum* 10. *dist.* 2. *de Consecratione*, ubi ex Concilio Toletano XII. reprehenduntur Sacerdotes, qui non communicabant semper, quando sacrificabant, & expresse di-
47 citur: *Quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?* Quibus verbis non utique insinuatur sacrificium sine Communione non esse verum sacrificium (alias conficiens non vocaretur ibi *sacrificans*) sed solum insinuatur non habere sacrificium complementum ultimatum, ad quod res sacrificata ordinatur, adeoque Communio sacerdotis est aliquo modo de integritate sacrificii Missæ, quamvis non spectet ad veram ejus essentiam.

48 Neque aliæ omnes sacræ Actiones, quæ in Missa peraguntur, pertinent ad essentiam sacrificii; *Communis*. Et colligitur ex Concilio Trident. *sess.* 22. *cap.* 5. ubi dicit, quod pleræque sunt piæ quidem, sed solum accidentales Cæremoniæ, Ritusque sacri ab Ecclesia instituti: „ Ex „ Apostolica Disciplina, & traditione, quo & majestas „ tanti sacrificii commendaretur, & mentes Fidelium per „ hæc visibilia Religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem „ excitarentur.

49 Consecratio utriusque speciei non est de essentia sacrificii Missæ, ut sacrificium est præcise, seu consecratio utriusque speciei panis, & vini non est de necessitate Sacramenti (a); *Communis ac certa*. Et ratio est clara, quia formæ consecrationis panis, & vini sunt a se invicem independentes in significando, & consequenter etiam in causando verum Sacramentum; Adeoque quomodocumque alterutra species solum consecretur, sive per ignorantiam, vel malitiam, sive per impossibilitatem alterius speciei, valide consecratur, & verum Sacramentum efficitur essentialiter in ratione convivii spiritualis. Tum quia panis valide consecratur, & sub ejus speciebus realiter, & vere continetur Christus, exhiberturque populo adorandus, antequam consecretur vinum, adeoque &c.

50 Consecratio utriusque speciei panis, & vini est de necessitate præcepti Divini. *Communis*. Constat enim ex facto ipso Christi utramque speciem consecrantis, & adjuncto præcepto, *Hoc facite in meam commemorationem*: Unde Concilium Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. satis indicat consecrationem utriusque speciei esse de Jure Divino, dum dicit, quod „ Deus, & Dominus noster.... Sacerdotem „ secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans Corpus, & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum Symbolis, Apostolis, quo, tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, „ offerent, præcipit per hæc verba: Hoc facite in meam „ commemorationem, uti semper Catholica Ecclesia in„ tellexit, & docuit.

Unde nunquam licitum est consecrare unam tantum 51
speciem panis v. g. & non vini, etiam in gravi necessitate communicandi infirmum, alioquin sine Viatico moriturum. *Communissima Doctorum*, teste Sporer *tom.* 3. *p.* 2. *cap.* 3. *n.* 132. Ac proinde, ut prosequitur *ibid.* Sporer juxta communiorem, & veriorem sententiam Doctorum, neque summus Pontifex potest dispensare, & concedere, 52
ut una tantum species consecretur. Et sic tenet Lugo *tom.* 5. *disp.* 19. *sect.* 8. *num.* 105. dicens ita necessariam utriusque speciei consecrationem ad valorem sacrificii, ut neque ex dispensatione Pontificis possit licite una species absque altera consecrari, testaturque hanc sententiam tenere communiter Recentiores Theologos, Suarez *disput.* 43. *sect.* 4. Vasquez *disp.* 223. *cap.* 3. & alios fere omnes. Ita etiam tenent Reiffenst. *Theol. moral. tract. XIV. dist.* 5. *q.* 2. *n.* 39. testans de probabiliori, & communiori, & sic plurimi alii. Et constat ex tali perpetuo, & communi usu Ecclesiæ, quod aliquando fuisse immutatum nullo sufficienti testimonio probari potest.

Hinc falsum, & fabulosum est, quod scribit Raphael 53
Volaterranus *lib.* 7. *Geographiæ cap.* 4. nempe Innocentium VIII. cum Norvegis dispensasse, *ut sine vino calicem consecrarent*; seu ut in una tantum specie panis consecrarent, quod idem refert Onophrius Panvinius *in Chron. anno* 1490. Et Claudius Sanctes ex eodem Volaterrano *repet.* 10. *de Euchariſt. cap.* 3. refert Innocentium IV. dispensasse; Falsitatis enim aperte convincitur ipse Volaterranus ex ipsamet sua Historia, quæ manifeste falsitatem suam prodit, cum dicat concessum fuisse Norvegis, *ut sine vino Calicem consecrarent*, quod absque manifesto errore concedi non potuit, ut constat, & recte advertit Lugo *loc. cit. n.* 119. Item falsitatis convincitur Volaterranus, ut recte notat Amat de Graveson *tom.* 6. *Histor. Ecclesiast. fol.* 143. *Romanæ impressionis anno* 1750. ex eo potissimum, quod nulla illius concessionis apud alios Auctores memoria, vel minimum extet vestigium, & falsa sit ratio, ob quam hujusmodi dispensationem concessam *Volaterranus* scribit, quia scilicet vinum in eam Regionem importatum statim acescat, cum tamen ibi vina generosissima conservari experientia compertum sit; Tum quia, ut recte observat Bellarminus *lib.* 4. *de summo Pontifice cap. in fine*, mirum videtur, quod Norvegi eo tempore vini usum non habuerint, ne quidem pro sacrificando, cum hoc tempore adeo sit frequens, ut sine illo ne communicare quidem velint. Si autem aliquod talis dispensationis Pontificium Diploma alicubi fuerit publicatum, dicendum est cum Bzovio *in Annalibus Ecclesiasticis ad annum* 1490. & Graveson *loc. cit.* extitisse circa illud tempus nonnullos male feriatos sacerdotes, qui postea combusti sunt propter adulterata Pontificia Diplomata, a quibus falsam illam dispensationem publicari potuisse verisimile est. Quod autem Claudius Sanctes *loc. cit.* dicit, Innocentium IV. cum Norvegis dispensasse, constat fuisse errorem, dum pro Innocentio VIII. quem Volaterranus refert, scribit Innocentium IV. de quo nullus umquam Historicus talem dispositionem retulit.

Et ratio fundamentalis nostræ conclusionis est, quia ut 54
constat ex Tridentino *sess.* 22. *cap.* 1. & fatentur omnes Catholici, Christus instituit, & præcepit offerri sub utraque specie sacrificium incruentum Missæ ad repræsentandum suum sacrificium cruentum Crucis, in quo Corpus, & Sanguis ipsius Christi fuerunt separata; Atqui hæc separatio Sanguinis a corpore Christi in ejus Passione, & morte nequit exprimi, & repræsentari per consecrationem unius solius speciei, sed tantum per consecrationem utriusque speciei, quia nimirum sub specie vini & per se, & vi verborum constituitur in Altari Sanguis in Calice, & per se, & vi verborum Corpus sub specie panis, quæ est quasi pictura exprimens quomodo in Cruce separatus fuerit Sanguis a Corpore, & sic Corpus velut mortuum, & Sanguis velut effusus incruente repræsentatur, ergo &c. & consequenter &c. Tum quia Ecclesia in nullo casu permittit sacrificium mutilum sub una tantum specie, & ut hoc caveat, dispensat, ut patet *in Rubricis Missalis Titul. de Defectibus in Ministerio ipso occurrentibus* in strictissimo præcepto jejunii naturalis, ut si Sacerdos post consecrationem unius speciei recordetur se non esse jejunum, nihilominus consecraret aliam speciem, ut compleat sacrificium; Et si moreretur post consecrationem Corporis, præcipit compleri ab alio sacerdote etiam non jejuno, ne videlicet maneat sacrificium mutilum sub una tantum specie; Ex quibus colligitur, Ecclesiam satis velle declarare se non posse dispensare, quod sacrificetur in una tantum specie.

Non est tamen omnino improbabile, quod in aliquo ur- 55

(a) Nota. Consecratio utriusque speciei, licet non sit de essentia Sacramenti, quia in alterutra specie confici potest Eucharistiæ Sacramentum, est tamen de essentia sacrificii Missæ, ut sacrificium est præcise. Vide quæ idem Ferraris adducit *num.* 54. & *num.* 59.

urgentissimam causam posset Papa dispensare, ut sacrificium Missæ fieret sub una tantum speciei, seu potius ex rationabili interpretatione declarare tunc cessare obligationem præcepti Divini de integritate sacrificii sub utraque specie (a). Sic notant Herincx *de Eucharistia*, *disp.* 2. *q.* 7. *in fine*. Sporer *loc. cit.* n. 132. & 141. Et posse Papam ex causa urgenti concedere, ut Consecratio Eucharistiæ, & sacrificium Missæ in una specie fiat, tenent Turrecremata. S. Antonin. Gabriel. Alanus Azorius, & alii cit. & secuti a Barbosa *in Concil. Trident. sess.* 22. *c.* 1. *n.* 26. & aliqui apud La Croix *l.* 6. *p.* 2. *n.* 245.

55 Sacrificium Missæ differt a Sacrificio Crucis solum ratione modi offerendi Cruenti, & Incruenti, quia nimirum in Cruce, Christus se obtulit Deo cum reali effusione Sanguinis, mactatione, & morte violenta; In Missa vero Christus offertur Deo absque reali effusione Sanguinis, & morte violenta, sed modo incruento, & mystico, seu repræsentativo.

57 Sacrificium Missæ differt a Sacrificio ultimæ Cœnæ solum in qualitate rei oblatæ, quia nimirum in ultima Cœna Christus offerebatur adhuc mortalis, & passibilis; In Missa vero offertur nunc Christus immortalis, & impassibilis.

58 Sacrificium Missæ differt essentialiter a Sacramento Eucharistiæ in hoc, quia nimirum essentia Sacrificii consistit in actione transeunte sacrificativa, scilicet Consecratione, & necessario requirit utramque speciem; Essentia autem Sacramenti Eucharistiæ tamquam ejus effectus, in facto esse permanet, & in una specie sola salvatur.

59 Insuper differt Sacrificium Missæ a Sacramento Eucharistiæ ratione diversi finis, quia Sacrificium Missæ principaliter ordinatur ad Deo debitum cultum exhibendum in recognitionem ejus supremi Dominii; Sacramentum vero Eucharistiæ ordinatur ad hominem justificandum, seu spiritualiter nutriendum. Unde ratione finis perfectius est Sacrificium, quam Sacramentum, quia Sacrificium habet finem proximum nobiliorem, nempe cultum Dei, & recognitionem ejus supremi Dominii; Sacramentum autem habet finem minus nobilem, nempe hominem justificare.

60 Hinc generaliter loquendo Sacramenta, & Sacrificia differunt: Primo in institutione, quia Sacrificia institui possunt etiam publica auctoritate humana; Sacramenta autem sola auctoritate Divina. Secundo differunt ratione finis, quia Sacrificia principaliter ordinantur ad cultum Dei in recognitionem ejus supremi Dominii; Sacramenta vero ordinantur ad salutem, & justificationem hominum. Tertio differunt ratione materiæ, quia materia Sacrificii consistit solum in rebus; Materia autem Sacramentorum in rebus simul, & verbis.

Alia ad rem, Vide verb. *Eucharistia*. & verb. *Missa*.

SACRILEGIUM.

SUMMARIUM.

1 *Sacrilegium unde dicatur?*
2 *Sacrilegium quid sit?*
Sacrilegium est triplex, scilicet Personale, Reale, & Locale.
4 *Quodnam sit Sacrilegium Personale, quodnam Reale, & quodnam Locale?*
5 *Sacrilegium* Personale *quandonam committatur?*
6 *Sacrilegium* Reale *quandonam committatur?*
7 *Sacrilegium* Locale *quandonam committatur?*
8 *Sacrilegium ex genere suo est peccatum mortale, nisi excuset parvitas, seu levitas materiæ, aut inadvertentia, & indeliberata voluntas.*
9 *Alia ad rem*, remissive.

1 SAcrilegium sic dicitur a *sacris legendis*, idest *furandis*; Unde *Sacrilegus* est qui *sacra legit*, idest *furatur*, ut dicit S. Isidorus Hispalensis *lib.* 10. *Etymologiar. cap.* 18. & colligitur etiam ex *cap. Sacrilegium* 4. *caus.* 17. *quæst.* 4. ubi ex verbis S. Gregorii Magni sic habetur: *Sacrilegium, & contra Leges est, si quis quod venerabilibus locis relinquitur, pravæ voluntatis studiis suis tentaverit compendiis retinere.*

2 Sacrilegium est violatio rei Sacræ sive in se, sive in aliis; *Sic in re Communis.*

3 Sacrilegium est triplex, scilicet Personale, Reale, & Locale; *Communis.*

4 Sacrilegium *Personale* est, quo violatur Sacra Persona. Sacrilegium *Reale* est, quo violatur Sacra Res. Sacrilegium *Locale* est, quo violatur Sacer Locus; *Communis.*

5 Sacrilegium *Personale* committitur per omnem violentam manuum injectionem in Personam Sacram, scilicet in Clericum, sive Religiosum, aut Monialem: Per usurpatam Jurisdictionem in personas Ecclesiasticas, ipsas ad Tribunalia sæcularia trahendo, incarcerendo, & hujusmodi, vel easdem ad vectigalia obligando. Item per luxuriosam violationem personæ Deo per votum Castitatis sacratæ, & hujusmodi.

6 Sacrilegium *Reale* committitur, cum violantur, seu injuriose tractantur, aut ministrantur Sacramenta, Vasa Sacra, Reliquiæ Sanctorum, Dei, & B. V. M. ac Sanctorum Imagines, instrumenta seu ornamenta Sacra. Item Sacrilegium, Reale committitur per rapturam bonorum Ecclesiæ, per suppressionem piorum Legatorum, per fraudationem Jurium Ecclesiæ, per abusum Sacrarum Vestium, Sacrarum Cæremoniarum, & sententiarum Sacræ Scripturæ ad stabiliendas hæreses, ad sortilegia, ad incantationes, ad Divinationes, ad res turpes, ad adulationes, ad detractiones, ad Libellos famosos, ad amatoria, ad fabulosa, ad scurrilia, & hujusmodi; immo nunc temerarium Sacræ Scripturæ abusum rigorose sub arbitrariis pœnis ab Episcopis infligendis intercedit Conc. Trid. *sess.* 4. *in Decreto de editione, & usu Sacrorum Librorum.*

7 Sacrilegium *Locale* committitur per omnia, quæ fiunt contra sanctitatem Loci Sacri, ut sunt destructio malitiosa Templi, vel Altaris, occisio hominis, injuriosa effusio sanguinis, vel seminis humani, illicita, & notoria sepultura excommunicati, vel non baptizati in Loco sacro. Item Sacrilegium Locale committitur per violentam extractionem Reorum e loco Sacro, per actus prophanos, & illicitos, & repugnantes Immunitati Ecclesiasticæ exercitos in locis sacris, ut sunt negotiationes, seditiones, illiciti concubitus, & spurcities, Concilia sæcularia, stabulationes equorum, incendia, effractiones, spoliationes, mercaturæ, & hujusmodi Item Sacrilegium Locale committitur per furtum, quod Sacrilegum evadit tribus modis. Primo nempe cum quis furatur *Sacrum de Sacro*, idest rem sacram, ut Calicem, Planetam, Pyxidem, & hujusmodi, in loco sacro. Secundo cum quis furatur *Non Sacrum de sacro*, idest rem prophanam non sacram, ut pecuniam, aut aliam rem in loco sacro repositam. Tertio, cum quis furatur *sacrum de non sacro*, idest rem sacram ut Pyxidem, Calicem, & hujusmodi, in loco non sacro, scilicet extra Ecclesiam, textu expresso *in cap. Quisquis* 21. *caus.* 17. *q.* 4. ubi ex verbis Summi Pontificis Joannis VIII. sic præcise habetur: *Similiter Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro.*

8 Sacrilegium ex genere suo est peccatum mortale, nisi excuset parvitas, seu levitas materiæ, aut inadvertentia, & indeliberata voluntas; *Communis*. Et quoad primam partem clare patet, quia Sacrilegium ex genere suo opponitur graviter excellentissimæ Virtuti Religionis; Unde nemo dubitat esse peccatum mortale, cum Sacrilegium sit in gravem contemptum Personæ, seu Rei, aut Loci Sacri. Quoad secundam etiam partem clare constat, quia sicuti parvitas, & levitas materiæ, aut inadvertentia, & indeliberata voluntas excusat a mortali in aliis actionibus peccaminosis, ita etiam in actionibus sacrilegis; unde apud omnes certum est, sacrilegium esse solum peccatum veniale, cum secluso contemptu, aut scandalo sit aliqua levis injuria, irreverentia, aut inhonoratio Personæ, seu Rei, aut Loci sacri, & hoc propter parvitatem materiæ, seu irreverentiæ, & injuriæ commissæ; Sicuti pariter omnes concedunt, esse solum peccatum veniale, & quandoque nullum, si injuria, & irreverentia facta Personæ, Rei, aut Loco Sacro, si ex inadvertentia, indeliberatione, aut ignorantia invicibili.

9 Alia ad rem, Vid. ver. *Ecclesia art.* 4. & verb. *Luxuria a n.* 29. *ad* 32.

Novæ additiones ex aliena manu.

SI violetur per peccatum Carnis Persona specialiter con- 1
secrata Deo, habet peccatum hoc rationem sacrilegi,
in quantum est violatio rei sacræ, scilicet specialiter
consecratæ Deo.
Hujusmodi est fornicatio cum Moniali, quæ jure et- 2
iam civili, uti gravissimum delictum pœna mortis punitur. Hujusmodi quoque est fornicatio commissa ab eo, qui
Ordine sacro sit initiatus, quæ jure antiquorum Canonum 3
puniebatur pœna perpetuæ depositionis ab omni ministe- 4
rio Ecclesiæ. Quomodo vero hodie puniatur, petendum
ex *Concilio Tridentino sess.* 25. *c.* 14. *de Reformat.* & alibi 5
etiam dictum a nobis est. 6
Illud vero hic non omittendum, adhuc hodie deponendum Sacerdotem cognoscentem filiam suam spiritualem, vel eam, quæ propter pœnitentiam effecta fuit filia 7
spiritualis, vel Parochianam suam, ut probe monuit *Zypæus in jure novo de Cohabitat. Cleric. n.* 10. ubi quod idem procedat in Religiosis fornicantibus. Ratio est, quod
pœna inflicta a *Concilio Tridentino* locum haud habeat quo- 8
ad fornicationem Clerici adjunctam habentem aliquam cir- 9
cumstantiam aggravantem.

(a) Nota. Si verum est quod P. Ferraris n. 51. cum Sporer dicit, ut est verum, non video, quomodo hæc opinio possit non esse omnino improbabilis.

SACRISTA, SACRISTIA.

SUMMARIUM.

1 *Sacristæ Officium quodnam sit?*

2 *Sacrista Capellæ Palatii Apostolici debet esse aliquis ex Fratribus Eremitarum S. Augustini.*

3 *Sacrista Conclavis gaudet gratiis, & privilegiis Conclavistarum.*

4 *Sacristæ, seu Præfecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendam in eis celebrationem Sacerdotum sæcularium, nisi exhibita Ordinarii licentia.*

5 *Sacristæ munus per simplices Sacerdotes exerceri solitum, non cogitur suscipere Cantor, qui sit in una ex Dignitatibus Ecclesiæ.*

6 *Sacristæ nihil exigere debent pro benedictione sponsi, & sponsæ.*

7 *Sacristanatum obtinens cum obligatione inserviendi in Divinis Officiis potest deservire per substitutum.*

8 *Sacrista in Ecclesia Cathedrali est Dignitas, & requirit Sacerdotium.*

9 *Interveniente Funeribus Capitulo Ecclesiæ Cathedralis, Curatus, & Sacrista illius Cathedralis licet sint amovibiles, debent præcedere Parocho Defuncti.*

10 *Determinatis horis pulsandi Divina Officia, & pulsata Campana per Sacristam, Divina Officia differri non valent ad alicujus instantiam, & Hebdomadario absente, Archidiaconus jubere debet alteri, ut incipiat.*

11 *Quod præscribitur in Cæremoniali, ut Canonici de Sacristia egrediantur bini, intelligitur in solemnitatibus.*

12 *Tolerandum est, quod Canonici tribus mensibus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia.*

13 *Non potest Episcopus in aliquo casu adstringere Canonicos, ut Domi suæ Capitulum convocent, si fuerit solitum, ut fiat in Sacristia.*

14 *Sedes Archiepiscopalis ære proprio Archiepiscopi non ex Sacristiæ Sacris vestibus est ornanda.*

15 *Episcopus non potest uti Sacristiæ vasis argenteis, vel alia supellectili in sua Mensa, vel ad alios usus profanos.*

16 *Solium Archiepiscopale fieri & manuteneri debet sumptibus Archiepiscopi, & non sumptibus Sacrarii Metropolitanæ.*

17 *Non potest Episcopus compellere Regulares ad et exhibendos libros Sacristiæ, in quibus adnotantur celebrationes Missarum.*

18 *Sacristia contigua choro alicujus Monasterii Religiosorum est sub Clausura comprehensa.*

19 *Sacristiæ expensæ spectant ad Episcopum, non autem ad Capitulum.*

1 AD Sacristæ Officium pertinet custodia Sacrorum Vasorum, Vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius Thesauri Ecclesiastici, & eorum quæ ad luminaria pertinent, sive in cera, sive in oleo; textu expresso *in cap. Ut sitat unico, de Officio sacristæ*.

2 Sacristæ Capellæ Palatii Apostolici Officium ab immemoriali tempore alicui ex Fratribus Eremitarum S. Augustini committi consuevit, & deinceps committi debere concedit, Commissionesque aliter factas irritat Alexander VI. Const. 5. inc. *Ad Sacram*.

3 Sacrista Conclavis gaudet gratiis, & privilegiis Conclavistarum; Clemens VIII. *Const.* 16. §. 14.

4 Sacristæ, seu Præfecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendum in eis celebrationes Sacerdotum Secularium, nisi exhibita Ordinarii licentia; *Sac. Cong. Concil. in Neapolitana 17. Augusti 1630.*

5 Sacristæ munus per simplices Sacerdotes Ecclesiæ exerceri solitum, non cogitur suscipere Cantor, qui sit una ex Dignitatibus Ecclesiæ; *Sacra Rit. Congregatio in Adrien. 2. Martii 1682.*

6 Sacristæ nihil exigere debent pro benedictione Sponsi, & Sponsæ; *Sac. Cong. Rit. in Neriton. 25. Februarii 1606.*

7 Sacristanatum obtinens in Parochiali erectum cum unione simplicis Beneficii pro uno Clerico, qui in Divinis Officiis, & Cura exercenda, ac aliis oneribus adjuvare tenetur, potest deservire per Substitutum, & fructus eidem debentur; *Sac. Cong. Concil. in Spoletana 21. Julii 1629.*

8 Sacrista in Ecclesia Cathedrali est Dignitas, & requirit Sacerdotium; *Sacra Rota recent. part. 44. decis. 160. num. 8.*

9 Si intervenerit Funeribus Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, in hoc casu Curatus, & Sacrista illius Cathedralis, licet sint amovibiles, debet præcedere Parocho Defuncti; *Sac. Rit. Cong. 22. Martii 1631.*

10 Determinatis horis pulsandi Matutinum, & alias Horas Canonicas, & pulsata Campana per Sacristam, aut ejus Deputatum, ac in Ecclesia accensis luminibus, Divina Officia differri non valent ad alicujus instantiam, & Hebdomadario absente, Archidiaconus jubere debet alteri, ut incipiat; *Sac. Cong. Episcop. in Theatina 18. Aprilis 1617.*

Quod præscribitur in Cæremoniali, ut Canonici de Sacristia egrediantur bini, intelligitur in solemnitatibus; *Sac. Cong. Rit. 12. Julii 1628.* 11

Tolerandum est, quod Canonici tribus mensibus anni 12
frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia. *Sacra Congr. Episc. in una S. Severini 13. Septembris 1641.*

Non potest Episcopus in aliquo casu adstringere Cano- 13
nicos, ut Domi suæ Capitulum convocent, si fuerit solitum, ut fiat in Sacristia. *Sacra Congregat. Episcop. 1. Februarii 1483.*

Sedes Archiepiscopalis ære proprio Archiepiscopi, non 14
ex Sacristiæ sacris vestibus est ornanda. *Sac. Congr. Concilii in Messanen. 4 septembris 1586.*

Episcopus vasis argenteis, vel alia Sacristiæ Supellectili 15
non utatur in Mensa, vel in alios profanos usus, immo nec ad Sacros extra Cathedralem, sed ea ibi pro Ecclesiæ servitio relinquat. *Sac. Congr. Episc. in Tullen. 10. Martii 1597. & in Castellaneten. 16. Maji 1642.*

Cum solium Archiepiscopale pertineat ad Officium 16
Archiepiscopi, sequitur, id suis sumptibus fieri, ac manuteneri debere, & non sumptibus Sacrarii Metropolitanæ. *Sac. Cong. Concilii in Urbinaten. 10. Martii 1663.*

Non potest Episcopus, nisi habeat Privilegium specia- 17
le, compellere Regulares ad exhibendos libros Sacristiæ, in quibus adnotantur celebrationes Missarum ad hoc, ut ex iis constare possit de satisfactione obligationis debitæ ex Legato pio. *Sac. Congr. Concilii in Urbinaten. ad cap. 7. sess. 22. de reformat. 10. Maji 1663.*

Sacristia contigua Choro alicujus Monasterii Religioso- 18
rum est sub clausura comprehensa. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Sulmonen. 10. August. 1615.* Vide verb. *Conventus art. 3. n. 14.*

Sacristiæ expensæ spectant ad Episcopum, non autem 19
ad Capitulum. *Sac. Congr. Episc. in Melphien. 4. April. 1704.* apud Ursayam *t. 2. part. 1. discept. 34.*

Novæ Additiones ex aliena manu.

EX quo Ecclesiæ Cathedrales abundare cœperunt the- 1
sauro magni pretii, constituti sunt *sacristæ*, qui habebant custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici, necnon eorum, quæ ad Luminaria pertinent; *cap. unic. de offic.*
Sacrist. Dicti propterea, & *Thesaurarii* sunt. Primitus 2
officium simplex sine dignitate Ecclesiastica gerebant; 3
progressu vero temporis in pluribus Cathedralibus Ecclesiis, honore dignitatis decorati sunt. Confer *Corvin. de* 4
Person. & Benefic. Eccles. lib. 1. tit. 22. n. 3.

De culpa, quam præstare debent Sacristæ circa custo- 5
diam thesauri Ecclesiastici, non inutilis hæc disquisitio est. Levissimam culpam ab iis exigit *Brucknerus de Custodia templor. artic. 3. §. 12.* & jure quidem merito-
que. Præficiuntur enim ejusmodi negotiis, quæ non *vul-* 6
garem, sed *peculiariorem* curam & sollicitudinem *singularem* 7
desiderant. Quapropter natura ipsa negotiorum ipsos obli-
gat ad exactissimam diligentiam. Neque ipsa Romani quo- 8
que Jurisconsulti, in hujusmodi quæstionibus decidendis, potissimum respexere ad naturam negotiorum, & ex gravitate & indole eorum æstimarunt, qualis industria ab Administratore desideretur. Confer *Jacobum Gothofredum in Commentar. ad L. 13. ff. de Regul. Juris.*

SALUTATIO ANGELICA.

Additamenta novissima Auctoris.

NOtandum, quod in Salutatione Angelica additionem illam *Sancta Maria &c.* in nulla precum formula ante annum MDVIII. reperiri inquit *Grancolas in Breviarium Romanum cap. XXV.* Sed tunc temporis usurpari cœpisse; *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, Amen.* Fratresque Minores addidisse postea verba illa: *nunc, & in hora mortis nostræ*; ut legitur in eorum Breviario edito Anno MDXV. Sic ad litteram eruditissimus D. Joseph Catalanus in *Pontifical. Roman. t. 2. tit. XV. §. 2. n. 2.*

SAMARITANA A CHRISTO CONVERSA.

Additamenta novissima Auctoris.

SAmaritana, quæ Christum ad puteum Jacob Patriarchæ excepit, & ibi a Christo ipsa conversa fuit, Photina communiter nuncupatur, & ab Ecclesia sub tali nomine, ut vera Martyr, una cum duobus filiis suis, & aliis martyribus colitur die 20. Martii, ut canit Martyrologium Romanum his verbis: Eodem die Sanctorum Pho-

Photinæ Samaritanæ, Joseph & Victoris filiorum, itemque Sebastiani Ducis, Anatolii, Photis, Photidis, Parasceves, & Cyriacæ germanorum, qui omnes Christum confessi Martyrium suum sunt assecuti. De hac Samaritana Photina traditur quod post Christi Ascensionem a Deo in spirata una cum dictis duobus suis filiis, & quinque suis germanis, consobrinis Carthaginem petierit, ibique omnes fidem Christianorum prædicantes, plurimosque gentiles, inter quos celebrem Ducem Sebastianum convertentes, ob id fuerint omnes ad crudelissimum Martyrium condemnati. Vide omne acerbissimi martyrii genus apud Bollandistas ad diem 20. Martii, & apud Clericatum nelle spighe verbi *samaritana a num.* 821. *ad* 823. Ubi vero adserventur eorum reliquiæ, vide Bolland. *loc. cit. num.* 8. Plura alia ad rem de Samaritana Photina, vide apud Calmet in Dictionario verb. *Photina*, & verb. *samaritana*.

SANCTITAS, SANCTI.

Additio Auctoris e II. Editione.

1 SAnctitas non in una, vel altera virtutum specie, sed
in complexu omnium in gradu heroico usque ab obi-
2 tum exercitarum, consistit. Benedict. XIV. Constit. 54.
incip. *Postquam intelleximus* §. 26. Sanctitati alioquin pro-
batæ non officiunt errores circa dogmata nondum ab Ec-
clesia definita. Idem *ib.* §. 31.
3 Sancti vocabulum in primæva Ecclesia, nec vitæ san-
ctitatem, nec martyrium pro Christi nomine toleratum,
indicabat, sed Christianæ Religionis, quæ cuique fide-
lium communis erat, integritatem declarabat: *Qui olim*
4 *Christiani* (inquit Spondanus in Epit. Annal. Baron.) *ii-
dem nominabantur sancti*. Hinc unus *Sancti* titulus par
non est, ut corpora, quæ ex Catacumbis afferuntur, sa-
5 cro cultu donentur. Successu vero temporis *Sancti* titulus
ad peculiarem vitæ sanctimoniam significandam translatus
est: *Demum obtinuit usus* (Spond. *loc. cit.*) *ut illi tantum-
modo sancti in Ecclesia dicerentur, qui eminentiori probatio-
rique fulgerent morum sanctitudine*. Idem *ib.* §. 32.
6 Sanctorum nomina, & elogia in Martyrologium infer-
ri nequeunt, sine Auctoritate Congregationis Sacrorum
7 Rituum. Idem *ib.* §. 3. Sanctorum nomina in Martyrolo-
gio inferenda non sunt, nisi publicus cultus ipsis per so-
lemnem Canonizationem decretus, aut saltem ab antiquis
temporibus universalis Ecclesiæ consensione præstitus fue-
rit. Idem *ib.* §. 15. & 16.
8 Sanctorum nomina, quæ in novissima Martyrologii
Romani editione Benedicti XIV. jussu inserta fuerunt
enumerantur ab eodem *ib.* §. 6. 7. 8. & 9. nempe *sub*
§. 6. sic. Sextadecima die Februarii *Beatus Gregorius X.*
Die vigesima septima Aprilis *Beata Zita*. Die decima
Maji *Beatus Nicolaus Albergatus*. Die vigesima quarta
Maji *Beatus Joannes de Prado*. Prima die Junii *Sanctus*
9 *Eneco Abbas*. Die septima Julii *Beatus Benedictus XI.*
Die vigesima Decembris *Sanctus Dominicus de Sylo*. Et
sub §. 7. tradita ratione, ob quam possint in Martyrolo-
gio inferri etiam nomina aliquorum Beatorum, & addu-
cto ex Theologo Raynaudo t. 18. *suorum Operum pag.* 500.
quod *Nomen quoque Martyrologii, quod olim sonabat dum-
taxat indiculum Sanctorum Martyrum, nunc extensum est
ad syllabum plurimorum aliorum Sanctorum Confessorum ac
Sanctarum Virginum*, pergit sub §. 8. enumerare aliquos
Beatos Martyres Martyrologio de novo additos, videli-
cet die quinta Februarii *Commemoratio viginti sex Mar-
tyrum Japonensium*. Die nona Julii *Commemoratio noven-
decim Martyrum Gorcomiensium*. Die decimaseptima
10 Septembris *Beati Petri de Arbues*. Die duodecima No-
vembris, *Commemoratio Beati Josaphat Polocensis*. Et
tandem *sub* §. 9. addit nomina aliorum Sanctorum in præ-
teritis editionibus omissorum. Nempe Die decima Janua-
rii nomen *Sancti VVilhelmi Episcopi Bituricensis*. Die de-
cimanona Januarii nomen *Sancti VVlstani Episcopi Vigor-
niensis*. Die quarta Februarii nomen *Sancti Josephi a Leo-
nissa*. Die decimatertia Februarii nomen *Sanctæ Catherinæ
de Riccis*. Die decimaseptima Aprilis nomen *Sancti Ro-
berti Abbatis Casæ Dei*. Die quarta Maji nomen *Sancti
Godehardi Episcopi Hildesheimensis*. Die tertiadecima
Maji nomen *Sancti Petri Regalati*. Die secunda Junii
nomen *Sancti Nicolai Peregrini Tranensis*. Die octava
Junii nomen *Sancti VVilhelmi Archiepiscopi Eboracen-
sis*. Die Sextadecima Junii nomen *Sancti Joannis Fran-
cisci Regis*. Die prima Julii nomen *Sancti Theobaldi Ere-
mitæ*. Die quartadecima Julii nomen *Sancti Camilli de
Lellis*. Die vigesima quarta Julii nomen *Sancti Francisci
Solani*. Die decimaquinta Augusti nomen *Sancti Stanislai
Kostkæ*. Die vigesima sexta Octobris nomen *Sancti Ber-
nardi Hildesheimensis Episcopi*. Die vigesima septima No-
vembris nomen *Sancti Virgilii Episcopi Salisburgensis*. Die vi-
gesimaoctava Novembris nomen *Sancti Jacobi Piceni*. Die
Decimaseptima Decembris nomen *Sancti Sturmii Abbatis
Fuldensis*. Idem in cit. Const. incip. *Postquam intellexi-
mus*, in qua plurima ad rem traduntur scitu dignissima.

Sanctorum Patrum unanimis consensus in explicatione 21
Sacræ Scripturæ in re pertinente ad Fidem, & bonos mores, est infallibile testimonium Divinæ Revelationis, ad differentiam unius, vel alterius, aut aliquorum, reliquis contradicentibus. Idem *de Servorum Dei Beatificat. & Beatorum Canonizatione lib.* 2. *cap.* 33. *sub n.* 12.

SAPIENS ERROREM PROPOSITIO. V. verb. *Propositiones damnatæ n.* 34.

SAPIENS HÆRESIM PROPOSITIO. V. verb. *Propositiones damnatæ n.* 23.

SAPIENTIA. V. verb. *Theologia n.* 15.

SATISFACTIO, SIVE PŒNITENTIA SACRAMENTALIS. Vide verb. *Pœnitentiæ sacramentum art.* 3. *per tot.*

SCANDALUM.

SUMMARIUM.

1 *Scandalum quid importet, & sit physice?*
2 *Item quid sit moraliter?*
3 *Explicatur definitio scandali per singulas ejus particulas.*
4 *Scandalum dividitur in activum, seu datum, & in passivum seu acceptum.*
5 *Scandalum activum quid sit?*
6 *Scandalum passivum quid sit?*
7 *Scandalum activum est duplex, directum, & indirectum.*
8 *Scandalum activum directum quid sit?*
9 *Scandalum activum indirectum quid sit?*
10 *Scandalum passivum item est duplex, scilicet datum & acceptum.*
11 *Scandalum passivum datum quid sit?*
12 *Scandalum passivum acceptum quid sit?*
13 *Scandalum passivum acceptum subdividitur in scandalum pusillorum, & in scandalum Pharisaicum, & quid sit utrumque?*
14 *Scandalum activum sive directum, sive indirectum est peccatum mortale, vel etiam veniale pro ratione peccati gravis, vel levis, ad quod inducit.*
15 *Scandalum activum, nedum directum, sed etiam indirectum contrahit malitiam specie distinctam contra Charitatem in Confessione explicandum.*
16 *Scandalum mere passivum est evitandum, seu impediendum quotiescunque nulla ratio necessitatis, vel utilitatis propriæ, vel alienæ cogit nos dicere, vel facere, aut omittere aliquid, ex quo prævidemus proximum esse scandalizandum.*
17 *Non est tamen obligatio impediendi scandalum mere passivum, quoties urget necessitas, vel utilitas propria dicendi, vel faciendi, aut omittendi aliquid ceteroquin non malum, quamvis exinde alii sumpturi sint occasionem peccandi.*
18 *Ob evitandum præcise scandalum aliorum probabilius omittenda non sunt opera præcepti, sive naturalis, sive Divini, sive humani.*
19 *Hinc quamvis multi velint Fœminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse, & debere sacro abstinere die Festo semel, atque iterum ad peccatum illud evitandum: Alii tamen universaliter sustinent, quod ob evitandum præcise scandalum non sint omittenda ulla opera præcepta.*
20 *Opera tantum consilii omittenda sunt, vel ad aliquod tempus differenda ob evitandum scandalum pusillorum inde secuturum.*
21 *Nullimode tamen omittenda sunt opera consilii ob evitandum scandalum Pharisaicum.*
22 *Ob evitandum scandalum pusillorum, & a fortiori Pharisaicum raro, vel nunquam adest obligatio subeundi gravem, & magnam jacturam in propriis bonis temporalibus.*
23 *Adest tamen obligatio subeundi leve, & modicum damnum in propriis bonis temporalibus ob evitandum scandalum pusillorum.*
24 *Potest esse scandalum activum sine passivo, & e contra passivum sine activo.*
25 *Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.*

SCandalum proprie, & physice importat, & significat, 1
seu declarat aliquid in via positum, in quod ambulans impingat, & corruat. Et idem etiam est offendiculum. Sic Joannes Kahl, alias Calvinus *in suo magno Lexico verb. scandalum.* Unde Scandalum physice *est Offendiculum in via præbens itinerantibus occasionem lapsus*, sic in re Communis.

Moraliter autem *scandalum est Offendiculum spirituale*, 2
quo quis offendit, & in peccatum ruit. Seu expressius & clarius: *scandalum est dictum, vel factum, seu omissio-*

nem

minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu peccandi. Sic in re Communis.

3 Dicitur primo, quod scandalum sit *dictum, vel factum*; quia solum loquendo, vel agendo possumus esse proximo occasio ruinæ spiritualis, non autem cogitando, ut de se patet, cum cogitatio tamquam mere interna, & occulta in corde non possit extrinsece proximum scandalizare, & ideo in definitione scandali non additur *vel concupitum*, sicuti in Definitione peccati. Dicitur secundo *Vel omissum*, per quod intelligitur omnis omissio externa, seu non dictum, non factum potens proximum scandalizare, ut omissio Sacri, Horarum, non dicta veritas, non facta debita defensio innocentis, & hujusmodi. Dicitur tertio *Minus rectum*; hoc est, aut per se malum, aut speciem mali habens, quia non solum dictum, vel factum, seu omissum per se, & ex natura sua malum, & peccaminosum, sed etiam dictum, vel factum, seu omissum habens tantum speciem mali ex circumstantiis personæ, loci, & temporis, potest habere rationem scandali, si proximo occasionem peccandi præbitura sit. Dicitur quarto; *Præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu peccandi*, ad denotandum, quod occasio debet esse vera, sive interim scandalizans intendat *expresse* ruinam spiritualem proximi, quod est diabolicum, sive tantum *interpretative* dicendo, vel faciendo, aut omittendo id ex quo prævidet, aut prævidere debet proximum forte lapsurum.

4 Scandalum dividitur in activum, seu datum, & in passivum, seu acceptum; *Sic Doctores communiter*. Scan-
5 dalum activum, seu datum est illud proxime definitum per singula verba mox explicata: nempe scandalum activum est *dictum, vel factum, seu omissum minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu peccandi*;
6 *Est in re Communis*. Scandalum passivum est *ipsa ruina spiritualis proximi in peccatum contingens ratione dicti, vel facti, seu omissi alterius minus recti*; *Est in re Communis*. Et sic hoc scandalum passivum opponitur scandalo activo tanquam causæ suus effectus.

7 Scandalum activum est duplex, scilicet unum directum, vel proprium, seu per se inductivum, & aliud indirectum, vel improprium, seu per accidens inductivum aut occasionativum tantum. *Sic Doctores communiter*. Scan-
8 dalum activum directum, vel proprium, seu per se inductivum est, cum quis directe, & expressa intentione, dat alteri occasionem peccandi suadendo, consulendo, inducendo, vel malo exemplo faciendo aliquid, quod per se est inductivum ad peccatum, & sic intendendo ruinam spiritualem proximi; sive *formaliter* ob damnum spirituale proximi, quod est diabolicum, sive *materialiter* ob propriam delectationem, vel utilitatem, quod est humanum, & proprium hominis, ut si quis verba obscena proferat, vel turpia, & lasciva peragat coram muliere, ut ipsam ad secum carnaliter peccandum inducat; ipse enim gravissime peccat peccato scandali, licet formaliter non intendat ruinam spiritualem talis mulieris, sed solam suam carnalem delectationem. *Communis*.

9 Scandalum activum indirectum, vel improprium, seu per accidens inductivum, aut occasionativum tantum, est, cum quis dicit, vel facit, seu omittit dicere, vel facere aliquid, quod licet ex natura sua, & per se non sit malum; speciem tamen mali præsefert, quo ipse prævidet, vel prævidere debet alios scandalizandos, vel de facto scandalizari advertit. Ut si quis feminam populo suspectam Domi suæ retineat, is peccat peccato scandali; teneturque ad ipsum publicum scandalum removendum, talem feminam e Domo sua dimittere, quamvis revera nullum subsit peccatum, nec periculum peccati. Unde Apostolus 1. *ad Thessalonicenses cap. 5. num. 22.* expresse dicit: *Ab omni specie mala abstinete vos* Et 1. *ad Corinth. cap. 8. n. 9. & sequen.* eos servare monebat ne recumberent in Idolio, idest loco, ubi carnes Idolis immolatæ comedebantur, quod licet per se non esset malum; tamen habebat speciem mali ad scandalum pusillorum, seu infirmorum; ibi: *Videte, ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis; si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in Idolio recumbentem; nonne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum Idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est*. Et infra num. 13. concludit: *Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem*.

10 Scandalum passivum est duplex, scilicet scandalum passivum datum, & scandalum passivum acceptum; seu clarius, Scandalum passivum datum simul & acceptum, & Scandalum passivum non datum, sed duntaxat acceptum. *Sic in re Doctores communiter*.

11 Scandalum passivum datum simul & acceptum est illud, quod vere oritur ex alterius dicto, vel facto, seu omisso ex natura sua, & per se, quia revera malum est, vel speciem mali habet, ut merito inde proximus sumat occasionem ruinæ spiritualis. *Sic in re Communis*.

12 Scandalum passivum non datum, sed duntaxat acceptum est, quo quis ex alterius dicto, vel facto, seu omisso præter omnem ejus intentionem, & præter ipsius dicti, vel facti, seu omissi naturam, & conditionem ex sola sua sinistra apprehensione sumit occasionem ruinæ spiritualis, & peccati. *Sic in re Communis*.

Et hoc scandalum passivum non datum, sed duntaxat 13
acceptum subdividitur *in scandalum pusillorum*, quod ex sola hominis ignorantia, vel infirmitate, seu fragilitate provenit, & in *Scandalum Pharisæorum*, quod ex mera malitia, seu malignitate alterius procedit. Et tunc dicitur *Scandalum pharisaicum* a Pharisæis, qui propria malitia, malignitate, & invidia erga Christum male, ni dicam pessime, interpretando clarissima ejus miracula, optimam ejus doctrinam, sanctissimamque conversationem, scandalizati sunt. *Communis*.

Scandalum activum, sive directum, sive indirectum est 14
peccatum mortale, vel etiam veniale pro ratione peccati gravis vel levis, ad quod inducit. *Communis, & certa*. Unde non indiget probatione.

Scandalum activum, nedum directum, sed etiam indi- 15
rectum contrahit malitiam specie distinctam contra Caritatem in Confessione explicandam. *Communissima* quoad primam partem, & *Communior* quoad secundam. Et ratio primæ partis est, quia si peccat contra Caritatem proximi saluti debitam qui non corripit errantem, a fortiori qui inducit, ad errorem; Unde certum est apud omnes, scandalum activum directum, quo directe intenditur ruina spiritualis proximi, esse peccatum speciale contra Caritatem proximi gravissimum, ideoque specialiter explicandum in Confessione una cum specie peccati, & circumstantiis personæ inductæ ad ipsum peccatum. Ratio autem secundæ partis est, quia in omni peccato damnifico commisso in proximum sufficit voluntas interpretativa, seu voluntarium indirectum, ponendo scilicet voluntarie causam, ex qua prævidetur sequuturum damnum proximi, quamvis directe non intendatur, ergo etiam ad speciale peccatum scandali contra Caritatem sufficit voluntas interpretativa, seu voluntarium indirectum, nempe dicere, vel facere, seu omittere aliquid, ex quo prævidetur sequutura ruina spiritualis proximi, quamvis ea directe non intendatur; Tum quia ex præcepto Caritatis tenemur non solum ad non procurandam ex propria industria ruinam spiritualem proximi, sed etiam ad nos abstinendum a causa injusta, ut proximus spiritualiter ruat, adeoque etiam in scandalo activo indirecto tenemur explicare speciem peccati, ad quam proximum ratione talis scandali inducimus.

Scandalum mere passivum est evitandum, seu impe- 16
diendum, quotiescumque nulla ratio necessitatis, vel utilitatis propriæ, vel alienæ cogit nos dicere, vel facere, aut omittere aliquid, ex quo prævidemus proximum esse scandalizandum, seu sumpturum occasionem peccandi. *Communis*. Et ratio est, quia L'x Caritatis non obligat impedire, cum facile possumus sine nostro, aut alieno incommodo, etiam damna temporalis proximi, & sic a fortiori ejus damna spiritualia, seu peccata.

Non est tamen obligatio impediendi scandalum mere 17
passivum, quoties urget necessitas, vel utilitas propria dicendi, vel faciendi, aut omittendi aliquid ceteroquin non malum, quamvis exinde alii sumpturi sint occasionem peccandi; *Communis*. Et ratio est, quia tunc non sumus nos causa, quod proximus peccet, cum necessitas, vel utilitas propria nos urgeat ad id licite dicendum, vel faciendum, aut omittendum; unde si exinde proximus peccet, peccatum debet ejus malitiæ imputari, alias non possemus unquam quidquam nobis necessarium, utile aut ceteroquin non malum licite dicere, vel facere, aut omittere ob evitandum tale proximi scandalum, quod nemo audebit asserere.

Ob evitandum præcise scandalum aliorum probabilius 18
omittenda non sunt opera præcepti, sive naturalis, sive Divini, sive humani. Sic Sanctus Thomas 2. 2. *quæst. 43. artic. 7.* Castrop. *tom. 1. tract. 6. disput. 6. punct. 16. num. 3.* Pasqualig. *de Sacrific. quæst.* 1347. Henno *tom. 1. tract. 2. de Virtutibus disput. 6. art. 3. concl. 3.* Illsung. *tract. 3. n. 111.* Felix Potestas *1. 2. part. 2. cap. 2. n. 338.* & Communior aliorum. Et ratio est, quia ordine Caritatis salus propria præferenda est saluti proximi; unde quisquis curare debet, ut prius ipse præcepta impleat, quam ut curet, quod impleat alter, cum obligatio servandi præcepta sit primaria, & obligatio vitandi scandalum sit secundaria; Et certe nisi ostendatur præceptum tunc non obligare, clarum est, non posse omitti ob evitandum præcise scandalum aliorum, ut habetur ex *cap. Cum ex injuncto 2. de novi operis nunciatione*, ibi; *Quæ sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt pro vitando scandalo omittenda*.

Hinc quamvis multi velint Feminam scientem aliquem 19
in particulari, se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse, & debere Sacro abstinere die Festo semel atque iterum ad peccatum illud evitandum; Alii tamen universaliter sustinent, quod ob evitandum præcise scandalum non sint omittenda ulla opera præcepta. Vide verb. *Femina a n. 14. ad n. 26.* ubi multa ad rem.

Opera tantum consilii omittenda sunt, vel ad aliquod 20
tempus differenda, ob evitandum scandalum pusillorum ex ignorantia, vel infirmitate seu fragilitate inde secu-

tu-

torum, Sanctus Thomas *loc. cit.* Castrop. *loc. cit.* Henrico *loc. cit.* Felix Potestas *loc. cit. num.* 343. Diana *part.* 5. *tract.* 7. *resp.* 23. Spor. *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 1. *sect.* 2. *num.* ubi testatur de communi. Sic spontanea peregrinatio ad aliquod sanctuarium, ingressus voluntarius in Religionem, & hujusmodi sunt omittenda, vel ad aliquod tempus differenda, donec pusilli, qui inde ex ignorantia, vel infirmitate, seu fragilitate scandalizabantur, admoniti, & informati de justis motivis, & rationibus pro tali peregrinatione, & ingressu in Religionem, & hujusmodi non amplius scandalizentur.

21 Nullimode autem omittenda sunt opera consilii ob evitandum scandalum Pharisaicum. *Communis*; Et ratio est, quia scandalum Pharisaicum oritur ex mera malitia, & pravo affectu illorum, qui se scandalizant, cum ipsi non sint in necessitate, sed mera, & libera malitia; unde de ipso Pharisaico scandalo non est curandum, nec ullum opus bonum est omittendum ob ipsum vitandum; Non enim tenemur aliorum malitiæ condescendere cum tali damno nostro spirituali; Unde de istis Christus Dominus *Matthæi* 1. dicit: *finite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.*

22 Ob evitandum scandalum pusillorum, & a fortiori Pharisaicum raro, vel numquam adest obligatio subeundi gravem, & magnam jacturam in propriis bonis temporalibus. Castrop. *loc. cit. part.* 17. Sporer *loc. cit. num.* 32. Diana *loco citato*, Suarez, & alii, Sanchez *in Dialog. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 11. La Croix *lib.* 2. *num.* 146. & alii. Et ratio est, quia, quando inde oritur magnum, & grave damnum, est veluti moralis impotentia vitandi talem occasionem, & tunc adest sufficiens caussa eam permittendi ponendo rem indifferentem, adeoque &c.

23 Adest tamen obligatio subeundi leve, & modicum damnum in propriis bonis temporalibus ob evitandum scandalum pusillorum. *Communis* cum S. Thoma *loc. c. art.* 8. & Sporer *loc. cit. num.* 32. Et ratio est, quia bonum spirituale proximi ordine Charitatis præferendum est bono temporali proprio, maxime si inde oriatur solummodo leve, & modicum damnum, ut loquitur conclusio.

24 Ut aliquis peccet peccato scandali, non requiritur, quod alter de facto peccet, sed sufficit, si credatur probabiliter peccaturus; Unde potest esse scandalum activum sine passivo, sicuti e contra potest esse scandalum passivum sine activo, ut de facto fuit in Pharisæis, qui se scandalizarunt ex Sanctissimis Christi verbis, & miraculosissimis ejus factis undequaque incapacibus active scandalizandi.

25 Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur. Textu expresso in cap. *Qui scandalizaverit* 3. *de Regul. Juris*, in cujus Summario sic habetur, *Propter Scandalum evitandum veritas non est omittenda.*

SCANDALOSA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones damnatæ n.* 35.

SCHISMA SCHISMATICI.

SUMMARIUM.

1 *Schisma generice, & large sumptum quid significet?*
2 *Schisma multipliciter contigere potest, & accipi tam in bonam, quam in malam partem, & assignatur.*
3 *Schisma simpliciter prolatum in malam partem usurpatur.*
4 *Schisma in malam partem usurpatum definitur.*
5 *Schisma sic definitum dividitur in purum, & mixtum.*
6 *Schisma purum quid sit?*
7 *Schisma mixtum quid sit?*
8 *Ordinarie, & practice loquendo vix unquam nostris hisce diebus datur amplius schisma purum.*
9 *Non omnis recessus, seu separatio a Papa est schisma, sed solum recessus, & separatio ab ipso tamquam a Vicario Christi in terris, & Capite formaliter Ecclesiæ Catholicæ; Et sic, aliter a Papa recedens non est proprie schismaticus.*
10 *Item proprie schismaticus non est, qui se a quolibet alio Episcopo, etiam quia talis est, separat, eique obedire detrectat. Vel se a solis membris alicujus particularis Diœcesis & Ecclesiæ disjungit.*
11 *Schisma proprie dictum, & purum in quo differat ab Hæresi.*
12 *Schisma, & Hæresis differunt inter se, sicut genus, & species; Et sic omnis Hæreticus est etiam schismaticus, sed non e contra.*
13 *Schisma est error voluntatis, & non intellectus, ut est Hæresis.*
14 *Prima pœna, cui subjacent schismatici proprie dicti, & puri, est Excommunicatio.*
15 *Secunda pœna est privatio Jurisdictionis Ecclesiasticæ, & consequenter nullitas Actuum.*
16 *Schismatici tamen valide ordinant, quamvis ordinati ab ipsis sint suspensi.*
17 *Tertia pœna est inhabilitas ad Beneficia, & Dignitates Ecclesiasticas, & præsertim Episcopalem.*
18 *Non privantur tamen schismatici Beneficiis prius ante schisma rite obtentis.*
19 *Quarta pœna est confiscatio omnium bonorum.*
20 *Quinta pœna est ultimum etiam supplicium durante eorum contumacia.*
21 *Schismatici mixti, seu habentem adjunctam Hæresim, quales hisce temporibus sunt fere omnes schismatici, subjacent omnibus pœnis, quibus subjacent Hæretici.*
22 *Si tempore schismatis sint duo vel plures Pontifices, & unus sit certus, ei soli est adhærendum; Unde qui aliter facerent, & alteri schismatico Pontifici, seu Antipapæ adhærerent, essent & ipsi schismatici.*
23 *Immo in tali casu schismatico Pontifici, seu Antipapæ adhærentes, de fautoria Hæretici puniri deberent.*
24 *Si tempore schismatis sint duo, vel plures Pontifices, & nesciatur quis sit vere legitimus Papa, tunc nulli est adhærendum, donec Ecclesiæ provisum sit de certo Pontifice. Et interim recte, & tute quisque se gereret, adhærendo suis Episcopis, & Parochis cum animo parato adhærendi illi, quem Ecclesia Christi ut verum Papam receperit.*
25 *Quamvis tamen alii censeant posse pro tunc licite Fideles sequi, quem maluerint; Dummodo parati sint sequi illum, quem Concilium Generale, seu Ecclesia Christi ut verum Papam habuerit.*
26 *Tempore schismatis, si commercia civilia sine scandalo tolli nequeant, permittendum est, quod Catholici cum schismaticis communicent.*
27 *Subnectuntur supplementa Auctoris*, ad n. 34.

Schisma generice, & large sumptum est nomen Græ- 1
cum scissum, & divisionem seu disruptionem communionis significans. *Cap. schisma* 34. *cauf.* 24. *qu.* 1. ibi: *Schisma siquidem ipsum, quod Græcum nomen est, scissuram sonat.*

Schisma multipliciter contingere potest, & accipi tam 2
in bonam, quam in malam partem. In bonam partem accipi potest, ut Joann. *cap.* 9. *num.* 16. ibi: *schisma erat inter eos.* In malam autem partem, ut 1. *ad Corinth. cap.* 1. *num.* 10. ibi: *Et non sint in vobis schismata.* Schisma vero simpliciter prolatum, in malam
partem usurpatur. Et schisma in malam partem usurpa- 3
tum sic definitur: *schisma est subtractio ab obedientia Ca-* 4
pitis Ecclesiæ formaliter sumpti, vel ab unione universalis Ecclesiæ. Est in re Communis.

Schisma sic definitum dividitur in purum, & mixtum, 5
seu conjunctum cum Hæresi; *Communis*. Schisma purum 6
est malitiosus recessus a vera Ecclesia quo ad obedientiam solum, & fit, & est, cum quis omnes Fidei Articulos, ac etiam supremam Pontificis potestatem, & Primatum in Ecclesia credens, ex mera malitia recusat subesse, & obedire summo Pontifici formaliter sumpto qua tali, seu qua Capiti, & Christi in terris Vicario, Ecclesiæ universali, vel ceteris dictæ universalis Ecclesiæ membris uniri, aut unitus, & conjunctus esse detrectat. Sic schisma fit & est, cum aliquis Principatus, seu aliquod Regnum negans obedientiam summo Pontifici tamquam Capiti universalis Ecclesiæ, constituit sibi proprium Patriarcham, aut Episcopum, eique in spiritualibus obedit, spretis, seu neglectis, & non attentis Papæ mandatis, licet de cetero Papatum, & Articulos Fidei credat, & hujusmodi Principatus, & Regni Princeps, Rex, & Incolæ in tali casu sunt *puri*, & propriæ dicti *Schismatici*. Sic in re Doctores communiter.

Schisma mixtum, seu conjunctum cum Hæresi est 7
„ malitiosus recessus a vera Ecclesia quo ad obedientiam „ pariter, & credentiam; non quo ad omnes Articulos (*quia tunc esset Apostata*:); sed quo ad unam, aut „ plures veritates Catholicas ab ab Ecclesia definitas, & „ propositas. " Et fit, & est, cum quis præter separationem ab unitate veræ Ecclesiæ negat unam, vel plures propositiones ab ipsa Ecclesia definitas, & propositas, & verb. grat. negat Romanum Pontificem esse in terris Vicarium Christi, & Caput Ecclesiæ, negat Sanctorum Communionem, auricularem Confessionem, & hujusmodi. Hic in tali casu est schismaticus mixtus, quamvis alios Fidei Articulos credat, & approbet. *Sic in re Communis Doctorum.*

Advertendum tamen hic est, quod ordinarie, & pra- 8
ctice loquendo vix unquam nostris hisce diebus datur amplius schisma *purum*, sine Hæresi; Quamvis enim in suo principio schisma non habeat perversum Fidei Dogma, sicut Hæresis; tamen in fine nullum schisma est sine Hæresi, ut ex verbis sancti Hieronymi recte notatur in *cap. Inter Hæresim* 26. *cauf.* 24. *qu.* 4. ibi: „ Inter Hæresim, & schisma hoc interesse arbitramus, quod Hæ„ resis perversum Dogma habeat, schisma propter Epi„ scopalem dissensionem ab Ecclesia pariter separat. Quod „ quidem in principio aliqua ex parte intelligi po„ test: Ceterum nullum schisma non aliquam sibi con„ fingit

„ fingit Hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videa-
„ tur.
9 Item est hic pariter advertendum, quod non omnis re-
cessus, seu separatio a Papa est schisma, sed solum re-
cessus, & separatio ab ipso tamquam a Vicario Christi
in terris, & Capite formaliter totius Ecclesiæ; Unde
schismaticus non est, qui Romanum Pontificem tamquam
Vicarium Christi in terris, & Caput formaliter Ecclesiæ
recognoscit, eique qua formaliter Pontifici obedientiam
præstat, sed non vult illum recognoscere tamquam tem-
poralem Dominum alicujus Provinciæ, Civitatis, & hu-
jusmodi, eique obedientiam denegat, dum jubet, ut ar-
ma deponat, bellum contra ipsum non gerat, invisum,
& odiosum Ministrum recipiat, & hujusmodi: Similes
enim inobedientiæ, & recessus adhuc bene compatiuntur
cum debita recognitione, & obedientia erga eumdem
tamquam Vicarium Christi in terris, & Caput formaliter
totius Ecclesiæ Catholicæ, nec separant a vera Eccle-
sia, quatenus est Corpus Mysticum. *Sic Communis*.
10 Item proprie *schismaticus* non est, qui se a quolibet
alio Episcopo, etiam qua talis est, separat, eique obedi-
re detrectat, vel se a solis membris alicujus particularis
Diœcesis, & Ecclesiæ disjungit. Schisma enim proprie
dictum importat separationem, & recessum ab Ecclesia
universali, & ejus formaliter Capite, non autem solam
separationem, & recessum ab aliqua Ecclesia, & Diœ-
cesi particulari, & ejus Diœcesano, seu Episcopo; Quam-
vis tamen talis separatio, & recessus possit dici aliquo
modo schisma large, & improprie. *Communis, argument.
cap. scire 7. caus. 7. qu. 1. cap. Loquitur 18. caus. 24.
qu. 1.*
11 Schisma proprie dictum, & purum differt ab Hæresi in
hoc, quia Hæresis per se, ac directe opponitur Fidei ne-
gando, seu non concedendo unum, aut plures Fidei Ar-
ticulos; schisma vero opponitur Charitati, Ecclesiæ uni-
tatem, quæ in Charitate consistit, scindendo. *Communis*
12 cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 39. *art.* 1. Reiffenstuel *lib.* 5.
Decretal. tit. 8. *num.* 7. Pithing *ib. n.* 2. Unde schisma,
& Hæresis differunt inter se sicut genus, & species, ut
docet Glossa communiter recepta *in citat. cap. Inter Hæ-
resim 26. caus. 24. quæst. 3. verb. De Schismate*. Nam om-
nis Hæreticus est etiam schismaticus, quia eo ipso, quod
quis falsum dogma, & Ecclesiæ doctrinæ & definitioni
contrarium credit ut Hæreticus, est etiam schismaticus,
quatenus ab Ecclesiæ unitate recedit, & se separat, er-
roneam & ei contrariam doctrinam sectando. Non tamen
omnis schismaticus est etiam Hæreticus, quia potest quis
omnes Articulos Fidei ab Ecclesia definitos & propositos
credere, credendo etiam Romanum Pontificem esse ve-
rum, & unicum universalis Ecclesiæ Caput, sed ex ma-
litia, seu prava voluntate nolle ipso facto eum pro Capi-
te Ecclesiæ uniri, seu conjungi.
13 Hinc constat, schisma esse errorem voluntatis, & non
intellectus, ut est Hæresis: Schismaticus enim constitui-
tur per contemptum, contumaciam, & inobedientiam,
qui actus sunt voluntatis. Ursaya *Instit. crim. lib.* 1. *tit.*
7. *num.* 4. & alii passim.
14 Schismatici proprie dicti, seu puri, & nullam conjun-
ctam habentes Hæresim pluribus subjacent pœnis. Prima
talium Schismaticorum pœna est Excommunicatio major.
Colligitur *ex cap. Nulli fas* 5. *dist.* 19. *cap. cap. De Li-
guribus* 43. *caus.* 23. *qu.* 5. Et expresse habetur *in Bulla
Cœnæ* §. 1. ibi: *Excommunicamus schismaticos, & eos,
qui se a nostra, & Romani pontificis pro tempore existen-
tis obedientia pertinaciter subtrahunt.*
15 Secunda pœna est privatio Jurisdictionis Ecclesiasticæ.
Unde omnes collationes Beneficiorum, alienationes rerum
Ecclesiasticarum, sententiæ Censurarum, Absolutiones
&c. a schismaticis factæ ipso Jure sunt irritæ; *cap. No-
vatianus* 6. *caus.* 7. *qu.* 1. *cap. Didicimus* 31. *caus.* 24.
quæst. 1. ibi: *Didicimus schismaticos nil habere Juris, &
potestatis*, & expresse *cap. Quod Prædecessore* 1. *de schis-
maticis*, in cujus Summario sic dicitur, *Irritæ sunt ordi-
nationes, Beneficiorum collationes, & Ecclesiasticarum re-
rum alienationes per schismaticos factæ*.
16 Quoad Ordinationes autem *cit. cap. Quod a Prædeces-
sore* 1. *de schismaticis*, & *c. Ordinatione* 5. *caus.* 9. *quæst.*
1. ubi disponitur, quod si factæ fuerint a schismaticis,
sint nullæ, & irritæ, debet sic intelligi, nempe quod ac-
cipiens Ordines a schismatico sit suspensus ipso facto ab
executione eorum; Ordines tamen recepti valeant, &
Characterem imprimant. *Sic Communis Doctorum* cum
Glossa *in cit. cap. Quod a Prædecessore verb. Irritas*.
17 Tertia pœna est inhabilitas ad Beneficia, & Dignitates
Ecclesiasticas, & præsertim Episcopalem; *c. quia dili-
gentia* 5. *de electione*; & *cap. Ad succidendos unic. de*
18 *schismaticis in* 6. Et quamvis *in cit. cap. Ad succidendos*
varii Doctores teneant, schismaticos privandos esse etiam
Beneficiis omnibus ante schisma obtentis; Quia tamen di-
cta Bonifacii VIII. Constitutio *cit. cap. Ad succidendos*,
fuit revocata a Benedicto XI. *Extravag. unic. de schisma-
ticis*, *inter Communes* sola excepta confiscatione bonorum
ibidem statuta, ideo nos dicimus tales schismaticos non
incurrere pœnam privationis Beneficiorum ante schisma
rite obtentorum. Sic Garcias *de beneficiis p.* 11. *cap.* 10.
num. 151. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 36. *n.* 16. Pirhing
lib. 5. *Decr. tit.* 8. *n.* 7. Reiffenst. *ib. num.* 11. & alii.
Quarta pœna est confiscatio omnium bonorum, *citato* 19
cap. Ad succidendos unic. de schismaticis in 6. cum aliis
Juribus adductis a Card. de Albic. de *Inconstant. in Fide
p.* 1. *c.* 10. *num.* 91.
Quinta pœna est ultimum etiam supplicium durante 20
eorum contumacia; *cap. Non vos* 22. & *c. de Liguribus*
43. *caus.* 23. *q.* 5. cum aliis apud Farinac. *q.* 184. *n.* 51.
& 52. Card. de Albic. *l. q. n.* 42.
Schismatici mixti, seu habentes adjunctam Hæresim, 21
quales hisce temporibus sunt fere omnes schismatici, uti
jam dictum est *supra num.* 8. subjacent omnibus pœnis,
quibus subjacent Hæretici; Unde vide verb. *Hæreticus*.
Si tempore schismatis sint duo, aut plures Pontifices, 22
& unus sit certus, ei soli est adhærendum; Unde qui ali-
ter facerent, & alteri schismatico Pontifici, seu Antipa-
pæ adhærerent, essent & ipsi schismatici. *Communissima*.
Immo in tali casu schismatico Pontifici, seu Antipapæ 23
adhærentes de fautoria Hæretici puniri deberent. Conc.
Constantiens. *sess.* 12.
Si tempore schismatis sint duo, vel plures Pontifices, 24
& nesciatur quis sit vere legitimus Papa; tunc nulli est
adhærendum, donec Ecclesiæ provisum sit de certo Pon-
tifice; & interim recte & tute quisque se gereret adhæ-
rendo suis Episcopis, & Parochis cum animo parato ad-
hærendi illi, quem Ecclesia Christi ut verum Papam re-
ceperit. *Sic communior Doctorum* cum Suarez *disp.* 12.
de schismate sect. 1. *num.* 1. Reiffenst. *lib.* 5. *Decr. tit.*
8. *num.* 17. & *seq.* & Bassæo *tom.* 2. *vers. schisma n.* 5.
ubi insuper citat Cajetanum, Silvestrum & alios. Quam- 25
vis tamen Sayrus *in Thesauro lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 22. &
alii censeant, quod quando duobus, vel pluribus de
Pontificatu contendentibus vere nescitur quis sit legiti-
mus Pontifex, nec per Concilium Generale res adhuc sit
terminata, tunc tam ipsi, quam eorum sequaces a pec-
cato excusentur; Dummodo vero animo parati sint ipsi
prætensi Pontifices ad determinationem Generalis Conci-
lii a Papatu se abdicare, & ipsi eorumque sequaces illi
statim adhærere, quem Concilium Generale, seu Eccle-
sia Christi ut verum Papam habuerit.
Tempore schismatis, si Commercia Civilia sine scanda- 26
lo tolli nequeant; permittendum est, quod Catholici
cum schismaticis communicent: Sic declarasse sacram
Congregationem de Propaganda Fide de anno 1626. re-
fert ex Nicolio Ursaya *Inst. Crimin. lib.* 1. *tit.* 7. *nume-
ro* 24.
Schismatici Pastores ad Ecclesiam reversi, animarum 27
Cura non privantur, modo idonei sint, & conditiones
præscriptas observent, nempe sint pietate, & castis mo-
ribus conspicui, bonorum exemplo præluceant, & in re-
ditu ad Ecclesiam nihil fictum, vel simulatum; sed certum
sinceræ conversionis indicium ostendant, & ab exercitio
abstineant quousque reportaverint necessariam in utro-
que Foro absolutionem, rehabilitationem, necnon dispen-
sationem ab irregularitate, Censuris, & pœnis, lapsis in
in Hæresim canonice inflictis; Ritu præterea Catholico
administrent Sacramenta, & nullum eisdem cum schisma-
ticis in Divinis sit consortium: Benedict. XIV. tom. 1.
Const. 129. incip. *Ex quamvis tempore* §. 12. & 13.
Schisma prout est distinctum ab Hæresi, quod raro con- 28
tingit, nihil aliud est, quam separatio ab unitate Eccle-
siæ. Idem *de servorum Dei Beatificat. & Beatorum Ca-
nonizatione l.* 3. *cap.* 20. *n.* 5. Duobus ad Summum Pon- 29
tificatum electis, si ignoretur quis ex eis legitime ele-
ctus sit, & aliquis adhæreat ei, quem putat legitimum
Pontificem, sed cujus postmodum electio minime legiti-
ma judicata est; non est schismaticus. Idem *ib. num.* 6. 30
Schismaticus autem est, qui persistit in obedientia ejus,
quem putavit verum Pontificem, quia ejus electio nulla
judicata est ab habente potestatem. Idem *ib. n.* 6. In pri- 31
mo casu possunt esse, & fuerunt Sancti; Secus autem 32
in secundo casu. Idem *ib. n.* 7. ubi affert pro primo ca- 33
su exempla Petri de Luxemburgo, & Ludovici Aleman-
ni inter Beatos a Clemente VII. legitimo Pontifice ad-
scriptorum propter eximias virtutes, & insignia miracu-
la, quibus floruerunt, licet dictus Petrus Cardinalis fue-
rit creatus a Roberto Genevensi Antipapa, cui adhæsit
credens ipsum legitimum Pontificem, & dictus Ludovi-
cus in Concilio Basileensi steterit adversus Eugenium IV.
legitimum Pontificem, & Felicem V. Antipapam conse-
craverit: attamen facti pœnitens ad Nicolai V. ipsius Eu-
genii legitimi successoris obedientiam rediit, & Ecclesiæ 34
unitatem restituit. Et aliud exemplum celeberrimi San-
cti Vicentii Ferrerii heroicis virtutibus undequaque in
vita conspicui, & maximis miraculis semper, & adhuc
in dies coruscantis, mei particularis Advocati, meique
etiam cognominis, ut tradit eruditissimus Tirinus *tom.* 2.
in Indice Auctorum litt. V. ibi: „ Vincentius Justinianus
„ Antistius ex Valentia Hispaniæ Ordinis Prædicatorum
„ scripsit vitam Consoratris, & Concivis sui B. Vincentii
„ Ferrarii, vel Ferrerii Valentini ex eodem Ordine Præ-
„ dicatorum, “ qui in teterrimo schismate inter Petrum
de Luna dictum Benedictum XIII. & Angelum Corra-
rium nuncupatum Gregorium XII. qui in Concilio Pisa-
no,

no, & subinde una cum Joanne XXIII. in Concilio Constantiensi depositi fuerunt, electo in Pontificem Martino V. ac magna parte Hispaniæ Petrum de Luna, seu Benedictum XIII. tamquam verum, & legitimum Pontificem colente, aliquibus vero Italiæ Civitatibus Angelo Corrario, seu Gregorio XII. pariter tamquam vero, & legitimo Pontifici adhærentibus, licet ipse in primis bona fide Petri de Luna, seu Benedicti XIII. partes secutus, auctor etiam fuerit, ut Reges Aragoniæ eidem adhærerent: attamen statim ac ejus obstinationem, & malas artes perspectas habere cœpit, Ferdinando Regi Aragoniæ persuasit, ut ab ejus Obedientia se subduceret, Edictumque publicaret, quo suis subditis inhiberet, quamullam ad eum, tamquam ad Pontificem, adhæsionem, quocumque prætextu haberent; sicque ejus potissima schisma extinctum penitus fuit.

35 * Schismata, quæ vexarunt Romanam Ecclesiam, vide Thomo 6. hujus Biblioth. in Serie *Romanorum Pontificum*.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 COmmuniter admittitur, schisma adjunctam habens hæresim crimen esse Ecclesiasticum, prout est ipsa hæ-
2 resis, adeoque pertinere ad judicium solius Ecclesiastici Judicis. At non convenit, num idem obtinere debeat in schismate mero sine hæresi; Confer *Vanespen Jur. Eccles. univ. part. 3. tit. 4. cap. 2.*

SCHISMATICA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones Damnatæ num. 26.*

SCIENTIA CONFESSARII. Vide verb. *Confessarius art. 1. a n. 48. ad 51.*

SCRIPTURA SACRA.

SUMMARIUM.

1 *Scriptura Sacra unde dicatur Biblia?*
2 *Scriptura Sacra quid sit?*
3 *Volumen Scripturæ Sacræ est aggregatum quoddam ex septuaginta duobus Canonicis Libris particularibus, scilicet quadraginta quinque veteris Testamenti & viginti septem novi Testamenti in unum Codicem redactum.*
4 *Assignantur dicti septuaginta duo Libri Canonici.*
5 *Prædictus numerus Librorum Canonicorum Sacræ Scripturæ non est novus, sed antiquissimus in Ecclesia Catholica, & receptissimus.*
6 *Dicti Libri quare dicantur Canonici?*
7 *Libri spectantes ad Testamentum vetus dividuntur in quatuor Classes, scilicet in Legales, Historiales, Sapientiales, & Prophetales, & assignantur omnes.*
8 *Libri spectantes ad Testamentum novum dividuntur & ipsi in quatuor Classes; scilicet Legales, Historiales, Sapientiales, & Prophetales, & assignantur omnes.*
9 *Recollectio dictorum omnium Librorum vocatur Testamentum vetus, & novum duplici ratione, quæ assignatur.*
10 *Cur unum ex ipsis vocetur Testamentum vetus, & aliud Testamentum novum?*
11 *Omnes supradicti Libri, tum veteris, tum novi Testamenti sunt ab omnibus pro Sacris, & Canonicis, seu a Deo inspiratis habendi, & qui ipsos omnes ut tales non susceperit, aut aliquam veritatem in ipsis contentam negaverit, erit Hæreticus.*
12 *Libri alii duo, scilicet tertius, & quartus Esdræ, non sunt ab Ecclesia recepti pro Canonicis, quamvis sint magnæ auctoritatis.*
13 *Et tanto minus habentur pro Canonicis liber tertius, & quartus Machabæorum.*
14 *Item pro Canonicis non habentur ab Ecclesia plura Evangelia, quæ sub nomine diversorum Apostolorum circumferuntur conscripta; Sicuti nec pro Canonicis habentur varii alii libri, de quibus omnibus fit mentio in cap.* Sancta Romana 3. dist. 15.
15 *Ex Libris Sacris plures, & plures perierunt, & assignantur varii ex illis.*
16 *Prima editio Sacræ Scripturæ facta est Hebraice quo ad fere totum vetus Testamentum.*
17 *Quo vero ad fere totum Testamentum novum facta est Græce.*
18 *Secunda editio Sacræ Scripturæ quo ad totum Testamentum vetus est Paraphrasis Chaldaica.*
19 *Paraphrasis in quo differat a Translatione, seu Versione, & quid sit?*
20 *Tertia editio sacræ scripturæ quo ad totum Testamentum vetus fuit septuaginta Interpretum. Et assignatur ubi, & quomodo ab ipsis facta fuerit?* ad num. 23.
24 *Supradictis versionibus Græcis successerunt Latinæ, Testamentum vetus ex Hebræo, & Testamentum novum ex Græco transferentes, & ipsæ versiones Latinæ sunt innumeræ.*
25 *Ex omnibus autem Latinis versionibus, & editionibus sola vetus, & vulgata editio est vere authentica, & pro tali ab omnibus habenda*
26 *Auctor hujus vulgatæ editionis quis fuerit?*
27 *Sensus Sacræ Scripturæ generatim, ac prima sui divisione est duplex, nempe* Litteralis, & Spiritualis, *seu* Mysticus.
28 *Quis sit sensus* Litteralis, & *quis* Spiritualis, *seu* Mysticus.
29 *Sensus Litteralis subdividitur in* proprium, & improprium, *seu* translatum, *vel* figuratum.
30 *Quis sit sensus* proprius, & *quis* improprius, *seu translatus, vel figuratus?*
31 *Item sensus Spiritualis, seu Mysticus subdividitur in* Allegoricum, Anagogicum, & Tropologicum, *seu* Moralem.
32 *Assignatur sensus* Allegoricus,
33 *Assignatur sensus* Anagogicus.
34 *Assignatur sensus* Tropologicus, *seu* Moralis.
35 *Unde summatim quatuor sunt sensus Sacræ Scripturæ, scilicet* Litteralis, Allegoricus, Tropologicus, & Anagogicus *contenti in duobus versiculis, qui afferuntur.*
36 *Omnes dicti quatuor sensus possunt reperiri in uno Sacræ Scripturæ passu, & afferunt exempla.*
37 *Non possunt tamen omnes dicti sensus in quolibet Sacræ scripturæ passu reperiri, & afferuntur exempla.*
38 *Quamvis Sacræ Scripturæ interpretatio doctrinalis, & Magistralis possit fieri a viris doctis, & idoneis; tamen interpretatio Canonica, & infallibilis veri illius tenendi sensus pertinet solummodo ad Sanctam Matrem Ecclesiam.*
39 *Sacra Scriptura nequit legi lingua vulgari, nisi ab habentibus ad id legitimam facultatem.*
40 *Unde merito condemnatæ sunt propositiones id omnibus concedentes, & afferuntur.*
41 *Sacra Scriptura abutentes in sortilegiis, Incantationibus, Divinationibus &c. Juris, & arbitrii pœnis debent ab Episcopo puniri.*
42 *Sacram Scripturam convertentes ad usus profanos, verba jocosa, scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, sortes, Libellos etiam famosos, eodem modo puniri debent.*
43 *Sacræ Scripturæ Lector, seu expositor tenendus est in Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis existentibus in aliquo insigni Oppido.*
44 *Et talis Lector est examinandus ab Episcopo.*
45 *Sacræ Scripturæ Lector tenendus est etiam in Monasteriis Regularium, Et Episcopus ut Papæ Delegatus potest ad hoc compellere superiores.*
46 *At iste Lector pro Monasteriis Regularium non debet, nec potest examinari ab Episcopo.*
47 *Sacræ Scripturæ lectio in Conventibus Regularium debet fieri bis in hebdomada.*

SCriptura Sacra dicitur *Biblia* a voce Græca *Biblon*, 1
quæ libellum significat. Unde antonomastice Sacra Scriptura vocatur *Liber*, eo quod sit omnium Librorum Liber, tum sui origine, tum sanctitate, tum præsertim utilitate, jam figuratus in illo, quem vidit Joannes *in Apocalyps. c. 5. ibi: Et vidi in dextera Sedentis super Thronum Librum scriptum intus, & foris.*

Scriptura Sacra, quæ breviter definitur *Verbum Dei scri-* 2
ptum, fusius, & clarius definitur, quod sit *Volumen sacrum dictante Spiritu Sancto ad salutem hominis conscriptum, & ut tale ab Ecclesia receptum?* Est *in re Communis*.

Dictum Sacrum Volumen est aggregatum quoddam ex 3
septuaginta duobus Canonicis Libris particularibus, scilicet quadraginta quinque veteris Testamenti, & viginti septem Testamenti Novi, in unum Codicem redactum;
Communis, ac certa. Dicti autem septuaginta duo Libri 4
Canonici sunt sequentes recensiti a Concilio Tridentino *sess. 4. in Decreto de Canonicis Scripturis*, nempe „ Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, „ Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus, & secundus, qui dicitur „ Neemias, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium „ Davidicum, Parabolæ, Ecclesiastes, Job, Canticorum, „ Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias cum Baruch, „ Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ Minores, *idest* „ Oseas, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, „ Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, „ duo Machabæorum, primus, & secundus: Novi Testamenti quatuor Evangelia secundum Matthæum, „ Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apostolorum a „ Luca Evangelista conscripti, quatuordecim Epistolæ „ Pauli Apostoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad „ Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, „ duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos, Petri Apostoli

„ duæ,

„ duæ, Joannes Apostoli tres, Jacobi Apostoli una, „ Judæ Apostoli una, & Apocalypsis Joannis Apo- „ stoli.

5 Prædictus numerus librorum Canonicorum Sacræ Scripturæ non est novus, sed antiquissimus in Ecclesia Catholica, & receptissimus: Omnes enim prædicti libri inter Canonicos recepti sunt *in Concilio Carthaginensi cap.* 47. celebrato anno 397. Item in Concilio Romano I. sub Gelasio Papa celebrato anno 494. Atque in aliis subsequentibus Conciliis, & prælertim *in Concilio Florentino*

6 *in Decreto Unionis*. Unde dicti libri *Canonici* dicti sunt, vel quia continent normam, & regulam, quam in Fide, & moribus sequi tenemur; *Canon enim Græce, Latina Regula nuncupatur*, textu expresso *in c. Canon* 1. *dist.* 3. vel quia in Catalogum librorum Divinorum ab Ecclesia in dictis Conciliis relati.

7 Libri spectantes ad Testamentum vetus dividuntur in quatuor Classes, scilicet in Legales, Historiales, Sapientiales, & Prophetales. *Legales* sunt quinque libri Moysis, seu Pentatheucus idest Genesis, Exodus, Leviticus Numeri, Deuteronomium. *Historiales* sunt Josue, Judicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Machabæorum, Job, Esdræ, Tobiæ, Judith, Esther. *Sapientiales* sunt Proverbia, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus. *Prophetales* sunt Psalmi, quatuor Majores Prophetæ, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, & duodecim Minores, Oseas, Joel, Amos, Michæas, Abdias, Jonas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

8 Libri spectantes ad Testamentum novum dividuntur & ipsi in quatuor Classes, scilicet legales, Historiales, Sapientiales, & Prophetales. *Legales* sunt quatuor Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, & Joannis. *Historiales* sunt Actus Apostolorum. *Sapientiales* sunt quatuordecim Epistolæ Divi Pauli, una Divi Jacobi, duæ divi Petri, tres Divi Joannis, & una Divi Judæ Thaddæi. *Prophetales* tandem Apocalypsis Beati Joannis Apostoli.

9 Recollectio dictorum omnium librorum vocatur Testamentum vetus, & novum duplici ratione; Prima quia sicuti Testamentum est charta scripta, in qua continetur ultima voluntas hominis, sic in illis libris continetur ultima Dei Voluntas, & Lex, quam Deus vult ab hominibus servari. Secunda quia sicuti Testamentum est, quo bonorum temporalium defertur hæreditas intercedente Testatoris morte, qua contingente, cum esset antea clausum & obsignatum, aperitur; Ita per dictos libros sacros defertur nobis hæreditas bonorum Cœlestium, & Christi morte in ea confirmamur, iisque apertis legimus non esse Dei heredes, & cohæredes Christi.

10 Unum autem ex dictis duobus Testamentis vocatur *Vetus*, quia ipsum tamquam jam antiquatum, & inveteratum desiit obligare adveniente *Novo*, uti patet in Testamentis, quorum primum jam cessat valere adveniente ejusdem Testatoris secundo. Et aliud vocatur *Novum* propter novitatem spiritus, quam affert lex Christiana in eo contenta, quæ novos effectus, novosque ardores erga Deum excitat in iis, qui illam amplectuntur, & vere observant; unde a veteri Testamento ad Testamentum novum proceditur tamquam a figura ad suum figuratum, a signo ad suum signatum, & a parabola ad suam veritatem, quia *Lex per Moysem data est, gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*, ut expresse habetur Joannis *cap.* 1. *n.* 17.

11 Omnes prædicti Libri, tum veteris, tum novi Testamenti sunt ab omnibus pro Sacris & Canonicis, seu a Deo inspiratis habendi, & qui ipsos omnes ut tales non susceperit, aut aliquam veritatem in ipsis contentam negaverit, erit Hæreticus; Unde Concil. Trident. *cit. sess.* 4. *in Decreto de Canonicis Scripturis* post enumeratos supradictos omnes Libros sic expresse concludit: *Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Editione habentur, pro Sacris, & Canonicis non susceperit, anathema sit.*

12 Libri alii duo, scilicet tertius, & quartus Esdræ non sunt ab Ecclesia recepti pro Canonicis, quamvis sint magnæ auctoritatis, & a Sixto V, in Sacris Bibliis post Libros Canonicos una cum Oratione Manasse fuerint appositi, ne penitus pereant, & ut a Patribus citati reperiantur.

13 Et tanto minus pro Canonicis habentur ab Ecclesia liber tertius, & quartus Machabæorum, cum ipsi sint, & a Canone, & a Bibliis penitus exclusi, ut patet.

14 Item pro Canonicis non habentur ab Ecclesia plura Evangelia, quæ sub nomine diversorum Apostolorum, ut Thomæ, Andreæ, Bartholomæi, Thaddæi, Barnabæ &c. circumferuntur conscripta. Sicuti nec pro Canonicis habentur alii Libri, de quibus omnibus fit mentio *in cap. Sancta Romana* 3. *dist.* 15. ibique a Gelasio Papa pro Apocryphis declarantur.

15 Ex Libris Sacris plures, & plures perierunt. Ita S. Joannes Chrysostomus *Homil.* 9. *in Matt.* & *Homil.* 7. *in primum ad Corinth.* Bellarmin. *tom.* 1. *de Verbo Dei lib.* 4. *cap.* 4. Abulensis *in Num. cap.* 21. *qu.* 3. & alii communiter; Et hoc clare constat ex pluribus locis ipsiusmet Sacræ Scripturæ. *In primo enim Libro Paralipomenon cap. ult.* fit mentio Libri Samuelis videntis, & Libri Nathan Prophetæ, atque libri Gad videntis, ibi: *Gesta autem David Regis propria, & novissima scripta sunt in libro Samuel videntis, & in libro Nathan Prophetæ, atque in Volumine Gad videntis*. Et 2. *Paralipomenon* c. 9. fit mentio libri Nathan Prophetæ, libri Ahiæ Silonitis, & libri Addo videntis, ibi: *Reliqua autem opera Salomonis priorum, & novissimorum scripta sunt in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoque Addo videntis*. Et ibidem *cap.* 12. fit mentio libri Addo videntis, ibi: *Opera vero Roboam prima, & novissima scripta sunt in libris Semejæ Prophetæ, & Addo videntis*. Et ibidem *cap.* 20. fit mentio libri Jehu filii Anani, ibi: *Reliqua gestorum Josaphat priorum, & novissimorum scripta sunt in verbis Jehu filii Anani*. Et 3. *Reg. cap.* 4. fit mentio de libro trium millium Parabolarum, & ejus Carminum quinque & mille Salomonis ibi: *Loquutus est quoque Salomon tria millia parabolas, & fuerunt Carmina ejus quinque & mille*. Et ibidem *cap.* 11. fit mentio de libro verborum dierum Salomonis ibi: *Ecce universa scripta sunt in libro verborum dierum Salomonis*. Et ibidem c. 14. fit mentio libri sermonum dierum Regum Juda, ibi: *Ecce scripta sunt in libro sermonum dierum Regum Juda*. Et 2. *Machabæorum cap.* 2. fit mentio libri Jasonis Cirenæi, ibi: *Itemque ab Jasone Cirenæo quinque libris comprehensa*. Et *ad Colossenses cap.* 4. *fit mentio Epistolæ B. Pauli Apostoli scriptæ ab ipso ad Laodicenses*, ibi: *Et cum lecta fuerit Epistola hæc, facite ut & in Laodicensium Ecclesiam legatur, & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis*. Et *in Epistola Catholica Judæ Apostoli* fit mentio de libro Enoch Prophetæ, ibi: *Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch dicens: Ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis &c.* Omnes autem prædicti Sacri Libri, & alii brevitatis gratia relicti, tum veteris, tum novi Testamenti Deo permittente perierunt, vel quia homines desides eos non custodierunt, vel quia impii eos combusserunt, vel quia se illis indignos præbuerunt, vel ob alias caussas ipsi soli Deo notas.

16 Prima editio Sacræ Scripturæ facta est *Hebraice* quoad fere totum Testamentum. *Sic Communior, & fere omnium sententia*. Dicitur autem notanter: *Quoad fere totum*, quia libri Esdræ, & Danielis, teste S. Hieronymo *Epist.* 120. *præfat. in Daniel.* scripti sunt (a) lingua Chaldaica, sicuti nonnulli asserunt de libro Tobiæ, libro Judith. librum autem Sapientiæ vult Sanctus Hieronymus *Epist.* 115. *ad Chromatium* fuisse scriptum lingua Græca, sicuti eadem lingua Græca fuisse scriptum librum 2. Machabæorum testatur idem Hieronymus *in Prologo Galeato*.

17 Quo vero ad fere totum Testamentum novum facta est *Græce*. *Sic fere Communis opinio*. Apostolorum enim tempore apud Judæos valde familiare erat Idioma Græcum. Dicitur autem notanter: *Quoad fere totum*, quia Evangelium Matthæi fuit ab ipso scriptum lingua Hebraica, ut tenent fere communiter Doctores cum S. Hieronymo *lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis num.* 5. ubi loquens de S. Matthæo sic expresse dicit: *Evangelium Christi Hebraicis litteris verbisque composuit*. Et Evangelium Marci secundum communiorem opinionem fuit ab ipso scriptum primo *Lingua Latina* in gratiam Romanorum, & secundo *Lingua Græca* in gratiam Alexandrinorum. Et Epistola ad Hebræos, ut tenet communis sententia cum Sancto Hieronymo *libro de Scriptoribus Ecclesiasticis n.* 15. fuit scripta *lingua Hebræa* (b).

18 Secunda editio Sacræ Scripturæ quoad totum Testamentum vetus est Paraphrasis Chaldaica; Tota enim Scriptura vetus translata est Paraphrastice ex Hebræo in Chaldæum, quam Paraphrasim ipsi Hebræi *Targum* vocant, ut recte notat Cardin. Bellarmin. *tom.* 1. *de Verbo Dei lib.* 2. *cap.* 3. Hæc Paraphrasis Chaldaica tres habet Auctores, scilicet R. Onkelum, R. Jonatham Urielis filium, & R. Joseph Cæcum, qui omnes quilibet pro sua parte totam veterum scripturam in Chaldaicum transtulerunt.

19 Paraphrasis autem in hoc differt a Translatione, seu Versione, quod in Translatione, seu Versione verba Auctoris transferantur in aliam linguam sine additione, & mutatione, seu de verbo ad verbum; In Paraphrasi autem verba Auctoris transferuntur in aliam linguam cum additionibus, & mutationibus, & in ipsa magis sensus de sensu, quam verbum de verbo exprimatur; Unde Paraphrasis juxta communem intelligentiam est:

(a) Aliqua scilicet eorum capita, ut patet hebraicam veritatem consulenti.
(b) Vide tamen Prolegomen Eruditissimi Augustini Calmet, ubi contrarium adstruitur.

est: *Explicatio rei per sermonem copiosiorem, & dilucidiorem.*

20 Tertia editio Sacræ Scripturæ ex Hebraico in Græcum qui ad totum Testamentum vetus, ut docet probabilior sententia, fuit septuaginta Interpretum, qui anno Ptolomæi Philadelphi 17. & ante Christum 273. inclusi in Cellulis separatis totum vetus Testamentum ex Hebræo in Græcum transtulerunt 72. dierum spatio non sine speciali Spiritus Sancti assistentia, cum separatim scribentes quisque in sua propria Cellula seorsum ab aliis non solum in eundem sensum, in eandem verborum seriem, immo & in eosdem apices coinciderint; Hinc S. Joannes Chrysostomus *homil. 3. in Genesim* hanc Translationem vocat *Rerum miraculum*. Sic tenent S. Justinus *in Oratione exhortatoria ad Gentes*, ubi dicit se apud Alexandriam vestigia harum Cellarum vidisse; S. Irenæus *lib. 3. cap. 25.* S. Cyrillus *Catechesi 4.* S. Clemens Alexandrinus *lib. 1. Stromat.* S. Augustinus *lib. 18. de Civitate Dei cap. 32.* & alii Recentiores citantes pro sententia Philonem *lib. 2. de vita Moysis*, Tertullianum *in Apologetico cap. 10.* & S. Joann. Chrysostomum *homilia 5. in Matthæum*, & sic plurimi alii contra alios, & signanter contra S. Hieronymum *Epist. 104. præfat. in Pentatheucum*, ubi expresse negat, & ridet Historiam hanc de tot Cellulis separatis: *Nescio* inquit *quis primus Auctor septuaginta Cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit &c.*

21 Unde dictus S. Hieronymus tenet, quod Septuaginta duo Interpretes, senes viri Hebræi ex qualibet Tribu filiorum Israel utriusque linguæ, scilicet Hebraicæ, & Græcæ peritissimi, spatio dierum septuaginta duorum in eadem Basilica sedentes, & inter se conferentes Sacram Scripturam transtulerint: Et hoc probat Testimonio Aristæ *in historia de hac ipsa re*, qui Aristæas negotio interfuit, & expresse dicit, quod ipsi simul conferendo singulis diebus usque ad horam nonam, hanc versionem tandem septuaginta duobus diebus absolverint. Idemque confirmat testimonio Josephi Hebræi, qui licet esset cupidissimus gloriæ suæ gentis, tamen *lib. 12. antiquitat. cap. 2.* referens hanc historiam, nequidem mentionem facit de dictis separatis Cellulis. Sic etiam Eusebius videtur fuisse ejusdem opinionis, quia *libro octavo de præparat. Evang. cap. 1.* narrat rem totam sine ulla mentione de dictis separatis Cellulis, referens ad verbum quæ habentur in libro Aristæ.

22 Sanctus Epiphanius autem *in libro de mensuris, & ponderibus* contra fere omnium sententiam ponit solum triginta sex Cellulas, cum alii vel septuaginta duas, vel nullas ponant. Scribitque dictus Sanctus Epiphanius, quod hi Interpretes bini, & bini fuerint inclusi in Cellulis triginta sex, & Divino miraculo singula paria ipsorum iisdem verbis totam Scripturam transtulerint, ita ut simul confecerint triginta sex exempla ejusdem prorsus versionis.

23 Sanctus Augustinus vero, licet *lib. 18. de Civitate Dei c. 42.* videatur consentire cum iis, qui affirmant dictas Cellulas, ut patet *supra n. 21.* Tamen *lib. 2. de Doctr. Christian. cap. 15.* non audet absolute rem affirmare; Sed illud ab omnibus decantatum de istis Interpretibus, quod quasi uno ore Scripturam verterint, rectissime intelligi posse significat, tum secundum eos, qui Cellulas affirmant, quam secundum illos, qui ipsas negant. De Cellulis enim non habetur certa sententia, cum scriptores abierint in diversa.

24 Supradictis versionibus Græcis successerunt Latinæ, Testamentum vetus ex Hebræo, & Testamentum novum ex græco transferentes, & istæ versiones Latinæ sunt innumeræ, ut patet ex S. Hieronymo *Epist. 105. Præfat. in Josue*; *cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot Codices, unusquisque pro arbitrio suo, vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum est.*

25 Ex omnibus autem Latinis versionibus, & editionibus sola vetus, & vulgata Editio est vere authentica, & pro tali ab omnibus habenda. Sic expresse statuit Conc. Trid. *sess. 4. in Decreto de editione, & usu Sacrorum Librorum*, ibi: „ Insuper eadem Sacrosancta Synodus considerans non „ parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex o„ mnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur Sacro„ rum Librorum, quænam pro authentica habenda sit „ innotescat, statuit, & declarat, ut hæc ipsa vetus, „ & vulgata editio, quæ longo tot Sæculorum usu in ipsa „ Ecclesia probata est in publicis lectionibus, prædicatio„ nibus, & expositionibus, pro authentica habeatur, & „ ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel „ præsumat.

26 Auctor hujus vulgatæ editionis non est unus solus, ut recte advertit Bellarminus *Tom. 1. lib. 1. de verbo Dei cap. 11. vers. Nam verbo vulgata*, ubi sic expresse habet: „ Nam vulgata editio non est unius Auctoris, sed quæ„ dam habet ex S. Hieronymo, quædam ex Luciano, „ quædam ex Theodotione, quædam ex alio quodam In„ terprete innominato;" Ita tamen ut fere tota sit a Sancto Hieronymo, aut versore, aut aliorum correctore, ut notant passim Doctores.

27 Sensus sacræ Scripturæ generatim, ac prima sui divisione est duplex, nempe unus *Litteralis*, & alter *spiritualis*, seu *Mysticus*. *Communis inter Catholicos.*

Litteralis sensus est ille, quem verba ipsa immediate 28
significant, ita ut sensus litteralis sit præcisus sensus litteræ, seu verborum. Sensus autem *Spiritualis*, seu *Mysticus* est ille, quem non immediate verba ipsa significant, sed solum mediate, nempe mediis illis rebus, quas verba immediate significant, itaut sensus spiritualis, seu mysticus sit sensus rerum secundum mysterium. Sic eadem verba eodemque loco significant litteraliter, & spiritualiter, seu mistice, ut patet *in Epistola Pauli Apostoli ad Galatas cap. 6.* ubi eadem verba, quæ litteraliter indicant, quod *Abraham duos filios habuit, unum de Ancilla, & unum de Libera*, spiritualiter, seu mystice significant vetus, & novum Testamentum, ut ibidem expresse dicit Apostolus: *Hæc enim sunt duo Testamenta.* Item eadem Historia Agni Paschalis *Exodi cap. 12.* litteraliter significat Ritum Agni Paschalis a Judæis olim immolandi, spiritualiter vero, seu Mystice significat Christum pro salute totius mundi in Ara Crucis postmodum immolatum. Item eadem verba in uno loco Sacræ Scripturæ significant Litteraliter, & in alio Spiritualiter, seu Mystice, ut patet de eodem hoc verbo *Aqua*, quæ primo Genesis Litteraliter significat elementum: *Congregentur Aquæ in locum unum, & in Psalm. 65.* Spiritualiter significat Tribulationes, ibi: *Transivimus per ignem & aquam. Joann. cap. 4.* Mystice significat Donum Gratiæ, ibi: „ Si scires Donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: „ da mihi bibere, tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset „ tibi aquam vivam. Et *Joann. cap. 3.* Mystice, seu spiritualiter significat Baptismum, ibi: „ Nisi quis renatus „ fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire „ in Regnum Dei. Et sic de aliis.

Sensus Litteralis subdividitur in *proprium*, & in *impro-* 29
prium seu *translatum*, vel *figuratum*. *Communis*. *Proprius* est ille, quem verba in propria, & primaria sua significatione capta immediate significant. Sic *aqua* proprie significat elementum, terram abluens: *Ignis* proprie significat elementum calefactivum, & combustivum, & sic de aliis. *Improprius*, seu *translatus*, vel *figuratus* est ille, quem verba improprie, seu figurate, & tropice accepta
significant. Sic Christus Dominus improprie, seu tropi- 30
ce, & figurate per metaphoram, seu similitudinem, & non proprietatem dicitur Leo, Petra, Vitis, & hujusmodi, *sic Doctores communiter*.

Item sensus Spiritualis, seu Mysticus subdividitur in 31
Allegoricum correspondentem Fidei, *Anagogicum* correspondentem spei, & in *Tropologicum*, seu *Moralem* correspondentem Caritati; Juxta enim numerum dictarum trium Virtutum Theologicarum assignantur tres dicti sensus Mystici sacræ Scripturæ ipsis correspondentes. *Communis*.

Sensus *Allegoricus* correspondens Fidei est, cum verba 32
Sacræ Scripturæ ultra sensum Litteralem significant, & ostendunt aliquid credendum. Dicitur enim *Allegoricus* a nomine Græco *Aleon*, quod est *alienum*, & a *Logos*, quod est *sermo* quasi sit alienus sermo ab eo, quem verba litteraliter important. *Communis*.

Sensus *Anagogicus* correspondens Spei est, cum verba 33
ultra sensum litteralem significant, & ostendunt aliquid sperandum in æterna Beatitudine; dicitur enim *Anagogicus* a nomine Græco, *Ana*, quod est *Sursum*, & a *Goce*, quod est *ductio*, quasi sit quid sursum ducens, seu locutio nos ducens a terrenis sursum ad Cœlestia, *communis*.

Sensus *Tropologicus*, seu *Moralis* correspondens Caritati 34
est cum verba ultra sensum litteralem significant, & ostendunt aliquid moraliter agendum, seu aliquod opus Caritatis exercendum; Dicitur enim *Tropologicus*, a nomine Græco *Tropos* quod est *Conversio*, & a *Logos*, quod est *sermo*, quasi sit sermo conversus ad morum institutionem. *Communis*.

Unde juxta hoc usque dicta clare infertur, quod sunt 35
quatuor sensus Sacræ Scripturæ, scilicet *Litteralis*, *Allegoricus*, *Tropologicus*, & *Anagogicus*, omnes breviter contenti in his duobus versiculis,

Littera gesta docet, quid credas Allegoria;
Moralis quid agas, quid speres Anagogia.

Omnes dicti quatuor sensus possunt reperiri in uno Sa- 36
cræ Scripturæ passu, ut clare patet *in Epistola Apostoli ad Galatas cap. 4.* ubi aperte exprimuntur omnes in Filiis Abrahæ. Immo omnes dicti quatuor sensus reperiuntur in hac voce *Jerusalem*, quæ *Litteraliter* significat Urbem Palæstinæ. *Allegorice* significat Sanctam Ecclesiam militantem a nobis credendam juxta illud *Apocalyps. 23. Vidi Civitatem Sanctam Jerusalem novam descendentem de cælo a Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo*. *Tropologice*, seu *Moraliter* significat animam nostram sanctis moribus, & virtutibus ordinandam, juxta illud *Jeremiæ cap. 2. Jesuralem, Jerusalem convertere ad Dominum Deum tuum*. *Anagogice* significat Ecclesiam Triumphantem, scilicet Patriam Cœlestem a nobis sperandam, juxta illud Apostoli *ad Galatas cap. 4. Illa, quæ sursum est, Jerusalem, est libera, quæ est Mater nostra.*

Non possunt tamen omnes, dicti sensus reperiri in quo-

libet Sacræ Scripturæ passus; multi enim allegari possunt Sacræ Scripturæ passus, ubi nullus est sensus Mysticus, sed solummodo *Litteralis*, ut patet in illo *Matthæi c. 22. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Et in illo *Marci ultimo*: *Euntes docete omnes gentes*, & sic in plurimis similibus. E contra multi possunt allegari passus, ubi nullus est sensus *Litteralis*, sed solummodo *Mysticus*, ut patet in *Judic. cap. 9. Ierunt ligna, ut ungerent supra se Regem*, ubi enim nullus sanæ mentis dicet adesse sensus Mysticus, intelligendo per *ligna* habitatores Civitatis Sichem, qui ut in eodem loco exponitur, constituerunt Abimelech in suum Regem. Et illo 1. *Reg. cap. 2. num. 35. Et suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam meam faciet*, ubi ly *Cor*, & *Animam* non potest sumi in sensu Litterali, quia Deus non habet Cor, & Animam, sed solum in sensu Mystico per voluntatem, & sic de innumeris aliis similibus.

38 Quamvis Sacræ Scripturæ interpretatio Doctrinalis, & Magisterialis secundum Sanctorum Patrum consensum possit fieri a viris Doctis, & idoneis, ut patet de tot Sacris Expositoribus, & tenet Communis Doctorum, tamen interpretatio Canonica, & infallibilis veri illius tenendi sensus pertinet solummodo ad sanctam Matrem Ecclesiam. *Communis inter Catholicos*, & habetur expresse a Concilio Trid. *sess. 4. in Decreto de editione, & usu Sacrorum*, ibi: „ Præterea ad coercenda petulantia decernit, ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus Fidei, & morum ad ædificationem Doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum quem tenuit, & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat, etiamsi hujusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent: qui contravenerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis a Jure statutis puniantur.

39 *Sacra* Scriptura legi nequit lingua vulgari omnibus alicujus Patriæ communi, nisi ab habentibus ad id legitimam licentiam, seu facultatem. Habetur expresse *in Reg. 4. Indicis Librorum prohibitorum*, ubi insuper redditur ratio, ibi: „ Cum experimento manifestum sit; si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittatur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri.

40 Unde merito Clemens XI. die 8. Septemb. 1713. in Constit. incip. *Unigenitus Dei Filius* damnavit sequentes propositiones *Paschasii* Quesnellii contendentis, male ab Ecclesia prohiberi ulli homini fideli, etiam laico, & fœminæ lectionem sacræ Scripturæ, ac præsertim novi Testamenti in vulgari lingua: Propositiones igitur sunt istæ, scilicet 79. in ordine: „ Utile, & necessarium est omni tempore; omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, pietatem, & mysteria sacræ Scripturæ. 80. ibi: Lectio sacræ Scripturæ est pro omnibus. 81. ibi: Obscuritas sancta verbi Dei non est laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione. 82. ibi: Dies Dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia sanctarum Scripturarum; damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere. 83. ibi: Est illusio sibi persuadere, quod notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari Fœminis lectione sacrorum Librorum. Non ex Fœminarum simplicitate, sed ex superba Virorum scientia ortus est Scripturarum abusus, & natæ sunt Hæreses. 84. ibi: Abripere e Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare. 85. ibi: Interdicere Christianis lectionem sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur speciem quamdam Excommunicationis. 86. ibi: Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni.

41 Sacra Scriptura abutentes in Sortilegiis, Incantationi- &c. Juris, & arbitrariis pœnis debent ab Episcopi puniri. Concil. Trident. *sess. 4. in Decreto de editione, & usu Sacrorum Librorum*.

42 Sacram Scripturam convertentes ad usus profanos, verba jocosa, scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, sortes, libellos etiam famosos, &c. eodem modo puniri debent. Conc. Trid. *loc. cit.*

43 Sacræ Scripturæ Lector, seu Expositor tenendus est in Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis existentibus in aliquo insigni Oppido. Conc. Trid. *sess. 5. cap. 1. de reform.* Et talis Lector est examinandus ab Episcopo Conc. Trid. *cit. cap. 1.*

44 Sacræ Scripturæ Lector tenendus est etiam in Monasteriis Regularium, & Episcopus ut Papæ delegatus potest
45 ad hoc compellere Superiores. Concil. Trid. *cit. cap. 1.* At
iste Lector pro Monasteriis Regularium non debet, nec
46 potest examinari ab Episcop. Concil. Trid. *cit. cap. 1.*

47 Sacræ Scripturæ lectio in Conventibus Regularium debet fieri bis in hebdomada, & ea finita, debet fieri collatio de illa; Clemens VIII. Constitut. 50. incip. *Nullus §. 1.*

APPENDIX,

De Sacra scriptura

NOVUS ARTICULUS.

I. ADdimus novum de Sacra Scriptura Articulum, ut ea quæ brevitatis caussa ab Auctore Bibliothecæ prætermissa sunt, fusius Lectoribus nostris exhibeamus. Itaque Sacram Scripturam Libros illos vocamus ab hominibus scriptos, quos Deus selegit, ac veluti ministros adhibuit, ut Divino ejus verbo scripto hominibus manifestaret voluntatem suam. Librorum numerus is est, quem Author ex Decreto Concilii Tridentini descripsit. Nos vero paucis indicabimus controversiam, quæ hac de re occurrit inter Orthodoxos, & Novatores. Primum vero agemus generatim de sacræ Scripturæ veritate, & integritate; & assistentia illa, qua scriptoris sacri adjuti divinos libros conscripserunt. Deinde de Canone Sacrarum scripturarum; & deeo, ad quem spectat Sacrarum scripturarum Canonem decernere, & infallibili auctoritate Ecclesiæ proponere. Præterea de sacrorum librorum versionibus; ubi etiam de lectione sacræ Scripturæ in lingua vernacula. Denique regulas nonnullas exponemus, quarum beneficio erui, investigari, ac cognosci possit verus sacræ Scripturæ sensus.

II. Duplici in sensu veram sacram Scripturam affirmare possumus, scilicet prout verum fictitio, & supposito opponitur, & prout falso adversatur. Hic in priori sensu sacræ Scripturæ veritatem tuemur: Nam si hac ratione vera & integra statuatur, pro falsa haberi non potest; cum verbum Dei exhibeat, quod falso subesse nequit: Nam Deus, infinite sapiens cum sit, falli nequit, & cum sit infinite bonus, nequit fallere. Facile vero ostendimus veros & genuinos esse, non vero suppositios sacræ Scripturæ libros. Tales enim habendi sunt, si quovis sæculo adscripti Authoribus fuerint, quorum nomen præseferunt: Hoc enim argumento Viri docti, atque Critici, vera esse & genuina antiquorum opera probant. Sed Mosi Syncroni, & Prophetarum coætanei, ac subsequentium sæculorum homines, tanquam germanum illorum fœtum tradidere libros ab illis exaratos; Idemque Christiani Apostolorum auditores docuerunt de libris Novi Testamenti, atque ita ad nostram usque ætatem non interrupta serie factum est. Hoc argumento usus Augustinus contra Manichæos sacrarum Scripturarum veritatem negantes *lib. 28. contra Faustum cap. 6.* Videantur Daniel Huetius in sua Demonstratione Evangelica, Natalis Alex. *Tom. 1. Histor. Eccles.* Alex. Mazzinelli *de Locis Theol. diss. 1.* Elias Dupinius, aliique doctissimi Theologi, qui scripserunt adversus Hobbesium, Spinozam, & Isaacum Pereyrum, qui post Aben Esram temerarium Scriptorem Judæum duodecimi sæculi, Pentateuchum Mosi adjudicare conati sunt; ii enim invictissimis argumentis demonstrat, Pentateuchum esse genuinum Mosis fœtum; & aut sigillatim ostendunt, singulos cum Veteris, tum Novi Testamenti libros genuinos esse, aut regulas præscribunt, quarum usu id quisque facile demonstrare possit.

III. *Sacra* Scriptura est etiam integra, saltem quoad partes essentiales. Primum id constat auctoritate simul, & rationibus Sancti Hieronymi, qui quamvis in Commentario in *cap. 3.* Epistolæ ad Galatas in opposita opinione versari videatur, re tamen diligentius considerata hæc scripsit *capit. 6.* Commentarii in Isaiam: Si aliquis dixerit Hebræorum libros postea a Judæis esse falsatos, audiat Origenem quid in octavo volumine explanationum Isaiæ huic respondeat quæstiunculæ, quod numquam Dominus, & Apostoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Pharisæis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuissent. Sin autem dixerint post adventum Redemptoris, & prædicationem Apostolorum libros Hebræos fuisse falsatos, cachinnum tenere non potero, ut Salvator, & Evangelistæ, & Apostoli, ita testimonia protulerint, ut Judæi falsaturi erant; ergo nec ante, nec post Christi adventum corrupta est sacra Scriptura Veteris Testamenti. Deinde fieri non potuit, ut Judæi sacros Codices adulterarent nemine advertente, ac reclamante nemine; 1. quia in singulis familiis saltem Tribus Levi, utpote consecratis ministerio Altaris, Sacri Libri reperiebantur, & Judæi ubique terrarum dispersi hos penes se religiose custodiebant. 2. Quia in eam corruptionem consentire etiam debuissent Auctores Versionis Septuaginta Interpretum, quæ in substantialibus capitibus ab Hebraicis codicibus non dissidet. 3. Quia credibile non est voluisse Judæos sacros Codices depravare, in quos tanto studio & reverentia ferebantur, ut parati essent mortem potius subire, quam vel apicem in illis immutare, ut scribunt Josephus lib. 1.

contra

contra Appionem, & Philo apud Eusebium l. 8. c. 6. & 8.

IV. Quæ autem argumenta Veteris Testamenti integritatem probant, ad libros quoque Novi Testamenti applicari possunt. Nam hujusmodi libri in rebus, quæ ad fidem moresque pertinent, iidem sunt, & eodem modo reperiuntur apud sectas, & Communiones alioquin sibi infensissimas, scilicet apud Nestorianos, Jacobitas, & Photianos in Oriente, & apud Catholicos tum Orientis, cum Occidentis, atque apud omnes Novatores. Et quidem si a Catholicis tentata fuisset depravatio, eam illis hæretici exprobrassent, & vicissim hæreticis Catholici. Denique nec tempus, nec modus, nec Authores hujusmodi depravationis proferri possunt. Negari tamen non potest errata plura levioris momenti in Sacros Codices irrepsisse, quæ incuriæ, & ignorantiæ Scribarum potius, quam Judæorum, aliorumque malitiæ tribuenda sunt. Regulas præscribunt Auctores, præsertim ex Augustino l. 11. contra Faustum cap. 2., quarum ope corrigi, & expurgari Sacri Codices possint. Una vero atque tutissima regula est, judicium, atque sententia Ecclesiæ, cui concredita sunt eloquia Dei, cui in custodiendo Divinæ revelationis deposito inerrantiæ privilegium concessum a Deo fuit, cui denique præsto semper adest divinus ille Spiritus, qui ex infallibili Christi Domini promissione rectiurus est Ecclesiæ Pastores usque ad consummationem sæculi.

V. Sacra Scriptura divinæ atque omnino infallibilis veritatis est: Etenim integros complectitur Veteris, ac Novi Testamenti libros, quos Moses, Prophetæ, Evangelistæ, & Apostoli conscripserunt: conscripti vero ab iisis libri divinam atque omnino infallibilem veritatem obtinent. Nam Sanctus Petrus Spiritu Sancto inspiratos, atque loquutos ait sanctos Dei homines; Paulus ad Timotheum 2. cap. 3. omnem Scripturam divinitus inspiratam asserit; atque Isaias cap. 5., Jonas, aliique Prophetæ palam testati sunt, se verbum Dei litteris consignasse. Quis ergo dubitet Divinam atque infallibilem præseferre auctoritatem? Deinde in libris Mosis perspicui characteres occurrunt Divinæ revelationis: Nam Moses se a Deo missum prædicat, ac missionem suam, legem, & doctrinam, quam Dei nomine promulgat, cum miraculis, tum prophetia eventu comprobata, tum doctrinæ sanctitate comprobat. Similia occurrunt in aliis Prophetarum libris. Nec de Sapientialibus, & Historicis libris dubitatio occurrere potest ulla. Tum quia Sapientiales libri leges continent, & præcepta, quæ homines dirigunt ad finem ultimum, qui alius non est, quam Deus ipse: leges enim & præcepta tradunt bene vivendi, Deoque per cognitionem & amorem adhærendi, cum separatione sui a creaturis non minus, quam a se ipso. Doctrina hæc, inquit Augustinus lib. 20. de Civitate Dei c. 25. si cum doctrina comparetur Philosophorum de fine & hominis felicitate disputantium, facile comperietur inspirante Deo conscripta. Tum etiam quia sapientiales, ac historici libri, de quibus loquimur, primum ab Hebræorum Synagoga, deinceps a Christi Ecclesia veluti Deo inspirante conscripti suscepti fuere, atque in maxima veneratione habiti. Iis ergo characteribus muniti prodiere, quibus constaret divinitus revelatam doctrinam continere. Neque enim præsumere aut suspicari licet, Synagogam Judæorum, quæ vera Dei Ecclesia erat, & quæ Deo docente didicerat inter Verbum Dei, & hominum doctrinam distinguere, suscipere voluisse veluti divinos libros illos, quos perspicue non nosset exaratos fuisse ab hominibus a Deo missis, & Divino Spiritu inspiratis. Ac multo minus affirmari id poterit de Christi Ecclesia, cui peculiaris assistentia promissa, ac uberiora privilegia concessa fuerunt.

VI. Eadem ratione infallibilis auctoritas tribuenda est libris Novi Testamenti, quos conscripsere viri a Deo missi ad prædicandum Evangelium, quales fuisse Apostolos & Evangelistas nemo dubitat. In iis enim characteres divinæ revelationis omnino conspicui sunt, ut nos in cap. 3. Articuli de Religione naturali, & revelata demonstravimus.

VII. Venio nunc ad quæstionem expendendam de inspiratione illa, qua inspirati Sacri Auctores divinos libros conscripserunt. Pro rei claritate duplicem distinguere placet inspirationem specialem unam, directionis alteram. Prior illa est, qua scriptor aliquis ita Dei spiritu agitur, ut ei per manifestationem, & revelationem ostendantur ea quæ scribit, & quæ aliunde minime noverat: Posterior vero, assistentia, & directio quædam est, qua Spiritus Sanctus præsto scriptori sit, ne scribendo in errorem incidat; atque hac in directione, sive assistentia, duo Spiritus Sanctus præstat: Primo ingerit ei constantem voluntatem vera scribendi; secundo eumdem tanto lumine perfundit, ut errori obnoxius esse non possit in iis scribendis, quæ noverat. Non dubito quin utrumvis inspirationis genus satis sit, ut, Sacris Scriptoribus infallibilis auctoritas concilietur. His præmissis.

Quæritur, num Spiritus Sanctus Scriptoribus suis inspiraverit tantum res, quas narrant, an etiam voces singulas, terminos, expressiones, & stylum?

Resp. Quamquam affirmans sententia non paucis Theologis placuerit, negans tamen aliis videtur probabilior, 1. quoniam modus ille inspirantis non est necessarius ad conciliandam infallibilitatem libris Sacris 2. quia styli diversitas inter Scriptores Sacros, indicare videtur oppositum. 3. Quia nec sacræ litteræ, nec traditio specialissima illam inspirationem docent, sed tantum Sacros Scriptores ita Spiritu Sancto dirigente scripsisse, ut minime potuerint in errorem labi. Legatur Dissert. P. Calmet præfixa secundæ Epistolæ Sancti Petri, & *Dupin. in diss. præliminari ad Sacram scrip. lib.* 1. *cap.* 2. §. 6. Pro prima opinione videri poterit Mazzinellus *Diss.* 1. *de sac. Script. cap.* 1. *art.* 2., ubi probat ex *Sacra Scriptura* & S. Thoma, voces quoque Sacris Scriptoribus divinitus suppeditatas esse, quia Isaias *cap.* 50. *v.* 4. ait: *Dominus dedit mihi linguam eruditam*; Quia Christus dum misit Apostolos, ut docerent omnes Gentes, dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus*, vobiscum scilicet verba proferens; Et quia necessaria erat inspiratio verborum, ut unanimis esset Ecclesiæ doctrina, & ut unanimes uno ore Fideles honorificarent Deum, ut legitur ad *Rom.* 15.

VIII. Inquiri posset deinde de rebus & veritatibus his litteris consignatis. Nulli dubium est, quin per immediatam, & specialem inspirationem cum Divina revelatione conjunctam ea scripta sint, quæ Sacri Scriptores minime noverant. At si sermo habeatur de rebus, quas ipsimet viderant & audierant, ut plurimæ in Utroque Testamento occurrunt, non fuit necessaria primi generis inspiratio; sed satis fuit ea, quam secundi generis diximus. In hac opinione versantur Cornelius a Lapide Comment. in secundam Epistolam ad Timotheum; *Bellarm. lib.* 2. de verb. Dei; Canus de Locis *Theol. lib.* 2. *cap.* 18. *Simonius in Histor. Critic. N. T. cap.* 23. & 24., & *Dupinus loc. cit.*

IX. Circa facta vero, ac res alias ad Religionem minime pertinentes, non desunt, qui asserant litteris consignata fuisse a sacris scriptoribus absque inspiratione; ac Sancti Spiritus directione, ut opinatus est Henricus Olden sæculi 17. scriptor, & Doctor Facultatis Parisiensis in Analysi Fidei *lib.* 1. *cap.* 3. sed nova hæc opinio est, ac Patribus, & Theologis omnibus contraria, ideoque veluti suspecta, temeraria, ac perniciosa, rejicienda est. Etsi enim finis principalis sacræ scripturæ est ea nos docere, quæ ad Religionem spectant, tamen vel ipse finis postulat, ut nil falsi in sacris libris contineatur, ne illa falsitatis admixtio præjudicium afferat veritatibus. Facile enim increduli ex falsitate factorum ad historiam pertinentium dubitare possent de veritate eorum, quæ ad Religionem pertinent. Præterea quis certo discerneret, an factum aliquod ad Religionem pertineat, nec ne, an veritas aliqua moralem Christianam, & Religionem spectet, aut potius philosophiam, & œconomiam? En igitur quam perniciosum aditum opposita sententia aperiat; Vide *Mazzinel. loc. cit.*

X. Superest alia quæstio; num sacri scriptores libere scripserint. Scio Auctores esse, qui contendant voluntarie quidem, sed non libere scripsisse. At opposita sententia magis arridet, 1. quia Deus solet hominibus tanquam instrumentis uti, modo, qui eorum naturæ congruat; in sacris ergo scriptoribus libertatem, quæ naturæ hominis propria est, servavit; 2. quia facilitas tum loquendi, tum scribendi summam quidem ac maxime perspicuam in eorum mente earum cognitionem arguunt, sed scribendi necessitatem in voluntate non probant. 3. quia uberius, & efficax auxilium, quo spiritus sanctus adjuvit sacros scriptores, cum voluntatis libertate quammaxime cohæret, ut docent Theologi in tract. de Divina gratia. *Vid. Orig. lib.* 3. *de Princip. cap.* 1. ubi variis argumentis hanc opinionem probat. Nec est alicujus momenti objectio Abulensis, qui ait, Mosem numquam scripturum fuisse hoc de semetipso elogium, si fuisset liber, *erat Moses vir mitissimus*; nam id scripsit Moses, tum peculiari Spiritus Sancti afflatu, tum speciali Dei præcepto; afflatus autem ille, præceptum illud, cohærent cum arbitrii libertate.

XI. De sacrorum librorum numero dictum est ab Auctore in superiore articulo, ubi Tridentini Concilii decretum profert. Dicendum vero nobis superest de Canone, sive Catalogo sacrorum librorum publica Ecclesiæ auctoritate condito. Nota res est libros sacros cum veteris, tum novi testamenti non fuisse omnes uno eodemque tempore conditos; Constat enim ex veteris testamenti libris primum Mosis Pentateuchum, deinceps libros Josue, Paralipomenon, Regum, ac sequentibus sæculis alios scriptos a Prophetis fuisse, & ex libris novi testamenti Evangelia, Apostolorum acta, Epistolæ, & Apocalypsis diversis temporibus scripta fuere. Nec statim ac in lucem prodiere libri publica Ecclesiæ auctoritate in Canonem sacrorum scripturarum relati fuerunt. Nam Judæi ante Esdram nullum Canonem sacrarum scripturarum habuerunt, ac soli quinque Moses libri paulo post illius mortem in unum collecti fuerunt. Nam primum solus Deuteronomii liber, qui precedentium quatuor summa est, repositus fuit in latere Arcæ fœderis, prout preceperat Moses Levitis *Deuter. cap.* 31.; Deinde vero omnes quinque libri in unum collecti Canonem publica auctoritate confectum exhibuere. Alii autem libri adjecti Canoni

non fuere, nisi post divisionem tribuum, quæ post Salomonis mortem contigit, ut facile colligere est ex eo, quod Samaritani solos quinque Mosis libros pro Canonicis habuerint. Ita Dupinius, aliique viri Eruditi conspirant. Neque in Ecclesia Christi fuere statim libri omnes novi testamenti collecti, & in Canonem relati; scimus enim a plerisque quatuor prioribus sæculis rejectos fuisse Apocalypsim, Epistolam S. Pauli ad Hebræos, aliosque libros, & in Concilio Hipponensi an. 393. fuisse primum integrum sacrorum librorum novi Testamenti Catalogum concinnatum. Ex iis vero colligitur, Deum non præcepisse Synagogæ, & Ecclesiæ, ut sacros libros statim in Canonem referrent scripturarum, sed earum curæ, & diligentiæ id commisisse, ac voluisse, ut nonnisi opportuno tempore hujusmodi Catalogus conficeretur. Atque hinc patet injuria de authoritate alicujus sacri libri dubitari, quia aliquibus sæculis in Canone sacrarum scripturarum non fuit.

XII. Ad Judæorum Canonem quod spectat, Eruditi omnes fatentur ab Esdra fuisse confectum. Sunt qui cum S. Basilio contendant in Hierosolymitanæ Urbis excidio, & Templi incendio periisse omnes sacros Codices, ab Esdra vero post captivitatem per 40. dies iterum dictatos fuisse quinque viris, afflante Spiritu Sancto, omnes sacros libros; sed verisimilior habetur eorum opinio, qui aiunt, non periisse omnia librorum exemplaria, ac Esdram, cum esset scriba doctus, collatis invicem pluribus exemplaribus errata correxisse, quæ in sacros Codices irrepserant, & postea canonem condidisse, qui magnæ Synagogæ auctoritate probatus fuit. In hujusmodi Canone ex libris veteris testamenti desiderantur Libri Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & duo Machabæorum; & in libro Danielis apud Judæos deest hymnus trium puerorum, ac historia Susannæ, Beli, Draconisque, & in libro Esther septem postrema Capita.

XIII. Non desunt, qui alium quoque Canonem deinceps a Judæis conditum fuisse autumant. Serarius duos apud Judæos fuisse Canones ait, primum ab Esdra, & synagoga, alterum vero vel cum septuaginta Interpretes in Ægyptum missi sunt, ut græcam versionem perficerent, vel quando quæstio de Resurrectione Corporum Sadducæos inter atque Pharisæos agitata fuit. Genebrardus vero tres fuisse ab Hebræis confectos Canones asserit, primum ab Esdra & magna Synagoga: alterum a Synagoga, quo tempore missi 70. Interpretes fuerunt, in quo recepti fuerunt libri Tobiæ, Judith, Ecclesiastici, & Sapientiæ: tertium denique fervente de resurrectione disputatione, in quem duo Machabæorum libri relati fuerunt; Sed hæc paucis probantur. Licet enim libri, quos diximus, magno in pretio essent apud Judæos Ellenistas, græco scilicet sermone utentes, numquam tamen in Canone Judæorum extitere; ut ex Judæis, & antiquis Ecclesiæ Patribus novimus.

XIV. Etsi sex supra recensiti libri, ac Estheris capita septem, & nonnulla Danielis Capita in Hebræorum Canone non fuerunt, tamen jure atque merito Tridentina Synodus illos in Canonem retulit. Nam quod in Canone Judæorum non fuerint, argumentum non est non fuisse afflante Spiritu Sancto conscriptos; tum quia longo tempore extra Canonem fuere plures ex iis, qui in Canone Judæorum reperiuntur, ut supra ostendit Ferraris in superiori articulo. Ergo si aliunde Ecclesiæ constet divinitus hujusmodi libros fuisse conscriptos, jure atque merito in Canonem referunt. Id vero constat; tum ex eo, quod apud Ellenistas Judæos in maxima veneratione essent; tum ex divina quam complectuntur doctrina; tum denique quia Ecclesia Christiana per divinam traditionem accepit fuisse libros illos inspirante Sancto Spiritu exaratos. Nam semper in maxima veneratione habiti sunt in Ecclesia Christi, quæ dum in Canone reposuit omnes Novi Testamenti libros, etiam libros hujusmodi in Canone collocavit. Scilicet in Canone Hipponensis Concilii an. 393. celebrati omnes isti libri recensentur; Hipponensis Canon transcriptus fuit in Concilio Carthaginensi III. an. 395., in quo Patres consulendam censuere transmarinam, hoc est, Romanam Ecclesiam; quæ eosdem libros probavit; Nam Innocentius primus in Epistola ad Exuperium Tolosanum Episcopum numerat omnes libros sacros, qui in Canone ab Africanis Patribus recepti fuerant; Et Africani PP. in altero an. 419. celebrato Concilio eumdem Canonem comprobant: Si alia cupis antiqua Monumenta, quibus divinos esse hujusmodi libros comprobatur, consule eruditam Dissertationem editam a P. Joanne Chrysostomo a S. Joseph *de Canone Scripturarum divinarum*. Ex quo constat jure meritoque Eugenium IV. in Instructione pro Armenis, & Concilium Florentinum in Decreto edito pro Jacobitis, quod includit etiam decreta pro Armenis, & Græcis, §. *Firmissime* Syllabum exhibere sacrorum librorum, quem deinceps probavit Tridentina Synodus.

XV. Neque alicujus momenti est Novatorum objectio ex eo deprompta, quod hujusmodi libros Judæi non retulerint in Canonem: Tum quia id Judæorum negligentiæ tribui potest, quorum incuria nonnulli sacri libri perierunt. Tum etiam quia rationes non desunt, ob quas extra Canonem hujusmodi libri essent. Nam libri Machabæorum, & Ecclesiastici scripti fuere post confectum ab Esdra Canonem; hujusmodi enim libri regnantibus Græcis conscripti fuere, post confectum ab Esdra Canonem; hujusmodi enim libri regnantibus Græcis conscripti fuere, ideoque clauso jam Canone. Quod vero spectat ad Libros Tobiæ, & Judith, dici potest, vel hos Esdram ignorasse, vel in Canone non collocasse, quia non erant scripti Hebraica lingua, qua Deus Judæos allocutus fuerat, sed Chaldaica; Idem dicimus de libro sapientiæ, qui continet sententias Salomonis, græce tamen scriptas a Philone antiquiore, quem ferunt unum fuisse ex 70. Interpretibus. Et licet Ecclesiasticus, & primus Machabæorum perhibeantur hebraice scripti; tamen constat originales textus periisse, & græca tantum exemplaria superesse. Vide Nat. Alex. Huet. Dupin. Mazzinel., aliosque.

XVI. Circa Versiones sacræ scripturæ, vide citatos Auctores: Nos enim hic de sola scriptura in lingua vernacula nonnulla subjiciemus, ac postea regulas subnectemus, pro vero dignoscendo scripturæ sensu. Habes in superiori articulo relatas Indicis, & damnatas hac de re ab Apostolica Sede propositiones. Ut autem appareat quænam mens sit Apostolicæ Sedis, exhibeo decretum Sacr. Congregat. Ind. 13. Junii 1757. prout legitur in nova editione Indicis Librorum prohibitorum pag. VI. in additione ad Regulam IV. Quod si hujusmodi Bibliorum „ versiones Vulgari lingua fuerint ab Apostolica Sede „ approbatæ, aut editæ, cum Annotationibus desumptis „ ex Sanctis Ecclesiæ Patribus, vel ex doctis, catholicisque viris, conceduntur „ Vides ergo, qua ratione legi non possit sacra scriptura in lingua vulgari; atque hinc intellige, quo in sensu damnatæ sint Quesnelli propositiones. In illis enim statuit omnibus necessariam, & præceptam esse lectionem sac. script., & Ecclesiam reprehendit, quæ justis de causis promiscuam lectionem in lingua vulgari interdixit. Addi quoque potest, in Gallia, in Germania, in Britannia, ac in Polonia pluries prodiisse Biblia in lingua vernacula, ac toleratam fuisse ab Apostolica Sede promiscuam eorum lectionem, ex quo apparet, Apostolicam Sedem, remotis illis causis, ob quas, juste interdixit lectionem sacræ scripturæ in lingua vulgari, hujusmodi lectionem permittere.

XVII. Sed venio ad regulas, quarum usu investigari, erui, & dignosci possit verus sacræ scripturæ sensus. 1. Ad sacræ scripturæ lectionem nemo accedat animo curioso, critico, aut superbo, sed religioso, submisso, ac docili, qui unico veritatis detegendæ, ac obtinendæ salutis studio feratur. 2. Intelligentia scripturæ, quantum fieri potest, ex ipsa sacra scriptura repetenda est, loca cum locis, vetus Testamentum cum novo, & obscura cum manifestis conferendo; ac præterea recurrendum est ad antiquos Ecclesiæ Patres, qui verum divinæ revelationis sensum ab Apostolis, aliisque viris divino spiritu afflatis per traditionem acceperunt. 3. Tradita est ab Origene in Evang. Joannis per hæc verba: „ Qui „ accurate scripturam legere voluerit, diligentiam is ad„ hibeat, oportet; observare necessarium cum sit, quæ „ dicuntur, a quibus, quo tempore, ut per totos sanctos libros inveniamus personis apte tributum sermo„ nem „ 4. A litterali scripturæ sensu non est recedendum, nisi ratio, & evidens causa moveat; alioquin actum esset de scripturis, & cuicue fas esset a proprio, & naturali sensu ad figuratum, & allegoricum scripturam detorquere. 5. *In allegoria*, inquit S. Augustinus in Psal. 8. *hæc regula retinenda est, ut pro sententia præsentis loci, consideretur, quod per similitudinem dicitur*. 6. *Ab eodem S. Doctore præscribitur lib. 3. de Doct. Christ. cap. 10. Quidquid in sermone divino, neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscas*. 7. *Interpretandam esse ex communi sanctorum Patrum sensu, ut inquit Tridentina Synodus; quæ monet etiam, reprimendam illorum temeritatem esse, qua ad profana quæque convertuntur, & torquentur verba, & sententiæ sacræ scripturæ; ad scurrilia scilicet, vana, fabulosa, adulationes, divinationes, sortes, libellos etiam famosos* 8. Ex sensu accommodato firmum desumi non potest argumentum ad probanda dogmata fidei, & morum, quia talis sensus non est Spiritus Sancti, sed hominis, nec scripturæ verbis immediate, vel mediate exprimitur: At ex sensu litterali, & Mystico desumi optime potest; cum hoc tamen discrimine, quod ex sensu litterali semper, & in quolibet casu firmum argumentum sumitur, ex mystico vero sensu tunc tantum, cum talis sensus asseritur ab aliquo sacro scriptore, & ab idoneo Interprete sacrarum scripturarum; Interpres vero, ac legitimus scripturarum Judex Ecclesia est cui concredita sunt Eloquia Dei; suprema vero potestas cum inerrantiæ privilegio est in Romano Pontifice Petri successore, qui ut Christi Vicarius sustentat, & ita regit Ecclesiam, ut numquam portæ inferi adversus ipsam prævalere possint. Omisimus uberiorem disputationem de versionibus sacrarum scriptu-

rarum,

hoc facrarum fcripturarum, quia de his fatis a Lucio dictum eft. Quod vero fpectat ad Ecclefiæ auctoritatem, cujus judicio interpretari fcriptura, & fcripturæ Canon confici debet, vide quæ diximus *in art. de Ecclefia, de Rom. pontif. & de Relig. Nat., & revel.*

SCRIPTURÆ, SEU INSTRUMENTA.

S U M M A R I U M.

1 *Scripturæ aliæ funt publicæ, aliæ privatæ.*
2 *Scripturæ publicæ quæ fint?*
3 *Scripturæ privatæ reducuntur ad tres fpecies quæ affignantur.*
4 *Apocha quid fit?*
5 *Antapocha quid fit?*
6 *Syngrapha quid fit?*
7 *Liber rationum quid fit?*
8 *Epiftola quid fit?*
9 *Scriptura privata alia eft authentica, alia non authentica, & quæ utraque fit?*
10 *Scriptura privata redditur authentica pluribus modis, & fignanter per fubfcriptionem propriæ manus, ac trium Teftium adhuc viventium probatæ Fidei, ac bonæ famæ.*
11 *Scriptura privata mortuis Teftibus fubfcriptis non facit amplius plenam Fidem, nifi fuerit etiam fubfcripta per Notarium, aut figillo authentico munita.*
12 *Item fcriptura privata redditur authentica per appofitionem figilli authentica majoris Magiftratus.*
13 *Item fcriptura privata redditur authentica per fubfcriptionem factam manu publici Notarii.*
14 *Item fcriptura privata redditur authentica ratione archivii publici.*
15 *Item fcriptura privata redditur authentica per ejus confeffionem fecundum morem, & confuetudinem Regionis.*
16 *Scriptura privata, quando negatur effe illius, contra quem producitur, nihil probat, donec oppofitum per producentem validis documentis oftendatur.*
17 *Scripturam privatam manu cujufquam fuiffe fcriptam, vel de ejus mandato fuiffe ab alio confcriptam, vel fubfcriptam, poteft probari per oppofitionem ipfius proprii figilli.*
18 *Dummodo tamen dolus in appofitione figilli non intervenerit.*
19 *Item fcriptura propria manu, vel de voluntate cujufpiam fuiffe fcriptam probari poteft per teftes, qui præfentes fuerint; quando pars nunc negant fuam fcripturam, ipfam fcribebat, vel de expreffa fua voluntate, & mandato ab alio fcribebatur.*
20 *Item fcripturam fuiffe ab aliquo fcriptam probari poteft per comparationem aliarum fcripturarum, feu litterarum ab eodem fcriptarum.*
21 *Verum comparatio litterarum eft valde periculofa probatio, & adducitur pro exemplo comparatio Teftamenti* Cardinalis Cevæ.
22 *Hinc comparatio litterarum de fe fola non fufficit ad plene probandam fcripturam manu cujufpiam fuiffe factam, fed ad id requiruntur alia adminicula, quæ affignantur.*
23 *Scriptura privata confeffata regulariter probat plene contra fcribentem.*
24 *Dantur tamen aliqui cafus, in quibus fcriptura privata confeffata non probat plene. Et fignanter in fcriptura privata, feu cautione, quæ continet quidem debitum, fed non exprimit caufam debiti.*
25 *Item fcriptura privata plene non probat contra fcribentem, fi ipfe fcribens in fcriptura fateatur quidem fe accepiffe pecuniam ab alio fibi mutuatam, & revera ipfam non receperit; Tunc enim fi debitor intra biennium oppofuerit, tenetur creditor ipfe probare confignationem pecuniæ revera fuiffe factam dicto Debitori.*
26 *Sic pariter de dote ftatutum eft, ut Marito intra biennium concedatur exceptio non numeratæ dotis.*
27 *Scriptura privata non probat regulariter in commodum fcribentis.*
28 *Dantur tamen aliqui cafus, in quibus fcriptura privata probat etiam in commodum fcribentis. Et fignanter quando eft fubfcripta a partibus, fimulque a tribus Teftibus.*
29 *Et fi Teftes jam fuerint mortui, fcriptura fubfcripta a partibus facit magnam præfumptionem in commodum fcribentis, feu fubfcribentis contra alteram partem fubfcribentem, & fi non negetur fubfcriptio ab altera parte, etiam plene probat.*
30 *Item Scriptura privata plene probat in commodum fcribentis, quando aliunde eft authenticata.*
31 *Libri rationum plene non probant in commodum fcribentis, bene tamen in præjuditium ipfius, feu contra ipfum, ad n. 32.*
33 *Dantur tamen aliqui cafus, in quibus libri rationum probant etiam in commodum fcribentis, vel fuorum hæredum. Et fignanter quando adeft ftatutum, feu Lex fpecialis, aut legitima fpecialis confuetudo, quod libris rationum detur plena fides in favorem fcribentis.*
34 *Item liber rationum defuncti optimæ probitatis, & famæ facit pro hærede, non folum præfumptionem, fed etiam femiplenam probationem.*
35 *Se folo tamen liber rationum defuncti non facit plenam probationem.*
36 *Plenam autem probationem facit, fi concurrant alia adminicula.*
37 *Item in favorem fcribentis probat liber rationum Tutoris, & Curatoris, Mercatoris, feu alterius Adminiftratoris viventis, talique libro, prævio dicti fcribentis juramento, ftatur in parvis, feu verifimilibus; dummodo ille fit vir legalis, & fide dignus.*
38 *Secus autem dicendum eft in magnis fummis grave præjudicium tertio inferentibus, nifi concurrant legitimæ probationes, vel fufficientia adminicula.*
39 *Quæ autem dicenda fit fumma parva, aut magna? relinquitur judicanda arbitrio Judicis.*
40 *Inftrumentum unde dicatur?*
41 *Inftrumentum proprie fumptum ut fcriptura quid fit?*
42 *Inftrumentum aliud eft publicum, & aliud privatum.*
43 *Inftrumentum publicum quid fit?*
44 *Pro perfona publica venit Tabelio feu Notarius, qui appellatur fervus publicus, & fcrinarius.*
45 *Ad inftrumentum publicum reducuntur aliæ quædam fcripturæ, quæ affignantur.*
46 *Inftrumentum privatum quid fit?*
47 *Inftrumentum publicum a Notario confectum eft duplex Primum appellatur* Protocollum, *& quid fit?*
48 *Protocollum unde dicatur?*
49 *Protocollum dicitur etiam liber, in quo prima matrix, feu originalis fcriptura inftrumentorum rogatorum defcribitur.*
50 *Alterum autem inftrumentum vocatur* Tranlumptum *& quid fit?*
51 *Inftrumentum publicum dividitur in Originale, & in Exemplum, & quid fit utrumque?*
52 *Inftrumentum adhuc dividitur in authenticum, & non authenticum?*
53 *Quid fit inftrumentum authenticum?*
54 *Quid fit inftrumentum non authenticum?*
55 *Quamvis inter inftrumentum publicum, & authenticum poffit notari aliqua differentia, in effectu tamen parum intereft, & paffim inftrumenta publica, & authentica fumuntur & pro Synonimis, & folum fe habent ut fuperius, & inferius.*
56 *Ad inftrumentum publicum manu publici Notarii confectum plures folemnitates de Jure, vel confuetudine requiruntur.*
57 *Primo requiritur, quod in eo præponatur invocatio Divini Nominis.*
58 *Secundo requiritur, quod in eo ponatur annus Incarnationis, feu potius Nativitatis Domini.*
59 *Tertio requiritur, quod in eo ponatur Menfis, & dies anni Dominici.*
60 *Quarto requiritur, quod in eo ponatur Indictio.*
61 *Indictio unde fit dicta, & quid fit? Et affignatur facilimus modus eam inveniendi.*
62 *Quinto requiritur, quod in eo inferatur nomen Papæ, vel Imperatoris, aut Regis in locis ipfius Dominio fubjectis, una cum anno Papatus, feu Imperii, vel Regni.*
63 *Sexto requiritur, quod in eo exprimatur locus Civitatis, vel Caftri, & infuper locus particularis, in quo fit.*
64 *Septimo requiritur, quod Teftes tres, vel faltem duo, qui ordinarie fufficiunt, præfentes fint actui, & eorum nomina in inftrumento inferantur.*
65 *Non eft tamen de Jure neceffarium, quod Teftes in inftrumento nomina fua fubfcribant, quamvis id fit valde expediens.*
86 *Octavo requiritur, quod Notarius in inftrumento nihil aliud fcribat, quam id quod circa rem geftam vere fcit, ac propriis oculis vidit, atque præfens audivit. Et inde inftrumentum legat coram partibus, ut appareat omnia rite peracta, & confcripta fuiffe.*
67 *Nono requiritur, quod Notarius exprimat in inftrumento, quod fuerit rogatus ab eo, vel ab iis, ex quorum confenfu actus dependet.*
68 *Decimo requiritur, quod Notarius nomen fuum inferibat propria manu addendo qua auctoritate, an Pontificia, vel Cæfarea, feu Regia fit Notarius?*
69 *Undecimo requiritur, quod Notarius apponat in inftrumento fignum folemne fui Notariatus.*
70 *Duodecimo requiritur ad uberiorem cautelam, quod Notarius fervet femper eamdem formam fubfcriptionis, in uno inftrumento, & in aliis.*
71 *Supradictæ folemnitates, quamvis non omnes de rigore Juris requirantur ad fubftantiam inftrumenti publici, folent tamen omnes fecundum receptam confuetudinem* adhi-

adhiberi, ita ut si aliqua omittatur, tale instrumentum de fraude, & falsitate suspectum reddatur.

72 *Instrumentum publicum manu Notarii confectum cum dictis requisitis solemnitatibus, si Originale, seu Authenticum sit, plene probat, plenamque facit fidem, tam pro proferente, quam contra proferentem.*

73 *Item plene probat, plenamque facit fidem etiam Protocollum si habeat dictas solemnitates ad Instrumentum publicum requisitas, immo in dubio magis est standum tali Protocollo, quam instrumento inde desumpto.*

74 *Mortuo ante perfectionem solemnis instrumenti Notario illo, qui ad partium petitionem Protocollum fecit, tunc accedente Judicis auctoritate, potest alius Notarius requisitus ab iis, quorum interest, mortui notas, seu Protocollum in publicum ac solemne instrumentum redigere, quod plenam fidem faciet, perinde, ac si a priore Notario confectum & absolutum fuisset.*

75 *Ad id tamen requiruntur plures conditiones. Et prima est, quod prior Notarius fuerit mortuus sive naturaliter, sive civiliter.*

76 *Nullus Notarius potest in instrumentum publicum redigere protocollum alterius Notarii adhuc vivi.*

77 *Secunda est, quod ad id interveniat auctoritas Judicis sive Ordinarii sive delegati.*

78 *Tertia est, quod Notarius id faciat ad petitionem eorum, quorum interest.*

79 *Quarta est, quod Notarius id praestet fideliter nihil ad substantiam pertinens addendo, diminuendo, vel mutando.*

80 *Quinta est, quod Notarius Protocollum Notarii mortui rediget in publicam instrumenti formam, & tale Protocollum semper penes se servet.*

81 *Exemplaria, seu Transumpta Originalium instrumentorum, si fiant auctoritate Judicis Ordinarii, vel delegati per publicam personam, ac servatis de Jure servandis, habent eamdem vim probandi, ac Originalia.*

82 *Immo in pluribus casibus exemplaria habent eamdem vim probandi ac Originalia, etiamsi sint facta sine auctoritate Judicis. Et signanter quando in Litteris Pontificiis, ut fieri solet, habetur inserta hujusmodi clausula: Quodque praesentium Transumptis &c.*

83 *Item quando Exemplar fuit factum, seu scriptum manu ejusdemmet Notarii, qui instrumentum Originale confecit.*

84 *Item quando, & ubi contraria consuetudo derogavit* tit. Com. ni Si instrumenta 16. de Fide Instrumentorum.

85 *Item quando Notarius Exemplum instrumenti confecit de consensu, & rogatu partium, quorum interest.*

86 *Actor non potest regulariter petere, ut Scripturae, & instrumenta propria Rei sibi ab ipso tradantur ad probandam suam intentionem; Nec reus suas scripturas & instrumenta, quibus in Judicio non est usurus, tenetur tradere seu consignare ipsi Actori.*

87 *Tenetur tamen reus tradere Actori petenti instrumenta communia. Et si Judex non faciat ipsa tradi, licite ab ipso appellatur.*

87 *Quod commune est, meum est.*

89 *Instrumenta inter se contraria, si ab eadem parte contra adversarium suum producantur in Judicio, nihil probant, sed fidem sibi ad invicem derogant.*

90 *Si autem instrumenta contraria a diversis partibus producantur, tunc standum est instrumento digniori.*

91 *Si instrumenta hinc inde producta omnino sint aequalia, & paris Dignitatis, tunc reus est absolvendus, praeterquam in causa liberali, & favorabili.*

92 *Instrumentum ob factam in parte substantiali rasuram redditur suspectum de falsitate; ac proinde reprobari potest; secus si rasura facta sit in parte non substantiali, seu in loco non suspecto.*

93 *Amissio scripturae, seu instrumenti non nocet, si possit fieri probatio negotii V. G. debiti per Testes, vel alio legitimo modo.*

94 *Si instrumentum sit amissum casu fortuito, oportet, ut illud allegans probet casum fortuitum, & tenorem instrumenti, & assignatur modus probationis.*

95 *Si instrumentum pereat malitiose facto adversarii, oportet, ut istud legitime probetur, & facta tali legitima probatione, tunc per solum juramentum spoliati probatur tenor instrumenti, & valor rerum in eo contentarum.*

96 *Falsificantes scripturas, seu instrumenta quas poenas incurrant?* remissive.

97 *Scriptura, & instrumenta confecta a Cancellario Episcopi servari debent in Episcopi Cancellaria.*

98 *Immo potest Episcopus per Edictum praecipere aliis Notariis quod exhibere debeant in Cancellaria Episcopali instrumenta spectantia ad Monasteria Monialium.*

99 *Ecclesiastici non possunt cogi ad faciendam Insinuationem in Cancellaria Laicali instrumentorum dotalium Monialium, Patrimoniorum, & similium.*

100 *Alia usque in finem satis summarie referuntur.*

Scripturae aliae sunt publicae, & aliae privatae. *Scripturae publicae* generatim dicuntur omnes illae, quae publicam habent auctoritatem. Scripturae privatae e contra dicuntur illae, quae a privatis personis fiunt, nec aliam publicam obtinent auctoritatem; *Sic in re Communis Doctorum, arg. c. Si scripturam* 1. *c. Scripta vero* 2. *c. Imputari* 13., *ex c. Si cautio* 14. *de Fide instrument.* cum similibus, *Authent. Ad haec de iis, Cod. de Fide Instrument.* cum similibus. 1

Scripturae publicae, pro quibus ordinarie intelliguntur *Instrumenta publica*, sunt illae, quae per manum publicam, seu a publico Notario legitime, & cum debitis solemnitatibus confectae sunt; *Authentic. de Instrumentor. cautela, & fide* §. *Sed etsi Collat.* 6. *cap. Scripta vero* 2. *de Fide Instrumentor.* cum similibus. Sed de his infra. 2

Scripturae privatae reducuntur ad tres species, quarum prima vocatur *Apocha*, quae alio nomine appellatur *Chirographum*, & complectitur sub se *Antapocham*, & *Syngrapham*. Secunda dicitur *Liber rationum*. Et Tertia *Epistola*; Sic Bartholus *in Authent. At si contractus* §. *Ut igitur Cod. de fide Instrument.* Jason *in Repetit. leg. Admonendi n.* 87. *ff. de jurejur.* Mascard. *de probationib. q.* 6. *n.* 26. & alii passim. 3

Apocha proprie accepta, est scriptura, seu Chirographum Creditoris confitentis de recepta a debitore re sibi debita. Et haec alio nomine vocatur *Quietantia*, de qua fit alia mentio *in l. Plures* 19. *Cod. de fide Instrument.* Et Glossa *ibid. verb. Apochis*, sic expresse dicit: „ Apocha „ est de receptis, puta, Confiteor me recepisse tantum, „ & a creditore fit, & datur debitori. 4

Antapocha e contra est de solutis, seu datis, & non de receptis uti *Apocha*. Et sic *Antapocha* est scriptura debitoris confitentis se tantum, vel tantum solvisse nomine annui v. g. Census, seu pensionis, & de hac fit etiam mentio *in tit. l. Plures* 19. *Cod. de fide instrument.* juncta cit. Glossa *ibid.* 5

Syngrapha latina *Conscriptio* est scriptura, seu Schedula, quae in alicujus rei fidem a pluribus conscribitur, & utrinque partibus tradi solet. Calvinus *in suo magno Lexico Juridico tom.* 2. *verb. Syngrapha*; ubi insuper addit, quod in hoc Syngraphae differunt a Tabulis, quod Tabulae ab una parte tantum servari consueverunt. 6

Liber rationum est scriptura privata, quam quilibet sua sponte de datis, & acceptis sibi conficit; *arg. Si quis ex argentariis* §. *Rationem, ff. de Edendo*, juncta Glossa *ibidem*. 7

Epistola est scriptura privata, quam quis alicui absenti dirigit, seu mittit. *Communis*. 8

Scriptura privata alia est Authentica, & alia non Authentica. *Scriptura privata Authentica* est illa, quae licet originaliter sit privata, aliquibus tamen adminiculis, seu supplementis, ac modis roboratur, & auctorizatur adeo ut plenam fidem faciat in Judicio. *Scriptura privata non Authentica* contra est illa, quae caret omnibus similibus adminiculis, supplementis, ac modis, sicque plenam fidem, ac perfectam Probationem non facit, *Sic in re Communis Doctorum*. 9

Scriptura privata auctorizatur, seu redditur authentica pluribus modis. Et signanter redditur authentica per subscriptionem propriae manus, atrium Testium adhuc viventium probatae fidei, & bonae famae. Talis enim solemnitas dat vires publici, & authentici instrumenti, *leg. Scriptura, Cod. qui potiores in pignore*, Juncta Glossa *ibidem in fine*, tradente hos vulgares versiculos. 10

Cautio privata jam Trino teste notata,
Hoc Jus est nacta quod cautio publice facta

Dicitur autem notanter *Trium testium adhuc viventium*, quia scriptura mortuis Testibus subscriptis non facit amplius plenam fidem, nisi fuerit etiam subscripta per Notarium, aut sigillo authentico munita; *c. scripta* 2. *de fide instrum.*, ibi: „ Scripta authentica, si Testes inscripti „ decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ita „ quod appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis „ alicujus firmitatis robur habere. Et ibi Glossa, & summarium ac Doctores communiter. Et concordat Authent. „ seu Novella 73. tit. 2. c. Si vero moriantur omnes Testes 7. Collat. 6. 11

Item scriptura privata authenticatur per appositionem sigilli authentici majoris Magistratus, ut Episcopi, Capituli, Principis, Civitatis, Judicis, seu illius, cujus Officium est in illo [illegible] sigillationibus praeesse, textu expresso in *cit. c. Script.* 2. *de fide instrum.* ibi: *Nisi* .... *authenticum sigillum habuerit*, & Glossa *ib. verb. Authent.* & Doctores communiter. 12

Item scriptura privata authenticatur per subscriptionem factam manu publici Notarii, textu expresso *in cit. cap. Scripta*, ibi: *Nisi per manum publicam facta fuerint*; le- 13

cus

ejus autem si dictam scripturam confecit, aut subscripsit Notarius, non ut Tabellio, seu ut persona publica, sed ut aliqua alia persona privata; Tunc enim scriptura illa non acquireret majorem auctoritatem, quam si fuisset confecta, aut subscripta a qualibet alia persona privata. Pax Jordan. *tom. 3. tit. de Fide instrumentor. num.* 6. allegans Rotam *decis.* 13. *num.* 4. *part.* 2. *noviss.* Baldus *in cit. cap. scripta num.* 5. *vers. sed pone*, Felin. *ibidem num.* 2. Mascard. *de probationibus conclus.* 131. *n.* 9. & alii passim.

14 Item scriptura privata authenticatur ratione Archivii publici; Pro Authentica enim habetur scriptura illa, quæ reperitur fideliter custodita in Archivo publico, seu in loco, ubi solent reponi, & custodiri scripturæ publicæ; *arg. leg. Census, ff. de probat. Authent. Ad hæc, Cod. de Fide instrum. cap. Ad audientiam* 13. §. *Nos igitur, de præscriptionibus*, Pax Jordan. *loc. cit. num.* 11. Abbas *in cit. cap. scripta num,* 6. Reiffenstuel *l. c. num,* 150. *&* 151. & alii.

15 Item scriptura privata authenticatur per ejus confectionem secundum morem, & consuetudinem Regionis; Consuetudo enim habet vim reddendi Authenticam scripturam, quæ alias non esset talis; *argum. c. Cum tanto* 11. *de consuetudine, Cap. Cum dilectus* 9. *de Fide instrumentorum*, ibi: *Respondemus, quod si consuetudo illius Patriæ obtinet approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea secure poteritis admittere*. Juncto ejus summario, in quo sic expresse dicitur: *Consuetudo loci facit instrumentum Authenticum*. Glossa *ibidem verb. Approbata*, Felinus *ibidem num.* 35. Abbas *num.* 5. *&* 6. cum Innocentio, & Hostiensi a se citatis, Pax Jord. *loc. cit. num.* 8. Reiffenstuel *loc. c. num.* 153. *& seq.* & alii passim.

16 Scriptura privata, v. g. Apoca, Antapocha, Syngrapha, Epistola, quando negatur esse illius, contra quem producitur, nihil probat, donec oppositum per producentem validis documentis ostendatur. *Communis*, textu expresso *in l. Instrumenta* 5. *Cod. de probationib.* ubi: *Instrumenta domestica, seu privata testatio, seu adnotatio, si non aliis quoque adminiculis adjuventur, ad probationem sola non sufficiunt*; Et concordat textus *in cit. cap. scripta* 2. *de Fide Instrumentor.* ubi Summus Pontifex Alexander III. de similibus scripturis privatis expresse dicit: *Non videtur nobis alicujus firmitatis robur habere*.

17 Scripturam autem privatam manu cujuspiam fuisse scriptam, vel de ejus voluntate, seu mandato fuisse ab alio conscriptam, seu subscriptam potest probari per appositionem ipsius proprii sigilli. Appositio enim proprii sigilli denotat consensum, & ratihabitionem; *arg. l. Fidejussor* 26. §. 1. *ff. De pignoribus*, Mascard. *de probationib. concl.* 330. *n.* 10. *& conclus.* 1301. *n.* 26. Romanus *consil.* 303. Reiffenstuel *l. c. n.* 150. & alii.

18 Dummodo tamen dolus in appositione sigilli non intervenerit, quia, eo ostenso, sigillum nihil probaret, cum fraus & dolus nemini debeant patrocinium impartiri, *c. Tuæ* 12. *de Clericis non resident. cap. Ex litteris* 2. *de dolo, & contumac. cap. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis, l. In fundo, ff. Rei vindicat. l. Cum his, ff. de Transactionibus l. si Legatarius, Cod. de Legatis* cum similibus. Et id habetur in variis secutis casibus, & signanter *in cap. Tertio loco* 5. *de probation.* ubi sigillum Capituli furtive appositum cuipiam instrumento nihil probavit. Et *in l. Distrahente, Cod. de rebus alienis non alienandis*, ubi sigillum Uxoris fraudulenter appositum a Marito cuidam Instrumento venditionis rei dictæ suæ Uxoris, nihil ipsi prædicavit, & sic de aliis.

19 Item scripturam propria manu, vel de voluntate cujuspiam fuisse scriptam probari potest per Testes, qui præsentes fuerint, quando pars nunc negans suam scripturam, ipsam scribebat, vel de expressa sua voluntate, & mandato ab alio scribebatur; Bartolus *in l. Admonendi num.* 26. *ff. de Jurejurand.* Jason. *in Repetit. cit. l. Admonendi numer.* 88. Mascard. *de probationib. conclus.* 110. *numer.* 1. cum aliis a se ibi citatis, Reiffenstuel *loc. cit. n.* 162. & alii.

20 Item scripturam fuisse ab aliquo scriptam probari potest per comparationem aliarum scripturarum, seu litterarum ab eodem scriptarum; Et si tales scripturæ seu litteræ non habeantur, tunc negans scripturam sua manu scriptam, cogi potest ad scribendum, ut inde fieri possit comparatio litterarum. Sic desumitur ex *l. Comparationes litterarum* 20. *Cod. de Fide Instrumentor.* Et notat Menochius *lib.* 2. *de Fide Instrumentor.* Et notat Menochius *lib.* 2. *de Arbitr. Judic. cas.* 114. *num.* 11. *&* 12. cum aliis ibi a se citatis, Reiffenstuel *loc. citat. num.* 165. & alii.

21 Verum comparatio litterarum est valde periculosa probatio: Non pauci enim reperiuntur, qui alterius manum ita imitantur, ac fingunt, ut ipsissima alterius scriptura esse censeatur, & varios tales se vidisse referunt Marsilius *in Rubric. Cod. de probationib. num.* 318. Mascardus *de probationib. conclus.* 330. *num.* 1. Zaphus *lib.* 2. *sign. respons. cap.* 25. & alii, & de facto non semel adhuc in dies tales similes reperiuntur. Immo Cardinalis Cævæ Testamentum ab ipsomet perito, qui illud exemplaverat, non fuit recognitum, dum accepit exemplatum, & imitatum pro vero Testamento, quod notandum est ad effectum parum fidendi simili modo recognoscendi, ut advertit Ansal. *in Addit. ad decis.* 22. *num.* 33. & refert, ac notat Ursaya *in Miscellaneo Sac. & profano part.* 1. *litt. C. n.* 138.

22 Hinc comparatio litterarum de se sola non sufficit ad plene probandum scripturam manu cujuspiam esse factam, sed ad id requiruntur una simul alia adminicula, ut proprii scribentis sigilli appositio, subscriptio Testium, auctorum attestatio, quod ipsimet viderint scripturam illam a tali fuisse factam tali die, talique loco. *Authent. seu Novell.* 73. *Cap. si quis* 1. *de Instrumentor. cautela, & fide Collat.* 6. Glossa *in Authentic. At si contractus verb. soli*, & ibi Bartolus *Cod. de Fide Instrumentor.* Mascard. *cit. conclus.* 330. *num.* 1. *& seq.* Menochius *cit. cas.* 114. *per totum*, Reiffenstuel *loc. cit. num,* 167. & alii. Unde cautissime debent quo ad hoc procedere Judices rite ac mature omnia examinando, & adhibendo alios in arte peritos: Ut enim advertitur *in Authent. seu Novella* 73. *in Præfatione de Instrumentor. cautela, & fide*, ejusdemmet hominis scripta per vitæ decursum solent mutari, cum non ita quis scribat juvenis, & robustus, ac senex, & forte tremens, & sæpe etiam languor litterarum dissimilitudinem inducat, & calami atque atramenti immutatio similitudinis litterarum per omnia auferat puritatem, ibi: „ Litterarum dissimilitudinem sæpe quidem facit, non enim ita quis scribit juvenis, & robustus, ac senex, & forte tremens, sæpe autem, & languor hoc facit, & quidem hoc dicimus, quando calami, & atramenti immutatio similitudinis per omnia aufert puritatem.

23 Scriptura privata confessata regulariter probat plene contra scribentem, *l. Publia Mævia* 26. §. *fin. ff. Depositi, l. Vice Donatricis* 10. *Cod. de donat. & l. Generaliter* 13. *Cod. de non numerat. pecun.* Nulla enim datur major probatio, quam ea quæ fit ex proprii oris confessione, ut tenet *Communis Doctorum* cum Rota *par.* 9. *tom.* 1. *dec.* 98. *num.* 4. per text. *in cap. Per tuas* 10. *de probat. l. Cum te, Cod. de transact. l. Generaliter, Cod. de num. pecun.*

24 Dicitur notanter *Regulariter*, quia scriptura privata confessata in aliquibus casibus non probat plene, & signanter in scriptura privata, seu cautione, quæ continet quidem debitum, sed non exprimit causam debiti. In tali enim casu, si Debitor neget se revera debere id, quod in tali scriptura continetur, allegando, quod dicta cautio indebite exposita, seu data fuerit, nulla inde actio, seu obligatio oritur in foro externo, tam Ecclesiastico, quam Civili, sed necesse est quod Actor aliunde probet id, quod in dicta scriptura continetur sibi revera deberi tali, vel tali causa. *Communis* per textum expressum *in l. Cum de indebito* 25. §. 4. *ff. de probat. & cap. Si cautio* 14. *de Fide Instrumentor.* ibi: „ Si cautio, quam a te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur.

25 Item scriptura privata plene non probat contra scribentem, si ipse scribens in scriptura fateatur quidem se accepisse pecuniam ab alio sibi mutuatam, at revera ipsam non receperit, prout sæpe fieri solet, ut hæ Apochæ dentur, vel mittantur ante receptionem pecuniæ, quam quis petit mutuam: tunc enim, si Debitor intra biennium a die datæ Apochæ, seu Chirographi opposuerit, tenetur Creditor ipse probare numerationem, & consignationem pecuniæ revera factam dicto Debitori. *Communis* per text. *in l. In contractibus, tot. titul. Cod. non numerata pecunia*. Sicuti pariter in dote statutum est, ut Ma- 26 rito intra biennium concedatur exceptio non numeratæ dotis; *cit. l. In Contractibus* §. *final. Cod. de non numer.* ibi: *Quæ etiam in exceptione non numeratæ dotis locum habere certum est*.

27 Scriptura privata non probat regulariter incommodum scribentis, textu expresso *in l. Exemplo* 7. *Cod. de probat. l. Inter Chartulas* 5. *Cod. de conveniendis Fisci Debitor.* Et Glossa communiter recepta *in c. Scripta* 2. *verb. Authentica, de Fide Instrum.*

28 Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia dantur aliqui casus, in quibus scriptura privata probat etiam in commodum scribentis, & signanter, quando est subscripta a partibus, simulque a tribus Testibus; In tali enim casu, si Testes adhuc vivant, & scripturam recognoscant, habetur plena probatio in commodum scribentis. Colligitur clare argumento a sensu contrario desumpto ex *cap. Scripta* 2. *de Fide instrum.* & tenet *Communis Doctorum*, per text. in *l. Scripturas* 11. *Cod. Qui potiores in pignore habeantur*.

29 Et si Testes jam fuerint mortui, scriptura subscripta a partibus facit magnam præsumptionem in commodum scribentis, seu subscribentis contra alteram partem subscribentem. Et si non negetur subscriptio ab altera parte, etiam plene probat, *arg. cit. l. Scriptura* 11. *Cod. Qui potiores in pignore habeantur*; Mascard. *De probat. conclus.* 2301. Bartolus in *Authent. At si contractus, Cod. de Fide*

& *instrum.* Speculator *tit. de instrum. edit.* §. *Nunc dicendum*, *n.* 7. Reiffenst. *l. c. n.* 188. *& seq.* Et quod scriptura privata plene probet in commodum scribentis, seu subscribentis contra alteram partem consentientem, & confitentem talem suam subscriptionem habetur ex *l. Publia Mævia* 26. §. *final. ff. Depositi*, *l. Vice Donatricis* 20. *Cod. de donat. & l. Generaliter* 13. *Cod. de non numerata pecunia*:

30 Item scriptura privata plene probat in commodum scribentis, quando aliunde est authentica; Vel per appositionem sigilli authentici majoris Magistratus; vel per subscriptionem publici Notarii, vel per asservationem in publico Archivio; per ejus confessionem secundum morem, & consuetudinem Regionis, ex dictis, & Juribus adductis *supra n.* 12. 13. 14. *&* 15.

31 Libri rationum usitatis inter Mercatores, Tutores, Curatores, ac alios rerum alienarum Gestores, seu Administratores regulariter plene non probant in commodum scribentis, bene tamen in præjudicium ipsius, seu contra ipsum, Glossa communiter recepta *in Clement. unic.* §. *Cæterum verb. Rationum, de Usuris*: Et alia Glossa *in l. Quædam* §. *Nummularios vers. Decernitur*, *ff. de Edendo*, Mascard. *de probation. conclus.* 977. *num.* 1. *& Communis aliorum*, *per text. in leg. Exemplo* 7. *Cod. de probation. l. Inter Cartulas* 5. *Cod. de conjuctudinis Fisci Debitoribus*; Libri enim rationum non sunt, nisi scripturæ privatæ, adeoque, sicuti scripturæ privatæ non probant regulariter in commodum scribentium ex dictis *supra n.* 27. ita neque libri rationum; Alias si libri rationum plene probarent in commodum scribentium, daretur nimis facilis ansa delinquendi; Tum quia instrumenta quoque Notariorum, non obstante quod eorum fides sit publica auctoritate, adhuc tamen non probant in commodum, seu favorem scribentis; *l. Divi Claudius* 15. *ff. de leg. Cornelia de fals. l. Quæ in testament.* 4. *& l. Quod adhibitur* 5. *Cod. de his, qui sibi adscribunt in Testamento*.

32 Secunda autem pars conclusionis, scilicet quod libri rationum probent in præjudicium scribentis, seu contra ipsum, colligitur ex *c. Mævia* 26. *final. ff. Deposi*, *l. Vice Donatricis* 20. *Cod. de donat. & l. General.* 13. *cod. de non numerata pecunia*: Libri enim rationum habentur tanquam scripturæ privatæ confessatæ, adeoque de ipsius libris discurrendum est, ac de dictis scripturis privatis confessatis, ut *supra num.* 23. Sive tales libri rationum sint scripti propria sua manu, sive manu alterius de ejus voluntate, & mandato, cum paria censeantur per se subscribere, vel alium subscribere vice ipsius; *l. Vice Donatricis* 20. *Cod. de donat. & c. qui facit per alium* 72. *de Regul. Jur. in* 6. Cum enim Mercatores, aliique dicti *num. antecedenti* tales libros retineant ut suos, iisque utantur ut suis, quidquid reperitur in ipsis scriptum, præsumitur scriptum, vel manu sua, vel ab alio de ejus voluntate, & mandato, nisi evidenter contrarium probetur; Mascard. *de probat. conclus.* 978. *num.* 9. Jason *in Repetit. l. Admonendi n.* 112. *ff. de Jurejurand.* Alexander *consl.* 245. *num.* 1. *& seq. lib.* 6. concludens, quod libro Creditoris etiam privato, in quo continetur solutio debiti, danda est plena fides contra ipsum Creditorem; *l. quædam* 9. §. 2. *ff. de Edendo*; & *ibid.* Glossa magna, & Doctores passim:

33 Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia dantur aliqui casus, in quibus libri rationum probant etiam in commodum, seu favorem scribentis; vel suorum heredum; Et signanter, adest statutum, seu Lex specialis, aut legitima specialis consuetudo, quod libris rationum, v. g. Mercatorum detur plena fides in favorem scribentis, *arg. cit. l. quædam* 9. §. 2. *de Edendo*; *cap. Cum dilectus* 8. *& cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*; Sic Jason *cit. Repet. l. Admonendi n.* 120. *ff. de Jurejurando* allegans Paulum de Castro *ibid. col. penult.* Baldum, & Alexandrum *in d. l. quædam* §. 2. cum aliis, Gravetta *Tractatuum tom.* 17. *tract. de antiq. tempor.* §. *Vidimus & alunde n.* 2. *& seq.* Reiffenstuel. *l. c. n.* 102. & alii inferentes plurimis in locis vigere talem consuetudinem inter Mercatores; quod eorum libris detur fides etiam in suum favorem, nisi manifeste convincantur de falsitate.

34 Item liber rationum defuncti optimæ probitatis, & famæ facit pro herede non solum præsumptionem, sed etiam semiplenam probationem; Non enim credibile est, quod vir talis probitatis, & famæ in periculo mortis aut scribat librum falsum, aut eum falsa continentem relinquat. Sic Jason *citat. Repetit. l. Admonendi num.* 120. post Paulum de Castro *ib. coll. ult. ff. de Jurejurando*, Sigismund. Scaccia *l.* 2. *de Judic. cap.* 11. *nu.* 261. Mascard. *de probat. concl.* 977. *n.* 4. & 6. Reiffenstuel *l. c. n.* 106. & alii.

35 De se solo tamen Liber rationum defuncti non facit plenam probationem, textu expresso *in l. Ratione* 6. *Cod. de probat.* ibi; „ Rationes defuncti, quæ in bonis ejus inveniuntur ad probationem sibi debitæ quantitatis solas

36 „ sufficere non posse sæpe rescriptum est ". Plenam autem probationem facit, si concurrant alia adminicula, *arg. l. Instrumenta* 5. *& cit. l. Rationes* 6. *Cod. de prob.* in quarum prima lege cum dicatur: *Ad probationem sola non sufficiunt*; & in secunda *solas sufficere non posse*, ponderando ly *sola*, & *solas* denotatur posse se sufficere cum adminiculis. Sic Bartolus *in l. Admonendi num.* 27. *ff. de Jurejurand.* Abbas *in c. Scripta* 2. *nu.* 9. *de Fide instrum.* Mascard. *cit. conclus.* 977. *numer.* 8. Genova *de scriptura privata lib.* 4. *tit.* 1. *seu de libris rationum n.* 24. Reiffenst. *l. c. n.* 107. & alii;

Item in favorem scribentis probat liber rationum Tutoris Curatoris, Mercatoris, seu alterius Administratoris viventis, talique libro, prævio dicti scribentis juramento, statur in parvis, ac verisimilibus summis; Dummodo ille sit vir legalis, ac fide dignus; Ita Jasonus *l. c. n.* 116. Ancharanus *consl.* 44. *num.* 6. Abbas *in cap. Bonæ memoriæ* 4. *n.* 30. *de Postulat. Prælat.* Mascard. *cit. conclus.* 977. *n.* 13. *&* 58. Reiffenst. *l. c. n.* 108. & alii; Cum enim sit communiter approbatum illorum Officium, debet esse etiam communiter approbatus liber suarum rationum ad probandum saltem in parvis, ac verisimilibus summis; tam pro se, quam contra se; alias negligerentur talia munia; & Officia cum non parvo Reipublicæ detrimento, si solum contra se, & non pro se probaret liber suarum rationum. 37

Secus autem dicendum est in magnis summis grave præjudicium tertio inferentibus, nisi concurrant legitimæ probationes, vel sufficientia adminicula, ut v. g. Legalitas conscribentis librum rationum, solemnis forma confectionis talis libri continentis simul data, & accepta, additio in eo causæ, propter quam sit quid acceptum, & quid expensum, appositio in ipso anni, mensis, & diei, prout solet fieri in Diariis, & hujusmodi. *Communis*; *arg. l. Instrumenta Domestica* §. *l. Rationes* 9. *& leg. Exemplo* 7. *Cod. de Probation.* cum similibus. 38

Quæ autem dicenda sit summa parva, aut magna relinquitur arbitrio Judicis, qui illud debet dijudicare attentis & bene perpensis omnibus circumstantiis rerum, personarum, locorum, & temporum; *arg. l. sed & si* 52. §. 2. *ff. de Judiciis*, cum similibus. 39

Instrumentum sic dictum *ab instruendo* secundum Abbatem ad *Rub. de Fide Instrumentorum*, & alios communiter proprie sumptum, ut scriptura est, definitur: *Commentarius*, *sive Descriptio eorum*, *quæ inter paciscentes*, *vel contrahentes placita sunt*, *ac conventa*. Calvinus *in suo magno Lexico l.* 1. *verb. Instrumentum*. Et Instrumentum hoc modo captum aliud est publicum, & aliud privatum, uti patet *ex cap. Scripta* 2. *c. Imperatoris* 13. *& cap. Si cautio* 14. *de Fide Instrumentorum*. 40 41 42

Instrumentum publicum est scriptura publica auctoritate, sive a publica persona legitime, ac cum debitis solemnitatibus confecta, sive in Judicio, sive extra Judicium. *Est in re Communis*, patetque ex dictis *supra n.* 2. Pro persona publica venit hic Tabellio, sive Notarius juxta *l. Orphanotrophos* juncta Glossa verb. *Alia Tabularia*, *Cod. de Episcopis*, *& Clericis*, *& c. Cum P. Tabellio* 15. *de Fide instrum.* Qui & servus publicus appellatur, quia publicum Officium exercet, *l. Si pupillus* 2. *ff. Rem pupilli salvam fore*, ibi: *Servus ejus stipulabitur*, *cap. Quemquam* 2. *de Usuris in* 6. *ibi*; *Servo publico de ipsius Ordinarii mandato idoneo de restitutione facienda sit cautum*. Item Scriniarius prout vocatur *cap. Ad audientiam* 13. *de præscriptionibus*, & notat Glossa *ib. verb. Scrinarius*. 43 44

Ad Instrumentum publicum manu Notarii confectum reducuntur aliæ quædam scripturæ, quæ licet non sint a publica persona, seu Notario confectæ, tamen quo ad effectum probandi dicuntur publicæ, quia nempe perinde plene probant, ac si essent a publica persona confectæ. Et tales sunt scripturæ illæ privatæ, quæ sunt auctorizatæ, seu redditæ authenticæ aliquo ex modis assignatis *supra a num.* 10. *ad* 15. 45

Instrumentum privatum est scriptura privata auctoritate facta a privatis personis, non autem a Notario solemni forma confecta, *Est in re Communis*, patetque ex dictis *supra n.* 1. 46

Instrumentum publicum a Notario confectum est duplex. Primum appellatur *Protocollum*, & est Summaria quædam, & succincta, seu brevis actus gesti prima adnotatio memoriæ causa facta, ut deinde Instrumentum extendi, & in solemnem formam redigi possit: *Est in re Communis*. Dicitur autem *Protocollum* a verbo Græco *Protos*, quod est primum, & *Collum*, quod est *Collatio* litterarum, quasi diceretur; *Protocollum* est prima Collatio litterarum in Charta. Glossa *in Authent. de Tabellionibus verb. Protocollum collat.* 4. & alio nomine dicitur *Abbreviatura*. Mascard. *de probationibus conclus.* 4. *n.* 1. *&* 6. Card. Thusc. *litt. P. concl.* 945. *num.* 1. ubi illud appellat *Imbreviaturam*, sive instrumentum Notarii non extensum. Insuper *Protocollum* dicitur etiam Liber, in quo prima Matrix, seu originalis scriptura instrumentorum rogatorum describitur; habens generalem subscriptionem. *Hic est Liber Protocollorum mei &c.* de quo fit mentio *in cit. Authentica*, *seu Novella* 44. *cap. Illud quoque* 2. *de Tabellionibus*; juncta Glossa *ib. verb. Protocollum*; & notat Card. Thusc. *loc. cit. n.* 3. Alterum autem Instrumentum vocatur *Transumptum*, scilicet instrumentum authenticum, & Originale, quod ex Protocollo sumitur, & debita forma, sive cum requisitis so- 47 48 49

lem-

solemnitatibus conficitur, & in ipso actus gesti non summarie, ac succincte, & breviter, ut in Protocollo, sed plene, & diffuse per extensum exponuntur. *Sic in re Communiter.*

51 Instrumentum publicum dividitur etiam in *Originale*, & in *Exemplum*. *Originale instrumentum* est illa prima, seu principalis scriptura solemnis, quæ est veluti origo ipsius actus, de quo instrumentum conficitur. *Exemplum* vero est illud, quod ex originali instrumento describitur, & desumitur, quæ & copia appellatur, *sic in re Communis*.

52 Instrumentum adhuc dividitur in Authenticum, & non
authenticum, Instrumentum *Authenticum* est, quod per
se fidem facit ad id authoritatem habens, vel ex apposi-
tione sigilli authentici, vel ex interventu publici Tabel-
53 lionis, seu alio modo a publica authoritate statuto. Vo-
catur autem *Authenticum*, quasi ex se authoritatem ha-
54 bens, ut notat Abbas *in c. si scripturam Authenticam* 1.
n. 54. 2. *de Fide instrument*. Instrumento *non Authenti-
cum* dicitur quod ex se, & secluis aliis adminiculis non
facit fidem nec plenam probationem. *Sic in re Communis*.

55 Quamvis inter instrumentum publicum, & Authenticum possit notari aliqua differentia, in effectu tamen parum interest, & passim instrumenta publica, & Authentica sumuntur pro Synonimis, cum solum se habeant ut superius, & inferius, in quantum omnia instrumenta publica possunt dici Authentica, sed non e contra; sic Abbas *in cit. c. si scripturam Authenticam* 1. *n.* 2. *de Fide instrum.* ubi expresse dicit, quod *omnis scriptura publica est Authentica, sed non omnis Authentica est publica; habent enim se ut superius, & inferius*. Speculator *tit. de Editione instrum.* §. *Nunc dicendum*. Innocent. *in c. Scripta* 2. *n. de Fide instrum*. Bald. *ib. n.* 8. Engel *lib.* 2. *Decr. tit.* 22. *n.* 2. Pirhing *ib. n.* 3. Reiffenst. *ib. n.* 4. *& seq.* Sanig. *ib. cap.* 2. *n.* 1. & alii.

56 Ad instrumentum publicum manu publici Notarii con-
fectum plures solemnitates de Jure, vel consuetudine re-
57 quiruntur. *Communis*. Primo enim requiritur, quod in
eo præponatur Invocatio Divini nominis, quæ solet fieri
per ly *In nomine Domini Amen*. *In nomine sanctissimæ,
& individuæ Trinitatis*; colligitur *ex cap. In nomine Do-
mini* 1. *dist.* 23. *cap. In nomine Patris* 1. *dist.* 73. juncta
*Authent. seu Novell. Ut præponatur nomen Imperatoris do-
cumentis cap.* 1. §. 1. *collat.* 5. ibi: *Auctore Deo*.

58 Secundo requiritur, quod in eo ponatur Annus Incarnationis, seu potius Nativitatis Domini currens tempore initi contractus, & confectionis dicti instrumenti. Ita Glossa *in cit. Authent. seu Novella, ut præponatur nomen Imperatoris, verb. Auctore*, & alia Glossa *in cap. Inter dilectos* 6. *verb. Indictionis, de Fide instrum.* Abbas *in c. cap. Si scripturam Authenticam cap.* 1. *n.* 2. *de fide instrum.* Mascard. *de probat. q.* 6. *n.* 82. Pirhing. *l. c. n.* 6. Reiffenst. *l. c. n.* 19. & alii passim; *arg. citat. cap. In nomine Domini, & c. cap. In nomine Patris*.

59 Tertio requiritur, quod in eo ponatur Mensis, ac Dies Anni Dominici currens tempore initi contractus ac confectionis Instrumenti; *c. Authent. seu Novella* 47. *Ut præponatur nomen cap.* 1. §. 1. Glossa *in c. cap. Inter dilectos verb. Indictionis*, & alia Glossa *in l. Generali verb. servituti, Cod. de Tabulariis*. Speculator *l. c. n.* 7. Reiffenstuel *l. c. n.* 20. & alii passim.

60 Quarto requiritur, quod in eo ponatur *Indictio*; *c. Authentic. seu Novella: Ut præponatur nomen cap.* 1. *collat.* 5. Glossa *in c. cap. Inter dilectos verb. Indictionis*, juncto textu *ib.* §. *Sed contra*, Felin. *ib. num.* 12. Covarruv. *lib.* 1. *Variar. resolut. cap.* 1. *n.* 7. Reiffenst. *l. c. n.* 21.

61 Indictio autem (sic dicta ab *indicendo*, seu *jubendo* trinam exactionem tributi, quæ tribus continuis Lustris fieri solebat a Cæsare Augusto) est numerus annorum constans ex tribus Lustris seu ex quindecim annis. Glossa *c. cap. inter dilectos verb. in dictionis*. Quibus tribus Lustris, seu quindecim annis peractis reditur ad unitatem, & initium sumit quilibet annus hujus Cycli Indictionum a Januario in Bullis Pontificiis, prout notatur circa initium Breviarii Romani *Titul. de Indictione*. Originem autem hujus nominis *Indictionis* assignat Glossa *in c. Authent. Ut præponatur nomen Imperatoris verb. Indictionis Collat.* 5. sequentibus verbis; Quia, inquit, antiquitus Romani singulis quindecim annis recipiebant Tributum de toto mundo, & erat in primo quinquennio ferrum, ut inde fierent arma militibus Romanis. Secundo quinquennio argentum, ut inde haberent stipendia milites. Tertio quinquennio aurum, quod in ærario reponebatur, ut tempore necessitatis pro Republica Romanorum expenderetur; Unde adhuc hodie servamus cursum illorum trium Lustrorum, scilicet horum quindecim annorum, & Indictionem appellamus. Hæc Glossa *l. c.* subjungens modum facillimum inveniendi Indictionem cujuslibet anni. Accipe, inquit, annos Domini, & eis addas tres annos, quia tertius annus Indictionis erat tempore Nativitatis Christi: deinde numerum annorum divide per quindecim, & semper abjicias illa quindecim, & residuum, vel saltem ultimum quindecim dabit Indict. Et concordat alia Glossa *in cit. inter dilectos* 6. *de Fide instrum. verb. indict.* his præcisis verbis. Et hæc est regula ad inveniendam Indict. Tres annos Dom. appone pro Indictionibus regulariter, & pariter quindenum numerum, & quotus numerus remanet infra quindecim; tanta est Indictio. Et si facta divisione, remanent quindecim tantum, quintadecima est indictio. Hæc Glossa *l. c.* ubi totam dictam regulam comprehendit, & exprimit tribus sequentibus versiculis.

Si per quindenos Domini diviseris annos.
His tribus adjunctis Indictio certa patebit.
Si nihil excedit, quindena Indictio currit.

Quinto requiritur, ut in eo inferatur nomen Papæ, vel Imperatoris, aut Regis in locis ipsius dominio subjectis una cum anno Papatus, seu Imperii, vel Regni, textu expresso *in c. Authent. seu Novella, Ut præponatur nomen Imperatoris cap.* 1. ubi insuper additur, quod debeat inseri etiam nomen Proconsulis illius anni; Quod tamen hisce temporibus non amplius inseritur, ut notat Glossa *in cap. Quoties cordis* 1. 3. 7. *verb. Consulibus*, & servat praxis. 62

Sexto requiritur, quod in eo exprimatur locus Civitatis, vel Castri, & insuper locus particularis, verb. grat. Domus, in qua actus, qui in instrumento continetur, factus est, Glossa *in cap. Abbate sane, verb. Censetur*, juncto textu *ib. de sententia, & re judicata in* 6. Abbas *loc. c. n.* 3. Mascard. *c. quæst.* 6. *num.* 89. *& sequen.* Covarruv. *Practic. quæst. cap.* 20. *n.* 3. Reiffenstuel *loc. c. num.* 24. Pirhing *loc. c. num.* 7. Engel *loc. c. n.* 13. & alii passim. 63

Septimo requiritur, quod Testes tres, vel saltem duo, 64
qui ordinarie sufficiunt, præsentes sint actui, & eorum
nomina instrumento inserantur; *Authentic. seu Novella*
73. *de instrumentorum cautela, & fide, cap. Sed & si
instrumenta* 5. *Collat.* 6. Abbas *loc. c. num.* 3. *Speculator
loc. c. num.* 10. Pirhing. *loc. c. num.* 7. Reiffenstuel *loc.
c. num.* 25. addentes solere addi per Tabellionem instru-
mento, quod Testes illi fuerint ad hoc vocati, & rogati,
quamvis de Jure id non sit necessarium, nisi in certis casi- 65
bus. Sicuti nec necessarium est de Jure, quod Testes in in-
strumento nomina sua subscribant, ut colligitur *ex c. Au-
thentica, seu Novella* 73. *de instrumentorum cautela &c.*
juncta Glossa *ib. verb. Compleantur*; & notant Abbas *c.
loc. num.* 3. Covarruv. *loc. c. num.* 4. Pirhing *loc. c. num.*
7. Reiffenstuel *loc. c. n.* 26. & alii; Quamvis tamen id
esset valde expediens, & servandum, ubi adesset consue-
tudo, eo vel maxime quod Glossa *cap. Post cessionem verb.
Litteras, de probationibus* cum nonnullis aliis id [illegible]
requiri contendit.

Octavo requiritur, quod Notarius in instrumento nihil aliud scribat, quam id, quod circa rem gestam vere scit, ac propriis oculis vidit, atque præsens audivit; Et inde instrumentum legat coram partibus, ut appareat, omnia rite percepta, & conscripta fuisse; *Authent. seu Novella* 44. *de Tabellionibus cap.* 1. *Collat.* 4. Speculator *loc. c. num.* 13. Engel *loc. c. num.* 7. Reiffenstuel *loc. c. num.* 37. Menochius *lib.* 2. *de Arbitr. Judic. cas.* 1445. *n.* 6. & alii. 66

Nono requiritur, quod Notarius exprimat in instrumento, quod fuerit rogatus ab eo, vel ab iis, ex quorum consensu actus dependet. *Authent. seu Novell.* 44. *de Tabellionibus cap.* 1. *Collat.* 4. Reiffenstuel *loc. c. n.* 30. Pirhing *loc. c. n.* 7. *vers. Sexto* Engel *l. c. n.* 7. & alii passim. 67

Decimo requiritur, quod Notarius nomen suum inscribat propria manu, addendo qua authoritate, an Pontificia, vel Cæsarea, seu Regia sit Notarius; *c. Authentic. seu Novella* 73. *de instrumentorum cautela, & fide, cap. Sed & si instrumenta* 5. *Collat.* 6. juncta Glossa *ib. verb. adjicitur*; Speculator *loc. c. num.* 11. Covarruv. *c. cap.* 20. *n.* 5. Mascard. *loc. c. num.* 91. Reiffenstuel *loc. c. num.* 28. Engel *loc. c. num.* 14. & alii communiter; Sufficit autem subscriptio Notarii, quamvis per alium etiam privatum instrumentum scriptum fuerit: prout innuitur *cap. Inter dilectos* 6. *verb. Instrumentum quoque, de fide instrumentor.* Abbas *ib. num.* 7. & alii communiter, servatque praxis generalis. 68

Undecimo requiritur, quod Notarius apponat in Instrumento signum solemne sui Notariatus, idest certam aliquam imaginem, vel figuram calamo depictam, aut per modum typi impressam. Glossa *in c. Authentic. seu Novella* 73. *de instrumentor. cautela &c. verb. Oportet*. Reiffenstuel *loc. c. n.* 25. Engel *loc. c. num.* 14. Pirhing *loc. c. num.* 7. *vers. Denuq.* Covarr. *cit. cap.* 20. *num.* 5. Mascard. *loc. cit. n.* 9. post Bartolum *in Proœm. ff. n.* 6. & alios. 69

Duodecimo requiritur ad uberiorem cautelam, quod Notarius servet semper eandem formam subscriptionis in uno instrumento, ac in aliis, ut cum opus fuerit, possit fieri comparatio instrumentorum per ipsum confectorum; *arg. cit. Authentic. seu Novella* 73. *de instrumentor. cautela* juncta Glossa *ib. verb. Adjiciatur*. 70

Supradictæ solemnitates, quamvis non omnes de rigore Juris requirantur ad essentiam, seu substantiam instrumenti publici, solent tamen omnes secundum receptam consuetudinem adhiberi, ita ut, si aliqua omittatur, 71

tale

tale instrumentum de fraude, & falsitate suspectum reddatur; Unde servandæ sunt secundum cujuslibet Provinciæ probatam consuetudinem, *arg. cap. Cum Dilectus 8. & cap. Cum tanto 11. de consuetudine*, Mascard. *l. c. n. 17.* Pirhing. *loc. c. n. 7. in fine*, & alii passim.

72 Instrumentum publicum manu Notarii confectum cum dictis requisitis solemnitatibus, si Originale, seu Authenticum sit, plene probat, plenamque facit fidem, tam pro proferente, quam contra proferentem. *Communis*, per text. in *l. In exercendis 15. & tot. Titul. Cod. de Fide instrumentor. cap. Si scripturam Authenticam 1. cap. Scripta vero Authentica 2. & cap. Cum P. Tabellio 15. de Fide Instrumentorum*, cum similibus.

73 Item plene probat, plenamque facit fidem etiam Protocollum, si habeat dictas solemnitates, ad instrumentum publicum, & solemne requisitas. Immo Protocollo habenti dictas requisitas solemnitates adeo creditur, ut in dubio magis sit standum Protocollo, quam instrumento inde desumpto; Sic clare desumitur ex *cap. Quoniam contra 11. de probationibus, & ex c. Authentic. seu Novella 44. de Tabellionibus cap. Illud quoque 2. Collat. 4.* ubi Imperator fatetur, quod mediis Protocollis fuerint sæpe detectæ multæ fraudes, ibi: *Novimus enim, multas falsitates ex talibus Chartis* (scilicet Protocollis) *ostensas, & prius, & nunc*; Et sic tenent Bartolus *in leg. Sempronius, ff. de Legat. 2.* illud probans ex *leg. Si quis ex argentariis 9. penult. ff. de Edendo, & c. Authentic. seu Novella 44. de Tabellionibus Collat. 4. per totum*. Mascard. *de probationib. conclus.* 1205. *num.* 2. Alexander *conclus.* 105. *n.* 1. *volum.* 2. Menoch. *de Arbitr. Judic. lib. 2. cap. 87. num.* 1. Zoesius *tit. de Fide Instrumentor. num.* 6 Reiffenst. *lib. cit. num.* 37. Pirhing *loc. c. num. 17.* & alii. Et ratio est, quia si ex Juribus cit. *num. antecedenti* instrumentis ex Protocollo extractis datur publica, & plena fides, multo magis debet dari ipsi Protocollo, juxta vulgatum commune Axioma. *Propter quod unumquodque tale, & illud magis tale*.

74 Mortuo ante perfectionem solemnis instrumenti Notario illo, qui ad partium petitionem Protocollum fecit, tunc accedente Judicis auctoritate, potest alius Notarius requisitus ab iis, quorum interest, mortui notas, seu Protocollum in publicum, & solemne instrumentum redigere, & tale instrumentum plenam fidem facit, perinde ac si a priore Notario confectum, & absolutum fuisset. *Communis*, textu expresso *in cap. Cum P. Tabellio 15. de Fide instrumentor*.

75 Ad id tamen requiruntur plures conditiones. Et Prima est, quod prior Notarius fuerit mortuus, sive naturaliter, sive Civiliter per diuturnum impedimentum, vel
77 per perpetuam infirmitatem. Nullus enim Notarius potest in instrumentum publicum redigere Protocollum alterius Notarii adhuc vivi. *Authentic. seu Novella 33. de Tabellionib. Collat. 4.* juncta Glossa *ib. verb. Ipsi per se, cap. Cum P. Tabellio 15. de Fide instrumentor.* & Glossa *ibid. verb. Perpetuam*, ubi expresse dicit quod *Tabellio, dum vivit, non potest alteri committere completionem instrumenti; sed ipsemet debet complere instrumentum, prout in protocollo reperitur*.

77 Secunda est, quod ad id interveniat auctoritas Judicis, sive Ordinarii, sive Delegati, qui de morte seu diuturno impedimento prioris Notarii simulque de fide, & integritate illius, & Protocolli, seu notarum ab ipso factarum summarie cognoscat: *cap. Cum P. Tabellio 15. de Fide Instrumentorum*, Covarr. *Pract. q. cap. 21. num.* 3. Pirhing *l. c. n.* 19. Reiff. *l. c. n. 52. & 54.* & alii passim.

78 Tertia est, quod Notarius id faciat ad petitionem eorum, quorum interest, sicque etiam pars adversa, cujus interest, debet citari; *c. cap. Cum P. Tabellio 15. de Fide instrumentor*. Pirhing. *loc. c. n.* 19. Reiffenstuel *loc. c. num.* 50. & alii communiter.

79 Quarta est, quod Notarius id præstet fideliter, nihil ad substantiam pertinens addendo, diminuendo, vel mutando ex iis, quæ in notis, seu Protocollo defuncti continentur; Glossa *in c. cap. Cum P. Tabellio verb. Perpetuam*, ubi expresse dicit, quod *debet complere instrumentum prout in Protocollo reperitur, nihil addendo, vel diminuendo, quam in Protocollo continetur, ut in Authentic. de Tabellionib. Collat.* 4. Abbas *ib. n.* 5. & Joann. Andreas *n.* 8. Reiffenst. *l. c. n.* 53. Pirhing. *l. c. n.* 19. & alii passim.

80 Quinta est, quod Notarius notas, seu Protocollum Notarii mortui redigat in publicam instrumenti formam; & tale Protocollum semper penes se servet; *cap. Quoniam contra 11. de probationibus, & c. Authentica de Tabellionibus Collat. 4.* ea addita ratione: *Ut habeat unde sciat negotium, & interrogatus a Judice possit, quæ subscripta sunt, cognoscere, & respondere*, Pirhing. *l. c. n.* 19. Reiffenstuel *l. c. n.* 52. & alii communiter.

81 Exemplaria, seu Transumpta Originalium instrumentorum, si fiant auctoritate Judicis Ordinarii, vel Delegati per publicam personam, ac servatis de Jure servandis, habent eandem vim probandi, ac Originalia, textu expresso *in cap. Si instrumenta 16. de Fide instrumentor.* ibi: Si instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur, coram Ordinario Judice, vel Delegato, ab eo specialiter præsententur, qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eamdem auctoritatem per hoc cum Originalibus habitura.

Immo in pluribus casibus Exemplaria habent eandem 82
vim probandi, ac Originalia, etiamsi sint facta sine auctoritate Judicis. Et signanter quando in Litteris Pontificiis, ut fieri solet, habetur inserta hujusmodi clausula: Quodque præsentium Transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Tunc enim, ut Exemplaria eandem vim habeant probandi, ac Originalia, sufficit prædicta in tali Clausula observari; Reiffenstuel *l. c. n.* 65. & alii communiter.

Item quando Exemplar fuit factum, seu scriptum 83
manu ejusdemmet Notarii, qui instrumentum Originale confecit. Cum enim idem Notarius de eodem negotio possit conficere plura ipsissima instrumenta, & in tali casu sit idem Auctor ejusdem Scripturæ, eadem fides debet præstari utrique; *arg. cap. Dudum 20. de convers. conjugator.* ubi tale publicum instrumentum post amissionem prioris ab eodem Notario confectum, fuit habitum pro legitimo, & valido; Pirhing. *l. c. n.* 23. Reiffenstuel *l. c. n.* 66. Mascard. *de probat. conclus.* 712. *n.* 35. testans de communi.

Item quando, & ubi contraria consuetudo derogavit 84
citato Canoni *Si instrumenta 16. de Fide instrumentor.* uti in praxi non solet hodie Judex inspicere Originale, sed Notarius, qui instrumentum transcribit, testatur, quod illud omni cum diligentia inspexit, & nullum in eo vitium reperit, atque de verbo ad verbum cum ipso concordat &c. Pirhing. *loc. cit. n.* 22. Reiffenstuel *l. c. n.* 67. & alii, *arg. cap. Cum dilectus 9. & cap. Cum tanto 11. de consuetudine*.

Item quando Notarius Exemplum instrumenti conficit 85
de consensu, & rogatu partium, quarum interest; Tunc enim illud fidem facit, & plene probat etiam sine Judicis auctoritate saltem in præjudicium partium, earumque successorum, quia *in c. cap. Si instrumenta 16. de Fide Instrumentor.* est sermo, quando ex unius tantum partis voluntate instrumentum Originale per Notarium exemplatur, tunc enim necessario requiritur Judicis Auctoritas; *Secus* autem si id fiat ex consensu omnium partium, quarum interest.

Actor non potest regulariter petere, ut Scripturæ, & 86
instrumenta propria Rei sibi ab ipso tradantur ad probandum suam intentionem; Nec Reus suas Scripturas & instrumenta, quibus in Judicio non est usurus, tenetur tradere, seu consignare ipsi Actori. *Communis* per text. *in cap. 1. de Probationibus*, juncto ejus Summario, in quo expresse dicitur: *Reus Actori sua propria instrumenta dare non tenetur, & l. Qui accusare 4. Cod. de Edendo*; Non enim Juris, aut æquitatis ratio permittit, ut quis invitus arma, quibus impugnatur adversario suo tradere, eumque contra se adjuvare cogatur, *l. Nimis grave, Cod. de Testibus*.

Tenetur tamen Reus tradere Actori petenti instrumen- 87
ta communia, & si Judex parti petenti non facit tradi instrumenta communia, licite ab ipso appellatur, & quidquid post appellationem attentatum fuerit, non valet, *Communis* text. expresso *in cap. P. Perpetuus Vicarius 12. de Fide instrumentor.* juncta Glossa *ib. verb. Instrumentorum communium*, cum pluribus Juribus ibi a se adductis. Et 88
ratio est, quia instrumenta communia sunt quodammodo propria utrique parti; Nam quod commune est, meum est, *l. servo electione* juncta Glossa verb. *Communis, ff. de Legat.* 1. adeoque talia communia instrumenta a qualibet parte juste petuntur, & ab altera tradi debent, & ad id compelli potest, & debet a Judice, alias fit sibi locus appellationi.

Instrumenta inter se contraria, si ab eadem parte con- 89
tra adversarium suum producantur in judicio, nihil probant, sed fidem sibi adinvicem derogant, textu expresso *in cap. Imputari 13. de Fide instrumentor.* ubi insuper redditur ratio, ibi; *Imputari ei potest, quod contrarias inter se scripturas in judicio produxit fidem sibi ad invicem derogantes, cum ipsius fuerit potestate, quam voluerit non proferre*; Et concordat *l. Scriptura, Cod. eodem*.

Si autem instrumenta contraria a diversis partibus pro- 90
ducantur, tunc standum est instrumento digniori; verb. grat. publico, aut quod magis caret falsi suspicione, *argument. leg. Scripturas, Cod. Qui potiores in pignore*. Sic Glossa *final. in c. cap. Imputari*, & Abbas *ib. num.* 3. Reiffenstuel *loc. c. num.* 324. & alii, & desumitur ex *c. leg. Scripturas, Cod. Qui potiores in pignore, & cap. In nostra 32. de Testibus* cum similibus.

Si instrumenta hinc inde producta omnino sint æqualia, 91
& paris auctoritatis, seu dignitatis, tunc Reus est absolvendus, præterquam in causa liberali, seu favorabili, textu expresso *in cap. Ex litteris 3. de probationibus*, ibi: *Quod si ambarum partium testes sunt æque idonei, possessoris testes præferentur, cum promptiora sint Jura ad absolvendum, quam ad condemnandum, præterquam in liberali causa, in qua si utriusque partis testes æquales fuerint, pro*

liber-

libertate sententia præfertur, juncto Summario *ibidem*, in quo sic præcise dicitur: *In communi judicio probant actor, & reus, & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foveat Actor*. Et Glossa *ibidem verb. In liberali*, ubi assignat quatuor causas liberales, in quibus si utriusque partis probationes fuerint æquales, sententiari debet favore ipsarum, scilicet pro favore Matrimonii, favore Testamenti, favore Dotis, & favore Libertatis, adducitque ad id duos sequentes versiculos.

Stat Testamentum, Libertas, Conjugium, Dos;
Si sint æquales qui producuntur utrinque.

92 Instrumentum ob factam in parte substantiali rasuram redditur suspectum de falsitate, ac proinde reprobari potest: Secus si rasura facta sit in parte non substantiali, seu in loco non suspecto. *Communis*, & quoad primam partem colligitur clare ex *cap. Inter dilectos 6. de Fide Instrumentor.* juncto ejus summario, in quo præcise dicitur: *Instrumentum publica manu confectum habens sigillum, cujus litteræ non sunt legibiles, vel scripturæ deletæ, vel enormem patitur fracturam, non probat*. Et clarius ex *cap. Cum venerabilis 7. de Religiosis domibus*, ubi statuitur: *instrumento nullam fidem penitus adhibendam propter superlinearem scripturam, & rasuram loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur*, & infra subjungit Pontifex: *Instrumentum prædictum . . . ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de Jure suspectum*. Quo ad secundam autem partem habetur clare *ex capit. ex litteris 3. de Fide instrum.* ibi: *Dicimus, quod propter abrasionem illam judicari falsæ non possunt, nec etiam haberi suspectæ*, juncto ejus Summario, in quo expresse dicitur: *Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto non censetur vitiosum, & capit. Ex conscientia 9. de crimine falsi*, in cujus Summario sic præcise habetur: *Propter paucam litterarum rasuram in loco non suspecto Rescriptum non probatur falsum*.

93 Amissio scripturæ, sed instrumenti non nocet, si possit fieri probatio ipsius negotii, v. g. debiti per testes, vel alio legitimo modo; *Communis*, textu expresso *in l. Debitores 1. Cod. de Fide instrum.* ibi: „ Debitores tuos quibuscumque rationibus debere tibi pecuniam si probaveris, ad solutionem compellet aditus Præses Provinciæ. Nec oberit tibi amissio instrumentorum, si modo manifestis probationibus eos debitores esse apparuerit.

94 Si instrumentum sit amissum casu fortuito, ut incendio, inundatione, prædatione, & hujusmodi, oportet, ut illud allegans probet casum fortuitum, & tenorem instrumenti, vel per Testes, qui præsentes fuerint contractui celebrato & instrumento per Notarium legitime confecto; vel per Testes, qui licet tempore celebrati contractus, & confecti instrumenti non fuerint præsentes, postea tamen illud propriis oculis viderint in nulla sui parte vitiatum, & attente legerint ejus tenorem ita, vel ita sonantem; alias Debitores ad solutionem non possunt compelli, textu expresso *in l. Sicut iniquum est 5. Cod. de instrument.* ibi: *Sicut iniquum est instrumentis vi ignis consumptis Debitores quantitatum debitarum renuere solutionem, ita non statim casum conquerentibus facile credendum est. Intelligere itaque debitis, non existentibus instrumentis, vel aliis argumentis probare debere fidem precibus vestris adesse*, juncto ejus Summario ex Saliceto, ibi: *Si creditor dicat se perdidisse casu instrumentum debiti, non debent propterea, qui dicuntur Debitores, ad solutionem urgeri, nisi Creditor probet casum, & tenorem instrumenti*, & ibi Bartolus *num. 2.* Abbas *in cap. Albericus num. 4. de Testamentis*, Alexander *consil. 196. num. 11. lib. 2.* Mascard. *de probationib. concl. 910. num. 6. & seq.* Reiffenstuel *l. c. n. 333. & seq.* & alii.

95 Si instrumentum pereat facto adversarii, illud v. g. dilacerantis, vel auferentis, oportet, ut istud legitime probetur, & facta tali legitima probatione, tunc per solum juramentum spoliati probatur tenor instrumenti, & valor rerum in eo contentarum; Sic desumitur ex *l. si de possessione 20.* juncta Glossa marginali *Cod. de probationibus*, & notant Abbas *in cap. Accepimus 4. num. 4. de Fide instrumentor.* Mascard. *l. c. conclus. 911. numer. 3. & 4.* Reiffenstuel *l. c. n. 337.* Engel *loc. c. n. 54.* & alii passim; In similibus enim, probata fraude, seu violentia per testes, sufficit, quod res amissæ, earumque valor probentur per juramentum spoliati, textu expresso *in c. Super eo 7. de his, quæ vi, metusve causa fiunt*, juncto ejus Summario, ubi sic expresse habetur: *Probata violentia per testes, res amissæ probantur per juramentum, & super valore rerum amissarum, taxatione Judicis præmissa, & secuto petentis juramento fit condemnatio*.

96 Falsificantes scripturas, seu instrumenta quas pœnas incurrant? Vide verb. *Falsum*, *Falsarius a nu. 39. ad 73.*

97 Scripturæ, & instrumenta, quæ conficiuntur, & rogantur a Cancellario Episcopi tamquam Cancellario, servari debent in Episcopi Cancellaria, non autem transferri debent in Archivio Communitatis; *S. C. C. 5. Nov. 1625.* apud Pignatell. *tom. 4. consult. 210. num. 3.*

98 Immo potest Episcopus per Edictum præcipere aliis Notariis, quod exhibere debeant in Cancellaria Episcopali acta, seu rogitus, illorumque Exemplaria spectantia ad Monasteria Monialium, prout laudando Episcopum Eugubinum, qui talemandatum dederat, respondit *Sacra Cong. Episcopor. 31. Januarii 1596.* apud Monacell. *part. 1. tit. 1. formul. 5. n. 3.*

Ecclesiastici non possunt cogi ad faciendam insinuatio- 99
nem in Cancellaria Laicali Instrumentorum dotalium Monialium, Patrimoniorum, & similium Scripturarum; *Sac. Cong. Immun. in Nicæn. 28. Septemb. 1667. lib. 2. Decret. Altov. pag. 1461.*

Episcopus requisitus a Laicis pro consignatione Scriptu- 100
rarum respondeat se non habere facultatem, sed adeundum esse Sanctissimum pro obtinenda facultate; *S. C. Imm. in Neritonen. 17. Novembris 1654. lib. 5. Decret. Paul. p. 54.*

Omnes Scripturæ pertinentes ab Abbatiam N. existen- 101
tes in Archivio Archiepiscopali debent communicari Abbati pro tuitione Jurium ei competentium; *Sacra Congr. Immun. in Astren. 23. Maji 1703. lib. 3. Decr. Vallem. pag. 490.*

Datur facultas extrahendi ser. ser. Protocolla, & In- 102
strumenta Notarii demortui a loco immuni, & consignandi ser. ser. in Archivio publico Civitatis, cum prævio Inventario dictarum Scripturarum, ita tamen, ut nullum inferatur damnum, seu præjudicium hæredi pro Jure sibi competente super dictis Scripturis; *Sacr. Congr. Immunit. in Forosempronien. 13. Aug. 1666. lib. 1. Decret. Altovit. pag. 141. & in Marsicen. 10. Decembris 1678. lib. 2. Decr. Altov. pag. 1685.*

Ad evitandas fraudes, quibus potest subjici Justitia ob 103
falsificationem prætensam Scripturarum, quas apud se retinet Notarius confugitus in loco immuni, datur Episcopo facultas perquirendi dictas Scripturas ad effectum faciendi Inventarium, & consignandi in manu Judicis competentis, ut de ipsis disponat prout de jure; *Sac. Congr. Immunit. in Reatina 31. Decembris 1677. lib. 1. Decret. Altov. pag. 189.*

Præcipitur Archiepiscopo, ut auctoritate sua ordinaria 104
cogat Secretarium Communitatis ad communicandas Scripturas pro lite cum Communitate pendente in Sac. Congregatione apertionis Macelli; *Sac. Cong. Immun. in Beneventana 22. April. 1673. ibi pag. 792.*

Injungitur, mandante Sanctissimo, Episcopo Montis Re- 105
galis, & Nuncio, ut faciant abolere omnes Scripturas ab eorum Tribunalibus quomodolibet emanatas, & omnia acta inde secuta quoad solutionem oneris Laicalis contra Ecclesiasticos, & transmittant ad Sacr. Congr. publicum Documentum dictæ abolitionis; *Sacr. Congr. Immunitat. in Montis Regalis 5. Maji 1677. lib. 2. Decret. Altovit. pag. 1384.*

Archiepiscopus curet restitui Ecclesiæ Protocolla, seu 106
Scripturas ab ipsa extractas de ejus ordine ad effectum consignandi, cui de jure, & homine, ex defectu facultatis; *Sacr. Congreg. Immunit. in Regien. 4. Octob. 1681. ibi pag. 2266.*

Nisi Scripturæ ab Ecclesia ablatæ restituantur, non con- 107
ceditur absolutio; *Sac. Congr. Immunit. in Oritana 10. Septemb. 1629. lib. 2. decr. Paul. pag. 5.*

Alia ad rem. Vide verb. *Falsarius*, verb. *Litteræ*, v. 108
Notarius, verb. *probatio*.

Novæ Additiones ex aliena manu.

DE hoc argumento quamvis late disseruerit *Auctor*, li- 1
ber tamen per compendium totam materiam complecti Scripturæ, aut publicæ sunt, aut privatæ. Publi- 2
cæ scripturæ sunt, quæ auctoritate publica a Personis il- 3
lis pollentibus confecta sunt. Hoc autem I. Pertinent in- 4
strumenta a Capitulis Ecclesiasticis confecta, & sigillo eorum munita; *c. 2. de Fide instrumentorum*.

II. Libri Ecclesiastici, quibus consignantur Baptizati & 5
novi conjuges copulati; *Carpzov. lib. 12. Jurisprud. consistor. defin. 315. n. 2. & 3. Philippi in us. pract. Instit. Ecl. 47.* Notandum vero, libros hosce de iis tantum fi- 6
dem facere, quæ coram Parochis acta sunt, non vero quæ ex relatione aliorum habent. Vide quæ diximus *in addit. ad verb. Ætas*.

III. Acta judicialia legitime confecta a publica Perso- 7
na, seu Actuario Judicii ad illa judicia solemni juramento obstricti, quæ tunc demum fidem publicam habent; *c. 11. de Fide instrum.*

IV. Scripturæ privatæ testium subscriptione munitæ, 8
modo adhuc vivant, ut subscriptionem suam recognoscere valeant. Iis enim defunctis, vim probandi haud habent; 9
c. 2. eod. titul. Publica vero documenta ex se probant, 10
ut mortui sint Testes subscripti. Hoc intuitu *in L. 11.* 11
C. Qui potior. in pignor. hypotheca publica censetur, quæ constituta est in scriptura trium testium subscriptione coborata; quod tamen aliter intelligi nequit, quam si Testes adhuc vivant, seu subscriptiones suas recognoscere queant, vel ad minimum duo superstites, qui recognitionem facere possint, quia inde fides publica scripturæ privatæ dependet. Consule *Brunemann. ad cit. L. 11. num. 6. Qui potior. in pignor.*

V. Notariorum instrumenta legitime confecta. Probans 12
ta-

tamen si in originali, non item in exemplo producantur;
13 *c. 1. dict. tit.* Nec sufficit exemplum quod fide Notarii ab
Originali, vel quod pro tali habetur, transumptum est.
14 Exemplum vero transumptum secundum formam *in cap.*
final. dict. titul. præscriptam attendi debet. De hac autem forma plures incidere solent quæstiones. At vide de
15 iis *Bohemer. in decr. lib. 2. tit 22. §. 5. & seq.* Extra ordinem vero fides etiam exemplo esse potest, non quidem, si in Archivio repertum sit, ut perperam nonnulli volunt, sed si agatur de causa antiqua, & insignia quædam adminicula eidem accedant; *c. 13. de Probat.*
16 Sunt qui in classe Scripturarum publicarum recensent VI. Et Regesta Monasteriorum quibus designati sunt redditus, aliæque obventiones ad Monasterium spectantes. Confert *Genua de Scriptur. privat. lib. 5. quæst. 1. & 2.* Sed eos refutat *Bohemer. loco mox citato §. 3.*
17 Scripturæ privatæ regulariter pro scribente non probant,
18 Contra vero scribentem probant, dummodo debite recognoscantur, nec *indeterminate* loquatur, sed causam debendi adjectam habeant, *cap. 14. de Fide instrum. L. 25. §. final. ff. de Probat.*
19 Extra ordinem vero scripturæ, hæ indeterminate loquentes probant. I. Inter Mercatores, quippe qui stylo admodum laconico inter se utuntur, ut plurimum causam specialem debendi omittunt, & simpliciter fidei datæ inhærent; *Marquard. de Jur. Mercator. lib. 1. cap. 14. num.*
20 *11. Brunemann. Centur. 2. decis. 99. per tot.* II. Si juramentum accesserit; *Barbos. ad cap. 14. num. 2. de Fide instrument. Seraphin. de Privileg. Juram. privileg. 94. num.*
21 *8.* ubi tamen aliquas limitationes affert, III. Si statuto
22 contrarium introductum. IV. Si Auctor super causa debendi juramentum præstitit, licet generaliter tantum juraverit, ex justa causa Reum debere. Confer *Bohemer*, ubi *supra §. 10.*
23 Illud subnectendum, subtrahi posse vim probandi scripturis variis ex causis. I. Si per Testes, vel alio modo earum falsitas probetur; *cap. 4. & 19. de Fid. Instrum.*
24 II. Si non sint legibiles. Vide *Bohemer. in dissertat. de*
25 *Scriptur. non legibil. cap. 4.* III. Si contradictoriæ ab eo-
26 dem producantur, *cap. 13. dict. tit.* IV. Ex rasura, si in loco principali appareat; *cap. 3. dict. titul.*

S C R U P U L U S.

S U M M A R I U M.

1 *Scrupulus unde sit dictus?*
2 *Scrupulus quid sit?*
3 *Scrupulosi alii sunt circa præsentia, & alii circa præterita, & utrique qui sint? Item quæ sint signa conscientiæ scrupulosæ? Item quæ sint ejus causæ? Item quæ sint ejus remedia? Item quæ sint ejus privilegia? & quando liceat, vel non operari contra conscientiam scrupulosam?* remissive.

SCrupulus est sic dictus, eo quod instar scrupuli, seu 1
lapilli calceis inclusi, pedemque vexantis animo hominis insidens eum vexet, & angat; Scrupuli enim sunt minuti lapilli, qui inter ambulandum insiliunt in calceos hominibus, ac pedem torquent; Inde injicere scrupulum dicitur, qui solicitudinem injicit animo cujuspiam; Et scrupulum eximit, qui solicitudinem eximit; Unde in *l. Cum proponas 3. Cod. de interdicto Matrimonio*, sic dicitur: *Ut autem omnis scrupulus auferatur, insistere pater tuus debet*; Sic expresse notat Joannes Kahl, alias Calvinus *in magno Lexico Juridico verb. Scrupuli*.

Hinc Scrupulus definitur, quod sit inanis apprehensio, 2
& hinc ortus timor, & anxietas mentis alicubi esse, vel fuisse peccatum, ubi revera non est, nec fuit; *Est in re Communis*. Unde Scrupulus proprie fit, & tunc conscientia scrupulosa proprie dicenda est, quando intellectus, neque determinate judicat, neque dubitat practice aliquid esse peccatum, sed potius habito, vel sufficienter proposito judicio non esse peccatum, sola apprehensione, vel suspicione mali ex inani, seu levi motivo titubat, fluctuat, & anxie formidat esse, vel fuisse peccatum, v. g. forte se consensisse tali suggestioni, & hujusmodi.

Scrupulosi alii sunt circa præsentia, & alii circa præte- 3
rita, & utrique qui sint? Vide verb. *Conscientia a num. 115. ad num. 126.* ubi fuse agitur de conscientia scrupulosa, & assignantur signa conscientiæ scrupulosæ. Item causæ conscientiæ scrupulosæ; Item remedia conscientiæ scrupulosæ; Item privilegia Conscientiæ scrupulosæ. Et quando liceat, vel non, operari contra conscientiam scrupulosam?

F I N I S   T O M I   O C T A V I.